

Tartalomjegyzék

17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet	A nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról	2896
7/2013. (III. 1.) NGM rendelet	Az egyes szerencsejátékok engedélyezésével, lebonyolításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatok végrehajtásáról szóló 32/2005. (X. 21.) PM rendelet módosításáról	3490
6/2013. (III. 1.) AB határozat	A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény egyes rendelkezéseinek alaptörvény-ellenességéről és megsemmisítéséről	3492
7/2013. (III. 1.) AB határozat	Alkotmányjogi panasz elutasításáról	3541
8/2013. (III. 1.) AB határozat	Alkotmányos követelmény megállapításáról és alkotmányjogi panasz elutasításáról	3551

V. A Kormány tagjainak rendeletei

Az emberi erőforrások minisztere 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelete a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 94. § (1) bekezdés c) pontjában kapott felhatalmazás alapján, az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 41. § i) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. Általános rendelkezések

- 1. §**
- (1) A nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezését az 1. mellékletben meghatározott, ugyanazon nemzetiséghez tartozók által benyújtott kérelem kitöltésével kezdeményezhetik a szülők, törvényes képviselők (a továbbiakban együtt: szülők). A kérelmet minden év május 31-ig kell benyújtani a feladatellátás kötelezettjéhez.
 - (2) Amennyiben legalább nyolc, azonos nemzetiséghez tartozó szülő azt kezdeményezi, a nemzetiségi óvodai nevelést, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást a kérelem beérkezését követő naptári évben kezdődő nevelési évtől, tanévtől felmenő rendszerben meg kell szervezni, feltéve, hogy legalább nyolc gyermek, tanuló valóban be is iratkozik az óvodába, iskolába.
 - (3) Ha az ugyanazon nemzetiséghez tartozó tanulók létszáma nem teszi lehetővé, hogy egy településen belül a nemzetiségi nevelés-oktatást megszervezzék, az állami intézményfenntartó központ beszerzi az érintett országos nemzetiségi önkormányzat állásfoglalását, hogy kíván-e a kiegészítő nemzetiségi feladatok ellátására iskolát létesíteni és fenntartani.
 - (4) Amennyiben az országos nemzetiségi önkormányzat a kiegészítő nemzetiségi feladatok ellátására nem kíván iskolát létesíteni, az állami intézményfenntartó központ megszervezi a nemzetiségi anyanyelv és a nemzetiségi népismeret követelményeinek oktatását. A kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezhető egy adott iskola szervezeti egységeként, külön nyelvvoktató nemzetiségi iskola létrehozásával vagy utazó pedagógusok alkalmazásával.
 - (5) Az érintett országos nemzetiségi önkormányzat dönthet úgy is, hogy a kiegészítő nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás feladatainak ellátására nyelvvoktató nemzetiségi iskolát létesít és tart fenn vagy utazó pedagógus hálózatot működtet. Ha a nyelvvoktató nemzetiségi iskola nem az országos nemzetiségi önkormányzat fenntartásában lévő iskolában működik, az országos nemzetiségi önkormányzat az iskola fenntartójával megállapodásban rendezi az együttműködés kérdéseit vagy az utazó pedagógussal történő feladatellátás keretében megvalósuló együttműködést.
- 2. §**
- (1) A nemzetiségi óvodai nevelésben, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatásban való részvételt a szülők a 2. mellékletben meghatározott nyilatkozat kitöltésével igényelhetik. A nyilatkozat nemzetiségi óvodai nevelés esetén az óvodai jogviszony megszűnéséig vagy a kérelem visszavonásáig, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás esetén a tanulói jogviszony megszűnéséig vagy a kérelem visszavonásáig érvényes.
 - (2) Legkésőbb május utolsó munkanapjáig írásban kell bejelentenie
 - a) nemzetiségi óvodai nevelés esetén a szülőnek, amennyiben a gyermek a következő nevelési évtől nem kíván részt venni a nemzetiségi nevelésben,
 - b) nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás esetén a szülőnek, abban az esetben, ha a tanuló a tizennegyedik életévét betöltötte, a szülőnek és a tanulónak együttesen, amennyiben a tanuló a következő tanítási évtől nem kíván részt venni a nemzetiségi nevelés-oktatásban.
 - (3) Ha a tanuló nem cselekvőképtelen, tizenéves korától az 1. § (1) bekezdése szerinti kérelem és az (1) bekezdés szerinti nyilatkozat érvényességéhez a tanuló és szülő együttes aláírása szükséges.

- 3. §**
- (1) A nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás iránti, a következő naptári évben kezdődő nevelési évre, tanévre vonatkozó, a 2. § szerinti igényt az első óvodai nevelési évre, első iskolai évfolyamra beiratkozni szándékozók körében a feladatellátás kötelezettje – az érintett helyi nemzetiségi önkormányzattal együttműködve – méri fel. Az igényfelmérés során a feladatellátás kötelezettje az érintett települési, területi vagy országos nemzetiségi önkormányzat véleményének kikérésével tájékoztatót készít a szülők számára. A tájékoztatót az óvodai, általános iskolai beiratkozásról szóló tájékoztatóval egy időben, azzal megegyező módon kell a nemzetiségi feladatellátásban érdekelt intézményekben közzétenni.
 - (2) A tájékoztató tartalmazza a nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás feladatainak rövid bemutatását, időkeretét, az intézményben működő nemzetiségi óvodai nevelési, nemzetiségi iskolai nevelési-oktatási forma bemutatását, valamint a 2. melléklet szerinti nyilatkozatmintát. A kitöltött nyilatkozatot a nevelési-oktatási intézményhez kell benyújtani.
 - (3) A nevelési-oktatási intézmény a kérelemmel, nyilatkozattal érintett gyermekek, tanulók nemzetiségenként, nevelési, nevelési-oktatási formánként összesített létszámáról a beiratkozást követő tizenöt napon belül tájékoztatja óvodai nevelés esetében a feladatellátás megszervezéséért felelős települési önkormányzatot, iskolai nevelés-oktatás esetében az állami intézményfenntartó központot. A települési önkormányzat vagy az állami intézményfenntartó központ nemzetiségenként, nevelési, nevelési-oktatási formánként, intézményenként és településenként összesíti az adatokat, és eljuttatja az illetékességi területén működő, a nemzetiségi nevelésben, oktatásban érintett nemzetiségi önkormányzatoknak.
 - (4) A kérelmet, nyilatkozatot a nevelési-oktatási intézmény az érintett tanuló tanulói jogviszonyának megszűnését követő öt évig megőrzi.

2. Nemzetiségi óvodai nevelés

- 4. §**
- (1) A nemzetiségi óvodai nevelést biztosító óvoda az Óvodai nevelés országos alapprogramja, valamint a 3. mellékletben meghatározott Nemzetiségi óvodai nevelés alapelvei figyelembevételével készíti és fogadja el pedagógiai programját.
 - (2) A nemzetiségi óvoda a tevékenységi formákat az Óvodai nevelés országos alapprogramja szerint alakítja ki, a tartalmakhoz felhasználja a nemzetiségi nyelvi, irodalmi, zenei, szellemi és tárgyi kultúra értékeit. Az óvodai nevelés magába foglalja a nemzetiségi hagyományok, szokások továbbörökítését, valamint a nemzetiségi identitás megalapozását és fejlesztését.
 - (3) A nemzetiségi óvodai nevelés a következő formák szerint valósítható meg:
 - a) anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) óvoda,
 - b) nemzetiségi nevelést folytató kétnyelvű óvoda,
 - c) magyar nyelvű roma/cigány kulturális nevelést folytató óvoda.
 - (4) A (3) bekezdés a) pontja szerinti óvoda az óvodai élet egészét a nemzetiség nyelvén szervezi meg. Az óvodai élet tevékenységi formáiban a nemzetiség nyelvének használata érvényesül. A nemzetiség nyelvén nevelő óvoda lehetőséget teremt arra, hogy a gyermekek a magyar nyelvvel, a magyar irodalmi és zenei kultúra értékeivel is megismerkedjenek.
 - (5) A (3) bekezdés b) pontja szerinti óvoda mindkét nyelv, a nemzetiség nyelve és a magyar nyelv fejlesztését szolgálja. Az óvodai élet tevékenységi formáiban a két nyelv használata érvényesül, a hangsúly a nemzetiségi nyelv fejlesztésén van. A két nyelv használatának arányát a pedagógiai programban kell meghatározni úgy, hogy annak az óvodai nevelési év első hónapjában az érintett gyermekek nyelvismerete vonatkozásában végzett felmérés adataira kell épülnie.
 - (6) A (3) bekezdés c) pontja szerinti óvodai nevelés keretében az óvoda pedagógiai programja tartalmazza a roma/cigány kultúra, művészetek és hagyományok értékei közül azokat, amelyek a gyermekek életkori sajátosságaihoz igazodnak.

3. Nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás

- 5. §**
- (1) A nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást biztosító iskola a pedagógiai programját és helyi tantervét a 4. mellékletben meghatározott Nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás feladatai alapján készíti el.
 - (2) Azon nemzetiségek, amelyek a 4. melléklet II. részben meghatározott részletes fejlesztési feladatokkal nem rendelkeznek, pedagógiai programjukat és helyi tantervüket a 4. melléklet I. rész II. fejezetben meghatározott fejlesztési feladatok figyelembevételével készítik el.

- (3) Az iskola pedagógiai programja és helyi tanterve tartalmazza a nemzetiség nyelve és irodalma, valamint a nemzetiségi népismeret oktatását az első évfolyamtól a tizenkettedik évfolyamig. A képzési idő egészére kiterjedő egységes fejlesztési folyamat négy képzési szakaszra oszlik, a fejlesztési feladatok e szakaszokhoz kapcsolódnak. A nemzetiségi népismeret tanítása önálló tantárgyként az adott nemzetiség nyelvén folyik. A roma/cigány nemzetiség esetében a nemzetiségi népismeret oktatása a magyar nyelven is folyhat.
- (4) Ha a nemzetiséghez tartozó tanulók szülei kezdeményezik a nemzetiségi nyelv és a nemzetiségi népismeret tanítását, és ez a (3) bekezdésben meghatározottak szerint nem szervezhető meg, az iskola a választható tanórai foglalkozások időkerete terhére, a pedagógiai programban meghatározottak szerint legalább heti két órában megszervezi a felkészítést.

6. § A nemzetiségi iskolai nevelés-oktatásban a nemzetiség nyelvét és a nemzetiség nyelvén tanított tantárgyak oktatását – a helyi tantervben meghatározottak szerint – a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben (a továbbiakban: Nkt.) az intézménytípusra, oktatási formára előírt átlaglétszám feletti osztályokban osztálybontással kell megszervezni.

- 7. §**
- (1) A nemzetiségi nevelés-oktatásban a kilencedik évfolyamot megelőzően nemzetiségi előkészítő évfolyam szervezhető, amelynek célja, hogy felkészítsen a nemzetiségi anyanyelvű, kétnyelvű középiskolai nevelés-oktatás keretében folyó tanulmányok megkezdésére. A tanuló a nemzetiségi előkészítő évfolyamon a kötelező óraszám legalább hetven százalékát a nemzetiségi nyelv tanulására fordítja.
 - (2) Ha a nemzetiségi anyanyelvű vagy a nemzetiségi kétnyelvű nevelés-oktatás nyolc vagy hat évfolyamos gimnáziumban folyik, a nemzetiségi előkészítő évfolyam az ötödik vagy a hetedik évfolyamot megelőzően szervezhető meg. A tanuló a kötelező tanórai foglalkozásainak legalább harminc százalékát fordítja a nemzetiségi nyelv tanulására. A tantárgyak anyanyelven történő oktatása legkésőbb a hetedik vagy a kilencedik évfolyamon kezdődik.

- 8. §**
- (1) A nemzetiségi nevelés-oktatást a következő oktatási formák szerint lehet megszervezni:
 - a) anyanyelvű nevelés-oktatás,
 - b) kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatás,
 - c) nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás,
 - d) magyar nyelvű roma/cigány nemzetiségi nevelés-oktatás,
 - e) kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás.
 - (2) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti nevelés-oktatásban – a magyar nyelv és irodalom, valamint az idegen nyelv kivételével – az oktató és nevelő munka a nemzetiség nyelvén folyik. Az anyanyelvű nevelés-oktatást a szakiskolákban az intézmény pedagógiai programjához igazodóan azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az összes szakmai tantárgyat is a nemzetiség nyelvén kell oktatni. A nemzetiségi nyelv oktatása a szakmához igazodó szaknyelvi ismeretek elsajátítására irányul.
 - (3) Az (1) bekezdés b) pontja szerinti nevelés-oktatásban
 - a) a nyelvismeret elmélyítése és tanítási nyelvként való alkalmazása hozzájárul a nemzetiségi nevelés-oktatás céljainak megvalósításához, lehetővé teszi, hogy az iskola teret adjon a nyelv valóságos szituációban való használatához, és biztosítsa a kiegyensúlyozott kétnyelvű nyelvi készség kialakulását,
 - b) a pedagógiai program tartalmazza a nemzetiségi anyanyelv és irodalom tantárgy és a nemzetiségi népismeret tantervét is,
 - c) a nemzetiségi nyelv és a magyar nyelv a tanítás nyelve, mindkét nyelv tantárgy is, a nemzetiség nyelvén oktatott tantárgyakat az iskolák pedagógiai programja határozza meg,
 - d) a nemzetiségi nyelv és a nemzetiség nyelvén tanított tantárgyak aránya intézményenként és évfolyamonként eltérhet,
 - e) a magyar nyelv és irodalom, valamint az idegen nyelv kivételével valamennyi tantárgy tanítható a nemzetiség nyelvén,
 - f) az anyanyelv és irodalom mellett a pedagógiai program által meghatározott legalább három tantárgyat a nemzetiség nyelvén kell oktatni összesen a heti kötelező órakeret magyar nyelv és irodalom, valamint idegen nyelv óraszámával csökkentett számának legalább ötven százalékában,
 - g) valamennyi tantárgy oktatható a nemzetiség nyelvén,

- h) a szakiskolában az intézmény pedagógiai programjához igazodóan a nemzetiség nyelvén kell oktatni a heti kötelező órakeret legalább negyven százalékában, a nemzetiségi nyelv oktatása a szakmához igazodó szaknyelvi ismeretek elsajátítására irányul.
- (4) Az (1) bekezdés c) pontja szerinti nevelés-oktatás
- a) a nyelv tanításával, az irodalom és a nemzetiségi népismeret témaköreinek elsajátításával hozzájárul a nemzetiségi nevelés-oktatás céljainak megvalósításához,
- b) hagyományos és bővített nyelvoktató formában valósítható meg:
- ba) a hagyományos nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatásban a tanítás nyelve a magyar nyelv, a nemzetiségi nyelv és irodalom tantárgyat tanítási óra keretében az első évfolyamtól kell oktatni,
- bb) a bővített nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás célja a kétnyelvű nemzetiségi vagy az anyanyelvű oktatási formára való felkészítés. A nemzetiségi nyelv és irodalom tanulása, továbbá a nemzetiség nyelvén való tanulás egyidejűleg folyik, legalább három tantárgy nemzetiség nyelvén való tanulását kell lehetővé tenni, a nemzetiségi nyelv és irodalom, valamint a nemzetiségi nyelvű órák aránya a heti órakeret legalább harmincöt százalékát teszi ki,
- c) keretében a nemzetiségi nyelv oktatása a szakiskolában a szakmához igazodó szaknyelvi ismeretek elsajátítására irányul.
- (5) Az (1) bekezdés d) pontja szerinti nevelés-oktatás
- a) biztosítja a roma/cigány tanulók számára a romák, a cigánység kulturális értékeinek megismerését, a romák/cigányok történelméről, irodalmáról, képzőművészetéről, zenei és táncművészetéről, valamint hagyományairól szóló ismeretek oktatását,
- b) nem kötelező eleme a romani és beás nyelv tanulása, de a szülők igénye alapján – anyanyelvű, kétnyelvű vagy nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás keretében – biztosítani kell e nyelvek oktatását,
- c) tartalmazza a roma/cigány népismeret műveltségi terület oktatását, a nemzetiségi önismeret fejlesztését és a folyamatosan szervezett roma/cigány kulturális tevékenységet,
- d) a legalább heti egy tanórára kiterjedő kötelező roma/cigány népismeret oktatása mellett heti legalább két tanórának megfelelő időkeretében roma/cigány kulturális tevékenységet is biztosít. E tevékenységek lehetnek kézműves foglalkozások, népzenei, néptánc foglalkozások, roma témájú filmek, színházi előadások, a romák történelmével, hagyományaival, képző- és iparművészetével kapcsolatos kiállítások megtekintése, író-olvasó találkozók roma alkotókkal, találkozók roma közéleti személyiségekkel, részvétel roma művészeti-kulturális programokon vagy felkészülés ilyen programokra.
- (6) Az (1) bekezdés a)–c) pontja szerinti nemzetiségi nevelési-oktatási forma esetén a népismeret követelményeihez kapcsolódó tevékenységek lehetnek kézműves foglalkozások, népzenei, néptánc foglalkozások, nemzetiségi témájú filmek, színházi előadások, nemzetiségek történelmével, hagyományaival, képző- és iparművészetével kapcsolatos kiállítások megtekintése, író-olvasó találkozók nemzetiségi alkotókkal, találkozók nemzetiségi közéleti személyiségekkel, részvétel nemzetiségi művészeti-kulturális programokon.
- (7) Az (1) bekezdés e) pontja szerinti nevelés-oktatás
- a) a nemzetiségi nyelv és irodalom, továbbá a nemzetiségi népismeret elsajátítását külön megszervezett kötelező tanórai foglalkozások keretében biztosítja,
- b) tartalmára és időkeretére a nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás előírásai érvényesek,
- c) megszervezhető tanórán kívüli foglalkozásként is.
- (8) Ha az iskola nem vesz részt a nemzetiségi nevelés-oktatásban, kiskorú tanuló esetén a szülő, attól az évtől kezdődően, amelyben a tanuló a tizennegyedik életévét betöltötte, a szülő és a tanuló közös kérelmére engedélyezni kell, hogy a tanuló vendégtanulóként másik iskolában kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban vegyen részt.
- (9) A kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban való részvétel céljából létesített vendégtanulói jogviszony
- a) az általános iskolában vagy középfokú iskolában folytatott tanulmányok mellett létesített vendégtanulói jogviszony,
- b) kizárólagosan a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban való részvétel céljából létesített vendégtanulói jogviszony lehet.
- (10) A tanuló kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban szerzett osztályzatait kiskorú tanuló esetén a szülő, attól az évtől kezdődően, amelyben a tanuló a tizennegyedik életévét betöltötte, a szülő és a tanuló közös kérelmére az iskolai tanulmányaiába be kell számítani, ha a vendégtanulói jogviszonyban és a tanulói jogviszonyban folytatott

tanulmányok azonos évfolyamra esnek. Ha a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban szerzett osztályzatot be kell számítani az iskolai tanulmányokba, a tanulót – kérelemre – fel kell menteni az idegen nyelv tanulása alól.

- (11) Ha a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban részt vevő tanuló nem áll tanulói jogviszonyban másik iskolával, vagy osztályzatainak iskolai tanulmányaiba való beszámítását nem kéri, részére a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban elért osztályzatairól külön bizonyítványt kell kiállítani, és e követelmények tekintetében külön kell dönteni az iskola magasabb évfolyamába lépésről.
- (12) Annak a kérelmére, aki az iskolai tanulmányokon kívül folytatott kiegészítő nemzetiségi tanulmányok keretében befejezte
 - a) a nyolcadik vagy a tizenkettedik évfolyamot, az adott évfolyam bizonyítványát kiállító iskola ezt a tényt – záradék formájában, a kiegészítő nemzetiségi iskola igazolása alapján – rávezeti az iskolai törzslapra és a bizonyítványba,
 - b) a tizenkettedik évfolyamot, engedélyezni kell, hogy a nemzetiségi nyelvből és nemzetiségi népismeretből – abban az iskolában, amely részt vesz a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatásban – érettségi vizsgát tegyen.

9. § Az alapfokú és a középfokú iskolai nevelés-oktatás szakaszában a nemzetiségi nevelés-oktatás bármely formája alkalmazható. A nemzetiségi nevelés-oktatást végző általános és középfokú iskola pedagógiai programjába több nemzetiségi nevelési-oktatási forma is beépíthető. Az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az anyanyelvű, a kétnyelvű, valamint a nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás a 8. § (2) bekezdésében, a 8. § (3) bekezdés h) pontjában és a 8. § (4) bekezdés c) pontjában meghatározott eltérésekkel alkalmazható.

4. A nemzetiségi nyelv és irodalom, valamint a nemzetiségi népismeret oktatásához szükséges időkeret biztosítása

- 10. §**
- (1) A nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást az órarendbe építve, a nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás Nkt. 6. melléklete szerinti többlet tanórai foglalkozásainak a felhasználásával kell megszervezni. A nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás időkeretének biztosítására a tanuló heti kötelező tanórai számának és az osztályok engedélyezett heti időkeretének a különbözete, a választható tanórai foglalkozások időkerete is felhasználható.
 - (2) Az anyanyelvű és a kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatás esetén az első-negyedik évfolyamon a magyar nyelv és irodalom, valamint a nemzetiségi nyelv és irodalom oktatására előírt tananyagok és óraszámok a nyelvek és az évfolyamok között átcsoportosíthatók azzal a feltétellel, hogy mind a nemzetiségi nyelv és irodalomra, mind a magyar nyelv és irodalomra a négy év alatt összesen legalább hétszáznegyven-hétszáznegyven tanítási órát kell biztosítani. A negyedik évfolyam végére mind a két tantárgyból teljesíteni kell az előírt tananyagot és a meghatározott követelményeket. A felső tagozaton a nemzetiségi nyelv és irodalomra fordított órák száma nem lehet kevesebb a magyar nyelv és irodalomra fordított óraszámánál.
 - (3) A nyelvoktató nemzetiségi nevelési-oktatási formában a heti kötelező órakeretből a nemzetiségi nyelv és irodalom oktatására legalább négy, a horvát, német, román, szerb, szlovák és szlovén nyelv oktatására legalább öt, a romani vagy beás nyelv oktatására legalább három tanórát szükséges biztosítani.
 - (4) Szakiskolában a heti kötelező órakeretből a nemzetiségi nyelv oktatására legalább heti két tanórát szükséges biztosítani.
 - (5) Bármely nevelési-oktatási forma esetében a nemzetiségi nyelv és irodalom oktatására meghatározott heti kötelező tanórák időkerete az első–negyedik évfolyamon az egyes évfolyamok, tanítási év közben a tanítási hetek között átcsoportosítható azzal a megkötéssel, hogy a kötelező tanórák száma egyetlen évfolyamon sem lehet kevesebb heti három óránál, a romani és beás nyelvek oktatása esetén kettő óránál. Évfolyamok közötti átcsoportosítás esetén a negyedik évfolyam végére, a tanítási hetek közötti átcsoportosítás esetén az adott év végére teljesíteni kell az előírt időkeretet, tananyagot és a meghatározott követelményeket.
 - (6) Bármely nevelési-oktatási forma esetében a negyedik–nyolcadik évfolyamon az idegen nyelv oktatására biztosított óraszám részben, a kilencedik–tizenkettedik évfolyamon a második idegen nyelv oktatására biztosított óraszám – a romani és beás nyelv kivételével – a nemzetiségi nyelv oktatására részben vagy egészben átcsoportosítható.
 - (7) Bármely nevelési-oktatási forma esetében a készségi tárgyakra előírt óraszámából évi harminchét óra átcsoportosítható a nemzetiségi nyelv és irodalom vagy a nemzetiségi népismeret oktatására.
 - (8) A nemzetiségi népismeret tantárgy oktatására bármely nevelési-oktatási forma és évfolyam esetében heti egy tanórát, évi harminchét tanórát kell biztosítani. Szakiskolában a nemzetiségi népismeret oktatása nem kötelező, azonban heti egy tanórának megfelelő időkeretben a nemzetiségi népismeret követelményeihez kapcsolódó tevékenységet kell biztosítani.

5. Záró rendelkezések

- 11. §** (1) Ez a rendelet – a (2)–(3) bekezdésben foglalt kivétellel – 2013. szeptember 1-jén lép hatályba, rendelkezéseit első alkalommal a 2013/2014. tanévben az iskolák kezdő évfolyamán, továbbá az általános iskolák ötödik, nyolc évfolyamos gimnáziumban a kilencedik évfolyamán is, majd ezt követően minden tanévben felmenő rendszerben kell alkalmazni.
- (2) A 14. § (1) bekezdés 2013. december 31-én lép hatályba.
- (3) A 14. § (2) bekezdés 2017. augusztus 31-én lép hatályba.
- 12. §** (1) A 2014/2015. nevelési évre, tanévre vonatkozó nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás iránti igényt 2013. november 30-ig kell felmérni a 3. §-ban meghatározott szabályok betartásával.
- (2) 2013. november 30-ig lehet kezdeményezni a nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás 2014/2015. nevelési évben, tanévben történő megszervezését.
- 13. §** Az alapító okiratuk szerint nemzetiségi nevelést, nemzetiségi nevelés-oktatást folytató nevelési-oktatási intézmények a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 10. § (1) bekezdésében foglaltak szerint felülvizsgálják a helyi tantervüket.
- 14. §** (1) Hatályát veszti a 13. §.
- (2) Hatályát veszti a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelve és a Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet.

Balog Zoltán s. k.,
emberi erőforrások minisztere

1. melléklet a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelethez

I. Kérelem

nemzetiségi óvodai nevelés / nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezéséhez¹

Alulírott² az alábbiakban meghatározottaknak megfelelően a benyújtást követő naptári évben kezdődő nevelési évtől, tanévtől kérem nemzetiségi óvodai nevelés / nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezését.

A gyermek / tanuló neve:

A gyermek / tanuló anyja neve:

A gyermek / tanuló születésének helye, ideje:

A gyermek / tanuló lakóhelye:³

A gyermek / tanuló tartózkodási helye:⁴

A gyermek/tanuló azonosítója:⁵

Az igényelt pedagógiai feladat:⁶

óvodai nevelés / általános iskolai nevelés-oktatás / gimnáziumi nevelés-oktatás / szakközépiskolai nevelés-oktatás / szakiskolai nevelés-oktatás

Az érintett nemzetiségi nyelv megnevezése:⁷

beás / bolgár / görög / horvát / lengyel / német / örmény / romani / román / ruszin / szerb / szlovák / szlovén / ukrán

A választott nevelési- vagy nevelési-oktatási forma:⁸

- Anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) óvodai nevelés
- Nemzetiségi kétnyelvű óvodai nevelés
- Roma/cigány kulturális óvodai nevelés
- Anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) nevelés-oktatás
- Nemzetiségi kétnyelvű nevelés-oktatás
- Nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás
- Magyar nyelvű roma/cigány nemzetiségi nevelés-oktatás
- Kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás

Nyilatkozom, hogy a kérelemmel érintett nemzetiséghez tartozom.

¹ A kérelmet a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény 83. § (7) bekezdésben meghatározott felmérés során, legkésőbb azonban a köznevelési intézménybe történő beiratkozáskor kell kitölteni.

² A kérelmező neve, nyomtatott betűvel. A kérelmező lehet: szülő, gondviselő, és a tanuló, ha betöltötte a 14. életévét és nem cselekvőképelen.

³ Hatósági okirattal igazolható lakóhelyet kell megadni.

⁴ Hatósági okirattal igazolt tartózkodási hely címe.

⁵ Nemzetiségi óvodai nevelés kezdeményezése esetén nem kell kitölteni. Amennyiben a tanuló, az óvodás gyermek még nem rendelkezik azonosítóval, annak kiadását követően az intézmény képviselője utólag köteles rögzíteni a tizenegy jegyű azonosító számot.

⁶ A megfelelőt alá kell húzni!

⁷ A megfelelőt alá kell húzni! Ha a gyermek a magyar nyelvű roma/cigány nemzetiségi óvodai nevelésben vagy nemzetiségi iskolai nevelés-oktatásban vesz részt, egyik nyelvet sem kell aláhúzni.

⁸ A megfelelőt alá kell húzni!

Tudomásul veszem, hogy a nemzetiségi nevelés, nevelés-oktatás jogszerű igénybevétele a kérelemben megjelölt pedagógiai feladat befejezéséig vagy a nemzetiségi pedagógiai feladatok megszüntetésére irányuló írásbeli kérelem benyújtásáig tart, azzal, hogy a megszüntetési kérelmet legkésőbb a nevelési év / tanév május utolsó napjáig be kell nyújtani és a kérelem csak a benyújtást követő tanév kezdetétől érvényesíthető.

.....(település neve), (év). (hó) (nap)

a tanuló aláírása⁹

a szülő vagy gondviselő aláírása

II. Záradék

A gyermek, tanuló számára a kérelemben megjelölt igényeknek megfelelő nemzetiségi nevelés, nevelés- oktatás az alábbi intézményben kerül megszervezésre:

Az intézmény hivatalos neve:

OM azonosítója:

Székhelyének címe:

A gyermek, tanuló által igénybevett nemzetiségi nevelés, nevelés-oktatás tényleges helyének címe (ha a nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezése telephelyen történik¹⁰):

.....(település neve), (év). (hó) (nap)

bélyegző lenyomata

intézményvezető aláírása

⁹ A gyermek 14 éves korától – ha nem cselekvőképtelen – a kérelem a tanuló és szülő együttes aláírásával érvényes.

¹⁰ Az alapító okiratban szereplő azon feladat-ellátási hely címe, ahol a gyermek óvodai nevelésben, illetve a tanuló iskolai nevelésben-oktatásban részesül.

2. melléklet a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelethez

I. Nyilatkozat a nemzetiségi óvodai nevelésben / nemzetiségi iskolai nevelés-oktatásban való részvételről¹¹

Alulírott¹² az alábbiakban meghatározottaknak megfelelően nyilatkozom, hogy a benyújtást követő naptári évben kezdődő nevelési évben, tanévben kérem az alább megjelölt gyermek / tanuló számára a nemzetiségi óvodai nevelés / nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás biztosítását.

A gyermek / tanuló neve:

A gyermek / tanuló anyja neve:

A gyermek / tanuló születésének helye, ideje:

A gyermek / tanuló lakóhelye:¹³

A gyermek / tanuló tartózkodási helye:¹⁴

A gyermek/tanuló azonosítója¹⁵:

Az igényelt nemzetiségi pedagógiai feladat¹⁶:

óvodai nevelés / általános iskolai nevelés-oktatás / gimnáziumi nevelés-oktatás / szakközépiskolai nevelés-oktatás / szakiskolai nevelés-oktatás

Az érintett nemzetiségi nyelv megnevezése¹⁷:

beás / bolgár / görög / horvát / lengyel / német / örmény / romani / román / ruszin / szerb / szlovák / szlovén / ukrán

A választott nevelési- vagy nevelési-oktatási forma¹⁸:

- Anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) óvodai nevelés
- Nemzetiségi kétnyelvű óvodai nevelés
- Magyar nyelvű roma/cigány kulturális óvodai nevelés
- Anyanyelvű (nemzetiségi nyelvű) nevelés-oktatás
- Nemzetiségi kétnyelvű nevelés-oktatás
- Nyelvoktató nemzetiségi nevelés-oktatás
- Magyar nyelvű roma/cigány nemzetiségi nevelés-oktatás
- Kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás

Tudomásul veszem, hogy a nemzetiségi nevelés, nevelés-oktatás jogszerű igénybevétele a kérelemben megjelölt pedagógiai feladat befejezéséig vagy a nemzetiségi pedagógiai feladatok megszüntetésére irányuló

¹¹ A nyilatkozatot a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 83. § (7) bekezdésben meghatározott felmérés során, legkésőbb azonban a köznevelési intézménybe történő beiratkozáskor kell kitölteni.

¹² A kérelmező neve, nyomtatott betűvel. A kérelmező lehet: szülő, gondviselő, és a tanuló, ha betöltötte a 14. életévét és nem cselekvőképtelen.

¹³ Hatósági okirattal igazolható lakóhelyet kell megadni.

¹⁴ Hatósági okirattal igazolt tartózkodási hely címe.

¹⁵ Nemzetiségi óvodai nevelés kezdeményezése esetén nem kell kitölteni. Amennyiben a tanuló, az óvodás gyermek még nem rendelkezik azonosítóval, annak kiadását követően az intézmény képviselője utólag köteles rögzíteni a tizenegy jegyű azonosító számot.

¹⁶ A megfelelőt alá kell húzni!

¹⁷ A megfelelőt alá kell húzni! Ha a gyermek a magyar nyelvű roma/cigány nemzetiségi óvodai nevelésben vagy iskolai nevelés-oktatásban vesz részt, egyik nyelvet sem kell aláhúzni.

¹⁸ A megfelelőt alá kell húzni!

írásbeli kérelem benyújtásáig tart, azzal, hogy a megszüntetési kérelmet legkésőbb a nevelési év / tanév május utolsó napjáig be kell nyújtani és a kérelem csak a benyújtást követő tanév kezdetétől érvényesíthető.

.....(település neve), (év). (hó) (nap)

a tanuló aláírása¹⁹

a szülő vagy gondviselő aláírása

II. Nyilatkozat a nemzetiiségi hovatartozásról

(A válaszadás nem kötelező, ennek hiányában azonban a felvétel során nem érvényesíthető a köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény 51. § (6) bekezdésben meghatározott előnyben részesítés.)²⁰

Az alábbi nemzetiiséghez tartozónak vallom magam / a gyermek, tanuló az alábbi nemzetiiséghez tartozik:

bolgár / görög / horvát / lengyel / német / örmény / roma/cigány / román / ruszin / szerb / szlovák / szlovén / ukrán

.....(település neve), (év). (hó) (nap)

a tanuló aláírása²¹

a szülő vagy gondviselő aláírása

III. Záradék

A gyermek, tanuló számára a nyilatkozatban megjelölt igényeknek megfelelő nemzetiiségi nevelés, nevelés-oktatás az alábbi intézményben biztosított:

Az intézmény hivatalos neve:

OM azonosítója:

Székhelyének címe:

A gyermek, tanuló által igénybevett nemzetiiségi nevelés, nevelés-oktatás tényleges helyének címe (ha a nemzetiiségi óvodai nevelés, nemzetiiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezésére telephelyen történik²²):

.....(település neve), (év). (hó) (nap)

¹⁹ A gyermek 14 éves korától – ha nem cselekvőképtelen – a kérelem a tanuló és szülő együttes aláírásával érvényes.

²⁰ A megfelelőt alá kell húzni! A **nemzetiiségi hovatartozás vállalása nem kötelező**, ennek hiányában azonban a felvétel során nem érvényesíthető a köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény 51. § (6) bekezdésben meghatározott előnyben részesítés. A nemzetiiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény 28. §-a szerint: „A nemzetiiségi nevelési, oktatási intézményt az érintett nemzetiiséghez nem tartozók csak akkor vehetik igénybe, ha az intézmény – az adott nemzetiiség igényeinek kielégítése után – betöltetlen férőhelyel rendelkezik..”

²¹ A gyermek 14 éves korától – ha nem cselekvőképtelen – a kérelem a tanuló és szülő együttes aláírásával érvényes.

²² Az alapító okiratban szereplő azon feladat-ellátási hely címe, ahol a gyermek óvodai nevelésben, illetve a tanuló iskolai nevelésben-oktatásban részesül.

bélyegző lenyomata

intézményvezető aláírása

3. melléklet a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelethez

Nemzetiségi óvodai nevelés alapelvei

I. Bevezető

1. A nemzetiségi óvodai nevelés hazánk egységes köznevelési rendszerének része, amely az Óvodai nevelés országos alapprogramjával összhangban valósítja meg sajátos célkitűzéseit és feladatait.

2. A Nemzetiség óvodai nevelésének irányelve meghatározza a magyarországi nemzetiségi nevelést biztosító óvodákban folyó sajátos pedagógiai munka alapelveit.

3. A nemzetiségi óvodai nevelés irányelve megfogalmazza a nemzetiségi óvodai nevelés célját és feladatait. Kitér az óvodai élet megszervezésének elveire, a nemzetiségi óvodai nevelés formáira és a fejlődés jellemzőire az óvodáskor végére.

II. A nemzetiségi óvodai nevelés célja és feladata

1. A nemzetiségi óvodai nevelés az óvodás korú gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően a nemzetiség nyelvének és kultúrájának megismerését és elsajátítását, a kulturális hagyományok átörökítését és fejlesztését szolgálja.

2. A nemzetiségi nevelés célja és feladata, hogy

- biztosítson anyanyelvi környezetet a gyermekek számára;
- ápolja és fejlessze a nemzetiségi életmódhoz, kultúrához kötődő hagyományokat és szokásokat;
- készítse fel a gyermeket a nemzetiségi nyelv iskolai tanulására;
- segítse a nemzetiségi identitástudat kialakulását és fejlesztését.

3. A nemzetiségi nevelést folytató óvodában törekedni kell arra, hogy a gyermekek érzelmi biztonságának megteremtése mellett - figyelembe véve a gyermek nyelvismeretét - minél teljesebbé váljon a nemzetiség nyelvén folyó kommunikáció. Az óvodapedagógus a rendszeresen visszatérő kommunikációs helyzetekkel biztosítja az utánzásra alapuló nyelvsajátítást.

4. A nemzetiségi kultúrkincséből és az anyanemzet kultúrájából (irodalom, zene, népi játék) tudatosan felépített tematika segítségével változatos módon szervezi meg a nyelvsajátítást. A kialakult nyelvi szituációk függvényében, a természetes nyelvtanulási eljárásnak megfelelően rugalmasan alakítja csoportjainak heti- és napirendjét.

5. A magyar nyelvű roma/cigány kulturális nevelést folytató óvoda tevékenységi formáiban hangsúlyozottan szerepelnek a roma/cigány játékok, versek, mesék és dalok. A vizuális nevelésben a sajátos szín- és formavilág kap helyt. A mozgáshoz kötődő tevékenységek között szerepel a roma/cigány táncművészet megismertetése.

III. A nemzetiségi óvodai nevelés megszervezése

1. A nemzetiségi óvodai nevelés a gyermek óvodába lépésétől az iskola megkezdéséig tart.

2. A nemzetiségi óvodai nevelésben részt vevő óvodapedagógusnak beszélnie kell a nemzetiség nyelvét, ismernie kell a nemzetiség szellemi és tárgyi kultúráját, hagyományait, szokásait. Fontos feladata a kultúrkincs továbbörökítése.

3. A nemzetiségi óvodai nevelést folytató óvodában jellemzően a nemzetiség nyelvén kell szervezni a gyermekek óvodai életét. Törekedni kell arra, hogy a gyermekek gondozásában részt vevő felnőttek is ismerjék és használják a nemzetiség nyelvét (tájnnyelvét).

4. A nemzetiségi óvoda nevelő munkáját kiegészíti a családdal (szülőkkel, nagyszülőkkel stb.), a nemzetiségi intézményekkel, szervezetekkel való együttműködés, különösen a gyermekek nyelvi kultúrájának fejlesztése, a hagyományápolás és a nemzetiségi identitástudat megalapozása és fejlesztése terén.

5. A nemzetiségi óvodai nevelést folytató óvodának a nemzetiségi kultúra és nyelv ápolását segítő eszközökkel is rendelkeznie kell.

6. Az óvoda környezete tükrözze a nemzetiség kultúráját, a nemzetiség életmódját, szokásait, hagyományait és tárgyi emlékeit.

IV. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

A családi nevelés és az óvodai nevelési folyamat eredményeként

a) a gyermekben alakuljon ki pozitív érzelmi viszony a nemzetiség kultúrája és nyelve iránt;

- b)* életkorának és egyéni képességeinek megfelelően rendelkezzen olyan szókinccsel, amely lehetővé teszi, hogy a megszerzett ismereteket tudja a nemzetiség nyelvén közvetíteni;
- c)* tudjon tájékozódni a kommunikációs helyzetekben;
- d)* ismerjen a nemzetiség, az anyanemzet (anyaország) kultúrájából merített dalokat, meséket, verseket, mondókákat és játékokat (esetenként tájnyelven is);
- e)* ismerkedjék meg a helyi nemzetiségi szokások, hagyományok és tárgyi kultúra értékeivel; tanulja meg azok tiszteletét és megbecsülését.

4. melléklet a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelethez

NEMZETISÉGI ISKOLAI NEVELÉS-OKTATÁS FELADATAI**I. RÉSZ****I. ÁLTALÁNOS FELADATOK**

A nemzetiségi iskolai nevelést-oktatást végző iskola a Nemzeti alaptantervben és a Nemzetiség iskolai oktatásának irányelvében foglaltakkal összhangban valósítja meg célkitűzéseit.

A nemzetiségi nevelés-oktatás - a magyarországi köznevelési rendszer részeként - megvalósítja az iskolai nevelés-oktatás általános céljait és feladatait, és e mellett biztosítja a nemzetiség nyelvének tanulását, a nemzetiség nyelvén való tanulást, a nemzetiség történelmének, szellemi és anyagi kultúrájának megismerését, a hagyományörzést és -teremtést, az önismeret kialakítását, a nemzetiségi jogok megismerését és gyakorlását.

A nemzetiségi nevelés-oktatás segíti a nemzetiséghez tartozó tanulót abban, hogy megtalálja, megőrizze és fejlessze identitását, vállalja másságát, elfogadja és másoknak is megmutassa a nemzetiség értékeit, erősítse a közösséghez való kötődést.

A nemzetiségi nevelés-oktatást folytató intézményekben arra kell törekedni,

a) hogy a tanulók számára nyilvánvalóvá váljanak a nyelvi és kulturális gazdagság előnyei, és alakuljon ki a tanulóknál a reális nemzetkép és nemzetiségkép,

b) hogy a tanulók felismerjék az előítéletek és kirekesztés megjelenési formáit, és megismerjék a jelenség hátterét, veszélyeit, az emberi, állampolgári és nemzetiségi jogok megsértésének jelenségét, és a jelenség elleni fellépés jogi, illetve egyéb eszközeit.

II. A NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS FEJLESZTÉSI FELADATAI

A nemzetiségi nevelés-oktatás fejlesztési feladatai a Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatait veszik alapul, egészítik ki, biztosítva ezáltal, hogy a nemzetiségi nevelés-oktatásban részt vevő tanulók a más iskolákba járó tanulókkal azonos esélyek mellett készülhessenek fel az érettségi vizsgára, illetve a felsőfokú iskolai tanulmányok megkezdésére. E mellett a nemzetiségi nevelés-oktatás felkészít a nemzetiség anyanyelvi és irodalmi és népismereti (történelmi, földrajzi, kulturális) tananyagból is - az érettségi vizsga vizsgaszabályzatában megfogalmazott nemzetiségi anyanyelvi, irodalmi és népismereti fejlesztési feladatokra való figyelemmel - az érettségi vizsgára. Az iskola pedagógiai programja a nemzetiségi nevelési-oktatási formához igazodóan tartalmazza a nemzetiség nyelve, az irodalom és a népismeret oktatását felmenő rendszerben, az 1. évfolyamtól a 12. évfolyamig a rendelkező rész 1. §-ának (5) bekezdésében megengedett eltérések figyelembevételével.

Az anyanyelv (nemzetiség nyelve) és irodalom, valamint a nemzetiségi népismeret tartalmát nemzetiségenként differenciált részletes fejlesztési feladatok határozzák meg.

A) Az anyanyelv (nemzetiség nyelve) és irodalom

1. A nemzetiségi nevelés-oktatásban kiemelt szerepe van az anyanyelv (a nemzetiség nyelve), irodalom és kultúra tanításának. A nyelv tudása hozzájárul a nemzetiségi azonosságtudat formálódásához, lehetővé teszi az irodalmi értékek megismerését. A nyelv közösségalkotó és -megtartó erő. E feladatát a nemzetiségi népismeret, kultúra megismerésével együtt képes ellátni.

2. A nemzetiség nyelvének tanítása gyakorlati nyelvi készségek kialakítására, a nemzetiség nyelve szóbeli és írásbeli megértésére, illetve művelt köznyelvi szintű használatára törekszik. Az irodalmi nevelés központi feladata, a nemzetiség és az anyaország irodalmának megismertetése, az irodalom (olvasás) megszerettetése, az anyanyelven (a nemzetiség nyelvén) az olvasási kedv felébresztése és megerősítése.

3. Az anyanyelv (a nemzetiség nyelve) és irodalom oktatása igazodik a nemzetiségi nevelés-oktatás formáihoz.

a) A hagyományos nyelvoktató és a bővített nyelvoktató nevelési-oktatási formában a nemzetiségi nyelv és irodalom helyi tantervét a nemzetiség nyelvén (esetleg magyar nyelven is) a nemzetiségenként meghatározott részletes fejlesztési feladatok alapján kell megalkotni. A fejlesztési feladatok meghatározásának alapja az aktív nyelvhasználat, a szókincsfejlesztés, valamint a tanulók életkori sajátosságait figyelembe vevő kommunikációs képességek fejlesztése.

b) Az anyanyelven (nemzetiség nyelvén) és a két nyelven folyó nevelési-oktatási formában az anyanyelv és irodalom helyi tantervét a nemzetiség nyelvén (esetleg magyar nyelven is) a nemzetiségenként meghatározott részletes fejlesztési feladatok alapján kell elkészíteni. A fejlesztési feladatok meghatározása a tanulók meglévő nyelvismeretére építve fejleszti a tanulók szóbeli és írásbeli kommunikációs képességét, a hangzó és írott szövegek ismeretét, megértését és gyakorlati alkalmazását. Az irodalmi művek ismeretén keresztül hozzájárul az egyén kulturális önazonosságának kialakításához, a kreativitás és az esztétikai érzék fejlesztéséhez.

4. Az anyanyelv (nemzetiség nyelve) és irodalom kapcsolata az európai nyelvi szintekkel

A szintek összhangban vannak az európai hatfokú skálán meghatározott szintekkel. A hagyományos és bővített nemzetiségi nyelvoktatás esetén a tankötelezettség végére a tanulónak magasabb szintű, önálló nyelvhasználóvá kell válnia (B2).

Az anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi nyelvoktatás esetén az európai hatfokú skálán a mesterfokú nyelvhasználói szint elérése (C1) a köznevelésben alapfeladat. Az alaptantervi követelmények az általános iskola végére minden diák számára legalább a B1 vagy B2 szint elérését tűzik ki célul. A 9-12. évfolyamra az európai középszint (B2) vagy a mesterfokú nyelvhasználói szint (C1) elérése a cél.

Nemzetiségi nyelv	6. évfolyam	8. évfolyam	12. évfolyam
Hagyományos és bővített nyelvoktató forma	A1	A2	B2
Anyanyelvű és kétnyelvű forma	A2	B1	C1

Az európai minimumszint fele: A1

Ezen a szinten a diák megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. Képes egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.

Beszédértés

Megérti a tanár egyszerű utasításait, az ismerős szavakat, fordulatokat, melyek személyére, családjára, közvetlen környezetére, a nemzetiségre vonatkoznak. Legyen képes megoldani a hallás utáni értési feladatokat.

Beszédkésztség

Képes legyen megszólalni a nemzetiség nyelvén, fokozatosan növekedjen beszédbátorsága és önbizalma. Képes legyen egyszerű beszélgetésben részt venni, amennyiben a partner lassan, jól artikulálva beszél. Képes feltenni és megválaszolni egyszerű kérdéseket ismerős témára és helyzetre vonatkozóan. Lakóhelyét, ismerőseit képes egyszerű fordulatokkal leírni, információt adni és kérni valós beszédhelyzetekben. Megértési problémák esetén tudjon segítséget kérni. Mondjon el emlékezetből néhány dalt, mondókát, verset az adott nyelven.

Olvasásértés

Megérti az ismerős szavakat, egyszerű mondatokat feliratokon, reklámokban, katalógusokban. Ébredjen fel érdeklődése népcsoportja kultúrája iránt. A megértést cselekvéssel, szóban vagy írásban jelezze vissza. Legyen gyakorlata egyszerű, ismert nyelvi elemekből álló szöveg néma olvasással történő megértésére. Tudjon egy adott szövegből egyszerű információkat kiemelni.

Írás

Képes a nemzetiségi nyelven egyszerű szöveg lemásolására és tollbamondás után helyes leírására. Tudjon egyszerű, tényszerű információkat írni az adott nyelven. Képes minta alapján több mondatból álló, összefüggő szöveget írni (párbeszéd, üzenet, üdvözlő képeslap, bemutatkozás). Képes egyszerű nyomtatványt kitölteni.

Az európai alapszint: A2

Ezen a szinten a diák megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak: nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, a nemzetiségre vonatkozó információk, vásárlás, helyismeret, állás, foglalkozás. Az egyszerű és begyakorolt nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információt cserél családi, nemzetiségi vagy mindennapi dolgokról. Tud egyszerű nyelvi eszközöket használva beszélni saját háttéréről, szűkebb környezetéről, a nemzetiségi közösségről és a közvetlen szükségleteivel kapcsolatos dolgokról.

Beszédértés

Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókinccset, ha számára ismert, közvetlen dologról és a nemzetiségi közösségről van szó. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét.

Beszédkésztség

Részt tud venni egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, mely közvetlen információcserét igényel ismert tevékenységgel kapcsolatban. Képes magát megértetni társasági beszélgetésben. Röviden le tudja írni például családját, lakóhelyét, a nemzetiségi közösséget, tanulmányait.

Olvasásértés

Megérti rövid, egyszerű szövegek, köztük történetek lényegét. A kért információt ki tudja keresni. Képes a nemzetiség nyelvén való kifejező olvasásra (megfelelő hangsúlyokkal, a szöveg lényegének visszaadásával).

Írás

Rövid feljegyzéseket, üzeneteket, magánlevelet tud írni.

Az európai küszöbszint: B1 (önálló nyelvhasználó)

Ezen a szinten a diák megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola, a szabadidő, a nemzetiség helyzete terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, összefüggő szöveget tud alkotni ismert vagy az érdeklődési körébe tartozó témában. Le tudja írni az élményeit, a különböző eseményeket, álmokat, a reményeit és ambícióit, továbbá röviden meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.

Beszédértés

A köznyelvi beszédet főbb vonalaiban megérti, ha az rendszeresen előforduló, számára ismert témáról szól. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévéműsorokban, melyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról, a nemzetiségről szólnak, és melyekben viszonylag lassan és világosan beszélnek.

Beszédkésztség

Részt tud venni a nyelvterületen utazás közben felmerülő helyzetekben, valamint ismerős, mindennapi témákról adódó beszélgetésekben felkészülés nélkül. Egyszerű, összefüggő fordulatokkal el tudja mondani élményeit, céljait. Röviden meg tudja indokolni és magyarázni a véleményét, el tudja mondani egy történetet, és véleményét meg tudja fogalmazni.

Olvasásértés

Megérti olyan nyelvileg összetettebb szövegek lényegét, illetve a bennük lévő információt, melyek hétköznapi témákkal kapcsolatosak, gyakori témákkal foglalkoznak. Képes a szövegeket feldolgozni (tanórán tanári segítséggel, illetve házi olvasmányként). Megérti az eseményekről, érzelmekről, véleményekről szóló írásokat. Képes néhány irodalmi alkotás (vers, novella, elbeszélés, regény) értelmezésére az adott népcsoport kultúrájából. A nemzetiségi népcsoport nyelvén olvassa a hazai és az anyanemzet irodalmát, annak fontosabb témáit be tudja mutatni.

Írás

Meg tud fogalmazni egyszerű, rövid, összefüggő szöveget ismert, hétköznapi témákban. Képes az adott nyelv alapvető nyelvi és nyelvhelyességi törvényszerűségeinek alkalmazására. Össze tudja hasonlítani a magyar nyelvet és a nemzetiségi nyelvet. Be tud számolni élményeiről, véleményéről. Az adott nép kultúrájáról szóló alkotásokon keresztül be tudja mutatni az adott nép szellemiségét. Tudásszintjének megfelelően képes egyszerűbb szövegek fordítására.

Az európai középszint: B2 (önálló nyelvhasználó)

Ezen a szinten a diák megérti az összetett konkrét vagy elvont témájú szövegek gondolatmenetét, beleértve a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket, a nemzetiségpolitikai aktuális témákat is. Folyamatos és természetes interakciót tud kezdeményezni és fenntartani anyanyelvű és nemzetiségi autentikus beszélővel, mely egyik félnek sem megterhelő. Képes világos és részletes szöveget alkotni széles témakörben, véleményét képes aktuális témákról kifejteni a lehetséges előnyök és hátrányok részletezésével.

Beszédértés

Megérti a hosszabb előadást, képes követni az összetett érvelést. Megérti a rádió és tévé aktuális eseményekről szóló hírműsorait, valamint a köznyelvet használó játékfilmek többségét. Követni tudja az autentikus nemzetiségi vagy anyanemzetből származó beszélő gondolatmenetét.

Beszéd-készség

Folyékonyan és természetesen tud beszélgetést folytatni nemzetiségi és anyanemzetből származó beszélőkkel mindennapi témákról felkészülés nélkül. Részletesen ki tudja fejteni, meg tudja indokolni, magyarázni és védeni a véleményét, el tud mondani egy történetet, be tud számolni aktuális nemzetiségpolitikai eseményekről.

Olvasásértés

Megérti a jelenkor problémáival kapcsolatos szövegek (cikkek, beszámolók, narratívák) lényegét, illetve a bennük lévő információt, érvelést. Megérti az eseményekről, érzelmekről, véleményekről szóló irodalmi prózai szövegeket.

Írás

Képes világosan fogalmazni részletes, összefüggő szöveget a jelenkor problémáival és érdeklődésével kapcsolatos témákban. Vissza tudja adni írásban is egy-egy a nemzetiség nyelvén írt irodalmi alkotás lényegét. Be tud számolni élményeiről, képes kifejezni véleményét, érvelni egy álláspont mellett és ellen. Fordítási feladatok megoldásokra képes mindennapi és aktuális témákban.

A mesterfokú nyelvhasználati szint (C1)

Elérjük a bővített nemzetiségi nyelvoktatás célja a tizenkettedik évfolyam végére. A követelményeket a helyi tantervekben kell meghatározni úgy, hogy a kompetenciák legalább negyven százalékát az adott nemzetiség nyelvével, irodalmával, kultúrájával kapcsolatos témakörök követelményei szerint lehessen mérni.

5.) A magyar nyelv és irodalom és a nemzetiségi anyanyelv kapcsolata

Tekintettel arra, hogy a nemzetiségi nevelés-oktatás célja a nemzetiségi önazonosság megőrzése és erősítése, a magyar nyelv és irodalom fejlesztési feladatainak az iskola pedagógiai programjában, helyi tantervében történő megjelenítése során figyelembe kell venni, hogy a nemzetiség nemzeti identitás szempontjából egy másik nemzet kultúrájához, nyelvéhez, irodalmához köthet.

B) A nemzetiségi népismeret

1. A nemzetiségi népismeret az adott nemzetiség nyelvén és magyar nyelven nemzetiségenként meghatározott részletes fejlesztési feladatai a Nemzeti alaptanterv több műveltségi területéhez kapcsolódnak (Magyar nyelv és irodalom, Ember és társadalom, Ember és természet, Földünk és környezetünk, Életvitel és gyakorlat, Művészetek), azok tartalmához és szerkezetéhez igazodnak.

2. A nemzetiségi népismeret általános témakörei:

a) A nemzetiség nyelve, tárgyi és szellemi kultúrája

- nyelvhasználati sajátosságok, beleértve a nyelvjárásokat, nyelvváltozatokat,
- vizuális kultúra (építészeti emlékek, képzőművészet, iparművészet, népművészet, filmművészet),
- ének-, zenei és táncművészet (zenei örökség, színház, tánc és játék),
- hagyományok, régi és új szokások, kulturális javak, mesterségek, gazdasági élet, ünnepek és jelképek,
- szociológiai és település-földrajzi ismeretek.

b) A nemzetiség történelemalakító és kultúraformáló szerepe, civilizációja

- a nemzetiség magyarországi történelme és irodalma, az anyanemzet, nyelvi (anya)országok történelmének, irodalmának korszakai; az anyanemzet, illetve a nyelvi (anya)országok földrajza,

- nevelés-oktatás-, kultúrtörténet, jelenkor,
- a nemzetiségek más országokban élő csoportjai.

c) Nemzetiségi és állampolgári jogok

- a nemzetiségek jogai, hazai és nemzetközi jogrendszer,
- a nemzetiségek intézményrendszere,
- nemzetközi kapcsolatok.

3. A nemzetiségi népismeret önálló tantárgyként történő tanítása mellett szükséges, hogy tanórán kívüli tevékenységek formájában is - a nemzeti köznevelésről szóló törvény alapján rendelkezésre álló időkereten belül - (mint pl. a szakkörök, a táborok, a kirándulások, a népdal- és tánckörök, a játszóházak, a színjátszó körök, a zenekarok) megjelenjen. Pedagógiaileg kiemelt értékű a tárgyi és szellemi (néprajzi, népdal stb.) gyűjtőmunka, az alkotó tevékenység, az egyéni, illetve csoportos kutatás, projektmunka.

II. RÉSZ

RÉSZLETES FEJLESZTÉSI FELADATOK NEMZETISÉGENKÉNT

A) BOLGÁR NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS

1.1 Bolgár nyelv és irodalom

(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a nyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Törekvés a megfelelő hangképzésre, beszédlézésre és hangoztatásra; a kifejező és mások számára érthető beszédre bolgár nyelven.	Törekvés a jól formált beszédre és a bolgár nyelv kiejtési szabályainak megfelelő artikulációra.	Törekvés a nyelvileg igényes és helyes bolgár beszédre. A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtismód eszközeinek alkalmazása (hangképzés, mondatfonetikai jellemzők). A bolgár hangtörvények alkalmazása a beszédben.	Kifejező és mások számára érthető, nyelvileg igényes és helyes beszéd. Az egyéni beszédsajátosságok ismerete, fejlesztése, törekvés az egyéni adottságok kihasználására. A szünet, a hangsúly, a beszédtempó, a hangmagasság tudatos használata és az abban rejlő kommunikációs lehetőségek megfigyelése és alkalmazása.
Törekvés az érzékletességre. A különféle bolgár mondatok felismerése, helyes használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően, egyszerű mondatok összetetté fűzésének készsége.	Törekvés a pontosságra és a lényeg kiemelésére. A különféle bolgár mondatok változatos használata a közlési célnak, szándéknak és a beszédsajátosságoknak megfelelően.	A különféle bolgár mondatok változatos és tudatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Pontosság, érzékletesség és a lényeg kiemelése a beszédben. Törekvés a változatosságra, a beszédpartnerek figyelmének lekötésére. Alkalmazkodás a beszédpartnerek figyelmének, érdeklődésének változásaihoz.
Gondolatok, információk,	Figyelem a szöveg	Alkalmazkodás a	A kommunikációs folyamat

<p>érzelmeik és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése bolgár nyelven.</p>	<p>tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtőeszközök alkalmazására (a bolgárra jellemző, helyes hangképzés, mondat- és szövegfonetikai eszközök). Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben bolgárral.</p>	<p>kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét bolgár nyelvű beszédhelyzetekben.</p>	<p>összetevőinek felismerése, árnyalt alkalmazkodás különféle bolgár nyelvű beszédhelyzetekhez.</p>
<p>A nem verbális kommunikáció néhány elemének megfigyelése (pl. a testbeszéd, kulturális különbségek, bolgár jellemzők). Törekvés a helyes szóhasználatra, a kiejtésre, testbeszédre bolgár kontextusban.</p>	<p>A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle bolgár nyelvű beszédhelyzetekben.</p>	<p>A testbeszéd, az arcjáték néhány jelének ismerete, törekvés ezek tudatos alkalmazására. A gesztusokkal való kommunikáció lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása.</p>	<p>A testbeszéd, a térközszabályozás és az arcjáték szerepének és kulturális meghatározottságának ismerete, tudatos alkalmazása. A szóhasználat, a szöveg hangzása és a gesztusok összehangolt alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben.</p>
<p>Figyelem a kortárs és a felnőtt beszélgetőtársra. Rövid bolgár nyelvű hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése.</p>	<p>Hallott bolgár szöveg tartalmának megértése, rövid szóbeli összefoglalása. A beszélő szóbeli viselkedésének megfigyelése.</p>	<p>Törekvés empatikus viszony kialakítására a beszédpartnerrel. A beszédpartnerrel való együttműködés. Érvelés: érv felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása.</p>	<p>Törekvés a hallott szöveg üzenetének dekódolására, a beszéd szándék (tájékoztatás, manipuláció, meggyőzés stb.) felismerésére, a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióna. Érvelés: érv felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Az értő figyelem alkalmazása.</p>
<p>Mindennapi élmények, mozgóképélmények és olvasmányok tartalmának felidézése, elmondása bolgár nyelven.</p>	<p>Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodásra, az árnyalatok érzékelésére.</p>	<p>Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése (a szándék, a hatáskeltés eszközei a kommunikáció eredményessége szempontjából).</p>	<p>A látottak (átélték) és a feltételezések, következtetések, hipotézisek) megkülönböztetésére az élménybeszámolókból. Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, a verbális, hangzó és képi, valamint digitális szövegekben; a művészetben (film, színház, fotó, képzőművészet).</p>
<p>Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában bolgár nyelven. Saját vélemény megfogalmazása.</p>	<p>Saját vélemény megfogalmazása és megvédése egy-egy érv említésével a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása, megértése</p>	<p>Mások véleményének meghallgatása, megértése és tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben. A saját vélemény újrafogalmazása adott szempont szerint.</p>	<p>Önbecsülésen és mások megbecsülésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója. Saját</p>

	többszereplős helyzetekben.		vélemény megvédése vagy korrekciója. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának képessége, a manipulációs szándék és a hibás következtetések, megalapozatlan ítéletek felismerése.
Ismert szövegek megjelenítése dramatikus játékkal bolgár nyelven. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, versmondás, helyzetgyakorlat).	Tanult szövegek kifejező tolmácsolása. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás).	Memoriterek szövegű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel. Különféle dramatikus formák kipróbálása.	Memoriterek szövegű tolmácsolása a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával, tudatos szövegmondással. Az európai hatfokú skálán a mesterfokú nyelvhasználói szintek, ún. C1 és C2 szint követelményeinek teljesítése bolgár nyelven.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A korosztálynak megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi feladatmegoldástól – a beszélgetésen át – az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanult bolgár (cirill) betűk összeolvasása. Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása. Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása.	Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása bolgár nyelven. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.	A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlás.	A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a bolgár hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása és alkalmazása.
A hangos és a néma olvasás gyakorlása bolgárral különböző rövidebb szövegeken a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével.	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása.	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmező felolvasása.	A szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás folyamatos gyakorlása bolgár nyelven.
Egyszerű bolgár szövegek szó szerinti jelentésének megértése. A szó szerinti jelentésének megtapasztalása tanítói segítséggel. A szövegben kifejtett információk	A szó szerinti jelentésen túli jelentések létezésének megtapasztalása. A szövegben kifejtett információk visszakeresése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival.	Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek jelentéseinek irányított és önálló megértése és gyakorlása. A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetése és megértése, ismerkedés a	A szó szerinti és a metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján, megértésük, értelmezésük. A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása.

visszakeresése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival tanítói segítséggel.		szövegértési technikákkal.	
A bolgár nyelvű aktív szókincs gazdagítása az olvasott szövegekkel összefüggésben.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben bolgár nyelven.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.	A szókincs folyamatos gazdagítása a bolgár nyelv minden rétegére kiterjedően. A különböző műveltségi területek szókincsének minél pontosabb használata írásban és szóban. Kevésbé ismert szókincsű szövegek megértése egyéni munkával; felkészülés az élethosszig tartó tanulás feladataira.
	Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása.	Irodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása (a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszadás kérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás).	Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése. A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselemek elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása).
	Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése (pl. hasonlat, metafora; ismétlés, fokozás).	Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése Szöveg és kép viszonyának megfigyelése Különbőle ábrák, illusztrációk értelmezése. Az IST (információs társadalom technológiái) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.	Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű bolgár szövegekben, alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban. A vizuális közlés verbális és nem verbális elemei, tipográfia. Az IST (információs társadalom technológiái) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.
	Szövegek műfaji különbségének érzékelése (pl. mese és dokumentum, lírai költemény és elbeszélés).	Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése. A tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség (pl. hír és kommentár).	Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összetevése), e képesség alkalmazása elemző szóbeli és írásbeli műfajokban.
Szövegek önálló megértése néma olvasással. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Rövidebb és hosszabb művek önálló elolvasása, a cselekmény utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek,	Szöveg feldolgozása megadott szempontok szerint. A szöveg kifejtett és ki nem fejtett üzeneteinek dekódolása.	A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások, megközelítési módok gyakorlása (pl. a téma, a műfaj megállapítása, logikai

	jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	összefüggések, jelentésrétegek feltárása). A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése. Az olvasás ismeretközlő és esztétikai szerepének megtapasztalása.
		Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (rég, archaizáló) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel.	A mai nyelvhasználatától eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése. Régebbi korokból származó szövegek önálló megértése szótár, lexikon használatával.
Egy-két mondatos vélemény megfogalmazása az olvasott szövegekben megjelenő szereplők cselekedeteiről, helyzetekről, magatartásokról.	Néhány mondatos vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szövegek szereplőinek cselekedeteiről, nézeteiről, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről.	Különböző vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban.	Különböző olvasott vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája különféle műfajokban.
			Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságainak felismerése, értelmezése bolgár nyelven.

3. Írott szöveg alkotása

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkorral és az nevelés-oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegfelismerő, áttekinthető jegyzetek és vázlatkészítés. Biztos problémalátás, problémaérzékeny helyesírás. Szövegtípusok és műfajok széles körének alapos ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újírás, kreatív írás.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az eszközsztintű cirill betűs íráshasználat fokozatos kialakítása. A bolgár írás jelrendszerének elsajátítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Mondatalkotás, néhány mondat összekapcsolásával szövegalkotás.	Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő, olvasható, esztétikus és rendezett cirill betűs írásmód gyakorlása.	Olvasható, esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjainak elsajátítása.	Olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmód. Lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítása bolgár nyelven.
Különböző bolgár szövegminták megfigyelése műfaji és szövegszerkezetségi szempontból. A szöveg tagolásának gyakorlása. Rövid szövegek alkotásának	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban. Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegtípusokban és	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. a leírás, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés	Világos szövegalkotás, kifejezőkészség a hétköznapi és a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén és műfajában (pl. levél, önéletrajz, kérvény,

gyakorlása (pl. kisebb leírás, rövid elbeszélés, egy-két soros jellemzés), a mindennapi élet tájékoztató szövegei (használati útmutató, meghívó, sms, e-mail stb.)	műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés, illetve üdvözlés, meghívó, hirdetés, távirat megfogalmazása).	gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése, sms, e-mail).	pályázat, jellemzés, leírás, esszé, értekezés, motivációs levél, blog).
A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása rövid fogalmazásokban bolgár nyelven.	Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a kreatív fogalmazásokban, írásbeli szövegekben.	A nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, a kreatív szövegalkotásban. Fordítás szótár segítségével, nyelvi fordulatok helyes átültetése magyarról bolgárra.	A nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási biztonság fejlesztése, gyakorlása az írásbeli szövegalkotásban. A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és tudatos alkalmazása.
	Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. szövegek átírása, olvasott művekhez különböző befejezések készítése, a történet folytatása, rimes játékok). Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában.	Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. párbeszéd írás, dramatizálás, párbeszédes forma átírása epikus formába, érvelés). Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból	Önkifejező és kreatív szövegalkotás (pl. élményszerű személyes történet elbeszélése, verses-rimes szövegek alkotása, szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnemváltással, sajtóműfajok gyakorlása). Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra. A személyiség és a személyesség kifejezése a szövegformálás kreatív eszközeinek birtokában.
	Az anyaggyűjtés és elrendezés alapjainak megismerése, anyaggyűjtés gyermekek számára készült lexikonokból, kézikönyvekből, tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Rövidebb beszámoló anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására (pl. beszámoló, ismertetés, esszé, egyszerűbb értekezés). Hosszabb felkészülést igénylő esszé, pályázat, értekezés, műértelmezés megalkotásának gyakorlása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár és internethasználat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása (kép és szöveg kapcsolata, könyvtárlátogatás,	Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek elkülönítése és gyakorlása (a könyvtárhasználat	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek,	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és

könyvkölcsönzés, gyermeklexikonok).	alapjai, könyvkölcsönzés).	a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókból).	kritikájának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, gyakorlása, múzeumi információk.
Tapasztalatszerzés ismeretek, adatok, információk gyűjtésében (könyv- és könyvtárhasználat, verbális és nem verbális [hangzó és képi] információk feldolgozásának gyakorlása).	Tapasztalatgyűjtés különböző információhordozók működéséről, használatáról.	A gyűjtött, ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.	Különböző információhordozók célszerű használata az életkornak megfelelő önállósággal.
	Gyermekeknek szóló ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak megismerése, használata.	Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében.	Az információ-felhasználás további normáinak megismerése, alkalmazása (a források megjelölése, az idézés szabályai, jegyzetek készítése).
Vázlatkészítés tanári irányítással. Vázlatok önálló bővítése, szűkítése megadott szempontok szerint.	Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához.	Önálló vázlatkészítés (fürtábra, gondolatterkép stb.) rövidebb szövegek alapján.	Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal (gondolatterkép, szemponttáblázat, T-táblázat, Venn-diagram stb.) adott feladathoz, témához, a vázlat alapján különböző műfajú szövegek alkotása.
	Ismerkedés különböző információhordozókkal (pl. vizuális, audiovizuális, elektronikus: internet, CD-ROM).	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésben.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk együttes kezelése, megértése (pl. illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése szövegösszefüggésben, szövegek vizuális elrendezése).
	Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megismerése, megértése.	Az összefoglalás sajátosságainak ismerete, összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Az összefoglalás műveletének gyakorlása, önálló alkalmazása (pl. a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése).
		Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés és a lényegkiemelés gyakorlása.	Az önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és a nélkül (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás).

Információ visszakeresése tanítói irányítással, értelmezése, szereplők érzelmeinek azonosítása, érzelmek és cselekedetek közti kapcsolat, egyszerű ok-okozati viszony felismerése; következtetések, értelmezés.	Információkeresés, szereplők érzelmeinek magyarázata, érzelmek és cselekedetek közti kapcsolat, ok-okozati viszony felismerése; következtetések, értelmezés.	Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással, csoportosan).	Felkészülés az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.
Rítmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált [koncentrációs] memória-gyakorlatok.	A szöveges emlékezet aktivizálása, szövegek pontos megfigyelése, azonosítása és felidézése.	A szöveges emlékezet erősítése. Megértett szövegekre való emlékezés, a szövegek új helyzetben való alkalmazása. Kombinációs és asszociációs képességek fejlesztése memoriterek tanulásával.	Szövegek pontos, értelmező, esztétikus felidézése és önálló, aktív reprodukálása a céloknak megfelelően.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

A mai bolgár nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismertek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja a igényes önkifejezés lehetőségét.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése a gyakorlati tudás alapján a bolgár nyelvben (pl. hang, szó, mondat; magán- és mássalhangzók, névszók, igék).	A nyelvi egységek közötti egyszerűbb összefüggések felismerése (pl. rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok között, a szavak között, a szavakat alkotó szóelemek között).	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével; azonos jelentésviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése.	A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás). A bolgár nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. A bolgár nyelv típusához kötődő alapvető ismeretek.
Jelentések megadása a diák saját szavaival. Az aktív és a passzív szókincs folyamatos bővítése, szókincs-gyakorlatok.	Gyakorlottság a szavak jelentésviszonyainak a feltérképezésében a korosztály szintjén (pl. az egy- és többjelentésű szavak felismerése, rokon értelmű szavak gyűjtése). Ismerkedés az egy- és kétnyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával.	A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentések megismerése. Ismerkedés az egy- és kétnyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával.	A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből és egyéb tényezőiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok feltérképezése, alkalmazása. Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló

			használata szövegek, kommunikációs események kritikai megközelítésében.
Alkalmazkodás a kommunikációs folyamatban a szövegalkotást befolyásoló tényezőkhez egészelesen (holisztikusan). Gyakorlottság a szövegalkotásban a korosztály által jól ismert nyelvhasználati szintereken. Különböző műfajú és hangnemű szövegekben az eltérő nyelvhasználat érzékelése, a jól felismerhető különbségek megfigyelése.	Különbő nyelvváltozatokat képviselő konkrét példák alapján a nyelv és a nyelvhasználat rétegzettségének a megtapasztalása, felismerése (különösen a szókincs területén).	Gyakorlottság és szándékosság a kommunikációt befolyásoló tényezőkhez való alkalmazkodásban. Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.	A nyelvhasználat társadalmi jelenségeként való (szociolingvisztikai) szemlélete, a kommunikációs események és a szövegalkotás önálló elemzése-értékelése az elsajátított (szövegtani, jelentéstani-pragmatikai, stilisztikai, retorikai) ismeretek kreatív alkalmazásával. Gyakorlottság az ismeretek alkalmazásában különböző típusú és műfajú szövegek alkotása során.
A bolgár írás jelrendszerének a megismerése, a kiejtés és az írás megfelelésének, illetve különbözőségének a megfigyelése, néhány alapvető helyesírási szabály megismerése (pl. az egyszerű szavak elválasztásának szabályai), törekvés ezek megfelelő alkalmazására. Nyelvileg igényes minta követése a beszédben (nyelvhelyesség).	A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése a beszéd és a helyesírás terén egyaránt. A bolgár helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása. Ismerkedés helyesírási kézikönyvekkel. Javítás tanári irányítással és önállóan.	A bolgár helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának felismerése, az ismeretek bővítése. Gyakorlottság a helyesírási kézikönyvek használatában. Javítás tanári irányítással és önállóan.	Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása bolgárul (szóban és írásban egyaránt). Önálló kézikönyvhasználat mellett törekvés a kifogástalan helyesírási szöveg megírására.
	Egy-egy korábbi évszázadban született szöveg megfigyelése, a mai és a korábbi nyelvállapot különbségének a felismerése a korosztálynak megfelelő szinten.	Példák (régébbi korok szövegei, szövegrészei) alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén.	Tájékozódás a nyelv-közösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaiban. A bolgár nyelv eredetének, a nyelvcsaládba tartozás bizonyító eljárásainak a megismerése. A nyelvi állandóság és változás okainak kutatása adatok alapján (pl. forrásokkal, kézikönyvhasználattal), a történeti szemlélethez kapcsolódó általános nyelvészeti ismeretek tanulmányozása. A történetiség szempontjának alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megítélésében.

A bolgár és a magyar nyelv különbségének a felismerése, ennek megfogalmazása a diák saját szavaival (pl. bolgárul úgy mondjuk, hogy...).	Annak felismerése, hogy a bolgár nyelv ismerete miben segíti, miben nehezíti az idegen nyelv elsajátítását.	Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetése, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.	Az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése az általános nyelvészeti ismeretek felhasználásával.
--	---	---	--

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Érdeklődés felkeltése a bolgár népköltészeti hagyomány, a mesék és a gyermekirodalom alkotásai iránt. Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés felkeltése a belefeledkezés, a játékoság, a kaland, a képzelet stb. iránti igénnyel.	Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása a belefeledkezés, a játékoság, a kaland, a képzelet, az önismeret, az emberismeret stb. iránti igénnyel. Az olvasás örömeinek felfedezése. A bolgár és a magyar népmesék tartalmának összehasonlítása. Az egyes népmesefajták sajátosságainak megismerése.	Annak felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést.	Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a károsodásmentes tapasztalatszerzés forrása, amely az ön- és világertelmezés, az önmeghatározás mással kevéssé helyettesíthető lehetőségét kínálja.
Ismerkedés változatos ritmikai, zenei formálású lírai művekkel.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek közös és önálló olvasása a bolgár, a magyar és világirodalom köréből.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek olvasása és feldolgozása, a klasszikus és a kortárs bolgár és világirodalom köréből a zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése a tanult művekben.	A líra különböző műfajaiban és hangnemeiben a klasszikus és kortárs bolgár és a világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása. A lírai beszéd mód változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszak-jellemző beszéd módok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.
A költői nyelv néhány sajátosságának megfigyelése.	Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megfigyelése.	A főbb költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása a lírai szövegben. Az előbbieket jelentésteremtő szerepének megértése a tanult versekben.	Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, megértése. A költői nyelvhasználat összetettségének megismerése. Törekvés a műnemek és a műfajok

			közötti kapcsolatok megértésére. Versszervező elvek felismerése és értelmezése.
	Ismerkedés különböző lírai műfajokkal.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságai megértése.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságai megértése. Törekvés a műnemek és a műfajok közötti kapcsolatok megértésére. A műfaji konvenció és az attól való eltérés jelentéshordozó szerepének bemutatása néhány művön.
A versszak felismerése, egyszerű jellemzése (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma).	A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek viszonyának megértése.	A kompozíciós egység és a versszakok viszonyának felismerése. A kompozíció meghatározó elemeinek (pl. tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai szerkezet, beszédhelyzet és változása) megismerése.	A lírai művek értékszerkezetének felismerése. Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben.
A lírai mű középpontjában álló gondolat, illetve érzelem azonosítása.	A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése.	A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.	A költő, a vers beszélője és a költői én megkülönböztetése különböző korokban született költeményekben.
Rövidebb epikai művek, népköltészeti alkotások, elbeszélések olvasása.	Elbeszélő művek közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg. A megismert formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.	Elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs felnőtt és ifjúsági irodalom köréből. Kreatív történet elbeszélési és történet átírási gyakorlatok.	Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, bolgár és világirodalmi – epikai művek elemzése és értelmezése. A megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban.
Történetek főszereplőinek azonosítása.	A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása.	A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása.	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az irónia. Az elbeszélői szólam és a szereplői szólam viszonyának vizsgálata.

Törekvés a történet idejének és helyszínének azonosítására.	Az idő és a tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása.	A közvetett idő- és térmegjelölések azonosítása, ebből következtetések levonása. Törekvés az idő- és térmegjelölések értelmezésére. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése.	Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben.
Annak megállapítása, hogy ki beszél el a történetet.	Annak megállapítása, hogy ki beszél el, és kinek a szemével látjuk a történetet.	Az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet érzékelése.	A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel.
A cselekmény kezdő- és végpontjának megállapítása.	A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése.	Előreutalások és késleltetések érzékelése az elbeszélésben.	Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés.
	Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és dramatikus műrészek közötti különbségekről.	Az epikai és a drámai történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és eltérések azonosítása.	Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. A drámai közlés mód jellemző szövegtípusainak felismerése.
Népi játékok, dramatizált formák (pl. meserészletek) olvasása, illetve előadása.	Néhány bolgár közmondás ismerete. Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, illetve köznapi helyzeteknek a dramatizált megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Szituációk és instrukciók értelmezése és megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása.
A szóbeli költészet és az írásbeliség, a népköltészet és a műköltészet különbségeinek megtapasztalása néhány példa alapján.	Az új szóbeliség, az elektronikus kommunikáció és tömegkommunikáció néhány új formájának megfigyelése.	A reklám és a popzene új szóbeli költészete. Annak érzékelése, hogy az irodalom szóbelisége nem pusztán archaikus jelenség.	Tájékozódás az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségeiről. A szóbeli költészet, a népköltészeti hagyomány hatásainak ismerete.
Néhány alapvető irodalmi téma, emberi alaphelyzet felismerése az olvasott művek alapján.	További alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a már megismert témakörökből.	A bolgár és a világirodalom néhány jelentős témája és formai hagyománya. Ismerkedés egy-két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel.	Az olvasott, különböző korú és világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok felismerése.

			Az olvasott művek többféle értelmezési kontextusban való elhelyezése (pl. tematikus-motivikus, műfaji, életműbeli, konvenciótörténeti, stílusirányzati, eszmetörténeti elhelyezés). Történeti és aktuális olvasatok.
A mű közvetlenül adódó (szó szerinti) jelentésének, ill. a történet, az alapérzés, alaphangulat megfogalmazása.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok, illetve más olvasmányélmények, hangzó és képi szövegek bevonásával.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek bevonásával.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek, megismert irodalmi konvenciók és elemzési technikák bevonásával. Kapcsolatkeresés az európai és a bolgár irodalom nagy hagyományaiával, kódjaival.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítására, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szép és a csúnya fogalmainak használata mindennapi élmények, média kapcsán folytatott beszélgetésekben.	Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok hatásáról.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésvételek különbözőségének megértése és elfogadása.	Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság). A bolgár és a magyar, ill. más kulturális regiszterek keveredésének felismerése korunk kultúrájában, igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére.
A jó és a rossz fogalmainak használata mindennapi élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés, mint cselekedet felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban.	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. Jog és erkölcs kapcsolata. A tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása, a morálkérdésekben való tájékozódás igénye és

			képessége.
Az esztétikai nézőpont megalapozása: a szép megtapasztalása a természeti környezetben, a mindennapi élet tárgyaiban és különféle művészeti ágakhoz tartozó, az életkornak megfelelő néhány műalkotásban.	Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában a mindennapok, művek és olvasmányok kiváltotta élményekről. Mások véleményének meghallgatása, megértése.	Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása, a művészi és nem művészi szépség változékonyságának megtapasztalása.	A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség; új és régi párbeszédének átélése a művészetben. A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa; az elsajátítás és a kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában.
A műélvezet minél gyakoribb átélése a belefeledkezés, a játék, a kaland, a képzelet, a ritmus és a zene révén.	A műélvezet minél gyakoribb átélése a belefeledkezés, a játék, a kaland, a képzelet, a ritmus és a zene révén.	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye, a hatás reflektálása csoportos beszélgetésben és önálló szöveg alkotásával.	Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat. Sokoldalú, kifinomult kulturális fogyasztási szokások kialakítása és folyamatos bővítése.
Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékkal, különféle dramatikus formák kipróbálása révén (pl. bábjáték, helyzetgyakorlat).	A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége, az empátia fontosságának átélése a közösség életében.	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különböző műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakítása.
	Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak és műalkotások idegenségének megtapasztalása.	Az életkorfüggő szemlélet megfigyelése irodalmi és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése. A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása.
	A különböző kultúrák eltérő létmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján (bolgár és magyar viszonylatban).	A kulturális különbség, mint világlátás, mint életforma és mint érték megismerése, a kulturális sokszínűség, mint közösségépítő erő megfigyelése különféle szövegekben, illetve a helyi bolgár közösség példáján.	A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése és tudatosítása. A kultúrák közötti átjárás korlátainak felismerése, más kultúrák megismerésének igénye. A kulturális értékképződés folyamatára való reflektálás, az abban való részvétel igénye.

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

1.1. Beszédeszlelés, hallott szöveg megértése

- a bolgár nyelv hangjainak felismerése, mondatok feldolgozása, az életkornak megfelelő szövegek megértése (ok-okozati kapcsolatok, időrendi sorrend, szereplők, események, történések, belső összefüggések feltárása, egyszerűbb következtetések levonása)

1.2. Beszédkészség fejlesztése

Megfelelő beszédlégyés, hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés bolgár nyelven.

- a bolgár nyelvre jellemző mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásának elsajátítása
- 1.3. Beszédfejlesztés. Szóbeli szövegek megértése és alkotása.
A bolgár szókincs fejlesztése, a nyelvhasználati tévesztések javítása, a biztos szövegértés támogatása, fejlesztése.
Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondataalkotás.
- 1.4. Memoriterek szöveghű tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

- 2.1. Az olvasástanítás előkészítése.
- Az olvasás elsajátításához szükséges általános részkészségek: logikai sémák, figyelem, megfigyelés, tempó, ritmus, emlékezet, érzelem, képzelet és speciális részkészségek: beszédhangészlelés, hangdifferenciálás, hanganalízis, jelfunkció, relációszókincs, testséma, tájékozódás síkban és térben. A felsorolt készségek meglétének ellenőrzése bolgár nyelven.
- 2.2. Az olvasás jelrendszere: cirill betűs (bolgár) hang és betű, szótag, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 2.3. Tájékozódás a szövegben, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése.
- 2.4. Írott szöveg megértése.
- Lényegkiemelés, vázlat, tartalommondás, szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Az írás jelrendszere.
Bolgár (cirill betűs) írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 3.2. Szövegalkotás írásban.
Mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, az anyaggyűjtés módjai (megfigyelés, emlékezet, olvasás, képzelet).
Címadás, az anyag elrendezése: szerkesztés; stílus.
Elbeszélés, leírás, jellemzés, levél; a mindennapi élet tájékoztató szövegei (*használati útmutató, értesítés, meghívó, hirdetés, sms, e-mail*). Rendezett íráskép.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Könyv- és könyvtárhasználat: tankönyv, egyéb könyvek: enciklopédia, egy- és kétnyelvű szótárak, lexikon, bolgár nyelvi kézikönyvek; gyermekújság; elektronikus információhordozó; kölcsönzés.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások (*kézzel írott irányított vázlat, egyszerű adatkeresés*).
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése.
- Teljes művek: 4-6 mondóka, Ivan Vazov: Rodna recs; Az sam balgarce; Petko R. Slavejkov: Tatkovina; Malak Pencso; Ran Boszilek: Rodna strjaha; Dora Gabe, Elizaveta Bagrjana, Petja Dubarova egy-egy verse, kortárs bolgár költők műveiből 4 alkotás.
 - Részletek: Ljuben Karavelov: Hubava si moja goro; Ivan Vazov: Otecsestvo ljubezno; bolgár Himnusz, továbbá két részlet szépprózai művekből.
- 4.4. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, rendezés, összehasonlítás).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek
- Kapcsolatfelvétel és –zárás, udvarias kapcsolattartás, beszélgetés, vita bolgár nyelven.
 - Nyelvi mintakövetés a bolgár nyelv sajátosságainak megfelelően.
- 5.2. Szavak jelentése, szókincs; többjelentésű, azonos alakú szavak, állandósult szókapcsolatok, néhány bolgár közmondás, szólások.
- 5.3. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.
- 5.4. Szófajok: ige, főnév, melléknév, számnév, névelő, névutó, személyes, kérdő, mutató névmás.
- 5.5. Modalitás szerinti mondatfajták.
- 5.6. A bolgár nyelv alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályai, írásjelek.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Szerzők és művek.

- Népköltészet: mondókák, kiszámolók, néhány népdal, népi játékok, bolgár és más népek meséi, mesefajták; Szerzők, művek: „Bolgár népmesék”, Ran Boszilek: Mesék, Szvetoszlav Minkov: Mesék, Angel Karalijcsev: Bolgár népmesék.
- Klasszikus bolgár szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények. Szerzők: Ran Boszilek „Патиланско царство” (Galibáék királysága) Angel Karalijcsev: Тошко Африкански (Afrikai Toskó); Valeri Petrov: Меко казано (Enyhén szólva); Elin Pelin: Ян Бибиян: Невероятните приключения на едно хлапе; Ян Бибиян на луната; (Jan Bibijan kalandjai) Emilian Stanev: Чернишка; Къщичка под снега; През води и гори; Когато скрежът се топи („Cserniska”, Kunyhó a hó alatt, Erdőn, vízen át, A mikor a jég olvad); Jordan Radickov: Ние, вработата (Mi, verebek); költők: Петко Славейков, Иван Вазов, Елин Пелин, Кирил Христов, Константин Константинов, Елисавета Багряна, Дора Габе és mások művei.
- Klasszikus európai szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények (pl. A. Lindgren, G. Rodari, M. Twain stb.)
- Kortárs bolgár szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények.

Alapvető ismeretek elsajátítása bolgár nyelven az irodalmi művek elemzéséről (szakkifejezések, fogalmak)

- 6.2. Epikus művek jellemzői: szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, a cselekmény kezdő és végpontja, fordulatok, szereplők (főszereplő, mellékszereplő/k/).
- 6.3. Lírai alkotások: a költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén), egyszerűbb képek, alakzatok (ellentét, hasonlat, ismétlés), a szövegek vizuális képe (*képvers, tipográfia*).
- 6.4. Ismeretterjesztő szövegek (*család, mindennapi élet, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, hazánk története, hazai tájak, ünnepek, egészség, életmód, természet- és környezetvédelem*).
- 6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak.
- 7.2. Saját vélemény bizonyítása (érvelés), részvételi kultúra a beszélgetésben.
- 7.3. Mindennapi konfliktusok dramaturgiája.

5-8. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédeszlelés, hallás utáni értés bolgár nyelven.
- 1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd (megfelelő beszédlelés, helyes hangképzés). A beszéd szupraszegmentális tényezői a beszédzándéknak megfelelően.
- 1.3. Nyelvi és nem nyelvi kódok, mindennapi közlési helyzetek, meggyőző kommunikáció. 1.4. Memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Szövegértés.
 - A szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív olvasás.
 - A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
 - Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
- 2.2. Gyakori szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek) megértési stratégiái.
- 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt íráskép a bolgár (cirill betűs) írásnak megfelelően.
- 3.2. Szövegalkotás: elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelő szöveg, egyéb, a mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek (*meghívó, e-mail, sms, csetelés*), kreatív írás.
- 3.3. Kommunikációs célok; szerkesztési, nyelvhelyességi és helyesírási normák bolgár nyelven.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos Internethasználat.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások.
 - Jegyzetelés; adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egy- és kétnyelvű szótárak.
 - Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
 - Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek, népdalok szövegű felidézése.
 - Teljes művek: Iván Vazov, Hriszto Botev, Petko Slavejkov, Dobri Csintulov egy-egy verse, Hriszto Smirnenszki, Pejo Javorov és Pencso Slavejkov versei, kortárs szerzők 1-1 verse; három népdal (2 történelmi “Откога са ѝ, мила моя майно льо, зора зазорила”, “Даваш ли даваш Балканджи Йово”, illetve egy családi “У Недини слънце греє”).
 - Részletek: Vazov, Iván „Епопея на забравените” (részletek); Hriszto Botev - “Хайдуги” (részlet), egy drámarészlet, egy népballada, két 5 soros prózai szöveg.
- 4.4. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről (bolgár nyelvről)

- 5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek (*kérdés, kérés; kisközösségi kommunikáció, kiselőadás, vita*).
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
 - Nemzetiségi nyelvhasználat. A magyarországi bolgárok nyelvhasználatának jellemzői.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
 - A bolgár beszédhangok rendszere, a magánhangzók, a mássalhangzók, az alapvető hangtörvények. A beszéd hangzása (*hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó*).
 - Szóelemek.
 - Szófajok, a szavak jelentése, alaki viselkedése, mondatbeli szerepe és kommunikációs funkciója; a szószerkezetek.
 - A szavak hangalakjának és jelentésének kapcsolata, az állandósult szókapcsolatok. A szókincs változása, régi és új szavak, kifejezések.
 - Mondat; szerkezet, modalitás.
 - Az írott nyelv normái: a bolgár helyesírás alapelvei.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Műnemek és műfajok fogalmának megismerése bolgár nyelven (irodalmi terminológiai ismeretek)
Műnemek és műfajok.
 - Epika, líra, dráma.
 - Anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, legenda, mese, mítosz, monda, novella, regény; dal, epigrama, elégia, életkép, himnusz, költői levél, óda, rapszódia; komédia, tragédia.
- 6.2. Kompozíció, szerkezet, hatás.
 - Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, epizód, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés.
 - Lírai én, motívum.
 - Helyzet, monológ, dialógus, jelenet, szándék, konfliktus, feszültség, tetőpont, fordulópont.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílusesszókók funkciói és hatása.
 - Ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét.
 - Szó szerinti és metaforikus jelentés; hasonlat, megszemélyesítés, metafora, metonímia, allegória, szinesztézia, szimbólum.
- 6.4. Epikus és drámai művek.
 - Szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése.
- 6.5. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.
- 6.6. Lírai alkotások elemzése, értelmezési eljárásai.

6.7. Téma, motívum, vándormotívum, archetípusok (*természet, évszakok és napszakok, szülőföld, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség, ars poetica*).

6.8. Verselés, zeneiség.

- Ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés; rím.

6.9. Szerzők és művek.

- Epika: bolgár népmesék, népballadák, műmesék, más népek meséi; mondák, mitológiai történetek; óbolgár irodalom: Pannon legendák, Kliment Ohridiszi, Kosztantin Preszlvaszki, Csernorizec Hrabar, Evtimij Tarnovszki, Grigorij Camblak munkái; Ivan Vazov: Rabigában, Epepeja na zabravenita; Elbeszélések és útleírások; Elin Pelin és Jordan Jovkov elbeszélései; Aleko Konsztantinov: Chicago-ig és vissza; Ljuben Karavelov: Maminoto detence, Hadzsi Nicso.
- Egy 20. századi bolgár ifjúsági regény és egy-két regényrészlet
- Egy-két ifjúsági regény és egy-két regényrészlet a világirodalomból;
- Két-három kortárs szépprózai alkotás.
- Líra: Hriszto Botev “На прощаване”, “Обесването на Васил Левски и др.”; Ivan Vazov “Опълченците на Шипка”, “Българският език”; Rejo Javorov “Заточеници” és más versek; Hriszto Szmirnenszki “Юноша”, Nikola Varcerov “Пролет”.
- Öt bolgár kortárs lírai alkotás.
- A dráma és a színház világa: egy komédia és egy tragédia; dialogikus szövegek, jelenetek, drámajáték.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. Irodalmi élmény (önálló olvasmányválasztás) indoklása.

7.2. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (*szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála*).

7.3. Zenei, képzőművészeti, művelődéstörténelmi vonatkozások.

7.4. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció.

7.5. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédeszlelés, hallás utáni értés.

- Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd bolgár nyelven (megfelelő beszédlégzés, helyes hangképzés).
- A beszéd szupraszegmentális tényezőinek helyes használata a beszédzándéknak megfelelően.
- Hallás utáni értés: beszédzándékok (*tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés, manipuláció*), beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.

1.2. Nyelvi és nem nyelvi kódok.

1.3. Hosszabb, önálló, monologikus szöveg (*előadás, szónoki beszéd*) és memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

2.1. Szövegértés.

- A hangos és néma olvasás stratégiái (*adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás*) nyomtatott és elektronikus szövegek feldolgozásakor.

2.2. Szövegértési stratégiák (szó szerinti, értelmező, kritikai és kreatív) különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben bolgár nyelven.

2.3. Szövegelemzési eljárások.

- Eltérő kommunikációs célú szövegtípusok (*szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek*) jellemzői.
- Szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások.

2.4. Szövegek retorikája és stíluselemei

2.5. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető cirill betűs íráskép.

3.2. Szövegalkotás.

- Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, szónoki beszéd, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog*) kommunikációs és műfaji jellemzői.

- Kreatív írás, stílusgyakorlat.
- 3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, retorikai ismeretek bolgár nyelven.
- 3.4. Helyesírás: a szófaji, a mondattani, az alapszintű nyelvtörténeti ismeretek alkalmazása bolgár nyelven.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos Internethasználat.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások.
- Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egy- és kétnyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció és elrendezés.
 - Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
 - Idézés, a forrásjelölés módszerei.
 - Önálló jegyzetelési technikák.
 - Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.
- Teljes művek: tizenöt lírai alkotás (ezen belül Ivan Vazov, Hriszto Botev, Pencso Szlavejkov, Pejo Javorov, Dimcso Debeljanov, Elisaveta Bagrjana, Nikola Vapcarov és mások művei).
 - Részletek: kanonikussá vált versszakok, sorok lírai művekből (kb. 30 sor), 20 sor epikai művekből, három drámarészlet.
- 4.4. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás: az indukció és dedukció, a rendszerezés, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásai.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.
- A személyközi kommunikáció.
 - A csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai.
 - Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.
- 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.
- A bolgár helyesírás alapelvei.
 - Nemzetiségi nyelvhasználat – a magyarországi bolgár nyelv.
- 5.3. A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás).
- 5.4. A nyelvi egységek közötti rendszerszerű (hangtani, alaktani, szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések. Szókincs, frazeológia. A bolgár nyelv és az idegen nyelvek jellemzői.
- 5.5. A szövegszervező (grammatikai, szemantikai, pragmatikai) erők; szövegfajták, szöveg típusok, szövegszerkezet. Az intertextualitás és a számítógépes szövegvilág.
- 5.6. A nyelvi változás: a bolgár nyelv rokonsága, története; a főbb nyelvtörténeti korszakok és a legfontosabb nyelvműlékek.
- 5.7. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái, a nyilvános beszéd, a meggyőző szövegműfajok, érvelés, tétel, állítás, érv típusok, cáfolat, bizonyítás.
- 5.8. Stílus és jelentés.
- Stíluselemek, stílus eszközök a köznyelvi és a művészi szövegekben.
 - Stílusrétegek, stílusváltozatok.
- 5.9. Nyelvtervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés. A bolgár a világ nyelvei között.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Irodalmi műfajok fontosabb jellemzőinek ismerete bolgár nyelven (terminológiai ismeretek, fogalmak)

- 6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai.
- Anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, eposz, legenda, levél, mítosz, napló, novella, paródia, példázatos történet, regény, szociográfia, utópia; dal, elégia, ekloga, epigramma, episztola, óda, rapszódia, himnusz, zsoltár; drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, esszé.
- 6.2. Kompozíció.
- Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus.
 - Vershelyzet, lírai én, költői magatartás, szerep, verstípusok.
 - Helyzet, akció, dikció, konfliktus, monológ, dialógus, prolóógus, epilógus, készletetés, jelenet.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílus eszközök funkciói.

- Alakzatok.
 - Szóképek.
- 6.4. Hangnemek, esztétikai minőségek.
- Szép, rút, fenséges, humor, groteszk, ironia, abszurd, tragikum, komikum, idill; katarzis.
- 6.5. Verselés, zeneiség.
- Ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, szabad vers, szimultán verselés.
- 6.6. Művelődés- és irodalomtörténeti korszakok, korstílusok, stílusirányzatok bolgár szempontból (óbolgár kor, törökör, újjászületés, modernizmus, posztmodernizmus)
- a bolgár irodalom néhány sajátos korszaka és törekvése: pl. a „Miszal” mint folyóirat és mozgalom, stb.
- 6.7. Szerzők és művek.

Bolgár irodalom

- Epika: 1) újjászületés kori bolgár próza - Paiszj Hilendarszki, Szofronij Vratsanski művei, Ljuban Karavelov „Régi idők bolgárjai”; 2) 19-20. századi próza: Iván Vazov, Zahari Sztocjanov, Aleko Konsztantinov (“Ganjo bácsi”), 3) 20. sz. közepéig: Elin Pelin (Szélmalom; A kolostori szőlő alatt; Geraci); Jordan Jovkov (Balkáni legendák; Esték az Antimovi kocsmában) Dimitar Talev (A vaskandelláber), Dimitar Dimov (Benz hadnagy); továbbá egy kortárs szépprózai alkotás (pl. Teodora Dimova), magyarországi bolgár irodalom: Hadzsipetkova Krisztina: Poli .
- Líra: 1) újjászületés kori bolgár líra: Dobri Csintulov, Petko Slavejkov versei; 2) 19-20. századi líra: Hriszto Botev, Pencso Slavejkov, Pejo Javorov, Teodor Trajanov, Nikolaj Liliev, Emanuil Popdimitrov, Dimcso Debeljanov; 3) 20. sz. közepéig: Hriszto Szmirmszki, Geo Milev, Nikola Furnadzsziev, Atanasz Dalcsev, Eliszaveta Bagrjana, Nikola Vapcarov.
- Hat kortárs bolgár lírai mű.
- Dráma: Dobri Vojnikov „A félreértelmezett civilizáció”, Pejo Javorov egy drámája.
- Egy 20. századi bolgár dráma – pl. Jordan Radicskov „Január”.
- Három értekező prózai alkotás, esszé részletei (Hriszto Botev, Sirak Skitnik, Krasztyo Krasztev műveiből).

Világirodalom

- Nyugat-európai irodalom bolgár nyelven (Cervantes, Dante, Shakespeare, Molière, Goethe, Ibsen, Mann stb.) a magyar irodalom tantárgy függvényében választható. Orosz klasszikus irodalom Puskin, Gogol, Dosztojevskij, Csehov stb. művei bolgár nyelven.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány szerepe a nemzeti identitás és a helyi kötődés kialakításában.
- 7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetípus állandó és változó jelentésköre (*élet és halál, beavatás, út, vándorlás, család, férfi-nő, szerelem, gyermek, törvény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz, ars poetica*).
- 7.3. Epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, olvasat, értékelés (élmény, érzelmek, erkölcsi dilemmák, világgép).
- 7.4. Az irodalmiság változó fogalma.

1.2 Bolgár nyelv és irodalom

(a nyelvoktató és a nemzetiségi kiegészítő nevelés-oktatás számára)

Fejlesztési feladatok

1. Beszédértés
2. Beszédkészség
3. Olvasásértés
4. Írás

1. Beszédértés

A leggyakoribb fordulatok és szókincs megértése. A rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegének megértése. A legfontosabb információk, olyan rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rövid szóbeli közlések megértése. A szavak jelentésének megértése mondatban és rövid szövegben. Legalább 10 bolgár közmondás és szólás ismerete. Az elemi társalgás alapvető szókészletének ismerete. Válasz a feltett kérdésekre néhány egyszerű mondatban. A kijelentő, kérdő, felkiáltó és felszólító mondatok felismerése. Témakörök: ismerkedés: bemutatkozás, köszönés, közvetlen környezet: család, lakás, iskola, évszakok, a bolgárkertész fogalma.	Gondolatok befogadása és átadása párbeszéd formában a hivatalos és nem hivatalos kommunikációban. Párbeszéd megértése és összeállítása a mindennapos kommunikációs helyzetekben. Élmények szóbeli elbeszélése. Közbeszédi közlések megértése - hivatalos és nem hivatalos kommunikáció Tájékoztatói készség egy adott beszédhelyzetben. A szavak jelentésének megértése mondatban és rövid szövegben. Olyan szavak, amelyek nem fordíthatók le magyar nyelvre - személynevek, városok, folyók, hegyek stb. nevei; a bolgár pénznevek. Témakörök: ismerkedés: bemutatkozás, köszönés, közvetlen környezet: család, lakás, iskola, évszakok, szakmák, magyarországi bolgárok hagyományos szakmai, a bolgárkertész fogalma.	Gondolatok befogadása és átadása párbeszéd formában a hivatalos és nem hivatalos kommunikációban. Beszédfordulatok elsajátítása a bolgár beszéd etikett köréből. A bolgár és magyar folklórban közös mesék megértése; közmondások és szólások. Témakörök: Család, iskola, pályaválasztás, hagyományos és modern szakmák, utazás, egészség, sport, kultúra, a bolgár nemzetiség intézményei és közösségei.	Bolgár anyanyelvű előadások szövegének követése (film, színház, hírek, rádió- és TV műsor). Hazai és idegen szavak. Nemzetközi kulturális szókincs.

2. Beszédkészség

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzések egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédhelyzetnek megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem követ el alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Ismerkedés - beszédfordulatok. Hivatalos és nem hivatalos megszólítások. Önmaga és a család bemutatásának képessége. Néhány gyermekvers előadása könyv nélkül. Kérdezés és válasz az időponttal kapcsolatban. Bolgár	Részt vesz egyszerű beszélgetésekben. Feltesz és megválaszol kérdéseket. Beszédfordulatok elsajátítása a bolgár beszéd etikett köréből. Saját megnyilatkozás felépítése - bevezető mondat, rövid tárgyalás, összegzés. Ismerkedés -	Megérteti magát társasági beszélgetésekben. Valamely esemény előadásának képessége néhány mondatban. Saját megnyilatkozás felépítése - bevezető mondat, rövid tárgyalás, összegzés. Fogalmazás szóban kép alapján néhány mondatban.	Szövegalkotás meghatározott stílusban és műfajban tekintettel a tanulók kommunikatív szükségleteire. A két nyelv lexemái közötti interferencia leküzdése. Helyes intonáció. Önálló kapcsolatteremtés, vélemény fogalmazása és

<p>mintájú dátum írása és kimondása. Kérdésfeltevés kérdőszavakkal. Kérdésfeltevés kérdőszavakkal. Kérés, köszönet, felszólítás kifejezésének módjai. Az igenlés és tagadás formái. Rövid párbeszédtek összeállítása. Részvétel rövid párbeszédtekben. Versek kifejező előadása könyv nélkül. Számolási készség és a sorrendiség jelölése.</p>	<p>beszédfordulatok. Hivatalos és nem hivatalos megszólítások. Kérés, köszönet, felszólítás kifejezésének módjai. Udvariassági fordulatok - <i>kérem, szíveskedjék</i> stb. Szokványos kifejezések vásárláskor. Fogalmazás saját élményről. Különböző mondatfajták használata: kijelentő, kérdő, felkiáltó és felszólító. Rövid párbeszédtek összeállítása. Versek kifejező előadása könyv nélkül. Számolási készség és a sorrendiség jelölése. A szókincs aktivizálása szinonimák, antonimák és homonimák segítségével. Szinonimák használata. Ellentétes jelentésű szópárok felismerése. A melléknevek fokozásának megértése és használata. A nembeli különbségek érzékelése végződés nélküli névszóknál. Kicsinyítő képzős névszók képzésének és használatának készsége. Névszók helyes használata számnevek után.</p>	<p>A hangsúlyos és hangsúlytalan magánhangzók tiszta kiejtésének készsége. A homonimák jelentésének megértése. Ismert szavak átvitt jelentésének megértése. Rövid párbeszédtek összeállítása. Versek kifejező előadása könyv nélkül. Helyes kiejtés és hangsúlyozás.</p>	<p>védése, esemény elmesélése a megfelelő szókincs használatával. Részletesen kifejti, megindokolja és megvédi véleményét. Tolmácsolási gyakorlatok.</p>
--	---	--	--

3. Olvasásértés

Olvasott szöveg értése. A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókinccsének gazdagítása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az életkornak megfelelő optimális olvasási tempó hangtalanul és fennhangon. Olvasás bolgár kiejtéssel - pontosan és folyékonyan. Kifejező olvasás. Rövid szöveg témájának meghatározása, a szöveg alapgondolatának megértése.</p>	<p>Az életkornak megfelelő optimális olvasási tempó hangtalanul és fennhangon. Olvasás bolgár kiejtéssel - pontosan és folyékonyan. Kifejező olvasás. Rövid szöveg témájának meghatározása. A szöveg alapgondolatának megértése. A szöveg bekezdésekre osztása. Népköltési és rövid gyermekirodalmi művek szövegének megértése. Tájékozódás bolgár tankönyvekben, segédletekben stb. Rövid</p>	<p>Megérti a rövid, egyszerű szövegek, történetek lényegét. Tájékozódás bolgár tankönyvekben, segédletekben stb. A szavak átvitt értelmének megértése a bolgár nyelvben. Értelmező szótár használata. Rövid tudományos-tankönyvi szöveg megértése. Kifejező olvasás, versek, dalok, játékok előadása könyv nélkül. Irodalmi mű részletének dramatizálása.</p>	<p>Megérti a jelenkor problémáival kapcsolatos szövegek lényegét, a bennük lévő információt, érvelést. Szépirodalmi szövegek megértése és értelmezése. A lényeg kiemelése. Összegzés. Ismeretlen szépirodalmi szöveg folyékony olvasása. Megértése szótár segítségével. Szótár használata tudományos és szépirodalmi szövegek fordítására. Tankönyvi</p>

	tudományos-tankönyvi szöveg megértése.		szöveg fordítása szótárral tanult tantárgyból. Tudományos és szépirodalmi szöveg fordítása.
--	--	--	---

4. Írás

Íráskészség. Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözlét, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A bolgár ábécé ismerete. A hangok helyes jelölése betűkkel. A cirill ábécé grafikus jeleinek megfelelő használata. A zöngés mássalhangzók helyes kiejtése és írása a szó végén. Rövid szöveg hibátlan leírása tollbamondással. A szavak helyesírása többes számban. Helyes intonáció és az írásjelek használatának készsége a különböző mondatfajták végén. A vessző az egyszerű mondatban.	Képes egyszerű nyomtatványt kitölteni, rövid üdvözlét megírni. Szöveg írásos megformálásának készsége a bolgár beszéd etikettnek megfelelően - gratuláció meghívás, hirdetés, levél stb. Saját szöveg szerkesztésének készsége. Helyesírási szótár használatának készsége. A bolgár nyelv helyesírási normáinak betartása. Vessző az összetett mondatban a viszonyító névmások és határozószók előtt.	Szöveg írásos megformálásának készsége a bolgár beszéd etikettnek megfelelően - gratuláció meghívás, hirdetés, levél, rövid feljegyzés, üzenetek stb. Vessző az összetett mondatban a viszonyító névmások és határozószók előtt. Saját szöveg szerkesztésének készsége. Helyesírási hibák kijavításának készsége. Helyesírási szótár használatának készsége.	Képes világosan fogalmazni részletes, összefüggő szöveget a jelenkor problémáival és érdeklődésével kapcsolatos témákban. Beszámol élményeiről, kifejtí véleményét, érvel egy álláspont mellett és ellen. Önállóan jegyzetel. A tanult nyelvhelyességi és helyesírási normákat betartja a bolgár nyelvben. Írásjeleket helyes használja az összetett mondatban. Helyes intonáció és az egyenes beszéd rögzítése írott szövegben különböző módokon. Fordítás szótár segítségével.

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Beszédtetés.

- 1.1. A hallott szöveg, utasítás, kérdés, szó, szófordulat hallás utáni megértése.
- 1.2. Nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.

2. Beszédkészség.

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni.
- 2.2. Valós helyzetekben képes kapcsolatot teremteni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Megértési problémák esetén segítséget tud kérni.
- 2.4. Önbizalma, beszédbátorsága fokozatosan növekszik.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoriterek: verseket, dalokat, kiolvasókat és mondókat, játékokat szöveghez illesztve megjelenti.

Memoriter: 25 gyermek- és népdal, 5 gyermekjáték ismerete.

- A bolgár gyermekirodalom képviselőinek művei.
- Népköltészet: mondókák, kiszámolók, néhány népdal, népi játékok, bolgár és más népek meséi, mesefajták; Szerzők, művek: „Bolgár népmesék”, Ran Boszilek: Mesék, Szvetoszlav Minkov: Mesék, Angel Karalijcsev: Bolgár népmesék.

- Klasszikus bolgár szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények. Szerzők: Ran Boszilek „Патиланско царство” (Galibáék királysága) Angel Karalijcsev: Тошко Африкански (Afrikai Toskó); Valeri Petrov: Меко казано (Enyhén szólva); Elin Pelin: Ян Бибиан: Невероятните приключения на едно хлапе; Ян Бибиан на луната; (Jan Bibijan kalandjai) Emilian Stanev: Чернишка; Къщичка под снега; През води и гори; Когато скрежът се топи („Cserniska”, Kunyhó a hó alatt, Erdőn, vizen át, A mikor a jég olvad); Jordan Radicskov: Ние, вработата (Mi, verebek); költők: Петко Славейков, Иван Вазов, Елин Пелин, Кирил Христов, Константин Константинов, Елисавета Багряна, Дора Габе és mások művei.

3. Olvasásértés.

- 3.1. A szavak, szövegek pontos és kifejező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. A megértést cselekvéssel vagy szóban jelezze.
- 3.3. Tegyen szert a néma, vagy hangos, ismert nyelvi elemekből álló, értő olvasásra.
- 3.4. Legyen képes az egyszerű információk kiemelésére a szövegkörnyezetből.
- 3.5. Az értő olvasás elsajátítása során aktív és passzív szókinccse gyarapodjon.
- 3.6. Érdeklődjön népcsoportja kultúrája iránt.

4. Írás.

- 4.1. Az írás jelrendszerének ismerete.
- 4.2. Egyszerű írásbeli feladatok megoldása, szöveg másolása, tollbamondás utáni leírása, helyesen.
- 4.3. Rövid, összefüggő szöveg írása: e-mail, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett írásképp, megfelelő írástempó.

5-8. Évfolyam

1. Beszédtértés.

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, alapvető információk hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókinccs ismerete mindennapi helyzetekben, új szövegkörnyezetben

2. Beszédkészség.

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni hétköznapi témában
- 2.2. Valós helyzetekben képes közvetlen információt cserélni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejezi.
- 2.4. Társasági beszélgetésben megérteti magát.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoritereket értelmezően, szövegűen tolmácsol, megjelenít.

Memoriter: 35 gyermek- és népdal, 5 gyermekjáték ismerete

- A bolgár gyermekirodalom képviselőinek művei.
- Népköltészet: mondókák, kiszámolók, néhány népdal, népi játékok, bolgár és más népek meséi, mesefajták; Szerzők, művek: „Bolgár népmesék”, Ran Boszilek: Mesék, Szvetoszlav Minkov: Mesék, Angel Karalijcsev: Bolgár népmesék.
- Klasszikus bolgár szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények. Szerzők: Ran Boszilek „Патиланско царство” (Galibáék királysága) Angel Karalijcsev: Тошко Африкански (Afrikai Toskó); Valeri Petrov: Меко казано (Enyhén szólva); Elin Pelin: Ян Бибиан: Невероятните приключения на едно хлапе; Ян Бибиан на луната; (Jan Bibijan kalandjai) Emilian Stanev: Чернишка; Къщичка под снега; През води и гори; Когато скрежът се топи („Cserniska”, Kunyhó a hó alatt, Erdőn, vizen át, A mikor a jég olvad); Jordan Radicskov: Ние, вработата (Mi, verebek); költők: Петко Славейков, Иван Вазов, Елин Пелин, Кирил Христов, Константин Константинов, Елисавета Багряна, Дора Габе és mások művei.

3. Olvasásértés.

- 3.1. Szövegek pontos, kifejező és értelmező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. Lényeges információk kiemelése a szövegkörnyezetből.
- 3.3. Néma, vagy hangos, értő olvasás helyes használata.

3.4. Információk kiemelése a szöveggörnyezetből.

4. Írás.

- 4.1. Az írás jelrendszerének alapos ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák
- 4.3. Tömör, összefüggő szöveg írása: e-mail, sms, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Folyékony írástechnika.

9-12. Évfolyam

1. Beszédértés.

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, elhangzott információ hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókincs ismerete mindennapi helyzetekben, új szöveggörnyezetben
- 1.3. Követi a nemzetiségi vagy anyanemzetből származó beszélő gondolatmenetét.

2. Beszédkészség.

- 2.1. Beszéde érthető, jól artikulált, összefüggő.
- 2.2. Természetesen tud beszélgetést folytatni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Beszélgetés során véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejti, indokolja.
- 2.4. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.5. Memóritereket értelmezően, szöveghűen tolmácsol, megjelenít.
- 2.6. Szókincse jó.

Memóriter: 30 gyermek- és népdal ismerete.

- A bolgár gyermekirodalom képviselőinek művei.
- Epika: 1) klasszikus próza: Iván Vazov, Zahari Sztójanov, Aleko Konsztantinov (“Hihetetlen történetek egy mai bolgárról”), 3) 20. sz.: Elin Pelin (Szélmalom; A kolostori szőlő alatt; Geraci); Jordan Jovkov (Balkáni legendák; Esték az Antimovi kocsmában), Dimitar Dimov (Benz hadnagy); továbbá egy kortárs szépprózai alkotás (pl. Teodora Dimova), magyarországi bolgár irodalom: Hadzsipetkova Krisztina (Poli).
- Líra: 1) klasszikus líra: Hriszto Botev, Pejo Javorov, Dimcsó Debeljanov; 3) 20. sz. közepéig: Geo Milev, Atanasz Dalcev, Eliszaveta Bagrjana, Nikola Vapcarov.
- Hat kortárs bolgár lírai mű.
- Dráma: Dobri Vojnikov „A félreértelmezett civilizáció”, Pejo Javorov egy drámája.
- Egy 20. századi bolgár dráma – pl. Jordan Radicskov „Január”.
- Három értekező prózai alkotás, esszé részletei (Hriszto Botev, Sirak Skitnik, Krasztyo Krasztev műveiből).

Szemelvények a mai magyarországi bolgár irodalomból: pl. Hadzsipetkova Krisztina: Poli

A magyarországi bolgár folyóiratok ismerete: pl. Haemus.

3. Olvasásértés.

- 3.1. Hosszabb, összetettebb szövegek komplex megértése.
- 3.2. Szövegelemzési eljárások ismerete.
- 3.3. A szövegtartalom tömör reprodukálása.
- 3.4. Hangos és néma olvasás stratégiájának ismerete.
- 3.5. Szövegek stíluslemei és retorikája.

4. Írás.

- 4.1. Az írás jelrendszerének maradéktalan ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák, nyelvtani ismeretek.
- 4.3. Összefüggő szöveg érthető, világos megfogalmazása
- 4.4. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Folyékony írástechnika.

2. Bolgár népismeret

(Valamennyi nevelési-oktatási forma)

A Bolgár népismeret feladata, hogy átadja azt az ismeretanyagot, amely feltétlenül szükséges a nemzeti identitás megőrzéséhez, és a közösséghez tartozás emocionális kötődésének kialakításához, valamint olyan események és tények megismeréséhez, amelyek fontosak a bolgár kultúra, múltunk és jelenünkhöz való viszonyulásunkhoz. A nemzetiségi lét, a nemzetiségi jogok és a nemzetiségi intézmények fogalmának elsajátítása. A történelmi és társadalmi tudat formálása, amelynek a középpontjában az emberi együttlét formái, az ember alkotóereje és tettei állnak időben és a térben, és ezek mulandósága.

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben-időben
5. Reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Ismeretszerzés a személyes beszélgetésekből, képek megfigyeléséből, valamint hallott vagy olvasott szövegekből. Kulcsszavak keresése szövegben. Élethelyzetek megfigyelése. Atlaszok, lexikonok használata. Szülők, rokonok, család megnevezése. Önálló tájékozódás ismert környezetben. Útmutatás alapján az ismeretlen környezetben való tájékozódásra vonatkozó feladatok megoldása. Információ szerzése a közvetlen közösségről (pl. kik a tagjai, mikor és hol találkoznak, mivel foglalkoznak). A családban hagyományosan megült ünnepekhez kapcsolódó szokások gyűjtése.</p> <p>Információk gyűjtése a bolgár nép történetéről családból és történelmi</p>	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. Információk gyűjtése adott témához. A bolgár család és nemzetség szerkezete. A távolabbi rokoni és családi kapcsolatok megkülönböztetése és megnevezése. Tanúsítson érdeklődést saját és híres bolgár személyek nemzetsége iránt. Gyűjtőtevékenység a magyarországi bolgárok nemzetségei között. Családfa összeállítása.</p> <p>Információk gyűjtése a környezetről (pl. falurész, piactér, templom, temető,</p>	<p>Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. Anyaggyűjtés a magyarországi bolgárok családi és közösségi szokásairól. Gyűjtson a tömegkommunikációs eszközökből nemzeti és etnikai nemzetségekre vonatkozó híreket. Szülőhely (melyik bolgár vidékről származik a családom) - adatgyűjtés könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Információgyűjtés egy adott problémáról segédkönyvekből, azok rendszerezése szóban.</p> <p>A férfi és női népviselethez kapcsolódó fogalmak elsajátítása és a különböző</p>	<p>Ismeretszerzés irányított beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.</p> <p>Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból.</p> <p>Olvasson és magyarázzon különböző forrásokat, történelmi térképeket, képes</p>

<p>olvasmányokból.</p>	<p>erdő, szántóföld, rét, folyó, hegy stb.). A bolgár népdalok különböző fajtáinak megfigyelése: ünnepekhez és szokásokhoz kapcsolódók, mitikus, mindennapokról szólók, történelmi és hősi témájúak. A műalkotások megkülönböztetése fajta, műfaj, anyag, technika, kifejezőeszközök alapján. A bemutatott műalkotások felismerése, megnevezése.</p>	<p>régiók viseleteinek megkülönböztetése. Ismerje el az összefüggéseket a település típusa és a lakosság foglalkozása, az életmód és a lakás berendezése, az épület rendeltetése és annak szerkezete között. Tudjon saját szavaival elemezni egy műalkotást. Rádió- és TV műsorok tudatos választása. Műsorválasztási stratégiák fejlesztése. Alakuljon ki a különböző információs források használatának képessége: sajtó, rádió, televízió, internet, könyvtárak. A tömegkommunikációs közlések helyes értelmezésének, kritikus megfigyelésének gyakorlása. A történelemtudomány módszereinek (kronológia, összehasonlítás, grafikonok, családfák, történelmi térképek stb.) alkalmazása tanári segítséggel.</p>	<p>és elektronikus adatok. Értelmezze az információk és fogalmak tartalmát a tanult eseményeket ábrázoló festmények és karikatúrák, film és videó anyagok alapján. Információgyűjtés adott témához, projekthez könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése. A tanultakat új feladathelyzetekben is használni tudja.</p>
------------------------	--	--	--

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalat témával kapcsolatban. Mesehősök és történelmi szereplők megkülönböztetése. Feltevések megfogalmazása igaz történetek szereplői cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. A család és a rokonság életének fontos eseményei</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalat témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására. A bolgár népviselet jellemző sajátosságainak megkülönböztetése, összehasonlítása más népek viseletével. Fiatalabbak és idősebbek öltözködésének</p>	<p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint. Adott történetben a valós és a fiktív elemek megkülönböztetése. Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek háttéréről, feltételeiről, okairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen. Ismerje és használja az alapvető történelmi</p>	<p>Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint. Többféle képpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása. Különféle társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása. Az információforrások kritikus kezelése. Szépirodalmi szövegek, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok és intézmények viselkedésének mozgatórugóiról. Különféle értékrendek összehasonlítása, saját</p>

<p>(pl. születésnapok, ünnepek, fontos évfordulók), saját élmények feldolgozása. Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. A megkeresztelkedés okainak elemzése. A különböző etnikai csoportok, amelyek a nemzet kialakításában részt vettek, szerepe, együttélésének tárgyalása.</p>	<p>különbségei, a múlt és a jelen összehasonlítása: az öltözködés kultúrája. A bolgár és a magyar családok szokásainak összehasonlítása saját tapasztalatok, elbeszélések, képek alapján. Egy adott személy (pl. történelmi személy, irodalmi hős) jellemzése, környezeti tényezők elemzése a személyiség kialakulásában. A nemzet, nemzeti nemzetiség fogalmának tisztázása és helyes használata. A különböző népcsoportok - trákok (öslakosság), szlávok, bolgárok - szerepének tárgyalása a bolgár nemzet kialakításában. A környezet és a gazdasági helyzet összefüggéseinek felismerése. Történelmi fogalmak. A bolgár múltról szóló elbeszélések elemzése, személyiségek történelmi szerepének jellemzése. A monda, a legenda megkülönböztetése a valóságtól. Különböző források adatainak összehasonlítása, a bennük rejlő hasonlóságok és különbségek felismerése.</p> <p>Megadott mutatók alapján történelmi események összehasonlítása. Népköltészeti alkotásokban pozitív és negatív hősök tulajdonságainak elemzése (pl. becsületesség, eszeség, ravaszság, kapzsiság, hazugság, tolvajlás stb.). Pozitív és negatív hősök csoportosítása. Művekről megalkotott vélemény megfogalmazása.</p>	<p>fogalmakat a feladatok leírásánál és megoldásánál. Ismerje fel az ellentmondásokat és az egybeeséseket ugyanannak az eseménynek különböző információs forrásokban található leírásában. A bolgár diaszpóra fogalmának értelmezése. A bolgár és a magyar szokások interferenciájának megfigyelése. Az asszimiláció fogalmának megvitatása. A bolgár kultúra, mint Európa és a keresztény világ része.</p> <p>Az elsajátított tananyaghoz fogalmazzon meg kérdéseket, és tegye fel azokat diáktársainak korrekt formában. Legyen fogalma az ember szerepéről a környezet átalakításában. A bolgár képzőművészet elhelyezése Európa és a világ művészetének kontextusába. A gondolkodásmód, a kulturális különbségek és a mű közötti összefüggés felismerése. A műelemzés legfontosabb módszereinek elsajátítása.</p> <p>Művészeti stílusok és irányzatok összehasonlítása. A bolgár motívumok felfedezésének gyakorlása a művészetben. Tudjon saját szavaival elemezni egy műalkotást. Fogalmazzon meg a tanult történelmi eseményekkel, alakokkal, eszmékkel, fogalmakkal kapcsolatos kérdéseket.</p>	<p>értékek tisztázása.</p> <p>A hagyományos és a mai szokásrendszer összevetése. Mutasson rá a bolgár elemekre az ünneprendszerben, és vonja le a következtetést az asszimiláció mértékéről. A megemlékezések és az ünnepek értelmezése (pl. szertartások, dalok, táncok, viselet, szimbolika, helye a szertartásrendszerben szempontjából).</p> <p>Elemesse Bulgária természeti kincsekkel való ellátottságát és a világgazdaságtól való függését. Magyarázza meg a gazdaság ágazati és területi struktúráját. A gazdasági ágazat, város, ország, régió földrajzi jellemzése. Fejtse ki véleményét a tanult földrajzi objektumok alapján, és tudja azt racionálisan és emocionálisan bizonyítani és megvédeni.</p> <p>Helyezze el az időben a kultúra területén kiemelkedő alkotókat, és kösse őket konkrét történelmi szövegekhez. Konkrét történelmi kérdés szóbeli és írásbeli kidolgozásához tudjon érveket megfogalmazni, és tudjon azokat bizonyítani. A hagyomány és a modernitás fogalmának pontosítása, azok összefüggése. Kelet és Nyugat, centrum és periféria fogalmának eredetének és jelentésének értelmezése. Az oktatási és kulturális intézmények szerepének értékelése a nemzetiség kulturális autonómiájának biztosításában.</p>
---	--	---	--

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Események, történetek elbeszélése élőszóban. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal. Események, történetek, jelenségek mozgásos megjelenítése.</p> <p>Különböző családtagok megszólítása különböző szituációkban. Rajzolja le a családot és a családtagokat jellemző kort, szakmát, kedvenc időtöltést arra utaló elemeivel.</p> <p>A legfontosabb állami jelképek értelmezése és az azokkal kapcsolatos helyes magatartás. Bulgária himnuszának eléneklése. Ismerje a bolgárok hagyományait és ünnepeit, és tudjon mesélni róluk.</p> <p>A bolgár népzene és műzene hallgatása, összehasonlítása. Tetszés-nem tetszés kifejezése kulturált módon. Ritmikus mozdulatok zenére, táncmozdulatok.</p> <p>Az alapvető mozdulatok és lépések elsajátítása és gyakorlása. Érdeklődés kialakulása a leghíresebb bolgár együttesek iránt. A népi horók táncolása.</p>	<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajzos vázlat készítése. Modellek, makettek, tárgymásolatok készítése. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal.</p> <p>Ünnepek és hagyományok betartása a közösségi és a magán életben: ünnepi és mindennapi viselet, ünnepi ételek, családi ünnepek, a (mező) gazdasági évvel kapcsolatos ünnepek - a magyarországi bolgárok ünnepei (pl. Trifon-nap, Dimitar-nap stb.). Alapvető történelmi szókincs segítségével mesélje el a történelmi eseményeket; ismerje az adatok forrásait. Képzletbeli utazás Bulgáriában és azokon a területeken, ahol bolgárok élnek és ennek elmesélése támpontok alapján. A bolgár népzene jellemző egyenetlen 5/8-os és 7/8-os ritmusok megfigyelése és utánzása mozgással és hangzással.</p> <p>A bolgárok újjászületés kori mindennapjai (pl. oktatás, ruházkodás, viselkedés, érdeklődési kör, modernizációs törekvések, európai integrálódás), valamint történelmi események elmesélése és jellemzése. A polgárosodás korának jellegzetes szereplői (pl. a</p>	<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele. Fogalmazás írása, rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal.</p> <p>Tudja elmesélni egy közösségi ünnep fő mozzanatait emlékezetből. A különböző régiókból idetelepült bolgárok szokásainak tárgyalása (közös vonások, különbözőségek), a közösség fogalmának megfogalmazása.</p> <p>Hagyományos és elektronikus média. Bolgár nyelvű médiák Magyarországon. Az anyaország médiái ismerése. Információ-hozzáférés módszereinek gyakorlása. Anyanyelvű információhoz való jog megfogalmazása.</p> <p>A bolgár tánc alapvető ritmikus mozdulatainak elsajátítása. Egyes, páros és körtáncok gyakorlása.</p>	<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása, érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. A különböző információforrások, történelmi összefüggések szóbeli kifejtése. Beszámoló, kiselőadás megtartása. Esszé írása történelmi-társadalmi témákról, cáfolatok kifejtése, következtetések levonása. Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása. Rajzos vázlat, folyamatábra, diagram készítése. Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tábló készítése.</p> <p>Rendelkezzen a tömegkommunikációs eszközök tudatos használatának képességével.</p> <p>A pravoszláv vallás, mint a nemzeti identitás történelmi megőrzője. A nemzeti egyház szerepe a közösség formálásában. A civil szervezetek szerepe a modern társadalomban. Jogok és kötelességek, a jogbiztosítékok, az állami és a civil szféra közötti kapcsolat.</p>

	<p>kereskedő, a tanár, az iparos, a pap, a forradalmár, az újságíró) pozícióiból való helyzetelemzés, érvelés.</p> <p>Tömegtájékoztatási eszközök használata a múlt és a ma megismeréséhez. Könyvtárhasználati ismeretek elsajátítása, információkeresés katalógusban és kézikönyvekben. A hagyományos és elektronikus médiában az értelmes kifejezés és a helyes értelmezés elsajátítása.</p>		<p>A tömegtájékoztatás (pl. sajtó, rádió, televízió, információs és interaktív hálózatok) és a közvélemény. A média hatása a közösségek formálódása és az emberi érintkezésre.</p>
--	--	--	--

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év. Időhatározó kifejezések használata: amikor kicsi (óvodás stb.) voltam, amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak, amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak, amikor karddal harcoltak stb., nagyon régen. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</p>	<p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</p>	<p>Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest.</p>	<p>Történelmi korszakok, periódusok nevének használata a történelmi idő tagolására. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p>
<p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Tájékozódás Európa és Bulgária térképén. A felszíni formák és vizek megfigyelése. Bulgária főbb városainak elhelyezkedése a térképen. Tájékozódás a domborzati és vízrajzi térképen és főbb jelek használata.</p>	<p>A bolgár társadalmi fejlődés egyes szakaszainak megkülönböztetése az évtized, század, korszak fogalmak segítségével. A fontosabb történelmi események és korszakok kronológiai sorrendbe állítása. Az egyidejű történelmi események felismerése, ugyanabban a korban élt történelmi személyiségek megnevezése. Az írott történelmi szövegek fajtáinak megkülönböztetése (pl. a korabeli és a később keletkezettek). A történelmi dokumentumok részleteiből,</p>	<p>Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. Állítson össze kronológiai és szinkrontáblázatokat a tanult eseményekről és személyiségekről. Állapítsa meg a bolgár, magyar és a világtörténelem eseményeinek egyidejűségét és vesse össze azokat.</p>	<p>A világtörténet, az európai történelem, a magyar és a bolgár történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.</p> <p>Az egyes történelmi jelenségek (gazdaság, kultúra, politika stb.) eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.</p>

	<p>képekből, egyszerű táblázatokból információk gyűjtése.</p> <p>Események elhelyezése a történelmi sorrendben. A megismert események helyének megmutatása a történelmi térképen, értelmezése.</p> <p>A történelmi események egyidejűségének felismerése grafikus ábrázolása (idővonal, táblázatok, oszlopok) és az információk leolvasása.</p> <p>Tanári kérdések segítségével a történelmi események elmondása.</p>		
	<p>A földrajzi térkép elemzése, a földrajzi objektumok felismerése. Vaktérkép rajzolása és kitöltése.</p> <p>Bulgária jellemző domborzati formái (pl. síkságok, hegységek, folyók, természeti tájak) jellemzése és összehasonlítása. A tények és az események felismerése új információk alapján.</p>	<p>A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Egyszerű alaprajzok készítése.</p> <p>Események kapcsolása a tanult helyekhez.</p>	<p>Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások háttérének feltárása.</p> <p>Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból.</p> <p>Egyszerű térkép vázlatok rajzolása szöveges információforrások alapján.</p>

5. A tartalom kulcselemei

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - egy-egy bolgár híres ember (pl. művész, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek, és ennek kapcsán azt is felismerjék, hogy az emberek régen másként éltek és gondolkodtak, mint ma; - egy-egy történelmi eseménnyel, különösen a nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményekkel megismerkedjenek; 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a helyi bolgár hagyományokról, a bolgárok múltjáról; - megismerjenek néhány mondat, elsősorban a bolgártörténelemből; - a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák (pl. felvilágosodás-kori bolgár város jellegzetes szereplőivel, mindennapjaival); 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a helyi bolgárok, múltjáról; - a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák; 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a helyi bolgár hagyományokról; - egy-egy történelmi témát (a politika-, a gazdaság-, a társadalom-, a tudomány-, a technika- vagy a művelődéstörténet, illetve a történelmi ökológia köréből - különös tekintettel a nemzetiségi létre vonatkozó kérdés körben) mélységében tanulmányozzanak;
<ul style="list-style-type: none"> - kommunikációt folytassanak olyan kérdésekről, mint a általános és egyes 	<ul style="list-style-type: none"> - egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák (pl. 	<ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a bolgár állam és a bolgár nép történetének fontosabb fordulópontjairól, 	<ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a bolgár állam és a bolgár nép történetének fontosabb fordulópontjairól,

<p>nemzetekre vonatkozó (bolgár, magyar) viselkedési és illemszabályok, és ebből fakadó félreértések, a kölcsönösség szerepe az illemben, a külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászorulók segítése;</p> <p>- megismerkedjenek a helyi bolgár hagyományokkal, néhány történettel a magyarországi bolgárok múltjából;</p>	<p>lakóhelyek fejlődése, az öltözködés különböző korszakokban, a higiéniai szokások);</p> <p>- ismereteket szerezzenek a bolgár állam és a bolgár nép történetének fontosabb fordulópontjairól, megismerkedjenek a bolgár történelem kiemelkedő személyiségeivel;</p>	<p>megismerkedjenek a bolgár történelem kiemelkedő személyiségeivel;</p> <p>- ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapjai a különböző korokban és kultúrákban;</p>	<p>megismerkedjenek a bolgár történelem kiemelkedő személyiségeivel;</p> <p>- ismereteket szerezzenek a határon túli bolgárok történetéről és kultúrájáról;</p>
<p>- megismerkedjenek néhány bolgár népszokással, a hagyományos mesterségekkel;</p> <p>- megismerjék az iskolai élet legfontosabb szabályait, és megvitassák azok szerepét, jelentőségét.</p>	<p>- ismereteket szerezzenek az európai történelem jelentős eseményeiről és ezen belül a Balkán (Bizánc, Oszmán birodalom) fejlődésének egyes állomásaival;</p> <p>- ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapjai a különböző korokban és kultúrákban;</p>	<p>- ismereteket szerezzenek a politikai konfliktusokról (forradalmakról, háborúkról), különösen azok hétköznapjai, emberi, erkölcsi vonatkozásairól;</p>	<p>- ismereteket szerezzenek a magyarországi nemzeti és etnikai nemzetiségek történetéről;</p> <p>- megismerkedjenek a 20. század nagy hatalmi, társadalmi és értékkonfliktusaival, az európai nemzetiségek helyzetével és védelmével;</p>
	<p>- különbözőképpen értelmezzenek egyes történeteket a múltból aszerint, hogy melyik szereplő nézőpontját fogadják el;</p> <p>- további ismereteket szerezzenek a bolgár népszokásokról, a hagyományos életmódról;</p> <p>- ismerkedjenek a magyarországi bolgárok életével, kultúrájával;</p>	<p>- különbözőképpen értelmezzenek egyes történeteket a múltból aszerint, hogy melyik szereplő nézőpontját fogadják el;</p> <p>- felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint az emberek közötti különbségek, a nemek közötti kapcsolatok, az egyén és a közösség viszonya, a gazdálkodás kérdései, a demokrácia és az emberi és nemzetiségi jogok; nemzetközi humanitárius jog alapelvei;</p>	<p>- megismerjék néhány jelentős történelmi személyiség átfogó pályaképét;</p> <p>- elemezzék a globális problémák, mindenekelőtt az ökológiai válság és az információs forradalom társadalmi-történelmi összefüggéseit; és ezeknek ráhatása a nemzetiségi létre.</p>
	<p>- tájékozódjanak arról, hogyan élnek napjainkban az emberek - és különösen a gyerekek - különböző országokban, pl. Bulgáriában;</p> <p>- ismerjék az alapvető magatartásmintákat;</p> <p>- egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni</p>	<p>- szembesüljenek a szabadság és a felelősség emberi dimenzióival a magán- és a közélet különböző területein;</p> <p>- ismerkedjenek olyan köznap és kiélezett élethelyzetekkel, konfliktusokkal, amelyek rávilágítanak az erkölcsi értékminőségek és az</p>	<p>- felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint az emberi elme, az erkölcs, a szexualitás, a mai magyar és bolgár (európai, kelet-európai) társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás, Bulgária,</p>

	a reklám és marketinghatások szerepét.	emberi helyállás jelentőségére, illetve az azokkal kapcsolatos problémákra. - ismerjék az alapvető fogyasztói magatartásmintákat; - egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni a reklám és marketinghatások szerepét.	Magyarország és az Európai Unió politikai rendszere, az érdekképviseltek; - ugyancsak kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint napjaink nemzetközi konfliktusai, továbbá a demokrácia, az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok, a fegyveres konfliktusok és a nemzetközi humanitárius jog alkalmazása, továbbá a természeti és az emberek által okozott katasztrófák és a humanitárius segítségnyújtás;
--	--	---	---

6. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>- Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <p>- Milyen jellemző tulajdonságai vannak? Miben hasonlítok másokhoz? Miben különbözöm másoktól?</p> <p>- Mire vagyok képes? Mire nem vagyok képes?</p> <p>- Milyen szeretnék lenni?</p> <p>- Miért van szükség szabályokra?</p> <p>- Mit jelent az, hogy bolgárok vagyunk?</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <p>- Mi az ember? Miben különbözik az állatoktól?</p> <p>- Miben hasonlítunk mindannyian? Honnan erednek az emberek közötti különbségek?</p> <p>- Miért gondolkodnak másként a különböző életkorú emberek?</p> <p>- Mi mindentől függhet a döntések és tettek megítélése?</p> <p>- Miért vannak szegények és gazdagok?</p> <p>- Milyen mértékben határozza meg a természeti környezet az emberek mindennapi életét és kultúráját?</p> <p>- Miért van az, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen élik át?</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <p>- Mit jelent az, hogy minden embert egyenlő méltóság illet meg?</p> <p>- Mit tehet az egyes ember másokért, a közösségért, a rászorulókért?</p> <p>- Van-e fejlődés a történelemben?</p> <p>- Miért vannak háborúk?</p> <p>- Milyen szerepet játszik a természeti környezet az egyes országok, civilizációk életében?</p> <p>- Mitől függnnek az egyes emberek, embercsoportok érdekei?</p> <p>- Miért vannak gazdag és szegény országok?</p> <p>- Milyen mértékben hatnak a „nagy emberek” a történelmi eseményekre és folyamatokra?</p> <p>- Mi a hit, a vallás szerepe az egyes ember és a társadalmak életében?</p> <p>- Van-e célja az emberi életnek, illetve az emberi történelemnek?</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <p>- Vannak-e abszolút erkölcsi értékek?</p> <p>- Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog?</p> <p>- Milyen útjai vannak az önmegvalósításnak?</p> <p>- Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek?</p> <p>- Milyen értelemben beszélhetünk ok-okozati viszonyokról a történelemben? Van-e történelmi determinizmus?</p> <p>- Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak?</p> <p>- Hogyan lehetséges az, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen értelmezik?</p> <p>- Mi az erőszak szerepe a történelemben?</p>

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Az én családom
2. Városom, falum
3. Az én hazám
4. Nemzeti ünnepek és szimbólumok
5. Elődeink és életük
6. Hogyan ismerjük meg a múltat (múzeumok, emléktáblák, tárgyak, képek, szokások, más dokumentumok)
7. Mondák trákokról, szlávokról és ősbolgárokról
8. Arcok a középkori bolgár történelemből
 - A bolgár cárok
 - Cirill és Metód és tanítványaik
 - Bolgár alkotók
9. A török elleni harcok
10. Bolgárok világszerte

5-8. Évfolyam

Bolgárok az Oszmán birodalomban

1. Bolgár Újjászületés
2. Nemzeti mozgalmak
3. A felszabadulás
4. Az újkori bolgár állam kialakulása
5. A nemzeti ideálok csődje
6. Bulgária a Második világháború után
7. Bulgária a globális világban
8. Nemzetiségben élni
9. Szokások és hagyományok
10. Az egyén és a társadalom
11. A vegyes házasság

9-12. Évfolyam

1. Az etnikai és nemzeti nemzetiségek fogalma
2. Bolgárok Magyarországon – letelepedési hullámok és befogadás
3. A bolgárkertészet és helye a magyar gazdasági életben
4. Helytörténeti kutatások a magyarországi bolgárokról
5. A magyarországi bolgárok intézményei és szervezetei
6. Nemzetiségi média
7. Nemzetiségi jogok és védelme
8. Témák a bolgár történelemből:
 - Etnikai csoportok a bolgár állam megalakulásakor
 - A kereszténység és a szláv nyelv egyesítő szerepe a Középkorban
 - A birodalmak szerepe – kölcsönhatás és ütközések
 - A nemzeti állam – célok és illúziók
 - A XX. század nagy kísérletei – totalitarizmus formái
 - Bulgária a globális világban

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

(За училища с преподаване на унгарски език и училища за допълнително възпитание и обучение по роден език)

Задачи за развитие

1. Създаване и разбиране на устен текст

Разбиране на основната лексика и на най-често употребяваните изрази. Разбиране на кратки съобщения и възприемане на основната мисъл на различните видове текстове. Възприемане на информации от предавания (радио, телевизия) за актуални събития, за всекидневния живот (семейство, околна среда, националност), за интереси или за училище.

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
<p>Разбиране на кратки устни съобщения. Разбиране на значението на думите в изречение и кратък текст.</p> <p>Познаване на поне 10 български пословици и поговорки. Езиков запас за минимално общуване.</p> <p>Отговор на зададен въпрос с няколко прости изречения. Различаване на употребата на различни видове изречения - съобщително, въпросително, възклицателно и подбудително.</p> <p>Теми: запознаване: представяне, поздрав; околна среда: семейство, дом, училище, сезони; понятието български градинар.</p>	<p>Разбиране на съобщения от разговорно-битовата сфера - в официално и в неофициално общуване.</p> <p>Разбиране и съставяне на диалози в разговорно-битовата сфера на общуване. Устен разказ по преживяно.</p> <p>Възприемане и предаване на мисли в диалогична форма в официално и неофициално общуване.</p> <p>Умения за ориентиране в конкретната речева ситуация. Разбиране значението на думите в изречение и кратък текст. Думи, които не се превеждат на унгарски език - собствени имена на хора, на градове, на реки, на планини и др.; названия на българските пари.</p> <p>Теми: запознаване: представяне, поздрав; околна среда: семейство, дом, училище, сезони, професии; традиционни професии на българите в Унгария, понятието български градинар.</p>	<p>Възприемане и предаване на мисли в диалогична форма в официално и неофициално общуване.</p> <p>Възприемане на речеви формули от българския речев етикет. Разбиране на приказки, общи за българския и унгарския фолклор; пословици и поговорки.</p> <p>Теми: семейство, училище, професионална ориентация, традиционни и съвременни професии, пътуване, здраве, спорт, култура, институции и общности на българите в Унгария.</p>	<p>Разбиране на текста на предавания на роден език (филм, театър, новини, програми по радиото и телевизията).</p> <p>Домашни и чужди думи. Международна културна лексика.</p>

2. Комуникативно-речева компетентност

Участие във всекидневна комуникация и отговаряне на въпроси. Съставяне и изразяване на свои мисли и чувства, на преживявания, на собствено мнение според говорната ситуация с прости и сложни изречения. Спазване на основни правогорни правила.

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
<p>Запознаване – речеви формули.</p> <p>Официални и</p>	<p>Ученикът да взема участие в ежедневни разговори. Задаване и</p>	<p>Да умее да се изказва в общи разговори.</p> <p>Умение за разказ на</p>	<p>Създаване на текст в определен стил и жанр с оглед на</p>

<p>неофициални обръщения. Умения за представяне на себе си и на своето семейство. Изразително изпълнение на няколко детски стихотворения наизуст. Въпроси и отговори, свързани с времето. Записване и изговаряне на датата по български образец. Поставяне на въпрос с кой, какъв, колко. Поставяне на въпрос с къде, кога, как. Начини за изразяване на молба, благодарност, заповед. Форми за потвърждаване и отричане. Съставяне на кратки диалози. Участие в кратки диалози. Изразително изпълнение наизуст на стихотворения. Умения за броене и означаване на поредност.</p>	<p>отговор на въпроси. Възприемане на речеви формули от българския речев етикет. Структуриране на собствено изказване – въвеждащо изречение, кратко изложение, обобщение. Запознаване – речеви формули. Официални и неофициални обръщения. Начини за изразяване на молба, благодарност, заповед. Учтиви форми: моля, заповядайте и др. Стандартни изрази при пазаруване. Съчинение по преживяно. Употреба на различни видове изречения - съобщително, въпросително, възклицателно и подбудително. Съставяне на кратки диалози. Изразително изпълнение на стихотворения наизуст. Умения за броене и означаване на поредност. Активизиране на речника чрез синоними, антоними и омоними. Използване на синоними. Разпознаване на антонимни двойки. Степени за сравнение на прилагателни имена. Съществителни имена от женски род без окончание. Умалителни съществителни имена. Бройни числителни имена за лица.</p>	<p>събитие с няколко изречения. Структуриране на собствено изказване - въвеждащо изречение, кратко изложение, обобщение. Съчинение по картина с няколко изречения. Умения за чисто изговаряне на ударени и неударени гласни. Разбиране на значението на омоними. Разбиране на преносното значение на познати думи. Съставяне на кратък диалог. Изразително изпълнение на стихотворения наизуст Правилно и изразително произношение.</p>	<p>комуникативните потребности на учениците. Преодоляване на интерференцията между лексемите в двата езика. Правилна интонация. Самостоятелно установяване на контакт, формиране и аргументиране на собствено мнение, анализ на събитие с употребата на подходяща лексика. Умение за подробно излагане, аргументиране и защита на собствено мнение. Упражнения за превод.</p>
---	---	---	---

3. Четене с разбиране

Разбиране на прочетен текст. Възприемане на основни изрази и фрази от всекидневния живот на ученика, които се отнасят за семейство, околна среда, националност. Преразказ и обобщение на прочетен текст, извличане на основната мисъл на текста. Разбиране на предаваните чувства и мнения от текста. Обогаляване на активната и пасивната лексика на ученика.

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
<p>Оптимален за възрастта темп на четене наум и на глас. Четене с българско произношение – точно и плавно. Изразително четене. Определяне на темата на кратък текст, разбиране на основната мисъл на текста.</p>	<p>Оптимален за възрастта темп на четене наум и на глас. Четене с българско произношение – точно и плавно. Изразително четене. Определяне на темата на кратък текст, разбиране на основната мисъл на текста.</p> <p>Умения за разделяне на кратък текст на абзаци. Разбиране на текстове от народното творчество и кратки произведения на детската литература. Ориентиране в български учебници, помагала и пр. Разбиране на кратък научен текст от учебник.</p>	<p>Умение за разбиране на кратки, обикновени текстове, за възприемане на смисъла на разказа. Ориентиране в български учебници, помагала и пр. Разбиране на преносното значение на думи в българския език. Работа с тълковен речник. Разбиране на кратък научен текст от учебник. Изразително четене, изпълнение на стихотворения, песни, драматизации наизуст. Драматизация на части от литературни произведения.</p>	<p>Умение за разбиране на смисъла на разкази, свързани със съвременните проблеми, както и на информацията и на аргументите, съдържащи се в тях. Разбиране и тълкуване на художествени текстове. Извличане на основната идея. Обобщение. Плавно четене на непознат художествен текст. Разбиране с помощта на речник. Работа с речник при превод на научни и художествени текстове. Превод на текстове от учебник, отговарящи на комуникативните потребности на учащите се. Превод на научен и художествен текст.</p>

4. Писане

Умение за попълване на обикновени формуляри, за оформяне на поздравявания, на съобщения, на официални и неофициални писма, на автобиография. Писмено изразяване на кратък текст свързан с всекидневния живот. Писмено оформяне на различни жанрове: преживявания, събития, описание, диалози. Изразяване на собствено мнение, аргументиране за и против дадено гледище свързани с актуалните проблеми. Спазване на основни правописни правила.

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
<p>Познаване на българската азбука. Правилно означаване на звуковете с букви. Адекватна употреба на графичните знаци на кирилицата. Правилно изговаряне и писане на звучни съгласни в края на думата. Писане без грешка на кратък текст при диктовка. Правилно писане на думи в множествено число. Правилна интонация и умения за употреба на препинателни знаци в края на различните видове изречения. Запетая в простото изречение. Да умее да пише научените думи и да ги включи в познат текст.</p>	<p>Да умее да попълва обикновени формуляри, да пише кратки поздравления. Умения за писмено оформяне на текст според българския речев етикет – поздравление, покана, обява, писмо и др. Умения за редактиране на собствен текст. Умения за работа с правописен речник. Спазване на правописните норми на българския език. Запетая в сложното изречение пред относителните местоимения и наречия.</p>	<p>Умения за писмено оформяне на текст според българския речев етикет – поздравление, покана, обява, писмо, кратка бележка, съобщение и др. Запетая в сложното изречение пред относителните местоимения и наречия. Умения за редактиране на собствен текст. Умение за поправка на правописни грешки. Умения за работа с правописен речник.</p>	<p>Да умее ясно и подробно да се изразява върху теми, свързани със съвременните проблеми и собствените интереси. Да умее да разказва своите преживявания, да излага мнението си, да аргументира за и против дадено гледище. Самостоятелно водене на записки. Спазване на изучените правоговорни и правописни норми в българския език. Поставяне на препинателни знаци в сложното изречение.</p> <p>Правилна интонация и умения за въвеждане на пряка реч в писмен текст по различен начин.</p>

			Превод с помощта на речник.
--	--	--	-----------------------------

Основни елементи и съдържания
Български език и литература
(За училища с преподаване на унгарски език и училища за допълнително възпитание и обучение по роден език)

1–4. КЛАС

1. Създаване и разбиране на устен текст

- 1.1. Разбиране на устен текст, задача, въпрос, дума и израз.
- 1.2. Наблюдение и употреба на невербалната комуникация.

2. Комуникативно-речева компетентност

- 2.1. Взема участие в обичайни разговори на общи теми на роден език.
- 2.2. Самостоятелно установяване на контакти с ученици и възрастни в различни ситуации.
- 2.3. Умее да поиска помощ при неточно разбиране.
- 2.4. Постепенно нарастване на самочувствието и смелостта при изразяване.
- 2.5. Правилна артикулация и чисто произношение.
- 2.6. Изразително изпълнение наизуст на стихотворения, песни, пословици и поговорки.

Познава 25 детски и народни песни, 5 детски игри.

- Произведения на представители от българската детска литература.
- Фолклор: поговорки, пословици, народни песни, народни игри, български приказки, приказки на други народи, различни видове приказки. Автори, произведения: „Български народни приказки”; Ран Босилек: „Приказки”; Светослав Минков: „Приказки”; Ангел Каралийчев: „Български народни приказки”.
- Детски стихотворения, приказки и разкази на класически български автори; детски романи. Автори: Ран Босилек: „Патиланско царство”; Ангел Каралийчев: „Тошко Африкански”; Валери Петров: „Меко казано”; Елин Пелин: „Ян Бибиян: Невероятните приключения на едно хлапе”; „Ян Бибиян на луната”; Емилиан Станев: „Чернишка”; „Къщичка под снега”; „През води и гори”; „Когато скрежът се топи”; Йордан Радичков: „Ние, врабчетата”; поети: Петко Славейков, Иван Вазов, Елин Пелин, Кирил Христов, Константин Константинов, Елисавета Багряна, Дора Габе и др.

3. Четене с разбиране

- 3.1. Точно и изразително четене на думи и текстове, и разбиране на основната мисъл.
- 3.2. Устно изразяване на придобитата информация.
- 3.3. Четене наум и на глас с познати езикови средства.
- 3.4. Извличане на основната информация от текста.
- 3.5. Обогащане на активната и пасивната лексиката по време на четене.
- 3.6. Изразяване на интерес към българската култура.

4. Писане

- 4.1. Адекватна употреба на графичните знаци.
- 4.2. Решение на основни писмени задачи, преписване на текст, диктовка.
- 4.3. Правилно писмено оформяне на кратък текст: имейл, поздрав, картичка, покана.
- 4.4. Четливо и красиво писане, оптимален темп на писане.

5–8. КЛАС

1. Създаване и разбиране на устен текст

- 1.1. Разбиране на устен текст, на съобщения, на основна информация.
- 1.2. Употреба на основна лексика и изрази във всекидневни и в нови ситуации.

2. Комуникативно-речева компетентност

- 2.1. Взема участие в разговори на всекидневни теми на роден език.

- 2.2. Умение за размяна на информация с ученици и възрастни в различни ситуации.
- 2.3. Умее ясно да изрази мнение, чувства, мисли.
- 2.4. Умее ясно да се изрази във всекидневни разговори.
- 2.5. Правилна артикулация и чисто произношение.
- 2.6. Изразително и точно възпроизвеждане на текстове и стихотворения, научени наизуст.

Познава 35 детски и народни песни, 5 детски игри.

- Произведения на представители на българската детска литература.
- Фолклор: поговорки, пословици, народни песни, народни игри, български приказки, приказки на други народи, различни видове приказки. Автори, произведения: „Български народни приказки”; Ран Босилек: „Приказки”; Светослав Минков: „Приказки”; Ангел Каралийчев: „Български народни приказки”.
- Детски стихотворения, приказки и разкази на класически български автори; детски романи. Автори: Ран Босилек: „Патиланско царство”; Ангел Каралийчев: „Тошко Африкански”; Валери Петров: „Меко казано”; Елин Пелин: „Ян Бибиян: Невероятните приключения на едно хлапе”; „Ян бибиян на луната”; Емилиан Станев: „Чернишка”; „Къщичка под снега”; „През води и гори”; „Когато скрежът се топи”; Йордан Радичков: „Ние, врабчетата”; поети: Петко Славейков, Иван Вазов, Елин Пелин, Кирил Христов, Константин Константинов, Елисавета Багряна, Дора Габе и др.

3. Четене с разбиране

- 3.1. Точно и изразително четене на текстове, разбиране на основната мисъл.
- 3.2. Умение за извличане на основната информация от текста.
- 3.3. Правилна употреба на четене наум и на глас.
- 3.4. Разбиране и извличане на основната мисъл на текста.

4. Писане

- 4.1. Адекватна употреба на графичните знаци.
- 4.2. Правилна употреба на правописни правила и норми.
- 4.3. Писмено оформяне на текст: имейл, съобщение, поздрав, картичка, покана.
- 4.4. Четливо и красиво писане, оптимален за възрастта темп на писане.

9–12. КЛАС

1. Създаване и разбиране на устен текст

- 1.1. Разбиране на устен текст, на съобщения, на основна информация.
- 1.2. Употреба на основна лексика и изрази във всекидневни и в нови ситуации.
- 1.3. Разбиране на текст и диалози на роден език.

2. Коммуникативно-речева компетентност

- 2.1. Чист говор с правилна артикулация.
- 2.2. Умее самостоятелно да установява разговор с ученици и възрастни.
- 2.3. По време на разговор умее ясно да изрази и аргументира мнение, чувства, мисли.
- 2.4. Правилна артикулация и чисто произношение.
- 2.5. Изразително и точно изразяване на текстове и стихотворения, научени наизуст.
- 2.6. Богата лексика.

Познава 30 детски и народни песни.

Представители на българската литература:

- Епос: 1) класическа проза: Иван Вазов, Захари Стоянов, Алеко Константинов („Бай Ганьо”); 2) 20. век: Елин Пелин („Ветрената мелница”, „Под манастирската лоза”, „Герациите”); Йордан Йовков („Старопланински легенди”); Димитър Димов („Поручик Бенц”); едно съвременно произведение (напр. Теодора Димова); българска литература в Унгария: Кристина Хаджипеткова („Поли”).
- Лирика: 1) класическа лирика: Христо Ботев, Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, 2) до средата на 20. век: Гео Милев, Атанас Далчев, Елисавета Багряна, Никола Вапцаров. Шест български съвременни лирически произведения.
- Драма: Добри Войников: „Криворазбрана цивилизация”; една драма от Пейо Яворов. Една българска драма от 20. век: напр. Йордан Радичков: „Януари”.

- Три прозаични произведения, есета: напр. Христо Ботев, Сирак Скитник, Кръстьо Кръстев)
Фрагменти от съвременната българска литература в Унгария: напр. Кристина Хаджипеткова: „Поли”.
Български списания в Унгария: напр. „Хемус”.

3. Четене с разбиране

- 3.1. Комплексно разбиране на по-дълги текстове.
- 3.2. Различни начини на анализ.
- 3.3. Преразказ на текстове с извличане на основната идея.
- 3.4. Стратегия на четене наум и на глас.
- 3.5. Стилистични и реторически елементи в текст.

4. Писане

- 4.1. Адекватна употреба на графичните знаци.
- 4.2. Правилна употреба на правописни правила и норми и на граматика.
- 4.3. Ясно и подробно писмено оформяне на текст.
- 4.4. Четливо и красиво писане, оптимален за възрастта темп на писане.
- 4.5. Плавна писмена техника.

1.1 Български език и литература

(За училища с възпитание и обучение на роден език и двуезични училища)

Задачи на възпитанието и обучението

1. Речеви способности, създаване и разбиране на устен текст

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Стремеж към правилно учленяване на звуковете на речта, правилно дишане и изказване; изразителна българска реч, разбираема за всички.	Добре артикулирана реч и спазване на правилното произношение на българския език.	Употреба на граматически правилна и добре артикулирана реч. Умение за употреба на фонетичните средства, изразяващи намеренията на говорещия и съдържанието на текста. Правилна употреба на българските фонетични закони.	Умение за създаване на изразителна, граматически правилна и разбираема и за другите реч. Опознаване и използване на индивидуалните речеви способности. Съзнателна употреба на паузите, ударенията, темпото и тембъра, опознаване и използване на комуникативните възможности, които те съдържат в тях.
Умение за изразителност на изказа. Разпознаване и правилна употреба на различните видове български изречения. Умение за свързване на изреченията.	Стремеж към точност и изтъкване на същността. Разнообразна употреба на различните български изречения въз основа на комуникативната цел и особеностите на речта.	Разнообразна и съзнателна употреба на различните български изречения въз основа на комуникативната цел и особеностите на речта.	Точност, образност и извличане на същественото в речта. Стремеж към разнообразие, привличане на вниманието на партньора, както и адаптиране към промените в интензивността на вниманието и интереса на събеседника.
Просто, разбираемо и ефективно предаване на мисли, информации и емоции на български език.	Умение за използване на изразните средства, които показват намеренията на събеседника и съдържанието на текста	Адаптация към факторите на комуникативния процес при конкретни българоезични речеви	Разпознаване на елементите на комуникативния процес, адаптация към различни българоезични речеви

	(типичните за българския език произношение, фонетика на изречението и текста). Просто, разбираемо и ефективно съобщение в разнообразни комуникативни ситуации на български език.	ситуации.	ситуации.
Наблюдаване на някои елементи на невербалната комуникация (жестове, межкултурни различия, български специфики). Стремж към правилна употреба на думи, жестове в български контекст.	Наблюдаване на жестовете, мимиката, контакт с поглед. Координирана употреба на вербалните и невербални изразни средства в български контекст.	Познаване на на жестовете, мимиката, умение за съзнателната им употреба. Разбиране на възможностите и границите на комуникацията с жестове.	Познания и съзнателна употреба на проксемиката и мимиката в межкултурен аспект. Координирана употреба на текста и жестовете в различни комуникативни ситуации.
Внимание към събеседниците – връстници и възрастни. Разбиране на същността и емоционалното значение на текста.	Разбиране на вербален български текст, кратко обобщаване. Наблюдаване на вербалното поведение на говорещия.	Стремж към изграждане на емпатична връзка със събеседника. Сътрудничество със събеседника. Аргументиране: изтъкване на аргументи, формулиране на мнение и становище.	Умение за декодиране на вербален текст, за разпознаване на комуникативното намерение на събеседника (информиране, манипулация, убеждаване) и за самоконтрал и самокорекция. Аргументиране: намиране на аргументи, формулиране на мнение и становище, на логично осмисляне. Прилагане на емпатичното внимание.
Разказване на всекидневни и телевизионни преживявания на български език.	Умение за адаптация към речевата ситуация, възприемане на нюансите..	Приложение и анализ на различните комуникативни техники на говорните стилове (намерение, привличане на внимание от гледна точка на резултатността на комуникацията).	Различаване на видяното (преживяното) и на предположенията (изводи и хипотези) в описанието на преживяванията. Приложение и анализ на различните комуникативни техники на говорните стилове, в телекомуникацията, при различни текстове и в изкуството (филм, театър, изобразително изкуство).
Участие в разговори и дискусии в класа на български език. Формулиране на собствено мнение.	Формулиране на собствено мнение и защитаването му със споменаване на 1-2 аргумента според темата. Изслушване и разбиране на мнението на другите при повече събеседници.	Изслушване, разбиране и предаване на мнението на другите при повече събеседници. Преоценка на собственото мнение според дадени елементи.	Групово сътрудничество, основано на взаимно уважение при разговор или дискусия. Внимателно и търпеливо изслушване на различните становища, тяхната кратка репродукция. Защита или корекция на собственото мнение. Умение за уреждане на комуникативните проблеми, за разпознаване

			на манипулационните намерения и грешните изводи.
Представяне на познати текстове с драматична игра на български език. Изпробване на различни драматични форми (куклен театър, театър на сенките, рецитиране на стихове и др.)	Изразително предаване на познат текст. Изпробване на различни драматични форми (куклен театър, театър на сенките, рецитиране на стихове, импровизации и др.)	Изразително рецитиране на стихове и проза. Изпробване на различни драматични форми.	Изразително рецитиране на стихове и проза с правилна употреба на фонетичните средства и съзнателна ориентация в текста. Покриване на нормативните изисквания за владеене на български език по шестобалната европейска скала, т. нар. C1 и C2.

2. Четене, разбиране на четен текст

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Изчитане на българските букви. Усвояване на системата на четенето според индивидуалните особености на учениците. Упражняване на аналитичното четене на глас.	Четене на български думи, словосъчетания и изречения на глас. Наблюдаване и репродукция на интонацията на различните видове изречения при четене на глас.	Наблюдаване и репродукция на интонацията на различните видове изречения при четене на глас. Упражняване на стратегиите на четене, на различните видове четене с цел разбиране на текста.	Наблюдаване и репродукция на интонацията на различните видове изречения при четене на глас на български език. Упражняване и прилагане на стратегиите за четене, на различните видове четене с цел разбиране на текста.
Упражняване на четенето на ум и на глас с помощта на различни кратки текстове според индивидуалните особености на учениците.	Четене на ум и на глас на различни текстове. Аналитично четене на глас на познат текст.	Четене на ум и на глас на различни текстове. Аналитично четене на глас на познат български текст.	Упражняване на четенето на ум и на глас на български език, осигуряващо възможно най-пълна рецепция на четения текст.
Разбиране на дословното значение на прости български текстове. Изграждане на понятието за съществуването на преносните значения с учителска помощ. Намиране на информацията в текста, Основи на разбирането на текст с учителска помощ.	Изграждане на понятието за съществуването на преносните значения. Намиране на информацията в текста, усвояване на основите на разбирането на текст.	Самостоятелни и колективни упражнения за разбиране на художествени и други текстове. Разкриване и разбиране на преносното съдържание в текста, опознаване на техниките за разбиране на текст.	Разграничаване на прякото и метафоричното значение, разпознаване на съдържанието, загатнато в текста, разбиране и на анализ на тези понятия. Задълбочаване на познанията, упражняване и приложение на познанията за разбиране на текст.
Обогатяване на активния български речников фонд във връзка с четените текстове.	Обогатяване на активния български речников фонд в различен контекст.	Обогатяване на активния и пасивния български речников фонд със самостоятелна работа.	Обогатяване на речника във всички стилове на българския език. Възможно най-точна употреба на речниковия фонд в различните сфери на познание писмено и усно. Разбиране на текстове с малко познати думи с индивидуална работа;

			подготовка за учене през целия живот.
	Самостоятелно четене на кратки художествени и други текстове, обобщение на по-важните мисли.	Самостоятелно четене и разбиране на художествени, природо-научни и публицистични текстове, самостоятелно прилагане на методите на анализ на творба (определяне на темата, синтезиране на същността, търсене на данни, причинно-следствени връзки, отговаряне на въпроси, план-конспект, обобщение).	Анализ на структурата, значението на различни типове текстове. Познаване и прилагане на методите за обработване на текстове, отговарящи на жанровата природа на произведенията (контекст, тема, жанр, ново и познато съдържание, логически връзки в текста).
	Разпознаване и анализ на по-елементарните образи и понятия в литературния текст (сравнение, метафора, повторение, степенуване и др.).	Разпознаване и анализ на по-елементарните образи и в понятия литературния текст. Наблюдаване на отношението между картина и текст. Анализ на различни скици и илюстрации. Упражняване на навиците на четене, отговарящи на Технологиите на техническото общество (ТТО), разкриване и избягване на характерните за тях грешки и опасности.	Упражнения за разпознаване на различни по стил български текстове, приложение на познанията при устната и писмена комуникация. Вербални и невербални елементи на визуалното съобщение, типография. Упражняване на навиците за четене, отговарящи на изискванията на Технологиите на техническото общество (ТТО), разкриване и избягване на характерните за тях грешки и опасности.
	Разкриване на различията между текстове в различен жанр (напр. приказка и документ, лирично произведение или повест).	Наблюдаване на различията между художествените и други жанрове. Разлика между информационните и аналитични жанрове (напр. новини и коментари).	Разпознаване на връзките и различията между текстовете (напр. тематични или мотивационни връзки, сравнение на литературни и нелитературни текстове, на факти и мнения), прилагане на тези познания при анализ на писмени и словесни жанрове.
Самостоятелно разбиране на текст с четене на ум. Четене за удоволствие.	Самостоятелно четене на кратки и по-дълги произведения, възпроизвеждане на сюжета, разбиране на действията, характера и възгледите на героите. Четене за удоволствие.	Анализ на текст по конспект. Декодиране на ясните и скритите съдържания в текста. Четене за удоволствие.	Упражняване на методите за обработка и анализ на текст, отговарящи на жанровите особености на произведенията (тема, жанр, разкриване на логическите връзки и др.). Разкриване и анализ на фигуриращите в текстовете ценности, морални въпроси, мотивация, видове поведение. Опознаване на функцията на четенето в предаването на

			познания и естетически ценности.
		Опознаване и разбиране на стари или архаизиращи текстове с помагала.	Разширяване на познанията в разбирането на стари или архаизиращи текстове. Самостоятелно разбиране на текстове от стари епохи с помощта на речник или лексикон.
Формулиране на мнение в 1-2 изречения за действията на героите и ситуацията в четените текстове.	Кратко мнение в писмена и устна форма за действията, възгледите на героите и човешките ситуации в четените текстове.	Сравнение на различни мнения, наблюдаване на разликите и приликите, формулиране на мнение писмено или устно.	Сравняване и критика на различни становища, разпознаване на разликите и приликите между различните жанрове.
			Опознаване на различни текстове, представящи стиловете на различни епохи, езикови стилове, анализа им на български език.

3. Създаване на писмен текст

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Постепенно изграждане на уменията за писане с кирилица. Усвояване на системата на българската азбука според индивидуалните способности на учениците. Съставяне на изречения, свързване на изречения в текст.	Усъвършенстване на техниката на писане на кирилица, упражняване на писмена техника, отговаряща на учебните изисквания.	Четлив, естетичен почерк, отговарящ на учебното ниво. Усвояване основите на водене на записки.	Четлив, естетичен индивидуален почерк. Изграждане на самостоятелна и целенасочена техника на записки на български език.
Наблюдаване на различни текстови примери на български от жанрова и структурна гледна точка. Упражняване на членоразделянето на текста. Създаване на кратък текст (кратко описание, разказ, характеристика в 1-2 реда); както и на всекидневни текстове (начин на употреба, покана, смс, e-mail и др.).	Умения за създаване на текст в различен жанр. Създаване на кратък текст от следния тип: кратко описание, малък разказ, характеристика в няколко реда, поздрав, покана, обява, телеграма.	Умения за създаване на текст в различен жанр: описание, разказ и характеристика от различни гледни точки, формулиране на мнение, смс, e-mail.	Точно конструиране на текстове, изразителност във всички всекидневни и обществени сфери и жанрове (писмо, биография, молба, конкурс, характеристика, мотивационно писмо, блог).
Нормативна употреба на научените правописни правила на български език.	Прилагане на граматичните, правописните и правоговорните правила в креативни съчинения, писмени текстове.	Съзнателно прилагане на граматичните, правописните и правоговорните правила и езикови елементи в креативни съчинения, писмени текстове. Превод с речник, превеждане на	Умение за сигурно прилагане на граматичните, правописните и правоговорните правила, и упражняването им при писането на текст. Разбиране на смислообразуващата роля

		унгарските езикови специфики на български език.	на правописа и съзнателната му употреба.
	Самоизява и креативност в различни жанрове (напр. поправка на текст, довършване на различни произведения, продължаване на история, игра с римите). Изразяване на мисли и становища от различни гледни точки под формата на кратко съчинение.	Самоизява и креативност в различни жанрове (напр. писане на диалози, драматизиране, аргументиране). Изразяване на мисли и становища от различни гледни точки под формата на кратки съчинения.	Самоизява и креативност (напр. разказване на собствено преживяване, създаване на римувани текстове, пренаписване на текст от различни гледни точки, създаване на журналистически текст). Стремеж към изграждане на личен стил, изразяване на личностната специфика чрез творческото формиране на текста.
	Опознаване основите на събирането и подреждането на материал, събиране на материали от детски енциклопедии, наръчници с учителска помощ, групово или индивидуално.	Събиране материал за кратки доклади, класифициране и писане с учителска помощ, групово или индивидуално.	Подготовка за написване на по-дълъг текст, изискващ самостоятелна работа и по-сериозно събиране на данни (доклад, есе, статия). Упражняване творчеството на есе, конкурсен проект, статия, анализ на литературно произведение.

4. Развиване на умения за учене

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Основи на самостоятелната работа – посещение на библиотека, заемане на книги, детски енциклопедии.	Задълбочаване на елементите на самостоятелност в работата (посещение на библиотека, заемане на книги).	Усвояване и упражняване на методите на самостоятелната работа и събиране на материали (помощни наръчници, речници за юноши, самостоятелно намиране на значението на непознати понятия в едноезични речници, обогатяване на знанията от различни източници.	Умение за най-целесъобразна употреба, анализ и критика на вербални, визуални и аудиални информации. Задълбочаване на познанията за библиотеките, информации за музеите.
Опит в събиране на познания, данни и информации (използуване на библиотеката, обработка на вербални и невербални информации).	Опит в употребата на различни информационни извори.	Подреждане на събраната информация, използването ѝ за определена цел.	Целесъобразна употреба на различни информационни източници с отговаряща на възрастта самостоятелност.
	Употреба на информационни източници за деца – детски енциклопедии, речници и др.	Елементарни познания за употреба на информацията и посочването на изворите.	Опознаване и приложение на други норми на употребата на информацията (означаване на изворите, правила на цитиране,

			записки).
Съставяне на план-конспект с учителска помощ, самостоятелно допълване или съкращаване на плана по дадени критерии.	Употреба на конспект за разбиране и съставяне на текстове на различна тема, жанр.	Самостоятелно съставяне на конспект на кратък текст.	Самостоятелно съставяне на конспект с различни методи към дадена задача или тема и съставяне на различни текстове въз основа на конспекта.
	Основи на работа с различни информационни източници (визуални, аудиовизуални, електронни).	Умение за работа с визуалното обкръжение на по-прости текстове, анализ на скици, илюстрации в рамките на текста.	Паралелна работа и разбиране на вербална и невербална (аудио и графична) информация (напр. илюстрации, скици, типография, таблици, визуална подредба на текста).
	Усвояване особеностите и ролята на обобщението.	Усвояване особеностите на обобщението, изработване на обобщение по дадени критерии с учителска помощ, групово и индивидуално.	Самостоятелна употреба на обобщението (откриване на същността, времев и причинно-следствени връзки, разграничаване на становищата).
		Водене на записки с учителска помощ. Усвояване на сбит преразказ и разкриване на същността.	Усвояване на самостоятелното водене на записки с учителска помощ и самостоятелно (ключови думи, структура).
Намиране на информация с учителска помощ, нейната интерпретация, разбиране чувствата на героите, връзка между чувства и действия, разкриване на прости причинно-следствени връзки, изводи.	Търсене на информации, интерпретация на чувствата на героите, връзка между емоциите и делата, причинно-следствени връзки, изводи, анализ.	Основи на критичната рецепция на информацията (сравнение на информации по дадена тема от различни извори, с учителска помощ и колективна работа).	Подготовка за разпознаване на стойността и значението на дадена информация.
Упражнения за концентрация и памет, комбинирани с упражнения за ритъм, движения и реч.	Активизиране на текстовата памет, точно наблюдаване, сравняване и разказване на текстове.	Засилване на текстовата памет. Запаметяване на разбраните текстове, тяхната употреба в нови ситуации. Развиване на комбинативните и асоциативни способности с учене наизуст.	Точно, естетично възпроизвеждане на текстове, самостоятелно активно репродуциране според целите.

5. Познания за родния език

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
-----------	-----------	-----------	------------

Разпознаване на граматични и езикови явления в българския език (пр. звукове, думи, изречения, гласни и съгласни, имена, глаголи).	Разпознаване на по-простите взаимовръзки между езиковите единици (звукове, думи, словосъчетания).	Наблюдаване на връзката между значение и езикова единица (характерни черт на думи от един вид, думата в изречението). Комуникативна функция на езиковите единици.	Езикът от различни гледни точки: знакова система, език и мисъл, действие, креативност. Самостоятелна употреба на българските граматични правила, основни познания за езиковото семейство на българския език.
Определяне на значенията със собствени думи. Обогаляване на активния и пасивния речник на български език.	Разкриване значението на думите (еднозначни и многозначни думи, синоними и др.). Работа с едноезични и двуезични речници.	Упражнения, свързани със значението на думите, форма и структура на думата. Работа с едноезични и двуезични речници.	Значения свързани с езиковите единици и структури, както и значения, извън езиковите фактори. Самостоятелна употреба на семантични и прагматични понятия.
Съставяне на текстове по добре познати за възрастта теми. Наблюдаване на разликите в езиковата употреба при жанрово различни текстове.	Наблюдаване на различията при езиковата употреба (езикови прослойки, особено в речника).	Умение в адаптацията към влияещите върху комуникацията фактори. Ориентиране във всекидневната комуникация и литературните стилове.	Социолингвистика, езикът като обществено явление. Прилагане на познанията при писането на различни текстове.
Усвояване системата на българската писменост, връзка между правопис и произношение, някои елементарни правописни правила (пренасяне на прости думи) и тяхното спазване. Стремех към спазване на правоговорните правила.	Усвояване на нужните за писменото и усното съставяне на текстове правописни и правоговорни познания. Оpoznavане и употреба на по-важните правила на българския език. Правописни и правоговорни речници, поправка на грешките самостоятелно или с учителска помощ.	Усвояване граматиката на българския език, разширяване на познанията. Умение за употреба на правописните наръчници. Поправка на грешките самостоятелно или с учителска помощ.	Самостоятелна поправка на езиковите грешки на български (писмено и усно). Стремех към безупречен правопис с помощта на речник.
	Наблюдаване на архаични текстове, сравнение на предишната и сегашната езикова употреба.	Наблюдаване на архаични текстове, сравнение на предишната и сегашната езикова употреба с примери, най-вече в граматиката и речника.	Произход на българския език, постоянност и промени в езика, историческа граматика.
Откриване на разликите между унгарския и българския език, формулирането им със собствените думи на ученика (напр. това на български се нарича...).	С какво помага и с какво пречи българския език усвояването на други езици.	Сравнение на познанията за майчиния и чуждите езици, по-точно формулиране на явленията.	Сравнение на езиковите специфики на родния и на чуждите езици.

6. Литературна култура, анализ на литературни произведения

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Интерес към българското народно творчество,	Интерес към четенето, като израз на	Съзнателно аналитично четене с цел задълбочаване	Разбиране и осъзнаване на литературата като извор

приказки, детска литература. Интерес към задълбоченото четене, като приключение, фантазия.	емоционални и мисловно съдържание, игра, приключение, опознаване на човека. Четене за удоволствие. Сравняване на българските народни приказки, опознаване на различните приказки.	на опита.	на емоционални, морални, естетически и др. преживявания.
Опознаване на различни лирични произведения.	Съвместно и самостоятелно четене на български лирични произведения.	Четене и анализ на различни лирични произведения от класическата българска литература (типове ритми, техният ефект и др.).	Четене на различни лирични произведения от българската литература. Анализ на лиричния стил, на спецификите, свързани с дадена епоха.
Някои специфики на поетичния език.	Разпознаване на по-важните поетични картини и образи, тяхната роля и влияние.	Разпознаване на важните поетични картини и образи в лиричните текстове. Разбиране на ролята им за новите значения в учените стихове.	Откриване и разбиране на поетични картини и образи в лириката. Разкриване сложността на поетичния език. Стремеж към разбиране на връзката между лиричните жанрове
	Опознаване на различни лирични жанрове.	Разпознаване на лирични и нелирични стихотворни произведения, разбиране на същността на съдържанието и формата им.	Разпознаване на лирични и нелирични стихотворни произведения, разбиране на същността на съдържанието и формата им. Разбиране на взаимовръзките между лиричните жанрове. Неконвенционалното в лириката и представянето му с примери.
Разпознаване на строфата, елементарна характеристика (брой на редовете, дължина, брой на сричките).	Разбиране на връзката между строфа и по-големите структурни звена.	Връзка между композиционна единица и строфа. Усвояване на основните композиционни елементи (тематична структура, време и пространство, логика, речева ситуация и нейните промени.	Разпознаване на ценностната структура на лиричното произведение. Поетични правила и тяхното разпознаване в стихове от различни епохи.
Откриване на централната мисъл или емоция в лиричното произведение.	Разпознаване на темата, настроението и тона на лиричното произведение.	Позицията на говорещия, няколко характерни типа отношение между говорещ и заговорен. Описване на връзката между тема, тон и жанр с помощта на примери.	Разграничаване на поета, говорещото лице в стихотворението и лиричното аз в лириката от различни епохи.

Четене на кратки епически произведения и народно творчество.	Индивидуално и колективно четене на повествователни произведения, анализ с учителска помощ. Приложение на усвоените форми във всекидневното разказване на случки и креативно писане.	Самостоятелно четене и обработване на епически произведения от кръга на класическата и съвременната юношеска литература. Упражнения за креативно писане и преработване на истории.	Анализ на различни по обем и жанр класически и съвременни български епически творби. Приложение на усвоените форми, стилистични и граматични особености във всекидневното разказване на случки и креативно писане.
Откриване на главния герой в даден разказ.	Откриване на външните и вътрешните характеристики на героите.	Разпознаване на най-важните средства на анализа.	Разкриване на ролята на отшението между делата и думите при анализа; иронията. Позицията на героите и на разказвача.
Стремеж за идентифициране на времето и мястото на историята.	Намиране на ясно означените времеви и пространствени елементи.	Пространство и време, изводи. Умение за анализ на тези понятия, разлика между времевата последователност на разказа и на самата история.	Интерпретация на понятията за пространство и време, както и на тяхната липса. Значение и време в различните епически произведения.
Определяне на разказвача в дадена история.	Определяне позицията на разказвача и на лицето, през чийто поглед виждаме историята.	Позицията на разказвача и говорната ситуация.	Анализ на функцията на смяната на позициите на разказвача и връзката им със ценностите на произведението.
Начална и крайна точка на действието.	Кулминация, обрат в действието.	Бъдеще и минало в повествованието.	Анализ на мотивно-метафоричната функция на бъдещето и миналото в повествователната литература.
	Разбиране на разликата между повествователните и драматичните части на произведението.	Разлики и прилики между епическо и драматично разказване.	Разлики между епичното и драматичното, време, пространство и действие, характер на героите. Разпознаване на текстовете, характерни за драматичния стил.
Четене и представяне на народни игри, драматизирани форми (напр. приказки).	Усвояване на няколко български поговорки. Драматизирано представяне на части от епически поетични творби и всекидневни ситуации.	Колективно и самостоятелно четене и анализ на драматизирани форми. Представяне на ситуации и инструкции.	Самостоятелно четене и анализ на драматизирани произведения и драми. Анализ на комичното, установяване на извора на напрежението в драматизирани ситуации.
Съзнаване на различията между устен и писмен жанр, между народната и художествената поезия с помощта на примери.	Наблюдаване на новите словесни жанрове, новите форми на електронната комуникация и масовата комуникация.	Словесната поезия на рекламите и поп музиката, словесността като не архаично явление.	Нови взаимовръзки между литература и масова комуникация. Влияние на устната поезия и народната поетична традиция.

Разпознаване на някои елементарни литературни теми и ситуации въз основа на четени произведения.	Опознаване на други важни теми, нови четива от вече познатите теми.	Някои съществени теми и формални традиции на българската литература. Връзка между стил и епоха.	Връзки между темите, ситуацияите, мотивите и формите на произведения от различни епохи с различен светоглед. Анализ на произведенията в различен контекст (тематичен, жанров, стил и др.) Актуални и исторически интерпретации.
Формулиране на дословното значение, емоция и настроение на дадена история.	Стремеж към формулиране на непряко значение и обобщение с помощта на лични преживявания или други четива, аудио-визуални текстове.	Стремеж към формулиране на непряко значение и обобщение с помощта на лични преживявания и други учени литературни произведения.	Стремеж към формулиране на непряко значение и обобщение с помощта на лични преживявания и други учени литературни произведения, както и с методи на анализ. Търсене на връзки между европейската и българската литературна традиция.

7. Развитие на моралната, естетическа и историческа преценка

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Понятия за красиво и грозно, тяхната адекватна употреба.	Формулиране на кратко становище въз основа на преживяното или прочетеното.	Усвояване на културните форми за изразяване на положително отношение, разбиране и приемане на различията във вкуса.	Контекстуална зависимост на вкуса. Смесване на българските, унгарските и др. културни регистри, тяхното разпознаване и самостоятелно усъвършенстване на вкуса.
Употреба на понятия за добро и зло във всекидневни теми.	Добро, зло, справедливо и несправедливо: разпознаване на присъдата във всекидневни и художествени текстове.	Разбиране на конфликта между истината и гледната точка, между колективната и личната истина в различни текстове.	Истина и морал в живота на индивида и обществото. Връзка между морал и право. Усвояване на съзнателното морално поведение, стремеж и способност за ориентиране в морални въпроси.
Основи на естетическата позиция: красивото в природата, всекидневието и някои произведения на изкуството.	Дискусия в класа за преживяванията, породени от всекидневието, четива или изкуство. Изслушване и разбиране на чуждото мнение.	Сравняване на произведения, представящи коренно различни естетически позиции, променливост на понятието за красота.	Произведението на изкуството, като обновител на нормите. Колективен и индивидуален аспект на рецепцията на произведението.
Преживяване на изкуството с помощта на игри, приключения, фантазия и музика.	Преживяване на изкуството с помощта на игри, приключения, фантазия и музика.	Самостоятелна рецепция на произведенията, разговор или писмено изложение за	Сравняване на жанрово различни произведения на изкуството, влияние на произведението.

		въздействието им.	Изграждане на всестранен културен интерес.
Възпроизвеждане на всекидневни конфликти с драматични игри (напр. куклен театър, ситуативно упражнение и др.)	Представяне и преживяване на чуждо становище, емпатия в общността.	Наблюдение на различните методи за уреждане на конфликти с помощта на различни всекидневни и литературни текстове.	Потребност за разбиране на причините за обществените и индивидуалните конфликти. Изграждане на индивидуална стратегия за разрешаване на конфликтите.
	Чуждост при предмети и произведения от други епохи.	Възрастова зависимост в литературните и всекидневните текстове.	Съзнателно и самостоятелно развиване на усета за историчност. Осъзнаване на историческите различия, формиране на активна позиция.
	Разбиране различията между културите (разлики между българската и унгарската култура).	Културните различия като светоглед и ценностна система. Наблюдаване на спецификите с примера на българската общност в Унгария.	Осъзнаване на културната роля на изкуството. Разпознаване на границите на прехода от една култура в друга. Стремез за участие в процеса на създаване на ценности.

Български език и литература
(За училища с възпитание и обучение на роден език и двуезични училища)

Възпитателни и образователни изисквания към учебното съдържание 1-12 клас

1-4. клас

1. Реч, разбиране, анализ и съставяне на устен текст

- 1.1. Възприятие на речта, разбиране на реч
 - разпознаване на звуковете на българската реч, разбиране на изречения и текст, отговарящи на възрастта (причинно-следствени връзки, времева последователност, герои, събития, случки, разкриване на вътрешните структури, елементарни изводи).
- 1.2. Реч
 - правилно дишане, учленяване на звуковете, правилно произношение на български език;
 - усвояване на типичните за българския език фонетични средства на ниво изречение и текст.
- 1.3. Усвояване на речта, разбиране и съставяне на словесни текстове.
 - усъвършенстване на българския речников фонд, поправяне на езиковите грешки, спомагане за стабилното разбиране на речта.
- 1.4. Усвояване на текстове наизуст.

2. Четене, разбиране на писмен текст

- 2.1. Подготовка за усвояването на четенето
 - Общи способности, нужни за усвояване на четенето: логика, внимание, наблюдателност, темпо, ритъм, памет, фантазия, както и специфични способности като: възприятие на звуковете, различаване на звуковете, звуков анализ, функция на знаците, речник, ориентация в пространството. Контрол на наличието им на български език.
- 2.2. Знакова система на четенето: български звукове и букви, срички, думи, словосъчетания, изречения и текст.
- 2.3. Ориентация в текста, четене по части, препрочитане, търсене на данни.
- 2.4. Разбиране на писан текст
 - откриване на същността, план-конспект, разказване на съдържанието, изиграване и визуално представяне на съдържанието на текста.

3. Писане, съставяне на текст

- 3.1. Знакова система на писането
 - главни и малки букви, свързване на буквите, писане на думи, словосъчетания, изречения, текст на български език.
- 3.2. Писане на текст
 - свързване на изречения, текстови образци, гледни точки, избиране на тема, събиране на материали и подбор на методи (наблюдение, памет, четене, фантазия);
 - даване на заглавие, подредба на материала: редакция, стил;
 - преразказ, описание, характеристика, писмо, всекидневни текстове (*упътване, покана, обява, смс, e-mail.*)

4. Развитие на уменията за учене

- 4.1. Употреба на книги и библиотеки: учебници и други книги (енциклопедии, едно- и двуезични речници, лексикони, справочници на български език, детски списания, електронни информационни източници, заемане на книги.
- 4.2. Методи, помагачи при учене (саморъчно написан план, елементарна обработка на данни).
- 4.3. Литературни произведения за научаване наизуст
 - пълният текст на 4-6 детски народни стихчета, Ив. Вазов: Родна реч, Аз съм българче; П. Р. Славейков: Татковина, Малък Пенчо; Ран Босилек: Родна стряха; по едно стихотворение от Д. Габе, Е. Багряна, П. Дубарова и 4 стихотворения от съвременната българска поезия.
 - откъси от Л. Каравелов: Хубава си моя горо, Ив. Вазов: Отечество любезно; химн на Република България, два откъса от прозаични произведения.
- 4.4. Обработване на текст и мислене (формулиране на въпроси, сортиране, сравняване).

5. Култура на родния език, познания за родния език

- 5.1. Основни комуникационни ситуации
 - започване и приключване на разговор, учтиви форми, разговори и дискусии на български език;
 - следване на езиковия модел въз основа особеностите на българския език;
- 5.2. Значение на думи и словосъчетания, речников фонд, многозначни думи, омоними, фразеологизми, няколко поговорки, пословици на български език.
- 5.3. Звук, буква, сричка, част на думата.
- 5.4. Части на речта: глагол, съществително, прилагателно, числително, местоимения и др.
- 5.5. Видове изречения според модалността.
- 5.6. Основни правоговорни и правописни правила на българския език, пунктуация.

6. Литература, анализ на литературно произведение

- 6.1. Автори и произведения
 - Българска народна поезия: стихчета, няколко народни песни, народни игри, приказки. Автори, произведения: Ран Босилек: Български народни приказки; Св. Минков: Приказки; А. Каралийчев: Български народни приказки.
 - Детски стихотворения, приказки и повести на българските класици: Ран Босилек: „Патиланско царство”; А. Каралийчев: Тошко Африкански; В. Петров: Меко казано; Елин Пелин: Ян Бибиян: Невероятните приключения на едно хлапе; Ян Бибиян на луната; Е. Станев: Чернишка; Къщичка под снега; През води и гори; Когато скрежът се топи; Й. Радичков: Ние, врабчетата; поети: произведения на Петко Славейков, Иван Вазов, Елин Пелин, Кирил Христов, Константин Константинов, Елисавета Багряна, Дора Габе и др.
 - Детски стихове, приказки, повести и романи на съвременни български поети.
- 6.2. Основни понятия за анализа на литературно произведение на български език.
- 6.3. Научно-популярни текстове (семейство, всекидневие, житейски ситуации, поведение, човешки връзки, история на родината, родни места, празници, здраве, начин на живот, опазване на природата)
- 6.4. Текстови на драматични игри.

7. Възпитаване на умения за морална, естетическа и историческа преценка

- 7.1. Морални решения, емоционални съдържания.
- 7.2. Аргументиране на собственото мнение, култура на участие в дискусията.
- 7.3. Драматургия на всекидневните конфликти.

5-8. КЛАС

1. Реч, разбиране, анализ и съставяне на словесен текст

- 1.1. Възприятие, разбиране на чут текст на български език.
- 1.2. Разбираема, добре артикулирана реч (подходящо дишане, правилно учленение на звуковете).
Правилна употреба на супраегментните части на речта (мелодия, ритъм, динамика на езика) според намерението на говорещия.
- 1.3. Езикови и неезикови кодове, всекидневни комуникационни ситуации, убедителна комуникация.
- 1.4. Усвояване на текстове наизуст.

2. Четене, разбиране на писмен текст

- 2.1. Разбиране на текст
 - Дословно, анализиращо, критично и творческо четене.
 - Елементи на разбирането – дума, израз, подчинено изречение, изречение, абзац, цялостен текст.
 - Стратегии на четенето (търсене на данни, преглеждане на текста, подробно четене) при печатни и електронни текстове.
- 2.2. Стратегии на разбиране при често срещани типове текст (литературни, научно-популярни, учебни и медийни).
- 2.3. Връзки на скиците, картините и илюстрациите с текста.

3. Писане, съставяне на текст

- 3.1. Усвоена техника на писане, четлив, пригледен, отговарящ на съдържанието почерк според изискванията на българската азбука.
- 3.2. Създаване на текст: разказване, описание, характеристика, кратък аргументиран текст, други, всекидневни текстове (покана, e-mail, смс и др.), творческо писане.
- 3.3. Комуникативни цели, спазване на правоговорните и правописните правила на българския език.

4. Развитие на уменията за учене

- 4.1. Методи, спомагащи за ученето.
 - Водене на записки, търсене на данни, събиране на материали с помощта на печатни и електронни източници, едно- и двуезични речници.
 - Съставяне на план-конспект.
 - Самостоятелно (писмено и устно) съставяне на текст по конспект или записки.
- 4.2. Литературни произведения за изучаване наизуст
 - Пълен текст: по едно стихотворение от Ив. Вазов, Хр. Ботев, Петко Славейков, Д. Чинтулов, Хр. Смирненски, П. Яворов, Пенчо Славейков; някои стихотворения от съвременни автори; три народни песни (2 исторически “Откога се й, мила моя майно лъо, зора зазорила”, “Даваш ли даваш Балканджи Йово”, 1 битова “У Недини слънце грее”).
 - Откъси от Ив. Вазов „Епопея на забравените”; Хр. Ботев “Хайдути”, част от една драма, една балада, два прозаични текста по 5 реда.
- 4.3. Разсъждения и обработване на текстове (обяснения, изводи, взаимовръзки).

5. Култура на родния език, познания за родния език

- 5.1. Норми на комуникативната ситуация. Писмени и устни форми за установяване на контакти.
- 5.2. Цел и фактори на комуникацията, ситуации на словесната комуникация (задаване на въпроси, молба, комуникация в микрообществото, реферат, дискусия).
- 5.3. Езикова многообразност и езикова толерантност.
 - Употреба на малцинствения език. Характерни черти на езиковата употреба сред българите в Унгария.
- 5.4. Взаимовръзки между езиковите единици.
 - система на българските звукове, гласни, съгласни, основни звукови закони, звучене на речта (интонация, ударение, паузи, темпо).
 - Елементи на думата.
 - Части на речта, значение, състав и синтактично поведение на думите, както и комуникативната им функция, словосъчетания.
 - Връзка между звуковия състав и значението на думите, трайни словосъчетания. Промени в речниковия фонд, нови и стари думи, нови изрази.
 - Изречение, структура, модалност.
 - Норми на писмения език, правописни норми на българския език.

6. Литература, анализ на литературно произведение

- 6.1. Усвояване на понятията за жанровите особености на литературните произведения (терминологични познания на български език).
- 6.2. Автори и произведения.
 - Епос: български народни приказки, балади, митология, старобългарска литература (Панонски легенди, Кл. Охридски, Константин Преславски, Черноризец Храбър, Евтимий Търновски, Григорий Цамблак); Ив. Вазов: Под игото, Епопея на забравените; Повести и пътеписи; разкази на Елин Пелин и Й. Йовков; А. Константинов: До Чикаго и назад; Л. Каравелов: Маминото детенце, Хаджи Ничо.
1-2 юношески романа от ХХ век и откъси от други романи.
1-2 съвременни прозаични произведения.
 - Лирика: Хр. Ботев “На прощане”, “Обесването на Васил Левски и др.”; Ив. Вазов “Опълченците на Шипка”, “Българският език”; П. Яворов “Заточеници” и др. стихове; Хр. Смирненски “Юноша”, Н. Вапцаров “Пролет”.
Пет съвременни стихотворения.
 - Драма и театър, една комедия и една трагедия, диалози, сцени, драматични игри.

7. Възпитаване на умения за морална, естетическа и историческа преценка

- 7.1. Аргументиране на избор на литературно произведение
- 7.2. Морални решения и емоционални съдържания (обич, съчувствие, оказване на помощ, страх, доверие, благодарност).

9-12. КЛАС

1. Реч, разбиране, анализ и съставяне на словесен текст

- 1.1. Възприятие, разбиране на чут текст на български език.
 - Разбираема, добре артикулирана и свързана реч на български език (подходящо дишане, правилно учленение на звуковете).
 - Правилна употреба на супraseгментните части на речта според намеренията на говорещия.
 - разбиране на чут текст: намерение на говорещия (даване на информация, поддържане на контакт, убеждаване, манипулиране); характерни черти на словесната комуникация; словесно обобщение, изграждане на становище.
- 1.3. Езикови и неезикови кодове.
- 1.4. Усвояване на по-дълги, монологични и др. текстове наизуст.

2. Четене, разбиране на писмен текст

- 2.1. Разбиране на текст
 - Стратегии на четенето на глас и наум (търсене на данни, преглеждане на текста, подробно четене) при печатани и електронни текстове.
 - Елементи на разбирането – дума, израз, подчинено изречение, изречение, абзац, цялостен текст.
- 2.2. Стратегии на разбиране на текст (дословно, анализиращо, критично и творческо четене) при печатни и електронни, както и при други визуални съобщения на български език.
- 2.3. Риторика и стил на текстовете.
- 2.4. Връзка на скиците, картините и илюстрациите с текста.

3. Писане, съставяне на текст

- 3.1. Четлив, пригледен, отговарящ на съдържанието почерк според изискванията на българската азбука.
- 3.2. Създаване на текст
 - Комуникативни и стилни характеристики на следните текстове: разказване, описание, характеристика, кратък аргументиран текст, есе, статия, реч, автобиография, мотивационно писмо, молба, блог.
 - Творческо писане, стилни упражнения.
- 3.3. Спазване на граматичните, правоговорните и риторичните правила на българския език.
- 3.4. Правопис: приложение на основните познания за частите на речта, синтаксиса, и историческата граматика на българския език.

4. Развитие на уменията за учене

- 4.1. Методи, подпомагащи ученето.
 - Търсене на данни, събиране на материали с помощта на печатни и електронни източници, едно- и двуезични речници; селекция и подреждане на данните.
 - Съставяне на план-конспект
 - Цитиране, посочване на източник.
 - Водене на записки със самостоятелна техника.
- 4.2. Литературни произведения за научаване наизуст
 - Пълен текст: 15 лирични произведения (сред които на Ив. Вазов, Хр. Ботев, Пенчо Славейков, П. Яворов, Д. Дебелянов, Е. Багряна, Н. Вапцаров и др.).
 - Откъси: важни строфи или редове от лирични произведения (30 реда), 20 реда от епос, три откъса от драми.

5. Култура на родния език, познания за родния език

- 5.1. Комуникативна ситуация, събеседник, тема, ситуация, намерения.
 - Междуличностна комуникация.
 - Особенности на груповата, обществената и масовата комуникация.
 - Визуална (неезикова) комуникация.
- 5.2. Норми на писмения и говоримия език.
 - Основи на българския правопис.

- Малцинствен език – българският език в Унгария.

6. Литература, анализ на литературно произведение

- 6.1. По-важните жанрови характеристики на литературните произведения (термини и понятия).
- 6.2. Епохи в развитото на българската култура и литература, стилове, насоки от българска гледна точка (Старобългарска епоха, Османско владичество, Възраждане, Модернизъм, Постмодернизъм).
- някои специфични епохи на българската литература и техните стремежи (напр. кръга и списанието “Мисъл”).
- 6.3. Автори и произведения
- Епос: 1) Българска възрожденска проза – произведенията на Паисий Хилендарски, Софроний Врачански; Л. Каравелов: Българи от старо време; 2) проза от XIX-XX век: Ив. Вазов, З. Стоянов, А. Константинов (Бай Ганьо) 3) до средата на XX век Елин Пелин (Ветрената мелница, Под манастирската лоза, Гераците); Й. Йовков (Старопланински легенди; Вечери в Антимовския хан) Д. Талев (Железният светилник), Д. Димов (Поручик Бенц); едно съвременно прозаично произведение, напр. Теодора Димова; българска литература в Унгария (Кристина Хаджипеткова: Поли).
 - Лирика 1) българска възрожденска поезия: Д. Чинтулов, П. Р. Славейков; 2) поезия от XIX-XX век: Хр. Ботев, П. Славейков, П. Яворов, Т. Траянов, Н. Лилиев, Е. Попдимитров, Д. Дебелянов; 3) до средата на XX век: Хр. Смирненски, Гео Милев, Н. Фурнаджиев, А. Далчев, Е. Багряна, Н. Вапцаров.
 - 6 съвременни стихотворения.
 - Драма: Д. Войников: Криворазбраната цивилизация, една драма от П. Яворов.
 - Драма от XX век, напр. Й. Радичков “Януари”
 - Три есета на литературно-историческа тема (напр. есета на Хр. Ботев, Сирак Скитник, К. Кръстев).

7. Възпитаване на умения за морална, естетическа и историческа преценка

- 7.1. Ролята на литературата и на културната традиция в изграждането на националната идентичност и на локалната привързаност.
- 7.2. Постоянният и променящ се контекст на някои основни човешки състояния, мотиви, метафори, топоси и архетипи (като живот и смърт, инициация, житейски път, преселение, семейство, мъж-жена, дете, закон, грях и наказание, микро и макрокосмос, арс поетика).

Българско народознание

(За всички форми на възпитание и обучение)

Българското народознание трябва да осигури знания, които са необходими за съхраняване на идентичността, за оформяне на емоционално отношение за принадлежност към общността; да формира отношение към събития и факти от българската история и култура, към миналото на българите и към днешния им ден. Да формира понятие за малцинствено битие, за правата на малцинствата и техните институции. Да формира историческо и обществено съзнание в центъра на което стоят формите на човешкото общезитие, съзидателната сила на човека, неговите дела във времето и пространството и тяхната преходност.

Задачи за развитие

1. Усвояване на знания, учене

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Усвояване на знания в резултат на лични разговори, наблюдение на илюстрации, от устен или	Усвояване на знания в резултат на разговори, от устен или писмен текст, филми, средствата за	Наблюдение на формите на човешкото поведение в различни житейски ситуации. Четене с	Усвояване на знания в резултат на съзнателни разговори, непосредствено

<p>писмен текст.</p> <p>Наблюдение на житейски ситуации. Употреба на атласи и лексикони.</p> <p>Родители, роднини, род - назоваване. Усвояване на основните форми на ориентация и комуникация в позната среда.</p> <p>Изпълняване на задачи, свързани с ориентацията в непозната среда. Събиране на информация за околната среда (напр. от какви членове се състои, кога и къде се срещат, какво правят). Проучване на обичаите, свързани с празниците, отбелязвани по традиция в семейството.</p>	<p>масово осведомяване.</p> <p>Наблюдение на формите на човешкото поведение в различни житейски ситуации. Четене с разбиране на текстове по определена тема. Търсене на ключови думи и ключови изречения в текста. Събиране на информация по определена тема.</p> <p>Структура на българското семейство и род.</p> <p>Ученикът да се научи да различава и назовава роднински и семейни връзки от по-широк кръг и да се ориентира в тях.</p> <p>Да проявява интерес към рода си и родовете на известни български личности. Да извършва събирателска дейност сред българските родове в Унгария. Да направи родословно дърво на семейството си.</p>	<p>разбиране на текстове по определена тема.</p> <p>Приложение на наученото в нови ситуации.</p> <p>Събиране на материали за обичаите – семейни и обществени – на българската общност в Унгария. Събиране на материали от средствата за масово осведомяване, отнасящи се до малцинствата. Роден край (от кой български край произхожда моето семейство) – събиране на данни от библиотека, мултимедиен продукт, музей.</p>	<p>наблюдение на предмети, сгради, снимки и илюстрации, от устен и писмен текст, филми и средствата за масово осведомяване.</p>
		<p>Учениците да умеят да събират информация по определен проблем от справочници и да я систематизират в устна форма.</p> <p>Да различават характерните особености на българската национална носия.</p> <p>Да умеят да правят връзка между типа на селището и поминъка на населението, начина на живот и обзавеждането на жилището, предназначението на сградата и нейното устройство.</p>	<p>Събиране на информация от писмени извори, статистически данни, графики и диаграми.</p>
			<p>Учениците да умеят да четат и коментират различни видове източници, исторически карти, картини и електронни данни. Да интерпретират информация и да извличат съдържанието на понятията от художествени картини и карикатури, отразяващи</p>

			изучавани събития. Да събират информация по определена тема или проект в библиотека, от мултимедийни
Събиране на данни за историята на българския народ в семейството и от исторически четива.	Да добие знания за средата (напр. махали, мегдани, църкви, гробища, гори, ниви, ливади, реки, планини и др.). Да различават основните видове български народни песни: празнично-обредни и митични, битови, песни с историческа и героическа тематика. Диференциране на художествените произведения по вид, жанр, материали, техники, изразни средства. Разпознаване на изучени художествени изображения.	Анализ на художествено произведение със свои думи. Съзнателен подбор на програмите по радиото и телевизията. Развитие на стратегии за подбор на програми. Да се формират умения за ползване на различни източници на информация: печат, радио, телевизия, интернет, библиотеки. Анализ на информациите, получени чрез средствата за масово осведомяване, критично отношение към съобщенията. Прилагане на методите на историческата наука (хронология, сравнение, анализ на схема, родословно дърво, историческа карта и др.) с помощта на учителя.	продукти, музеи, по Интернет. Самостоятелно систематизиране на събрания материал. Прилагане на усвоените знания в нови ситуации.

2. Критично мислене

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Самостоятелно формулиране на въпроси по определена тема. Установяване на разлика между героите от приказките и историческите личности. Анализ на мотивите за действие и поведение на участниците в реалните събития. Осмисляне на връзката между причина и следствие. Формиране на самостоятелно мнение за събития, явления и личности. Аргументиране на собствено мнение. Да отбелязва и да умее да разполага във времето важни събития от живота	Самостоятелно формулиране на въпроси по определена тема. Извличане на основното съдържание от писмен и устен текст. Осмисляне на връзката между причина и следствие. Аргументиране на собствено мнение. Аргументирано опровержение на противоположно мнение. Да различава характерните особености на българската национална носия, прилики и отлики с националното облекло на други националности. Различия в облеклото на млади и стари, сравнение на миналото с настоящето:	Извличане на основното съдържание от писмен и устен текст, определяне на ключово изречение, сбит преразказ, преразказ на текст по зададени критерии. Различаване на реални и фиктивни елементи в текста. Анализ на мотивите за действие и поведение на историческите личности. Формулиране на теза за историческата среда, предпоставките и причините за общественосторическите явления. Аргументиране „за” и „против” дадена теза. Ученикът да умее да разпознава и оперира с основни исторически	Определяне на ключово изречение, сбит преразказ, преразказ на текст по зададени критерии. Анализ на многопластови текстове, които имат разнообразни интерпретации. Сравнение на различни исторически явления. Критично използване на изворите. Анализ на художествени текстове, филми и т.н. от гледна точка на историческата им достоверност. Формулиране на теза за мотивите за действие на личности, групи и институции. Сравнение на различни ценностни системи, изясняване на собствена

<p>на семейството и рода (рождени дати, празници, важни годишнини), като се опира на житейския си опит. Разказване на случки от ежедневието от гледна точка на различните участници.</p> <p>Да анализират причините за покръстването на българите. Да се изгради представа за разнообразните етнически елементи, които вземат участие във формирането на народността.</p>	<p>култура на облеклото. Сравнение между обичаите на българското и унгарското семейство въз основа на собствен опит, разкази и илюстрации. При характеристика на дадена личност (историческа, литературен герой) да анализира ролята на произхода и средата за формиране на личността на елементарно ниво. Изясняване и правилна употреба на понятията нация, национална малцинствена общност. Да познават отделните елементи, участвали във формирането на българската народност и тяхната роля - българи, славяни и траки (местно население). Връзка между околната среда и стопанските традиции.</p> <p>Да разпознават съдържанието на историческите понятия. Установяване на различие между историческо и легендарно.</p> <p>Да съпоставя данни от различни източници, като открива прилики и отлики между тях. Да сравнява събития по зададени показатели. Да анализира положителните и отрицателните качества на героите в народното творчество (напр. доблест, ум, хитрост, алчност, лъжец, крадец и др.) Да разграничава по признак положителни и отрицателни герои. Формулиране и изказване на мнение за художествено произведение.</p>	<p>понятия при описание и решаване на познавателни задачи. Да открива противоречия и съвпадения при описанието на едни и същи събития от различни източници на информация.</p> <p>Формиране на понятие за българска диаспора. Наблюдения върху интерференцията на български и унгарски обичаи. Понятие за асимилация. Да конструира линия на времето, да съставя хронологични и синхронни таблици на изучаваните събития и личности. Да установява синхрон и да съпоставя събития от българската, унгарската и общата история. Да се формира разбиране за българската култура като част от Европа и християнския свят. Ученикът да умее да формулира въпроси върху учебното съдържание и да ги поставя на съчениците си в коректна форма. Да се изгради понятие за ролята на човека в преобразуването на околната среда.</p> <p>Поставяне на българското изобразително изкуство в контекста на европейското и световното изкуство. Установяване на взаимозависимост между начина на мислене, културните различия и художественото произведение. Усвояване на основните методи на анализ на произведения. Изграждане на умения за сравняване на различни художествени стилове и направления. Откриване на българските мотиви в съвременното изкуство. Анализ на художествено</p>	<p>ценностна система.</p> <p>Да съпоставя традиционната и съвременната обичайна система. Да откроява българските елементи в празничната система на общността и да прави изводи за степента на асимилация.</p> <p>Да възприема честванията и празниците в тяхната цялост (напр. ритуали, песен, танц,</p> <p>облекло, символика, място в ритуалната система).</p> <p>Да анализира ресурсната осигуреност на България и нейната зависимост от световното стопанство. Да обяснява характерните черти в отрасловата и териториалната структура на стопанството. Да прави географска характеристика на стопански отрасъл, град, страна, регион. Да изразява свои мнения въз основа на изучените географски обекти, които да</p> <p>доказва и отстоява рационално и емоционално. Да локализира във времето значими творци на културата и да ги свързва с конкретен исторически текст.</p> <p>Да формулира въпроси относно изучавано историческо събитие, личност, идея, понятие. Да формулира аргументи и да привежда доказателства при устно и писмено изложение по конкретен исторически въпрос.</p>
---	--	---	--

		произведение със свои думи. Да формулира въпроси относно изучавано историческо събитие, личност, идея, понятие.	Уточняване на понятията традиция и модерност и взаимовръзката между тях. Произход и значение на понятията Изток и Запад. Център и периферия. Роля на образователните и културни институции за осигуряване на културната автономия на малцинството. Осмисляне на ролята на образователните и културни институции на малцинствата за осигуряване на културната им автономия.
--	--	---	--

3. Речева комуникация

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
<p>Провеждане на разговори и дискусии по дадена човешка, обществена или историческа тема. Ясно формулиране на собствено мнение. Устен разказ на събития, случки. Изготвяне на предмети с традиционна техника. Игрово възпроизвеждане на събития и явления.</p> <p>Обръщение към различните членове на семейството в разнообразни ситуации. Рисуване на членовете на семейството, изобразяването им с характерните за всеки един възраст, професия, любимо занимание.</p> <p>Познаване и тълкуване на основните отличителни знаци на българската държавност и свързаните с тях форми на поведение. Изпълняване на българския химн. Познаване на българските обичаи и празници и умение да разказва за тях.</p>	<p>Провеждане на разговори и дискусии по дадена лична, обществена или историческа тема. Разграничаване на обективните аргументи от личните нападки. Търпеливо изслушване на чуждото мнение и вземането му под внимание. Писмено съчинение на обществено-историческа тема. Изготвяне на скици и схеми. Изготвяне на модели, макети, копия на предмети. Изготвяне на предмети с традиционна техника.</p> <p>Празници и традиции: празнично и ежедневно облекло, празнични ястия,</p> <p>семейни празници, трудови празници, свързани със стопанския календар – празници на българите в Унгария (Напр. Трифоновден, Димитровден и др.)</p> <p>Да извършва елементарни описания на случки и събития, употребявайки</p>	<p>Провеждане на разговори и дискусии по дадена лична, обществена или историческа тема. Разграничаване на обективните аргументи от личните нападки. Ясно формулиране на собствено мнение. Търпеливо изслушване на чуждото мнение и вземането му под внимание. Изготвяне на писмено съчинение, рисунка на обществена или историческа тема. Изготвяне на предмети с традиционна техника.</p> <p>Ученикът да умеє да разказва по памет основните моменти от празник на общността.</p> <p>Обичаи от различни региони на преселилите се в Унгария българи (обща характеристика, различия), формулиране на понятието за общност.</p> <p>Традиционни и електронни медии. Медии на български език в Унгария. Медиите на</p>	<p>Провеждане на разговори и дискусии по дадена човешка, обществена или историческа тема. Разграничаване на обективното аргументиране от личните нападки. Ясно формулиране на собственото мнение. Търпеливо изслушване на чуждото мнение и вземането му под внимание. Изясняване на различията в хода на спора и изработване на собствената позиция, като се взема предвид и мнението на другите. Устен разказ на събития и случки по памет. Устен анализ на различните извори на информация и на историческите закономерности. Изготвяне на съобщение, доклад. Писане на есе на историческа и обществена тематика, формулиране на опровержение, извличане на заключения. Визуално изображение на исторически и обществени теми. Изготвяне на скица, схема, диаграма.</p>

<p>Слушане и сравняване на българска народна и композиторска музика. Изказване на отношение към музикалното произведение – харесване, нехаресване – по културен начин.</p> <p>Ритмични движения с музика, танцови движения. Овладяване на техниката на основните движения и стъпки. Създаване на интерес към най-известните български ансамбли. Танцуване на народни хора.</p>	<p>ограничен исторически речник; да разпознава източници на информация</p> <p>-</p> <p>Да извършва мислено пътешествие из забележителни места в България и териториите, където живеят българи и да съставят разказ въз основа на ключови думи.</p> <p>Да изпълнява подражателно на детски музикални инструменти характерните за българската народна музика неравноделни ритми 5/8 и 7/8.</p> <p>Новото ежедневие на българина през Възраждането (напр. образование, облекло, поведение, интереси, стремеж за модернизация и приобщаване към европейския свят). Хората на новото време (напр. търговецът, даскалът, еснавлията, свещеникът, революционерът, вестникарят).</p> <p>Да си изгради навици за ползване на средствата за масово осведомяване за опознаване на миналото и настоящето. Създаване на умения за ползване на библиотека, търсене на информация по каталог и справочни издания. Усвояване на умения за правилно изразяване и тълкуване на информацията, получена от масмедията.</p>	<p>родината-майка. Достъп до информация. Правото за достъп до информация на роден език.</p> <p>Овладяване на основните ритмични движения на българските танци.</p> <p>Упражняване на единични танци, танци по двойки и на хоро.</p>	<p>Изготвяне на табло от самостоятелно събрани снимки, картини.</p> <p>Да умее да ползва средствата за масово осведомяване. Осъзнаване ролята на православието като средство за национално оцеляване през вековете. Роля на националната църква във формирането на общността. Ролята на обществените организации в съвременното общество. Права и задължения, правови гаранции, контакти и взаимодействия между държавната и цивилната сфера. Масмедията (печат, радио, телевизия, информационни и интерактивни мрежи) и формиране на общественото мнение. Ролята на медиите при формирането на общността и в човешките взаимоотношения.</p>
--	--	---	--

4. Ориентиране във времето и пространството

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Използване на понятия за определяне на	Използване на понятия за определяне на	Определяне на времето спрямо друго известно	Назоваване на отделните исторически епохи и

<p>времето: минута, час, ден, седмица, месец, година. Използване на изрази за обозначаване на времето: когато бях малък (ходех в детската градина), когато родителите ми са били деца (млади и т.н.), когато баба и дядо са били деца, когато са се сражавали със саби и пр., много отдавна. Употреба на изрази като преди това, след това, по същото време, сега, някога, в далечното минало.</p>	<p>времето минута, час, ден, седмица, месец, година, десетилетие, век, един човешки живот. Определяне на времето спрямо друго събитие: преди това, след това, по същото време, сега, някога, в далечното минало.</p>	<p>събитие, явление. Познание на точното разположение във времето на особено важни събития, явление. Разполагане на новото учебно съдържание във времето спрямо познати ключови събития.</p>	<p>периоди за обозначаване на историческото време. Графично изобразяване на времето, подреждане на хронологически данни. Познание на точното разположение във времето на особено важни събития, явление. Разполагане на новото учебно съдържание във времето спрямо познати ключови събития. Разположение на събития, явления, личности и т.н. във времето.</p>
<p>Разположение на събития, явления, личности и т.н. във времето. Умение за ориентация по картата на Европа и на България. Различаване на географските форми – планини, равнини, реки, морета. Познание на разположението на главните градове в България. Умение да се ориентира по географската карта и да познава основните й символи.</p>	<p>Да различава отделни етапи от развитието на българското общество с помощта на понятията десетилетие, век, период. Да подрежда в хронологическа последователност важни исторически събития и периоди. Да открива синхронност на историческите събития и да посочва исторически личности, живели в един и същ период.</p>	<p>Да изобразява прости карти. Да познава основните символи на картата: води, повърхнина, държавни граници, селища. Да конструира линия на времето, да съставя хронологични и синхронни таблици на изучаваните събития и личности. Да установява синхрон и да съпоставя събития от българската, унгарската и общата история.</p>	<p>Анализ на различния ритъм на световната европейската, унгарската и българската история във времето и взаимното им влияние.</p>
	<p>Да различава видове писмени исторически текстове (свидетелства на епохата и създадени от дистанцията на времето). Да извлича информация, съдържаща се във фрагменти от исторически документи, картини, елементарни таблици; Да установява синхронност на исторически събития и да я представя графично (линия на времето, таблици, колони) и описателно. Да прави устни описания на исторически събития като се опира на подпомагачи въпроси.</p>		<p>Анализ на събития от българската, унгарската и световната история и тяхното място във времето. Взаимодействие между стопанските, културните и политически явления.</p>
	<p>Да работи с географска</p>	<p>Откриване на картата на</p>	<p>Съпоставяне на</p>

	карта, да показва правилно географски обекти. Да попълва и оформя контурна карта. Да характеризира типични за България географски обекти (напр. равнина, планина, река, природен пейзаж) и да ги сравнява. Да разпознава факти и събития въз основа на информация за тях.	изучените обекти. Разчитане на събития и явления по историческата карта. Съставяне на прости схеми. Отнасяне на събитията към изучените местности.	историческите карти на различни епохи, разкриване на причините за промените. Избор на най-подходяща карта за проследяване на дадено събитие от различни атласи. Съставяне на прости карти въз основа на информация от текстов извор.
--	---	--	--

5. Ключови елементи на съдържанието

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	9-12. клас
Учениците да имат възможност да се запознаят с живота, дейността, характера на популярни личности (напр. артисти, откриватели, учени, светци, владетели, политици) и на тази основа да стигнат до извода, че в миналото хората са живели и мислели по различен начин; във връзка с дадено историческо събитие, особено по повод националните празници и техните символи, да опознаят и	Учениците да имат възможност да - натрупат знания за местните български обичаи, за миналото на българите; - да се запознаят с легенди, преди всичко от българската история; - да изучат по-задълбочено дадено, обособено по време и място, явление от историческото минало (напр. характерните участници в живота на възрожденския български град, тяхното ежедневие);	Учениците да имат възможност да - натрупат по-нататъшни знания за миналото на местните българи; - да проучат задълбочено ограничен във времето и пространството исторически откъс;	Учениците да имат възможност да - натрупат по-нататъшни знания за местните български обичаи; - задълбочено да проучат определена историческа тема (в сферата на политиката, икономиката, обществото, науката, техниката или историята на културата – с особено внимание към проблема на малцинствата)
да обсъдят въпроси като нормите на поведение на различни народи (българи, унгарци) и произтичащите от това недоразумения, значението на реципрочността в поведението, вътрешни и външни черти на характера, добри и лоши качества, роднинство, приятелство, помощ за нуждаещите се, - да се запознаят с местните български обичаи, с елементи от историята на българите в Унгария,	- да проследят задълбочено промените в дадено явление през различните епохи (напр. промяната в облеклото през различните епохи, хигиенните навици); - да се запознаят с основни моменти от историята на българския народ и българската държава, с изтъкнати личности от българската история;	- да натрупат по-нататъшни знания за основни моменти от историята на българския народ и държава, да се запознаят с изтъкнати личности от българската история; - да се запознаят с ежедневието на хората в различни епохи и култури;	- да натрупат по-нататъшни знания за основните моменти от историята на българския народ и държава, да се запознаят с изтъкнати личности от българската история; - да се запознаят с историята и културата на българите в чужбина;
- да се запознаят с някои български народни обичаи, и традиционни занаяти;	- да се запознаят с най-важните събития от европейската история и най-вече с отделните	- да се запознаят с политическите конфликти (революции, войни) и тяхното въздействие	- да се запознаят с историята на националните и етнически малцинства в Унгария;

- да научат основните правила за поведение в училище и да обсъдят тяхната роля и значение.	етапи от развитието на Балканите (Византия, Османската империя); - да се запознаят с ежедневието на хората през различни епохи и в различни култури;	върху ежедневието и нравите на хората;	- да се запознаят с големите политически, обществени и ценностни конфликти на XX век, със състоянието на малцинствата в Европа и тяхната защита;
	- да анализират случки от миналото от гледна точка на различните участници; - да разширят знанията си за българските народни обичаи, за традиционния начин на живот; - да се запознаят с живота на българите в Унгария и тяхната култура;	да анализират случки от миналото от гледна точка на различните участници; - в зависимост от равнището на подготовка да дискутират теми като различията между хората, отношенията между половете, личност и общество, икономически въпроси, демокрацията, човешките и малцинствени права; основи на международното хуманитарно право;	- да се запознаят подробно с житейския път на няколко значими исторически личности; - да анализират глобалните проблеми и преди всичко обществено-историческите последици от екологичната криза и информационния бум, както и тяхното въздействие върху живота на малцинствата.
	- да съберат информация за живота на хората и особено на децата в наше време в различни държави, напр. в България; - да усвоят основни норми на потребителя; - чрез конкретни примери да анализират ролята на рекламата и маркетинга.	- да осъзнаят човешките измерения на свободата и отговорността в различните области на частния и обществения живот; - да се запознаят със ситуации от ежедневието и живота, които дават възможност за нравствена оценка на значението на човешкото достойнство, както и на проблемите свързани с тях; - да усвоят основни норми на потребителя; - чрез конкретни примери да анализират ролята на рекламата и маркетинга.	- в зависимост от степента на подготовката си да дискутират теми като човешкият разум, морала, сексуалността, днешното българско и унгарско (европейско, източно-европейско) общество и стопанство, бизнеса, наемния труд, политическата система на България, Унгария и Европейския съюз, защита на интересите; - да дискутират теми като международните конфликти на нашето време, демокрацията, човешките права, основните права и свободи, въоръжените конфликти и приложението на международното хуманитарно право, природни и причинени от човека катастрофи и оказване на хуманитарна помощ;

6. Въпроси за размишление

1-4. клас	5-6. клас	7-8. клас	10-12. клас
Да се даде възможност на учениците да търсят отговори на въпроси като:	Да се даде възможност на учениците да търсят отговори на въпроси като:	Да се даде възможност на учениците да търсят отговори на въпроси като:	Да се даде възможност на учениците да търсят отговори на въпроси като:

<p>- Какви са характерните им качества? По какво приличат на останалите? По какво се различават от тях? - На какво съм способен? На какво не съм способен? - Какъв бих желал да бъда? - Защо има нужда от правила? - Какво означава, че сме българи?</p>	<p>- Какво представлява човекът? По какво се различава от животните? - По какво си приличаме всички? На какво се дължат различията между хората? - Защо хората от различни възрасти мислят по различен начин? - От какво зависи оценката на дадено решение и действие? - Защо има бедни и богати?</p>	<p>- Какво означава, че всеки човек има право на достойнство? - Какво може да направи отделният човек за другите, за общността, за нуждаещите се? - Има ли прогрес в историята? - Защо има войни? - Каква е ролята на природната среда в живота на отделните държави и цивилизации?</p>	<p>- Има ли абсолютни нравствени норми? - Защо възникват противоречия между правото и морала? - Какви са пътищата за самореализация? - Може ли да има човек повече групови идентичности? - В какъв аспект може да се говори за причинно-следствени връзки в историята? - Съществува ли исторически детерминизъм (предопределеност)?</p>
	<p>- В каква степен природната среда определя ежедневието и културата на хората? - Защо различните хора преживяват по различен начин едно и също историческо събитие или явление?</p>	<p>- От какво се определят интересите на отделния човек и на човешките общности? - Защо има бедни и богати държави? - До каква степен "великите личности" могат да въздействат върху историческите събития и процеси? - Каква е ролята на вярата и на религията в живота на отделните хора и на обществата? - Има ли цел човешкият живот, човешката история?</p>	<p>- Как могат да съжителстват различните култури, религии, народи? - Какви са възможностите и пречките за общуване между различните култури? - Защо различните хора интерпретират различно едни и същи исторически събития или явления? - Каква е ролята на насилието в историята?</p>

Съдържание:

1-4. клас

1. Моето семейство
2. Моят град, моето село
3. Моята родина
4. Национални празници и символи
5. Нашите предци и техният живот
6. Как изучаваме миналото (музеи, възпоменателни табели, паметници, предмети, фотографии, обичаи и други документи)
7. Легенди за траки, славяни и прабългари
8. Лица от средновековната българска история
 - Българските царе
 - Кирил и Методий и техните ученици
 - Българските творци
9. Борба срещу турското нашествие
10. Българите по света

5-8. клас

1. Българските земи в Османската империя
2. Българско Възраждане
3. Борби за национално обособяване

4. Освобождение на България от турска власт
5. Възстановяване и изграждане на новата българска държава
6. Крах на националните идеали
7. България след втората световна война
8. България в глобалния свят
9. Да живееш в малцинство
10. Обичаи, традиции
11. Личност и общество
12. Смесеното семейство

9-12. клас

1. Понятие за етнически и национални малцинства
2. Българите в Унгария – преселнически вълни и прием
3. Българското градинарство и мястото му в унгарския стопански живот
4. Краеведски изследвания за българите в Унгария
5. Институции и организации на българите в Унгария
6. Малцинствени медии
7. Права на малцинствата и тяхната защита
8. Теми от българската история
 - Етнически компоненти при основаването на българската държава
 - Обединителната роля на християнството и славянския език през Средновековието
 - Ролята на империите – взаимодействие и сблъсък
 - Националната държава – цел и илюзия
 - Големите експерименти на XX век – форми на тоталитаризма
 - България в глобалния свят

B) CIGÁNY NEMZETISÉGI OKTATÁS

1. Beás nyelv és irodalom

(Nyelvoktató és nemzetiségi kiegészítő oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédértés
2. Beszédképesség
3. Olvasásértés
4. Írás

1. Beszédértés

Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókincset. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanuló legyen képes gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és	A tanuló képes egyszerű, érthető és hatékony közlésre változatos kommunikációs	Legyen képes alkalmazkodni a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle	A kommunikációs folyamat összetevőit ismerje fel a tanuló. Tudjon árnyaltan,

hatékony közlésére.	helyzetekben.	konkrét beszédhelyzetekben.	rugalmasan alkalmazkodni a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben.
Merjen a tanuló az adott nyelven megszólalni, fokozatosan növekedjen beszéd bátorsága és önbizalma.	A tanuló legyen képes hétköznapi beszéd-szituációk feldolgozására, beszélgetésben való részvételre és, megnyilatkozásra valamint és ellentmondásra.	Legyen képes a tanuló beás nyelven egyszerű szöveg lemásolására és tollbamondás után annak helyes leírására.	Legyen képes beszélgetni különböző partnerekkel, információkat szerezni, azokat pontosan átadni.
Értse meg és tudja követni a tanár egyszerű utasításait. Tudjon egyszerű módon kérdezni, válaszolni, információt adni, kérni valós beszéd-helyzetekben. Legyen képes megoldani hallás utáni értési feladatokat. Megértési problémák esetén tudjon segítséget kérni.	Tudjon részt venni hétköznapi témák - kommunikációs helyzetgyakorlataiban.	Tudjon egyszerű, tényleges információkat írni beás nyelven.	Tudjon látottakkal, hallottakkal kapcsolatos véleményeket beszerezni. Legyen képes érdeklődés, kívánság, igény megfogalmazására.

2. Beszédkészség

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszéd-szituációnak megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Törekedjen a tanuló az érzékletességre. Legyen képes a különféle mondatok felismerésére, azok helyes használatára a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	A tanuló törekedjen a pontosságra, az érzékletességre és a lényeg kiemelésére.	A tanuló törekedjen különféle mondatok változatos és tudatos használatára a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	A tanuló legyen pontos, érzékletes és tudja kiemelni a lényegét a beszédben. Szándékosan törekedjen a változatosságra, a beszédpartnerek figyelmének megragadására és lekötésére.
Törekedjen a tanuló a kifejező és mások számára érthető beszédre.	Legyen képes a különféle mondatok változatos használatára a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Törekedjen a nyelvileg igényes és helyes beszédre.	Törekedjen a változatosságra és legyen képes alkalmazkodni a beszédpartnerek figyelmének, érdeklődésének változásaihoz.
Igazodjon el a hétköznapi élethelyzetekben.	Törekedjen jól formált beszédre és megfelelő artikulációra	Törekedjen a szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtési mód eszközeinek alkalmazására (helyes hangképzés, a mondat- és	Tudjon kifejezően és mások számára érthetően, nyelvileg igényesen és helyesen beszélni.

		szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása).	
Legyen képes ismert szövegek rövid összefoglalására.	Figyeljen a beszédtempó, a hangmagasság, a hangerő és a hanglejtés megfelelő alkalmazására.	Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelésére legyen képes.	Tudjon megfelelően gazdálkodni a hangerejével.
Tudjon képekről röviden beszélni, egyszerű szóbeli leírást készíteni.	Az üdvözlés, búcsúzás, jókívánság kifejezésében jártas legyen.	Tudjon rövid beszámolót adni, tudósítani hallott, olvasott vagy átélt aktuális és érdekes eseményről - utalás érzelmekre, lelkiállapotra.	Az egyéni beszéd-sajátosságokat ismerje, törekedjen az egyéni adottságok kihasználására és a beszéd lehetőségeinek tágitására.
A mesélő személyét tudja változtatni. A gyakran használt igék ragozását, a ragozott igealakokat, a segédigéket helyesen használja.	Tudjon röviden bemutatkozni.	Szövegfajtaikat ismerje fel. Tudjon egyes nyelvi eszközöket udvarias kifejezéseket, kötőmódot használni.	A szünet, a hangsúlyváltás, a beszédtempóváltás, a hangmagasságváltás és a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségek megfigyelésére legyen képes és tudja ezeket alkalmazni.
Különböző igeidejű alakok képzsében szerezzen egyre nagyobb jártaságot.	Mondatok, rövid szövegek megértésére legyen képes és tudjon válaszolni a szövegekre vonatkozó kérdésekre.	Egyszerű, összetett mondatok képzsével és használatával legyen tisztában.	A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtés mód eszközeit biztonságosan alkalmazza. Kiejtésének egyéni sajátosságait ismerje és törekedjen azok tudatos használatára és fejlesztésére.
Legyen képes az olvasott művek (mesék, mondák, történetek) tartalmának összefoglalására, a cselekmény rövid, vázlatos ismertetésére az igeidők helyes használatával.	Képek alapján legyen képes összefüggő leírást adni.	Különböző igemódok közötti különbségeket ismerje.	A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtés mód eszközeit biztonságosan alkalmazza.
Tudjon egyszerű kérdéseket feltenni és azokra válaszolni.	A tárgyaló témákkal kapcsolatban tudjon összefüggő mondatokat alkotni. Legyen képes egyszerű nyelvi kontaktust teremteni, és párbeszédet alkotni. Vegyen részt egyszerű beszélgetésekben, ha a partner lassan, jól artikulálva beszél.	Vegyen részt egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, amely közvetlen információcserét igényel ismert tevékenységgel kapcsolatban. Értesse meg magát a társasági beszélgetésekben.	Kapcsolatteremtések, beszélgetések során tudjon kérdéseket feltenni, érdeklődést, kívánságot kifejezni, információt kérni és adni saját magával és másokkal kapcsolatban. Egyéni véleményét tudja kifejteni és megvédeni.

3. Olvasásértés

A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Legyen képes a tanuló az olvasás jelrendszerének elsajátítására egyéni sajátosságainak figyelembevételével.	A tanuló legyen képes különböző szövegek néma és hangos olvasására, ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasására, a szó szerinti jelentésen túli lehetséges jelentések létezésének megtapasztalására, megértésük gyakorlására, a szövegben kifejtett információk visszakeresésére.	A tanuló legyen jártas a különböző szövegek néma és hangos olvasásában, ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmező felolvasásában.	A tanuló képes egy szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasásra. A szó szerinti és a metaforikus jelentéseket meg tudja különböztetni, a ki nem fejtett tartalmakat felismeri a szöveg alapján, megéri és értelmezni is képes.
A tanult betűket tudja összeolvasni.	Ismerkedjen meg a szövegértési technikák alapjaival.	Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek lehetséges jelentéseinek csoportos, egyéni, irányított és önálló megértésében és gyakorlásában.	A szövegértési technikák ismeretének bővítésére, gyakorlására, alkalmazására képes.
Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasására legyen képes.	Legyen képes az aktív és a passzív szókincs gazdagítására különböző szövegösszefüggésekben.	A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetésének és megértésének gyakorlása, ismerkedés a szövegértési technikákkal.	Szókincsét folyamatosan gazdagítja a nyelv minden rétegére kiterjedően. A különböző műveltségi területek szókincsét minél pontosabban használja írásban és szóban.
Gyakorolja a hangos és a néma olvasást különböző rövidebb szövegeken egyéni sajátosságainak figyelembevételével.	Törekedjen rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasására a fontosabb gondolatok kiemelésére, összefoglalására.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.	Kevésbé ismert szókincsű szövegeket megért egyéni munkával; felkészül az élethosszig tartó tanulás feladataira.
Legyen képes a szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás folyamatos gyakorlására.	Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képeket, alakzatokat ismerje fel és tudja őket értelmezni (pl. hasonlat, metafora; ismétlés, fokozás).	Irodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása (pl. a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszadás kérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás).	Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére alkalmas kompetenciákkal rendelkezik.
Gazdagítsa aktív szókincsét az olvasott szövegekkel összefüggésben.	Legyen képes ismert és ismeretlen szöveg (vers és próza olvasására, előadására, dramatizálására).	Legyen képes az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerésére és értelmezésére.	A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárásokat ismeri és alkalmazni tudja (pl. a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert

			közléselemek elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása).
Legyen képes az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlására. Ébredjen fel a tanuló érdeklődése népcsoportja kultúrája iránt. Ismerje fel és értse meg a leírt szavakat, kifejezéseket. A megértést cselekvéssel, szóban, írásban jelezze vissza.	Tudjon történeteket, meséket, mondákat olvasni, értse meg őket, valamint tudjon erről beszélni.	Szöveg és kép összjátékának, viszonyának megfigyelésére, különféle ábrák, illusztrációk értelmezésére. Tudjon a tanuló nyelvileg összetettebb szöveget is feldolgozni (tanórán tanári segítséggel, illetve házi olvasmányként).	Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képeket, alakzatokat felismerni és értelmezni tudja. A szöveg és a kép összjátékának, viszonyának megfigyelésére, a különféle ábrák, illusztrációk értelmezésére felkészült.

4. Írás

Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözlő, üzenet, magán- és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az írás jelrendszerét elsajátította egyéni sajátosságainak figyelembevételével.	A tanuló képes írástechnikáját továbbfejleszteni: a tanulási igényeknek megfelelő és rendezett az írásmódra törekszik.	A tanuló írásmódja olvasható, esztétikus a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjait elsajátította.	A tanuló írásmódja olvasható, esztétikus a tanulási szintnek megfelelően.
Az eszközszerű íráshasználat fokozatos kialakult a tanulónál.	Tud rövidebb szövegeket alkotni különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés).	Rendelkezik szövegalkotási képességgel különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. a leírás, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése).	A jegyzetelés alapjait elsajátította Szövegalkotása világos, kifejezőkészsége kialakult a hétköznapi és a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén és műfajában (pl. levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, jellemzés, leírás).
A mondatalkotásban, néhány mondat összekapcsolásában és egyszerű szövegek alkotásában jártas.	Személyes és olvasmányélményeit képes megfogalmazni a rövidebb leírás, elbeszélés, jellemzés műfajában.	A tanuló képes a beás nyelv alapvető nyelvi és nyelvhelyességi törvényszerűségeinek alkalmazására.	Beszámoló írásos megfogalmazására felkészült, az interjú készítésének alapjait elsajátította.
Különböző szövegmintákat képes megfigyelni és műfaji és szövegszerkezeti szempontból.	Személyesen átélt vagy hallott események reprodukálásában jártasságot szerez szóban és írásban egyaránt.	Tud összehasonlítást tenni a magyar, a beás és az általa tanult más nyelv (ek) között.	Tények valósághű és pontos leírására képes az időrendi betartásával.
Megkülönböztetni. A szöveg tagolásában jártasságot szerez.	Rövid leírás készítésében jártas.	A beás nép kultúrájáról szóló alkotásokon keresztül ismeri a beás kultúrát, a kétnyelvűség	A beszélt és az írott nyelv közötti különbséget felismeri.

		előnyeit.	
Rövid szövegek alkotására képes (pl. kisebb leírás, rövid elbeszélés, egy-két soros jellemzés).	A különböző események, folyamatok leírásánál az időrendiséget betartja. A fogalmazás szerkezeti elemeinek ismerje (bevezetés, tárgyalás, befejezés).	Képes legyen tudásszintjének megfelelően egyszerűbb szövegek fordítását megoldani.	Meg tud fogalmazni egyszerű, rövid, összefüggő szöveget ismert, hétköznapi témákban.
A tanuló képes beás nyelven egyszerű szöveg lemásolására és tollbamondás után annak helyes leírására.	A levélírás, a levél szerkezeti felépítését elméletben ismerje és a gyakorlatban is tudja alkalmazni.	Legyen képes visszaadni írásban is egy-egy irodalmi alkotás lényegét, mondanivalóját.	Beszámol élményeiről, véleményéről.
Tud egyszerű, tényleges információkat írni beás nyelven.	Levelezést tudjon folytatni magyarországi és külföldi beás gyerekekkel - egyelőre közösségi formában.		

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédértés

- A tanult témákhoz kapcsolódó ismerős szavak, fordulatok megértése.
- Értse meg és tudja követni a tanár egyszerű utasításait.
- Tudjon egyszerű módon kérdezni, válaszolni, információt adni, kérni valós beszédhelyzetekben.
- Legyen képes megoldani hallás utáni értési feladatokat. Megértési problémák esetén tudjon segítséget kérni.

2. Beszédkészség

- A napszaknak megfelelő, s a napszaktól függetlenül használatos üdvözlési és búcsúzkodási formák az óravezetés kifejezései.
- Bemutatkozás, bemutatás
- A mindennapi élet leggyakoribb szavai, különböző személyekkel kapcsolatos információk adása
- A beás nyelv hangzőkészségének megismerése, a nyelv hanglejtésének, ritmusának érzékelteése auditív és vizuális eszközök felhasználásával.
- A helyes artikuláció fokozatos elsajátítása
- Megfigyelések, élmények rövid szóbeli közlése
- Az ismerethordozók képeinek leírása
- A szűkebb környezetünkhöz tartozó személyek/szülők, testvérek egyszerű külső jellemzése
- A szűkebb környezet leírása
- Rövid jókívánságok kifejezése
- Hétköznapi szituációkban rövid párbeszédalkotása, eljátszása
- Adott témáról való beszélgetés szövegalkotás képekről, rajzokról
- Az események elmondásakor az időrend követése
- Néhány rövid mondóka, mese, vers, dal ismerete
- Egyszerűbb számolási feladatok beás nyelven

3. Olvasásértés

- A beás nyelv hangjainak felismerése, megismerése
- A beás nyelv hangsúlyainak fokozatos megértése
- A magyartól eltérő beás hangok ejtése és a betűk felismerése
- A beás abc megismerése.
- Rövid szótagok, szavak alakítása

- A helyes mondatintonáció fokozatos elsajátítása
- Az értő olvasás és annak fejlesztése
- Az életkoroknak megfelelő szöveg néma olvasása
- A megértés ellenőrzése egyszerű feladatokkal
- A folyamatos olvasás
- Az életkornak megfelelő mesék, versek, fordítások feldolgozása

4. Írás

- A beás nyelv alapszókincséhez tartozó szavak leírása
- Rövid mondatok másolása
- Írott szöveg másolása
- Nyomtatott szöveg másolása
- Írás tollbamondás után
- Írás emlékezetből
- A helyes vonalvezetés és betűkötés
- Képekről szavak, kifejezések írása
- Sorba rendezés, mondatalkotás, központosítás
- Egyszerű hétköznapi események leírása
- ismeretközlő szövegek leírása
- A levél, a levélforma, a levélírás módjaival való megismerkedés
- Rövid üdvözlések, jókívánságok kifejezése írásban

5-6. évfolyam

1. Beszédértés

- Információ átadása, élmények elmesélése
- Tárgyakról, állatokról, személyekről készült rövid leírás megértése
- Az ismerős szavak, fordulatok megértése és reprodukálása, amelyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak.

2. Beszédkészség

- Hétköznapi beszédhelyzetek feldolgozása
- Beszélgetésben való részvétel, megnyilatkozás és ellentmondás
- Hétköznapi témák, rövid kommunikációs helyzetgyakorlatok
- Információadás
- Élmények elmesélése
- Tárgyak, állatok, személyek leírása, személyek jellemzése

3. Olvasásértés

- Ismert és ismeretlen szöveg (vers és próza olvasása, előadása, dramatizálása)
- Történetek, mesék, mondák, olvasása és tartalmi megértése, valamint az erről való beszéd
- Személyesen átélt események elmesélése
- Mondások, nyelvi játékok, történetek feldolgozása
- Információk kigyűjtése irodalmi művekből egy adott témához
- A szótár használata

4. Írás

- Személyesen átélt vagy hallott események reprodukálása fogalmazás formájában
- Rövid leírás készítése különböző eseményekről, folyamatokról. Az időrendiség betartása
- A fogalmazás szerkezeti elemeinek ismerete (bevezetés, tárgyalás, befejezés)
- A levélírás, a levél szerkezeti felépítése
- A személyes és hivatalos levél, a kérvény műfaja
- Levelezés elindítása magyarországi és külföldi beás gyerekekkel - egyelőre közösségi formában

7-8. évfolyam

1. Beszédértés

- Több mondatból álló, összefüggő szöveg megértése (párbeszéd, üzenet, üdvözlő képeslap, bemutatkozás)
- A leggyakoribban használt fordulatok és szókinccs megértése
- Rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek értése

2. Beszédkésztség

- Beszélgetés különböző partnerekkel
- Információk szerzése, azok pontos átadása
- A látottakkal, hallottakkal kapcsolatos vélemények beszerzése
- Érdeklődés, kívánság, igény megfogalmazása
- Információadás a saját személyről
- Az udvarias kifejezőmód verbális és nonverbális eszközei
- Beszámolók, tudósítások fontos, érdekes iskolai vagy egyéb eseményekről
- Informatív és "csevegő" beszélgetés - az interjú
- A továbbtanulás, az önéletrajz, a kérelem szókinccse

3. Olvasásértés

Ismerjen meg néhány irodalmi alkotást (verset, népmesét, mondókát, népdalt, novellát, elbeszélést, regényt) a beás népcsoport kultúrájából. Legyen igénye beás nyelven való olvasásra. Legyen képes a tanultak köréből bármelyik típusú szöveget kifejezően felolvasni (megfelelő hangsúlyokkal, a szöveg lényegének visszaadásával). Megérti rövid, egyszerű szövegek, köztük történetek lényegét. A kért információt ki tudja keresni.

- Különböző szövegek olvasása, feldolgozása
- Néhány irodalmi alkotás ismerete (vers, népmese, mondóka, népdal, novella) a beás népcsoport kultúrájából.
- Értelem szerinti hangsúlyozás, lényegkiemelés
- Megkezdett szövegek kiegészítése, átalakítása, befejezése
- Fontos és mellékes események információk

4. Írás

- Rövid önéletrajz írása
- Magánlevél írása
- Beszámoló megfogalmazása
- Interjú készítése
- Tények valóságghú és pontos leírása az időrendi betartásával
- A beszélt és az írott nyelv közötti különbség

9-12. évfolyam

1. Beszédértés

- Információ átadása
- Az udvarias kifejezőmód verbális és nonverbális eszközeinek ismerete
- Tudjon röviden beszámolni, tudósítani fontos, érdekes iskolai vagy egyéb eseményekről
- Főbb vonalaiban értse meg a köznyelvi beszédet, különösen, ha gyakran előforduló, számára ismert témáról szól.
- Értse meg a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak, és amelyekben viszonylag lassan és világosan beszélnek.

2. Beszédkészség

- A tanuló tudjon az élet hétköznapi témáiról beszélgetni, könnyen tudja követni a mások között folyó beszélgetést elvont, összetett, ismeretlen témákban.
- Viszonylag könnyen tudjon követni: előadást, beszélgetést, vitát, s az élénk társalgásba legyen képes kapcsolódni.
- Tudja a beás nyelv különböző dialektális változatain folyó beszélgetést követni
- Értsen meg konkrét és elvont témájú átlagos sebességű bejelentéseket
- A rádió vagy egyéb hangzó felvételt legyen képes megérteni és érzékelni a beszélő hangulatát
- A vele társalgást folytató beszélő attitűdjét és üzeneteit is érezze, melyekre ha kell, verbális választ is tudjon adni.
- Világos, részletes leírást, bemutatást tudjon adni összetett témákkal kapcsolatban
- Megadott témákat legyen képes általánosabb nézőpontból is tárgyalni
- Képes elmagyarázni álláspontját, világosan érvelni különböző témákban
- Folyamatosan és természetesen részt tudjon venni a különböző témájú társalgásokban
- Folyékonyan, erőfeszítés nélkül bejelentést tudjon tenni, hangsúllyal és hanglejtéssel kifejezve a jelentés finomabb árnyalatait.
- A gondolati és formai tagolás beszédében megfelelő: van bevezetés, tárgyalás és befejezés előadásában
- Képes folyékonyan, helyesen és hatékonyan használni a beás nyelvet, gondolatait, álláspontját következetesen, folyamatosan ki tudja fejteni.
- Bonyolultabb, váratlan elemeket is tartalmazó feladatokat sikeresen meg tud oldani

3. Olvasásértés

- A tanuló képes átlagos beszédtempóban narratív, leíró vagy érvelő általános szöveg értő olvasására
- Képes az általános szöveg tényszerű és implikált információinak megértésére
- Gyorsan át tud olvasni hosszabb és összetettebb szövegeket is, melyekben megtalálja a lényeges részleteket.
- A rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli az olvasott szövegben
- A tanuló olvasási tempója, kiejtése és hanglejtése megfelelő. Olvasása érthető és követhető

4. Írás

- Szövegalkotása világos, kifejezőkészsége kialakult a hétköznapi és a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén és műfajában (pl. levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, jellemzés, leírás)
- A tanuló világos, jól szerkesztett részletes szöveget tud alkotni összetett témákban
- A szövegalkotás során megbízhatóan alkalmazza a kohéziós eszközöket
- Összetett témákat világos, jól szerkesztett módon tud kifejteni
- Kiegészítő gondolatok, érvek és megfelelő példák felhasználásával ki tudja fejteni és alá tudja támasztani nézeteit
- A tanuló megfelelően használja a szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemeit: létrejön a szövegkohézió
- A szöveg formai jegyei teljesen megfelelnek a szövegfajtának, hangneme a közlési szándéknak és a címzethez való viszonyoknak
- A szöveget a témának és a közlési szándéknak megfelelő változatos szókincs jellemzi
- A tanuló változatos nyelvtani struktúrákat használ, valamint mondatszerkesztése is változatos

- A komplex kommunikációs készségeket feltételező műfajokban képes szövegek közvetítésére anyanyelvről célnyelvre

Válogatott bibliográfia a beás nyelv és irodalom tananyagtartalmainak elsajátításához

Gombos Péter (2006) Lá szá szfátászka dăp-ásztá sî péstyî (magyar gyerekversek beás nyelven). Szerk.: Gombos Péter. Fordította: G. Szabó Sára – Gombos Péter. Juta: Profunda Könyvek, 2006. 48 p.

Kalányos Terézia (2002) Nauă korbj - A kilenc holló. Beás cigány mesék beás és magyar nyelven. Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium, Pécs.

Kalányos Terézia (2003) Bárrou-l dă cigân – Jókai Mór A cigánybáró című kisregényének fordítása. Czupi Kiadó, Nagykanizsa.

Kovalcsik Katalin (1994) Florilyé dă primăváră. Tavasz virágok. I-II. Beás cigány iskolai énekeskönyv. Pécs: Gandhi Középiskola-Fii Cu Noi. (hangkazettával).

Kovalcsik Katalin – Konrád Imre –Ignác János (2001) Bátor emberek. Beás cigány történetek, szokáselbeszélések és mesék iskolás gyermekek számára. Pécs: Gandhi Középiskola

Kovalcsik Katalin - Orsós, Anna (1994) Fátá ku păru dă ar. Az aranyhajú lány. Beás cigány iskolai népmese gyűjtemény. Pécs: Gandhi Középiskola

Orsós Anna /1994/ (1997) Beás nyelvkönyv. Pă lyimbă băjásilor. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola.

Orsós Anna (1997) Beás-magyar kézisótár. Vorbé dă băjás. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola.

Orsós Anna (1998) Fátá ku păru dă ar. Az aranyhajú lány. Beás cigány iskolai népmese gyűjtemény, II. Pécs: Gandhi Alapítványi Gimnázium.

Orsós Anna (1999) Magyar-beás kézisótár. Vorbé dă ungar. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola.

Orsós Anna (2002a) Beás nyelvkönyv. /3. javított kiadás/ Kaposvár, Dávid Oktatói és Kiadói Bt.

Orsós Anna (2002b) Beás - Magyar Igeszótár. Pécs, Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium, Pécs

Orsós Anna (2005) Felkészülési segédanyag a PROFEX Nyelvvizsgaközpont beás nyelvvizsgájához – mintatesztek CD melléklettel – PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs

Pálmáiné dr. Orsós Anna (Gábor Jánossal, Komáromi Máriaival, Majsai Virág Eszterrel) (2009): Krák, krák vergyé. Bújj, bújj zöld ág. Beás-magyar mondókáskönyv. Profunda könyvek. Pécs-Juta.

Pálmáiné dr. Orsós Anna (Kövári Zoltánnéval, Láng Eszterrel és Vass Tündével) (2010): În szárá krisjunuluj – Karácsony napján. Beás-magyar nyelvű mondókáskönyv. Profunda könyvek. Pécs-Juta.

Tengerdi Győző-Orsós Anna (1998) Balatoni nádas berek. Beás cigány énekeskönyv. Gandhi Gimnázium, Pécs

2. Cigány/Romani nyelv és irodalom

(Nyelvoktató és nemzetiségi kiegészítő oktatási forma)

Fejlesztési követelmények

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédértés
2. Beszédképesség
3. Olvasásértés
4. Írás

1. Beszédértés

Hallott szöveg értése. Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókinccset. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rövid szövegek lényegének felismerése. A nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.	A kommunikáció különböző formáinak megismerése, alkalmazása.	Romani nyelvű szóbeli közlések megértése, az ezekre történő reagálás.	Az élőbeszéd tempójában elhangzott közlés egyszeri hallás utáni megértése különféle beszédhelyzetekben, az ezekre történő helyes reagálás.
Az egyszerű szóbeli közlések, egyszerű utasítások, kérések, kérdések, kifejezések és felszólítások megértése, ezekre történő reagálás.	Szóbeli közlések, utasítások, kérések, kifejezések és felszólítások megértése, ezekre történő reagálás.	Hallás után a közlés lényegének megértése, az erre történő helyes reagálás. Szóbeli üzenetek megértése.	A hétköznapi kommunikációs helyzetekben a lényeg megértése, szókinccsének ismerete és alkalmazása.
Egyszerű kérdések megértése és szóbeli válaszadás a következő témakörökben: család, lakóhely, napirend, iskola, öltözködés, vásárlás.	A tanult szavak, kifejezések jelentésének felismerése, szókapcsolatokban és mondatokban egyaránt. Értse meg az ismerős szavakat, fordulatokat, amelyek a személyére, a családjára, az iskolájára, a közvetlen környezetére, tárgyakra, állatokra, a közlekedésre, a lakásra, a szabadidőre, az időre, az időjárásra, a saját élettörténetre vonatkoznak.	Az ismeretlen szöveg lényegének megértése. A kulcsszavak, és az előzetes lényegi információk alapján. Hallás után a közlés lényegének megértése a következő témakörökben: család, iskola, munka, szabadidő, kultúra, sport, utazások, média, közlekedés, egészségvédelem, országismeret, a cigány/roma nemzetiség élete.	A látottak, hallottak tartalmi megértése, visszaadása a szituációnak megfelelő szókinccs használatával. A továbbtanulás, önéletrajz, kérelem szókinccsét ismerje.
A cigány/roma nemzetiség életéhez kapcsolódó dalok, játékok, mesék, mondókák, megismerése és megértése.	A cigány/roma nemzetiség életéhez kapcsolódó dalok, játékok, mesék, versek felismerése megértése a rádió és tv műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és lényegének megértése rádió és tv műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és megértése rádió és tv műsorokban. Az ismeretterjesztő és játékfilmek, dokumentumfilmek valamint a cigány/roma irodalmi és nyelvjárási szövegek tartalmának megértése.

2. Beszédkészség

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédszituációknak megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Helyes kiejtés, pontos hangképzés, helyes artikuláció a magyartól eltérő sajátos romani hangok helyes képzése (pl. a-á) a kommunikáció során.	Bekapcsolódás az egyszerű párbeszédbe. A mondatok helyes intonációja.	Hallott szöveg megértése - hanganyag, film tartalmának rövid visszaadása. Bátor részvétel a mindennapi kommunikációban.	Nyelvileg igényes szókinccs használata a mindennapi kommunikáció során.
Törekvés a helyes, kifejező beszédre.	Törekvés a helyes kiejtésre, érthető és kifejező beszédre.	Törekvés a helyes érthető, kifejező beszédre. Vélemények, érzések, gondolatok egyszerű, helyes megfogalmazása.	Törekvés a helyes, kifejező beszédre, a szabatos, meggyőző, érthető kommunikációra.
Mondatok, kérdések alkotása az egyszerű beszédhelyzetben (pl. köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás, információadás és kérés).	Aktív részvétel beszélgetésben kérdések segítségével, események, élmények elmondása egyszerű mondatokban. Tudjon képről, rajzról összefüggően beszélni.	Önálló beszélgetés, véleményalkotás, emberek jellemzése, hely, tárgyak leírása a tanult szókinccs felhasználásával. Saját érzések, gondolatok egyszerű és világos kifejezése. Okokra való rákérdezés.	Gondolatok, vélemény, élmény, önálló tömör megfogalmazása. Egyetértés, ill. egyet nem értés kifejezése mindennapos szituációkban.
Helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel (kevés segítséggel).	Segítségkérés, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén (egyszerű, érthető helyes kiejtéssel)	Segítségkérés, segítség adás, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén.	Segítségkérés, segítség adás, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén. Szükség esetén társalgás kezdeményezése.
Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása, helyes ejtéssel.	Olvasott szöveg lényegének összefoglalása 2-3 mondatban. Egyszerű kérdések és válaszok alkotása helyes szórenddel különböző szituációkban. A romani hangok helyes kiejtése, a magyar kiejtéstől eltérő hangok helyes artikulációja.	Saját élményekkel összefüggő kérdések megfogalmazása. Tipikus beszédfordulatok, udvariassági kifejezések használata.	Látottak, hallottak felidézése a társalgási helyzetnek megfelelő szókinccs használatával. Mindennapos, szokványos helyzetekben önmaga megértetése.
Versek, dalok, rövid szövegek, mesék, mondókák, nyelvi játékok memorizálása és előadása társaknak.	Versek, dalok, mesék, egyéb szövegek memorizálása és kifejező előadása.	Szépirodalmi mű művészi élményt nyújtó előadására való törekvés, helyes kiejtéssel.	Hétköznapi szövegek és irodalmi művek értelmező tolmácsolása, memorizálása, törekvés az élményt nyújtó előadásra. Tudjon romani nyelven interjút készíteni.

3. Olvasásértés

Olvasott szöveg értése. A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szövegek értő, pontos, folyamatos és kifejező olvasása hangosan, helyes ritmusban, tempóval, jó kiejtéssel és hangsúlyozással.	Az olvasott szövegben ismert szavak, szókapcsolatok, kulcsszavak keresése, ismert szavak ragozott alakjainak felismerése.	Ismert és ismeretlen szöveg pontos, folyamatos értő olvasása.	Hosszabb, bonyolultabb irodalmi szöveg megértése, értelmező olvasása.
Új szövegek környezetben az elsajátított szavak felismerése, megértése, visszajelzése (cselekvéssel, szóval, írásban).	Az értő néma olvasás elsajátítása és használata.	Lényeg megértése néma olvasás esetén.	A lényegét értő néma olvasás készségének és a hallott részlet beazonosítási képességének (író, cím) fejlesztése.
A rövid szöveg lényegének megértése, helyes kérdésfeltevés és helyes válasz adása.	Különböző témakörök szövegeinek feldolgozása, (különös tekintettel a cigány/roma nemzetiség életmódját bemutató történetek értelmezésére). A szótár használatával ismerkedjen meg.	Szövegfeldolgozás szótárhasználattal. Hosszabb szövegek esetén a lényeg kiemelése.	A nyelvileg bonyolultabb szöveg komplex megértése: tartalom összefoglalása, a főbb gondolatok kiemelése, véleményformálás.
Az értő néma olvasás fokozatos elsajátítása.	A folyékony, helyes, kifejező olvasás fokozatos elsajátítása és megfelelő használata szövegfeldolgozáskor.	A néma, értő olvasás helyes használata nyomtatott és elektronikus szövegek használatakor.	A néma, értő olvasás helyes alkalmazása ismeretterjesztő, szépirodalmi, tankönyvi és média szövegtípusok használatakor.
Rövid irodalmi szövegek (mesék, mondókák, gyermekversek, történetek) olvasása.	Rövid irodalmi szövegek (mesék, mondókák, gyermekversek, történetek, mondák) önálló olvasása. Vers, próza, előadás, dramatizálása.	A különböző műfajú szövegek fordítása romani nyelvről magyar nyelvre és magyar nyelvről romani nyelvre (levél, hír, időjárás, hirdetés, vers, népmese, dalok, novella, elbeszélés).	Rövid (modern romani nyelvű irodalmi alkotások) szépirodalmi művek vagy műfordítások önálló olvasása.
Könyvtár-szolgáltatások és elektronikai források igénybevétele.	Elektronikus források nyújtotta lehetőségek megismerése.	Szókincs gyarapítás az elektronikus források használata során.	A tanulást segítő valamennyi forrás ismerete és lehetőség szerinti önálló használata a szókincs bővítés érdekében.

4. Írás

Íráskészség. Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözllet, üzenet, magán- és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
---------------	---------------	---------------	----------------

Az írás jelrendszerét elsajátította egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Az alapszókincs ismert szavainak, kifejezéseinek helyes írása másolás során.	Hétköznapi témájú, egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása helyesen.	Saját gondolatok egyszerű mondatokban való megfogalmazása.	Szövegszerkesztési módszerek továbbfejlesztése, jól szerkesztett, esztétikus íráskép (hivatalos levél, e-mail, önéletrajz, külső és belső jellemzés, leírás, kérvény, pályázat írása).
Olvasható, rendezett íráskép megfelelő írástempó.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.
Mondatok, rövid összefüggő írott és nyomtatott szövegek másolása, hallás utáni leírása, kevés hibával.	Másolás hibák nélkül, szavak, rövid mondatok hallás utáni leírása kevés hibával.	A romani nyelvi és nyelvhelyességi törvényszerűségek hibátlan alkalmazása az írásbeli szövegekben.	Élménybeszámoló készítése egy-egy magyarországi cigány/roma irodalmi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról, értékeiről. Önálló jegyzetelési technika kialakítása. Hibátlan helyesírás az alapvető szavakban.
Egyszerű írásbeli feladatok (pl. szavak alkotása megadott betűkkel, mondatalkotás adott szavakkal, egyszerű mondatokkal szövegszerkesztés) megoldása.	A romani nyelv helyesírás szabályainak alkalmazása (a romani hangzók írásban történő helyes jelölése).	Szótárhasználat segítségével egyszerű mondatok fordítása romani nyelvre a mondat szerkezet és nyelvi fordulatok különbözőségének figyelembevételével.	A nyelvtani nyelvhelyességi, stilisztikai és helyesírási ismeretek fejlesztése, nyelvtani szabályok tudatos alkalmazása az írásbeli szövegalkotásban. Szótár segítségével fordítás romániról magyarra és magyarról románira (lehetőség szerint hibátlanul).
Egyszerű mondatok helyesen történő írása.	Törekvés a nyelvtanilag helyes mondatok alkotására, írásban.	Ismert témákban egyszerű, összefüggő szövegek, nyelvtani szempontból helyes írása.	Ismert témákban egyszerű, összefüggő szövegek, nyelvtani szempontból helyes, önálló írása.
Minta alapján rövid szövegek írása (pl. üdvözlőlap, képeslap, e-mail, bemutatkozás).	Rövid szövegek összeállítása (pl. egyszerű nyomtatvány kitöltése, levél, e-mail írása, párbeszéd, képleírás).	Különböző adatokat tartalmazó kérdőívek kitöltése. Egyszerű szövegek írása (pl. levél, képeslap, e-mail, üzenet, rövid feljegyzések).	Rövid magánlevél, távirat, életrajz önálló megfogalmazása, e-mail írása. Személyes vélemény, álláspont hibátlan írásbeli megjelenítése.
Szövegtagolás kialakítása. Tiszta, rendezett fűzetvezetés. Olvasható íráskép kialakítása.	Szövegtagolás, rendezett, tiszta, olvasható íráskép megléte. Gondos fűzetvezetés.	Olvasható, tetszetős íráskép. Igényes fűzetvezetés.	Hibátlan, olvasható, tetszetős írás. Megfelelő fűzetvezetés.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédértés

- 1.1. A hallott szöveg, utasítás, kérdés, szó, szófordulat hallás utáni megértése.
- 1.2. Verbális és nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.

2. Beszédkészség

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni.
- 2.2. Valós helyzetekben képes kapcsolatot teremteni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Megértési problémák esetén segítséget tud kérni.
- 2.4. Önbizalma, beszédbátorsága fokozatosan növekszik.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoriterek - verseket, dalokat, kiolvasókat és mondókat, játékokat szöveghűen megjelenít.
- 2.7. Szóhasználat, szövegalkotása igazodik a kommunikációs szituációhoz.

Javasolt irodalom:

- Bársony János – Daróczy Ágnes (2005): Vrana mámi mesél. CD melléklettel. Sulinova, Budapest
- Doroginé Karancsi Annamária: O amal, Cigány nyelv kicsiknek
- Lakatos Szilvia (2010): Turcko muca, shun! - Romani mondókáskönyv. CD melléklettel (Romano Glaszo), PTE-BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs
- Tuza Tibor (1997): Romamécs 2. Az interkulturális oktatás alternatív és kísérleti olvasókönyve az általános iskola 2. osztálya számára. HB MPI, Debrecen
- Glinda folyóirat

3. Olvasásértés

- 3.1. A szavak, szövegek pontos és kifejező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. A megértést cselekvéssel vagy szóban jelezze.
- 3.3. Tegyen szert a néma, vagy hangos, ismert nyelvi elemekből álló, értő olvasásra.
- 3.4. Legyen képes az egyszerű információk kiemelésére a szöveggörnyezetből.
- 3.5. Az értő olvasás elsajátítása során aktív és passzív szókincse gyarapodjon.
- 3.6. Érdeklődjön népcsoportja kultúrája iránt.

4. Írás

- 4.1. Az írás jelrendszerének ismerete.
- 4.2. Egyszerű írásbeli feladatok megoldása, szöveg másolása, tollbamondás utáni leírása, helyesen.
- 4.3. Rövid, összefüggő szöveg írása: e-mail, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Mondatok összekapcsolása.

5-8. évfolyam

1. Beszédértés

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, alapvető információk hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókinccs ismerete mindennapi helyzetekben, új szöveg-környezetben.

2. Beszédkészség

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni hétköznapi témában.

- 2.2. Valós helyzetekben képes közvetlen információt cserélni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejezi.
- 2.4. Társasági beszélgetésben megérteti magát.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoriterekert értelmezően, szövegűen tolmácsol, megjelenít.
- 2.7. Verbális és nem verbális kommunikációja adekvát.

Javasolt irodalom:

- Bari Károly (1990): Le veseski dej. Az erdő anyja. Országos Közművelődési Központ, Budapest
- Bari Károly (1985): Tűzpiros kígyócska. Gödöllői Művelődési Központ, Gödöllő
- Choli Daróczi József – Feyér Levente (2002): Zhanes romanes? Cigány nyelvkönyv. Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, Budapest
- Janurik Tamás (2010): A lovári nyelv kiskatéja. Ad Librum Kiadó, Budapest
- Dr. Karsai Ervin (2004): Cigány nyelv I. Cigány nyelv alapfokon. Anda Romani Kultúra Alapítvány, Medgyesegyháza
- Le Sapesqi Gili-Rromano Folkloró – Cigány Folklor-Kígyó Ballada. Gyűjtötte: Rézműves Melinda (CD). Kiadja: Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház – Romano Kher
- Papp János (2008): Sityu romanes! – Tanulj cigányul. Pappné Darida Andrea Nyelvoktató Kft., Budapest
- Papp János (2008): Cigány-magyar, magyar-cigány kézisztár. Pappné Darida Andrea Nyelvoktató Kft., Budapest
- Romane paramichi – Cigány mesék. Gyűjtötte: Rézműves Melinda (CD). Kiadja: Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház – Romano Kher
- www.khetanodrom.hu
- www.romanishib.hu
- www.romapage.hu
- sasvarigabor.extra.hu/bevezetotoplap.htm

Magyarországi cigány/roma szerzők, alkotók versei, meséi, történetei: Choli Daróczi József, Glonczy Ernő, Lakatos Menyhért, Nagy Gusztáv, Rostás-Farkas György, Vajda Imre, Vesho-Farkas Zoltán

3. Olvasásértés

- 3.1. Szövegek pontos, kifejező és értelmező, kritikai olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. Lényeges információk kiemelése a szövegek környezetéből.
- 3.3. Néma, vagy hangos, értő olvasás helyes használata.
- 3.4. Információk kiemelése a szövegek környezetéből.
- 3.5. Képes a nyomtatott és elektronikus szövegek átfutására, részletekbe menő tanulmányozására, adatainak visszakeresésére.

4. Írás

- 4.1. Nyelvhelyességi, helyesírási normák ismerete.
- 4.2. Tömör, összefüggő szöveg írása: e-mail, sms, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.3. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.4. Folyékony írástechnika.
- 4.5. Kommunikációs céloknak megfelelő írástechnika alkalmazása.

9-12. évfolyam

1. Beszédértés

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, elhangzott információ hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókincs ismerete mindennapi helyzetekben, új szövegek környezetben.
- 1.3. Követi a nemzetiségből származó beszélő gondolatmenetét.

2. Beszédkészség

- 2.1. Beszéde érthető, jól artikulált, összefüggő.
- 2.2. Természetesen tud beszélgetést folytatni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Beszélgetés során véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejti, indokolja.
- 2.4. Képes önállóan összegezni mások véleményét, különféle szövegeket, történeteket, eseményeket.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoritereket értelmezően, szövegűen tolmácsol, megjelenít.
- 2.7. Szókincse jó.
- 2.8. Beszéde a beszédszándéknak megfelelő.
- 2.9. Képes hosszabb szövegek előadásra, illetve értelmező tolmácsolásra.
- 2.10. Verbális és nem verbális kommunikációja, gesztusai adekvátak.

Javasolt irodalom:

Magyarországi cigány/roma szerzők, alkotók versei, meséi, történetei: Choli Daróczi József, Glonczy Ernő, Lakatos Menyhért, Nagy Gusztáv, Rostás-Farkas György, Vajda Imre, Vesho-Farkas Zoltán

3. Olvasásértés

- 3.1. Hosszabb, összetettebb szövegek komplex megértése.
- 3.2. Szövegelemzési eljárások ismerete.
- 3.3. A szövegtartalom tömör reprodukálása.
- 3.4. Hangos és néma olvasás stratégiájának ismerete.
- 3.5. Szövegek stíluslemei és retorikája.

4. Írás

- 4.1. Nyelvhelyességi, helyesírási normák, nyelvtani ismeretek.
- 4.2. Összefüggő szöveg érthető, világos megfogalmazása.
- 4.3. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.4. Folyékony írástechnika.
- 4.5. Különböző szövegtípusok kommunikációs és műfaji jellemzőinek ismerete.
- 4.6. Kreatív írás.

3. Cigány népismeret

(Valamennyi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben -és időben
5. A reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Személyes beszélgetések: énkép, szülők, család, rokonok - cigány megnevezések használata. Távolsági rokoni	Családfa összeállítása. Generációk együttélése. Családban üzött foglalkozások a múltban (azok nyelvjárási	Nemzetiségek földrajzi elhelyezkedése, számossága életmódja ma Magyarországon és Európában.	Hír- és képanyag gyűjtése, rendszerezése a nemzetiségek (hazai, határon túli, európai) vonatkozásában.

kapcsolatok megkülönböztetése. A cigány népcsoport életmódja, a család és környezet nemzetiségi kötődése	megnevezése) és a jelenben. Gyűjtőmunka tanári irányítással a magyarországi cigány népcsoportokról	Tömegkommunikációs eszközök használata	Aktuális nemzetiségpolitikai kérdések tanulmányozása
Jellemző tárgyak, épületek, képek megfigyelése. A cigány családi ház, az utca, a telep, a település jellegzetessége. A népcsoportok egymáshoz való viszonya. Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése	Adott település lakossága, élete személyes élmények alapján. Óshaza elhagyása. Vándorlás, letelepedés. Tájékozódás Magyarország és India térképén. Felszíni formák, vizek, városok, emberek	A régi cigányházak jellemzői (építőanyag, alaprajz, berendezés). Szimbólumok. Szülő-, tartózkodási-, lakóhely azonossága vagy különbözősége. A cigány népvándorlás útvonalainak nyomon követése. Tájékozódás Eurázsia térképén	A magyarországi cigány nemzetiség történelmi, tárgyi, és szellemi örökségének, értékeinek folyamatos bemutatása időrendben, tájegységenként
A cigány meséken, eredetmondákon keresztül - az életkori sajátosságoknak megfelelően- betekintés az elődök történelmébe. Jelképek: zászló, himnusz	Tanári kérdések segítségével nevezett történelmi események elmondása különös tekintettel cigány személyek, csoportok megnevezésére, cselekvéseire. A cigányok saját igazságszolgáltatási módja: a Romani Kris, a cigány törvény. A vajdák szerepe	A cigány történelem sajátosságai. Cigányok - a három részre szakadt országban - a felvilágosodás korában - a polgári Magyarországon. Törvényi szabályozás, rendelet a letelepítésről. Információk gyűjtése történelmi dokumentumok szövegeiből, képeiből, idős emberek visszaemlékezéseiből. A hazai cigányság politikai, jogi, kulturális érdekképviseleti szervezetei, a nemzetiségi önkormányzatok szerepe (Országos Roma Önkormányzat), civil szervezetek	A cigányok történelmi szerepének felismerése: - az 1848/49-es szabadságharc - az I. és II. világháború kapcsán. Roma Holocaust. A nemzetiségek együttélése, egymásrautaltsága békében és háborúk idején. Az Európai Unió cigánypolitikája. Roma stratégia
Ismerkedés régi illetve ma élő hagyományokkal, szokásokkal: mondókák, mesék, találós kérdések, népi játékok, nyelvtörök, gyermekversek, népdalok, közmondások, időjósítások kapcsán. Szájbőgőzés, pittyegetés, csapásolás gyakorlása. Cigány ételek elnevezése, egyszerű ételreceptek gyűjtése	Mesemondási szokások, híres mesemondók és meseírók. Hazai cigány népviseletek: motívumok, színek. A legjellemzőbb férfi és női öltözék tartozékainak megnevezése. A műalkotás megkülönböztetése: műfaj, anyag, technika	A cigány népdalok, balladák témáinak megfigyelése: történelmi, hősi, mitikus, ünnepekhez, szokásokhoz kapcsolódó, mindennapokról szóló. Anyaggyűjtés a magyarországi cigányok családi és közösségi szokásairól - könyvtárban, médiatárban, múzeumban. Műalkotások felismerése, megnevezése	Tájékozódás a cigány művészetben (irodalom, zene, tánc, képzőművészet), történelemben – európai kitekintéssel. Művek, műalkotások elemzése. Kiselőadás tartása a magyarországi cigányok kulturális életéről, egyéni élmény hozzáadásával. Cigány színházi törekvések, szintársulatok. Kulturális autonómia fogalma
Nyelvhasználat a családon belül és kívül. Romani és/vagy beás nyelv otthon és	Nyelvhasználati készség fejlesztése (alapszavak és kifejezések, köszönések, köszöntések, számolás,	Szótárhasználat, fordítási gyakorlat. A cigány nyelvhasználat	A nyelvtudás és az identitástudat összefüggésének felismerése. Nyelvvizsga

az iskolában	versmondás)	sajátosságai, nyelvjárások	központok. A témával kapcsolatos írások, filmek megtekintetése, könyvek olvasása
--------------	-------------	----------------------------	--

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A család és a rokonság életének fontos eseményei (születésnapok, ünnepek, évfordulók). Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása	A család szokásrendszere, időbeosztása, iskolázottsága. Problémák felvetése, megoldási javaslatok	Szabadidő eltöltése. Egészséges életmód (étkezés, mozgás, sportolás). Családi értékrendszerek összehasonlítása. Továbbtanulási tervek	Pozitív példák, minták személyiségfejlesztő hatása, példaképek, identitástudat. Jövőkép alakítása
Településtípusok. Különböző házak, utcák, terek, cigánytelepek-cigányközösségek egyéni élmények, képek alapján	A régi és mai „lakó” hagyományok összehasonlítása, a cigányságra jellemző jegyek felismerése. Kérdések, érvek a cigány népcsoportok vándorlásával és letelepedésével kapcsolatban	Összefüggések keresése a cigányok történelme, földrajzi elhelyezkedése, nyelve között. Telepítő tényezők. Cigányok Európában. Számosságuk	Összefüggések keresése a politikai- társadalmi-gazdasági események és a cigányság mai helyzete között. Szociográfiai írások a cigányságról. A kivándorlások okai a 21. században
Híres cigányok régen és ma. Cigány népzene, és modern irányzatai (zenészek, hangszerek, énekesek). Példaképek	Történelmi személyek, mai közszereplők, hétköznapi cigány emberek bemutatása, jellemzése. Szerepük a cigány nemzeti azonosságtudat formálásában (pl. Duna és Echo TV dokumentumfilmjei, magyar-cigány nyelvű gyermekfolyóirat: Glinda élettörténetei)	A nemzetiség és a többség együttélése, kölcsönös egymáshoz viszonyulása. Társadalmi és egyéni lehetőségek, nehézségek objektív feltárása. Vélemények és kérdések megfogalmazása	Tájékozottság bővítése nemzetiségpolitikai, jogi, érdekvédelmi kérdésekben. Különböző információs források (nyomtatott és elektronikus) anyagok használata, értelmezése. Állásfoglalás aktuális cigány ügyekben. Érvelés, vita. A cigány nemzetiség szerepe a nemzetközi kapcsolatokban
A hagyományápolás fontosságának tudatosítása. Nép- és műköltészeti alkotásokban pozitív és a negatív hősök tulajdonságainak elemzése (pl. becsületesség, tisztesség, eszesség, ravaszság, kapzsiság, hazugság, tolvajlás). A cigány kultúrkör színeinek és motívumainak felfedezése	A magyar és a cigány szokások összehasonlítása. A hiedelem világa és alakjai. Bajelhárítás, gyógyítás, jóslás. Babonák. A cigányok vallásossága. Egyházi ünnepek, szertartások, viselkedési módok egyéni élmények feltárásával, filmrészletekkel bemutatásával	Alkotói életutak és stílusok összehasonlítása. A műelemzés legfontosabb módszereinek elsajátítása. A gondolkodásmód, a kulturális különbségek és a mű közötti összefüggés felismerése	A cigány művészet elhelyezése Európa és a világ művészetének kontextusában: zene, tánc, képzőművészet, irodalom vonatkozásában. Kiemelkedően tehetséges kortárs fiatalok. Lehetőségek, támogatások, pályázatok, ösztöndíjak
A cigány nyelvekben rejlő azonosságok és különbségek	A cigány nyelv szókincse. Jövevényszavak átvétele	A cigány nyelv dialektusai között fennálló hasonlóságok és különbségek érzékelése. Hazai cigány nyelvvizsga központok	Európai cigányok nyelvhasználata. A nemzetközi cigány nyelvújítás törekvései

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Családradz készítése, képi beszámoló. Családtagok, rokonok megszólítása. Cigány ragadványnevek. Beszélgetések nemzetiséghez tartozó személyekkel	Eszmecsere a cigányok egykori és jelenlegi hétköznapjairól. Emlékképek felelevenítése (régi családi fotók alapján). Gasztronómia: a cigány konyha berendezéseinek, régi konyhai eszközeinek, azok használatának bemutatása. A cigány és a magyar ételek összehasonlítása	Források olvasása és értelmezése családi, és más közösségi témákban. Önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekfeldolgozása, prezentáció készítése	Családi konfliktusok és kezelésük. Szituációs játékok, véleményalkotások, érvelések, vita, drámajáték adott témában. Dokumentum- és játékfilmek
Szűkebb és tágabb környezet. Gazdasági élet a ház körül, saját termelés. Magyarországi települések adottságainak (munka és megélhetés) megismerése szülőkkel, idősebb személyekkel történő beszélgetések kapcsán	Élet a vándorutakon. Nyári és téli szálláshelyek. Valóságos vagy képzeletbeli utazás (fotók, képek) utáni élménybeszámoló olyan területekről, ahol cigányok élnek vagy éltek - megfigyelési szempontok alapján	Fogalmazás írása Magyarország különböző tájain élő vallási felekezethez tartozó cigányok életéről vagy adott település cigány származású lakóinak esküvői, keresztelői, temetési szokásairól	Terepgyakorlati tapasztalatok összegzése. Önállóan gyűjtött anyagból projektbemutató vagy kiállítás rendezése
A legfontosabb állami jelképek értelmezése és azokhoz viszonyuló helyes magatartás. A cigány himnusz megtanulása	Népcsoportok (romungrók, oláh cigányok, beások) érkezése hazánk területére (különböző történelmi korokban) - irányított beszélgetéssel, szituációs játékokkal	A nemzetiség fogalmának, tartalmának mélyítése. Bepillantás cigány és más nemzetiségek életébe. Intézményi, szervezeti kapcsolatok keresése	Cigány vagy roma megnevezés használata. Eszmecserek folytatása. Mások véleményének elfogadása, a tolerancia gyakorlása. A tanult történelmi eseményekkel, aktuális kérdésekkel, eszmékkel kapcsolatos kérdések megvitatása.
A településen gyűjtött cigány dalok, mondókák, versek, közmondások, játékok tanulása. Egyes mesék dramatizálása. Ünnepekhez kapcsolódó köszöntők, ajándékok. A cigány tánc alapelemeinek kipróbálása	Tánc típusok: szóló, páros, botoló. Hazai és külföldi cigány népdalok, néptáncok megismerése. Még élő hiedelmek, babonák születéssel, kereszteléssel, házasságkötéssel, halállal kapcsolatosan	Cigányokról szóló alkotások a magyar irodalomban. Egyéni és/vagy csoportos kulturális előadások bemutatása (iskolai, települési rendezvényen).	A cigány irodalom helye és szerepe a világban. A megismert műveken keresztül a költő, az író céljainak, törekvéseinek felismerése, megfogalmazása. Neves cigány képzőművészek
Néhány gyermekirodalmi mű megtanulása magyar és cigány nyelven	Cigány nyelvek és nyelvjárásaik. Adott település nyelvhasználata	Kiselőadás tartása a cigány kulturális élet (nemzetközi, országos, helyi szintű) eseményeiről – média hírek alapján	Beszámoló készítése néprajzi vagy nyelvi kutatómunka eredményéről

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata romani, beás és magyar nyelven. Időmeghatározások			A cigány nép élete a különböző történelmi korokban, korszakokban, századokban, években
A településre jellemző helymeghatározások (templom, iskola, temető) Viszonyítások tér-idő gyakorlására (előbb, utóbb, előtt, után, később, korábban, ugyanakkor, most, régebben mellett, alatt, felett, mögött). Az idő tagolására szolgáló kifejezések helyes használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év	Az idő kifejezéseinek bővítése: év, évtized, évszázad, évezred. Az új ismeret elhelyezése már rögzített időpontokhoz viszonyítva (pl. Zsigmond király László vajda és népe számára adományozott menlevelet) Az idő ábrázolása vizuális eszközökkel	Kronológiai adatok rendezése: - A cigányok Európába érkezésük előtt. - A cigányok megjelenése Európa országaiban, különös tekintettel a Balkánon. Tájékozódás térben és időben a történelmi és földrajzi atlasz segítségével (esemény, hely, idő)	Néhány kiemelt esemény időpontjának ismerete (pl. első országos cigány összeírás, a cigányok letelepítéséről szóló rendeletek, a vándoripar korlátozása). Adott korban ismert cigány zenészek, költők, írók, művészek, kutatók időbeli és térbeli elhelyezése
Helyi tájékozódás gyakorlása. Egyszerű alaprajzok készítése. Ismerkedés a térképpel	Ismert cigány művészek születési – és temetési helyének megkeresése a térképen. Távolságok becslése és számítása. Életszakaszok bejelölése időszalagon	Az adott település térképének elkészítése vázlatos bemutatással - a cigányok és más nemzetiségek által tömbszerűen lakott részek kiemelése - meghatározott korszakban	Térképolvasási gyakorlatok. Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő források, térképek, statisztikai adatok, grafikai ábrázolások kiválasztása
Az idő tagolására és múlására valamint helymeghatározásra vonatkozó kifejezések gyűjtése és használata	Magyarországi cigányok a feudalizmus korában. A tanultak elhelyezése az időszalagon a kiemelt időpontokhoz képest	Magyarországi cigányok a felvilágosodás korában. Európai történelmi atlasz tanulmányozása, a cigányok vándorlásának nyomon követése. Az útvonal kézzel történő megrajzolása. A tanult országok, ismertebb települések megkeresése a térképen	Egyszerű számítások végzése a cigány nép európai megjelenésének, üldöztetésének időpontjai között. A II. világháború koncentrációs táborainak (térbeli tájékozódás) cigány áldozatai Európában. A cigányok helyzete 1945 után
Hagyományos foglalkozások bemutatása és kipróbálása (vályogtéglák készítése, kosárfonás, fafaragás...)	Modellezések: szekerek, cigány kunyhók, speciális használati tárgyak (makett, terepasztal...)	Történelmi helyszínek modellezése	Tér, idő, esemény társítások

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Hasonlóságok és különbségek mélyítése csoportokban, egyéneken	Adott település népcsoportok szerinti összetétele (nyelvi, kulturális jellemzők). Azonosságtudat formálódása	Az ország népcsoportjai. Különböző népcsoporthoz tartozó személyek a rokonságban, családban. Identitás vállalásának mélyítése	Hovatartozás vállalása, helyes cselekedetek a népcsoportért
Fejlődjön a tanuló önismerete: Mire vagyok képes? Milyen szeretnék lenni? Tudjanak választ adni	A tanulóknál alakuljon ki a felismerés, hogy a cigány népcsoporthoz való tartozás többletet, kulturális színességet jelent. Érdeklődjön a családi	A tanulóknál fogalmazódjanak meg kérdések, érezzék a választéskészséget a válaszkérésre: Miért nem viselnek háborút a cigányok? Miért vannak	A tanulók vállalják a cigánysághoz való tartozásukat, kötődésüket. Tudjanak választ adni olyan kérdésekre, mint: Hányféle közösségi identitása lehet

<p>kérdésekre: Melyek a családi és egyéni (öröklött, szerzett) tulajdonságaik?</p> <p>Foglalkoztassák olyan kérdések, hogy mennyire fontos a hasonlóságok és különbségek elfogadása társaikkal szemben.</p> <p>Tisztelje, tartsa be a szabályokat.</p>	<p>gyökerek, népe múltja iránt.</p> <p>Milyen mértékben határozza meg a lakókörnyezet az emberek mindennapi életét és kultúráját?</p> <p>Hogyan lehet a hagyományokat továbbadni?</p>	<p>gazdag és szegény országok, települések, családok, egyének? Miért vannak munkanélküliek? Hogyan kapcsolódnak, élnek együtt különböző kultúrák?</p> <p>Mi a hit, a vallás szerepe a cigányok életében?</p>	<p>egy embernek? Melyek az érdekképviselet lehetőségei?</p> <p>Milyen lehetőségek vannak az önmegvalósításra a cigányságon belül? Milyen szerepet játszik a média a cigányok megítélésében?</p> <p>Melyek a cigány kultúra értékei?</p> <p>Hogyan lehet a hagyományokat és a nyelveket átörökíteni?</p> <p>Vannak-e abszolút erkölcsi értékek? Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog? Milyen a megítélése a cigány törvénynek.</p>
--	---	--	---

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Közösségi élet (régén és ma):
 - Énkép, családi kör, rokoni kapcsolatok
 - Élethelyzetek, életmódok, események, ünnepek
 - Településtípusok, utcák, házak, berendezési tárgyak
 - Lakóhely és közvetlen környezete
2. A cigány kultúrkör elemei
 - Hagyományos cigány mesterségek, gazdasági élet
 - A cigány konyha sajátosságai
 - Dalok, mondókák, versek, mesék, közmondások, köszöntők, játékok
 - A cigány tánc alapelemei
3. A cigány nyelvek (romani, beás)

5-8. évfolyam

1. Nemzetiségi azonosságtudat, pozitív minták, példaképek
2. Földrajzi elhelyezkedés
 - Vándorlások útvonala, letelepedések
 - Magyarországi cigány népcsoportok a térképen
 - Cigányok Európában
3. Történelmi események időszalagon
4. Alapismeretek a magyarországi és európai cigányok kultúrájáról
 - Cigányzene és tánc típusai, népviselet
 - Irodalmi és képzőművészeti alkotások, életutak, munkásságok
 - Cigány nyelvek eredete, nyelvjáráások

9-12. évfolyam

1. Attitűdök
 - Előítélet, sztereotípiák, diszkrimináció, rasszizmus - tolerancia, inklúzió, integráció
2. Hazánk nemzetiségpolitikája, törvényi szabályzások
 - Európai Roma Stratégia
 - Önkormányzatiság, civil szervezetek, érdek- és jogvédelem

- Dokumentumok, források, média
- 3. Oktatás, képzés
- 4. Munkavállalás és megélhetőség
- 5. A cigányok sokszínű kultúrája
 - Művészeti alkotások és elemzések
- 6. Nyelvhasználat, nyelvvizsga

SJÉ TRÉBUJÉ SZĂ STYIJÉ DÎN LYIMBĂ DĂ BĂJÁS ÎN ISKULYÉ HUNGYÉ ÎNVĂCĂ LYIMBĂ BĂJĂSILOR

1. Lyimbă sî Literatură băjăsilor

Lokurilye, hungyē într-ătitye sjászurj învăcă lyimbă dă băjás, în kitye sî pă ălyilye lyimbé

Célu szintusztuje

Kupiji káré lyimbă dă băjás o-nvăcă prisjepé sî hăsznălestyé vorbilye ku káré sî ku ălc szá prisjepé. Patyé szá szpujé sjinyé-j jel/je, sî patyé sî ălt szá ny-ăretyé. Dăkă trébé styijé ku ălc szá szfătijăszkă, dăkă însjēt sî tyiszt szfătijestyé.

1. Sjé trébujé szá prisjápă

Prisjepé vorbilye sî mondaturilye, pă káré în multyé rîndurj lyé hăsznăliny. Prisjepé sjé-j szkrisz în vorbé, izeneturj, sî szévegurj szkurtyé.

Dăkă áhugyé sjévă dîn tévé o dîn rádio, prisjepé, sî dăkă dă eseményurj ászună, káré dă kuszt, dă család, dă lok, hungyé kusztăny, o dă család, o dă aminy, káré lukră sî învăcă.

Dă lá 1 pîn lá 4 usztájurj	Dă lá 5 pîn lá 6 usztájurj	Dă lá 7 pîn lá 8 usztájurj	Dă lá 9 pîn lá 12 usztájurj
Sjé gîngyestyé, sjé styijé, sjé szîmcă trébé, szá nyé gye pă styut, kum patyé dăsjé māj proszt szá zîkă szá prisjipény toc.	Kum māj patyé proszt szá nyé zîkă, sjé áré dă gînd în szituáciourj, sjé patyé szá fîjé ku noj.	Trébujé szá-s áflyé vorbé într-ăfelyé szituáciourj, în sjé felyé inkă n-o foszt.	Styijé, kum trébujé szá szfătijăszkă. Sză kunaszskă szusz, sî szá styijé ku sjinyé, kum trébé szá szfătijăszkă.
Trébujé szá szá-nduré kupiji pă lyimbă dă băjás szá szfătijăszkă, tot māj binyé făr dă frikă, mész szá ájvé lá szfătijălă.	Trébé szá szá-nduré kupiji pă lyimbă dă băjás szá szfătijăszkă, tot māj binyé făr dă frikă, mész szá ájvé lá szfătijălă.	Ăsă trébujé szá szfătijăszkă, kit toc szá prisjápă. Szkurt szá părăszkă, sj-o văzut, ahuzît, o umărăt, o păcît - ăsă, kit szá styijény átunsj sj-o számcît.	Sză szfătijăszkă ku mulc felurj dă aminy, sî szá pată întrîbă, sjé nu styijé, sî szá pată szpunyé, sjé ălcî nu styijé.
Trébujé szá prisjápă, sî szá fákă, sjé zîsjé méstyéru-n iskolă. Trébujé szá styijé-ntribă, szá szpujé, sjé áré dă gînd, szá gye, sî szá sjeje ku vorbé ázsutor.	Trébujé szá prisjápă, sî szá fákă, sjé zîsjé méstyéru-n iskolă.	Sză styijé, kum szá szkrijé sjé-j fontos, sî szá styijé sjé nu-j áje.	Sză pată prisjepé, ălcî sjé gîngyestyé d-ăsztă sj-or văzut, sî sj-or áhuzît.
Trébujé szá fákă feladaturj, pă káré ăsă ly-ăhugyé. Dăkă sjévă nu prisjepé, trébujé szá styijé-ntribă, sjé, kum szá fákă.			

2. Sjé trébujé szá zîkă

Trébé szá patā szá szfätijászka ín arékityé témé káré lá kusztu nosztru szá cinyé.

Träbu szá styijé, sjé gíngyestyé, fásjé, szímcä, trébä szá patā szá nyé zíkä, kit toc szá prisjipény. Patyé szfätiji sí szkurt sí lung, kum trébé, d ámul't nu hibizestyé.

Dä lá 1 pín lá 4 usztájurj	Dä lá 5 pín lá 6 usztájurj	Dä lá 7 pín lá 8 usztájurj	Dä lá 9 pín lá 12 usztájurj
Trébujé szá szá-ngribászka áje szá zíkä sjé áré dä gínd.	Trébujé ánume áje szá zíkä, sjé áré dä gínd, d-áje ásá szá-s ályezsjé dín mondaturj, kit māj binyé szá-s patā árätä sjé gíngyestyé.	Szá lukré ku vorbilye sjé zísjény ín multyé ríndurj ín kuszt. Szá-s je ríszu ín szfätijälä, szá szfätijászka, sí szá szá vitatkuzászka.	Kum patyé szá- szá-ngribászka míndru ku vorbé multyé szá szfätijászka, sí kum māj patyé szá-l bázsje számá álcí.
Trébujé szá kunaszka szusz k-on mondat, sjé patyé szá zíkä, s-ásá szá-s ályezsjé d-íntri mondaturj.	Ásá szá szfätijászka, kit toc szá-l áhudä binyé, szá-s dástyigä gurä, sí kum trébujé ásá dä táré, k-afel gláj kum trébé szá szá-nvecé szá szfätijászka	Dä sjigogyi, sjé-j dä vorbä ín kuszt, Szá szpujé lu álcí, sjé áhéje nu styijé.	Sí jéj trébé szá bázsje számá pä lá álc sí lá ásztä szá-s gyirägä szfätü.
Trébujé ásá szá szfätijászka, kit toc szá-l prisjápä.	Trébujé szá styijé szfätiji ku gláj māj bun zí dín zí.	Szá pászka, sj-or päcít, Szá szkrijé zsjosz, sj-or väzut, pä sjinyé kunastyé.	Míndru sí kum māj patyé färdä hibé szá szfätijászka, kit toc szá vädä, kä ji-j fontos sjé zísje.
Szévegurj szkurtyé trébujé szá styijé szá pászka.	Kiszintälä, uríngyalä szá styijé. Trébujé szá styijé kum nyé kunustyény ku sjinyivä ín 6-8 frázé.	Patyé szfätiji ku aminy pä lyimbászta d-o témä, káré dä kuszt ászunä, sí dákä l-íntrábä, jél színgurj patyé dä váloszurj.	Ásá táré szá szfätijászka, kum trébujé.
Trébujé szá patä szfätiji ku nyéskáj felurj dä aminy dä kusztu-s, sjé kusztä.	Trébé szá patä zíkä, sjinyé-j jél/je.	Szá styijé szfäti dä sjé ahuzít, o dákä o umärät.	Hungyé trébujé, szá stye, hungyé mágä nu trébé ásá-nsjét szá szfätijászka, átunsj szá je számá. d-ásztä?
Trébujé szá patä umärä ku mésj puvestyé kunuszkyté, sí szá szfätijászka d-áhéstye.	Trébujé szá prisjápä frázé sí szévegurilye szkurtyé, sí dáp-áje trébujé szá rászpundä pä íntribälä.	Szá styijé sjé felyé vorbé, kínd trébujé szá zíkä on om.	Nisj māj ínsjét, nisj māj táré. Kum māj patyé szá bázsje számá sjé fel vorbé styijé sí p-estyé szá lyé hásználászka tot l-a témä, dákä patyé.
Szá szkrijé zsjosz, sjé pä formé vegyé s-ín szkrijeturä, s-ín vorbä.	Trébujé szá szfätijászka dászpri formé ín 3-4 frázé.	Szá styijé káré vorbé, kínd sí kum trébé szá zíkä.	Szá-styijé szá-s áretyé csalädu ín 18 -20 mondaturj.
	Szá patä szfäti ku aminy, sí szá styijé dä sj-o foszt vorbä.	Szá styijé szfäti dä sjé o szuktulit szá szfätijászka, sí kit sí pä jél szá-l prisjápä.	Dákä szá kunastyé ku sjinyivä, szá szá-nduré szá-ntrebé, szá styijé māj mult dä jél/je; szá styijé szá-ntrebé sí szá sjejé, sjé-j trébujé dä lá álc.

3. Kum trébujé szá styijé szá umiré

Lyé prisjepé pä vorbilye-j kunuszkyté, mondaturilye ín szkrijiturj, ín reklámurj sí ín katalogusurj, káré lá kusztu nosztru szá cinyé. Dákä sjévä umärä, trébé szá nyé gye ínnápoj, o dákä dín széveg trébé sjévä szá katyé, áje szá áfllyé.

Sjé szímcä sí gíngyestyé prisjepé. Tot māj multyé vorbé styijé sí hásználestyé.

Dã lá 1 pîn lá 4 usztájurj	Dã lá 5 pîn lá 6 usztájurj	Dã lá 7 pîn lá 8 usztájurj	Dã lá 9 pîn lá 12 usztájurj
Trébé szá lyé kunaszká béturilye, kã fãr dã jelyé nu patyé umãrá.	Szévegurilye kunuszkyé sî sjé nu-sz kunuszkyé (kîntyisj sî puvésty dã umãrát, dã zszakát ñn szerepurj).	Multyé felurj dã szévegurj szá styijé szá umiré sî pã-n sjét, sî kit szá -sz-ãhudã.	Kum mãy binyé patyé szá styijé umãrá sî szá prisjãpã sjé ásã ñj ászkunsz ñn szévegurilyestyé.
Trébé szá styijé dã jelyé sî trébé szá lyé styijé umãrá unã.	Kupiji, kãré bãjisestyé-nvãcã, trébujé szá styijé szá umiré áfel széveg, kãré ocãrá mãy gro ãj (ñn iskulã ku ázsutãlá dã méstyérj, ákãszã ku ázsutãlá áltuluj).	Szévegurilye kunuszkyé sî sjé nu-sz kunuszkyé (kîntyisj sî puvésty dã umãrát, dã zszakát ñn szerepurj).	Kum mãy binyé patyé szá szá-nvecé kum patyé mãy repé szá prisjãpã sjé-j szkrisz ñn szévegurilyestyé.
Patyé szá umiré o vorbã, arékityé vorbé, mondaturj kit tot sz-ãhudã.	Trébujé szá kunaszká arékityé versurj, regényurj, puvésty dîn kulturã bãjãsilor.	Szá umiré, sî szá prisjãpã sî szá pãrászká puvésty lunszj.	Tot mãy multyé vorbé szá-nvecé, kit szá patã szá prisjepé pã toc, sî p-ãhéje, kãré pã lyimbãsztà álmintrilye ku ályté vorbé szfãtijestyé.
Dãkã trébujé sî-nsjét szá styijé umãrá.	Szá ájvé vojé szá umiré bãjisestyé.	Szá pãrászká, sj-o pãcît.	Trébé szá patã lukrà ku szévegurj, kãré nu lyé kunastyé, sî szá styijé sjé kum szá fãkã.
Trébé szá szá-nvecé sî szá umiré o tãré o ñnsjét dã sî szá prisjãpã sjé umãrá.	Trébujé szá styijé szá umiré szusz mîndru sjévã d-ñnr-ãje, sj-or ñnvãcãt.	Szá lukré ku vorbilye, ku zokurlye, sî ku puvéstyilye.	Nu-j szlobod szá mujtyé, kã on om ñn kuszt kit kusztã uvig ñnvãcã sjévã.
On széveg szá patã kum mãy binyé s-ásã, s-ásã umãrá.		Szá-s ásztrîngã vorbilye hêj fontos dîn puvésty, sî dîn kîntyisj.	Kînd umãrá trébé szá styijé sjé áré dã gînd szkrijitori, sî szá nyé zîkã, sjé fel mifaj szá cînyé dîn sjé umãrá, sjé fel formé putyény áflã ñn szévegurilyestyé, sî trébé szá gusjãszká pãntu sjé-sz estye sî nu ályté ñn szévegusztã.
Trébujé szá styijé umãrá bãjisestyé ásã, kum umãrá toc ñn vrîsztà lor. Dîn sj-or umãrát, trébujé nu numã szá prisjãpã, dã sî szá zîkã szkurt, dã sj-o foszt vorbã. Szã szá-nvecé binyé szá prisjãpã, sjé umãrá ñnsjét.	Szá styijé puvésty sî térténeturj umãrá.	Szá styijé hãsznãli kényve, sî szá styijé umãrá sî dîn formé o dîn ált, nu numã dîn szkrijiturj.	Dãkã ñnr-on széveg jestyé arékityé rajzurj, sî p-estye trébé szá lyé prisjepé. Áku mã trébé szá styijé szá umiré sî szá lukré ku multyé felurj dã szévegurj.

4. Kum trébujé szá szkrijé

Patyé szá szkrijé zsjosz szkrijiturã sjé vegyé sî sjé áhugyé. Styijé pã lyimbãsztà szá szkrijé dãkã trébé kãrc, o ákãr sjé felyé szkrijiturj. Trãbujé szá styijé, kînd sjé, sî kum trébé ásã szá szkrijé, o szá pãrászká, o numã szá-j zîkã sjévã lu sjinyivã ñn szkrijiturj, kînd ásztà trébé.

Dãkã gîngyestyé sjévã, patyé szá szkrijé ásã, kit szá prisjipény, sî fãr dã hibé mãy patyé szkri.

Dã lá 1 pîn lá 4 usztájurj	Dã lá 5 pîn lá 6 usztájurj	Dã lá 7 pîn lá 8 usztájurj	Dã lá 9 pîn lá 12 usztájurj
Toc kupij trébé szá lyé kunaszká béturilye, s-	Sî mãy binyé trébé szá styijé szá szkrijé, sî szá	Ásã szá szkrijé, kit toc sz- o patã umãrá, sî tot mãy	Ásã szá szkrijé, kit toc sz- o patã umãrá, sî tot mãy

átunsj, dákã jestyé káré ìntr-ásztã k-on pik mãy szlãbj äsz.	bãzsjé számã, kum szã ujtã áfãrã szkrijiturã-j.	mìndru szã styijé szã szkrijé.	mìndru szã styijé szã szkrijé.
Tot mãy binyé trébé szã styijé szã szkrijé.	Dákã trébé, szã patã szã szkrijé szévegurj szkurtyé, o térténeturj szkurc, o dákã trébé, szã patã szã szkrijé zsjosz dã sjinyivã arékityé mondaturj.	Sì mãy binyé szã styijé szévegurj szã fáká sì szã bãzsjé számã ìn káré széveg pã sjé trébé szã je számã.	Dákã trébé, szã patã szkrijé zsjosz szkurt, sj-áhugyé. Sjë szkrijé toc szã prisjãpã, sì lá ákãrkáré témã dã kuszt szã cinyé sjévã, trébujé szã styijé szã szkrijé zsjosz.
Kum mãy binyé patyé szã-nvãcã szã szkrijé mondaturj, káré szã cinyé unã, sì on széveg szã fãsjé ðìn jelyé.	Ìn osztãjurilyestyé má trébujé szã styijé szã szkrijé zsjosz szkurt, dákã l-ìntrãbã sj-o umãrát, o sj-o pãcìt, sj-o szãmcìt.	Szã szkrijé zsjosz, sj-or pãcìt, o sj-or áhuzìt.	Trébé szã styijé sjé-j szkrijé: Curriculum vitae, Riportu, Interjuu, Protokolu.
Trébujé szã styijé sjé fel szkrijturj patyé szã fìjé, sì estye kum szã kunastyé szusz, kum äsz fãkutyé, sjé kum szkrijé: hungyé trébé bétu-l mik o bétu-l máré szã pujé, kum szã kizdilestyé, kum szã szfãrsestyé on mondat.	Trébujé szã styijé szã szkrijé zsjosz on széveg, káré nu-j ro gro, s-átunsj, kìnd numã-l vegyé, dã s-átunsj, kìnd l-áhugyé.	Trébujé szã szkrijé zsjosz ìn rìnd, sj-o foszt sjász ðìn sjász, zì ðìn zì, án ðìn án.	Dã sjé-j ált, kìnd szfãtìjény, sì dã sjé-j ált kìnd szkrijény.
Trébujé szã styijé szã szkrijé zsjosz on széveg, káré nu-j ro gro, s-átunsj, kìnd numã-l vegyé, dã s-átunsj, kìnd l-áhugyé.	Trébujé szã styijé szkri bãjisestyé d-ìntr-on széveg, sjé-j ánume fontos.	Szã styijé, sjé trébujé szkrisz ìnnentyé, ìn mirzsuk, sì lá szfãrsìt.	Dákã sjévã o umãrát szkurt trébé szã patã szkri d-ásztã.
Trébujé szã styijé szkri bãjisestyé d-ìntr-on széveg, sjé-j ánume fontos.	Trébujé szã-nvecé, kum szã szkrijé o kãrtyijé, o sjé szkrijény, kìnd ku sjinyivã nyé kunustyény, o lu sjinyivã vorbã-j mãnãny, o ìntribãny dã lá sjinyivã sjévã.	Kum szã szkrijény o kãrtyé lu sjinyivã. Kum szkrijény pipãrasìlye lá tanács, lá zsìndãrj, lá iskulã. Szã szkrijé o kãrtyijé lu kupij dã bãjãs ìn Ungureme o ìn áltã cãrã.	Dákã sjévã o pãcìt, o dákã sjévã áré dã gìnd szã nyé zìkã dã sjévã, trébujé szã patã szã szkrijé zsjosz.
Trébujé szã-nvecé, kum szã szkrijé o kãrtyijé, o sjé szkrijény, kìnd ku sjinyivã nyé kunustyény, o lu sjinyivã vorbã-j mãnãny, o ìntribãny dã lá sjinyivã sjévã.	Dákã-s kãpãtã vãl-on pipãros szkurt, trébujé szã-l patã umplã áfãrã, o lu sjinyivã szã-j szkrijé o kãrtyijé szkurtã.		

SJÉ TRÉBUJÉ SZÅ STYIJÉ

ðìn lyimbã dã bãjãs ìn iskulyé hungyé ìnvãcã lyimbã bãjãsilor dã lá 1 pìn lá 12 osztãlyurj

Sjë trébujé szã styijé, sì sjé trébujé szã styijé szã fáká dã lá 1 pìn lá 4 osztãlyurj

1. Sjë trébujé szã prisjãpã

- Trébujé szã kunaszka sjé fel vorbé dã bãjãs zìsjény ìn multyé rìndurj, dákã dã sjinyivã szfãtìjény, sì dákã dã sjinyivã sjévã zìsjény
- Trébujé szã prisjãpã sjé zìsjé méstyéru-
- Szã styijé ìntribã, o szã ly-ãzsutyé lu sjinyivã

- Dáká sjévá nu prisjepé, szá patá-ntribá.

2. Sjë trébujé szá zíkă

- Trébujé szá szá-nduré kupiji pă lyimbă dă bájás szá szfătijászka, tot máj binyé făr dă frikă, mész szá ájvé lá szfătijălă
- Trébujé szá prisjápă, sí szá fákă, sjé zísjé méstyéru-n iskolă
- Trébujé szá styijé-ntribá, szá szpujé, sjé áré dă gînd, szá gye, sí szá sjeje ku vorbé ázsutor
- Trébujé szá fákă feladaturj, pă káré ásá ly-áhugyé. Dákă sjévá nu prisjepé, trébujé szá styijé-ntribá, sjé, kum szá fákă
- Trébujé szá-nvecé đîn káp bájisestyé arékic kîntyisj, versurj sí arékityé puvésty sí szkurtyé, sí lunzsj.

3. Kum trébujé szá styijé szá umiré

- Ku vojé szá ájvé dă gînd szá styijé sí máj mult dă bájás
- Sză kunaszka sí szá prisjápă vorbă szkrisză.
- Sz-áretyé ku vorbé, ku szkrijitură o ku făkătură, sjigogyi, sj-or prisjiput d-într-áje, sj-or umărăt
- Trébujé szá styijé umără bájisestyé ásá, kum umără toc în vrîsztă lor
- Đîn sj-or umărăt, trébujé nu numă szá prisjápă, dă sí szá zíkă szkurt,dă sj-o foszt vorbă.
- Sză szá-nvecé binyé szá prisjápă, sjé umără însjét

4. Kum trébujé szá szkrijé

- Trébujé szá styijé szá szkrijé zsjosz on széveg, káré nu-j ro gro, s-átunsj, kînd numă-l vegyé, dá s-átunsj, kînd l-áhugyé.
- Trébujé szá styijé szkri bájisestyé d-într-on széveg – sjé-j ánume fontos.
- Trébujé szá-nvecé, kum szá szkrijé o kártyijé, o sjé szkrijény, kînd ku sjinyivá nyé kunustyény, o lu sjinyivá vorbă-j mănăny, o îtribăny dă lá sjinyivá sjévá.

Sjë trébujé szá styijé, sí sjé trébujé szá styijé szá fákă dă lá 5 pîn lá 6 osztályurj

1. Sjë trébujé szá prisjápă

- Sj-áhugyé, kum szá zíkă lu ált
- Sjë dă áloturj dă aminy áhugyé, szá pată pârî lu álc
- Sjë áhugyé dă csalădu-s, dă lok, hungyé ságyé, szá pată szá părăszka sí szá prisjápă

2. Sjë szá zíkă

- Kupiji, káré bájisestyé-nvácă, trébujé szá styijé szá szfătijászka bájisestyé
- Sjë áré dă gînd szá zíkă, trébujé szá styijé szá zíkă ásá, kit toc szá prisjápă.
- Trébujé szá styijé ku ákărsjinyé szá kizdilászka szá szfătijászka, o szá părăszka, sj-or pácît, o dákă trébujé, szá gye, o szá sjeje ku vorbé bájisestyé sjévá
- Trébujé szá ájvé vojé szá szá kunaszka ku álc bájás

3. Kum trébujé szá styijé szá umiré

- Kupiji, káré bájisestyé-nvácă, trébujé szá styijé szá umiré áfel széveg, káré ocără máj gro aj (în iskolă ku ázsutălă dă méstyérj, ákásză ku ázsutălă áltuluj)
- Trébujé szá kunaszka arékityé versurj, regényurj, puvésty đîn kultură bájásilor
- Sză ájvé vojé szá umiré bájisestyé
- Trébujé szá styijé szá umiré szusz mîndru sjévá d-într-áje, sj-or învăcăt

4. Kum trébujé szá szkrijé

- Kupiji, káré bájisestyé-nvácă, trébujé szá styijé, sjé fel szabályurj jestyé, sí sjé fel szabályurj trébujé szá bázsjé számă átunsj, kînd bájisestyé szfătijestyé. Styijé, kum aj ásztă în lyimbă dă ungur, în lyimbă dă bájás o înr-eje lyimbé, káré kînvă or învăcăt
- Đîn puvésty, regényurj káré dă bájás szkrijé, trébujé toc sz-o kunaszka kultură cigányilor, sí trébujé szá prisjápă, dă sjé-j binyé dákă sjinyivá máj multyé lyimbé kunastyé. Trébujé szá fije gătă p-áje, kit szántarkă szévegurj, káré nu-sz ro grelyé.
- Trébujé szá styijé, kum szá szkrijé zsjosz, sj-or umărăt înr-on regény, o înr-o puvásză.

Sjé trébujé szá styijé, sí sjé trébujé szá styijé szá fákä dä lá 7 pîn lá 8 oszt

1. Sjé trébujé szá prisjápä

- Trébé szá prisjápä szëvegurj káré dîn multyé mondaturj sztä (patyé fi käre, izenbeturj o ált)
- Vorbilye, káré în multyé rîndurj lyé hászñäliny
- Izeneturj szkurtyé, pä káré trébé în multyé rîndurj lyé hászñäliny

2. Sjé trébujé szá zikä

- Szä szfätijászka dä gyiriptátyé, dä puvésty, dä versurj, dä filmurj, dä szinház
- Szä szfätijászka dä kusztu-s; sjé áré dä gînd szá fákä
- Szä szfätijászka dä älc amic, pä jéj kum lyé vegyé pä d-înlontru
- Dákä zîsjé sjévä, päntru sjé gîngyestyé äsztä ásä
- Szä fîjé gátä szá szfätijászka dä äfelyé témä, ká tévé, sjé fel bájurj áré tînyiri, buturä, dä aminy, káré nisj n-áré dä gînd szá lyé kunastyé pä älc, tot ro gîngyestyé dä jéj.
- Szä styijé, sjé fel hirurj, szkrijiturj jestyé, káré patyé szá umiré în ujság, o patyé sz-äudä dîn rádio o dîn tévé.

3. Sjé trébujé szá styijé szá umiré

- Káré-sz kényvé bunyé, s-äfelyé szá umiré
- Sjé-j szkrisz pä lyimbä dä bájás
- Szä pärászka, dä sj-o umärät
- Kum trébujé szá lukré ku szotärurilye, kum szá hászñälestyé estye - trébujé szá-nvece
- Äfelyé vorbé, káré numä-n lyimbä dä bájás jestyé, szá lyé kunaszka - äfelyé, ká: hásztä-j krusjé!, jáká
...

4. Sjé trébujé szá szkrijé

- Kum szá partä aminy, sjé-kum fäsje
- Kum szkrijény kártyijé o lu urtásj, o lu aminy älc, kum sjirény în kártyijé sjévä, sjé fel äsz pályázaturilye
- Kum trébujé szá-ntursjény d-într-o lyimbä pä hájälántä
- Sjé fel szabályurj trébujé szá styijé
- Trébujé szá styijé, sjé fel szabályurj jestyé-n lyimbä dä bájás, sí szá styijé sí-n szkrisz sí ku vorbé, kit binyé szá szfätijászka bájisestyé.

Sjé trébujé szá styijé, sí sjé trébujé szá styijé szá fákä dä lá 9 pîn lá 12 osztályurj

1. Sjé trébujé szá prisjápä

- Szä szpujé sjéaré dä gînd szá nyé gye pä styut
- Äfelyé vorbé hászñälestyé, sjé felyé trébé l-a témä.
- Unyirj dä nu äflä vorbé sjé ly-är träbujj, patyé kumvä szá szá prisjápä. Styijé ku sjinyé kum szá szfätijászka, lu sjinyigogyi îj dä uminyijé, sí äje styijé sjé fel szabályurj äsz în lyimbä naszträ.
- Szä prisjápä lyimbä sjé aminy szfätijestyé, dä äkarsjé-j vorbä
- Dákä în rádio ähugyé, o în tévé vegyé sjévä szá nyé patä szpunnyé dä sjé-j vorbä äkulo, dákä dä äfelyé témé szfätijestyé dä sjé în kuszt toc aminy szuktulestyé szfäti.

2. Sjé szá zikä

- Kupijj káré bájisestyé-nvácä szá styijé dä kuszt szá szfätijászka ku äkarsjinyé sí szá prisjápä älc sjé zîsjé s-ätunsj, kînd dä sjévä mäj témä gre, o kînd dä témä, káré nu kunastyé szfätijestyé älcí.
- Káré bájisestyé-nvácä fär dä grou szá styijé d-o témä szîngurj szá szfätászka, sí ku älc szá patä szfäti, dákä-ntrábä dä lá jél sjévä szá patä szá zikä válosz.
- Káré bájisestyé-nvácä szá styijé fär dä groutátyé szá prisjápä pä bájás, káré älfel szfätijestyé bájisestyé - ká muntényi, o älc bájás.

- Dáká sjinyivá sjévá bájisestyé zísjé, káré-nvácá bájisestyé, trébé in osztályusztá szá prisjápá, sj-or áhuzít.
- Dáká in rádio áhugyé ká bájisestyé szfätijestyé, trébé szá prisjápá, dá sjé-j vorbá ákulo, sí trébé szá szímcé dín szfätijälá, sjé fel vojé áré bájási, káré-n rádió szfätijestyé.
- Káré bájisestyé-nvácá sí ku sjinyivá szfätijestyé, trébé szá-l prisjápá sí szá je dá vestyé sjé fel vojé áré álá, ku sjinyé szfätijestyé, sí dáká trébé dá ásztá sí szá szfätijászka patyé.
- Káré bájisestyé-nvácá trébé szá styijé szá szfätijászka d-o témá ásá, kit toc szá-l prisjepé, s-átunsj, dáká témásztá nu-j ásá kunuszcutá.
- Káré bájisestyé-nvácá trébé szá styijé sí d-áfelá témá szá szfätászka, káré nu-j ásá áprapé lá jél.
- Káré bájisestyé-nvácá trébé szá styijé dá ákarsjé felá témá szá szfätijászka.
- Átunsj szá-s je ríszu áfárá dín szfätijälá kínd trébé, dá ákarsjé-j vorbá.
- Káré bájisestyé-nvácá trébé szá szfätijászka ásá dá ákarsjé, kit nyime szá nu je dá vestyé, ká ásztá luj grou ji-j, sí dín szfätu-j sjigogyi szá prisjápá, s-áje, sjé nu zísjé uvig áfárá numá pá styut dá.
- Dáká szfätijestyé trébé szá gíngyászka, sjé áré dá gínd szá zíká, sí szfätu-j szá ájvé ku sjé szá kizdílestyé, ku sjé szá szfársestyé, sí sjé-j in mirzsjud.
- Styijé ásá szá szfätijászka, kit sz-ázsungá, sjé áré dá gínd: szá-l prisjápá, sí pá jél sí pá szfätu-j.
- Nisj átunsj nu páca nyimik, kínd intr-áfel lok áj, pá sjé n-avut dobá szá szá gátyé.

3. Kum trébujé szá styijé szá umiré

- Káré bájisestyé-nvácá patyé ásá umará, kit sí jél, sí káré l-áhugyé szá-l prisjepé, sjé umará.
- Dáká umará sjévá s-áje prisjepé, dá sjé-j vorbá intr-ásztá.
- Repé styijé umará ákár szkurtyé, ákár k-ocárá máj grelyé szévegurj, in káré je dá vestyé, sjé-j fontos, sjé nu.
- Nu numá áje prijepé, sjé sz-áhugyé, sí áje, sjé szá szímcé trébé.
- Kum umará, sí sjé máj repé umará in rínd áj. Toc il prisjepé sí l-áhugyé kínd umará.

4. Kum trébujé szá szkrijé

- Káré bájisestyé-nvácá – sí szá szkrijé patyé, dáká d-o témá-j vorbá.
- Kínd szkrijé, sjigogyi ásá trébé szá fíjé uná lyigát, kit szá stye szkrijiturá uná.
- D-o témá gre ásá styijé szá szkri, kit sjigogyi szá vádá, szá prisjápá dá sjé-j vorbá.
- Sjé gíngyestyé d-o témá ásá szkrijé kit toc szá prisjápá, sí pá língá áasztá styijé máj sjé szá szkrijé ákulo, kit lu toc szá fíjé kunusztut, sjé áré dá gínd.
- Uvig ásá szkrijé, kit szkrijiturá-j szá-j áretyé, sjé áré dá gínd szá zíká, sí lu sjiny szá szkrijé.
- Káré szkrijé styijé, sjé kum szá szkrijé zsjosz, sí sjé fel vorbé szá hásználászka l-a témá.
- In szkrijiturá ásá szkrijé sjigogyi, kit toc szá ájvé vojé szá-j umiré szkrijiturá.
- Dáká trébé sí p-áje-j gátá kit d-intr-o lyimbá pá hájálántá szá-ntarká szévegurj.

Arékityé szkrijiturj sj-ány ályész dá invácálá

Gombos Péter (2006) Lá szá szfätászka dáp-ásztá sí péstyí (magyar gyerekversek beás nyelven). Szerk.: Gombos Péter. Fordította: G. Szabó Sára – Gombos Péter. Juta: Profunda Könyvek, 2006. 48 p.

Kalányos Terézia (2002) Nauá korbj - A kilenc holló. Beás cigány mesék beás és magyar nyelven. Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium, Pécs.

Kalányos Terézia (2003) Báró-l dá cígán – Jókai Mór A cigánybáró című kisregényének fordítása. Czupi Kiadó, Nagykanizsa.

Kovalcsik Katalin (1994) Florilyé dá primávárá. Tavaszí virágok. I-II. Beás cigány iskolai énekeskönyv. Pécs: Gandhi Közéiskola-Fii Cu Noi. (hangkazettával).

Kovalcsik Katalin – Konrád Imre – Ignác János (2001) Bátor emberek. Beás cigány történetek, szokáselbeszélések és mesék iskolás gyermekek számára. Pécs: Gandhi Közéiskola

Kovalcsik Katalin - Orsós, Anna (1994) Fátá ku páru dá ar. Az aranyhají lány. Beás cigány iskolai népmesegyűjtemény. Pécs: Gandhi Közéiskola

Orsós Anna /1994/ (1997) Beás nyelvkönyv. Pá lyimbá bájásilor. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Fäiskola.

Orsós Anna (1997) Beás-magyar kéziszótár. Vorbé dá bájás. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Fäiskola.

Orsós Anna (1998) Fátá ku páru dă ar. Az aranyhajú lány. Beás cigány iskolai népmese gyűjtemény, II. Pécs: Gandhi Alapítványi Gimnázium.

Orsós Anna (1999) Magyar-beás kézisztár. Vorbé dă ungar. Kaposvár: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola.

Orsós Anna (2002a) Beás nyelvkönyv. /3. javított kiadás/ Kaposvár, Dávid Oktatói és Kiadói Bt.

Orsós Anna (2002b) Beás - Magyar Igesztár. Pécs, Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium, Pécs

Orsós Anna (2005) Felkészülési segédanyag a PROFEX Nyelvvizsgaközpont beás nyelvvizsgájához – mintatesztek CD melléklettel – PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs

Pálmáiné dr. Orsós Anna (Gábor Jánossal, Komáromi Máriával, Majsai Virág Eszterrel) (2009): Krák, krák vergyé. Bújj, bújj zöld ág. Beás-magyar mondókáskönyv. Profunda könyvek. Pécs-Juta.

Pálmáiné dr. Orsós Anna (Kávári Zoltánnéval, Láng Eszterrel és Vass Tündével) (2010): În szárá krisjunuluj – Karácsony napján. Beás-magyar nyelvű mondókáskönyv. Profunda könyvek. Pécs-Juta.

Tengerdi Győző-Orsós Anna (1998) Balatoni nádas berek. Beás cigány énekeskönyv. Gandhi Gimnázium, Pécs

Minoritetongi shib thaj literatura

2. Romani shib thaj literatura

Shibako sityaripeski minoritetongi forma

Fundoski principija, celura

Pe kado levelo o sityardo hatyarel thaj hasnisarel kadale sakone dyeseske, majbutivar shunde avri phenimata, savengo celoj, te zhutisarel les ande sakone dyeseske trubujipe. Andre zhanel te sikavelpe, thaj zhanel andre te sikavel vi kaveren. Avri zhanel te lel peski rig andel jekhutne interakciji, kana o kaver zheno lokhes, uzhores vorbisarel, thaj zhutimo del les te trubuj.

Vazdipeske butya

Vazdipeske butyangi shtruktura

1. Vorbisaripesko hatyaripe
2. Vorbisaripesko zhanipe
3. Ginajipesko hatyaripe
4. Iskirisaripe

1. Vorbisaripesko hatyaripe

Romano glaso (ashunipe) hatyarel. Hatyarel so butivar avri phenen romanes thaj le romane vorbi. Hatyarel le skurti, biphare vorbi, kaver butivar ashunde tekstura. Hatyarel le fontosha informaciji ando romano radiovo, thaj televizija pa sakone dyesesko trajo, familija, krujalipe, romanipe vorbisaren, vaj le sityardeske sityipeske temi si.

1-4. klaso	5-6. klaso	7-8. klaso	9-12. klaso
Skurti tekstura opre pinzharel. E na verbalno komunikacija dikhel thaj hasnalisarel.	La komunikacijake diferentni formi te pinzharel thaj te zhanel te hasnalisarel.	E romani shib te zhanel te hatyarel, thaj te del дума pe pushipe.	La vorbako tempovo, pala jekhdato ashunipe hatyarel andel diferentna situaciji, zhanel romanes te vorbisare.

Hatyarel le vorbikani romani shib, pushipe, duma zhanel te del romanes.	Na phare vorbikane phendipe, mangajipe, pushipe, hatyarel, thaj duma zhanel te del romanes.	Pala ashunipe hatyarel le fontosha gindura, thaj zhanel te del duma romanes. Vorbikane alava hatyarel.	Ande dyeseski komunikacija opre pinzharel o fontosho phenipe, pinzharel le romane vorbi, thaj vi hasnalisarel len.
Na phare pushipengo hatyaripe andel telune temi: familija, beshipesko than, dyeseske butya, shkola, uradipe, kinipe.	Opre pinzharel le sityile vorbi, thaj kadalenge hatyarimata vaj andel vorbengo kopchipe, vaj andel mondatura. Te hatyarel le pinzharde vorbi, fordulatura, save ande kopchimastej leske zhenesa, familijasa, shkolasa, krujalimasa, dyelonca, pedonca, transportacijasa, kheresa, slobodona vramasa, vramasa, thaj leske trajoska pecipijasa.	Bipinzharde teskturesko hatyaripe. Pala ashunipe opre zhanel te pinzharel andel telune temi le vorbi: familija, shkola, butyi, sloboda vrama, kultura, shporto, dromaripe, medija, sastyimasko lasharipe, themesko zhanipe, romane manushengo trajo.	So dikhlas, so ashundas pe romani shib kodo hatyarel, palpale zhanel te del mishto, shukar vorbisaripesa. Zhanel kodola vorbi save pasha majdur sityipe, trajosko rajzo, mangajipesko lil trubuj te hasnalisarel.
Le romane trajoske dyila, khelimata, paramichi, phenipora te pinzharel thaj te hatyarel.	Le romane trajoske dyila, khelimata, paramichi, phenipora opre zhanel te pinzharel ando radiovo thaj ande televizija.	Karing sityile temi opre zhanel te pinzharel le informaciji, fontosha gindura hatyarel ando radiovo thaj ande televizija.	Le sityile temi, informaciji opre zhanel te pinzharel thaj hatyarel ando radiovo thaj ande televizija. Zhanipeske filmura, khelipeske filmura thaj romane literaturenge, dialekturenge tekstura hatyarel.

2. Vorbisaripesko zhanipe

Te lel avri peski rig ande jekhutni, sakone dyeseski komunikacija, thaj vorba te del pel jekhutne pushimata andel oprune temi. Peske gindura, velemenyo, hatyaripe, te zhanel avri te phenel uzhoes pala le vorbisaripeski situacija, andel jekhutne thaj kompleksni mondatura. Pala la shibaki kris chi xoxadyol, bare dosha chi kerel.

1-4. klasso	5-6. klasso	7-8. klasso	9-12. klasso
Lashe avri phenipesa (a-â) uzhes, vorbisarel ande romani komunikacija.	Zhanel andre te vorbisarel ande biphari duje zhenengi romani vorba. Avri zhanel te phenel uzhes le romane vorbi.	Ashunipesko teskto hatyarel, zhanel te vorbisarel anda sheroste pa filmo. Tromanesh vorbisarel ande romani dyeseski komunikacija.	Zurales shukares thaj mishto te vorbisarel pe romani shib ande dyeseski komunikacija.
Phagrelpe, hoj mishto te vorbisarel romanes.	Phagrelpe, hoj shukares te phenel avri le romane alava, thaj te hatyaravelpe.	Phagrelpe, hoj shukares te phenel avri le romane alava. Zhanel te phenel pesko velemenyo, hatyaripe, gindura.	Phagrelpe, hoj shukares te phenel avri le romane alava, ande kacavi komunikacija savi shaj hatyaren.
Mondatura, pushipe zhanel te kerel ande biphari situacija. (patyiv zhanel te del, andre sikavelpe, informacija del thaj mangel).	Aktivno si ando romano vorbisaripe, pushipesa, pecipijasa zhanel avri te phenel peske gindura ande biphare mondatura.	Korkoro zhanel te vorbisarel romanes, zhanel te phenel pesko velemenyo, zhanel te vorbisarel pel manushende, pel dyelonca, kodole vorbenca so aba sityilas. Le grundura zhanel te pushel.	Gindura, velemenyo, korkoro zhanel te phenel skurtones, shukares romanes. Leske jekhimasko vaj na jekhimasko hatyaripe andre zhanel te sikavel ande sakone dyeseski situacija.

Lasho kontakto te lel opre kaver zhenenca shavorenca, majphurenca (cerra zhutipesa).	Zhutipesko mangajipe, lasho kontakto kaver zhenenca te si problema (bipharo, lashe avri phenipesa).	Zhutipesko mangajipe, zhutipesko delipe, lasho kontakto kaver zhenenca te si problema.	Zhutipesko mangajipe, zhutipesko dipe, lasho kontakto kaver zhenenca te si problema. Te trubuj atunchi te lel opre o kontakto pe romani shib.
Kipo, rajzo zhutisarel leske, hoj anglal te zhanel te del, skurti pecipiji, paramichi, lashe avri phenipesa.	Ginajipesko teksturesko hatyaripe khetane hutylel andel 2-3 mondata. Biphare pushipe, duma del lashe vorbenca andel diferentna situaciji. Shukares, uzhes phenel avri le romane vorbi.	Te zhanel pushipe opre te shol pa pesko trajo. Romane vorbengo pinzharipe, la patyvake vorbi te zhanel te hasnalisarel.	Pe dikhle, pe ashunde, palpale serolpe le alavenge hasnalipesa. Ande sakone dyeseski situacija hatyaravelpe.
Poemi, dyila, skurti tekstura, paramichi, phenipora, shibutne khelimata sityol thaj angle del peske amalenge.	Poemi, dyila, tekstura zhanel te sityol avral thaj angle zhanel te del len.	Literatura, teatosko kotor te zhanel angle te del, lashe avri phenipesa.	Le dyeseske tekstura thaj literaturenge tekstura zhanel te sityol, te boldel thaj vi anglal zhanel te del len. Te zhanel interjuvo te kerel pe romani shib.

3. Ginajipesko hatyaripe

Ginajipesko teksturesko hatyaripe. Sakone dyeseske butya, save pel sityardeski familija, krujalipe, romanipe vorbisaren. Ando ginajipesko teksto, palpale zhanel te rodel informaciji, opre zhanel te pinzharel so ande o iskiripe andre inkrelpe, le fontosha vorbi avri zhanel te vazdel. Le gindura, thaj velemenyonigo hatyaripe. Le sityardesko aktivno thaj pasivno vorbengo barvalipe.

1-4. klasso	5-6. klasso	7-8. klasso	9-12. klasso
Le teksturengo mishto ginajipe, lashe ritmosa, tempovosa. Shukares phenel avri le romane vorbi.	Ando ginajipesko kotor pinzharde vorbi rodipe, e lashi gramatika opre pinzharel andel vorbi.	Pinzhardo thaj bipinzharde teksturengo shukar, thaj mishto ginajipe.	Majlungi, majphare literaturange teksturengo hatyaripe, ginajipe.
Andel neve tekstura te zhanel opre te pinzharel kodola vorbi savela aba sityilas, te hatyarelle, thaj te del palpale pe lende duma (keripesa, vorbasa, ande iskirisaripe).	O muto ginajipe sityol te hatyarel, thaj vi hasnalisarel.	Fontosha gindura hatyarel ando muto ginajipe.	Opre zhanel te pinzharel so ande o iskiripe andre inkrelpe, khetane zhanel te xutyilel so ashundas ando muto ginajipe. (iskiritori, adreso)

Skurtone teksturengo hatyaripe, mishto zhanel te pushel thaj mishto zhanel palpale duma te del.	Diferentna temi, tekstura ginavel (le romane manushengo trajo te pinzharel, thaj te hatyarel kodoleske pecimata). Pinzharelpe le alavaresa.	Tekstura, vorbi alavaresa zhanel opre te pinzharel. Andel lungi tekstura opre zhanel te pinzharel so ando iskiripe inkrelpe, thaj khetane zhanel kado te xutyilel.	Vi majphare teksturenge inkrimata hatyarel: khetane zhanel te xutyilel so ginadas, avri zhanel te vazdel andar tekstura le fontosha gindura, velemenyo.
O muto ginajipe sa majfeder hatyarel thaj sityol.	Lashe avri phenimasa zhanel mishto te ginavel, thaj zhanel te hasnalisarel kana teksturenga kerel butyi.	O muto ginajipe zhanel mishto te hasnalisarel vi kana printime thaj elektronikalni teksturen ginavel.	O muto, hatyarimasko ginajipe mishto hasnalisarel, kana dokumentarni, literaturake, thaj medijake iskiripeska formasa maladyol.
Skurte literaturenge tekstura (paramichi, phenipora, shavorenge poemi, pecipiji) ginavel.	Skurte literaturenge tekstura (paramichi, phenipora, shavorenge poemi, pecipiji) korkoro zhanel te ginavel. Poemi, proza angle zhanel te del.	Diferentna tekstura zhanel te boldel pa romani shib pe ungriko shib, vi pa ungriko shib pe romani shib (lil, nevipe, vramako phiripe, hirdeteshi, poemi, niponge paramichi, dyila, noveli, vorbisaripe).	Skurti, moderni, romana shibako literaturake kotora, vaj boldimata korkores zhanel te ginavel.
Zhal ande biblioteka, thaj sityol te hasnalisarel o kompjuteri.	Le kompjuteriske zvoronge shajimata te pinzharel.	Barvaripe la vorbenga avucijake, kana le elektronikalni zvorura hasnalisare.	Pinzharipe sa le zvorongo, so zhutisarel o sityipe, thaj te zhanel vi korkoro te hasnalisarel misto vorbenge barvalimata.

4. Iskirisaripe

Iskirisaripesko zhanipe. Biphari lileski forma, dobrojimasko lil, patrin, lil, privatno thaj oficialno lil, trajosko rajzo tele zhanel te iskirisarel. Bipharo, skurto teksto zhanel te iskirisarel andel pinzharde dyeseske temi. Tekstura zhanel khetane te shol, te tordyarel andel diferentna temi, pecipiji, varekasko tele iskirisaripe, duje zhenengo vorbisaripe. Privatno velemenyo, gindura zhanel te iskirisarel anda dyesutni lyumake problemi. Chi iskirisarel tele zurales bare gramatikake dosh.

1-4. klaso	5-6. klaso	7-8. klaso	9-12. klaso
Le iskiripeske somnonge sistemo mishto sityilas, thaj sama lel pala pesko shpecialiteto. Le bazikane pinzharde romene alava zhanel bidoshasa pa kaver lileste perdal te iskirisarel.	Skurti, na phare sakone dyeseske temi, zhanel mishto te sikirisarel tele andel tekstura.	Peske gindura te zhanel andel mondata te iskirisarel.	Zurales shukares te zhanel te iskirisarel (oficialno lil, e-mailo, le trajosko rajzo, avral-andral te iskirisarel varekas tele, mangajipesko lil, aplikacijaki forma).
Ginajipesko, rendvalo iskiripesko kipo, lasho ritmo.	Ginajipesko, rendvalo iskiripesko kipo, lasho ritmo, shukar si lesko fuzeto.	Ginajipesko, rendvalo iskiripesko kipo, lasho ritmo, bares shukar si lesko fuzeto.	Ginajipesko, rendvalo iskiripesko kipo, lasho ritmo, zurales shukar si lesko fuzeto.

Mondatura, skurti tekstura, vi pala ashunipe, pa kaver lileste perdal te iskirisarel, cerra doshenca.	Zhanel bidoshasa pa kaver lileste perdal te iskirisarel, so ashundas vorbi, skurti mondatura tele zhanel te iskirisarel, cerra doshenca.	La romana shibaki gramatikaki kris bidosh zhanel andre te inkrel ande iskiripeske tekstura.	Avri zhanel te phenel so kamel, kana pala jekh ungrikone themeski literaturako kotor, thaj pala lako inkripe iskirisarel, pala la literaturako barvalipe. Korkoro zhanel le legmajfontosha butya avri te vazdel andar jekh teksto. Korkoro zhanel bidoshako tele te iskirisarel pinzharde vorbi.
Uzhore iskiripeske butya (vorbi te kerel dine karakteronca, mondatura te kerel dine vorbenca, teksto te iskirisarel jekhutne mondatonca) te kerel.	Andre zhanel te inkrel le gramatikake krisa (le romane alava zhanel bidoshales tele te iskirisarel).	Le alavareske zhutipesa zhanel skurti mondatura tele te boldel pe romani shib, sarso e romani shibaki kris kado angle iskirisarel, thaj sama lel pe la shibake frazengi/fordulatongi diferencija.	La gramatikake, shtilistikake thaj ortografijake pinzharimata te barvarel, la shibake krisa andre te inkrel, kana iskirisarel. Boldipe alavaresko zhutimasa pa romani shib pe ungriko shib, thaj pa ungriko shib pe romani shib (bidoshako te shaj si).
Na phare mondatura bidoshako te zhanel tele te iskirisarel.	Phagrelpe, hoj e gramatika andre te inkrel kana mishto kamel tele te iskirisarel le mondatura.	Andel pinzharde temi, na phare tekstura zhanel mishto gramatikasa tele te iskirisarel.	Andel pinzharde temi, tekstura korkoro zhanel mishto gramatikasa, bidoshako te iskirisarel.
Pala shema zhanel skurti tekstura te iskirisarel (dobrojimasko lil, kiposko lil, e-mailo, andre sikajipe).	Skurti tekstura zhanel khetane te tordyarel (na phare iskirisaripenge formi, lil e-mailo, duj zhenengo vorbisaripe, kiposko tele iskirisaripe zhanel te kerel).	Diferentni dati zhanel andre te iskirisarel andel pushimatengi forma. Na phare, skurti lilengo iskirisaripe (lil, kiposko lil, patrin, skurto iskirisaripe).	Skurto privatno lil, tavirato, trajesko rajzo, e-mailo korkoro zhanel te iskirisarel. Pesko velemenyo zhanel bidoshako tele te iskirisarel.
O iskirisaripe shaj zhanen te ginaven, ke lashardo si andar le iskirisaripeski kris. Uzho, shukar si lesko fuzeto.	O iskirisaripe shaj zhanen te ginaven, ke lashardo si andar le iskiripeski kris. Sama lel pe kodo, hoj shaj te zhanen te ginaven lesko iskirisaripe. Shukares iskirisarel ande pesko fuzeto.	Shukares shaj ginaven lesko iskirisaripesko kipo. Zurales shukar si lesko fuzeto.	Bidoshalo iskirisaripe, shukares shaj ginaven lesko iskiripe. Lesko fuzeto shukares si inkerdo.

La romana shibako sityaripe avri buxlyarde literaturake sityipeske anderenca

1-4. klaso

1. Vorbisaripesko hatyaripe

- 1.1. Le ashunimaske iskirisaripengo, vladongo, pushimatongo, alavengo, frazongo hatyaripe pala ashunipe.
- 1.2. O verbalnona thaj o na verbalnona komunikacijako dikhipe thaj hasnalisaripe.

2. Vorbisaripesko zhanipe

- 2.1. Zhanel pel minoritetongi shib te vorbisarel, te lel rig ando na pharo vorbisaripe.
- 2.2. Ande chachikani situacija zhanel kontakto te lel opre peske amalenca, majphure manushenca.
- 2.3. Te na hatyarel vareso, atunchi zhanel zhutipe te mangel.
- 2.4. Majtromaneshanel te vorbisarel.
- 2.5. Lesko avri phenipe mishto thaj shukar si.
- 2.6. Zhanel te sityol romanes poemi, dyila, phenipora, khelimata.
- 2.7. Le alavengo hasnalisaripe, iskiripeski butyi rodel pesko than ande komunikacijaki situacija.

Romani literatura:

- Bársony János – Daróczi Ágnes (2005): Vrana mámi mesél. CD melléklettel. Sulinova, Budapest
- Doroginé Karancsi Annamária: O amal, Cigány nyelv kicsiknek
- Lakatos Szilvia (2010): Turcko muca, shun! - Romani mondókáskönyv. CD melléklettel (Romano Glaszo), PTE-BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs
- Tuza Tibor (1997): Romamécs 2. Az interkulturális oktatás alternatív és kísérleti olvasókönyve az általános iskola 2. osztálya számára. HB MPI, Debrecen
- Glinda folyóirat

3. Ginajipesko hatyaripe

- 3.1. Le alava, le tekstura zhanel te ginel, thaj hatyarel so ginel.
- 3.2. O hatyaripe te zhanel te sikavel vaj te phenel.
- 3.3. Te zhanel vi andre peste te ginavel (muto ginajipe) thaj vi shunde glasosa te ginavel.
- 3.4. Te zhanel e informacija avri te vazdel andar teksto.
- 3.5. Perald o hatyardo ginajipe, lesko aktivnone thaj pasivnone vorbengi avucija te kerdyol majbuxli.
- 3.6. Te boldelpe karing pesko niposko grupo, thaj te kamel te sityol pala lende.

4. Iskirisaripe

- 4.1. Le iskirisaripesko somnongo sistemoshko pinzharipe.
- 4.2. Te zhanel te kerel iskirisaripeske butya, te zhanel mishto tele te iskirisarel o teksto, kana vareko opre ginavel les.
- 4.3. Skurtone romane teksturengo iskirisaripe: e-mailo, dobrojimasko thaj kipoško lil, akharimasko lil.
- 4.4. Shukar iskirisaripe, saves shaj ginaven, iskirisaripesko tempovo mishto te avel.
- 4.5. Mondatura khetane zhanel te phandel.

5-8. klaso

1. Vorbisaripesko hatyaripe

- 1.1. O ashunipesko teksto, telune informacijango hatyaripe.
- 1.2. Le alavengo hasnalisaripe ande sakone dyeseski situacija thaj ando nevo iskirisaripesko krujalipe.

2. Vorbisaripesko zhanipe

- 2.1. Zhanel romanes te vorbisarel pe sakone dyeseke temi.
- 2.2. Ande chachikani situacija zhanel te parovel informacija sakonesa.
- 2.3. Pesko velemenyo, peske hatyaripe, peske gindura avri zhanel te phenel pe romani shib.
- 2.4. Zhanel te hatyaravelpe kaver zhenenca.
- 2.5. Shukares thaj mishto zhanel avri te phenel le romane alavi.
- 2.6. Memoritera godyaveres, chachikanesh boldisarel.
- 2.7. Leski verbalno thaj na verbalno komunikacija lashi si.

Romani literatura:

- Bari Károly (1990): Le veseski dej. Az erdő anyja. Országos Közművelődési Központ, Budapest
- Bari Károly (1985): Tűzpiros kígyócska. Gödöllői Művelődési Központ, Gödöllő
- Choli Daróczi József – Feyér Levente (2002): Zhanes romanes? Cigány nyelvkönyv. Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, Budapest
- Janurik Tamás (2010): A lovári nyelv kiskatéja. Ad Librum Kiadó, Budapest
- Dr. Karsai Ervin (2004): Cigány nyelv I. Cigány nyelv alapfokon. Anda Romani Kultúra Alapítvány, Medgyesegyháza
- Le Sapesqi Gili-Rromano Folkloró – Cigány Folklor-Kígyó Ballada. Gyűjtötte: Rézműves Melinda (CD). Kiadja: Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház – Romano Kher
- Mesék a Teleki térről, ahogy Balogh Ibike mondja. Cigány mesék felnőtteknek és gyerekeknek a Rádió C-ből
- Papp János (2008): Sityu romanes! – Tanulj cigányul. Pappné Darida Andrea Nyelvoktató Kft., Budapest
- Papp János (2008): Cigány-magyar, magyar-cigány kézisztár. Pappné Darida Andrea Nyelvoktató Kft., Budapest
- Romane paramichi – Cigány mesék. Gyűjtötte: Rézműves Melinda (CD). Kiadja: Fővárosi Önkormányzat Cigány Ház – Romano Kher
- www.khetanodrom.hu
- www.romanishib.hu
- www.romapage.hu
- sasvarigabor.extra.hu/bevezetotoplap.htm

Ungrikone Themeske romane manuhenge poemi, paramichi, pecipiji: Choli Daróczi József, Glonczy Ernő, Lakatos Menyhért, Nagy Gusztáv, Rostás-Farkas György, Vajda Imre, Vesho –Farkas Zoltán

3. Ginajipesko hatyaripe

- 3.1. Teksturengo mishto, kritikalno ginajipe, fontosha gindurengo hatyaripe.
- 3.2. Fontosha informacijango avri vazdipe andar teksto.
- 3.3. Muto vaj shunde glasosko ginajipe, ginajipesko mishto, hatyardo hasnalisaripe.
- 3.4. Informacijango avri vazdipe andar teksturesko krujalipe.
- 3.5. Zhanel le printime thaj elektronikalni iskirisaripe perdal te dikhel, lenge kotora mishto sityol, lenge dati palpale zhanel te rodel.

4. Iskirisaripe

- 4.1. E gramatika thaj la gramatikaki/ortografijaki norma te pinzharel.
- 4.2. Skurto teksto te zhanel te iskirisarel:e-mailo, sms-o, dobrojimasko thaj kiposko lil, akharimasko lil.
- 4.3. Shukar ginajipesko iskirisaripesko kipo, lasho tempovo.
- 4.4. Zurales shukares zhanel te iskirisarel bidoshako.
- 4.5. Komunikacijako mishto iskirisaripe.

9-12. klasso

1.Vorbisaripesko hatyaripe

- 1.1. O ashunipe, pala informacija zhanel te hatyarel.
- 1.2. Zhanel le alavengo hasnalisaripe ande sako dyeseski situacija thaj ando nevo krujalipe.
- 1.3. Zhanel te hatyarel le romane manushengo gindisaripe thaj vorbisaripe.

2.Vorbisaripesko zhanipe

- 2.1. Lesko vorbisaripe mishto shaj hatyaren, uzhes thaj shukares vorbisarel.
- 2.2. Zhanel te vorbisarel romanes sakonesa.
- 2.3. Tela vorbisaripe zhanel te phenel pesko velemenyo, hatyaripe, peske gindura shukares zhanel romanes te phenel thaj vi kodo, hoj sostar.

- 2.4. Zhanel kavrengo velemenyo khetane te kidel, andar tekstura, andar pecipiji.
- 2.5. Shukares thaj mishto zhanel avri te phenel le romane alavi.
- 2.6. Memoritera mishto hatyaripesa zhanel te boldel.
- 2.7. But romane vorbi zhanel.
- 2.8. Lesko vorbisaripe mishto si, avri zhanel te phenel so gindisarel.
- 2.9. Zhanel lungi tekstura te sityol thaj angle te del len.
- 2.10. Lesko verbalno thaj na verbalno komunikacija mishto si.

Romani literatura:

- Hegyi Ildikó (2009): Lovári/cigány írásbeli feladatok középfokú nyelvvizsgára. Dávid Kiadó, Kaposvár
- Dr. Karsai Ervin (2004): Cigány nyelv II. Cigány nyelv középfokon. Anda Romani Kultúra Alapítvány, Medgyesegyháza
- Kertész Imre (2004): Bizhelyakipe, Sorstalanság. Aranygolyó Kiadó, Budapest
- Labodáné Lakatos Szilvia (2004): Klasszikusok lovári nyelven. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): Gypsy Studies – Cigány Tanulmányok. PTE-BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs
- Labodáné Lakatos Szilvia (2005): Igei táblázatok a lovári nyelv tanulásához. PTE-BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs
- Madách Imre (1996): Le manusheski tragedija. Madachesko Literaturako Grupo, Budapest
- Papp János (2008): Cigány-magyar, magyar-cigány kéziszótár. Pappné Darida Andrea Nyelvtanító Kft., Budapest
- Saint-Exupéry, Antoine de (1994): O cino krajo. Rostás-Farkas György, Budapest
- Vesho-Farkas Zoltán (1994): Chershaja-Csillagok. Anda Romani Kultúra Alapítvány, Budapest
- Vesho-Farkas Zoltán (2000): Vesho műfordítások. Budapesti Montessori Társaság, Gyula
- www.khetanodrom.hu
- www.romanishib.hu
- www.romapage.hu
- www.sasvarigabor.extra.hu/bevezetotoplap.htm

Ungrikone Themeske romane manuhenge poemi, paramichi, pecipiji: Choli Daróczi József, Glonczy Ernő, Lakatos Menyhért, Nagy Gusztáv, Rostás-Farkas György, Vajda Imre, Vesho –Farkas Zoltán

3. Ginajipesko hatyaripe

- 3.1. Majlungone teksturengo hatyaripe.
- 3.2. Teksturengo analizajake formengo zhanipe.
- 3.3. Le teksturesko skurto reprodukacija.
- 3.4. Shunde glasesko thaj ande peste ginajipeski shstrategijako zhanipe.
- 3.5. Le teksturengo shtilusheske kotora thaj retorika.

4. Iskirisaripe

- 4.1. E gramatika, le iskiripeski norma te zhanel.
- 4.2. Te zhanel te iskirsarel kade, hoj te hatyaren kodo.
- 4.3. Te shaj ginaven o iskirisaripe, iskirisaripesko tempovo zurales mishto te avel.
- 4.4. Te zhanel sogodi tele te iskirisarel romanes.
- 4.5. Pinzharipe diferentnone iskirimaske formaki komunikacijako, thaj kodolenge zhanrango.
- 4.6. Kreativno iskirisaripe.

C) GÖRÖG NEMZETISÉGI OKTATÁS

1. Görög nyelv és irodalom

(Nyelvoktató és kiegészítő nemzetiségi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

1. Beszédértés.

Hallott szöveg értése. Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókincset. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rövid szövegek lényegének felismerése. A nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.	A kommunikáció különböző formáinak megismerése, alkalmazása.	Görög nyelvű szóbeli közlések megértése, az ezekre történő reagálás.	Az élőbeszéd tempójában elhangzott közlés egyszeri hallás utáni megértése különféle beszédhelyzetekben, az ezekre történő helyes reagálás.
Szóbeli közlések, egyszerű utasítások, kérések, kérdések, kifejezések és felszólítások megértése, ezekre történő reagálás.	Az egyszerű szóbeli közlések, utasítások, kérések, kifejezések és felszólítások megértése, ezekre történő reagálás.	Hallás után a közlés lényegének megértése, az erre történő helyes reagálás. Szóbeli üzenetek megértése.	A hétköznapi kommunikációs helyzetekben a lényeg megértése, szókincsenek ismerete és alkalmazása.
Egyszerű kérdések megértése és szóbeli válaszadás a következő témakörökben: család, lakóhely, napirend, iskola, öltözködés, vásárlás.	A tanult szavak, kifejezések jelentésének felismerése, szókapcsolatokban és mondatokban egyaránt.	Az ismeretlen szöveg lényegének megértése. A kulcsszavak, és az előzetes lényegi információk alapján.	A látottak, hallottak tartalmi megértése, visszaadása a szituációnak megfelelő szókinccs használatával.
A görög nemzetiség életéhez kapcsolódó dalok, játékok, mesék megismerése és megértése	A görög nemzetiség életéhez kapcsolódó dalok, játékok, mesék felismerése megértése a rádió és tv műsorokban	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és lényegének megértése rádió és tv műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és megértése rádió és tv műsorokban.
Görögország és Magyarország nevezetességei. A témakörökhöz kapcsolódó olvasmányok beszédkörnyezetének és tartalmának megértése.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó olvasmányok megértése. Rövidebb szövegekkel kapcsolatos kérdések megválaszolása (magyar és görög nyelven)..	Hallás után a közlés lényegének megértése a következő témakörökben: család, oktatás, pályaválasztás, hivatás, szabadidő, kultúra, sport, utazások, hírközlés, posta, konyha, egészségvédelem, ország ismeret, a görög nemzetiség élete.	Az ismeretterjesztő és játékfilmek, valamint a görög irodalmi és nyelvjárási szövegek tartalmának megértése.

2. Beszédkészség:

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédszituációnak megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Helyes kiejtés, pontos hangképzés, helyes artikuláció a magyartól eltérő sajátos görög hangok helyes képzése (pl. gamma, delta, théta) a kommunikáció során.	Bekapcsolódás az egyszerű párbeszédbe. A mondatok helyes intonációja.	Hallott szöveg megértése - hanganyag, film, tartalmának rövid visszaadása. Bátor részvétel a mindennapi kommunikációban	Nyelvileg igényes szókincs használata a mindennapi kommunikáció során.
Törekvés a helyes, kifejező beszédre	Törekvés a helyes kiejtésre, érthető és kifejező beszédre	Törekvés a helyes érthető, kifejező beszédre. Vélemények, érzések, gondolatok egyszerű helyes megfogalmazására.	Törekvés a helyes, kifejező beszédre., a szabatos, meggyőző, érthető kommunikációra.
Mondatok, kérdések alkotása az egyszerű beszédhelyzetben (pl. Napszaknak, alkalomnak megfelelő köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás információadás és kérés).	Aktív részvétel beszélgetésben kérdések segítségével, események, élmények elmondása egyszerű mondatokban.	Önálló beszélgetés, véleményalkotás, emberek jellemzése, hely, tárgyak leírása a tanult szókincs felhasználásával. Saját érzések, gondolatok egyszerű és világos kifejezése. Okokra való rákérdezés.	Gondolatok, vélemény, élmény, önálló tömör megfogalmazása. Egyetértés, ill. egyet nem értés kifejezése mindennapos szituációkban.
Helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel (Kevés segítséggel.)	Segítségkérés, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén (egyszerű, érthető helyes kiejtéssel)	Segítségkérés, segítség adás, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén .	Segítségkérés, segítség adás, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén . Szükség esetén társalgás kezdeményezése.

Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása, helyes ejtéssel.	Olvasott szöveg lényegének összefoglalása 2-3 mondatban. Egyszerű kérdések és válaszok alkotása helyes szórenddel különböző szituációkban. A görög hangok helyes kiejtése, a magyar kiejtéstől eltérő hangok helyes artikulációja.	Saját élményekkel összefüggő kérdések megfogalmazása. Tipikus beszédfordulatok, udvariassági kifejezések használata.	Látottak, hallottak felidézése a társalgási helyzetnek megfelelő szókincs használatával. Mindennapos, szokványos helyzetekben önmaga megértetése .
Versék, dalok, rövid szövegek, mesék, mondókák, nyelvi játékok memorizálása és előadása társaknak. A görög gyermekirodalom neves költőinek művei, pl. Pálisz, Papandoniu).	Énekek, versék, egyéb szövegek memorizálása és kifejező előadása. Pl. Kleftisz dalok, Szolomosz versék), Görög mitológiai történetek.	Szépirodalmi mű művészi élményt nyújtó előadására való törekvés, helyes kiejtéssel. Pl. Palamasz, Kavafisz, Szeferisz, Ritszosz, Elitisz verseit, Papadiamandisz rövid elbeszélései.	Hétköznapi szövegek és irodalmi művek értelmező tolmácsolása, memorizálása, törekvés az élményt nyújtó előadásra. Pl. Arisztofanész, Hadzsisz, Kazandákisz, Varnalisz, Kambanellisz műveit.

3. Olvasásértés:

Olvasott szöveg értése. A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szövegek értő, pontos, folyamatos és kifejező olvasása hangosan, helyes ritmusban, tempóval, jó kiejtéssel és hangsúlyozással.	Az olvasott szövegben ismert szavak, szókapcsolatok, kulcsszavak keresése, ismert szavak ragozott alakjainak felismerése.	Ismert és ismeretlen szöveg pontos, folyamatos értő olvasása.	Hosszabb, bonyolultabb irodalmi szöveg megértése, értelmező olvasása.
Új szövegkörnyezetben az elsajátított szavak felismerése, megértése, visszajelzése (cselekvéssel, szóval, írásban).	Az értő néma olvasás elsajátítása és használata.	Lényeg megértése néma olvasás esetén.	A lényegét értő néma olvasás készségének és a hallott részlet beazonosítási képességének (író, cím) fejlesztése.
A rövid szöveg lényegének megértése, helyes kérdésfeltevés és helyes válasz adása.	Különböző témakörök szövegeinek feldolgozása, (különös tekintettel a görög nemzetiség életmódját bemutató történetek értelmezésére).	Szövegfeldolgozás szótárhasználattal. Hosszabb szövegek esetén a lényeg kiemelése.	A nyelvi bonyolultabb szöveg komplex megértése: tartalom összefoglalása, a főbb gondolatok kiemelése, véleményformálás.

Az értő néma olvasás fokozatos elsajátítása.	A folyékony, helyes, kifejező olvasás fokozatos elsajátítása és megfelelő használata szövegfeldolgozáskor.	A néma, értő olvasás helyes használata nyomtatott és elektronikus szövegek használatakor.	A néma, értő olvasás helyes alkalmazása ismeretterjesztő, szépirodalmi, tankönyvi és média szövegtípusok használatakor.
Rövid irodalmi szövegek (mesék, gyermekversek, történetek) olvasása.	Rövid irodalmi szövegek (mesék, gyermekversek, történetek) önálló olvasása.	A különböző műfajú szövegek fordítása görög nyelvről magyar nyelvre és magyar nyelvről görög nyelvre (levél, hír, időjárás, hirdetés).	Rövid szépirodalmi művek önálló olvasása.
Könyvtár-szolgáltatások és elektronikai források igénybevétele.	Elektronikus források nyújtotta lehetőségek megismerése.	Szókincs gyarapítás az elektronikus források használata során.	A tanulást segítő valamennyi forrás ismerete és lehetőség szerinti önálló használata a szókincs bővítés érdekében.

4. Írás:

Íráskészség. Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözet, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az alapszókincs ismert szavainak, kifejezéseinek helyes írása másolás során.	Hétköznapi témájú, egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása helyesen.	Saját gondolatok egyszerű mondatokban való megfogalmazása.	Szövegszerkesztési módszerek továbbfejlesztése, jól szerkesztett, esztétikus íráskép (hivatalos levél, e-mail, önéletrajz, külső és belső jellemzés, kérvény írása).
Olvasható, rendezett íráskép megfelelő írástempó.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.
Mondatok, rövid összefüggő írott és nyomtatott szövegek másolása, hallás utáni leírása, kevés hibával.	Másolás hibák nélkül, szavak, rövid mondatok hallás utáni leírása kevés hibával.	A görög nyelvi és nyelvhelyességi törvényszerűségek hibátlan alkalmazása az írásbeli szövegekben.	Élménybeszámoló készítése egy-egy magyarországi görög irodalmi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról, értékeiről. Önálló jegyzetelési technika kialakítása. Hibátlan helyesírás az alapvető szavakban.

Egyszerű írásbeli feladatok (pl. szavak alkotása megadott betűkkel, mondatakként adott szavakkal, egyszerű mondatokkal szövegszerkesztés) megoldása.	A görög helyesírás szabályainak alkalmazása (az írásban szótaglágítás helyes jelölése, a szavak helyes elválasztása, az ev-ef, av-af helyes használata, a ritmikai szabály írásban történő alkalmazása, a tulajdonnevek helyesírása, a görög hangzók írásban történő helyes jelölése).	Szótárhasználat segítségével egyszerű mondatok fordítása görög nyelvre a mondat szerkezet és nyelvi fordulatok különbözőségének figyelembevételével.	A nyelvtani nyelvhelyességi, stilisztikai és helyesírási ismeretek fejlesztése, nyelvtani szabályok tudatos alkalmazása az írásbeli szövegalkotásban. Szótár segítségével fordítás görögről magyarra és magyarról görögre (lehetőség szerint hibátlanul)
Egyszerű mondatok helyesen történő írása.	Törekvés a nyelvtanilag helyes mondatok alkotására, írásban.	Ismert témákban egyszerű, összefüggő szövegek, nyelvtanilag helyes írása.	Ismert témákban egyszerű, összefüggő szövegek, nyelvtanilag helyes, önálló írása.
Minta alapján rövid szövegek írása (pl. üdvözlőlap, képeslap, e-mail).	Rövid szövegek összeállítása (pl. egyszerű nyomtatvány kitöltése, levél, e-mail írása, párbeszéd, képleírás).	Különböző adatokat tartalmazó kérdőívek kitöltése. Egyszerű szövegek írása (pl. levél, képeslap, e-mail).	Rövid magánlevél, távirat, életrajz önálló megfogalmazása. E-mail írása. Személyes vélemény, álláspont hibátlan írásbeli megjelenítése.
Szövegtagolás kialakítása. Tiszta, rendezett füzet vezetés. Olvasható íráskép kialakítása.	Szövegtagolás, rendezett, tiszta, olvasható íráskép megléte. Gondos füzetvezetés.	Olvasható, tetszetős íráskép. Igényes füzetvezetés.	Hibátlan, olvasható, tetszetős írás. Megfelelő füzetvezetés.

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Beszéderítés.

- 1.1. A hallott szöveg, utasítás, kérdés, szó, szófordulat hallás utáni megértése.
- 1.2. Nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.

2. Beszédkészség.

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni.
- 2.2. Valós helyzetekben képes kapcsolatot teremteni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Megértési problémák esetén segítséget tud kérni.
- 2.4. Önbizalma, beszédbátorsága fokozatosan növekszik.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoriterek: verseket, dalokat, kiolvasókat és mondókákat, játékokat szöveghűen megjelenít.

Memoriter: dalok, 25 gyermek- és népdal ismerete, 5 gyermekjáték

A görög gyermekirodalom képviselőinek műveiből ismerni pl.: Ezoposz mítoszait, Elli Alexiu, Zahariasz Papandoniu, Vaszilisz Rotasz, Alexandrosz Pallisz, Zsorsz Szarri, Alexandrosz Papadiamandisz által írt versek, illetve rövid prózáirásait.

A Magyarországon élt, illetve élő görög szerzők témákhoz kapcsolódó versei illetve rövid prózáirásai: pl. Dimitriosz Hadzisz történetei, Szidu Evdoxia versei.

3. Olvasásértés.

- 3.1. A szavak, szövegek pontos és kifejező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. A megértést cselekvéssel vagy szóban jelezzé.
- 3.3. Tegyen szert a néma, vagy hangos, ismert nyelvi elemekből álló, értő olvasásra.
- 3.4. Legyen képes az egyszerű információk kiemelésére a szöveggörnyezetből.
- 3.5. Az értő olvasás elsajátítása során aktív és passzív szókinccse gyarapodjon.
- 3.6. Érdeklődjön népcsoportja kultúrája iránt.

4. Írás.

- 4.1. Az írás jelrendszerének ismerete.
- 4.2. Egyszerű írásbeli feladatok megoldása, szöveg másolása, tollbamondás utáni leírása, helyesen.
- 4.3. Rövid, összefüggő szöveg írása: e-mail, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó.

5- 8. Évfolyam

1. Beszédeértés.

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, alapvető információk hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókinccse ismerete mindennapi helyzetekben, új szöveggörnyezetben

2. Beszédkészség.

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni hétköznapi témában
- 2.2. Valós helyzetekben képes közvetlen információt cserélni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejezi.
- 2.4. Társasági beszélgetésben megérteti magát..
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoritereket értelmezően, szöveghűen tolmácsol, megjelenít.

Memoriter: dalok, 35 gyermek- és népdal ismerete, 5 gyermekjáték

A görög gyermek- és ifjúsági irodalom képviselőinek műveiből ismerjen: Dionisziosz Szolomosz, Telosz Ágrasz, Kosztasz Varnalisz, Fotisz Kondoglu, Alki Zei, Jeorgiosz Viziinosz, Iliasz Venezisz, Dido Szoitiriu, Evjenia Fakinu, Kosztisz Palamasz, Odisszeasz Elitisz, Jannisz Ritszosz, Jeorjiosz Szeferisz, Nikosz Kazandzakisz és mások műveit..

A Magyarországon élt görög szerzők témákhoz kapcsolódó versei , illetve prózaíráσαι: pl.Vula Masztori, Dimitrisz Hadzisz.

3. Olvasásértés.

- 3.1. Szövegek pontos, kifejező és értelmező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. Lényeges információk kiemelése a szöveggörnyezetből.
- 3.3. Néma, vagy hangos, értő olvasás helyes használata.
- 3.4. Információk kiemelése a szöveggörnyezetből.

4. Írás.

- 4.1. Az írás jelrendszerének alapos ismerete .
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák
- 4.3. Tömör, összefüggő szöveg írása: e-mail, sms, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Folyékony írástechnika.

9-12. Évfolyam**1. Beszédeértés.**

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, elhangzott információ hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókincs ismerete mindennapi helyzetekben, új szövegkörnyezetben
- 1.3. Követi a nemzetiségi vagy anyanemzetből származó beszélő gondolatmenetét.

2. Beszédkészség.

- 2.1. Beszéde érthető, jól artikulált, összefüggő.
- 2.2. Természetesen tud beszélgetést folytatni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Beszélgetés során véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejti, indokolja.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoriterekert értelmezően, szöveghűen tolmácsol, megjelenít.
- 2.7. Szókincse jó.

Memoriter: dalok 30 gyermek- és népdal ismerete

A görög irodalom képviselőinek remekműveiből ismerjen: Homérosz, eposzait, Aischülosz, Szophoklész, Euripidész, Arisztophanész, egy-egy művét, Andreasz Kalvosz ódait, Emmanuil Roidisz, Konsztandinosz Kaváfisz, Angelosz Szikelianosz, Sztratisz Mirivilisz, Jakovosz Kambanelisz, Nikiforosz Vrettakosz rövid próza írásait, illetve jellegzetes verseit.

A Magyarországi görög irodalomból:

Dimitrisz Hadisz novellai, Athanasziosz Hrisztopulosz, Mihalisz Ganasz, Rula Kaklamanaki verseit.

3. Olvasásértés.

- 3.1. Hosszabb, összetettebb szövegek komplex megértése.
- 3.2. Szövegelemzési eljárások ismerete.
- 3.3. A szövegtartalom tömör reprodukálása.
- 3.4. Hangos és néma olvasás stratégiájának ismerete.
- 3.5. Szövegek stíluselemei és retorikája.

4. Írás.

- 4.1. Az írás jelrendszerének maradéktalan ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helysírasi normák, nyelvtani ismeretek.
- 4.3. Összefüggő szöveg érthető, világos megfogalmazása
- 4.4. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Folyékony írástechnika.

2. Görög népismeret

(Valamennyi oktatási forma számára)

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben-időben
5. A tartalom kulcselemei
6. Reflexiót irányító kérdések

Fejlesztési feladatok**1. Ismeretszerzés, tanulás**

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Ismeretszerzés céljából,	Ismeretszerzés céljából	Ismeretszerzés személyes	Ismeretszerzés irányított

<p>be mutatkozni egymásnak, elmondják, hogy Magyarországon hol laknak. Megmutatják a térképen, honnan származik családjuk. Behoznak görögországi fényképeket, családi emléktárgyakat vagy bármi mást, és elmesélik történetüket. Rövid történeteket mondanak el a könyvekben, és az osztály falain látható képekről, nemzeti hősookról. Ókori állatmeséket, rövid mítoszokat, népszokásokról és szentekről szóló legendákat, népmeséket, és gyermekverseket olvasnak. Görög zenét és dalokat hallgatnak, részt vesznek a március 25-i és az október 28-i nemzeti ünnepeken. Megfigyelik, hogyan ünnepelnek a görögök. A gyerekek a családdal együtt készülnek a karácsonyi és húsvéti ünnepekre, és ismereteket, tapasztalatokat szereznek a görög szokásokról, hagyományokról.</p>	<p>megtekintik a környezetükben található első görög diaszpóra emlékeit. Megfigyelik az ortodox templomok külső és belső ismérveit. Legendák olvasása az ortodox egyház nagy szentjeiről. Történelmi dalok, legendák olvasása Konstantinápoly elestéről, képekből, filmekből és a tömegkommunikációs eszközökből több ismereteket szerezni a kor történelmi eseményeiről. A görög történelem sorsdöntő irodalmi alkotások, legendák, kleftisz-dalok olvasása az ókortól napjainkig (pl. perzsa háborúk, Nagy Sándor hódításai, Konstantinápoly eleste, 21-es szabadságharc, kis-ázsiai katasztrófa, ellenállás, polgárháború, 67-es diktatúra, illetve történelmi filmek megtekintése. Az írások a görög nyelvhasználati sajátosságainak a megfigyelésére is alkalmasak. A tanultak felhasználása projektek tervezésében és készítésében a görögség sajátos életmódjával, a család és környezete nemzetiségi kötődésével kapcsolatban.</p>	<p>görögországi és magyarországi beszélgetésekből, tárgyak, képek, épületek, műemlékek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből. Információk gyűjtése az első és második görög diaszpóra múlt és jelen életéről, nyelvhasználati sajátosságairól az iskolai könyvtárban, a miskolci Ortodox Múzeumban (ahol régi iskolai füzetek is vannak), az Önkormányzat folyóirataiban, a Magyar Rádió Görög Nemzetiségi Műsorából. A gyűjtött adatok felhasználása projektek, bemutatók tervezésénél és végrehajtásánál. A tanuló mutassa be a görögség főbb lakóhelyeit, magyarázza az életmód és környezet közötti fontosabb összefüggéseket (kereskedelmi központok, ipari, illetve mezőgazdasági területek).</p>	<p>beszélgetésekből, tárgyak, képek, épületek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, tömegkommunikációs eszközökből, filmekből. Adott témához információk gyűjtése, projekthez könyvtárban, múzeumban, médiatárban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése, értelmezése és bemutatása. Tudja magyarázni a görögség szimbólumait, bemutatni jelentősebb ünnepeit, szokásait. A tanultak felhasználása új feladathelyzetben.</p>
---	--	---	---

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Kérdéseket tesznek fel egymásnak a családjukról, görögországi származásukról, jelenlegi lakóhelyükről. Véleményt nyilvánítanak környezetükről, tanulmányi kirándulásairól, anyanyelvi táborokról, görögországi utazásaikról és élményeikről. Eljátsszák az ismert ókori állatmeséket, mitológiai történeteket, Jézus születéséről szóló legendát, farsangi dalokat és maskarás játékokat. Karácsonyi és húsvéti kalandok előadására készülnek. Elmondják</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. (Az első görög diaszpóráról, a görög történelem sorsdöntő eseményeiről, a görög nyelv- és irodalomról). A görögség ismert képviselőinek tettei a közösség formálása érdekében. Magyarországi görög híres emberek, történelmi személyiségek, hétköznapi emberek jellemzése (pl. Szinasz, Zavirasz, Hadzisz, színművészek, képzőművészek, sportolók, stb.). A különbségek felismerése</p>	<p>A nemzetiség és az anyanemzet kulturális életének, kiemelkedő eseményeinek elbeszélése (hangversenyek, színházi bemutatók, könyv- és képzőművészeti kiállítások, évfordulók, sportesemények). Jelenetek eljátszása, részvétel regionális fesztiválokon, kulturális eseményeken. Önálló vélemény és kérdések megfogalmazása a görögség elmúlt és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a görögség sorsfordulóival kapcsolatban. Önálló állásfoglalás és érvelés, különböző, a görögség sorsát meghatározó nézetekről, cselekedetekről. Szépirodalmi, publicisztikai nemzetiségpolitikai munkák összevetése, kritikai feldolgozása. Szövegek, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. Önálló vélemény megfogalmazása a görögséget érintő eseményről, jelenségekről, ismert nemzetiségi személyekről. A</p>

véleményüket, hogy hogyan ábrázolják a könyvek a görög hősokeket, s milyennek képzelik őket ők maguk.	és a változások nyomon követése egy-egy történelmi, a nemzetiség szempontjából sorsdöntő jelenség kapcsán (pl. a katonai diktatúra bukása Görögországban, 1974-ben, a nemzetiségi önkormányzatok megalakulása 1995-ben, Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz 2004-ben).	A görögség történelmének, társadalomföldrajzának ismerete. Jelenségek tárgyhú és kritikai bemutatása, sorsfordulók értelmezése (pl. kis-ázsiai katasztrófa, polgárháború). Az anyaország történelme és társadalomföldrajza jellegzetes vonásainak bemutatása.	magyarországi nemzetiségi és emberi jogi rendszer értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok alapján. A görögség nemzetközi kapcsolatainak kritikai bemutatása múltban és jelenben. Naprakész tájékozottság aktuális nemzetiségpolitikai és emberi jogi jelenségekről. Azok összehasonlítása strukturális és funkcionális szempontok alapján. A jövő trendjének felvázolása. A görögség anyaországon kívüli jelenlétének ismerete, bemutatása. Alapvető ismeretek szerzése a Külföldön Élő Görögök Titkárságáról, a Görögök Világszövetségéről, annak ifjúsági tagozatáról, tevékenységük kritikai bemutatása.
---	---	---	--

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Beszélgetés a görög közösség problémáiról, terveiről. A tanulók, ha nem értenek valamit, tegyenek kérdéseket tanítóiknak, szüleiknek, és nyilvánítsák ki saját véleményüket az adott témáról. Készítsenek osztálykiállításokat tanulmányi kirándulásairól, nyelvi táborokról, ünnepi szerepléseikről, görögországi utazásairól stb., és tartsanak kis élménybeszámolókat ezekről. Készítsenek különböző anyagokból: zászlókat, kalikancarosokat, tavaszköszöntő fecskét mártisszal, Kira szarakoszi bábut, húsvéti gyertyákat, tojásokat stb. Ezeknek az eseményeknek, történeteknek, szokásoknak, mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése. Rajzok készítése görög népviseletekkel,	Beszélgetés és vita egy-egy a görög nemzetiséget érintő témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele (pl. milyen műsorok legyenek a görög hagyományörző összejöveteleken és milyen a nemzeti ünnepeken). Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről (pl. görög közmondások, naptárak, receptek, képeslapok, növényhatározók stb.). Fogalmazás írása valamely görög nemzetiségi témáról (pl. a görög iskola és a szülők kapcsolata, a család részvétele a közösségi életben, nyelvi táborok értékelése). Rajz készítése görög nemzetiségi témáról (pl. görög sportnapok, iskolai farsang, báránysütés). Görög tárgymásolatok, hímzések	Események, történetek elbeszélése a nemzetiségeket érintő témában, élőszóban. Vitás kérdések, vélemények felvetése, megbeszélése. Szóbeli beszámoló a saját gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről (pl. hétköznapi szavak dimotiki és katharevusza formáinak a gyűjtése). Fogalmazás írása valamely görög nemzetiségi témáról. Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése.	Beszélgetés és vita egy-egy nemzetiségpolitikai, emberi jogi témáról. A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével, a tolerancia gyakorlása. Beszámoló, kiselőadás tartása a görög irodalomból, műfordításból, a publicisztikából, a sajtó, a rádió- és a tévémsorok alapján (görögországi, diaszpórai, magyarországi). A magyarországi görögökről önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tabló és magyarázat készítése.

hangszerekkel, másolatok tájakról, műemlékekről, szobrokról, tárgyakról stb., és rövid beszámolók alkotásairól.	készítése. Rövid történetek, jelenetek eljátszása.		
---	--	--	--

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Megtanulják a tanulók az időre vonatkozó kifejezéseket: perc, óra, nap, hét, hónap, év és kifejezéseket ezekkel a fogalmakkal kapcsolatban és ismerős környezetükre vonatkozóan, pl.: amikor nagyszülei gyerekek voltak, nagyon régen az ókori görögök idejében. Idő meghatározása a tanulók által készített órával (pl. fából, papírból, műanyagból).</p> <p>Események, jelenségek, személyek stb. időrendbe állítása, pl. családi történetek.</p> <p>Ismerkedés Görögország földrajzi térképével, azok másolása, kiszínezése kézi munkával. A térképen felismerik a tengert, a hegységeket, Görögország fővárosát és az ország határait. települések.</p>	<p>A tanulók bővítik az idő tagolására szolgáló kifejezések használatát: perc, óra, nap, hét, hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő.</p> <p>Képesek időben elhelyezni fontosabb görög történelmi eseményeket (pl. Nagy Sándor uralkodása idején, a polgárháború után). Krisztus előtt, Krisztus után.</p> <p>Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</p> <p>Az idő ábrázolása játékkal és vizuális eszközökkel (pl. időszalag készítése).</p> <p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p> <p>Egyszerű térképek készítése vagy másolása kézi munkával. A térkép domborzati elemeinek biztos ismerete, pl. Görögország határai és az ország szomszédjai. A tanult helyek megkeresése a térképen (pl. történelmi helyek, tanulók felmenőinek szülőhelye, a görög nemzetiség lakóhelyei Magyarországon térképen).</p> <p>Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről (pl. az újkori Görögország első és második fővárosa).</p> <p>Távolságok számítása történelmi térképeken (Görögországon és Európán belül).</p>	<p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések biztos és gyakori használata: pl. hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő, a múltban, Krisztus előtt, Krisztus után.</p> <p>Ismert események időbeli meghatározása, mint pl. a görög diaszpóra életének mérföldkövei, Görögország történelmének főbb állomásai.</p> <p>Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése.</p> <p>Egyszerű kronológiai számítások és különböző események, jelenségek, tárgyak, személyek időrendbe állítása.</p> <p>Európa, Görögország térképének másolása kézi munkával. A térkép elemeinek biztos ismerete: Görögország folyóinak és tengereinek, határainak felismerése.</p> <p>A tanult helyek megkeresése a térképen (pl. a görög diaszpóra letelepedésének útvonalán létesült görög falvak, közösségek).</p> <p>Események, jelenségek leolvasása Európa, Magyarország és Görögország történelmi térképéről.</p> <p>Történelmi helyszínek modellezése.</p> <p>Események kapcsolása a tanult helyekhez.</p>	<p>Történelmi korszakok, periódusok nevének használata a történelmi idő tagolására (pl. Bizánc kora, Török Hódoltság kora).</p> <p>Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése.</p> <p>Fontosabb események, jelenségek időpontjának ismerete, azok elhelyezése egymáshoz viszonyítva. (a görög szabadságharc éve).</p> <p>A világtörténet, az európai történelem, a görög történelem és a helytörténet eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak értelmezése. (pl. a 2. világháború és annak folytatása görög polgárháborúban).</p> <p>Az egyes történelmi jelenségek (gazdaság, kultúra, politika stb.) eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.</p> <p>Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása (pl. Bizánc területi változásai az évszázadok során), a változások hátterének feltárása.</p> <p>Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból.</p> <p>Vaktérképeken tanult helyek bejelölése és azokhoz jelentősebb eseményekhez való társítása (pl. Akropolis, Krétai irodalmi és művészeti központja).</p>

5. A tartalom kulcselemei

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - egy-egy görög híres ember (pl. művész, felfedező, feltaláló, tudós, szent, uralkodó, politikus) életével, tevékenységével, jellemvonásaival megismerkedjenek, és ennek kapcsán azt is felismerjék, hogy az emberek régen másként éltek és gondolkodtak, mint ma; - nemzeti ünnepeinkhez és jelképeinkhez kapcsolódó eseményekkel megismerkedjenek (március 25. és október 28.); <p>- beszélgessenek olyan kérdésekről, mint a viselkedési és illemszabályok a görög és a magyar viselkedésformák közötti hasonlóságok és különbségek (pl. étkezési szokások), a kölcsönösség szerepe az illemben, külső és belső jellemvonások, a jó és rossz tulajdonságok, a rokonság, a barátság, a rászorulóak segítése;</p> <p>- megismerjék a magyar és a nemzetiségi iskola életének legfontosabb szabályait</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a görög hagyományokról, a görög diaszpóra lakóhelyének múltjáról, az azokat fenyegető veszélyekről; - megismerjenek néhány görög történelmi mondát és mítoszt - a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák (pl. Athéni aranykor, mükénéi kultúra, az 1821-es szabadságharc éveit); - ismereteket szerezzenek a görög állam kialakulásának és történetének fontosabb fordulópontjairól és kiemelkedő személyiségeiről; - ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapijai a különböző korokban és országrészekben (pl. kontinensen, szigeteken, a városállamok, Nagy Sándor idejében, a török hódoltság, a 20. században); - megvitathassák melyik történelmi szereplő nézőpontját fogadják el; - további ismereteket szerezzenek a görög és nemzetiségi népszokásokról, a hagyományos életmódról; - ismerkedjenek a görög etnikai nemzetiségek életével, <p>beszélgetést folytassanak olyan témakörökről, mint az emberek közötti különbségek, a nemek közötti kapcsolatok, az egyén és a közösség</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - további mély ismereteket szerezzenek a görög hagyományokról, a görög diaszpóra lakóhelyének múltjáról, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről (pl. a görög Beloiannisz falu elnéptelenedése); - a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák (pl. a Balkán-félsziget. unióinak harcai az egyes időszakokban); - egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák; - további ismereteket szerezzenek a görög állam és nép történetének fontosabb fordulópontjairól és görög történelem kiemelkedő személyiségeiről; - további ismereteket szerezzenek az európai történelem jelentős állomásairól és azok hatásáról a görög történelem alakulásában; - ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak a görög emberek hétköznapijai a különböző korokban (pl. a 1. és 2. diszpóra élete Magyarországon, a tanulók nagyszüleinek élete), - továbbá politikai konfliktusokról (forradalmakról, háborúkról), különösen azok hétköznapi, emberi, erkölcsi vonatkozásairól; - önállóan értelmezzenek múltbeli eseményeket saját nézőpontjuk alapján. - megfelelő szinten tudjanak beszélgetni és vitázni olyan témakörökről, mint az 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy</p> <ul style="list-style-type: none"> - további ismereteket szerezzenek a görög hagyományokról, a görög diaszpóra lakóhelyének múltjáról, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről; - egy-egy történelmi témát vagy időszakot (a politika-, a gazdaság-, a társadalom-, a tudomány-, a technika- vagy a művelődéstörténet, illetve a történelmi ökológia köréből) átfogóan tanulmányozzanak és összehasonlítsanak; Ilyen lehet pl. a demokrácia születése és fejlődése görög földön. - további ismereteket szerezzenek a görög állam és a görög nép történetének fontosabb fordulópontjairól, ismerjék a görög ókori, bizánci és újkori történelem kiemelkedő személyeit; - további ismereteket szerezzenek az európai történelem jelentős eseményeiről és Görögország helyéről azokban, továbbá a görögök szerepéről az Európán kívüli civilizációk életében (görög demokrácia, Nagy Sándor terjeszkedése és városalapításai, a 2. világháborús Antant tagság); - ismereteket szerezzenek a görög diaszpóra történetéről és kultúrájáról világszerte; - a magyarországi nemzeti és etnikai nemzetiségek történetéről; - megismerkedjenek a 20. század nagy hatalmi, társadalmi és értékkonfliktusaival (pl.

	<p>viszonya, - ismerjék az alapvető fogyasztói magatartásmintákat, egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni a reklám szerepét.</p>	<p>emberek közötti különbségek, a nemek közötti kapcsolatok, az egyén és a közösség viszonya, - a gazdálkodás kérdései, a demokrácia és az emberi jogok; nemzetközi humanitárius jog alapelvei - szembesüljenek a szabadság és a felelősség emberi dimenzióival a magán- és a közélet különböző területein; - egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni a reklám és marketinghatások szerepét.</p>	<p>gyarmatosítás, világháborúk, nukleáris hatalmak, nemzetközi katonai szövetségek) és azok globális következményeivel (pl. munkaerőpiac alakulása, rasszizmus, terrorizmus). - vitassanak meg olyan témákat, mint az emberi elme, az erkölcs, a szexualitás, a munkavállalás, Magyarországon, Görögországban és az Európai Unió politikai rendszere, az érdekképviseltek, a demokrácia, az emberi jogok, az alapvető szabadságjogok, a fegyveres konfliktusok és a nemzetközi humanitárius jog alkalmazása. - szembesüljenek a szabadság és a felelősség emberi dimenzióival a magán- és a közélet különböző területein; - ismerjék az alapvető fogyasztói magatartásmintákat és egy konkrét példán keresztül tudják értelmezni a reklám és marketinghatások szerepét.</p>
--	--	---	---

6. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>- Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Milyen jellemző tulajdonságai vannak? Miben hasonlítok másokhoz? Miben különbözöm másoktól? - Mire vagyok képes? Mire nem vagyok képes? - Milyen szeretnék lenni? - Miért van szükség szabályokra? - Mit jelent az, hogy kétnemzetiségűek (görögök)</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Mi az ember? Miben különbözik az állatoktól? - Miben hasonlítunk mindannyian? Honnan erednek az emberek közötti különbségek? - Miért gondolkodnak másként a különböző életkorú emberek? - Mi mindentől függhet a döntések és tettek megítélése?</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Mit jelent az, hogy minden embert egyenlő méltóság illet meg? - Mit tehet az egyes ember másokért, a közösségért, a rászorulókéért? - Van-e fejlődés a történelemben? - Miért vannak háborúk? - Milyen szerepet játszik a természeti környezet az egyes országok, civilizációk</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Vannak-e abszolút erkölcsi értékek? - Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog? - Milyen útjai vannak az önmegvalósításnak? - Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek? - Milyen értelemben beszélhetünk ok-okozati</p>

és magyarok) vagyunk?	<p>- Miért vannak szegények és gazdagok?</p> <p>- Milyen mértékben határozza meg a természeti környezet az emberek mindennapi életét és kultúráját?</p> <p>- Miért van az, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen élik át?</p>	<p>életében?</p> <p>- Mitől függnek az egyes emberek, embercsoportok érdekei?</p> <p>- Miért vannak gazdag és szegény országok?</p> <p>- Milyen mértékben hatnak a „nagy emberek” a történelmi eseményekre és folyamatokra?</p> <p>- Mi a hit, a vallás szerepe az egyes ember és a társadalmak életében?</p> <p>- Van-e célja az emberi életnek, illetve az emberi történelemnek?</p>	<p>viszonyokról a történelemben? Van-e történelmi determinizmus?</p> <p>- Haladhat-e kényszerpályán egy ország történelme?</p> <p>- Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak?</p> <p>- Hogyan lehetséges az, hogy ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen értelmezik?</p> <p>- Mi az erőszak szerepe a történelemben?</p> <p>- Hogyan befolyásolja a geopolitikai helyzet egy állam, egy térség lehetőségeit (Görögország flottahatalma, Magyarország mezőgazdasági előnyei)?</p> <p>- Hogyan változott az állam szerepe a történelemben?</p> <p>- Az érdekek vagy az értékek hatása erősebb-e a különböző korok társadalmában?</p>
-----------------------	---	--	---

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. A magyarországi görögök, görögök által is lakott települések Magyarországon.
2. A görög nyelv.
Idiomatizmusok
3. A települési közösségek élete.
A család szerepe. A lakóház és környéke. Régi foglalkozások és munkaeszközök. Ruházkodás. Népi étkezési szokások.
4. Görög népszokások, néhány jellegzetes *régi és új szokás*
(pl. a karácsonyi, illetve húsvéti ünnepekörök).
5. Népi gyermekjátékok- és dalok. Görög szólások, közmondások és találós kérdések.
6. A játék(készítés) a múltban és napjainkban. Kreatív játékok különböző tárgyakkal.

5-6. Évfolyam

1. A magyarországi görögség történetének jelentősebb eseményei
(pl. a 19. század végi virágzás, illetve a 20. századi újratelepítés időszaka).
2. Ókori és bizánci történelmi provinciák, és Hellasz földrajzi tájegységei.
Görögország földrajzához és történelméhez kapcsolódó legendák.
3. Neves magyarországi görög személyiségek.
4. A magyarországi görögök *múltjáról és jelenéről* (életmód, *mesterségek, népviselet, népi konyhaművészet, szokás-és hagyományvilág*).
5. A környék, a lakóhely *környezeti és kulturális értékei*

7-8. Évfolyam

1. A tájegységek, a görög kultúra és civilizáció központjai.
2. A magyarországi görög települések *(hely)története*
3. Neves magyarországi görög személyiségek szerepe, küldetésadata
4. A görög *kulturális intézmények* és a görög nyelvű sajtó
5. A lakókörnyezet, a lakóház régen és ma
6. Nemzetiségpolitikai alapismeretek

9-12. Évfolyam

1. **Görögország földrajza**
Görögország földrajzi elhelyezkedése
Tájak a (nép)művészeti alkotásokban.
2. **A görögök története**
A kezdetek. A bizánci birodalom és szomszéd népek. A török hódoltság. A nemzeti újjászületés kora. A modern állam kiépítése. Görögország, az első világháború után. A Kisázsiai katasztrófa. A második világháború és a polgárháború. A katonai diktatúra Görögországban. A demokratikus rend visszaállítása.
- 2.1. A magyarországi görögök története
A magyar – görög bizánci kapcsolatok. Konstantinápoly eleste utáni első kivándorlási hullám.
A XVIII. századi görög települések virágkora. Görögök a magyar szabadságharc idején.
- 2.2. Helytörténet. Nemzeti – kulturális, törekvések. Neves személyiségek.
Kulturális intézmények, iskola, oktatás, alapítványok. A görög nyelvű sajtó és kiadványok. Kulturális élet a XX. század második felében.
3. **Nemzetiségpolitikai ismeretek**
Nemzetiségi jogi és állampolgári ismeretek.
A nemzetiségpolitika jogszabályi keretei
4. **A görög nyelv**
Az indoeurópai nyelvcsalád és a görög nyelv. Ókori görög dialektusok, a koiné, és a kétnyelvűség kora. A dimotiki győzelme és hivatalos nyelv nyilvánítása 1974-ben.
5. **A vallás és az egyház szerepe a görögök kultúrájában**
Ókori többitenség. Kereszténység, ortodoxizmus (1054). A szent építmények stílusjegyei. Egyházi himnuszköltészet remekei.
6. **A magyarországi görögök népi kultúrája**
Görög és más ajkú közösségek együttélése. A tradicionális típusú család. Ősi tevékenységek és mesterségek. Lakókörnyezet, lakóház, ruházkodás. Népi étkezési szokások, speciális ételek. Naptári ünnepek és szokások. Népzene és néptáncművészet.
7. **Tájak, korok, alakok találkozása a művészet és tudomány alkotásaiban**
8. **Görögország helye Európában és a világban.**
9. **A szülőföldélmény kifejezése magyarországi görög költők, írók, képzőművészek alkotásaiban.**

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ

Ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία

(Για συμπληρωματική εκπαιδευτική μορφή και σχολεία γλώσσας)

Αναπτυξιακές ασκήσεις

1. Κατανόηση προφορικού λόγου. Κατανόηση λόγου που ακούγεται. Κατανόηση των πιο συχνών διατυπώσεων και λέξεων. Κατανόηση σύντομων, σαφών, απλών μηνυμάτων και το νόημα διάφορων συχνών κειμένων. Κατανόηση σημαντικών πληροφοριών από τις τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές που συσχετίζονται με επίκαιρα γεγονότα, με την καθημερινή ζωή, με την οικογένεια, με το περιβάλλον, με την εθνικότητα και με θέματα που αφορούν το ενδιαφέρον και τις σπουδές του μαθητή.

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
Αναγνώριση του νοήματος σύντομων κειμένων. Η παρατήρηση και εφαρμογή της εξω-γλωσσικής επικοινωνίας.	Η αναγνώριση και εφαρμογή των διάφορων μορφών της επικοινωνίας.	Κατανόηση προφορικών γνωστοποιήσεων στην ελληνική γλώσσα και η αντίδραση στα ερεθίσματα αυτά.	Κατανόηση προφορικών γνωστοποιήσεων στο ρυθμό της ζωντανής ομιλίας, ακούγοντάς τες μόνο μία φορά, σε διαφορετικές περιστάσεις του λόγου. Σωστή αντίδραση στα ερεθίσματα αυτά.
Κατανόηση προφορικών γνωστοποιήσεων, απλών οδηγιών, εκφράσεων, παρακλήσεων, ερωτήσεων και εντολών. Επικείμενη αντίδραση στα ερεθίσματα αυτά.	Η κατανόηση των απλών προφορικών οδηγιών, εκφράσεων, παρακλήσεων και εντολών. Επικείμενη αντίδραση σε αυτά.	Η κατανόηση του νοήματος του ακουστικού λόγου, επικείμενη σωστή αντίδραση στα ερεθίσματα αυτά. Κατανόηση προφορικών μηνυμάτων.	Η κατανόηση του νοήματος σε περιστάσεις της καθημερινής επικοινωνίας, κατοχή και εφαρμογή του λεξιλογίου της.
Κατανόηση απλών ερωτήσεων και απαντήσεις σε θέματα που σχετίζονται με την οικογένεια, το σχολείο, το ντύσιμο, τα ψώνια, τον οικισμό.	Η αναγνώριση της σημασίας των λέξεων και εκφράσεων που έχουν μάθει σε συνδυασμούς λέξεων και προτάσεων.	Η κατανόηση του νοήματος άγνωστου κειμένου, με βάση τις κυριότερες λέξεις και προηγούμενες ουσιαστικές πληροφορίες.	Η κατανόηση του περιεχομένου των αντιλήψεων και λόγων, ανταπόδοση αυτών στην κατάσταση χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο.
Γνωριμία και κατανόηση τραγουδιών, παιχνιδιών, παραμυθιών που συσχετίζονται με τη ζωή της ελληνικής εθνικότητας.	Η αναγνώριση και κατανόηση τραγουδιών, παιχνιδιών, παραμυθιών που συσχετίζονται με τη ζωή της ελληνικής εθνικότητας στα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα	Η αναγνώριση και κατανόηση του νοήματος των πληροφοριών στα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα που συσχετίζονται με τα θέματα που έχουν διδαχτεί.	Η αναγνώριση και κατανόηση των πληροφοριών που συσχετίζονται με τις έννοιες που έχουν προσλάβει από ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα.
Τα αξιοθέατα της Ελλάδας και της Ουγγαρίας. Η κατανόηση της συνοχής του λόγου και περιεχομένου των αναγνωσμάτων που συσχετίζονται με αυτούς τους θεματικούς κύκλους.	Κατανόηση των αναγνωσμάτων που συσχετίζονται με τους θεματικούς κύκλους που έχουν διδαχτεί. Απαντήσεις σε ερωτήσεις σχετικά με τα σύντομα κείμενα των θεμάτων (στην ελληνική και ουγγρική γλώσσα).	Η κατανόηση του νοήματος του προφορικού λόγου στα ακόλουθα θέματα: οικογένεια, παιδεία, επιλογή σταδιοδρομίας, επάγγελμα, ελεύθερος χρόνος, πολιτισμός, αθλητισμός, ταξίδι, πληροφοριακή, ταχυδρομείο, κουζίνα, προστασία υγείας, η ζωή της ελληνικής εθνικότητας.	Κατανόηση του περιεχομένου ταινιών κινηματογράφου και εκλαΐκευσης πολιτισμού, καθώς και ελληνικών λογοτεχνικών κειμένων σε διάλεκτο.

2. Ικανότητα προφορικού λόγου. Συμμετοχή στην απλή, καθημερινή επικοινωνία, απάντηση σε απλές ερωτήσεις των αναφερόμενων θεμάτων. Απλή και σαφή έκφραση, διατύπωση των δικών του βιωμάτων, σκέψεων, απόψεων και συναισθημάτων ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας, σε απλές και σύνθετες προτάσεις. Να μη κάνει βασικά γλωσσικά λάθη στον προφορικό λόγο.

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
Σωστή προφορά, σωστή άρθρωση των διαφορετικών	Συμμετοχή σε απλό διάλογο. Σωστός τονισμός	Κατανόηση προφορικού λόγου – απόδοση σε	Από γλωσσική άποψη, χρησιμοποίηση σύνθετου

φθόγγων της ελληνικής από την συγγκριτική γλώσσα, ορθοφωνία..(π.χ. γάμα, δέλτα, θήτα)	και ορθοφωνία προτάσεων.	συντομία του περιεχόμενου προφορικού κειμένου, κινηματογραφικών ταινιών . Θαρραλέα συμμετοχή στην καθημερινή επικοινωνία..	λεξιλογίου στη διάρκεια της καθημερινής επικοινωνίας.
Επίτευξη σωστής εκφραστικής ομιλίας.	Επίτευξη σωστής προφοράς, νοητής και εκφραστικής ομιλίας.	Επίτευξη σωστής, νοητής, εκφραστικής ομιλίας. Επίτευξη απλής, σωστής έκφρασης των απόψεων, σκέψεων, συναισθημάτων.	Επίτευξη σωστής, εκφραστικής ομιλίας, για ελεύθερη, πειστική, νοητή επικοινωνία.
Δημιουργία προτάσεων, ερωτήσεων σε καθημερινές περιστάσεις (π.χ. ανάλογοι με την ημέρα χαιρετισμοί, συστάσεις, να λαμβάνει και να δίνει πληροφορίες)	Ενεργή συμμετοχή στη συνομιλία με τη βοήθεια ερωτήσεων, διήγηση σε απλές προτάσεις βιωμάτων και γεγονότων.	Αυτόβουλη συνομιλία, έκφραση γνώμης, χαρακτηρισμός ανθρώπων, περιγραφή τόπου, αντικειμένων με τη χρησιμοποίηση του γνωστού λεξιλογίου. Σωστή, απλή έκφραση των σκέψεων και συναισθημάτων του. Ερωτήσεις για τα αίτια.	Διατύπωση αυτόβουλων σκέψεων, γνώμης, βιωμάτων. Η έκφραση της συμφωνίας και διαφωνίας σε καθημερινές περιστάσεις.
Σωστή δημιουργία σχέσης με συνομήλικους και ενήλικους (με λίγη βοήθεια) Σύντομες αφηγήσεις με τη βοήθεια εικόνων, εικονογραφημάτων, αφήγηση μύθων, παραμυθιών, δραματοποίηση αυτών, με σωστή προφορά Αποστήθιση ποιημάτων, τραγουδιών, σύντομων κειμένων, παιχνιδιών και γλωσσοδετών, παρουσίαση στους συμμαθητές.	Παράκληση βοήθειας για σωστή δημιουργία σχέσης με συνομήλικους και ενήλικους, σε περίπτωση προβλήματος (με απλή, κατανοητή, σωστή προφορά) Περίληψη σε 2-3 φράσεις το νόημα ενός αναγνώσματος. Δημιουργία απλών ερωτήσεων και απαντήσεων με σωστή συντακτική σειρά των λέξεων και σε διάφορες περιστάσεις. Η σωστή προφορά των ελληνικών φθόγγων, η σωστή άρθρωση των φθόγγων που διαφέρουν από την συγγκριτική προφορά. Αποστήθιση ποιημάτων, τραγουδιών και άλλων διάφορων κειμένων. Εκφραστική παρουσίαση αυτών.	Παράκληση βοήθειας, παροχή βοήθειας για σωστή δημιουργία σχέσης με συνομήλικους και ενήλικους σε περίπτωση προβλήματος. Η διατύπωση δικών του βιωμάτων με συσχετιζόμενες ερωτήσεις. Η χρησιμοποίηση τυπικών ευγενικών εκφράσεων, ιδιωματισμών. Επίτευξη ικανοποιητικής καλλιτεχνικής παράστασης λογοτεχνικού έργου, με σωστή προφορά.	Παράκληση βοήθειας, παροχή βοήθειας στη σωστή δημιουργία σχέσης με συνομήλικους και ενήλικους σε περίπτωση προβλήματος. Αν χρειαστεί αναλαμβάνει την πρωτοβουλία διαλόγου. Η ανάκληση αντιλήψεων και λόγων ανάλογα με την περίπτωση διαλόγου χρησιμοποιώντας το κατάλληλο λεξιλόγιο. Η κατανόηση του εαυτού του σε καθημερινές, συνηθισμένες περιστάσεις. Η αποστήθιση και η νοηματική διερμηνεία καθημερινών κειμένων και λογοτεχνικών έργων, επίτευξη ικανοποιητικής παράστασης.

3. Κατανόηση ανάγνωσης: Κατανόηση αναγνώσματος. Κατανόηση καθημερινών εκφράσεων, βασικών στοιχείων, που αφορούν την καθημερινή ζωή του μαθητή, την οικογένειά του, τον περίγυρό του, την εθνικότητά του. Η συμπυκνωμένη αναπαραγωγή του περιεχόμενου ενός αναγνώσματος, αναζήτηση των πληροφοριών, ο τονισμός του νοήματος του αναγνώσματος. Η κατανόηση των μεταδιδόμενων απόψεων και αισθημάτων. Ο εμπλουτισμός του παθητικού και ενεργητικού λεξιλογίου του μαθητή.

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
Κατανοητή, ακριβή, συνεχής και εκφραστική ανάγνωση κειμένων, δυνατά και σε σωστό ρυθμό. Με καλή προφορά και καλό τονισμό.	Αναζήτηση γνωστών λέξεων, συντακτικών στοιχείων στο αναγνωσμένο κείμενο, κλειδί λέξεων, αναγνώριση γνωστών λέξεων σε διάφορες μορφές της κλίσης.	Κατανοητή, ακριβή, συνεχής ανάγνωση γνωστού και άγνωστου κειμένου.	Κατανόηση πολυσέλιδου και πολύπλοκου λογοτεχνικού κειμένου, κατανοητή ανάγνωση.
Αναγνώριση, κατανόηση των γνωστών λέξεων σε καινούριο και διαφορετικό κείμενο. Γραπτή σήμανση ανασύνθεσης των λέξεων.	Η απόκτηση και χρησιμοποίηση της κατανοητής σιωπηλής ανάγνωσης.	Κατανόηση νοήματος σε περίπτωση σιωπηλής ανάγνωσης.	Η ανάπτυξη της ικανότητας ταύτισης (συγγραφέα, τίτλου) ενός ακουστικού αποσπάσματος, και η ανάπτυξη της ικανότητας κατανόησης του νοήματος της σιωπηλής ανάγνωσης.
Κατανόηση νοήματος σύντομου κειμένου, υποβολή σωστών ερωτήσεων και απόδοση σωστών απαντήσεων.	Η επεξεργασία κειμένων διάφορων θεματικών κύκλων, (παίρνοντας ιδιαίτερη υπόψη τις αφηγήσεις που παρουσιάζουν τη ζωή της ελληνικής εθνικότητας)	Επεξεργασία κειμένων με τη χρησιμοποίηση λεξικών. Σε περίπτωση μακρών κειμένων η ανάδειξη του νοήματος.	Η σύνθετη κατανόηση γλωσσικά περίπλοκων κειμένων: σύνοψη του περιεχομένου, η ανάδειξη των κυριότερων σκέψεων, σχηματισμός γνώμης.
Η σταδιακή απόκτηση της νοητής σιωπηλής ανάγνωσης.	Η σταδιακή απόκτηση της συνεχούς, σωστής εκφραστικής ανάγνωσης και η κατάλληλη χρήση στην επεξεργασία κειμένων.	Η σωστή χρησιμοποίηση της σιωπηλής, νοητής ανάγνωσης στην περίπτωση χρήσης εκτυπωμένων και ηλεκτρονικών κειμένων.	Η σωστή χρησιμοποίηση της σιωπηλής, νοητής ανάγνωσης σε περίπτωση χρήσης εκλαϊκευτικών, λογοτεχνικών, σχολικών βιβλίων και μορφών κειμένων των τηλεοπτικών μέσων.
Ανάγνωση σύντομων λογοτεχνικών κειμένων (μύθων, παραμυθιών, ποιημάτων, αφηγήσεων).	Αυτόνομη ανάγνωση σύντομων λογοτεχνικών κειμένων (μύθων, παραμυθιών, ποιημάτων, αφηγήσεων)	Μετάφραση διάφορων ειδών κειμένων από την ελληνική γλώσσα στην ουγγρική γλώσσα και από την ουγγρική στην ελληνική γλώσσα (γράμματα, ειδήσεις, πρόγνωση καιρού, διαφημίσεις).	Αυτόνομη ανάγνωση λογοτεχνικών έργων.
Η ικανότητα χρήσης υπηρεσιών βιβλιοθήκης και ηλεκτρονικών πηγών.	Γνωριμία με τη χορήγηση δυνατοτήτων των πηγών.	Εμπλουτισμός λεξιλογίου κατά την χρήση ηλεκτρονικών πηγών.	Η γνώση όλων των βοηθητικών πηγών μάθησης και κατά δυνατότητα αυτόνομης χρήσης προς όφελος του εμπλουτισμού λεξιλογίου.

4. Γραφή: ικανότητα γραφής. Συμπλήρωση απλού έντυπου, γραφή χαιρετισμών, μηνυμάτων, προσωπικών και επίσημων επιστολών, γραφή αυτοβιογραφίας. Γραφή ενός απλού, σύντομου, συσχετιζόμενου κειμένου πάνω σε γνωστά, καθημερινά θέματα. Δημιουργία κειμένου με την χρησιμοποίηση διάφορων μορφών διατύπωσης: βιωμάτων, γεγονότων, χαρακτηρισμών, διαλόγων. Έκφραση προσωπικών απόψεων και γνώμης σχετικά με σύγχρονα προβλήματα. Να μην κάνει βασικά γλωσσικά λάθη.

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
Η σωστή γραφή κατά την αντιγραφή των γνωστών λέξεων και εκφράσεων του	Η σωστή γραφή ενός απλού, σύντομου, συσχετιζόμενου,	Γραπτή έκφραση των δικών του σκέψεων σε απλές προτάσεις.	Η παραπέρα ανάπτυξη των μεθόδων σύνταξης κειμένου, καλά

βασικού λεξιλογίου.	καθημερινού θέματος.		συντασσόμενη, καλαίσθητη γραφή (επίσημο έγγραφο, ηλεκτρονικό μήνυμα, αυτοβιογραφία, εσωτερικός και εξωτερικός χαρακτηρισμός, γραφή αίτησης).
<p>Αναγνώσιμη, τακτοποιημένη γραφή σε κατάλληλο ρυθμό γραψίματος.</p> <p>Αντιγραφή προτάσεων, σύντομων συσχετιζόμενων γραπτών και εκτυπωμένων κειμένων, γράψιμο μετά ακουστικού λόγου με λίγα ορθογραφικά λάθη.</p> <p>Η επίλυση απλών γραπτών ασκήσεων (σχηματισμός λέξεων με καθορισμένα γράμματα, σχηματισμός προτάσεων με καθορισμένες λέξεις, δημιουργία γραπτού λόγου με απλές προτάσεις)</p> <p>Η ορθογραφικά σωστή γραφή απλών προτάσεων.</p> <p>Γραφή σύντομου κειμένου μετά από δείγμα (ευχετήριας κάρτας, μηνύματος υπολογιστή)</p> <p>Μορφοποίηση διάρθρωσης κειμένου. Καθαρό, περιποιημένο τετράδιο. Μορφοποίηση ευανάγνωστης γραφής.</p>	<p>Αναγνώσιμη, τακτοποιημένη γραφή σε κατάλληλο ρυθμό γραψίματος, καλαίσθητο τετράδιο.</p> <p>Αντιγραφή χωρίς λάθη, γράψιμο λέξεων, σύντομων φράσεων μετά ακουστικού λόγου με λίγα ορθογραφικά λάθη.</p> <p>Η χρησιμοποίηση των κανόνων της ελληνικής ορθογραφίας (συλλαβισμός, καταχρηστικοί φθόγγοι, οι συνδυασμοί αυ - ευ, ορθογραφία κύριων ουσιαστικών, η γραφή των ελληνικών γραμμάτων κατά την προφορά στην συγγραφική γλώσσα)</p> <p>Επίτευξη σχηματισμού γραμματικά σωστών προτάσεων στο γραπτό λόγο.</p> <p>Σύνθεση σύντομων κειμένων (π.χ. συμπλήρωση απλού έντυπου, γραφή γράμματος, μηνύματος στον υπολογιστή, διάλογου, περιγραφής εικόνας).</p> <p>Μορφοποίηση διάρθρωσης, περιποιημένη, καθαρή, ευανάγνωστη γραφή, τακτοποιημένο γράψιμο στο τετράδιο.</p>	<p>Αναγνώσιμη, τακτοποιημένη γραφή σε κατάλληλο ρυθμό γραψίματος, καλαίσθητο τετράδιο.</p> <p>Η αλάθευτη εφαρμογή των ελληνικών γλωσσικών κανόνων στο γραπτό λόγο.</p> <p>Με τη βοήθεια λεξικού μετάφραση απλών συγγραφικών προτάσεων στην ελληνική γλώσσα, παίρνοντας υπόψη τις συντακτικές διαφορές των δυο γλωσσών.</p> <p>Η γραμματικά σωστή γραφή απλών, συσχετιζόμενων κειμένων πάνω σε γνωστά θέματα.</p> <p>Συμπλήρωση ερωτηματολογίων που περιέχουν διάφορα στοιχεία. Γραφή απλών κειμένων (π.χ. γράμματος, κάρτας, μηνύματος στον υπολογιστή).</p> <p>Ευανάγνωστη, αρεστή γραφή. Καλαίσθητο γράψιμο στο τετράδιο.</p>	<p>Αναγνώσιμη, τακτοποιημένη γραφή σε κατάλληλο ρυθμό γραψίματος, καλαίσθητο τετράδιο.</p> <p>Δημιουργική γραφή για τα βιώματα που αναφέρονται στο περιεχόμενο, στη σύλληψη και στις αξίες κάποιου λογοτεχνικού έργου, γραμμένου από ομογενή στην Ουγγαρία. Σχηματισμός αυτόνομης τεχνικής σημειώσεων. Αλάθευτη ορθογραφία στις βασικές λέξεις.</p> <p>Η ανάπτυξη των ορθογραφικών, γλωσσικών γνώσεων, η συνειδητή χρησιμοποίηση των γραμματικών κανόνων στη δημιουργία γραπτού λόγου. Με τη βοήθεια λεξικού μετάφραση από την ελληνική γλώσσα στην ουγγρική και από την ουγγρική στην ελληνική (αν είναι δυνατόν, αλάθευτα)</p> <p>Γραμματικά σωστή αυτοτελής γραφή απλών, συσχετιζόμενων κειμένων πάνω σε γνωστά θέματα.</p> <p>Η αυτοτελής σύνθεση σύντομου ατομικού γράμματος, τηλεγραφίματος, αυτοβιογραφίας. Γραφή μηνύματος στον υπολογιστή. Παρουσίαση της προσωπικής γνώμης αλάθευτα στο γραπτό λόγο.</p> <p>Αλάθευτη, ευανάγνωστη γραφή. Κατάλληλο γράψιμο στο τετράδιο</p>

Στοιχεία γενικής μόρφωσης

1- 4 τάξη

1. Κατανόηση προφορικού λόγου.

- 1.1. Η κατανόηση του προφορικού λόγου, η κατανόηση των οδηγιών, των ερωτήσεων, των λέξεων, των φράσεων, μετά που ακουστήκανε.
- 1.2. Η παρατήρηση και εφαρμογή της μη ρητής επικοινωνίας.

2. Ικανότητα προφορικού λόγου.

- 2.1. Να είναι ικανός ο μαθητής να μιλήσει στη γλώσσα της εθνικότητας, να συμμετάσχει σε μια απλή συζήτηση.
- 2.2. Να είναι ικανός να δημιουργήσει σχέσεις με τους συμμαθητές του και με τους ενήλικους σε πραγματικές περιστάσεις.
- 2.3. Να μπορεί να ζητήσει βοήθεια σε περίπτωση που υπάρχει πρόβλημα κατανόησης.
- 2.4. Η σταδιακή βελτίωση του θάρρους της ομιλίας, της αυτοπεποίθησης.
- 2.5. Να είναι σωστή και ακριβής η φωνητική του, η προφορά του, η άρθρωσή του.
- 2.6. Αποστήθιση: Να μπορεί να παρουσιάσει πιστά τα λόγια των ποιημάτων, τραγουδιών, ρητών, παροιμιών, μαντεμάτων, παιχνιδιών.

Αποστήθιση: να γνωρίζει 25 παιδικά και δημοτικά τραγούδια, 5 παιχνίδια.

Να γνωρίζει έργα των εκπροσώπων της ελληνικής λογοτεχνίας για παιδιά, όπως μύθους του Αισώπου, ποιήματα ή σύντομα πεζογραφήματα, αποσπάσματα πεζών έργων από τους Ζαχαρία Παπαντωνίου, Βασίλη Ρώτα, Αλέξανδρο Πάλλη, Έλλη Αλεξίου, Ζωρζ Σαρρή.

Ποιήματα ή σύντομα πεζογραφήματα ομογενών συγγραφέων που συσχετίζονται με τα θέματα, όπως αφηγήσεις του Δημήτρη Χατζή, ποιήματα της Ευδοξίας Σίδου .

3. Κατανόηση ανάγνωσης

- 3.1. Η κατανόηση του νοήματος των λέξεων, η ακριβής και εκφραστική ανάγνωση των κειμένων.
- 3.2. Να σημάει με λόγια ή πράξη την κατανόηση.
- 3.3. Επίτευξη για κατανοητή, σιωπηλή ή φωναχτή, ανάγνωση των αποτελούμενων από γνωστά γλωσσικά στοιχεία κειμένων.
- 3.4. Να είναι ικανός να εξαίρει τις απλές πληροφορίες από την αλληλουχία του λόγου.
- 3.5. Κατά την αφομοίωση της καταληπτής ανάγνωσης να εμπλουτίζεται το παθητικό και ενεργό λεξιλόγιο του.
- 3.6. Να ενδιαφέρεται για τον πολιτισμό του λαού του.

4. Γραφή

- 4.1. Να γνωρίζει τα σημεία στίξεως της γραφής.
- 4.2. Η επίλυση απλών ασκήσεων γραπτού λόγου, σωστή αντιγραφή κειμένων, σωστή γραφή μετά υπαγορεύσεως.
- 4.3. Γραφή σύντομου, συσχετιζόμενου κειμένου: ευχετήριες κάρτες, προσκλήσεις, μηνύματα στον υπολογιστή.
- 4.4. Να γράφει ευανάγνωστα, καλλιγραφημένα, σε ικανοποιητικό ρυθμό γραφής.

5 – 8 τάξη

1. Κατανόηση προφορικού λόγου.

- 1.1. Η κατανόηση προφορικού λόγου, η κατανόηση προφορικής ανακοίνωσης, βασικών πληροφοριών αφού ακουστήκανε.
- 1.2. Να γνωρίζει τις συχνές περιστροφές και το λεξιλόγιο καθημερινών περιστάσεων, σε καινούργια αλληλουχία του λόγου.

2. Ικανότητα προφορικού λόγου.

- 2.1. Να είναι ικανός ο μαθητής να μιλάει στη γλώσσα της εθνικότητάς του, να συμμετάσχει σε συζήτηση καθημερινού θέματος.
- 2.2. Να είναι ικανός να ανταλλάζει άμεσες πληροφορίες με τους συμμαθητές του, με τους ενήλικους, σε πραγματικές περιστάσεις.

- 2.3. Να εκφράζει κατανοητά τις σκέψεις του, τη γνώμη του και τα συναισθήματά του.
- 2.4. Να μπορεί να είναι κατανοητός σε συζήτηση παρέας.
- 2.5. Η φωνητική του, η προφορά του, η άρθρωσή του να είναι σωστή και ακριβής.
- 2.6. Να παρουσιάζει καταληπτικά αποστηθίσεις, να αποδίδει πιστά τα κείμενα.

Αποστήθιση: να γνωρίζει 35 τραγούδια για παιδιά και δημοτικά, 5 παιχνίδια.

Να γνωρίζει έργα Ελλήνων ποιητών και συγγραφέων, όπως από τους: Διονύσιο Σολωμό, Κώστα Βάρναλη, Γεώργιο Ξενόπουλου, Γεώργιο Βιζυηνό, Ηλία Βενέζη, Άλκη Ζέη, Φώτη Κόντογλου, Διδώ Σωτηρίου, Ευγενία Φακίνου, Κωστή Παλαμά, Τέλο Άγρα, Δημήτρη Χατζή, Οδυσσέα Ελύτη, Γιάννη Ρίτσο, Γιώργο Σεφέρη, Νίκο Καζαντζάκη, και άλλων δημιουργών.

Να γνωρίζει έργα του απόδημου ελληνισμού και της ομογένειας στην Ουγγαρία, όπως του Δημήτρη Χατζή, της Βούλας Μάστορη.

3. Κατανόηση ανάγνωσης

- 3.1. Η ακριβής, εκφραστική, καταληπτική ανάγνωση κειμένων, η κατανόηση του νοήματος των.
- 3.2. Να μπορεί να εξαίρει τις ουσιαστικές πληροφορίες από την αλληλουχία του λόγου.
- 3.3. Σωστή χρησιμοποίηση καταληπτικής ανάγνωσης, σιωπηλά ή φωναχτά.
- 3.4. Εξαίρεση πληροφοριών από την αλληλουχία του λόγου.

4. Γραφή

- 4.1. Να γνωρίζει καλά τα σημεία στίξεως.
- 4.2. Να γνωρίζει τους γλωσσικούς, ορθογραφικούς κανόνες.
- 4.3. Συγγραφή συνεπτυγμένου, συσχετιζόμενου κειμένου: ηλεκτρονικά μηνύματα, ευχετήριες κάρτες, προσκλήσεις.
- 4.4. Ευανάγνωστη, καλλιγραφημένη γραφή, που αντανακλά καλά την υπόθεση του κειμένου, ικανοποιητικός ρυθμός γραφής.
- 4.5. Συνεχιζόμενη τεχνοτροπία γραφής.

9 – 12 τάξη

1. Κατανόηση προφορικού λόγου

- 1.1. Η κατανόηση του προφορικού λόγου, η κατανόηση μιας προφορικής ανακοίνωσης, η κατανόηση πληροφοριών αφού ακουστήκανε.
- 1.2. Να γνωρίζει τις συχνές περιστροφές και το λεξιλόγιο στις καθημερινές περιστάσεις, σε οποιαδήποτε καινούργια αλληλουχία του λόγου.
- 1.3. Στον προφορικό λόγο να ακολουθεί τη συνάρτηση σκέψεων της εθνικότητάς του ή του έθνους καταγωγής προέλευσής του.

2. Ικανότητα προφορικού λόγου

- 2.1. Η ομιλία του να είναι κατανοητή, καλά διαρθρωμένη, σε αλληλουχία.
- 2.2. Να μπορεί να ομιλεί με φυσικό τρόπο με τους συμμαθητές του, με τους ενήλικους.
- 2.3. Κατά τη συζήτηση να μπορεί να εκφράσει και να δικαιολογήσει κατανοητά τη γνώμη του, τα συναισθήματά του, τις σκέψεις του.
- 2.4. Να είναι σωστή και ακριβής η φωνητική, η προφορά και άρθρωσή του.
- 2.5. Να αποδίδει και να παρουσιάζει ερμηνευτικά, πιστά τα κείμενα της αποστήθισης.
- 2.6. Να κατέχει αρκετά πλούσιο λεξιλόγιο.

Αποστήθιση: 30 δημοτικά, έντεχνα τραγούδια και βυζαντινοί ύμνοι.

Να γνωρίζει λογοτεχνικά έργα Ελλήνων δημιουργών από την αρχαιότητα ως τη σύγχρονη εποχή, όπως για παράδειγμα έργα του Ομήρου, των τριών τραγικών (Αισχύλου, Ευριπίδη, Σοφοκλή), Αριστοφάνη, Αριστοτέλη, Ανδρέα Κάλβου, Κωνσταντίνου Καβάφη, Αγγέλου Σικελιανού, Ιακώβου Καμπανέλλη, Νικηφόρου Βρεττάκου και άλλων.

Έργα Ελλήνων συγγραφέων που έζησαν ή ζουν στην Ουγγαρία, όπως ο Αθανάσιος Χριστόπουλος, ο Μιχάλης Γκανάς, ο Δημήτρης Χατζής και η Ρούλα Κακλαμανάκη.

3. Κατανόηση ανάγνωσης

- 3.1. Σύνθετη κατανόηση πολυσέλιδων, πολύπλοκων κειμένων.
- 3.2. Να κατέχει μεθόδους ανάλυσης κειμένων.

- 3.3. Να μπορεί να κάνει αναπαράσταση του συμπυκνμένου περιεχομένου του κείμενου.
 3.4. Να κατέχει τη στρατηγική της σιωπηλής και φωναχτής ανάγνωσης.
 3.5. Να γνωρίζει τα ρητορικά και υφολογικά στοιχεία των κειμένων.

4. Γραφή

- 4.1. Να κατέχει απόλυτα τα σημεία στίξεως.
 4.2. Να κατέχει τους γλωσσικούς και ορθογραφικούς κανόνες.
 4.3. Να μπορεί να διατυπώσει κατανοητά, σαφέστατα το κείμενο με αλληλουχία.
 4.4. Να κατέχει ευανάγνωστη, καλλιγραφημένη γραφή, που αντανακλά άριστα το περιεχόμενο του γραψίματος, και έχει ικανοποιητικό ρυθμό γραφής.
 4.5. Να κατέχει συνεχιζόμενη τεχνοτροπία γραφής.

Ελληνική λαογνωσία (Για όλες τις μορφές εκπαίδευσης)

Η δομή των αναπτυξιακών στόχων

1. Απόκτηση γνώσεων, μάθηση
2. Κριτική σκέψη
3. Επικοινωνία
4. Προσανατολισμός σε τόπο και χρόνο
5. Τα στοιχεία κλειδιά του περιεχομένου
6. Ερωτήσεις που κατευθύνουν την αντίδραση

1. Απόκτηση γνώσεων, μάθηση

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
<p>Προκειμένου να αποκτήσουν γνώσεις, να γνωριστούν μεταξύ τους, μιλάνε για το πού κατοικούν στην Ουγγαρία. Δείχνουν στο χάρτη από πού κατάγονται οι οικογένειές τους. Φέρνουν στην τάξη φωτογραφίες από την Ελλάδα, οικογενειακά κειμήλια και άλλα αντικείμενα και διηγούνται την ιστορία τους. Αφηγούνται σύντομες ιστορίες για τους εθνικούς ήρωες που οι εικόνες τους βρίσκονται στα βιβλία τους και στους τοίχους της τάξης. Οι μαθητές διαβάζουν τους μύθους του Αισώπου και άλλους σύντομους λαϊκούς μύθους, θρύλους για λαϊκά έθιμα και για αγίους και ποιηματακια για παιδιά. Ακούνε ελληνική μουσική, και ελληνικά τραγούδια, συμμετέχουν στις εθνικές γιορτές της 25^{ης} Μαρτίου και της 28^{ης} Οκτωβρίου. Παρατηρούν πώς γιορτάζουν</p>	<p>Προκειμένου να αποκτήσουν γνώσεις, επισκέπτονται τα μνημεία της ελληνικής διασποράς που βρίσκονται στην περιοχή που μένουν. Παρατηρούν τα χαρακτηριστικά -εξωτερικά και εσωτερικά- γνωρίσματα των ορθόδοξων ναών. Ανάγνωση λαϊκών μύθων, θρύλων για τους μεγαλομάρτυρες αγίους της ορθόδοξης εκκλησίας. Ανάγνωση ιστορικών τραγουδιών, θρύλων για την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, Απόκτηση περισσότερων γνώσεων για τα ιστορικά γεγονότα της εποχής εκείνης μέσα από εικόνες, ταινίες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, θρύλων, κλέφτικων τραγουδιών με θέμα τα κυριότερα ορόσημα της ελληνικής ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα (π.χ. οι περσικοί πόλεμοι, οι</p>	<p>Απόκτηση γνώσεων δια μέσου προσωπικών συζητήσεων με Έλληνες από τη πατρίδα και την Ουγγαρία με την άμεση παρακολούθηση κτηρίων και μνημείων, από αφηγητικά κείμενα, ταινίες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Συλλογή πληροφοριών για τη ζωή της πρώτης και της δεύτερης διασποράς (για το παρελθόν και το παρόν), για τις γλωσσικές ιδιαιτερότητές τους στη βιβλιοθήκη του σχολείου, στο Ορθόδοξο Μουσείο (όπου βρίσκονται και παλιά σχολικά τετράδια), στα περιοδικά της Αυτοδιοίκησης και από την Ελληνική Εκπομπή των Εθνικοτήτων της Ουγγρικής Ραδιοφωνίας. Χρησιμοποίηση των στοιχείων στο σχεδιασμό προγράμματος και στην εκτέλεση των εργασιών - προγραμμάτων και των</p>	<p>Απόκτηση γνώσεων από καθοδηγούμενες συζητήσεις, αντικείμενα, εικόνες, άμεση παρακολούθηση κτηρίων, αφηγητικά κείμενα που ακούστηκαν ή διαβάστηκαν προηγουμένως, τα ΜΜΕ και τις ταινίες. Συλλογή πληροφοριών για ένα ορισμένο θέμα, για την εργασία από βιβλιοθήκη, μουσείο, από τα αρχεία των ΜΜΕ και από το Διαδίκτυο. Αυτοτελής κατάταξη, ερμηνεία και παρουσίαση των συλλεγμένων πληροφοριών. Να μπορεί να εξηγήσει τα σύμβολα του ελληνισμού, να παρουσιάσει τις κυριότερες γιορτές, ήθη και έθιμα. Εφαρμογή των γνώσεων στις περιστάσεις καινούργιων καθηκόντων.</p>

<p>και γλεντάνε οι Έλληνες. Τα παιδιά προετοιμάζονται για τις γιορτές των Χριστουγέννων και του Πάσχα μαζί με τις οικογένειες τους, αποκτώντας γνώσεις για τις ελληνικές συνήθειες και την ελληνική παράδοση.</p>	<p>εκστρατείες του Μεγαλεξάνδρου, η Άλωση της Κωνσταντινούπολης, η Επανάσταση του '21, η Μικρασιατική Καταστροφή, η Αντίσταση, η δικτατορία του '67) καθώς και προβολή ταινιών με ιστορικό θέμα. Τα γραπτά έργα είναι κατάλληλα και για την παρατήρηση των ιδιαιτεροτήτων της χρήσης της ελληνικής γλώσσας. Χρησιμοποίηση των γνώσεων στο σχεδιασμό και στην πραγματοποίηση των προγραμμάτων, εργασιών σχετικά με τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής του ελληνοισμού, τους στενούς δεσμούς της οικογένειας με την ομογένεια.</p>	<p>παρουσιάσεων. Ο μαθητής να παρουσιάσει τους κύριους τόπους κατοικίας του ελληνοισμού, να εξηγήσει τους κυριότερους συσχετισμούς μεταξύ τρόπου ζωής και του περιβάλλοντος (εμπορικά κέντρα, βιομηχανικές και αγροτικές περιοχές).</p>	
---	--	---	--

2. Κριτική σκέψη

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
<p>Οι μαθητές συζητούν μεταξύ τους για τις οικογένειες τους, την ελληνική τους καταγωγή και τον τόπο όπου κατοικούν. Σχηματίζουν γνώμη για το περιβάλλον τους, για τις εκπαιδευτικές εκδρομές και κατασκηνώσεις, τα ταξίδια που έκαναν στην Ελλάδα και για τα βιώματά τους. Οι μαθητές ανεβάζουν παραστάσεις με θεματολογία παρμένη από τους μύθους του Αισώπου, ιστορίες από τη μυθολογία, τη γέννηση του Χριστού, αποκριάτικα τραγούδια και παιχνίδια με μεταμφιέσεις. Προετοιμάζονται για να τραγουδήσουν τα κάλαντα των Χριστουγέννων και του Πάσχα. Λένε τη γνώμη τους για το πώς παρουσιάζουν τους Έλληνες ήρωες στα βιβλία και το πώς τους φαντάζονται οι ίδιοι.</p>	<p>Αυτοτελής διατύπωση ερωτήσεων σε σχέση με θέματα προς συζήτηση (π.χ. η πρώτη ελληνική διασπορά, τα ορόσημα της ελληνικής ιστορίας, η ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία). Η δραστηριότητα γνωστών εκπροσώπων του ελληνοισμού που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ελληνικής εθνικότητας. Παρουσίαση και χαρακτηρισμός διασήμων Ελλήνων της Ουγγαρίας, ιστορικών προσώπων και καθημερινών ανθρώπων (π.χ. Σίνας, Ζαβήρας, Χατζής, ηθοποιοί, καλλιτέχνες, αθλητές κτλ.). Αναγνώριση των διαφορών και παρακολούθηση των αλλαγών με αφορμή ενός ιστορικού γεγονότος, φαινομένου, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πορεία της εθνικότητας (π.χ. η πτώση της Χούντας στην Ελλάδα το 1974, η ίδρυση των μειονοτικών αυτοδιοικήσεων το 1995, η ένταξη της Ουγγαρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το</p>	<p>Αφήγηση σημαντικών γεγονότων της πολιτιστικής ζωής της εθνικότητας και της πατρίδας (συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, καλλιτεχνικές εκθέσεις, εκθέσεις βιβλίων, επέτειοι, αθλητικές εκδηλώσεις). Δραματοποίηση έργων συμμετοχή σε τοπικά φεστιβάλ και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Διατύπωση πορείας και τα ορόσημα του ελληνοισμού στο παρελθόν και στο παρόν. Συλλογή επιχειρημάτων για να στηρίξει ο μαθητής την προσωπική του γνώμη. Γνώσεις για την ιστορία του ελληνοισμού, για την πολιτικο- κοινωνική του γεωγραφία. Αντικειμενικά πιστή παρουσίαση των φαινομένων με κριτική, και ερμηνεία ιστορικών ορόσημων γεγονότων (π.χ. Μικρασιατική Καταστροφή, εμφύλιος πόλεμος). Παρουσίαση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της ιστορίας της Ελλάδας και της πολιτικο - κοινωνικής της</p>	<p>Αυτοτελής διατύπωση ερωτήσεων σχετικά με τα ιστορικά ορόσημα του ελληνοισμού. Διατυπώνει αυτοτελείς θέσεις και επιχειρηματολογία για διάφορες καθοριστικές απόψεις και πράξεις που καθόρισαν την πορεία του ελληνοισμού. Σύγκριση και κριτική επεξεργασία λογοτεχνικών έργων και έργων της μειονοτικής πολιτικής. Εξέταση από άποψη ιστορικής αξιοπιστίας κειμένων, ταινιών κτλ. Διατύπωση προσωπικής γνώμης για γεγονότα, φαινόμενα που αφορούν τον ελληνοισμό και γνωστούς εκπρόσωπους της εθνικότητας. Αξιολόγηση της ουγγρικής πολιτικής απέναντι στις μειονότητες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, βασισμένη στις κατάλληλες δικές του απόψεις. Κριτική παρουσίαση των διεθνών σχέσεων του ελληνοισμού στο παρελθόν και στο παρόν. Ο μαθητής να είναι ενήμερος για τα επίκαιρα γεγονότα της μειονοτικής</p>

	2004).	γεωγραφίας.	πολιτικής και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Η σύγκριση αυτών βάση των διαρθρωτικών και λειτουργικών κριτηρίων. Σκιαγράφηση της τάσης του μέλλοντος. Γνώση και παρουσίαση της παρουσίας του ελληνισμού εκτός από τα σύνορα της πατρίδας. Απόκτηση βασικών γνώσεων για τη Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, το τμήμα νεολαίας του ΣΑΕ και κριτική παρουσίαση της δραστηριότητάς τους.
--	--------	-------------	---

3. Επικοινωνία

Σχολική τάξη 1-4.	Σχολική τάξη 5-6.	Σχολική τάξη 7-8.	Σχολική τάξη 9-12.
<p>Συζήτηση για τα προβλήματα και τα σχέδια της ελληνικής κοινότητας. Αν οι μαθητές δεν καταλαβαίνουν κάτι, να κάνουν ερωτήσεις πάνω στο συγκεκριμένο θέμα στους δάσκαλους και στους γονείς τους και να σχηματίσουν δική τους γνώμη. Να διοργανώσουν εκθέσεις στην τάξη βασισμένες στις εντυπώσεις τους από τις εκπαιδευτικές εκδρομές και κατασκηνώσεις, τις παραστάσεις τους στις γιορτές και τα ταξίδια τους στην Ελλάδα κτλ. Να κάνουν απολογισμό για τις εμπειρίες τους. Να φτιάξουν από διάφορα υλικά σημαίες, καλικάντζαρους, χελιδόνια με μάρτη, την Κυρά Σαρακοστή, πασχαλινά κεριά, αυγά κτλ. Δραματοποιημένη παρουσίαση των παραπάνω γεγονότων, μύθων και εθίμων με χορούς. Να κάνουν ζωγραφιές με λαϊκές φορεσιές, λαϊκά μουσικά όργανα, τοπία, μνημεία, αγάλματα, αντικείμενα κτλ. και να γράψουν σύντομες εκθέσεις, περιγραφές για τα έργα τους.</p>	<p>Συζήτηση για θέματα που αφορούν την ελληνική εθνικότητα. Κατανοητή διατύπωση προσωπικής γνώμης με επιχειρήματα. Παρακολούθηση των απόψεων των άλλων (π.χ. για το ποια κομμάτια να μπουν στο πρόγραμμα των βραδιών και εθνικών γιορτών). Προφορική αναφορά στις προσωπικές εμπειρίες, και στις γνώσεις προσωπικής συλλογής του μαθητή (π.χ. ελληνικές παροιμίες, ημερολόγια, συνταγές, καρτ-ποστάλ, κατάλογος φυτών κτλ.). Γραπτή έκθεση για κάποιο θέμα σχετικά με την ελληνική εθνικότητα (π.χ. η σχέση μεταξύ του ελληνικού σχολείου και των γονιών, η συμμετοχή της οικογένειας στη ζωή της κοινότητας, η αξιολόγηση των κατασκηνώσεων ελληνικής γλώσσας). Ζωγραφιές με θέματα από την ελληνική εθνικότητα (π.χ. ελληνικοί αθλητικοί διαγωνισμοί, αποκριάτικο πάρτι στο σχολείο, νήσιμο αρνιού κτλ.), αντίγραφα ελληνικών αντικειμένων, κεντήματα. Δραματοποίηση σύντομων ιστοριών και</p>	<p>Προφορική αφήγηση γεγονότων και ιστοριών με θέματα που αφορούν τη μειονότητα. Διατύπωση ερωτήσεων που προκαλούν συζήτηση. Προφορική παρουσίαση των γνώσεων προσωπικής συλλογής του μαθητή (π.χ. συλλογή μορφών καθημερινών λέξεων στη δημοτική και στην καθαρεύουσα). Γραπτή έκθεση πάνω σε κάποιο θέμα που αφορά την ελληνική εθνικότητα. Δραματοποιημένη παρουσίαση γεγονότων, ιστοριών και φαινομένων.</p>	<p>Συζήτηση για θέματα της μειονοτικής πολιτικής και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης διευκρίνιση των διαφορών στις γνώμες, εμπλουτισμός της προσωπικής άποψης και ανάπτυξη της λαμβάνοντας υπόψη τη γνώμη των άλλων, εξάσκηση της ανοχής. Να κάνει ο μαθητής μια παρουσίαση για την ελληνική λογοτεχνία, τη μετάφραση λογοτεχνικών έργων, τα δημοσιογραφικά είδη, τον τύπο βασισμένη στα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα (της Ελλάδας, της διασποράς και της Ουγγαρίας). Συλλογή από φωτογραφίες των Ελλήνων της Ουγγαρίας, δημιουργία ταμπλό και επεξηγήσεων.</p>

	σκηνών.		
--	---------	--	--

4. Προσανατολισμός σε τόπο και χρόνο

1 – 4 τάξη	5 – 6 τάξη	7 – 8 τάξη	9 – 12 τάξη
<p>Οι μαθητές να μάθουν τις εκφράσεις που αναφέρονται στο χρόνο: δευτερόλεπτο, λεπτό, ώρα, μέρα, εβδομάδα, μήνας, χρόνος. Δημιουργία νέων διατυπώσεων που αναφέρονται σε γνωστό περίγυρο, όπως για παράδειγμα: Όταν οι παππούδες μου ήταν παιδιά..., Στα πολύ παλιά χρόνια, στον καιρό της αρχαιότητας....</p> <p>Ο ορισμός του χρόνου με ωρολόγια που δημιουργούν τα παιδιά (π.χ. από ξύλο, από χαρτόνι, από πλαστική ύλη..))</p> <p>Η κατάταξη σε χρονολογική σειρά γεγονότων, φαινομένων, πρόσωπα. Π.χ. οικογενειακά συμβάντα.</p> <p>Γνωριμία με τον γεωγραφικό χάρτη της Ελλάδας, αντιγραφή με το χέρι, τον χρωματίζουν.</p> <p>Στο χάρτη αναγνωρίζουν τη θάλασσα, τα βουνά, την πρωτεύουσα της Ελλάδας, τα σύνορα της χώρας και οικισμούς.</p>	<p>Οι μαθητές επαυξάνουν τη χρησιμοποίηση των εκφράσεων που αφορούν τη διάρθρωση του χρόνου: δευτερόλεπτο, λεπτό, ώρα, μέρα, εβδομάδα,, μήνας, χρόνος, δεκαετία, αιώνας, ένα χρονικό διάστημα ανθρώπινης ζωής.</p> <p>Να είναι ικανοί οι μαθητές να χρησιμοποιούν χρονικά τα κυριότερα ελληνικά ιστορικά γεγονότα, π.χ. - Στον καιρό του Μεγαλέξανδρου, - Μετά τον εμφύλιο πόλεμο, - Προ Χριστού, Μετά Χριστόν.</p> <p>Εξάσκηση αναλογισμών: πριν, μετά, αργότερα, ταυτόχρονα, τώρα, παλιότερα, πολύ παλιά. Η απεικόνιση του χρόνου με παιχνίδια και οπτικά μέσα (π.χ. φτιάσιμο κορδέλας χρόνου).</p> <p>Η κατάταξη σε χρονική σειρά γεγονότων, φαινομένων, αντικειμένων, προσώπων κ.α.</p> <p>Σχεδιασμός απλών χαρτών ή αντιγραφή με το χέρι. Να γνωρίζει σίγουρα τα χαρακτηριστικά μορφολογικά, εδαφικά στοιχεία του χάρτη, π.χ. τα σύνορα της Ελλάδας και οι γείτονες της χώρας. Να μπορεί να βρει στο χάρτη τα μέρη που έμαθε, (π.χ. ιστορικά μέρη, μέρη καταγωγής των προγόνων της οικογένειάς τους. Μέρη όπου κατοικούν Έλληνες στο χάρτη της Ουγγαρίας.) Να διαβάσει από ιστορικούς χάρτες γεγονότα, φαινόμενα, (π.χ. η πρώτη και η</p>	<p>Η συχνή και σίγουρη χρησιμοποίηση των εκφράσεων που αφορούν τη διάρθρωση του χρόνου: π.χ. μήνας, χρόνος, δεκαετία, αιώνας, ένα χρονικό διάστημα ανθρώπινης ζωής, στο παρελθόν, προ Χριστού, μετά Χριστόν. Χρονικός προσδιορισμός γνωστών γεγονότων, όπως για παράδειγμα τα ορόσημα της ζωής της ελληνικής διασποράς, τα κυριότερα στάδια της ελληνικής ιστορίας.</p> <p>Η απεικόνιση του χρόνου με τοπο-οπτικά μέσα, κατάταξη χρονολογικών στοιχείων.</p> <p>Κατάταξη σε χρονολογική σειρά απλών χρονολογικών υπολογισμών και διάφορων γεγονότων, φαινομένων, αντικειμένων, προσώπων.</p> <p>Αντιγραφή χειρόγραφου του χάρτη της Ευρώπης και της Ελλάδας.</p> <p>Σίγουρη γνώση των στοιχείων του χάρτη:</p> <p>Η αναγνώριση στο χάρτη τα σύνορα των ποταμών και των πελάγων.</p> <p>Να ψάξει να βρει στο χάρτη τα μέρη που έμαθε (π.χ. ελληνικοί οικισμοί, ελληνικά χωριά που χτίστηκαν κατά τη διαδρομή εγκατάστασης της ελληνικής διασποράς).</p> <p>Η αναγνώριση στους ιστορικούς χάρτες της Ελλάδας, Ουγγαρίας και Ευρώπης γεγονότα και φαινόμενα.</p> <p>Σχεδίαση μοντέλων ιστορικών χώρων.</p> <p>Συνδυασμός γεγονότων με τους τόπους που έμαθαν.</p>	<p>Η χρησιμοποίηση ονομασίες ιστορικών εποχών, περιόδων για την διάρθρωση του ιστορικού χρόνου (π.χ. η Βυζαντινή εποχή, Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας).</p> <p>Η απεικόνιση του χρόνου με τοπο-οπτικά μέσα, η κατάταξη χρονολογικών γεγονότων. Να γνωρίζουν οι μαθητές το χρόνο των σημαντικότερων γεγονότων, φαινομένων, η τοποθέτησή τους σε σχέση που έχουν μεταξύ τους. (π.χ. τα χρόνια της ελληνικής επανάστασης).</p> <p>Η κατανόηση του ρυθμού της χρονικής διαφοράς και αλληλοεπίδρασης μεταξύ της παγκόσμιας ιστορίας, της ιστορίας της Ευρώπης και της ιστορίας της Ελλάδας. (π.χ. ο Β΄ παγκόσμιος πόλεμος και η συνέχισή του σε εμφύλιο πόλεμο). Η ανάλυση του ρυθμού της χρονικής διαφοράς και αλληλοεπίδρασης στον κάθε τομέα των ιστορικών φαινομένων: (οικονομία, πολιτική, πολιτισμό, κ.α.).</p> <p>Η σύγκριση διάφορων χρονικών ιστορικών χαρτών (π.χ. Οι αλλαγές των εδαφικών περιοχών του Βυζαντίου κατά τους αιώνες), η αποκάλυψη των παρασηκηνιακών αλλαγών.</p> <p>Η κατάλληλη επιλογή χάρτη από τους πολλούς ιστορικούς χάρτες για την μελέτη του δεδομένου θέματος.</p> <p>Η σημείωση στο χάρτη τόπων που αναφέρονται σχετικά με σημαντικά γεγονότα. (π.χ. Ακρόπολη, το κέντρο της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής αναγέννησης στην Κρήτη).</p>

	δεύτερη πρωτεύουσα του νέου ελληνικού κράτους). Η μέτρηση αποστάσεων στους ιστορικούς ελληνικούς και ευρωπαϊκούς χάρτες.		
--	--	--	--

5. Τα κλειδιά στοιχεία του περιχομένου

1-4 τάξη	5- 6 τάξη	7- 8 τάξη	9 – 12 τάξη
<p>Να έχουν ευκαιρία οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να γνωρίσουν τη ζωή τη δράση, το χαρακτήρα ενός φημισμένου Έλληνα (π.χ. καλλιτέχνη, αγίου, ερευνητή, εφευρέτη, επιστήμονα, πολιτικού, κυβερνήτη, βασιλιά) και να αναγνωρίσουν και μέσω αυτού το ότι παλιά οι άνθρωποι ζούσαν αλλιώς και σκέπτονταν αλλιώς από σήμερα. - Να γνωρίσουν τα σύμβολα που συνδέονται με τα γεγονότα των εθνικών εορτών (25^η Μαρτίου και 28^η Οκτωβρίου). - Να συζητήσουν για προβλήματα, όπως συμπεριφορά, ήθη και έθιμα, οι ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των μορφών συμπεριφοράς Ελλήνων και Ούγγρων (π.χ. τροφικά έθιμα), για το ρόλο των αλληλοεπιδράσεων στα ήθη και έθιμα, για την αλληλοβοήθεια, για τη φιλία, για τους συγγενείς, για τα καλά και κακά εσωτερικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά. - Να γνωρίσουν τους σημαντικότερους κανόνες των ουγγρικών σχολείων και των σχολείων της εθνικότητας. 	<p>Να έχουν ευκαιρία οι μαθητές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους για τις ελληνικές παραδόσεις, για το παρελθόν των τόπων κατοικίας της ελληνικής διασποράς, και για τους κινδύνους απειλής αυτών. - Να γνωρίσουν μερικούς ελληνικούς ιστορικούς μύθους και θρύλους. - Να μελετήσουν βαθύτερα σε τόπο και χρόνο μια ορισμένη εποχή του ιστορικού παρελθόντος (π.χ. η χρυσή αθηναϊκή εποχή, ο πολιτισμός των Μυκηνών, τα χρόνια της Επανάστασης του 1821). - Να αποκτήσουν γνώσεις για τα σημαντικότερα ορόσημα και τις έξοχες μορφές του αγώνα της ιστορίας του σχηματισμού του νέου ελληνικού κράτους. Να αποκτήσουν γνώσεις για το ποιες ήταν οι καθημερινές μέρες των ανθρώπων σε διάφορες εποχές και σε διάφορα μέρη της χώρας(π.χ. σε ήπειρο, σε νησιά, στις πόλεις κράτη, στον καιρό του Μεγαλέξανδρου, της Τουρκοκρατίας, στον 20ό αιώνα). 	<p>Να έχουν ευκαιρία οι μαθητές:</p> <p>Να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για τις ελληνικές παραδόσεις, για το παρελθόν των τόπων κατοικίας της ελληνικής διασποράς, για τους κινδύνους απειλής αυτών και για τις προσπάθειες προστασίας τους (π.χ. το σταμάτημα ερήμωσης του ελληνικού χωριού Μπελογιάννης).</p> <p>-Να μελετήσουν βαθύτερα σε τόπο και χρόνο μια ορισμένη εποχή του ιστορικού παρελθόντος (π.χ. οι αγώνες κατά καιρούς των Βαλκανικών χωρών).</p> <p>- Να μελετήσουν γενικά την αλλαγή ενός φαινομένου που χρονικά περιλαμβάνει περισσότερες εποχές</p> <p>- Να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για τα σημαντικότερα ορόσημα της ιστορίας του κράτους και του λαού, καθώς και για τις έξοχες προσωπικότητες στη διαμόρφωση της ελληνικής ιστορίας. –</p> <p>-Να αποκτήσουν γνώσεις για τα σημαντικότερα ορόσημα της ιστορίας της Ευρώπης, και την επίδρασή τους στη</p>	<p>Να έχουν ευκαιρία οι μαθητές :</p> <ul style="list-style-type: none"> -Να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για τις ελληνικές παραδόσεις, για τους τόπους κατοικίας στο παρελθόν της διασποράς, για τους απειλητικούς κινδύνους και τις προσπάθειες για την προστασία αυτών. -Να μελετήσουν και να συγκρίνουν γενικά ένα ιστορικό θέμα ή μια ιστορική περίοδο (από πολιτική, οικονομική, κοινωνική, επιστημονική άποψη ή τα θέματα ιστορικής οικολογίας), όπως π.χ. η γέννηση και η ανάπτυξη της δημοκρατίας στον ελληνικό χώρο. -Να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για τα σημαντικότερα ορόσημα της ιστορίας του ελληνικού κράτους και του ελληνικού λαού, να γνωρίσουν τις εξαιρετικές προσωπικότητες της αρχαίας, της βυζαντινής και της νεότερης ελληνικής ιστορίας. -Να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα της Ευρώπης και για τη θέση της Ελλάδας, για το ρόλο των Ελλήνων στη ζωή πολιτισμών εκτός Ελλάδας (ελληνική δημοκρατία, η εκστρατείες του Μεγαλέξανδρου και η ίδρυση καινούργιων πόλεων, η Ανταντ του 2^{ου} παγκόσμιου πολέμου). -Να αποκτήσουν γνώσεις για την ιστορία και πολιτισμό της παγκόσμιας

	<p>- Να συζητήσουν ποιανής ιστορικής μορφής την άποψη αποδέχονται.</p> <p>- Να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για τα ελληνικά ήθη και έθιμα, για τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.</p> <p>- Να γνωρίσουν τη ζωή ελληνικής μειονοτικής εθνικότητας. - Να συζητήσουν θέματα, όπως η διαφορά μεταξύ των ανθρώπων, οι σχέσεις μεταξύ των φυλών, η σχέση μεταξύ ατόμου και κοινότητας.</p> <p>-Να γνωρίσουν τις βασικότερες μορφές συμπεριφοράς της κατανάλωσης, και να μπορούν να επεξηγήσουν το ρόλο της διαφήμισης.</p>	<p>διαμόρφωση της ελληνικής ιστορίας. - Να αποκτήσουν γνώσεις για την καθημερινή ζωή των Ελλήνων σε διάφορες εποχές (η ζωή των Ελλήνων της 1^{ης} και 2^{ης} διασποράς στην Ουγγαρία, η ζωή των παππούδων των μαθητών).</p> <p>-Να γνωρίζουν επίσης τις επιπτώσεις - ιδίως εκείνες που αφορούν τις ηθικές, τις καθημερινές ανθρώπινες - των συγκρούσεων (για επαναστάσεις, για πολέμους).</p> <p>- Κατά την άποψή τους αυτοτελής ερμηνεία γεγονότων του παρελθόντος.</p> <p>-Να μπορούν να μιλάνε και να συζητάνε σε ικανοποιητικό επίπεδο για θέματα, όπως η διαφορά μεταξύ των ανθρώπων, οι σχέσεις μεταξύ των φυλών, οι σχέσεις ατόμου και κοινότητας.</p> <p>-τα προβλήματα της οικονομίας, τα προβλήματα της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων.</p> <p>-Οι μαθητές να αντιμετωπίζουν την ελευθερία και την ευθύνη στην ατομική και κοινωνική ζωή με ανθρώπινες διαστάσεις.</p> <p>-Μέσω ενός συγκεκριμένου παραδείγματος να μπορούν να ερμηνεύσουν το ρόλο της διαφήμισης και των μάρκετινγκ επιδράσεων.</p>	<p>ελληνική διασποράς,</p> <p>- για την ιστορία των εθνολογικών και των εθνικών μειονοτήτων της Ουγγαρίας.</p> <p>-Να γνωρίσουν τις κοινωνικές και κερδοσκοπικές αντιπαράθεσεις των μεγάλων δυνάμεων του 20^{ου} αιώνα (αποικισμοί, παγκόσμιοι πόλεμοι, πυρηνικές δυνάμεις, παγκόσμιες στρατιωτικές οργανώσεις) και οι σφαιρικές τους συνέπειες (π.χ. αναδιάρθρωση αγοράς εργασίας, ρατσισμός, φυλετικό μίσος, τρομοκρατία)</p> <p>-Να συζητήσουν θέματα, όπως η ανθρώπινη διάνοια, το ήθος, η σεξουαλικότητα, η εργολαβία, τα πολιτικά συστήματα Ελλάδας, Ουγγαρίας και Ευρωπαϊκής Ένωσης, οργανώσεις διεκδίκησης συμφερόντων, η εφαρμογή των δημοκρατικών, των ανθρώπινων, των βασικότερων δικαιωμάτων ελευθερίας, των ένοπλων συγκρούσεων και των διεθνών ουμανιστικών δικαιωμάτων.</p> <p>-Να αντιμετωπισθούν με τις ανθρώπινες διαστάσεις της ελευθερίας και της ευθύνης στους διάφορους ιδιωτικούς και δημόσιους τομείς.</p> <p>-Να γνωρίσουν τα βασικότερα δείγματα αγωγής της κατανάλωσης και μέσω ενός συγκεκριμένου παραδείγματος να κατανοήσουν το ρόλο της διαφήμισης και μάρκετινγκ.</p>
--	--	--	---

6. Ερωτήσεις που κατευθύνουν την αντίδραση

1 – 4 τάξη	5 – 6 τάξη	7 – 8 τάξη	9 – 12 τάξη
------------	------------	------------	-------------

<p>Να έχουν την ευκαιρία οι μαθητές για να ερευνήσουν να βρουν απαντήσεις σε ερωτήματα, όπως τα ακόλουθα:</p> <p>-Τι χαρακτηριστικές ιδιότητες έχουν; Σε τι διαφέρουν από τους άλλους;</p> <p>-Σε τι είμαι ικανός; Σε τι δεν είμαι ικανός;</p> <p>-Τι λογής θα ήθελα να είμαι;</p> <p>-Γιατί χρειάζονται οι κανόνες;</p> <p>-Τι σημαίνει να ανήκουμε σε δυο (ελληνική και ουγγρική) εθνικότητες;</p>	<p>Να έχουν την ευκαιρία οι μαθητές για να ερευνήσουν να βρουν απαντήσεις σε ερωτήματα, όπως τα ακόλουθα:</p> <p>-Τι είναι ο άνθρωπος; Σε τι διαφέρει από τα ζώα;</p> <p>-Σε τι μοιάζουμε όλοι; Από πού προέρχονται οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων;</p> <p>-Γιατί σκέπτονται αλλιώς οι άνθρωποι διαφορετικών ηλικιών;</p> <p>-Από το τι εξαρτάται η κρίση των αποφάσεων και των πράξεων;</p> <p>-Γιατί υπάρχουν πλούσιοι και φτωχοί;</p> <p>-Ως σε ποιο βαθμό καθορίζει το φυσικό περιβάλλον την καθημερινή ζωή των ανθρώπων και τον πολιτισμό τους;</p> <p>-Γιατί βιώνουν διαφορετικά οι διάφοροι άνθρωποι το ίδιο ιστορικό γεγονός ή φαινόμενο;</p>	<p>Να έχουν την ευκαιρία οι μαθητές για να ερευνήσουν να βρουν απάντηση στα ερωτήματα, όπως τα ακόλουθα:</p> <p>-Τι σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι δικαιούνται την ίδια αξιοπρέπεια;</p> <p>-Τι μπορεί να κάνει ο κάθε άνθρωπος για τους άλλους, για αυτούς που έχουν ανάγκη, για την κοινότητα;</p> <p>-Υπάρχει ανάπτυξη στην ιστορία;</p> <p>-Γιατί υπάρχουν πόλεμοι;</p> <p>-Τι ρόλο παίζει το φυσικό περιβάλλον στη ζωή ενός κράτους, ενός πολιτισμού;</p> <p>-Από τι εξαρτιούνται τα συμφέροντα του κάθε ανθρώπου, των ανθρώπινων ομάδων;</p> <p>-Γιατί υπάρχουν πλούσια και φτωχά κράτη;</p> <p>-Ως σε ποιο βαθμό επιδρούν οι <<μεγάλες προσωπικότητες>>στα ιστορικά γεγονότα και διαδικασίες;</p> <p>-Ποιος ο ρόλος της πίστης, της θρησκείας στη ζωή του κάθε ανθρώπου και στην κοινωνία;</p> <p>-Έχει σκοπό η ανθρώπινη ζωή, η ανθρώπινη ιστορία;</p>	<p>Να έχουν την ευκαιρία οι μαθητές για να ερευνήσουν να βρουν απάντηση στα ερωτήματα, όπως στα ακόλουθα:</p> <p>-Υπάρχουν εντελώς ηθικές αξίες;</p> <p>-Γιατί μπορεί να βρεθούν σε αντίθεση ήθος και δίκαιο;</p> <p>-Ποιοι είναι οι δρόμοι της αυτοπραγμάτωσης;</p> <p>-Ένας άνθρωπος πόσες ταυτότητες εθνικότητων μπορεί να έχει;</p> <p>-Με ποια έννοια μπορούμε να μιλάμε για αίτια και αιτιώδεις σχέσεις στην ιστορία; Υπάρχει ιστορική αιτιοκρατία;</p> <p>-Μπορεί να προχωρήσει η ιστορία ενός λαού χωρίς τη δική του βούληση;</p> <p>-Πώς μπορεί να συνυπάρχουν διάφοροι πολιτισμοί, λαοί και διάφορες θρησκείες; Τι δυνατότητες και τι εμπόδια υπάρχουν μεταξύ της επικοινωνίας των πολιτισμών;</p> <p>-Πώς γίνεται να κατανοούν διαφορετικά διάφοροι άνθρωποι το ίδιο ιστορικό γεγονός;</p> <p>-Ποιος ο ρόλος της βίας στην ιστορία;</p> <p>-Πώς επηρεάζει τις δυνατότητες ενός κράτους, μιας περιοχής, η γεωπολιτική θέση (τη ναυτική εξουσία της Ελλάδας, τα προτερήματα της αγροτικής οικονομίας της Ουγγαρίας);</p> <p>-Πώς άλλαξε ο ρόλος του κράτους στην ιστορία;</p> <p>- Στις κοινωνίες διάφορων εποχών οι επιδράσεις των αξιών ή των συμφερόντων ήταν ισχυρότερες;</p>
--	--	---	--

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ

1-4 τάξη

1. Οι Έλληνες της Ουγγαρίας, οικισμοί όπου κατοικούν και Έλληνες στην Ουγγαρία.
2. Η ελληνική γλώσσα,
 Ιδιωματισμοί
3. Η ζωή της ελληνικής κοινότητας στους οικισμούς.
 Ο ρόλος της οικογένειας. Κατοικία και περιβάλλον. Παλιά επαγγέλματα και εργαλεία. Ντύσιμο.
 Παραδοσιακά εδέσματα.
4. Ελληνικά ήθη και έθιμα, μερικά χαρακτηριστικά παλιά και νεότερα έθιμα. (π.χ. Δωδεκαήμερο, Πάσχα)
5. Παραδοσιακά παιχνίδια, τραγούδια, μαντέματα, λαχνίσματα, παροιμίες, μύθοι.
6. Δημιουργία παραδοσιακών παιχνιδιών στο παρελθόν και στο παρόν. Η χρήση διάφορων υλικών στη δημιουργία παιχνιδιών.

5-6 τάξη

1. Τα κυριότερα γεγονότα της ιστορίας του ελληνισμού της Ουγγαρίας (π.χ. η ακμή του 19^{ου} αιώνα, καθώς και η νέα εγκατάσταση Ελλήνων στον 20^ο αιώνα).
2. Ιστορικές αρχαίες και βυζαντινές επαρχίες, γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας. Μύθοι και θρύλοι που σχετίζονται με τα γεωγραφικά μέρη και την ιστορία της Ελλάδας.
3. Γνωστές προσωπικότητες Ελλήνων στην Ουγγαρία.
4. Για το παρελθόν και παρόν των Ελλήνων της Ουγγαρίας (τρόπος ζωής, επαγγέλματα, λαϊκές τέχνες, ενδυμασίες, εδέσματα, παραδόσεις).
5. Οι περιβαλλοντικές και πολιτιστικές αξίες του τόπου όπου κατοικούν.

7 – 8 τάξη

1. Κέντρα, περιοχές του ελληνικού πολιτισμού στην Ουγγαρία.
2. Η τοπική ιστορία των οικισμών όπου κατοικούσαν Έλληνες στην Ουγγαρία.
3. Ο ρόλος Ελλήνων γνωστών προσωπικοτήτων στην Ουγγαρία.
4. Ελληνικά πολιτιστικά ιδρύματα και ο ελληνόγλωσσος τύπος στην Ουγγαρία.
5. Περιβάλλον κατοικίας, η κατοικία παλιά και σήμερα.
6. Βασικές γνώσεις της πολιτικής για τις εθνικότητες.

9 – 12 τάξη

1. Η γεωγραφία της Ελλάδας
 Πού βρίσκεται γεωγραφικά η Ελλάδα
 Η παρουσίαση των γεωγραφικών περιοχών στη λαϊκή τέχνη.
 Η ιστορία των Ελλήνων
 Οι αρχές. Η βυζαντινή αυτοκρατορία και οι γειτονικοί λαοί. Η οθωμανική αυτοκρατορία. Η εθνική αναγέννηση. Ο σχηματισμός του σύγχρονου ελληνικού κράτους. Η Ελλάδα μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Η Μικρασιατική καταστροφή. Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος και ο εμφύλιος πόλεμος. Η χούντα. Η πτώση της δικτατορίας, η μεταπολίτευση.
2. Η ιστορία των Ελλήνων της Ουγγαρίας
 Οι ουγγρο-βυζαντινές σχέσεις. Οι πρώτοι μετανάστες μετά την άλωση της Πόλης.
 Η ακμή των ελληνικών οικισμών στην Ουγγαρία τον 18^ο αιώνα. Έλληνες στην ουγγρική επανάσταση.
- 2.2. Γνωριμία με την ιστορία των οικισμών. Εθνικές, πολιτιστικές επιδιώξεις. Γνωστές μορφές.
 Πολιτιστικά ιδρύματα, σχολεία, παιδεία, ιδρύματα. Ο ελληνόγλωσσος τύπος και εκδόσεις. Πολιτιστική ζωή στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα.
3. Γνώσεις για την πολιτική των εθνικοτήτων.
 Νομικές γνώσεις εθνικότητας και υπηκοότητας.
 Τα νομικά πλαίσια της πολιτικής εθνικοτήτων.
4. Η ελληνική γλώσσα
 Η ινδοευρωπαϊκή και η ελληνική γλώσσα. Διάλεκτοι της αρχαίας, κοινή, διγλωσσία. Η εγκαθίδρυση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας το 1974.
5. Ο ρόλος της θρησκείας και της εκκλησίας στον πολιτισμό των Ελλήνων
 Αρχαίος πολυθεϊσμός. Χριστιανισμός, ορθοδοξία (1054). Οι ορθόδοξοι άγιοι ναοί. Υμνογραφία.
5. Ο παραδοσιακός πολιτισμός των Ελλήνων της Ουγγαρίας.
6. Συνύπαρξη Ελλήνων με άλλους. Η παραδοσιακή οικογένεια. Τέχνες και τεχντροπίες. Ντύσιμο.
 Εδέσματα, Γιορτές, ήθη και έθιμα. Λαϊκοί χοροί, δημοτικά τραγούδια.

7. Συνάντηση περιοχών, εποχών, μορφών στα λογοτεχνικά έργα και στις τέχνες.
8. Η θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη και στον κόσμο.
9. Έκφραση βιωμάτων στα λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα των Ελλήνων της Ουγγαρίας.

D) HORVÁT NEMZETISÉGI OKTATÁS-OKTATÁS

1.1. Horvát nyelv és irodalom

(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a nyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszédpартnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Törekvés a megfelelő hangképzésre, beszédlegzésre és hangoztatásra, valamint a kifejező, és mások számára érthető beszédre.	Törekvés a kifejező, mások számára érthető, nyelvilag igényes és helyes beszédre, a nyelv hangzóinak helyes kiejtésére. Elemi udvariassági formák ismerete és használata.	A közlés tartalma és a beszélő szándéka közötti kapcsolat felismerése, s ennek érdekében a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazására való törekvés (beszédtempó, hanglejtés, szó- és mondat hangsúly, szünet, hanglejtés).	A mindenkori beszédhelyzetnek megfelelő, az anyanyelv hangzásbeli és nyelvhelyességi sajátosságait figyelembe vevő igényes, érthető beszéd. A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kifejezőmód eszközeinek biztos alkalmazása. A mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása.
Különböző mondatok felismerése (kijelentő, kérdő, felszólító, felkiáltó) helyes használata a közlés	A különböző modalitású mondatok változatos használata a közlés szándékának megfelelően. Kérdések, válaszok	Mindennapi élmények összefüggő és önálló elmondása összetett mondatokkal. Olvasott és hallott szöveg	Lényegre törő, pontos kifejezőmód, valamint a lényeg kiemelése a beszédben. Tudatos törekvés a gondolatok

szándékának megfelelően (kérés, óhaj, nemtetszés, kérdés).	megfogalmazása, részvétel a beszélgetésben.	reprodukálása.	választékos kifejezésére változatos formában alkalmazkodva a hallgató (beszédpartner) érdeklődéséhez, figyelméhez (szándékolt hatás).
Gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése.	Eligazodás a mindennapi beszédhelyzetekben. Gondolatok, érzelmek, óhajok közlése változatosan és érthetően.	Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez konkrét beszédhelyzetben.	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak ismerete. Alkalmazkodás a megnyilatkozás tárgyához, funkciójához, a hallgatóhoz. Az írásbeli és élőszóbeli megnyilatkozás, valamint a magán- és nyilvános nyelvhasználat közti különbségek ismerete és tudatos alkalmazása.
A nem verbális kommunikáció néhány elemének megfigyelése (pl. testbeszéd). Törekvés a helyes szóhasználatra, kiejtésre, testbeszédre.	A szóhasználat, a gesztusnyelv és a mondatfonetikai eszközök összehangolása a tartalommal a beszédhelyzetnek megfelelően.	A gesztusnyelv néhány jelének (mimika, szemkontaktus) ismerete és tudatos alkalmazása a különféle beszédhelyzetekben.	A szóhasználat, a gesztusnyelv és a szövegfonetikai eszközök összehangolt alkalmazása különféle beszédhelyzetben. A gesztusok szerepének ismerete, megértése és azok tudatos alkalmazása (a mondanivaló megerősítése, megkérdőjelezése, a szavak helyettesítése). Megértésük a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, valamint a művészi előadásokban.
Élmények elmondása néhány összefüggő, egyszerű mondatl. Olvasmányok tartalmának felidézése, elmondása. Rövid hallott szövegek lényegének, érzelmi tartalmának megértése tanítói segítséggel.	Hallott szöveg rövid szóbeli összefoglalása. Saját vélemény megfogalmazása és indoklása a témának és beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása és megértése.	Mások véleményének meghallgatása, megértése, esetleg cáfolása és tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben. Önálló véleményalkotás érveléssel.	Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Mások véleményének meghallgatása és tisztelete. Saját vélemény megvédése (érvelés), esetleg korrekciója. A kommunikációs zavarok, konfliktusok felismerése, feloldásának képessége.
Ismert szövegek megjelenítése dramatikus játékkal. Memoriterek (költemények, prózai szövegek) ismerete. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, versmondás, helyzetgyakorlat.)	Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. olvasmányok párbeszédeinek eljátszása, versmondás, bábjáték, helyzetgyakorlat).	Memoriterek szövegű kifejező elmondása, interpretációja. Különféle dramatikus formák kipróbálása (pl. vers- és prózamonddás, diákszínpadi előadás, népi szokások előadása).	Memoriterek szövegű elmondása, interpretációja a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A korosztályok képességeinek és az oktatási igényeknek megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás megfelelő tempójának elsajátítása, az ily módon olvasott különböző szintű (terjedelem, bonyolultság, műfaj, cél) szövegek megértése, összehasonlítása. Képesség a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazására az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével.</p> <p>A tanult betűk összeolvasása. Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása. Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása.</p>	<p>Különböző mondatfajták (pl. kijelentő, kérdő) hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.</p>	<p>Különböző mondatfajták (pl. kijelentő, kérdő) hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.</p> <p>Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása.</p>	<p>Különböző mondatfajták (pl. kijelentő, kérdő) hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.</p> <p>Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása és alkalmazása.</p>
<p>Hangos és néma olvasás gyakorlása különböző rövidebb szövegeken a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével.</p>	<p>Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása.</p>	<p>Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmező hangos olvasása.</p>	<p>A szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás gyakorlása.</p>
<p>Egyszerű szövegek szó szerinti jelentésének megértése tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével.</p> <p>A szó szerinti jelentések megtapasztalása tanítói segítséggel. A szövegben kifejtett információk visszakeresése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival tanítói segítséggel.</p>	<p>Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok megértése és gyakorlása (pl. hasonlat, metafora, ismétlés, fokozás). A szövegben kifejtett információk visszakeresése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival.</p>	<p>Szépirodalmi és más szövegekben előforduló jelentések önálló és csoportos megértése, tanári irányítással. Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése (pl. hasonlat, metafora, ismétlés, fokozás). Ismerkedés a szövegértési technikákkal.</p>	<p>A szöveg elsődleges és átvitt jelentésének megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése, megértése és értelmezése. A szövegértési technikákkal kapcsolatos ismeretek bővítése, alkalmazása.</p>
<p>Az aktív szókinccs gazdagítása a tanult, feldolgozott szövegeken keresztül.</p> <p>Ismerkedés a horvát</p>	<p>Az aktív és passzív szókinccs gazdagítása, az életkori sajátosságokhoz igazodó irodalmi kifejezések ismerete, azok használata az irodalmi szövegek feldolgozását követően. A mindennapi kommunikációban használatos szókinccs biztos használata.</p> <p>A horvát nyelvre jellemző</p>	<p>Az aktív és passzív szókinccs gazdagítása önálló munkával (ajánlott olvasmányok, könyvtári munka, gyermeklapok).</p> <p>A horvát nyelvre</p>	<p>A szókinccs folyamatos és tudatos gazdagítása valamennyi nyelvi rétegre, stílusfajtára kiterjedően. Törekvés az elsajátított szókészlet minél pontosabb használatára, a stílusnak és a megnyilatkozás tárgyának, funkciójának, a hallgatónak megfelelően írásban és szóban.</p>

nyelvre jellemző frazeológiai kifejezésekkel, nyelvi fordulatokkal.	frazeológiai kifejezések, nyelvi fordulatok ismerete, törekvés használatukra a mindennapi életben.	jellemző frazeológiai kifejezések, nyelvi fordulatok ismerete és használata.	A horvát nyelvre jellemző frazeológiai kifejezések, nyelvi fordulatok ismerete és biztos használata.
Szövegek önálló megértése néma olvasással. Olvasmány tartalmának elmondása 4 -5 összefüggő egyszerű mondatral a kép illetve a vázlat alapján a szövegben előforduló szavak, kifejezések használatával. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Rövidebb szépirodalmi és népköltészeti szövegek önálló olvasása, cselekményük felidézése lényegük kiemelése, annak tömör megfogalmazása. A szereplők cselekedeteinek, jellemének megértése. Az olvasás örömeinek megtapasztalása	Irodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése. A szöveg üzeneteinek megértése. A szövegelemzés alapvető eljárásainak megismerése (témamejelölés, lényegkiemelés, adatkeresés, ok-okozati összefüggések).	A különböző műfajú szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése. A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése. A műfajnak megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, logikai összefüggések felismerése).
	Szövegek műfaji különbözőségeinek érzékelése (pl. népmese, lírai költemény, elbeszélés, dokumentum).	A különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbségek megfigyelése (pl. elbeszélés, útleírás, tudósítás).	A különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti kapcsolatok és különbségek felismerése (pl. tematikus, motivikus) és alkalmazása.
Egy-két mondatos vélemény megfogalmazása az olvasott szövegekben megjelenő szereplőkről, cselekedeteikről, magatartásukról.	A feldolgozott olvasmányok cselekményének rövid ismertetése. A főszereplők rövid jellemzése. Saját vélemény megfogalmazása a szereplők cselekedeteiről, a szövegben megjelenő élethelyzetekről.	A közösségben elhangzott vélemények megismerése után vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok megfigyelése és megfogalmazása az olvasott irodalmi művekről, jellemekről, élethelyzetekről.	A különböző olvasott vélemények összevetése, a különbségek és hasonlóságok felismerése és értelmezése az olvasott irodalmi művekről, jellemekről, élethelyzetekről.
		Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú szövegek (pl. régi, archaizáló) megismerése, megértésük gyakorlása szótárak segítségével.	Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú szövegek (pl. régi, archaizáló) megismerése, megértésében szerzett ismeretek gyarapítása. Régebbi korokból származó szövegek önálló megértése segédeszközök gyakorlott használatával (pl. szótárak).
			Korstílusok, stílusirányzatok jellemzőinek, valamint a stílusrétegek sajátosságainak megismerése, sajátosságaik felismerése

			reprezentatív szövegekben.
--	--	--	----------------------------

3. Írás, szövegalkotás

A horvát anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés, biztos problémaérzékeny helyesírás. A szövegtípusok és műfajok alapvető ismerete, normakövető írásmód az alapvető műfajokban. Saját álláspont pontos, változatos kifejtése.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az eszközsztintű íráshasználat fokozatos kialakítása. Betűtanulás, a horvát nyelv alapvető jellemzőinek elsajátítása és alkalmazása a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével.	Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő tempójú, olvasható, rendezett külalakú írás gyakorlása.	Olvasható, esztétikus, megfelelő tempójú írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjainak elsajátítása.	Olvasható, esztétikus íráskép. Lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítása.
Különböző szövegek megfigyelése műfaji és szövegszerkezeti szempontból. Rövid szövegek alkotása (pl. leírás, elbeszélés, jellemzés), a mindennapi élet tájékoztató szövegei alkotásának gyakorlása (meghívó, sms, e-mail, stb.) A szövegek tagolásának gyakorlása.	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban. Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegfajtákban (leírás, elbeszélés, jellemzés). Személyes és olvasásélmények megfogalmazása a megjelölt szövegfajtákat alkalmazva.	Szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegfajtákban (leírás, különböző nézőpontú elbeszélés, jellemzés, ismertetés).	Jó szövegalkotási és szerkesztési képesség különböző műfajokban (levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, jellemzés, leírás, esszé), témában a magán- és közéletben.
Nyelvtani és helyesírási ismeretek elsajátítása és alkalmazása rövid fogalmazásokban.	Törekvés a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazására az írásbeli megnyilatkozásokban. Helyesírás diktálás után. Önkontroll, helyesírási hibák felfedezése, önálló javítása. A horvát és a magyar helyesírás szabályai eltérésének megfigyeltetése (pl. népnevek, intézménynevek, írásjelek).	A tanult nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazásának gyakorlása az írásbeli megnyilatkozásokban. Önkontroll, helyesírási hibák felfedezése, önálló javítása. A horvát és a magyar helyesírás szabályai eltérésének megfigyeltetése és alkalmazásának gyakorlása (pl. népnevek, intézménynevek, írásjelek).	A nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek biztos és tudatos használata az írásbeli megnyilatkozásokban. Önkontroll, helyesírási hibák felfedezése, önálló javítása. A horvát és a magyar helyesírás szabályai eltérésének tudatos, készség szintű alkalmazása (pl. népnevek, intézménynevek, írásjelek).
	Kreatív szövegalkotás (olvasott művekhez befejezések készítése, a történet folytatása).	Az önkifejezés képessége és kreativitás különböző műfajokban (párbeszédek írása, párbeszédek átírása	Az önkifejezés képességének és a kreativitás fejlesztése különböző műfajokban

		elbeszélő formába). Gondolatok, érzelmek kifejezése különböző nézőpontból.	(párbeszéd írása, párbeszéd átírása elbeszélő formába). A publicisztikai műfajok (hír, tudósítás, hirdetés) jellemzőinek ismerete és alkalmazása a gyakorlatban. Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra.
	Az anyaggyűjtés elrendezése alapjainak megismerése, anyaggyűjtés gyermekek számára készült lexikonokból, egyéb forrásokból tanári irányítással, csoportosan és önállóan. a régiiben a 7-8 osztálynál	Rövidebb beszámoló anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással csoportosan és önállóan.	Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek (pl. beszámoló, ismertetés, esszé) írására. Hosszabb felkészülést igénylő esszé, műértelmezés alkotásának gyakorlása.
A mindennapokban használatos horvát és magyar nyelvi fordulatok fordítása.	Az igényesebb nyelvhasználat horvát és magyar nyelvi fordulatainak lefordítása szótárak segítségével.	Egyszerűbb horvát és magyar szövegek fordítása szótár segítségével.	Különböző szövegek horvát és magyar nyelvről való fordítása szótár segítségével.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alapműveltség elsajátításához, hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása (pl. kép és szöveg kapcsolata, könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermeklexikonok).	Az önálló feladatvégzés gyakorlása (pl. a könyvtárhasználat, könyvkölcsönzés alapjai).	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (pl. szótárak, lexikonok, egyéb ismerethordozók) használata. Az ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése szótárakban.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk gyűjtésének, szelekciónak, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, múzeumi információk feldolgozása.
Tapasztalatszerzés, ismeretek adatok, információk gyűjtése (könyv-és könyvhasználat, verbális és nem verbális - hangzó és képi - információk feldolgozásának gyakorlása).	Az önálló feladatvégzés gyakorlása (pl. könyvek keresése megadott témához). Tapasztalatszerzés különböző információhordozók működéséről, használatáról.	Adatok, ismeretek elrendezése a célnak megfelelően a különböző ismerethordozókból tanári segítséggel.	Különböző információhordozók célszerű használata az életkornak megfelelő önállósággal.
	Gyermekeknek szóló ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak	Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források	Az információ-felhasználás néhány további normájának

	megismerése, használata.	megjelölésében.	megismerése, alkalmazása (pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai; jegyzetek készítése).
Vázlatkészítés tanári irányítással.	A vázlat felhasználása különböző témájú és műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához.	Önálló vázlatkészítés rövidebb szövegek alapján.	Önálló vázlatkészítés adott feladathoz, témához, a vázlat alapján különböző műfajú szövegek alkotása.
	Ismerkedés különböző ismerethordozókkal (pl. vizuális, audiovizuális, internet, CD-ROM).	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésében.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk egyszerre való látása (pl. illusztráció, ábra, grafikonok, tipográfia), megértése és értelmezése szövegösszefüggésben.
	Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megismerése, megértése.	Az összefoglalás sajátosságainak ismerete, összefoglalás készítése, gyakorlása megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Az összefoglalás műveletének gyakorlása és önálló alkalmazása (pl. a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése).
		Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés és a lényegkiemelés gyakorlása.	Az önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és anélkül (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás).
Információ visszakeresése tanítói irányítással, értelmezése, szereplők érzelmeinek azonosítása.	Információkeresés, a szereplők érzelmeinek magyarázata, az érzelmeik és cselekedetek közti kapcsolat, ok-okozati viszony felismerése, következtetések levonása, értelmezés.	Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos tájű különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással csoportosan).	Felkészülés az információ jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.
Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált memóriagyakorlatok.	A szöveges emlékezet aktivizálása, a szövegek pontos megfigyelése, azonosítása és felidézése.	A szöveges emlékezet erősítése. Megértett szövegekre való emlékezés, a szövegek új helyzetben való alkalmazása. Kombinációs és asszociációs képességek fejlesztése memoriterek megtanulásával.	A szövegek pontos, értelmező, esztétikus felidézése és önálló reprodukálása a célnak megfelelően.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a horvát nemzetiség anyanyelvről

A mai horvát nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása, a szöveg felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban, a szövegek megértésében és elemzésében. Annak felismerése, hogy a nyelv a kommunikáció eszköze, de egyben társadalmi jelenség is, hogy nyelv jelrendszer, melynek közösségi összetartó ereje van, hogy közvetíti a világra vonatkozó tudást, a hagyományt. A nyelvi kultúra birtoklása, fejlesztése megalapozza az egyén sikeres szocializációját, hozzájárul önértékelésünk kialakításához, önbecsülésünk fejlesztéséhez, és biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét is.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A mondat, szó, szótag, magánhangzó és mássalhangzó felismerése; az "r" magánhangzói szerepe. A lj, č, ć, đ hangok és az ije/je alternáció helyes kiejtése.	A mondat szerkesztés szabályainak ismerete. A nyelvi egységek közötti összefüggések felismerése (pl. rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok között – hangváltások -, a szavak között – pl. többjelentésű szavak -, a szavakat alkotó szóelemek között – pl. szuffixumok).	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, alakbeli viselkedésük; az azonos szerkezetű, de különböző modalitású mondatok megfigyelése; szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szóvegbeli viselkedésének megfigyelése.	A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és társadalom, nyelv és kreativitás). A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása. A horvát nyelv típusához kapcsolódó alapvető ismeretek.
A névszók és az ige helyes alkalmazása a mondatban. A segédige különírása az igétől, a li kérdőszó helyesírása. Az aktív és passzív szókinccs folyamatos bővítése, szókinccsgyakorlatok. Nyelvileg igényes minta követése a beszédben.	A szófajokkal kapcsolatos ismeretek bővítése, szófajok szerepe a mondatban.	A szavak jelentésével kapcsolatos gyakorlatokon keresztül a hangalak és jelentés viszonyának megfigyeltetése.	A szó hangalakja és jelentése közti összefüggés felismerése, a jelentés szerkezetének ismerete és alkalmazása a szövegalkotásban (kommunikációban).
Szövegalkotási gyakorlatok a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével, életkorának megfelelő nyelvhasználati területeken.	A nyelv rétegzettségének megfigyeltetése példákön keresztül és felismerése (nyelvváltozatok) különös tekintettel a szókinccsre.	A horvát irodalmi nyelv és nyelvjárásai közti alapvető különbségek.	Gyakorlottság a szövegtani, jelentéstani, pragmatikai, stilisztikai ismeretek alkalmazásában a különböző szövegtípusokban és műfajokban.
	A nyelv változásának felismerése egy korábbi és jelenkori szöveg összehasonlításával, a köztük fennálló (elsősorban szókinccsbeli) különbségek megfigyelése útján.	Példák alapján a nyelv változásának és állandóságának megfigyelése (elsősorban a szókinccs és a tanult nyelvtani jelenségek terén) különböző korokból származó szövegek összehasonlításával.	A horvát nyelv eredetének és helyének ismerete az indoeurópai és a szláv nyelvcsaládban.
A horvát és a magyar nyelv közti különbségek felismerése, ezek megfogalmazása az életkornak megfelelően. (pl. horvátul, úgy mondjuk, hogy...)	A horvát és a magyar nyelv eltéréseivel kapcsolatos ismeretek bővítése.	A horvát nyelvi és magyar nyelvi ismeretek összevetésének képessége, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.	A horvát és a magyar nyelv sajátosságainak összevetése, a különböző nyelvtípusból adódó eltérések megfogalmazása.
A horvát és a magyar nyelv közötti alapvető helyesírási különbségek megismerése (pl. népnevek, intézménynevek), az elválasztás különbözőzése. A szótárhasználattal kapcsolatos ismeretek.	A horvát és a magyar nyelv közötti alapvető helyesírási különbségek megismerésének bővítése (pl. birtokos melléknevek, földrajzi nevek írása), az elválasztás különbözőzése. A szótárhasználattal kapcsolatos ismeretek	A horvát és a magyar nyelv közötti alapvető helyesírási különbségek megismerésének bővítése (a jövevényszavak és az idegen szavak helyesírása). A szótárhasználattal kapcsolatos ismeretek	A horvát és a magyar nyelv közötti alapvető helyesírási különbségek megismerésének bővítése (az írásjelek, rövidítések írása.). Kifogástalan helyesírás, önálló szótárhasználat.

	bővítése.	bővítése.	
--	-----------	-----------	--

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása és fejlesztése. Az olvasás mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalmi sajátos kifejezési mód formáinak felismerése, összehasonlítása, megértése és értelmezése. A műnemek és műfajok jellemzőinek megismerése. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák felfedezésére, ismerkedés a horvát irodalom alkotásaival, alkotóival, korszakaival.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az olvasás megszerettetése, az iránta való igény felkeltése.	Az olvasás mint esztétikai, érzelmi és gondolati élmény-forrás tudatosítása.	Az olvasás mint különböző élményforrás ébrentartása, mely hozzájárul az adott nép szellemiségének megismeréséhez.	Az igényes ízlésnek és célnak megfelelő olvasásra való ösztönzés. Annak tudatosítása, hogy az irodalmi élmény az emberi élet folyamatos tapasztalatszerzésének forrása: érzelmek, eszmék, gondolatok, élethelyzetek, konfliktusok, cselekedetek.
Ismerkedés a lírai művekkel (versek, mondókák, kiszámolók az anyaország és hazai horvát mű- és népköltészetből), azonosulás a bennük kifejezett érzelmekkel.	A lírai mű témájának, üzenetének, hangulatának és hangnemének felismerése.	A lírai mű témájának, üzenetének, hangulatának és hangnemének megfogalmazása. A lírai hős megjelenési formáinak (költői szerep) azonosítása. A tartalom és forma (műfaj) összefüggésének felismerése.	A lírai mű témájának, üzenetének, hangulatának és hangnemének értelmezése, megfogalmazása, személyes értékítélet vele kapcsolatban. A lírai én megkülönböztetése különböző korokban született költeményekben.
A költői nyelv néhány sajátosságának megfigyelése.	Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megfigyelése.	A főbb költői képek és alakzatok szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása a lírai művekben.	A főbb költői képek és alakzatok szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentéstömörítő szerepük megértése a tanult versekben. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.
	Ismerkedés különböző lírai műfajokkal.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. Törekvés a műnemek és műfajok közötti kapcsolatok megértésére.
A versszak felismerése, egyszerű jellemzése (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma).	A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek viszonyának megértése.	A kompozíciós egység és a versszakok viszonyának felismerése (pl. tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai	A lírai művek értékszerkezetének felismerése. Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző

		szerkezet).	korok műveiben.
Rövidebb epikai művek olvasása (mű- és népmesék, elbeszélések, gyermekregény-részlet a hazai horvát és az anyaországi irodalomból).	Az epikai művek közös és önálló olvasása hazai horvát és az anyaországi irodalomból, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg.	Epikus művek önálló olvasása hazai horvát és az anyaországi irodalomból. Az epikus művek cselekményének elmondása, a szereplők jellemzése, az üzenet megfogalmazása közösen és önállóan példák alapján.	Az epika jellemzői, epikus műfajok, az epikus kompozíció, a nyelvi sajátosságok ismerete hazai horvát és az anyaországi irodalomból. A megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban.
Az olvasott történetek főszereplőinek azonosítása.	A szereplők külső és belső tulajdonságainak megfogalmazása.	A jellemzés legfontosabb eszközeinek ismerete a közösen és egyénileg feldolgozott művek alapján.	A jellemzés eszközeinek ismerete és alkalmazása az irodalmi művekben, valamint a mindennapi életben. Különböző korok embertípusa jellemzőinek összevetése a kor társadalmának, gazdaságának és politikájának tükrében.
Törekvés a történet idejének és helyszínének azonosítására.	Az idő és tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása.	Törekvés az idő- és térjelölések értelmezésére. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése.	Az elbeszélő, tér, idő, cselekmény; az elbeszélő nézőpontja, az epikai közlés formáinak ismerete és alkalmazása az epikus művek értelmezése során.
	Az elbeszélő és a drámai művek sajátosságainak megfigyeltetése műrészletek alapján.	Az elbeszélő és a drámai művek sajátosságainak azonosítása példákon keresztül.	A dráma jellemzői, a drámai kompozíció, drámai műfajok; a drámai közlés formái, stílusbeli jellemzői; a drámai hős; a drámai tér és idő; a dráma és színház.
Népi játékok, dramatizált formák (mesék, bábjátékok, verses formák) olvasása és előadása.	Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, valamint köznapi helyzetek dramatizált megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása és előadása. Szituációk és instrukciók értelmezése. Szituációs játékok.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése (helyzetkomikum, jellemkomikum, nyelvi komikum). A konfliktus szerepe a drámai műben. A tragikus hős. A katarzis.
Anyaországi és hazai horvát népköltészeti alkotások megismerése (népmese, népdal kiszámoló, találós kérdés, közmondás).	A népköltészet és a műköltészet alapvető különbségeinek megtapasztalása példák alapján.	A modern kor nyelvi sajátosságainak megfigyeltetése. Az elektronikus kommunikáció és tömegkommunikáció formáinak megfigyelése.	Az elektronikus ismerethordozók (CD-rom, DVD, videó) által nyújtott lehetőségek az ismeretszerzésben. Az elektronikus ismerethordozók és a nyomtatott irodalom viszonya. A modern kor és a népköltészet kapcsolata.
Néhány alapvető irodalmi téma, élethelyzet felismerése	További alapvető irodalmi témák megismerése.	A horvát és a magyar irodalom néhány jelentős témája és formái	A horvát, a magyar és a világirodalom alkotásaiban megjelenített témák,

az olvasott művek alapján.		hagyománya. Egy-egy mű alapján egy-két korstílus alapvető jegyeinek megfigyeltetése.	élethelyzetek, motívumok, formák közötti kapcsolatok felismerése. Az olvasott művek többféle megközelítésének képessége különböző műértelmezési szempontok alapján (tematikus-motivikus, műfaji, életműbeli, stílusirányzati, eszmetörténeti kontextus).
A mű szó szerinti jelentésének megfogalmazása. A történet, az alapézés, az alaphangulat megfogalmazása.	Törekvés az olvasott művek tartalmának, üzenetének, alapézésének árnyaltabb megfogalmazására. Személyes tapasztalatok, élethelyzetek összekapcsolása az irodalmi művekben megjelenő élethelyzetekkel.	Törekvés az irodalmi művekben megjelenő jellemek, élethelyzetek, attitűdök általánosítására, a mondanivaló árnyalt kifejezésére.	Törekvés az irodalmi művekben megjelenő jellemek, élethelyzetek, attitűdök általánosítására, a mondanivaló árnyalt kifejezésére. Tájékozódás az irodalmi folyamatokban. Jártasság és egyéni ízlés érvényre juttatása az összehasonlító műelemzésben. Az irodalmi művek elemző-értelmező tevékenysége révén a személyes ítélet, értékválasztás és érzelem kifejezése.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerése és megértésére. Annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismeretekeken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről, a vélemény érvelő kifejtésének és védelmének képessége különféle kulturális, etikai, esztétikai normák és kultúrtörténeti ismeretek alapján. A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre, a műalkotás fikatív létmódjának megértése. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szép és a csúnya fogalmának használata a mindennapi élmények kapcsán folytatott beszélgetésben.	Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok kapcsán.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek és különbözőségek megértése és elfogadása.	Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság). Annak felismerése, hogy korunk kultúrájában különböző értékű kulturális elemek vannak jelen, igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére.
A jó és a rossz fogalmának használata a mindennapi élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban.	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek megfogalmazása. A tudatos, jogkövető és morális cselekvés elsajátítása, a erkölcsi

			kérdésekben való tájékozódás igénye és képessége.
A műélvezet minél gyakoribb átélése a játék, képzelet, ritmus és zene révén.	A műélvezet minél gyakoribb átélése a játék, képzelet, ritmus és zene révén.	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye, a hatás megfogalmazása csoportos beszélgetésben és önálló szövegalkotásban.	Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása; a mű hatása, mely függ a műfajtól és médiumtól. Sokoldalú, kifinomult kulturális fogyasztási szokások kialakítása és folyamatos bővítése.
Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékkal (helyzetgyakorlat, bábjáték).	Mások álláspontja megjelenítésének átélésének képessége, az empátia fontosságának átélése a közösség életében.	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különböző műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok háttérének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakítása.
A szép megtapasztalása a természeti környezetben, a mindennapi élet tárgyaiban és a különféle művészeti ágakhoz tartozó, az életkornak megfelelő néhány műalkotásban.	Részvétel a tanulócsoportban folyó beszélgetésben és vitában a mindennapok, művek és olvasmányok kiváltotta élményekről. Mások véleményének meghallgatása megértése.	Egymástól lényegesen eltérő különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása, a művészi és nem művészi szépség különbségének megtapasztalása.	A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség; az új és a régi egyidejű jelenlétének átélése a művészetben. A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa.
	A különböző kultúrák eltérő létmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján. A horvát és a magyar kultúrákincs hasonlóságának megfigyelése néhány népszokáson és műalkotáson keresztül.	A kulturális különbség mint életforma és mint érték megismerése, a kulturális sokszínűség mint közösségépítő erő megfigyelése különféle szövegekben. A horvát és magyar kultúra közös és eltérő vonásainak azonosítása.	A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése és tudatosítása. A kultúrák közötti átjárás korlátainak felismerése, más kultúrák megismerésének igénye. A horvát és magyar nép közös és eltérő kulturális, valamint történeti vonásainak azonosítása több évszázados együttélésük tükrében.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

- 1.1. Beszéderítés, hallás utáni értés.
Megfelelő hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
- 1.2. Mondat- és szövegfonetikai eszközök.
- 1.3. Beszédfejlesztés. Szóbeli szövegek megértése és alkotása.
Különféle mondatok (kijelentő kérdő, felszólító, felkiáltó) helyes használata a közlés szándékának megfelelően (kérés, óhaj, nemtetszés, kérdés).
Verbális és nem verbális eszközök.
Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondataalkotás.

1.4. Memoriterek szöveghű tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

2.1. Az olvasás jelrendszerének elsajátítása: hang és betű, szótag, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.

2.2. Tájékozódás a szövegben, részenkénti olvasás, újraolvasás, információk visszakeresése.

2.3. Az írott szöveg megértése.

Lényegkiemelés, vázlat, tartalommondás, a szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Az írás jelrendszere.

Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.

3.2. Szövegalkotás írásban.

Mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, az anyaggyűjtés módjai (megfigyelés, emlékezet, olvasás, képzelet).

Címadás, az anyag elrendezése: szerkesztés.

Rövid szövegek alkotása (pl. leírás, elbeszélés, jellemzés), a mindennapi élet tájékoztató szövegei alkotásának gyakorlása (meghívó, sms, e-mail, stb.)

Rendezett íráskép.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Könyv- és könyvtárhasználat: gyermek szótárak, enciklopédiák, kétnyelvű szótárak, gyermekújságok; kölcsönzés.

4.2. Tanulást támogató eljárások: vázlatkészítés, egyszerű adatkeresés, szótárfűzet, képes horvát szótár

4.3. Szépirodalmi művek szöveghű felidézése.

7-8 mondóka, Zvonimir Balog 2 verse, Đuso Šimara Pužrov 1 verse a Djeci a ne samo... c. kötetéből, 2 vers Marko Dekićtől, 2 műalkotás Đuro Franković: Eci peci pec kötetéből, 2 vers Stipan Blažetin, 1 vers Luko Paljetaktól, Horvátország himnusza (Antun Mihanović), 2-3 vers szabad választás alapján a horvátországi gyermekirodalomból.

4.4. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése, összehasonlítás).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek.

Kapcsolatfelvétel és –zárás, udvarias kapcsolattartás, beszélgetés, vita.

Nyelvi vitakövetés.

5.2. Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások, találós kérdések.

5.3. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.

5.4. Szófajok: ige, főnév, melléknév, számnév, névmás; nemek.

5.5. Mondatfajták a modalitás szerint.

5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Szerzők és művek.

Népköltészet: anyaországi és hazai horvát mondókák, népdalok, kiszámolók, találós kérdések, népi játékok, népmesék.

Anyaországi és magyarországi horvát szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései, egyszerű szerkezetű meséi, gyermekregényei (pl. Zvonimir Balog, Grigor Vitez, Dubravko Horvatić, Luko Paljetak, Ivana Brlić Mažuranić: Čudnovate zgrade šegrta Hlapića, Mato Lovrak: Vlak u snijegu, Stipan Blažetin: versek, Bodoljši I., Marko Dekić, Đuso Šimara Pužarov)

6.2. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.3. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

- 6.4. Ismeretterjesztő szövegek (család, mindennapi élet, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, ünnepek, egészség, életmód, természet- és környezetvédelem, hazai horvátok lakta tájak, iskola, kulturális élet és média).
- 6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak.
- 7.2. Saját vélemény megfogalmazása a mindennapi kommunikációban.
- 7.3. Mindennapi konfliktusok átélése.

5-8. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni szövegértés.
- 1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd (megfelelő beszédlegzés, helyes hangképzés).
- 1.3. Nyelvi és nem nyelvi kódok, mindennapi közlési helyzetek, meggyőző kommunikáció.
- 1.4. Memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Szövegértés.
A szó szerinti és az értelmező olvasás.
A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
- 2.2. Gyakori szövegtípusok felismerése (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek).
- 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás: elbeszélés, leírás, jellemzés, levél, a mindennapokban megjelenő elektronikus szövegek (meghívó, e-mail, sms).
- 3.3. Kommunikációs célok; szerkesztési, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Könyvtárhasználat, internethasználat.
- 4.2. A tanulást támogató eljárások:
Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, segítségével; egynyelvű és kétnyelvű szótárhasználat.
Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése.
Népköltészet: anyaországi és hazai horvát találós kérdések, közmondások, népmesék.
Anyaországi és magyarországi horvát szerzők gyermekversei (pl. Pajo Kanižaj, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Josip Pupačić, Antun Branko Šimić 1 verse; Stipan Blažetin, Jolanka Tišler, Marko Dekić, Mate Šinković, Josip Gujaš Džuretín, Đuso Šimara Pužarov, Lajoš Škrapić, Matilda Bölcs 1 verse); 10 sor prózai szöveg.
- 4.4. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek (kérdés, kérés, mindennapi kommunikáció, vita)

- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
Nyelvváltozatok.
Nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
A horvát beszédhangok rendszere, a magánhangzók, a mássalhangzók, az alapvető hangtörvények. A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó).
Szófajok, a szavak jelentése, alaki viselkedése, mondatbeli szerepe és kommunikációs funkciója.
A mondat. A modalitás.
Az írott nyelv normái, a horvát nyelv helyesírásának alapelvei.
A horvát nyelv története.
A horvát nyelv nyelvjárásai.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Műnemek és műfajok.
Epika, líra, dráma.
Anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, mese, monda, legenda, novella, regény; epigramma, himnusz, óda; komédia, tragédia
- 6.2. Kompozíció, szerkezet, hatás.
Elbeszélő, nézőpont, cselekmény, epizód, helyszín, szereplő, leírás, jellemzés.
Lírai én, motívum.
Monológ, dialógus, felvonás, jelenet, konfliktus, bevezetés, bonyodalom, tetőpont, kibontakozás, megoldás, fordulópont, csattanó.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílus eszközök funkciói és hatása.
Ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét.
Szó szerinti és metaforikus jelentés; hasonlat, megszemélyesítés, metafora, metonímia, allegória, szinesztézia, szimbólum.
- 6.4. Epikus és drámai művek.
Szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése.
- 6.5. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.
- 6.6. Lírai alkotások értelmezése.
- 6.7. Téma, motívum.
Természet, évszakok és napszakok, szülőföld, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség, ars poetica
- 6.8. Verselés, zeneiség.
Ritmus: ütemhangsúlyos verselés, rím.
- 6.9. Szerzők és művek.
Epika: Anyaországi és magyarországi horvát népmesék, népballadák, műmesék, legendák, bibliai történetek; Slavko Kolar: Breza, Dinko Šimunović: Alkar, Antun gustav Matoš: Oko Lobora, August Šenoa: Branka, Marija Jurić Zagorka: Kći Lotrščaka, egy 20. századi ifjúsági regény
Líra: Anyaországi és magyarországi horvát költők művei (pl. Silvije Strahimir Kranjčević, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Vesna Parun, Antun Gustav Matoš 1 verse; Stipan Blažetin, Jolanka Tišler, Marko Dekić, Mate Šinković, Josip Gujaš Džuretin, Đuso Šimara Pužarov, Lajoš Škrapić, Matilda Bölc 1 verse).
Dráma: Ivan Petreš vagy Antun Karagić egy drámája, Pero Budak: Mečava

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Irodalmi élmény /önálló olvasmányválasztás indoklása/ indoklása.
- 7.2. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála).
- 7.3. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció.
- 7.5. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd (megfelelő beszédlégzés, helyes hangképzés).
A beszédszándékok (tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés), beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.
- 1.2. Nyelvi és nem nyelvi kódok.
Hosszabb, önálló, monologikus szöveg (előadás, szónoki beszéd) és memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Szövegértés.
A hangos és néma olvasás stratégiái
(adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) nyomtatott és elektronikus szövegek feldolgozásakor.
- 2.2. Szövegértési stratégiák (szó szerinti, értelmező és kreatív) különböző nyomtatott és elektronikus szövegeken.
- 2.3. Szövegelemzési eljárások.
Eltérő kommunikációs célú szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek) jellemzői.
Szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások.
- 2.4. A szövegek retorikája és stíluselemei.
- 2.5. Ábrák, képek illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás.
Szövegtípusok (elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, hivatalos levél) kommunikációs és műfaji jellemzői.
Kreatív írás.
- 3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, retorikai ismeretek.
- 3.4. Helyesírás: Szófaji és mondattani ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat
- 4.2. Tanulást támogató eljárások
Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció és elrendezés.
Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásai.
Az idézés, a forrásjelölés módszerei.
Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.
Teljes művek: tizenöt lírai alkotás (ezen belül: Petar Preradović, Silvije Strahimir Kranjčević, Antun Gustav Matoš, Antun Branko Šimić, Tin Ujević, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Vesna Parun)
Részletek. Kanonikussá vált versszakok, sorok lírai művekből (kb. 30 sor), 20 sor epikai művekből.
- 4.4. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás: rendszerezés, következtetés, indukció és dedukció.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.
A személyközi kommunikáció.
A csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai.

Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.

- 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái
A horvát helyesírás alapelvei.
A horvát nyelv nyelvváltozatai (pl. a nyelv területi és társadalmi tagozódása).
Horvát nyelvhasználat.
- 5.3. A nyelv több szempontú megközelítése (nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és kreativitás).
- 5.4. A nyelvi egységek közötti rendszerszerű (hangtani, alaktani, szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések. Szókincs, frazeológia. A horvát nyelv és az idegen nyelvek.
- 5.5. A szövegszervező (grammatikai, jelentéstani) erők; szövegfajták, szövegtípusok.
- 5.6. A nyelvi változás: a horvát nyelv rokonsága, története. A legfontosabb nyelvemlékek.
- 5.7. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái, a nyilvános beszéd, a meggyőző szövegműfajok, érvelés, tétel, állítás, cáfolat, bizonyítás.
- 5.8. Stílus és jelentés.
Stíluselemek, stílusesszéközök a köznyelvi és a művészi szövegekben.
Stílusrétegek.
- 5.9. A nyelvművelés.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai
anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, eposz, levél, napló, novella, paródia, példázatos történet, regény; dal, óda, elégia, ekloga, epigramma, himnusz; komédia, tragédia; értekező próza.
 - 6.2. Kompozíció.
Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem. Vershelyzet, lírai én, költői magatartás, szerep, verstípusok.
Helyzet, akció, konfliktus, monológ, dialógus, prologus, epilógus, késleltetés, jelenet.
 - 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílusesszéközök funkciói.
Alakzatok.
Szóképek.
Stiláris eszközök.
 - 6.4. Hangnemek, esztétikai minőségek.
Szép, rút, fenséges, humor, groteszk, irónia, abszurd, tragikum, komikum, idill, katarzis.
 - 6.5. Verselés, zeneiség.
Ritmus, ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, szabad vers, szimultán verselés.
 - 6.6. Művelődés- és irodalomtörténeti korszakok, korstílusok (antikvitás, középkor, reneszánsz, barokk, klasszicizmus, romantika, realizmus, modernség), stílusirányzatok (pl. szentimentalizmus).
A horvát irodalom néhány sajátos korszaka és törekvése: az illirizmus korának nemzeti romantikus irodalma, A Juriš és a Savremenik, valamint a Krug és Razlog folyóiratok, a „Hrvatsko proljeće“ mozgalma.
 - 6.7. Szerzők és művek:
Epika: Crnorizac Hrabar: O pismenosti, Bašćanska ploča, Ivan Gundulić: Osman (részletek), Dubravka (részlet), Suze sina razmetnoga (részlet), Antun Matija Reljković: Satir ili ti divji čovik (részlet), Ivan Mažuranić: Smrt Smail-age Čengića (részletek), August Šenoa: Zlatarovo zlato (részletek), egy novellájából részletek, Ante Kovačić: U registraturi (részletek), Vjenceslav Novak: Posljednji Stipančići (részletek), U glib, Ksaver Šandor Đalski 1 novellája, Josip Kozarac: Mrtvi kapitali, Mira Kodoliceva vagy Oprava, Tena, Antun Gustav Matoš: Balkon vagy Camao, Cvijet sa raskršća, Dinko Šimonović: Duga ili Alkar, Miroslav Krleža: Baraka pet be, Povratak Filipa Latinovicza (részletek), egy ballada a Balade Petrice Kerempuha c. műből, Ivan Goran Kovačić: Jama (részletek), Ranko Marinković: Ruke c. kötetéből egy mű, válogatás a kortárs horvát irodalomból 1 mű.
- Líra: Šiško Menčetić, Džore Držić egy műve, Matija Petar Katančić: Vinobera u zelenoj Molbice dolini, Čeva, Pavao Štoos: Kip domovine, Stanko Vraz: Đulabije (egy vers), Ždral putuje k toplome jugu, Petar Preradović: Zora puca, Putnik, Mrtva ljubav, Ljudsko srce, Sivije Strahimir Kranjčević öt műve, Antun Gustav Matoš 5-6 verse, Vladimir Vidrić három költeménye, Vladimir Nazor 2 költeménye, Dragutin Tadijanović, Dragutin Domjanić vagy Fran Galović egy költeménye, Antun Branko Šimić: Opomena, Ručak siromaha, Tin Ujević kettő verse, Dobriša Cesarić négy verse, Dragutin Tadijanović két verse, Vesna Parun két verse; Josip Gujaš Đurezin, Jolanka Tišler, Stipan Blažetin három verse, a többi magyarországi szerzőtől egy-egy vers, válogatás a kortárs horvát irodalomból 1 mű.

Dráma: Marin Držić: Dundo Maroje, Ivo Vojnović: Suton, Miroslav Krleža: Gospoda Glembajevi, válogatás a kortárs horvát irodalomból 1 mű. pl. Miro Gavran)

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány szerepe a nemzeti identitás és a helyi kötődés kialakításában.
- 7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz (élet és halál, család, férfi és nő, szerelem, gyermek, bűn és bűnhődés, ars poetica).
- 7.3. Epikai, lírai, drámai alkotások elemzése, értékelése.

1.2. Horvát nyelv és irodalom

(Nyelvoktató és kiegészítő nemzetiségi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

Fejlesztési feladatok szerkezete:

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

A leggyakoribb fordulatok és szókincs megértése. A rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegének megértése. A legfontosabb információk megértése olyan rádió – és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak.

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédhelyzetnek megfelelően egyszerű és összetett mondatokban.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam.	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Egyszerű utasítások, kérdések, szavak, feliratok megértése. A nem verbális kommunikáció (testbeszéd, mimika...) néhány elemének megfigyelése.	Eligazodás a mindennapi beszédhelyzetekben. Egyszerű megnyilatkozások, kérdések, válaszok megértése. Hallás utáni egyszerű szövegre adott feladatsor megoldása.	Köznyelvi beszéd megértése ismert témában gyakran előforduló helyzetekben. A beszédhelyzet felismerése, ehhez történő alkalmazkodás.	Egyszerű szöveg, beszéd megértése konkrét beszédhelyzetben. A magán és nyilvános nyelvhasználat közti különbségek ismerete és tudatos alkalmazása.
Különböző mondatfajták felismerése helyes használata a közlő szándékának megfelelően játékos formában	Törekvés a változatos mondatfajták használatára. Kérdések, válaszok megfogalmazása Részvétel egyszerű, mindennapi beszélgetésben.	Mindennapi élmények összefüggő és önálló elmondása összetett mondatokkal. Olvasott és hallott szöveg reprodukálása.	Lényegre törő, pontos kifejezőmód, valamint a lényeg kiemelése a beszédben. Törekvés a gondolatok világos kifejezésére változatos formában
Törekvés a kifejező, és mások számára érthető	Helyes kiejtés és hangjelzés a mindennapi	Részvétel a megjelölt témáról szóló	Részvétel a mindennapi kommunikációban

beszédre. A kérdésfeltevés és válaszadás gyakorlása megfelelő hanglejtéssel a mindennapi kommunikációban.	kommunikációban. Egyszerű megnyilatkozás a megjelölt témákban. Törekvés a mások számára érthető, nyelvi helyes beszédre. Elemi udvariassági formák ismerete és használata.	beszélgetésben használva a már tanult kifejezéseket, fordulatokat. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, egyszerű mondatokban helyes szóhangsúllyal és intonációval. Törekvés a megfelelő artikulációra, a beszédtempó, hangerő, hangmagasság, hanglejtés alkalmazása.	(párbeszéd, információcsere Gondolatok, érzelmek, élmények, vélemény megfogalmazása és kifejezése, egyszerű történet elmondása, olvasottak, látottak, hallottak kapcsán kérdések összeállítása. Törekvés a változatosságra, érzékletességre, a lényeg kiemelésére a beszédben.
Élmények, események, történetek elmondása néhány összefüggő, egyszerű mondatban.	Egyszerű szöveg rövid szóbeli összefoglalása. Saját vélemény megfogalmazása a témának és beszédhelyzetnek megfelelően.	Mások véleményének meghallgatása, megértése, esetleg cáfolása.	Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Érvelés saját vélemény mellett. Mások véleményének meghallgatása és tisztelete.
Ismert szövegek megjelenítése, feldolgozása dramatikus játékkal. Memoriterek (költemények, prózai szövegek) ismerete.	Különbőféle dramatikus formák kipróbálása (pl. szituációs gyakorlatok, versmondás, bábjáték, helyzetgyakorlat). Memoriterek szövegű elmondása.	Dramatizáció, vers- és prózamonddás, diákszínpadi előadás, népi szokások előadása Memoriterek szövegű kifejező elmondása.	Törekvés a szöveg minél teljesebb átadására, bemutatására felhasználva a dramatizáció eszközeit Memoriterek szövegű kifejező elmondása, interpretációja.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókinccsének gazdagítása. A hangos és néma olvasás fejlesztése

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A magyartól különböző betűk megtanulása. Szavak, mondatok, dialógusok hangos olvasása.	Szavak, mondatok rövidebb szövegek hangos, kifejező olvasása.	Hosszabb, nyelviileg összetettebb ismert és ismeretlen szöveg folyékony, értő olvasása megfelelő szóhangsúllyal, intonációval.	A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban. A szövegértő olvasás folyamatos gyakorlása és alkalmazása.
Az egyszerű szöveg megértésének szóban vagy írásban történő visszajelzése. Az adott szöveg egyszerű információinak kiemelése.	Az olvasott szövegek tartalmának tömör elmondása, a szövegből információk visszakeresése.	Az olvasott szöveg megértése, valamint lényegének kiemelése, események, érzelmek, vélemények megértése. Ezen szövegek feldolgozása tanári segítséggel.	Az olvasott szövegek lényegének kiemelése, tartalmának összefoglalása, műfajának megállapítása. A szövegek feldolgozása tanári segítséggel és a nélkül (megadott szempontok alapján).

Egyszerű szövegek önálló megértése néma olvasással.	Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival.	Szövegértés gyakorlása köznyelvi és irodalmi szövegrészeken.	A szó szerinti és átvitt jelentések megkülönböztetése A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása.
Irodalmi alkotások (vers, monda, népdal, mese) bemutatásának képessége.	Rövidebb irodalmi alkotások, részletek bemutatásának képessége.	Néhány irodalmi alkotás (vers, novella, regény) értelmezése az anyaországi és a magyarországi horvát irodalomból. Ezen műalkotások bemutatásának képessége.	Irodalmi alkotások (vers, novella, regény), publicisztikai művek, értelmezése az anyaországi és a magyarországi horvát irodalomból. Ezen műalkotások bemutatásának képessége.
Az aktív szókincs gazdagítása az olvasott szövegekkel összefüggésben.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.	A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően.

3. Írás, szövegalkotás

Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözlét, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban esztétikus írással. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Alapvető nyelvhelyességi hibák elkerülése. Szövegtípusok és műfajok ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejezése, kiegészítés, újírás, kreatív írás.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A korosztálynak megfelelő tempójú olvasható írás Egyszerű szövegek rendezett írásképpü hibátlan másolása.	Az alapszókincs szavainak egyszerű szövegeknek a helyes leírása.	Kép alapján összefüggő szöveg alkotása egyszerű mondatokkal valamely személyes- és olvasmányélményről a horvát nyelv nyelvhelyességi normáinak betartásával.	Hosszabb szöveg alkotása, valamint önálló jegyzetelési technika kialakítása a horvát nyelv nyelvhelyességi normáinak betartásával. Olvasható, áttekinthető írásképpü.
Egyszerű mondatos szöveg írása az ismert szavak felhasználásával (képeslap, üdvözlét, üzenet).	Levélírás különböző közlésfajták alkalmazásával (élmények, események, jellemzés, párbeszéd).	Leírás, elbeszélés készítése, élmény és rövid történet írása.	Különböző szövegművek alkotása (magán- és hivatalos levél, leírásfajták, önéletrajz, jellemzés nyomtatványok kitöltése).
Egyszerű szöveg feldolgozása kérdések alapján.	Egyszerű szöveg feldolgozása különböző technikákkal (szöveg kiegészítése, átalakítása).	Megadott szempontok alapján összefüggő-meghatározott műfajú-szöveg alkotása.	Kreatív szövegalkotás: szövegek írása, átírása, történet folytatása stb.

Szavak, szó szerkezetek, köznapis kifejezések írásbeli fordítása.	Rövidebb mondatok, szövegek fordítása önállóan és szótár segítségével.	Egyszerű szöveg írásbeli fordítása önállóan és szótárral.	Fordítási feladatok megoldása mindennapi és aktuális témákban valamint egyszerű irodalmi szövegekben önállóan és szótárral.
Egyszerű, köznapis szókincsű szövegekkel kapcsolatos szimpátia kifejezése (tetszik-nemetszik).	Egyszerű szövegekkel, olvasmányokkal kapcsolatos saját vélemény egyszerű mondatokban történő megfogalmazása.	Hosszabb köznapis szövegek mondanivalójával kapcsolatos vélemény írásbeli kifejtése.	Horvát nyelvű irodalmi művek és publicisztikai alkotások mondanivalójának, hangulatának írásbeli kifejezése összefüggő szövegben összetett mondatok alkalmazásával. A velük kapcsolatos személyes vélemény, álláspont kifejtése.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár - és internethasználat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Memóriagyakorlatok alkalmazása az, emlékezet fejlesztésére: ritmikus-mozgásos játékok, mondókák, tapsolók, rigmusok.	Asszociációs nyelvi játékok a szöveges emlékezet fejlesztésére.	Rövid memoriterek tanulása. A szöveges emlékezet erősítése. A szövegek új szituációban, szöveggörnyezetben, helyzetben való alkalmazása.	Szövegek pontos, értelmező, esztétikus felidézése és önálló, aktív reprodukálása a céloknak megfelelően.
Szókincs megalapozása szó- vagy képkártyák, hívóképek segítségével.	A szókincs bővítése szituációs gyakorlatok, dramatizálás útján.	A szókincs szavainak szócsaládokhoz történő hozzárendelése. Közös szótóbból új szavak alkotása képzők segítségével.	A szókincs szavainak a szótárok segítségével történő differenciált értelmezése.
Szótárfüzet vezetése és használata tanári segítséggel.	Szótárfüzet önálló vezetése és használata. Ismeretlen szavak önálló kikeresése szótárból.	Kétnyelvű és egynyelvű szótárok önálló használata-otthoni szótározási feladatok, információgyűjtés lexikonokból.	Az informatika eszközeinek alkalmazása: internetes szótárok, lexikonok használata
Kooperatív technikák alkalmazása: páros munka, csoportmunka tanári közreműködéssel.	Kooperatív technikák alkalmazása: páros munka, csoportmunka önálló feladatmegoldással tanári utasítás alapján.	Csoportmunka, tananyag feldolgozása önálló prezentációkban.	Tananyag feldolgozása projektben.

Gyermekeknek szóló mesék, dalok versek hallgatása Képi információk értelmezése (ábra, rajz, fénykép).	Az audiovizuális eszközök használatának kiszélesítése: horvát szövegek hallgatása (a lényeg megértése), zenehallgatás, rövidfilmek.	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésben. Autentikus szövegek hallgatása cd-ről.	Hangzó és képi) információk együttes kezelése, megértése (pl. illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése szövegösszefüggésben, szövegek vizuális elrendezése), auditív elemek hozzárendelése.
Információ visszakeresése tanítói irányítással egyszerű szövegből.	Információkeresés egyszerű szövegből önállóan.	Azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással, csoportosan.	Hallott összetettebb szövegből az alap- és a részletes információkat megérteni, kiemelni, rendszerezni.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

A mai horvát nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása, a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvnek kommunikációs közegként, eszközként való értelmezése. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez, és biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét is.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
Az írás jelrendszerének a megismerése, ismert szavak, kifejezések hibátlan leírása, néhány alapvető helyesírási szabály megismerése.	Ismert szavak, szerkezetek leírása biztos helyesírással, a legfontosabb írásjelek helyes alkalmazása. A tanulók írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése.	Törekvés a tanult szerkezetek helyes leírására, a központozás alapvető formái és tartalmi szabályainak helyes alkalmazására.	Törekvés a helyesírás szabályoknak megfelelő szöveg írására a nyelvhelyességi szabályok figyelembe vételével.
Gyakran előforduló egyszerű alaktani és mondattani szerkezetek megfelelő használata.	Gyakran előforduló egyszerű alaktani és mondattani szerkezetek biztos használata.	Gyakran előforduló horvát alaktani és mondattani szerkezetek következetes használata, azok funkciójának felismerése.	Gyakran előforduló egyszerű alaktani és mondattani szerkezetek automatikus használata.
Alkalmazkodás és részvétel a tanórai gyakorlatban ismert és ismétlődő kommunikációs helyzetekhez.	Magabiztosan részt vesz egyszerű, hétköznapi kommunikációs helyzetekben.	Kommunikációs helyzetben biztonságos tudással részt vesz.	Kommunikációban automatikusan használja a nyelvi fordulatokat.

A horvát nyelv tanult szókészletét érezhető akcentus ellenére kevés hibával és hanglejtéssel kiejti.	A horvát nyelv tanult szókészletét érezhető akcentus ellenére hibátlanul és helyes hanglejtéssel kiejti.	Jól érthetően és helyes hanglejtéssel beszél horvát nyelven.	Érthetően, természetesen és helyes hanglejtéssel beszél horvát nyelven.
A helyi horvát nyelvjárást néhány gyakran használt kifejezésen és rövid rímes szövegen keresztül megismeri. A témára vonatkozó helyi nyelvjárási kifejezéseket felismeri.	A helyi horvát nyelvjárást egyes gyakran előforduló kifejezésen és szövegen keresztül megismerni	A nyelvjárások és az irodalmi nyelv kölcsönhatását példákon keresztül felismerni.	A horvát irodalmi nyelv és a nyelvjárás valamint a magyar nyelv azonosságait és eltéréseit megfigyelni – a tanulók kutató munkája nyomán.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, összehasonlítása, megértése és értelmezése. A műnemek és a műfajok hagyománya, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkoztatási pontja Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rövid terjedelmű epikai és lírai művek elolvasása, tartalmának összefoglalása tanári segítséggel.	Rövid terjedelmű epikai és lírai művek önálló elolvasása, tartalmuk összefoglalása, a szereplők jellemzése.	Elbeszélések, rövid történetek, lírai művek önállóan elolvasása, a művek tartalmának összefoglalása, és műfajuk megnevezése.	A horvát nyelvű irodalmi alkotások önálló elolvasása, feldolgozása, műközpontú elemzése.
A hazai, a határon túli és a horvátországi horvát irodalomból vett népköltészeti alkotások elolvasása, mondókák, rigmusok, versek, verses mesék megtanulása.	A hazai, a határon túli és a horvátországi horvát irodalomból vett rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotások elolvasása, feldolgozása. Rövid történetek dramatizált előadása.	A hazai, a határon túli és a horvátországi horvát irodalomból vett alkotások elolvasása és feldolgozása, véleményalkotás.	A hazai, a határon túli és a horvátországi irodalom művein keresztül a népcsoport sorskérdéseinek megismerése és a velük való azonosulás elősegítése.
A modern műfajokból mesék, képregények (strip) elolvasása, tartalmuk összefoglalása, átadása.	A modern műfajokból mesék, képregények, elolvasása, dramatizálása. Hagyományos mese alapján képregény készítése.	Modern műfajú művek elolvasása, feldolgozása. Kreatív írás: pld. képregény készítése hagyományos mese alapján vagy minta alapján képvers alkotása.	Egy szabadon választott mai ifjúsági regény elolvasása és feldolgozása.
A korosztálynak megfelelő hangjáték, mesedarab, bábjáték, musical megtekintése, esetleg előadása.	A korosztálynak megfelelő hangjáték, színdarab, musical megtekintése, esetleg előadása.	Az irodalom társművészeiből filmek, képek, fotók megtekintése és megbeszélése. A hazai vagy horvátországi színi társulatok egy előadásának megtekintése, a látottak tanórai feldolgozása.	Adott irodalmi műalkotásból készült film megtekintése, összevetése a művel. A hazai, a határon túli és a horvátországi horvát nép- és könnyűzene köréből dalszövegek értelmezése.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére. Önálló gondolkodás és kulturált önkifejezés társadalmi, történeti, erkölcsi és esztétikai kérdésekről. A vélemény érvelő kifejtésének és védelmének képessége. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
A szép és a csúnya fogalmainak használata mindennapi élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	Rövid, néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok hatásáról.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek különbözőségének megértése és elfogadása.	Igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére. Az ízlés különbözőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni eredetből).
A jó és a rossz fogalmainak használata mindennapi élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban.	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az erkölcsi kérdésekben való tájékozódás igénye és képessége. Az igazság, az erkölcs az egyén életében és a társadalomban.
Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékkal, különféle dramatikus formák kipróbálása révén (pl. bábjáték, helyzetgyakorlat).	A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége, az empátia fontosságának átélése a közösség életében.	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakítása.
A kulturális és esztétikai sokszínűség észrevétele, felismerése a hétköznapi életben.	Részvétel a tanuló-csoportban folyó beszélgetésben és vitában a mindennapok, művek és olvasmányok kiváltotta élményekről. Véleményalkotás.	Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása. Más kultúrák megismerése, elfogadása.	A mű elfogadása közösségi, egyéni és más aspektusok alapján. Az átlagtól különböző, a „másság” elfogadása és kezelése.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

Beszéd-készség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédértés, hallás utáni értés.
Szóbeli szövegek megértése, alkotása.
Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
Mondatfonetikai eszközök /intonáció.
- 1.2. A beszéd-készség fejlesztése. Egyszerű kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása.
Köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás formai elemeinek pontos ismerete és használata. Egyszerű információadás és kérés szófordulatainak alkalmazása.
Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás, szerepjáték.
Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása.
Versek, dalok, mondókák memorizálása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

- 2.1. Írott horvát nyelvű szöveg olvasása, megértése. Tájékozódás a szövegben.
- 2.2. Lényegkiemelés, egyszerű állítások, adatok visszakeresése.
- 2.3. Igaz és hamis állítások megkülönböztetése
- 2.4. Irányítással tartalommondás
- 2.5. Az olvasmányélmény egyszerű nyelvi eszközökkel való ismertetése
- 2.6. Szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

- 3.1. Az írás jelrendszere.
Írott kis- és nagybetűk, a magyartól különböző betűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 3.2. Szövegalkotás írásban.
 - Mondatok összekapcsolása, szövegminták, témaválasztás,
 - szövegekhez címválasztás, a mondanivaló logikus elrendezése
 - szövegek kiegészítése
 - megadott szempontok alapján egyszerű szövegek fogalmazása

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Horvát nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei, a hazai/ határon túli horvát nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése
- 4.2. Tanulást támogató eljárások: szótárfüzet, képes szótár használata
Tanulástechnikák elsajátítása (szókérdőív, gyakorlatok, játékos módszerek), egyszerű adatkeresés).
- 4.3. Hallott és írott szöveg alapján információk értelmezése, rendezése.
- 4.4. Szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása
Mondókák, közmondások szövegű felidézése
Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a horvát nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.
- 5.2. Alapvető kommunikációs helyzetek. Nyelvi mintakövetés.
Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.
- 5.3. Szófajok:
Ige (jelen idő, állító-tagadó alak, ragozás)
Főnév (nemek, egyes szám, többes számú alakok, esetek,)
Melléknév (egyes/ többes szám, nemek szerinti)
Számnév határozott (tő, sor), határozatlan),
Előjárószók (különböző esettel járó),
Névmások (személyes, birtokos),
Határozószók
Kérdőszók
- 5.4. Mondatfajták (kijelentő, kérdő, felszólító, felkiáltó, óhajtó). Szerkezet alapján: egyszerű és összetett).
- 5.5. Leggyakrabban használt nyelvhelyességi és helyesírási szabályok és írásjelek alkalmazása.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Közismereti témák:

Életmód:

Bemutatkozás, család, napirend, egészség, az emberi test, testrészek, testápolás, közérzet, szabadidő, sport, Közösségi élet:

Étkezés, ételek, egyszerű receptek, családi ünnepek, születésnap,

Iskola, oktatás:

Órarend, tantárgyak, osztályterem, olvasás, képregények, játékok, nemzetiségi gyermekjátékok

Kulturális élet és média:

TV, számítógép, nyomtatott sajtó termékei, magyarországi horvát táncok, dalok, népi játékok

Környezet, gazdasági élet, technika:

Otthon, települések, falvak, a magyarországi horvátok települései, épületek

Bevásárlás, zöldségek, gyümölcsök.

Természet, évszakok, időjárás

Politika és történelem:

Együttműködés, szerepek, az együttélés szabályai az osztályon és iskolán belül, munkamegosztás, a horvát nemzetiség mindennapjai.

Horvát nyelv:

Az egyes témákkal kapcsolatos néhány helyi nyelvjárási kifejezés

Irodalom:

Szerzők és művek

- Népköltészet: horvát és magyarországi horvát mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. (pl.:
- Horvát szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; (pl. pl Stanislav Femenić: Puž na ljetovanju, Zvonimir Balog: Pjesme sa šlagom, Grigor Vitez: Pjesme, Sunčana Škrinjarić: Kuća od slova, Toma Podrug: Od Solina do Solina, Pajo Kanižaj: Šarabara, pjesme, Stanislav Femenić: Krijesnice, pjesme, Zvonimir Balog: Male priče o velikim slovima, Gustav Krklec: Prvi snijeg, Zlata Kolarić-Kišur: Tko bi svima ugodio, Grigor Vitez: A zašto ne bi, Stanislav Femenić: Krijesnice, Puž na ljetovanju, Gustav Krklec: Majmun i naočale, Mladen Kušec: Volim te, Zvonimir Balog: Nevidljiva Iva, 365 braće, Gustav Krklec: Telegrafске basne, Luko Paljetak: Miševi i mačke maglavačke, Nada Iveljić: Dodaj da ti pričam, Sunčana Škrinjarić: Kakva je to ljubav bila, Grigor Vitez: Neposlušne stvari, Stjepan Jakševac: Ima jedan razred, Zvonimir Golob: Čemu služe roditelji
- Magyarországi horvát szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései. (pl Đuro Franković: Eci, peci, pec, Na vo mlado ljeto, Stipan Blažetin: Tralala tralala propjevala svirala,

7. Az ítézőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak a mesékben, olvasmányokban.

5-8. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Beszédhallás, hallás utáni értés. Hallás utáni egyszerű információk értelmezése.

Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése.

Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.

Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása

Szövegek feldolgozása, átalakítása.

1.2. A beszédkészség fejlesztése.

Élmények, benyomások elmesélése egyszerű mondat szerkezetekkel.

Párbeszédben adott szituációnak megfelelő reagálás.

Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás,

Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.

Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemzése.

Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.

Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.

Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.

Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

2.1. Szövegértés.

Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.

- A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.
- 2.2. Szövegtípusok felismerése, pl: szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek. Egyszerűbb autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.
 - 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép, a szövegtípusnak megfelelő formai jegyek használata (bekezdés, tagolás, levélforma).

Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása. Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.

Rövid, érvelő szöveg alkotása.

A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, *e-mail*, *SMS*, *chat-elés*).

Kreatív szövegalkotás, kitalált történet írása (pl. mese, képregény).

Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.

Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.

A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése.

Kommunikációs célok megvalósítása; szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Olvasási technikák alkalmazása.
Könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.
- 4.2. Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése mind szóban, mind írásban.
- 4.3. Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.
- 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).
- 4.5. Tanulást támogató eljárások.
Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.
Szótanulás pl. szókétyák segítségével.
Következtetés a szavak jelentésére a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.
Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.
Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
Prezentációs technikák elsajátítása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a horvát nemzetiség anyanyelvről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
Nyelvváltozatok
Nemzetiségi nyelvhasználat
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
A beszéd hangzása (*hangsúly*, *hanglejtés*, *beszédtempó*).
Szófajok
Ige – igeidők (jelen-múlt-jövő)
Rendhagyó igék: *biti*, *íci*, *piti*
Igemódok: feltételes-felszólító
Befejezett, folyamatos, visszaható igék
Cselekvő-szenvedő igealakok
Egyszerű és összetett igealakok
Főnévi igenév („*ti*”-re és „*éi*”-re)
Főnevek: a főnév fogalma, köznevek, tulajdonnevek, gyűjtőnevek (nem, szám, főnévragozás)
Névmások: fogalma, fajtái (személyes névmások ragozása, hangsúlyos és hangsúlytalan alakjaik, szerepük a mondatban), visszaható és birtokos névmások és ragozásuk

Melléknév – ragozás, fokozás (hangváltozások), birtokos melléknevek,
 Számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek és ragozások, keltezés, idő kifejezése
 Elöljárósók – (különböző esettel állók)

Mondattan – kijelentő mondat, kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat, szerkezet alapján: egyszerű-
 összetett

Hangváltozások

- a főnévragozás hangváltozásai
- a „vándorló” „a”, „l”, „o”-ba való átmenete, palatalizáció, szibilarizáció, jotáció, zöngés és zöngétlen mássalhangzók hangváltozása
- képzés szerinti változás, mássalhangzók „kijetése”
 hangváltozások helyesírása

Ragozhatatlan szófajták

Határozósók fogalma fajtái: hely, idő módhatározók – módhatározók fokozása – elöljárók fogalma,
 leggyakoribb elöljárók – kötösók fogalma, leggyakoribb kötösók – indulatszók fogalma,
 leggyakoribb indulatszók – szócskák – szerepük, leggyakoribb szócskák

Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata, a horvát nyelv nyelvjárásai

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Közismereti témák

Életmód, életvezetés:

Emberi kapcsolatok, barátok, baráti kör, alkalmazkodás, az egyén és közösség, konfliktusok egymás
 között, a felnőttekkel, mindennapi tevékenységek, napirend, a család mindennapjai

Egészséges életmód, betegségek, orvosnál

Szabadidős tevékenységek, hobby, sport

Társadalmi környezet:

Ételek, étkezési szokások, egészséges táplálkozás, főzés, étteremben, gyorséttermek, készételek, a
 horvát nyelvterület jellegzetes ételei, a magyarországi horvátok jellegzetes ételei

Ünnepek, jellegzetes horvát ünnepek, a magyarországi horvátok szokásai és ünnepei

Életmód ma és régen, iskola, lakókörnyezet, a magyarországi horvátok falvai, lakás és életkörülmények

Tanulás, oktatás, munka:

Iskolai mindennapok, napirend, órarend, a tanulási folyamat, tanulási módszerek

Iskolában, épület, osztályterem, iskolai struktúra, továbbtanulás, iskolán kívüli tevékenységek, iskolai
 és iskolán kívüli tanulási módok,

Munka világa, hagyományos és mai szakmák,

Kulturális élet, médiák:

Zene, mint kulturális hagyomány, a magyarországi horvátok népzenei öröksége, népdalok, néptánc,

Médiák világa, a magyarországi horvát média ifjúsági adásai, mellékletei (*Hrvatska kronika*), újság
 (*Hrvatski glasnik*, *Hrvatske novine*), a horvát nyelvterület fiataloknak szó TV- és rádióműsorai, az
 internet szerepe, közösségi oldalak.

Környezet, technika világa:

Életkörülmények, lakhely, környezet, évszakok, időjárás, környezetvédelem, lokális, regionális
 problémák, helyi környezetvédelem, utazás, szálláslehetőségek, életmód horvát nyelvterületen,
 infrastruktúra, közintézmények, közlekedés, szolgáltatások, vásárlás, orvosi ellátás, állatvédelem,
 állattartás, kézművesség

Turizmus, nyaralás, utazás, az utazások típusai, közlekedési eszközök, vendéglátás, földrajzi ismeretek
 Horvátországról és más országokról, ahol a horvát nemzetiség él, hazánkban a magyarországi horvátok
 által lakott területekről.

Politika és történelem:

Az együttélés szabályai, magyarországi nemzetiségek, a magyarországi horvát nemzetiség jogai és
 kötelességei.

Betekintés a nemzetiségi politika témakörébe. A magyarországi horvátok településtörténete.

Horvát nyelv:

A magyarországi horvát nyelvjárások

Irodalom

Szerzők és műveik

Népköltészet: horvát és magyarországi horvát mondókák, népdalok, népi játékok, népmesék, mondák,
 közmondások.

Horvát szerzők versei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények részletei (pl. Ivana Brlić Mažuranić: Priče iz davnine, Milivoj Matošec: Pustolovina u dimnjaku, Sunčana Škrinjarić: Kaktus bajke, Grigor Vitez: Pjesme, Luko Paljetak: Roda u drugom stanju, Ivana Brlić - Mažuranić: Čudnovate zgrade šegrta Hlapića, Pajo Kanižaj: Prsluk pucam, Zeleni brkovi, August Šenoa: Povjestice, Postolar i vrag, Kameni svatovi, Nada Iveljić: Konjić sa zlatnim sedlom, Gustav Krklec: Pjesme, Zvonimir Balog: Veseli zemljopis, Zdenka Jušić-Seunik: Vode su pjevale, Milivoj Matošec: Strah u ulici lipa, Hrvoje Hitrec: Eko eko, Nan Kušan: Kako u Parizu, Branka primorac: Maturalac (ulomci), Damir Miloš: Bijeli klaun: (ulomci), Sunčana Škrinjarić: U gajbi, Božidar Prosenjak: Divlji konj, Sunčana Škrinjarić: Ulica predaka

Magyarországi horvát szerzők versei, meséi, elbeszélései. pl. Jolanka Tišler: V modrini neba, Stipan Blažetin: Srce na dlanu, Josip Gujaš Džuretin: Povratak u Podravinu, Lajoš Škrapić: Droptine, Stipan Blažetin: Bodoljaši, Marko Dekić: S bačvanske ravnice, Matilda Belč: Jantarska ciesta, Jolanka Tišler V zrcalu rodice, Ladislav Gujaš: Dodir vremena

6.2. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.3. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

6.4. Báb- és drámajátékok szövegei

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (szeretet, együttérzés, segítőkészség).

Zenei, képzőművészeti vonatkozások a horvát nemzetiség kultúrájából

Az irodalom társművészete: filmes és színházi feldolgozások.

9-12. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.

- Beszédszándékok (*tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés*) beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.
- Hallott szöveg fő gondolatmenetének követése, összefoglalása

1.2. Összefüggő hallott szöveg (kiselőadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása.

- érvek logikus elrendezése a szövegben,
- Képek, ábrák, diagrammok leírása, értelmezése

1.3. Érvelés, vita, állásfoglalás

- Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése
- logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás
- különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma megoldási javaslat
- vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel

2. Olvasás, írott szövegek megértése

2.1. Szövegértés.

- A szöveg tartalmát, fontos gondolatokat megfelelően értelmezni
- Fontos információkat, adatokat visszakeresni, a szöveg átfutása, vagy a részletes olvasás révén,
- Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.

2.2. Szövegértési stratégiák különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.

2.3. Szövegelemzési eljárások.

- Állásfoglalás. A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése.
- Szövegekkel kapcsolatban saját vélemény megfogalmazása.

2.4. Közvetítés: horvát nyelvű szövegek fontos információinak magyar, ill. horvát nyelven történő összefoglalása.

2.5. Ábrák, képek, illusztrációk felhasználása a szöveg mondanivalója alapján.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.

3.2. Szövegalkotás.

- Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél*) jellemzői. Egyes szövegtípusok formai és tartalmi jegyei alapján önálló szövegek szerkesztése
- Összefüggések érzékeltetése, gondolati tagolás
- különböző forrásokból származó információk egy írásműben történő értékelése, értelmezése, szintézis alkotása
- a horvát nyelvű média, internetes portálok felhasználása

3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, alapvető retorikai ismeretek.

3.4. Helyesírás: a szófaji, a mondattani ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. A horvát nyelv vonatkozásában kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.

4.2. Tanulást támogató eljárások.

- Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak használata.
- Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
- Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
- Szépirodalmi művek, részletek értelmezése

4.3. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás, rendszerezés, következtetések levonása

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a horvát nemzetiség anyanyelvről

5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.

- A személyközi kommunikáció.
- Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.

5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.

- A horvát helyesírás alapjai.
- A horvát nyelv megjelenési formái.
- Nemzetiségi nyelvhasználat.
- Diáknyelv

5.3. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái.

5.4. Gyakran használt szó- és mondatalkotási szabályok felismerése és alkalmazása

5.5. Stílus és jelentés.

- Stíluselemek, felismerése.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Közismereti témák

Életmód

- Társadalmi csoportok, szubkultúrák, divatos irányzatok, egyéniség, alkalmazkodás
- az egyéni élet tervezése, jövőbeli tervek, szakmai élet – magánélet kilátásai,
- egészséges életmód, egészséges táplálkozás, betegségek
- Kábítószer fogyasztás, függőség
- Sport, extrém sport, élsport, veszélyek és felelősség
- szabadidős szokások, fogyasztói szokások

Társadalmi környezet

- Étkezési kultúra, élelmiszerek, gasztronómia, éttermi kultúra, főzés, reklámok, alapvető szükségletek, luxus
- Szolgáltatások, posta, bank, pénzváltás, utazásszervezés, utazási irodák

- Hagyományok, kulturális örökség, hagyományok változása, a hagyományok identitást meghatározó szerepe
- nemzetiségi kultúrák, a haza és az identitás fogalma
- Városi élet – vidéki élet, a horvát nemzetiség falvainak kulturális élete
- Globalitás, helyi kultúra, az európai Unió, határok nélküliség, többnyelvűség

Iskola, oktatás

- Oktatás, tanulás Magyarországon, és a horvát nyelvű országokban
- A magyarországi horvátok iskolarendszere.
- Iskolák a múltban és ma
- Műveltség, szakmaszerzés, munkanélküliség
- Továbbtanulás, pályaválasztás
- Főiskolai, egyetemi tanulmányok, ösztöndíjak

Kultúra, média

- Irodalom, film, zene, modern művészetek a horvát nyelven beszélő országokban
- a hazai horvát nemzetiségi művészek, képzőművészek bemutatása
- Infórációáramlás, tájékoztatás, véleményalkotás, az internet szerepe
- A magyarországi horvát nemzetiségi TV- és a rádióműsorok ismerete
- horvát nyelvű könnyűzenei alkotások

Környezet, technika világa.

- A technika és a gazdaság fejlődése, találmányok, túlnépesedés
- Környezetvédelem, projektek
- Problémák és kihívások, érdekellentétek
- Aktuális kérdéseket megszólaltató irodalmi alkotások, színdarabok, filmek.

Politika és történelem

- tudatosság, öntudat, személyi szabadság, szolidaritás, társadalmi felelősség
- Nemzetiségi politika, a magyarországi horvát politikai, társadalmi szervezetei, ifjúsági szervezetek, horvát nemzetiségi önkormányzatok, nemzetiségi választások
- Az új Horvát Köztársaság megalakulása

Horvát nyelv.

- A horvát nyelv változatai.
- A magyarországi horvátok nyelvhasználata, nyelvjárások
- A horvát nyelv, a „kis nyelvek” szerepe Európában és a nagyvilágban
- Kétnyelvűség, többnyelvűség

Irodalmi kultúra

- Ifjúsági irodalom, a magyarországi horvát nemzetiség irodalma, művek értelmezése, összefüggések feltárása.
- Horvát nyelvű sajtó, hír, tudósítás, kommentár, interjú, riport, hirdetés, szórakoztató mellékletek, bulvársajtó, reklámok.
- A magyarországi horvát nyelvű sajtó.
- Magyarországi horvát média, a TV és a rádió nemzetiségi műsorainak ismerete.

Szerzők és művek:

Ivan Goran Kovačić, Slavko Kolar, Dragutin Tadijanović, Miroslav Krleža, Dobriša Cesarić, Tim Kolumbić, Stjepan Lice, Vladan Desnica, Nikola Šop, Antun Gustav Matoš, Krleža: Gospoda Glembajevi (részlet), Povratka Filipa Latinuvića (részlet), Ante Kovačić: U registraturi (részlet), August Šenoa: Zlatarovo zlato (részlet), Kozarac: Slavonska šuma (részlet)

- egy szabadon választott ifjúsági regény feldolgozása
- egy színmű megtekintése színházban horvát nyelven
- Dalszövegek a horvát pop-rock zene köréből

6.2. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.3. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. A kulturális hagyomány szerepe a nemzetiségi identitás és a helyi kötődés kialakításában.

7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet irodalmi megjelenítése

2. Horvát népismeret

(Valamennyi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A Fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben-időben
5. A reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Helyi népdalok, népi gyermekjátékok, néptáncok, népszokások ismerete és előadása. Helyi népviselet, munkaeszközök, horvát elnevezéseinek, valamint népi gyermekjátékok, közmondások és találós kérdések gyűjtése. Ünnepekhez (pl. karácsony, újév) kapcsolódó köszöntők ismerete, előadása. Vallási ünnepek étkezési szokásainak (pl. asztalterítés), jellegzetes ételeknek gyűjtése és ismerete.</p> <p>Az egyes ünnepekhez kapcsolódó szimbólumok megismerése. Jellegzetes helyi lakóházak és a hozzájuk tartozó gazdasági és egyéb épületrészek feltérképezése, megismerése (séta a faluban, fényképek gyűjtése, személyes beszélgetések). Tapasztalatszerzés a helyi horvátság életmódjáról.</p> <p>Az ünnepekhez kötődő ajándékok és díszek készítése. Az otthon, a haza, a szülőföld, az anyaország,</p>	<p>Tájékozódás Magyarország térképén: a magyarországi horvát települések horvát nevének ismerete és meghatározása, valamint az adott horvát népcsoport (zalai kájhorvát, gradistyei horvát, bunyevác, sokác, rác, bosnyák) helyhez kötése. A hazai horvátok életmódjával, szellemi és anyagi kultúrájával kapcsolatos ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, olvasott szövegekből, fényképekből, filmekből és más tömegkommunikációs eszközökből.</p> <p>Az egyes horvát népcsoportok nyelvhasználati sajátosságainak megfigyelése. Horvátország szimbólumainak ismerete. A tanultak, tapasztaltak felhasználása feladathelyzetekben: élmény elmondása, projektmunka. Jelentősebb népszokások (karácsonyi, húsvéti, pünkösdi) dramatizált előadása.</p> <p>Népi motívumok, eszközök, lakóházak, berendezési tárgyak népviseleti ruhadarabok stb. megjelenítése különböző</p>	<p>A hazai horvátok életmódjával, szellemi és anyagi kultúrájával kapcsolatos ismeretek bővítése személyes beszélgetésekből, olvasott szövegekből, fényképekből, filmekből és más tömegkommunikációs eszközökből. Információk gyűjtése a magyarországi horvátok múltjáról és jelenéről, nyelvi sajátosságairól. Az anyaországi történelem jelentősebb eseményeinek, a horvát-magyar ezer százéves együttélés jelentős kapcsolódási pontjainak ismerete.</p> <p>A megszerzett tudás (információk, adatok) felhasználása különböző helyzetekben. A magyarországi horvátok intézményeinek (Országos Horvát Önkormányzat, helyi nemzetiségi önkormányzat, Magyarországi Horvát Országos Szövetsége, Horvát Színház, Horvát Tudományos Intézet, MTV és Rádió Horvát Szerkesztősége, Croatica,</p> <p>Hrvatski glasnik, múzeumok, iskolák) ismerete. A szűkebb régió jellemzőinek ismerete,</p>	<p>Képesség a hazai horvátság, az anyanemzet múltjára és jelenére, szellemi és tárgyi kultúrájára, valamint nyelvére vonatkozó ismeretszerzésre különféle forrásokból, azok rendszerezése, értelmezése és felhasználása. Képesség párhuzam vonására a magyarországi horvátok és az anyanemzet, valamint a magyarság történelmi helyzete, életmódja és kultúrája között. A magyarországi horvátok és az anyanemzet kultúrájának ismerete.</p> <p>A magyarországi horvátok jogainak, társadalmi szerveződésének (horvát nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek, kulturális egyesületek) ismerete. Érvelés, személyes vélemény megfogalmazása, annak megvédése a hazai nemzetiség életével kapcsolatos döntésekkel, eseményekkel, megnyilvánulásokkal kapcsolatban.</p> <p>Nemzetiség-tudatos élet, magatartás elsajátítása: horvátként magyar állampolgár vagyok, aki az EU-ban is érvényesülhetek</p>

anyanemzet fogalma.	képzőművészeti technikákkal (pl. rajzolás, festés, mozaik, magvakból való kirakás). Az otthon, a haza, a szülőföld, az anyaország, anyanemzet fogalma.	képesség annak bemutatására. Saját családja bemutatása. Az otthon, a haza, a szülőföld, az anyaország, anyanemzet fogalma.	kétkultúrájúsággal, kényelvűséggel, s idegnyelv-tudással. Saját kultúrámat, anyanyelvemet, megtartom, ápolom, továbbfejlesztem, a többségi és más nemzetét tiszteletben tartom, ápolom. Az otthon, a haza, a szülőföld, az anyaország, anyanemzet fogalma.
---------------------	--	--	--

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban (pl. miért került a karácsonyi asztalra kalács, szerszám, szemtermés), asztal alá szalma, álarc/busó a mohácsiak arcára). A népszokások kapcsolata a népi étellel, a vallással megjelenített szokásokon keresztül.</p> <p>Az emberi valóság és vágyak megjelenése a szokásokban, népköltészeti alkotásokban néhány kifejező példa alapján (népdal, népmese, adoma, szokás, ünnep).</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A magyarországi horvátok neves egyéniségei magatartásának, cselekedeteinek értelmezése, melyek jelentősen befolyásolták népünk életkörülményeit, társadalmi érvényesülését. Híres történelmi és közéleti személyiségek, valamint a hétköznapi emberek jellemének legfontosabb elemei.</p> <p>Annak felismerése, hogy a horvát nemzetiség (és az anyanemzet) együttélése, kapcsolata során adódhatnak olyan helyzetek, melyek megítélése különböző lehet. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Népszokások elbeszélése, eljátszása.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>Az egyes horvát népcsoportok társadalmi helyzetéből és nyelvi jellemzőiből következő sajátosságainak megismerése.</p> <p>A nemzetiségi lét által meghatározott társadalmi, és egyéni lehetőségek, korlátok ismerete.</p> <p>A fentiekkel kapcsolatban saját vélemény kialakítása, érvekkel való alátámasztása.</p> <p>A horvát-magyar együttélés kölcsönhatásának felismerése.</p> <p>Az anyaország és a haza (Magyarország) állampolgárainak, gazdaságának, természetének stb. értékei, azok védelme, kölcsönhatása, az emberi jogok védelme. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből. Az információforrások kritikus kezelése.</p> <p>Állásfoglalás megfogalmazása és érvelés a hazai horvátság sorsfordulóival kapcsolatban.</p> <p>A horvát és a magyar történelem összefonódása, majd önálló fejlődése forrásmunkák alapján. Az anyaországi történelem jelentősebb eseményeinek, a horvát-magyar ezer százéves együttélés jelentős kapcsolódási pontjainak elemzése.</p> <p>A két nép irodalmának egymásra hatásának bizonyítása példákon keresztül</p> <p>A magyarországi horvátok jogainak, társadalmi szerveződésének elemzése, következtetések levonása és megfogalmazása.</p> <p>Önálló gondolatok megfogalmazása a magyarországi horvátok jövőjére vonatkozóan.</p> <p>Javaslatok megfogalmazása a hazai horvátok identitástudatának megtartása, fejlesztése és kialakítása érdekében (pl. családi nevelés, az iskola szerepe, horvát</p>

		<p>önkormányzatok, civil szervezetek és kulturális egyesületek feladatai). A hazai nemzetiségi és emberjogi rendszer értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok alapján. A horvát nemzetiség nemzetközi kapcsolatainak kritikai bemutatása múltban és jelenben.</p> <p>Naprakész tájékozottság aktuális nemzetiségpolitikai és emberi jogi jelenségekről. Azok összehasonlítása strukturális és funkcionális szempontok alapján.</p> <p>A horvát nemzetiség anyaországon kívüli jelenlétének ismerete, bemutatása, a megismert jelenségek rendezése okok és okozatok, hasonlóságok és különbségek, szándékok és következmények szerint.</p> <p>Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. Ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására.</p> <p>Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) használata.</p>
--	--	---

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Beszélgetés horvát nemzetiségi témáról. A beszélgetésben a megszerzett ismeretek alkalmazása, felhasználása. Kérdések feltevése, a válaszok megértése a személyes beszélgetések kapcsán, melyek a horvát nemzetiség életmódjára, kultúrájára vonatkoznak. Szóbeli beszámoló a gyűjtésekről, személyes beszélgetésekről.</p> <p>A horvát nemzetiség életmódja, szokásai megjelenítése nyelvi</p>	<p>Beszélgetés horvát nemzetiségi témáról. A beszélgetésben a megszerzett ismeretek alkalmazása, felhasználása. Kérdések feltevése, a válaszok megértése a személyes beszélgetések kapcsán, melyek a horvát nemzetiség életmódjára, kultúrájára vonatkoznak. Szóbeli beszámoló a gyűjtésekről, személyes beszélgetésekről.</p> <p>A horvát nemzetiség életmódja, szokásai megjelenítése nyelvi</p>	<p>Az egyes horvát népcsoportok társadalmi helyzetéből és nyelvi jellemzőiből következő sajátosságainak bemutatása. A nemzetiségi lét által meghatározott társadalmi, és egyéni lehetőségek, korlátok megfogalmazása. A fentiekkel kapcsolatban saját vélemény kialakítása, érvekkel való alátámasztása.</p> <p>Beszélgetés a horvát-magyar együttélés kölcsönhatásáról.</p>	<p>Részvétel beszélgetésben és vitában a nemzetiségeket érintő politikai és emberjogi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. A beszélgetés, vita folyamán önálló vélemény kifejtése, annak érvekkel való alátámasztása, esetleg saját vélemény módosítása mások érvelése következtében.</p> <p>Toleráns magatartás a vita folyamán. Beszámoló, kiselőadás</p>

eszközökkel (dramatikus előadás, élménybeszámoló). Nem nyelvi (képzőművészeti és táncművészeti) kommunikáció a tapasztaltakról, gyűjtöttékről (rajzolás, festés, mozaik, tánc stb.)	eszközökkel (dramatikus előadás, élménybeszámoló). Fogalmazás írása valamely társadalmi, népismereti témáról. Nem nyelvi (képzőművészeti és táncművészeti) kommunikáció a tapasztaltakról, gyűjtöttékről (rajzolás, festés, mozaik, tánc stb.) Versek, mesék, történetek, népdalok előadása tanórán és iskolai rendezvényeken.	Események, történetek, jelenségek, népviseletek bemutatása iskolai rendezvényeken. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely társadalmi, népismereti témáról. Rajz készítése népismereti témáról. Események, népszokások dramatikus megjelenítése.	tartása horvát irodalomból, néprajzi témából, publicisztikából, illetve a tévé- és rádióműsorok alapján. A különböző információforrások elemzéséből levont következtetések, illetve különféle összefüggések szóbeli kifejtése. Önállóan gyűjtött képekből esetleg tárgyakból összeállítás, tábló készítése. Események, népszokások dramatikus megjelenítése.
---	--	--	--

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az idő tagolására szolgáló horvát nyelvű kifejezések helyes használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év. Időmeghatározó kifejezések használata: amikor kicsi voltam, amikor szüleim gyerekek voltak, amikor nagyszüleim fiatalok voltak, valamikor régen...</p> <p>Viszonyítások gyakorlása: nagyon régen, régebben, korábban, később, most, előbb; itt, ott, balra, jobbra, előttem, mögöttem, mellettem, távolabb, közelebb.</p> <p>Események (pl. egy-egy népszokás, tevékenység, egyházi ünnepek), tárgyak (pl. földművelési eszközök, fonással kapcsolatos szavak), személyek (pl. írók, költők, néprajzkutatók) időrendbe állítása.</p>	<p>Az idő tagolására szolgáló horvát nyelvű kifejezések bővítése: évtized, évszázad. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. Krisztus előtt, Krisztus után, a horvát honfoglalás után).</p> <p>Viszonyítások gyakorlása: nagyon régen, régebben, korábban, később, most, előbb; itt, ott, balra, jobbra, előttem, mögöttem, mellettem, távolabb, közelebb.</p> <p>A horvát történelem néhány kiemelt eseménye időpontjának ismerete. Horvátország térképének másolása kézi munkával megjelölve a legjelentősebb földrajzi elemeket [nagy folyók, hegyek, tenger, tájegységek (pl. Szlavónia, Dalmácia, Muraköz) nagyobb városok]. Neves magyarországi és horvátországi személyiségek: írók, költők, festők, zeneszerzők, tudósok, feltalálók szülőhelyének megkeresése térképen.</p> <p>A magyarországi horvátok kulturális értékeit gyűjtő múzeumok színhelyének meghatározása térképen. Események kapcsolása a</p>	<p>Az idő tagolására szolgáló horvát nyelvű kifejezések bővítése: évtized, évszázad. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. Krisztus előtt, Krisztus után).</p> <p>A horvát történelem néhány kiemelt eseménye időpontjának ismerete. Események, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. A tanult helyek megkeresése térképen. Események kapcsolása a tanult helyekhez. Tájékozódás Magyarország térképén: a magyarországi horvát települések megkeresése a térképen, az adott horvát népcsoport (zalai kájhorvát, gradistyei horvát, bunyevác, sokác, rác, bosnyák) helyhez kötése. Horvátország földrajzi, éghajlati (kontinentális, mediterrán, hegyvidéki) zónáinak meghatározása térképen.</p>	<p>A horvát történelem korszakai nevének ismerete és használata. A magyarországi horvátok története periódusainak megnevezése, a fontosabb események idejének meghatározása. Időbeli párhuzam vonása a horvát és magyar nép történelme között (pl. a nemzet tudat ébredésének kora, jellegzetességei, a nemzeti nyelv hivatalossá tételének ideje). A horvát és magyar nép történelme, irodalma időbeli ritmusának elemzése a nyugat-európaihoz viszonyítva. Az elemzés alapján következtetések levonása, a társadalmi-gazdasági-történelmi összefüggéseinek tükrében. Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. A magyarországi horvátok helyzetének elemzése népszámlálási adatok tükrében (diagramok, statisztikai adatok).</p>

tanult helyekhez.

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Alkalom biztosítása arra, hogy a tanulók választ keressenek a következő kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mik a jellemző tulajdonságaim? - Miben hasonlítok másokhoz, és miben különbözöm tőlük? - Mit jelent, hogy horvát nemzetiségű vagyok? - Mire vagyok képes? - Mire nem vagyok képes? - Mi szeretnék lenni? - Miért van szükség szabályokra? 	<p>Alkalom biztosítása arra, hogy a tanulók választ keressenek a következő kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miben hasonlítanak egymásra az emberek? Honnan erednek az emberek közötti különbségek? - Milyen nemzeti és etnikai nemzetiségek élnek Magyarországon és Horvátországban? - Mit jelent számomra magyarországi horvátnak lenni (lehetőségeim, korlátaim)? - Kik voltak elődeim, honnan jöttek, mit hoztak magukkal, mit öriztek meg ebből? - Miért ítélünk meg bizonyos történelmi, társadalmi jelenségeket másként, mint a korábbi generációk? - Mennyire változott meg a mai nemzedékek családfogalma, életvitele (generációk együtt-, illetve különélése, párbeszéd a nemzedékek között). 	<p>Alkalom biztosítása arra, hogy a tanulók választ keressenek a következő kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mit jelent számomra az otthon, a szülőföld, a haza, az anyaország, Európa? - Ragaszkodom-e a gyökereimhez? Ez hogyan mutatkozik meg? - Mit jelent számomra a kétnyelvűség? Létezik-e egyáltalán? Ismerem-e, beszélem-e anyanyelvemet és hazám nyelvét? Melyiket milyen mértékben? - Származik-e (származott-e) előnyöm a kétnyelvűségből <p>(példa felhozása)?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milyen szerepe van ma az anyanyelv megőrzésében a családnak, nevelési-oktatási intézményeknek? Változott-e ez a szerep, és hogyan az elmúlt időszakhoz viszonyítva (nagyszülők, szülők esetéhez mérten)? - Van-e szerepe a vallásnak az anyanyelv megőrzésében? - Mit jelent az, hogy minden embert egyenlő méltóság illeti meg? - Mennyire változott meg a mai nemzedékek családfogalma, életvitele (generációk együtt-, illetve különélése, párbeszéd a nemzedékek között). 	<p>Alkalom biztosítása arra, hogy a tanulók választ keressenek a következő kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek? - Van-e különbség a különböző népek, nemzetek erkölcsi normáiban? - Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog? - Milyen útjai vannak az önmegvalósításnak? Hozzájárul-e ehhez a nemzetiségi lét, a kétnyelvűség? - Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak? - Mennyire vagyok nyitott más kultúrák iránt? - Mennyire jellemző rám: a kollektív tudat, a népem iránti önfeláldozó magatartás és tevékenység, a demokratikus magatartás, a tolerancia? - Töreksem-e arra, hogy megismerjem más népek kultúráját, szokásrendjét? - Mennyire változott meg a mai nemzedékek családfogalma, életvitele (generációk együtt-, illetve különélése, párbeszéd a nemzedékek között)? - Van-e jövője, és milyen feltételek mellett a magyarországi horvátoknak?

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Népköltészet. Népköltészeti alkotások;

- (találós kérdések, közmondások, kiszámolók, mesék, legendák...)
2. A szűkebb régió, a lakóhely közvetlen környezet;
 3. A magyarországi horvátok kultúrája (néptánc, népszokás);
 4. Ünnepek, ünnepi szokások, szimbólumok. A magyarországi horvátok ünnepeinek szerepe és jelentősége.
 5. Néhány népi mesterség és a munkában használt eszközök.

5-8. évfolyam

1. Népszokások
2. Nyelvjárások/helyi dialektus
3. Néprajz
 - a régió népi építésze, gazdasági épületek, berendezés
4. A hazai horvátok irodalma
5. A magyarországi horvátok történelme, a horvát népcsoportok származása, őshazái.
6. Horvátország történelmének kiemelkedő eseményei
7. A Horvát Köztársaság államiságának jelképei
8. Horvátország földrajza
9. A magyarországi horvát média. Írott sajtó, kiadványok.

9-12. évfolyam

1. Az etnográfia és etnológia tudomány fogalma
2. A magyarországi horvátok etnikai csoportjai; származásuk, nyelvük, kulturális történelmi, népismereti jellemzők
3. Az 1000 éves horvát – magyar államszövetség
4. Nemzetiségek Magyarországon. Nemzetiségpolitika, iskolarendszer, népcsoportok helyzete
5. Horvátország földrajza

Hrvatski jezik i književnost

(Nastava na materinskom jeziku i dvojezična narodnosna nastava)

Struktura razvojnih zadataka

1. Govorne vještine, razumijevanje, interpretacija i stvaranje pisanih tekstova
2. Čitanje, razumijevanje pisanog teksta
3. Pisanje, stvaranje pisanog teksta
4. Razvijanje sposobnosti učenja
5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o jeziku
6. Književna kultura, interpretacija književnih djela
7. Sposobnost prosuđivanja, razvijanje moralnih, estetskih i povijesnih osjećaja

1. Komunikacijska sposobnost shvaćanje, razumijevanje i stvaranje govorenog teksta

Razvijanje usmenih jezičnih sposobnosti koje su potrebne za izražavanje pojedinca i za društveni dijalog. Shvaćanje i razumijevanje verbalnih i neverbalnih kodova govorenih tekstova, govoreni tekstovi u raznim komunikacijskim situacijama s obzirom na ciljnu usmjerenost. Oblikovanje jezične sposobnosti koja odgovara govornoj situaciji i sugovornicima. Težnja za shvaćanjem, prepoznavanje komunikacijskih smetnji i njihova korekcija.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Težnja odgovarajućoj artikulaciji, disanju pri govoru, naglašavanju,	Težnja za izražajnim govorom koji je razumljiv i drugima, težnja prema	Prepoznavanje veza između sadržaja priopćenja i namjere govornika i u cilju	Zahtjevan i razgovijetan govor koji je u skladu s aktualnom govornom

odnosno težnja prema izražajnom govor koji je razumljiv onome koji sluša.	zahtjevnim i pravilnim govorom, pravilnim izgovaranjem glasova jezika.	toga, nastojanje za odgovarajuću primjenu tekstualno fonetičkih sredstava (tempo govora, naglasak, intonacija riječi i rečenica, stanka, naglasak).	situacijom i koji uzima u obzir jezične i glasovne svojstvenosti materinskog jezika.
Prepoznavanje raznih rečenica (izjavna, upitna, zapovjedna, usklična) primjereno ciljnoj usmjerenosti (molba, želja, negodovanje, pitanje).	Raznovrsna uporaba rečenica raznih modalnosti shodno ciljnoj usmjerenosti. Oblikovanje pitanja, odgovora, sudjelovanje u razgovoru.	Samostalno i suvislo pričanje svakodnevnog doživljaja složenim rečenicama. Reproduciranje pročitano i slušano (i mađarskog) teksta.	Egzaktan, točan način izražavanja i izdvajanje bitnog u govoru. Svjesna težnja za probranim izražavanjem misli u raznovrsnim oblicima prilagođavajući se zanimanju i pozornosti slušatelja (sugovornik).
Jednostavno, razumljivo i djelotvorno priopćavanje misli, informacija, osjećaja i mišljenja.	Orijentacija u svakodnevnim govornim situacijama. razumljivo i raznovrsno priopćavanje misli, osjećaja i želja.	Prilagođavanje čimbenicima komunikacijskih procesa u konkretnim govornim situacijama.	Poznavanje čimbenika i funkcije komunikacijskih procesa. Prilagođavanje predmetu i funkciji priopćavanja, te slušatelju. Poznavanje i svjesna primjena razlika između pismenog i usmenog očitovanja, odnosno između osobne i javne upotrebe jezika.
Uočavanje nekoliko elemenata nejezične komunikacije (govor tijela). Težnja za pravilnom uporabom riječi, pravilnim izgovorom i gestikulacijom.	Usuglašavanje odabira, geste i intonativnih sredstava sa sadržajem i komunikacijskom situacijom.	Poznavanje i savjesno korištenje znakova geste (mimika, kontakt s očima) u raznovrsnim komunikacijskim situacijama.	Usuglašeno korištenje sredstava odabira riječi, jezika gesta i tekstualne fonetike u raznovrsnim komunikacijskim situacijama. Poznavanje i razumijevanje uloge gesta i njihova svjesna uporaba (potvrđivanje, osporavanje i zamjena riječi). Njihovo razumijevanje u svakidašnjim komunikacijskim situacijama i u umjetničkim djelima.
Pričanje doživljaja s nekoliko suvislih, jednostavnih rečenica. Navođenje, pričanje sadržaja štiva. Razumijevanje biti i emotivnog sadržaja kratkih slušanih tekstova – uz pomoć nastavnika.	Kratki usmeni sažetak slušanog teksta. Formuliranje i obrazloženje vlastitog mišljenja prilagođenog temi i komunikacijskoj situaciji. Saslušanje i razumijevanje mišljenja drugih osoba. Slušanje i razumijevanje mišljenja drugih.	Saslušanje i razumijevanje mišljenja drugih osoba, eventualno njihovo opovrgavanje i sažeto reproduciranje u govornim situacijama s više osoba. Samostalno iznošenje osobnog stava s argumentacijom.	Suradnja u razgovoru i raspravi s više sudionika. Saslušanje i poštivanje mišljenja drugih osoba. Obrana vlastitog mišljenja (argumentiranje), njegovo eventualno korigiranje. Sposobnost prepoznavanja i razrješavanja komunikacijskih nesporazuma i konflikata.

<p>Pređočavanje poznatog teksta dramatiziranim igrom. Znanje memoritera (pjesme, prozni tekstovi). Iskušavanje razliĉitih dramatskih oblika (npr. lutkarske igre, igre sa sjenom, nijema igra, recitiranje, situacijske vježbe).</p>	<p>Dramatizacija razliĉitih oblika (primjerice dijaloga štiva, recitacije, igre s lutkama, situacijskih igara).</p>	<p>Tekstu vjerna interpretacija memoriranog teksta. Dramatizacija razliĉitih oblika (npr. govorenje pjesme, proze, izvođenje kazališnih komada, narodnih obiĉaja).</p>	<p>Tekstu vjerna interpretacija memoriranog teksta uz pravilnu uporabu govornih vrednota.</p>
--	---	--	---

2. Ćitanje, razumijevanje pisanog teksta

Kontinuirano diferenciranje i produbljanje sposobnosti i sposobnosti razumijevanja teksta primjerenih sposobnostima odgojne skupine i obrazovnim zahtjevima. Usvajanje odgovarajućeg tempa nijemog i glasnog ĉitanja, razumijevanje i usporedba na takav naĉin proĉitanih tekstova razliĉitih razina (obim, složenost, vrsta, cilj). Sposobnost usmene i pismene primjene shvaćenog, od rješavanja osnovnih zadataka, preko razgovora, do samostalnog sastavka. Identificiranje stava autora, ocjena odnosa prema rećenom, kritika mišljenja razloženog u tekstu.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Usvajanje znakovnog sustava ĉitanja uvaŹavajući sposobnosti ućenika.</p> <p>Povezivanje ućenih slova i glasova u cjelovitu rijeĉ.</p> <p>Glasno ĉitanje rijeĉi, spojeva rijeĉi, rećenica.</p> <p>Kontinuirano vježbanje ĉitanja naglas s razumijevanjem.</p>	<p>OpaŹanje intonacija raznih vrsta rećenica (npr. izjavna, upitna) i njihova reprodukcija glasnim ĉitanjem.</p>	<p>OpaŹanje intonacija raznih vrsta rećenica (npr. izjavna, upitna) i njihova reprodukcija glasnim ĉitanjem.</p> <p>Kontinuirano vježbanje strategija ĉitanja i tipova ĉitanja koja pomaŹu ĉitanje s razumijevanjem teksta.</p>	<p>OpaŹanje intonacija raznih vrsta rećenica (npr. izjavna, upitna) i njihova reprodukcija glasnim ĉitanjem. Kontinuirano vježbanje i primjena strategija ĉitanja i tipova ĉitanja koji pomaŹu u ĉitanju s razumijevanjem teksta.</p>
<p>Vježbanje glasnog ĉitanja i ĉitanja u sebi na razliĉitim kraćim tekstovima, uvaŹavajući pojedinaĉne osobnosti ućenika.</p>	<p>Pravilno, teĉno, razgovijetno glasno ĉitanje tekstova poznatog sadrŹaja izjednaćenim tempom i njihova interpretacija.</p>	<p>Ćitanje u sebi i ĉitanje naglas raznih tekstova.</p> <p>Glasno i sigurno ĉitanje u sebi i ĉitanje naglas s razumijevanjem tekstova poznatih sadrŹaja.</p>	<p>Vježbanje ĉitanja naglas i ĉitanja u sebi koje osigurava što potpunije razumijevanje teksta.</p>
<p>Razumijevanje doslovnog znaćenja jednostavnih tekstova, uvaŹavajući pojedinaĉne osobitosti ućenika.</p> <p>DoŹivljaj doslovnog znaćenja rijeĉi – uz pomoć nastavnika. TraŹenje informacija koje su obrazloŹene u tekstu.</p> <p>PronalaŹenje informacija iz teksta. Upoznavanje s osnovama tehnika razumijevanja – uz pomoć nastavnika.</p>	<p>Razumijevanje i uvjeŹbavanje jednostavnijih slika i figura koje se pojavljuju u knjiŹevnom tekstu (npr. usporedba, metafora, ponavljanje, stupnjevanje). TraŹenje informacija koje su obrazloŹene u tekstu.</p> <p>Upoznavanje s osnovama tehnika razumijevanja teksta.</p>	<p>Samostalno i grupno razumijevanje znaćenja koja se pojavljuju u beletristiĉkim tekstovima i drugim tekstovima – uz vodstvo nastavnika.</p> <p>Razumijevanje i uvjeŹbavanje jednostavnijih slika i figura koje se pojavljuju u knjiŹevnom tekstu (npr. usporedba, metafora, ponavljanje, stupnjevanje). TraŹenje informacija koje su obrazloŹene u tekstu.</p> <p>Upoznavanje s osnovama tehnika razumijevanja teksta.</p>	<p>Razlikovanje prvotnog i metaforiĉnog znaćenja teksta, prepoznavanje, razumijevanje i interpretacija neizrećenih sadrŹaja. Proširivanje spoznaja o tehnikama razumijevanja teksta i njihova uporaba.</p>

<p>Obogaćivanje aktivnog fonda riječi putem učenih i obrađenih tekstova.</p>	<p>Obogaćivanje aktivnog i pasivnog rječničkog blaga, poznavanje stručnih i književnih izričaja te njihova uporaba poslije obrade književnih tekstova. Sigurna uporaba rječničkog blaga svakodnevne komunikacije. Upoznavanje frazeološkim izričajima i jezičnim obratima karakterističnim za hrvatski jezik, nastojanje da se oni koriste u svakodnevnom jeziku.</p>	<p>Obogaćivanje aktivnog i pasivnog rječničkog blaga samostalnim radom (preporučena lektira, rad u knjižnici, dječji listovi). Poznavanje i korištenje frazeoloških izričaja i jezičnih obrata karakterističnih za hrvatski jezik.</p>	<p>Kontinuirano i svjesno obogaćivanje rječničkog blaga u svim stilovima i jezičnim slojevima. Težnja k egzaktom uporabom usvojenog leksika prilagodivši ga stilu, predmetu i funkciji komunikacije te slušatelju, u pisanju i govoru. Poznavanje i sigurno korištenje frazeoloških izričaja i jezičnih obrata karakterističnih za hrvatski jezik.</p>
<p>Samostalno razumijevanje tekstova čitanjem u sebi. Ispričati sadržaj štiva u 4-5 suvislih rečenica na temelju slike odnosno skice upotrebljavajući izričaje i riječi koje se javljaju u tekstu. Doživljaj radosti/zadovoljstva čitanja.</p>	<p>Samostalno čitanje kraćih beletrističkih tekstova i tekstova narodne književnosti, navođenje njihovih radnji, isticanje biti te sažeta formulacija biti. Razumijevanje karaktera i postupaka likova. Doživljaj radosti/zadovoljstva čitanja.</p>	<p>Samostalno čitanje i razumijevanje književnih, znanstveno-popularnih i publicističkih tekstova. Samostalna uporaba osnovnih postupaka analize (određivanje teme, izlučivanje suštine, traženje podataka, kauzaliteti, skiciranje).</p>	<p>Interpretacija i otkrivanje strukture i značenjskih slojeva tekstova raznih vrsti. Poznavanje i uporaba postupaka obrade teksta adekvatno književnoj vrsti (kontekst, logička povezanost, karakteristike književne vrste). Prepoznavanje i interpretacija vrijednosti, moralnih pitanja, motivacija i forma ponašanja koja se pojavljuju u beletrističkim i inim tekstovima. Poznavanje i korištenje postupaka obrade tekstova adekvatne književnoj vrsti (kontekst, definiranje teme i književne vrste, prepoznavanje logičnih poveznica).</p>
	<p>Zapažanje razlika tekstova različitih vrsta (npr. narodna pripovijetka, lirska pjesma, pripovijetka, dokumentarni tekst).</p>	<p>Zapažanje i prepoznavanje razlika između književnih i neknjiževnih tekstova (npr. pripovijetka, putopis, izvještaj).</p>	<p>Zapažanje i uporaba (npr. tematska, motivska) veza i razlika u raznim beletrističkim i drugim tekstovima.</p>
<p>Oblikovanje mišljenja u rečenici ili dvije o likovima, njihovim postupcima i ponašanju koji se javljaju u pročitanim tekstovima.</p>	<p>Prepričavanje radnje obrađenog štiva. Kratka karakterizacija glavnih likova. Formuliranje osobnog mišljenja o postupcima likova i životnim situacijama koje se javljaju u štivu.</p>	<p>Nakon što su se u zajednici čula mišljenja, usporedba, opažanje i formuliranje sličnosti i razlika u mišljenjima o pročitanim književnim djelima, karakterima i životnim situacijama.</p>	<p>Usporedba različitih pročitanih mišljenja, njihovo prepoznavanje i interpretacija u odnosu na pročitana književna djela, karaktere, životne situacije.</p>
		<p>Upoznavanje i vježbanje razumijevanja kraćih tekstova koji odstupaju od razgovornog jezika pomoću rječnika (npr. stari, arhaični jezik).</p>	<p>Upoznavanje kraćih tekstova koji se razlikuju od razgovornog jezika (npr. stari, arhaični jezik) i obogaćivanje spoznaja stečenih u njihovom</p>

			razumijevanju. Samostalno razumijevanje tekstova iz ranijih razdoblja uvježbanim korištenjem pomoćnih sredstava (npr. rječnika).
			Prepoznavanje stilova epoha, stilskih smjerova te karakteristika stilskih slojeva u reprezentativnim tekstovima.

3. Pisanje, stvaranje teksta

Upoznavanje normi pismenosti hrvatskog materinskog jezika, tehnike pisanja koja odgovaraju uzrastu i potrebama nastave, čitke forme slova, pregledne zabilješke i skice s isticanjem bitnoga, siguran i na probleme senzibilan pravopis. Osnovne spoznaje o tipovima tekstova i književnim vrstama, način pisanja koji slijedi norme u osnovnim književnim vrstama. Točno, skicirano razlaganje svoga stava.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Postupno formiranje pisanja na razini sredstva. Učenje slova, usvajanje i uporaba osnovnih karakteristika hrvatskog jezika uvažavajući pojedinačne osobnosti učenika.	Razvijanje tehnike pisanja: sukladno potrebama učenja, vježbanje pisanja odgovarajućeg tempa, čitkog, urednog izgleda.	Čitak, estetski način pisanja, odgovarajućeg tempa, sukladan učeničkoj razini. Usvajanje osnova pisanja bilješki.	Čitki, estetski rukopis. Formiranje samostalne, pregledne tehnike pisanja bilješki s isticanjem bitnoga.
Opažanje različitih vrsta tekstova s aspekta vrste i konstrukcije teksta. Stvaranje kratkih tekstova (npr. opis, pripovijedanje, karakterizacija), vježbanje informativnih tekstova svakodnevice (pozivnica, SMS, e-mail itd.). Vježbanje raščlanjivanja tekstova.	Razvijanje sposobnosti stvaranja teksta u raznim tipovima tekstova i raznim vrstama Stvaranje kraćih tekstova raznih vrsta (opis, pripovijedanje, karakterizacija). Oblikovanje osobnih i čitanjem stečenih doživljaja upotrijebivši zadane vrste tekstova.	Razvijanje sposobnosti stvaranja teksta u raznim vrstama (opis, pripovijedanje na temelju raznih aspekata pripovjedača, karakterizacija, prikaz).	Sposobnost stvaranja i strukturiranja tekstova raznih vrsta (pismo, autobiografija, zamolba, molba na natječaj, karakterizacija, opis, esej itd.) u privatnoj i javnoj uporabi.
Usvajanje i primjena gramatičkih i pravopisnih spoznaja u kratkim sastavcima.	Težnja k svjesnoj primjeni gramatičkih, pravopisnih i jezičnih spoznaja u pisanju. Pravopis diktiranjem. Samokontrola, otkrivanje pravopisnih pogrešaka, samostalno ispravljanje. Opažanje razlika između hrvatskog i mađarskog pravopisa (npr. pisanje imena naroda, nazivi ustanova, interpunkcijski znakovi).	Vježbanje u pisanju svjesne primjene naučenih gramatičkih, pravopisnih i jezičnih spoznaja. Samokontrola, otkrivanje pravopisnih pogrešaka, samostalno ispravljanje. Opažanje i vježbanje primjene razlika između hrvatskog i mađarskog pravopisa (npr. pisanje imena naroda, nazivi ustanova, interpunkcijski znakovi).	Sigurna i svjesna primjena u pisanju gramatičkih, jezičnih i pravopisnih spoznaja. Samokontrola, otkrivanje pravopisnih pogrešaka, samostalno ispravljanje. Svjesna i sigurna primjena razlika između hrvatskog i mađarskog pravopisa (npr. pisanje imena naroda, nazivi ustanova, interpunkcijski znakovi).
	Kreativno stvaranje teksta (pisanje završetka pročitanih djela, nastavak priče).	Sposobnost izražavanja pojedinca i kreativno stvaranje u raznim vrstama (pisanje dijaloga, transkripcija dijaloga u oblik	Razvijanje sposobnosti izražavanja samosvjesnosti i kreativnog stvaranja u raznim vrstama (pisanje

		pripovijedanja). Izražavanje misli, osjećaja iz raznih aspekata gledišta.	dijaloga, transkripcija dijaloga u oblik pripovijedanja). Poznavanje i uporaba karakteristika publicističkih vrsta (vijest, izvještaj, oglas). Težnja za stilom za izražavanje ličnost.
	Upoznavanje osnova sistematizacije prikupljenih materijala, prikupljanje materijala iz leksikona za djecu i drugih izvora, uz učiteljevu pomoć, skupno i samostalno.	Sakupljanje, sistematizacija i uobličavanje u tekst materijala kraćih izvješća – uz pomoć nastavnika, grupno i samostalno.	Pripremanje za pisanje tekstova koji zahtijevaju značajniji sakupljački i samostalni rad (referat, prikaz, esej). Vježbanje stvaranja eseja, analize umjetničkog djela koji zahtijevaju duže pripremanje.
Prijevod hrvatskih i mađarskih jezičnih obrata iz svakodnevne upotrebe.	Zahtjevniji prijevod hrvatskih i mađarskih jezičnih obrata pomoću rječnika.	Prijevod jednostavnijih mađarskih i hrvatskih tekstova pomoću rječnika.	Prijevod različitih tekstova s hrvatskog i mađarskog jezika pomoću rječnika.

4. Razvoj sposobnosti učenja

Pojedinačne i grupne tehnike potrebite za usvajanje osnovne kulture i potrebitih znanja za djelotvorno učenje, upoznavanje različitih postupaka koji pospješuju učenje te uvježbavanje njene primjene. Kulturno i djelotvorno korištenje knjižnice i Interneta.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Utemeljenje pojedinih koraka samostalnog rada (npr. veze između slike i teksta, posjet knjižnici, naučiti posuđivati i vraćati knjige, koristiti dječju enciklopediju).	Vježbanje samostalnog rada (npr. osnove rada u knjižnici, posuđivanja knjiga).	Upoznavanje i vježbanje metoda samostalnog rada, prikupljanja informacija i stjecanja spoznaja (korištenje rječnika, leksikona i inih nosača informacija).	Vježbanje prikupljanja, selekcije, sistematizacije i uporabe verbalnih i neverbalnih informacija. Obogaćivanje spoznaja o korištenju knjižnice, obrada informacija stečenih u muzeju.
Stjecanje iskustava u prikupljanju spoznaja, podataka, informacija, [uporaba knjižnice, vježbanje obrađivanja verbalnih i neverbalnih (audiovizualnih) informacija].	Vježbanje samostalnog rada (npr. potražiti knjige za zadanu temu). Stjecanje iskustava o djelovanju i korištenju raznih nosača informacija.	Sistematizacija podataka i spoznaja raznih nosača informacija, uz pomoć učitelja.	Svršishodna uporaba raznih nositelja informacija, samostalno i primjereno životnoj dobi.
	Upoznavanje i korištenje znanstvenopopularnih djela, leksikona, rječnika za djecu.	Elementarna uvježbanost u korištenju informacija i označavanju izvora.	Upoznavanje i primjena daljnjih normi uporabe informacija (npr. označavanje izvora, formalna i etička prava navođenja, skiciranje).
Skiciranje uz pomoć učitelja.	Korištenje skice za razumijevanje i formuliranje tekstova različitih vrsta i tema.	Samostalno skiciranje kraćih tekstova.	Samostalno skiciranje uz danu zadaću, temu, stvaranje skice na temelju tekstova različitih vrsta.
	Upoznavanje s raznim nosačima informacija (vizualni, audiovizualni, Internet, CD-rom).	Vizualno razumijevanje jednostavnijih tekstova, razumijevanje prikaza, ilustracija u kontekstu.	Istovremeno viđenje, shvaćanje i razumijevanje verbalnih i neverbalnih (audiovizualnih i slikovnih)

			informacija (npr. prikaza, ilustracija, grafikona, tipografije) u kontekstu.
	Upoznavanje i razumijevanje specifičnosti i uloge sažetaka.	Poznavanje specifičnosti sažetaka, pisanje sažetaka i njihovo vježbanje uz pomoć učitelja, prema danim aspektima, grupno i samostalno.	Vježbanje i samostalna primjena specifičnosti sažimanja (npr. isticanje suštine, praćenje vremenskog slijeda, sistematizacija podataka, izdvajanje stajališta).
		Pisanje skica uz pomoć učitelja. Vježbanje sažimanja i isticanja suštine.	Vježbanje samostalnog skiciranja uz pomoć učitelja i bez nje (isticanje ključnih riječi, strukturalna raščlamba).
Traženje informacija iz teksta uz vodstvo nastavnika, njihova interpretacija, identifikacija emocija likova.	Traženje informacija, objašnjavanje emocija likova, veze između emocija i postupaka, prepoznavanje kauzaliteta, izvođenje zaključaka, interpretacija.	Zasnivanje kritičnog primanja informacija (usporedba kraćih informacija istovjetnih tema iz različitih izvora) grupno uz pomoć učitelja.	Priprema za prepoznavanje značaja, vrednovanja i kritiku informacija.
Vježbe memorije kombinirane vježbama ritma, pokreta i govora.	Aktiviranje pamćenja teksta, točno opažanje, identifikacija i navođenje tekstova.	Jačanje sposobnosti pamćenja tekstova. Sjećanje na shvaćene tekstove, primjena tekstova u novim situacijama. Razvijanje kombinativnih i asocijativnih sposobnosti memoriranjem tekstova.	Točno, interpretativno, estetsko navođenje i samostalna reprodukcija tekstova, sukladno cilju.

5. Kultura materinskog jezika, spoznaje o materinskom jeziku

Usvajanje gramatičkih spoznaja potrebnih za nijansiranu i pretencioznu uporabu suvremenog hrvatskog jezika, primjena spoznaja koje se odnose na strukturu, funkcioniranje, značenje i stil u stvaranju, razumijevanju i analizi teksta. Spoznaja da je jezik sredstvo komunikacije, ali je ujedno i društvena pojava, da je jezik sustav znakova koji ima snagu zajedništva, da posreduje znanje i tradiciju o svijetu. Posjedovanje i razvijanje jezične kulture čini temelj uspješne socijalizacije pojedinca, pridonosi stvaranju samovrednovanja, razvitku samopoštovanja i osigurava mogućnost pretencioznog samoizražavanja.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Prepoznavanje rečenice, riječi, sloga, samoglasnika i suglasnika; samoglasničko „r”. Pravilno artikuliranje glasova <i>lj, č, ć đ</i> te alternacije <i>ije/je</i> .	Poznavanje pravila oblikovanja rečenica. Prepoznavanje povezanosti između jezičnih jedinica (npr. prepoznavanje sustavnih veza između glasova – glasovne promjene –, između riječi – npr. riječi s više značenja –, između elemenata koji tvore riječi – npr. sufiksi).	Opažanje strukturalnih i semiotičkih veza između jezičnih elemenata (karakteristike riječi koje pripadaju istovrsnim vrstama riječi, njihovi oblici; opažanje rečenica istih struktura, ali razne ciljane usmjerenosti; transformacija jezičnih struktura). Opažanje kako se ponašaju jezične jedinice u tekstu.	Pristup jeziku s različitih aspekata (jezik kao sustav glasova, jezik i razmišljanje, jezik i društvo jezik i kreativnost). Samostalna primjena gramatičkih spoznaja. Osnovne spoznaje u svezi s tipom hrvatskog jezika.
Pravilna uporaba imenskih riječi i glagola u rečenici. Odvojeno pisanje pomoćnog glagola od	Obogaćivanje spoznaja o vrstama riječi, ulozu vrsta riječi u rečenici.	Opažanje odnosa između oblika i značenja riječi u vježbama u svezi sa značenjima riječi.	Prepoznavanje veza između oblika i značenja riječi, poznavanje strukture značenja te njena uporaba u

glagola, pisati riječu li u skladu s pravopisnom normom. Permanentno obogaćivanje aktivnog i pasivnog rječničkog blaga, vježbe za obogaćivanje rječničkog blaga. Slijediti jezično zahtjevni uzorak u govoru.			sastavljanju teksta (komunikaciji).
Vježbe oblikovanja teksta na području jezične uporabe primjerene životnoj dobi učenika, uvažavajući njihove osobnosti.	Zapažanje i prepoznavanje raslojavanja jezika putem primjera posebno s obzirom na leksik.	Osnovne razlike između standardnog oblika hrvatskog jezika i njegovih narječja.	Uvježbanost u uporabi spoznaja o tekstu, semantici, pragmatiki, stilistici, u raznim tipovima tekstova i književnim vrstama.
	Prepoznavanje promjena jezika putem uspoređivanja tekstova pisanih u ranijem razdoblju i u suvremeno doba, uočavanjem razlika posebno s obzirom na razlike u leksiku.	Zapažanje promjena i stalnosti jezika na temelju primjera (prvenstveno s obzirom na leksik i na učene gramatičke pojave) putem usporedbe tekstova nastalih u raznim vremenima.	Poznavanje podrijetla i mjesta hrvatskog jezika u indoeuropskoj i slavenskoj jezičnoj porodici.
Prepoznavanje razlika između hrvatskog i mađarskog jezika, njihovo formuliranje adekvatno uzrastu (npr. na hrvatskom jeziku kažemo ...).	Proširivanje spoznaja o različitosti hrvatskog i mađarskog jezika.	Sposobnost usporedbe spoznaja o hrvatskom i mađarskom jeziku, težnja za što točnijem određivanju pojedinih pojava.	Usporedba svojstvenosti hrvatskog i mađarskog jezika. Formuliranje razlika koje proizlaze iz različitosti tipova jezika.
Upoznavanje osnovnih razlika između hrvatskog i mađarskog pravopisa (npr. imena naroda, ustanova), razlike u rastavljanju riječi na kraju retka. Spoznaje u svezi s korištenjem rječnika.	Proširivanje spoznaja o osnovnim razlikama između hrvatskog i mađarskog pravopisa (npr. pisanje posvojnih pridjeva, zemljopisnih naziva), razlike u rastavljanju riječi. Proširenje znanja o korištenju rječnika.	Proširivanje spoznaja o osnovnim razlikama između hrvatskog i mađarskog pravopisa (pisanje tuđica i stranih riječi). Proširenje znanja o korištenju rječnika.	Proširivanje spoznaja o osnovnim razlikama između hrvatskog i mađarskog pravopisa (pisanje pravopisnih znakova, kratica). Besprijekoran pravopis, samostalno korištenje rječnika.

6. Kultura književnosti, interpretacija književnih djela

Utemeljenje i razvoj sposobnosti usvajanja književnosti kao grane umjetnosti. Čitanje kao umjetnički doživljaj, poticanje interesa za čitanjem. Prepoznavanje, komparacija, razumijevanje i interpretacija osobitosti izražajnih formi književnosti. Upoznavanje karakteristika književnih vrsta. Senzibilnost za otkrivanje vrijednosti i problema koji se pojavljuju u književnim djelima, upoznavanje djela, autora i razdoblja hrvatske književnosti.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Težiti da učenici zavole čitati i probuditi interes za čitanjem.	Utvrđivanje spoznaje da je čitanje izvor estetskog, osjećajnog i misaonog doživljaja.	Održavanje budnosti svijesti da je čitanje izvor raznih doživljaja, koje doprinosi upoznavanju duhovnosti danog naroda.	Poticanje na čitanje s određenim ciljem i ukusom. Osvijestiti da je književni doživljaj nepresušni izvor stjecanja iskustava ljudskog života: osjećaji, ideje, misli, životne situacije, konflikti, postupci.
Upoznavati liriska djela (pjesme, brojalice, djela iz domaće i usmene	Prepoznavanje teme, poruke, tona lirskog djela.	Formuliranje teme, poruke, ugodaja i tona lirskog djela. Identificiranje načina	Formuliranje i interpretacija teme, poruke, ugodaja i tona lirskog djela, izražavanje

književnosti i narodne književnosti matičnog naroda), poistovjećivanje s osjećajima izraženih u njima.		pojave lirskog subjekta (uloga pjesnika). Prepoznavanje povezanosti između sadržaja i forme (književna vrsta).	osobnog suda u svezi s njima. Razlikovati lirskog subjekta u djelima nastalim u različitim razdobljima.
Zamijetiti pojedina obilježja pjesničkog izraza.	Prepoznati najvažnije pjesničke slike, zamijetiti njihovu ulogu i utjecaj na stvaranje ugodaja.	Identifikacija leksičkih i sintaktičkih obilježja važnijih pjesničkih figura u lirskim djelima.	Identifikacija leksičkih i sintaktičkih obilježja važnijih pjesničkih figura u lirskim djelima, shvaćanje njihove uloge u zbijanju značenja na temelju učenih pjesama. Uočavanje složenosti pjesničkog izraza, shvaćanje uloge gramatičkih sredstava.
	Upoznati razne vrste lirike.	Razlikovati lirске i nelirске književne vrste u stihu, uočiti njihove sadržajne i formalne značajke.	Razlikovati lirске i nelirске književne vrste u stihu, shvaćanje njihovih sadržajnih i formalnih značajki. Shvaćanje povezanosti između književnih rodova i vrsta.
Razlikovati kiticu pjesme, njena jednostavna karakterizacija (broj stihova, njihova duljina, broj slogova).	Razumjeti odnos kitice i većih jedinica strukture.	Upoznati odnos kompozicijske jedinice i kitice (npr. tematska struktura, struktura prostora i vremena, logička struktura).	Uočavanje strukture lirskih djela. Uočavanje i interpretacija načela građenja pjesme u djelima različitih razdoblja.
Čitanje kraćih epskih djela (umjetničke i narodne pripovijetke, novele, odlomci dječjih romana književnosti Hrvata u Mađarskoj i književnosti matične domovine).	Skupno i samostalno čitanje te obrada epskih djela domaće hrvatske književnosti i književnosti Hrvatske, uz pomoć nastavnika i samostalno.	Samostalno čitanje domaće hrvatske književnosti i književnosti Hrvatske. Prepričavanje radnje epskih djela, karakterizacija likova, skupno i samostalno formuliranje poruke na temelju primjera.	Poznavanje karakteristika epike, epske vrste, epske kompozicije, jezičnih osobitosti domaće hrvatske književnosti i književnosti Hrvatske. Primjena upoznatih oblika, stilističkih i jezičnih obilježja u svakodnevnom pripovijedanju i kreativnom stvaranju.
Identificiranje glavnih likova pročitanih djela.	Formuliranje osnovnih osobina likova: vanjski izgled i unutarnje osobine.	Poznavanje glavnih odlika karakterizacije likova na temelju skupno i individualno obrađenih djela.	Poznavanje i primjena sredstava karakterizacije likova u književnim djelima i u svakodnevnom životu. Usporedba obilježja tipova ljudi u zrcalu društva, privrede i politike različitih razdoblja.
Nastojanje da se identificiraju mjesto i vrijeme događaja.	Identificiranje nedvosmisleno označenih detalja vremena i prostora.	Težnja za interpretacijom označenih detalja vremena i prostora. Uočiti razliku između vremena pripovijedanja i vremena zbivanja.	Poznavanje i primjena pojmova: pripovjedač, prostor, vrijeme radnje, događaj, odnos pripovjedača, pripovjedački postupci tijekom interpretacije proznoga teksta.
	Zapažanje obilježja pripovjednih i dramskih	Određivanje obilježja pripovjednih i dramskih	Obilježja drame, dramska kompozicija, dramske vrste;

	djela.	djela putem primjera.	oblici dramskog postupka, stilske osobnosti; dramski lik; dramski prostor i vrijeme: drama i kazalište.
Čitanje i predstava narodnih igara, dramatiziranih oblika (pripovijetke, igre s lutkama, stihovne forme).	Dramski prikaz dijelova pripovijedaka, epskih pjesama te svakodnevnih situacija.	Skupno i individualno čitanje, obrada i prikazivanje dramatiziranih oblika, dijaloga i dramskih djela. Interpretacija situacija i instrukcija. Situacijske igre.	Samostalno čitanje i obrada dramatiziranih oblika, dijaloga i dramskih djela. Interpretacija komičnih situacija i karaktera (komedija situacije, karaktera, konverzacije). Uloga konflikta u dramskom djelu. Tragični lik. Katarza.
Upoznavanje djela usmene književnosti Hrvata u Mađarskoj i matične zemlje (narodne pripovijetke, narodne pjesme, brojalice, zagonetke, poslovice).	Uočavanje osnovnih razlika između narodne i umjetničke književnosti na temelju primjera.	Jezične specifičnosti modernog doba. Opažanje elektronične komunikacije (SMS, skraćene, e-mail, i dr.) i oblika masovne komunikacije (masmediji).	Mogućnosti koje pruže nosači informacije (CD-Rom, DVD, video) u stjecanju spoznaja. Odnos elektroničnih nosača informacija i tiskane književnosti. Veze između modernog doba i narodne književnosti.
Prepoznavanje nekoliko književnih tema i životnih situacija u pročitanim djelima.	Upoznavanje daljnjih osnovnih književnih tema.	Nekoliko značajnih tema i formalnih tradicija hrvatske, mađarske i svjetske književnosti. Prepoznavanje osnovnih obilježja po jednog stilskog razdoblja na temelju nekih književnih djela.	Prepoznavanje povezanosti između tema, životnih situacija, motiva i oblika u djelima hrvatske, mađarske i svjetske književnosti. Sposobnost analize pročitano djela na više načina s različitih aspekata (tematsko-motivski, književna vrsta, životno djelo, stilski smjer, ideja, kontekst).
Prepričavanje doslovnog značenja djela. Formuliranje fabule, osnovnog osjećaja i ugodaja.	Težnja za nijansiranim oblikovanjem sadržaja, poruke, osjećaja pročitanih djela. Povezivanje osobnih iskustava, životnih situacija sa životnim situacijama prisutnih u književnim djelima.	Težnja za uopćavanjem (tipiziranjem) karaktera, životnih situacija, ponašanja predodređenih u književnim djelima i za nijansiranim izražavanjem sadržaja.	Težnja za uopćavanjem (tipiziranjem) karaktera, životnih situacija, ponašanja predodređenih u književnim djelima, i za nijansiranim izražavanjem sadržaja. Snalaženje u tokovima književnosti. Iskustvo i izražavanje osobnog mišljenja u komparativnoj analizi. Izražavanje osobnog osjećaja i suda prilikom analize i interpretacije književnih djela.

7. Moć rasuđivanja, razvoj etičkih, estetskih i povijesnih sposobnosti

Samostalno razmišljanje, kultura samoizražavanja, uočavanje i shvaćanje kulturnih i povijesnih različitosti te njihovo poštivanje. Sposobnost uočavanja i shvaćanja različitosti koje se zasnivaju na mnogostrukom poznavanju vlastite kulture. Utvrđivanje činjenice da se prihvaćanje različitosti prvenstveno zasniva na posjedovanju spoznaja. Osobni sud o društvenim, povijesnim, etičkim i estetskim pitanjima, sposobnost

iznošenja i obrane mišljenja dokazima na temelju raznih kulturnih, etičkih, estetskih normi i kulturoloških spoznaja. Aktivno prihvaćanje umjetničkih djela, želja za uživanjem u umjetničkim djelima, shvaćanje fiktivnosti umjetničkog djela. Sposobnost rješavanja konflikata i samostalnog stjecanja spoznaja.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Primjena pojmova lijep - ružan u razgovoru o svakodnevnim doživljajima.	Formiranje kratkog mišljenja od nekoliko rečenica na temelju doživljaja i pročitanog štiva.	Usvajanje nijansiranih jezičnih oblika izražavanja dopadanja, shvaćanje i prihvaćanje različitih ukusa i različitosti uopće.	Shvatiti da ukus ovisi o kontekstu (kulturnim, povijesnim navikama, navikama zajednice, obitelji i pojedinca). Uočiti da su u kulturi suvremenog doba prisutni elementi različitih vrijednosti, zahtjev i sposobnost za samostalno razvijanje ukusa.
Korištenje pojmova dobar - loš u razgovorima provedenim o svakodnevnim doživljajima.	Dobro i loše/zlo, pravda i pravednost: prepoznavanje donošenja sudova kao radnje u svakodnevnim tekstovima i raznim umjetničkim djelima.	Pravda i stajalište, shvaćanje konflikta između osobne pravde i pravde zajednice u različitim tekstovima.	Pravda i moral u životu pojedinaca i zajednice. Formuliranje povezanosti između prava i morala. Usvajanje pravnog i moralnog djelovanja, potreba i sposobnost orijentiranja u moralnim pitanjima.
Nastojati što češće postići doživljaj osjećaja ljepote preko igre, mašte, ritma i glazbe.	Što češći doživljaj umjetnosti putem igre, mašte, ritma i glazbe.	Nastojati postići što češći i potpuniji doživljaj primanja umjetničkog djela, oblikovanje estetskog djelovanja u grupnom razgovoru i u oblikovanju vlastitih tekstova.	Usporedba umjetničkih djela raznih vrsta i raznih umjetničkih grana; estetski utjecaj umjetničkog djela koje ovisi o vrsti i o mediju. Razviti i obogaćivati višestruke kulturne potrošačke navike.
Doživljavanje svakodnevnih konflikata dramatičanom igrom (situacijska igra, lutkarski igrokaz)	Sposobnost predočavanja i doživljavanja stajališta drugih osoba, uočavanje značaja empatije u životu zajednice.	Uočavanje i refleksija raznih postupaka rješavanja konflikata u različitim umjetničkim djelima i svakodnevnim tekstovima.	Potreba za razumijevanjem pozadine društvenih zajedničkih i osobnih konflikata. Razviti individualne postupke za rješavanje konflikata.
Proživljavanje svakodnevnih konflikata pomoću dramskih igara (situacijskih igara, lutkarskih igara).	Sposobnost predstavljanja i proživljavanja tuđeg stanovišta, proživljavanje važnosti empatije u društvenom životu.	Opažanje i refleksija na razne postupke rješavanja konflikata u svezi s raznim umjetničkim i svakodnevnim književnim vrstama.	Potreba za razumijevanjem pozadina društvenih i pojedinačnih konflikata. Formiranje pojedinačnih postupaka rješavanja konflikata.
Doživljaj lijepoga u prirodnom okolišu, u predmetima svakodnevice i u književnim djelima raznih grana umjetnosti – sukladno životnoj dobi učenika.	Sudjelovanje u razgovoru i raspravi grupe učenika o svakodnevicu i o doživljajima u svezi umjetničkim djelima i djelima književnosti.	Usporedba djela koja se vezuju uz bitno različite estetske norme, doživljavanje umjetničkih i neumjetničkih ljepota.	Umjetničko djelo kao pojava koja slijedi i obnavlja norme, istovremeno proživljavanje novoga i staroga u umjetnosti. Pojedinačni i društveni aspekt usvajanja djela.
	Doživljaj različitih načina života i nazora raznih kultura na temelju nekih primjera. Uočavanje	Prepoznavanje kulturnih razlika kao način života i vrijednosti, uočavanje kulturne šarolikosti kao	Uočavanje i produblivanje spoznaje o ulozi umjetnosti u građenju kulture. Uočavanje barijera na putu

	sličnosti kulturne baštine Hrvata i Mađara na temelju nekoliko narodnih običaja i književnih djela.	snagu koja gradi zajednicu u raznim tekstovima. Identificiranje sličnosti i razlika između hrvatske i mađarske kulture.	prohodnosti između kultura, potreba za upoznavanjem drugih kultura. Identificiranje sličnih i različitih crta hrvatske i mađarske kulture i povijesti u zrcalu višestoljetnog suživota.
--	---	---	---

Općeobrazovni sadržaji

1.-4. RAZRED

1. Govorna sposobnost, razumijevanje, interpretacija i stvaranje tekstova

- 1.1. Razumijevanje govora, razumijevanje slušanoga.
Odgovarajuća artikulacija, naglašavanje, pravilan izgovor.
- 1.2. Rečenična sredstva i sredstva tekstualne fonetike.
- 1.3. Razvijanje govorne sposobnosti. Razumijevanje i stvaranje usmenih tekstova.
Sukladno priopćajnoj namjeri (molba, želja, negodovanje, pitanje) pravilna upotreba raznih rečenica (izjavna, upitna, usklična).
Verbalna i neverbalna sredstva.
Pravilna, danoj situaciji prilagođena upotreba riječi, rečenica.
- 1.4. Tekstu vjerna interpretacija napamet naučenog.

2. Čitanje, razumijevanje pisanog teksta

- 2.1. Usvajanje sustava znakova čitanja: glas i slovo, slog, riječ, sintagma, rečenica, tekst.
- 2.2. Orijentacija u tekstu, čitanje po ulomcima, ponovno čitanje, traženje informacija,
- 2.3. Razumijevanje pisanog teksta.
Isticanje biti, skica, prepričavanje sadržaja, odigravanje teksta, vizualno predstavljanje sadržaja tekstova.

3. Pisanje, stvaranje teksta

- 3.1. Sustav znakova pisma.
Pisana mala i velika slova, spajanje slova, sintagma, rečenica, tekst.
- 3.2. Stvaranje pisanog teksta
Spajanje rečenica, uzorci teksta, točke gledišta, izbor teme, prikupljanje podataka, načini prikupljanja podataka (opažanje, sjećanje, čitanje, mašta).
Davanje naslova, sistematizacija materijala: uređenje.
Stvaranje kratkih tekstova (npr. opis, pripovijedanje, karakterizacija), vježbanje stvaranja informativnih tekstova svakodnevnog života (pozivnica, SMS, e-mail itd.).
Uređen rukopis.

4. Razvijanje sposobnosti učenja

- 4.1. Korištenje knjiga i knjižnica: dječji rječnici, enciklopedije, dvojezični rječnici, novine za djecu; posuđivanje.
- 4.2. Postupci koji pomažu u učenju: pisanje skice, jednostavno pronalaženje podataka, rječnik, hrvatski slikovni rječnik.
- 4.3. Tekstu vjerno navođenje djela beletristike.
7-8 brojalica, 2 pjesme Zvonimira Baloga, 1 pjesma Đuse Šimare Pužarova iz zbirke Djeci a ne samo ..., 2 pjesme Marka Dekića, 2 djela iz zbirke Đure Frankovića: Eci peci pec, 2 pjesme Stipana Blažetina, 1 pjesma Luke Paljetka, Himna Republike Hrvatske (Antun Mihanović), 2-3 pjesme po slobodnom izboru iz književnosti za djecu Hrvatske.
- 4.4. Postupci promišljanja i obrade tekstova (formuliranje pitanja, sistematizacija i usporedba informacija).

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku

- 5.1. Osnovne komunikacijske situacije.
Uspostavljanje i zaključivanje komunikacije, uljudna komunikacija, razgovor, rasprava.
Jezično praćenje/sudjelovanje u raspravi.

- 5.2. Značenje riječi, fond riječi: ustaljene sintagme, poslovice, uzrečice, pitalice.
- 5.3. Fonem, grafem, slog, riječ, morfem.
- 5.4. Vrste riječi: glagoli, imenice, pridjevi, brojevi, zamjenice; rodovi.
- 5.5. Vrste rečenica po modalitetu.
- 5.6. Osnovna jezična, pravopisna pravila, pravopisni znakovi.

6. Književna kultura, interpretacija književnih djela

- 6.1. Autori i djela
Usmena narodna književnost: narodne pjesme, brojalice, pitalice, narodne igre i pripovijetke matičnog naroda i domaće hrvatske književnosti.
Hrvatske pjesme za djecu, priče, pripovijetke jednostavnijih konstrukcija, dječji romani matične države i Hrvata iz Mađarske (npr. Zvonimir Balog, Grigor Vitez, Dubravko Horvatić, Luko Paljetak, Ivana Brlić Mažuranić: Čudnovate zgrade šegrta Hlapića, Mato Lovrak: Vlak u snijegu, Stipan Blažetin: pjesme, Bodoljaši I., Marko Dekić, Đuso Šimara Pužarov).
- 6.2. Karakteristike epskih djela: vrijeme, mjesto, elementi koji tvore radnju, likovi.
- 6.3. Lirska djela: ritam, rima, strofa, refren.
- 6.4. Znanstveno-popularni tekstovi (obitelj, svakodnevica, životne situacije, ponašanje, veze među ljudima, blagdani, zdravlje, način života, zaštita prirode i okoliša, predjeli gdje žive Hrvati iz Mađarske, škola, kulturni život i mediji).
- 6.5. Tekstovi lutkarskih i dramskih igara.

7. Sposobnost prosuđivanja, razvijanje moralnih, estetskih i povijesnih osjećaja

- 7.1. Moralni izbori, emotivni sadržaji.
- 7.2. Formuliranje vlastitog mišljenja u svakodnevnoj komunikaciji.
- 7.3. Proživljavanje svakodnevnih konflikata.

5.-8. RAZRED

1. Govorna sposobnost, razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova

- 1.1. Slušanje govora, razumijevanje slušanog teksta.
- 1.2. Razumljiv, dobro artikuliran, suvisli govor (odgovarajuće disanje pri govoru, pravilna artikulacija glasova).
- 1.3. Jezični i nejezični kodovi, svakodnevne priopćajne situacije, uvjerljiva komunikacija.
- 1.4. Interpretativna prezentacija memoriranog teksta.

2. Čitanje, razumijevanje pisanog teksta

- 2.1. Razumijevanje teksta
Doslovno i interpretativno čitanje.
Strategije čitanja u obradi tiskanih i elektronskih tekstova (traženje podataka, detaljno čitanje).
- 2.2. Prepoznavanje učestalih tipova tekstova (beletristički, znanstveno-popularni, udžbenički i medijski).
- 2.3. Veze prikaza, slika i ilustracija s tekstom.

3. Pisanje, stvaranje teksta

- 3.1. Tehnika tečnog pisanja, čitak, pregledan, raščlanjen rukopis koji odražava poruku napisanog.
- 3.2. Stvaranje tekstova: priča, opis, karakterizacija, elektronski tekstovi svakodnevica (pozivnica, e-mail, SMS).
- 3.3. Komunikacijski ciljevi; uređivačke, jezične i pravopisne norme.

4. Razvijanje sposobnosti učenja

- 4.1. Korištenje knjižnice, Interneta.
- 4.2. Postupci koji pomažu u učenju:
bilješke, traženje podataka, skupljanje materijala iz tiskanih i elektronskih izvora, korištenje jedno i dvojezičnih rječnika.
Izrada skica raznim postupcima.
Samostalno stvaranje teksta (pisanog i usmenog) na osnovi bilježaka i skica.
- 4.3. Tekstu vjerno navođenje beletrističkih tekstova i fragmenata tekstova.
Narodna književnost: pitalice, poslovice i narodne pripovijetke Hrvatske i Hrvata iz Mađarske.
Poezija za djecu Hrvata iz matične države i Hrvata iz Mađarske (npr. po jedna pjesma Paje Kanižaja, Dobriše Cesarića, Dragutina Tadijanovića, Josipa Pupačića, Antuna Branka Šimića, Stipana

Blažetina, Jolanke Tišler, Marka Dekića, Mate Šinkovića, Josipa Gujaš Đuretina, Đuse Šimare Pužarova, Lajoša Škrapića, Matilde Bölc); 10 redaka proznog teksta.

4.4. Postupci promišljanja i obrade tekstova (slijed razmišljanja, objašnjenja, zaključci, uzajamne povezanosti).

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku

- 5.1. Norme komunikacijskih situacija. Usmene i pismene forme uspostave i održavanja komunikacije.
- 5.2. Ciljevi i čimbenici procesa komunikacije (postavljanje pitanja, zamolba, svakodnevna komunikacija, rasprava).
- 5.3. Jezično šarenilo, jezična tolerancija.
Jezične inačice.
Upotreba manjinskog jezika.
- 5.4. Jednostavnije, sustavne uzajamne povezanosti među jezičnim jedinicama.
Glasovni sustav hrvatskog jezika, samoglasnici, suglasnici, osnovna pravila o glasovima. Govor (naglasak, intonacija, stanka, tempo).
Vrste riječi, značenje riječi, oblici riječi, njihova uloga u rečenici i funkcija u tekstu.
Rečenica, modalitet.
Norme pisanog jezika, osnovna načela hrvatskog pravopisa.
Povijest hrvatskog jezika.
Narječja hrvatskog jezika.

6. Književna kultura, interpretacija književni djela

- 6.1. Književne vrste
Epika, lirika, drama
Anegdota, balada, pripovijetka, epska pjesma, priča, novela, roman; epigram, himna, oda; komedija, tragedija.
- 6.2. Kompozicija, sastav, utjecaj
Pripovjedač, točka gledišta, radnja, epizoda, lice mjesta, likovi, opis, karakterizacija.
Lirsko ja, motiv.
Monolog, dijalog, čin, prizor, konflikt, uvod, zaplet, vrhunac, rasplet, rješenje, obrat, poanta.
- 6.3. Funkcije i utjecaj umjetničkog načina izražavanja i stilskih sredstava.
Ponavljanje, gradacija, paralele, suprotnosti.
Doslovno i metaforičko značenje; usporedba, personifikacija, metafora, metonimija, alegorija, sinteza, simbol.
- 6.4. Epska i dramska djela
Struktura, elementi koji čine radnju, obrati, (glavni) likovi, sporedni lik(ovi), početak i završetak djela.
- 6.5. Dramska igra: veze između teksta, pokreta i likova.
- 6.6. Analiza lirskih djela
- 6.7. Teme, motivi
Priroda, godišnja doba i doba dana, zavičaj, obitelj roditelji, djeca i odrasli, iskušenja, avanture, junaštvo, ars poetica .
- 6.8. Govorenje stihova, muzikalnost.
Ritam: govorenje stihova ritmičkim naglašavanjem, rima.
- 6.9. Autori i djela
Epika: narodne pripovijetke, narodne balade, pripovijetke, legende i biblijske priče Hrvata matične države i Hrvata iz Mađarske; Slavko Kolar: Breza, Dinko Šimunović: Alkar, Antun Gustav Matoš: Oko Lobora, August Šenoa: Branka, Marija Jurić Zagorka: Kći Lotrščaka, jedan omladinski roman iz 20. stoljeća.
Lirika: djela pjesnika Hrvata iz matične domovine i Hrvata iz Mađarske (npr. po jedna pjesma Silvija Strahimira Kranjčevića, Dobriše Cesarića, Dragutina Tadijanovića, Vesne Parun, Antuna Gustava Matoša, Stipana Blažetina, Jolanke Tišler, Marka Dekića, Mate Šinkovića, Josipa Gujaša Đuretina, Đuse Šimare Pužarova, Lajoša Škrapića, Matilde Bölc)
Drama: jedna drama Ivana Petreša ili Antuna Karagića, Pero Budak: Mečava

9-12. RAZRED

1. Govorna vještina, razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova

- 1.1. Slušanje govora, razumijevanje slušanog teksta.
Razumljiv, dobro artikuliran, suvisli govor (odgovarajuće disanje pri govoru, pravilna artikulacija glasova).
Govorne namjere (informiranje, održavanje veze, razgovor, uvjeravanje), karakteristike govorenih tekstova; usmeno rezimiranje, formiranje mišljenja.
- 1.2. Jezični i nejezični kodovi.
Interpretativno, samostalno tumačenje dužih monoloških tekstova (predavanje, govor) i napamet naučenih tekstova.

2. Čitanje, razumijevanje pisanih tekstova

- 2.1. Strategije glasnog i nijemog čitanja (traženje podataka, detaljno čitanje) pri obradi tiskanih i elektronskih tekstova.
- 2.2. Strategije razumijevanja teksta (doslovno, interpretativno i kreativno) u raznim tiskananim i elektronskim tekstovima.
- 2.3. Postupci analize tekstova
Karakteristike tipova tekstova različitih komunikacijskih ciljeva (beletristički, znanstveno-popularni, udžbenički, medijski).
Postupci analize koji su u skladu s prirodom beletrističkih vrsti.
- 2.4. Retorika i stilski elementi tekstova.
- 2.5. Veze prikaza, slika i ilustracija s tekстом.

3. Pisanje, stvaranje teksta

- 3.1. Kontinuiran, čitak, raščlanjen i pregledno ureden rukopis koji je u skladu s poantom teksta.
- 3.2. Stvaranje teksta
Tipovi tekstova, komunikacijske karakteristike i karakteristike vrste tekstova (pripovijetka, opis, karakterizacija, kratko argumentiranje, esej, rasprava, diskusija, autobiografija, motivacijsko pismo, zamolba, službeno pismo).
Kreativno pisanje.
- 3.3. Gramatičke, jezične, tekstološke, retoričke spoznaje.
- 3.4. Pravopis: primjena spoznaja o vrstama riječi i o sintaksi.

4. Razvijanje sposobnosti učenja

- 4.1. Kulturno korištenje knjižnice, svjesno i sigurno korištenje Interneta.
- 4.2. Postupci koji pomažu u učenju
Pronalaženje podataka, sakupljanje materijala iz tiskanih i elektronskih medija; jednojezični, etimološki rječnici; selekcija i sistematizacija.
Različiti postupci pisanja bilježaka i skica.
Metode obilježavanja navođenja, citata i izvora.
Stvaranje usmenog i pismenog teksta na osnovi bilježaka i skica.
- 4.3. Tekstu vjerno navođenje beletrističkih djela i fragmenata djela.
Cijela djela: petnaest lirskih djela (unutar toga: Petar Preradović, Silvije Strahimir Kranjčević, Antun Gustav Matoš, Antun Branko Šimić, Tin Ujević, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Vesna Parun)
Fragmenti. Stihovi i strofe iz lirskih djela koji su postali uzorom (20 stihova), 20 redaka iz epskih djela.
- 4.4. Problemsko razmišljanje i obrada tekstova: sistematizacija, izvođenje zaključaka, indukcija i dedukcija.

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku

- 5.1. Komunikacijska situacija, sugovornik, tema, situacija, govorna namjera.
Komunikacija među osobama.
Osobitosti grupne, javne i masovne komunikacije.
Vizualna (nejezična) komunikacija.
- 5.2. Norme pisanog i razgovornog jezika.
Osnovna načela hrvatskog pravopisa.
Jezične inačice hrvatskog jezika (npr. teritorijalna i društvena raščlanjenost jezika).
Korištenje hrvatskog jezika.
- 5.3. Pristup jeziku s više stajališta (jezika kao sustav znakova, jezik i promišljanje, jezik i kreativnost).
- 5.4. Sustavne uzajamne povezanosti (fonološke, morfološke, sintaktičke i etimološke) između jezičnih jedinica. Fond riječi, frazeologija. Hrvatski jezik i strani jezici.
- 5.5. Elementi organizacije teksta (gramatičke, etimološke); vrste tekstova, tipovi tekstova.

- 5.6. Promjene jezika: hrvatskom srodni jezici, povijest hrvatskog jezika. Najvažniji spomenici pismenosti.
- 5.7. Osnovne retoričke spoznaje: vrste govora uživo, javni govor, vrste tekstova uvjeravanja, argumentiranje, teza, konstatacija, demantiranje, dokazivanje.
- 5.8. Stil i značenje
Stilski elementi, stilska sredstva u umjetničkim i svakodnevnim tekstovima.
Stilski slojevi.
- 5.9. Njegovanje jezika

6. Književna kultura, interpretacija književnih djela

- 6.1. Stalne i promjenjive osobitosti književnih vrsta
Anegdota, balada, pripovijetka, epska pjesma, ep, pismo, dnevnik, novela, parodija, parabola, roman; pjesma, oda, elegija, ekloga, epigram, himna; komedija, tragedija; esej.
- 6.2. Kompozicija
Pripovjedač, točka gledišta, pričanje priče/naracija, radnja, mjesto radnje, lik(ovi), opis, dijalog, karakterizacija, karakter.
Definiranje uloge autora ili okolnosti nastanka pjesme, lirski subjekt, ponašanje pjesnika, uloga, tipovi pjesama.
Situacija, akcija, konflikt, monolog, dijalog, prolog, epilog, usporavanje radnje/retardacija, čin.
- 6.3. Funkcije umjetničkog načina izražavanja i stilskih sredstava.
Formacije.
Figure.
Stilska sredstva.
- 6.4. Tonovi, estetske kvalitete
Lijepo, ružno, veličanstveno, humor, groteska, ironija, apsurd, tragično, komično, idila, katarza.
- 6.5. Govorenje stihova, muzikalnost
Ritam, govorenje stihova ritmičkim naglašavanjem, metričko govorenje stihova, slobodni stih, simultano govorenje stihova.
- 6.6. Kulturno-povijesna, književna razdoblja (antika, srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam, romantika, realizam, moderna), stilski smjerovi (npr. sentimentalizam).
Nekoliko karakterističnih razdoblja i nastojanja hrvatske književnosti: književnost nacionalnog romantizma - ilirizma, časopisi Juriš, Suvremenik, Krug i Razlog, pokret Hrvatskog proljeća.
- 6.7. Autori i djela
Epika: Crnorizac Hrabar: O pismenosti, Bašćanska ploča, Ivan Gundulić: Osman (fragmenti), Dubravka (fragment), Suze sina razmetnoga (fragment), Antun Matija Reljković: Satir iliti divji čovik (fragment), Ivan Mažuranić: Smrt Smail-age Čengića (fragmenti), August Šenoa: Zlatarovo zlato (fragmenti), fragmenti iz jedne njegove novele, Ante Kovačić: U registraturi (fragmenti), Vjenceslav Novak: Posljednji Stipančići (fragmenti), U glib, 1 novela Ksavera Šandora Đalskog, Josip Kozarac: Mrtvi kapitali, Mira Kodolićeva ili Oprava, Tena, Antun Gustav Matoš: Balkon ili Camao, Cvijet sa raskršća, Dinko Šimunović: Duga ili Alkar, Miroslav Krleža: Baraka pet be, Povratak Filipa Latinovicza (fragmenti), jedna balada iz djela Balade Petrice Kerempuha, Ivan Goran Kovačić: Jama (fragmenti), jedno djelo iz zbirke Ranka Marinkovića: Ruke, izbor iz suvremene hrvatske književnosti – 1 djelo.
Lirika: jedno djelo Šiška Menčetića, Džore Držića, Matija Petar Katančić: Vinobera u zelenoj Molbice dolini, Čeva, Pavao Štoos: Kip domovine, Stanko Vraz: Đulabije (jedna pjesma), Ždral putuje k toplome jugu, Petar Preradović: Zora puca, Putnik, Mrtva ljubav, Ljudsko srce, pet djela Sivija Strahimira Kranjčevića, 5-6 pjesama Antuna Gustaa Matoša, 3 pjesme Vladimira Vidrića, 2 pjesme Vladimira Nazora, jedna pjesma Dragutina Tadijanovića, Dragutina Domjanića ili Frana Galovića, Antun Branko Šimić: Opomena, Ručak siromaha, dvije pjesme Tina Ujevića, četiri pjesme Dobriše Cesarića, dvije pjesme Dragutina Tadijanovića, dvije pjesme Vesne Parun; tri pjesme Josipa Gujaša Đuretina, Jolanke Tišler, Stipana Blažetina, po jedna pjesma ostalih domaćih hrvatskih autora, izbor iz suvremene hrvatske književnosti – jedno djelo.
Drama: Marin Držić: Dundo Maroje, Ivo Vojnović: Suton, Miroslav Krleža: Gospoda Glembajevi, izbor iz suvremene hrvatske književnosti – jedno djelo (npr. Miro Gavran)

7. Sposobnost prosuđivanja, razvijanje moralnih, estetskih i povijesnih osjećaja

- 7.1. Uloga književnosti i kulturnog nasljeđa u formiranju nacionalnog identiteta i privrženosti svojoj zajednici.

- 7.2. Nekoliko osnovnih životnih situacija, motiva, metafora, ustaljenih književnih općih mjesta (toposa), (život i smrt, obitelj, muškarac i žena, ljubav, dijete, zločin i kazna, ars poetica).
- 7.3. Analiza i ocjena epskih, lirskih i dramskih djela.

Hrvatski jezik i književnost

(Predmetna nastava i forma dopunske narodnosne nastave)

Razvojni zadatci

1. Govorne vještine, razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova
2. Čitanje, razumijevanje pisanog teksta
3. Pisanje, stvaranje teksta
4. Razvoj sposobnosti učenja
5. Kultura materinskog jezika, spoznaje o materinskom jeziku
6. Književna kultura, interpretacija književnih djela
7. Razvoj sposobnosti za prosuđivanje, za moralne, za estetske i za povijesne vrijednosti

1. Govorne vještine, razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova

Razumijevanje najfrekventnijih jezičnih formula/obrata i fonda riječi. Razumijevanje biti kratkih, jasnih i jednostavnih najava, poruka i drugih sličnih tekstova. Razumijevanje najvažnijih informacija takvih radijskih i televizijskih emisija koje se vezuju uz aktualne događaje, odnosno svakodnevni život, obitelji, okoliš, svoju manjinsku zajednicu, uz teme njegova interesa i svoga školovanja.

Sudjelovanje u jednostavnoj, svakodnevnoj komunikaciji, odgovor na pitanja u svezi već navedenim temama. Jednostavno i jasno izražavanje i formuliranje svoga mišljenja, svojih misli - skladno govornoj situaciji - jednostavnim i složenim rečenicama.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Razumijevanje jednostavnih uputa, pitanja, riječi i natpisa. Opažanje nekoliko elemenata neverbalne komunikacije (govor tijela, mimika ...)	Orijentacija u svakodnevnim govornim situacijama. Razumijevanje jednostavnih očitovanja, pitanja i odgovora. Rješavanje niza zadataka nakon slušanog jednostavnog teksta.	Razumijevanje govora poznatih tema i u frekventnim situacijama javnog govora. Prepoznavanje govorne situacije i prilagođavanje toj situaciji.	Razumijevanje jednostavnog teksta i govora u konkretnim govornim situacijama. Poznavanje i svjesna primjena razlika između privatnog i javnog korištenja jezika.
Prepoznavanje i pravilno korištenje različitih vrsta rečenica, sukladno namjeri govornika, u zanimljivoj formi.	Težnja k uporabi rečenica svih vrsta. Formuliranje pitanja i odgovora. Sudjelovanje u jednostavnom, svakodnevnom razgovoru.	Samostalno i suvislo pričanje svakodnevnih doživljaja složenim rečenicama. Reprodukcijska pročitano i slušanog teksta.	Precizno izražavanje s težnjom prema bitnom, odnosno isticanje bitnoga u govoru. Težnja prema jasnim izražavanjem misli u raznovrsnim formama.
Težnja k izražajnom govoru koji je razumljiv i za druge. Vježbanje postavljanja pitanja i davanja odgovora – odgovarajućom intonacijom, u	Pravilna artikulacija i intonacija u svakodnevnoj komunikaciji. Jednostavna očitovanja u svezi s naznačenim temama. Težnja k jezično ispravnom govoru koji je	Sudjelovanje u razgovoru o naznačenoj temi tako da koristi već naučene izričaje, formule. Jednostavno i ispravno izražavanje svojih misli, doživljaja i	Sudjelovanje u svakodnevnoj komunikaciji (dijalozi, razmjena informacija). Formuliranje i izražavanje osjećaja, doživljaja i mišljenja.

svakodnevnoj komunikaciji.	razumljiv i za druge. Poznavanje i uporaba osnovnih formi uljudenog ponašanja.	mišljenja, jednostavnim rečenicama, pravilnim naglaskom i pravilnom intonacijom. Težnja da govor ima odgovarajuću artikulaciju, govorni tempo, jačinu i intonaciju.	Pričanje jednostavnih zгода, postavljanje pitanja na osnovi pročitanog, viđenog i slušanog. Težnja prema raznolikosti i osjećajnosti u isticanju bitnoga u govoru.
Pričanje doživljaja, događaja u nekoliko povezanih, jednostavnih rečenica	Kratko usmeno sumiranje jednostavnog teksta. Formuliranje svoga mišljenja sukladno temi i govornoj situaciji.	Slušanje, razumijevanje, eventualno opovrgavanje tuđih mišljenja.	Sudjelovanje u grupnom razgovoru, raspravi. Iznošenje argumenata za svoj stav. Slušanje i poštivanje mišljenja drugih.
Uprizorenje, obrada poznatih tekstova putem igre dramatizacije. Govorenje napamet (stihovi, prozni tekstovi).	Isprobavanje različitih dramatizacijskih formi (npr. situacijske vježbe, govorenje stihova, lutkarsko kazalište). Tekstu vjerna interpretacija napamet naučenih stihova i proze.	Dramatizacija, govorenje stihova i proze, školsko kazalište, predstavljanje narodnih običaja. Tekstu vjerna interpretacija napamet naučenih stihova i proze.	Težnja k što potpunijoj predaji i prikazu teksta, koristeći sredstva dramatizacije. Tekstu vjerna interpretacija i predstavljanje napamet naučenih stihova i proze.

2. Čitanje, razumijevanje pisanog teksta

Razumijevanje svakodnevnih izričaja, osnovnih jezičnih obrata koji se odnose na učenikovu svakodnevicu, obitelj, okoliš i narodnost učenika. Jezgrovita reprodukcija sadržaja pročitanog teksta, traženje informacija, isticanje bitnoga u tekstu. Razumijevanje osjećaja i mišljenja koji se prenose tekstem. Obogaćivanje pasivnog i aktivnog fonda riječi učenika. Razvoj čitanja naglas i čitanja u sebi.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Učenje slova koja se razlikuju od mađarskih. Glasno čitanje riječi, rečenica, dijaloga.	Glasno i izražajno čitanje riječi, rečenica i kraćih tekstova.	Tečno čitanje, čitanje s razumijevanjem, odgovarajućim naglaskom i intonacijom dužih, jezično složenijih poznatih i nepoznatih tekstova.	Opažanje i reprodukcija intonacije različitih vrsta rečenica u čitanju naglas. Kontinuirano vježbanje i primjena čitanja razumijevanjem.
Povratna pismena ili usmena informacija o razumijevanju jednostavnog teksta. Isticanje jednostavnih informacija danog teksta.	Sažeto pripovijedanje jednostavnih pročitanih tekstova, traženje jednostavnih informacija iz teksta.	Razumijevanje pročitanog, odnosno isticanje biti, razumijevanje događaja, osjećaja i mišljenja. Obrada tih tekstova pomoću nastavnika.	Isticanje biti, sažimanje sadržaja, konstatiranje književne vrste pročitanih tekstova. Obrada tekstova pomoću nastavnika i bez njegove pomoći (na osnovi zadanih kriterija).
Samostalno razumijevanje jednostavnih tekstova pročitanih čitanjem u sebi.	Upoznavanje s osnovama tehnika razumijevanja teksta.	Vježbanje razumijevanja teksta na fragmentima teksta svakodnevnog govora i književnih tekstova.	Razlikovanje doslovnog i prenesenog značenja. Proširenje, uvježbavanje i primjena spoznaja o tehnikama razumijevanja teksta.

Sposobnost predstavljanja književnih djela (pjesme, priče, narodne pjesme).	Sposobnost predstavljanja kraćih književnih djela, fragmenata književnih djela.	Interpretacija nekoliko književnih djela (pjesme, novele, romana) književnosti matične države i književnosti Hrvata iz Mađarske. Sposobnost predstavljanja tih djela.	Interpretacija književnih djela (pjesme, novele, romana) i djela publicistike književnosti matične države i književnosti Hrvata iz Mađarske. Sposobnost predstavljanja tih djela.
Obogaćivanje aktivnog fonda riječi o odnosu na pročitane tekstove.	Obogaćivanje aktivnog i pasivnog fonda riječi u svezi s različitim tekstovima.	Obogaćivanje aktivnog i pasivnog fonda riječi samostalnim radom.	Kontinuirano obogaćivanje fonda riječi, uključujući sve jezične slojeve.

3. Pisanje, stvaranje teksta

Ispunjavanje jednostavnog obrasca, pisanje čestitke, privatnog i službenog pisma, autobiografije. Pisanje jednostavnih, kratkih suvislih tekstova o poznatim, svakodnevnim temama, estetskim načinom pisanja. Stvaranje tekstova različitim priopćajnim vrstama: doživljaji, karakterizacija, dijalog. Obrazlaganje osobnog mišljenja i stava u svezi s problemima današnjice. Izbjegavanje osnovnih jezičnih pogrešaka. Poznavanje tipova i vrsta tekstova. Točno i samostalno obrazlaganje svoga stava, dopuna, ponovno pisanje, kreativno pisanje.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Čitko pisanje čiji tempo odgovara uzrastu. Uredno i besprijekorno prepisivanje jednostavnih tekstova.	Pravilno pisanje riječi iz osnovnog fonda riječi i pravilno pisanje jednostavnih tekstova.	Stvaranje suvislog teksta jednostavnim rečenicama o nekom osobnom doživljaju i o pročitanom na osnovi slike, uvažavajući norme hrvatske jezične pravilnosti.	Stvaranje dužeg teksta, odnosno formiranje samostalne tehnike pisanja bilježaka, uvažavajući norme hrvatske jezične pravilnosti. Čitak i pregledan rukopis.
Pisanje teksta koji se sastoji od jednostavnih rečenica, koristeći poznate riječi (razglednica, čestitka, poruka).	Pisanje pisama primjenom različitih vrsta priopćavanja (doživljaji, događaji, karakterizacija, dijalozi).	Stvaranje opisa, priče, opisivanje doživljaja i kratkog događaja.	Stvaranje različitih tipova tekstova (privatno i službeno pismo, različite vrste opisa, autobiografija, karakterizacija, popunjavanje obrazaca).
Obrada jednostavnog teksta na osnovi pitanja.	Obrada jednostavnog teksta različitim tehnikama (dopuna, preoblikovanje teksta).	Stvaranje suvislog/koherentnog teksta određene vrste, na osnovi zadanih kriterija.	Kreativno stvaranje teksta: pisanje i prijepis tekstova, dopuna/nastavljane priče itd.
Pismeni prijevod riječi, sintagmi i riječi iz svakodnevne upotrebe.	Samostalni prijevod i prijevod pomoću rječnika kraćih rečenica i tekstova.	Samostalni pismeni prijevod i prijevod pomoću rječnika kraćih rečenica i tekstova.	Rješavanje zadataka prijevoda svakodnevnih i aktualnih tema, odnosno prevođenje jednostavnih književnih tekstova samostalno i pomoću rječnika.

Izricanje simpatije (svida mi se – ne svida mi se) u svezi s tekstovima sa svakodnevnim, jednostavnim fondom riječi.	Formuliranje svoga mišljenja jednostavnim rečenicama u svezi s jednostavnim tekstovima, štivima.	Pisano obrazlaganje mišljenja u svezi s poukama dužih svakodnevnih tekstova.	Izražavanje pouka i atmosfere književnih djela i djela publicistike na hrvatskom jeziku, suvislim/koherentnim tekstom, složenim rečenicama. Razlaganje osobnog mišljenja u svezi s njima.
--	--	--	---

4. Razvoj sposobnosti učenja

Pojedinačne i grupne tehnike potrebite za usvajanje i obradu osnovne kulture i potrebitih znanja za djelotvorno učenje, upoznavanje i uvježbavanje različitih postupaka koji pospješuju te tehnike i učenje. Kulturno i djelotvorno korištenje knjižnice i Interneta.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Vježbe memorije radi razvijanja pamćenja, ritmične igre s pokretima, brojalice, priče, stihovi.	Asocijativne jezične igre radi razvijanja pamćenja.	Memoriranje kratkih tekstova. Pojačavanje tekstualnog pamćenja. Primjena tekstova u novim situacijama, tekstualnim kontekstima.	Točno, interpretativno i estetsko navođenje i samostalna, aktivna reprodukcija - sukladna ciljevima.
Utemeljenje fonda riječi pomoću kartica s riječima, slikama, prikazima.	Obogaćivanje fonda riječi pomoću dramatizacija situacijskih vježbi.	Pridruživanje onih riječi iz fonda riječi koje su nastale iz istog korijena. Tvorba novih riječi s nastavcima iz istog korijena.	Diferencirana interpretacija riječi iz fonda riječi pomoću rječnika.
Vođenje i korištenje učeničkog rječnika pomoću nastavnika.	Samostalno vođenje i korištenje učeničkog rječnika. Samostalno pronalaženje nepoznatih riječi iz rječnika.	Samostalno korištenje jednojezičnih i dvojezičnih rječnika – domaći zadaci u svezi s radom s rječnikom, prikupljanje informacija iz leksikona.	Primjena informatičkih sredstava: korištenje internetskih rječnika, leksikona.
Primjena kooperativnih tehnika: rad u parovima, grupni rad uz sudjelovanje nastavnika.	Primjena kooperativnih tehnika: rad u parovima, grupni rad – samostalno rješavanje zadataka na osnovi uputa nastavnika.	Grupni rad, obrada nastavnog gradiva samostalnim prezentacijama.	Obrada nastavnog gradiva projektima.
Slušanje pripovijedaka, pjesama za djecu. Interpretacija slikovnih informacija (prikaz, crtež, fotografija).	Širenje korištenja audiovizualnih pomagala: slušanje tekstova na hrvatskom jeziku (razumijevanje biti), slušanje glazbe, gledanje kratkih filmova.	Prepoznavanje vizualnog okoliša jednostavnijih tekstova, interpretacija prikaza i ilustracija u kontekstu teksta. Slušanje izvornog teksta s CD-a.	Istovremeno usvajanje i razumijevanje tonskih i vizualnih informacija (npr.: interpretacija ilustracija, prikaza, tipografije i grafikona u tekstualnom kontekstu, vizualna sistematizacija tekstova) pridruživanje auditivnih elemenata.
Traženje informacija iz jednostavnog teksta – s uputom nastavnika.	Samostalno traženje informacija iz jednostavnog teksta.	Usporedba kraćih informacija o istoj temi koje potječu iz različitih izvora, uz vodstvo nastavnika, grupno.	Razumijevanje, isticanje i sistematizacija osnovnih i detaljnih informacija kompliciranijeg slušanog teksta.

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku

Usvajanje gramatičkih spoznaja koje su potrebite za zahtjevnu i nijansiranu komunikaciju na hrvatskom jeziku, primjena stečenih znanja o njegovoj strukturi, funkcioniranju, značenju i stilu u stvaranju, razumijevanju i analizi teksta. Razvoj i posjedovanje jezične kulture služit će kao osnova uspješne socijalizacije učenika, doprinijet će odgovarajućem formiranju sposobnosti za vrednovanje samih sebe, razvoju samopoštovanja, te će osigurati mogućnosti zahtjevnog samoizražavanja.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Upoznavanje sustava znakova pisma, pisanje bez pogreške poznatih riječi i izričaja, upoznavanje nekolicine osnovnih pravopisnih pravila.	Pisanje poznatih riječi i konstrukcija sigurnim pravopisom, pravilna uporaba najvažnijih pravopisnih znakova. Dogovor o osnovnim znanjima koja su potrebita za pismeno i usmeno stvaranje tekstova učenika.	Nastojanje da se naučene jezične konstrukcije pravilno pišu te da se primijene osnovna formalna i sadržajna pravila interpunkcije.	Nastojanje da se primjenom pravila o jezičnoj pravilnosti pišu tekstovi koji su sukladni pravilima pravopisa.
Odgovarajuće uporaba često korištenih jednostavnih morfoloških i sintaktičkih konstrukcija.	Sigurna uporaba često korištenih jednostavnih morfoloških i sintaktičkih konstrukcija.	Dosljedna primjena često korištenih hrvatskih jednostavnih morfoloških i sintaktičkih konstrukcija, prepoznavanje njihove funkcije.	Automatska uporaba često korištenih jednostavnih morfoloških i sintaktičkih konstrukcija.
Prilagođavanje i sudjelovanje u komunikacijskoj situaciji koja je poznata i koja se ponavlja na satima nastave.	Sigurno sudjelovanje u jednostavnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama.	Sigurnim znanjem sudjeluje u komunikacijskoj situaciji.	U komunikaciji automatski koristi jezične formule i obrate.
Naučeni fond riječi, usprkos akcentu koji se čuje, izgovara s malo pogrešaka i dobrom intonacijom.	Naučeni fond riječi, usprkos akcentu koji se čuje, izgovara bez pogrešaka i pravilnim naglaskom.	Hrvatski govori razgovijetno i pravilnim naglaskom.	Hrvatski govori razgovijetno, prirodno i pravilnim naglaskom.
Mjesni hrvatski govor (narječje) upoznaje pomoću nekoliko često upotrebljivanih izričaja i kratkih rimovanih tekstova. Prepoznaje izričaje mjesnog govora (narječja) u svezi s temom.	Mjesni hrvatski govor (narječje) upoznaje putem često korištenih izričaja i tekstova.	Interakcije između mjesnih govora (narječja) i književnog jezika prepoznaje putem primjera.	Putem istraživačkog rada učenika – uočavanje sličnosti i razlika između hrvatskog književnog jezika i mjesnih govora (narječja), odnosno mađarskog jezika.

6. Književna kultura, interpretacija književnih djela

Čitanje kao doživljaj umjetnosti, poticanje interesa za čitanjem. Prepoznavanje, usporedba, razumijevanje i interpretacija svojstvenih izražajnih formi književnosti. Tradicija književnih vrsta kao jedna od odnosnih točki razumijevanja umjetničkog djela. Senzibilnost za otkrivanje vrijednosti, problema, pitanja i dvojbi koje se pojavljuju u književnim djelima.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
--------------	--------------	--------------	---------------

Čitanje kratkih epskih i lirskih djela, sažimanje njihova sadržaja uz pomoć nastavnika.	Samostalno čitanje kratkih epskih i lirskih djela, sažimanje njihova sadržaja, karakterizacija likova.	Samostalno čitanje pripovijedaka, kratkih pripovijesti i lirskih djela, sažimanje njihova sadržaja, imenovanje njihove književne vrste.	Samostalno čitanje, obrada i analiza u čijem je središtu djelo književnih djela na hrvatskom jeziku.
Čitanje književnih djela narodne književnosti i učenje brojalica, pjesama i pripovijedaka u stihovima iz domaće hrvatske književnosti, književnosti Hrvata koji ne žive u matičnoj državi i književnosti Hrvata matične države.	Čitanje i obrada kraćih djela književnosti i narodne književnosti domaće hrvatske književnosti, književnosti Hrvata koji ne žive u matičnoj državi i književnosti Hrvata matične države. Predstavljanje dramatisacije kratkih priča.	Čitanje i obrada djela književnosti i narodne književnosti domaće hrvatske književnosti, književnosti Hrvata koji ne žive u matičnoj državi i književnosti Hrvata matične države, formiranje mišljenja.	Upoznavanje sudbinskih pitanja naroda putem djela domaće hrvatske književnosti, književnosti Hrvata koji ne žive u matičnoj državi i književnosti Hrvata matične države, te pomaganje postupka identificiranja njome.
Čitanje pripovijedaka, stripova iz modernih književnih vrsta, sažimanje i predaja njihova sadržaja.	Čitanje i dramatisacija pripovijedaka, stripova iz modernih književnih vrsta. Pisanje stripa na osnovama tradicionalne pripovijetke.	Čitanje i obrada djela modernih književnih vrsta. Kreativno pisanje: pisanje stripa na osnovama tradicionalne pripovijetke ili pisanje slikovne pjesme na osnovi uzorka.	Čitanje i obrada jednog recentnog omladinskog romana, po vlastitom izboru.
Gledanje i slušanje, eventualno sudjelovanje u izvođenju radio-igre, pripovijetke, lutkarske predstave i mjuzikla koji je prikladan tom uzrastu.	Gledanje i slušanje uzrastu prikladne radio-igre, kazališne predstave, mjuzikla, eventualno sudjelovanje u njihovom izvođenju.	Upoznavanje i razgovor o filmovima, slikama i fotografijama iz srodnih grana umjetnosti. Gledanje predstava domaćeg kazališta ili kazališta iz Hrvatske, obrada viđenog na nastavnom satu.	Gledanje filma koji je snimljen na osnovama danog knjiženog djela te njegova usporedba s djelom. Interpretacija tekstova domaće narodne i zabavne glazbe, narodne i zabave glazbe Hrvata koji ne žive u Hrvatskoj i narodne i zabavne glazbe Hrvatske.

7. Spособnost prosuđivanja, razvijanje moralnih, estetskih i povijesnih osjećaja

Spособnost prepoznavanja i razumijevanja različitosti koje su utemeljena na slojevitom poznavanju vlastite kulture. Samostalno promišljanje i kulturno i samoizražavanje o društvenim, povijesnim, moralnim i estetskim pitanjima. Spособnost argumentiranog razlaganja i obrane mišljenja. Spособnost kontrole konfliktnih situacija i spособnost samostalnog usvajanja spoznaja.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Korištenje pojmova lijepog i ružnog u razgovorima u svezi sa svakodnevnim doživljajima.	Formiranje kratkog mišljena od nekoliko rečenica o doživljajima i dojmovima stečenim čitanjem.	Usvajanje probranih formi jezičnog izražavanja za dopadanje, razumijevanje i prihvaćanje razlika u mišljenju.	Potrebe i spособnost za razvoj samostalnog ukusa. Razumijevanje različitosti ukusa/prosudbe (čiji su korijeni u kulturama, povijesti, zajednici, obitelji, pojedincima).
Korištenje pojmova dobrog i lošeg u razgovorima u svezi sa svakodnevnim doživljajima.	Prepoznavanje dobrog i lošeg, pravde i pravičnosti u svakodnevnim tekstovima i u raznim	Razumijevanje opreka između pravde i točke gledišta, između osobne pravde i pravde zajednice u razni tekstovima.	Potreba za orijentaciju i spособnost orijentacije u moralnim pitanjima. Pravda i moral u životu pojedinca i zajednice.

	književnim djelima.		
Proživljavanje svakodnevnih konflikata u igrama dramatizacije, isprobavanjem različitim formi dramatizacije (npr. lutkarska predstava, situacijske igre).	Sposobnost predstavljanja i proživljavanja tuđeg stajališta, proživljavanje važnosti empatije u životu zajednice.	Opažanje raznih postupaka za kontrolu konflikata u svezi svakodnevnim vrstama tekstova.	Potreba za razumijevanje pozadine društvenih konflikata, konflikata zajednice i konflikata pojedinca. Formiranje pojedinačnih postupka kontrole konflikata.
Opažanje i prepoznavanje kulturnog i estetskog šarenila u svakodnevnom životu.	Sudjelovanje u razgovoru i raspravi razredne zajednice o svakodnevnim doživljajima i doživljajima koji su rezultat pročitanih djela i štiva. Formiranje mišljenja.	Usporedba djela koja se vezuju uz bitno različite estetske norme, upoznavanje i prihvaćanje drugačijih kultura.	Prihvaćanje djela na osnovi stajališta zajednice, pojedinca i drugih stajališta. Prihvaćanje i pravilan odnos prema različitostima koje odstupaju od prosjeka.

Sadržaji opće obrazovanosti

1.-4. RAZRED

1. Govorna sposobnost, razumijevanje, interpretacija i stvaranje tekstova

- 1.1. Razumijevanje govora, razumijevanje slušanog teksta.
 - Razumijevanje i staranje usmenih tekstova.
 - Artikulacija glasova, naglašavanje, pravilan izgovor.
 - Sredstva fonetike rečenice/intonacija.
- 1.2. Razvijanje vještine govora. Formuliranje jednostavnih pitanja, želja i zamolbi. Točno poznavanje elemenata i uporaba pozdrava, opraštanja i predstavljanja. Jednostavan prijenos informacija i primjena formula zamolbi.
 - Pravilna uporaba riječi, stvaranje rečenica, igra uloga koja je prilagođena danoj situaciji.
 - Predstavljanje kratkih priča, zgoda te dramatizacija na osnovi slika i ilustracija.
 - Memoriranje pjesama, stihova.

2. Čitanje, razumijevanje pisanog teksta

- 2.1. Čitanje i razumijevanje pisanog hrvatskog teksta. Orijentacija u tekstu.
- 2.2. Isticanje biti, pronalaženje jednostavnih tvrdnji, podataka.
- 2.3. Razlikovanje istinite i lažne tvrdnje.
- 2.4. Upravljanje govorenje sadržaja.
- 2.5. Prezentacija doživljaja stečenog čitanjem - jednostavnim jezičnim sredstvima.
- 2.6. Scenski, vizualni prikaz tekstualnih sadržaja.

3. Stvaranje pisanog teksta, rukopis, pravopis

- 3.1. Sustav znakova pisma.
 - Pisana velika i mala slova, slova koja se razlikuju u mađarskom pismu, spajanje slova, sintagme, rečenica, tekst.
- 3.2. Stvaranje pisanog teksta.
 - spajanje rečenica, uzorci teksta, izbor teme;
 - izbor naslova za tekstove, logična sistematizacija pouke;
 - dopuna teksta;
 - pisanje jednostavnih sastavaka na osnovi zadanih kriterija.

4. Razvoj sposobnosti/vještine učenja

- 4.1. Čitanje dječjih časopisa na hrvatskom jeziku; zvučne knjige narodnih pripovijedaka, upoznavanje tiskovina (tiskanih i elektroničkih) domaćih Hrvata/ Hrvata koji ne žive u Hrvatskoj i narodnosnih Hrvata - namijenjenog djeci.

- 4.2. Postupci koji pospješuju učenje: uporaba rječnika, slikovnog rječnika
Usvajanje tehnika učenja (kartice s riječima, vježbe, metode kroz igru), jednostavno traženje podataka.
- 4.3. Razumijevanje i sistematizacija informacija na osnovi slušanog i pisanog teksta.
- 4.4. Pronalaženje, obilježavanje i prezentacija informacija sukladno zadatku.
Tekstu vjerno navođenje priča, poslovice.
Postupci obrade i promišljanja teksta (formuliranje pitanja, sistematizacija informacija).

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku hrvatske narodnosti

- 5.1. Fonem, grafem, slog, riječ, dio riječi.
Osnovne komunikacijske situacije. Jezični uzorci.
Značenje riječi, fond riječi: ustaljene sintagme zagonetke, izreke.
- 5.2. Vrste riječi:
Glagoli (prezent, potvrdni i niječni oblici, konjugacija)
Imenice (rodovi, oblici jednine i množine, padeži)
Pridjevi (jednina/množina, rodovi)
Brojevi (glavni, redni, neodređeni)
Prijedlozi (uz određene padeže)
Zamjenice (osobne, posvojne)
Prilozi
Čestice i usklici
- 5.3. Vrste rečenica (izjavne, upitne, usklične). Po sastavu: jednostavne i složene.
- 5.4. Korištenje najfrekventnijih jezičnih i pravopisnih pravila, odnosno interpunkcijskih znakova.

6. Književna kultura, interpretacija književnih djela

6.1. Opće teme

Način života:

predstavljanje, obitelj, dnevni raspored, zdravlje, ljudsko tijelo, dijelovi ljudskog tijela, njega tijela, raspoloženje, rekreacija, sport.

Društveni život:

jedenje, jela, jednostavni recepti, obiteljski blagdani, rođendan.

Škola, obrazovanje:

raspored, nastavni predmeti, učionica, čitanje, stripovi, igre, dječje igre narodnosti.

Kulturni život i mediji:

TV, računalno, proizvodi tiskanih medija, plesovi, pjesme i narodne igre Hrvata iz Mađarske.

Okoliš, gospodarski život, tehnika:

dom, naselja, sela, naselja Hrvata iz Mađarske, kupovina, povrće, voće, priroda, godišnja doba, vrijeme.

Politika i povijest:

suradnja, uloge, suradnja u razrednoj zajednici i u školi, podjela poslova, svakodnevnica hrvatske narodnosne zajednice.

Hrvatski jezik:

nekoliko izričaja u svezi s temom na mjesnom govoru/dijalektu.

Književnost:

Autori i djela

- Narodna književnost: priče, narodne pjesme, brojalice, narodne igre, pitalice, pripovijetke, vrste pripovijedaka Hrvata iz Mađarske i iz Hrvatske.
- Pjesme za djecu, pripovijetke i priče hrvatskih autora; (npr.: *Stanislav Femenić: Puž na ljetovanju*, *Zvonimir Balog: Pjesme sa šlagom*, *Grigor Vitez: Pjesme, Sunčana Škrinjarić: Kuća od slova*, *Toma Podrug: Od Solina do Solina*, *Pajo Kanižaj: Šarabara, pjesme*, *Stanislav Femenić: Krijesnice, pjesme*, *Zvonimir Balog: Male priče o velikim slovima*, *Gustav Krklec: Prvi snijeg*, *Zlata Kolarić-Kišur: Tko bi svima ugodio*, *Grigor Vitez: A zašto ne bi*, *Stanislav Femenić: Krijesnice*, *Puž na ljetovanju*, *Gustav Krklec: Majmun i naočale*, *Mladen Kušec: Volim te*, *Zvonimir Balog: Nevidljiva Iva, 365 braće*, *Gustav Krklec: Telegrafске basne*, *Luko Paljetak: Miševi i mačke naglavačke*, *Nada Iveljić: Dođi da ti pričam*, *Sunčana Škrinjarić: Kakva je to ljubav bila*, *Grigor Vitez: Neposlušne stvari*, *Stjepan Jakševac: Ima jedan razred*, *Zvonimir Golob: Čemu služe roditelji*

- Pjesme za djecu, pripovijetke i priče hrvatskih autora iz Mađarske. (npr.: *Duro Franković: Eci, peci, pec, Na vo mlado ljeto, Stipan Blažetin: Tralala, tralala, propjevala svirala*)

7. Razvijanje sposobnosti prosuđivanja, estetskog, moralnog i povijesnog osjećaja

Moralni izbor, emotivni sadržaji u pričama i štivima.

5.-8. RAZRED

1. Govorne vještine, razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova

- 1.1. Razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova.
 - Slušanje tekstova, razumijevanje tekstova slušanjem. Interpretacija jednostavnih informacija nakon slušanja.
 - Razumijevanje jednostavnih očitovanja, pitanja i odgovora.
 - Razumijevanje i reakcija na usmeno priopćene sadržaje, priopćenja i informacija.
 - Usmeno rezimiranje pročitanoog teksta i njegovih glavnih misli.
 - Obrada i preoblikovanje tekstova.
- 1.2. Razvijanje vještine govora
 - Pričanje doživljaja i dojmova jednostavnim rečeničnim konstrukcijama.
 - Situaciji odgovarajuća reakcija u dijalogu.
 - Rješavanje problema, raščišćavanje problema, samostalno formiranje mišljenja.
 - Propitivanje, izražavanje želja, pružanje informacija.
 - Karakterizacija predmeta, stvari, osoba i životinja.
 - Formiranje mišljenja u svezi s poslovicama i nekolicine pjesama.
 - Razgovor, rasprava, jednostavnim i povezanim obratima.
 - Rezimiranje usmenih očitovanja, zauzimanje stava.
 - Čitanje naglas lirskih, epskih i dramatiziranih tekstova, sukladno njihovom stilu.

2. Čitanje, razumijevanje pisanih tekstova

- 2.1. Razumijevanje teksta
 - Čitanje razumijevanjem. Strategije čitanja (traženje podataka, letimično čitanje, studiozno čitanje) pri obradi tiskanih i elektroničkih tekstova.
 - Jedinice razumijevanja – riječ, izričaj, članovi višedečlanih rečenica, rečenica, stav/odjeljak, cijeli tekst.
 - Opažanje razlika u činjenicama i osobnim stavovima teksta.
- 2.2. Prepoznavanje vrsta tekstova, npr. tekstovi beletristike, popularno-znanstveni tekstovi, tekstovi iz udžbenika, tekstovi iz medija. Razumijevanje jednostavnih izvornih tekstova i tekstova iz časopisa za mladež.
- 2.3. Veze prikaza, slika i ilustracija s tekstom. Opis slika jednostavnim jezičnim sredstvima.

3. Stvaranje pisanih tekstova, uređeno pisanje, pravopis

Čitko, pregledno, uređeno, raščlanjeno pisanje i korištenje odgovarajućih formalnih obilježja karakterističnih za tip teksta (stavak/odjeljak, raščlanjene, forma pisma).

Stvaranje teksta: formuliranje doživljaja, formuliranje izmišljenih događaja, priče, opisa, karakterizacija.

Sažimanje, analiza i ocjena sadržaja teksta, fabule teksta, njegovih obrata, pitanja postavljena u tekstu te njegove važnije informacije - u pisanom obliku.

Stvaranje kratkog teksta s argumentacijom.

Pisanje svakodnevnih pisanih i elektroničkih tekstova (pozivnica, e-mail, SMS, chat).

Stvaranje kreativnog teksta, pisanje izmišljene priče (npr. pripovijetka, strip).

Formuliranje veze između tekstova, odnosno ilustracija.

Izražavanje osobnog mišljenja na osnovi kritičkog stajališta u svezi s tekstom.

Sistematizacija podataka pronađenih u tekstu na osnovi zadanih kriterija.

Ostvarivanje komunikacijskih ciljeva: stilističke, jezične, pravopisne norme te norme uređivanja teksta.

4. Razvijanje sposobnosti učenja

- 4.1. Primjena tehnika čitanja.
 - Korištenje knjižnice, sigurno korištenje Interneta.
- 4.2. Uređeno sažimanje informacija tekstova i sadržaja književnih djela, kako u govoru tako i u pismu.

- 4.3. Konstatiranje sličnosti i razlika te logična sistematizacija kriterija stvari, pojava, događaja, tema književnih djela.
- 4.4. Postupci obrade i postupci promišljanja tekstova (slijed misli, objašnjenje, konstatacije, uzajamne veze).
- 4.5. Postupci koji pomažu u učenju
 - Isticanje u tekstu, obilježavanje ključnih riječi.
 - Učenje riječi pomoću kartica s riječima. Izvođenje zaključka o značenju riječi na osnovi tekstualnog konteksta, sistematizacija na osnovi tvorbenih porodica.
 - Traženje podataka, prikupljanje materijala u pisanim i elektroničkim izvorima, pomoću programa za potraživanje, korištenje rječnika.
 - Stvaranje teksta (pisanog i usmenog) na osnovi bilježaka i skice.
 - Usvajanje tehnika prezentacije.

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku hrvatske narodnosti

- 5.1. Norme komunikacijskih situacija. Usmene i pismene forme uspostave i održavanja veza.
 - 5.2. Cilj i čimbenici procesa komunikacije, usmene komunikacijske situacije.
 - 5.3. Jezično šarenilo, jezična tolerancija.
 - Jezične inačice.
 - Upotreba narodnog jezika.
 - 5.4. Jednostavnije i sustavne uzajamne povezanosti između jezičnih jedinica.
 - Skladan govor (naglasak, intonacija, tempo govora).
 - Vrste riječi
 - Glagoli – glagolska vremena (prezent-perfekt-futur).
 - Nepravilni glagoli: biti, ići, piti.
 - Glagolski načini: kondicional-imperativ.
 - Svršeni, nesvršeni i povratni glagoli.
 - Radni i trpni oblici glagola.
 - Jednostavni i složeni glagolski oblici.
 - Infinitiv (na –ti i na –ći).
 - Imenice: pojam imenice, opće imenice, vlastite imenice, zbirne imenice (rod, broj, deklinacija).
 - Zamjenice: pojam, vrste (deklinacija osobnih zamjenica, njihov naglašen i nenaglašen oblik, njihova funkcija u rečenici), povratne i posvojne zamjenice, njihova deklinacija.
 - Pridjevi – deklinacija, komparacija (glasovne promjene), posvojni pridjevi.
 - Brojevi – glavni, redni, njihova deklinacija, nadnevak, izricanje vremena.
 - Prijedlozi – (uz razne padeže)
 - Sintaksa - izjavna, upitna, usklična, s obzirom na sastav: jednostavne i složene rečenice.
- Glasovne promjene
- glasovne promjene imenica
 - nepostojano „a“, prelaženje „l“ u „o“, palatalizacija, sibilizacija, jotacija, jednačenje po zvučnosti
 - jednačenje po mjestu tvorbe, gubljenje suglasnika
 - pravopis glasovnih promjena
- Nepromjenjive vrste riječi
- Pojam i vrste priloga: mjesni, vremenski i načinski prilozi – komparacija načinskih priloga – pojam prijedloga, najčešće korišteni prijedlozi – veznici, najčešće korišteni veznici – usklci, najčešće korišteni usklci, čestice, najčešće korištene čestice.
- Norme pisanog jezika, pravilno korištenje interpunkcijskih znakova, narječja hrvatskog jezika

6. Književna kultura, interpretacija književnih djela

- 6.1. Opće teme
 - Način života, organizacija života
 - Ljudske veze i odnosi, prijatelji, krug prijatelja, pojedinac i zajednica, međusobni sukobi, sukobi s odraslima, svakodnevne aktivnosti, dnevni raspored, obiteljska svakodnevnica.
 - Zdrav način života, bolesti, kod liječnika.
 - Rekreativni sadržaji, hobi, sport.
 - Društveno okruženje
 - Jela, običaji uz jela, zdrava prehrana, kuhanje, u restoranu, u brzom restoranu, gotova jela, karakteristična jela hrvatskog jezičnog područja,
 - Blagdani, karakteristični hrvatski blagdani, običaji i blagdani Hrvata iz Mađarske.

- Način života danas i nekada, škola, životna sredina, sela Hrvata iz Mađarske, uvjeti života i uvjeti stanovanja.
- Učenje, nastava, rad
Školska svakodnevnica, dnevni raspored, raspored sati, proces učenja, metode učenja. U školi, zgrada, učionica, struktura škole, vanškolske aktivnosti, školske i vanškolske metode učenja.
Svijet rada, tradicionalna i suvremena zanimanja.
- Kulturni život, mediji
Glazba kao kulturno naslijeđe, tradicijska narodna glazba Hrvata iz Mađarske, narodne pjesme i plesovi.
Svijet medija, emisije i priloge za mladež medija Hrvata iz Mađarske (Hrvatska kronika), novine (Hrvatski glasnik, Hrvatske novine), radijske i televizijske emisije namijenjene mladeži hrvatskog govornog područja, uloga Interneta, društvene mreže.
- Okoliš, svijet tehnike
Životni uvjeti, mjesto stanovanja, godišnja doba, vrijeme, zaštita okoliša, lokalni i regionalni problemi, zaštita okoliša mjesta, putovanje, mogućnosti smještaja, način života na hrvatskom govornom području, infrastruktura, javne ustanove, promet, usluge, kupovina, zdravstvena zaštita, zaštita životinja, uzgoj životinja, rukotvorstvo.
Turizam, ljetovanje, putovanje, vrste putovanja, prometala, ugostiteljstvo, zemljopisne spoznaje o Hrvatskoj i drugim državama gdje žive Hrvati te o područjima u Mađarskoj gdje Hrvati žive.
- Politika i povijest
Pravila suživota, narodnosti u Mađarskoj, prava i obveze Hrvata u Mađarskoj.
Uvid u tematsko područje narodnosne politike. Povijest naselja Hrvata u Mađarskoj.
- Hrvatski jezik
Narječja Hrvata u Mađarskoj.
- Književnost
Autori i njihova djela
Narodna književnost: priče, narodne pjesme, narodne igre, pripovijetke, poslovice Hrvata iz Mađarske i Hrvatske.
Pjesme i pripovijetke te fragmenti iz pripovjednih romana i romana za djecu jednostavne konstrukcije hrvatskih autora (npr.: *Ivana Brlić Mažuranić: Priče iz davnine, Milivoj Matošec: Pustolovina u dimnjaku, Sunčana Škrinjarić: Kaktus bajke, Grigor Vitez: Pjesme, Luko Paljetak: Roda u drugom stanju, Ivana Brlić - Mažuranić: Čudnovate zgode šegrta Hlapića, Pajo Kanižaj: Prsluk pucam, Zeleni brkovi, August Šenoa: Povjestice, Postolar i vrag, Kameni svatovi, Nada Iveljić: Konjić sa zlatnim sedlom, Gustav Krklec: Pjesme, Zvonimir Balog: Veseli zemljopis, Zdenka Jušić-Seunik: Vode su pjevale, Milivoj Matošec: Strah u ulici lipa, Hrvoje Hitrec: Eko eko, Ivan Kušan: Koko u Parizu, Branka Primorac: Maturalac (ulomci), Damir Miloš: Bijeli klaun: (ulomci), Sunčana Škrinjarić: U gajbi, Božidar Prosenjak: Divlji konj, Sunčana Škrinjarić: Ulica predaka).*
Pjesme, priče i pripovijetke Hrvata iz Mađarske (npr.: *Jolanka Tišler: V modrini neba, Stipan Blažetin: Srce na dlanu, Josip Gujaš Džuretin: Povratak u Podravinu, Lajoš Škrapić: Droptine, Stipan Blažetin: Bodoljši, Marko Dekić: S bačvanske ravnice, Matilda Belč: Jantarska ciesta, Jolanka Tišler: V zrcalu rodice, Ladislav Gujaš: Dodir vremena*).
- 6.2. Karakteristike epskih djela: vrijeme, mjesto, elementi koji čine fabulu/radnju, likovi.
- 6.3. Lirska djela: ritam, rima, strofa, refren.
- 6.4. Tekstovi lutkarskih i dramskih igara.

7. Razvijanje osjećaja za prosuđivanje, moralnih, estetskih i povijesnih osjećaja

Moralni izbor, emotivni sadržaji (ljubav, suosjećanje, spremnost za pomaganje)

Glazbene i likovne veze iz hrvatske narodnosne kulture.

Književnosti srodne umjetnosti: filmske i kazališne obrade.

9.-12. RAZRED

1. Govorne vještine, razumijevanje, interpretacija i stvaranje usmenih tekstova

1.1. Slušanje teksta, razumijevanje slušanog teksta

- Namjere govornika (informiranje, održavanje veza, razgovor, uvjeravanje) karakteristike govorenih tekstova; usmeno rezimiranje, formiranje mišljenja.

- Praćenje i sažimanje glavne misaone niti slušanog teksta.
- 1.2. Praćenje povezanog slušanog teksta (malo predavanje, prezentacija), identificiranje ključnih riječi.
 - logična sistematizacija argumenata u tekstu,
 - opis i interpretacija slika, prikaza i dijagrama.
- 1.3. Argumentiranje, rasprava, zauzimanje stava
 - praćenje argumentiranja, uključivanje u argumentiranje, traženje riječi, zaključivanje razgovora,
 - prikazivanje logičnih veza, izvođenje zaključaka, samostalno donošenje odluka,
 - identificiranje s raznim ulogama, prijedlog za rješavanje pojedinačnih problema,
 - razlaganje mišljenja samostalno izabranim jezičnim sredstvima.

2. Čitanje, razumijevanje pisanih tekstova

- 2.1. Razumijevanje tekstova
 - odgovarajuće interpretirati sadržaj i važne misli teksta,
 - važne informacije i podatke potražiti letimičnim ili detaljnim čitanjem,
 - korištenje podataka i informacija prilikom rezimiranja tekstova.
- 2.2. Strategije razumijevanja tekstova u raznim tiskanima i elektroničkim, kontinuiranim i nepovezanim tekstovima, odnosno inim vizualnim priopćenjima.
- 2.3. Postupci analize teksta
 - zauzimanje stava. Interpretacija i ocjena problema, odluka i konflikata koji se pojavljuju u tekstu, te interpretacija i ocjena uzroka koji su motivirali te probleme, odluke i konflikte.
 - formiranje samostalnog mišljenja u svezi s tekstovima.
- 2.4. Prijenos: rezimiranje na hrvatskom i mađarskom jeziku važnih informacija hrvatskog teksta.
- 2.5. Korištenje prikaza, slika i ilustracija na osnovi pouke teksta.

3. Stvaranje pisanih tekstova, uređeno pisanje, pravopis

- 3.1. Kontinuirano, čitko i - sukladno idejnoj poruci teksta - dobro raščlanjeno, sistematizirano, pregledno pisanje.
- 3.2. Stvaranje teksta
 - karakteristike tipova tekstova (pripovijetke, opisa, karakterizacije, kratkog argumentiranja, eseja, rasprave, diskusije, autobiografije, motivacijskog pisma, zamolbe, bloga, pisma prijatelju, službenog pisma)
Samostalno stvaranje teksta na osnovi formalnih i sadržajnih značajki pojedinih tipova tekstova.
 - predočavanje veza, misaona raščlanjenost,
 - ocjena, interpretacija i stvaranje sinteze u jednom pisanom djelu onih informacija koje potječu iz raznih izvora,
 - korištenje medija i portala na hrvatskom jeziku.
- 3.3. Gramatičke, jezične, tekstualne i osnovne retoričke spoznaje.
- 3.4. Pravopis: primjena znanja o riječima i rečenicama.

4. Razvijanje sposobnosti učenja

- 4.1. Kulturno korištenje knjižnice, svjesno i sigurno korištenje Interneta na hrvatskom jeziku.
- 4.2. Postupci koji pospješuju učenje
 - pronalaženje i sakupljanje podataka pomoću tiskanih i elektronskih medija; upotreba jednojezičnih i etimoloških rječnika,
 - sastavljanje bilježaka i skica raznim postupcima,
 - samostalno stvaranje pisanog i usmenog teksta na osnovi bilježaka, skica
 - interpretacija djela i fragmenata beletristike.
- 4.3. Promišljanje, obrada teksta, sistematizacija i izvođenje zaključaka s težnjom prema rješavanju problema.

5. Kultura na materinskom jeziku, spoznaje o materinskom jeziku hrvatske narodnosti

- 5.1. Komunikacijska situacija, govorni partner, tema, situacija, namjera govornika
 - komunikacija među osobama,

- vizualna komunikacija.
- 5.2. Norme pisanog i govorenog jezika
 - osnove hrvatskog pravopisa,
 - pojavne forme hrvatskog jezika,
 - upotreba manjinskog jezika,
 - jezik učenika.
- 5.3. Osnovne retoričke spoznaje: vrste živog govora.
 - Prepoznavanje i primjena često korištenih pravila tvorbe riječi i sastavljanja rečenica.
- 5.4. Stil i značenje
 - prepoznavanje stilskih elemenata.

6. Književna kultura, interpretacija književnih djela

6.1. Opće teme

Način života

- društvene grupe, supkulture, smjerovi koji su u modi, osobnost, prilagođavanje,
- planiranje života pojedinaca, planovi za budućnost, mogućnosti karijere – privatnog života,
- zdrav način život, zdrava ishrana, bolesti,
- uživanje droga, ovisnost,
- sport, ekstremni sportovi, vrhunski sport, opasnosti i odgovornost,
- navike uz rekreaciju, potrošačke navike.

Društveni okoliš

- kultura jedenja, namirnice, gastronomija, kultura restorana, kuhanje, promidžbene poruke, osnovne potrebe, luksuz,
- usluge, pošta, banka, promjena novca, organiziranje putovanja, turističke agencije,
- tradicija, kulturno nasljeđe, promjene tradicije, odlučujuća uloga tradicije u stvaranju identiteta,
- pojam narodnosne kulture, domovine i identiteta,
- život u gradu – život na selu, Europska unija, bez granica, višejezičnost.

Škola, obrazovanje

- obrazovanje u Mađarskoj i u državama s hrvatskim jezikom,
- školski sustav Hrvata u Mađarskoj,
- škole nekada i danas,
- naobrazba, stjecanje zanata, nezaposlenost,
- daljnja naobrazba, izbor profesije,
- studij na visokim školama, fakultetima, stipendije.

Kultura, mediji

- književnost, film, glazba, moderne umjetnosti u državama s hrvatskim jezikom,
- predstavljanje domaćih narodnosnih umjetnika, stvaralaca likovnih umjetnosti,
- informacijski tok, informiranje, formiranje mišljenja, uloga Interneta,
- poznavanje narodnosnih radijskih i TV-emisija Hrvata u Mađarskoj,
- zabavna glazba na hrvatskom jeziku

Okoliš, svijet tehnike

- tehnički i gospodarski razvoj, pronalasci, prenapučenost,
- zaštita okoliša, projekti,
- problemi i izazovi, suprotstavljenost interesa,
- književna djela, kazališne predstave i filmovi u kojima se pojavljuju aktualni problemi.

Politika i povijest

- svjesnost, samosvijest, osobne slobode, solidarnost, društvena odgovornost,
- narodnosna politika, političke i društvene organizacije Hrvata u Mađarskoj, organizacije mladeži, hrvatske narodnosne samouprave, narodnosni izbori,
- ustrojenje nove Republike Hrvatske.

Hrvatski jezik

- varijante hrvatskog jezika

- jezik i govori Hrvata u Mađarskoj
- uloga hrvatskog jezika i „malih jezika“ u Europi i u svijetu,
- dvojezičnost, višejezičnost

Književna kultura

- književnost za mladež, književnost Hrvata u Mađarskoj, interpretacija djela, otkrivanje uzajamnih povezanosti,
- tisak, vijesti, reportaže, komentari, intervjui, izvješća, oglasi, zabavni prilozi, žuti tisak, promidžbene poruke na hrvatskom jeziku,
- novine Hrvata u Mađarskoj,
- poznavanje radijskih i TV-emisija Hrvata iz Mađarske.

Autori i djela

Ivan Goran Kovačić, Slavko Kolar, Dragutin Tadijanović, Miroslav Krleža, Dobriša Cesarić, Tim Kolumbić, Stjepan Lice, Vladan Desnica, Nikola Šop, Antun Gustav Matoš, Krleža: Gospoda Glembajevi (fragment), Povratak Filipa Latinovicza (fragment), Ante Kovačić: U registraturi (fragment), August Šenoa: Zlatarovo zlato (fragment), Kozarac: Slavonska šuma (fragment)

- obrada jednog omladinskog romana po izboru,
- praćenje jedne kazališne predstave na hrvatskom jeziku,
- stihovi pjesama hrvatske pop i rok glazbe.

6.2. Karakteristike epskih djela: vrijeme, mjesto, elementi koji čine radnju, likovi.

6.3. Lirska djela: ritam, rima, strofa, refren.

7. Razvijanje osjećaja za prosuđivanje, moralnih, estetskih i povijesnih osjećaja

7.1. Uloga kulturnog nasljeđa u formiranju narodnog identiteta i pripadnosti lokalnoj zajednici.

7.2. Literarno predstavljanje nekoliko osnovnih ljudskih egzistencijalnih situacija.

Hrvatski narodopis

(Razvojne zadaće za sve nastavne oblike)

Razvojni zadatci

Struktura razvojnih zadataka:

1. Stjecanje spoznaja, učenje
2. Kritičko razmišljanje
3. Komunikacija
4. Orijentacija u prostoru i vremenu
5. Pitanja za usmjeravanje refleksije

1. Stjecanje spoznaja, učenje

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Poznavanje i izvedba mjesnih narodnih dječjih igara, plesova i običaja. Skupljanje hrvatskih naziva mjesne nošnje, alata te narodnih dječjih igara, poslovia i zagonetaka. Poznavanje i izvedba narodnih čestitaka vezanih za razne blagdane (npr. Božić, Nova godina).	Orijentacija na zemljovidu Mađarske: poznavanje hrvatskog naziva hrvatskih naselja i određivanje njihovog položaja na zemljovidu te njihovo povezivanje s hrvatskim etničkim skupinama (kajkavski, gradišćanski Hrvati, Bunjevci, Šokci, Raci, Bošnjaci). Stjecanje	Obogaćivanje spoznaja o načinu života, duhovne i materijalne kulture domaćih Hrvata putem osobnih razgovora, pročitanih tekstova, fotografija, filmova i drugih izvora masmedija. Skupljanje informacija o prošlosti i sadašnjosti te jezičnim specifičnostima Hrvata u	Sposobnost za stjecanja spoznaja koje se odnose na prošlost i sadašnjost te duhovnu i materijalnu kulturu Hrvata u Mađarskoj i matičnoj zemlji iz raznovrsnih izvora; njihovo svrstavanje, razumijevanje i uporaba. Sposobnost usporedbe povijesnog položaja, načina života i

<p>Skupljanje i poznavanje hranidbenih običaja (npr. postavljanje stola) i tipičnih jela vezanih uz razne blagdane. Upoznavanje simbola vezanih za pojedine blagdane.</p> <p>Pronalaženje i upoznavanje tipičnih mjesnih kuća, gospodarskih i inih građevina (šetnja po selu, skupljanje fotografija, osobni razgovori). Stjecanje iskustava o životu mjesnih Hrvata. Pravljenje poklona, ukrasa vezanih uz blagdane. Pojam doma, domovine, rodnog mjesta, matične zemlje, matičnog naroda.</p>	<p>spoznaja o načinu života, duhovnoj i materijalnoj kulturi domaćih Hrvata putem osobnog razgovora, pročitanih tekstova, fotografija, filmova i drugih izvora masmedija.</p> <p>Zapažanje specifičnosti jezične uporabe pojedinih hrvatskih etničkih skupina.</p> <p>Poznavanje simbola Republike Hrvatske.</p> <p>Uporaba stečenih spoznaja u rješavanju raznih zadataka: kazivanje doživljaja, projektni rad. Dramatizirana izvedba značajnijih narodnih običaja (Božić, Uskrs, Duhovi).</p> <p>Preočavanje narodnih motiva, alata, kuća, namještaja, dijelova nošnji, i sl. raznim likovnim tehnikama (npr. crtanje, bojanje, mozaik, slika sastavljena od sjemenki).</p> <p>Pojam doma, domovine, rodnog mjesta, matične zemlje, matičnog naroda.</p>	<p>Mađarskoj. Poznavanje značajnijih događaja povijesti matične zemlje te zajedničkih točaka tisućstogodišnjeg suživota Hrvata i Mađara.</p> <p>Uporaba stečenog znanja (informacije, podaci) u različitim situacijama.</p> <p>Poznavanje ustanova Hrvata u Mađarskoj (Hrvatska državna samouprava, mjesne narodnosne samouprave, Savez Hrvata u Mađarskoj, Hrvatsko kazalište, Hrvatski znanstveni zavod, Hrvatska redakcija Mađarskog radija i televizije, Croatica, Hrvatski glasnik, muzeji, škole).</p> <p>Poznavanje karakteristika užeg zavičaja, sposobnosti za njegov prikaz.</p> <p>Prikaz osobnog porodičnog stabla.</p> <p>Pojam doma, domovine, rodnog mjesta, matične zemlje, matičnog naroda.</p>	<p>kulture Hrvata u Mađarskoj te matične zemlji.</p> <p>Poznavanje kulture domaćih Hrvata i matičnog naroda.</p> <p>Poznavanje prava, društvene organizacije</p> <p>(hrvatske narodnosne samouprave, civilne udruge, kulturna društava) Hrvata u Mađarskoj. Argumentacija, formuliranje osobnog mišljenja, njegova obrana u svezi s odlukama, događajima, pojavama domaće narodnosti.</p> <p>Usvajanje načina života svjesnog pripadnika narodnosti: mađarski državljanin sam hrvatske narodnosti koji se mogu afirmirati i u Europskoj Uniji sa svojom dvojezičnošću, dvokulturalnošću i poznavanjem stranog jezika.</p> <p>Svoju kulturu, materinski jezik čuvam, negujem, razvijam, dok ove vrednote većinskog i drugih naroda poštujem i negujem.</p> <p>Pojam doma, domovine, rodnog mjesta, matične zemlje, matičnog naroda.</p>
---	--	--	--

2. Kritičko razmišljanje

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Samostalno formuliranje pitanja u svezi s temom (npr. zašto se stavljaju na božićni stol kolač, alati, sjemenke, a pod stol slama; buše na lice Mohačana).</p> <p>Shvaćanje povezanost narodnih običaja sa životom naroda preko vjerskih običaja. Prisutnost ljudske zbilje i čežnji u običajima, djelima usmene književnosti preko reprezentativnih primjera (narodna pjesma, narodna pripovijetka, anegdota, običaj, blagdan).</p>	<p>Samostalno formuliranje pitanja u svezi s temom.</p> <p>Interpretacija ponašanja, postupaka poznatih ličnosti mađarskih Hrvata koji su značajno utjecali na način života i društvenu afirmaciju svog naroda.</p> <p>Poznavanje bitnih elemenata karaktera naših povijesnih i javnih ličnosti, te običnog čovjeka.</p> <p>Prepoznavanje situacije da se u suživotu hrvatske narodnosti (i matične države) mogu desiti situacije koje se različito prosuđuju.</p> <p>Formuliranje samostalnog mišljenja o društvenim događajima, pojavama i</p>	<p>Samostalno formuliranje pitanja u svezi s određenom temom. Razlučivanje bitnog od nebitnog u pisanim i slušanim tekstovima.</p> <p>Upoznavanje specifičnosti pojedinih hrvatskih etničkih skupina koje proizlaze iz društvenog položaja i jezičnih osobitosti.</p> <p>Poznavanje društvenih te individualnih mogućnosti i ograničenja koje proizlaze iz narodnosnog bitka.</p> <p>U svezi s gore navedenim formuliranje osobnog mišljenja i njegova</p>	<p>Samostalno formuliranje pitanja u svezi s određenom temom. Razlučivanje bitnog od nebitnog u pisanim i slušanim tekstovima.</p> <p>Kritički pristup izvorima informacija.</p> <p>Formuliranje stava i argumentacije u svezi sa sudbinskim preokretima Hrvata u Mađarskoj.</p> <p>Ispreplitanje mađarske i hrvatske povijesti, te njihov poseban razvoj na temelju izvora.</p> <p>Analiza značajnijih događaja povijesti matične zemlje i točaka tisuću</p>

	<p>ličnostima. Prikupljanje argumenata za dokazivanje osobnog mišljenja. Pripovijedanje i izvedba narodnih običaja.</p>	<p>argumentacija. Prepoznavanje uzajamnosti suživota Hrvata i Mađara. Vrednote državljana, gospodarstva, prirode itd. matične zemlje i domovine (Republika Mađarska), njihova zaštita, uzajamno djelovanje, zaštita ljudskih prava. Formuliranje samostalnog mišljenja o društvenim događajima, pojavama i ličnostima. Prikupljanje argumenata za dokazivanje osobnog mišljenja. Pripovijedanje i izvedba narodnih običaja. Prikupljanje protuargumenta za demantiranje određenih stajališta.</p>	<p>stogodišnjeg suživota Hrvata i Mađara. Dokazivanje uzajamnog djelovanja dviju književnosti putem primjera. Analiza, izvođenje posljedica i njihovo formuliranje o pravima i društvenoj organizaciji Hrvata u Mađarskoj. Formuliranje samostalnog mišljenja u svezi s budućnosti Hrvata u Mađarskoj. Koncipiranje prijedloga radi održavanja i razvijanja samobitnosti domaćih Hrvata (npr.: zadaće obiteljskog odgoja, hrvatskih narodnosnih samouprava, civilnih udruga, kulturnih društava, uloga škola). Vrednovanje sustava domaćih narodnosti i ljudskih prava na temelju aspekata osobnog vrednovanja. Kritički prikaz međunarodnih veza hrvatske narodnosti u prošlosti i sadašnjosti. Upućenost u pojave aktualne narodnosne politike i ljudskih prava. Njihova usporedba na temelju funkcionalnih i strukturalnih aspekata. Poznavanje i prikaz pojavnosti hrvatske narodnosti izvan granica matične zemlje, sistematiziranje upoznatih pojava prema kauzalitetu, sličnosti, različitosti, namjera i posljedica. Formuliranje samostalnog mišljenja o društvenim događajima, pojavama i ličnostima. Prikupljanje argumenata za dokazivanje osobnog mišljenja. Pripovijedanje i izvedba narodnih običaja. Prikupljanje protuargumenta za demantiranje određenih stajališta. Uporaba vizualnih sredstava (tabela, prikaza, ilustracija).</p>
--	---	---	--

3. Komunikacija

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Razgovor o temi u svezi s hrvatskom narodnošću. U razgovoru uporaba stečenih spoznaja. Postavljanje pitanja, razumijevanje odgovora prilikom osobnih razgovora koji se odnose na način života i kulturu hrvatske narodnosti. Usmeno izvješće o sakupljanju i osobnim razgovorima.</p> <p>Predočavanje načina života, običaja hrvatske narodnosti jezičnim sredstvima (dramatizirana scena, iznošenje doživljaja). Nejezična komunikacija (crtanje, bojanje, mozaik, ples i dr.) o iskušenom, sakupljenom.</p>	<p>Razgovor o temi u svezi s hrvatskom narodnošću. U razgovoru uporaba stečenih spoznaja. Postavljanje pitanja, razumijevanje odgovora prilikom osobnih razgovora koji se odnose na način života i kulturu hrvatske narodnosti. Usmeno izvješće o sakupljanju i osobnim razgovorima.</p> <p>Predočavanje načina života, običaja hrvatske narodnosti jezičnim sredstvima (dramatizirana scena, iznošenje doživljaja). Pisanje sastava o nekoj društvenoj, narodopisnoj temi. Nejezična komunikacija (likovna umjetnost, plesna umjetnost) o iskušenom, sakupljenom (crtanje, bojanje, mozaik, ples i dr.). Izvedba pjesama, narodnih pripovijedaka, priča, narodnih pjesama na nastavnom satu i školskim priredbama.</p>	<p>Upoznavanje specifičnosti pojedinih hrvatskih etničkih skupina koje proizlaze iz društvenog položaja i jezičnih osobitosti. Formuliranje društvenih te individualnih mogućnosti i ograničenja koje proizlaze iz narodnog bitka. U svezi s gore navedenim formuliranje osobnog mišljenja i njegova argumentacija.</p> <p>Razgovor o uzajamnom djelovanju Hrvata i Mađara. Prikazivanje događaja, priča, pojavnosti, narodnih nošnji na školskim priredbama. Usmeni referat o osobnim iskustvima, o spoznajama stečenim prilikom samostalnog prikupljanja, istraživanja. Pisanje sastava o nekoj društvenoj, narodopisnoj temi. Crtež o narodopisnoj temi. Dramatizacija događaja, narodnih običaja.</p>	<p>Sudjelovanje u razgovoru povedenog u temama: narodnosna politika, ljudska prava. Razgovjetno formuliranje osobnog mišljenja. U razgovoru, raspravi izlaganje osobnog mišljenja uz argumentaciju, eventualno promjena osobnog mišljenja uslijed argumenata drugih.</p> <p>Tolerantno ponašanje prilikom rasprave. Izvješće, održavanje predavanja iz hrvatske književnosti, narodopisa, publicistike, odnosno na temelju radio- i TV-emisije. Izložba samostalno prikupljenog materijala. Usmeno izlaganje povezanosti i zaključaka dobivenih na temelju analize raznih informacijskih izvora. Sastavljanje zbirke od samostalno prikupljenih slika, predmeta, pripremanje panoa. Dramatizacija događaja, narodnih običaja.</p>

4. Orijentacija u prostoru i vremenu

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Pravilna uporaba hrvatskih izričaja koji služe za raščlanjivanje vremena: minuta, sat, dan, tjedan, mjesec, godina. Korištenje izraza za određivanje vremena: kad sam bio mali/bila mala, kad su moji roditelji bili djeca, kad su moji stari roditelji bili mladi, nekada davno... Vježbanje uspoređivanja, odnosa: vrlo davno, ranije, kasnije, sada, prije; ovdje, ondje, lijevo, desno, ispred mene, iza mene, pored mene, (po)dalje, bliže.</p> <p>Stavljanje događaja (npr.</p>	<p>Obogaćivanje izraza koji služe za raščlanjivanje vremena: desetljeće, stoljeće. Određivanje vremena upućivanjem na druge poznate događaje, pojave (npr. prije Krista, poslije Krista, poslije doseljenja Hrvata). Vježbanje uspoređivanja, odnosa: vrlo davno, ranije, kasnije, sada, prije; ovdje, ondje, lijevo, desno, ispred mene, iza mene, pored mene, (po)dalje, bliže. Poznavanje datuma nekoliko istaknutih događaja hrvatske povijesti.</p> <p>Ručno precrtavanje karte</p>	<p>Obogaćivanje izraza koji služe za raščlanjivanje vremena: desetljeće, stoljeće. Određivanje vremena upućivanjem na druge poznate događaje, pojave (npr. prije Krista, poslije Krista). Poznavanje datuma nekoliko istaknutih događaja hrvatske povijesti. Stavljanje događaja, predmeta, ličnosti u kronološki redoslijed. Pronalaženje naučenih mjesta na karti. Povezivanje događaja s mjestom zbivanja. Orijentacija na zemljopisnoj karti</p> <p>Mađarske: pronalaženje</p>	<p>Poznavanje i korištenje razdoblja hrvatske povijesti. Imenovanje perioda povijesti Hrvata u Mađarskoj, određivanje datuma važnijih događaja. Povuci paralelu između povijesti hrvatskog i mađarskog naroda (npr. doba buđenja nacionalne svijesti, njegove karakteristike, vrijeme kada je nacionalni jezik postao službenim jezikom). Analiza vremenskog ritma hrvatske i mađarske povijesti i književnosti u odnosu na Zapadnu Europu. Na temelju analize</p>

<p>pojedinih narodnih običaja, djelatnosti, vjerskih blagdana), predmeta (npr. poljoprivrednih sredstava, izraza pređenja), ličnosti (npr. pisaca, pjesnika, etnografa) u kronološki redosljed.</p>	<p>Hrvatske označivanjem najznačajnijih zemljopisnih elemenata [velike rijeke, planine, more, područja (npr. Slavonija, Dalmacija, Međimurje), veći gradovi]. Pronalaženje rodni mjesta istaknutih Hrvata u Mađarskoj i Hrvatskoj na zemljopisnoj karti: pisaca, pjesnika, slikara, skladatelja, znanstvenika, izumitelja. Određivanje mjesta muzeja na zemljopisnoj karti koji skupljaju kulturnu baštinu Hrvata u Mađarskoj. Povezivanje događaja s mjestom zbivanja.</p>	<p>hrvatskih naselja na karti, lociranje ogranaka hrvatskog naroda (zalski Hrvati, gradišćanski Hrvati, Bunjevci, Šokci, Raci). Određivanje zemljopisnih i klimatskih pojaseva (kontinentalni, mediteranski, planinski) Hrvatske na karti.</p>	<p> donošenje zaključaka o društvenim, ekonomskim i povijesnim povezanostima. Usporedba povijesnih karata raznih razdoblja, otkrivanje pozadine njihovih promjena. Analiza položaja Hrvata u Mađarskoj u odnosu na popis pučanstva (dijagrami, statistički podaci).</p>
---	---	--	---

5. Pitanja za usmjeravanje refleksije

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Pružimo priliku učenicima da traže odgovore na sljedeća pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koja su moja osobita obilježja? - U čemu sam sličan/slična drugima, a u čemu različit/a? - Što znači da sam Hrvat/Hrvatica? - Za što sam sposoban/sposobna? - Za što nisam sposoban/sposobna? <p>- Što bi htio/htjela postati?</p> <p>- Zašto su potrebna pravila?</p>	<p>Pružimo priliku učenicima da traže odgovore na sljedeća pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - U čemu su slični ljudi? Odakle potječu razlike među ljudima? - Koje narodnosti i etničke skupine žive u Mađarskoj i u Hrvatskoj? - Što znači za mene biti Hrvat/Hrvaticom u Mađarskoj (mogućnosti, ograničenja)? <p>- Tko su bili moji preci, odakle su došli, što su donijeli sa sobom, što su od toga očuvali?</p> <p>- Zašto prosuđujemo neke povijesne, društvene pojave drugačije od ranijih generacija?</p> <p>- Koliko se izmijenio pojam obitelji, način života današnjih generacija (zajednički i odvojen život generacija, dijalog među generacijama)?</p>	<p>Pružimo priliku učenicima da traže odgovore na sljedeća pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Što znači za mene dom, rodno mjesto, domovina, matična zemlja, Europa? - Držim li se svojih korijena. U čemu se to očituje? - Što znači za mene dvojezičnost? Postoji li uopće? Poznajem li i govorim li svoj materinski jezik i jezik svoje domovine? Koji, u kolikoj mjeri? - Imam li (imao/la sam li) koristi od dvojezičnosti (navođenje primjera)? - Koju ulogu ima obitelj u očuvanju materinskog jezika, odgojno-obrazovne ustanove? Da li se promijenila njihova uloga i kako u odnosu na prošla vremena (u odnosu na stare roditelje i na roditelje)? - Imaju li vjera ulogu u očuvanju materinskog jezika? - Što znači da svakom čovjeku pripada jednako dostojanstvo? 	<p>Pružimo priliku učenicima da traže odgovore na sljedeća pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koliko samobitnosti može imati jedan čovjek u odnosu na pripadanje raznim nacionalnim zajednicama? - Ima li razlike između moralnih normi raznih naroda, nacija? - Kako može doći do suprotnosti između morala i prava? - Kakvih mogućnosti ima za samoostvarenje? Doprinosi li tomu narodnosni bitak, dvojezičnost? - Kako mogu usporedo živjeti razne kulture, vjere, narodi? Kakve mogućnosti postoje za komunikaciju među raznim kulturama, a koje su njene prepreke? - Stjecanje spoznaja o raznim međudržavnim sporazumima (kulturnim, obrazovnim, ekološkim i dr.). - Poznavanje raznih izvora

		- Koliko se izmijenio pojam obitelji, način života današnjih generacija (zajednički i odvojen život generacija, dijalog među generacija)ma?	informacija, sistematizacija informacija i njihova obrada. - Život i položaj narodnosti u današnjoj Mađarskoj i Europi.
--	--	---	--

Općeobrazovni sadržaji

1.-4. RAZRED

1. Usmena narodna književnost, djela usmene narodne književnosti (pitalice, poslovice, brojalice, pripovijetke, legende ...)
2. Uža regija, neposredna okolica mjesta stanovanja.
3. Kultura Hrvata iz Mađarske (narodni plesovi, narodni običaji).
4. Blagdani, blagdanski običaji, simboli. Uloga i značenje blagdana Hrvata iz Mađarske.
5. Nekoliko pučkih zanata i sredstava pri radu.

5.-8. RAZRED

1. Narodni običaji
2. Narječja/mjesni govori
3. Etnologija
 - narodno graditeljstvo, gospodarski objekti i pukućstvo regije
4. Književnost Hrvata iz Mađarske
5. Povijest, porijeklo i pradomovine Hrvata iz Mađarske
6. Istaknuti događaji povijesti Hrvatske
7. Simboli državnosti Republike Hrvatske
8. Mediji Hrvata iz Mađarske. Novine, naklada.

9.-12. RAZRED

1. Pojam etnografije i etnologije
2. Etničke skupine Hrvata iz Mađarske: njihovo porijeklo, jezik, kulturne, povijesne i etničke karakteristike
3. Tisućljetna hrvatsko-mađarska državna zajednica
4. Narodnosti u Mađarskoj. Narodnosna politika, školski sustav, položaj etničkih skupina
5. Geografija Hrvatske

E) NÉMET NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS

1.1. Német nyelv és irodalom

(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, az írott szöveg megértése

3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
érthetően, artikuláltan beszélni, helyes kiejtést alkalmazni a mindennapi beszédben, a vers- és prózamondásban, utasításokat, közléseket megérteni, a beszédhelyzethez igazodóan választ adni.	biztonságosan eligazodni a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a közlést egyszerű, érthető mondatokban kifejezni.	különböző kommunikációs folyamatokba kapcsolódni, saját álláspontot kifejezni, azt indokokkal, érvekkel alátámasztani.	a kommunikációs folyamathoz rugalmasan alkalmazkodni, választékosan beszélni, a gondolatokat változatosan, a lényegét kiemelve, pontosan megfogalmazni, érthető, nyelviileg igényes szókincset használni, amely pontosan kifejezi a beszélő szándékát.
különböző beszédhelyzetekben rövid párbeszédet folytatni, megfigyeléseket, élményeket néhány mondatban, összefüggően elmondani, a hallott szöveget és/vagy a kísérő szemléltető anyagokat értelmezni, a szöveg lényegi információit áttekinthetően megnevezni, képekről szóban mondatokat alkotni, tanári kérdésekre reagálni.	a kommunikáció különböző formáit használni: kérdésfeltevés, válaszadás, véleménynyilvánítás, érvelés, a szöveg ismeretében a szövegfajtát megnevezni, a szöveg vagy egy bekezdés lényegi információtartalmát megnevezni, a nem lineáris szöveg lényegi elemeit leírni.	hallott szöveget reprodukálni, felkészülés után átélt eseményekről élménybeszámolót tartani, saját véleményt megfogalmazni, ill. adott szempont szerint újrafogalmazni, a szöveg információtartalmát vagy egy bekezdés alap gondolatát megnevezni, a szövegfajtát, a műfajt és a nem lineáris szöveg fajtáját megnevezni.	a germanizmusokat megfelelően használni, minden beszédhelyzetben helyes intonációt alkalmazni, a beszédben a kommunikáció és a metakommunikáció összhangját érvényesíteni, érvelést elsajátítani, véleményt, állásfoglalást, logikus gondolatmenetet kialakítani, a szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének alap gondolatát (alap gondolatait) nyelviileg differenciált formában megfogalmazni.
olvasmányok tartalmát összefüggő mondatokkal összefoglalni.	az elemi udvariassági formákat használni, a nem nyelvi kifejezőeszközöket különböző beszédhelyzetekben helyesen használni.	érdekes eseményekről, ismert személyekkel tudósítást és interjút készíteni.	a köznyelv és az irodalmi nyelv szókincsét használni, az olvasottakat, látottakat, hallottakat reprodukálni, megfelelő szókincset és szófordulatokat alkalmazni, különböző szóbeli szövegfajtákat létrehozni.
kijelentő, kérdő és felszólító mondatokat helyesen képezni és hangsúlyozni, képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel	képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel leírni, az osztályban rövid tudósítást és interjút készíteni.	verset és prózai műveket, szépirodalmi és – esetlegesen – nyelvjárási szövegeket előadni, képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi	képeket és illusztrációkat a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni.

megnevezni.		kifejezőeszközökkel, az olvasóra/hallgatóra gyakorolt szubjektív hatás tekintetbe vételével is leírni.	
lírai, elbeszélő és dramatikusszövegeket előadni, szerepjátékot alakítani.	lírai, elbeszélő és dramatikusszövegeket a műfaj elvárásainak megfelelő formában és intonációval előadni.	lírai, elbeszélő és dramatikusszövegeket előadni, szerepeket megformálni, a testbeszéd és a szöveg összhangját megteremteni, távlatváltással más nézőpontokat megvizsgálni és azokkal kapcsolatban állást foglalni.	saját és idegen szövegeket a szövegfajtának és a szándékolt hatásnak megfelelően feldolgozni és előadni, egyes helyzeteket és azok előzményeit, eseményeket és konfliktushelyzeteket a szövegösszefüggés és a cselekmény idejének figyelembevételével értelmezni.
párbeszédés kommunikációs helyzetekben egyetértést, kétséget/bizonytalanságot, elutasítást egyszerű nyelvi eszközökkel kifejezni.	párbeszédés kommunikációs helyzetekben egyetértést, kétséget/bizonytalanságot, elutasítást változatos nyelvi eszközökkel kifejezni.	párbeszédés kommunikációs helyzetekben mások szóbeli megnyilatkozásait szakszerűen összefoglalni, a lényegi megállapításokat kiemelni és azokkal kapcsolatban állást foglalni.	párbeszédés kommunikációs helyzetekben a szakszerűséget betartva érvelni, az egyetértést, illetve elutasítást differenciált nyelvi eszközökkel megindokolni.
szóban elhangzó gyakori német és magyar fordulatokat a másik nyelven megnevezni.	rövid német és magyar nyelvű tartalmakat a másik nyelven összefoglalni.	német és magyar nyelvű tartalmak lényegi elemeit a másik nyelven összefoglalni.	hosszabb lélegzetű német és magyar szövegek tartalmát a másik nyelven visszaadni.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

A korosztálynak megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
az életkornak megfelelő irodalmi és közismereti szövegeket hangosan és némán, értően olvasni.	ismert irodalmi és közismereti szövegeket folyamatosan, kifejezően olvasni, értelmezni, röviden összefoglalni.	ismert és ismeretlen irodalmi és közismereti szövegeket némán és hangosan, kifejezően olvasni, a szövegek tartalmát összefoglalni.	irodalmi, publicisztikai és szakszövegeket értően olvasni és értelmezően felolvasni, a szövegek tartalmát összefoglalni.
a szöveg lényegi információit megnevezni.	a szöveg vagy egy bekezdésének lényegi információtartalmát megnevezni.	a szöveg vagy egy bekezdésének lényegi információtartalmát megnevezni, a megfogalmazott információkat egymástól elkülöníteni és a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés fényében alkalmazni.	komplex szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének lényegi elemeit nyelviileg differenciáltan megnevezni, a szöveg információit részleteiben megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés fényében alkalmazni.

a szöveg ismeretében a szövegfajtát megnevezni.	különböző irodalmi és közismereti szövegfajták műfaji sajátosságait felismerni és megnevezni.	összetett irodalmi és ismeretterjesztő szövegfajtákat megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően használni.	összetett irodalmi és ismeretterjesztő szövegfajtákat megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni.
egyszerű nyelvi eszközökkel a szöveg rá gyakorolt hatását kifejezni.	a szubjektív hatás elérését célzó könnyen felismerhető nyelvi eszközöket megnevezni.	a szubjektív hatás elérését célzó jelentősebb nyelvi eszközöket megnevezni.	a szubjektív hatás elérését célzó jelentősebb nyelvi eszközök vizsgálata alapján az írói szándékot felismerni.
képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel megnevezni.	képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel leírni.	képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel az olvasóra gyakorolt szubjektív hatás szempontjából is leírni.	képeket és illusztrációkat a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat a másik nyelvre értelemszerűen lefordítani.	rövid német és magyar nyelvű tartalmakat/kijelentéseket értelemszerűen önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	német és magyar nyelvű tartalmak lényegét a másik nyelven összefoglalni.	hosszabb írásbeli és szóbeli német és magyar nyelvű szövegeket a másik nyelven elmondani.

3. Írás, szövegalkotás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, a korosztálynak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés. Biztos problémalátás, probléma érzékeny helyesírás. Szövegtípusok és meghatározott műfajok ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újraírás, kreatív írás. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a német nyelvi jelrendszer sajátosságait alkalmazni, mondatokat és rövid szövegeket lemásolni.	rendezett, jól olvasható írást alkalmazni, tollbamondás után jó tempóban, a helyesírási szabályok betartásával írni.	olvasható, esztétikus és strukturált írásmódot használni a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazásával.	olvasható, esztétikus és strukturált írásmódot használni a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazásával, képes az önkorrekcióna.
megadott szerkezeteket és nyelvi kifejezőeszközöket használni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel, a helyzetnek megfelelő szöveget alkotni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel informális és formalizált szöveget alkotni.	megadott szempontok figyelembevételével informális és formalizált szöveget differenciált nyelvi eszközökkel alkotni.
adott témát kérdések alapján egyszerű nyelvi eszközökkel összefoglalni.	adott témát egyszerű nyelvi eszközökkel a lényegi elemek említésével összefoglalni, illetve összehasonlítást végezni.	a téma, az ábrázolásmód, az események hasonlóságait, különbségeit és összefüggéseit feltárni és leírni.	a téma, az ábrázolásmód, és az események központi jelentőségű tényeit rendszerezetten és nyelvileg pontosan leírni.
egyszerű szöveget kiegészíteni vagy átalakítani.	a szöveget átalakítani, kiegészíteni vagy továbbfejleszteni (pl. megkezdett történet folytatni és befejezni).	önálló szöveget alkotni a szövegfajta jellemzőinek figyelembevételével.	önálló szöveget alkotni a szövegforma jellemzőinek figyelembevételével, állásfoglalást megfogalmazni, perspektívaváltást

			alkalmazni, projektmunkákat készíteni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen a másik nyelvre fordítani.	rövid német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	egyszerűbb német és magyar szövegeket szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	különböző műfajú és differenciált nyelvezetű német és magyar szövegeket szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
szótárfüzetet vezetni és használni.	szótárfüzetet önállóan vezetni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban alkalmazni.	szókártyákat készíteni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban önállóan alkalmazni.	egynyelvű szótárakat és internetes szótárakat használni.
a szókinccset a tanult technikákkal (szó- vagy képkártyák, gyakorlatok, játékok használatával stb.) önállóan gyakorolni.	a szavak jelentését a szövegkörnyezet alapján kitalálni.	a szókinccs egyes szavait a közös alapszóhoz tartozó szócsaláddhoz hozzárendelni.	a szókinccs szavait szótárak segítségével differenciáltan értelmezni.
a nyomtatott médiát információszerzésre használni (pl. gyermekszótár/képes szótár).	a nyomtatott médiát információszerzésre, szókinccsbővítésre, egyszerűbb fogalmazások elkészítésére (pl. kétnyelvű szótár) használni.	a nyomtatott médiát információszerzésre, szókinccsbővítésre, fogalmazások elkészítésére (pl. kétnyelvű szótár) megközelítőleg önállóan használni.	nyomtatott médiát (pl. egynyelvű szótár, lexikon) és elektronikus médiát információszerzésre, valamint szövegalkotásra önállóan használni.
hallott egyszerű szövegből többszöri meghallgatás után tanári segítséggel az alapinformációkat megérteni.	hallott egyszerű szövegből többszöri meghallgatás után az alapinformációkat megérteni.	hallott egyszerű szövegből az alapinformációkat megérteni.	hallott összetettebb szövegből az alap- és a részletes információkat megérteni.
írott szövegben az alapinformációkat megtalálni, bizonyos információkat a feladat elvárásai szerint kijelölni.	írott szövegben részletekre vonatkozó információt megtalálni, egyszerűbb szöveg lényegi elemeit kijelölni.	különböző olvasási technikákat (globális, szelektív és részletes) alkalmazni, a szöveg feldolgozása során jelölési technikákat (pl. optikai jelölés) alkalmazni, a kulcsszavakat kiemelni.	a szöveg feldolgozása során tartalmi szervezőtechnikákat önállóan (pl. jegyzetelés, kulcsszavak megállapítása, tagolás, kategóriák felállítása, egyszerűsítés, cluster-ek, mind map segítségével történő rendszerezés stb.) alkalmazni, a szöveg tartalmát összefoglalni.
információkat egyszerű nyelvi eszközökkel érthetően kifejezni.	információkat egymásra vonatkozó egyszerű mondatokkal ismertetni.	információkat egymásra vonatkozó összetett mondatokkal is ismertetni.	különböző szóbeli és írásbeli szövegfajták jellemzőit és funkcióját felismerni, a helyzetnek és célcsoportnak megfelelően szakszerűen használni.

ismert tartalmakat vizualizálni.	a gyakorolt prezentációs technikákat a feladatnak megfelelően alkalmazni.	ismert prezentációs technikákat a feladatnak és a célcsoportnak megfelelően alkalmazni.	prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni.
----------------------------------	---	---	---

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvről

A mai német nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a tanórai gyakorlatban rutinszerűnek számító kommunikációs helyzetekben részt venni és tananyagot feldolgozni.	alapvető kommunikációs szituációkban viszonylagos biztonsággal részt venni és tananyagot feldolgozni.	a tanóra anyagához és a hétköznapi élet egyes területeinek megfelelő nagyságú szókincset és nyelvi kifejezőeszközöket használni, szófordulatokat és körülírásokat használni.	a kommunikáció minden területén rugalmasan részt venni, az elsajátított szókincset, a nyelvi eszközök széles spektrumát, a szófordulatokat és idiómákat használni.
gyakran előforduló alaktani és mondattani szerkezeteket megfelelően használni.	a tanórán gyakran használt, a korábnál nagyobb számú alaktani és mondattani szerkezeteket következetesen és jól alkalmazni.	a tanórán gyakran előforduló német alaktani és mondattani szerkezeteket következetesen jól használni, azok összefüggéseit és funkcióját felismerni.	gyakran használt alaktani és mondattani szerkezeteket automatikusan és típushiba nélkül használni, hibáit önállóan kijavítani.
a német nyelv standard változatában tanult szókészletet érezhető akcentus ellenére kevés hibával és hanglejtéssel kiejteni.	a német nyelv standard változatában tanult szókészletet érezhető akcentus ellenére hibátlanul és helyes hanglejtéssel kiejteni.	jól érthetően és helyes hanglejtéssel beszélni.	érthetően, természetesen és helyes hanglejtéssel beszélni, a hanglejtést a mondanivalónak megfelelően variálni.
ismert szavakat és rövid kifejezéseket hibátlanul leírni, a mondatot lezáró írásjeleket felismerni.	ismert szavakat, szerkezeteket biztos helyesírással, rövid saját szövegeket kielégítő biztonsággal leírni, a legfontosabb írásjeleket egyéni szövegalkotásban túlnyomórészt helyesen alkalmazni.	a tanult szerkezeteket közel biztos helyesírással leírni, a központozás alapvető formai és tartalmi szabályait közel helyesen alkalmazni.	szövegeket majdnem tökéletesen helyesen leírni, a központozást hibátlanul alkalmazni és ezzel a mondanivalót is alátámasztani.
a német és magyar nyelv eltérő és azonos mondatképzésének néhány elemét példákon keresztül felismerni.	a nyelvhasználat rétegzettségét különböző típusú szövegek segítségével felismerni, a nyelvváltozás folyamatát nyelvjárási és standard német szövegeken keresztül érzékelni.	a magyar és a német nyelv szerkezetének hasonló és eltérő vonásait példákon keresztül érzékeltetni.	a nyelvi állandóság és változás okait feltárni, a szinonimák stilisztikai különbözőségét érzékelni.
a helyi német nyelvjárást, egy adott témára vonatkozó helyi nyelvjárási	a helyi német nyelvjárást a tanításban egyes gyakran előforduló kifejezések és	a nyelvjárással és az irodalmi nyelv kölcsönhatását példákon	a német irodalmi nyelv és a nyelvjárást, valamint a magyar nyelv azonosságait

kifejezéseket a tanítás során néhány kifejezésen és rövid rímes szövegen keresztül megismerni.	szövegen keresztül megismerni.	keresztül bemutatni.	és eltéréseit értelmezni a tanulók kutató munkája nyomán, a német nyelv Európában és a világon betöltött szerepét, a két- és többnyelvűség jelentőségét felismerni.
--	--------------------------------	----------------------	---

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenységet az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
rövid terjedelmű epikai és lírai műveket tanári segédlettel és önállóan olvasni, tartalmukat összefoglalni.	rövid terjedelmű epikai és lírai műveket önállóan olvasni, tartalmukat összefoglalni és műfajukat megnevezni.	elbeszéléseket, rövid történeteket, lírai műveket önállóan olvasni, a művek tartalmát összefoglalni, a szereplőket jellemezni, a művek mondanivalóját megfogalmazni.	a német nyelvű irodalom alkotásait műközpontúan elemezni, azokat korban és a stílusirányzatok szerint elhelyezni, önállóan olvasni.
a hazai német irodalomból vett népköltészeti alkotásokat elolvasni, mondókákat, rigmusokat, rímes verseket megtanulni.	a hazai német irodalomból vett, a korosztálynak megfelelő, rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotásokat elolvasni, tartalmukat megérteni és összefoglalni, rövid történeteket dramatizálni.	a hazai német irodalomból vett, a korosztálynak megfelelő alkotásokat elolvasni és értelmezni, véleményt alkotni, jellemezni.	a magyarországi német irodalom összetett művein keresztül a népcsoport sorskérdéseit megismerni, ezáltal nemzetiségi problémákkal azonosulni.
modern műfajokat, meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, tartalmukat összefoglalni.	modern műfajokat, meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, eljátszani, kreatív írást használni: hagyományos mese alapján képregényt készíteni.	egy mai ifjúsági regényt – a tanulókat foglalkoztató témában – elolvasni, a szereplőket jellemezni, a cselekményt és a mondanivalót elemezni.	kortárs irodalmi példákat elolvasni és elemezni.
az irodalmi szövegek lényegét megérteni, tartalmukat röviden összefoglalni, a legismertebb műfajokat megnevezni.	az irodalmi szövegek lényegét megérteni, tartalmukat röviden összefoglalni, a műfajokat megnevezni és röviden jellemezni.	az irodalmi szövegek tartalmát és mondanivalóját nyelviileg kielégítően megfogalmazni, irodalmi műveket elemezni, egyszerűbb költői képeket értelmezni.	a három irodalmi műfaj alaki és tartalmi jegyeit felismerni, a műveket műfaj szerinti csoportosítani, irodalmi műveket szempontok alapján elemezni.
a korosztálynak megfelelő hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, előadni.	a korosztálynak megfelelő hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, előadni.	az irodalom társzművészeit, filmet és fotókat megismerni, színdarabot a hazai német színházban megtekinteni, a látottakat tanórán feldolgozni.	speciális művészi kifejezőeszközöket, adott irodalmi műalkotásból készült filmeket megtekinteni, azokat a művel összehasonlítani.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a szép és csúnya fogalmát mindennapi élményekkel kapcsolatban használni.	rövid véleményt az élmények és olvasmányok hatásáról megfogalmazni.	a tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáit alkalmazni.	igénnyel és képességgel ízlését, etikai és esztétikai tudatosságát, kreativitását önállóan fejleszteni.
a jót és a rosszat mindennapi élmények és irodalmi élmények alapján megkülönböztetni.	a jót és a rosszat, az igazságot és az igazságosságot mindennapi irodalmi és közműveltségi szövegekben felismerni.	az igazságot és a nézőpont szerepét, a személyes és a közösségi igazság konfliktusát különféle szövegek alapján megérteni.	az igazságot, az erkölcsöt az egyén életében és a társadalomban felismerni, a jelenségekre reflektálni, erkölcsi kérdésekben tájékozódni.
a mindennapi konfliktusokat játékokkal (bábjáték, helyzetgyakorlat) átélni.	konfliktuskezelési eljárásokat az ismeret szintjén elsajátítani.	törekedni az egyéni és közösségi konfliktusok kezelésére.	egyéni konfliktuskezelési stratégiákat és eljárásokat kialakítani.
a kulturális sokszínűséget a hétköznapi életben érzékelni.	a kulturális sokszínűséget érzékelni, azt a hétköznapi életből vett egyes jelenségeken keresztül bemutatni.	más kultúrákat megismerni, megérteni és összevetni.	a történeti érzéket tudatosan és önállóan fejleszteni, a másságot elfogadni, kezelni és arra reflektálni.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

- 1.1. Beszéderítés, hallás utáni értés.
Szóbeli szövegek megértése.
Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
- 1.2. Mondat- és szövegfonetikai eszközök/intonáció.
- 1.3. Beszédkészség fejlesztése. Szóbeli szövegek alkotása.
Kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések pontos megfogalmazása. Köszönés, bűcsúzkodás, bemutatkozás formai és nyelvi elemeinek pontos ismerete és használata. Az információátadás és -kérés szófordulatainak alkalmazása. Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás, párbeszéd, szerepjáték.
Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása és dramatizálása. Versek, dalok, mondókák memorizálása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Írott német nyelvű szöveg olvasása, megértése.
- 2.2. Tájékozódás a szövegben: lényegkiemelés, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése, vázlat, tartalommondás, szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése. Igaz és hamis állítások megkülönböztetése.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Az írás jelrendszere.

Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.

3.2. Szövegalkotás írásban.

Mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, az anyaggyűjtés módjai (megfigyelés, emlékezet, olvasás, képzelet).

Címadás, az anyag elrendezése.

Megadott szempontok alapján szövegek alkotása.

Rendezett íráskép.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Német nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei; a hazai német nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése.

4.2. Tanulást támogató eljárások: szótárfüzet, képes szótár használata.

Tanulástechnikák elsajátítása (szókérték, gyakorlatok, játékos módszerek, adatkeresés stb).

4.3. Versek, dalok, mondókák szövegű felidézése.

4.4. Szöveg-feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése, összehasonlítás, szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása, hallott és írott szöveg alapján információk értelmezése, rendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek, nyelvi mintakövetés.

5.2. Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.

5.3. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.

5.4. Szófajok:

ige (főigék, időbeli segédigék, módbeli segédigék)

főnév (nemek, egyes számú és többes számú alakok, esetek: alany, tárgy, részes)

melléknév (állítmányi és ragozatlanul határozói szerepben, fokozás)

számnév, névelő (határozott, határozatlan)

előljárósók (helyviszonyt kifejezők)

névmások (személyes, kérdő, mutató, tagadó névmás)

kötőszók (egyenes szórenddel állók)

határozószó (helyhatározó, időhatározó)

módosító szó (tagadószó, indulatszó)

5.5. Mondatfajták: állító, kérdő (eldöntendő, kiegészítendő), felszólító, egyszerű és összetett.

5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek.

5.7. Helyi nyelvjárási kifejezések.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Szerzők és művek.

– *Népköltészet*: magyarországi német és német mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe, Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in: Ungarndeutsche Studien 2*.

– *Német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései, egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények* (pl. Eric Carle: *Die kleine Raupe Nimmersatt*; Janosch: *Post für den Tiger, Oh, wie schön ist Panama*; Irina Korschunow: *Der Findfuchs*; Gina Ruck-Pauquet: *Das Haus*; Friedl Hofbauer: *Was alles in der Schultasche ist*; Irmela Brender: *Wir*; Christian Morgenstern: *Die drei Spatzen*).

Szerzők: pl. James Krüss, Georg Bydlinski, Josef Guggenmos, Robert Reineck, Christine Nöstlinger, Ursula Wölfel, Eleonore Zuzak, Helga Höfle, Detlev Kersten, Ilse Kleberger, Jochen Krüger, Peter Hacks, Wolfgang Menzel, Manfred Mai, Hans Manz, Franz Wittkamp.

Gyűjtemények: Edina Rieder-Erdőfy: *Kinderstimmen*; Hans-Joachim Gelberg: *Überall und neben dir – Gedichte für Kinder*.

– *Magyarországi német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valentin Pintz, Engelbert Rittinger, Valeria Koch.

Gyűjtemények: *Igele-Bigele; Zauberhut*.

6.2. Epikus művek jellemzői: szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.3. A költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén).

- 6.4. Ismeretterjesztő szövegek (család, mindennapi élet, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, ünnepek, egészség, életmód, természet- és környezetvédelem, iskola, kulturális élet, média).
- 6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak az olvasmányokban.
- 7.2. Felelősségvállalás a mindennapi életben (család, iskola).

5-8. évfolyam

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, hallás utáni információk értelmezése.
Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása.
Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.
Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása.
- 1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd.
Élmények, benyomások elmesélése a tanult mondatszerkezetekkel.
Párbeszédben adott, szituációnak megfelelő reagálás.
Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.
Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.
Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemzése.
Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.
Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.
Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.
Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása és elmondása, szerepjáték.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Szövegértés.
Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.
- 2.2. Szövegtípusok felismerése (pl. szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek). Autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.
- 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.
- 3.3. Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.
- 3.4. Rövid, érvelő szöveg alkotása.
A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, e-mail, SMS, csetelés).
Kreatív szövegalkotás, kitalált történet írása (pl. mese, képregény).
- 3.5. Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.
Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.
A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése.
Kommunikációs célok megvalósítása; szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Olvasási technikák alkalmazása.

- Könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.
- 4.2. Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése mind szóban, mind írásban.
 - 4.3. Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok, és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.
 - 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).
 - 4.5. Tanulást támogató eljárások.
 - Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.
 - Szótanulás (pl. szókétyák segítségével).
 - Következtetés a szavak jelentésére, a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.
 - Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.
 - Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
 - Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
 - Prezentációs technikák elsajátítása.
 - 4.6. Szabodon választott német és magyarországi német versek szöveghű felidézése.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek.
 - Nyelvi viselkedési normák, a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek.
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
 - Nyelvváltozatok, nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
 - A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, beszédtempó).
 - Szófajok:
 - ige – igeidők (Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur I.)
 - a segédigék (időbeli és módbeli) segédigék Präteritumban
 - aktív, szenvedő szerkezetek jelen és múlt (Präteritum, Perfekt) időben
 - kijelentő mód, feltételes mód (würde+Infinitiv)
 - felszólító mód
 - elváló, nem elváló igeekötők
 - visszaható igék
 - főnév – nemek, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben
 - melléknév – ragozás alany, tárgy és részes esetben, fokozás, állítmányi használat
 - számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése
 - névmás – személyes névmások, kérdő, tagadó, határozatlan, visszaható, birtokos, mutató névmások
 - határozószók – hely, idő és módhatározók
 - előljárószók – időhatározói viszonyok, tárgy és részes esettel álló előljárószók
 - kötőszók – mellérendelő kötőszók (und, oder, aber) alárendelő (weil, dann, darum deswegen, trotzdem, dass, ob, als)
 - módosítószók
 - mondattan – kijelentő, kérdő, indirekt kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat
 - összetett mondatok (okhatározói, időhatározói, célhatározói, feltételes értelmű mellékmondatok)
 - Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Műnemek és műfajok.
 - Epika, líra, dráma.
 - Anekdota, elbeszélés, mese, monda, novella, comic, képregény, prózai művek részletei, egy ifjúsági regény, a magyarországi németek himnusza.
- 6.2. Kompozíció, szerkezet, hatás.
 - Nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés.
 - Helyzet, dialógus, jelenet, szándék, konfliktus, feszültség, tetőpont, fordulópont.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílusesszókók funkciói és hatása.
 - Ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét.
 - Szó szerinti és metaforikus jelentés.
- 6.4. Epikus és drámai művek.

- Szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése.
- 6.5. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.
- 6.6. Lírai alkotások értelmezése.
- 6.7. Téma, motívum.
Természet, évszakok és napszakok, szülőföld, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség.
Ismeretterjesztő szövegek: család, személyes életvitel, életmód, ünnepek, iskola és képzés, kulturális élet, média, technika, környezet, konfliktusok és megoldások, hazai németiség, német nyelvű országok, magyarországi német nyelvjárások.
- 6.8. Verselés, zeneiség.
Ritmus, rím.
- 6.9. Szerzők és művek.
– *Epika: magyarországi német és német népmesék, műmesék, mondák* (pl. Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*; Märchen von Janosch, Ede Herger, Karl Varga, Josef Michaelis); hazudós történetek (pl. *Münchhausen*); egy ifjúsági regény (pl. Heinrich Helme: *Freunde*; Mira Lobe: *Das kleine Ich-bin-ich* Janosch: *Tiger und Bär im Straßenverkehr*; Luis Murschetz: *Der Maulwurf Grabowski*; Peter Härtling: *Oma*; Christina Nöstlinger: *Die Ilse ist weg*; Leo Lionni: *Swimmy*).
- *Líra: német és magyarországi német szerzők versei*. Szerzők: pl. Paul Maar, Josef Guggenmos, Joachim Ringelnatz, James Krüss, Hans Manz, Martin Auer, Mira Lobe, Engelbert Rittinger, Josef Michaelis, Valeria Koch, Alfred Manz, Georg Fath.
- *A dráma és a színház világa*: párbeszédű szövegek, jelenetek (pl. ünnepekhez kapcsolódó jelenetek, feldolgozott mesék), egy német nyelvű színházi előadás megtekintése élőben vagy filmről.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Irodalmi élmény indoklása.
- 7.2. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála).
- 7.3. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció.
- 7.4. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd.
Beszédszándékok (tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés).
Hallott szöveg gondolatmenetének követése, szóbeli összefoglalása, véleményalkotás.
- 1.2. Összefüggő hallott szöveg (előadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása.
Érvek elrendezése a szövegben.
Képek, ábrák, diagramok leírása, értelmezése.
- 1.3. Érvelés, vita, állásfoglalás.
Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.
Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.
Különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma, megoldási javaslat.
Vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Szövegértési stratégiák.
A hangos és néma olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) nyomtatott és elektronikus szövegek feldolgozásakor.
Olvasási, szövegbefogadási módok és stratégiák (pl. értelmező, kritikai, kreatív olvasás) jellemzői, különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.
Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.
- 2.2. Szövegelemzési eljárások.

Eltérő kommunikációs célú szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek) jellemzői.
Szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások.
Szövegek retorikája és stíluselemei.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Szövegalkotás.

Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
Szövegtípusok (elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, informális és hivatalos levél) kommunikációs és műfaji jellemzői.
Kreatív írás.

3.2. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani ismeretek.

3.3. Helyesírás.

Szófaji és mondattani ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.

4.2. Tanulást támogató eljárások.

Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak, szelekció és elrendezés.

Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásai.

Az idézés, a forrásjelölés módszerei.

Önálló jegyzetelési technikák.

Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.

Szépirodalmi művek részletes elemzése.

4.3. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás

Rendszerezés, a következtetés levonása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.

A személyközi kommunikáció.

A csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai.

Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.

5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.

A német helyesírás alapelvei.

A német nyelv megjelenési formái.

Nemzetiségi nyelvhasználat.

Diáknyelv.

5.3. A nyelvi rendszer.

A nyelv egységei közötti (szófajtnai, mondattani és jelentéstani) összefüggések.

Szókincs, frazeológia.

Szófajok:

ige – igeidők (Präsens, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Futur I.)

időbeli és módbeli segédigék (Präsens, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Futur I.)

aktív, szenvedő szerkezetek jelen és múlt és jövő időben

kijelentő mód, feltételes mód, függő beszéd

felszólító mód

elváló, nem elváló igekötők

visszaható igék

igevonzatok

főnév – nemek, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben

melléknév – ragozás, fokozás, állítmányi és jelzői használat, főnévvé vált melléknevek

számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése

névmás – személyes névmások, kérdő, tagadó, határozatlan, visszaható, birtokos, mutató, vonatkozó

névmások

határozószók – hely, idő és módhatározók

előjárószók – időhatározói viszonyok, tárgy, részes és birtokos esettel álló előjárószók

- kötőszók – mellérendelő és alárendelő kötőszók
 módosítószók
 mondatlan – kijelentő mondat, kérdő mondat, indirekt kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat
 összetett mondatok (okhatározói, időhatározói, célhatározói, feltételes értelmű mellékmondatok)
 Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.
- 5.4. A szövegek világa.
 A szövegszervező (grammatikai, szemantikai, pragmatikai) erők.
 Szövegfajták, szövegtípusok, szövegszerkezet.
 A számítógépes szövegvilág.
- 5.5. A nyelvi változás.
 A nyelvjáráások és az irodalmi nyelv kapcsolata.
 Német és magyarországi német nyelvjáráások.
- 5.6. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái.
- 5.7. Stílus és jelentés.
 Stíluselemek, stílusesszók a köznyelvi és a művészi szövegekben.
 Stílusrétegek.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai.
 Anekdota, ballada, elbeszélés, novella, paródia, példázatos történet, regény, dal, óda, himnusz, drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, Kurzgeschichte, fabula.
- 6.2. Az irodalmi szöveg poétikai sajátosságai.
 Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus.
 Vershelyzet, lírai én, szerep, verstípusok.
 Helyzet, akció, konfliktus, monológ, dialógus, prologus, epilógus, késleltetés, jelenet.
 A művészi kifejezőmódok, stílusesszók funkciói, alakzatok, szóképek.
 Verselés, zeneiség, ritmus.
- 6.3. Hangnemek, esztétikai minőségek.
 Szép, rút, fenséges, humor, groteszk, irónia, abszurd, tragikum, komikum, idill, katarzis.
- 6.4. Művelődés- és irodalomtörténeti tájékozódás.
 Korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (felvilágosodás, Sturm und Drang, klasszika, romantika, realizmus, modernség).
- 6.5. Téma, motívum.
 (Pl. társadalmi trendek és divatirányzatok, szenvedélybetegségek, extrém sportok, a hagyomány mint identitásteremtő elem, iskola és oktatás, a német nyelvű országok, környezetvédelem, többségi nemzet-nemzetiségek, nyelvváltozatok, felelősség, az európai életér egységesedése, életen át tartó tanulás, felsőoktatás, külföldön tanulás, média hatása a társadalomra, nemzetiségi érdekképviselet).
- 6.6. Szerzők és művek.
 – *Epika*: Lessing három fabulája; Fontane: *Effi Briest* (részletek); Gerhard Hauptmann: *Bahnwärter Thiel*; három Kurzgeschichte (szerzők: pl. Borchert, Böll, Bichsel, Kaschnitz, Eichinger); két szabadon választott ifjúsági regény (pl. Daniel Hóra: *Gediss*; Christian Linker: *Blitzlichtgewitter*; Marlene Röder: *Zebraland*; Hans-Peter Richter: *Damals war es Friedrich*; Agnes Hammer: *Herz, klopf!*); három rövid kortárs epikai mű (pl. a Bunte Erde olvasókönyvből); egy kortárs regény (pl. Schlink: *Der Vorleser*); Franz Kafka három parabolája.
 – *Líra*: Goethe: *Prometheus, Willkommen und Abschied, Grenzen der Menschheit, Erbkönig, Zauberlehrling*; Schiller: *Der Handschuh*; Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen Caput I.*; két szabadon választott vers (pl. Buch der Lieder, Neue Gedichte kötetekből); Josef von Eichendorff: *Das zerbrochene Ringlein, Mondnacht*; Rilke két szabadon választott verse; öt vers a kortárs német irodalomból (szerzők: pl. A. Kirsch, R. Kunze, W. Biermann, I. Bachmann, D. Grünbein); képersek (konkrete Poesie pl. Bunte Erde olvasókönyvből).
 – *Dráma*: dialogikus szövegek (pl. Bunte Erde olvasókönyvből); Brecht: *Mutter Courage und ihre Kinder* (részletek); Dürrenmatt: *Der Besuch der alten Dame*.
 – *Magyarországi német irodalom*: a nemzetiségi lét tematikus visszatükröződése, nyolc-tíz prózai mű (szerzők: Josef Mikonya, Ludwig Fischer, Franz Sziebert, Stefan Raile, Claus Klotz, Angela Korb, Valeria Koch, Martin Thomann, Christina Arnold); tíz-tizenöt lírai alkotás (szerzők: pl. Valeria Koch, Engelbert Rittinger, Robert Becker, Josef Michaelis, Claus Klotz, Franz Zeltner, Koloman Brenner, Angela Korb, Nelu Bradean-Ebinger, Georg Fath, Erika Áts, Alfred Manz, Béla Bayer, Christina Arnold).

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány.
Identitás, regionális kultúra, helyi kötődés.
- 7.2. Motívumok.
Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz.
- 7.3. Elemzés, értékelés
Epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, értékelés.

1.2. Német nyelv és irodalom

(Hagyományos, bővített és kiegészítő nyelvoktató nemzetiségi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, az írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása megadott témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédhelyzethez megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
adott témát kérdések alapján feldolgozni.	adott témát kérdések alapján feldolgozni és kapcsolatba hozni saját köznapi tapasztalatokkal.	az általános műveltséghez tartozó témában kritikai véleményt kifejezni és állást foglalni.	összetettebb témában kritikai véleményt kifejezni és ahhoz érvekkel alátámasztott, önálló álláspontot képviselni.
adott szöveg/olvasmányok tartalmát megadott szempontok alapján összefüggően visszaadni.	tartalmakat/információkat strukturáltan és tárgyyszerűen visszaadni.	tartalmakat/információkat strukturáltan, tárgyyszerűen és megfelelő nyelvi formában visszaadni.	a témát érvekkel alátámasztva bemutatni.
tárgyakat, ábrázolásokat, eseményeket előzetesen megadott rendszer szerint egyszerű nyelvi eszközökkel leírni.	tárgyakat, ábrázolásokat, eseményeket előzetesen megadott rendszer szerint egyszerű nyelvi eszközökkel, lényegében teljesen és követhetően leírni, ill. összehasonlítani.	tárgyaknál, ábrázolásoknál, eseményeknél vagy szövegeknél a különbségekre rámutatni, követhető szempontok szerint logikusan összetartozó csoportokat alkotni.	lényeges tényállást a maga teljességében és követhetően, valamint nyelviileg megfelelően taglalni.
lírai, elbeszélő és dramatizált szövegeket érthetően, tagoltan előadni.	lírai, elbeszélő és dramatizált szövegeket a műfajnak megfelelő	lírai, elbeszélő és dramatizált szövegeket a műfajnak megfelelő	saját és idegen szövegeket a műfajnak és kívánt hatásnak megfelelően megtervezni és

	előadásmódban közvetíteni.	előadásmódban és részleteiben is differenciáltan előadni – esetlegesen nyelvjárásban is.	azokat hatásosan előadni.
párbeszédés helyzetben rövid, érthető, tárgyyszerű hozzászólással részt venni.	párbeszédés helyzetben mások megállapításaihoz kapcsolódni.	párbeszédés helyzetben saját, tárgyyszerű és logikailag követhető érveket hozni.	párbeszédés helyzetben gondolatait tárgyyszerűen, logikusan és nyelviileg tisztán kifejezni.
egyszerű felvilágosításokat adni, kérdéseket feltenni, megértési nehézségeit kifejezni.	feladatokat/utasításokat összefoglalni és esetlegesen továbbadni.	információhiány esetén célzottan a dologra rákérdezni.	a német nyelvű médiában önállóan szerzett információkat összefoglalni.
megszokott tanórai helyzetekben előre megadott nyelvi eszközöket felhasználni.	megszokott tanórai helyzetekben ismert nyelvi eszközöket önállóan felhasználni.	a tanórán kívüli iskolai élethelyzetekben is tájékozódni és magát megértetni.	beszéd megnyilvánulásait előre látható kommunikációs helyzetekhez igazítani.
a hallott szöveg és/vagy az azt kísérő szemléltető anyagok értelmezése alapján a szöveg lényegi információit követhetően megnevezni, képekről mondatokat alkotni, tanítói kérdésekre reagálni.	a szöveg ismeretében a szövegfajtát megnevezni, a szöveg vagy egy bekezdés lényegi információtartalmát összefoglalni, a nem lineáris szöveg lényegi elemeit leírni.	a szöveg információtartalmát vagy egy bekezdés alapgondolatát megnevezni, a szövegfajtát, a műfajt és a nem lineáris szöveg fajtáját megnevezni.	a szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének alapgondolatát/gondolatait nyelviileg differenciáltan megfogalmazni.
szóban elhangzó gyakori fordulatokat magyarul és németül megnevezni.	rövid tartalmakat magyarul és németül összefoglalni.	tartalmak lényegi elemeit magyarul és németül összefoglalni.	hosszabb lélegzetű szövegek tartalmát magyarul és németül visszaadni.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
ismert nyelvtani szerkezetű és szókincsű szöveget (adott esetben ismétlést követően) célirányos feladatok segítségével egészében megérteni.	ismert nyelvtani szerkezetű és szókincsű szöveget (adott esetben ismétlést követően) az arra vonatkozó feladatok segítségével egészében megérteni.	adott szöveg információit (adott esetben ismétlést követően) megérteni és a nyert információkat a feladatra, illetve a problémára irányuló módon felhasználni.	összetettebb szövegek információit (adott esetben ismétlést követően) részleteiben megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés fényében felhasználni.
egy feladat megoldása során elért eredményeket ismertetni.	adott tényállást egy vezérelv mentén felvázolni.	a szövegfeldolgozás eredményeit mások számára követhető módon kifejtteni.	az adott téma feldolgozásához használt szövegek és más források fontosságát mások számára megindokolni.

szövegeket kiegészíteni vagy átalakítani.	valóságos vagy képzelt tartalmú szövegeket kiegészíteni, továbbfejleszteni vagy átalakítani.	szövegeket párbeszéddé alakítani.	mások által alkotott szövegek tartalmát feldolgozni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen a másik nyelven visszaadni.	német és magyar megnyilatkozásokat értelemszerűen a másik nyelven összefoglalni.	német és magyar szövegek alapján kulcsinformációkat tartalmilag helyesen a másik nyelven összefoglalni.	hosszabb írásbeli és szóbeli német és magyar szövegek tartalmát a másik nyelven elmondani.

3. Írás, szövegalkotás

Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözlét, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat. Szövegtípusok és műfajok ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újraírás, kreatív írás. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
képeket és egyéb szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi eszközökkel megnevezni.	képeket és egyéb szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi eszközökkel leírni.	képeket és egyéb szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi eszközökkel a szubjektív hatást is tekintetbe véve leírni.	képeket és egyéb szemléltető anyagokat a hozzá kapcsolódó feladatok segítségével értelmezni.
egyszerű szöveget kiegészíteni vagy átalakítani.	adott szöveget átalakítani, kiegészíteni vagy továbbfejleszteni (pl. megkezdett történetet folytatni és befejezni).	önálló szöveget alkotni a szövegforma jellemzőinek figyelembevételével.	önálló szöveget alkotni a szövegfajta jellemzőinek figyelembevételével, állásfoglalást megfogalmazni, perspektívaváltást alkalmazni, projektmunkákat készíteni.
a szöveg tartalmát más ábrázolásmódban kifejezni, melynek során az egyéni értelmezés felismerhető.	egy szövegmintá tartalmi és formai jegyeinek ismeretében hasonló szöveget alkotni vagy egy megkezdett befejezni.	a szöveg cselekményét rekonstruálni és alternatív cselekvési vagy megoldási javaslatokat felvázolni.	szöveget alkotni az adott szövegfajta jellemzőinek betartásával, esztétikusan rendezett, jól szerkesztett írásképpel.
megadott szerkezeteket és nyelvi kifejezőeszközöket használni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel, a helyzetnek megfelelő szöveget alkotni.	megadott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel informális és formalizált szöveget alkotni.	megadott szempontok figyelembevételével informális és formalizált szöveget differenciált nyelvi eszközökkel alkotni.
adott témát kérdések alapján egyszerű nyelvi eszközökkel összefoglalni.	adott témát egyszerű nyelvi eszközökkel a lényegi elemek említésével, illetve összehasonlításával összefoglalni.	a téma, az ábrázolásmód, az események hasonlóságait, különbségeit és összefüggéseit felfedezni és leírni.	a téma, az ábrázolásmód, és az események központi jelentőségű tényeit rendszerezetten és nyelvileg pontosan leírni.
gyakori német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen lefordítani.	rövid német és magyar nyelvi fordulatokat értelemszerűen önállóan és szótár segítségével lefordítani.	egyszerűbb német és magyar szövegeket szótár segítségével lefordítani.	különböző műfajú és differenciált nyelvezetű német és magyar szövegeket szótár segítségével lefordítani.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
szótárfüzetet vezetni és használni.	szótárfüzetet önállóan vezetni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban alkalmazni.	szókártyákat készíteni és használni, kétnyelvű szótárakat a nyelvsajátításban önállóan alkalmazni.	egynyelvű szótárakat és internetes szótárakat használni.
a szókinccset a tanult technikákkal (szó- vagy képkártyák, gyakorlatok, játékok használatával stb.) önállóan gyakorolni.	a szavak jelentését a szövegkörnyezet alapján kitalálni.	a szókinccs egyes szavait a közös alapszóhoz tartozó szócsaládhoz hozzárendelni.	a szókinccs szavait a szótárak segítségével differenciáltan értelmezni.
a nyomtatott médiát (pl. gyermekszótár/képes szótár) információszerzésre használni.	a nyomtatott médiát (pl. kétnyelvű szótár) információszerzésre, szókinccsbővítésre, egyszerűbb fogalmazások elkészítésére használni.	a nyomtatott médiát (pl. kétnyelvű szótár) információszerzésre, szókinccsbővítésre, fogalmazások elkészítésére használni.	nyomtatott médiát (pl. egynyelvű szótár, lexikon) és elektronikus médiát információszerzésre használni.
hallott egyszerű szövegből többszöri meghallgatás után tanári segítséggel az alapinformációkat megérteni.	hallott egyszerű szövegből többszöri meghallgatás után az alapinformációkat megérteni.	hallott egyszerű szövegből az alapinformációkat megérteni.	hallott összetettebb szövegből az alap- és a részletes információkat megérteni.
írott szövegben az alapinformációkat megtalálni, bizonyos információkat megjelölni a feladat elvárásai szerint.	írott szövegben részletre vonatkozó információkat megtalálni, egyszerűbb szöveg lényegi elemeit megjelölni.	különböző olvasási technikákat (globális, szelektív és részletes) alkalmazni, a szöveg feldolgozása során jelölési technikákat (pl. optikai jelölés) alkalmazni, a kulcsszavakat megjelölni.	a szöveg feldolgozása során tartalmi szervezőtechnikákat (pl. jegyzetelés, kulcsszavak megállapítása, tagolás, kategóriák felállítása, egyszerűsítés, cluster-ek, mind map segítségével történő rendszerezés stb.) messzemenőig önállóan alkalmazni, a szöveg tartalmát összefoglalni.
információkat egyszerű nyelvi eszközökkel érthetően kifejezni.	információkat egymásra vonatkozó egyszerű mondatokkal ismertetni.	információkat egymásra vonatkozó összetett mondatokkal ismertetni.	különböző szóbeli és írásbeli szövegfajták jellemzőit és funkcióját felismerni, a helyzetnek és célcsoportnak megfelelően, szakszerűen használni.
ismert tartalmakat vizualizálni.	a gyakorolt prezentációs technikákat a feladatnak megfelelően alkalmazni.	ismert prezentációs technikákat a feladatnak és a célcsoportnak megfelelően alkalmazni.	prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

A mai német nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a tanórai gyakorlatban rutinszerűnek számító kommunikációs helyzetekben részt venni és tananyagot feldolgozni.	alapvető kommunikációs helyzetekben viszonylagos biztonsággal részt venni és tananyagot feldolgozni.	a tanóra anyagához és a hétköznapi élet egyes területeihez megfelelő nagyságú szókinccsel és nyelvi kifejezőeszközökkel rendelkezni.	a kommunikációban rugalmasan részt venni, szófordulatokat és idiómákat használni.
gyakran előforduló alaktani és mondattani szerkezeteket megfelelően használni.	a tanórán gyakran használt alaktani és mondattani szerkezeteket jól alkalmazni.	a tanórán gyakran előforduló alaktani és mondattani szerkezeteket következetesen jól használni, azok funkcióját felismerni.	gyakran használt alaktani és mondattani szerkezeteket automatikusan használni.
a német nyelv tanult szókészletét érezhető akcentus ellenére kevés hibával és hanglejtéssel kiejteni.	a német nyelv tanult szókészletét érezhető akcentus ellenére hibátlanul és helyes hanglejtéssel kiejteni.	jól érthetően és helyes hanglejtéssel beszélni.	jól érthetően, természetesen és helyes hanglejtéssel beszélni.
ismert szavakat és rövid kifejezéseket hibátlanul leírni, a mondatot lezáró írásjeleket felismerni.	ismert szavakat, szerkezeteket biztos helyesírással, kielégítő biztonsággal leírni, a legfontosabb írásjeleket egyéni szövegalkotásban többnyire helyesen alkalmazni.	a tanult szerkezeteket megközelítően biztos helyesírással leírni, a központozás alapvető formai és tartalmi szabályait megközelítően helyesen alkalmazni.	a helyesírás és központozás szabályait megközelítően hibátlanul alkalmazni.
a helyi német nyelvjárást néhány szó és rövid rímes szövegen keresztül megismerni, a témára vonatkozó helyi nyelvjárási kifejezéseket felismerni.	a helyi német nyelvjárást egyes gyakran előforduló kifejezésen és szövegen keresztül megismerni.	a nyelvjárások és az irodalmi nyelv kölcsönhatását példákon keresztül felismerni.	a német irodalmi nyelv és a nyelvjárás valamint a magyar nyelv azonosságait és eltéréseit megfigyelni a tanulók kutató munkája nyomán.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
rövid terjedelmű epikai és lírai műveket tanári segítséggel elolvasni és tartalmukat összefoglalni.	rövid terjedelmű epikai és lírai műveket önállóan elolvasni, tartalmukat összefoglalni és műfajukat	elbeszéléseket, rövid történeteket, lírai műveket önállóan elolvasni, a művek tartalmát összefoglalni, a	a német nyelvű irodalmak alkotásait műközpontúan elemezni és önállóan olvasni.

	megnevezni.	szereplőket jellemezni.	
a hazai német irodalomból vett népköltészeti alkotásokat elolvasni, mondókákat, rigmusokat, rímes verseket megtanulni.	a hazai német irodalomból vett rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotásokat elolvasni, tartalmukat megérteni és összefoglalni, rövid történeteket dramatizálni.	a hazai német irodalomból vett alkotásokat elolvasni és értelmezni, véleményt alkotni, jellemzést készíteni.	a magyarországi német irodalom művein keresztül a népcsoport sorskérdéseit megismerni és a velük való azonosulást elősegíteni.
a modern műfajokból meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, tartalmukat összefoglalni.	a modern műfajokból meséket, képregényeket, comic-okat elolvasni, eljátszani, hagyományos mese alapján képregényt készíteni.	modern műfajú műveket elolvasni és értelmezni, kreatív írást alkalmazni: pl. képregényt készíteni hagyományos mese alapján vagy minta alapján képverset alkotni.	egy szabadon választott mai ifjúsági regényt vagy krimit elolvasni és feldolgozni.
a korosztálynak megfelelően hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, esetleg előadni.	a korosztálynak megfelelően hangjátékot, színdarabot, musicalt megtekinteni, esetleg előadni.	az irodalom társművészeiből filmet és fotókat megtekinteni és megbeszélni, egy színdarabot megtekinteni a hazai német színházban, a látottakat tanórán feldolgozni.	adott irodalmi műalkotásból készült filmet megtekinteni, a művel összehasonlítani, a német pop-rock zene köréből dalszövegeket értelmezni.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre. A tanuló képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
a szép és csúnya fogalmát használni a mindennapi élmények kapcsán.	rövid véleményt megfogalmazni az élmények és olvasmányok hatásáról.	a tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáit elsajátítani.	ízlését, etikai és esztétikai tudatosságát, kreativitását önállóan fejleszteni.
a jót és a rosszat megkülönböztetni mindennapi élmények és irodalmi élmények kapcsán.	a jót és a rosszat, az igazságot és az igazságosságot felismerni mindennapi irodalmi és közműveltségi szövegekben.	az igazságot és a nézőpontot, a személyes és a közösségi igazság konfliktusát különféle szövegekben megérteni.	az igazságot, az erkölcsöt az egyén életében és a társadalomban megérteni, reflektálni a jelenségekre, az erkölcsi kérdésekben való tájékozódás igényét kialakítani.
a mindennapi konfliktusokat átélteni játékokkal (bábjáték, helyzetgyakorlat) levezetni.	konfliktuskezelési eljárásokat megismerni.	törekedni az egyéni és közösségi konfliktusok kezelésére.	egyéni konfliktuskezelési stratégiákat és eljárásokat kialakítani.
a kulturális sokszínűséget a hétköznapi életben érzékelni.	a kulturális sokszínűséget érzékelni, a hétköznapi életből vett egyes jelenségeket bemutatni.	más kultúrákat megismerni, megérteni és azokat egymással összevetni.	a történeti érzéket tudatosan és önállóan fejleszteni, a másságot elfogadni, kezelni és arra reflektálni.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszéddértés, hallás utáni értés.
Szóbeli szövegek megértése, alkotása.
Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
- 1.2. Mondatfonetikai eszközök/intonáció.
- 1.3. A beszédkészség fejlesztése. Egyszerű kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása.
Köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás formai elemeinek pontos ismerete és használata. Egyszerű információadás és kérés szófordulatainak alkalmazása.
Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás, szerepjáték.
Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása.
Versek, dalok, mondókák memorizálása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Írott német nyelvű szöveg olvasása, megértése. Tájékozódás a szövegben.
- 2.2. Lényegkiemelés, egyszerű állítások, adatok visszakeresése.
- 2.3. Igaz és hamis állítások megkülönböztetése.
- 2.4. Irányítással tartalommondás.
- 2.5. Az olvasmányélmény egyszerű nyelvi eszközökkel való ismertetése.
- 2.6. Szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Az írás jelrendszere.
Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 3.2. Szövegalkotás írásban.
Mondatok összekapcsolása, szövegminták, témaválasztás, szövegekhez címválasztás, a mondanivaló logikus elrendezése, szövegek kiegészítése.
Megadott szempontok alapján egyszerű szövegek fogalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Német nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei, a hazai német nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások (szótárfüzet, képes szótár használata).
Tanulástechnikák elsajátítása (szókártyák, gyakorlatok, játékos módszerek), egyszerű adatkeresés.
- 4.3. Hallott és írott szöveg alapján információk értelmezése, rendezése.
- 4.5. Szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása. Mondókák, közmondások szöveghű felidézése.
Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.
- 5.2. Alapvető kommunikációs helyzetek. Nyelvi mintakövetés.
Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.
- 5.3. Szófajok:
ige (főigék, segédigék, módbeli segédigék)
főnév (nemek, egyes szám, többes számú alakok, esetek, alany és tárgyeset)
melléknév (állítmányi szerepben)
számnév, névelő (határozott, határozatlan, névelő nélküli használat)
előjárósók (helyviszonyt kifejező)
névmások (személyes, kérdő, mutató, tagadó névmás)
kötőszók (egyes szórenddel állók)

határozószó (helyhatározó)
 módosító szó (tagadószó, indulatszó)

- 5.4. Mondatfajták (Modalitás szerint: kijelentő, kérdő, felszólító. Szerkezet alapján: egyszerű és összetett).
 5.5. Leggyakrabban használt nyelvhelyességi és helyesírási szabályok és írásjelek alkalmazása.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Közismereti témák

– *Életmód, életvezetés*

Bemutatkozás, család, napirend, egészség, az emberi test, testrészek, testápolás, közérzet, szabadidő, sport.

– *Közösségi élet*

Étkezés, ételek, egyszerű receptek, családi ünnepek, születésnap.

– *Iskola, oktatás*

Órarend, tantárgyak, osztályterem, olvasás, képregények, játék, nemzetiségi gyermekjátékok.

– *Kulturális élet és média*

TV, számítógép, nyomtatott sajtó termékei, magyarországi német táncok, dalok, népi játékok.

– *Környezet, gazdasági élet, technika*

Otthon, települések, falvak, a magyarországi németek települései, épületek.

Bevásárlás, zöldségek, gyümölcsök.

Természet, évszakok, időjárás.

– *Politika és történelem*

Együttműködés, szerepek, az együttélés szabályai az osztályon és iskolán belül, munkamegosztás, a német nemzetiség mindennapjai.

– *Német nyelv*

Az egyes témákkal kapcsolatos néhány helyi nyelvjárási kifejezés.

6.2. Irodalom

Szerzők és művek.

– *Népköltészet*: német és magyarországi német mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild, Regine Metzler: *Hoppe, hoppe Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in Ungarndeutsche Studien 2*.

– *Német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Christian Morgenstern, James Krüss, Josef Guggenmos, Christine Nöstlinger. Gyűjtemények: Edina Rieder-Erdőfy: *Kinderstimmen*; Hans-Joachim Gelberg: *Überall und neben dir – Gedichte für Kinder*.

– *Magyarországi német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valeria Koch. Gyűjtemények: *Igele-Bigele*; Michaelis: *Der Zauberhut*.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak a mesékben, olvasmányokban.

5-8. évfolyam

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása.

Beszédhallás, hallás utáni értés. Hallás utáni egyszerű információk értelmezése.

Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése.

Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.

Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása.

Szövegek feldolgozása, átalakítása.

- 1.2. A beszédképesség fejlesztése.

Élmények, benyomások elmesélése egyszerű mondat szerkezetekkel.

Párbeszédben adott szituációnak megfelelő reagálás.

Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.

Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.

Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemezése.

Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.
Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.
Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.
Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Szövegértés.
Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.
- 2.2. Szövegtípusok felismerése (pl. szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek). Egyszerűbb autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.
- 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép, a szövegtípusnak megfelelő formai jegyek használata (bekezdés, tagolás, levélforma).
- 3.2. Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.
- 3.3. Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.
- 3.4. Rövid, érvelő szöveg alkotása.
A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, e-mail, SMS, csetelés).
- 3.5. Kreatív szövegalkotás, kitalált történet írása (pl. mese, képregény).
Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.
Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.
A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése.
Kommunikációs célok megvalósítása; szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Olvasási technikák alkalmazása.
Könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.
- 4.2. Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése mind szóban, mind írásban.
- 4.3. Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.
- 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).
- 4.5. Tanulást támogató eljárások.
Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.
Szótanulás (pl. szókétyák segítségével).
Következtetés a szavak jelentésére a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.
Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.
Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
Prezentációs technikák elsajátítása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek.
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
Nyelvváltozatok.
Nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, beszédtempó).

Szófajok:

ige – igeidők (Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur I.)
 a *sein, haben, werden* segédigék, módbeli segédigék Präteritumban
 aktív, szenvedő szerkezetek jelen időben
 kijelentő mód, feltételes mód (*könnte, sollte, würde + Infinitiv*)
 felszólító mód
 elváló, nem elváló igekötők,
 visszaható igék
 főnév – nemek, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben
 melléknév – ragozás alany, tárgy és részes esetben, fokozás, állítmányi használat
 számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése
 névmás – személyes névmások, kérdő, tagadó, határozatlan, visszaható, általános vonatkozó névmások
 határozószók – hely, idő és módhatározók
 előjárósók – időhatározói viszonyok, tárgy és részes esettel álló előjárósók
 kötőszók – mellérendelő kötőszók (*und, oder, aber*), okhatározói (*weil*)
 módosítószók
 Mondattan – kijelentő mondat, kérdő mondat, indirekt kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat.
 szerkezet alapján: egyszerű és összetett (okhatározói mellékmondatok, vonatkozó értelmű mellékmondatok, időhatározói mellékmondatok, feltételes értelmű mellékmondatok, célhatározói mellékmondatok.

Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Közismereti témák

– *Életmód, életvezetés*

Emberi kapcsolatok, barátok, baráti kör, alkalmazkodás, az egyén és közösség, konfliktusok egymás között, a felnőttekkel, mindennapi tevékenységek, napirend, a család mindennapjai.

Egészséges életmód, betegségek, orvosnál.

Szabadidős tevékenységek, hobby, sport.

– *Társadalmi környezet*

Ételek, étkezési szokások, egészséges táplálkozás, főzés, étteremben, gyorséttermek, készételek, a német nyelvterület jellegzetes ételei, a magyarországi németek jellegzetes ételei.

Ünnepek, jellegzetes német ünnepek, a magyarországi németek szokásai és ünnepei.

Életmód ma és régen, iskola, lakókörnyezet, a magyarországi németek falvai, lakás és életkörülmények.

– *Tanulás, oktatás, munka*

Iskolai mindennapok, napirend, órarend, a tanulási folyamat, tanulási módszerek.

Iskolában, épület, osztályterem, iskolai struktúra, továbbtanulás, iskolán kívüli tevékenységek, iskolai és iskolán kívüli tanulási módok.

Munka világa, hagyományos és mai szakmák.

– *Kulturális élet, média*

Zene, mint kulturális hagyomány, a magyarországi németek népzenei öröksége, népdalok, néptánc.

A média világa, a magyarországi német média ifjúsági adásai, mellékletei (*Unser Bildschirm, Neue Zeitung, Deutscher Kalender*), iskolaiújság, a német nyelvterület fiataloknak szó TV- és rádióműsorai, az internet szerepe, közösségi oldalak.

– *Környezet, technika világa*

Életkörülmények, lakhely, környezet, évszakok, időjárás, környezetvédelem, lokális, regionális problémák, helyi környezetvédelem, utazás, szálláslehetőségek, életmód német nyelvterületen, infrastruktúra, közintézmények, közlekedés, szolgáltatások, vásárlás, orvosi ellátás, állatvédelem, állattartás, kézművesség.

Turizmus, nyaralás, utazás, az utazások típusai, közlekedési eszközök, vendéglátás, földrajzi ismeretek a német nyelvű országokról, hazánkban a magyarországi németek által lakott területekről.

– *Politika és történelem*

Az együttélés szabályai, magyarországi nemzetiségek, a magyarországi német nemzetiség, a német nemzetiség jogai és kötelességei.

Betekintés a nemzetiségi politika témakörébe. A magyarországi németek településtörténete. A német nyelvterületű országok közigazgatási tagozódása.

– *Német nyelv*

A magyarországi német és német nyelvjárások.

6.2. Irodalom

Szerzők és művek.

– *Népköltészet*: német és magyarországi német mondókák, népdalok, népi játékok, népmesék, mondák, közmondások. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild, Regine Metzler: *Hoppe, hoppe Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen* – in: *Ungarndeutsche Studien 2*.

– *Német szerzők versei, meséi, elbeszélései, egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények részletei* (pl. Janosch: *Tiger und Bär im Straßenverkehr*; Helme Heine: *Freunde*; Luis Murschetz: *Der Maulwurf Grabowski*; James Krüss, Hans Manz, Josef Guggelmos).

– *Magyarországi német szerzők versei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Engelbert Rittinger, Valeria Koch. Gyűjtemények: *Igele-Bigele, Zauberhut, Jahresringe, Teufelsgipfel*.

6.3. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.4. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

6. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (szeretet, együttérzés, segítőkészség).

7.2. Zenei, képzőművészeti vonatkozások a német nemzetiség kultúrájából.

7.3. Az irodalom társművészete: filmes és színházi feldolgozások.

9-12. évfolyam

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.

Beszédszándékok (tájékoztató, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés) beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.

Hallott szöveg fő gondolatmenetének követése, összefoglalása.

1.2. Összefüggő hallott szöveg (kiselőadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása, érvek logikus elrendezése a szövegben.

Képek, ábrák, diagramok leírása, értelmezése.

1.3. Érvelés, vita, állásfoglalás.

Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.

Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.

Különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma megoldási javaslat.

Vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

2.1. Szövegértés.

A szöveg tartalmának, fontos gondolatainak megfelelő értelmezése.

Fontos információk, adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, vagy a részletes olvasás révén.

Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.

2.2. Szövegértési stratégiák különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.

2.3. Szövegelemzési eljárások.

Állásfoglalás. A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése.

Szövegekkel kapcsolatban saját vélemény megfogalmazása.

2.4. Közvetítés: német nyelvű szövegek fontos információinak magyar, illetve német nyelven történő összefoglalása.

2.5. Ábrák, képek, illusztrációk felhasználása a szöveg mondanivalója alapján.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.

3.2. Szövegalkotás.

Szövegtípusok (elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél) jellemzői. Egyes szövegtípusok formai és tartalmi jegyei alapján önálló szövegek szerkesztése.

Összefüggések érzékeltetése, gondolati tagolás.

Különböző forrásokból származó információk egy írásműben történő értékelése, értelmezése, szintézis alkotása.

A német nyelvű média, internetes portálok felhasználása.

3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, alapvető retorikai ismeretek.

3.4. Helyesírás: a szófaji és a mondattani ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. A német nyelv vonatkozásában kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.

4.2. Tanulást támogató eljárások.

Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak használata.

Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásokkal.

Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.

Szépirodalmi művek, részletek értelmezése.

4.3. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás, rendszerezés, következtetések levonása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a német nemzetiség anyanyelvéről

5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.

A személyközi kommunikáció.

Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.

5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.

A német helyesírás alapjai.

A német nyelv megjelenési formái.

Nemzetiségi nyelvhasználat.

Diáknyelv.

5.3. Retorikai alapismeretek: az előbeszéd fajtái.

5.4. Gyakran használt szó- és mondatalkotási szabályok felismerése és alkalmazása.

5.5. Stílus és jelentés.

Stíluselemek felismerése.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Közismereti témák

– *Életmód, életvezetés*

Társadalmi csoportok, szubkultúrák, divatos irányzatok, egyéniség, alkalmazkodás.

Az egyéni élet tervezése, jövőbeli tervek, szakmai élet – magánélet kilátásai, egészséges életmód,

egészséges táplálkozás, betegségek.

Kábítószer fogyasztás, függőség.

Sport, extrém sport, élsport, veszélyek és felelősség.

Szabadidős szokások, fogyasztói szokások.

– *Társadalmi környezet*

Étkezési kultúra, élelmiszerek, gasztronómia, éttermi kultúra, főzés, reklámok, alapvető szükségletek, luxus.

Szolgáltatások, posta, bank, pénzváltás, utazásszervezés, utazási irodák.

Hagyományok, kulturális örökség, hagyományok változása, a hagyományok identitást meghatározó szerepe.

Nemzetiségi kultúrák, a haza és az identitás fogalma.

Városi élet – vidéki élet, a német nemzetiség fálvainak kulturális élete.

Globalitás, helyi kultúra, az európai Unió, határok nélkülség, többnyelvűség.

– *Iskola, oktatás*

Oktatás, tanulás Magyarországon és a német nyelvű országokban.

A magyarországi németek iskolarendszere.

Iskolák a múltban és ma.

Műveltség, szakmaszerzés, munkanélkülség.

Továbbtanulás, pályaválasztás.

Főiskolai, egyetemi tanulmányok, ösztöndíjak.

– *Kultúra, média*

Irodalom, film, zene, modern művészetek a német nyelvű országokban.

A hazai német nemzetiségi művészek, képzőművészek bemutatása.

Információáramlás, tájékoztatás, véleményalkotás, az internet szerepe.

A magyarországi német nemzetiségi TV- és a rádióműsorok ismerete.

Német nyelvű könnyűzenei alkotások.

– *Környezet, technika világa*

A technika és a gazdaság fejlődése, találmányok, túlnépesedés.

Környezetvédelem, projektek.

Problémák és kihívások, érdekellentétek.

Aktuális kérdéseket megszólaltató irodalmi alkotások, színdarabok, filmek.

– *Politika és történelem*

Tudatosság, öntudat, személyi szabadság, szolidaritás, társadalmi felelősség.

Nemzetiségi politika, a magyarországi németiség politikai, társadalmi szervezetei, ifjúsági szervezetek, német nemzetiségi önkormányzatok, nemzetiségi választások.

A második világháború utáni német történelem főbb eseményei (Az NSZK és az NDK létrejötte. A fal. Az NDK politikai rendszere, emberi sorsok. A fal ledöntése. Az újraegyesítés és következményei.).

– *Német nyelv*

A német nyelv változatai.

A magyarországi németek nyelvhasználata, nyelvjárások.

A német nyelv szerepe Európában és a nagyvilágban.

Kétnyelvűség, többnyelvűség.

6.2. Irodalom

Ifjúsági irodalom, a magyarországi német nemzetiség irodalma, művek értelmezése, összefüggések feltárása.

Német nyelvű sajtó, hír, tudósítás, kommentár, interjú, riport, hirdetés, szórakoztató mellékletek, bulvársajtó, reklámok.

A magyarországi német nyelvű sajtó.

Magyarországi német média, a TV és a rádió nemzetiségi műsorainak ismerete.

Szerzők és művek.

– *Magyarországi német írók, költők alkotásainak műközpontú elemzése.* Szerzők: pl. Georg Wittmann, Ludwig Fischer, Engelbert Rittinger, Georg Fath, Josef Mikonya, Franz Zeltner, Claus Klotz, Valéria Koch, Erika Áts, Josef Michaelis, Robert Becker, Angela Korb művei.

– Lessing fabulái közül kettő.

– Egy-egy Goethe, Schiller, Heine költemény, ill. ballada (pl. Goethe: *Mailed, Heidenröslein, Wanderers Nachtlied, Erlkönig*; Schiller: *Der Handschuh*; Heine: *Die Loreley*).

– Egy szabadon választott ifjúsági regény vagy krimi feldolgozása (pl. Erich Kästner: *Emil und die Detektive*; E.T.A. Hoffmann: *Das Fräulein von Scuderi*; Nöstlinger: *Die Ilse ist weg*; Mirjam Pressler: *Bitterschokolade*; Hans-Peter Richter: *Damals war es Friedrich*).

– Rövid történetek. Szerzők: pl. Heinrich Böll, Wolfgang Borchert, Edith Schreiber-Wicke.

– Egy színmű megtekintése színházban német nyelven.

– Dalszövegek a német pop-rock zene köréből.

6.3. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

6.4. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

6.5. A ballada és a „Kurzgeschichte” jellemzői.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. A kulturális hagyomány szerepe a nemzetiségi identitás és a helyi kötődés kialakításában.

7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet irodalmi megjelenítése.

2. Német népismeret

(Valamennyi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben – időben
5. A reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanuló saját személye, család, rokoni viszonyok.	A település lakossága, élete, személyes élmények alapján.	Ismeretszerzés tanórákon és források segítségével a magyarországi németiség történelméről, földrajzáról és kultúrájáról.	A hazai németiség történelmének és jelenének tudatos feldolgozása. A magyarországi németiség történelmi szerepének áttekintése, a betelepítéstől a jelenkorig. Ok és okozati összefüggés feltárása emberi sorsok bemutatásán keresztül.
Ismerkedés a hagyományokkal és szokásokkal tapasztalás alapján.	Családi és egyházi ünnepek, illetve a naptári év szokásainak és hagyományainak felelevenítése tapasztalás és olvasmányélmény alapján.	A naptári évhez és a valláshoz kötődő ünnepek és szokások ismerete és bemutatása. Családi és egyházi ünnepek, szokások felelevenítése, dramatizálása, megjelenítése projekteken.	A hagyományok jellegének, lényegének és eredetének feldolgozása, ismerete. A hagyományok megváltozása, mai megjelenési formái. Egyéni és csoportos projektek kidolgozása.
Életmód (munka, étkezés, kert, ruházkodás) régen és ma személyes élmények alapján.	Betekintés nyerése életmódba, szokásokba, konyhaművészetbe, ruházatba. A szerzett ismeretek rendszerezése tanórán és bemutatása.	A régi és a mai főzési és étkezési szokások jellegzetességei a német családokban. Projektek készítése, ezek prezentálása.	Hagyományos és modern konyha, egészséges étkezés. Az étkezés gazdasági vonatkozásai.
Hagyományos kézműves foglalkozások megismerése a lakóhelyen.	Régi foglalkozások és termékeinek megismerése a lakóhelyen vagy környékén. Projektek készítése a témában.	Betekintés nyerése a német paraszti és iparos világ mindennapi életébe tájházak kiállításainak megtekintésével vagy projekteken keresztül gyűjtőmunkával. Hagyományos kézműves mesterségek (pl. mézeskalácssütő, kékfestő) megismerése, műhelyek, kiállítások megtekintése.	Jellemző foglalkozások és munkaerőpiac, tanulási lehetőségek régen és ma.
A helyi népviselet	A helyi népviselet	A népviselet ismerete	Öltözködés régen és ma.

ruhadarabjainak felismerése.	hétköznapi és ünnepi ruhadarabjainak megismerése.	regionális szinten személyes tapasztalás és fényképek alapján. Jellemző motívumok és színek megnevezése.	A népviselet elemeinek szerepe a mai öltözködésben. A viselet, mint az identitás kifejezése.
Egyszerű dalok, körjátékok, táncok ismerete.	Népdalok és néhány jellemző néptánc megtanulása. Hangszerek megismerése.	A német népdal- és néptáncok jellemző jegyeinek megismerése. Népdalok tanulása, ezek jellemzői. Néhány néptánc megtanulása, gyűjtése a lakóhelyen.	A hazai német zenei- és néptánc hagyományok feldolgozása kutatómunka és szakirodalom alapján. A hagyományos zene-, dal- és táncmotívumok megjelenése modern feldolgozásokban.
A korosztálynak megfelelő média: színdarab megtekintése, szokások dramatizált előadása. A hazai német tévéadás gyerekeknek szóló programjai és a Neue Zeitung gyerekvatának rendszeres figyelemmel kísérése.	A korosztálynak megfelelő média: színdarab megtekintése, szokások dramatizált előadása. A hazai német tévéadás gyerekeknek szóló programjai és a Neue Zeitung gyerekvatának rendszeres figyelemmel kísérése.	A magyarországi német média megjelenési formáinak ismerete: elektronikus és nyomtatott sajtó.	A magyarországi német média megjelenési formáinak (elektronikus és nyomtatott sajtó) ismerete, vélemény alkotása és kommentálás.
Együttműködés és felelősségvállalás a mindennapokban: családban és iskolában.	Szabályok felállítása és betartása a tanulók személyes életterében.	A „nemzetiség” fogalmának definiálása, a magyarországi németek területi megoszlása és érdekképviselete.	A nemzetiség önszerveződésének lehetősége és megvalósulásuk helyben és országosan. A nemzetiségi jogok gyakorlásának lehetőségei a fiatalok és felnőttek számára játékos (szerepjáték) formában.
Az életkori sajátosságoknak megfelelően tanítói irányítással tárgyi és szellemi értékek gyűjtése. Cselekvésközpontú és tapasztaláson alapuló tanulás.	Információk gyűjtése adott témához. A tanultak felhasználása irányított feladathelyzetekben. A gyakorolt prezentációs technikák feladatnak megfelelő alkalmazása.	Téma projektalapú feldolgozása és bemutatása csoportosan. Szakirodalom feldolgozása tanári segítséggel, a jegyzetelés, lényegkiemelés technikájának elsajátítása. Ismert prezentációs technikák alkalmazása a feladatnak és célcsoportnak megfelelően.	Kutatómunka az érettségi vizsga témakörei kapcsán bármely témában: egyéni és csoportos projektek kivitelezése. Prezentációs technikák önálló kiválasztása és alkalmazása. Szakirodalom önálló feldolgozása, a jegyzetelés, lényegkiemelés alkalmazása. A szakirodalmi hivatkozások jelölésének alkalmazása.

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Adott téma kapcsán kérdések megválaszolása. A „régii” és „mai” közti különbségek felismerése.	Kérdések megfogalmazása a tárgyaló témával kapcsolatban.	Adott témában összefüggések felismerése tanári irányítással.	Összefüggések felismerése és feltárása a németiséget érintő témákban, pl. a történelmi események és a nemzetiség mai helyzete között. Önálló véleményalkotás.
A népek és népcsoportok különbözőségeinek felismerése.	A német népcsoport egyéni arculatának jellemzői. Első lépések a hovatartozás felismerése felé.	A hazai németiség történetének ismerete és figyelemmel kísérése. Más népcsoportokkal való együttélés kérdései személyes és olvasmányélmények alapján. Az identitás tudatosságának fejlesztése.	Önálló vélemény kialakítása a német nemzetiség múltjáról és jelenéről, az életmód, a kultúra és a politika témaköreinek vitás kérdéseiben. Az identitás tudatossága.
A népcsoport kultúrájának és hagyományainak megismerése játékos formában. A kultúra és a hagyományápolás szépségének és fontosságának felismertetése.	A nemzetiség életéből vett jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Hagyományok újjáélesztése.	Önálló vélemény és kérdések megfogalmazása eseményekről, jelenségekről, személyekről, a nemzetiség elmúlt és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban.	Források, történelmi és publicisztikai írások elemzése során az ok-okozati viszonyok feltárása. A történelmi hitelesség vizsgálata szépirodalmi művek és filmek üzenetében.
A lakóhely néhány gyakran használt nyelvjárási kifejezéseinek megértése és alkalmazása adott témához kapcsolódóan.	Nyelvjárási kifejezések és irodalmi nyelvi változataik összevetése.	A hazai német nyelvjárások területi megoszlása és néhány jellemzőjének ismerete.	A német nyelv megjelenési formái: nyelvjárás és irodalmi nyelv, nyelvhasználat. A nyelv és identitás összefüggéseinek felismerése. A „nyelvi kisebbség” fogalmának tudatos használata.
Felelősségvállalás a mindennapokban: család, iskola, barátok.	Szabályok felállításának betartása, a jogokkal való élés a mindennapokban.	A német anyanemzet és a magyarországi németiség kultúrájának és történelmének kapcsolódási pontjai. A különböző népcsoportok egymás mellett élésének formái. Az iskolai partnerkapcsolatok lehetőségeinek kihasználása az anyanemzet és a hazai németiség együttműködésében.	A hazai nemzetiségek jogainak, törvényességi háttérének ismerete, annak kritikus szemlélete. A hazai németiség nemzetközi kapcsolatainak és szerepének ismerete, kritikai bemutatása a múltban és jelenben. A személyes identitás felvállalása. Aktív részvétel az ifjúsági szervezetek munkájában. A népcsoport jövőképének alakításában tudatos szerepvállalás.

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Beszélgetés a családban és rokonságban a nemzetiséghez tartozó személyekkel életükről.	A településen interjúk készítése, beszélgetés, irányított gyűjtőmunka tanári segítséggel.	Források (nyomtatott, szóbeli, média) olvasása és értelmezése az adott témában, szóbeli órai prezentáció, beszélgetésben aktív részvétel.	Nemzetiségi témákról folyó vitákban való aktív részvétel, érvelés a saját álláspont mellett. Tudósítás a németiség kulturális és politikai eseményeiről. Interjúkészítés aktuális kérdésekről.
Témákhoz kötődő nyelvjárási szavak felismerése és reprodukciója a korosztálynak megfelelően.	Témákhoz kötődő nyelvjárási szavak felismerése, reprodukciója és gyűjtése a korosztálynak megfelelően.	A nyelvjárási szókincs irányított bővítése feladatok segítségével.	Összefüggő nyelvjárási szöveg átültetése az irodalmi német nyelvbe irányítással.
Párbeszéd kommunikációs helyzetekben egyetértés, kétség/bizonytalanság, elutasítás kifejezése egyszerű nyelvi eszközökkel.	Párbeszéd kommunikációs helyzetekben egyetértés, kétség/bizonytalanság, elutasítás kifejezése változatos nyelvi eszközökkel.	Párbeszéd kommunikációs helyzetekben mások szóbeli megnyilatkozásainak összefoglalása, a lényegi megállapítások kiemelése és azokkal kapcsolatban állásfoglalás.	Párbeszéd kommunikációs helyzetekben érvelés, a szakmaiság elve alapján, az egyetértés, illetve elutasítás indoklása differenciált nyelvi eszközökkel.
Lírai, elbeszélő és dramatikus szövegek előadása, szerepjáték alakítása.	Lírai, elbeszélő és dramatikus szövegek előadása a műfaj elvárásainak megfelelő formában és intonációval.	Lírai, elbeszélő és dramatikus szövegek előadása, a szerepek megformálása, a testbeszéd és szöveg összhangba hozása.	Saját és idegen szövegek megtervezése és előadása a szövegfajtának és a szándékolt hatásnak megfelelően.
Osztályprojektek kapcsán szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról. Rajzok, modellek, makettek készítése, azok bemutatása.	Projekt munkák bemutatása írásban és szóban.	Projekt munkák bemutatása írásban és szóban, azok kapcsán vélemény megformálása. Az írott és elektronikus média megbeszélése tanórán. Beszélgetés azok kapcsán a korosztálynak megfelelő szinten a nemzetiségpolitika témaköreiről.	Önálló projekt prezentáció. Témákhoz kapcsolódóan vitás kérdések felvetése, vélemények ütköztetése. Beszámoló a német rádió- és tévé műsorok, valamint a német nyelvű sajtó témaválasztásairól és objektív tájékoztatásáról.
A szöveg lényegi információinak megnevezése.	A szöveg, vagy annak egy bekezdése lényegi információ tartalmának megnevezése. Az egyszerűen megfogalmazott információk egymástól való elkülönítése.	A szöveg, vagy annak egy bekezdése lényegi információ tartalmának megnevezése. A megfogalmazott információk egymástól való elkülönítése a feladat elvárásainak megfelelően, illetve a problémafelvetés	Komplex szöveg információ tartalmának és/vagy egy bekezdésének lényegi elemeinek nyelviileg differenciált megnevezése. A szöveg információinak részleteiben való megértése és a feladat

		tükrében való alkalmazása.	elvárásainak megfelelő, illetve a problémafelvetés tükrében való alkalmazása.
--	--	----------------------------	---

4. Tájékozódás térben – időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az idő tagolására és múlására (család régen és ma) vonatkozó kifejezések helyes használata.	Az idő tagolására szolgáló kifejezések bővítése: a történelmi idő kifejezések (évszázad) alkalmazása.	Tájékozódás az időben nyomtatott és elektronikus ismeretforrások segítségével.	A történelmi sorsfordulókkal és a nemzetiség mai helyzetére vonatkozó ismeretekkel kapcsolatos időbeli tájékozódás.
A helyet meghatározó kifejezések elsajátítása és gyakorlása. Múltbeli események elmesélése rövid mondatokban. A projektek kapcsán meglátogatott falvak, illetve azokon belüli épületek elhelyezkedése.	A településre vonatkozó helymeghatározások (templom, iskola, temető). Település keletkezése. Földrajzi tájékozódás a tanult, illetve gyűjtött ismeretekhez kapcsolódóan. Múzeumlátogatás, a falvak elrendezése, alaprajza.	A népesség betelepítésével kapcsolatos helyismeret: térképhasználat. Magyarország németek lakta területeinek ismerete. A hazai népesség intézményeinek elhelyezkedése és funkciója.	A hazai népesség területi elhelyezkedése a betelepítéstől napjainkig. A népcsoport helyzetének elemzése a történelem során és a mai helyzet kapcsán különböző adatok és ismeretforrások tükrében (népszámlálási adatok, sajtó, internet). A népcsoport intézményei, azok honlapjairól információk gyűjtése.

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanulóknak alakuljon ki az a felismerés, hogy a népcsoportokhoz való tartozás kulturális többletet jelent.	A tanulók keressenek választ olyan kérdésekre, amelyek identitásuk kialakulásához vezetnek: kik tartoznak az egyes népcsoportokhoz, kik a németek, hogyan élnek együtt a többségi nemzettel stb.	A tanulóknak alakuljon ki az igény az identitás vállalására: foglalkoztassák olyan kérdéseket, mint a gyökereik, a népcsoport nyelve, kultúrája, helyzete, nemzetiségpolitikai vonatkozásai.	Az önkifejezés formája: a tanulók tudatosan vállalják hovatartozásukat és tudják azt kifejezésre juttatni.
A tanulókat foglalkoztassák olyan kérdések, amelyek arra irányulnak, hogy hasonlóak társaikhoz és mégis kicsit mások.	A tanulókat foglalkoztassa az a problematika, hogy mit jelent számukra németnek lenni.	Tudatosuljon a tanulóknak, hogy többféle identitása is lehet egy embernek, találják meg a számukra legfontosabb értékeket.	A tanulók legyenek nyitottak más nyelvek és kultúrák iránt. Ismerjék saját gyökereiket és legyen pozitív jövőkéjük.
A tanulók érdeklődjenek családjuk gyökerei iránt: családfa készítése.	A tanulók érdeklődjenek családjuk és a népcsoport múltja és gyökerei iránt.	A tanulók ismerjék fel a nyelvtudás előnyeit és fontosságát a saját maguk és népcsoportjuk számára.	A tanulók ismerjék a nyelvtudásban és a népcsoportokhoz való tartozásban rejlő lehetőségeket és ezzel kapcsolatos kötelességeiket.

A család régen és ma, az együttélés szokásrendszere.	A tanulók találják meg a korábban élt generációk értékeit, hasonlítsák össze a mai értékrenddel.	Alakuljon ki a másság megértése és elfogadása.	Legyen jellemző a tolerancia, alakuljon ki a konfliktuskezelés, problémamegoldás képessége.
--	--	--	---

Közműveltségi tartalmak

1. A tantárgy sajátosságai

A népismeret tantárgy sajátos és egyben központi helyet foglal el a nemzetiségi nevelésben. Elsődleges célja a meglévő identitás megőrzése és a hiányzó kialakítása. A tanulók megismerik gyökereiket, a népműveltség életmódját családjuk példáján és a szellemi és tárgyi hagyaték kapcsán. Megismerik a népzenei és néptánc hagyományokat, azokat a gyakorlatban alkalmazni tudják. Megismerkednek a naptári év szokásaival és a családdal kapcsolatos hagyományokkal, tudnak a korosztályuknak megfelelő gyűjtőmunkát végezni és az eredményeket bemutatni. Ismerik a magyarországi német nép- és műköltészet alkotásait, néhányat szöveghűen felidéznek, tudnak dramatizált népszokásokat előadni. Az ismeretszerzéssel párhuzamosan bővül szókincsük és fejlődik nyelvi kompetenciájuk is. Megtanulják a népcsoporttal kapcsolatos történelmi eseményeket értékelni és ezek kihatásait elemezni, amely egyben elengedhetetlen része a nemzetiségpolitikai szerepvállalásnak. Fontos ismérve a tantárgynak, hogy kooperatív és nyitott munkaformákat alkalmaz, ezzel is hozzájárulva a tananyag élmény közeli és változatos feldolgozásához.

2. A tantárgy tantervének vázlatos felépítése:

1-4. évfolyam

- Család, rokoni viszonyok, generációk együttélése.
- Naptári ünnepek, szokások.
- Lakóhely (iskola, templom, tájház stb.) és közvetlen környezet (ház berendezése, használati eszközök, háziállatok, növények).
- Néhány népi mesterség, termékek (pl. csuhébabák, tojásfestés, mézeskalácssütés, babakészítés).
- Népviselet.
- Étkezési szokások.
- A magyarországi németek nyelve: nyelvjárási szavak, irodalmi nyelv.
- Dalok, táncok, gyermekjátékok.
- *Népköltészet*: magyarországi német és német mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták. Gyűjtemények: pl. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe, Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in: Ungarndeutsche Studien 2*.
- *Magyarországi német szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései*. Szerzők: pl. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valentin Pintz, Engelbert Rittinger, Valeria Koch. Gyűjtemények: *Igele-Bigele; Zauberhut*.

5-8. évfolyam

- Naptári évhez kapcsolódó népszokások, az évszakokhoz kapcsolódó munkálatok.
- Lakóhely és lakóház, ezek berendezése, tájházak és berendezéseik. Ház körüli munkálatok. Dülőnevek.
- Tájházak, németek lakta vidékek.
- Étkezési szokások, a német konyha sajátosságai, tartósítás.
- Az iskola régen és ma.
- Szabadidő eltöltése, szórakozás régen és ma.
- Népviselet.
- Népi gyógy módok.
- Népzene és néptánc.
- A magyarországi németek hagyományai, nyelve, kultúrája. A nyelvvel kapcsolatos ismeretek: történetek,

- témákhoz kapcsolódó kifejezések.
- A magyarországi német média. Írott és elektronikus sajtó, kiadványok.
- A magyarországi németek betelepítése.
- Kisebbségek Európában és hazánkban, szimbólumok.
- Német nyelvjárási területek.
- *Népköltészet*: mesék és mondák Ede Herger, Karl Vargha, Josef Michaelis gyűjteményeiből és feldolgozásaiból.
- *A magyarországi német irodalom néhány alkotása*. Szerzők: pl. Josef Michaelis, Valeria Koch, Georg Fath, Engelbert Rittinger.
- *Dialogikus szövegek, jelenetek előadása* (pl. ünnepekhez kapcsolódó jelenetek, feldolgozott mesék), egy német nyelvű színházi előadás megtekintése.

9-12. évfolyam

- A család: gondolkodás, értékrend, az értékek változása (szólások, közmondások tükrében).
- A magyarországi németek története a korai kapcsolatoktól a 18. századi betelepítésen át napjainkig.
- A népcsoport helye és szerepe az anyaországgal és Európával való kapcsolatban.
- A népszokások és azok eredete.
- Környezet: települések és azok formái, berendezése, dülönevek.
- Népviselet.
- Népi mesterségek.
- Étkezési szokások.
- Nyelv és identitás. Azonosságtudat kifejezése. A nyelv szerepe: anyanyelv, a nemzetiség nyelve, idegen nyelv.
- A német nyelv megjelenési formái: nyelvjárások Magyarországon és a német nyelvterületen, irodalmi nyelv.
- Nemzetiségek Magyarországon: nemzetiségi törvény, iskolarendszer, a népcsoportok helyzete, nemzetiségpolitika, önkormányzati rendszer, választások.
- Művészeti alkotások és alkotók (zene, képzőművészet).
- *Magyarországi német irodalom*: a nemzetiségi lét tematikus visszatükröződése, nyolc-tíz prózai mű (szerzők: pl. Josef Mikonya, Ludwig Fischer, Franz Sziebert, Stefan Raile, Claus Klotz, Angela Korb, Valeria Koch, Martin Thomann, Christina Arnold); tíz-tizenöt lírai alkotás (szerzők: pl. Valeria Koch, Engelberg Rittinger, Robert Becker, Josef Michaelis, Claus Klotz, Franz Zeltner, Koloman Brenner, Angela Korb, Nelu Bradean-Ebinger, Georg Fath, Erika Áts, Alfred Manz, Béla Bayer, Christina Arnold).

1.1. Deutsche Sprache und Literatur

(für Erziehung und Unterricht in der Muttersprache und zweisprachigen Unterricht)

Förderungsaufgaben

Die Struktur der Förderungsaufgaben

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte
2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte
3. Gestaltung schriftlicher Texte
4. Förderung der Lernkompetenz
5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität
6. Literatur, Interpretation literarischer Werke
7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

Entwicklung der zum Selbstaussdruck und zum partnerschaftlichen und gesellschaftlichen Dialog notwendigen sprachlichen Kompetenzen. Herausbildung eines sprachlichen Musters, das dem Gesprächspartner und der Sprechsituation angepasst ist. Verstehen verbaler und nonverbaler Elemente mündlicher Texte. Bestrebung nach Verstehen, Reflexion von Verstehensfehlern und Korrektur. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
verständlich und artikuliert sprechen, eine richtige Aussprache in Alltagssituationen und bei der Rezitation von Gedichten und Prosatexten anwenden, Anweisungen und Mitteilungen verstehen und der Sprechsituation angepasst antworten.	sich in kommunikativen Alltagssituationen sicher orientieren und die Mitteilungen in einfachen, verständlichen Sätzen ausdrücken.	sich an verschiedenen Kommunikationsprozessen beteiligen und den eigenen Standpunkt mit Begründungen und Argumenten unterstützen.	sich an den Kommunikationsprozess flexibel anpassen, sich differenziert ausdrücken, seine Gedanken anspruchsvoll, das Wesentliche hervorhebend, sachgerecht formulieren, einen verständlichen, sprachlich differenzierten Wortschatz der Sprechabsicht entsprechend gebrauchen.
in verschiedenen Situationen kurze Dialoge führen, über Beobachtungen und Erlebnisse in einigen zusammenhängenden Sätzen sprechen, aufgrund der Gestaltung von Texten und Visualisierungen den Informationsgehalt eines Textes global benennen, über Bilder einige Sätze formulieren, auf Lehrerfragen reagieren.	verschiedene Kommunikationsformen anwenden: Fragen stellen, antworten, seine Meinung äußern, argumentieren, aufgrund der Gestaltung von Texten die Textsorte benennen, den Informationsgehalt eines Textes (Textabschnittes) global benennen, den wesentlichen Inhalt nicht linearer Texte benennen.	einen gehörten Text wiedergeben, nach Vorbereitung über Erlebtes berichten, die eigene Meinung formulieren, bzw. nach gegebenem Gesichtspunkt neu gestalten, den Informationsgehalt und den Hauptgedanken eines Textes (Textabschnittes) wiedergeben, die Textsorte, die Gattung und die Textsorte des nichtlinearen Textes benennen.	Germanismen der Situation entsprechend gebrauchen, die Intonation in allen Sprechsituationen korrekt anwenden, den Einklang von Kommunikation und Metakommunikation zur Geltung bringen, Stellung nehmen, Argumentationstechniken, und einen logischen Gedankengang anwenden, den Informationsgehalt und den Hauptgedanken eines Textes (Textabschnittes) sprachlich differenziert wiedergeben.
den Inhalt von Texten in zusammenhängenden Sätzen zusammenfassen.	die grundlegenden Höflichkeitsformen und die nonverbalen sprachlichen Ausdrucksmittel in verschiedenen Sprechsituationen anwenden.	über interessante Ereignisse mit bekannten Persönlichkeiten ein Interview führen.	den Wortschatz der Standardsprache und der Hochsprache differenziert anwenden, das Gelesene, Gesehene und Gehörte mit entsprechendem Wortschatz und Wendungen wiedergeben, verschiedene mündliche Textsorten produzieren.
Aussage-, Frage- und Ausrufesätze richtig bilden und betonen, Bilder und Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln benennen.	Bilder und Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln beschreiben, in der Klasse ein kurzes Interview führen, und kurz darüber berichten.	lyrische, epische und szenische Texte (eventuell Mundarttexte) vortragen, Bilder und Illustrationen mit einfachen sprachlichen Mitteln, hinsichtlich der subjektiven Wirkung auf den Leser/Hörer beschreiben.	sich mit Bildern und Illustrationen unter Beachtung vorgegebener Aspekte auseinandersetzen.
lyrische, epische und szenische Texte vortragen, Rollenspiele spielen.	lyrische, epische und szenische Texte in einer der Gattung entsprechenden	lyrische, epische und szenische Texte vortragen, die Rollen gestalten, den	eigene und fremde Texte der Textsorte und der Wirkungsabsicht gemäß

	Gestaltung und Intonation vortragen.	Zusammenhang zwischen Körpersprache und Text schaffen, Erzählperspektiven untersuchen und dazu Stellung nehmen.	bearbeiten und vortragen, einzelne Situationen und deren Vorgeschehen, sowie Konfliktsituationen im Text- und Zeitzusammenhang deuten.
in dialogischen Kommunikationssituationen seine/ihre Meinung, Zustimmung, Zweifel/Unsicherheit und Ablehnung mit einfachen sprachlichen Mitteln formulieren.	in dialogischen Kommunikationssituationen seine/ihre Meinung, Zustimmung, Zweifel/Unsicherheit und Ablehnung mit adäquaten sprachlichen Mitteln formulieren.	in dialogischen Kommunikationssituationen die Mitteilungen anderer sachgemäß zusammenfassen, das Wesentliche hervorheben und dazu Stellung nehmen.	in dialogischen Kommunikationssituationen sachgemäß argumentieren, die Zustimmung bzw. Abneigung mit differenzierten sprachlichen Mitteln begründen.
mündlich geäußerte deutsche und ungarische Wendungen in der anderen Sprache wiedergeben.	kurze deutsche und ungarische mündliche Äußerungen in ihrem Sinngehalt in der anderen Sprache zusammenfassen.	Deutsche und ungarische mündliche Äußerungen in ihren Hauptaussagen in der anderen Sprache wiedergeben.	Längere bzw. komplexere deutsche und ungarische Äußerungen oder Texte inhaltlich differenziert in der anderen Sprache wiedergeben.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

Vertiefung und Differenzierung der altersgemäßen Kompetenzen in den Bereichen Lesen und Textverstehen. Das verstehende laute und stille Lesen, das mündliche und schriftliche Anwenden des Verstandenen von den elementaren Aufgabenlösungen über die Gespräche bis zur selbstständigen Textproduktion. Erkennen der Intention des Autors, Bewertung der Beziehung zum Gesagten, Beurteilung der formulierten Meinung. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
dem Alter entsprechende literarische und Sachtexte laut und still, verstehend lesen.	bekannte literarische und Sachtexte fließend und verstehend lesen, sie deuten und kurz zusammenfassen.	bekannte und unbekannte literarische und Sachtexte laut und still verstehend lesen, und ihren Inhalt kurz zusammenfassen.	literarische, publizistische und Fachtexte verstehend lesen, deutend vorlesen, ihren Inhalt zusammenfassen.
die wesentlichen Informationen im Text benennen.	den wesentlichen Informationsgehalt eines Textes oder Textabschnittes benennen.	den wesentlichen Informationsgehalt eines Textes oder Textabschnittes benennen, die Informationen isolieren und der Aufgaben- bzw. Problemstellung entsprechend anwenden.	den Informationsgehalt eines komplexen Textes und/oder die wesentlichen Informationen eines Textabschnittes sprachlich differenziert benennen, die Informationen eines Textes im Detail verstehen und der Aufgaben- bzw. Problemstellung entsprechend anwenden.
in Kenntnis des Textes die Textsorte benennen.	die Gattungsmerkmale verschiedener literarischer und Sachtexte erkennen und benennen.	differenzierte literarische und Sachtexte verstehen und sie der Aufgabenstellung entsprechend anwenden.	differenzierte literarische und Sachtexte verstehen und sie der Aufgabenstellung entsprechend deuten.
mit einfachen sprachlichen Mitteln die Wirkung des Textes wiedergeben.	die leicht erkennbaren sprachlichen Mittel benennen, die die subjektive Wirkung hervorrufen.	die bedeutendsten sprachlichen Mittel benennen, die die subjektive Wirkung hervorrufen.	anhand der sprachlichen Mittel, die die subjektive Wirkung hervorrufen, die Absicht des Autors erkennen.
Bilder und Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln benennen.	Bilder und Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln beschreiben.	Bilder und Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln hinsichtlich ihrer subjektiven	Bilder und Illustrationen der Aufgabenstellung gemäß interpretieren.

		Wirkung auf den Leser beschreiben.	
allgemein bekannte deutsche und ungarische Wendungen in der anderen Sprache wiedergeben.	kurze deutsche und ungarische Äußerungen und Inhalte selbstständig und mit Hilfe eines Wörterbuches in der anderen Sprache wiedergeben.	das Wesen deutscher und ungarischer Äußerungen und Inhalte in der anderen Sprache zusammenfassen.	längere schriftliche und mündliche deutsche und ungarische Texte in der anderen Sprache wiedergeben.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

Kennen lernen der Norm der muttersprachlichen schriftlichen Kommunikation, dem Alter entsprechende Schreibtechnik, leserliche Schrift, ästhetisches Schriftbild, sichere Orthographie, Isolierung von Informationen, Notizen- und Skizzenanfertigung, Hervorhebung des Wesentlichen. Problemorientierung, Stellungnahme, Ausdruck des eigenen Standpunktes, kreatives Schreiben. Kenntnis der Textsorten. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
die Besonderheiten des Zeichensystems der deutschen Sprache anwenden, Sätze und kurze Texte abschreiben.	leserlich und gegliedert, nach einem Diktat in gutem Tempo und mit Einhaltung der Orthographieregeln schreiben.	leserlich, ästhetisch schön und strukturiert schreiben, die Regeln der Rechtschreibung, Grammatik und Sprachrichtigkeit anwenden.	leserlich, ästhetisch schön und strukturiert schreiben, die Regeln der Rechtschreibung, Grammatik und Sprachrichtigkeit bewusst anwenden, sich selbst korrigieren.
vorgegebene Strukturen und sprachliche Ausdrucksmittel anwenden.	mit vorgegebenen Strukturen und einfachen sprachlichen Ausdrucksmitteln situationsgemäße Texte gestalten.	mit vorgegebenen Strukturen und einfachen sprachlichen Ausdrucksmitteln informelle und formalisierte Texte gestalten.	mit Beachtung vorgegebener Gesichtspunkte informelle und formalisierte Texte mit differenzierten sprachlichen Mitteln gestalten.
ein bestimmtes Thema aufgrund von Fragen mit einfachen sprachlichen Mitteln zusammenfassen.	ein bestimmtes Thema mit einfachen sprachlichen Mitteln und mit Erwähnung der wesentlichen Elemente zusammenfassen bzw. vergleichen.	Ähnlichkeiten, Unterschiede und Zusammenhänge eines Themas und der Darstellungsweise erschließen und beschreiben.	die zentralen Fakten des Themas systematisieren und sprachlich exakt beschreiben.
einfache Texte ergänzen oder umgestalten.	Texte umgestalten, ergänzen oder weiterentwickeln (z.B. eine begonnene Geschichte fortsetzen und beenden).	Selbstständig Texte mit Beachtung der Charakteristika der Textsorte gestalten.	selbstständig Texte mit Beachtung der Charakteristika der Textsorte gestalten, eine Stellungnahme formulieren, Perspektivenwechsel anwenden und Projektarbeiten anfertigen.
häufig vorkommende deutsche und ungarische Wendungen sinngemäß übersetzen.	kurze deutsche und ungarische Wendungen sinngemäß selbstständig und mit Hilfe eines Wörterbuches übersetzen.	einfache deutsche und ungarische Texte mit Hilfe eines Wörterbuches übersetzen.	deutsche und ungarische Texte verschiedener Gattungen und differenzierter Sprache mit Hilfe eines Wörterbuches übersetzen.

4. Förderung der Lernkompetenz

Gruppendynamische und individuelle Techniken zur Aneignung der Grundbildung, sowie Erwerbung und Bearbeitung des Wissens für das effektive Lernen. Kenntnis dieser Techniken und der das Lernen fördernden

Verfahren, das Üben ihrer Anwendung. Kultivierte und effektive Nutzung der Bibliothek und des Internets.
Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
ein Wörterheft führen und benutzen.	selbstständig ein Wörterheft führen und benutzen, zweisprachige Wörterbücher im Spracherwerbsprozess anwenden.	Wortkarten anfertigen und mit ihnen arbeiten, zweisprachige Wörterbücher im Spracherwerbsprozess selbstständig benutzen.	einsprachige und Internetwörterbücher benutzen.
Wortschatz mit eingeübten Techniken (Wort- und Bildkarten, Übungen, Spiele etc.) selbstständig üben.	die Bedeutung von Wörtern aus dem Kontext erschließen.	Wörter dem Grundwort entsprechend Wortfamilien zuordnen.	Wörter mit Hilfe von Wörterbüchern differenziert erläutern.
Printmedien zum Gewinnen von Informationen nutzen (z.B. Kinderwörterbuch/ Bildwörterbuch).	Printmedien zum Gewinnen von Informationen, zur Wortschatzerweiterung und zur Abfassung einfacher Aufsätze nutzen (z.B. zweisprachiges Wörterbuch).	Printmedien zum Gewinnen von Informationen, zur Wortschatzerweiterung und zur Abfassung von Aufsätzen weitgehend selbstständig nutzen (z.B. zweisprachiges Wörterbuch).	Printmedien und elektronische Medien zum Gewinnen von Informationen, sowie zur Abfassung von Aufsätzen selbstständig nutzen (z.B. einsprachiges Wörterbuch, Lexika, Internet).
einfachen Hörtexten nach mehrmaligem Hören Grundinformationen mit Hilfe des Lehrers entnehmen.	einfachen Hörtexten nach mehrmaligem Hören Grundinformationen entnehmen.	in einfachen Hörtexten selbstständig Grundinformationen auffinden.	Komplexeren Hörtexten Global- und Detailinformationen entnehmen.
geschriebenen Texten gezielt Basisinformationen entnehmen, ausgewählte Informationen aufgabengemäß markieren.	geschriebenen Texten Detailinformationen entnehmen, die wesentlichen Informationen einfacher Texte markieren.	unterschiedliche Lesetechniken (global, selektiv, detailliert) und Markierungstechniken zur Bearbeitung von Texten anwenden (z.B.: optische Markierung), Schlüsselwörter hervorheben.	Techniken zur inhaltlichen Erschließung von Texten selbstständig einsetzen (z.B. Notizen machen, Stichpunkte finden, gliedern, kategorisieren, vereinfachen, strukturieren durch Cluster oder Mind-Maps), den Inhalt von Texten zusammenfassen.
Informationen mit einfachen Redemitteln verständlich ausdrücken.	Informationen mit aufeinander bezogenen einfachen Sätzen darstellen.	Informationen mit aufeinander bezogenen Sätzen, auch in Nebensatzkonstruktionen darstellen.	Merkmale und Funktionen mündlicher und schriftlicher Textsorten erkennen und sach-, situations- und adressatengerecht einsetzen.
bekannte Inhalte visualisieren.	geübte Präsentationstechniken aufgabengerecht einsetzen.	bekannte Präsentationstechniken situations- und adressatengerecht einsetzen.	Präsentationstechniken selbstständig auswählen und einsetzen.

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

Erwerb von grammatikalischen Kenntnissen zum differenzierten und anspruchsvollen Sprachgebrauch. Anwendung der Kenntnisse bezüglich des Textes (Struktur, Funktionalität, Bedeutung und Stil) bei der Textproduktion und beim Verstehen, bzw. bei der Analyse der Texte. Die Förderung und der Besitz der

sprachlichen Kultur sichern die erfolgreiche Sozialisation der SchülerInnen, tragen zu ihrem adäquaten Selbstwertgefühl bei, und ermöglichen ihnen die anspruchsvolle Ausdrucksweise. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
an der routinemäßigen Kommunikation im Unterricht teilnehmen und Unterrichtsgegenstände bearbeiten.	an einfachen Kommunikationssituationen relativ sicher teilnehmen und Unterrichtsgegenstände bearbeiten.	sich zu Unterrichtsgegenständen und über einige Themen des Alltagslebens mit einem ausreichend großen Wortschatz und sprachlichen Ausdrucksmitteln äußern, Wendungen und Umschreibungen gebrauchen.	an der Kommunikation mit einem ausreichend flexibel gebrauchtem Bestand an Redemitteln und idiomatischen Wendungen teilnehmen.
häufig gebrauchte morphologische und syntaktische Strukturen entsprechend anwenden.	im Unterricht häufig gebrauchte, eine größere Anzahl von morphologischen und syntaktischen Strukturen sicher und korrekt anwenden.	die im Unterricht häufig gebrauchten morphologischen und syntaktischen Strukturen korrekt anwenden, ihre Funktionen und Zusammenhänge erkennen.	häufig gebrauchte morphologische und syntaktische Formen automatisiert und ohne Systemfehler anwenden, sich selbst korrigieren.
das gelernte standardsprachliche Repertoire des Deutschen trotz merklichen Akzents mit wenigen Fehlern aussprechen und intonieren.	das gelernte standardsprachliche Repertoire des Deutschen trotz merklichen Akzents richtig aussprechen und intonieren.	gut verständlich sprechen und richtig intonieren.	klar und natürlich sprechen und intonieren, die Intonation der Aussage gemäß variieren.
Bekannte Wörter und kurze Redewendungen fehlerfrei abschreiben, die Bedeutungen der Satzabschlusszeichen erkennen.	bekannte Wörter, Basisstrukturen, kurze eigene Texte orthographisch hinreichend sicher abschreiben, die wichtigsten Satzzeichen in eigenen Textproduktionen weitgehend korrekt anwenden.	die erworbenen Basisstrukturen orthographisch weitgehend richtig schreiben, elementare formale und inhaltliche Zeichensetzungsregeln weitgehend korrekt anwenden.	Texte weitgehend fehlerfrei abschreiben, die grundlegenden orthographischen und Zeichensetzungsregeln fehlerfrei anwenden, und damit die Textaussage untermauern.
Elemente der ähnlichen und abweichenden Satzbildung der deutschen und ungarischen Sprache an Beispielen erkennen.	die Merkmale des Sprachgebrauchs mit Hilfe verschiedener Texte erkennen., den Sprachveränderungsprozess durch mundartliche und standarddeutsche Texte erkennen.	Elemente der ähnlichen und abweichenden Strukturen der ungarischen und deutschen Sprache durch Beispiele darstellen.	Gründe der sprachlichen Veränderungen aufdecken, stilistische Unterschiede der Synonyme erkennen.
den örtlichen Dialekt durch einzelne Wörter und kurze Reime wiedergeben, themenbezogene Ausdrücke im örtlichen Dialekt erkennen.	den örtlichen Dialekt durch häufig verwendete Ausdrücke und Texte erkennen.	die Wechselwirkung der Dialekte und der Literatursprache durch Beispiele darstellen.	in Forschungsarbeit Ähnlichkeiten und Unterschiede der deutschen Literatursprache und des Dialektes, sowie der ungarischen Sprache belegen, die Rolle der deutschen Sprache in Europa und auf der ganzen Welt und die Bedeutung der Zwei- bzw. Mehrsprachigkeit erkennen.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

Das Lesen als Erfahrung des Kunstgenusses, das positive Verhältnis zum Lesen fördern. Erkenntnis, Verständnis und Interpretation der spezifischen Ausdrucksformen der Literatur. Die Traditionen der Werke und der Gattungen als Bezugspunkt zum Verstehen des Kunstwerkes. Sensibilität für die Erschließung der Werte, Probleme, Fragen und Zweifel in den literarischen Werken. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
kurze epische und lyrische Werke mit Hilfe des Lehrers lesen und ihre Inhalte zusammenfassen.	kurze epische und lyrische Werke selbstständig lesen, ihre Inhalte zusammenfassen und ihre Gattung benennen.	Erzählungen, kurze Geschichten, lyrische Werke selbstständig lesen, den Inhalt der Werke zusammenfassen, die Rollen charakterisieren, die Aussage der Werke formulieren.	Werke der deutschsprachigen Literatur werkbezogen interpretieren und sie nach Epoche und Stilrichtung einordnen, selbstständig lesen.
Werke der ungarndeutschen Literatur lesen, Kindersprüche, -reime auswendig erlernen.	kurze Gedichte und Werke der ungarndeutschen Literatur lesen, ihren Inhalt verstehen und zusammenfassen, kurze Geschichten dramatisieren.	Werke der ungarndeutschen Literatur lesen und interpretieren, Stellung nehmen, charakterisieren.	durch Werke der ungarndeutschen Literatur die Schicksalsfragen der Volksgruppe erkennen, zur Problematik Stellung nehmen und sich damit identifizieren.
Moderne Gattungen, Märchen, Bildgeschichten, Comics lesen, ihren Inhalt zusammenfassen	moderne Gattungen, Märchen, Bildgeschichten, Comics lesen, vorspielen, kreativ schreiben, anhand eines traditionellen Märchens Comics erstellen.	einen zeitgenössischen Jugendroman – nach Interesse der Schüler – lesen und bearbeiten, die Handlung und Personen charakterisieren.	zeitgenössische literarische Werke lesen und interpretieren.
das Wesen der literarischen Werke verstehen, ihren Inhalt kurz zusammenfassen, die bekanntesten Gattungen benennen.	das Wesen der literarischen Werke verstehen, ihren Inhalt kurz zusammenfassen, die Gattungen benennen und kurz charakterisieren.	den Inhalt und die Aussage der literarischen Texte sprachlich adäquat formulieren, literarische Werke interpretieren, einfache dichterische Bilder deuten.	die inhaltlichen und formalen Merkmale der drei literarischen Genre erkennen, die Werke den Gattungen zuordnen, literarische Werke nach Gesichtspunkten interpretieren.
ein dem Alter entsprechendes Hörspiel, Theaterstück, Musical anschauen, eventuell aufführen.	ein dem Alter entsprechendes Hörspiel, Theaterstück, Musical anschauen, eventuell aufführen.	aus den verwandten Kunstgattungen Filme und Fotos anschauen und besprechen, ein Theaterstück in der Deutschen Bühne Ungarn anschauen und dieses in der Unterrichtsstunde bearbeiten.	spezielle künstlerische Ausdrucksmittel, Filme anschauen, und sie mit den gegebenen literarischen Werken vergleichen.

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

Selbstständiges Denken, die Kultiviertheit der Selbstdarstellung, das Erkennen, das Verständnis und der darauf bauende Respekt des kulturellen und historischen Andersseins. Das Erkennen und das Verstehen des Andersseins, aufbauend auf die Kenntnis der eigenen Kultur; die Bewusstmachung dessen, dass sich die Anerkennung des Andersseins in erster Linie auf Kenntnissen basiert. Selbstständige Urteilsbildung in gesellschaftlichen, historischen, moralischen und ästhetischen Fragen. Fähigkeit zum Konfliktmanagement und zum selbstständigen Wissenserwerb. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
die Begriffe des Schönen und Hässlichen in Bezug auf Alltagserlebnisse anwenden.	kurze Meinung über die Wirkung der Erlebnisse und der Lektüren verfassen.	differenziertere sprachliche Formen des Gefallens, Nicht-Gefallens anwenden.	den Geschmackssinn, das ethische und ästhetische Bewusstsein, die Kreativität selbständig entwickeln.
das Gute vom Schlechten in Bezug auf Alltags- und Literaturerlebnisse unterscheiden.	das Gute und das Schlechte, das Recht und die Gerechtigkeit in literarischen und in Sachtexten erkennen.	die Rolle der Gerechtigkeit und Sichtweise, den Konflikt zwischen persönlicher und gemeinschaftlicher Gerechtigkeit in verschiedenen Texten verstehen.	Erscheinungen der Gerechtigkeit und der Moral im Leben des Individuums und der Gesellschaft erkennen, auf sie reflektieren, sich in moralischen Fragen orientieren.
Alltagskonflikte durch Spiele (Puppenspiel, Situationsübung) erleben.	Verfahren der Konfliktbehandlung erkennen.	die Behandlung der Konflikte des Individuums und der Gemeinschaft anstreben.	individuelle Konfliktbehandlungsstrategien und Verfahren herausarbeiten und anwenden.
die kulturelle Vielfalt im Alltagsleben wahrnehmen.	die kulturelle Vielfalt im Alltagsleben wahrnehmen; einige Erscheinungen aus dem Alltagsleben darstellen.	andere Kulturen verstehen und miteinander vergleichen.	die historische Sichtweise bewusst und selbstständig entwickeln, das Anderssein akzeptieren, behandeln und darauf reflektieren.

Bereiche der Allgemeinbildung

Jahrgangsstufe 1-4

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

- 1.1. Verstehen gesprochener Sprache, Hörverstehen.
Verstehen gesprochener Texte.
Lautbildung, Wortklang, richtiger Akzent.
- 1.2. Satz- und textphonetische Mittel/Intonation.
- 1.3. Förderung der Sprechfertigkeit. Produktion mündlicher Texte.
Aussagen, Fragen, Glückwünsche, Wünsche genau formulieren. Formale Elemente der Wendungen zur Begrüßung, zum Abschied, zur Vorstellung genau kennen und anwenden.
Wendungen zum Erteilen und Einholen von Auskünften anwenden und Bitten äußern.
Der Situation angepasster richtiger Wortgebrauch, Satzbildung, Dialog, Rollenspiel.
Mit Hilfe von Bildern, Illustrationen kurze Geschichten, Märchen vortragen, dramatisieren.
Gedichte, Lieder, Sprüche auswendig lernen.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

- 2.1. Geschriebene deutsche Texte lesen und verstehen.
- 2.2. Sich im Text orientieren: das Wesentliche hervorheben, im Detail lesen, erneutes Lesen, nach Aussagen und nach Angaben suchen, Skizze erstellen, den Inhalt wiedergeben, Textinhalte vorspielen, visualisieren.
Richtige und falsche Aussagen unterscheiden.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

- 3.1. Schriftzeichen.
Geschriebene Klein- und Großbuchstaben, Buchstabenverbindung, Wort, Wortgefüge, Satz, Text.

- 3.2. Produktion geschriebener Texte.
Sätze verbinden, Textmuster, Perspektiven, Themenwahl, Stoffsammlung, Methoden der Stoffsammlung.
Zu Texten Überschriften wählen, den Ideengehalt logisch ordnen.
Texte nach vorgegebenen Gesichtspunkten verfassen.
Geordnetes Schriftbild.

4. Förderung der Lernkompetenz

- 4.1. Deutschsprachige Kinderzeitschriften lesen; Volksmärchen als Hörbücher, kindgerechte Beiträge der ungarndeutschen Presse (in Printform und elektronisch) kennen lernen.
4.2. Lerntechniken: Vokabelheft, Bildwörterbuch benutzen.
Lerntechniken erwerben (Wortkarten, Übungen, spielerische Methoden, einfache Datenrecherche).
4.3. Gedichte, Lieder, Sprüche auswendig lernen.
4.4. Textbearbeitungstechniken und Denkvorgänge (Fragen stellen, Informationen ordnen, Vergleich, Informationen der Aufgabenstellung entsprechend in Texten auffinden, bezeichnen und darstellen, nach gehörten und geschriebenen Texten Informationen verstehen, ordnen).

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

- 5.1. Grundlegende Kommunikationssituationen, Sprachmuster.
5.2. Bedeutung der Wörter, Wortschatz: feste Wortverbindungen, Sprichwörter, Sprüche.
5.3. Laut, Buchstabe, Wortsilbe, Wort, Morphem.
5.4. Wortarten:
Verb (Vollverb, Hilfsverb, Modalverb)
Substantiv (Genus und Numerus, Kasus, Nominativ, Akkusativ, Dativ)
Adjektiv (prädikativer und adverbialer Gebrauch, Graduierung)
Zahlwort, Artikel (bestimmt, unbestimmt)
Präpositionen (Lokale Präpositionen)
Pronomen (Personal-, Interrogativ-, Demonstrativ-, Negationspronomen)
Konjunktionen (gerade Wortfolge)
Adverb (Lokal- und Temporaladverb)
Modalwort (Verneinungswort, Ausruf)
5.5. Satzarten: Aussage-, Frage-, (Entscheidungs- und Ergänzungsfrage), Ausrufesatz. Einfacher Satz und neugeordnete zusammengesetzte Sätze.
5.6. Anwendung der meist benutzten Sprachrichtigkeitsnormen und Rechtschreibregeln, Anwendung der Schriftzeichen.
5.7. Örtliche dialektale Ausdrücke.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

- 6.1. Autoren und Werke.
– *Volksdichtung*: ungarndeutsche und deutsche Sprüche, Lieder, Auszählreime, Volksspiele, Rätsel, Märchen, Märchenarten. Sammlungen: z.B. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in: Ungarndeutsche Studien 2*.
– *Kindergedichte, Märchen, Erzählungen deutscher Autoren, Märchenromane von einfacher Struktur, Kinderromane* (z.B. Eric Carle: *Die kleine Raupe Nimmersatt*; Janosch: *Post für den Tiger, Oh, wie schön ist Panama*; Irina Korschunow: *Der Findenfuchs*; Gina Ruck-Pauqué: *Das Haus*; Friedl Hofbauer: *Was alles in der Schultasche ist*; Irmela Brender: *Wir*; Christian Morgenstern: *Die drei Spatzen*).
Autoren: z.B. James Krüss, Georg Bydlinski, Josef Guggenmos, Robert Reineck, Christine Nöstlinger, Ursula Wölfel, Eleonore Zuzak, Helga Höfle, Detlev Kersten, Ilse Kleberger, Jochen Krüger, Peter Hacks, Wolfgang Menzel, Manfred Mai, Hans Manz, Franz Wittkamp.
Sammlungen: Edina Rieder-Erdöfy: *Kinderstimmen*; Hans-Joachim Gelberg: *Überall und neben dir – Gedichte für Kinder*.
– *Kindergedichte, Märchen, Erzählungen ungarndeutscher Autoren*. Autoren: z.B. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valentin Pintz, Engelbert Rittinger, Valeria Koch.
Sammelbände: *Igele-Bigele; Zauberhut*.

- 6.2. Charakteristika der epischen Werke: Zeit, Ort, Personen, Elemente der Handlung.
- 6.3. Dichterische Sprache: Rhythmus, Reim, Strophe, Refrain.
- 6.4. Sachtexte: Familie, Alltagsleben, Situationen, Benehmen, menschliche Kontakte, Feiertage, Gesundheit, Natur- und Umweltschutz, Schule, kulturelles Leben, Medien.
- 6.5. Texte von Puppen- und dramatischen Spielen.

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

- 7.1. Moralische Entscheidungen, emotionale Inhalte in den Lektüren.
- 7.2. Übernahme von Verantwortung im alltäglichen Leben (Familie und Schule).

Jahrgangsstufe 5-8

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

- 1.1. Verstehen gesprochener Sprache, Hörtexte, Deuten von gehörten Informationen.
Verstehen, Interpretation und Produktion mündlicher Texte.
Hörverstehen, Verstehen nach Hören, Auslegung einfacher Informationen nach Hören.
Verstehen von Inhalten, Mitteilungen, Informationen nach Hören, darauf reflektieren.
Mündliche Zusammenfassung des Inhalts, der Hauptgedanken von gelesenen Texten.
Textbearbeitung, Textumgestaltung.
- 1.2. Verständliches, gut artikuliertes, zusammenhängendes Sprechen.
Erzählen von Erlebnissen, Impressionen mit den gelernten Satzkonstruktionen.
Reflexion im Dialog der Situation entsprechend.
Problemlösung, Klärung von Streitfällen, selbstständige Meinungsbildung.
Informationen einholen, Wünsche artikulieren, Auskunft geben.
Gegenstände, Sachen, Personen, Tiere charakterisieren.
Meinungsbildung anhand von Sprichwörtern und einigen Gedichten.
Gespräch, Diskussion mit einfachen, zusammenhängenden Wendungen.
Zusammenfassung mündlicher Aussagen, Stellungnahme.
Lyrische, epische und dramatisierte Texte stilgerecht vorlesen, auswendig lernen, Rollenspiel.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

- 2.1. Textverstehen.
Sinngerechtes Lesen. Lesestrategien (Daten isolieren, den Text überfliegen, detailliertes Lesen) bei Bearbeitung gedruckter und elektronischer Texte.
Einheiten des Verstehens – Wort, Ausdruck, Gliedsatz, Satz, Abschnitt, ganzer Text.
Den Unterschied zwischen Fakten und persönlicher Meinungen im Text erkennen.
- 2.2. Textsorten erkennen, (z.B. belletristische, populärwissenschaftliche, Lehrbuch- und Medientexte).
Authentische Texte, Artikel in Jugendzeitschriften verstehen.
- 2.3. Zusammenhang zwischen Darstellungen, Bildern, Illustrationen und Text. Bildbeschreibung mit einfachen sprachlichen Mitteln.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

- 3.1. Fließende Schreibtechnik, lesbares, überschaubares, den Ideengehalt widerspiegelndes, gegliedertes Schriftbild.
- 3.2. Textproduktion: Erlebnisse, erfundene Geschichten, Erzählung, Beschreibung, Charakterisierung.
- 3.3. Den Inhalt, die Handlung, Wendepunkte und Fragestellungen des Textes schriftlich zusammenfassen, interpretieren, bewerten.
- 3.4. Kurzen, argumentativen Text verfassen.
Schriftliche und elektronische Alltagstexte verfassen (Einladung, E-Mail, SMS, chatten).
Kreative Textproduktion, erfundene Geschichten schreiben (z.B. Märchen, Comics).

- 3.5. Verbindung zwischen Texten bzw. Illustrationen herstellen.
Eigene Meinung aufgrund eines kritischen Standpunkts über Texte ausdrücken.
Daten im Text nach vorgegebenen Gesichtspunkten systematisieren.
Umsetzung von Kommunikationszielen; Normen der Textgestaltung, des Stils, der Sprachrichtigkeit und der Rechtschreibung.

4. Förderung der Lernkompetenz

- 4.1. Anwendung von Lesetechniken.
Bibliothekbenutzung, sichere Internetbenutzung.
- 4.2. Die Informationen von Texten, den Inhalt literarischer Werke sowohl schriftlich als auch mündlich systematisiert zusammenfassen.
- 4.3. Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen Sachen, Erscheinungen, Geschehnissen, Themen literarischer Werke feststellen, Kriterien logisch gruppieren.
- 4.4. Operationen in der Textbearbeitung und im Denkvorgang (Gedankengang, Erklärungen, Schlussfolgerungen, Zusammenhänge).
- 4.5. Das Lernen unterstützende Strategien.
Text markieren, Schlüsselwörter hervorheben.
Wörter lernen (z.B. mit Hilfe von Wortkarten).
Auf die Bedeutung der Wörter schließen, anhand des Kontextes Wörter in Wortfamilien ordnen.
Notizen machen, nach Daten suchen, Recherchieren mit Hilfe von Print- und elektronischen Quellen, von Suchmaschinen, Wörterbuchgebrauch.
Skizzen mit verschiedenen Verfahren anfertigen.
Anhand von Notizen, Skizzen selbstständig (mündliche und schriftliche) Texte produzieren.
Präsentationstechniken erlernen.
- 4.6. Gedichte deutscher und ungarndeutscher Autoren nach freier Wahl auswendig lernen.

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

- 5.1. Kommunikationssituationen.
Normen sprachlichen Verhaltens, mündliche und schriftliche Formen der Kontaktaufnahme und Kontaktpflege.
- 5.2. Ziele und Faktoren des Kommunikationsvorganges, mündliche Kommunikationssituationen.
- 5.3. Sprachliche Vielfalt, sprachliche Toleranz.
Sprachvarietäten.
Sprachgebrauch der deutschen Nationalität.
- 5.4. Einfache, systembedingte Zusammenhänge zwischen den sprachlichen Einheiten.
Klang der Sprache (Akzent, Intonation, Sprechtempo).
Wortarten:
Verb – Tempora (Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur I.)
Die temporalen und modalen Hilfsverben im Präteritum
Aktiv- und Passivformen (Präsens, Präteritum, Perfekt)
Indikativ, Konjunktiv II (würde+Infinitiv)
Imperativ
Trennbare/nicht-trennbare Verben
Reflexive Verben
Substantiv – Genus und Numerus, Deklination nach bestimmtem und unbestimmtem Artikel im Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv
Adjektiv – Deklination (Nom., Akk., Dat.), Komparation, prädikativer Gebrauch
Kardinalzahlen – Ordinalzahlen, Zahlwörter – Datum und Uhrzeit
Pronomen – Personal- und Reflexivpronomen, Interrogativpronomen, Indefinitpronomen, Possessiv-, Demonstrativ-, Relativpronomen
Adverb – Lokal-, Temporal- und Modaladverbien
Präpositionen – temporale Präpositionen, Wechselpräpositionen
Konjunktionen – nebenordnende Konjunktionen (und, oder, aber), unterordnende Konjunktionen (weil, dann, darum, deswegen, trotzdem, dass, ob, als)
Modalwörter

Syntax –Aussagesatz, Fragesatz, indirekter Fragesatz, Imperativsatz, Wunschsatz, Unterordnung und Nebenordnung (Kausalsätze, Temporalsätze, Konjunktionalsätze, Finalsätze)
Normen der Schriftsprache, richtige Anwendung der Schriftzeichen.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

- 6.1. Genre und Gattung.
Epik, Lyrik, Drama.
Anekdote, Erzählung, Märchen, Sage, Novelle, Comic, Bildgeschichte, Auszüge aus Prosawerken, ein Jugendbuch, Hymne der Ungarndeutschen.
- 6.2. Komposition, Aufbau, Wirkung.
Perspektive, Nacherzählen, Handlung, Ort, Rollen, Beschreibung, Dialog, Charakterisierung, Situation, Szene, Absicht, Konflikt, Spannung, Höhepunkt, Wendepunkt.
- 6.3. Künstlerische Ausdrucksmittel, Stilmittel, ihre Funktion und Wirkung.
Wiederholung, Steigerung, Parallele, Gegensatz.
Direkte und übertragene Bedeutung.
- 6.4. Epische und dramatische Werke.
Aufbau, Elemente der Handlung, Wendepunkte, Personen, Helden, Haupt- und Nebenrollen, Anfang und Ende des Werkes.
- 6.5. Dramatisierungen: Text und Bewegung, Rolle, Beziehungen zwischen den Personen.
- 6.6. Analyse lyrischer Werke.
- 6.7. Themen und Motive.
Natur, Jahres- und Tageszeiten, Heimat, Familie, Kinder und Erwachsene, Mutproben, Abenteuer, Heldentum.
Sachtexte: Familie, persönliche Lebensgestaltung, Feierlichkeiten, Schule und Bildung, kulturelles Leben, Medien, Technik, Umwelt, Konflikte und ihre Lösungen, die deutsche Nationalität in Ungarn, deutschsprachige Länder, ungarndeutsche Mundarten.
- 6.8. Versform, Musikalität.
Rhythmus und Reim.
- 6.9. Autoren und Werke.
– *Epik: ungarndeutsche und deutsche Volks- und Kunstmärchen, Sagen* (z.B. Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*; Märchen von Janosch, Ede Herger, Karl Vargha, Josef Michaelis); Lügengeschichten (z.B. *Münchhausen*); ein Jugendbuch (z.B. Heine Helme: *Freunde*; Mira Lobe: *Das kleine Ich-bin-ich*; Janosch: *Tiger und Bär im Straßenverkehr*; Luis Murschetz: *Der Maulwurf Grabowski*; Peter Härtling: *Oma*; Christine Nöstlinger: *Die Ilse ist weg*; Leo Lionni: *Swimmy*).
– *Lyrik: Gedichte ungarndeutscher und deutscher Autoren*. Autoren: z.B. Paul Maar, Josef Guggenmos, Joachim Ringelnatz, James Krüss, Hans Manx, Martin Auer, Mira Lobe, Engelbert Rittinger, Josef Michaelis, Valeria Koch, Alfred Manx, Georg Fath.
– *Drama und Theater*: dialogische Texte, Szenen (z.B. Szenen an Feste gebunden, Märchenbearbeitungen), ein Theaterstück in der Deutschen Bühne Ungarn oder eine Filmaufnahme anschauen.

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

- 7.1. Begründung des literarischen Erlebnisses.
- 7.2. Moralische Entscheidungen, emotionale Inhalte (Gefühle, Gemütsbewegungen, Liebe, Mitleid, Hilfsbereitschaft, Angst, Vertrauen, Dankbarkeit).
- 7.3. Stilübungen, Dramatisierung.
- 7.4. Belletristik, Bearbeitungen literarischer Werke im Film und im Theater.

Jahrgangsstufe 9-12

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

- 1.1. Hören, Hörverstehen.
Verständliches, gut artikuliertes, zusammenhängendes Sprechen.

- Sprechabsichten (Informieren, Kontaktaufnahme, Gespräch, Überzeugung).
 Gedankengang gehörter Texte nachvollziehen, mündliche Zusammenfassung, Meinungsbildung.
- 1.2. Zusammenhängenden gehörten Texten (Referat, Präsentation) folgen, Schlüsselwörter auffinden.
 Argumente im Text logisch ordnen.
 Bilder, Darstellungen, Diagramme interpretieren.
 - 1.3. Argumentation, Diskussion, Stellungnahme.
 Argumentationen folgen, Wortmeldung, Abschluss eines Gesprächs.
 Logische Zusammenhänge darstellen, Folgerungen ziehen, selbstständige Entscheidungen treffen.
 Sich mit verschiedenen Rollen identifizieren, für Einzelprobleme Lösungen vorschlagen.
 Meinung artikulieren mit selbstständig gewählten sprachlichen Mitteln.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

- 2.1. Strategien zum Textverstehen.
 Strategien des lauten und stillen Lesens (Angaben auffinden, globales und detailliertes Lesen) bei der Erarbeitung gedruckter und elektronischer Texte.
 Merkmale von Lesens- und Texterschließungstechniken und Strategien (z.B. interpretierendes, kritisches und kreatives Lesen) anhand von gedruckten und elektronischen, linearen und nicht-linearen Texten sowie anderen visuellen Mitteilungen.
 Zusammenhang zwischen Zeichnung, Bild, Illustration und Text.
- 2.2. Operationen der Textinterpretation.
 Charakteristika von Texten unterschiedlichen kommunikativen Zieles (belletristische Texte, Sachtexte, Lehrbuchtexte, Medientexte).
 Interpretationstechniken der Gattung der literarischen Texte entsprechend.
 Rhetorik und Stilelemente der Texte.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

- 3.1. Textproduktion.
 Fließendes, lesbares, dem Ideengehalt entsprechend gut gegliedertes, geordnetes, überschaubares Schriftbild.
 Kommunikative und Gattungsmerkmale der Textsorten (Erzählung, Beschreibung, Charakterisierung, kurze Argumentation, Essay, Erörterung, Diskussion, Autobiographie, Motivationsbrief, Antrag, Blog, informeller und offizieller Brief).
 Kreatives Schreiben.
- 3.2. Kenntnisse in der Sprachrichtigkeit und Textlehre.
- 3.3. Rechtschreibung.
 Anwendung der morphologischen und syntaktischen Kenntnisse.

4. Förderung der Lernkompetenz

- 4.1. Kultivierte Bibliothek-, bewusste und sichere Internetnutzung.
- 4.2. Das Lernen unterstützende Operationen.
 Daten recherchieren und sammeln mit Hilfe gedruckter und elektronischer Quellen, einsprachige Wörterbücher, Bedeutungswörterbücher benutzen, Selektieren und Ordnen von Informationen.
 Techniken des Notierens und Skizzenerstellens.
 Methoden des Zitierens und der Quellenangabe.
 Selbstständiges Notieren.
 Anhand von Notizen und Skizzen selbstständige mündliche und schriftliche Textproduktion.
 Literarische Werke detailliert interpretieren.
- 4.3. Problemlösendes Denken und Textbearbeitung.
 Systematisierung, Schlussfolgerungen ziehen.

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

- 5.1. Kommunikationssituation, Gesprächspartner, Thema, Situation, Sprechabsicht.
 Interpersonale Kommunikation.

- Eigenheiten der öffentlichen Gruppen-, und Massenkommunikation.
Visuelle (nonverbale) Kommunikation.
- 5.2. Normen der geschriebenen und gesprochenen Sprache.
Grundlagen der deutschen Rechtschreibung.
Erscheinungsformen der deutschen Sprache.
Sprachgebrauch der deutschen Nationalität.
Schülersprache.
- 5.3. Das sprachliche System.
Zusammenhänge (morphologische, syntaktische und bedeutungsbedingte) zwischen den sprachlichen Einheiten.
Wortschatz, Phraseologie.
Wortarten:
Verb – Tempora (Präsens, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Futur I.)
Die temporalen und modalen Hilfsverben (Präsens, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Futur I.)
Aktiv und Passiv (Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I.)
Indikativ, Konjunktiv II, indirekte Rede
Imperativ
Trennbare / nicht-trennbare Verben
Reflexive Verben
Rektion der Verben
Substantiv – Genus und Numerus, Deklination im Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv
Adjektiv – Deklination, Komparation, prädikativer und attributiver Gebrauch, substantivierte Adjektive
Numerale – Kardinalzahlen, Ordinalzahlen, Zahlwörter, Datum und Uhrzeit
Pronomen – Personal- und Reflexivpronomen, Interrogativpronomen, Indefinitpronomen, Possessiv-, Demonstrativ-, Relativpronomen
Adverb – Lokal-, Temporal- und Modaladverbien
Präpositionen – temporale Präpositionen, Präpositionen mit Akkusativ, Dativ und Genitiv
Konjunktionen – nebenordnende Konjunktionen und unterordnende Konjunktionen Modalwörter
Syntax – Satzarten: Aussagesatz, Fragesatz, indirekter Fragesatz, Imperativsatz, Wunschsatz, alle Arten der Nebensätze, Infinitiv- und Partizipialkonstruktionen
Normen der Schriftsprache, richtige Anwendung der Schriftzeichen
- 5.4. Texte.
Textgestaltung (pragmatische, semantische und grammatikalische Aspekte).
Textsorten, Textarten, Textaufbau.
Internettexpte.
- 5.5. Sprachentwicklung, Veränderung der Sprache.
Zusammenhang zwischen Mundart und Hochsprache.
Deutsche und ungarndeutsche Mundarten.
- 5.6. Rhetorische Grundkenntnisse: Formen der Alltagssprache.
- 5.7. Stil und Bedeutung.
Stilelemente, Stilmittel in Sachtexten und literarischen Texten.
Stilarten.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

- 6.1. Merkmale der literarischen Gattungen.
Anekdote, Ballade, Erzählung, Novelle, Parodie, Parabel, Roman, Lied, Ode, Hymne, dramatisches Gedicht, Komödie, Tragödie, erörternde Prosa, Kurzgeschichte, Fabel.
- 6.2. Poetische Eigenheiten der literarischen Texte.
Erzähler, Perspektive, Nacherzählen, Handlung, Ort, Personen, Beschreibung, Dialog, Charakteristik, Charaktere, Heldentypen.
Gedichtssituation, lyrisches Ich, Rolle, Gedichtarten.
Situation, Aktion, Konflikt, Monolog, Dialog, Prolog, Epilog, Verzögerung, Szene.
Künstlerische Ausdrucksmittel, Stilmittel und ihre Funktionen, dichterische Bilder.
Metrik, Musikalität, Rhythmus.
- 6.3. Ästhetische Qualitäten.
Schön, hässlich, gehoben, humorvoll, grotesk, ironisch, absurd, tragisch, komisch, idyllisch, kathartisch.
- 6.4. Orientierung in der Kunst- und Literaturgeschichte

Zeitabschnitte, Zeitstile, Stilrichtungen (Aufklärung, Sturm und Drang, Klassik, Romantik, Realismus, Moderne).

6.5. Thema und Motiv.

(z.B. Trends und Mode in der Gesellschaft, Sucht, Extremsportarten, Tradition als Identität stiftendes Element, Schule und Bildung, die deutschsprachigen Länder, Umwelt, Mehrheit-Nationalität, Sprachvarietäten, Verantwortung, Studium im Ausland, Globalisierung, lebenslanges Lernen, Wirkung der Medien auf die Gesellschaft, Nationalitätenvertretung.)

6.6. Autoren und Werke.

– *Epik*: drei Fabeln von Lessing; Fontane: *Effi Briest* (Auszüge); Gerhard Hauptmann: *Bahnwärter Thiel*; drei Kurzgeschichten (Autoren: z.B. Borchert, Böll, Bichsel, Kaschnitz, Eichinger); zwei frei gewählte Jugendbücher (z.B. Daniel Höra: *Gedisst*; Christian Linker: *Blitzlichtgewitter*; Marlene Röder: *ZebraLand*; Hans-Peter Richter: *Damals war es Friedrich*; Agnes Hammer: *Herz, klopf!*); drei kurze zeitgenössische Prosawerke (Lehrbuch: Bunte Erde); ein zeitgenössischer Roman (z.B. Schlink: *Der Vorleser*); drei Parabeln von Franz Kafka.

– *Lyrik*: Goethe: *Prometheus, Willkommen und Abschied, Grenzen der Menschheit, Erbkönig, Zauberlehrling*; Schiller: *Der Handschuh*; Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen Caput I.*; zwei frei gewählte Gedichte (z.B. Buch der Lieder, Neue Gedichte); Joseph von Eichendorff: *Das zerbrochene Ringlein, Mondnacht*; zwei frei gewählte Gedichte von Rilke; fünf Gedichte aus der zeitgenössischen deutschsprachigen Literatur (Autoren: z.B. A. Kirsch, R. Kunze, W. Biermann, I. Bachmann, D. Grünbein); konkrete Poesie (Lehrbuch: Bunte Erde).

– *Drama*: dialogische Texte (Lehrbuch: Bunte Erde); Brecht: *Mutter Courage und ihre Kinder* (Auszüge); Dürrenmatt: *Der Besuch der alten Dame*.

– *Ungarndeutsche Literatur*: thematische Widerspiegelung des Minderheitendaseins; acht-zehn Prosawerke (Autoren: z.B. Josef Mikonya, Ludwig Fischer, Franz Sziebert, Stefan Raile, Claus Klotz, Angela Korb, Valeria Koch, Martin Thomann, Christina Arnold); zehn-fünfzehn lyrische Werke (Autoren: z.B. Valeria Koch, Engelbert Rittinger, Robert Becker, Josef Michaelis, Claus Klotz, Franz Zeltner, Koloman Brenner, Angela Korb, Nelu Bradean-Ebinger, Georg Fath, Erika Áts, Alfred Manz, Béla Bayer, Christina Arnold).

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

7.1. Literatur und kulturelle Tradition.

Identität, regionale Kultur, lokale Bindung.

7.2. Motive.

Einige grundlegende Situationen menschlichen Daseins, Motive, Metaphern, dichterische Bilder.

7.3. Analyse, Bewertung.

Verschiedene Interpretationstechniken von epischen, lyrischen und dramatischen Werken; Bedeutung und Bewertung.

1.2. Deutsche Sprache und Literatur

(Traditioneller, erweiterter und ergänzender Spracherziehung und -unterricht)

Förderungsaufgaben

Die Struktur der Förderungsaufgaben

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte
2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte
3. Gestaltung schriftlicher Texte
4. Förderung der Lernkompetenz
5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke
7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

Teilnahme an einfacher, alltäglicher Kommunikation, Beantwortung einfacher Fragen in bestimmten Themen. Einfacher und deutlicher Ausdruck des eigenen Erlebnisses, Gedankens, der eigenen Meinung, des Gefühls; ihre Abfassung in – der Sprechsituation entsprechenden – einfachen und zusammengesetzten Sätzen. Es werden keine grundlegenden Sprachrichtigkeitsfehler begangen. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
anhand von Fragen ein bestimmtes Thema bearbeiten.	anhand von Fragen ein bestimmtes Thema bearbeiten und es an die eigenen Alltagserfahrungen anknüpfen.	in einem zur Allgemeinbildung gehörenden Thema kritisch die Meinung äußern und Stellung nehmen.	in einem zusammengesetzten Thema kritisch die Meinung darlegen und dazu einen mit Argumenten untermauerten, eigenen Standpunkt vertreten.
den Inhalt von Texten/Lektüren nach bestimmten Gesichtspunkten zusammenhängend wiedergeben.	Inhalte/Informationen strukturiert und sachgerecht wiedergeben.	Inhalte/Informationen strukturiert, sachgerecht und in adäquater sprachlicher Form wiedergeben.	ein Thema mit Argumenten untermauert darstellen.
Gegenstände, Darstellungen und Ereignisse nach einem vorgegebenen System mit einfachen sprachlichen Mitteln beschreiben.	Gegenstände, Darstellungen und Ereignisse nach einem vorgegebenen System mit einfachen sprachlichen Mitteln im Wesentlichen ganz und nachvollziehbar beschreiben bzw. vergleichen.	bei Gegenständen, Darstellungen, Ereignissen oder Texten auf die Unterschiede hinweisen, nach nachvollziehbaren Gesichtspunkten logisch zusammengehörende Gruppen bilden.	einen wesentlichen Sachverhalt in seiner Vollständigkeit und nachvollziehbar, sprachlich adäquat erörtern.
lyrische, erzählende und dramatisierte Texte verständlich und deutlich vortragen.	lyrische, erzählende und dramatisierte Texte verständlich, deutlich und in der Gattung entsprechenden Vortragsweise vermitteln.	lyrische, erzählende und dramatisierte Texte verständlich, deutlich und in der Gattung entsprechenden Vortragsweise, in ihren Details differenziert – eventuell auch in der Mundart – vortragen.	eigene und fremde Texte der Gattung und der gewünschten Wirkung entsprechend planen und diese wirkungsvoll aufführen.
in dialogischen Kommunikationssituationen kurze, verständliche, sachgerechte Beiträge einbringen.	in dialogischen Kommunikationssituationen Feststellungen anderer aufgreifen und daran anknüpfen.	in dialogischen Kommunikationssituationen eigene, sachlich und logisch nachvollziehbare Argumente einbringen.	in dialogischen Kommunikationssituationen die Gedankengänge sachlich, logisch und sprachlich klar darstellen.
einfache Auskünfte geben, Fragen stellen, die Verständigungsschwierigkeiten zum Ausdruck bringen.	Aufgaben/Anweisungen zusammenfassen und eventuell weitergeben.	bei Informationsmangel abgezielt auf den Sachverhalt fragen.	in den deutschsprachigen Medien selbstständig gewonnene Informationen zusammenfassen.
sich mit vorgegebenen Redemitteln in das Unterrichtsgespräch einbringen.	sich mit bekannten Redemitteln selbstständig in das Unterrichtsgespräch einbringen.	sich auch in schulischen Lebenslagen außerhalb der Unterrichtsstunde orientieren und verständigen.	seine sprachlichen Äußerungen auf nichtvorhergesehene Kommunikationssituationen abstimmen.
aufgrund der Gestaltung von Texten oder der Kombination von Texten und Visualisierungen den	aufgrund der Gestaltung von Texten die Textsorte bestimmen, den Informationsgehalt eines	den Informationsgehalt eines einfachen Textes oder den Hauptgedanken eines Textabschnitts benennen, die	den Informationsgehalt und den/die Hauptgedanken eines Textes/ Textabschnitts sprachlich differenziert

Informationsgehalt eines Textes global benennen, zu den Bildern Sätze bilden, auf Lehrerfragen antworten.	Textes (Textabschnitts) global benennen, den wesentlichen Inhalt nicht linearer Texte beschreiben.	Textsorte/ literarische Gattung/ Art nichtlinearer Texte benennen.	wiedergeben.
mündlich geäußerte, formelhafte Redewendungen in ihrem Sinngehalt auf Ungarisch und auf Deutsch benennen.	kurze Inhalte auf Ungarisch und auf Deutsch zusammenfassen.	deutschsprachige Texte in ihren Schlüsselinformationen auf Ungarisch und auf Deutsch zusammenfassen.	längere Texte ungarisch und deutsch wiedergeben.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

Verstehen von Ausdrücken im Alltag, von grundlegenden Wendungen, die sich auf das Alltagsleben, auf die Familie, auf die Umgebung und Nationalität der SchülerInnen beziehen. Kompakte Wiedergabe des Inhaltes gelesener Texte, Recherche der Informationen, Hervorhebung der wesentlichen Inhalte des Textes. Verstehen der vermittelten Emotionen, Meinungen. Bereicherung des aktiven und passiven Wortschatzes der SchülerInnen. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
Texte mit vertrauter Struktur und Lexik (u.U. nach Wiederholung) mit Hilfe geschlossener Aufgaben umfassend verstehen.	Texte mit vertrauter Struktur und Lexik (u.U. nach Wiederholung) mit Hilfe textbezogener Aufgaben umfassend verstehen.	den Informationsgehalt von Texten (u.U. nach Wiederholung) verstehen und die Informationen aufgaben- bzw. problemorientiert anwenden.	auch komplexere Texte detailliert (u.U. nach Wiederholung) verstehen und die Informationen aufgaben- bzw. problemorientiert anwenden.
die Ergebnisse der Bearbeitung einer Aufgabe darstellen.	einen Sachverhalt unter einem leitenden Gesichtspunkt skizzieren.	die Relevanz von Texten für die Bearbeitung von Themen Anderen begründen.	die Relevanz von Texten und anderen Quellen für die Bearbeitung von Themen Anderen erläutern.
Texte ergänzen oder umgestalten.	Texte (reale oder fiktionale) ergänzen, weiterentwickeln oder umgestalten.	Texte dialogisieren.	sich mit Textproduktionen anderer auseinandersetzen.
häufige deutsche und ungarische Redewendungen in ihrem Sinngehalt in der anderen Sprache wiedergeben.	deutsche und ungarische Äußerungen in den Hauptaussagen sinngemäß in der anderen Sprache zusammenfassen.	die Schlüsselinformationen deutscher und ungarischer Texte inhaltlich richtig in der anderen Sprache zusammenfassen.	den Inhaltsgehalt längerer deutscher und ungarischer schriftlicher und mündlicher Texte in der anderen Sprache wiedergeben.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

Ausfüllung einfacher Formulare, Abfassung von Grußbotschaften, Nachrichten, privaten und amtlichen Briefen, Selbstbiografie. Abfassung eines einfachen, zusammenhängenden Textes in bekannten Alltagsthemen. Textproduktion mit Anwendung verschiedener Kommunikationsmittel: Erlebnisse, Ereignisse, Charakterisierung, Dialog. Darlegung von persönlicher Meinung und persönlichem Standpunkt über Probleme der Gegenwart. Es werden keine grundlegenden Sprachrichtigkeitsfehler begangen. Korrekte, selbstständige Darlegung des eigenen Standpunktes, Ergänzung, Neuschreibung, kreatives Schreiben. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
Bilder und andere Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln benennen.	Bilder und andere Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln beschreiben.	Bilder und andere Illustrationen mit sprachlich einfachen Mitteln auch hinsichtlich der subjektiven Wirkung beschreiben.	Bilder und andere Illustrationen der Aufgabenstellung gemäß interpretieren.
einfache Texte ergänzen und	vorgegebene Texte	selbstständig Texte mit	selbstständig Texte mit

umgestalten.	umgestalten, ergänzen oder weiterentwickeln (z.B. eine begonnene Geschichte fortsetzen und beenden).	Beachtung der Charakteristika der Textsorte gestalten.	Beachtung der Charakteristika der Textsorte gestalten, Stellungnahme formulieren, Perspektivenwechsel anwenden. Projektarbeiten anfertigen.
Inhalte von Texten in eine andere Darstellungsform bringen, wobei die eigene Deutung deutlich werden kann.	eine Textvorlage aufgrund der inhaltlichen und formalen Struktur angemessen gestalten oder beenden.	Handlungsverläufe rekonstruieren und Möglichkeiten alternativer Handlungen oder Lösungen entwerfen.	Texte gestalten mit Einhaltung der Charakteristika der Textsorte in einem ästhetisch geordneten, gut konstruierten Schriftbild.
vorgegebene Strukturen und sprachliche Ausdrucksmittel anwenden.	mit vorgegebenen Strukturen und einfachen sprachlichen Ausdrucksmitteln situationsgemäße Texte gestalten.	mit vorgegebenen Strukturen und einfachen sprachlichen Ausdrucksmitteln informelle und formalisierte Texte gestalten.	mit Beachtung vorgegebener Gesichtspunkte informelle und formalisierte Texte mit differenzierten sprachlichen Mitteln gestalten.
ein bestimmtes Thema aufgrund einfacher sprachlicher Mittel zusammenfassen.	ein bestimmtes Thema aufgrund einfacher sprachlicher Mittel und mit Erwähnung bzw. Vergleichung der wesentlichen Inhalte zusammenfassen.	Ähnlichkeiten, Unterschiede und Zusammenhänge der Darstellungsweise und der Ereignisse eines Themas erschließen und beschreiben.	die zentralen Fakten des Themas, die Darstellungsweise und die Ereignisse systematisieren und sprachlich exakt beschreiben.
häufig vorkommende deutsche und ungarische Wendungen sinngemäß übersetzen.	kurze deutsche und ungarische Wendungen sinngemäß mit Hilfe des Wörterbuches selbstständig übersetzen.	einfache deutsche und ungarische Texte mit Hilfe des Wörterbuches übersetzen.	deutsche und ungarische Texte verschiedener Gattungen und differenzierter Sprache mit Hilfe des Wörterbuches übersetzen.

4. Förderung der Lernkompetenz

Gruppendynamische und individuelle Techniken zur Aneignung der Grundbildung, sowie Erwerbung und Bearbeitung des Wissens für das effektive Lernen. Kenntnis dieser Techniken und der das Lernen fördernden Verfahren, das Üben ihrer Anwendung. Kultivierte und effektive Nutzung der Bibliothek, Internetnutzung. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
ein Wörterheft führen und benutzen.	selbstständig ein Wörterheft führen und benutzen, zweisprachige Wörterbücher im Spracherwerbsprozess gebrauchen.	eine Wortschatzkartei erstellen und damit arbeiten, selbstständig zweisprachige Wörterbücher zur Aneignung der Sprache benutzen.	einsprachige bzw. Internetwörterbücher benutzen.
Wortschatz mit eingeübten Techniken selbstständig trainieren (Wort-/Bildkarten, Übungen, Spiele etc.).	die Bedeutung von Wörtern aus dem Kontext erschließen.	Wortschatz zu Wortfamilien gruppieren.	Wörter des Wortschatzes mit Hilfe von Wörterbüchern differenziert erläutern.
Printmedien zur Informationsgewinnung nutzen (z.B. Kinderwörterbuch/	Printmedien zur Informationsgewinnung, zur Wortschatzerweiterung und zur Abfassung einfacher Aufsätze	Printmedien zum Gewinnen von Informationen, zur Wortschatzerweiterung und zur Abfassung von Aufsätzen	zur Informationsgewinnung Printmedien (z.B. einsprachiges Wörterbuch, Lexikon) und elektronische

Bildwörterbuch).	nutzen (z.B. zweisprachiges Wörterbuch).	nutzen (z.B. zweisprachiges Wörterbuch).	Medien nutzen.
aus einfachen gehörten Texten nach mehrmaligem Hören Grundinformationen mit Hilfe des Lehrers verstehen.	aus einfachen gehörten Texten nach mehrmaligem Hören Grundinformationen verstehen.	aus einfachen gehörten Texten Grundinformationen verstehen.	aus komplexeren gehörten Texten Global- und Detailinformationen verstehen.
aus geschriebenen Texten gezielt Basisinformationen entnehmen, ausgewählte Informationen aufgabengemäß markieren.	aus geschriebenen Texten Detailinformationen entnehmen, die wesentlichen Informationen einfacher Texte markieren.	unterschiedliche Lesetechniken (global, selektiv, detailliert) anwenden, Markierungstechniken zur Bearbeitung von Texten anwenden (z.B.: optische Markierung), Schlüsselwörter kennzeichnen.	inhaltliche Organisationstechniken zur Be- und Erarbeitung von Texten weitgehend selbstständig einsetzen (z.B.: Notizen, Stichpunkte machen, gliedern, kategorisieren, vereinfachen, strukturieren über Cluster oder Mind-Maps), Texte zusammenfassen.
Informationen mit einfachen Redemitteln verständlich ausdrücken.	Informationen mit aufeinander bezogenen Sätzen darstellen.	Informationen mit aufeinander bezogenen Sätzen und Nebensatzkonstruktionen darstellen.	Merkmale und Funktionen mündlicher und schriftlicher Textsorten erkennen und sach-, situations- und adressatengerecht einsetzen.
bekannte Inhalte visualisieren.	geübte Präsentationstechniken aufgabengerecht einsetzen.	bekannte Präsentationstechniken situations- und adressatengerecht einsetzen.	Präsentationstechniken selbstständig auswählen und einsetzen.

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

Erwerb der zum subtilen und anspruchsvollen Gebrauch der heutigen deutschen Sprache notwendigen grammatikalischen Kenntnisse; Anwendung der Kenntnisse bezüglich des Textes; dessen Struktur, dessen Funktionalität, Bedeutung und dessen Stils in der Textproduktion und im Verstehen, in der Analyse der Texte. Förderung der sprachlichen Kultur, deren Besitz die erfolgreiche Sozialisation der SchülerInnen begründet, zu ihrem adäquaten Selbstwertgefühl beiträgt, und ihnen die anspruchsvolle Ausdrucksweise ermöglicht. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
an der routinemäßigen Kommunikation im Unterricht teilnehmen und Unterrichtsgegenstände bearbeiten.	an einfachen Kommunikationssituationen relativ sicher teilnehmen und Unterrichtsgegenstände bearbeiten.	sich zu Unterrichtsgegenständen und über einige Themen des Alltagslebens mit einem ausreichend großen Wortschatz und sprachlichen Ausdrucksmitteln äußern.	an der Kommunikation mit einem ausreichend flexibel gebrauchtem Bestand an Redemitteln, idiomatischen Wendungen teilnehmen.
häufig gebrauchte morphologische und syntaktische Strukturen anwenden.	im Unterricht häufig gebrauchte morphologische und syntaktische Strukturen adäquat anwenden.	den im Unterricht häufig gebrauchten morphologischen und syntaktischen Formbestand weitgehend korrekt anwenden, seine Funktion	häufig gebrauchte morphologische und syntaktische Formen automatisiert anwenden.

		erkennen.	
das gelernte standardsprachliche Repertoire des Deutschen trotz merklichen Akzents mit wenigen Fehlern aussprechen und intonieren.	das gelernte standardsprachliche Repertoire des Deutschen trotz merklichen Akzents richtig aussprechen und intonieren.	gut, verständlich sprechen und richtig intonieren.	klar und natürlich sprechen und intonieren.
bekannte Wörter und kurze Redewendungen fehlerfrei abschreiben, die Bedeutungen der Satzabschlusszeichen erkennen.	bekannte Wörter, Basisstrukturen orthographisch hinreichend sicher abschreiben, die wichtigsten Satzzeichen in eigenen Textproduktionen ansatzweise korrekt anwenden.	die erworbenen Basisstrukturen orthographisch weitgehend richtig schreiben, elementare formale und inhaltliche Zeichensetzungsregeln weitgehend korrekt anwenden.	die grundlegenden orthographischen und Zeichensetzungsregeln weitgehend fehlerfrei anwenden.
den örtlichen Dialekt durch einzelne Wörter und kurze Reime kennen lernen, themenbezogene Ausdrücke im örtlichen Dialekt erkennen.	den örtlichen Dialekt durch häufig verwendete Ausdrücke und Texte kennen lernen.	die Wechselwirkung der Dialekte und der Literatursprache durch Beispiele erkennen.	in Forschungsarbeit der SchülerInnen Ähnlichkeiten und Unterschiede der deutschen Literatursprache und des Dialektes sowie der ungarischen Sprache belegen.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

Das Lesen als Erfahrung des Kunstgenusses, das positive Verhältnis zum Lesen fördern. Erkenntnis, Verständnis und Interpretation der eigenartigen Ausdrucksformen der Literatur. Die Traditionen der Werke und der Gattungen als ein Bezugspunkt zum Verständnis vom Kunstwerk. Sensibilität für die Erschließung der Werte, Probleme, Fragen und Zweifel in den literarischen Werken. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
kurze epische und lyrische Werke mit Hilfe des Lehrers lesen und ihre Inhalte zusammenfassen.	kurze epische und lyrische Werke selbstständig lesen, ihre Inhalte zusammenfassen und ihre Gattung benennen.	Erzählungen, kurze Geschichten, lyrische Werke selbstständig lesen, den Inhalt der Werke zusammenfassen, die Personen charakterisieren.	deutschsprachige literarische Werke werkbezogen interpretieren und selbstständig lesen.
volkstümliche Werke der ungarndeutschen Literatur lesen, Kindersprüche, -reime erlernen.	kurze Gedichte und volkstümliche Werke der ungarndeutschen Literatur lesen, ihren Inhalt verstehen und zusammenfassen, kurze Geschichten dramatisieren.	Werke der ungarndeutschen Literatur lesen und interpretieren, zur Problematik Stellung nehmen.	durch Werke der ungarndeutschen Literatur die Schicksalsfragen der Volksgruppe kennen lernen und sich mit ihnen identifizieren.
Märchen, Bildergeschichten, Comics lesen, ihren Inhalt zusammenfassen.	Märchen, Bildergeschichten, Comics lesen, vorspielen, anhand eines traditionellen Märchens Comics erstellen.	Werke moderner Gattungen lesen und interpretieren, kreativ schreiben: z.B. Comics schreiben anhand traditioneller Märchen oder Bildgedichte nach Muster verfassen.	einen Jugendroman oder Krimi von heute lesen und bearbeiten.
ein altersgerechtes Hörspiel, Theaterstück, Musical anhören bzw. anschauen, eventuell aufführen.	ein altersgerechtes Hörspiel, Theaterstück, Musical anhören bzw. anschauen, eventuell aufführen.	aus den verwandten Kunstgattungen Filme und Fotos anschauen und besprechen, ein Theaterstück in der	einen, nach dem literarischen Werk gedrehten Film anschauen und ihn mit dem Werk vergleichen, aus der deutschen Pop-

		Deutschen Bühne Ungarn anschauen und dieses in der Unterrichtsstunde bearbeiten.	Rockmusik Liedertexte interpretieren.
--	--	--	---------------------------------------

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

Selbstständiges Denken, die Kultiviertheit der Selbstdarstellung, das Erkennen, das Verständnis und der darauf bauende Respekt des kulturellen und historischen Andersseins. Das Erkennen und das Verstehen des Andersseins, aufbauend auf die Kenntnis der eigenen Kultur; die Bewusstmachung dessen, dass sich die Anerkennung des Andersseins in erster Linie auf Kenntnissen basiert. Selbstständige Urteilsbildung in gesellschaftlichen, historischen, moralischen und ästhetischen Fragen. Fähigkeit zum Konfliktmanagement und zum selbstständigen Wissenserwerb. Der/die Schüler/in kann:

Jahrgangstufe 1-4	Jahrgangstufe 5-6	Jahrgangstufe 7-8	Jahrgangstufe 9-12
die Begriffe: das Schöne und das Hässliche bezüglich der alltäglichen Erlebnisse anwenden.	kurze Meinung über die Wirkung der Erlebnisse und der Lektüren verfassen.	subtilere sprachliche Formen der Beifalls-Bezeugung anwenden.	Geschmackssinn, ethisches und ästhetisches Bewusstsein, Kreativität selbstständig entwickeln.
das Gute und das Schlechte anhand der Erlebnisse des Alltags und aus der Literatur unterscheiden.	das Gute und das Schlechte, das Recht und die Gerechtigkeit in literarischen und in Sachtexten erkennen.	den Konflikt zwischen Gerechtigkeit und Sichtweise, zwischen persönlicher und gemeinschaftlicher Gerechtigkeit in verschiedenen Texten verstehen.	Auf Erscheinungen der Gerechtigkeit und der Moral im Leben des Individuums und der Gesellschaft reflektieren.
Alltagskonflikte mit Spiel (Puppenspiel, Situationsübung) ableiten.	Konfliktbehandlungsverfahren kennen lernen.	die Behandlung der Konflikte des Individuums und der Gemeinschaft anstreben.	individuelle Konfliktbehandlungsstrategien und Verfahren herausarbeiten.
die kulturelle Vielfalt im Alltagsleben wahrnehmen.	die kulturelle Vielfalt im Alltagsleben wahrnehmen, manche Erscheinungen aus dem Alltagsleben darstellen.	andere Kulturen kennen lernen, verstehen und diese miteinander vergleichen.	den historischen Sinn bewusst und selbstständig entwickeln, für Aufnahme, Behandlung und Reflektieren des Andersseins bereit sein.

Bereiche der Allgemeinbildung

Jahrgangsstufe 1-4

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

- 1.1. Verstehen gesprochener Texte, Hörverstehen.
Verstehen, Produktion mündlicher Texte.
Lautbildung, Wortklang, richtiger Akzent.
- 1.2. Satzphonetische Mittel/Intonation.
- 1.3. Förderung der Sprechfertigkeit.
Einfache Aussagen, Fragen, Glückwünsche, Wünsche formulieren. Formale Elemente der Wendungen zur Begrüßung, zum Abschied, zur Vorstellung genau kennen und benutzen. Wendungen zur Erteilung und Einholung einfacher Auskünfte und Bitten anwenden.
Der Situation angepasster richtiger Wortgebrauch, Satzbildung, Rollenspiel.

Mit Hilfe von Bildern, Illustrationen kurze Geschichten, Märchen vortragen, dramatisieren.
Gedichte, Lieder, Sprüche auswendig lernen.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

- 2.1. Geschriebene deutsche Texte lesen, verstehen. Sich im Text orientieren.
- 2.2. Das Wesentliche hervorheben, nach einfachen Aussagen und nach Angaben suchen.
- 2.3. Wahre und falsche Aussagen unterscheiden.
- 2.4. Den Inhalt gesteuert wiedergeben.
- 2.5. Die Erlebnisse in der Lektüre mit einfachen sprachlichen Mitteln beschreiben.
- 2.6. Textinhalte vorspielen, visualisieren.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

- 3.1. Das Zeichensystem der Schrift.
Geschriebene Klein- und Großbuchstaben, Buchstabenverbindung, Wort, Wortgefüge, Satz, Text.
- 3.2. Schriftliche Textproduktion.
Sätze verbinden, Textformeln, Themenwahl.
Zu Texten Überschriften wählen, den Ideengehalt logisch ordnen.
Texte ergänzen.
Einfache Texte nach vorgegebenen Gesichtspunkten verfassen.

4. Förderung der Lernkompetenz

- 4.1. Deutschsprachige Kinderzeitschriften lesen. Volksmärchen als Hörbücher, kindgerechte Beiträge der ungarndeutschen Presse (in Printform und elektronisch) kennen lernen.
- 4.2. Lerntechniken (Vokabelheft, Bildwörterbuch benutzen).
Lerntechniken erwerben (Wortkarten, Übungen, spielerische Methoden), einfache Datenrecherche.
- 4.3. Informationen anhand gesprochener und geschriebener Texte interpretieren und ordnen.
- 4.4. In Texten der Aufgabenstellung entsprechend Informationen auffinden, bezeichnen und darstellen.
Sprüche, Sprichwörter textgetreu rekonstruieren.
Textbearbeitungstechniken und Denkvorgänge (Fragen stellen, Informationen ordnen).

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

- 5.1. Laut, Buchstabe, Wortsilbe, Morpheme.
- 5.2. Grundlegende Kommunikationssituationen. Nachahmung sprachlicher Muster.
Bedeutung der Wörter, Wortschatz: feste Wortverbindungen, Sprichwörter, Sprüche.
- 5.3. Wortarten:
Verb (Vollverb, Hilfsverb, Modalverb)
Substantiv (Genus und Numerus, Kasus, Nominativ, Akkusativ)
Adjektiv (prädikativer Gebrauch)
Zahlwort, Artikel (Definit-, Indefinit-, Nullartikel, negativer Artikel)
Präpositionen (Lokale Präpositionen)
Pronomen (Personal-, Interrogativ-, Demonstrativ-, Negationspronomen)
Konjunktionen (gerade Wortfolge)
Adverb (Lokaladverb)
Modalwort (Verneinungswort, Ausruf)
- 5.4. Satzarten (nach Modalität: Aussage-, Frage-, Ausrufesatz. Satzgefüge: einfacher Satz und nebengeordnete Hauptsätze).
- 5.5. Anwendung der meist benutzten Sprachrichtigkeitsnormen und Rechtschreibregeln, Anwendung der Schriftzeichen.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

- 6.1. Alltagsthemen
– *Lebensweise, Lebensführung*

Vorstellung, Familie, Tagesordnung, Gesundheit, der menschliche Körper, Glieder, Körperpflege, Allgemeinbefinden, Freizeit, Sport.

– *Gesellschaftsleben*

Mahlzeiten, einfache Rezepte, Familienfeiern, Geburtstag.

Schule, Bildung

Stundenplan, Fächer, Klassenraum, Lesen, Comics, Spiel, Kinderspiele der deutschen Nationalität.

– *Kulturelles Leben und Medien*

Fernsehen, Computer, Produkte der Printmedien, ungarndeutsche Tänze, Lieder, volkstümliche Spiele.

– *Umwelt, Wirtschaft, Technik*

Heimat, Siedlungen, Dörfer, Siedlungen der Ungarndeutschen, Gebäude.

Einkauf, Gemüse, Obst.

Natur, Jahreszeiten, Wetter.

– *Politik und Geschichte*

Zusammenarbeit, Rollen, Regeln des Zusammenlebens in und außerhalb der Klasse, Arbeitsteilung, Alltagsleben der Ungarndeutschen.

– *Deutsche Sprache*

Einige örtliche Mundartausdrücke zu den einzelnen Themen.

6.2. Literatur

Autoren und Werke.

– *Volksdichtung*: deutsche und ungarndeutsche Sprüche, Lieder, Auszählreime, Volksspiele, Rätsel, Märchen, Märchenarten. Sammlungen: z.B. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen* – in: *Ungarndeutsche Studien 2*.

– *Kindergedichte, Märchen, Erzählungen deutscher Autoren*. Autoren: z.B. Christian Morgenstern, James Krüss, Josef Guggenmos, Christine Nöstlinger. Sammelbände: Edina Rieder-Erdöfy: *Kinderstimmen*; Hans-Joachim Gelberg: *Überall und neben dir* – Gedichte für Kinder.

– *Kindergedichte, Märchen, Erzählungen ungarndeutscher Autoren*. Autoren: z.B. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valeria Koch. Sammelbände: *Igele-Bigele; Zauberhut*.

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

7.1. Moralische Entscheidungen, emotionale Inhalte in den Märchen, Lektüren.

Jahrgangsstufe 5-8

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

1.1. Verstehen, Interpretation und Produktion mündlicher Texte.

Hörverstehen, Verstehen nach Hören, Auslegung einfacher Informationen nach Hören.

Verstehen einfacher Aussagen, Verstehen von Fragen und Antworten.

Verstehen von Inhalten, Mitteilungen, Informationen nach Hören, darauf reflektieren.

Mündliche Zusammenfassung des Inhalts und der Hauptgedanken von gelesenen Texten.

Textbearbeitung, Textumgestaltung.

1.2. Förderung der Sprechfertigkeit.

Erzählen von Erlebnissen, Impressionen mit einfachen Satzkonstruktionen.

Reflexion im Dialog der Situation entsprechend.

Problemlösung, Klärung von Streitfällen, selbstständige Meinungsbildung.

Informationen einholen, Wünsche artikulieren, Auskunft geben.

Gegenstände, Sachen, Personen, Tiere charakterisieren.

Meinungsbildung anhand von Sprichwörtern und von einigen Gedichten.

Gespräch, Diskussion mit einfachen, zusammenhängenden Wendungen.

Zusammenfassung mündlicher Aussagen, Stellungnahme.

Lyrische, epische und dramatisierte Texte stilgerecht vorlesen.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

2.1. Textverstehen.

Verstehendes Lesen. Lesestrategien (Daten recherchieren, den Text überfliegen, detailliertes Lesen) bei Bearbeitung gedruckter und elektronischer Texte.

Einheiten des Verstehens – Wort, Ausdruck, Gliedsatz, Satz, Abschnitt, ganzer Text.

Den Unterschied zwischen Fakten und persönlicher Meinungen im Text erkennen.

- 2.2. Textsorten erkennen (z.B. belletristische, populärwissenschaftliche, Lehrbuch- und Medientexte). Einfachere authentische Texte, Schriften in Jugendzeitschriften verstehen.
- 2.3. Zusammenhang zwischen Darstellungen, Bildern, Illustrationen mit dem Text. Bildbeschreibung mit einfachen sprachlichen Mitteln.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

- 3.1. Lesbares, überschaubares, den Ideengehalt widerspiegelndes, gegliedertes Schriftbild, Anwendung der entsprechenden formalen Merkmalen (Abschnitt, Gliederung, Briefform).
- 3.2. Textproduktion: Erlebnisse verfassen, erfundene Geschichten, Erzählung, Beschreibung, Charakterisierung verfassen.
- 3.3. Den Inhalt, die Handlung, Wendepunkte und Fragestellungen des Textes schriftlich zusammenfassen, interpretieren, bewerten.
- 3.4. Kurzen, argumentierenden Text verfassen.
Schriftliche und elektronische Alltagstexte verfassen (Einladung, Mail, SMS, chatten).
- 3.5. Kreative Textproduktion, erfundene Geschichte verfassen (z.B. Märchen, Comics).
Verbindung zwischen Texten bzw. Illustrationen darlegen.
Eigene Meinung aufgrund eines kritischen Standpunkts über Texte erörtern.
Daten im Text nach vorgegebenen Gesichtspunkten systematisieren.
Umsetzung von Kommunikationszielen; Normen der Konstruktion, des Stils, der Sprachrichtigkeit und der Rechtschreibung.

4. Förderung der Lernkompetenz

- 4.1. Anwendung von Lesetechniken.
Bibliothekbenutzung, sichere Internetbenutzung.
- 4.2. Informationen von Texten, den Inhalt literarischer Werke sowohl schriftlich als auch mündlich systematisiert zusammenfassen.
- 4.3. Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen Sachen, Erscheinungen, Geschehnissen, Themen literarischer Werke feststellen, Kriterien logisch gruppieren.
- 4.4. Operationen in der Textbearbeitung und im Denken (Gedankengänge, Erklärungen, Schlussfolgerungen, Zusammenhänge).
- 4.5. Das Lernen unterstützende Maßnahmen.
Text markieren, Schlüsselwörter hervorheben.
Wörter lernen (z.B. mit Hilfe von Wortkarten).
Auf die Bedeutung der Wörter schließen, anhand des Kontextes Wörter in Wortfamilien ordnen.
Notizen machen, nach Daten suchen, Recherchieren mit Hilfe von Print- und elektronischen Quellen, von Suchmaschinen; Wörterbuchgebrauch.
Skizzen mit verschiedenen Arbeitsweisen anfertigen.
Anhand von Notizen, Skizzen selbstständige (mündliche und schriftliche) Textproduktion.
Präsentationstechniken erlernen.

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

- 5.1. Normen der Kommunikationssituationen. Mündliche und schriftliche Formen der Kontaktaufnahme und Kontaktpflege.
- 5.2. Ziele und Faktoren des Kommunikationsvorganges, mündliche Kommunikationssituationen.
- 5.3. Sprachliche Vielfalt, sprachliche Toleranz.
Sprachvarietäten.
Sprachgebrauch der Nationalitäten.
- 5.4. Einfache, systembedingte Zusammenhänge zwischen den sprachlichen Einheiten.
Klang des Gesprächs (Akzent, Intonation, Sprachtempo).
Wortarten:

Verb – Tempora (Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur I.)
 Die Hilfsverben sein, haben, werden, Modalverben im Präteritum
 Aktiv Passiv (Präsens)
 Indikativ, Konjunktiv II (*könnte, sollte, würde + Infinitiv*)
 Imperativ
 Trennbare/nicht-trennbare Verben
 Reflexive Verben
 Substantiv – Genus und Numerus, Singular, Plural, Deklination nach bestimmtem und unbestimmtem
 Artikel: Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv
 Adjektiv – Deklination (Nom., Akk., Dat.), Komparation, prädikativer Gebrauch
 Kardinalzahlen – Ordinalzahlen, Zahlwörter – Datum und Uhrzeit
 Pronomen – Personal- und Reflexivpronomen, Interrogativpronomen, Indefinitpronomen, Possessiv-,
 Demonstrativ-, Relativpronomen
 Adverb – Lokal-, Temporal- und Modaladverbien
 Präpositionen – temporale Präpositionen, Präpositionen mit Akkusativ und Dativ
 Konjunktionen – nebenordnende Konjunktionen (*und, oder, aber*) kausale Konjunktionen (*weil*)
 Modalwörter
 Syntax – Satzarten: Aussagesatz, Fragesatz, indirekter Fragesatz, Imperativsatz, Wunschsatz,
 zusammengesetzte Sätze: Nebenordnung, Unterordnung (*darum, deshalb, deswegen, trotzdem*), kausale
 Nebensätze (*denn–weil*), Relativsätze, temporale Nebensätze, konjunktionale Nebensätze (*wenn*),
 Finalsätze (*um + zu / damit*)
 Normen der Schriftsprache, richtige Anwendung der Schriftzeichen.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

6.1. Alltagsthemen

– *Lebensweise, Lebensführung*

Menschliche Beziehungen, Freunde, Freundeskreis, Anpassung, Individuum und Gemeinschaft, Konflikte untereinander, mit den Erwachsenen, Tätigkeiten im Alltag, Tagesordnung, Familienalltag. Gesunde Lebensweise, Krankheiten, beim Arzt.

Aktivitäten in der Freizeit, Hobby, Sport.

– *Gesellschaftliche Umgebung*

Speisen, Essgewohnheiten, gesunde Ernährung, Kochen, im Restaurant, Schnellgaststätten, Fertigspeisen, charakteristische Speisen des deutschen Sprachgebiets, charakteristische Speisen der Ungarndeutschen.

Feiertage, charakteristische deutsche Feiertage, Sitten und Feier der Ungarndeutschen.

Lebensweise heute und einst, die Schule, das Wohnumfeld, Dörfer der Ungarndeutschen, Wohn- und Lebensverhältnisse.

– *Lernen, Bildung, Arbeit*

Schulalltag, Tagesordnung, Stundenplan, der Lernprozess, Lernmethoden.

In der Schule, das Schulgebäude, der Klassenraum, die Schulstruktur, Weiterlernen, außerschulische Aktivitäten, Lernmethoden in und außer der Schule.

Die Arbeitswelt, traditionelle und heutige Berufe.

– *Kulturelles Leben, Medien*

Musik als kulturelle Tradition, das Erbe der Ungarndeutschen in der Volksmusik, Volkslieder, Volkstanz.

Die Welt der Medien, Jugendsendungen und Sondersendungen der ungarndeutschen Medien (Unser Bildschirm, Neue Zeitung, Deutscher Kalender), Schulzeitung, Jugendsendungen im Fernsehen und im Rundfunk auf dem deutschen Sprachgebiet, die Rolle des Internets, Gemeinschaftsportale.

– *Umwelt, die Welt der Technik*

Lebensumstände, Wohnort, Umgebung, Jahreszeiten, Wetter, Umweltschutz, lokale, regionale Probleme, örtlicher Umweltschutz, Reisen, Unterkunftsmöglichkeiten, Lebensweise auf deutschem Sprachgebiet, Infrastruktur, öffentliche Institutionen, Verkehr, Dienstleistungen, Einkauf, ärztliche Versorgung, Tierschutz, Tierhaltung, Handwerk.

Tourismus, Urlaub, Reisen, Typen der Reisen, Verkehrsmittel, Gastwirtschaft, geographische Kenntnisse von den deutschsprachigen Ländern, von dem Ungarndeutschen bewohnten Siedlungsgebieten in Ungarn.

– *Politik und Geschichte*

Regeln des Zusammenlebens, die Nationalitäten in Ungarn, die Ungarndeutschen, ihre Rechte und Pflichten.

Einblick in den Themenkreis der Nationalitätenpolitik. Siedlungsgeschichte der Ungarndeutschen. Verwaltung der deutschsprachigen Länder.

– *Deutsche Sprache*

Die Ungarndeutschen und die deutschen Mundarten.

6.2. Literatur

Autoren und Werke.

– *Volksdichtung*: deutsche und ungarndeutsche Sprüche, Volkslieder, volkstümliche Spiele, Volksmärchen, Sagen, Sprichwörter. Sammlungen: z.B. Katharina Wild-reine Metzler: *Hoppe, hopple Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen* – in: *Ungarndeutsche Studien 2*.

– *Gedichte, Märchen, Erzählungen deutscher Autoren, Details aus Märchenromanen, Kinderromanen mit einfacher Struktur* (z.B. Janosch: *Tiger und Bär im Straßenverkehr*; Helme Heine: *Freunde*; Luis Murschetz: *Der Maulwurf Grabowski*; James Krüss, Hans Manz, Josef Guggelmos).

– *Gedichte, Märchen, Erzählungen ungarndeutscher Autoren*. Autoren: z.B. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Engelbert Rittinger, Valeria Koch. Sammelbände: *Igele-Bigele, Zauberhut, Jahresringe, Teufels Gipfel*.

6.3. Merkmale epischer Werke: Zeit, Ort, die Handlung bildende Teile, Protagonisten.

6.4. Lyrische Werke: Rhythmus, Reim, Strophe, Refrain.

6.5. Texte von Puppen- und Dramenspielen.

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

7.1. Moralische Entscheidungen, emotionale Inhalte (Liebe, Mitleid, Hilfsbereitschaft).

7.2. Musik, bildende Kunst aus der Kultur der deutschen Nationalität.

7.3. Bearbeitungen literarischer Werke im Film und im Theater.

Jahrgangsstufe 9-12

1. Sprechfertigkeit, Verstehen, Erfassen und Gestalten mündlicher Texte

1.1. Hörverstehen.

Sprechabsichten (Information, Kontaktaufnahme, Gespräch, Überzeugung), Merkmale gesprochener Texte, mündliche Zusammenfassung, Meinungsbildung.

Den Gedankengang gehörter Texte nachvollziehen, zusammenfassen.

1.2. Zusammenhängenden gehörten Text (Referat, Präsentation) nachvollziehen, Schlüsselwörter erschließen.

Argumente im Text logisch ordnen.

Bilder, Darstellungen, Diagramme interpretieren.

1.3. Argumentation, Diskussion, Stellungnahme.

Argumentation nachvollziehen, sich einschalten, Wortmeldung, Abschluss eines Gesprächs.

Logische Zusammenhänge darstellen, Folgerungen ziehen, selbstständig Entscheidungen treffen.

Sich mit verschiedenen Rollen identifizieren, für Einzelprobleme Lösungen vorschlagen.

Meinung mit selbstständig gewählten sprachlichen Mitteln artikulieren.

2. Lesen, Verstehen schriftlicher Texte

2.1. Textverstehen.

Auf den Textinhalt, wichtige Gedanken entsprechend reflektieren.

Wichtige Informationen, Daten recherchieren durch Überfliegen des Textes oder durch detailliertes Lesen.

Bei Zusammenfassung von Texten Daten, Informationen anwenden.

2.2. Textverstehensstrategien in gedruckten und elektronischen, linearen und nicht-linearen Texten und in anderen visuellen Mitteilungen.

2.3. Operationen der Textinterpretation.

Stellungnahme. Probleme, Entscheidungen, Konflikte und die Gründe für ihre auslösenden Motive in Texten reflektieren, bewerten.

Eigene Meinung hinsichtlich der Texte darlegen.

- 2.4. Sprachmittlung: Wichtige Informationen deutscher/ungarischer Texte in der anderen Sprache zusammenfassen.
- 2.5. Darstellungen, Bilder, Illustrationen anwenden aufgrund des Ideengehalts von Texten.

3. Gestaltung schriftlicher Texte

- 3.1. Fließendes, lesbares, dem Ideengehalt entsprechend gut gegliedertes, geordnetes, überschaubares Schriftbild.
- 3.2. Textproduktion.
 - Merkmale der Textsorten (Erzählung, Beschreibung, Charakterisierung, kurze Argumentation, Essay, Aufsatz, Diskussion, Autobiographie, Motivationsbrief, Antrag, Blog, freundlicher Brief, offizieller Brief). Anhand der formalen und inhaltlichen Merkmale einzelner Texttypen selbstständig Texte verfassen.
 - Zusammenhänge darstellen, gedankliche Gliederung.
 - Aus verschiedenen Quellen stammende Informationen in einem Aufsatz bewerten, reflektieren, Synthese bilden.
 - Deutschsprachige Medien, Internet-Webseiten benutzen.
- 3.3. Grundlegende Kenntnisse in der Grammatik, Sprachrichtigkeit, Textlehre, Rhetorik.
- 3.4. Rechtschreibung: die morphologischen, syntaktischen Kenntnisse anwenden.

4. Förderung der Lernkompetenz

- 4.1. Kultivierte Bibliothek-, bewusste und sichere Internetnutzung.
- 4.2. Das Lernen unterstützende Operationen.
 - Daten recherchieren und sammeln mit Hilfe gedruckter und elektronischer Quellen, einsprachige Wörterbücher, Bedeutungswörterbücher benutzen.
 - Notizen, Skizzen machen mit verschiedenen Techniken.
 - Anhand von Notizen und Skizzen selbstständige mündliche und schriftliche Textproduktion.
 - Literarische Werke, Auszüge reflektieren.
- 4.3. Problemlösendes Denken und Textbearbeitung, Systematisierung, Schlussfolgerungen ziehen.

5. Muttersprachliche Kultur, Kenntnisse über die Muttersprache der deutschen Nationalität

- 5.1. Kommunikationssituation, Gesprächspartner, Thema, Situation, Sprechabsicht.
 - Interpersonale Kommunikation.
 - Visuelle (nicht sprachliche) Kommunikation.
- 5.2. Normen der Schrift- und gesprochener Sprache.
 - Grundlagen der deutschen Rechtschreibung.
 - Erscheinungsformen der deutschen Sprache.
 - Sprachgebrauch der Nationalitäten.
 - Schülersprache.
- 5.3. Rhetorische Grundkenntnisse: Formen der Alltagssprache.
- 5.4. Häufig benutzte morphologische und syntaktische Regeln erkennen und anwenden.
- 5.5. Stil und Bedeutung.
 - Stilelemente erkennen.

6. Literatur, Interpretation literarischer Werke

- 6.1. Alltagsthemen
 - *Lebensweise, Lebensführung*
 - Gesellschaftliche Gruppen, Subkulturen, modische Richtungen, Individuum, Anpassung.
 - Planung des persönlichen Lebensweges, Zukunftspläne, Aussichten des Berufslebens – des persönlichen Lebens.
 - Gesund leben, gesunde Ernährung, Krankheiten.
 - Drogenkonsum, Abhängigkeit.
 - Sport, Extremsport, Spitzensport, Gefahren und Verantwortung.
 - Freizeitgewohnheiten, Verbrauchergewohnheiten.
 - *Gesellschaftliche Umgebung*

Esskultur, Lebensmittel, Gastronomie, Gaststättenkultur, Kochen, Werbungen, Grundbedürfnisse, Luxus.
 Dienstleistungen, Post, Bank, Geldwechsel, Reiseveranstaltung, Reisebüros.
 Traditionen, Kulturerbe, Veränderung der Traditionen, die Identität bestimmende Funktion der Traditionen.
 Nationalitätenkulturen, Begriff der Heimat und der Identität.
 Stadtleben – Landleben, das kulturelle Leben ungarndeutscher Dörfer.
 Globalität, lokale Kultur, die Europäische Union, Grenzenlosigkeit, Mehrsprachigkeit.

– *Schule, Bildung*

Bildung, Lernen in Ungarn, in den deutschsprachigen Ländern.

Das ungarndeutsche Bildungssystem.

Schulen gestern und heute.

Bildung, berufliche Ausbildung, Arbeitslosigkeit.

Studieren, Berufswahl.

Hochschul-, Universitätsstudium, Stipendien.

– *Kultur, Medien*

Literatur, Film, Musik, moderne Künste in den deutschsprachigen Ländern.

Ungarndeutsche Künstler, bildende Künstler vorstellen.

Informationsfluss und –Vermittlung, Meinungsbildung, Rolle des Internets.

Die ungarndeutschen Fernseh- und Rundfunksendungen kennen.

Deutschsprachige Popmusik.

– *Umwelt, die Welt der Technik*

Die Entwicklung der Technik und der Wirtschaft, Erfindungen, Überbevölkerung.

Umweltschutz, Projekte.

Probleme und Herausforderungen, Interessengegensätze.

Aktuelle Fragen in literarischen Werken, Theaterstücken, Filmen.

– *Politik und Geschichte*

Bewusstheit, Selbstbewusstsein, persönliche Freiheit, Solidarität, gesellschaftliche Verantwortung.

Nationalitätenpolitik, politische, gesellschaftliche Organisationen der Ungarndeutschen, Jugendorganisationen, deutsche Selbstverwaltungen, Wahlen für Nationalitätenvertretungen.

Die wichtigsten Ereignisse der deutschen Geschichte nach dem Zweiten Weltkrieg (Die Gründung der BRD, der DDR. Die Mauer. Das politische System der DDR, menschliche Schicksale. Der Mauerfall. Die Wiedervereinigung und ihre Folgen.).

– *Deutsche Sprache*

Varietäten der deutschen Sprache.

Sprachgebrauch der Ungarndeutschen, Mundarten.

Die Stellung der deutschen Sprache in Europa und in der Welt.

Zweisprachigkeit, Mehrsprachigkeit.

6.2. Literatur

Jugendliteratur, ungarndeutsche Literatur, Interpretation von Werken, Erschließung der Zusammenhänge.

Deutschsprachige Presse, Nachricht, Berichterstattung, Kommentar, Interview, Report, Anzeige, Unterhaltungsbeihäfte, Boulevardpresse, Werbungen.

Die ungarndeutsche Presse.

Ungarndeutsche Medien, Fernseh- und Rundfunksendungen kennen.

Autoren und Werke.

– *Werke ungarndeutscher Schriftsteller, Dichter werkzentriert interpretieren.* Autoren: z.B. Georg Wittmann, Ludwig Fischer, Engelbert Rittinger, Georg Fath, Josef Mikonya, Franz Zeltner, Claus Klotz, Valeria Koch, Erika Áts, Josef Michaelis, Robert Becker, Angela Korb.

– Zwei von Lessings Fabeln.

– Je ein Gedicht, bzw. Ballade von Goethe, Schiller, Heine (z.B. Goethe: *Mailed, Heidenröslein, Wanderers Nachtlid, Erlkönig*; Schiller: *Der Handschuh*; Heine: *Die Loreley*).

– Einen frei gewählten Jugendroman oder Krimi bearbeiten (z.B. Erich Kästner: *Emil und die Detektive*, E.T.A. Hoffmann: *Das Fräulein von Scuderi*, Nöstlinger: *Die Ilse ist weg*, Mirjam Pressler: *Bitterschokolade*, Hans-Peter Richter: *Damals war es Friedrich*).

– Kurzgeschichten. Autoren: z.B. Heinrich Böll, Wolfgang Borchert, Edith Schreiber-Wicke.

– Ein deutschsprachiges Theaterstück im Theater anschauen.

– Liedertexte aus der deutschen Pop-Rockmusik.

6.3. Merkmale epischer Werke: Zeit, Schauplatz, die Handlung formende Elementen, Protagonisten, Akteure.

6.4. Lyrische Werke: Rhythmus, Reim, Strophe, Refrain.

6.5. Merkmale der Ballade und der Kurzgeschichte.

7. Förderung des Urteilsvermögens und der Akzeptanz unterschiedlicher Sichtweisen auf Grundlage ethischer, ästhetischer, historisch-sozialer und diskursiver Kompetenzen

7.1. Die Bedeutung der kulturellen Tradition in der Förderung der Identität und der lokalen Bindung.

7.2. Die literarische Darstellung einiger grundlegender menschlicher Lebenssituationen.

Volkskunde

(für alle Erziehungs- und Unterrichtsformen)

Förderungsaufgaben

Die Struktur der Förderungsaufgaben

1. Erwerb von Kenntnissen, Lernen
2. Kritisches Denken
3. Kommunikation
4. Orientierung in Raum und Zeit
5. Reflexion: Selbstbild, Selbstkenntnis, Identität

1. Erwerb von Kenntnissen, Lernen

Jahrgänge 1-4	Jahrgänge 5-6	Jahrgänge 7-8	Jahrgänge 9-12
Die eigene Person des Schülers, die Familie, verwandtschaftliche Beziehungen.	Die Bewohner, das Leben in der Siedlung auf Grund von persönlichen Erlebnissen.	Erweiterung der Kenntnisse über die Geschichte und Geographie der Ungarndeutschen in den Unterrichtsstunden und mit Hilfe der Quellen.	Bewusstes Behandeln der Geschichte und Zukunft der Ungarndeutschen. Die historische Rolle der Ungarndeutschen von der Ansiedlung bis zur Gegenwart. Aufdeckung kausaler Zusammenhänge durch menschliche Schicksale.
Noch lebende Traditionen und Bräuche auf Grund der eigenen Erlebnisse.	Wiederbelebung der Familienfeste und Kirchenfeste, bzw. Feste und Bräuche des Kirchenjahres auf Grund der eigenen und Leseerlebnisse.	Feste des Kalender- und Kirchenjahres. Wiederbeleben und Dramatisieren der Familienfeste und Feste des Kirchenjahres. Darstellung durch Projekte.	Art, Wesen und Herkunft der Traditionen. Die Veränderung der Traditionen, ihre heutigen Erscheinungsformen. Bearbeitung gemeinsamer und selbstständiger Projekte.
Leben (Arbeit, Mahlzeiten, Garten, Bekleidung) früher und heute auf Grund von persönlichen Erlebnissen.	Einblick in die Lebensweise, Bräuche, in die Essgewohnheiten, Kleidung. Systematisierung und Präsentation der gewonnenen Kenntnisse im Unterricht.	Frühere und heutige Essgewohnheiten in den deutschen Familien. Durchführung von Projekten, deren Präsentation.	Traditionelle und moderne Küche, gesunde Ernährung. Wirtschaftliche Aspekte der Ernährung.
Traditionelle Handwerke am Wohnort.	Produkte der alten Berufe am Wohnort. Durchführung von Projekten zu dem Thema.	Durch Besichtigung von Ausstellungen der Heimatmuseen Einblick in das Leben der Bauern	Berufe und Arbeitsmarkt. Bildungsmöglichkeiten früher und heute.

		und Handwerker gewinnen. Traditionelle Handwerke (Lebzelter, Blaufärber), Besichtigung von Werkstätten, Ausstellungen.	
Kleidungsstücke der örtlichen Volkstracht.	Kleidungsstücke der Alltags- und Festkleidung der örtlichen Volkstracht.	Erscheinungsformen der regionalen Volkstracht. Charakteristische Motive und Farben.	Kleidung früher und heute. Die Rolle von Elementen der Volkstracht in der heutigen Bekleidung. Die Kleidung/Tracht als Ausdruck der Identität.
Einfache Lieder, Kreisspiele, Tänze.	Volkslieder und einige charakteristische Volkstänze. Instrumente.	Deutsche Volkslieder und Volkstänze, ihre charakteristischen Züge. Tänze des Wohnortes.	Musik- und Volkstanztraditionen der Ungarndeutschen aufgrund von Forschungsarbeit und Fachliteratur. Traditionelle Musik- und Tanzmotive in modernen Bearbeitungen.
Der Altersgruppe entsprechende Medien. Besuch einer Theateraufführung, Vorführung und Dramatisieren der Bräuche. Sendungen der Kinderprogramme des ungarndeutschen Fernsehens (Unser Bildschirm) und der Kinderbeilage der Neuen Zeitung.	Der Altersgruppe entsprechende Medien. Besuch einer Theateraufführung, Vorführung und Dramatisierung der Bräuche. Sendungen der Kinderprogramme des ungarndeutschen Fernsehens (Unser Bildschirm) und der Kinderbeilage der Neuen Zeitung.	Medien der Ungarndeutschen (elektronische und Printmedien).	Medien der Ungarndeutschen (elektronische und Printmedien), Kommentare und Meinungsäußerung.
Zusammenarbeit und Verantwortung im Alltag: in den Familien und in der Schule.	Im persönlichen Leben der Schüler Regeln stellen und einhalten.	Der Begriff „Nationalität“, die territoriale Verteilung der Ungarndeutschen und ihre Interessenvertretung.	Die Selbstorganisation der Nationalität vor Ort und landesweit. Die Ausübung der Nationalitätenrechte für die Jugendlichen und Erwachsenen in Form von Rollenspielen.
Sammeln von Gegenständen und geistigen Werten mit Hilfe des Lehrers. Handlungsorientiertes und auf Erfahrung basierendes Lernen (Lernen mit allen Sinnen).	Sammeln von Informationen zum gegebenen Thema. Anwenden des Gelernten in Situationen mit gelenkten Aufgaben. Entsprechende Anwendung der geübten Präsentationstechniken.	Durchführung von Projekten in Gruppen. Bearbeitung der Fachliteratur mit Hilfe der Fachlehrer, Aneignung der Technik des Notierens und Hervorhebens wichtiger Informationen. Anwendung der geübten Präsentationstechniken der Aufgabe und der Zielgruppe entsprechend.	Forschungsarbeit in den Themenbereichen des Abiturs: Durchführung gemeinsamer und selbstständiger Projekte. Selbstständiges Auswählen und Anwenden der Präsentationstechniken. Bearbeitung der Fachliteratur, Notieren, Hervorheben wichtiger Informationen. Anwendung des Quellennachweises in wissenschaftlichen Arbeiten.

2. Kritisches Denken

Jahrgänge 1-4	Jahrgänge 5-6	Jahrgänge 7-8	Jahrgänge 9-12
Beantworten der Fragen in den gegebenen Themen. Unterschiede zwischen dem „Früheren“ und dem „Heutigen“.	Fragen stellen im Zusammenhang mit den behandelten Themen.	Zusammenhänge in den gegebenen Themen unter Anleitung des Lehrers erkennen.	Entdecken und Erkennen der Zusammenhänge in den die Nationalitäten betreffenden Themen, z.B.: zwischen den historischen Ereignissen und der heutigen Lage der Nationalitäten. Eigene Meinung.
Unterschiede zwischen den Völkern und Volksgruppen.	Charakteristika der deutschen Volksgruppe in Ungarn. Die ersten Schritte zum Erkennen der Zugehörigkeit.	Die Geschichte des Ungarndeutschtums. Die Fragen des Zusammenlebens mit anderen Volksgruppen aufgrund von persönlichen und Leseerlebnissen. Bewusstwerden der Identität.	Auseinandersetzung mit umstrittenen Fragen der Vergangenheit und Gegenwart, der Lebensweise, Kultur und Politik der deutschen Nationalität. Bewusstheit der Identität.
Die Kultur und die Traditionen der Volksgruppe durch spielerische Formen kennen lernen. Die Schönheit und die Wichtigkeit der Kultur und der Traditionspflege erkennen.	Szenen aus dem Leben der Nationalitäten aus verschiedenen Gesichtspunkten erzählen und vorführen. Die Traditionen wieder beleben.	Fragen stellen und eigene Meinung äußern über Ereignisse, Erscheinungen, Personen hinsichtlich des früheren und heutigen Schicksals und der Schicksalswenden in der Geschichte der Nationalität.	Durch Interpretation von Quellen, historischen und publizistischen Schriften Ursachen bestimmter Ereignisse erschließen. Untersuchung der historischen Authentizität von Aussagen belletristischer Werke und Filme.
Einige oft gebrauchte Ausdrucksformen der Mundart des Wohnortes verstehen und im Zusammenhang eines Themas anwenden.	Gegenüberstellung der Mundartaussdrücke mit den Varianten der Hochsprache.	Räumliche Verteilung der ungarndeutschen Mundarten und ihre Charakteristika.	Die Erscheinungsformen der deutschen Sprache: Mundart und Hochsprache, Sprachgebrauch. Erkenntnis der Zusammenhänge der Sprache und Identität. Bewusster Gebrauch des Begriffes „sprachliche Identität“.
Verantwortung im Alltag: Familie, Schule, Freunde.	Regeln und Rechte im Alltag.	Berührungspunkte in der Geschichte und Kultur der deutschen Volksgruppe und ihres Mutterlandes. Die Formen des Nebeneinanderlebens der verschiedenen Volksgruppen. Schulpartnerschaften.	Rechte der Nationalitäten in Ungarn. Kritische Betrachtung des gesetzlichen Hintergrundes. Internationale Beziehungen der Ungarndeutschen in der Vergangenheit und in der Gegenwart, kritische Vorstellung dieser. Bekenntnis zur Identität. Aktive Teilnahme an der Arbeit der

			Jugendorganisationen. Bewusste Teilnahme am Leben und der Zukunftsbildung der Volksgruppe.
--	--	--	--

3. Kommunikation

Jahrgänge 1-4	Jahrgänge 5-6	Jahrgänge 7-8	Jahrgänge 9-12
Gespräche in der Familie und Verwandtschaft mit ungarndeutschen Personen über ihr Leben.	Interviews und Gespräche im Ort, gesteuerte Sammelarbeit mit Hilfe des Lehrers.	Im gegebenen Thema Quellen (gedruckte, mündliche, Medien) lesen und interpretieren. Mündliche Präsentation, Teilnahme an den Gesprächen.	Teilnahme an Diskussionen über Minderheitenthemen, Argumentieren für den eigenen Standpunkt. Bericht über die kulturellen und politischen Ereignisse der Deutschen. Interviews über aktuelle Fragen.
Dialektale Wortformen der Altersklasse entsprechend.	Dialektale Wortformen der Altersklasse entsprechend. Sammeltätigkeit.	Erweiterung des dialektalen Wortschatzes mit Hilfe von Aufgaben.	Übertragung eines zusammenhängenden dialektalen Textes in das Hochdeutsche unter Anleitung.
Ausdruck von Zustimmung, Zweifel/Unsicherheit, Abweisung in dialogischen Kommunikationssituationen mit einfachen sprachlichen Mitteln.	Ausdruck von Zustimmung, Zweifel/Unsicherheit, Abweisung in dialogischen Kommunikationssituationen mit differenzierten sprachlichen Mitteln.	Zusammenfassung der mündlichen Äußerungen anderer, Hervorhebung der wesentlichen Feststellungen sowie Stellungnahme im Zusammenhang mit diesen in dialogischen Kommunikationssituationen.	Argumentieren, Begründung der Zustimmung bzw. der Ablehnung mit differenzierten sprachlichen Mitteln in dialogischen Kommunikationssituationen.
Lyrische, epische und dramatische Texte aufführen, Rollenspiele gestalten.	Lyrische, epische und dramatische Texte in geeigneter Form und Intonation der Gattung entsprechend aufführen.	Lyrische, epische und dramatische Texte aufführen, die Rollen bei der Gestaltung formen, die Gestik und Mimik dem Inhalt entsprechend anwenden.	Planen und Vortragen eigener und fremder Texte der Textsorte und der beabsichtigten Wirkung entsprechend.
Mündlicher Bericht über eigene Erfahrungen bei Klassenprojekten. Präsentation von Zeichnungen und Modellen.	Schriftliche und mündliche Präsentation von Projektarbeiten.	Schriftliche und mündliche Präsentation von Projektarbeiten, Meinungsbildung. Besprechung der Themen schriftlicher und elektronischer Medien. Gespräche an Hand dieser über die Bereiche der Nationalitätenpolitik (dem Alter entsprechend).	Selbstständige Projektpräsentation. Einem gegebenen Thema entsprechend umstrittene Fragen besprechen, über diese diskutieren. Themenwahl und objektives Berichten in den deutschen Radio- und Fernsehsendungen, sowie der Presse.
Hervorheben wichtiger Informationen eines Textes.	Wichtige Informationen eines Gesamttextes oder eines Absatzes hervorheben. Die einfach formulierten Informationen voneinander trennen.	Wichtige Informationen eines Gesamttextes oder eines Absatzes hervorheben. Die einfach formulierten Informationen der Aufgaben- und Problemstellung entsprechend voneinander trennen und anwenden.	Wichtige Informationen eines Gesamttextes oder eines Absatzes sprachlich differenziert benennen. Die Informationen im Detail verstehen und sie der Aufgaben- und Problemstellung entsprechend anwenden.

4. Orientierung in Raum und Zeit

Jahrgänge 1-4	Jahrgänge 5-6	Jahrgänge 7-8	Jahrgänge 9-12
Adäquater Gebrauch der Zeitbegriffe (Vergehen der Zeit: Familie früher und in der Gegenwart).	Erweiterung der gebräuchlichen Begriffe: Anwendung von historischen Zeitangaben.	Orientierung in Raum und Zeit mit Hilfe der Print- und elektronischen Datenquellen.	Zeitliche Orientierung in Bezug auf die historischen Wendepunkte im Leben der Ungarndeutschen und ihre gegenwärtige Lage.
Begriffe, die sich auf den Raum beziehen. Ereignisse der Vergangenheit in kurzen Sätzen darstellen. Lage und Einrichtung eines Dorfes anhand von Projekten.	Raumbezeichnungen für eine Siedlung (Kirche, Schule, Friedhof). Die Entstehung einer Siedlung. Geographische Orientierung im Zusammenhang mit gelernten bzw. gesammelten Inhalten. Museumsbesuch, Einrichtung und Grundriss eines Dorfes.	Räumliche Orientierung im Zusammenhang mit der Ansiedlung der Deutschen: Gebrauch der Landkarte. Ungarndeutsche Siedlungsgebiete. Lokale Verteilung der Institutionen der Ungarndeutschen und ihre Funktion.	Territoriale Gliederung der Ungarndeutschen von der Ansiedlung bis heute. Analyse der Situation der Volksgruppe im Laufe der Geschichte und anhand der heutigen Situation im Spiegel verschiedener Datenquellen (Volkszählungsdaten, Medien, Internet). Informationsbeschaffung von den Web-Seiten der ungarndeutschen Institutionen.

5. Reflexion: Selbstbild, Selbstkenntnis, Identität

Jahrgänge 1-4	Jahrgänge 5-6	Jahrgänge 7-8	Jahrgänge 9-12
Die Schüler erkennen, dass die Zugehörigkeit zu einer Volksgruppe einen kulturellen Mehrwert bedeutet.	Die Schüler suchen nach Antworten auf Fragen, die zur Herausbildung der Identität führen: wer gehört zu einer Volksgruppe, wer sind die Deutschen, wie leben sie mit der Mehrheitsnation zusammen usw.	Der Anspruch auf eine bewusste Identität entsteht in den Schülern: Interesse für Wurzeln, Sprache, Kultur, Lage und Politik der Volksgruppe.	Ausgeprägte Form der Identität: die Schüler bekennen sich zu ihrer Volksgruppe und bringen das auch zum Ausdruck.
Die Schüler beschäftigen Fragen, die sich darauf beziehen, dass sie ihren Mitschülern gleichen, jedoch in gewisser Hinsicht ein bisschen anders sind.	Die Schüler beschäftigen sich mit der Problematik, was es bedeutet, Ungarndeutscher zu sein,	Es soll den Schülern bewusst werden, dass ein Mensch auch eine mehrfache Identität besitzen kann. Für das Individuum wichtige Werte sollen erkannt werden.	Die Schüler zeigen Offenheit anderen Kulturen und Sprachen gegenüber. Sie kennen ihre eigenen Wurzeln und besitzen ein positives Zukunftsbild.
Die Schüler haben Interesse an den Wurzeln ihrer Familie: Anfertigen eines Familienstammbaumes.	Die Schüler haben Interesse an der Vergangenheit und den Wurzeln der Volksgruppe und an den Werten der früheren Generationen.	Die Schüler entdecken die Vorteile der Sprachkenntnis für sich und für die Volksgruppe.	Die Schüler kennen die in der Zugehörigkeit zu einer Volksgruppe bzw. Sprache vorhandenen Möglichkeiten sowie die damit verbundenen Pflichten.
Die Familie früher und heute, das System des Zusammenlebens.	Die Schüler finden die Werte der früheren Generationen und vergleichen sie mit der heutigen Wertordnung.	Das Verständnis und die Akzeptanz der Andersartigkeit.	Die Fähigkeit zur Toleranz, der Konflikt- und Problemlösung.

Bereiche der Allgemeinbildung

1. Eigenheiten des Faches

Das Fach Volkskunde nimmt in der Nationalitätenerziehung und -unterricht eine singuläre und zugleich zentrale Stellung ein. Ihr primäres Ziel ist die Bewahrung der vorhandenen Identität und die Ausformung der fehlenden. Die Schüler lernen ihre Wurzeln, die Lebensweise des Deutschtums am Beispiel ihrer Familie, sowie des geistigen und materiellen Erbes kennen. Sie lernen die Traditionen der Volksmusik und des Volkstanzes kennen, können diese in der Praxis anwenden. Sie lernen die Bräuche des Kalenderjahres, sowie die Familientraditionen kennen. Sie können eine ihrer Altersklasse entsprechende Sammeltätigkeit durchführen und die Ergebnisse vorstellen. Sie kennen die Werke der ungarndeutschen Volks- und Kunstdichtung, können einige von diesen auswendig rezitieren und Volksbräuche in dramatisierter Form vortragen. Parallel zur Aneignung von Kenntnissen erweitert sich auch ihr Wortschatz und entwickelt sich ihre Sprachkompetenz. Sie lernen, historische Ereignisse zu werten und deren Auswirkungen zu analysieren, was zugleich unerlässlicher Bestandteil der Übernahme einer Rolle in der Nationalitätenpolitik ist. Ein wichtiger Charakterzug des Faches ist, dass sowohl kooperative als auch offene methodische Formen angewendet werden, wodurch zur erlebnisnahen und abwechslungsreichen Aufarbeitung des Lehrstoffes beigetragen wird.

2. Skizzenhafter Aufbau des Faches im Lehrplan

Jahrgangsstufe 1-4

- Die Familie, verwandtschaftliche Beziehungen, Zusammenleben der Generationen.
- Feste und Bräuche des Kalenderjahres.
- Heimatort (Schule, Kirche, Heimatmuseum usw.) und direkte Umgebung (Einrichtung des Hauses, Gebrauchsgegenstände, Haustiere, Pflanzen).
- Einige Handwerke, Produkte (z.B.: Puppen aus Maiskolben oder Maisschale, Eierfärben, Lebkuchen backen, Puppen basteln).
- Volkstracht.
- Essgewohnheiten.
- Sprache der Ungarndeutschen: Mundartwörter, Hochsprache.
- Lieder, Tänze, Kinderspiele.
- *Volksdichtung*: ungarndeutsche und deutsche Sprüche, Volkslieder, Abzählreime, Volksspiele, Rätsel, Märchen, Arten der Märchen. Sammlungen: z.B. Katharina Wild-Regine Metzler: *Hoppe, hoppe, Reiter*; Grete und Karl Horak: *Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen – in: Ungarndeutsche Studien 2*.
- *Kindergedichte, Märchen, Erzählungen ungarndeutscher Autoren*. Autoren: z.B. Erika Áts, Georg Fath, Josef Michaelis, Valentin Pintz, Engelbert Rittinger, Valeria Koch. Sammlungen z.B. *Igele-Bigele, Zauberhut*.

Jahrgangsstufe 5-8

- Bräuche des Kalenderjahres, Arbeitsvorgänge den Jahreszeiten entsprechend.
- Heimatort und Wohnhaus, deren Einrichtungen, Heimatmuseen und deren Einrichtungen. Arbeiten um das Haus. Flurnamen.
- Heimatmuseen, von Deutschen bewohnte Ortschaften.
- Essgewohnheiten, Eigentümlichkeiten der ungarndeutschen Küche, Konservierung von Lebensmitteln.
- Schule früher und heute.
- Freizeitbeschäftigung, Unterhaltung früher und heute.
- Volkstracht.
- Heilmethoden.
- Volksmusik und Volkstanz.
- Bräuche, Sprache und Kultur der Ungarndeutschen.
- Kenntnisse im Zusammenhang mit der Sprache: Geschichten, Ausdrücke zu bestimmten Themen.
- Ungarndeutsche Medien. Gedruckte und elektronische Medien. Veröffentlichungen.
- Ansiedlung der Ungarndeutschen.
- Minderheiten in Europa und in Ungarn. Symbole.
- Deutsche Mundartgebiete.
- *Volksdichtung*: Märchen und Sagen aus den Sammlungen und Bearbeitungen von Ede Herger, Karl Vargha,

- Josef Michaelis.
 – *Einige Werke der ungarndeutschen Literatur*. Autoren: z.B. Josef Michaelis, Valeria Koch, Georg Fath, Engelbert Rittinger.
 – *Aufführung dialogischer Texte, Szenen* (z.B. mit dem Fest verbundene Bräuche, bearbeitete Märchen), Besuch einer deutschsprachigen Theateraufführung.

Jahrgangsstufe 9-12

- Die Familie: Denken, Wertordnung, Veränderung der Werte (im Spiegel der Redewendungen und Sprichwörter).
- Die Geschichte der Ungarndeutschen von den früheren Beziehungen über die Ansiedlung im 18. Jahrhundert bis zur Gegenwart.
- Die Rolle der Volksgruppe in Bezug auf das Mutterland und Europa.
- Die Volksbräuche und deren Wurzeln.
- Umgebung: Siedlungen und deren Formen, Einrichtungen, Flurnamen.
- Volkstracht.
- Traditionelle Handwerksarten.
- Essgewohnheiten.
- Sprache und Identität. Ausdruck der Identität. Die Rolle der Sprache: Muttersprache, Nationalitätensprache, Fremdsprache.
- Erscheinungsformen der deutschen Sprache: Mundarten in Ungarn und auf deutschem Gebiet, Literatursprache.
- Nationalitäten in Ungarn: Nationalitätengesetz, Schulsystem, die Lage der Volksgruppen, Nationalitätenpolitik, Selbstverwaltungssystem, Wahlen.
- Künstler und ihre Werke (Musik, bildende Kunst).
- *Ungarndeutsche Literatur*: thematische Reflexion des Nationalitätenseins; acht-zehn Prosawerke (Autoren: z.B. Josef Mikonya, Ludwig Fischer, Franz Sziebert, Stefan Raile, Claus Klotz, Angela Korb, Valeria Koch, Martin Thomann, Christina Arnold); zehn-fünfzehn lyrische Werke (Autoren: z.B. Valeria Koch, Engelbert Rittinger, Robert Becker, Josef Michaelis, Claus Klotz, Franz Zeltner, Koloman Brenner, Angela Korb, Nelu Bradean-Ebinger, Georg Fath, Erika Áts, Alfred Manz, Béla Bayer, Christina Arnold).

F) ROMÁN NEMZETISÉGI OKTATÁS

1.1. Román nyelv és irodalom

(*Anyanyelvű és kényelvű nemzetiségi oktatási forma*)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az önfejlesztéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges nyelvi képességek fejlesztése. A beszédpartnerhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Törekvés a román nyelvre jellemző gondos hangképzésre, az „ă”, „â” hangok, valamint a <i>diftongusok, triftongusok</i> minél helyesebb kiejtésére.	Törekvés az érthető szóbeli közlésre, a helyes kiejtésre („ă”, „â” hangok, <i>diftongusok, triftongusok</i>).	Törekvés a helyes artikulációra, a <i>hang, mondat, - és szövegfonetikai eszközök</i> helyes alkalmazására.	Lényegre törő, <i>gördülékeny szövegalkotás</i> .
A román nyelvi kompetencia alapjainak az elsajátítása. <i>Egyszerű közlésformák megértése.</i> Gondolatközlés egyszerű szövegformálással.	Törekvés a beszédhelyzetnek megfelelő közlésformák alkalmazására. <i>A különböző modalitású mondatok</i> változatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Alkalmazkodás a közlésfolyamat tényezőihez a különböző beszédhelyzetekben. Törekvés a beszédhelyzetnek legmegfelelőbb közlésformák alkalmazására. A különböző modalitású mondatok változatos és biztonságos használata a közlési szándéknak megfelelően. Az egyéni beszédajátosságok megfigyelése.	A helyes kiejtésmód eszközeinek biztonságos alkalmazása a kommunikáció folyamatában. Az egyéni kifejezésmód tudatos fejlesztése, tökéletesítése. Az egyéni adottságok kihasználása a különböző modalitású mondatok formálásakor.
A hangsúly és hanglejtés alkalmazása a különböző mondattípusokban.	Egyre nagyobb figyelem a szünetre, a hanglejtésre, hangerőre, mondatdallamra.	Tudatos törekvés a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazására.	Szép, igényes, kifejező román beszéd (<i>helyes hangképzés, hangerő, hanglejtés...</i>).
A hallott információk és egyszerűbb szövegek érzelmi tartalmának megértése. Gondolatok egyszerű, érthető közlése. Törekvés az érzékletességre.	A hallott szöveg tartalmának megértése és lényegének kiemelése. Törekvés az érzékletességre, a pontosságra.	Különböző szövegtípusok megértése. A lényeg kiemelése, összegzése és prezentálása egyre gördülékenyebb stílusban.	Különböző szövegek (<i>pl. gyors tempójú médiaszövegek</i>) tartalmának megértése, értelmezése. Tudatos törekvés a gondolatok egyre árnyaltabb, változatosabb és hatásosabb kifejezésére.
Értelmes párbeszéd folytatása (<i>osztálytárssal, nagyszülővel, tanítóval</i>).	Alkalmazkodás a mindenkori kommunikációs szituációhoz, a beszélgető társhoz, a hallgatósághoz. Önálló vélemény formálása és érthető kifejezése egy-egy érvre összpontosítva.	Aktív bekapcsolódás a különböző kommunikációs folyamatba. Saját vélemény megvédése <i>pro és kontra érvekkel</i> . Mások véleményének meghallgatása és figyelembevételé.	Aktív bekapcsolódás egy többszereplős kommunikációs folyamatba. Törekvés a beszédpartner igényének felismerésére, véleményének türelmes meghallgatására és figyelembevételére. Az „elbeszélgetés” helyett a kritikus és építő jellegű párbeszéd kezdeményezése.
A <i>gesztusnyelv</i> néhány jelének ismerete. A testbeszéd megfigyelése.	A <i>nem nyelvi kifejezőeszközök</i> alkalmazása a különféle beszédhelyzetekben.	Törekvés az élőszavas közlés és a <i>gesztusnyelv</i> harmonizálására különböző beszédhelyzetekben. Igény a helyes testbeszédre (<i>pl.:</i>	A <i>testbeszéd</i> helyes alkalmazása a kommunikációs folyamatban (<i>pl.:</i> szemkontaktus megteremtése a beszédpartnerrel, kifejező

		<i>szemkontaktus a beszédpartnerrel).</i>	<i>arcjátékok).</i> Szöveggel összehangolt gesztikuláció.
Részvétel a közösség dramatikus játékaiban (<i>pl.: egy-egy népszokás megjelenítésében).</i> Memoriterek.	Különböző dramatikus formák kipróbálása (<i>mesejelenet, bábjáték, árnyjáték, pantomim; improvizáció; vers-és prózamonadás).</i> Lírai és prózai szövegek megtanulása és szövegű reprodukálása.	Vers-és prózamonadás egyre mélyebb lelki affinitással.	Tudatos törekvés a szuggesztív előadásmódra, az egyéni adottságok kamatoztatására. Kellő figyelem a hangszínváltozásra, a szünetekre, a hanglejtésre, a mondatdallamra; a szuggesztív előadásmódra.
Az IST eszközök használata. Olvasmányok és mozgóképélmények befogadása. Ezekkel kapcsolatos gondolatok élősavas megfogalmazása egyszerű és bővített mondat szerkesztéssel.	Audio- vizuális eszközökkel megjelenített olvasmányok tartalmának összefoglalása érthető szóbeli közlésben. Társalgás Messengeren.	IST eszközökkel prezentált, megfilmesített olvasmányok tartalmának összefoglalása önálló véleményalkotással. Interjúkészítés.	A tudományok és művészetek nyelvének ismerete (<i>film, színház).</i> Többjelentésű megnevezések megnevezése, és azok üzenetének szóbeli kifejtése, összegzése.
Tanulópárok párbeszéde, közös nyelvgyakorlása. Bekapcsolódás a tanulócsoporthoz beszélgetéseibe.	Saját vélemény megfogalmazása és megvédése egy többszereplős társalgási folyamatban.	Érvelő véleményalkotás többszereplős beszélgetésszituációban. A beszélőtársak véleményének meghallgatása, és az arra való helyes reagálás. Mások érvelésének ésszerű elfogadása vagy elutasítása.	Együttműködés és toleráns magatartás tanúsítása csoportmunkában. A <i>vita</i> nyelvi és etikai szabályainak alkalmazása egy többszereplős beszélgetésszituációban. A saját vélemény ismételt átgondolása. A kommunikációs zavarok megszüntetése, félreértések tisztázása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A korosztálynak megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása az elemi feladatmegoldástól – a beszélgetésen át – az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a fokozatosság elvének, a tanulók képességeinek figyelembevételével. Szavak, szószerkezetek és különböző modalitású (<i>kijelentő, kérdő, óhajtó...</i>) mondatfajták hanglejtés-és dallamkülönbségének észrevétele.	Szavak, szószerkezetek és különböző mondatfajták (<i>kijelentő, kérdő, óhajtó, felkiáltó, felszólító</i>) hanglejtésének, mondatdallamának megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.	Szavak, szószerkezetek és különböző modalitású mondatok hanglejtésének és mondatdallamának megfigyelése és helyes reprodukálása a hangos olvasásban.	Szavak, szószerkezetek és különböző modalitású mondatok hanglejtésének és mondatdallamának megfigyelése, helyes és biztonságos reprodukálása a hangos olvasásban.
Az értelmző olvasás folyamatos gyakorlása.	A szövegértő olvasást segítő technikák fokozatos elsajátítása, gyakorlása.	A szövegértő olvasás képességének fokozatos fejlesztése a különböző	A különböző olvasástípusok gyakorlása és hatékony alkalmazása

		olvasási típusok megismerésével és gyakorlásával.	az értő-érző olvasóvá válás folyamatában.
Ismert tartalmú szövegek (<i>néma és hangos</i>) olvasása némileg lassú (<i>szótagoló</i>) tempóban.	Ismert (<i>majd ismeretlen</i>) tartalmú szépirodalmi és közismereti szövegek értelmező (<i>néma és hangos</i>) olvasása megfelelő tempóban.	Különböző szövegtípusok értelmező olvasása egyre kifinomultabb mondatdallammal és lendületesebb tempóban.	Szövegolvasás és értelmezés helyes hanglejtéssel, kifinomult mondatdallammal és lendületes tempóban.
Egyszerű, könnyű stílusú szövegek szó szerinti jelentésének megértése.	A szavak konkrét és átvitt jelentéstartalmának felismerése a szöveg kontextusában.	A szöveg többletjelentéseinek egyre önállóbb megfejtése.	A szöveg többletjelentéseinek mélyreható értelmezése.
Az olvasott irodalmi és közismereti szövegben rejlő információk visszakeresése tanítói irányítással. Egy-két mondatos vélemény megfogalmazása.	Az olvasott irodalmi és közismereti szöveg lényegének kiemelése, összegzése. Tartalmával kapcsolatos vélemény kifejezése néhány mondatban.	Az olvasott szépirodalmi szöveg tartalmának felidézése, a szereplők jellemzése, cselekedeteik, helyzetfelismerő képességeik megítélése <i>pro- és kontra érvekkel</i> . A közismereti szöveg információ- tartalmának megértése és összegzése.	Az olvasott szépirodalmi szöveg mögöttes jelentéseinek értelmezése önálló véleményalkotással. A közismereti szöveg helyes olvasása, pontos értelmezése és összefoglalása.
A szépirodalmi és a közismereti szövegfajták megkülönböztetése.	A különböző szövegfajták közötti különbség megfigyelése. Az életkornak megfelelő szövegek feldolgozása (<i>téma, ok-okozati összefüggések felismerése</i>).	A szépirodalmi szövegek műfaji különbségének felismerése (<i>pl.: lírai költemény, elbeszélés</i>). A lírai alkotásokban megjelenő szóképek, alakzatok felismerése (<i>pl.: ismétlés, fokozás, hasonlat, metafora, megszemélyesítés</i>). Közismereti szövegek önálló olvasása, megértése és elemzése (<i>téma megállapítása; lényeg kiemelése; ok-okozati összefüggések</i>).	Különböző műfajú és rendeltetészerű szövegek logikai-jelentéstani-formai összefüggéseinek megértése; jelentésrétegeinek feltárása.
Az aktív szókincs gyarapítása az olvasmányélmény alapján. Pl.: mese értelmezése, szereplőinek jellemzése (<i>szinonimák, antonimák</i>).	A szókészlet bővítése különböző szövegtípusok (<i>tájékoztató, érvelő, kifejező</i>) olvasásával. Szókincsbővítés.	Szókincsgyarapítás önálló és csoportos munkával. Szövegértelmezési viták (<i>érvek, ellenérvek</i>).	Szókincsbővítés a nyelv minden rétegére kiterjedően. Különböző műveltségi területeket érintő szövegek feldolgozása önálló és/vagy csoportmunkában.
Ismerkedés az IST eszközök nyújtotta olvasási lehetőségekkel. Képek, illusztrációk megnevezése egyszerű nyelvi kifejezésekkel.	Szöveggel és rajzokkal prezentált (<i>pl.: meseszöveg</i>) rövid tartalmi összegzése.	Képregény-részlet olvasása, értelmezése. Néhány mondatos összegzése önálló véleményalkotással.	<i>Power- point</i> prezentációkkal megjelenített szövegek megértése, értelmezése; összegzése önálló véleményalkotással.

3. Írás, szövegalkotás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkorral és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus írásképp, lényegfelismerő, áttekinthető jegyzetek és vázlatkészítés.

Biztos problémalátás, problémaérzékeny helyesírás. Szövegtípusok és műfajok széles körének alapos ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újraírás, kreatív írás.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Bevezetés a román betűvetés „művészetébe”. Az írás jelrendszerének elsajátítása lépésről lépésre. Néhány egyszerű mondat logikus összekapcsolása, szöveggé formálása.	Olvasható, szép és rendezett írás. Megfelelő gyorsaságú tollbamondás a helyesírási szabályok követésével.	A tanulók életkori sajátosságainak megfelelő, jól olvasható helyesírási és nyelvhelyességi szabályokat követő írásmód.	A román helyesírási és nyelvhelyességi normákat követő, olvasható, szép és hatékony írásmód.
Szövegalkotási és szerkesztési alapismeretek elsajátítása (<i>papíralapú és elektronikus közlésformák</i>). Rövid szövegek összeállítása. A szöveg tagolásával kapcsolatos ismeretek befogadása. (<i>A fogalmazás szerkezeti egységei</i>). Néhány mondatos fogalmazás megírása. (<i>Saját történetek, élmények</i>). Az IST eszközök használata a tájékoztató szövegek közvetítésében (<i>pl.: sms; e-mail...</i>).	A vázlat-és jegyzetkészítés szempontjainak elsajátítása.	Törekvés az önálló vázlatkészítésre, jegyzetelésre.	Önálló vázlatkészítés és jegyzetelés (<i>a lényeg kiemelése</i>). Hatékony és egyéni írásmód alkalmazása.
	A szövegalkotási képességek fejlesztése a fokozatosság elvével. Élmények, események megfogalmazása különböző szövegtípusokban és műfajokban (<i>pl.: rövid elbeszélés, leírás, jellemzés, magánlevél, papíralapú és elektronikus meghívás; köszöntés és köszönetnyilvánítás</i>).	A szövegalkotási- és szerkesztési képességek további bővítése. Hagyományos és modern szövegtípusok megismerése és alkotása; <i>papíralapú és elektronikus formák</i> alkalmazása, gyakorlása (<i>pl.: beszámoló, könyvismertetés, sajtószövegek</i>).	A szerkesztés menetének készségi szintű alkalmazása a legkülönbözőbb szövegtípusokban és műfajokban. A tartalom és a forma összhangjának megteremtése (<i>esszé, értekezés, (kis)előadás, médiaműfajok, önéletrajz pályázat</i>). (Kis)előadás <i>power-point</i> prezentációval. A projektírás módszertanának elsajátítása.
A helyesírási szabályok alkalmazása a tollba mondott és a tanítói segítséggel megformált (<i>néhány mondatos</i>) fogalmazásban. Nyelvi kompetenciák fejlesztése fordítási	A helyesírási szabályok egyre tudatosabb alkalmazása a tollba mondott és a részben önállóan megfogalmazott szövegekben. Nyelvi kompetenciák fejlesztése fordítási	A nyelvtani, helyesírási törvényszerűségek tudatos alkalmazása a tollba diktált és az önállóan megformált szövegben. A nyelvi kompetencia fejlesztése fordítási	Világos és kreatív szövegalkotás a logikai, jelentéstani, formai sajátosságok betartásával (a legkülönbözőbb szövegtípusokban). Törekvés az egyéni stílusra.

gyakorlatokkal. Néhány egyszerű mondat lefordítása románról magyarra.	gyakorlatokkal. Rövid szöveg lefordítása románról magyarra.	gyakorlatokkal. Közismereti szöveg(részlet) lefordítása románról magyarra <i>szótár</i> használatával.	A nyelvi kompetencia fejlesztése különböző szaknyelvi szövegek lefordításával, románról magyarra; magyarról románra <i>szótár</i> használatával.
--	--	---	--

4. Tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár és internethasználat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az önálló tanulás alapismereteinek elsajátítása. A könyvtárhasználat alapjai. Gyermeklexikonok, atlaszok megismerése, forgatása.	Az önálló tudásszerzés és-feldolgozás technikáinak egyre szélesebb körű ismerete. Az önálló tanulási stratégia fokozatos kialakítása. A könyvhasználattal kapcsolatos ismeretek bővítése.	A tanulási folyamat ésszerűsítése (<i>hatékony gazdálkodás az idővel és az információval</i>). Ismeretszerzés, feldolgozás, beépülés a személyiségbe. Az önálló feladatmegoldás gyakorlása, különböző információhordozók, segédkönyvek, lexikonok, szótárak rutinos forgatása.	Az önálló tanulási módszerek hatékony alkalmazása. Élőszavas és írásos információk gyűjtése, szelekciója, rendszerezése és célszerű felhasználása. Az életkornak megfelelő tájékozódás a könyvtárban, levéltárban, múzeumban.
Szótárfüzet vezetése tanítói irányítással.	Szótárfüzet önálló vezetése és használata. A kétnyelvű szótárhasználat módszerének elsajátítása tanári irányítással.	A szótárfüzet rutinos vezetése. A kétnyelvű szótárak önálló használata.	Az egyszerű, kétnyelvű és internetes szótárak rendeltetésszerű használata.
Ismerkedés a modern információhordozókkal (<i>audiovizuális, elektronikus, internet, CD-ROM</i>). Az IST eszközök használata az életkornak megfelelően.	Az IST eszközök alkalmazása az írási és olvasási képességek fejlesztésében.	IST eszközök interaktív használata.	Az IST alkalmazása a kritikai gondolkodás, a kreativitás fejlesztésében.
Információk gyűjtése és feldolgozása tanári segítséggel.	Önálló anyaggyűjtés könyvtárban, médiatárban, interneten.	Az információ-felhasználás normáinak a megismerése (<i>az idézés formai és etikai szabályai, forrás megjelölése</i>).	Anyaggyűjtés könyvtárban, levéltárban, múzeumban, médiatárban, interneten. A gyűjtött információk rendszerezése, értelmezése és feldolgozása.
Vázlatkészítés tanítói irányítással.	Törekvés az önálló vázlatkészítésre. Jegyzetkészítés tanári irányítással (<i>szelektálás, lényegkiemelés, tömörítés</i>).	Önálló vázlatkészítés. Törekvés a tanári magyarázat önálló jegyzetelésére (<i>kulcsszavak, kulcsmondatok kiemelése</i>). Olvasási napló vezetése, (<i>lényeg kiemelése</i>).	Önálló vázlat, szinopszis, dolgozat, projekt, beszámoló készítése. Előadás önálló jegyzetelése (<i>tömören, lényeglátóan</i>).
	Összefoglalás tanári	Törekvés az önálló	Önálló összefoglalás (<i>ok-</i>

	irányítással (<i>megadott szempontok szerint</i>). Az összefoglalás lényegének a megértése.	összefoglalásra, a szintézis-teremtő képesség fejlesztésére.	<i>okozati összefüggések, lényeglátás, időrend, adatok</i> . Egyéni vagy csoportos <i>projektkészítés</i> az etikai szabályok betartásával. (<i>bibliográfia, jegyzetek, forrás megjelölése, adatközlők, melléletek, illusztrációk, fotók, ábrák</i>).
Az elsajátított ismeretek alkalmazása új feladathelyzetekben.	A tanultak felhasználása (<i>dolgozat, előadás, referátum</i>).	Az ismert módszerek alkalmazása az új feladatok megoldásában.	Nagy gyakorlatosság az információszerezésben és feldolgozásban (<i>újabb és újabb feladathelyzetben</i>).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a román nemzetiség anyanyelvéről

A mai román nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek megértése, elemzése. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul a megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A magyar és a román ABC eltérése. Az „ea”, „ia”, „oa”, „ua”, és a „ci”, „ge”, „gi”, „che”, „chi”, „ghe”, „ghi” sajátosságai.	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek felismerése (<i>a hangok, a szóelemek, a szavak szintjén</i>).	A román nyelv típusához kötődő alapismeretek. Az eddig elsajátított nyelvtani, stilisztikai és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása.	A román leíró nyelvtani ismeretek helyes, tudatos és biztonságos alkalmazása. Hangtani, szófajtani, mondattani, jelentés-és szövegtani megközelítések.
A helyes szótagolás, szóképzés. A szótagolás szabályainak helyes alkalmazása ismeretlen szövegben. A szófajok (<i>ige, főnév, melléknév, névmás, számnév</i>). A mondat részei. Az alany és az állítmány egyeztetése. Az egyes és többes szám. A jelen idő, (<i>a többi igeidő felismerése</i>).	A tanult szófajok helyes használata a közlésfolyamatban. Mondattan. A mondatfajták megfelelő használata a különböző beszédhelyzetekben.	Az összes szófaj helyes használata. Az igeidők és a rendhagyó igék helyes használata, összetett (<i>mellérendelő és alárendelő</i>) mondatok.	A román nyelv szabályainak ismerete és önálló alkalmazása szóban és írásban. A nyelv több szempontú megközelítése (<i>nyelv és kreativitás, nyelv és gondolkodás...</i>).
Jelentéstani alapismeretek. Szókincsbővítés (<i>szinonimák, antonimák; szókincsgyakorlatok</i>).	Jártasság a szavak jelentésviszonyaiban (<i>szinonimák, antonimák, homonimák</i>). Kézikönyvek, egynyelvű szótárak rendeltetésszerű használata.	Jelentéstani ismeretek további bővítése. A kisebb, nagyobb nyelvi egységekhez kötődő kreatív gyakorlatok. A szavak jelentésének változása a különböző szövegkörnyezetekben.	A szöveg <i>nyelvi és nem nyelvi</i> eszközeiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok felismerése. Törekvés a gazdag, árnyalt szókincs helyes használatára.
Életkornak megfelelő rövid szövegek alkotása. Néhány mondatos elbeszélés, jellemzés leírása.	Szövegformálás a témának megfelelő szókészlet használatával (<i>a tartalom és a forma viszonya</i>). Irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozása tanári irányítással.	Változatos stílusfajták alkalmazása a szövegalkotásban. Irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozása megadott szempontok szerint.	A kohézió megteremtése a szövegformálásban (<i>hely, idő, ok-okozati összefüggések meglátása</i>). Irodalmi és nem

			irodalmi szövegek önálló és helyes feldolgozása.
Bevezetés a kétnyelvűségbe.	A kétnyelvűség gyakorlása.	A kétnyelvűség és a többnyelvűség jelentőségének felismerése.	A kétnyelvűség és a többnyelvűség gyakorlása.
A román irodalom iránti gondolati és érzelmi érdeklődés felkeltése (<i>fantáziautazás, jótékonyosság...</i>). A román, a magyar vagy valamelyik ismert idegen nyelv különbségének a felismerése.	A román irodalom iránti gondolati és érzelmi érdeklődés mélyítése. E nép szellemiségének megismerése a fokozatosság elvével. Az önismeret, a népismeret és az emberismeret iránti igény kialakulása. Annak felismerése, hogy a román és a magyar nyelv ismerete miben segíti, esetleg nehezíti az idegen nyelv tanulását.	Művek értelmező olvasása, mögöttes tartalmak megragadása. Az alkotásokban rejlő „szép és igaz” érzékelése és megértése. A román és a magyar nyelv szerkezeti eltéréseinek felismerése (<i>la școală, az iskolában</i>).	A román, a magyar és a tanult idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése (<i>néhány azonosság és különbség felismerése</i>).
Ismerkedés a lírai alkotások érzelmi-gondolati világával. Versek, mondókák, változatos ritmusú alkotások elsajátítása.	Lírai művek közös és önálló olvasása a klasszikus és a kortárs <i>román, magyar és világirodalomból</i> , valamint a <i>magyarországi román költők</i> verseiből.	A költeményekben rejlő többletjelentések egyre mélyebb feltárása. A zenei és ritmikai eszközök szerepének megértése.	Különböző műfajú költemények komplex értelmezése; tartalmi és formai sajátosságainak megértése és feltárása.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Alapismeretek a költői nyelvről. Változatos zeneiségű versecskék (<i>rigmusok, mondókák</i>) olvasása, megtanulása.	Néhány jelentősebb költői kép szerepének megértése.	A szóképek jelentése - és hangulatteremtő hatásának felfedezése a vers értelmezése során.	Klasszikus és modern lírai költemények értelmezése (<i>a tartalom és forma összhangjának megfigyelése</i>).
Rövidebb terjedelmű gyermekirodalmi (epikai) művek, népi játékok, elbeszélések, olvasása, és azok tartalmának megbeszélése tanári irányítással. Történetek elmesélése, hősök jellemzése.	Gyermekirodalmi (epikai) alkotások olvasása. A mű mögöttes tartalmának feltárása tanári segítséggel. A szereplők külső és belső tulajdonságainak jellemzése.	Novella-és kisregény olvasása és értelmezése a klasszikus és kortárs román irodalomból. A mű kompozíciós egységeinek felismerése.	Kis-és nagyepikai művek önálló értelmezése a klasszikus és modern román irodalomból. Az alkotások többletjelentéseinek megfigyelése; tartalmi és formai sajátosságok feltárása.
Modern műfajok, képregények, comicok elolvasása és értelmezése. IST eszközök alkalmazása.	Képregény elolvasása (digitalizált formában is). Tartalmának összefoglalása, megvitatása.	Megfilmesített kisregény értelmezése. Szereplőinek jellemzése.	Regény és megfilmesített regény összehasonlítása kritikus látásmóddal.
Az életkori sajátosságoknak megfelelő színdarab, musical megtekintése.	Az életkori sajátosságoknak megfelelő színdarab, musical megtekintése	Klasszikus vagy modern színdarab megtekintése és értelmezése (<i>pro és kontra érvék</i>).	Modern dráma olvasása, önálló értelmezése (<i>idő, tér, cselekmény, jellemalkotás, jelképrendszer</i>).

	és véleményezése.		A dráma megtekintése színi előadásban. Drámaértelmezés; a mű többletjelentéseinek megfejtése. Külső és belső konfliktusok; drámai helyzetek és jellemek.
Az igényes előadásmód megalapozása: pl.: versek, mese(részletek) meghallgatása (audiovizuális eszközökkel) olvasása és előadása.	Törekvés a kifejező előadásmódra: vers- és prózamonológ; dramatizált mese stb.	Törekvés a művészi előadásmódra, önkorrekcióra: (versek, olvasmányrészletek meghallgatása hangfelvételtől, művészek előadásában).	Törekvés a szuggesztív, kifinomult előadásmódra (vers-és prózamonológ, színdarab).
A „művészeti utazás” megalapozása az IST eszközök használatával. Prezentáció digitális táblán: (pl.: évszakok gyermekirodalmi alkotásokban, festészetben, zenében; auditív és vizuális élmények összekapcsolása).	Az irodalom és a társművészetek kapcsolata: (az ismeretek további bővítése és az elvonatkoztató képesség fejlesztése).	Az irodalom és társművészetek kapcsolódási pontjainak felismerése; gondolatok, élmények, érzések egyre kreatívabb kifejezése.	A román és a magyar kultúra kölcsönhatásának felismerése. Témák, motívumok a román, a magyar, az európai és az egyetemes irodalomban valamint a társművészetekben.
		Bevezetés az összehasonlító műelemzésbe. (megfigyelési, kapcsolódási, szempontok; témák, motívumok stb.).	A román és a magyar irodalom néhány alkotásának összehasonlító elemzése (témák, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok felismerése). A gondolatok és érzések kreatív kifejezése igényes szókészlettel.

7. Az ítélőképesség, az erkölcs, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítására, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az önálló és helyes ítélőképesség, az etikai és esztétikai érzék megalapozása: (etikai és esztétikai normák megismerése).	A helyes ítéletalkotás és az erkölcsös magatartás igényének az erősítése, a szépérzék fejlesztése.	A normakövető magatartás gyakorlása és a szépérzék fokozatos és tudatos fejlesztése (olvasmányélményekkel is).	Önálló értékítélettel rendelkezni. Etikai és esztétikai tudatossággal, kreativitással bírni.
A szép és a rút fogalmainak használata. Felismerésük az alkotásban és a mindennapokban.	Törekvés az önálló ízlés kialakítására, mások véleményének figyelembevételével.	Az esztétikai érzék fejlesztésének igénye. Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése.	Magasrendű gondolkodás, erkölcsös, emberközpontú magatartás; kifinomult érzék.

A művészi alkotások iránti érdeklődés felkeltése.	A művészetszemlélet formálása; az értő-érző befogadóvá nevelés.	A művészet iránti lelki, szellemi affinitás mélyítése, különböző alkotások értelmezése.	Fejlett művészetszemlélet; élmények és érzések kreatív kifejezése. Etikai és esztétikai tudatosság.
Az önálló és helyes ítéloképesség, az etikai és esztétikai érzék megalapozása (<i>etikai és esztétikai normák megismerése</i>).	A helyes ítéloképesség és az erkölcsös magatartás igényének az erősítése, a szépérzék fejlesztése.	A helyes ítéloképesség és az erkölcsös magatartás igényének az erősítése, a szépérzék tudatos fejlesztése.	Magasrendű gondolkodás, erkölcsös, emberközpontú magatartás; kifinomult érzék. Annak megértése, hogy a művészet megszépíti, minőségivé teszi az emberi létet.
A szép és a rút fogalmainak használata; felismerésük az alkotásban és a mindennapokban.	Törekvés az önálló ízlés kialakítására, mások véleményének figyelembevételével.	Az egyéni ízlés finomítása mások véleményének figyelembevételével.	Az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése. Igény az ízlés önálló, tudatos fejlesztésére, tökéletesítésére.
A szomorú és a vidám megkülönböztetése eltérő szövegtípusokban és beszédhelyzetekben, az egyén és közösség életében.	A humor szerepének a megértése és gyakorlása megfelelő beszédhelyzetekben.	A helyzet-és jellemkomikum különböző művészi alkotásokban.	A humor történeti és időbeli változékonyságának felismerése. Humoros megnyilvánulások kellő helyen és időben.
A jó és a rossz megkülönböztetése az egyén és a közösség életében.	A jó, a szép és az igaz felismerése a mindennapi és az irodalmi élmények alapján.	A jogkövető magatartás és a morális cselekvés értelmének a felismerése és tudatos követése.	A morális lét értelmének a megtalálása.
Felkészülés a mindennapi konfliktusok kezelésére (<i>dramatikus játékok, helyzetgyakorlatok</i>).	A konfliktuskezelési képesség fejlesztése.	Törekvés az egyéni és közösségi konfliktusok kezelésére.	Igény a harmonikus, békés együttélésre a szűkebb és tágabb közösségekben egyaránt (<i>család, iskola, nemzetiség(ek), nemzet(ek)</i>).
A kulturális sokszínűség érzékelése (<i>pl.: különböző nemzetiségek, táncok</i>).	Érdeklődés felkeltése a különböző kultúrák iránt.	Törekvés más népek, kultúrák (nyelvek) megismerésére.	Törekvés a nyitottságra, a helyi szín, a két nép (<i>román és magyar</i>), az európai és az egyetemes értékek befogadására.

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

- 1.1. Élőszavas közlések megértése, hallás utáni értés.
Megfelelő beszédlézés, gazdálkodás a levegővel, megfelelő hangképzés és helyes ejtés.
- 1.2. Mondat - és szövegfonetikai eszközök (*hangsúly, hanglejtés, mondatdallam*).
- 1.3. Kommunikációs készség fejlesztése. Élőszavas szövegek megértése és alkotása, kérdések, kívánságok megfogalmazása.
Kérdésfeltevési – és válaszadási gyakorlatok.
Köszönés, bemutatkozás, kommunikációs illemszabályok követése.
A beszédhelyzethez és a beszélgető partnerhez igazodó kifejezőmód, párbeszéd, mondatalkotás.
Képváltoztatás, mesék előadása és színpadi megjelenítése.

1.4. *Memoriterek (mondókák, rigmusok, dalok) szöveghű tolmácsolása.*

2. Olvasás, írott szöveg megértése

2.1. Az olvasástanítás (játékos) *előkészítése.*

Felkészülés a *betűk* felismerésére. A *hangok* helyes kiejtése a szó elején, közepén, végén.

A három érzékszerv terület összehangolása: (*látás, érzékelés, hallás*).

2.2. Az *olvasás jelrendszere*: hang és betű, szótag, szó, szószerkezet, mondat, szöveg.

A 2, 3, 4, 5 betűből álló szavak szótagolás nélküli összeolvasása.

Az olvasás technikáinak elsajátítása *hangosan*, majd *némán*.

A kifejező felolvasás technikáinak elsajátítása.

2.3. Tájékozódás a szövegben, a szöveg tagolása, újraolvasása.

2.4. Írott román nyelvű szöveg olvasása, megértése: tömörítés, a lényeg kiemelése, tartalommondás, vázlat stb.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Az írás *jelrendszere.*

Az írás alaptechnikáinak elsajátítása.

(Az ujjak helyes tartása írás közben, az íróeszköz helyes fogása, a testtartás stb.).

Írott betűformák (kis-és nagybetűk), *betűkapcsolás, szó, szintagma, mondat, szöveg*.

3.2. Szövegalkotás írásban.

Betűk, szótagok, szavak, szószerkezetek, mondatok, összekapcsolása *szöveggé* formálása.

Témaválasztás, anyaggyűjtés (megfigyelés); olvasás, fantázia.

Címadás; tartalom és forma összhangja.

Különböző szövegtípusok: *rövid elbeszélés, leírás, jellemzés, levél, meghívó, sms, e-mail*.

Esztétikus írás.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Könyv - és könyvtárhasználat.

Római nyelvű képes könyvek, mesekönyvek, gyermekfolyóiratok olvasása (*papíralapú és digitalizált formátum*).

4.2. Tanulást segítő eljárások: szótárfüzet, vázlat, képes szótár, egy - és kétnyelvű *szótár*.

4.3. *Népköltészeti és műköltészeti alkotások szöveghű felidézése.*

Rigmusok, szólások és közmondások, mondókák.

Mihai Eminescu: *Ce te legeni...* (részlet)

Lucia Borza: *Ghicitori; Anotimpuri sau Pisicuța* (după Móríc Zsigmond)

George Coșbuc: *Săniuța*

Elena Dragoș: *Mamei*

Elena Farago: *Doi frați cumiți*

Maria Lovin: *Dar pentru mama*

Nichită Stănescu: *Cea mai scumpă de pe lume*

4.4. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek: kérdések megfogalmazása, információk gyűjtése, rendezése, értelmezése, összegzése.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

5.1. *Kommunikációs* alapfogalmak, helyzetek: kapcsolatfelvétel, kapcsolattartás, zárás.

5.2. *Jelentéstan* alapismeretek: szólások és közmondások; *szinonimák, antonimák, homonimák* stb.

5.3. Különböző *nyelvi egységek*: hang, betű, szó (szótag, szóelem); szószerkezet, mondat, szöveg.

5.4. *Szófajok*: ige, főnév, melléknév, számnév, névmások.

5.5. *Mondatfajták*:

szerkezetük szerint: egyszerű és bővített; állító és tagadó;

modalitásuk szerint: kijelentő, kérdő, felkiáltó, felszólító, óhajtó.

5.6. Alapvető *nyelvhelyességi és helyesírási szabályok*, írásjelek.

5.7. Nyelvjárási kifejezések.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. *Szerzők és művek*:

Népköltészet: mondókák, szólások és közmondások, találós kérdések, kiszámolók, népmesék, legendák (10-12 mű).

Román szerzők (gyermek)versei, meséi, *elbeszélései:*

George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu, Emil Gârleanu, Ion Creangă, Elena Dragoș, Elena Farago, Ștefan Octavian Iosif, Otilia Cazimir, Victor Sivetidis, Tudor Arghezi, Ana Blandiana.

Magyarországi román szerzők:

Mesemondók: Vasile Gurzău, Mihai Purdi, Teodor Șimonca.

Költők: Lucia Borza, Ilie Ivănuș, Ana Crișan, Maria Berényi, Alecsandru Hoțopan.

- 6.2. *Epikus művek* jellemzői: tér, idő, cselekmény (kezdő - és végpontja, fordulatok); szereplők (főszereplő, mellékszereplő).
- 6.3. *Lírai alkotások:* verssor, versszak, rím, ritmus...
- 6.4. *Ismeretterjesztő szövegek* (család, mindennapi élet, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, hazai és romániai tájak, ünnepek, egészség, életmód, természet - és környezetvédelem, (román) nemzetiség, iskola, kulturális élet, média).
- 6.5. Népi, *báb* és *drámajátékok* szövegei.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. Az olvasmányok *etikai* tanulságainak megértése, hangulatuk megérzése.
- 7.2. *Helyes értékrend* kialakítása, *önálló vélemény* formálása.
- 7.3. *Kötelességtudat*, felelősségvállalás a mindennapi életben.

5-8. Évfolyam

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

- 1.1. Beszédképzés, hallás utáni információk helyes értelmezése.
Beszédkezdeményezés és bekapcsolódás a kommunikáció folyamatába, többszereplős beszélgetésbe.
Élőszavas közlések megértése, értelmezése és alkotása.
Gyors és helyes reagálás a beszélgető partner mondanivalójára.
Olvasott szöveg tartalmi lényegének összefoglalása élőszóban.
- 1.2. Érthető, kifejező, összefüggő beszéd.
Olvasmányok tartalmának elmondása, tömörítés, bővítés.
Történetek, élmények, benyomások összefüggő elmesélése.
A mindenkor közlési helyzethez igazodó nyelvhasználat (tájnnyelv; irodalmi nyelv).
Önálló véleményalkotás és vitatkozási kultúra.
Különböző stílusú szövegek hangos felolvasása és lényegének összefoglalása.
Az *egyéni beszéd* hanglejtésének, hangnemének és tempójának szabályozása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

- 2.1. *Szövegértés:*
A különböző *irodalmi* és *közismereti* szövegek értő- kifejező olvasása *nyomatott* és *elektronikus* formában egyaránt.
A megértés egységei: szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
Helyes tagolás, hangsúlyozás. Értelmi szünnettartás.
- 2.2. A különböző szövegtípusok felismerése, lényegük összegzése.
A szépirodalmi alkotások mögöttes tartalmainak (*többjelentéseinek*) megfigyeltése az életkori sajátosságoknak megfelelően.
- 2.3. A szöveg és az illusztrációk összhangja.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. A mondanivaló logikus tagolása és kifejezése szép, jól olvasható írással.
- 3.2. *Szövegalkotás:*
Különböző szövegtípusok alkotása: átélt élmények és fiktív történetek; *elbeszélés*, *leírás*, *jellemzés* megírása *papíralapú* és *elektronikus* formában.
Elektronikus szövegek szerkesztése: *meghívó*, *e-mail*, *sms*, *csetelés*.
- 3.3. A tanult szerkesztési, *nyelvhelyességi* és *helyesírási szabályok* alkalmazása a szövegalkotásban.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, rendeltetésszerű internetezés.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások:
A szövegfeldolgozás technikáinak elsajátítása, gyakorlása.
Tervszerű anyaggyűjtés könyvtárban (szakirodalom böngészése *bibliográfia* alapján); források gyűjtése interneten; anyaggyűjtés *interjúalanyoktól*.
Vázlat - és jegyzetkészítés.
A gyűjtött anyag *szelektálása; lényegi elemeinek kiemelése; összegzése; utalások, idézetek pontos jelölése.*
Szemléltető anyagok gyűjtése, összehangolása a kijelölt témával.
- 4.3. *Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.*
4-5 mondóka, 5-6 szólás és közmondás.
Vasile Alecsandri: *Primăvara*, Mihai Eminescu: *Copii eram noi amândoi*, Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*, Octavian Goga: *Dăscălița*, George Coșbuc: *La oglindă*, Elena Farago: *Un porumbel*, Emilia Căldăraru: *Toate meseriile*, Petre Ghelmez: *Ceasornicul*, Victor Eftimiu: *Făt frumos voia să plece* (részlet), Victor Sivetidis: *Măinile*, Lucian Magdu: *Aducere-aminte*, Lucia Borza: *Mama*.
Továbbá 6 szabadon választott alkotás a klasszikus, a kortárs szerzők valamint a hazai román alkotók műveiből.
- 4.4. Műértelmezések (művészi üzenetek, formai sajátosságok, következtetések).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. *Kommunikációtan:*
Kommunikáció: tájékoztatás, információk cseréje, közlés; *nyelvi és nem nyelvi* rendszer.
A kommunikáció *funkciói*: kapcsolatteremtés, - tartás és - zárás, tájékoztatás, érzelmkifejezés, felhívás, metanyelvi szerep, esztétikai szerep.
- 5.2. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
Nyelvváltozatok.
Nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.3. *Hangtan:*
Magánhangzók, mássalhangzók, félhangzók, kettőshangzók, hármassalhangzók, hiátus, kötőjel és hiányjel.
- 5.4. *Alaktan:*
Szóalkotás módjai: (*prefixumok és szuffixumok*).
- 5.5. *Szótan:*
Szófajok:
Ige: idő, szám, személy, ragozás, személyes és személytelen módok, segédigék.
Főnév: nemek, egyes és többes szám, névelők ragozása alany, tárgy, részes és birtokos esetben.
Névelő: határozott és határozatlan névelő, birtokos névelő, melléknévi névelő.
Melléknév: fokozás, ragozás.
Névmás: személyes névmás hangsúlyos és hangsúlytalan alakjai, udvariassági névmás, mutató és birtokos névmás...
Számnev: tőszámnév, sorszámnev, gyűjtőszámnév.
Határozószók: hely, idő, elvont körülmény.
Előjárósók
Kötőszók
Hangutánzó szó
- 5.5. *Mondattan:*
A mondatok fajtái *szerkezet* szerint:
- *egyszerű*: tagolatlan, tagolt: teljes (*tőmondat, bővített mondat*);
hiányos (*tőmondat, bővített mondat*);
- *összetett*: szervetlen, szerves: *alárendelő és mellérendelő*.
A mondatok fajtái *modalitásuk* szerint: *kijelentő, felkiáltó, felszólító, óhajtó, kérdő*.
- 5.6. *Jelentés*tan:
A *jelek* típusai; a szavak típusai a *hangalak és jelentés kapcsolata* alapján: *szinonimák, antonimák, homonimák...*
- 5.7. *Szövegtan:*
A szövegalkotást és a befogadást meghatározó tényezők; utalások a szövegben. Szerkezeti egységei. Szerkeztípusok. A globális és lineáris kohézió eszközei. Szövegtípusok: a kommunikáció formája, funkciója, módja, színtere szerint.
- 5.8. *Stílus*tan:

A stíluseszközök. A stílusrétegek.

5.9. *Retorika:*

A nyilvános megszólalás szövegműfajai (*szónoki beszéd; érvelő beszéd*).

5.10. *Nyelvművelés és helyesírás:*

Nyelvművelési és helyesírási normák követése.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Írás, olvasás, irodalom. Mi az irodalom? Játékszabályok.

Epika, líra, dráma.

Bevezetés az *epika* világába: *anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, legenda, mese, mítosz, monda, novella, regény.*

Az epikus műnek, mint *kompozíciónak* a nagyobb és kisebb egységei:

expozíció, bonyodalom, kibontakozás, tetőpont, befejezés; localis, temporalis, causalis, descriptív szegmentumok; szereplők (főszereplő – mellékszereplő) stb.

6.2. Bevezetés a *líra* világába: *dal, epigramma, elégia, életkép, himnusz, költői levél, óda, rapszódia.*

Lírai alkotások *elemzési, értelmezési szempontjai:*

Téma, motívum, vándormotívum, archetipusok (*természet, évszakok és napszakok, mesés tájak, család, gyermekkor, anya-gyermek kapcsolat, barátság, szerelem, növény- és állatvilág, játék, ünnepek, természeti jelenségek, művészi hitvallások*). Bevezetés a költői nyelvbe. *Rímes, furcsa játék.*

A hang; hanghatások a költészetben, *rím, ritmus. A kép, képtípusok.*

A szó (a versek *szókincsének* elemzése). A szerkezet (*gondolati, hangulati egységek*). A vers egésze: *cím, látvány, versszervező elvek.*

6.3. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.

Szerzők és művek:

Epika:

Curtea de Argeș (népballada); Grimm testvérek: *Bátránul și nepotul; József és testvérei Biblia* (Ótestamentum); Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (részlet); Lucian Blaga: *Casa părintească din Lancrăm*; Jean Bart: *Evocări despre învățătorul Ion Creangă*; Emilia Căldăraru: *Compunerea*; Lev Tolstói: *Leul și cățelușul*; Silvia Kerim: *Câinele*; Simona Popescu: *Exuvii*; Mircea Eliade: *Memorii*; Mircea Cărtărescu: *Rem*; Eugeniu Speranția: *Stelele, florile, cărțile*; Jean-Claude Carrière: *Adevărata floare*; Petre Ispirescu: *Înșir-te mărgărite*; Ion Creangă: *Păcală, Ursul păcălit de vulpe, Povestea unui om leneș*; Ion Luca Caragiale: *D-l Goe, Vizită*; George Topârceanu: *Acceleratul*; Grete Tartler: *Grădina cu ceasuri*; George Coșbuc: *Nunta Zamfirei*; Marin Preda: *Viața ca o pradă* (részlet); Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Bunicul, Bursierul, Hagi Tudose* (részlet); Mihail Sadoveanu: *Baltagul, Domnul Trandafir, Dumbrava minunată, Cheia*; Vasile Voiculescu: *Pescarul Amin, Cartea*; Nicolae Manolescu: *Cărțile au suflet*; George Șovu: *Nenea directorul*; Cătălin Dorian Florescu: *Vremea minunilor* (részlet); Petre Rezuș: *Minciuna are picioare scurte*; Edmondo de Amicis: *Un suflet nobil*; Gala Galaction: *Al doilea profesor de istorie*; Virgil Stoenescu: *Sârguința lui Iancu.*

Hazai román alkotók:

Népköltészet: Vasile Gurzău: *Luntrașul, Pohon.*

Műköltészet: Ana Radics Repisky: *Mărul interzis al copilăriei*; Ana Crișan: *Ludaia de ieri și de azi*; Ana Hoțopan: *Cizmulitele roșii*; Ana Varga: *Amintiri Mărgăritare, Treci la rând, Miticule.*

Líra:

Emilia Căldăraru: *Bine e la noi acasă*; Otilia Cazimir: *Bunica, Acasă, Flori mărunte din fânețe*; Elena Dragoș: *Ziua bunicilor, Cu tata, Bunicul, să fim politicoși*; Vasile Alecsandri: *Tunetul*; Mihai Eminescu: *Fiind băiet păduri cutreieram, Copii eram noi amândoi, Sara pe deal, O rămâi*; Virgil Carianopol: *Septembrie*; Nicolae Labiș: *Lucrare scrisă*; Petre Demetru: *Tu ești, mamă!*; Șt. O. Iosif: *Furtună*; Tudor Arghezi: *Tâlharul pedepsit, Cuvânt, Domnița frumuseții*; Victor Eftimiu: *Cerbul cu stea în frunte* (részlet); Ana Blandiana: *O furnică poetă, Scrisoare*; Grigore Alexandrescu: *Câinele și măgarul*; Mircea Sântimbreanu: *Uitucul, Onoarea mai presus!*; Petru Ghelmez: *Scrisoare învățătorului meu*; George Coșbuc: *Iarna, La oglindă*; Octavian Goga: *Bătrâni.*

Hazai román alkotók:

Lucia Borza: *Anotimpurile*; Maria Berényi: *Vară, Sfârșit de toamnă, Copilărie, Amintiri din copilărie, Să nu uit limba*; Lucian Magdu: *Confesiune, Crăciun, Aducere-aminte, Ilie Ivănuș; Școala.*

További 15 szabadon választott alkotás.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. Kedvenc olvasmány bemutatása önálló véleményalkotással, indoklással.
- 7.2. Erkölcsi princípiumok, érzelmi tartalmak: *szerelem, szolidaritás, segítőkészség, barátság, bizalom, akarat, vágy, önzetlenség, emberség, jóság, nagylelkűség, hála, adakozás, őszinteség, becsület, tisztelet és tisztesség.*
- 7.3. Az irodalom és a társművészetek viszonya.
- 7.4. Dramatikus improvizáció.
- 7.5. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. Évfolym

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. A szóbeli közlések hallás utáni megértése és az azokra való helyes reagálás.
Az egyéni beszéd „megszólaltatása” helyes légzéstechnikával, hangképzéssel, kiejtéssel.
A különböző modalitású mondatok kifejező használata a kommunikáció folyamatában. A beszéd zenei eszközeinek (*hangsúly, hangerő, beszédszünet, beszédtempó, hanglejtés*) helyes alkalmazása.
Az *egyéni sajátosságok* tudatos kamatoztatása a közlési célnak megfelelően (pl.: *hangfestés* tudatos változtatása a gondolatok és érzések kifejezésekor).
- 1.2. *Összefüggő nyelvi szöveg* pl. egy *előadás, szónoklat* gondolatmenetének követése; az üzenet megértése, összefoglalása, egyéni vélemény alkotása. *Illusztrációk, képek, ábrák értelmezése és leírása.*
- 1.3. Önálló (*kis*)*előadás, szónoklat* összeállítása, a jó szónok tulajdonságainak követésével: *hitelesség, ötletesség, szerkesztőkészség, stílusérzék, emlékezőtehetség, előadókészség.*
- 1.4. Mások érvelésének meghallgatása, *a lényeg* megragadása. Bekapcsolódás a kommunikáció folyamatába (*a vitába*) meggyőző és hatásos érvekkel, kifejező nyelvi eszközökkel.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Értő-érző szövegolvasás.
Különböző (*nyomtatott és elektronikus*) szövegtípusok *hangos és néma* olvasása; olvasási technikák rendeltetésszerű alkalmazása (a szöveg globális, majd részletező olvasása).
Befogadási módok: *értelmező, kritikai és kreatív*. Illusztrációk, ábrák, képek kapcsolata a szöveggel.
- 2.2. A különböző szövegtípusoknak (irodalmi, közismereti) megfelelő szövegelemzési eljárások.
 - *Szépirodalmi művek* értelmezése a *tartalmi és formai sajátosságok* figyelembevételével: a mű mint *kompozíció* (szerkezeti egységei, szegmentumai stb.) *stilisztikai jellemzői*. A lírai alkotás *értő-érző* olvasása, elemzése; poétikai szempontok megfigyelése (*hanghatások, hangalakok; rím, ritmus(fajták), képtípusok; verselemző elvek*).
 - *Nem irodalmi* szövegtípusok (*ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek*) jellemzői. A szövegek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások.
- 2.3. Szövegek retorikája és stíluselemei.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. A mondanivaló kifejezését szolgáló szép, rendezett íráskép.
- 3.2. Az írásos érintkezés és műfajai. Szövegszerkesztés. A szövegszerkesztés menete. A szövegtípusok szerkesztését meghatározó tényezők: kommunikációs körülmények, a szövegtípus sajátosságai és a szövegalkotó egyéni tulajdonságai. Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, magán és hivatalos levél*) kommunikációs és műfaji jellemzői.
- 3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, helyesírási ismeretek.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált *könyvtárhasználat*, tudatos és biztonságos *internet- használata*.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások:
Különböző dolgozatok pl.: *projektmunka* előkészítése: *bibliográfia* összeállítása. *Anyaggyűjtés* könyvtárban, levéltárban, autentikus közegben interjúalanyoktól. Az összegyűjtött anyag *szelektálása, feldolgozása, összegzése*. *Önálló vélemény* formálása.
Cédulázás. A források, utalások, idézetek, pontos használata.
Vázlatkészítés. *Önálló jegyzetelési technikák*.
Egynyelvű és kétnyelvű szótárak, enciklopédiák használata.
Önálló (kis)előadás, dolgozat felépítése, prezentálása.

Az IST eszközök rendeltetésszerű használata (*power- point*) prezentáció összeállítása.
Különböző művészeti és tudományterületek összekapcsolása.

Memoriter:

Líra:

Tizenöt *lírai költemény* ezen belül Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Octavian Goga, Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Ana Blandiana.

Hazai román költők:

Lucian Magdu, Lucia Borza, Maria Berényi alkotásaiból. Mihai Eminescu: *Glossă, Floare albastră*, George Bacovia: *Plumb*, Octavian Goga: *Rugăciune*, Lucian Blaga: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, Tudor Arghezi: *Psalm (Te drănuiesc...)*, Ana Blandiana: *Părinții*, Maria Berényi: *Să nu uit limba*.

Epika:

Miorița (népballada), Mihai Eminescu: *Luceafărul* (részlet), George Coșbuc: *Moartea lui Fulger* (részlet), Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (részlet), Lucian Blaga: *Hronicul și cântărețul vârstelor* (részlet), Nichita Stănescu: *Despre limba română*, Liviu Rebreanu: *Pădurea spânzuraților* (részlet), Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei* (részlet).

Dráma:

Lucian Blaga: *Meșterul Manole* (részlet).

4.3. Ok-okozati összefüggések meglátása, szintézisreállítás.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

5.1. *Kommunikációtan:*

A kommunikáció fejlődése. Az információ öt forradalma: *beszéd, írás, könyvnyomtatás, távközlés, elektronikus információfeldolgozás*.

A kommunikációs folyamat tényezői (*feladó, címzett, az üzenet, kód, közös valóság, előismeret, előzmények, beszédhelyzet, kapcsolat*).

A kommunikáció különböző formái:

Két ember közötti, csoportos, nyilvános, tömegkommunikáció.

Közvetlen, közvetített, kétirányú, egyirányú kommunikáció.

A kommunikáció *funkciói*: kapcsolatteremtés, - tartás és – zárás, tájékoztatás, érzelmkifejezés, felhívás, metanyelvi szerep, esztétikai szerep.

Vizuális (*nem nyelvi*) kommunikáció. A nem nyelvi jelek a szóbeli kommunikációban és az írásbeli kommunikációban.

5.2. *Az írott és a használt nyelv normái.*

Nyelvtörténeti alapismeretek.

A román nyelv történetének főbb korszakai. Latin eredete.

Nyelvtani rendszerének kialakulása. Szókincsbővülés. Jelentésváltozások.

Dialektusok, tájszólások.

Az irodalmi nyelv kialakulása.

A határon túli románok nyelvhasználata. Kétnyelvűség, kevertnyelvűség.

5.3. A nyelvi egységek (*hangtan, alaktan, szófajtan, szó szerkezettan és jelentéstan*) logikai, rendszerszerű összefüggései.

A román és a magyar nyelv (és más idegen nyelvek jellemzői).

5.4. *Szövegnyelvi ismeretek bővítése.*

A szövegösszetartó erő összetevői: kommunikációs, szerkezeti, jelentésbeli és nyelvtani kapcsolatok.

Globális és lineáris kohézió. Szövegtípusok (*forma, funkció, mód, színtér*).

5.5. *A szövegszerkesztés állomásai. A szövegtípusok jellemzői (témák, szerkezet, szókincs, nyelvi formák, stílus).*

5.6. *Stílusnyelvi ismeretek (a nyelv, a beszéd, a szöveg és a stílus mint összetartozó fogalmak).*

Stílusesszék. Stílusrétegek (*magánéleti, közéleti, egyházi, hivatalos, tudományos, publicisztikai; szépirodalmi*).

5.7. *Retorikai alapismeretek.*

A szónok feladatai. A szónoki beszéd fajtái. Az érvelő beszéd felépítése: (*bevezetés, figyelemfelkeltés, elbeszélés, részletezés, cáfolás, befejezés*). A beszéd kidolgozása, megszólaltatása.

(*Nyelvi és nem nyelvi jelei*).

5.8. Nyelvművelés, helyesírás.

5.9. A román (és a magyar nyelv) a világ nyelvei között.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. *Irodalmi műfajok* állandó és változó sajátosságai.*Epika:*

anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, novella, legenda, eposz, mítosz, levél, napló, paródia.

Líra:

„*doina*”, *pasztellkép (pastel), dal, elégia, óda, himnusz, zsoltár, epigrama, rapszódia, idill.*

Dráma:

tragédia, komédia, színmű.

6.2. *Kompozíció:*

Az *epikus mű* kompozíciója (szerkezeti egységei: *expozíció, bonyadalom, kibontakozás, tetőpont, végkifejlet*; szegumentumai: *localis, temporalis, cauzalis, descriptív, personalis; párbeszéd, jellemzés, nézőpont...*).

Vershelyzet, lírai én, költői magatartás, szerep, verstípusok.

A vers egésze: cím, látvány, versszervező elvek.

Költői nyelv: hang, hanghatások a költészetben, (*hangszimbólika, hangalakzatok, rím*).

A ritmus, ritmusfajták.

A kép. *Képtípusok*: metafora típusú képek, összetett költői képek, metonímia típusú képek, a komplex kép.

Szemponatok versek szerkezetének elemzéséhez: mondat – és gondolat alakzatok, versmondattan.

Dráma: alapkonzfliktus, szerkezeti mozzanatok.

6.3. *Kultúrtörténeti korszakok, stílusirányzatok. Mozgalmak.*6.4. *Estétikai minőségek:*

Tragikum, komikum, szép, rút, fenséges, groteszk, ironia, abszurd, katarzis, idill.

6.5. *Összehasonlító műelemzés (témák, motívumok).**Szerzők és művek:**Epika:*

Tinerețe fără bătrânețe, viață fără de moarte, Biblia, Ószövetség: József és testvérei, Jónás; Újszövetség: A tékozló fiú, Jézus születése; Miorița, Monăstirea Argeșului (népballadák), Mihai Eminescu: Luceafărul; Ion Creangă: Amintiri din copilărie; +2 szabadon választott mű; Ion Luca Caragiale: Bacalaureat, +3 novella; Ion Slavici: Moara cu noroc, Mara, +2 alkotás; Mihail Sadoveanu: Baltagul, +2 alkotás; Liviu Rebreanu: Ion, Pădurea spânzuraților, +2 novella; Mircea Eliade: Maitrey.

Líra:

Doina; Vasile Alecsandri: Oaspeții primăverii, Iarna, Steluța, +2 vers; Mihai Eminescu: Sara pe deal, Dorința, +8 vers; Alexandru Macedonski: Noapte de decembrie, +3 vers; George Bacovia: Plumb, Lacustră, +3 vers; George Coșbuc: La oglindă, Noapte de vară, Nunta Zamferei, Moartea lui Fulger, +3 vers; Octavian Goga: Oltul, Bătrâni, Rugăciune, +3 vers; Tudor Arghezi: Testament, Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere), +5 vers; Blaga: Eu nu strivesc corola de minuni a lumii, +5 vers; Ștefan Augustin Doinaș: Mistrețul cu colți de argint; Nicolae Labiș: Moartea căprioarei; Ion Barbu: După melci; A. E. Baconsky: Nud de primăvară, +2 vers; Nichita Stănescu: Leoaică tânără, iubirea; Ana Blandiana: Numai iubirea, Descântec de ploaie, Părinții, +3 vers.

Scriitori români din Ungaria:

Lucia Borza: Acasă, Te caut, Flori târzii, +3 vers; Lucian Magdu: Confesiune, Pe urma străbunilor, Copilărie, +3 vers; Maria Berényi: Iubire, Să nu uit limba, Pelerinaj, +3 vers.

Dráma:

Ion Luca Caragiale: O noapte furtunoasă, +1 dráma; Lucian Blaga: Meșterul Manole; Marin Sorescu: Iona.

Összehasonlító műelemzés:

Monăstirea Argeșului – Kőműves Kelemenné

Miorița – Mihail Sadoveanu: Baltagul

Mihai Eminescu: Sara pe deal – George Coșbuc: Noapte de vară

Mihai Eminescu: Sara pe deal – De ce nu-mi vii?

Alexandru Macedonski: Noapte de decembrie – Șt. A. Doinaș: Mistrețul cu colți de argint

Octavian Goga: Bătrâni – Lucia Borza: Acasă

Mihai Eminescu: Luceafărul – Vajda János: Az üstökös

Tudor Arghezi: Psalm (Tare sunt singur...) – Ady Endre: Álmod az Isten.

7. Az ítéloképesség, az erkölcs, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. Az irodalom megtanítja az embert: „*Gondolkodni és beszélni*” (Babits M.)

Fejleszti az *etikai és esztétikai* érzékét; rávilágít a *gyengeségeire és erényeire*; az *ember és a természet* szoros kapcsolatára; az *Istenhez való viszonyára*; a külső és belső *vívódásaira, konfliktusaira* és azok megoldásának a lehetőségeire, és még sok-sok mindenre, többek között arra is, hogy az *ember mulandó*, de mulandósága ellenére ő az egyetlen a teremtésben, aki *gondolkodni tud, és beszélni, és maradandót alkotni*, időtlen értékeket *átörökíteni* nemzedékről nemzedékre.

Az irodalom az emberiségre hagyja a remekműveit, az *egyetemes*, s benne a *román és a magyar irodalom* gyöngyszemeit.

Tanításai átívelik az időt, az emberiség hajnalától az idők végezetéig.

7.2. Alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetikus állandó és változó jelentésköre (*élet és halál, születés, beavatás, vándorlás, szerelemélmény, szeretet, anya- gyermek kapcsolat, természetélmény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz, ars- poetica, identitáskeresés, gyökerek, szülőföldélmény*).

7.3. Az *epikai, lírai, drámai* alkotások értelmezési eljárásai különbözőek, de egy biztos bennük, hogy az „*emberről az emberhez*” szólnak.

1.2. Román nyelv és irodalom

Nyelvoktató oktatási forma

(*Hagyományos nyelvoktató és bővített nyelvoktató oktatási forma*)

Fejlesztési feladatok

1. Beszédértés

Hagyományos nyelvoktató forma:

1.1. Hallott szöveg értése. Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szóincset. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió-és tévéműsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a tanuló mindennapi életéhez, családjához, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak.

Bővített nyelvoktató forma:

1.2. Hallás után megérti a különböző irodalmi és nem irodalmi szövegeket.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
A mindennapi beszédhelyzetben gyakran előforduló szavak, kifejezések (<i>utasítások, köszönések, köszöntések, életszerű közlések</i>) lényegének megértése, ezekre történő reagálás. A tanuló <i>személyére, családjára, otthonára, iskolájára, lakókörnyezetére, tevékenységeire</i> vonatkozó egyszerűbb szövegek megértése, az azokra történő visszajelzés.	Az újabb témakörökhöz: (<i>gyermek világa, képzeletbeli világ, mindennapi tevékenységek, vásárlás, közlekedés</i>) kapcsolódó szövegek lényegének a megértése, és az ezekre történő helyes visszajelzés.	Beszédértés az életszerű és a némileg elvontabb tartalmú témakörökben: (<i>természeti környezet, társadalmi és kulturális miliő, fejlődés és változás, kamaszkor, szerelem</i>). A különböző típusú szövegek megértése, az ezekre történő helyes és tudatos visszajelzés.	Konkrét és elvont témakörhöz (pl.: <i>ügyintézés, egészség- és környezetvédelem, kultúra, mass média, utazás, időjárás, évszakok, öltözködés, illemszabályok, földünk és a világegyetem</i>) kapcsolódó szöveg-típusok megértése, az azokra történő helyes, gyors és kreatív visszajelzés.

<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
A tanuló közvetlen környezetével, kapcsolatrendszerével, érdeklődési körével, mindennapi tevékenységével kapcsolatos szövegek megértése, az azokra történő visszajelzés.	A tanult témakörökhöz, valamint a mindennapi élethelyzetekhez kapcsolódó szövegek megértése. A beszélő <i>nyelvi</i> (hangsúly, mondatdallam...) és <i>nem nyelvi</i> magatartásának megfigyelése (tanulságok levonása).	A mindennapi (életszerű) beszédhelyzetekkel kapcsolatos és az elvont szépirodalmi közlésformák megértése. Ismeretlen szöveg lényegének megértése; bekapcsolódás a többszereplős beszélgetésbe. A beszélő hangszínváltozásainak és testbeszédének megfigyelése, közlésének értő befogadása.	Konkrét és elvont tartalmú témakörökhöz (<i>barátság, szerelem, kalandok, fiatalság problémája, szórakozás régen és ma, káros szenvedélyek, egészség- és környezetvédelem, információs társadalom, emberi jogok, tolerancia, másság, nemzetiségek, nemzetek, globalizáció...</i>) hallás utáni megértése, az azokra történő helyes, tudatos és kreatív visszajelzés. A beszélő közlésformáinak többértékes megfigyelése (<i>kiejtés, beszédtempó, mondatdallam</i>).
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Egyszerű kérdések megértése és megválaszolása a tanult témakörökben (<i>a tanuló személyére, családjára, iskolájára vonatkozóan</i>).	A mindennapi élethez kötődő rövidebb szövegek megértése. Bekapcsolódás a beszélgetésbe.	Korosztálynak megfelelő <i>irodalmi és közismereti</i> szövegek lényegének megértése és átgondolása.	Tudástartalmak befogadása különböző román nyelvű előadások, szónoklatok meghallgatásával. Változatos szövegtípusok megértése, értelmezése.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
A korosztálynak megfelelő román <i>irodalmi alkotások és tájékoztató szövegek</i> tartalmának megértése.	A szavak változó jelentésének felismerése a különböző szövegek környezetben. <i>A fő mondanivaló és a másodlagos információk</i> közötti különbség érzékelése. Bevezetés a szépirodalmi alkotások elemzésének téma-és formavilágába.	A rövidebb elbeszélések <i>mögöttes jelentésének</i> megértése. A mű tartalmi és szerkezeti sajátosságai. Lírai alkotás üzenetének megértése; a <i>jelenség mögötti lényeg</i> megfejtése. Tartalmi és formai sajátosságok.	<i>Epikai, lírai alkotások komplex értelmezése, többletjelentésük</i> megfejtése. A <i>szaknyelvi szövegek</i> lényegének megértése (pl.: <i>humán- és reál tantárgyakból egyaránt</i>).
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Az IST eszközökkel közvetített pl.: hangkazettára, CD-re rögzített <i>egyszerű tartalmú szövegek</i> (gyerekdalok) <i>lényegének</i> megértése, megérzése.	A természeti <i>filmekben</i> gyakran előforduló kifejezések (<i>a természet jelenségeiről, a növény- és állatvilágról</i>) megértése.	CD-re vagy hangkazettára rögzített <i>irodalmi és közismereti</i> szövegek tartalmának megértése. Bekapcsolódás <i>interaktív</i> nyelvleckékbe. Magyar feliratú román <i>filmek</i> megtekintése.	Filmre, CD-re, hangkazettára rögzített <i>különböző műfajú, típusú</i> szöveg lényegének hallás utáni megértése és átgondolása.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Az IST eszközökkel közvetített pl.: hangkazettákra, CD-re	Gyermekversek, elbeszélések, színdarabok megértése.	IST eszközökkel prezentált <i>versek, prózai művek</i> gondolati tartalmának	Szakszövegek megértése, értelmezése. Szakmai, tudományos,

rögzített gyermekirodalmi alkotások tartalmának megértése.	Növény-és állatvilágról szóló <i>filmek</i> szövegének megértése.	megértése, hangulatának megérzése. <i>Nem irodalmi</i> szövegek üzenetének megértése (pl.: <i>időjárás - jelentés, sporthírek</i>). Tudományos jellegű <i>filmszöveg</i> lényegének megértése.	művészeti előadások <i>power- point</i> prezentációk, beszélgetések megértése és helyes értelmezése. <i>Tudományos és művészfilmek</i> értő-érző befogadása.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
A román nemzetiség gyermekfolklor-kincsének megismerése és megértése (pl.: <i>mondókák, rigmusok, népmesék, szólások és közmondások, altató dalok</i>). <i>Hazai román alkotók</i> néhány versének meghallgatása és megértése.	A román nemzetiség életéhez kapcsolódó <i>népköltészeti és műköltészeti</i> alkotások (mesék, színdarabok, népdalok) felismerése a <i>rádió és tv</i> műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és lényegének megértése <i>rádió és tv</i> műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és megértése <i>rádió és tv</i> műsorokban.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
<i>Hazai román alkotások</i> , mesefeldolgozások, népszokások szövegeinek memorizálása hallás alapján.	A <i>hazai románság</i> életéhez kapcsolódó nép-és műköltészeti alkotások (<i>mesék, színdarabok, népdalok</i>) felismerése és megértése a <i>nemzetiségi rádió és tv</i> műsorokban.	A tanult témakörökhöz (<i>többek között nyelv-és hagyományápolás, nemzetiségi fiatalok, utazás, neves személyiségek</i>) kapcsolódó információk felismerése és megértése a <i>nemzetiségi rádió és tv</i> műsoraiban. A hallottak megértése, átgondolása, önálló véleményformálása.	A tanult témakörökhöz (<i>lásd: hagyományos nyelvoktató forma</i>) kapcsolódó információk felismerése és megértése <i>rádió és tv</i> műsorokban. A hallottak és látottak újra átgondolása kritikai látásmóddal.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
<i>Románia és Magyarország</i> nagy „csodái”. Versek, legendák, mondák meghallgatása, a szövegek <i>lényegének</i> megértése.	<i>Szépirodalmi (legendák, lírai alkotások) és nem irodalmi</i> szövegek (pl.: <i>reklám</i>) hallás utáni értelmezése.	Történelmi, földrajzi, művészeti ismeretek gyarapítása különböző <i>irodalmi</i> (versek, legendák, mítoszok) és <i>nem irodalmi</i> (útikalauz, reklám, tudományos stílusú) szövegek meghallgatásával. Hallás után a közlés megértése.	Tudományos- és ismeretterjesztő <i>filmszövegek</i> lényegének megértése.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
<i>Európa</i> , benne <i>Románia és Magyarország</i> nagy csodái. Versek, legendák, élménybeszámolók, turisztikai és filmszövegek lényegének megértése.	Történelmi helyekhez, földrajzi tájakhoz, kulturális örökséghez, „csodákhoz” kapcsolódó <i>szépirodalmi alkotások</i> (legendák, balladák, novellák) és <i>közismereti szövegek</i> hallás utáni megértése. Szóbeli <i>élménybeszámoló</i> meghallgatása, értő befogadása.	Történelmi helyekhez, földrajzi tájakhoz, kulturális örökséghez, „csodákhoz” kapcsolódó <i>irodalmi és nem irodalmi</i> szövegek lényegének a megértése hallás után.	Történelmi helyekhez, földrajzi tájakhoz, kulturális örökséghez, „csodákhoz” kapcsolódó <i>szépirodalmi szövegek (legendák balladák, novellák)</i> megértése és <i>jelképek megfejtése</i> . Felolvasott szövegek hallás utáni befogadása (<i>művészettörténeti, turisztikai, tájékoztató, leíró</i> jellegű szövegek megértése).
<i>Hagyományos és bővített nyelvoktató forma</i>			

A <i>gesztusnyelv</i> néhány jelének megismerése.	A <i>nem nyelvi</i> kifejezőeszközök alkalmazása a különféle beszédhelyzetekben.	Törekvés a helyes <i>testbeszédre</i> (pl.: <i>szemkontaktus</i> a beszélgető társal).)	Szöveggel összehangolt <i>gesztikuláció</i> (<i>szemkontaktus, kifejező arcjáték</i>).
---	--	---	--

2. Beszédkészség:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 2.1. Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédhelyzetnek megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

Bővített nyelvoktató forma:

- 2.2. Folyékony, természetes kommunikáció egy többszereplős beszédhelyzetben. Érvék, ellenérvék világos megfogalmazása. Élménybeszámoló, történetmondás helyes hangsúllyal, hanglejtéssel és mondatdallammal.

Törekvés a helyes megfogalmazásra, a nyelvi igényességre, a szép román beszédre.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
<i>Hagyományos és bővített nyelvoktató forma</i>			
Törekvés a román nyelvre jellemző „ă”, „â” hangok valamint a <i>diftongusok, triftongusok</i> minél helyesebb kiejtésére és a helyes szótagolásra.	Az „ă”, „â” hangok, a <i>diftongusok, triftongusok</i> helyes artikulációja. Kellő odafigyelés a beszélő szándékát kifejező mondatok (<i>kijelentő, kérdő, óhajtó, felkiáltó, felszólító</i>) hanglejtésére, dallamára.	Törekvés a szövegfonetikai eszközök helyes használatára az önálló szövegalkotásban (<i>élménybeszámoló, történetmondás</i>).	A kommunikációs helyzetnek megfelelő közlésformák alkalmazása. Gondolatok, hangulatok, élmények kifejezése logikus felépítésű és gördülékeny stílusú (szóbeli) szövegben.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
A mindennapi beszédhelyzetben előforduló szavak, kifejezések, szófordulatok (<i>utasítások, köszönések, köszöntések, életszerű közlések</i>) helyes megfogalmazása. Családtagok, kedvencek <i>jellemzése, bemutatása</i> néhány mondatos szövegben. Törekvés a helyes, kifejező beszédre.	Az újabb témakörökhöz (<i>lásd beszédértés</i>) kapcsolódó szókincs helyes alkalmazása (pl.: <i>vásárlással, ügyintézés, közlekedéssel</i>) kapcsolatos kérdések, közlések helyes megfogalmazása). Törekvés a helyes artikulációra, az érthető és kifejező beszédre.	A tanult témakörök (<i>lásd beszédértés</i>) szókincsanyagának gyakorlati alkalmazása különböző élőszavas közlésformákban. Vélemények, gondolatok és érzések kifejezése (<i>élménybeszámoló, érvelés, vita, köszöntő stb.</i>). Törekvés a helyes, érthető beszédre.	Hasznosítható nyelvtudás. Az összes témakört (<i>lásd beszédértés</i>) átölelő szókincs aktivizálása. Törekvés a helyes, kifejező és meggyőző beszédre a mindennapi kommunikációban és a különböző szövegtípusok használatában (<i>szóbeli beszámolók, kiselőadások</i>).
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Folyamatos társalgás a begyakorolt hétköznapi témákról. <i>Családtagok, barátok, iskola, szülőváros bemutatása</i> (élménybeszámoló, leírás, jellemzés).	Aktív bekapcsolódás egy hétköznapi társalgásba, információk befogadása és átadása. Élménybeszámoló összefüggő nyelvi fordulatokkal.	A mindennapi életben gyakran használt szavak helyes alkalmazása a társalgásban. Aktív beszélgetés többszereplős kommunikációs helyzetben. Világosan megfogalmazott <i>érvék</i> -	A mindennapi életben gyakran használt kifejezések rutinszerű használata. <i>Interaktív kommunikáció</i> kezdeményezése a román nyelvet jól beszélő partnerrel az alábbi témakörben: (<i>barátság, szerelem, kalandok, fiatalok problémái, szórakozás régen és ma, szenvedélyek; egészség és</i>

		és ellenérvek. Mások véleményének figyelembevétele. Törekvés a helyes hangsúlyra, szórendre, mondatdallamra.	környezetvédelem, információs társadalom, emberi jogok, tolerancia, másság, globalizáció). Folyékony és természetes kommunikáció. <i>Önálló vélemény</i> megvédése.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Verseckék, mondókák, rövid mesék <i>memorizálása</i> és előadása.	Rövidebb <i>epikai</i> alkotások (balladák, legendák, (nép)mesék) és <i>lírai</i> költemények <i>memorizálása</i> és elmondása helyes kifejezésmóddal.	<i>Lírai</i> költemények, <i>epikai</i> alkotások (balladák, mesék eposz részletek) <i>memorizálása</i> és elmondása helyes és kifejező közlésmóddal.	Terjedelmesebb epikai és lírai alkotások <i>memorizálása</i> és elmondása helyes, biztonságos, szuggesztív közlésmóddal.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
<i>Nép - és műköltészeti</i> alkotások <i>memorizálása</i> és előadása helyes hangsúllyal, hanglejtéssel és mondatdallammal.	<i>Lírai</i> költemények: (doinak, pasztelképek, ódák, himnuszok és <i>epikai</i> művek: mondák, legendák, balladák, elbeszélések (nép)mesék) <i>memorizálása</i> és előadása a szövegfonetikai eszközök helyes és kifejező használatával.	Különböző műfajú művek <i>memorizálása</i> és prezentálása egyre mélyülő lelki affinitással és tudatos nyelvi igényességgel.	Epikai, lírai, drámai (részletek) <i>memorizálása</i> és előadása helyes, kifejező, szuggesztív kifejezésmóddal.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Részvétel a <i>gyermek-színházi</i> előadásaiban. Rövid szövegek előadása.	Különböző <i>dramatikus</i> formák kipróbálása (<i>mesejelenet, bábjáték, arnyjáték, pantomim</i>). Törekvés a helyes kiejtésre, a <i>nyelvi és nem nyelvi</i> jelek összehangolására.	Részvétel az egyre terjedelmesebb és bonyolultabb szerepekben. Törekvés a helyes és kifejező előadásmódra, a <i>gesztusnyelv</i> harmonikus használatára.	Biztos szövegmondás. Törekvés a helyes, a kifejező és szuggesztív előadásmódra, <i>hangszínváltozásra</i> , szünetekre, mondatdallamra.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Részvétel a közösség <i>dramatikus játékaiban</i> . <i>Történetek, mesék</i> előadása helyes kiejtéssel.	Aktív részvétel a különböző <i>dramatikus játékokban</i> . A <i>memorizált szöveg</i> helyes kiejtése és összehangolása a <i>testbeszéddel</i> .	Szerepvállalás mélyülő affinitással és helyes, kifejező előadásmóddal. <i>Verbális és nem verbális</i> jelek összehangolása.	Tudatos törekvés az egyéni adottságok (<i>hangszín, mimika...</i>) kamatoztatására. Kellő figyelem az „ <i>összjátékra</i> ”. Kreativitás.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Az IST eszközökkel közvetített pl.: hangkazettára, CD-re rögzített gyermekirodalmi alkotások <i>lényegének</i> megértése. A hallottak elmesélése néhány mondatban.	Gyermekversek, mesék, szindarabok megértése. <i>Önálló vélemény formálása</i> . (Pl.: <i>vád és védelem</i>). Rövid élménybeszámoló pl.: egy természetfilmről.	Egyre <i>mélyrehatóbb műértelmezés</i> . Az alkotáshoz kapcsolódó gondolatok és hangulatok kifejezése összefüggő szóbeli közlésformában.	Különböző tárgykörű és stílusú előadások, filmek szövegének megértése, összegzése és elmesélése. <i>Önálló vélemény</i> kifejtése gördülékeny szövegalkotással.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
CD-re, hangkazettára rögzített gyermekirodalmi alkotások (<i>mondókák,</i>	Gondolatok, érzések megfogalmazása az olvasott, látott, hallott	<i>Olvasmánnyal, filmmel, szindarabbal, nemzetiségi rádió és tv</i>	Előadások megtartása, <i>power-point</i> prezentációk összeállítása, magyarázatok.

versek, legendák) szövegének megértése, összegzése és újramesélése folyamatos mondatszerkesztéssel.	produkcióról. Az <i>önálló vélemény</i> érthető kifejezése.	<i>műsorral</i> kapcsolatos gondolatok, érzések kifejtése logikusan felépített <i>szóbeli feleletben, referátumban, kiselőadásban</i> . Törekvés a nyelvhelyességre, a kifejező beszédre.	<i>Egyéni vélemény</i> szépirodalmi alkotásokról, színházi produkcióról, filmről, a nemzetiségi rádió és tv műsorairól. Szép román beszéd.
---	---	---	--

3. Olvasásértés:

Hagyományos nyelvoktató forma:

3.1. Olvasott szöveg értése. Gyakori használatú kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanulók mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása.

Bővített nyelvoktató forma:

3.2. Irodalmi alkotások értő-érző olvasása; a mögöttes tartalmak megfejtése. Közismereti szövegek lényegének megértése, összegzése és tömör reprodukálása.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Az olvasás <i>jelrendszerének</i> elsajátítása a fokozatosság elvével. Az értelmző, kifejező olvasás folyamatos gyakorlása (<i>helyes ritmus, tempó, hangsúly, hangléjtés</i>).	A szövegértő olvasást <i>segítő technikák</i> fokozatos elsajátítása. A szövegfonetikai eszközök (<i>hangsúly, hangléjtés, mondatdallam</i>) helyes használatának gyakorlása.	A szövegértő olvasás képességének fokozatos fejlesztése a különböző olvasási típusok megismerésével és gyakorlásával. A szövegfonetikai eszközök helyes használata.	A különböző olvasástípusok gyakorlása és hatékony alkalmazása az értő-érző olvasóvá válás folyamatában. A szövegfonetikai eszközök helyes, biztonságos, tudatos használata.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Ismert tartalmú szövegek (<i>hangos</i>) olvasása <i>megfelelő</i> kiejtéssel és <i>tempóban</i> .	Ismert és ismeretlen tartalmú <i>szépirodalmi és közismereti szövegek</i> értelmző olvasása helyes kiejtéssel, hangsúlyozással és fokozatosan <i>gyorsuló tempóban</i> .	Különböző műfajú és típusú szövegek értő, pontos, folyamatos és kifejező olvasása egyre kifinomultabb mondatdallammal és <i>lendületes tempóban</i> .	Hosszabb, bonyolultabb irodalmi szöveg olvasása kifinomult mondatdallammal és <i>helyes, lendületes tempóban</i> .
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Az értő néma olvasás fokozatos elsajátítása.	Az értő néma olvasás fokozatos elsajátítása és használata.	Lényeg megértése néma olvasással.	A néma, értő olvasás helyes alkalmazása a legkülönbözőbb műfajú és stílusú szövegek feldolgozásakor.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Az értő néma olvasás fokozatos elsajátítása és használata.	Az értő néma olvasás megfelelő használata szövegfeldolgozásakor.	A néma, értő olvasás helyes használata <i>nyomatott és elektronikus szövegek</i> feldolgozásakor.	A néma, értő olvasás helyes alkalmazása a legkülönbözőbb műfajú és stílusú szövegek feldolgozásakor.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Egyszerű, könnyű stílusú szépirodalmi szövegek olvasása és szó szerinti	Rövid <i>irodalmi szövegek</i> (mesék, legendák, mítoszok, fabulák,	Az olvasott szépirodalmi szöveg <i>többletjelentéseinek</i>	Az olvasott szépirodalmi szöveg <i>többletjelentéseinek</i>

jelentésének megértése. Közismereti szöveg olvasása, a benne rejlő információk visszakeresése tanítói segítséggel.	elbeszélések stb.) önálló olvasása, a szavak konkrét és átvitt jelentéstartalmának felismerése a szövegkörnyezetben. <i>Közismereti szöveg</i> olvasása, lényegének megértése.	egyre önállóbb megfejtése. Közismereti szöveg helyes olvasása, információtartalmának megértése és összegzése.	önálló megfejtése. Közismereti szöveg helyes olvasása, pontos értelmezése és összefoglalása.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Rövid <i>irodalmi szövegek</i> (mesék, legendák, elbeszélések) önálló olvasása és értelmezése. <i>A közismereti szövegek</i> olvasása, a szövegben rejlő információk önálló visszakeresése.	Szépirodalmi szöveg értelmezése tanári irányítással. <i>A közismereti szöveg</i> helyes olvasása, a szöveg lényegének kiemelése, összegzése.	Szépirodalmi szöveg értelmezése tartalmi és formai sajátosságainak megfigyelése. <i>A közismereti szöveg</i> helyes és pontos olvasása, információtartalmának megértése és összegzése.	Szépirodalmi szöveg (líra, epika) <i>komplex elemzése</i> ; tartalmi és formai sajátosságainak feltárása. Önálló vélemény. Különböző műfajú, típusú szövegek önálló olvasása, megértése és elemzése.
<i>Hagyományos és bővített nyelvoktató forma</i>			
<i>Könyvtárszolgáltatások</i> és IST eszközök igénybevétele. Képek, illusztrációk megnevezése egyszerű nyelvi kifejezésekkel.	<i>Illusztrált szövegek</i> olvasása és helyes értelmezése. Rövid tartalmi összegzés.	<i>Képregény- részlet</i> olvasása, értelmezése. Néhány mondatos összegzés.	A szinkronizálatlan <i>filmek</i> feliratának gyors olvasása és helyes értelmezése. <i>Power- point</i> prezentációkkal megjelenített szövegek megértése.

4. Íráskészség:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 4.1. A román nyelv szabályainak megismerése, az életkornak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép.

Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözet, üzenet, magán - és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban.

Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

Bővített nyelvoktató forma:

- 4.2. Jegyzet-és vázlatkészítés. Különböző szövegtípusok és műfajok ismerete. Önálló véleményalkotás kifejezése a tartalom és forma összhangjának megteremtésével.

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	9–12. évfolyam
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Az írás <i>jelrendszerének</i> elsajátítása lépésről lépésre. <i>Helyesírási alapismeretek</i> megalapozása. Ismert szavak, kifejezések helyesírása, <i>másolása</i> kevés hibával, <i>lassú tempóban</i> .	<i>Másolás</i> hibák nélkül. Megfelelő gyorsaságú <i>tollbamondás</i> a tanult helyesírási szabályok követésével (kevés hibával). Megfelelő írástempó.	Jól olvasható helyesírási és nyelvhelyességi szabályokat követő írásmód. <i>Gyorsuló tempó</i> .	Szabálykövető, jól olvasható, esztétikus és rendezett íráskép. <i>Gyors írástempó</i> .
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
A <i>jelrendszer</i> elsajátítása és a <i>szabálykövető írásmód</i> kialakítása sok-sok gyakorlattal.	A helyesírási szabályok tudatos alkalmazása <i>tollbamondáskor</i> és az önálló szövegek	A helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása	A román helyesírási és nyelvhelyességi normákat követő, rendezett, esztétikus

Egyszerű mondatok helyesen történő írása.	alkotásakor.	<i>tolbamondáskor</i> és az önálló szövegek alkotásakor. Különböző szövegtípusok megismerése és alkotása.	írás.
<i>Hagyományos és bővített nyelvoktató forma</i>			
Könyvtárszolgáltatások és IST eszközök igénybevétele. Képek, illusztrációk megnevezése egyszerű nyelvi kifejezésekkel.	<i>Illusztrált szövegek</i> olvasása és helyes értelmezése. Rövid tartalmi összesség.	<i>Képregény- részlet</i> olvasása, értelmezése, tömör, lényegre törő összegzése.	A szinkronizálatlan <i>filmek</i> feliratának gyors olvasása és helyes értelmezése. <i>Power- point</i> prezentációkkal megjelenített szövegek megértése.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
	A <i>vázlatkészítés</i> szempontjainak elsajátítása és gyakorlása.	A <i>vázlat - és jegyzetkészítés</i> gyakorlása ismert szempontok alapján.	Önálló <i>vázlatkészítés</i> és <i>jegyzetelés</i> . A <i>lényeg</i> kiemelése.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
A <i>vázlatkészítés</i> szempontjainak megismerése és gyakorlása <i>tanári segítséggel</i> .	<i>Törekvés az önálló vázlatkészítésre</i> . A <i>vázlat - és jegyzetkészítés</i> gyakorlása.	Önálló <i>vázlatkészítés</i> .	Önálló <i>vázlatkészítés</i> és <i>jegyzetelés</i> (szakszövegekből is). Egyéni gondolatok megfogalmazása.
<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
Szövegalkotási, szerkesztési alapismeretek elsajátítása (<i>papíralapú és elektronikus közlésformák</i>). A mondathalmaz és a szöveg közötti különbség megértése. Néhány mondatos <i>elbeszélés</i> megírása.	Az életkori sajátosságoknak megfelelő (<i>papíralapú</i>) fogalmazástípusok alkotása: <i>elbeszélés, leírás, élménybeszámoló</i> . Szövegek szerkesztése (<i>levél, e-mail, üdvözlét</i>).	Olvasmányélményekkel kapcsolatos érzések és gondolatok megfogalmazása (<i>érvek, ellenérvek</i>). Kifejező fogalmazás (<i>emlékekről, élményekről</i>). Különböző román nyelvű szövegek <i>számítógéppel</i> történő megszerkesztése (<i>önéletrajz, napló, nyomtatvány</i>).	Irodalmi alkotással kapcsolatos élmények, érzések, gondolatok megfogalmazása arányosan tagolt, gördülékeny stílusú dolgozatban. Szövegszerkesztési módszerek továbbfejlesztése (<i>magán és hivatalos levél, e-mail, jellemzés, meghívó, felhívás</i>). <i>Power- point</i> prezentáció összeállítása.
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
Rövid, összefüggő szövegek megfogalmazása a tanult helyesírási normák követésével. Egyszerű szövegek (<i>e-mail, üzenet</i>) szerkesztése számítógéppel.	<i>Jegyzet - és vázlatkészítés</i> . Összefüggő, gördülékeny stílusú fogalmazások (<i>elbeszélés, leírás, élménybeszámoló</i>) írása a tanult nyelvhelyességi és helyesírási normák követésével. Szövegszerkesztési módszerek továbbfejlesztése (<i>kérvény, külső és belső jellemzés</i>).	Az önálló jegyzetelési technikák további fejlesztése. Szépirodalmi alkotások értelmezése megadott szempontok alapján. <i>Epikus</i> mű: <i>főszereplő, tér, idő, cselekmény: lírai alkotás: (téma, motívum, szóképek)</i> .	Irodalmi élmények megfogalmazása, epikus és lírai művek elemzése. <i>Értekezés, esszé, referátum</i> . <i>Power- point</i> prezentáció (egy logikusan felépített kiselőadás vázlata); képek, illusztrációk.

<i>Hagyományos nyelvoktató forma</i>			
<i>A kétnyelvű szótárhasználat technikáinak elsajátítása. Egyéni szótárfüzet vezetése (román és magyar nyelvű szavak).</i>	Egyszerű szövegek fordítása románról magyarra.	Bonyolultabb szövegek fordítása románról magyarra.	Fordítás <i>magyarról románra</i> (közismereti szövegek).
<i>Bővített nyelvoktató forma</i>			
<i>Kétnyelvű szótár használata. Szótárfüzet vezetése.</i>	Tájékoztató szövegek, üdvözet, levél fordítása románról magyarra.	Közismereti szövegek fordítása magyarról románra (pl.: hirdetések, reklámszövegek).	Különböző típusú szövegek (<i>turisztikai, média...</i>) fordítása magyarról románra.

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Beszédértés:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 1.1. A hallott szöveg, (*köszönés, bemutatkozás, köszönet, dicséret, bocsánatkérés, tanári utasítás, magyarázat, kérdés, köszönetnyilvánítás*) megértése.
- 1.2. Versecskék, mondókák, rövid népmesék tartalmának hallás utáni megértése.
- 1.3. A *gestusnyelv* (alap)jelrendszerének megfigyelése és megértése.

Bővített nyelvoktató forma:

- 1.1. A mindennapi élet különböző beszédhelyzeteiben (pl.: *család, test, öltözködés, iskola, élelmiszerek*) gyakran használt szavak, szófordulatok, mondatok, szövegek megértése.
- 1.2. Gyermekjátékok, népköltészeti alkotások, felelgetős szerepjátékok, találós kérdések, közmondások, ünnepekhez kapcsolódó szépirodalmi alkotások hallás utáni megértése, memorizálása.
- 1.3. Egyszerűbb *epikai szövegek* pl.: népmesék, rövid elbeszélések tartalmi lényegének megértése (*hallás után*).
- 1.4. A hallott szöveg és a testbeszéd együttes üzenetének a megértése.

2. Beszédkészség:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 2.1. Gondos hangképzés, a román nyelvre jellemző „ă”, „â” hangok, *diftongusok, triftongusok* helyes kiejtése.
- 2.2. Kapcsolatteremtés és kapcsolattartás egyszerű közlésformák használatával (*köszönés, bemutatkozás, információk kérése és közvetítése, kérdések, kívánságok*).
- 2.3. Különböző modalitású mondatok beszédhelyzetnek megfelelő használata.
- 2.4. Képolvasás.
- 2.5. *Memoriterek: (mondókák, rigmusok, dalok)* szövegű tolmácsolása.

Bővített nyelvoktató forma:

- 2.1. A mindennapi élet beszédhelyzeteihez kapcsolódó szókincs aktivizálása (kapcsolattartás *többszereplős* beszédhelyzetben).
- 2.2. Odafigyelés a *szövegfonetikai eszközök* helyes használatára.
- 2.3. Szerepvállalás *dramatizált* népszokásokban, mesefeldolgozásokban.

Memoriterek:

Hagyományos nyelvoktató forma:

10-12 mondóka, 8-10 szólás- és közmondás, 4 gyermekjáték.

Továbbá: Mihai Eminescu: *Ce te legeni?*; Elena Dragoș: *Mamei*; Lucia Borza: *Pisicuța* (după Móríc Zsigmond); Elena Farago: *Doi frați cumiți*; Maria Berényi: *Să nu uit limba*.

Bővített nyelvoktató forma:

+14-16 mondóka, 10-12 szólás- és közmondás, 6 gyermekjáték; +4-5 epikai és 4-5 lírai alkotás.

3. Olvasásértés:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 3.1. Folyamatos és kifejező olvasás.
- 3.2. Az olvasmányok *hangos és néma* olvasása, *lényegének megértése és kiemelése* a szövegkörnyezetből.
- 3.3. A három érzékterület összehangolása (*látás, érzékelés, hallás*).
- 3.4. Képolvasás.

Bővített nyelvoktató forma:

- 3.1. A kifejező (fel)olvasás *technikáinak* elsajátítása és gyakorlása.
- 3.2. Tájékozódás a különböző típusú szövegekben, tömörítés, a tartalom elmesélése.
- 3.3. *Szépirodalmi és egyszerű közismereti szövegek* értő befogadása.

Szerzők és művek:

Hagyományos nyelvoktató forma:

Népköltészet: népmesék, mondókák, szólások és közmondások, találós kérdések, kiszámolók legendák (20-25 alkotás).

Műköltészet: George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu, Emil Gârleanu, Elena Dragoș, Elena Farago, Otilia Cazimir, Victor Sivetidis, Tudor Arghezi, Ana Blandiana (25-30 alkotás).

Hazai román szerzők:

Népmesemondó: Vasile Gurzău, Mihai Purdi (8 népmese).

Költők: Lucia Borza, Ana Crișan, Maria Berényi (8-10 költemény).

Bővített nyelvoktató forma:

Továbbá minden részterületen 4-6 *szabadon választott* alkotás.

4. Írás:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 4.1. A román betűvetés jelrendszerének ismerete.
- 4.2. Egyszerű írásbeli feladatok megoldása, szöveg másolása, *tollbamondás* utáni helyes szövegírás.
- 4.3. Különböző szövegtípusok írása: (papíralapú) *elbeszélés, leírás, jellemzés*; (elektronikus) *e-mail, meghívó, sms*.
- 4.4. Rendezett, esztétikus íráskép.

Bővített nyelvoktató forma:

- 4.1. Olvasmányélmények *lényegi kivonatolása*, rövid *összefoglalása*. *Önálló vélemény* alkotása (pl.: a mese főszereplőjének cselekedeteiről) *érvek- és ellenérvek* felsorolása.
- 4.2. *Nyelvhelyességi, helyesírási szabályok* elsajátítása és gyakorlása.

5-8. Évfolyam

1. Beszédértés:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 1.1. A mindennapi élet beszédhelyzeteihez kapcsolódó egyszerű élőszavas közlések megértése.
- 1.2. A szóbeli szövegek és a *gestusnyelv* összehangolt üzenetének megértése hallás után.
- 1.3. Hallott *szépirodalmi* szövegek: versek, rövidebb prózarészletek (*mese, elbeszélés*) és *nem irodalmi* szövegek (pl.: *köszöntők, meghívók, felhívások* stb.) megértése.

Bővített nyelvoktató forma:

- 1.1. A mindennapi élet beszédhelyzeteihez kapcsolódó bővebb szókincsű szóbeli közlések *hallás utáni* megértése.
- 1.2. Az IST eszközökkel rögzített – az életkori sajátosságoknak megfelelő – különböző *szépirodalmi* alkotások (*versek, mesék, mondák, rövid elbeszélések*) gondolati tartalmának megértése.
- 1.3. *Filmek, hírösszefoglalók* tartalmi lényegének megértése hallás után.

2. Beszédkészség:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 2.1. Beszélgetés kezdeményezése (*információ kérése és adása*) egy valós élethelyzetben (*otthon, az iskolában, üzletben, orvosnál, postán, bankban* stb.).
- 2.2. Személyes élmények elmesélése, segítség kérése, köszönetnyilvánítás.
- 2.3. Gondos, helyes *hangképzés, szó, mondat- és szövegformálás*.

2.4. *Memoriterek* pontos, szövegű tolmácsolása.

Bővített nyelvoktató forma:

- 2.1. Bekapcsolódás az egyre gazdagabb szókincset igénylő (többszereplős) társalgásba.
- 2.2. Kívánságok, vélemények érthető kifejezése (*pro-és kontra érvekkel*).
- 2.3. Olvasmány- és filmélmények elmesélése érthetően, folyékonyan.
- 2.4. *Memoriterek: Lírai és epikai* alkotások szövegű tolmácsolása; tudatos odafigyelés a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazására. Aktív részvétel *dramatikus játékokban* (népszokások, mesefeldolgozások).

Memoriterek:

Hagyományos és bővített nyelvoktató forma

3-4 mondóka, 4-5 szólás- és közmondás.

Miorița (részlet); Mihai Eminescu: *Copii eram noi amândoi, Sara pe deal*; George Coșbuc: *La oglindă*; Ion Luca Caragiale: *Vizită* (részlet); Elena Farago: *Un porumbel*; Emilia Căldăraru: *Toate meseriile*; Ana Blandiana: *Părinți*.

Hazai román alkotók:

1-2 népmese (Vasile Gurzău vagy Mihai Purdi, Teodor Șimonca).

Lucia Borza: *Mama*; Maria Berényi: *Să nu uit limba*; Lucian Magdu: *Aducere-aminte*.

Továbbá minden részterületen szabadon választott 15-20 alkotás.

3. Olvasás:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 3.1. Folyamatos értő és kifejező olvasás. Hangos és néma olvasás helyes használata.
- 3.2. Az olvasmánnyal kapcsolatos gondolatok, élmények, érzések kifejezése (*a lényeg kiemelése*); *önálló véleményalkotás*.
- 3.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.
- 3.4. Képleírás egyszerű nyelvi közlésformákkal.

Bővített nyelvoktató forma:

- 3.1. Értő-érző, kifejező olvasás *hangosan és némán*.
- 3.2. Szövegtípusok felismerése (*szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek*) és megértése.
- 3.3. A szépirodalmi szövegek *mögöttes jelentéseinek* megfigyeltése, gondolatok, érzések kifejezése.
- 3.4. Helyes olvasási stratégiák alkalmazása *a nyomtatott és az elektronikus szövegek* feldolgozásakor.

Szerzők és művek:

(A memoriterek tanórai anyagként is szerepelnek).

Hagyományos nyelvoktató forma:

Epika:

Román népmesék, műmesék, népballadák, mondák (+5-10 alkotás).

Miorița (népballada), *József és testvérei, Ószövetség*; Jean Bart: *Evocări despre învățătorul Ion Creangă*; Silvia Kerim: *Căinele*; Ion Creangă: *Povestea unui om leneș*; Ion Luca Caragiale: *D-I Goe, Vizită*; Grete Tatler: *Grădina cu ceasuri*; George Coșbuc: *Nunta Zamfirei*; Babu Șt. Delavrancea: *Bunica, Bunicul*; Vasile Voiculescu: *Cartea*; George Șovu: *Nenea directorul*.

Továbbá +10-12 szabadon választott alkotás.

Hazai román alkotók:

Népköltészet: Vasile Gurzău: *Omul fericit*.

Műköltészet: Ana Radici Repinsky: *Ludaia de ieri și de azi, Mărul interzis al copilăriei*.

Líra:

Emilia Căldăraru: *Bine e la noi acasă*; Otilia Cazimir: *Bunica*; Elena Dragoș: *Cu tata*; Mihai Eminescu: *Fiind băiet păduri cutreieram, Copii eram noi amândoi, Sara pe deal* (+3-4 vers); George Coșbuc: *Iarna*; Virgil Carianopol: *Septembrie*; Petre Dimitru Popescu: *Tu ești mamă!*; Tudor Arghezi: *Cuvânt*.

Továbbá +5-10 szabadon választott alkotás.

Bővített nyelvoktató forma:

Epika:

Mănăstirea Argeșului (népballada), Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (részlet); George Coșbuc: *Moartea lui Fulger* (részlet); B. Șt. Delavrancea: *Bursierul* (részlet); Mihail Sadoveanu: *Domnul Trandafir* (részlet); Petre Rezuș: *Minciuna are picioare scurte*; Gala Galaction: *Al doilea profesor de istorie*.

Hazai román alkotók:

Népköltészet: Vasile Gurzău: *Omul sărac*.

Műköltészet: Ana Radici Repinsky: *Mărul interzis al copilăriei* (részlet), Ana Hoțopan: *Cizmulile roșii*.

Líra:

Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș.
(A hagyományos nyelvoktató számára kijelölt művek +15-20 szabadon választott alkotás.)

4. Írás:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 4.1. Az írás jelrendszerének ismerete.
- 4.2. A mondanivaló kifejezését szolgáló rendezett, esztétikus írás.
- 4.3. Logikus, összefüggő szöveg írása *nyomatott* és *elektronikus* formában (*elbeszélés, jellemzés, leírás; e-mail, sms, üdvözlő-és képeslap, meghívó*).
- 4.4. Nyelvhelyességi, helyesírási normák.

Bővített nyelvoktató forma:

- 4.1. Szövegszerkesztés. Különböző szövegtípusok.
- 4.1. Kreatív szövegalkotás.
- 4.3. Folyékony írástechnika.

9-12. Évfolym

1. Beszédtértés:

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 1.1. A mindennapi élettel kapcsolatos (többszereplős) társalgási szövegek megértése; a *beszéd lényegének* megragadása.
- 1.2. Az anyanyelvi (nemzetiségi) beszélő gondolatmenetének megértése.
- 1.3. *Előadások, szónoklatok, köszöntő beszédek* gondolatmenetének követése, üzenetének megértése.
- 1.4. Mások érvelésének meghallgatása, a *lényeg kiemelése*.
- 1.5. *Színpadai előadások, lírai és epikai alkotások*, gondolati-hangulati üzenetének befogadása hallás után.
- 1.6. Román nemzetiségi rádió és tv műsorok (*hírek, interjúk, kommentárok*) szövegeinek megértése.

Bővített nyelvoktató forma:

- 1.1. A beszélő közlésformáinak többrétű megfigyelése (*szövegfonetikai eszközök, testbeszéd* stb.).
- 1.2. Szaknyelvi szövegek lényegének megértése (*humán és reál* tantárgyakból egyaránt).
- 1.3. *Tudományos és művészfilmek* szövegeinek megértése, a *lényeg* megragadása.

2. Beszédkészség

Hagyományos nyelvoktató forma:

- 2.1. *Hasznosítható nyelvtudás*. Gondolatok, érzések, vélemények kifejezése logikusan, kifejezően, világosan. Oldott társalgás családtagokkal, iskolatársakkal, tanárokkal.
- 2.2. Helyes, *meggyőző beszéd* a mindennapi kommunikációban és a *különböző szövegtípusok* használatában.

Bővített nyelvoktató forma:

- 2.1. A mindennapi életben *gyakran használt kifejezések rutinszerű használata*. Folyékony és természetes kommunikáció, érthető, jól artikulált szöveg.
- 2.2. *Interaktív kommunikáció* folytatása a román nyelvet jól beszélő partnerrel.
- 2.3. *Kiselőadások* (szaknyelvi is) *köszöntő szövegek, felszólalások* érthető megfogalmazása.
- 2.4. Terjedelmesebb *memoriter*ek előadása helyes, szuggesztív kifejezésmóddal, *kellő hangszínváltozással*.
- 2.5. Egyéni véleményt és stílust tanúsító szövegek alkotása szépirodalmi művekről, színházi produkcióról, filmről, nemzetiségi rádió és tv műsorookról.

Memoriter:

Epika:

Hagyományos nyelvoktató forma:

Mănăstirea Argeșului (részlet), *Legenda Oltului și Mureșului*, Biblia: *A tékozló fiú története*; George Coșbuc: *Nunta Zamferei* (részlet); Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (részlet); Ion Slavici: *Moara cu noroc* (részlet); Nichita Stănescu: *Despre limba română* (részlet); Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei* (részlet).

Bővített nyelvoktató forma:

Továbbá 4-5 epikus alkotás a klasszikus román irodalomból, 4-5 a modernből.

*Líra:**Hagyományos nyelvoktató forma:*

Vasile Alecsandri: *Steluța*; George Coșbuc: *Cântecul fusului*; Octavian Goga: *Rugăciune*; Lucian Blaga: *Iubire, Izvorul nopții*; Bacovia: *Plumb*; Ana Blandiana: *Părinții*; Tudor Arghezi: *Psalm (Te drămuiesc)*; Lucia Borza: *Te caut*; Maria Berényi: *Identitate, Să nu uit limba*.

Bővített nyelvoktató forma:

Továbbá 5-6 költemény a klasszikus, és 5-6 a (poszt)modern irodalomból (*szabadon választott*).

3. Olvasás*Hagyományos nyelvoktató forma:*

- 3.1. Különböző olvasási technikák készségszintű alkalmazása. *Nyomatott és elektronikus szövegek hangos és néma olvasása.*
- 3.2. Terjedelmesebb, összetettebb szövegek komplex megértése.
- 3.3. *A néma, értő olvasás helyes alkalmazása a legkülönbözőbb műfajú és stílusú szövegek feldolgozásakor.*

Bővített nyelvoktató forma:

- 3.1. *Szövegértés, értelmezés a mű egésze és szegmensei szempontjából (témák, motívumok, szerkezeti egységek, tér idő, ok-okozati összefüggések).* Szövegelemzési eljárások.
- 3.2. *Szépirodalmi művek értő, érző olvasása, tartalmi és formai értékek megtapasztalása.*
- 3.3. *Nem szinkronizált filmek feliratának gyors olvasása és helyes értelmezése.*
- 3.4. *Befogadási módok: értelmező, kritikai és kreatív.*
- 3.5. *Illusztrációk, ábrák kapcsolata a szöveggel.*

*Szerzők és művek:**Hagyományos nyelvoktató forma:**Epika:*

Tinerețe fără bătrânețe, viață fără de moarte (részlet), *Biblia, Újszövetség: Jézus születése; Miorița*, (népballada), Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*; Ion Luca Caragiale: *Bacalaureat*, +1 elbeszélés.

Líra:

Doina; Vasile Alecsandri: *Oaspeții primăverii, Iarna*, +1 vers; Mihai Eminescu: *Sara pe deal*, , +3-4 vers; George Coșbuc: *La oglindă, Noapte de vară*, +1 vers; Octavian Goga: *Oltul, Bătrâni*; Tudor Arghezi: *Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere)*; Lucian Blaga: *Iubire*, +2 vers; Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei*; Ana Blandiana: *Numai iubirea*, +2 vers.

Hazai román költők:

Lucia Borza: *Acasă*, +2 vers; Lucian Magdu: *Copilărie*, +1 vers; Maria Berényi: *Iubire, Să nu uit limba*, +3 vers.

Dráma:

Ion Luca Caragiale: *O noapte furtunoasă* (részlet).

*Bővített nyelvoktató forma:**Epika:*

Tinerețe fără bătrânețe, viață fără de moarte, Biblia, Ószövetség: Jónás; Újtestamentum: Jézus születése; Miorița, Monăstirea Argeșului (népballadák), Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*; +1-2 elbeszélés; Ion Luca Caragiale: *Bacalaureat*, +1-2 elbeszélés; Ion Slavici: *Moara cu noroc, Mara* (részlet); Mircea Eliade: *Maitrey* (részlet).

Líra:

Doina; Vasile Alecsandri: *Oaspeții primăverii, Iarna*, +1-2 vers; Mihai Eminescu: *Sara pe deal, Dorința*, +5-6 vers; Alexandru Macedonski: *Noapte de decembrie*, +1-2 vers; George Bacovia: *Plumb*, +1-2 vers; George Coșbuc: *La oglindă, Noapte de vară, Numai una*, +2-3 vers; Octavian Goga: *Oltul, Rugăciune*, +1-2 vers; Tudor Arghezi: *Testament, Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere)*, +2-3 vers; Lucian Blaga: *Eu nu strivesc corola de minini a lumii*, +2-3 vers; Ștefan Augustin Doinaș: *Mistrețul cu colț de argint*; Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei*; Nichita Stănescu: *Leoaică tânără, iubirea* +1-2 vers; Ana Blandiana: *Descântec de ploaie, Părinții*, +1-2 vers.

Hazai román alkotók:

Lucia Borza: *Acasă, Te caut*, +1-2 vers; Lucian Magdu: *Copilărie*, +2-3 vers; Maria Berényi: *Iubire, Să nu uit limba, Pelerinaj*, +2 vers.

Dráma:

Ion Luca Caragiale: *O noapte furtunoasă* (részlet).

4. Íráskészség

Hagyományos nyelvoktató forma:

4.1. Íráskép:

Az írás jelrendszerének kifogástalan ismerete.

Könnyen olvasható, rendezett, esztétikus íráskép. Gondolati (szerkezeti) egységek jelölése. Megfelelő tempó.

4.2. Szövegalkotás:

A szövegalkotás- és szerkesztés technikáinak megfelelő ismerete. Önálló szövegalkotás. Összefüggő szöveg érthető, jól áttekinthető kifejtése.

A *tartalom* és a *forma* összhangja.

Szövegtípusok:

Hagyományos (*papíralapú*) és *elektronikus* szövegek (alkotása) szerkesztése. (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, értekezés, önéletrajz, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél*).

4.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek alkalmazása.

Bővített nyelvoktató forma:

4.1. Íráskép:

Folyékony, jól olvasható, szép írás. Gyors írástempó.

4.2. Szövegalkotás:

A szövegalkotás- és szerkesztés technikáinak *készség szintű* ismerete.

Önálló, kreatív szövegalkotás. A cím szerepe. Logikus gondolatlevezetés; ok- okozati összefüggések kifejtése.

A szöveg szegmentumainak (localis, temporalis, cauzalis, personalis...) alapos ismerete. A *tartalom* és a *forma* összhangja.

Szövegtípusok:

Hagyományos (*papíralapú*) és *elektronikus* szövegek (alkotása) szerkesztése. (*elbeszélés, leírás, jellemzés, érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél*).

Szinopszis alkotása (tömörítés; összefüggések meglátása).

4.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek készség szintű alkalmazása.

2. Román népismeret

(*Valamennyi oktatási forma*)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben-időben
5. A reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Tájékozódás a lakóhelyen, valamint annak szűkebb és tágabb környékén. Az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek: <i>család, lakóközösség, nemzetiség, nemzetiesség népcsoport(ok)</i> összetétele.	<i>Földrajzi, történelmi, néprajzi, művészeti</i> alapismeretek a hazai románságról és Románia különböző tájegységeiről. Információszerzés közvetlen megfigyelésekből,	Helytörténeti alapismeretek a magyarországi románok által is lakott településekről. Ismeretszerzés a román kultúra és civilizáció fejlődéséről. Tájékozódás a hazánkban élő más ajkú nemzeti és	<i>A földrajzi, történelmi, etnológiai és filozófiai</i> ismeretek összekapcsolása. Ismeretek a négy alaptudományról <i>földrajz, történelem, etnológia, filológia</i> . Tudásszerzés a

<p>Alapismeretek a falusi közösségek életéről. Információszerzés személyes beszélgetésekből, régi parasztházak, tárgyak, képek közvetlen megfigyeléséből. A népismerethez kapcsolódó szövegek értő olvasása. A műveltségi területhez kapcsolódó információhordozók (pl. térképek, régi dokumentumok, tárgyak, népi szöttek, eszközök, fotók) kiválasztása tanári irányítással. Tájékozódás a román népismereti tartalmú szövegekben.</p>	<p>adatközlők elbeszéléseiből, olvasott (szak)irodalomból, filmekből, (CD-ROM, tömegkommunikáció források, internet). Témaközpontú ismeretanyag levéltárban, egyházi archívumban, kiállításon, múzeumban és világhálón. Atlaszok, albumok lexikonok helyes használata.</p>	<p>etnikai nemzetiségek kultúrájáról. A figyelem irányítása a kultúrák kölcsönhatásaira. Információforrások: Olvasmányok, filmek, történelmi lexikonok, múzeumi kiállítások. Az IST eszközeinek célszerű használata az információszerzésben és feldolgozásban.</p>	<p><i>magyarországi románságról, a két nép, az európai és az egyetemes kultúra</i> kontextusában. A magyarok és a románok összefonódása történelmi események tükrében. Tájékozódás a határon belül és határon kívül élő nemzetiségek életéről, kulturális értékeiről. <i>A román, a magyar, a német és a szerb hagyományok kölcsönhatásának felismerése.</i> A témák feldolgozását segítő információhordozók: <i>(térképek, albumok, lexikonok, filmek, CD-ROM, ismeretterjesztő szakirodalom)</i> kiválasztása. Anyaggyűjtés különböző településeken.</p>
<p>Az információ értelmezése tanári irányítással egyéni és csoportmunkában: - Lényegkiemelés a szövegből, <i>(kulcsszavak, kulcsmódotok)</i> - Rövid vázlat készítése - Az iskolai (esetleg tanulói) gyűjtemény tematikus csoportosítása tanári irányítással.</p>	<p>A gyűjtött anyag <i>válogatása, rendszerezése, feldolgozása tanári irányítással egyéni vagy csoportmunkában.</i></p>		<p>Anyagválogatás az interneten, könyvtárban és múzeumban. <i>Az információk értelmezése és feldolgozása egyéni vagy csoportmunkában.</i> Tájékozódás a több tudomány és- művészeti ágat érintő tudanyagban. Felkészülés az egyéni vagy csoportos projekt munkára.</p>
<p>A tanuló lakóhelyére jellemző népi gyermekjátékok-és dalok elsajátítása, <i>egyéni</i> vagy <i>csoportos</i> előadása. Román népszokások dramatizálása (pl. <i>téli ünnepkör</i>) mozgással, táncsal, dallal. Memória és koncentrációfejlesztő játékok gyakorlása. Mese megjelenítése bábjátékokkal. A gyermek és a játék(készítés) a múltban és napjainkban.</p>	<p>Önálló vázlatkészítés. Tapasztalatok, gondolatok, ismeretek megfogalmazása segédeszközök használatával és tanári irányítással. <i>Hagyomány és újítás, régi és új világ összehasonlítása</i> (pl. életmód, munka és szórakozás, népszokások, konyhaművészet). Néphagyományok színpadi feldolgozása táncsal, dallal és mozgással.</p>	<p>Önálló vázlat, szinopszis, referátum készítése megfigyelésekről, tapasztalatokról. A projektkészítés módszertani alapismereteinek elsajátítása. <i>A hagyomány-és újítás kölcsönhatásának megértése.</i> <i>Régi és új életmód, életszemlélet, szokások összehasonlítása.</i> Egyre komplexebb drámajátékok bemutatása, színpadi feldolgozása. Tapasztalatok, megszerzett</p>	<p>- Témaválasztás, anyaggyűjtés a régi és új információhordozók használatával. - <i>Az anyag szelektálása, rendszerezése, leírása és feldolgozása, véleményalkotás.</i> - A dolgozat logikus felépítése. Kiegészítése gazdag mellékletekkel (kép, ábra, illusztráció). A projekt bemutatása.</p>
<p>Az élmény és cselekvésközpontú ismeretszerzés alkalmazása. A tudásszerzés örömeinek a megismerése.</p>	<p>A megszerzett tudás megosztása másokkal.</p>	<p>Ismeretek megosztása a közösséggel.</p>	<p><i>Múlt-jelen-jövő</i> összefonódásának megértése. A múltból fakadó tanulságok személyes</p>

<p>Az IST egyszerű eszközeinek megismertetése, a digitalizált anyagok tanulmányozása tanári irányítással.</p> <p>Az információk felhasználása újabb és újabb feladathelyzetekben.</p>			<p>élményként való feldolgozása, az <i>identitástudat</i> formálása, erősödése.</p> <p>A tanultak <i>konstruktív</i> alkalmazása.</p> <p>A tanuló elsajátítja az <i>együttélés és együttműködés</i> képességét, a <i>konfliktuskezelést</i>, a szolidaritás érzését, az autonóm és felelősségteljes cselekvést.</p>
---	--	--	---

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>A <i>hagyományápolás és-újítás, az értékmentés és-teremtés</i> kölcsönhatásának megértése. A tolerancia problémaköre. A gyermek jogai és kötelességei régen és ma. A népi bölcsesség felismerése a szólásokban és a közmondásokban.</p> <p>Viselkedési és <i>illemszabályok</i> a mai fiatalok életében. A mesehősök jellemzése a <i>vád</i> és a <i>védelem</i> szemszögéből. Érvék gyűjtése a saját vélemény alátámasztására.</p> <p>Az álom és a valóság összefonódásának megértése a mesékben. Érvelés a <i>másság</i> elfogadásáról.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témákkal kapcsolatban. A román népcsoport sajátos arculatának felismerése, fejlődéstörténetének megértése. A hagyományos tárgyak felismerése a néprajzi atlaszban, a tájházakban és a múzeumokban.</p> <p><i>Népköltészet - műköltészet</i> (azonosságok és eltérések). <i>Az egyetemes, a nemzeti és a helyi</i> értékek tükröződése a román népmesékben.</p> <p>Jellembrázolás <i>kritikai látásmóddal</i>.</p>	<p>Földrajzi és <i>történelmi</i> ismeretekhez kötődő kérdések önálló megfogalmazása. Érvekkel alátámasztott véleményalkotás történelmi eseményekről, személyiségekről. <i>Érvék és ellenérvék</i> gyűjtése az aktuális téma tárgyalásakor. A zárt és a nyílt közösségek jellemzése.</p> <p>A hagyományos és a mai életmód közötti különbség megértése. A <i>szokásváltozások</i> felismerése. Azonos motívumok felismerése <i>román és magyar</i> népkölteményekben.</p> <p>Vegyes lakosságú település építészeti stílusainak felismerése. Az alapfogalmak megértése: <i>nemzetiség - többség, nemzeti nyelv - anyanyelv</i>.</p> <p>A társadalmi, kulturális és vallási szerveződések szerepe az <i>identitástudat</i> formálásában.</p> <p>Önálló vélemény megformálása nemzetiségi eseményekről.</p>	<p>Tájékozódás a modern szakirodalomban (<i>lényeglátó válogatás</i>). <i>Földrajzi, történelmi, vallástörténeti, néprajzi, művészeti, filológiai</i> ismeretek <i>összekapcsolása, és egyidejű</i> alkalmazása. A román nép és nyelv kialakulásához kötődő eltérő szemléletű elméletek megismerése.</p> <p>Önálló vélemény alkotása kritikus látásmóddal.</p> <p>A neolatin nyelveket beszélő országok (népek, etnikumok és nemzetiségek) életterének bemutatása (<i>térképhasználattal</i>). <i>Az egyetemes és a két nép</i> (román-magyar) együttéléséből adódó <i>ok-okozati összefüggések</i> feltárása. A társművészetek közötti <i>kölcsönhatások</i> bemutatása művek tükrében.</p> <p>Tudományok és művészetek közötti összefüggések megértése és feltárása.</p> <p>A magyarországi románság <i>szokás- és hagyományvilágának</i> változása. A szokásváltozások okainak feltárása. <i>Az endogám és az exogám</i> közösségek jellemzése. A vallások és az egyházak szerepének lényeglátó bemutatása. A <i>profán és szakrális jelképrendszer</i> megfejtése</p>

			(átmeneti rítusok, ünnepek). Önálló vélemény a románság <i>multjáról</i> és <i>jelenéről</i> , elképzelés a jövőről. A <i>család</i> , az <i>iskola</i> és a <i>mass média</i> szerepe a nyelvápolásban és az identitásformálásban. Önálló vélemény a <i>kényelvűségről</i> , a nemzetiségi nyelv pozícióvesztésének okairól; <i>érvek és ellenérvek</i> gyűjtése. Kultúrtörténeti összefüggések megértése. Közéleti szereplők nemzetiségi közösség, intézmények viselkedésének elemzése. Az információforrások kritikus kezelése.
--	--	--	---

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Beszélgetés a (nagy)szülőkkel a régmúlt időkről, az elődök életéről. Minden részterületet érintő saját vélemény érthető megfogalmazása (szóban és írásban). Népköltészeti alkotások ismertetése előszóban. <i>Dramatizált</i> (nép)mesék és szokások. <i>Egyéni gyűjtőmunkával</i> kapcsolatos szóbeli beszámoló. Tánc- és rigmusköltészet gyakorlása. Fogalmazás írása valamelyik kedvenc hősről vagy történelmi személyiségről. Rajz- és tárgykészítés a népismeret köréből. Kézműves technikák alkalmazása.</p>	<p><i>Interjúkészítés</i> (megadott szempontok szerint) egy idősebb adatközlővel. Népismereti téma megvitatása tárgyilagos érveléssel. Fogalmazás írása jelentősebb népszokásról. Szóbeli beszámoló önálló gyűjtőmunkáról. Szokások, történetek dramatikus megjelenítése. Modellek, makettek, rajzok készítése. <i>Kiállítás</i> gyűjtött tárgyakból, vagy a gyermekek munkáiból (<i>rajzok, játékszerek, fotók</i>). Anyaggyűjtés <i>osztályprojekthez</i>. <i>Tervezés, rendszerezés, feldolgozás</i> tanári irányítással. Rövid referátumok, beszámolók készítése.</p>	<p>Beszélgetés a nemzetiségi létről, a többség-nemzetiség viszonyáról, a román nyelv pozícióvesztésének okairól. Interjúkészítés idősebb adatközlőkkel, etnográfusokkal, folkloristákkal. <i>Projektmunka</i> összeállítása és illusztrálása. Rajz készítése népismereti témáról. Történelmi - társadalmi és kulturális összefüggések élőlészavas (vagy) írásos kifejtése.</p>	<p>Kiselőadások, vitaindítók a különböző tudományágakhoz (<i>földrajz, történelem, etnológia, filológia</i>) kapcsolódó témákból. Válogatott bibliográfia összeállítása a fenti témakörökből. <i>Projekt</i> megírása magyarországi románság (művelődés)történetéből, szokás- és hagyományvilágából. Önálló gyűjtőmunka. (Lásd 1. rész információfeldolgozás) Vita a nemzetiségi jogokról, állampolgári ismeretekről, a <i>nyelv és identitás</i> kérdéseiről. Források, történelmi, publicisztikai, szépirodalmi írások elemzése <i>szóban és írásban</i>. Interjúkészítés művészekkel, idős adatközlőkkel. Önálló véleményalkotás a <i>nemzetiségi tévé és rádió</i> műsorairól. <i>Az iskolai újság, rádió, színjátszó kör és táncgyűttes</i> értékmentő és-teremtő szerepe. Értékközvetítés</p>

			kiállításokkal és különböző kulturális bemutatókkal.
Az információs társadalom egyszerű technológiájának megismerése.	Internet-alapú ismeretek (pl. Románia különböző tájegységeinek megtekintése, adatok, képek).	Digitális tananyagok megbeszélése. Prezentációs anyag készítése tanári irányítással.	Önálló prezentációs anyag készítése, bemutatása lappal (csoportban), digitális táblán (osztályban) az iskolai, esetleg a helyi román közösségnek.

4. Tájékozódás térben és időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az idő tagolására szolgáló román nyelvű kifejezések helyes használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év.</p> <p>Az időt meghatározó kifejezések elsajátítása és gyakorlása:</p> <p>Kicsi korban, amikor jártam és beszélni tanultam; amikor iskolás lettem;</p> <p>Amikor a (nagy)szüleim gyerekek voltak;</p> <p>Amikor <i>ekével szántottak</i>; amikor <i>szóttek</i> és <i>fontak</i>; amikor <i>népviseletben jártak</i>; amikor <i>lovasszekéren</i> utaztak; hajdan, a régmúltban régen, a közelmúltban.</p> <p>Néprajzkutatók, írók, költők munkásságának bemutatása kronológiai sorrendben.</p>	<p>Az idő tagolására vonatkozó kifejezések bővítése: év, évtized, évszázad, emberöltő. Kr. e., Kr. u. (esemény).</p> <p>Románia hegységei és vizei (<i>térkép</i>).</p> <p>A különböző <i>történelmi provinciák</i> felismerése <i>térkép</i> segítségével.</p> <p>Románia városainak elhelyezése.</p> <p>Neves személyiségek: írók, költők, festők, zeneszerzők <i>szülőházainak</i> megkeresése térképen.</p> <p>Falumúzeumok, néprajzi múzeumok, tájházak mint az értékmegőrzés színhelyei.</p> <p>A románok tárgyi és szellemi örökségének átmentése a jövő nemzedékei számára.</p>	<p>Tájékozódás térben és időben a történelmi és földrajzi atlasz segítségével (<i>esemény, hely, idő</i>).</p> <p>Románok által is lakott települések a magyar-román határ mentén (<i>térképhasználat</i>).</p> <p>A Körösök és a Maros közti vidék ismerete.</p> <p>A magyarországi románok jelentősebb intézményeinek alapítása (hely-idő).</p>	<p>A románok történetének tagolása, korszakolása (a <i>kezdetektől napjainkig</i>).</p> <p>A magyarországi románok története (különböző időszakok megjelölése: pl. XVIII. század előtti múlt, török hódoltság, a XVIII. század, mint az <i>újratelepülések időszaka</i>).</p> <p>A múlt nyomdokain (<i>térképhasználat</i>).</p> <p>Diakron nyelvvizsgálat: családnevek, helynevek etimológiája.</p> <p><i>A bihari és a körös-marosi nyelvjárás</i> használata.</p> <p><i>Tradicionális és modern közösségek; múlt és jelen; hagyomány és újítás.</i></p> <p>Szomszédos országok megyéi (<i>térkép</i>).</p>
			A magyarországi románság helyzetének elemzése népszámlálási adatok tükrében (<i>diagramok, statisztikai adatok</i>).

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
---------------	---------------	---------------	----------------

<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ki vagyok én? - Miben hasonlítok a velem azonos korú (iskola)társaimhoz? - Milyen külső és belső tulajdonságaim vannak? - Milyenek a képességeim? - Kik az ideáljaim (szülő, tanító,...)? - Kihez szeretnék hasonlítani? Miért? - Mit jelent az, hogy román nemzetiségű vagyok? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ki a román? Ki a magyar? Ki a német? Ki a szlovák? Ki a szerb? - Milyen nemzetiségek élnek Magyarországon és Romániában? - Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek, nemzetiségek? - Miben hasonlítunk mi emberek (különböző nemzetiségi) és miben különbözünk egymástól? - Mit jelent számomra magyarországi románnak lenni? - Különbözöm-e más állampolgártól? - Kik voltak az elődeim? - Honnan jöttek? - Milyen nyelven beszéltek? - Mivel foglalkoztak? - Hogyan éltek, ünnepeltek, öltözködtek? - Milyen vallásúak voltak? - Miért gondolkodnak másképpen a különböző nemzedékek? - Van-e párbeszéd a különböző generációk között? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ismerem-e a közösem <i>nyelvét, szokás-és hagyományvilágát, vallását?</i> - Ragaszkodom-e a gyökereimhez? - Mit jelent számomra <i>haza (szülőföld, az anyaország, Európa és a nagyvilág)?</i> - Hányféle <i>identitása</i> lehet egy embernek? - Mit jelent a <i>kétnyelvűség (nyelvcseré)?</i> - Érzek-e kellő affinitást az elődeim kulturális öröksége iránt? - Mennyiben segíti a <i>család, az iskola, az egyház, és a mass- média, a magyarországi románság fennmaradását?</i> - Érdemes-e jól megtanulnom románul? - <i>Van-e jövője a hazai románságnak?</i> - Mennyire jellemző rám: <i>önállóság, pontosság, együttműködés, kötelességtudat, kíváncsiság, fogékonyság, önzetlenség, segítőkészség, a saját képességeim fejlesztésének igénye.</i> 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Képes vagyok-e <i>önvizsgálódásra, személyes identitásra?</i> - Van-e célja az életemnek? - Van-e elég akaratom az álmaim valóra váltásához? - Miben látom az életem értelmét? - Képes vagyok-e „feleszmélésre” morális (minőségi) létre, a „<i>meglett emberi</i>” magatartásra? - Mit jelent számomra a: <i>szerelem, boldogság, remény, erkölcs, szépség, jóság, hit, harmónia, autonómia, életminőség, szokásisztelet, udvariasság, tisztesség, művészi érzék, emberi méltóság, hivatástudat, tolerancia, empátia?</i> - Mennyire jellemző rám: <i>nyitottság a különböző nyelvek, kultúrák iránt; demokratikus értékrend; vállalkozói szellem; kudarctűrés; a munka tervezése, szervezése, megosztása, az önállóság igénye, konfliktuskezelés; pozitív gondolkodás; megnyilatkozni tudás; saját korlátok ismerete; tudatosság; összefogottság; önkontroll; művészi érzék; emberismeret; aktív állampolgári lét; tág látókör; kollektív tudat; kulturális és közéleti tevékenység; aktív cselekvés a nemzetiségért, annak fennmaradásáért; digitális kompetencia kamatoztatása a kapcsolatteremtésben; ügyintézésben; munkában; a tudás hatalmába vetett hit; igény az élethosszig tartó tanulásra.</i>
---	--	--	--

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. A magyarországi románok (románok által is lakott települések Magyarországon).
2. A román nyelv.
Nyelvjárások.
3. A falusi közösségek élete.
A család szerepe. A lakóház és környéke. Régi foglalkozások és munkaeszközök. Ruházkodás. Népi étkezési szokások.
4. Román népszokások, néhány jellegzetes *régi és új szokás* (pl. tavaszi, téli ünnepkörök).
5. Népi gyermekjátékok- és dalok. Román szólások, közmondások és találós kérdések.
6. A magyarországi román mesemondók, (Vasile Gurzău, Gheorghe Simonka, Mihai Purdi).
7. A játék (készítés) a múltban és napjainkban. Kreatív játékok különböző tárgyakkal.

5-6. Évfolyam

1. A magyarországi románság történetének jelentősebb eseményei (pl. *az újratelepítés időszaka*).
2. Neves magyarországi román személyiségek.
3. A magyarországi románok *múltjáról és jelenéről* (életmód, *mesterségek, népviselet, népi konyhaművészet, szokás-és hagyományvilág*).
4. A környék, a lakóhely *környezeti és kulturális értékei*.

7-8. Évfolyam

1. A tájegységek, a román kultúra és civilizáció központjai.
2. A magyarországi román települések (*hely*)*története*.
3. Neves magyarországi román személyiségek szerepe, küldetésadata.
4. A román *kulturális intézmények* és a román nyelvű sajtó.
5. A lakókörnyezet, a lakóház régen és ma.
6. Nemzetiségpolitikai alapismeretek.

9-12. Évfolyam

1. Románia földrajza

Románia földrajzi elhelyezkedése.

A magyar-román határ menti települések földrajzi helyzete

2. A románok története

A kezdetek. A román államok létrejötte. A török veszély. A nemzeti újjászületés kora. A modern állam kiépítése. Románia, az első világháború után. A második világháború és hatásai. A kommunista diktatúra. Romániában. A romániai rendszerváltozás.

2.1. A magyarországi románok története. Történelmi provinciák és Románia földrajzi tájegységei. Románia földrajzához és történelméhez kapcsolódó legendák.

A XVIII. század előtti múlt nyomában. A török hódoltság korában.

A XVIII. század az újratelepítés időszaka (1718-1746).

Helytörténet. Nemzeti – kulturális törekvések. Neves személyiségek.

Kulturális intézmények, iskola, oktatás, alapítványok. A román nyelvű sajtó és kiadványok. Kulturális élet a XX. század második felében.

3. Nemzetiségpolitikai ismeretek

Nemzetiségi jogi és állampolgári ismeretek.

4. A román nyelv

A neolatin nyelvek. Az irodalmi nyelv. Nyelvjárások, tájnyelvi változatok.

A hazai románok nyelve.

5. A vallások és az egyházak szerepe a románok kultúrájában

6. A magyarországi románok népi kultúrája

A tradicionális család. Ősi tevékenységek és mesterségek. Lakókörnyezet, lakóház. Ruházkodás. Népi étkezési szokások, speciális ételek. Naptári ünnepek és szokások. Népzene és néptáncművészet.

7. Románia helye Európában és a világban

8. A szülőföldélmény kifejezése hazai román költők, írók, képzőművészek alkotásaiban

1.1. Limba și literatura română

(pentru școlile de naționalitate cu limba de predare română și bilingvă)

Competențe

1. Deprinderi de exprimare orală, înțelegerea, explicarea și comunicarea textelor orale
2. Deprinderi de citire, de înțelegere a textelor scrise
3. Deprinderi de compunere, de scris lizibil, ortografie
4. Cunoștințe despre dezvoltarea deprinderii de învățare
5. Cunoștințe despre limba maternă (limba naționalității)
6. Cunoștințe despre literatură
7. Dezvoltarea capacității de judecată a simțului etic, estetic

1. Deprinderi de exprimare orală, înțelegerea, explicarea și compunerea textelor orale

Dezvoltarea deprinderilor de exprimare orală, necesare pentru formarea individului și a dialogului desfășurat în viața de toate zilele, în contextul socio- cultural. Formarea unei atitudini adecvate circumstanțelor de comunicare și partenerului de vorbire.

Receptarea codurilor de *comunicare verbală* (cu glas tare) și *nonverbală (gesticulația)*. (Elevul) se străduiește să înțeleagă mesajul și să corecteze greșelile comise.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Elevul se străduiește să articuleze într-un mod cât mai corect vocalele specifice limbii române „ă”, „â”, precum și <i>diftongii și triftongii</i> .	Se străduiește să vorbească clar, să articuleze corect vocalele „ă”, „â”, <i>diftongii și triftongii</i> cunoscuți.	Se străduiește să articuleze, să aplice într-un mod cât mai corect sunetele (<i>vocalele, consoanele, diftongii, triftongii</i>) propozițiile...	Construirea unui text într-un stil clar și fluent.
Înșușirea <i>competențelor de bază</i> ale limbii române. Receptarea unor <i>informații simple</i> . Exprimarea gândurilor într-un <i>text</i> cât mai <i>simplu</i> .	Aplicarea unor forme de comunicare adecvate situației de vorbire. Aplicarea cât mai variată a <i>diferitelor feluri de propoziții</i> adecvate obiectivelor.	Se acomodează la factorii procesului de vorbire în <i>diverse circumstanțe de comunicare</i> . Aplicarea în procesul de vorbire a celor mai corespunzătoare forme de comunicare. Utilizarea într-un mod sigur și variat a <i>diferitelor feluri de propoziții adecvate obiectivelor de vorbire</i> . Urmărirea cu atenție a particularităților de vorbire.	Aplicarea într-un mod sigur a mijloacelor de <i>articulație corectă</i> în procesul de comunicare. Aplicarea hotărâtă a tehnicilor de articulație corectă în procesul de comunicare. Cizelarea, perfecționarea într-un mod <i>conștient</i> a deprinderii de comunicare orală. <i>Aplicarea particularităților de vorbire</i> în procesul de formare a diferitelor feluri de propoziții.
<i>Accentul</i> corespunzător și <i>intonarea</i> corectă în procesul de formare a diferitelor feluri de propoziții.	Intensificarea atenției la <i>întreruperea, intonația, tonalitatea</i> propozițiilor.	Aplicarea în mod conștient și corect a <i>aspectelor muzicale</i> .	Vorbirea clară, pretențioasă și expresivă a limbii române (<i>articulație, intonație, tonalitate corectă</i>).
Perceperea după uz a conținutului afectiv al	Înțelegerea și relevarea <i>esenței</i> conținutului	Înțelegerea diferitelor tipuri de texte.	Înțelegerea și interpretarea conținutului diferitelor

informațiilor și al textelor simple. Exprimarea ideilor într-un mod simplu și clar.	textului audiat. Sensibilitatea și punctualitatea.	Relevarea, sistematizarea și prezentarea esenței într-un stil tot mai fluent.	tipuri de texte (ca de exemplu: <i>texte jurnalistice</i> prezentate într-un <i>ritm dinamic</i>). Exprimarea adecvată a gândurilor într-o <i>formă</i> tot mai <i>nuanțată, variată și expresivă</i> .
Desfășurarea unui <i>dialog</i> clar (cu dirigintele, bunicii, învățătorul).	Se acomodează la circumstanțele de comunicare, la partenerul de vorbire, la ascultători. Formarea unei <i>părerii proprii</i> și exprimarea acesteia (<i>argumente pro și contra</i>).	Implicarea activă în cele mai diverse situații de comunicare. Relevarea <i>părerii proprii cu argumente pro și contra</i> . Audierea și acceptarea altor părerii.	Implicarea activă în procesul de comunicare cu mai mulți parteneri de vorbire. Se acomodează la partenerul de vorbire, își dă seama de pretențiile acestuia, îl ascultă cu răbdare și-i acceptă părerea. Inițierea unui <i>dialog critic dar constructiv</i> .
Cunoașterea câtorva însemne ale limbajului <i>nonverbal</i> . Urmărirea cu atenție a comunicării <i>nonverbale</i> .	Aplicarea <i>limbajului nonverbal</i> în diverse situații de comunicare.	Armonizarea <i>comunicării verbale</i> cu a celei <i>nonverbale</i> în diverse situații de comunicare. Pretenția de <i>comunicare nonverbală corectă</i> (ca de exemplu: <i>contactul cu ochii în timpul dialogului</i>).	<i>Aplicarea corectă a limbajului nonverbal</i> în procesul de comunicare (ca de exemplu: <i>contactul cu ochii; mimica</i>). Armonizarea gesticulației cu textul.
Participare la <i>jocurile dramatice</i> ale comunității (ca de exemplu: <i>prelucrarea unui obicei</i>). Memorizări.	Cunoașterea diverselor <i>forme dramatizate (o scenetă dintr-o poveste, jocul de păpuși, jocul de umbre, pantomimă, improvizație, prezentarea unor poezii și creații epice)</i> .	Prezentarea unor <i>creații lirice și epice</i> cu o afinitate sufletească tot mai profundă.	Prezentarea într-un mod sugestiv cu <i>aplicarea particularităților</i> . Acordarea atenției cuvenite aspectelor muzicale (<i>tonalitatea, întreruperea, intonația, interpretarea sugestivă</i>).
<i>Utilizarea tehnologiilor moderne IST</i> . Perceperea lecturilor citite și ecranizate. Exprimarea ideilor - referitoare la cele citite și văzute – prin <i>formarea propozițiilor simple și dezvoltate</i> .	Sintetizarea într-o formă orală, clară a conținutului lecturilor prezentate prin <i>intermediul tehnologiilor audio- vizuale</i> . Comunicare pe <i>Messenger</i> .	Sintetizarea cu formarea <i>părerii proprii a conținutului lecturilor ecranizate și prezentate prin intermediul tehnologiilor moderne, IST</i> .	Cunoașterea <i>limbajului științific și artistic (film, teatru)</i> . <i>Descifrarea sensurilor figurate</i> , exprimarea mesajului în formă orală.
Dialogul cuplului de elevi. Implicarea în procesul de comunicare a echipei de elevi.	Formarea și <i>susținerea părerii proprii</i> în procesul de comunicare a mai multor vorbitori.	Relevarea cu argumente a <i>părerii proprii</i> într-o situație de comunicare cu mai mulți vorbitori. Ascultarea <i>părerilor partenerilor de vorbire</i> , reacționarea corectă la cele auzite. Acceptarea ori respingerea cu argumente a <i>diferitelor părerii</i> .	<i>Activitatea în echipe de lucru</i> bazată pe cooperare și atitudine tolerantă. Aplicarea normelor lingvistice și etice ale dezbaterilor într-o situație de comunicare a mai multor vorbitori. <i>Regândirea părerii proprii</i> . Emiterea <i>încurcăturilor de comunicare</i> ; clarificarea informațiilor.

2. Deprinderi de citire, de înțelegere a textelor scrise

Procesul de diferențiere și amplificare a deprinderilor de citire și de înțelegere a textelor potrivite vârstei elevilor. Citirea în mod rațional, cu glas tare și în tăcere; aplicarea în practică a conținutului oral și scris, începând cu problemele elementare, participând în procesul de comunicare și ajungând la textul scris, format în mod individual. Identificarea părerii autorului, verificarea celor audiate; dezbateră.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Înșușirea literelor și <i>tehnichilor de citire</i> într-un ritm corespunzător capacităților elevilor. Observarea nuanțelor referitoare la <i>tonalitatea diferitelor feluri de propoziții (enunțiativă, interogativă, condițional-optativă)</i> , la sintagme și expresii.	Remarcarea și reproducerea în procesul de <i>citire cu glas tare a intonației, și a tonalității diferitelor feluri de propoziții (enunțiativă, interogativă, condițional-optativă, imperativă)</i> , a sintagmelor și expresiilor.	Remarcarea și reproducerea corectă - în procesul de <i>citire cu glas tare – a intonației și tonalității diferitelor feluri de propoziții</i> .	Remarcarea, reproducerea corectă și sigură – în procesul de <i>citire cu glas tare – a intonației, și tonalității diferitelor feluri de propoziții</i> , a sintagmelor și expresiilor.
Exersarea permanentă a <i>citirii explicative</i> .	Înșușirea treptată și <i>exersarea tehnicilor de citire expresivă</i> .	Dezvoltarea treptată a <i>deprinderilor de citire expresivă</i> prin procesul de cunoaștere a diverselor tipuri de citire.	Exersarea și aplicarea utilă a <i>diverselor tipuri de citire</i> în procesul de formare, de devenire a unui cititor priceput și sensibil.
Citirea <i>cu glas tare și în tăcere</i> , într-un ritm relativ lent și <i>silabisit</i> .	Citirea expresivă (<i>cu glas tare și în tăcere</i>) a unor <i>texte literare și nonliterare</i> , cunoscute (și necunoscute) într-un <i>tempo normal</i> .	Citirea expresivă a diverselor tipuri de texte cu o <i>tonalitate cât mai subtilă și într-un tempo tot mai dinamic</i> .	Citirea și interpretarea cu o <i>intonație corectă, tonalitate subtilă și într-un tempo dinamic</i> .
Receptarea <i>sensului concret</i> al unor texte simple și accesibile.	Identificarea <i>sensurilor concrete și figurate</i> ale cuvintelor din textul citit.	Descifrarea într-un mod individual (și treptat) a <i>sensurilor figurate ascuse în (con)text</i> .	<i>Descifrarea temeinică a sensurilor figurate ascuse în (con)text</i> .
Căutarea înapoi – cu ajutorul învățătorului – a informațiilor ascuse în textele <i>literare și nonliterare</i> . Formarea unei <i>păreri proprii</i> în două- trei propoziții.	Relevarea și sintetizarea esenței textului <i>literar și nonliterar</i> . Exprimarea în <i>câteva propoziții a părerii proprii</i> referitoare la conținutul textului citit.	Evocarea conținutului lecturii literare citite; <i>caracterizarea personajelor</i> cu privire la faptele și capacitățile lor deosebite, (<i>argumente pro și contra</i>). Înțelegerea și sistematizarea conținutului textului nonliterar.	Descifrarea – cu formarea unei <i>păreri proprii</i> – a <i>sensurilor figurate</i> din textele literare citite. Citirea corectă, interpretarea punctuală și sintetizarea <i>textului nonliterar</i> .
Diferențierea <i>textelor literare și a celor nonliterare</i> .	<i>Remarcarea diversităților referitoare la textele literare și nonliterare</i> . Interpretarea lecturilor cu luarea în considerare a vârstei copilului (<i>tema, conexiunile: cauză- efect</i>).	Remarcarea diferitelor tipuri de texte literare (ca de exemplu: <i>creație lirică; narațiune literară</i>). Remarcarea <i>figurilor de stil</i> ale creațiilor lirice (ca de exemplu: <i>repetiția, gradarea, comparația, metafora, personificarea</i>). Citirea, înțelegerea și interpretarea în mod individual a <i>textelor nonliterare (tema;</i>	Înțelegerea conexiunilor (<i>logica, semantica, forma</i>); descifrarea esențelor.

		<i>relevarea esenței, conexiuni: cauză- efect).</i>	
Îmbogățirea vocabularului activ în procesul de citire a lecturilor. (<i>sinonime, antonime</i>).	Îmbogățirea vocabularului în procesul de citire a diferitelor tipuri de texte (<i>informative, argumentative, expresive</i>).	Îmbogățirea vocabularului în procesul de <i>activitate individuală și în echipe</i> . Dezbateră textelor (<i>argumente pro și contra</i>).	Îmbogățirea limbajului cu privire la toate (sub)straturile limbii. Prelucrarea <i>în mod individual ori în echipă</i> textelor din cele mai diferite domenii ale <i>științei și artei</i> .
Citirea lecturilor prin <i>intermediul tehnologiilor moderne</i> . Denumirea cu expresii simple a imaginilor și ilustrațiilor.	Sintetizarea într-o formă compactă a conținutului <i>textului ilustrat</i> (ca de pildă: a unei povești).	Citirea și interpretarea unui fragment dintr-un <i>roman ilustrat</i> . Sintetizarea într-o formă compactă cu exprimarea <i>părerii proprii</i> .	Receptarea textelor din prezentările <i>power-point</i> ; interpretarea, și sintetizarea acestora cu exprimarea <i>părerii proprii</i> .

3. Deprinderi de compunere, de scris lizibil, ortografie

Cunoașterea regulilor de ortografie; a tehnicii de scriere corespunzătoare vârstei copilului și cerințelor din domeniul învățământului, formarea unor litere lizibile, scriere estetică, notițe și schițe clare, cu conținuturi vaste. Deprinderi dezvoltate de gândire și de scriere corectă. Cunoașterea celor mai diferite genuri și tipuri de texte. Exprimarea într-o formă cât mai clară a părerii personale, completarea, rescrierea, scrierea creativă.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Introducere în „arta” scrisului românesc. Însușirea literelor (pas cu pas). Formarea unui text prin conexarea într-un mod <i>logic</i> a câtorva propoziții simple.	Scrierea lizibilă, estetică și ordonată. Scrierea după <i>dictare</i> într-un <i>tempo corespunzător</i> cu urmărirea regulilor de scriere corectă.	Modul de scriere potrivit vârstei copilului. Scriere lizibilă, corectă, cultivată.	Scriere adecvată normelor și regulilor de ortografie și de cultivare a limbii române.
Însușirea cunoștințelor (de bază) de construire și de editare (procesare) a textelor <i>tradiționale și electronice</i> . Formarea unor texte scurte. Însușirea cunoștințelor de fragmentare a textului. (Părțile compunerii). Scrierea unei compuneri scurte (alcătuită din câteva propoziții). Evenimente, impresii personale. <i>Utilizarea tehnologiilor moderne IST</i> în expedierea textelor informative (ca de pildă: <i>sms; e-mail...</i>)	Însușirea criteriilor de scriere a unor <i>schițe și notițe</i> .	Se străduiește să întocmească în mod individual <i>schițe și notițe</i> .	Scrierea în mod individual a unei <i>schițe și notițe (relevarea esenței)</i> . Aplicarea unui mod de scriere individuală.
	Dezvoltarea deprinderilor într-un mod treptat. Exprimarea unor impresii și evenimente în texte de diferite tipuri și genuri. (ca de pildă: <i>narațiune</i>)	Perfecționarea deprinderilor de formare și de editare a textelor. Cunoașterea și construirea unor texte tradiționale și moderne;	Aplicarea într-un mod cât mai perfect a tehnicilor și deprinderilor de procesare a diverselor tipuri de texte. Armonizarea <i>conținutului</i>

	<i>compactă, descriere, scrisoare particulară, invitație tradițională și electronică, cuvânt de salut, mulțumiri).</i>	aplicarea unor <i>forme obișnuite (pe hârtie)</i> și a <i>formelor electronice</i> . (ca de exemplu: <i>referat, comentariu, texte jurnalistice</i>).	cu a <i>forme (eseu, referat, prelegere, texte jurnalistice; curriculum vitae, concurs, proiect)</i> . Prelegere (prezentare <i>power-point</i>). Înșușirea modalităților de întocmire a unui <i>proiect</i> .
Aplicarea regulilor de scriere corectă în procesul <i>dictării</i> și a scrierii câtorva propoziții cu ajutorul învățătorului. Dezvoltarea competențelor de limbă prin exerciții de traducere. (<i>Traducerea câtorva propoziții din limba română în cea maghiară</i>).	Aplicarea într-un mod cât mai conștient a <i>regulilor de scriere corectă</i> în procesul de <i>dictare</i> și a textelor formate cu puțin ajutor. Dezvoltarea competențelor de limbă în procesul de <i>traducere</i> (exerciții). Traducerea unui text scurt din limba <i>română</i> în cea <i>maghiară</i> .	Aplicarea cunoștințelor de <i>gramatică</i> și de <i>scriere corectă</i> în textul dictat și format în mod individual. Dezvoltarea competențelor de limbă prin exersarea unor traduceri. Traducerea <i>din română în maghiară</i> a unor fragmente din <i>textele documentare</i> ; (utilizarea vocabularului).	Construirea într-o formă clară și creativă a diferitelor tipuri de texte cu privire la următoarele aspecte (<i>logica, semantica, forma</i>). Formarea unui stil aparte. Dezvoltarea competențelor de limbă în procesul de traducere a unor <i>texte nonliterare</i> (din limba <i>română</i> în cea <i>maghiară</i> ; din limba <i>maghiară</i> în cea <i>română</i>), utilizarea vocabularului.

4. Cunoștințe despre dezvoltarea deprinderii de învățare

Tehnicile aplicate în mod individual și în echipe pentru dezvoltarea deprinderilor de învățare și de prelucrare a materialului; pentru însușirea cunoștințelor de cultură generală. Cunoașterea și aplicarea în practică a acestor tehnici și a diverselor procedee de învățare.

Frecventarea bibliotecii și utilizarea internetului în favoarea formării intelectului copilului.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Dezvoltarea deprinderii de <i>învățare în mod individual</i> . Cunoștințe de bază referitoare la <i>frecventarea bibliotecii</i> . Răsfoirea lexicoanelor (pentru copii) și a cărților.	Însușirea cât mai profundă a <i>tehnicilor de învățare și de prelucrare</i> a materialului studiat. Formarea treptată a unei strategii de <i>studiu individual</i> . Îmbogățirea cunoștințelor în legătură cu <i>frecventarea</i> (și utilizarea) <i>bibliotecii</i> .	Raționalizarea procesului de învățare (<i>economisirea timpului și a informațiilor</i>). Însușirea cunoștințelor, prelucrarea și agregarea acestora în <i>particularitățile personale</i> ale elevului. Exersarea individuală, cu <i>folosirea diverselor tehnologii moderne</i> , cu răsfoirea rutinată a diferitelor <i>enciclopedii, lexicoane, dicționare</i> .	Aplicarea modalităților individuale în procesul de învățare eficace. Colectționarea <i>informațiilor orale</i> și a celor <i>scrise, selectarea</i> și utilizarea materialului conform obiectivului. Orientarea adecvată vârstei în timpul frecventării <i>bibliotecii, arhivei, muzeului</i> .
Scrierea în vocabular (glosar) cu îndrumarea învățătorului.	Scrierea în mod individual în vocabular.	Scrierea în mod individual și rutinată în vocabular. <i>Utilizarea în mod individual a dicționarelor</i> .	Utilizarea în mod corespunzător destinației dicționarelor (simple) <i>bilingve și electronice</i> .
Împrietenirea cu <i>tehnologiile moderne (audio- vizuale, electronice, internet, CD-ROM)</i> . Utilizarea tehnologiilor moderne IST într-un mod corespunzător vârstei copilului.	<i>Utilizarea tehnologiilor IST</i> în dezvoltarea deprinderilor de citire și de scris lizibil.	<i>Utilizarea interactivă</i> a tehnologiilor IST.	<i>Utilizarea tehnologiilor moderne</i> în procesul de dezvoltare a spiritului critic și creativ.
Colectționarea și	Colectționarea în mod	Însușirea normelor de	Colectționarea materialului

prelucrarea informațiilor cu ajutorul învățătorului.	individual a materialului în <i>biblioteca, mediatecă</i> și de pe <i>internet</i> .	utilizare a materialului adunat (etica de folosire a <i>citadelor și a notițelor</i>).	în <i>biblioteca, muzeu, mediatecă, internet</i> . Sistematizarea, explicarea și prelucrarea materialului colecționat.
Scrierea unei <i>schite cu ajutorul învățătorului</i> .	Se străduiește să scrie o <i>schită individuală</i> . Scrierea <i>notițelor</i> cu ajutorul profesorului (<i>selectarea, rezumarea esențialului, prescurtarea materialului</i>).	Scrierea în mod individual a unei <i>schite</i> . Tendința de a lua <i>notițe</i> pe baza comentariului ținut de profesor (<i>extragerea unor cuvinte cheie și a unor propoziții pline de sens</i>). Întocmirea unui <i>jurnal de citire</i> . Extragerea esenței conținutului.	Scrierea unei <i>schite</i> individuale, a unui <i>sinopsis, comentariu și proiect</i> . Realizarea unor <i>notițe</i> scurte și individuale în procesul unei <i>prelegeri</i> (extragerea esențialului).
	<i>Rezumat</i> cu ajutorul profesorului (pe baza unor criterii). <i>Înțelegerea esenței</i> rezumatului.	Se străduiește să sintetizeze în mod individual <i>esența</i> celor învățate; dezvoltarea deprinderilor de <i>sintetizare</i> .	<i>Sintetizare</i> individuală (<i>conexiuni: cauză- efect, esență, cronologie, date</i>). Întocmirea unui <i>proiect individual ori în echipă</i> cu urmărirea unor norme etice (<i>bibliografie, notițe, informatori, anexe, ilustrații, foto, figuri</i>).
Aplicarea cunoștințelor însușite într-o situație nouă.	Aplicarea cunoștințelor (<i>lucrare, prelegere, referat</i>).	Aplicarea mijloacelor cunoscute în procesul de rezolvare a noilor probleme.	Mari experiențe în procesul de învățare și prelucrare în noi și noi situații.

5. Cunoștințe despre limba maternă (limba naționalității)

Înșușirea cunoștințelor gramaticale necesare pentru utilizarea într-un mod clar și exigent a limbii române de azi; înțelegerea și aplicarea cunoștințelor referitoare la texte (la structura, semantica, stilul acestora). Dezvoltarea competențelor de limbă care asigură reușita procesului de socializare a elevilor; îi ajută în autoapreciere și le oferă posibilitatea de exprimare exigentă.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Diferența dintre <i>alfabetul maghiar și român</i> . Grupuri de vocale și consoane specifice: <i>ea, ia, oa, ua, ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi</i> .	Recunoașterea raportului dintre structura și semantica unităților de limbă (<i>sunete, elemente ale cuvintelor</i>).	Cunoștințe de bază despre <i>particularitățile</i> limbii române. Aplicarea în mod conștient a cunoștințelor <i>gramaticale, stilistice și de ortografie</i> însușite până la această vârstă.	Aplicarea corectă, conștientă și constantă a cunoștințelor de <i>gramatică descriptivă</i> . Abordarea unor aspecte <i>fonetice, morfologice, sintactice și semantice</i> .
<i>Silabisirea corectă</i> și derivarea cuvintelor. Aplicarea corectă a regulilor de silabisire într-un text necunoscut. Felurile de cuvinte (<i>verbul, substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul</i>). Părțile de propoziție. Acordul predicatului cu subiectul. Numărul singular și cel plural. Timpul prezent.	Folosirea corectă în procesul de vorbire a felurilor de cuvinte învățate. Utilizarea potrivită a propozițiilor de diferite feluri în diversele situații de comunicare.	Aplicarea corectă a celor mai diferite feluri de cuvinte. Aplicarea corectă a timpurilor verbului și a verbelor neregulate.	Cunoașterea și aplicarea în mod individual și corect a regulilor limbii române atât în <i>forma orală</i> , cât și în cea <i>scrisă</i> . Abordarea din mai multe aspecte a limbii (<i>limbă și creativitate; limbă și gândire</i>).

(Recunoașterea celorlalte timpuri). <i>Semantica</i> . Cunoștințe (de bază) semantice. Îmbogățirea vocabularului (<i>sinonime, antonime</i> , exerciții de îmbogățire a vocabularului).			
Formarea unor texte scurte potrivite vârstei copilului.	Deprinderi (competențe) dezvoltate în structura cuvintelor (<i>sinonime, antonime, homonime</i>). Utilizarea corespunzătoare destinației, a lucrărilor de uz corect, a <i>dicționarelor monolingve</i> .	Îmbogățirea în continuare a cunoștințelor semantice. Exerciții creative referitoare la diferitele părți ale gramaticii. Schimbarea sensului cuvintelor în diferite contexte.	Recunoașterea structurilor semantice referitoare la <i>mijloacele verbale și nonverbale</i> ale textului. Se străduiește să aplice un stil bogat și nuanțat.
Construirea unor texte scurte potrivite vârstei. Scrierea în câteva propoziții a unei narațiuni ori caracterizări.	Construirea unor texte potrivite subiectului cu utilizarea vocabularului (armonia dintre <i>conținut și formă</i>). Prelucrarea cu ajutorul profesorului a unor texte <i>literare și nonliterare</i> .	Aplicarea diverselor stiluri în procesul de formare a textului. Prelucrarea – pe baza unor criterii – a <i>textelor literare și nonliterare</i> .	Crearea coeziunii în procesul de formare a textului (<i>locul, timpul, conexiunea: cauză- efect</i>). Prelucrarea în mod individual și corect a <i>textelor literare și nonliterare</i> .
Introducerea în <i>bilingvism</i> .	Practicarea <i>bilingvismului</i> .	Recunoașterea importanței <i>bilingvismului și multilingvismului</i> .	Practicarea <i>bilingvismului și a multilingvismului</i> .
Trezirea interesului pentru universul de idei și sentimente al literaturii române (<i>călătorie fictivă, binefacere</i>). Remarcarea diferențelor dintre limbile: maghiară, română și vreo limbă străină.	Adâncirea interesului pentru universul de idei și sentimente al literaturii (române). Cunoașterea treptată a spiritualității acestui popor. Doriința de <i>autocunoaștere</i> , de <i>cunoaștere a culturii și civilizației românești</i> . Remarcarea faptului că limba <i>română</i> și cea <i>maghiară</i> ajută (ori împiedică) studierea limbilor străine.	Citirea explicativă a textelor literare, <i>descifrarea sensurilor figurate</i> . Perceperea „ <i>frumosului și adevărului</i> ” din creația literară. Acordarea atenției la structurile diferite ale limbilor: <i>română și maghiară (la școală, az iskolában)</i> .	Compararea particularităților limbilor studiate, <i>româna, maghiara, vreo limbă străină</i> . Identificarea unor <i>similitudini și diversități</i> .
<i>Familiarizare cu universul de idei și sentimente al literaturii</i> . Însușirea unor poezii, creații rimate.	Citirea în mod individual ori în comun a unor creații lirice din <i>literatura română</i> (inclusiv a românilor din Ungaria), <i>maghiară și universală</i> .	<i>Descifrarea</i> tot mai profundă a <i>sensurilor multiple</i> ascunse în miezul creațiilor. Receptarea <i>aspectelor muzicale și ritmice</i> .	<i>Analiza complexă</i> a creațiilor de diferite genuri; receptarea particularităților referitoare la <i>conținut și formă</i> .

6. Cunoștințe despre literatură

Satisfacția artistică, trezirea interesului pentru lectură. Descoperirea diferitelor forme de expresie ale literaturii, perceperea și interpretarea creațiilor de artă. Cunoașterea canoanelor artistice, receptarea mesajului operelor literare. Sensibilitate la valorile ascunse în creațiile literare, la problemele, întrebările și frământările intelectuale și sufletești.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Cunoștințe (de bază) despre <i>limbajul artistic</i> . Citirea și	Perceperea rolului celor mai importante imagini poetice.	Destăinuirea sensurilor și a tonalității figurilor de stil în	Interpretarea unor creații literare clasice și moderne

memorizarea unor poezioare (rimate) pentru copii (zicătoare, chiuituri).		procesul de interpretare a poeziilor.	(<i>armonizarea conținutului și a formei</i>).
Citirea și interpretarea – cu ajutorul învățătorului – a unor lecturi pentru copii (<i>creații epice, jocuri populare</i>). Istoria unor întâmplări, caracterizarea personajelor literare.	Citirea unor lecturi (epice) pentru copii. Descifrarea sensului figurat cu ajutorul profesorului. Caracterizarea exterioră și interioară a personajelor principale și secundare.	Citirea și interpretarea – cu ajutorul profesorului – a unor nuvele și romane de întindere mică din literatura română clasică și contemporană. Identificarea unităților compoziției.	Citirea și interpretarea în mod individual a unor creații epice (de întindere mică ori mare) din literatura română clasică și contemporană. Descifrarea sensurilor figurate; și a aspectelor muzicale.
Citirea și interpretarea unor creații moderne, <i>romane ilustrate</i> . <i>Utilizarea tehnologiilor moderne IST</i> .	Citirea unui <i>roman ilustrat</i> (și în formă digitalizată). Sintetizarea și dezbateră conținutului.	Interpretarea unui <i>roman</i> (scurt) <i>ecranizat</i> . Dezbateră <i>filmului</i> . Caracterizarea personajelor.	<i>Analiza comparativă</i> cu un spirit critic a unui roman: în forma tradițională și în cea ecranizată.
Vizionarea unei piese de <i>teatru de păpuși</i> ori a unei comedii muzicale potrivită vârstei copilului.	Vizionarea și interpretarea unei <i>piese teatrale</i> ori a unei comedii muzicale potrivită vârstei copilului.	Vizionarea și interpretarea cu <i>argumente pro sau contra</i> a unei piese clasice ori moderne.	Citirea și interpretarea în mod individual a unei drame moderne (<i>timpul, spațiul, acțiunea, personajele, simbolurile</i>). Vizionarea piesei teatrale. Descifrarea sensurilor figurate ale dramei. Conflicte exterioare și interioare; situații și caractere dramatice.
Formarea <i>competenței de</i> (recitare) și <i>interpretare</i> expresivă (audierea prin intermediul tehnologiilor moderne ale unor poezioare și povești).	Se străduiește să interpreteze – într-o formă corectă – poezii și creații epice.	Se străduiește să prezinte într-un mod expresiv și corect ascultând – prin intermediul <i>tehnologiilor moderne</i> – poezii, proză în interpretarea unor profesioniști.	Se străduiește să <i>interpreteze</i> creații lirice, epice, dramatice (fragmente) într-un <i>mod sugestiv și subtil</i> .
Pregătire cu ajutorul <i>tehnologiilor moderne</i> , pentru o <i>călătorie în lumea artelor</i> . Prezentare la <i>tabla digitală</i> (anotimpurile în creațiile pentru copii, în lumea artelor plastice, în muzică... <i>Conexarea impresiilor auditive și vizuale</i>).	<i>Conexiunea între literatură și alte ramuri ale artei</i> ; îmbogățirea treptată a cunoștințelor și dezvoltarea <i>competenței de abstractizare</i> .	Identificarea conexiunilor între <i>literatură și alte ramuri ale artei</i> , exprimarea ideilor, impresiilor, sentimentelor într-un <i>mod cât mai creativ</i> .	<i>Interferențe culturale româno-maghiare</i> . <i>Teme, motive în literatura română, maghiară și universală</i> , precum și în <i>alte ramuri ale artei</i> .
		Introducerea în <i>analiza comparativă</i> (<i>puncte de legătură, teme, motive</i>).	<i>Analiza comparativă</i> a unor creații din <i>literatura română și maghiară</i> (<i>teme, motive, conexiuni</i>). Exprimarea ideilor și a segmentelor într-un <i>limbaj corect</i> .

7. Dezvoltarea capacității de judecată

Gândire autonomă (individuală), modul de exprimare corectă, identificarea particularităților culturale și istorice ale diferitelor culturi, aprecierea multiculturalității. Cunoașterea cât mai profundă a culturii poporului din care ne tragem; competența de identificare și înțelegere a altor valori culturale; receptarea mesajului: „*să accepți nu poți decât ceea ce cunoști*”. Formarea unor păreri personale despre probleme sociale, istorice, morale și estetice. Competențe de aplanare a conflictelor și de însușire a cunoștințelor în mod individual.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
Depunerea bazelor de dezvoltare a capacității de judecată corectă, (de cunoaștere a <i>normelor etice și estetice</i>).	Întărirea exigenței de dezvoltare a <i>capacității de judecată, a comportamentului etic și a simțului estetic</i> .	Exersarea și dezvoltarea în mod conștient – prin citirea lecturilor literare – a <i>comportamentului etic și a simțului estetic</i> .	Capacitate dezvoltată de judecată corectă. <i>Atitudine etică și estetică; spirit creativ</i> .
Utilizarea noțiunilor de „ <i>frumos</i> ” și „ <i>urât</i> ”. Identificarea acestora în creațiile artistice și în viața de toate zilele.	Se străduiește să-și formeze un „ <i>gust</i> ” propriu acceptând părerile altora.	Se străduiește să-și dezvolte <i>simțul estetic</i> . Înțelegerea faptului că „ <i>frumosul</i> ” își are un rol aparte în viața de toate zilele.	Mod de <i>gândire intelectuală, conduită etică, homocentrică, sensibilitate subtilă</i> .
Trezirea interesului pentru creațiile artistice.	Formarea <i>simțului estetic</i> și a aptitudinilor de înțelegere și de satisfacție artistică.	Intensificarea <i>afinității sufletești și spirituale, analiza diverselor opere literare</i> .	Subtilitatea simțului estetic, a impresiilor și trăirilor sufletești. <i>Atitudine etică și estetică subtilă</i> .
Stimularea atitudinii etice și estetice, formarea <i>capacității de judecată individuală și corectă</i> . (cunoașterea <i>normelor etice și estetice</i>).	Stimularea treptată a <i>competenței de abstractizare</i> . Formarea unui <i>cititor gânditor și sensibil</i> .	<i>Adâncirea afinității sufletești și spirituale</i> prin interpretarea diferitelor creații artistice.	Exprimarea într-un mod <i>creativ</i> a impresiilor câștigate din universul lecturilor artistice. Respectarea unor <i>coduri etice și estetice</i> .
Înșușirea normelor de bază ale capacității de judecată individuală, corectă. (respectarea <i>regulilor etice și estetice</i>).	Întărirea exigenței de dezvoltare a <i>capacității de judecată corectă și a comportamentului etic; subtilizarea simțului estetic</i> .	Întărirea exigenței de dezvoltare a <i>capacității de judecată corectă și a comportamentului etic; subtilizarea în mod conștient a simțului estetic</i> .	Mod de <i>gândire intelectuală, conduită etică, homocentrică</i> , simț estetic subtil. Relevarea faptului că <i>arta înfrumusețează și înnobilează condiția umană</i> .
Utilizarea noțiunilor: „ <i>frumos</i> ”, „ <i>urât</i> ”, identificarea acestora în creațiile de artă și în viața de toate zilele. Sensibilitatea la stările diferite ale sufletului (<i>deprimat, senin</i>) în diferitele tipuri de texte și situații de comunicare, precum și în viața individului și a comunității.	Se străduiește să-și formeze un <i>gust</i> aparte acceptând și alte păreri. Tendința de a înțelege <i>rolul umorului și cultivarea acestuia în situații potrivite</i> .	Subtilizarea <i>gustului individual</i> acceptând și alte păreri. <i>Comicul de situație și de caracter</i> în diferitele ramuri ale artei.	Înțelegerea faptului că „ <i>frumosul</i> ” își are un rol aparte în viața de toate zilele. Formarea în mod individual a gustului, dezvoltarea, perfecționarea acestuia într-un mod conștient. <i>Metamorfozele în timp și spațiu ale umorului</i> . Cultivarea umorului în locul și timpul potrivit.
Diferența dintre „ <i>bine</i> ” și „ <i>rău</i> ” în creațiile de artă și în viața individului și a comunității.	Identificarea „ <i>binelui</i> ”, a „ <i>frumosului</i> ” și a <i>adevărului</i> pe baza experiențelor câștigate în viața de toate zilele și în lecturile literare.	Conduită bazată pe respectarea <i>legilor (scrise și nescrise)</i> ; relevarea rostului faptelor morale.	Înșușirea <i>calității morale a existenței umane</i> .
Pregătirea pentru <i>aplanarea conflictelor (jocuri dramatice, exerciții de situație)</i> .	Dezvoltarea capacității de <i>aplanare a conflictelor</i> .	Tendenția de <i>aplanare a conflictelor</i> pe plan individual și colectiv.	Dorința de <i>conviețuire</i> pașnică, armonioasă într-un context mai restrâns și mai larg (<i>familie, școală, naționalitate, națiuni</i>).
Receptarea <i>valorilor multiculturale</i> (ca de exemplu: dansurile diferitelor naționalități).	Trezirea interesului pentru varietatea culturilor.	Se străduiește să cunoască cultura și limba altor popoare.	Spirit și suflet deschis pentru <i>valorile locale, cultura celor două popoare (român și maghiar)</i> , precum și a <i>culturii universale</i> .

Cunoștințe de cultură generală

Clasele 1-4

1. Deprinderi de exprimare orală, înțelegerea, explicarea și compunerea textelor orale

- 1.1. Înțelegerea comunicării după uz.
Respirația potrivită în procesul comunicării, coordonarea organelor respiratorii, *articulația și intonația* corectă.
- 1.2. Fonetica (*accentul, intonația, tonalitatea*).
Dezvoltarea deprinderilor de comunicare. Perceperea și formarea textelor orale, formarea unor *întrebări și cereri*.
Întrebări și răspunsuri – Exerciții.
Formule de salut și de prezentare, Respectarea regulilor.
Dialog adecvat situației și partenerului de comunicare.
Citirea unor imagini (povestiri ilustrate), *dramatizarea* și prezentarea unor basme și povești.
- 1.3. *Memorizarea* unor poezioare rimate, strigături.

2. Deprinderi de citire, de înțelegere a textelor scrise

- 2.1. Pregătire pentru însușirea modului (și tehnicilor) de citire.
Însușirea alfabetului. *Pronunțarea corectă* a sunetelor în *partea inițială, mediană și finală* a cuvântului.
Coordonarea celor trei organe senzoriale (al *uzului, cel vizual și de percepere*).
- 2.2. Citire: *sunetul și litera, silaba, cuvântul, sintagma, propoziția, textul*.
Citirea fluentă a cuvintelor compuse din 2,3, 4,5 litere.
Însușirea tehnicilor de citire (cu *glas tare și în tăcere*).
Însușirea tehnicilor de citire expresivă.
- 2.3. Orientarea în text, divizarea textului, recitirea.
- 2.4. Citirea unui text scris în limba română, înțelegerea textului, prescurtarea textului, extragerea esenței.

3. Deprinderi de compunere, de scris lizibil, ortografie.

- 3.1. Lumea literelor.
Însușirea tehnicilor de bază ale scrierii. (Prinderea potrivită a accesoriilor pentru scris și ținuta).
Literale scrise: *majuscule și minuscule, legarea literelor, silabelor, cuvintelor, propozițiilor – textul*.
- 3.2. Formarea unor texte scrise.
Alcătuirea textelor prin îmbinarea literelor, cuvintelor, sintagmelor, propozițiilor.
Alegerea subiectului, colecționarea materialului, citire, fantezie.
Titlul, armonizarea titlului și a formei.
Diferite tipuri de texte: *narațiune, descriere, caracterizare, invitație, scrisoare, sms, e-mail.*

4. Cunoștințe despre dezvoltarea deprinderii de învățare

- 4.1. Cartea, utilizarea cărții.
Citirea unor povestiri ilustrate, a unor cărți de povești (în *formă obișnuită*, pe hârtie și în formă *digitalizată*).
- 4.2. Auxiliare ajutătoare în procesul de învățare: vocabular (ilustrat), vocabular bilingv (româno-maghiar, maghiaro-român), schiță.
- 4.3. *Memorizări:*
Chiuitori (strigături), proverbe și zicători, poezioare.
Mihai Eminescu: *Ce te legeni...* (fragment)
Lucia Borza: *Ghicatori, Anotimpuri sau Pisicuța*
(după Moricz Zsigmond)
George Coșbuc: *Săniuța*
Elena Dragoș: *Mamei*
Elena Farago: *Doi frați cumiți*
Mihai Sorin: *Dar pentru mama*
Nichita Stănescu: *Cea mai scumpă de pe lume*
- 4.4. Exerciții de prelucrare a textului și de dezvoltare a modului de gândire (a logicii).
Formarea unor *întrebări, colecționarea informațiilor, organizarea, sistematizarea* materialului.
Întocmirea unui *rezumat*.

5. Cunoștințe despre limba maternă (limba naționalității)

- 5.1. Comunicare – Noțiuni de bază. Inițierea unui dialog, succesiunea dialogului, încheierea.
- 5.2. Semantica – Cunoștințe de bază:
proverbe și zicători, *sinonime, antonime, omonime*.
- 5.3. Diferite noțiuni lingvistice:
sunetul, litera, cuvântul, sintagma, propoziția, textul.
- 5.4. Părțile de vorbire: *verbul, substantivul, adjectivul, numeralul, pronumele*.
- 5.5. Felurile propozițiilor după *structura* lor: propoziții *simple* și propoziții *dezvoltate, afirmative și negative*.
Felurile propozițiilor după *scopul* folosirii lor: propoziții *enunțiative*, propoziții *interogative*.
Felurile propozițiilor după *conținutul* lor: *enunțiative, exclamative, interogative, condițional-optative, imperative*.
- 5.6. Cunoștințe (de bază) de *cultivare a limbii și de scriere corectă*.
- 5.7. Expresii dialectale (*graiurile*).

6. Cunoștințe despre literatură

- 6.1. *Autori și texte literare*
Literatura cultă: poezioare rimate, proverbe și zicători, ghicitori, numerări, povești, legende (10-12 texte).
Scriitori români (*literatura pentru copii*).
Poezii, povești, narațiuni literare.
George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu, Emil Gârleanu, Ion Creangă, Elena Dragoș, Elena Farago, Șt. O. Iosif, Otilia Cazimir, Victor Sivetidis, Tudor Arghezi, Ana Blandiana.
Scriitori români din Ungaria:
Povesitori: Vasile Gurzău, Mihai Purdi, Teodor Șimonca.
Poeți: Lucia Borza, Ilie Ivănuș, Ana Crișan, Maria Berényi, Alexandru Hoțopan.
- 6.2. Specificitatea textelor literare *epice: spațiu, timp, acțiune* (formule *inițiale, mediane și finale*), punct de cotitură, personaje *principale și secundare*.
- 6.3. Specificitatea textelor literare *lirice: vers, strofă, ritm, rimă*.
- 6.4. Texte *nonliterare: (familia, viața cotidiană, situații de viață, conduita, relațiile umane, peisaje din țară și din România, sărbătorile, modul de viață, protecția mediului, școala de naționalitate (românească)*.

7. Dezvoltarea capacității de judecată, a simțului etic și estetic și a viziunii istorice

- 7.1. Perceperea *mesajului etic* și a tonalității creațiilor literare.
- 7.2. Însușirea unor *coduri etice și morale*.
- 7.3. Obligații și răspundere în viața de toate zilele.

Clasele 5-8

1. Deprinderi de exprimare orală, înțelegerea, explicarea și compunerea textelor orale

- 1.1. Înțelegerea comunicării orale, perceperea corectă a informațiilor uzuale.
Inițierea unui dialog, introducerea în procesul de comunicare a unui grup de oameni.
Perceperea unor informații orale și formarea unor texte de acest tip.
Reacționare rapidă la mesajul partenerului de comunicare.
Întocmirea unui *rezumat* în formă orală despre *esența* conținutului textului citit.
- 1.2. Comunicare fluentă, expresivă.
Istorisirea în formă compactă ori extinsă a conținutului textului citit.
Utilizarea unui limbaj adecvat situației de comunicare (*graiurile, limba standard*).
Formarea unei păreri aparte, capacitatea de participare la o *dezbateră*.
Utilizarea unor norme privitoare la *intonația, tonalitatea și ritmul* comunicării individuale.

2. Deprinderi de citire, de înțelegere a textelor scrise

- 2.1. Înțelegerea textelor.
Citirea expresivă a textelor *literare și nonliterare (tipărite și electronice)*.
Unitățile de înțelegere: *cuvânt, expresie, parte de propoziție, propoziție, introducere, textul global*.
Divizarea corectă, *intonația, întreruperea logică*.
- 2.2. Identificarea diferitelor tipuri de texte, întocmirea unui *rezumat* despre esența conținutului acestora.
Descifrarea mesajului artistic al diferitelor creații literare potrivite vârstei copilului.

- 2.3. Armonizarea textelor și a ilustrațiilor.

3. Deprinderi de compunere, de scris lizibil, ortografie

- 3.1. Exprimarea mesajului într-o formă expresivă și divizată într-un mod logic.
- 3.2. Formarea textelor.
Alcătuirea diferitelor tipuri de texte:
Evenimente reale și fictive; scrierea unor *narațiuni, descrieri, caracterizări în formă tradițională și electronică*.
Redactarea unor tipuri de texte electronice: *invitație, e-mail, sms...*
- 3.3. Aplicarea normelor de *scriere corectă* și de *cultivare a limbii* în formarea textelor.

4. Cunoștințe despre dezvoltarea deprinderii de învățare

- 4.1. Frecventarea *bibliotecii* într-un mod cât mai civilizat și utilizarea *internetului* într-o formă corespunzătoare destinației.
- 4.2. Mijloace de dezvoltare a deprinderii de învățare:
Însușirea tehnicilor de prelucrare a textului, exerciții.
Colecționarea conform unui plan bine conceput a materialului în *bibliotecă* (întocmirea unei *bibliografii*; colecționarea materialului de pe *internet*, realizarea unor *interviuri*.
Întocmirea unei *schite* și a unor *notițe*. *Selectarea* materialului colecționat, *relevarea elementelor esențiale*, întocmirea unei *sinteze*, consemnarea punctuală a *notelor* și a *citadelor*. Colecționarea materialelor audio-vizuale, armonizarea acestora cu subiectul ales (în cauză).
- 4.3. *Memorizări*:
4-5 poezioare rimate, 5-6 proverbe și zicători.
Vasile Alecsandri: *Primăvara*, Mihai Eminescu: *Copii eram noi amândoi*, Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*, Octavian Goga: *Dăscălița*, George Coșbuc: *La oglindă*, Elena Farago: *Un porumbel*, Emilia Căldăraru: *Toate meseriile*, Petre Ghelmez: *Ceasornicul*, Victor Eftiniu: *Făt frumos voia să plece* (fragment), Victor Sivetidis: *Măinile*, Lucian Magdu: *Aducere-aminte*, Lucia Borza: *Mama*.
În continuare 6 creații literare (la liberă alegere) din literatura clasică și cea contemporană, precum și din cea a *scriitorilor români din Ungaria*.
- 4.4. Audierea textelor literare (mesajul poetic, elemente stilistice, concluzii).

5. Cunoștințe de limbă maternă (limba naționalității)

- 5.1. Comunicare.
Comunicare: informația, schimbul de păreri.
Funcțiile comunicării: *inițierea* comunicării, *întreținerea* dialogului, *încheierea* dialogului; *informația, exclamarea, enunțul, rolul de metacomunicare, rolul estetic*.
- 5.2. Varietatea lingvistică, toleranța lingvistică.
Forma literară a limbii române. Dialectele. Graiurile.
- 5.3. *Fonetica*
Vocalele, consoanele, semivocalele, diftongii, triftongii, hiatul, liniuța de unire, apostroful.
- 5.4. *Lexicologia*: Formarea cuvintelor (*prefixe, sufixe*).
- 5.5. *Morfologia*:
Verbe: diateza, modul, timpul, persoana, numărul, conjugarea.
Substantive: genul, numărul, cazul.
Articole: articole nehotărâte, articole hotărâte, articole posesive, articole demonstrative.
Adjective: genul, numărul, gradul, cazul, declinarea.
Pronumele: pronumele personale, reflexive, posesive, demonstrative, negative.
Numerale: numerale cardinale, numerale ordinale.
Adverbe: adverbe de mod, adverbe de loc, adverbe de timp, adverbe de cauză și de scop.
Prepoziții
Conjunții
Interjecții
- 5.6. *Sintaxa*:
- Felurile propozițiilor după *structura* lor: propoziții *simple*, propoziții *dezvoltate*.
- Felurile propozițiilor după *modalitatea* lor: propoziții *exclamative, interogative, enunțiative...*
- 5.7. *Semantica*:
Felurile înțelesului (sensului): înțelesul (sensul) lexical, înțelesul (sensul) gramatical.
Sinonimia, antonimia, omonimia, polisemia.
- 5.8. *Textologia*:

Factori de formare și de recepționare a textului, trimeri în context. Fragmentele (segmentele) textului. Tipuri de structuri. Elementele *coeziunii lineare și globale*. Tipuri de texte după *formele și funcțiile* lor.

5.9. *Stilistica:*

Mijloace de stil. Gen de stil (de limbaj).

5.10. *Retorica:*

Discursul (cuvântarea), argumentarea.

6. Cunoștințe despre literatură

6.1. Scriere, citire, literatură. *Ce este literatura?* Reguli de joc.

Genurile: *epic, liric, dramatic*.

Introducere în universul creațiilor *epice: anecdota, balada, narațiunea literară, legenda, basmul, povestea, miturile, nuvela, romanul*.

Părțile mai mici și mai mari ale creației epice (ale *compoziției*): partea *introdactivă (expozițiunea), intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, partea finală (deznodământul)*, segmentele (*locale, temporale, cauzale,...*). Personajele *principale și secundare*. (protagonist, adjuvanți, confidenți).

6.2. Introducerea în universul creațiilor lirice: *doina, epigrama, elegia, idila, imnul, epistola, oda, rapsodia*.

Aspectele de interpretare a textelor lirice: *temă, motiv, motiv transmisibil, arhetipuri (natura, anotimpurile, peisaje pitorești, familia, copilăria, relația dintre mamă și copil, prietenia, dragostea, flora și fauna, joaca, sărbătorile, elemente ale naturii, arti poetici)*. Introducere în limbajul poetic. Jocuri de cuvinte (rimate). Sunetul, arta sunetului în creațiile lirice, *ritm, rimă*.

Imagini poetice.

Lexicul (*arta cuvântului*). Secvențe tematice afective.

Compoziția (structura) poeziei: *titlul, imaginea, coeziunea*.

Autori și opere literare:

Proza:

Curtea de Argeș (baladă); Frații Grimm: *Bătrânul și nepotul; Iosif și frații săi după Vechiul Testament*; Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (fragment); Lucian Blaga: *Casa părintească din Lancrăm*; Jean Bart: *Evocări despre învățătorul Ion Creangă*; Emilia Căldăraru: *Compunerea*; Lev Tolstoi: *Leul și cățelușul*; Silvia Kerim: *Căinele*; Simona Popescu: *Exuvii*; Mircea Eliade: *Memorii*; Mircea Cărtărescu: *Rem*; Eugeniu Speranția: *Stelele, florile, cărțile*; Jean-Claude Carrière: *Adevărata floare*; Petre Ispirescu: *Înșir-te mărgărite*; Ion Creangă: *Păcală, Ursul păcălit de vulpe, Povestea unui om leneș*; Ion Luca Caragiale: *D-l Goe, Vizită*; George Topârceanu: *Acceleratul*; Grete Tartler: *Grădina cu ceasuri*; George Coșbuc: *Nunta Zamfirei*; Marin Preda: *Viața ca o pradă* (fragment); Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Bunicul, Bursierul, Hagi Tudose* (fragment); Mihail Sadoveanu: *Baltagul, Domnul Trandafir, Dumbrava minunată, Cheia*; Vasile Voiculescu: *Pescarul Amin, Cartea*; Nicolae Manolescu: *Cărțile au suflet*; George Șovu: *Nenea directorul*; Cătălin Dorian Florescu: *Vremea minunilor* (fragment); Petre Rezuș: *Minciuna are picioare scurte*; Edmondo de Amicis: *Un suflet nobil*; Gala Galaction: *Al doilea profesor de istorie*; Virgil Stonescu: *Sărguința lui Iancu*.

Scriitori români din Ungaria:

Literatura populară: Vasile Gurzău: *Luntrașul, Pohon*.

Literatura cultă: Ana Radics Repisky: *Mărul interzis al copilăriei*; Ana Crișan: *Ludaia de ieri și de azi*; Ana Hoțopan: *Cizmulitele roșii*; Ana Varga: *Amintiri Mărgăritare, Treci la rând, Miticule*.

Poezia:

Emilia Căldăraru: *Bine e la noi acasă*; Otilia Cazimir: *Bunica, Acasă, Flori mărunte din fânețe*; Elena Dragoș: *Ziua bunicilor, Cu tata, Bunicul, Să fim politicoși*; Vasile Alecsandri: *Tunetul*; Mihai Eminescu: *Fiind băiet păduri cutreieram, Copii eram noi amândoi, Sara pe deal, O rămâi*; Virgil Carianopol: *Septembrie*; Nicolae Labiș: *Lucrare scrisă*; Petre Demetru: *Tu ești, mamă!*; Șt. O. Iosif: *Furtună*; Tudor Arghezi: *Tâlharul pedepsit, Cuvânt, Domnița frumuseții*; Victor Eftimiu: *Cerbul cu stea în frunte* (fragment); Ana Blandiana: *O furnică poetă, Scrisoare*; Grigore Alecxandrescu: *Căinele și măgarul*; Mircea Sântimbreanu: *Uitucul, Onoarea mai presus!*; Petru Ghelmez: *Scrisoare învățătorului meu*; George Coșbuc: *Iarna, La oglindă*; Octavian Goga: *Bătrâni*.

Scriitori români din Ungaria

Lucia Borza: *Anotimpurile*; Maria Berényi: *Vară, Sfârșit de toamnă, Copilărie, Amintiri din copilărie, Să nu uit limba*; Lucian Magdu: *Confesiune, Crăciun, Aducere-aminte*; Ilie Ivănuș: *Școala*.

15 opere la liberă alegere.

7. Dezvoltarea capacității de judecată, a simțului etic, estetic și a viziunii istorice

- 7.1. Prezentarea unei lecturi literare preferate. Formarea și exprimarea *părerii proprii* pe baza unor argumente.
- 7.2. Principii morale, conținuturi afective: *dragostea, solidaritatea, protejarea aproapelui, prietenia, încrederea, voința, dorința, generozitatea, omenia, bunătatea, recunoașterea, binefacerea, sinceritatea, onestitatea, integritatea morală, corectitudinea.*
- 7.3. Conexiunea literaturii și a artelor.
- 7.4. *Improvizații dramatice.*
- 7.5. Literatura veselă, (amuzantă), *lecturi filmate.*

Clasele 9-12

1. Deprinderi de exprimare orală, înțelegerea, explicarea și compunerea textelor orale

- 1.1. Înțelegerea *textelor orale* și reacționarea la cele auzite într-un mod cât mai corect.
Modul de exprimare individuală cu folosirea unor *tehnici de respirație* cât mai *perfecte, articularea și pronunțarea* corectă.
Folosirea expresivă a diferitelor feluri de propoziții (*enunțiativă, interogativă, exclamativă...*).
Utilizarea corectă a aspectelor sonore în procesul comunicării (*accentul, intensitatea vocii, întreruperea, ritmul de vorbire*).
Relevarea particularităților individuale în exprimarea gândurilor și sentimentelor (schimbarea tonalității vocii).
- 1.2. Înțelegerea mejasului unui text format într-un mod logic, coerent (*prelegere, cuvântare*). Sintetizarea celor auzite, formarea unei *părerii proprii*. Descifrarea și descrierea ilustrațiilor, imaginilor, planșelor.
- 1.3. Întocmirea unei *prelegeri*, a unei *cuvântări* cu respectarea normelor bine cunoscute de un bun orator: *credibilitate, originalitate, inteligență, stil, memorie, talent.*
- 1.4. Audierea părerilor, argumentărilor altor persoane, perceperea esenței mesajului. Implicarea în procesul de comunicare (în procesul dezbaterii) cu prezentarea unor *argumente pro și contra* bine concepute, și exprimate într-un *limbaj expresiv*.

2. Deprinderi de citire, de înțelegere a textelor scrise

- 2.1. Perceperea textelor citite
Citirea cu glas tare și în tăcere a diferitelor tipuri de texte (*tipărite și electronice*).
Utilizarea corespunzătoare a tehnicilor de citire (citirea unor fragmente, citirea globală).
Moduri de înțelegere: *explicativă, critică și creativă*.
Armonizarea ilustrațiilor, planșelor cu mesajul textului.
- 2.2. Procedee corespunzătoare pentru analizarea diferitelor tipuri de texte (*literare, nonliterare*).
- 2.3. Comentarea unor *opere beletristice, relevarea esenței conținutului* și a rolului procedeelelor stilistice.
Creația literară. Compoziția. Structura, părțile, segmentele, elementele stilistice.
Analiza unor *creații lirice*:
Urmărirea cu atenție a elementelor stilistice, poetice, (*tonalitatea, sunetele, ritmul, rima, imaginile, ...*) aspectele de analiză a operelor literare.
- Texte *nonliterare*: (*documentare, jurnalistice*). Aspecte de interpretare a diferitelor tipuri de texte.
- Retorica și particularitățile stilistice ale textelor.

3. Deprinderi de compunere, de scris lizibil, ortografie

- 3.1. Scrierea estetică, ordonată și lizibilă care ajută perceperea textului.
- 3.2. Comunicarea *în scris*, tipurile comunicării de acest tip. Formarea (editarea) textului. Procesul de formare (de editare) a textului.
Factori de formare a diferitelor tipuri de texte: *circumstanțele comunicării, particularitățile* diferitelor tipuri de texte și *ale individului*.
Specificitatea diferitelor tipuri de texte (*narațiunea, descrierea, caracterizarea, argumentarea, eseul, dezbaterea, curriculum vitae, scrisoarea de motivație, cererea, blogul, scrisoarea particulară și cea oficială*).
- 3.3. Cunoștințe de gramatică, de cultivare a limbii și de scriere corectă.

4. Cunoștințe despre dezvoltarea deprinderii de învățare

- 4.1. Frecventarea într-un mod cât mai civilizat a *bibliotecii și utilizarea internetului*.
- 4.2. Aspecte de intensificare a procesului de învățare:
Diferite teze, lucrări: De exemplu pregătirea unui *proiect*.

întocmirea unei *bibliografii*; *colecționarea* materialului în *biblioteca*, în *arhivă*, într-un mediu autentic; realizarea unor *interviuri*. *Selectarea, prelucrarea și sintetizarea* materialului colecționat. Formarea unei *părerii proprii*.

Extragerea pe *fișe* a însemnărilor. Utilizarea punctuală a surselor, a *referirilor*, a citatelor. Întocmirea unor *schife*.

Utilizarea *dicționarelor monolingve, bilingve*, precum și a *enciclopediilor*.

Întocmirea și prezentarea unei scurte *prelegeri*. Folosirea *tehnologiilor moderne, IST* într-un mod corespunzător. Prezentare *power-point*.

Conexarea diferitelor *ramuri ale artei și ale științei*.

4.3. *Reproducerea fidelă, punctuală* a unor creații literare.

Memorizări:

Poezia:

15 *creații lirice*, incluziv Vasile Alexandri, Mihai Eminescu, Octavian Goga, Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Ana Blandiana;

Din poeziile scriitorilor români din Ungaria:

Lucian Magdu, Lucia Borza, Maria Berényi.

Mihai Eminescu: *Glossă, Floare albastră*; George Bacovia: *Plumb*; Octavian Goga: *Rugăciune*; Lucian Blaga: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*; Tudor Arghezi: *Psalm (Te drămuiesc)*; Ana Blandiana: *Părinții*; Maria Berényi: *Să nu uit limba*.

Proza:

Miorița (balada populară), Mihai Eminescu: *Luceafărul* (fragment), George Coșbuc: *Moartea lui fulger* (fragment), Lucian Blaga: *Hronicul și cântărețul vârstelor* (fragment), Nichita Stănescu: *Despre limba română*, Liviu Rebreanu: *Pădurea spânzuraților* (fragment), Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei* (fragment)

Dramaturgia:

Lucian Blaga: *Meșterul Manole*

4.4. Înțelegerea problemelor (*cauză, efect*).

5. Cunoștințe despre limba maternă (limba naționalității)

5.1. Comunicare.

Procesul de dezvoltare a comunicării.

Cele *cinci* mari schimbări ale informației:

comunicarea orală, comunicarea scrisă, tipărirea cărților, telecomunicația, comunicarea electronică.

Factorii procesului de comunicare (*expeditor, destinatar, mesaj, cod, context, cunoștințe anterioare, precedență, circumstanțe de vorbire*).

Diferite *forme* ale comunicării:

Comunicarea *interpersonală*, comunicarea *în grup, în public*, informarea *în masă*.

Comunicarea *directă, indirectă, bidirecțională, unidirecțională*.

Funcțiile comunicării:

Inițierea unui dialog, procesul de comunicare, încheierea dialogului; informația, exprimarea stării afective, apel, metacomunicare, rolul estetic.

Comunicația vizuală (nonverbală).

Gesticulația în procesul de comunicare orală și scrisă.

5.2. Normele limbii *scrise* și ale celei *orale*.

Cunoștințe (de baza) de *istorie a limbii*.

Etapetele cele mai principale ale istoriei limbii.

Formarea sistemului gramatical. Îmbogățirea lexicului.

Schimbări de sens.

Dialectele, graiurile.

Formarea limbii literare.

Limba vorbită de *românii de peste hotare*. Bilingvismul. Limbajul amestecat.

5.3. Conexiunile, sistemul logic al unităților lingvistice (*fonetica, morfologia, sintaxa, semantica*).

Particularitățile limbii române și a limbii maghiare.

5.4. Îmbogățirea cunoștințelor legate de *textologie*.

Factorii de componență ai coeziunii textului: *relații de comunicare, relații semantice, și lingvistice*.

Coeziunea *lineară și globală*. Tipuri de texte (*formă, funcție, mod, context*).

5.5. Treptele de formare a textului.

Specificitățile diferitelor tipuri de texte (*subiect, structură, vocabular, forme lingvistice, stil*).

5.6. *Stilistica*: (limba, vorbirea, textul și stilul ca noțiuni inerente).

- Mijloace stilistice. Straturi stilistice (*stilul individual, public, liturgic, oficial, științific, publicistic, beletristic*).
- 5.7. Cunoștițe (de bază) retorice.
Sarcinile oratorului. Tipurile cuvântărilor.
Secvențele *argumentării*: *introducerea, stărnirea atenției, narațiunea, detalierea, combaterea, încheierea*.
Cizelarea, finisarea și prezentarea cuvântării (*limbaj verbal și nonverbal*).
- 5.8. Cultivarea limbii, ortografia.
- 5.9. Limba română și limba maghiară în contextul limbilor lumii.

6. Cunoștințe despre literatură

- 6.1. Aspectele constante și variabile ale genurilor literare.

Proza:

anecdota, balada, povestirea, narațiunea literară, nuvela, legenda, epopeea, mitul, scrisoarea, jurnalul, parodia.

Poezia:

doina, pastelul, cântecul, elegia, oda, imnul, psalmul, epigrama, rapsodia, idila.

Dramaturgia:

tragedia, comedia, tragi-comedia.

- 6.2. *Compoziția:*

Compoziția creației epice (părțile structurale: expozițiunea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământul).

Segmentele: locale, temporale, cauzale, personale; dialogul, caracterizarea, punctul de vedere.

Situația lirică, „eu”-l liric, atitudinea poetului, rolurile, tipuri de poezii.

Poezia (compoziția): titlul, imaginile, elementele de coeziune.

Limbajul poetic: sunetul, muzicalitatea poeziei (simbolica sunetelor, aspectul fonetic).

Ritmul (felurile de rimuri).

Imaginea poetică. Figurile de stil: metafora, metonimia, comparația, pesonificarea...

Criterii de analizare: universul de idei, atmosfera creației.

- 6.3. Cuvinte de idei și curente stilistice. Mișcări.

- 6.4. Principii estetice: *tragicul, comicul, frumosul, urâtul, sublimul, grotescul, ironia, absurdul, catarsisul, idilele.*

- 6.5. Analiza comparativă (*teme, motive*).

- 6.6. *Autori și opere:*

Proza:

Tinerețe fără bătrânețe, viața fără de moarte, Biblia, Vechiul Testament: Iosif și frații săi, Iona; Noul Testament: Parabola fiului risipitor, Nașterea lui Hristos; Miorița, Mănăstirea Argeșului (balade populare), Mihai Eminescu: Luceafărul; Ion Creangă: Amintiri din copilărie; +2 povestiri la liberă alegere; Ion Luca Caragiale: Bacalaureat, +3 schițe; Ion Slavici: Moara cu noroc, Mara, +2 nuvele; Mihail Sadoveanu: Baltagul, +2 nuvele; Liviu Rebreanu: Ion, Pădurea spânzuraților, +2 nuvele; Mircea Eliade: Maitrey.

Poezia:

Doina; Vasile Alexandri: Oaspeții primăverii, Iarna, Steluța, +2 poezii; Mihai Eminescu: Sara pe deal, Dorința, +8 poezii; Alexandru Macedonski: Noapte de decembrie, +3 poezii; George Bacovia: Plumb, Lacustra, +3 poezii; George Coșbuc: La oglindă, Noapte de vară, Nunta Zamfirei, Moartea lui fulger, 3 poezii; Octavian Goga: Oltul, Bătrâni, Rugăciune, +3 poezii; Tudor Arghezi: Testament, Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere), +5 poezii; Lucian Blaga: Eu nu strivesc corola de minuni a lumii, +5 poezii; Ștefan Augustin Doinaș: Mistrețul cu colțul de argint; Nicolae Labiș: Moartea căprioarei; Ion Barbu: După melci; A. E. Baconsky: Nud de primăvară, +2 poezii; Nichita Stănescu: Leoaică tânără, iubirea; Ana Blandiana: Numai iubirea, Descântec de ploaie, Părinții, +3 poezii.

Scriitori români din Ungaria:

Lucia Borza: Acasă, Te caut, Flori târzii, +3 poezii; Lucian Magdu: Confesiune, Pe urma străbunilor, Copilărie, +3 poezii; Maria Berényi: Iubire, Să nu uit limba, Pelenrinaj, +3 poezii.

Dramaturgia:

Ion Luca Caragiale: O noapte furtunoasă, +1 dramă; Lucian Blaga: Meșterul Manole; Marin Sorescu: Iona.

Analiză comparativă:

Mănăstirea Argeșului - Kőmives Kelemenné

Miorița - Mihail Sadoveanu: Baltagul

Mihai Eminescu: *Sara pe deal* - George Coșbuc: *Noapte de vară*
 Mihai Eminescu: *Sara pe deal - De ce nu-mi vii?*
 Alexandru Macedonski: *Noapte de decembrie* - Ștefan A. Doinaș: *Mistrețul cu colți de argint*
 Octavian Goga: *Bătrâni* - Lucia Borza: *Acasă*
 Mihai Eminescu: *Luceafărul* - Vajda János: *Az üstökös*
 Tudor Arghezi: *Psalm (Tare sunt singur...)* - Ady Endre: *Álmom az Isten*

7. Dezvoltarea capacității de judecată, a simțului etic, estetic și a viziunii istorice

- 7.1. Literatura îl învață pe om „Să gândească și să vorbească” *Babits Mihály*
 Îi dezvoltă simțul etic și estetic; îi pune în evidență slăbiciunile și virtuțile; exprimă comuniunea dintre om și natură; relația omului cu D-zeu; relevă frământările lăuntrice ale omului, conflictele, precum și aplanarea acestora și încă multe alte lucruri, printre care și faptul că omul este trecător, dar în ciuda acestui adevăr, omul este unicul în univers care știe să gândească, să vorbească și să creeze opere veșnice, ca apoi ele să fie moștenite din generație în generație.
 Literatura lasă ca moștenire pentru omenire creațiile de căpetenie ale scriitorilor din arta universală, română și maghiară.
 Învățăturile ei îmbrățișează timpul din zorile istoriei umanității și până la sfârșitul lumii.
- 7.2. Câmpuri semantice constante și variabile; motiv, metaforă, arhetipuri; (viața și moartea, nașterea, inițierea, peregrinările, dragostea, sentimentul matern (mama-copil), crima și ispășirea; micro- și macrocosmosul, ars poeticile, cântarea identității, rădăcinile, locurile natale).
- 7.3. Criteriile de interpretare a operelor epice, lirice și dramatice sunt diverse, dar faptul că ele vorbesc către om și despre om este incontestabil.

1.2. Limba și literatura română

pentru școlile în care limba se predă ca obiect de studiu

(Forma tradițională și cea lărgită de predare)

Competențe

1. Deprinderi de înțelegere a mesajului oral

Forma tradițională de predare

- 1.1. Receptarea textului audiat. Perceperea expresiilor (locuțiunilor), vocabularului de bază. Înțelegerea esenței informațiilor scurte, simple și clare, și a expresiilor frecvente.
 Receptarea informațiilor transmise de programele de naționalitate (radio, tv), cu privire la evenimentele actuale legate de viața cotidiană, de familie, de mediul înconjurător, de naționalitate și de preocupările elevului.

Forma lărgită de predare

- 1.2. Înțelegerea după uz a conținutului textelor literare și nonliterare. Perceperea universului de gândire și afecțiune, codul etic și estetic al creațiilor literare.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Înțelegerea esenței informațiilor transmise frecvent în procesul de comunicare a vieții de toate zilele (îndrumări, formule de salut, de felicitare, informații	Înțelegerea esenței conținutului textelor care se referă la temele noi (universul copilului, lumea imaginară, activități obișnuite, cumpărături, circulația).	Perceperea comunicării orale pe unele subiecte obișnuite și pe altele mai abstracte: (mediul înconjurător, contextul socio-cultural; dezvoltări și schimbări,	Înțelegerea unor teme concrete și abstracte (ca de exemplu: soluționarea problemelor administrative, îngrijirea sănătății și protejarea mediului înconjurător,

<p><i>utile</i>) și reacționarea la toate acestea. Elevul înțelege textele simple care se referă la <i>propria sa ființă, la familia, căminul, școala, și locurile dragi</i>. Reacționează la subiectele în cauză.</p>	<p>Reacționarea corectă la cele audiate.</p>	<p><i>adolescență, dragoste</i>). Înțelegerea diferitelor tipuri de texte; reacționarea la informațiile acestora într-un mod corect și conștient.</p>	<p><i>mass-media, călătoria, mersul vremii, anotimpurile, vestimentația, eticheta, globul pământesc și universul</i>). Reacționarea la textele audiate într-un mod corect, rapid și creativ.</p>
<p><i>Forma lărgită de predare</i></p>			
<p>Înțelegerea textelor referitoare la <i>mediul înconjurător, relațiile interpersonale, preocupările și activitatea de fiecare zi a elevului</i>. Reacționarea la cele auzite.</p>	<p>Înțelegerea textelor referitoare la temele studiate și la circumstanțele de comunicare ale vieții cotidiene. Urmărirea cu atenție a modului de <i>comunicare verbală</i> (accent, intonație, muzicalitate) și <i>nonverbală</i> (gesticulația) emițătorului (vorbitorului). Concluzii.</p>	<p>Înțelegerea informațiilor referitoare la circumstanțele de comunicare ale vieții cotidiene, precum și a textelor literare, abstracte. Receptarea unui text necunoscut; introducerea în procesul de comunicare a mai multor persoane. Perceperea informației prin urmărirea cu atenție a <i>tonalității vocii și a gesticulației</i> vorbitorului.</p>	<p>Înțelegerea după uz a conținutului următoarelor teme <i>concrete și abstracte</i>: (<i>prietenia, dragostea, aventurile, problemele tinereții, distracția în trecut și azi, dependența de viciu, îngrijirea sănătății și protecția mediului, societatea informațiilor, drepturile omului, toleranța, identitatea</i> (diferențele), <i>naționalitățile, națiunea, procesul de globalizare</i>). Reacționarea la temele în cauză într-un mod <i>corect, conștient și creativ</i>. Urmărirea cu atenție a vorbitorului (<i>articulație, tempo, tonalitate</i>).</p>
<p><i>Forma tradițională de predare</i></p>			
<p>Înțelegerea întrebărilor simple și formarea unor răspunsuri cu privire la temele studiate (<i>cu referire la propria ființă a elevului, la familia și școala lui</i>).</p>	<p>Înțelegerea unor texte simple care se referă la viața cotidiană. Introducerea în procesul de comunicare.</p>	<p>Înțelegerea esenței textelor <i>lirice și documentare</i> potrivite vârstei copilului.</p>	<p>Însușirea cunoștințelor prin audierea unor prelegeri și cuvântări în limba română. Înțelegerea și comentarea diferitelor tipuri de texte.</p>
<p><i>Forma lărgită de predare</i></p>			
<p>Înțelegerea conținutului textelor literare și documentare, adecvate vârstei copilului.</p>	<p>Identificarea schimbării de sens a unor cuvinte în diferite contexte. Receptarea diferenței dintre mesajul principal și informațiile secundare. Introducerea în universul de gândire și în registrul stilistic al creațiilor literare.</p>	<p>Înțelegerea <i>esenței</i> universului de gândire și de afecțiune a nuvelor (scurte), potrivite vârstei elevului. Specificitățile <i>conținutului și ale formei</i> creației literare. Perceperea mesajului poetic în creațiile lirice; descifrarea esenței. Conținutul, semnificațiile, registrul stilistic.</p>	<p>Comentarea într-un mod cât mai complex a creațiilor epice, și lirice, descifrarea <i>codurilor etice și estetice</i>. Înțelegerea esenței textelor cu caracter științific (<i>discipline umane și reale</i>).</p>
<p><i>Forma tradițională de predare</i></p>			
<p>Receptarea esenței unor texte simple (cântece) înregistrate și transmise</p>	<p>Înțelegerea unor expresii frecvente în <i>filmele</i> dedicate naturii (<i>despre</i></p>	<p>Înțelegerea conținutului textelor literare și documentare înregistrate</p>	<p>Înțelegerea și verificarea după uz a conținutului diferitelor tipuri de texte</p>

prin intermediul tehnologiilor moderne IST.	<i>elementele naturii, flora și fauna).</i>	pe casetă, CD-uri, ori alte tehnologii moderne. Introducerea în lecții interactive. Vizionarea unor filme românești subfiltrate în limba maghiară.	ecranizate și înregistrate pe casetă, CD-uri, ori alte tehnologii moderne.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Înțelegerea conținutului unor texte pentru copii transmise prin intermediul tehnologiilor moderne IST (casetă, CD...).	Înțelegerea poezioarelor pentru copii, a narațiunilor și a scenetelor literare. Receptarea conținutului filmelor naturale și animaliere.	Perceperea universului de gândire al creațiilor epice și lirice prezentate prin intermediul tehnologiilor moderne IST. Receptarea textului nonliterar (ca de pildă: <i>buletinul meteorologic, știri-sport</i>). Perceperea esenței conținutului unui film documentar.	Înțelegerea și interpretarea unor texte de specialitate. Înțelegerea și interpretarea corectă a unor <i>prelegeri</i> cu caracter de specialitate, științifice, artistice; a prezentărilor <i>power-point</i> , a diferitelor comunicări. Receptarea mesajelor unor filme științifice și artistice.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Cunoașterea și înțelegerea folclorului literar al naționalității române (<i>zicătoare, poezioare rimate, povești populare, proverbe și zicători, cântece de leagăn</i>). Audiarea și perceperea câtorva poezii ale scriitorilor români din Ungaria.	Identificarea în cadrul programelor de naționalitate (<i>radio, televiziune</i>) a unor creații populare și culte (<i>povești, scenete, cântece populare</i>) specifice românilor din Ungaria.	Identificarea și receptarea esenței informațiilor transmise de programele de naționalitate (<i>radio și tv</i>); mai ales în temele învățate.	Identificarea și înțelegerea informațiilor transmise de programele de naționalitate (<i>radio și tv</i>), mai ales în temele învățate.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Memorizarea după uz a unor creații ale românilor din Ungaria (texte referitoare la obiceiuri și povești adaptate).	Identificarea și înțelegerea creațiilor populare și culte (<i>povești, scenete, cântece populare</i>) ale românilor din Ungaria transmise de programele de naționalitate (<i>radio, tv</i>).	Identificarea și înțelegerea informațiilor transmise de programele de naționalitate (<i>radio, tv</i>), mai ales în temele studiate (<i>păstrarea limbii și obiceiurilor, tineri de naționalitate, călătorii, personalități marcante</i>). Înțelegerea și verificarea celor auzite; formarea unei păreri proprii.	Identificarea și înțelegerea informațiilor transmise de programele de naționalitate (<i>radio, tv</i>), mai ales în temele studiate (vezi <i>Forma tradițională de predare</i>).
<i>Forma tradițională de predare</i>			
„Minunile mari” ale României și Ungariei. Audiarea unor poezii, legende, povești fabuloase; perceperea esenței conținutului.	Interpretarea după uz a unor texte literare (legende, poezii) și nonliterare (de pildă: anunț publicitar).	Îmbogățirea cunoștințelor de istorie, de geografie, din lumea artelor prin audiarea diferitelor texte literare (poezii, legende, povești fabuloase) și nonliterare (ghid, turistic, anunț publicitar, texte științifice). Înțelegerea mesajului după uz.	Înțelegerea esenței conținutului filmelor științifice și documentare.
<i>Forma lărgită de predare</i>			

„Minunile mari” ale Europei (inclusiv ale României și Ungariei). Audierea unor poezii, legende, povești fabuloase; perceperea esenței conținutului.	Înțelegerea după uz a unor <i>texte literare</i> (legende, balade, nuvele) și <i>nonliterare</i> referitoare la locuri istorice, peisaje geografice, moșteniri culturale. Audierea și prezentarea unui <i>referat</i> oral.	Înțelegerea după uz a <i>esenței</i> unor <i>texte literare și nonliterare</i> referitoare la locuri istorice, peisaje geografice, moșteniri culturale, „minuni”.	Înțelegerea <i>textelor literare</i> (legende, balade, nuvele) referitoare la locuri istorice, peisaje pitorești, moșteniri culturale, „minuni”; descifrarea simbolurilor. Perceperea după uz a unor <i>texte</i> (de istorie a artei, turistice, informative, descriptive) citite în public.
<i>Forma tradițională și cea lărgită de predare</i>			
Cunoașterea codurilor limbajului nonliterar.	Utilizarea <i>mijloacelor nonverbale</i> în diferitele situații de comunicare.	Străduința de <i>comunicare nonverbală</i> corectă (ca de pildă: <i>contactul cu ochii, mimica</i>).	Armonizarea <i>gesticulației</i> (<i>contactul cu ochii, mimica</i>).

2. Deprinderi de exprimare orală

Forma tradițională de predare

- 2.1. Participarea la un *dialog simplu* desfășurat într-un mediu obișnuit; formarea unor *răspunsuri* la *întrebările* clare, referitoare la temele cunoscute. Exprimarea adecvată cu propoziții simple și compuse - corăspunzătoare circumstanțelor de comunicare – a impresiilor, gândurilor, părerilor și sentimentelor proprii. Scrierea fără greșeli grave de ortografie.

Forma lărgită de predare

- 2.2. Proces de comunicare fluentă, naturală între mai mulți parteneri de vorbire. Povestirea unor impresii și istorisiri cu accent corect, cu intonație și tonalitate adecvate.
Prezentarea într-un text oral bine conceput, logic structurat a conținutului și formei creațiilor epice și lirice.
Elevul se străduiește să-și exprime mesajul în mod corect, într-un limbaj românesc pretențios și frumos.

C clasele 1-4	C clasele 5-6	C clasele 7-8	C clasele 9-12
<i>Forma tradițională și cea lărgită de predare</i>			
Elevul se străduiește să pronunțe și să silabizeze în mod corect sunetele specifice limbii române: „ă”, „â”, precum și <i>diftongii și triftongii</i> .	Articularea corectă a sunetelor „ă”, „â”, a <i>diftongilor și triftongilor</i> . Se acordă destulă atenție <i>tonalității</i> (muzicalității) diferitelor tipuri de propoziții: (<i>enuțiativă, interogativă, exclamativă</i>).	Elevul se străduiește să utilizeze în mod corect mijloacele fonetice în procesul de formare a textului (<i>impresii, istorisiri</i>).	Utilizarea formelor de comunicare adecvate situației de vorbire. Exprimarea gândurilor, sentimentelor și impresiilor într-o formă orală, logică și fluentă.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Formarea corectă a cuvintelor, expresiilor, locuțiunilor (<i>îndrumări, salutări, felicitări, formule obișnuite</i>) frecvente în circumstanțele de comunicare. Elevul se străduiește să comunice într-un mod corect și expresiv.	Utilizarea corectă a expresiilor referitoare la temele noi (<i>vezi deprinderi de înțelegere</i>); a mesajului oral; întrebărilor și informațiilor (de exemplu: <i>cumpărături, soluționarea problemelor, circulația</i>). Elevul se străduiește să articuleze corect, să se exprime în mod clar și expresiv.	Utilizarea în procesul de exprimare orală a vocabularului referitor la temele învățate (<i>vezi: Deprinderi de înțelegere a mesajului oral</i>). Exprimarea gândurilor și sentimentelor (<i>imprerii, argumentație, discurs, cuvânt de salutare</i>). Se străduiește să comunice în mod clar și cursiv.	Cunoștințe practice de limbă română. Utilizarea întregului vocabular referitor la toate temele studiate (<i>vezi: Deprinderi de înțelegere a mesajului oral</i>). Elevul se străduiește - în situațiile obișnuite de comunicare – să se exprime în mod corect, expresiv și convingător și să utilizeze cele mai diferite tipuri de texte

			(referate orale, prelegeri).
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Comunicarea fluentă despre teme exersate. Prezentarea membrilor familiei, a prietenilor, a școlii, a orașului (satului) natal.	Implicarea într-un mod cât mai activ în procesul de comunicare obișnuită; schimbul de informații. Istorisirea impresiilor într-un stil coerent și fluent.	Utilizarea cuvintelor frecvente în comunicarea de fiecare zi. Comunicarea activă cu mai mulți parteneri de vorbire. Formarea clară a argumentelor (<i>pro și contra</i>). Acceptarea părerilor partenerilor de vorbire. Elevul se străduiește să pronunțe corect, să acorde destulă atenție topicii și tonalității (muzicalității) propozițiilor.	Utilizarea pricepută a expresiilor frecvente în procesul de comunicare cotidiană. Inițierea unei comunicări cu un partener care stăpânește bine limba română în următoarele teme: (<i>prietenie, dragoste, aventuri, problemele tinereții, prilejul de distracție în trecut și azi, vicii, îngrijirea sănătății, protecția mediului, societatea informațiilor, drepturile omului, toleranța, identitatea (diversitatea), procesul de globalizare</i>). Protejarea propriei păreri.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Memorizarea și prezentarea unor poezioare, zicătoare și istorisiri.	Memorizarea și prezentarea în mod expresiv a unor creații epice (scurte) (<i>balade, legende, povești populare</i>) și a unor poezii lirice.	Memorizarea și prezentarea în mod corect și expresiv a unor poezii lirice și creații epice (<i>balade, povești, epopoe (fragment)</i>).	Memorizarea unor creații epice și lirice alcătuite din mai multe rânduri (versuri) strofe, prezentarea acestora cu siguranță și într-un stil expresiv.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Memorizarea unor creații populare și culte; prezentarea acestora cu accent corect, intonație și tonalitate adecvate.	Memorizarea unor creații lirice (doine, pastele, ode, imnuri) și epice (povești fabuloase, legende, balade, narațiuni); prezentarea acestora cu elemente fonetice corecte și expresive.	Memorizarea unor creații de diferite genuri și prezentarea acestora cu o afinitate sufletească și într-un stil expresiv.	Memorizarea unor creații (fragmente) epice, lirice, dramatice și prezentarea acestora într-un mod corect expresiv și sugestiv.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Jucarea unor roluri în teatrul pentru copii. Prezentarea unor texte scurte.	Jocuri dramatice diverse (<i>scenetă dintr-o poveste, teatru de păpuși, joc de umbre, pantomim</i>). Armonizarea limbajului verbal și nonverbal; expresia corectă.	Acceptarea unor roluri tot mai complicate și extinse. Elevul se străduiește să se exprime în mod corect și expresiv și să-și armonizeze mimica (gesticulația) cu mesajul transmis.	Interpretarea sigură și corectă. Elevul se străduiește să se exprime în mod expresiv și sugestiv acordând multă atenție tonalității, întreruperilor și muzicalității propozițiilor.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Participarea la jocurile teatrale ale comunității. Prezentarea unor istorisiri și povești cu un accent corect.	Participarea activă în cele mai diferite jocuri teatrale. Pronunțarea corectă a textului memorizat; armonizarea limbajului verbal (a articulației) cu	Îndeplinirea rolurilor cu o afinitate sufletească și într-un stil corect, expresiv. Armonizarea limbajului verbal cu cel nonverbal.	Evidențierea competențelor individuale (<i>tonalitatea vocii, mimica...</i>). Acordarea atenției aprinse „ <i>jocului de ansamblu</i> ”.

	cel nonverbal.		
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Perceperea esenței producțiilor pentru copii transmise prin intermediul tehnologiilor moderne IST (înregistrate pe casetă, CD-uri...). Istorisirea în câteva propoziții ale celor audiate.	Înțelegerea poezioarelor, poveștilor, scenetelor. Formarea unei păreri proprii (<i>Învinuire - apărare</i>). Prezentarea unui <i>referat</i> scurt de exemplu: despre un film natural.	Analizarea tot mai complexă a creațiilor literare. Exprimarea orală, fluentă a gândurilor și sentimentelor pricinuite de mesajul operei literare.	Înțelegerea, sintetizarea și istorisirea textelor cu teme diverse și stiluri variate (<i>filme, prelegeri pe diferite teme</i>).
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Perceperea conținutului creațiilor literare pentru copii (<i>zicătoare, poezioare, legende</i>) înregistrate pe CD-uri, și casete; sistematizarea și repovestirea acestora într-un stil fluent.	Exprimarea gândurilor și sentimentelor despre <i>producțiile citite, vizionate și audiate</i> . Formarea și exprimarea pe înțeles unei păreri proprii.	Exprimarea gândurilor și sentimentelor - într-un text <i>oral</i> , logic construit (<i>referat - prelegere</i>) – referitoare la lecturile citite, la filmele vizionate, la piesele de teatru și programele de naționalitate (<i>radio, tv</i>) urmărite cu atenție. Elevul se străduiește să vorbească corect și în mod expresiv.	Ținerea unor prelegeri, prezentări <i>power-point</i> , explicații. Formarea <i>părerii proprii</i> despre creațiile beletristice și teatrale, despre filmele și programele de naționalitate (<i>radio, tv</i>). Vorbirea frumoasă românească.

3. Deprinderi de citire

Forma tradițională de predare

3.1. Receptarea textului citit. Înțelegerea expresiilor, locuțiunilor folosite frecvent în viața de toate zilele referitoare la *familie, la mediul înconjurător, la naționalitate*. Reproducerea compactă a conținutului textului citit; verificarea informațiilor, *relevarea esenței* textului. Perceperea părerilor și sentimentelor transmise.

Îmbogățirea *vocabularului (activ și pasiv)* al elevului.

Forma lărgită de predare

3.2. Citirea cu o afinitate spirituală și sufletească a *creațiilor epice, lirice, dramatice*; descifrarea codurilor artistice.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Înșușirea tehnicilor de citire într-un mod treptat. Exersarea citirii explicative și expresive (<i>ritm corect, tempo, accent, intonație</i>).	Înșușirea treptată a tehnicilor de citire care ajută perceperea conținutului textului.	Dezvoltarea treptată a deprinderii aplicative de citire pe înțeles; cunoașterea și exersarea diferitelor tipuri de citire.	Exersarea diferitelor tipuri de citire și aplicarea lor eficace în procesul de formare a cititorului gânditor și sensibil.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Citirea <i>cu glas tare</i> , cu pronunțare, cu conținuturi și tempo corespunzător.	Perceperea textelor - <i>literare și nonliterare, cunoscute și necunoscute</i> – în procesul de citire cu articulație și accent corect, și cu un tempo dinamic.	Înțelegerea <i>diferitelor tipuri de texte</i> în procesul de citire punctuală, fluentă și expresivă, cu o tonalitate subtilă și tempo potrivit.	Citirea unui <i>text literar</i> mai lung și mai complicat într-un ritm corect și intens, cu o tonalitate subtilă.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Înșușirea treptată a tehnicii de citire <i>în tăcere</i> și aplicarea acesteia în	Înșușirea treptată a tehnicii de citire <i>în tăcere</i> și aplicarea acesteia în	Înțelegerea esenței textului în procesul de citire <i>în tăcere</i> .	Aplicarea tehnicii de citire <i>în tăcere</i> în procesul de <i>prelucrare</i> a

procesul de citire și înțelegere a textului.	procesul de citire și înțelegere a textului.		textelor de diferite genuri și tipuri.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Înșușirea treptată a tehnicii de citire în tăcere și de înțelegere a textului și aplicarea acesteia în practică.	Aplicarea tehnicii de citire în tăcere în procesul de înțelegere și prelucrare a textelor editate și electronice.	Aplicarea tehnicii de citire în tăcere în procesul de înțelegere și prelucrare a textelor editate și electronice.	Aplicarea tehnicii de citire în tăcere în procesul de prelucrare a textelor de diferite genuri și tipuri.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Citirea unor texte literare simple, cunoașterea sensului lor concret (aparența).	Citirea în mod individual a unor texte literare scurte (povești, legende, mituri, fabule, narațiuni...), destăinuirea sensului concret și figurat al textului.	Cufundarea treptată în universul creației literare prin descifrarea sensurilor figurate. Citirea corectă a unui text nonliterar, înțelegerea și sintetizarea informațiilor.	Descifrarea sensurilor figurate într-un mod individual a lecturilor literare. Citirea perfectă a textului nonliterar, înțelegerea punctuală a conținutului și sintetizarea acestuia.
<i>Forma largă de predare</i>			
Citirea și comentarea în mod individual a unor texte literare scurte. Citirea unor texte nonliterare; verificarea informațiilor din text.	Interpretarea textului literar cu îndrumarea profesorului. Citirea corectă a textului; relevarea esenței, sintetizarea.	Analiza creației literare din aspectul universului de gândire și al registrului stilistic. Citirea corectă și punctuală a textului nonliterar, și sintetizarea informațiilor.	Analiza complexă a creației literare (poezie, epică); descifrarea universului de gândire, a semnificațiilor și a figurilor de stil. Formarea unei păreri proprii. Citirea, înțelegerea și analiza textelor de diferite tipuri și genuri.
<i>Forma tradițională și cea lărgită de predare</i>			
În lumea bibliotecii. Utilizarea tehnologiilor moderne IST. Denumirea ilustrațiilor cu expresii simple.	Citirea și interpretarea textelor ilustrate. Întocmirea în câteva propoziții a unui rezumat al conținutului.	Citirea unui fragment dintr-un roman ilustrat. Sintetizare în câteva propoziții.	Citirea fluentă, dinamică în interpretarea corectă a filmelor subfiltrate. Înțelegerea textelor din prezentările power-point.

4. Deprinderea de exprimare în scris

Forma tradițională de predare

4.1. Cunoașterea normelor limbii române; tehnica de scriere corespunzătoare vârstei copilului; creații literare lizibile; scriere estetică.

Completarea unui formular simplu; felicitare, mesaj, scrisoare particulară și oficială, curriculum vitae. Scrierea unui text simplu, scurt, dar coerent despre teme obișnuite. Construirea textelor cu utilizarea diferitelor tipuri de exprimare: impresii, evenimente, caracterizări, dialoguri. Exprimarea părerilor proprii referitoare la problemele lumii de azi. Scrierea fără greșeli grave de limbă.

Forma lărgită de predare

4.2. Întocmirea notițelor și schițelor. Cunoașterea diferitelor tipuri și genuri de texte. Formarea unei păreri proprii cu crearea echilibrului conținutului și a formei.

Clasele 1-4	Clasele 5-6	Clasele 7-8	Clasele 9-12
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Înșușirea pas cu pas a abecedarului limbii române. Depunerea cunoștințelor de bază ale ortografiei române. Scrierea (relativ) corectă	Copierea fără greșeli. Dictare într-un ritm corespunzător cu aplicarea regulilor de scriere corectă (cu greșeli puține). Scrierea efectuată într-un	Scriere lizibilă care aplică normele de ortografie și de cultivare a limbii. Accelerarea tempoului.	Scrierea corectă, lizibilă, estetică și ordonată. Tempo accelerat.

a cuvintelor cunoscute, copierea acestora cu greșeli puține, într-un tempo lent.	tempo lent.		
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Însușirea abecedarului și a regulilor de ortografie cu multe – multe exerciții. Scrierea corectă a propozițiilor simple.	Aplicarea în mod conștient a normelor, (regulilor) de scriere corectă în succesiunea <i>dictării</i> și în formarea unor texte noi.	Utilizarea deprinderilor în succesiunea <i>dictării</i> și a formării textelor noi.	Scrierea corectă, ordonată și estetică care aplică <i>normele ortografiei române</i> .
<i>Forma tradițională și cea lărgită de predare</i>			
<i>Lumea bibliotecii</i> ; utilizarea tehnologiilor moderne IST. Denumirea imaginilor, ilustrațiilor cu forme simple de comunicare în scris.	Citirea și comentarea corectă a textelor ilustrate. Scrierea unei <i>sinteze</i> compacte despre conținutul textului.	Citirea și comentarea unui fragment dintr-un <i>roman ilustrat</i> ; relevarea <i>esenței</i> într-o <i>sinteză</i> compactă.	Citirea într-un ritm accelerat a <i>filmelor subfiltrate</i> , înțelegerea cât mai perfectă a conținutului. Perceperea textelor prezentate <i>power-point</i> .
<i>Forma tradițională de predare</i>			
	Însușirea aspectelor de întocmire a unei <i>schite</i> și aplicarea lor în practică.	Exersarea scrierii <i>schitei</i> și a <i>notițelor</i> pe baza aspectelor cunoscute.	Scrierea în mod individual a <i>schitei</i> și a <i>notițelor</i> . Relevarea esenței.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Însușirea aspectelor de întocmire a <i>schitei</i> și exersarea în practică cu ajutorul învățătorului.	Străduința de scriere în mod individual a unei <i>schite</i> . Exersarea de întocmire a <i>schitei</i> și a <i>notițelor</i> .	Întocmirea unei <i>schite</i> într-un mod individual.	Scrierea în mod individual a unei <i>schite</i> și <i>notițe</i> (și din textele de specialitate). Expunerea părerilor într-o compunere.
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Însușirea cunoștințelor (de bază) de construire și de editare a textelor (forme editate și electronice). Coeziunea textului; înlănțuirea propozițiilor prin sens. Compunerea în scris a unei <i>narațiuni</i> simple.	Construirea diferitelor tipuri de texte adecvate vârstei copilului (texte tradiționale așternute pe <i>hârtie</i>) cum sunt: <i>narațiunea, descrierea, referatul</i> ; redactarea textelor <i>electronice</i> (<i>scrisoarea, e-mail, felicitare</i>).	Exprimarea în scris a gândurilor și sentimentelor pricinuite de aventurile lecturii citite. Argumente <i>pro și contra</i> . Compunere expresivă în oglinda amintirilor și impresiilor. Redactarea cu computerul a diferitelor tipuri de texte în limba română (<i>curriculum vitae, jurnal, formular</i>).	Exprimarea gândurilor și sentimentelor pricinuite de lectura literară într-o lucrare structurată în mod logic și compusă într-un stil fluent. Perfecționarea cunoștințelor de redactare a textelor (<i>scrisoare particulară și oficială, e-mail, caracterizare, invitație, apel</i>). Întocmirea unei prezentări <i>power-point</i> .
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Compunerea unor texte scurte și coerente cu aplicarea regulilor de scriere corectă. Redactarea cu computerul a unor texte simple (<i>e-mail, mesaj</i>).	Întocmirea <i>notițelor</i> și a <i>schitei</i> . Scrierea unor compuneri (<i>narațiune, descriere, referat</i>) într-un stil fluent și cu aplicarea regulilor de scriere corectă și a normelor de cultivare a limbii. Perfecționarea mijloacelor de redactare a textelor (<i>cerere,</i>	Perfecționarea tehnicilor de întocmire a <i>notițelor</i> . Comentarea unor creații literare pe baza unor criterii date. Creație epică: <i>protagonist, spațiu, timp, acțiune</i> ; Creație lirică: <i>teme, motive, figuri de stil</i> .	Analiza unor opere literare (<i>epice și lirice</i>); exprimarea universului de idei și a celui afectiv (<i>eseu, referat...</i>), Prezentare <i>power-point</i> (<i>schita</i> unei prelegeri bine concepute); imagini, ilustrații.

	<i>caracterizări interne și externe).</i>		
<i>Forma tradițională de predare</i>			
Însușirea tehnicilor de utilizare a <i>dicționarului bilingv.</i>	Traducerea unor texte simple din limba română în cea maghiară.	Traducerea textelor mai complicate din limba română în cea maghiară.	Traducerea din limba maghiară în limba română și a unor texte de specialitate.
<i>Forma lărgită de predare</i>			
Utilizarea <i>dicționarului bilingv.</i> „Mic vocabular” în caiet.	Traducerea unor texte (simple) informative, a unor felicitări și scrisori din limba română în cea maghiară.	Traducerea unor texte documentare din limba maghiară în cea română (ca de exemplu: <i>anunț, texte publicitare</i>).	Traducerea celor mai diferite tipuri de texte (<i>turistice, jurnalistice</i>) din limba maghiară în cea română.

Cunoștințe de cultură generală

Clasele 1-4

1. Deprinderi de înțelegere a mesajului oral

Forma tradițională de predare

- 1.1. Perceperea textului audiat (*formule de salut, prezentare, mulțumiri, laudă, cerere de scuze, îndrumări, explicații, întrebări, mulțumiri*).
- 1.2. Înțelegerea după *uz* a unor poezioare și a unor povești scurte.
- 1.3. Înțelegerea comunicării *nonverbale* (a *gesticulației*).

Forma lărgită de predare

- 1.1. Înțelegerea cuvintelor, locuțiunilor, propozițiilor folosite frecvent în diferite circumstanțe de comunicare caracteristice vieții cotidiene (ca de exemplu: *familia, corpul omenesc, vestimentația, școala, alimentația*).
- 1.2. Înțelegerea și învățarea pe de rost a unor *jocuri de copii, creații populare, jocuri dramatizate, ghicitori, proverbe și zicători, poeziile sărbătorilor de iarnă*.
- 1.3. Perceperea (după *uz*) a esenței unor *texte epice* (povești și narațiuni scurte).
- 1.4. Înțelegerea mesajului comunicării *nonverbale* și a textului audiat.

2. Deprinderi de exprimare orală

Forma tradițională de predare

- 2.1. Fonațiunea (articulația). Pronunțarea corectă a sunetelor „ă”, „â”, caracteristice limbii române, precum și a *diftongilor și triftongilor*.
- 2.2. Inițierea și întreținerea unui dialog cu utilizarea unor formule simple (*salutare, prezentare, cererea și transmiterea informațiilor, întrebări, dorințe*).
- 2.3. Utilizarea diferitelor feluri de propoziții corespunzătoare circumstanțelor de vorbire.
- 2.4. Descifrarea (citirea) imaginilor.
- 2.5. Însușirea pe de rost a unor poezioare rimate, cântece și strigături.

Forma lărgită de predare

- 2.1. Utilizarea vocabularului în diferitele circumstanțe de comunicare (comunicare în grup).
- 2.2. Aplicarea corectă a elementelor muzicale.
- 2.3. Obiceiuri și basme *dramatizate (roluri principale și secundare)*.

Memorizări:

Forma tradițională de predare

- 10-12 poezioare, 8-10 proverbe și zicători, 4 jocuri pentru copii.
Mihai Eminescu: *Ce te legeni?*, Elena Dragoș: *Mamei*, Lucia Borza: *Pisicuța* (după Móríczi Zsigmond), Elena Farago: *Doi frați cumiși*, Maria Berényi: *Să nu uit limba*.

Forma lărgită de predare

- +14-16 poezioare rimate; 10-12 proverbe și zicători; 6 jocuri pentru copii; 4-5 creații epice și 4-5 poezii.

3. Deprinderi de citire

Forma tradițională de predare

- 3.1. Citirea fluentă și expresivă.
- 3.2. Citirea *cu glas tare și în tăcere* a lecturilor; extragerea și *relevarea esenței* din context.
- 3.3. Armonizarea organelor senzoriale (*vederea, perceperea, uzul*).
- 3.4. Descifrarea (citirea) imaginilor.

Forma lărgită de predare

- 3.1. Însușirea și exersarea tehnicilor de citire expresivă.
- 3.2. Orientarea în diferitele tipuri de texte; prescurtarea acestora și povestirea conținutului.
- 3.3. Înțelegerea textelor beletristice și a textelor documentare (mai simple).

*Autori și opere:**Forma tradițională de predare**Literatura populară:*

povești populare, poezioare, proverbe și zicători, ghicitori, legende (20-25 de creații).

Literatura cultă:

George Coșbuc, George Topârceanu, Mihai Eminescu, Emil Gârleanu, Elena Dragoș, Elena Farago, Otilia Cazimir, Victor Sîvetidis, Tudor Arghezi, Ana Blandiana (circa 25-30 de creații literare).

Scriitori români din Ungaria:

Povestitori: Vasile Gurzău, Mihai Purdi, Teodor Simonca (8 povești).

Poezi: Lucia Borza, Ana Crișan, Maria Berényi (8-10 poezii).

Forma lărgită de predare

8-10 creații literare la liberă alegere.

4. Deprinderi de exprimare în scris*Forma tradițională de predare*

- 4.1. Cunoașterea sistemului fonetic.
- 4.2. Rezolvarea în scris a unor probleme simple, copierea textelor; scrierea corectă a textelor după *dictare*.
- 4.3. Scrierea diferitelor tipuri de texte:
tradiționale (editate pe hârtie): *narațiunea, descrierea, caracterizarea*.
electronice: *e-mail, invitație, sms*.
- 4.4. Scriere ordonată, estetică.

Forma lărgită de predare

- 4.1. Extragerea esenței lecturilor citite, o scurtă *sinteză*.
Formarea *părerii proprii* (ca de exemplu: despre faptele protagonistului din basme; argumentări *pro și contra*).
- 4.2. Însușirea și exersarea unor probleme de *cultivare a limbii și de scriere corectă*.

Clasele 5-8**1. Deprinderi de înțelegere a mesajului oral***Forma tradițională de predare*

- 1.1. Înțelegerea unor *formulări simple* utilizate în diferite situații de comunicare.
- 1.2. Perceperea mesajului pe baza comunicării *verbale* și a celei *nonverbale* (a gesticulației).
- 1.3. Înțelegerea după uz a *textelor literare* (*poezii, povești, legende, narațiuni scurte*) și a textelor *nonliterare*: (*salutări, invitații, apeluri*).

Forma lărgită de predare

- 1.1. Perceperea după uz a unei comunicări verbale referitoare la situații cotidiene.
- 1.2. Înțelegerea mesajului creațiilor literare (poezii) corespunzătoare vârstei și prezentate cu tehnologiile moderne IST.
- 1.3. Înțelegerea după uz a esenței *filmelor și știrilor*.

2. Deprinderi de exprimare orală*Forma tradițională de predare*

- 2.1. Inițierea comunicării (*schimburi de informații*) într-o situație obișnuită de viață (*acasă, la școală, la magazin, la medic, la poștă, la bancă*).
- 2.2. Istorisirea unor impresii personale; cererea unui ajutor, mulțumiri.

- 2.3. Formarea logică și corectă a *sunetelor, a cuvintelor, a propozițiilor și textelor.*
- 2.4. Interpretarea pe de rost într-un mod punctual și adecvat a unor texte literare.

Forma lărgită de predare

- 2.1. Încadrarea în procesul de comunicare a unui grup.
 - 2.2. Exprimarea dorințelor și a *părerilor proprii* (argumente *pro și contra*).
 - 2.3. Istorisirea într-un mod expresiv și fluent a impresiilor pricinuite de *lecturile citite și de filmele vizionate.*
 - 2.4. Interpretarea pe de rost a unor texte lirice și epice; concentrarea conștientă asupra elementelor sonare (*intonației, accentului...*).
- Participarea activă la *jocurile dramatice* (obiceiuri și basme prelucrate).

Memorizări:

Prezentarea punctuală a creațiilor (fragmentelor) literare.

Forma tradițională și cea lărgită de predare

3-4 poezioare pentru copii, 4-5 proverbe și zicători.

Miorița (*fragment*); Mihai Eminescu: *Copii eram noi amândoi, Sara pe deal*; George Coșbuc: *La oglindă*; Ion Luca Caragiale: *Vizită* (fragment); Elena Farago: *Un porumbel*; Emilia Căldăraru: *Toate meseriile*; Ana Bladiana: *Părinții*.

Scriitori români din Ungaria:

Una sau două povești (Vasile Gurzău, Mihai Purdi, Teodor Șimonca).

Lucia Borza: *Mama*, Maria Berényi: *Să nu uit limba*, Lucian Magdu: *Aducere- aminte*.

Din toate tipurile de creații literare 15-20.

3. Deprinderi de citire

Forma tradițională de predare

- 3.1. Citirea fluentă, inteligibilă și expresivă.
Citirea corectă atât *cu glas tare* cât și *în tăcere*.
- 3.2. Exprimarea gândurilor și a sentimentelor pricinuite de lectura citită. Relevarea esenței; formarea unei *părerii proprii*.
- 3.3. Armonizarea planșelor, imaginilor, ilustrațiilor cu conținutul textului.
- 3.4. Descrierea imaginilor într-un limbaj simplu.

Forma lărgită de predare

- 3.1. Citirea inteligibilă și perceptivă cu *glas tare și în tăcere*.
- 3.2. Identificarea și perceperea diferitelor tipuri de texte (beletristice, documentare, științifice, jurnalistice).
- 3.3. Descifrarea *esenței mesajului* poetic, exprimarea gândurilor și a sentimentelor.
- 3.4. Aplicarea unor strategii de citire corectă în procesul de prelucrare a textelor *tradiționale (editate)* și cele *electronice*.

Autori și opere:

(Memorizările constituie și materialul de predare în cadrul orelor.)

Forma tradițională de predare

Proza:

Povești populare românești, basme culte, balade (populare), legende (+15-20 creații).

Miorița, *Iosif și frații săi după Vechiul Testament*; Jean Bart: *Evocări despre învățătorul Ion Creangă*; Silvia Kerim: *Căinele*; Ion Creangă: *Povestea unui om leneș*; Ion Luca Caragiale: *D-l Goe, Vizită*; Grete Tatler: *Grădina cu ceasuri*; George Coșbuc: *Nunta Zamfirei*; Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Bunica, Bunicul*; Vasile Voiculescu: *Cartea*; George Șovu: *Nenea directorul*.

În continuare 10-12 creații la liberă alegere.

Scriitori români din Ungaria:

Literatura populară: Vasile Gurzău: *Omul fericit*.

Literatura cultă: Ana Radici Repinsky: *Ludaia de ieri și de azi, Mărul interzis al copilăriei*.

Poezia:

Emilia Căldăraru: *Bine e la noi acasă*; Otilia Cazimir: *Bunica*; Elena Dragoș: *Cu tata*; Mihai Eminescu: *Fiind băiet păduri cutreieram, Copii eram noi amândoi, Sara pe deal* (+3-4 poezii); George Coșbuc: *Iarna*; Virgil Carianopol: *Septembrie*; Petre Demetru: *Tu ești mamă!*; Tudor Arghezi: *Cuvânt*.

În continuare 10-15 creații literare la liberă alegere.

Forma lărgită de predare

Proza:

Mănăstirea Argeșului; Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (fragment); Lucian Blaga: *Casa părintească din Lancrem*; Eugeniu Speranția: *Stelele, florile, cărțile*; George Coșbuc: *Moartea lui fulger*

(fragment); Barbu Ștefănescu Delavrancea: *Bursierul* (fragment); Mihail Sadoveanu: *Baltagul*, *Domnul Trandafir* (fragment); Petre Rezuș: *Minciuna are picioare scurte*; Gala Galaction: *Al doilea profesor de istorie*.

Scriitorii români din Ungaria:

Literatura populară: Vasile Gurzău: *Omul sărac*.

Literatura cultă: Ana Radici Repinsky: *Mărul interzis al copilăriei* (fragment); Ana Hoțopan: *Cizmuțele roșii*.

Poezia:

Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ana Blandiana, Nichita Stănescu, Nicolae Labiș.

(+15-20 de creații literare la liberă alegere; 4-5 din creațiile lirice ale românilor din Ungaria).

4. Deprinderi de exprimare în scris

Forma tradițională de predare

- 4.1. Cunoașterea sistemului fonetic.
- 4.2. Scrierea ordonată și estetică, adecvată pentru exprimarea conținutului.
- 4.3. Formarea unui text logic, coerent în *formă editată și electronică* (*narațiunea, caracterizarea, descrierea, e-mail, sms, felicitări, vederi*).
- 4.4. Norme de *cultivare a limbii și de ortografie*.

Forma lărgită de predare

- 4.1. Construirea textului. Diferite tipuri de texte.
- 4.2. Formarea textului într-un mod creativ.
- 4.3. Tehnica de scriere fluentă.

C clasele 9-12

1. Deprinderi de înțelegere a mesajului oral

Forma tradițională de predare

- 1.1. Perceperea textelor de comunicare în grup pe teme legate de viața cotidiană.
- 1.2. Înțelegerea mesajului partenerului cu limba maternă română.
- 1.3. Perceperea conținutului *prelegerilor, cuvântărilor, cuvintelor de salut*.
- 1.4. Ascultarea părerii (*argumentării*) altor persoane; *relevarea esenței*.
- 1.5. Receptarea după uz a pieselor dramatizate, a *mesajului filozofic și afectiv*, al creațiilor *lirice și epice*.
- 1.6. Receptarea *textelor jurnalistice* (*știri, interviuri, comentariu*), a programelor de naționalitate română (*tv și radio*).

Forma lărgită de predare

- 1.1. Urmărirea cu atenție (din mai multe aspecte) a partenerului de comunicare (*mijloacele fonetice, mimica - gesticulația*).
- 1.2. Perceperea esenței conținutului textelor științifice (cu caracter uman și real).
- 1.3. Înțelegerea sensului *filmelor* documentare și artistice.

2. Deprinderi de exprimare orală

Forma tradițională de predare

- 2.1. Utilizarea în practică a cunoștințelor de limbă.
Transmiterea ideilor și sentimentelor într-un stil cursiv, expresiv și clar. Procesul de comunicare relaxată cu membrii familiei, cu colegii de școală, cu profesorii.
- 2.2. *Cuvântare* corectă și convingătoare în comunicarea cotidiană și în diferitele tipuri de texte.

Forma lărgită de predare

- 2.1. Analiza rutinată a unor expresii frecvent folosite în româna uzuală. Comunicare firească (naturală) și fluentă, text clar și corect.
- 2.2. Comunicarea *interactivă* cu parteneri bine vorbitori de limbă română.
- 2.3. Formarea într-un mod cât mai corect și clar a unor *prelegeri scurte*, și a *urărilor de bine*.
- 2.4. Prezentarea într-un stil corect, sugestiv, expresiv a unor *memorări* (mai lungi).
- 2.5. Construirea unor texte adecvate modului de gândire și stilului propriu despre: *universul ideatic și afectiv al unor creații literare, producții teatrale, filme, programe de naționalitate* (radio și tv).

*Memorizări:**Proză:**Forma tradițională de predare*

Mănăstirea Argeșului (fragment); *Legenda Oltului și Mureșului*; *Biblie: Fiul risipitor*; Mihai Eminescu: *Luceafărul* (fragment); George Coșbuc: *Nunta Zamferei* (fragment); Ion Creangă: *Amintiri din copilărie* (fragment); Ion Slavici: *Moara cu noroc* (fragment); Nichita Stănescu: *Despre limba română* (fragment); Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei* (fragment).

Forma lărgită de predare

În continuare 4-5 creații epice din literatura clasică și 4-5 opere moderne.

*Poezia:**Forma tradițională de predare*

Vasile Alecsandri: *Steluța, Floarea albastră*; George Coșbuc: *Cântecul fusului*; Octavian Goga: *Rugăciune*; Lucian Blaga: *Iubire, Izvorul nopții*; Bacovia: *Plumb*; Ana Blandiana: *Părinții*; Tudor Arghezi: *Psalm (Te drămuiesc)*; Lucia Borza: *Te caut*; Maria Berényi: *Identitate, Să nu uit limba*.

Forma lărgită de predare

+5-6 creații din literatura clasică și 5-6 din cea (post)modernă. (la liberă alegere)

3. Deprinderi de citire*Forma tradițională de predare*

- 3.1. Utilizarea într-un mod corespunzător a diferitelor *tehnici* de citire. Citirea *cu glas tare și în tăcere* a textelor *editate și a celor electronice*.
- 3.2. Înțelegerea conținutului textelor mai complicate și extinse.
- 3.3. Aplicarea tehnicilor de citire inteligibilă (*în tăcere*) a diferitelor tipuri de texte.

Forma lărgită de predare

- 3.1. Receptarea conținutului textului. Interpretarea și din aspectul *compoziției și a segmentelor* creației analizate (*teme, motive; segmente: timp, spațiu, cauză – efect, conexiuni*). Alte criterii de analiză (*structură, semnificații, limbaj artistic*).
- 3.2. Citirea și receptarea universului ideatic și afectiv al creațiilor literare; echilibrul *conținutului și al formei*.
- 3.3. Citirea într-un ritm dinamic și înțelegerea corectă a *filmelor* subfiltrate.
- 3.4. Moduri de percepere: *explicativă, critică, creativă*.
- 3.5. Armonizarea ilustrațiilor, planșelor cu conținutul textului.

*Autori și opere:**Forma tradițională de predare**Proza:*

Tinerete fără bătrânețe, viața fără de moarte (fragment); *Biblia, Noul Testament: Nașterea lui Hristos*; *Miorița* (baladă populară); Mihai Eminescu: *Luceafărul*; Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*; Ion Luca Caragiale: *Bacalaureat*, +1 nuvelă; Ion Slavici: *Moara cu noroc*, +1 nuvelă; Mihail Sadoveanu: *Baltagul*, +1 nuvelă; Liviu Rebreanu: *Pădurea spânzuraților* (fragment), +1 nuvelă.

Poezia:

Doina; Vasile Alecsandri: *Oaspeții primăverii, Iarna*, +1 poezie; Mihai Eminescu: *Sara pe deal, Dorința*, +3-4 poezii; George Coșbuc: *La oglindă, Noapte de vară*, +1 poezie; Octavian Goga: *Oltul, Bătrânii*; Tudor Arghezi: *Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere)*; Lucian Blaga: *Iubire*, +2 poezii; Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei*; Ana Blandiana: *Numai iubirea*, +2 poezii.

Scriitori români din Ungaria:

Lucia Borza: *Acasă*, +2 poezii; Lucian Magdu: *Copilărie*, +1 poezie; Maria Berényi: *Iubire, Să nu uit limba*, +3 poezii.

Dramaturgia:

Ion Luca Caragiale: *O noapte furtunoasă* (fragment).

*Forma lărgită de predare**Proza:*

Tinerete fără bătrânețe, viață fără de moarte; *Biblia, Vechiul Testament: Iona, Noul Testament: Nașterea lui Hristos*; *Miorița, Mănăstirea Argeșului* (balade populare); Mihai Eminescu: *Luceafărul*; Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*, +1-2 nuvele; Ion Luca Caragiale: *Bacalaureat*, +1-2 nuvele; Ion Slavici: *Moara cu noroc, Mara* (fragment); Mihail Sadoveanu: *Baltagul*, +1 nuvelă; Liviu Rebreanu: *Pădurea spânzuraților* (fragment), +1 nuvelă; Mircea Eliade: *Maitrey* (fragment).

Poezia:

Doina; Vasile Alecsandri: *Oaspeții primăverii, Iarna*, +1-2 poezie; Mihai Eminescu: *Sara pe deal, Dorința*, +5-6 poezii; Alexandru Macedonski: *Noapte de decembrie*, +1-2 poezii, George Bacovia: *Plumb*, +1-2 poezii; George Coșbuc: *La oglindă, Noapte de vară, Numai una*, +2-3 poezii; Octavian Goga: *Oltul, Rugăciune*, +1-2 poezii; Tudor Arghezi: *Testament, Psalm (Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere)*, +1-2 poezii; Lucian Blaga: *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, +2-3 poezii; Ștefan Augustin Doinaș: *Mistrețul cu colți de argint*; Nicolae Labiș: *Moartea căprioarei*; Nichita Stănescu: *Leoaică tânără, Iubirea*, +1-2 poezii.

Scriitori români din Ungaria:

Lucia Borza: *Acasă, Te caut*, +1-2 poezii; Lucian Magdu: *Copilărie*, +2-3 poezii; Maria Berényi: *Iubire, Să nu uit limba, Pelerinaj*, +2 poezii.

Dramaturgia:

Ion Luca Caragiale: *O noapte furtunoasă*.

4. Deprinderi de exprimare în scris

Forma tradițională de predare

4.1. Cunoașterea „artei” scrisului (*înlănțuirii literelor*).

Scrierea *lizibilă, ordonată, estetică*.

Consemnarea unităților de gândire (*a segmentelor*) textului. Un *tempo* de scris corespunzător.

4.2. *Formarea textului:*

Cunoașterea tehnicilor de construire și de redactare (procesare) a textului. Formarea unui text într-un mod individual; înlănțuirea propozițiilor într-un text coerent, logic construit. Echilibrul conținutului și a formei. Stilul individual.

Tipuri de texte: *tradiționale (editate) și electronice:*

(*narațiunea, descrierea, caracterizarea, eseul, autobiografia, cererea, blogul, scrisoarea amicală, scrisoarea oficială*).

4.3. Aplicarea în practică a cunoștințelor de *gramatică, de cultivare a limbii și de scriere corectă*.

Forma lărgită de predare

4.1. Scriere fluentă, *lizibilă și estetică*. Tempo dinamic de scriere corectă.

4.2. Deprinderi aplicative de construire și redactare (procesare) a textului. Formarea logică și căutarea conexiunilor (*cauză - efect*) în țesătura textului.

Cunoașterea profundă a segmentelor (*locale, temporale, cauzale...*).

Echilibrul *conținutului și a formei*; a universului de gândire și a *stilului individual*.

Tipuri de texte: *tradiționale (editate pe hârtie) și electronice:*

(*narațiunea, descrierea, caracterizarea, eseul, dezbaterile, autobiografia, scrisoarea de motivare, cererea, blogul, scrisoarea amicală, scrisoarea oficială*).

Întocmirea unui *sinopsis* (capacitate de exprimare logică și compactă).

4.3. Aplicarea în practică a cunoștințelor de *gramatică, de cultivare a limbii și a ortografiei*.

1. 3. Cultura și civilizația românească

Pentru toate formele de predare

Competențe

1. Acumularea și prelucrarea informațiilor

Anii 1-4	Anii 5-6	Anii 7-8	Anii 9-12
Activitatea de orientare, privind localitatea în care trăiesc elevii, precum și împrejurimile din imediata apropiere și mai departe de localitatea lor. Individul și comunitățile mai mici și mai mari:	Cunoștințe de bază privind <i>geografia, istoria, etnologia, artele românilor de pretutindeni</i> . Acumularea informațiilor (<i>remarcarea directă, istorisirile interlocutorilor, literatura de specialitate</i> ,	Cunoștințe de bază despre istoricul localităților populate de românii din Ungaria. Cunoștințe despre <i>evoluția culturii și civilizației românești</i> . Activitate de <i>orientare</i>	Cunoștințe despre cele patru științe fundamentale: <i>geografia, istoria, etnologia și filologia</i> . Relevarea <i>interferențelor</i> (geografie, istorie, etnologie, filologie). Cunoștințe despre

<p>componența familiei, populației locale, naționalității și grupului (rilor) etnic(e). Cunoștințe de bază despre <i>viața comunităților rurale</i>. Acumularea cunoștințelor pe baza unor <i>convorbiri, vizionarea caselor de tip tradițional și a unor fotografii</i> (arhive). <i>Înțelegerea</i> textelor de cultură și civilizație românească. Selectarea materialului didactic (<i>hărți, documente și obiecte vechi, textile populare, unelte de uz casnic, fotografii</i>) cu îndrumarea învățătorului. Orientarea în conținutul textelor de cultură și civilizație românească. Interpretarea informațiilor în cadrul unor <i>activități individuale și în echipe</i> urmărind îndrumările învățătorului. - Extragerea <i>esenței</i> din text (<i>cuvinte-cheie, propoziții-cheie</i>). - Scrierea unei <i>schițe</i> scurte. - <i>Clasificarea tematică</i> a materialului colecționat luând în considerație îndrumările profesorului. Însușirea <i>jocurilor de copii și a cântecelor populare</i> cu o <i>culoare locală</i>;</p> <p>prezentarea lor <i>individuală</i> sau în <i>grup</i>. <i>Dramatizarea</i> obiceiurilor populare române (de pildă: a celor legate de sărbătorile de iarnă) cu <i>mișcări, dansuri, cântece</i>. Jocuri de dezvoltare a <i>memoriei și a puterii de concentrare</i>. Prezentarea poveștilor cu marionete, ca <i>teatru cu păpuși</i>. Copilul și joaca (<i>confecționarea jucăriilor</i>) în <i>trecut și azi</i>. Obținerea cunoștințelor prin <i>trăiri și activități</i> efectuate cu <i>plăcere</i>.</p>	<p><i>filme, CD-ROM, mass-media, internet</i>. <i>Colecționarea materialului</i> legat de subiectul în cauză (<i>arhive, expoziții, muzee, internet</i>). Utilizarea <i>corectă</i> a <i>hărților, albumurilor, lexicoanelor</i>. <i>Selectarea, sistematizarea și prelucrarea materialului</i> colecționat, urmărind îndrumările profesorului (activitate <i>individuală</i> și în <i>grupuri de elevi</i>). Scrierea în mod <i>individual</i> a unei <i>schițe</i>. Exprimarea (<i>orală</i> ori în <i>scris</i>) a experiențelor, ideilor, cunoștințelor <i>utilizând tehnologiile moderne</i> și urmărind îndrumările profesorului. <i>Tradiție și inovație, trecut-prezent</i>, (de pildă: modul de trăire, ocupațiile, obiceiurile, gastronomia). <i>Prelucrarea pe scenă</i> a <i>obiceiurilor</i> însoțite de <i>dansuri, cântece și mișcări</i>. Transmiterea cunoștințelor și pentru alții.</p>	<p>privind cultura <i>altor naționalități, etnii conlocuitoare</i>. Concentrarea atenției asupra <i>interferențelor culturale</i>., Surse de inspirație: <i>lecturi, filme, lexicoane istorice, expoziții</i> în galerii și muzee. Utilizarea rațională a <i>tehnologiilor moderne (IST)</i> în <i>acumularea și prelucrarea</i> cunoștințelor. Exprimarea observațiilor experiențelor (<i>schită, sinopsis, referat</i>). Însușirea cunoștințelor de bază legate de <i>metodica elaborării proiectului</i>. Destăinuirea <i>interferențelor (tradiție, inovație)</i>. Compararea modului de <i>trăire și de gândire</i> a oamenilor de <i>ieri și de azi</i>, precum și a obiceiurilor <i>tradiționale și recente</i>. <i>Prelucrarea și prezentarea pe scenă</i> a <i>jocurilor teatrale</i> tot mai variate. Transmiterea cunoștințelor și a experiențelor pentru <i>întreaga comunitate</i>.</p>	<p>românimea din Ungaria în leagănul culturii <i>celor două popoare</i>, precum și în contextul culturii <i>europene și universale</i>. <i>Conviețuirea popoarelor (maghiar și român)</i> în oglinda evenimentelor istorice. Activitate de <i>orientare privind viața culturală a naționalităților de dincoace și de peste hotare</i>. Relevarea <i>interferențelor obiceiurilor</i> (la români, unguri, germani, sârbi). Selectarea materialului auxiliar (<i>hărți, albumuri, lexicoane, filme, CD-ROM, literatură de specialitate</i>). <i>Colecționarea materialului în diferitele localități</i>. Colecționarea (<i>selectarea</i>) materialului în <i>biblioteci, muzee și navigând pe internet</i>. <i>Interpretarea și prelucrarea</i> informațiilor în mod <i>individual</i> ori în <i>grupuri de elevi</i>. Activitate de <i>orientare în cunoștințele pluridisciplinare</i>. Pregătire pentru elaborarea <i>proiectului</i> în mod <i>individual</i> ori în <i>echipe</i>. - <i>Comsemnarea</i> subiectului, utilizând <i>tehnologiile vechi și noi</i>. - <i>Selectarea, sistematizarea, descrierea și prelucrarea materialului; formarea părerii proprii</i>. Structurarea <i>logică</i> a lucrării. Întregirea lucrării cu <i>anexe bogate (fotografii, ilustrații, grafice, diagrame)</i>. <i>Prezentarea</i> proiectului. Înțelegerea conexiunii dintre <i>trecut-prezent-viitor</i>. <i>Descifrarea mesajului înaintașilor, formarea afinității emotive și a conștiinței de identitate</i>. Utilizarea cunoștințelor însușite în mod <i>construtiv</i>. Formarea aptitudinilor de <i>conviețuire și colaborare</i>,</p>
---	---	--	--

<p>Relevarea sentimentului de <i>satisfacție</i> în îmbogățirea cunoștințelor.</p> <p>Învățătorii să transmită cunoștințe legate de <i>tehnologiile moderne</i> (mai simple) și de <i>materialele digitalizate</i>.</p> <p>Utilizarea informațiilor în situații diverse.</p>			<p>de <i>aplanare a conflictelor</i>, de <i>solidaritate</i>, de <i>făptuire</i> individuală și plină de <i>răspundere</i>.</p>
--	--	--	---

2. Gândire critică

Anii 1-4	Anii 5-6	Anii 7-8	Anii 9-12
<p>Înțelegerea interacțiunii dintre păstrarea tradițiilor și crearea celor noi, salvarea valorilor și crearea noilor valori. Problematika toleranței. Drepturile și obligațiile copilului în trecut și azi. Descoperirea înțelepciunii</p> <p>populare în proverbe și zicători. Norme de conduită și de etichetă în viața tinerilor de azi.</p> <p>Caracterizarea eroilor din povești, sub aspectul acuzării și apărării lor. Argumente în scopul susținerii părerii personale.</p> <p>Înțelegerea îmbinării elementelor fictive și reale în povești. Argumente pentru acceptarea divergențelor.</p>	<p>Întrebări formulate individual în legătură cu temele abordate.</p> <p>Recunoașterea specificului comunității române, înțelegerea dezvoltării sale istorice. Recunoașterea obiectelor tradiționale în atlasul etnografic, în casele-muzeu și în muzee. Poezia populară, poezia cultă (asemănări, deosebiri). Oglindirea valorilor universale, naționale și locale în poveștile populare române. Caracterizări cu spirit critic.</p>	<p>Întrebări formulate individual în legătură cu cunoștințele de geografie și de istorie. Argumente pentru formularea de păreri despre evenimente și personalități istorice.</p> <p>Adunarea de argumente și de contraargumente la dezbateră</p> <p>unei teme actuale.</p> <p>Caracterizarea comunităților de tip <i>endogam</i> și <i>exogam</i>.</p> <p>Înțelegerea diferenței dintre modul de viață al comunităților izolate și al celor deschise.</p> <p>Recunoașterea schimbărilor survenite în datini.</p> <p>Recunoașterea unor motive similare în <i>poezia populară românească</i> și în cea a maghiarilor.</p> <p>Recunoașterea stilurilor în arhitectura localităților cu populație mixtă. Rolul cunoștințelor geografice, istorice etnografice și de limbă în formarea conștiinței. Înțelegerea noțiunilor de bază: <i>minoritate - majoritate</i>, <i>limbă națională - limbă maternă</i>. Rolul organizațiilor sociale, culturale și profesionale în <i>formarea identității conștiente</i>.</p> <p>Formarea părerii personale în legătură cu evenimentele din viața naționalității.</p>	<p>Orientări în literatura de specialitate modernă (selecționarea informațiilor esențiale). Îmbinarea și aplicarea simultană a cunoștințelor din domeniile geografiei, istoriei, religiei, etnografiei, artei și filologiei.</p> <p>Cunoașterea teoriilor diverse cu privire la formarea poporului român și a limbii române.</p> <p>Formarea părerii proprii cu o <i>viziune critică</i>.</p> <p>Prezentarea pe hartă a țărilor și regiunilor a căror populație, etnii, minorități vorbesc limbi neolatine.</p> <p>Descoperirea relației <i>cauză-efect</i> în decursul <i>conviețuirii popoarelor române și maghiar</i>. <i>Interacțiunile</i> diverselor arte în oglinda operelor. Aplicarea cunoștințelor <i>interdisciplinare</i>, înțelegerea și prezentarea relațiilor dintre <i>științe și arte</i>. <i>Metamorfozele tradițiilor și datinilor</i> românilor din Ungaria.</p> <p>Descoperirea cauzelor care au dus la schimbarea datinilor. Caracterizarea comunităților <i>endogame</i> și <i>exogame</i>. Prezentarea esențialului în rolul profesiunilor și religiilor.</p> <p>Explicarea <i>simbolurilor profane și sacre (rituri de trecere, sărbători)</i>. Păreri personale despre trecutul și prezentul românimii, idei</p>

		despre viitorul ei. Rolul familiei, al școlii, al organelor de <i>mass-media</i> în păstrarea limbii și în formarea identității. Părerii personale despre <i>bilingvism</i> , despre cauzele pierderii prestigiului limbii minoritare; colectarea de <i>argumente pro și contra</i> . Înțelegerea corelației dintre istoria culturilor. Analizarea comportamentului liderilor, al comunității minoritare, al instituțiilor. Utilizarea critică a surselor de informație.
--	--	--

3. Comunicare

Anii 1-4	Anii 5-6	Anii 7-8	Anii 9-12
<p>Convorbire cu părinții, cu bunicii despre vremurile de odinioară, despre viața strămoșilor. Formularea limpede a părerilor (în scris și oral) privind oricare ramură a cunoștințelor. Prezentarea orală a unor creații folclorice. <i>Povești dramatizate</i> și datini. <i>Dare de seamă</i> orală privind activitatea de culegere individuală. Exersarea dansurilor și strigăturilor. Lucrări în scris (<i>compuneri</i>) despre un erou sau o personalitate istorică. Desene și confecționarea unor obiecte de artă populară. Aplicarea tehnicii meșteșugărești. Cunoștințe de bază legate de folosirea tehnologiilor moderne.</p>	<p><i>Interviuri</i> (pe baza unor puncte de vedere stabilite în prealabil) cu un interlocutor mai vârstnic. Dezbateră, cu argumente obiective, a unor teme legate de cultura populară. <i>Compuneri</i> despre obiceiuri populare însemnate. <i>Dare de seamă</i> orală despre munca de culegere, efectuată individual. <i>Dramatizarea</i> unor obiceiuri, evenimente. Pregătirea unor modele, machete desene. Expoziție din obiectele culese de elevi sau din lucrările lor (desene, jucării, fotografii). Culegerea materialului necesar unui proiect, menit să fie elaborat de întreaga clasă. Planificare, sistematizare, prelucrare cu ajutorul profesorului. Elaborarea unor <i>referate</i>, <i>expuneri</i>. Însușirea cunoștințelor prin intermediul <i>internetului</i> (date, imagini).</p>	<p>Convorbire despre <i>condiția de naționalitate</i>, despre <i>relația</i> dintre <i>minoritate-majoritate</i>, despre cauzele pierderii prestigiului limbii române. <i>Interviuri</i> cu interlocutori mai vârstnici, cu etnografi, cu folcloriști. Pregătirea și ilustrarea unui proiect (cu ajutorul profesorului). Desene despre teme legate de folclor. Expunerea orală (sau) în scris a corelației dintre istorie, societate și cultură. Convorbire despre materialele digitale. Elaborarea unei <i>prezentări</i>, respectând îndrumările profesorului.</p>	<p>Scurte <i>prelegeri</i>, <i>expuneri</i> în scopul de a provoca discuții despre teme legate de diversele ramuri ale științei (<i>geografie, istorie, etnologie, filologie</i>). Întocmirea unei <i>bibliografii</i> cu privire la temele amintite mai sus). Întocmirea unui <i>proiect</i>, având ca <i>subiect istoria culturii, tradițiile și obiceiurile populare ale românilor din Ungaria</i>. Activitate individuală de <i>culegere</i>. (Vezi partea 1 Prelucrarea informațiilor). <i>Expuneri</i> în scopul de a provoca discuții despre cunoștințele de <i>drepturi cetățenești</i>, precum și despre <i>problema limbii și a identității</i>. Analiza orală și în scris a izvoarelor, a publicisticii, a scrierilor literare. <i>Interviuri</i> cu etnografi, artiști, interlocutori vârstnici. <i>Reportaje</i> despre evenimentele culturale ale românilor. Părerii personale despre <i>emisiunile Tv și radio</i> transmise pentru spectatori și ascultătorii de naționalitate. Obiceiuri populare ale românilor, privind dansul și jocurile dramatice. Rolul revistei,</p>

			radioului, echipei teatrale și de dans a școlii în vederea salvării, respectiv creării valorilor. Transmiterea valorilor prin expoziții și diferite programe culturale. Elaborarea unui material de prezentare, utilizând laptopul (în grup), tabla digitală (în clasă), în școală ori în comunitatea românească).
--	--	--	--

4. Orientare în spațiu și timp

Anii 1-4	Anii 5-6	Anii 7-8	Anii 9-12
<p>Folosirea corectă a expresiilor în limba română referitoare la proporționarea timpului: minut, oră, zi, săptămână, lună, an.</p> <p>Însușirea unor expresii legate de precizarea timpului: în copilărie când am învățat să umblu și să vorbesc; când am devenit școlar, odinioară când bunicii mei erau copii;</p> <p>când strămoșii noștri arau cu plug; când străbunicile torceau și țeseau; când înaintașii purtau costum popula și călătoreau cu căruța, cândva; demult; în trecutul apropiat; Prezentarea în ordine cronologică a activității unor etnologi, prozatori, poeți,</p>	<p>Îmbogățirea expresiilor legate de proporționarea timpului: an, decenii, generații, înainte de Hristos (f. H.), după nașterea lui Hristos (d. H.) Munții și apele (harta).</p> <p>Cunoașterea diferitelor provincii cu ajutorul hărții. Situatia marilor orașe din România. Vizionarea caselor memoriale ale personalităților</p> <p>remarcabile (prozatori, poeți, artiști plastici, compozitori). Muzeele satului, muzeele etnografice, casele-muzeu ca locuri de păstrare a valorilor. Transmiterea valorilor materiale și spirituale ale românilor pentru generațiile viitoare.</p>	<p>Orientare în spațiu și în timp cu ajutorul atlasurilor de geografie și de istorie (eveniment, loc, timp). Localitățile populate și de români în zona limitrofă graniței maghiaro - române (folosirea hărții).</p> <p>Cunoașterea regiunii dintre Crișuri și Mureș.</p> <p>Înființarea celor mai importante instituții ale românilor din Ungaria (loc, timp).</p>	<p>Periodizarea istoriei românilor (de la începuturi până în prezent). Istoricul românilor din Ungaria (consemnarea diferitelor perioade; de pildă: perioada premergătoare sec. al XVIII-lea, epoca dominației turcești, sec. al XVIII-lea, perioada recolonizării). Pe urmele trecutului (cu folosirea hărții). Cercetarea diacronică a limbii: etimologia numelor de familie și de localități. Folosirea grafului bihorean și crișean-mureșean. Comunități tradiționale și moderne, trecut și prezent, tradiție și inovație. Județele țărilor învecinate (harta). Analizarea situației românilor din Ungaria pe baza datelor de recensământ (diagrame, statistici, date).</p>

5. Elementele -cheie ale conținutului

Anii 1-4	Anii 5-6	Anii 7-8	Anii 9-12
<p>Cunoștințe de bază despre istoria și limba poporului român.</p> <p>Cunoașterea vieții și activității câtorva oameni de seamă (poeți, prozatori, dramaturgi, inventatori și personalități istorice).</p> <p>din veacurile trecute ori din zilele noastre, de dincoace ori de dincolo de hotare. Să vadă în acești oameni de</p>	<p>Să-și îmbogățească treptat cunoștințele legate de diferitele provincii istorice și de zonele geografice ale României.</p> <p>Să cunoască câteva povestiri fabuloase, legende din istoria poporului român și din geografia acestei țări. Să studieze cât mai profund vreun eveniment istoric „delimitat” în spațiu și în timp (de pildă: rolul lui</p>	<p>Îmbinarea cunoștințelor istorice, geografice și de istorie culturală.</p> <p>Cunoașterea zonelor geografice și a centrelor de cultură și civilizație românească.</p> <p>Să cunoască simbolurile specifice ale României în oglinda câtorva legende. Istoricul unei localități populate de români din Ungaria (de la venirea lor</p>	<p>Locul României în Europa și în lume.</p> <p>Centrele turistice. Peisaje, epoci, figuri în creațiile de artă și în cele științifice.</p> <p>Prezentarea integrată a cunoștințelor legate de geografie istorie istoria religiilor și a artelor. Studiarea unui „fragment” istoric delimitat în spațiu și</p>

<p>geniu un <i>model pozitiv</i>, de o noblete spirituală. Să înțeleagă că <i>strămoșii</i> noștri <i>au trăit și au gândit altfel</i> ca generațiile de azi. Cunoașterea unor mari <i>evenimente și personalități istorice</i>. Cunoștințe de bază despre <i>istoria, tezaurul etnografico-folcloric, viața de cult și limba</i> românilor din Ungaria.</p> <p>Copilul și <i>obiceiurile vechi și noi</i>. Descoperirea valorilor locale și a mediului înconjurător.</p>	<p><i>Ștefan cel Mare în evoluția culturii românești</i>. Să studieze evenimentele mai importante ale <i>românimii din Ungaria</i> (de pildă: <i>perioada de recolonizare</i>). Creionarea portretului spiritual al câtorva personalități române din Ungaria. Îmbogățirea cunoștințelor despre <i>trecutul și prezentul</i> românilor din Ungaria (<i>modul de trai, meșteșuguri, portul popular, mâncărurile tradiționale</i>). Amplificarea cunoștințelor legate de <i>obiceiurile și tradițiile</i> românești. Descoperirea <i>valorilor locale</i> și ale mediului geografic.</p>	<p>pe aceste meleaguri până în zilele noastre. Să cunoască cele mai importante tendințe național- culturale. Rolul și <i>misiunea</i> unor <i>personalități</i> remarcabile ale românimii din Ungaria. <i>Instituțiile culturale</i> române și presa în limba română. <i>Conviețuirea</i> naționalităților.</p> <p><i>Interacțiunile</i> obiceiurilor maghiare și române. Tendința de <i>descifrare a sensurilor</i> ascunse ale obiceiurilor. <i>Casa în trecut și azi</i>. <i>Familia de odinioară</i> și cea de <i>azi</i> (conviețuirea generațiilor), împărțirea rolurilor. Cunoștințe de bază legate de <i>politica minoritară</i>.</p>	<p>în timp: <i>influențele</i> curențelor și stilurilor europene asupra culturii române (vezi: <i>influențele iluminismului european și gânditorii Școlii Ardelene</i>). Particularitățile comunităților <i>endogame</i> și <i>exogame</i>. <i>Rolul religiei</i> și al <i>bisericii</i> în cultura românilor. Cercetări profunde asupra problemei <i>limbii</i> și a <i>identității</i>.</p> <p><i>Influențe reciproce</i> în cultura populară românească și maghiară, precum și în a naționalității. Urmărirea cu atenție a <i>transmisibilității obiceiurilor</i>. Descifrarea simbolurilor <i>sacre și profane</i> (de exemplu: în riturile de trecere). <i>Viața și statutul</i> minorităților în Ungaria de azi și în Europa. Orientare în cunoștințele de <i>politică minoritară</i>. Evocarea <i>locului natal</i> în creațiile poezilor, prozatorilor și artiștilor plastici români din Ungaria de azi.</p>
---	---	---	--

6. Autoportret, autocunoaștere, identitate

Reflecții pe baza unor întrebări

Anii 1-4	Anii 5-6	Anii 7-8	Anii 9-12
<p>Elevii să aibă prilejul de meditare asupra următoarelor întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cine sunt eu? - Prin ce <i>seamăn cu colegii</i> mei de școală, de o vârstă cu mine? - Ce fel de <i>însușiri interioare și exterioare</i> am eu? - Cu ce fel de <i>aptitudini</i> sînt înzestrat(ă)? - Cum sunt <i>părinții și învățătorii</i> mei <i>ideali</i>? - Cu cine aș dori să <i>seamăn</i>? De ce? 	<p>Elevii să aibă prilejul de meditare asupra următoarelor întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cine e <i>român</i>? Cine e <i>maghiar</i>? Cine e german, sârb ori slovac? - Ce fel de <i>naționalități</i> trăiesc în <i>Ungaria</i> și în <i>România</i>? - Cum pot să <i>conviețuiesc</i> diversele culturi, religii, popoare, minorități? - Prin ce <i>semănăm</i> și prin ce <i>diferim</i> unii de alții? - Ce înseamnă pentru mine să fiu <i>român din Ungaria</i>? 	<p>Elevii să aibă prilejul de meditare asupra următoarelor întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - În ce măsură cunosc limba, <i>obiceiurile, tradițiile</i> și <i>religia</i> comunității căreia îi aparțin? - Ce înseamnă pentru mine <i>rădăcinile</i>? - Ce înseamnă pentru mine: <i>patrie, pămînt natal, țară-mamă, Europa și lumea mare</i>? - Câte <i>identități</i> poate să aibă un om? - Ce înseamnă <i>bilingvismul</i>? 	<p>Elevii să aibă prilejul de meditare asupra următoarelor întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sunt capabil(ă) ori nu să meditez asupra problemelor de <i>autocunoaștere (identitate, autodefinire)</i>? - Care este <i>menirea mea</i> pe acest pământ? (<i>rolul, țelul vieții</i>)? - Am destulă <i>voință</i> pentru înfăptuirea idealurilor mele? - Ce cred eu despre <i>rostul vieții</i> omului? - În ce măsură mă preocupă

<p>- Ce înseamnă faptul că sunt <i>de naționalitate română</i>?</p>	<p>- Prin ce mă deosebesc de alți cetățeni? - Cine au fost înaintașii mei? - De unde se trag? - Ce limbă au vorbit? - Cu ce s-au ocupat? - Cum au trăit, au sărbătorit, cum era <i>portul</i> lor <i>popular</i>? - De ce religie au fost? - De ce se schimbă <i>modul de gândire</i> a diferitelor generații? - Există ori nu un <i>dialog</i> viu între diferitele generații?</p>	<p>- În ce măsură dispun de-o <i>afinitate emotivă</i>, legată de moștenirea culturală a înaintașilor? - În ce măsură contribuie <i>familia, școala, biserica, mass-media</i> la supraviețuirea românimii din Ungaria? - Particularități personale: <i>autonomie proprie, punctualitate, colaborare, tolerarea monotoniei, curiozitate, receptivitate, sensibilitate, generozitate, amabilitate, pretenția de dezvoltare a aptitudinilor.</i></p>	<p>calitatea morală a existenței umane (coordonatele <i>etice și estetice</i>)? - Ce înseamnă pentru mine: <i>dragostea, fericirea, speranța, etica, frumosul, bunătatea, credința, armonia, autonomia, calitatea vieții, respectarea datinilor, decența, cinstea,</i> satisfacția artistică, demnitatea umană, iubirea de profesie, toleranța, empatia? - În ce măsură e relevant pentru mine: = <i>deschidere pentru diversele culturi,</i> = <i>valorile morale și intelectuale, spiriul întreprinzător, indulgența planificarea, organizarea, distribuirea activităților, spiritul autonom, aptitudinile de aplanare a conflictelor, gândire pozitivă, manifestare individuală,</i> <i>cunoașterea limitelor proprii, conștiință, gândirea sintetică, autocontrolul, simțul, estetic, știința umană, conduita de cetățean activ, universul de cultură, conștiința colectivă, activitatea culturală și publică desfășurată pentru supraviețuirea minorității, utilizarea competențelor digitale în cimentarea relațiilor interumane, soluționarea problemelor administrative, încrederea în puterea științei; pretenția de învățare până la capătul vieții?</i></p>
---	---	---	--

Conținuturi de cultură generală

Clasele 1-4

1. *Românii din Ungaria (localități în care trăiesc și e români)*
2. *Limba română*
Dialecte. Graiuri.
3. *Viața comunităților de la țară.*

Casa de locuit și împrejurimile acesteia. Ocupații vechi și unelte de muncă. Îmbrăcămintea Mâncăruri tradiționale.

4. *Obiceiuri populare românești noi și vechi, (de ex. sărbători de primăvară și de iarnă)*
5. *Cântece și jocuri preferate ale copiilor. proverbe și zicători, ghicitori.*
6. *Povestitori români din Ungaria (Vasile Gurzău, Gheorghe Simonca, Mihai Purdi).*
7. *Confecționarea jucăriilor. Jucării în trecut și în zilele noastre. Jucării creative cu diferite obiecte.*

Clasele 5-6

1. *Cele mai importante evenimente din istoricul românilor din Ungaria.*
2. *Personalități remarcabile ale românilor din Ungaria.*
3. *Despre trecutul și prezentul românilor din Ungaria. (modul de trai, ocupații, port popular, bucătăria populară, obiceiuri și tradiții).*
4. *Localități unde au trăit și români din Ungaria. Valori culturale.*

Clasele 7-8

1. *Centere de cultură și civilizație românească.*
2. *Istoria localităților românești din Ungaria.*
3. *Rolul și importanța personalităților renumite ale românilor din Ungaria.*
4. *Instituții culturale românești și presa în limba română.*
5. *Cunoștințe de bază legate de politica minoritară.*

Clasele 9-12

1. *Geografia României.*
- 1.2. *Așezarea geografică a României.*
- 1.3. *Provincii istorice și ținuturi geografice în România. Legende care se leagă de istoria și de geografia României.*
- 1.4. *Peisaje, epoci, figuri în creațiile de artă și în cele științifice.*
- 1.5. *Așezarea geografică a localităților din jurul frontierei româno-maghiare.*
2. *Istoria Românilor.*
Formarea statelor românești. Amenințarea turcească. Epoca renașterii naționale. Formarea statului modern. România după Primul Război Mondial. Efectele celui de-al Doilea Război Mondial. Dictatura comunistă. Schimbarea regimului din România.
- 2.1. *Istoria românilor din Ungaria.*
Periodizarea istoriei românilor (de la începuturi până în prezent). Istoricul românilor din Ungaria (consemnarea diferitelor perioade; de pildă: perioada premergătoare sec. al XVIII-lea, epoca dominației turcești, sec. al XVIII-lea, perioada recolonizării).
Instituții culturale, școala, învățământul, presa în limba română. Viața culturală în a doua jumătate a secolului al XX-lea.
3. *Cunoștințe de politică minoritară.*
Cunoștințe despre drepturile minoritare, și drepturile cetățenești.
4. *A román nyelv*
Limbile neolatine. Limba literală. Dialecte, graiuri.
Graiurile bihorean și crișean-mureșean.
5. *Rolul religiei și al bisericii în cultura românilor.*
6. *Cultura populară a românilor din Ungaria.*
Familia de tip tradițional.
Ocupații străvechi. Casa de locuit. Bucătăria populară. Mâncăruri speciale. Sărbători calendaristice, obiceiuri populare. Muzică și dansuri populare.
7. *Locul României în Europa și în lume.*
8. *Exprimarea locului natal în creațiile scriitorilor români din Ungaria.*

G) RUSZIN NEMZETISÉGI OKTATÁS

1. Ruszin nyelv és irodalom

(Nyelvoktató oktatási forma)

1. Fejlesztési feladatok

2. Beszédértés

Hallott szöveg értése. Értő hangos és néma olvasás. A rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegének megértése Olyan mondatok és gyakran használt kifejezések megértése, amelyek kapcsolódnak a ruszin közösségi élethez, kultúrájához, szokásaihoz. Olvasási és szövegértési képességek folyamatos fejlesztése.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>A tanár egyszerű szavainak megértése, azok helyes kiejtéssel és hangsúllyal való megisméltése. Eltérések a magyar és a ruszin nyelvi eszközökben.</p> <p>Bemutatkozás, köszönési formák megértése. Illem formák: tegezés, magázás.</p> <p>A nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.</p> <p>Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel</p>	<p>Ruszin nyelv helye más szláv nyelvek között. Ruszin - magyar és magyar - ruszin szótárak bemutatása. Egyszerű mondatok, megértése. Feltett kérdések megértése, azok megválaszolása.</p> <p>Szövegértés a következő témakörökben: lakóhely, iskola, család, otthon, berendezési tárgyak, egészség és életmód, nemzetiségi élet, magyarországi ruszinok hagyományai. Ruszinokról szóló olvasmányok megismerése és megértése</p>	<p>Az ismert témák kommunikációs fejlesztése. (szókincsbővítés, spontán beszéd.) Pl. nemzetiség kulturális élete, sport, család, média, internet, ország ismeret, néphagyományok, híres személyek. A Magyar Rádió és Televízió ruszin nyelvű műsorai által közvetített legfontosabb események és a tanuló érdeklődési köréhez tartozó információk megértése, az erre történő helyes reagálás. Szóbeli üzenetek megértése.</p> <p>Az ország és a Kárpát-medence megismerésére irányuló párbeszéd összeállítása és megértése.</p>	<p>A nemzetiségi önkormányzati tevékenységről, nemzetiségi törvényről, fiatalok helyzetéről, vallásokról, az Európai Unióról szóló témakörök szövegeinek megértése. Részvétel a kulturális programokon, irodalmi, képzőművészeti műsorokon. A látottak, hallottak tartalmi megértése, visszaadása a szituációnak megfelelő szókincs használatával.</p> <p>Rövidebb és hosszabb közéleti szövegek olvasása, szövegek feldolgozása megadott szempontok szerint. A tanult témakörökhez kapcsolódó információk felismerése és megértése rádió és tv műsorokban.</p>

2. Beszédkészség

Részvétel az ismerős, mindennapi témáról szóló beszélgetésekben, vitákban. Véleménynyilvánítás, saját gondolat, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédsituációnak megfelelően egyszerű és összetett mondatokban.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Egyszerű kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása helyes ejtéssel. Köszönés, köszöntés, bemutatkozás, kérés, udvarias megszólítás elemeinek ismerete és alkalmazása, valamint helyzet gyakorlatok.</p> <p>Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása, helyes ejtéssel.</p> <p>A ruszin gyermekirodalom műveinek (versek, dalok) memorizálása előadása.</p>	<p>A tantervi tematikához kapcsolódó képek alapján kérdések megfogalmazása, azok megválaszolása. Látott személyek, tárgyak, cselekvések megnevezése. Szókincs gyarapítása, szinonimák használata. Olvasott szöveg lényegének összefoglalása 2-3 mondatban. Egyszerű kérdések és válaszok alkotása helyes szórenddel</p> <p>Egyszerű párbeszéd folytatása</p> <p>Dalok, versek, mesék, memorizálása és előadása</p>	<p>Részvétel az ismerős, mindennapi témáról szóló beszélgetésekben, vitákban felkészülés nélkül. Aktív szókincs gyarapítása. Élménybeszámolás egyszerű, összefüggő mondatok alkalmazásával. Egy-egy tanult témához tartozó kérdéstről véleménynyilvánítás, önálló fogalmazás. Párbeszéd folytatása. Szépirodalmi mű művek előadása helyes kiejtéssel.</p>	<p>Párbeszéd és vélemény kifejtése a következő témakörökkel kapcsolatban ruszin nemzetiség élete, hagyományok, híres személyek, kultúra. Kiselőadás készítése, annak bemutatása tanórán. A híres ruszinok műveinek megismerése. Folyékony beszélgetés mindennapi témákról iskolatársakkal. Vitákban saját véleményének részletes kifejtése, indoklása. Mások véleményének meghallgatása, megértése és elfogadása. Történetek elmesélése.</p> <p>Élményt adó szereplés (daléneklés, versmondás, előadás) a ruszin nemzetiségi rendezvényeken.</p>

3. Olvasásértés

Ismert hétköznapi témákkal kapcsolatos szövegek megértése Az olvasott szövegben lévő információk megértése, a szöveg lényegének kiemelése. A tanulók aktív és passzív szókincsének gyarapítása. Rövid irodalmi művek elemzése

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Hangos olvasás, jó kiejtéssel és hangsúlyozással. A tanult szavak felismerése. Egyszerű mondatok (reklám, feliratok) megértése. A megértés visszajelzése szóban, Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása Ruszin irodalom 1: Cirill és Metód legendának és cirill betűk történetének</p>	<p>Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása. Rövidebb szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása.. Tematikus szövegek olvasása. A folyékony, helyes, kifejező olvasás fokozatos elsajátítása és megfelelő használata szövegfeldolgozáskor.</p>	<p>Ismert hétköznapi témákkal kapcsolatos nyelvileg összetettebb szövegek lényegének, illetve benne lévő információk megértése. Ruszin irodalmi alkotások (vers, elbeszélés) olvasása, azok értelmezése, megfogalmazása. Különböző vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése,</p>	<p>Aktív szókincs bővítése. Különböző olvasott vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok felismerése, vélemény megfogalmazása írásban és szóban. Ruszin irodalom: A 19. - 21. századi ruszin történelmi és irodalmi alkotások olvasása. Az írók szerepének felismerése a ruszinok nemzeti</p>

ismertetése. Rövid irodalmi szövegek (mesék, gyermekversek, történetek) olvasása, lényegének felismerése.	Rövid irodalmi szövegek (mesék, gyermekversek, történetek) önálló olvasása	vélemény megfogalmazása szóban. A XVI.- XVIII. sz. ruszinokról szóló történelmi és irodalmi szövegek ismertetése, megértése. Tematikus szövegek olvasása.. Elektronikus források használata ,ruszinok létevel kapcsolatos cikkek olvasása. Szókincs gyarapítása.	identitástudatának felébresztésében. Rövid irodalmi művek elemzése. A jelenkor problémáival foglalkozó újságcikkek olvasása, azok értelmezése.
--	--	--	---

4. Írás

Megfelelő írástechnika elsajátítása, íráskészség fejlesztése. Esztétikus íráskép. Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözlét, üzenet, vázlatkészítés, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Kreatív írás. Élménybeszámolók, események, jellemzések írása, különféle közlésfajták alkalmazásával.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A cirill ABC bemutatása, és a ruszin ábécé ismertetése. ABC írás gyakorlása. Mondatok, rövid összefüggő írott és nyomtatott szövegek másolása. Egyszerű írásbeli feladatok (pl. szavak alkotása megadott betűkkel, mondatalkotás adott szavakkal. Rövid szavak diktálás utáni hibátlan leírása. Család, lakóhely leírása pár mondatban.	Nyelvtan: szófajok ismertetése. A ruszin és magyar nyelvtani eltérések megértése. Olvasott történetek, mesék leírása néhány mondatban. A felolvasott szöveg alapján rövid feljegyzés készítése. A tanult nyelvhelyességi szabályok betartása. Levéliírás, rövid történetek leírása. Egyszerű nyomtatvány kitöltése. Egyszerű szövegek írása (pl. levél, képeslap, e-mail, sms). Vázlatkészítés tanári irányítással. Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához. Nyelvtanilag helyes írásra való törekvés.	Olvasható íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus füzetvezetés Egyszerű szövegek írása (pl. levél, képeslap, e-mail, sms). Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megfogalmazása írásban a következő témakörökkel kapcsolatban: család, oktatás, kultúra, nemzetiségi és emberi jogok rendszere, hírközlés, ruszinok története, ruszin települések. Szótárhasználat segítségével egyszerű szövegek fordítása a tanultak alapján. Ismerkedés különböző információhordozókkal (pl. vizuális, aaudiovizuális, elektronikus: internet, CD-ROM).	Összefoglaló szövegek, önéletrajz, jegyzetek, hivatalos levelek írása, megfelelő formában. Szövegszerkesztési módszerek továbbfejlesztése, Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. párbeszéd írás, dramatizálás). Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra Szövegek fordítása. A nyelvtani szabályok tudatos alkalmazása az írásbeli szövegalkotásban. Olvasott szövegek megfogalmazása. Hivatalos levelek, feljegyzések írása. Cikkek fordítása magyar-ruszin, ruszin-magyar szótár segítségével. Az olvasott irodalmi alkotások lényegének összefoglalása írásban. Rövid cikk írása egy irodalmi vagy kulturális műsorról, nyelvhelyességi szabályok betartásával. Önéletrajz írása.

Közműveltségi elemek

1-4 Évfolyam

1. Beszédértés

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
 - Megfelelő hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
- 1.2. Beszédfejlesztés. Szóbeli szövegek megértése és alkotása.
 - Verbális és nem verbális eszközök.
 - Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás.
- 1.3. Memoriterek szövegű tolmácsolása.

2. Beszédkészség

- 2.1. Egyszerű kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása nemzetiségi nyelven.
- 2.2. Párbeszéd folytatása kortársaival és a felnőttekkel.
- 2.3. Önbizalma, beszédbátorsága fokozatos növekedése.
- 2.4. Szókincs gyarapítása.
- 2.5. Memoritereket: verseket, dalokat, kiolvasókat és mondókákat, játékokat szövegű megjelenítése.

8 gyermek- és népdal ismerete, 3 gyermekjáték, 5 gyermek vers

A ruszin szerzők művei: Kercsa Tamara, Kercsa Igor, Popovics Sándor, Hattinger-Klebásko Gábor, Lyavinecz Mariann.

3. Olvasásértés

- 3.1. Szövegértés.
 - A szavak és, a szövegek pontos, kifejező olvasása
 - Az olvasott szövegben lévő információk megértése, a szöveg lényegének kiemelése.
- 3.2. Nemzetiségi léttel kapcsolatos szövegek olvasása.
- 3.3. Olvasás közben passzív és aktív szókincs gyarapítása.
- 3.4. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel

4. Írás

- 4.1. Az írás jelrendszerének megismerése.
 - Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 4.2. Egyszerű írásbeli feladatok elvégzése. (szöveg másolása, diktálás utáni leírása)
- 4.3. Rövid szöveg írása, jellemzés, levél; a mindennapi élet tájékoztató szövegei (*használati útmutató, értesítés, meghívó, hirdetés, sms, e-mail*).
- 4.4. Olvasható íráskép.

5-8. Évfolyam

1. Beszédértés

- 1.1. A hallott szöveg, alapvető információk hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek) megértése.
- 1.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel

2. Beszédkészség

- 2.1. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd nemzetiségi nyelven ismert témában.
- 2.2. Részvétel az ismerős, mindennapi témáról szóló beszélgetésekben, vitákban társaival.
- 2.3. Információk megértése. Kérdések, válaszok érthető kifejezése.

10 dal, 10 vers 5 gyermekjáték ismerete a ruszin és magyar szerzők műveiből.

Szerzők: Hattinger-Klebasko Gábor, Kerca Tamara, Kerca Igor, Popovics Sándor, Petrovci Iván, Krajnyak Frantisek, Giricz Vira.

3. Olvasásértés

- 3.1. Szövegek pontos, kifejező és értelmező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. A szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése,
- 3.3. Néma, vagy hangos, értő olvasás helyes használata.
- 3.4. Adatok visszakeresése az olvasott szövegben.

4. Írás

- 4.1. A cirill betűk alapos ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák
- 4.3. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megfogalmazása írásban a hétköznapi témákban.
- 4.4. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, írásképp.

9-12. Évfolyam

1. Beszédértés

- 1.1. A hallott szöveg, elhangzott kérdések, utasítások, kérések, információk hallás utáni megértése.
- 1.2. A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és megértése rádió és tv műsorokban.
- 1.3. Nemzetiségi programokon elhangzott szövegek értése.

2. Beszédkészség

- 2.1. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd (helyes hangképzés).
- 2.2. Véleménynyilvánítás, saját gondolat, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédhelyzetnek megfelelően egyszerű és összetett mondatokban.
- 2.3. Folyékony beszélgetés mindennapi témákról iskolatársakkal.
- 2.4. Kiselőadás készítése, annak bemutatása tanórán, megfelelő szókincs használattal.
- 2.5. Memoriterek, szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.

Memoriter: dalok 15 gyermek- és népdal ismerete, 10 vers ismerete.

A ruszin irodalom képviselőinek művei:

Magocsi P. Róbert „Hazánk és Kárpáti ruszinok történelme”

Szocska-BorzsaVIN Vaszilij. „Zázvonélé v szeli na vecsirnyu”

Káprály Mihály „Skolná chroniká Csinágyová”

Petrovcij I. „Jsze-esze”

Petrovcij I. „Kárpátszke lita”

Krajnyak Frantisek „Görög katolikus katechizmus”

S. Benedek András „A gens fidelissima: a ruszinok.”

Giricz Vira „Ruszin társalgás”.

3. Olvasásértés

- 3.1. A hangos és néma olvasás stratégiáinak (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) ismerete.
- 3.2. Szövegelemzési eljárások ismerete.
- 3.3. A szövegtartalom tömör reprodukálása.
- 3.4. Szövegértési stratégiák (szó szerinti, értelmező, kritikai és kreatív) különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.
- 3.5. Szövegek stíluselemei és retorikája

4. Írás

- 4.1. Az írás jelrendszerének ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák, nyelvtani ismeretek.

- 4.3. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
 4.4. Esztétikus íráskép
 4.5. Megfelelő írástechnika elsajátítása

1.2. Ruszin népismeret

(Valamennyi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Ismeretszerzés a Magyarországon élő ruszin nemzetiség korábbi életéről idős emberek elbeszélése alapján, képek megfigyeléséből, valamint olvasott szövegekből. Kulcsszavak keresése szövegben. Saját családfa készítése.</p> <p>Információk gyűjtése a ruszin nép történetéről családból és történelmi olvasmányokból.</p> <p>A ruszin zászló, címer, himnusz ismerése.</p> <p>Ismeretszerzés a ruszin építkezési formákról (pl. tornácos házak, fatemplomok), a ruszin népviseletekről.</p> <p>Ismeretszerzés a ruszin hagyományokról. A ruszin nyelv kifejezéseinek megfigyelése otthon és az iskolában. Népdalok, vallási dalok, mondókák, mesék, találós kérdések, népi játékok, közismert közmondások,</p> <p>legendák. gyűjtése ruszin falvakban. Ősi ruszin ételek elnevezése, egyszerű ételreceptek gyűjtése. Néhány rövid ruszin mese megismerése. Ruszin meséken keresztül az elődök kultúrájának megismeréséhez való kedv felébresztése. A hagyományokhoz</p>	<p>Ismeretek szerzése a szláv népek múltjáról vándorlásuk útvonaláról a vándorlók életkörülményeiről. Kitekintés a Szlovákiában, Kanadában, Lengyelországban, Romániában, Szerbiában, Horvátországban, Moldáviában, Ukrajnában élő ruszinok földrajzi elhelyezkedésére. A ruszinok népszokásai. A szöveg-ponás mintáinak megfigyelése. A helyi hagyományos mesterségek gyűjtése. Kántálás (karácsony), pászka szentelés (húsvét) népszokásai régen és ma. Népdalok, néptáncok, versek elemző összehasonlítása. A szülőfalu régi utca- és dűlőneveinek gyűjtése. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben</p> <p>Ünnepi szokásokról anyag gyűjtés és rendszerezés.</p> <p>A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben</p>	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, író-olvasó találkozókból, tárgyak, épületek (tájházak, fatemplomok), híres ruszin festőművészek képeinek, közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből (MR és MTV ruszin nemzetiségi adásaiból). A legfontosabb ruszin írók, költők műveinek megismerése.</p> <p>A kárpátaljai ruszin régiók irodalmának megismerése. A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>Információk gyűjtése a Duchnovics A. a ruszin himnusz és a szózat szerzőjének munkásságáról, Hodinka A. akadémikus műveiről, a magyarországi ruszinok lakóhelyeiről, életmódjukról, ünneplési és vallási szokásokról. könyvtárban, médiatárban, múzeumokban, interneten. A gyűjtött adatok felhasználása bemutatók végrehajtásánál. Magyarországon élő ruszinokról legendák</p>	<p>Tájékozódás a ruszin művészetben, történelemben és irodalomban. A nyelvtudás és az identitástudat összefüggésének felismerése. A témával kapcsolatos írások, filmek megtekintése, könyvek olvasása. Művek elemzése. Kiselőadás tartása magyarországi ruszinok kulturális életéről, saját tapasztalatok bemutatásával. Betekintés a történelmi múltba. A nemzetiségek együttélése, egymásraultaltsága a háborúk idején. A ruszinok történelmi szerepének felismerése. Nemzetiségek élete és helyzete ma Magyarországon és az Európában. Aktuális nemzetiségpolitikai kérdések tanulmányozása.. Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, tájházakban, múzeumokban, interneten</p> <p>Ismeretszerzés a ruszinok politikai, jogi, kulturális érdekképviselőtéről, az Országos Ruszin Önkormányzat 1999-es megalakulásáról. Egyház és görög katolikus templomok kutatása, művészete elemzése.</p> <p>Az Internet kritikus és</p>

kapcsolódó gyermekversek, képeskönyvek bemutatása. A tanultak felhasználása új feladathelyzetben.	gyűjtése. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben.	tudatos felhasználása történelmi ismeretszerzésre
---	--	---

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Kérdések önálló megfogalmazása a ruszin népszokásokkal kapcsolatban. A magyar és a ruszin szokások összehasonlítása, különbségek felismerése. A ruszin települések nyelvjárási és azok összehasonlítása. Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából. A ruszin hagyományok megismerése játékos formában és hagyományápolás fontosságának felismerése. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről, és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a szláv népek vándorlásával és a hazai ruszinok letelepedésével kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegből, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint. Híres emberek, történelmi személyiségek, hétköznapi emberek jellemzése, szerepük a ruszin nemzetiség formálásában, identitástudat felébresztésében. A magyarországi ruszinok élete régen és ma. A különbségek, változások felismerése és a ruszinság szempontjából sorsdöntő változások megfogalmazása.</p> <p>A fikció megkülönböztetése az igaz történettől.</p>	<p>A nemzetiség (és az anyanemzet) kulturális életének, kiemelkedő eseményeinek elbeszélése. Jelenetek eljátszása különböző szempontokból, részvétel regionális ünnepeken, konferenciákon, kulturális eseményeken. Önálló vélemény és kérdések megfogalmazása a nemzetiség elmúlt és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására. A nemzetiség történelmének, társadalom földrajzának ismerete. A kárpáti ruszinok a magyar fejedelem szabadságharcához való csatlakozásának bemutatása.</p> <p>Véleménynyilvánítás a nemzetiségek együttéléséről. A magyarok és a ruszinok történelmi és kulturális kölcsönhatásainak felismerése. Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására.</p>	<p>Kérdések és vélemény megfogalmazása a ruszin sorsfordulóival kapcsolatban. A különböző korszakok alakjainak, tevékenységének és eszméinek elemzése. Állásfoglalás a különböző, a ruszin nemzetiség sorsát meghatározó nézetekről, cselekedetekről. Az információforrások kritikus kezelése. Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságaira, tájékozottságára, rejtett szándékaira stb. vonatkozóan. Szépirodalmi szövegek, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. Ruszin társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése. Önálló vélemény megfogalmazása a ruszin nemzetiséget érintő, a jövőjét meghatározó nemzetiségpolitikáról.</p> <p>A hazai nemzetiségi és emberi jogi rendszer értékelése. Megalapozott, hiteles nemzetiségkép kialakítása. Naprakész tájékozottság aktuális nemzetiségpolitikai és emberi jogi jelenségekről.</p> <p>A magyarországi és más országokban élő ruszinok kapcsolatrendszerének megismerése, lehetőségeinek felismerése, a fiatalokat érintő kérdések megfogalmazása.</p>

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
---------------	---------------	---------------	----------------

<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Magyarországon lévő ruszin települések és földrajzi adottságainak megismerése a tanórákon és az idősebb személyekkel történő beszélgetésekből. A településen gyűjtött közmondások, dalok, mondókák, versek játékok tanulása. Mások véleményének türelmes meghallgatása</p> <p>Anyaggyűjtés a kárpátjai, szerb, horvát, szlovák, ruszin települések múltjáról és jelenéről. A tanultakkal kapcsolatos helyszínek megtalálása a térképen. Hagyományok felelevenítése. Tojásfestés régi hagyományok szerint. Régi húsvéti és karácsonyi ajándékok, fenyőfadíszek. Rajz készítése húsvéti ünnepéről. Egyes mesetörténete eljátszása. Húsvéti és karácsonyi ünnepekhez kapcsolódó mondókák, dalok tanulása.</p>	<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőlőszóban. Beszélgetés a ruszinok egykori hétköznapjairól. Beszélgetés és vita a ruszin nép gasztronómiai szokásokról. Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétel</p> <p>Rajz készítése a régi konyhai eszközökről. Ételreceptek gyűjtése. A ruszin és magyar ételek összehasonlítása. A ruszin tánc alapelemeinek megismerése. A páros tánc és kőrtánc közötti különbségek felismerése. A ruszin népviselet ruhadarabjainak felsorolása. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása a korábbi és mai ruszin öltözködésről. Betlehemes játékok eljátszása.</p>	<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőlőszóban. A ruszin irodalom szerepe és helye a világban. A legfontosabb ruszin írók műveinek felsorolása. A megismert műveken keresztül a költő, író céljainak, törekvéseinek felismerése, megfogalmazása.</p> <p>Híres ruszin emberekről (HodinkaAi, Varhol,) véleménynyilvánítás. Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása a Magyarországon élő görög katolikus vallású ruszinok életéről. A nemzeti és etnikai nemzetiség, nemzet, anyanyelv fogalmának ismerete. Beszámoló az önálló gyűjtő munkáról a tanórán. Színjátékok előadása az iskolai rendezvényeken.</p>	<p>Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. A vita során véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőlőszóban.</p> <p>A tanult történelmi eseményekkel, eszmékkel és fogalmakkal kapcsolatos kérdések önálló megfogalmazása. Véleményalkotás és vita egy-egy aktuális nemzetiségpolitikai kérdésről. Mások véleményének elfogadása, a tolerancia gyakorlása. Beszámoló készítése a néprajzi kutatómunka eredményeiről. Kiselőadás tartása a ruszin kulturális életéről a ruszin nyelvű sajtó, a rádió- és a tévéműsorok alapján. Önállóan gyűjtött anyagból projektbemutató vagy kiállítás megrendezése.</p>
--	--	---	--

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év. Időmeghatározó kifejezések használata: amikor kicsi (óvodás stb.) voltam, amikor szüleim gyerekek (fiatalok stb.) voltak, amikor nagyszüleim gyerekek stb. voltak, amikor karddal harcoltak stb., nagyon régen. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor,</p>	<p>Időmeghatározás ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. a honfoglalás után, Mátyás uralkodása idején). Krisztus előtt, Krisztus után. Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.</p>	<p>Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Krisztus előtt, Krisztus után. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának</p>	<p>Történelmi korszakok, periódusok nevének használata a történelmi idő tagolására. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p>

<p>most, régebben, nagyon régen.</p> <p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p> <p>Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. Helyszínek modellezése (pl. vázlatrajz, terepasztal, makett).</p>	<p>Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások.</p> <p>Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.</p> <p>Egyszerű térképek másolása kézi munkával. A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen.</p>	<p>ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest.</p> <p>A tanult helyek megkeresése a térképen. Események kapcsolása a tanult helyekhez.</p>	<p>Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása.</p> <p>Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból.</p> <p>Egyszerű térkép-vázlatok rajzolása szöveges információforrások alapján.</p>
--	---	--	---

5. A reflexiót irányító kérdések

<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milyen jellemző tulajdonságai vannak? Miben hasonlítok másokhoz? Miben különbözöm másoktól? - Mire vagyok képes? Mire nem vagyok képes? - Milyen szeretnék lenni? - Miért van szükség szabályokra? - Mit jelent az, hogy ruszinok (vagy más nemzetiségűek) vagyunk? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mi az ember? Miben különbözik az állatoktól? - Miben hasonlítunk mindannyian? Honnan erednek az emberek közötti különbségek? - Miért gondolkodnak másként a különböző életkorú emberek? - Mi mindentől függhet a döntések és tettek megítélése? - Miért vannak szegények és gazdagok? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mit jelent az, hogy minden embert egyenlő méltóság illet meg? - Mit tehet az egyes ember másokért, a közösségért, a rászorulókéért? - Van-e fejlődés a történelemben? - Miért vannak háborúk? - Milyen szerepet játszik a természeti környezet az egyes országok, civilizációk életében? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vannak-e abszolút erkölcsi értékek? - Miért kerülhet ellentmondásba erkölcs és jog? - Milyen útjai vannak az önmegvalósításnak? - Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek? - Milyen értelemben beszélhetünk ok-okozati viszonyokról a történelemben? Van-e történelmi determinizmus?
	<ul style="list-style-type: none"> - Milyen mértékben határozza meg a természeti környezet az emberek mindennapi életét és kultúráját? - Miért van az, hogy ugyanazt a történelmi 	<ul style="list-style-type: none"> - Miért vannak gazdag és szegény országok? - Milyen mértékben hatnak a „nagy emberek” a történelmi eseményekre és folyamatokra? - Mi a hit, a vallás szerepe 	<p>Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hogyan lehetséges az,

	eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen élik át?	az egyes ember és a társadalmak életében?	hogyan ugyanazt a történelmi eseményt vagy jelenséget különböző emberek különbözőképpen értelmezik?
			- Hogyan befolyásolja a geopolitikai helyzet egy állam, egy térség lehetőségeit? - Hogyan változott az állam szerepe a történelemben? - Az érdekek vagy az értékek hatása erősebb-e a különböző korok társadalmában?

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Ismeretszerzés, tanulás

- 1.1. A családjunk története.
- 1.2. Az én városom, falum.
- 1.3. A hazai táj. A helyi tudás.
- 1.4. Nagyszüleink, dédszüleink világa faluban és városban.

2. Kritikai gondolkodás

- 2.1. Kérdések önálló megfogalmazása a ruszin népszokásokkal kapcsolatban. A magyar és a ruszin szokások összehasonlítása, különbségek felismerése.
- 2.2. Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, jelenségekről, és személyekről.

3. Kommunikáció

- 3.1. A tanórákon és az idősebbekkel történő beszélgetésekből szerzett információk közlése. Saját vélemény érthető megfogalmazása.
- 3.2. A tanult eseményekkel kapcsolatos jelenetek eljátszása.

4. Tájékozódás térben-időben

- 4.1. Idő meghatározó kifejezések használata.

5. A reflexiót irányító kérdések

- 5.1. Mit jelent az, hogy ruszinok (vagy más nemzetiségűek) vagyunk?
- 5.2. Miben hasonlítok másokhoz? Miben különbözöm másoktól?

5-8. Évfolyam

1. Ismeretszerzés, tanulás

- 1.1. Ismeretek szerzése a szláv népek múltjáról, vándorlásuk útvonaláról a vándorlók életkörülményeiről.
- 1.2. A ruszin hagyományok megismerése.
- 1.3. A paraszti ház és háztartás, a ház népe.
- 1.4. A hétköznapiak rendje (táplálkozás, ruházat, életvitel).
- 1.5. Kulturális örökségünk.
 - természeti és épített örökségünk. (fatemplomok, képzőművészet, népművészet)
 - zenei örökség (ének-, zenei és táncművészet, játékok)

2. Kritikai gondolkodás

- 2.1. Ruszinok helyzete Magyarországon és a világon.
- 2.2. Híres emberek, történelmi személyiségek, hétköznapi emberek jellemzése, szerepük a ruszin nemzetiség formálásában, identitástudat felébresztésében.

3. Kommunikáció

- 3.1. Események, történetek elbeszélése emlékezetből, előszóban.
- 3.2. Beszélgetés és vita a ruszin nép szokásairól.
- 3.3. Önálló vélemény és kérdések megfogalmazása a nemzetiség elmúlt és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban.

4. Tájékozódás térben-időben

- 4.1. Időmeghatározás ismert eseményre, jelenségre való utalással.
- 4.2. Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő.

5. A reflexiót irányító kérdések

- 5.1. Honnan erednek az emberek közötti különbségek?
- 5.2. Mi a hit, a vallás szerepe az egyes emberek és a társadalmak életében?

9-12 Évfolyam

1. Ismeretszerzés, tanulás

- 1.1. Ruszinok a történelmi és mai Magyarország területén.
- 1.2. Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok a Kárpát-medencében. A szomszédos országok.
- 1.3. Nyelvhasználati sajátosságok (nyelvjárások, nyelvváltozások)
- 1.4. Kulturális örökségünk.
 - természeti és épített örökségünk. (fatemplomok, képzőművészet, népművészet)
 - zenei örökség (ének-, zenei és táncművészet, játék),
 - hagyományok, régi és új szokások, kulturális javak, mesterségek, ünnepek és jelképek.
- 1.5. Nemzetiségi és állampolgári jogok.
- 1.6. Tájékozódás a ruszin művészetben, történelemben és irodalomban.
- 1.7. Hitélet és közösségi élet.

2. Kritikai gondolkodás.

- 2.1. Az információforrások kritikus kezelése
- 2.2. Önálló vélemény és kérdések megfogalmazása a nemzetiség elmúlt és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban
- 2.3. A nyelvtudás és az identitástudat összefüggésének felismerése.

3. Kommunikáció

- 3.1. A tanult történelmi eseményekkel, eszmékkel és fogalmakkal kapcsolatos kérdések önálló megfogalmazása.
- 3.2. Véleményalkotás és vita egy-egy aktuális nemzetiségpolitikai kérdéstről.

4. Tájékozódás térben-időben

- 4.1. Történelmi korszakok, periódusok nevének használata a történelmi idő tagolására.

5. A reflexiót irányító kérdések

- 5.1. Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek?
- 5.2. Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok a Kárpát-medencében. A szomszédos országok.
- 5.3. Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak?

РУСИНСЬКОЄ НАЦІОНАЛНОЄ ШТ УДІЙОВАНЯ

Русинський язык и література

(форма штудійованя: изученя русинського языка як предмету)

Завданя діла пудвищеня якости изученя языка

1. Розуміня бесіды

Розуміня учутых слов. Осмысленное читаня голосно и про себе. Курті, порозумілі и прості сообщеня, заявленя, часто хоснуючи ся слова, порозуміня смысла. Уживаня часто хоснувущых ся речень, приказок, што ся тычуть ид животу русинської общины, ї культурі, сокташам. Розвитя и поліпшеня якости читаня и порозуміня читаного.

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Порозуміння простых слов учителя. Повторения сих слов из правилнов інтонацієв и наголосом. Різности у способах мадярського и русинського языкув.</p> <p>Порозуміння форм вітаня и представлення себе.</p> <p>Розности межи формами ТІ и ВІ. Принятя и позираня невербалної комунікації. Порозуміння слідующих тем: домувство, школа, поселеня, транспорт, сята методом запамнятаня и візуалных игор.</p> <p>Знакомство из русинськими народными казками, легендами про короля Матяша и Ференца Раковця II.</p>	<p>Місто русинського языка межи иншакима словянськими языками.</p> <p>Презентація русинсько-мадярського и мадяро-русинського словарюв.</p> <p>Порозуміння простых речень. Порозуміння поставленых вопросов, отвіт на вопросы.</p> <p>Порозуміння слов по темам: місто проживаня, школа, родина, домувство, обстановка, здоровля, живот меншин, традиції Русинув.</p> <p>Знакомство из творами про Русинув и їх порозуміня.</p>	<p>Розширення общеня по темам, котрі уже познаті школашом (поповнення словарного запаса спонтаннов бесідов).</p> <p>Напримір, культурный живот Русинув, спорт, родина, медія, интернет, познаня народных традицій у державі, познатыми особами.</p> <p>Порозуміня інформації про майважні события и темы, котрі интересні школашам и транслювуть ся на Мадярському Радіо и у програмах ТВ на національному языку.</p> <p>Реагованя на сю інформацію. Порозуміня устных сообщень.</p> <p>Складованя и порозуміня діалога, направленного на познаня державы и Карпатського регіона.</p>	<p>Порозуміня тем, котрі язані из діялностєв меншиновых самосправовань, про Меншиновий закон, віросповіданя, положеня молодежи, Европську Унію. Участь у культурных програмах, літературных вечорах, выставках умільцюв.</p> <p>Порозуміня смысла увидженого и учутого, репродукція сітуації из хоснованям словарного запаса слов.</p> <p>Читаня куртых и довгих текстув про сосполный живот, обробка слов по задануй темі. Знакомство и порозуміня інформації на задані темы у програмах Радіо и ТВ.</p>

2. Пудготовка ид бесіди.

Участь и порозуміня бесіды на знамі каждоденні темы, споры. Формованя своєї точки позуру, мыслей, чувств, уміня простого и порозумілого хоснованя їх у сітуаціях соотвітствующими простыми и обобщеными реченями.

1-4. класы	5-6 класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Формованя простых вопросов, жадань, прошень из вірным вугвореням. Дякованя, вітаня. Уміня культурно представити себе, обернутися ид людям соотвітственно случаю, обстановці. Из помощов рисункув, ілюстрацій представлення куртых історій, казок, їх драматургія из вірным вугвором.</p>	<p>Хоснованя шилияких словесных обертув при вопросах и информации на задану тему. Называня предметув, личностей, дійствій, зображених на рисунках. Хоснованя сінонімув. Компановка учитаного у 2-3 реченях.</p> <p>Будованя простых вопросов и отвітув из вірным вугвором. Ведіня діалога.</p>	<p>Участь у діалогах по знамым каждоденным темам без пудготовки, активное розширення словарного запаса. Розказ про якісь события простыми обобщеными язаными реченями.</p> <p>Высказованя своєї точки позуру, што ся тыче вопросов по изученым темам. Продовження ведіня діалога. Декламованя літературных творув из</p>	<p>Ведіня діалога и высказованя точки позуру по даным темам: живот русинської общины, традиції, познаті личности, культура.</p> <p>Пудготовка куртых рефератув, їх презентація на уроках. Изученя творув русинських авторув.</p> <p>Гладка бесіда на каждоденні темы из школьными цімборами.</p> <p>При ведені бесіды,</p>

Запам'янтання діточих творув русинських авторув (вірші, співанки) и їх представлення.	Запам'янтання співанок, віршув, казок и їх представлення.	вірним вугвором.	спорув, подробное высказованя своєї точки позуру, і мотивація. Слуханя точки позуру другого, порозуміння і и принятя. Розказ шилияких историй. Декламованя віршув, співаня народных співанок на русинських міроприятіях.
---	---	------------------	--

3. Порозуміння прочитаного

Порозуміння читаных текстув на знамі каждоденні теми. Уміня почерпнути из читаного майважну інформацію. Розширення активного и пасивного словарного запаса школашув. Аналіз куртых літературных творув.

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
Читаня голосно из вірним вугвором и наголосом. Определеня выученых слов. Порозуміння простых речень (реклам, надписей). Устное описаня читаного. Повторні завданя по голосному читаню. Русинська література: исторії про Кирила и Мефодія, буквы кириликов. Читаня куртых літературных текстув (казки, діточі вірші), порозуміння майосновного.	Читаня голосно текстув по знамым темам. Самостоятельное читаня куртых текстув, выделеня основного у читаному. Читаня тематичных текстув. Гладкое, вірное, выразное читаня. Прогресуюче порозуміння при оброботці текста. Самостоятельное читаня куртых літературных творув (казки, діточі вірші, исторії).	Порозуміння смысла языково складных слов по знамым каждоденным темам, а также порозуміння информации, закладеної у тексті. Читаня и порозуміння творув русинських літераторув (вірші, новели) и їх трактованя. Мотивація шилияких точок позуру, находження розниці и аналогії при аналізі текста. Читаня и порозуміння літературных и историчных творув про русинув у XVI-XVIII ст. Читаня тематичных текстув. Хоснованя електронных жерел. Читаня статей про бываня Русинув. Розширення словарного запаса.	Активное поповненя словарного запаса. Формованя своєї точки позуру на шилиякі читані тексты. Мотивація точки позуру устно и писемно, находження розниці и аналогії. Русинська література: читаня літературных и историчных творув русинських авторув XIX – XXI ст. Вызнаня ролі русинських літераторув у пробужденю національного идентитета. Читаня и порозуміння актуальных статей по дануй проблемі.

4. Писаня

Достаточна техніка правописаня, розвитку писаня. Естетичное правописаня. Заповненя простых офіціальных документув, вітаня, сообщеня, написаня біографії. Написаня твору куртыми, простыми, язаными реченнями на знамі каждоденні теми. Креативное писаня. Твор про даякі інтересні, памнятні событія.

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Изученя алфавіта кирилики, изученя русинського алфавіта. Практика написаня букв алфавіта. Списованя речень, куртых творув, написаных прописом и друкованых. Выповненя простых завдань: наприклад, складеня слов из завданых букв, речень из завданых слов. Вірноє писаня пуд диктовку. Описаня родины, поселеня у двох-трёх реченях.</p>	<p>Изученя груп слов. Порозуміня розниці межи изученям русинського и мадярського языкув. Описаня прочитаных текстув у дакулькох реченях. Куртый твур на основі учитаного. Дотриманя правил правописаня. Написаня писем, куртых историй, заповненя нескладных документув. Из помочов учителя приготовленя ескіза на шилиякі темы.</p>	<p>Читабельное письмо, писаня у соответствующому темпі, естетичное веденя листкув. Уміня просто, доступно, порозуміло складовати тексты у писемной формі по темам: родина, ошколованя, культура, меншинова и юридична система по правам людей, исторя русинув, русинські поселеня. Переклад нескладных текстув. Черпаня інформації из шилияких жерел: візуалных, аудио-візуалных, електронных – интернет, СД-рум. Написаня простых текстув (наприклад, письмо, открытка, СМС, сообщеня).</p>	<p>Обобщеня слов, біографія, записи, написаня офіціалных писем у соответствующой формі. Розвита способув редактованя текстув. Самовыраженя и креативное писаня у шилияких формах: наприклад, написаня діалога, драматургія). Розвита и находженя своего стилия у написаню. Переклад текстув. Дотримованя правил правописаня. Твур на основі учитаного. Написаня офіціалных писем. Переклад статей из помочов мадярсько-русинського и русино-мадярського словарюв. Описаня сущности прочитаных літературных статей. Писемный реферат про музыкальный вадь літературный вечер из дотриманям правил правописаня. Написаня автобіографії.</p>

Елементы общого ошколованя русинув

1-4 класы

1. Розуміня бесіды

- 1.1. Прослухованя бесіды, порозуміня учутого.
Соотвѣтствующа артикуляція, вуговор, правильное вугвореня..
- 1.2. Розвуй языка. Порозуміня словесного текста и ёго составленя.
Вербалні и невербалні способы.
Правильное приміненя слов у дануй ситуації, составленя речень.
Точный переклад текстув діла розвита памнати.

2. Подготовленость ид бесіді

- 2.1. Формованя простых вопросув, пожелань и прошень на національному языкови.
- 2.2. Веденя бесіды из ровісниками и взрослыми.
- 2.3. Увіренность у собі смілось при веденю бесіды.
- 2.4. Розширеня словарного запаса.
- 2.5. Точный переклад текстув діла розвита памнати: віршув, співанок, лічилок и приказок, игор.

Знаня 8 діточых и народных співанок, 3 діточых игор, 5 діточых віршув.

Твори русинських авторув: Тамара Керча, Игорь Керча, Стефан Попович, Габор Гаттінгер-Клебашко, Маріанна Лявинец.

3. Розуміння читаного

- 3.1. Розуміння тексту.
Чіткоє, виразноє читаня слов и текстув.
Порозуміння інформації у прочитаных текстах, виділеня основного смысла у текстах.
- 3.2. Читаня текстув, язаных из національным бытїєм.
- 3.3. Розширення активного и пасивного словарного запаса пуд час читаня.
- 3.4. Язь рисунокв, зображень, ілустрацій из прочитаным текстом.

4. Писаня

- 4.1. Изученя системы букв.
Прописні малі и великі буквы, язь межи буквами, слово, состав слова, реченя, текст.
- 4.2. Выповнення простых писемных задань. (копірованя слов, писаня пуд диктовку.)
- 4.3. Писаня куртого текста, характеристика, письмо: інформаційні тексти каждогоденного живота (указник діла хоснованя, звіщеня, позваня, реклама, СМС, е-майл).
- 4.4. Читательное писаня.

5-8 класы

1. Розуміння бесіды

- 1.1. Порозуміння учугого текста, содержащюї ся у нюм інформації.
- 1.2. Порозуміння типув текстув, котрі стрічавуть ся майчастро: (літературні, учебні и медійні тексти).
- 1.3. Язь рисунокв, зображень, ілустрацій из прочитаным текстом.

2. Подготовка ид бесіди

- 2.1. Бесіда на задану тему порозумілым, добре артикулёваным язным языком.
- 2.2. Принятя участі у бесіди на знаму каждогоденну тему, у спорах из цімборами.
- 2.3. Порозуміння інформації. Постановка воспросув и отвітув.

Знаня 10 співанок, 10 віршув, 5 діточых игор.

Русинські авторы: Габор Гаттінгер-Клебашко, Тамара Керча, Игорь Керча, Стефан Попович, Иван Петровці, Франтишек Крайняк, Віра Гіріц

3. Розміня читаного

- 3.1. Точноє, виразноє читаня текстув, порозуміня смысла.
- 3.2. Самостоятельное читаня текстув, виділеня основных елементув текста.
- 3.3. Вірноє хоснованя порозумілого читаня текста голосно и про себе.
- 3.4. Гляданя данных у прочитаному тексті.

4. Писаня

- 4.1. Файноє знаня алфавіта кирилики.
- 4.2. Правила вугвореня и правописа.
- 4.3. Формулёваня простого, куртого, язаного текста на каждогоденні темы.
- 4.4. Плавна каліграфія, читаемое, порозумілоє правописаня.

9-12 класы

1. Порозуміння бесіды

- 1.1. Порозуміння у учотому тексті звучущих вопросов, указув, прошень, шилиякої інформації.
- 1.2. Спознання и порозуміння інформації у програмах радіо и телевіденія по інтересующим темам.
- 1.3. Порозуміння текстув, котрі были озвучені у програмах на національному языкови.

2. Готовность ид бесіди.

- 2.1. Порозуміла, файно артикулёвана язна бесіда (правилное уговореня звукув).
- 2.2. Выраженя свого мненія, мыслей, чувств. Формованя бесіды у простых и складных реченях относительно сітуації у бесіди.
- 2.3. Язна бесіда про каждоденні темы из цімборами по школованню.
- 2.4. Пудготовка куртого реферата, презентація ёго на урокови из хоснованям соотвітственного словарного запаса.
- 2.5. Урывкы из літературных творув, їх переказ соотвітственно текста.

Знаня 15 діточых и народных співанок, 10 віршув.

Творы представителюв русинської літературы:

Роберт. П. Магочі „Исторія карпатських русинув”
 Василь Сочка-Боржавін „Зазвонили у селі на вечірню”
 Михаил Капраль „Школна хроніка Чинадєва”
 Иван Петровцій „Йсе-есе”
 Иван Петровцій „Карпатське літо”
 Франтішек Крайняк „Греко-католицький катехізис”
 Андраш Ш. Бенедек „A gens fidelissima: a ruszinok”
 Віра Гіріц „Русинська конверзація ”

3. Розуміння учитаного.

- 3.1. Стратегія голосного читаня и читаня про себе (нахоженя данных, перегляд текста).
- 3.2. Знаня методув аналіза текстув.
- 3.3. Курта репродукція содержания текстув.
- 3.4. Стратггія порозуміння текстув (дословна, критична и креативна) у шилияких друкованых, електронных, послідовных и непослідовных и других візуалных сообщенях.
- 3.5. Елементы стилия и риторіка у текстах.

4. Писаня.

- 4.1. Знаня сімболув писаня.
- 4.2. Знаня норм языка и правописаня.
- 4.3. Гладка, читабельна, добре акцентована, упорядкована и обзорна картина написаного.
- 4.4. Естетична картина написаного.
- 4.5. Освоєня соотвітственной технікы писаня.

Русинське народознавство

Діла ушытких форм штудійованя

Вымоги повышеня якости

1. Добытя знаний,повышеня штудійованя

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
Добытя нформаций про русинську меншину Мадярщины из бесіди старых людей. Ученик	Най познавуть ученики историю русинув. Добытя знань про минувшину словянських народув,	Добытя знань из бесід, стріч писателєй и читателюв, из никаня предметув, строений	Ученики мавуть быти информовані у русинськум искусстві и літературі. Опреділеня

<p>най має поняття про форми строїтельства (хижі, деревляні церкви), народное убраня, приміром: васнова блуза, вышита низинов, плахта, вышиваний катран, вышиваний лайбик. Най знає русинські традиції. Міркованя выговора русинських слов дома и у школі. Збираня народных співанок, релігійних пісень, приказок, казок, мітких вопросув, народных бавок. Майизвістні приказки, легенды. Назвы давньої русинської їды, збираня простих рецептув. Дакулько куртых русинських казок из картин, вадь из прочитанних текстув. Нахоження слов у тексті. Составленіе собственного фамильного дерева. Збираня інформації про исторію русинського народа из сімейных розказув и исторических жерел. Ознакомленіе из русинським прапором, гербом и гимном. Ознакомленіе из архитектурными стилями русинув. Національні убраня. Ознакомленіе из русинськими традиціями. Приміненіе изученого матеріала у новых ситуаціях.</p>	<p>путь їх переселеня, условия їх жизни. Обзор географічного расположенія русинув, што живуть у Словакиі, Канаді, Польщі и на Україні. Народні традиції русинув, ознакомленіе из тканными и вышиванными узорами. Збираня інформації про традиційні майстрування. Колядки - Руздво, сяченя Паски (Великдень) давно и типирь. Народні співанкы, танці, стихи, їх характеристика и порунаня. Збираня старых назв улиць, русинських поселень. Про прошлое, пути переселення, условия жизни русинув Румуніи, Сербіи, Хорватіи, Молдовы. Приміненіе сведеній у новуй ситуації Святочні обычаї, їх збор и систематизація. Осмысленное чтение текстув, извязанных из культуров. Находження ключевых слов и ключевых предложеній у тексті, у бібліотеці, музеях, интернеті, медіях.</p>	<p>(хиж, деревляных цирьков), картин извѣстных русинських художников, из того, што чувуть, вадь читавуть, из фільмув, из русинських передач по радио и телевиденію. Познаня робот найзнамых русинських писателюв, поетув. Познаня русинської літературы на Подкарпатю. Збираня інформації про діяльність А. Духновича, автора гимна русинув, академіка А. Годинки. Збираня інформації про бывалища, обычаї, святкованя, способ жизни русинув Мадярщины. Хоснованя збираных данных для докладув, выставок. Осмысленное чтение текстув, извязанных из культуров. Находження ключевых слов и ключевых предложеній у тексті, у бібліотеці, музеях, интернеті, медіях. Збор легенд про русинув, живущих у Мадярщині. Приміненіе изученого матеріала у новых ситуаціях.</p>	<p>связи между знаниями языка и идентитетом. Никаня фільмув, читаня книг, публикацій, зязаних из сѣв темов. Изглядованя и характеристика произведений. Доклад про культурну жизнь русинув Мадярщины, презентация данных из своего опыта. Вниканя у историческое прошлое, сожительство націй, взаимна помощь под часы войн. Упознаня исторической роли русинув. Жизнь и положение национальностей. у днишній Мадярщині и у Европі. Штудійованя актуальных вопросув национальностей. Збираня інформації по завданым темам. у бібліотеці, медійных збиранях, етнографічных и других музеях, интернеті. Інформації про роль национальных самосправовань. Познаня вопросув активізації русинув Мадярщины у процесі демократизації. Познаня представительств (політичных, юридичных, культурных) русинув. Організація Вседержавного Русинського Справованя у 1999 р. Отнайденя греко-католических церков. Аналіз. Критическое и осмысленное хоснованя здобутых познаній из Интернета.</p>
--	--	---	---

2. Критичное мышление

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Самостоятельное формулованя вопросув, зязаных из русинськими народными обычаями. Порунаня русинських и мадярських обычаюв, упознаня розличій.</p>	<p>Самостоятельное формулованя вопросув, зязаных из переселеням словянських народув и переселеням русинув Мадярщины. Характеристика извѣстных</p>	<p>Бисіда про культурну жизнь национальностей и майзнами событія. Участие на региональных святах, конференціях, культурных событіях. Формулованя своего</p>	<p>Самостоятельное формулованя вопросув, зязаных из роковыми оборотами у исторіи русинув. Характеристика деятельности и идей познатых особ разных</p>

<p>Діалекты русинських поселень и їх поруняня. Познання русинських традицій у формі игры и упознання важности культивациі традицій. Представленіє и розказ про разні жизненні ситуації из точки зренія разных дійствующих лиць.</p>	<p>людей, исторических особ, простых людей и их роль у формованю русинської націоналності, пробужденю идентитета. Жизнь мадярских русинув давно и нись. Упознання разниці, перемін, што ся стали.</p> <p>Формулюваня собственного мнения про рокові зміны у исторії русинув. Отнайденя суті у писемному и устному материалах, переработка текста по заданным позиціям.</p> <p>Розділеня правдивых и удуманых исторических событий.</p>	<p>мнения и вопросув, звязаных из минулов и типирішнєв судьбов націоналностей и роковых оборотув у исторії русинув. Збирания аргументув діла пудтверженя своего мнения. Знання исторії націоналності, географії русинської общины.</p> <p>Формулюваня мнения про совмістну жизнь націй у період I и II Світової войн. Як помогали еден другому мадяры и русины. Упознання исторического и культурного взаємвплива сих двох народов. Самостоятельное составленіє мнения про общественні, историчеські события, факты и личности.</p>	<p>періодув. Мнение про їх взгляды и діяльність, што мали оприділяючу роль у судьбі русинської націоналності. Изглядованя текстув літературных работ, публикацій, фільмув из бока историчної достовірности. Критичное хоснованя жерел информации. Поставленя вопросув ид достовірности сих жерел, предвзятости автора, гляданя скрытых його жадань. Изглядованя літературных и сценарных текстув и поруняня их из точки зору достовірности событий.</p> <p>Характеристика работы русинських общественных групп и закладув. Формулёваня своего мнения про націоналну політику, котра оприділять будущее русинув. Оцінка націоналної и юридичної системы прав людей. Формованя достовірного лица націоналності. Информованусть про актуальні юридичні и політичні вопросы націоналностей. Упознання возможностей системы связи русинув Мадярщины и других держав. Формулюваня вопросув, котрі ся относятся ид молодежи.</p>
---	--	---	---

3. Комуникація

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Бисіда и спор на общественну, вадь историчеську тему. Выслухованя мнений других лиць Познання и бисіда на уроках про русинські поселеня и их географічні условия. Бисіды из старыми людьми. Штудійованя приказок, пісень, стихув, игор,</p>	<p>Бисіда и спор на общественну вадь историчеську тему. Разниця межи предметнов документацийов и личностными замічаніями. Розказ про события, историчеські факты по памяти. Бисіда про каждодневну жизнь русинув у прошлости. Бисіда про</p>	<p>Бисіда и спор на общественну вадь историчеську тематику. Разниця межи предметнов аргументацийов и личностными замічаніями. По ходу спора опрідленіє разниці у мнениях, обогащеніє собственного мнения. Бисіда и роль русинської літературы у світі.</p>	<p>Бисіда и спор на общественну вадь историчеську тематику. Разниця межи предметнов аргументацийов и личностными замічаніями. По ходу спора опрідленіє разниці у мнениях, обогащеніє собственного мнения. Розвитіє собственной мысли из учётом других</p>

<p>збираных у русинській общині. Збираня матеріалув про минулость и типирішню жизнь подкарпатських, сербських, хорватських, словацьких поселений русинув. Нахоженя їх на мапі. Терпеливое услухованя мненій и жадань других.</p> <p>Удновленя традицій, малёваня писанок по старым традиціям, давні подаркы на Великдень, Рuzдво, Рuzдвяні прикрасы. Рисунок про Великодні Свята. Драматизованя дакотрых казок. Изученя приказок, што ся односять до Великодних и Рuzдвяных Свят. Представленіе даякої казки.</p>	<p>гастрономичні обычаї русинського народа. Показ обстановкы и утвари давньої русинської кухни и її хоснованя. Малёваня давньої кухоної утвари. Збираня рецептув. Порунаня русинської и мадярської їды. Терпеливое услухованя мненій и жадань других. Принятя їх до вниманя.</p> <p>Познаня основных елементув русинського танцю. Упознаня разницї межи парным танцём и танцём у кругу. Перечисленя русинського національного убраня. Усний реферат про свої познаня, опыт, што достали пуд час збираня и изглядованя матеріала. Писемный реферат про давне и днешне убраня русинув. Бетлегемска игра.</p>	<p>Перечисленя майзнамых творув русинських писателюв. Най ученик годен сформулювати цілі и намаганя поетув и писателюв, познавши їх произведения.</p> <p>Устный реферат про свуй опыт, знаня, што дустали збираням и изглядованям сих матеріалув. Писемный реферат про жизнь русинув грекокатолическої віры, што живуть у Мадярщині. Познаня таких понять, як національна и етнична меншина, нація, материнський язык. Выступ из рефератом на уроці. Театралізація сценок на школьных міроприятяях. Высказованя мненія про извістні русинські личности (Ерделі, Варгол)</p>	<p>мненій, розказ про факты, исторії живым словом. Самостоятельное формулюваня вопросув, звязаных из вивчеными историчными событиями, идеями и понятиями.</p> <p>Формованя собственого мненія и споры по вопросам актуальной меншиновой політики. Принятие мненія собісидника и практикованя толеранції. Выступ у школі из рефератом по результатам изглядовательської работы по этнографії русинув. Подготовка докладув про культурну жизнь русинув из новинок, передач по радио и телевидению на русинському языку. Организация выставкы, вадь презентация проекта.</p>
---	--	---	---

4. Орієнтація у часі и пространстві

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Хоснованя выраженій діла описанія даякої кулькости времени: минута, година, день, тиждень, місяць, рук. Хоснованя термінув, отділяющих періоды времени: коли я був (была) малым, коли родителі были молоді, коли дідик и бабка были молоді, коли билися на мечах (дуже давно) и т.д. Отработка порозуміння термінув: перед тим, пuzдніше, якраз, тогды, типирь, давніше, дуже давно. Событія, явленія, предметы личности и т.д. розположеніе їх у времени. Ручное копированіе простої мапи. Обозначеніе майважных обозначеній на мапі: вода,</p>	<p>Исчисленя часа по извістным событіям: (напримір, пусяя обретенія отцюзности, пуд час правленія короля Матяша, пусяя рожденія Христа.) Отработка порозуміння термінув: раньше, пuzдніше, тогды, типирь, дуже давно. Знаніе времени дакотрых одокремленых событіій, явленій. Росприділеніе изученого матеріала по опріділенным часткам времени. Прості хронологіческї вычисленія. Розложеніе событіій, явленій предметув, лиць и т.д. по времени.</p> <p>Копійованя простых мап. Познаваня важных частей</p>	<p>основаня выраженій, котрі опріділяють продолжительность часа: місяць, рук, десятируччя, столітіе, время жизни чоловіка. Опріділеня времени из помочов извістных событіій: явленій. До рожденія Христа, послі рожденія Христа. Изображеніе времени пространственно-візуальными методами. Изученіе хронологіческых данных. Познатя времени даяких извістных событіій, явленій, относительно выделенных часток времени.</p> <p>Гляданя изученного на мапі.</p>	<p>Хоснованя назв исторических эпох, періодув, котрі опріділяють историческое время. Знаня времени дакотрых событіій, явленій. Розположеня изученого матеріала по времени относительно выделенных часток времени. Розклад событіій, явленій предметув, личностей по времени. Порунаня исторических мап разних столітіій, отнайденя причин измененій. Выбор май нужної мапы діла изученя данної темы. Мальованя контурної мапы на основаніи жерела текстової інформації.</p>

возвышенности, державні гатари, поселенія. Моделірованіє на місті: (макет, чертеж, макетный стол).	мапы: вода, возвышенности, державні гатари, поселенія. Глядана изученного на мапі.		
--	--	--	--

5. Вопросы, направляющие рефлексию

1-4. класы	5-6. класы	7-8. класы	9-12. класы
<p>Ученики мають достати возможность глядати отвіты на слідуці вопросы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - які характерні особенности має отдільный ученик? У чому похожий на других? - У чому отличаєся вуд других? - На што способный? - На што неспособный ? - Яким бы хотів быти? - Чому є потреба у правилах? Што значить быти русином (вадь другов наційов) 	<p>Ученики мають достати возможность глядати отвіты на слідуці вопросы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - што то є чоловік? - Чим чоловік отличаєся вуд звірюв? У- чому є сходство людей?У чому состоять отличія межі людьми? - Чому думають по-другому люди разного возраста? - Вуд чого залежать рішеня и дійствія? - Чого существуют бідні и богаті? - У якуй мірі природна среда определяє каждоденный живот и культуру людей? Чому разні люди по-разному переживавуть историчеські события вадь действительность? 	<p>Ученики мають достати возможность глядати отвіты на слідуці вопросы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - што значить, ош каждого чоловіка треба еднако честовати? - Што може изробити чоловік за других, вадь за общество, за нуждающихся? - Ци є розвитіє у исторіи? - Чого є войны? - Якое значеніє має природное окруженіє діла живота даяких держав, вадь цивілізацій? - Чого є бідні и богаті державы? - У якуй мірі великі люди действувуть на историчеські события и їх теченіє? Яку роль грає віра у животі чоловіка и общества? 	<p>Ученики мають достати возможность глядати отвіты на слідуці вопросы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ци є абсолютні моральні цінности? - Чого можуть вступати у противорічя мораль и право? - Які є пути самоутвержденія? - Кулько общественных идентит може мати єден чоловік? - У якуй мірі и степени мож бесідовати про причины и причинні соотношенія и исторіи? - Ци существует историчеський детермінізм? - Як можуть жити уєдно разні культуры, релігії, народы? - Які возможности и препятствія суть у коммуникаціи межі культурами? - Чого є возможным того, ош єдно и то же историчеськое событие вадь действительность разні люди по-разному оцінюють? - Як действує геополітичне состояніє на возможности державы, вадь даякої личности? - Як змінилася роль державы у исторіи? Чиє воздійствіє є сильнішим на общество разных эпох? Интересув вадь цінностей?

Общеобразовательное содержание

Русинське народознавство

1-4. класы

1. Добытя знаний, штудіюваня

Исторія мого рода.
Муї варош, село.
Муї край. Містні познаня.
Діти. Живот школашув у минувшині.

2. Критичное мышление

- 2.1. Самостоятельное формулюваня вопросув, извязаных из русинськыми народными сокташами. Порунаня мадярськых и русинськых обычаюв, упознаня розличій.
- 2.2. Самостоятельное формлюваня собственого мненія про общественн, истричеські событія, факты и личности.

3. Комуникація

- 3.1. Сообщеніє інформації, здобытої вуд учителюв и старшых людей пуд час бесіды
- 3.2. Програваня даякых ситуацій, извязаных из изучеными событіями.

4. Орієнтація у часі и пространстві

- 4.1. Хоснованя выраженій, опріділявучих час.

5. Вопросы, направляюші рефлексію

- 5.1. Што значить быти русинами. (вадь другої наційов)?
- 5.2. У чому мы похожі еден из другим? У чому суть разні?

5-8 класы

1. Добытя знаний, штудіюваня

- 1.1. Добытя знаній про минувшину словянськых народов, путь їх переселеня, условия їх живота.
- 1.2. Ознакомленя из русинськыми традиціями.
- 1.3. Сільська хыжа, газдувство.
- 1.4. Повсякденный живот (їдіня, одежа, уклад)
- 1.5. Культурное наслідіє
- природное и созданое наслідіє. Деревляні церкви, прикладное умілство, народное творчество.

2. Критичное мышление

- 2.1. Положеня русинув у Мадярщині и у світі.
- 2.2. Характеристика познатых людей, истричеськых личностей, простых людей, їх роль у формованю русинської общины, пробудженю идентитета.

3. Комуникація

- 3.1. Бесіда на общественну и истричеську тематику по споминам старшых людей живым словом.
- 3.2. Бесіда и дискусії про обычаї русинув.
- 3.3. Формованя самостоятельного мненія и вопросув про минувшину меншины и її днышній живот.

4. Орієнтація у часі и пространстві

- 4.1. Опріділеня времени из помочов событії, явленій.

- 4.2. Хоснованя выражений, котрі определяють продолжительность часа: місяць, рік, десятируччя, столітє, время живота чоловіка.

5. Вопросы, направляющие рефлексию

- 5.1. Вудки происходят отличия между людьми?
5.2. Што значить віра, роль релігії у животі одільної людини и общины.

9-12 класы

1. Добытя знаний, штудійованя

- 1.1. Русини на историчеськуй и днишней території Мадярщини.
1.2. Етнографіческі містності, етнографіческі и етніческі группы у Карпатському басейні. Сусідні державы.
1.3. Характерні особенності языка (діалекты)
1.4. Культурное наслідіє
- природное и созданое наслідіє. Деревляні церкви, прикладное уміство, народное творчество.
- музыкальное наслідіє (співанкы, музикална и танцевална култура, бавкы)
- традиції, старі и нові сокташі, культурні блага, сята.
1.5. Національні и цивільні права.
1.6. Орієнтація у русинському умістві, исторії и літературі.
1.7. Релігійный и общественный живот.

2. Критичное мышленіє

- 2.1. Критичное хоснованя жерел информации
2.2. Самостоятельное формулованя мненія и вопросов про минувшину націоналності, днишню судьбу, вопрос, извязанных из роковыми оборотами у исторії русинув.
2.3. Познаніє связи знанія языка из осознанием своего идентитета.

3. Комуникація

- 3.1. Самостоятельное формулованя вопросов, извязанных из вывченими историчеськими событиями, идеями и понятиями.
3.2. Составленя мненія и дискусія по дакулькум актуальным вопросам націоналної політики.

4. Орієнтація у часі и пространстві

- 4.1. Розположеня изученого материала относительно историчеських периодов, моментов.

5. Вопросы, направляющие рефлексию

- 5.1. Кулько общественных идентитетов може быти у єдного чоловіка?
5.2. Етнографіческі містності, етнографіческі и етніческі группы у Карпатському басейні. Сусідні державы.
5.3. Як можуть жити уєдно разні културы, релігії, народы? Які можности и препятствія суть у комуникації между културами?

H) SZERB NEMZETISÉGI OKTATÁS

1.1. Szerb nyelv és irodalom

(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, anyanyelvi ismeretek
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése, azok magabiztos alkalmazása a saját kommunikációban. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása. A beszédhelyzetnek megfelelő, artikulált nyelvi magatartás kialakítása. Törekvés a változatosságra, az esztétikai minőség érzékelése és tisztelete.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Gondolatok, információk, érzelmek, vélemények egyszerű és hatékony közlése. Törekvés a megfelelő hangképzésre, beszédlégzésre és hangoztatásra; a kifejező és mások számára érthető beszédre. Artikuláció. A szerb nyelv hangjainak tiszta kiejtése, helyes hangképzés, beszédlégzés, hangoztatás. A magyartól és a helyi nyelvhasználatától eltérő hangok irodalmi nyelvnek megfelelő kiejtése ч, њ, љ, њ, њ, њ (ч, њ, дж, д, љ) és ах (h) a szó elején és végén). A szótagképző р (r) hang.	Gondolatok, érzelmek, szándékok egyszerű, érthető és hatékony közlése változatos kommunikációs helyzetekben. Törekvés az egyszerű, érthető közlésre, a jól formált nyelvileg igényes beszédre változatos kommunikációs helyzetben.	Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben. Törekvés a nyelvileg igényes és helyes beszédre. A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtémód eszközeinek alkalmazása (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő alkalmazása). Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelése. Beszédgyakorlatok összetettebb témákról. A helyes és szép anyanyelvi kifejezés tudatos fejlesztése. Az addig elsajátított anyanyelvi kifejezőképesség színvonalának továbbfejlesztése.	A kommunikációs folyamat összetevőinek felismerése. Arnyalt, rugalmas alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben. Kommunikációs ismeretek különböző élethelyzetekben. Társalgási képesség különféle aktuális témákban. Érthető, nyelvileg igényes szókincs használata, amely pontosan kifejezi a beszélő szándékát. A szünet, a hangsúlyváltás, a beszédtempó-váltás, a hangmagasságváltás és a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségek megfigyelése és alkalmazása.
Törekvés az érzékletességre. A különféle mondatok felismerése, helyes használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően. Törekvés a kifejező és mások számára érthető	Törekvés a pontosságra, a lényeg kiemelésére, a mondatok változatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően. Kérdések, válaszok megfogalmazása, a hallottak kiegészítése.	A tudatos nyelvhasználat, a közlési cél és szándék szerint. Törekvés a nyelvileg igényes és helyes beszédre. A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző beszéd (helyes	Pontosság, érzékletesség és a lényeg kiemelése a beszédben. Szándékos törekvés a változatosságra, a beszédpartnerek figyelmének megragadására és lekötésére.

<p>beszédre. A cselekvést, személyt, tárgyat és birtokot jelentő szavak gyűjtése. A kérdések megértése, válaszadás a kérdésekre és kérdésfeltevés.</p>	<p>Törekvés a jól formált beszédre, a megfelelő artikulációra. A szókincs bővítése.</p>	<p>mondat és szövegfonetikai eszközök) Tájékozódás és eligazodás különféle kommunikációs helyzetekben. Részvétel mindennapi vitákban és beszélgetésekben.</p>	<p>Alkalmazkodás a beszédpartnerek figyelmének, érdeklődésének változásaihoz. Megfelelő stílus használata ismert és ismeretlen témájú kommunikációs helyzetekben. Véleménykifejtés, érvelés, cáfolat képessége mindennapi témákban. A kiejtés egyéni sajátosságainak ismerete, törekvés ezek tudatos használatára és fejlesztésére.</p>
<p>Gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése. A szóhangsúly helyes alkalmazása a mondatok különféle fajtáiban és a közlés szándéka szerint. Törekvés a kifejező és mások számára érthető beszédre. Szövegek közlése, képek, vázlat alapján és szabadon. Rövid szóbeli beszámolók, törekvés a helyes szóhasználatra, a kiejtésre, testbeszédre. Mesélés, elbeszélés, mese, illetve történet alkotása képek, filmek, illetve más mese alapján. Képek alapján elmondott történetek kiegészítése szabad képzelet alapján.</p>	<p>Törekvés a kifejező és mások számára érthető, nyelviileg igényes és helyes beszédre, a nyelv hangzóinak helyes ejtésére. A kiejtett hang és a betűk közötti kapcsolat, eltérés érzékelése. Szövegek tartalmának elmondása vázlat és kérdések alapján Figyelem a szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtési mód eszközeinek alkalmazására (helyes hangképzés, mondat- és szövegfonetikai eszközök). Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben.</p>	<p>A közlés tartalma és a beszélő szándéka közötti kapcsolat felismerése. Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelése. Irodalmi és egyéb tárgyú szövegek tartalmának elmondása. Az irodalmi művek nyelvi-stilisztikai eszközeinek megfigyelése, alkalmazásuk a leírásban, jellemzésben, beszámolóban. Törekvés a nyelviileg igényes és helyes beszédre. Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben</p>	<p>Kifejező és mások számára érthető, nyelviileg igényes és helyes beszéd. A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtési mód eszközeinek biztonságos alkalmazása. A kiejtés egyéni és a nyelvet anyanyelvként beszélők sajátosságainak ismerete, törekvés ezek tudatos használatára és fejlesztésére. Memoriterek szöveghű előadása. Beszámoló könyvről, filmről vélemény kifejtésével. Nyelviileg igényes és helyes beszéd használata. A kommunikációs folyamat összetevőinek felismerése. Árnnyalt, rugalmas alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben.</p>
<p>A nem verbális kommunikáció néhány elemének megfigyelése (pl. a testbeszéd). Törekvés a helyes szóhasználatra, a kiejtésre, testbeszédre. A különböző modalitású mondatok felismerése, helyes használata és</p>	<p>A testbeszéd, az arcjáték, a szemkontaktus működésének megfigyelése. A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.</p>	<p>A testbeszéd, az arcjáték néhány jelének ismerete, törekvés ezek tudatos alkalmazására. A gesztusokkal való kommunikáció lehetőségének megtapasztalása. Helyes anyanyelvi kifejezés a magyar nyelv elemeinek</p>	<p>A testbeszéd, a térszabályozás és az arcjáték szerepének ismerete, tudatos alkalmazása. A szóhasználatot, a szöveg hangzását és tartalmát megerősítő és összehangolt gesztusok alkalmazása különféle</p>

<p>hangsúlyozása. Kiejtés, mondatintonáció, hangsúly. A hangok helyes kiejtése, megfelelő mondatlejtés és a szerb hangsúly váltakozásának érzékelése. A magyar hatások kiküszöbölése. A szerb és a magyar szavak keverésének kerülése, törekvés a helyes szóhasználatra. A szóhasználat, a kiejtés, testbeszéd összehangolása a kifejezendő tartalommal és a hallgatóval.</p>	<p>Kiejtés, artikuláció, intonáció és szóhangsúly - további tökéletesítése. A hangok helyes kiejtése, a művelt köznyelvi beszédnek megfelelő mondatlejtés és hangsúly, szóhangsúly.</p>	<p>keverése nélkül, a művelt köznyelvi kiejtésre való törekvés. Megfelelő intonáció és hangsúly. A gesztusokkal való kommunikáció lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása.</p>	<p>kommunikációs helyzetekben, dekódolása a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban. Az ismert kommunikációs szituációkban megfelelő kifejezőmód és hanghordozás. A beszédkulturúra és párbeszéd normáinak betartása. A szerb nyelvtől idegen hanglejtés és hangsúly teljes kiküszöbölése.</p>
<p>Figyelem a kortárs és felnőtt beszélgetőtársra. Rövid hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése. Saját vélemény rövid megfogalmazása, vita, beszámoló eseményekről és élményekről. Beszélgetés különböző élethelyzetekről. Leírás. Az emberek, tárgyak és tér leírásának szabályai. Tájéleírás.</p>	<p>Hallott szöveg rövid szóbeli összefoglalása. Rövid beszámoló az iskolai élet történéseiről. Párbeszéd meghatározott témákról. Saját vélemény megfogalmazása és megvédése a témának és beszédhelyzetnek megfelelően. A beszélő fellépésének, szóbeli viselkedésének megfigyelése.</p>	<p>A beszélőpartnerrel való együttműködés. Érvek felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása. Törekvés az empatikus viszony kialakítására a beszélőpartnerrel. Mások véleményének meghallgatása, megértése és tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben.</p>	<p>Törekvés a hallott szöveg üzenetének dekódolására, a beszédszándék (tájékoztató, manipuláció, meggyőzés stb.) felismerésére, a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióna. Az értő figyelem alkalmazása. Érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. Olvasott szövegek, újságcikkek kommentálása, önálló vélemény kifejtése. Beszélgetési képesség az olvasott cikkekről. Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója. Saját vélemény megvédése vagy korrekciója, felismerése.</p>
<p>Mindennapi élmények, mozgóképélmények és olvasmányok tartalmának felidézése, elmondása.</p>	<p>Törekvés a hallgatóságához, a beszédhelyzethez való alkalmazkodásra, az árnyalatok érzékeltetésére.</p>	<p>Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése (a szándék, a hatáskeltés eszközei a kommunikáció</p>	<p>A látottak (átéltek) és a feltételezések, következtetések, hipotézisek megkülönböztetésére az élménybeszámolókból.</p>

		eredményessége szempontjából).	Különbféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, a verbális, hangzó és képi, valamint digitális szövegekben; a művészetben (film, színház, fotó, képzőművészet).
Részvétel a tanulócsoporthoz folyó beszélgetésben és vitában. Saját vélemény megfogalmazása.	Saját vélemény megfogalmazása és megvédése egy-egy érv említésével a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása, megértése többszereplős helyzetekben.	Mások véleményének meghallgatása, megértése és tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben. A saját vélemény újrafogalmazása adott szempont szerint.	Önbecslésen és mások megbecslésén alapuló együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Az eltérő vélemény figyelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója. Saját vélemény megvédése vagy korrekciója. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának képessége, a manipulációs szándék és a hibás következtetések, megalapozatlan ítéletek felismerése.
Ismert szövegek megjelenítése dramatikus játékkal. Dialógusok a tanulók mindennapi életet felölelő témák alapján. Az olvasott és arra alkalmas szövegek dramatizálása. Dramatikus formák kipróbálása pl. versmondás, bábjáték, némajáték, mesejáték. Népi szövegek elsajátítása.	Memoriterek szövegű ismerete, a tanult szövegek kifejező tolmácsolása. Különbféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás). A szöveg tartalmát megerősítő és megkérdőjelező gesztusok ismerete.	Mások véleményének a meghallgatása, megértése és tömör reprodukálása. Memoriterek szövegű tolmácsolása, tudatos, kifejező szövegmondással. Különbféle dramatikus formák kipróbálása (pl. némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás, diákszínpadi előadás). A szöveg tartalmát megerősítő és megkérdőjelező gesztusok ismerete, törekvés ezek tudatos használatára.	Tolmácsolás magyarról szerbre és szerbről magyarra a két nyelv sajátosságainak szem előtt tartásával. Az európai hatfokú skálán a mesterfokú nyelvhasználói szintek, ún. C1 és C2 szint követelményeinek. Memoriterek szövegű, kifejező tolmácsolása a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával, tudatos szövegmondással. Élménybeszámolók, különféle beszédműfajok hétköznapi kommunikációs helyzetekben.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A korosztály képességeinek megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi

feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata. Különbőféle hosszúságú, bonyolultságú, műfajú, rendeltetésű, különféle hordozókon közzétett szövegek olvasása és összehasonlítása. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>A tanult betűk összeolvasása. Szavak, szövszerkezetek, mondatok hangos olvasása. Megfelelő tempójú hangos és néma olvasás gyakorlása különböző rövidebb szövegeken a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Bevezetés a folyékony, majd kifejező, értelmező olvasásba mindkét betűtípus(cirill és latin) szövegein. Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása. Ismerkedés a könyvvel és az iskolai könyvtárral.</p>	<p>Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.</p>	<p>Idegen szövegek folyamatos, kifejező olvasása, tartalmának összefoglalása. Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmező olvasása. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlás. Az anyanyelvű irodalom legjelentősebb írói és költői műveiből vett szövegek biztonságos, értelmező felolvasása.</p>	<p>Irodalmi és publicisztikai szövegek megértése és értelmező felolvasása, a néma és a hangos olvasás fejlesztése. A szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás folyamatos gyakorlása. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása és alkalmazása.</p>
<p>Egyszerű szövegek szó szerinti jelentésének megértése. A szó szerinti jelentésen túli jelentések létezésének megtapasztalása tanítói segítséggel. A szövegben kifejtett információk visszakeresése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival tanítói segítséggel. Olvasott szövegek tartalmának elmondása, szövegrészletek tartalmi összefoglalása. Szöveg tartalmának elmondása meghatározott feladat alapján (vázlat, bővítés, kiegészítés) képzelet alapján. Rövid beszámoló az elolvasott szöveg cselekményéről. A szövegek műfaji különbségének érzékelése (mese, lírai költemény,</p>	<p>A szó szerinti jelentésen túli lehetséges jelentések létezésének megtapasztalása, megértésük gyakorlása. A szövegben kifejtett információk visszakeresése. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival. Az olvasott szövegek tartalmának elmondása vázlat és kérdések alapján. Különböző műfajú szövegek olvasása. Cirill betűs és latin betűs irodalmi szövegek folyékony olvasása helyes kiejtéssel. Élő és dramatikus elbeszélő szövegek és szövegrészletek. Prózai és lírai irodalmi alkotások olvasása. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival. Az aktív</p>	<p>Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek lehetséges jelentéseinek csoportos, egyéni, irányított és önálló megértése és gyakorlása. A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetésének és megértésének gyakorlása, ismerkedés a szövegértési technikákkal. A szöveg elemzése. Különböző műfajú szövegek olvasása, értelmezése. Ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek önálló olvasása, megértése, tartalmának összefoglalása. A szövegben ki nem fejtett tartalmak kikövetkeztetésének és megértésének gyakorlása. Ismerkedés a szövegértési technikákkal.</p>	<p>A konkrét és az elvont témájú szövegek megértése és reprodukálása. A szó szerinti és a metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján, megértésük, értelmezésük. A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása.</p>

elbeszélés...). Különböző mondatfajták (pl. kijelentő, kérdő) hanglettségének megfigyelése és reprodukálása.	szókincs gazdagítása az olvasás által, az olvasottak megjelenítése (az üzenet, élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok kifejezése).		
Az értelmező hangos olvasás gyakorlása. A szereplők és cselekedeteik megfigyelése, jellemzése. A cselekmény idejének és helyének felismerése. Irodalmi szövegek bemutatása az olvasott szöveg megértésének bizonyítására. A szövegrészek logikai és időrendi összefüggésének érzékelése. A következő fogalmak megismerése: író, költő, cím, a könyv kezelése. A történések sorrendiségének megfigyelése. Egyszerű képek, alakzatok felismerése alkalmazása (pl.: metafora, hasonlat, ismétlés...) Az aktív szókincs gazdagítása az olvasott szövegekkel összefüggésben. Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása önálló munkával	A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően. A különböző műveltségi területek szókincsének minél pontosabb használata írásban és szóban. Kevésbé ismert szókincsű szövegek megértése egyéni munkával; felkészülés az élethosszig tartó tanulás feladataira. A szövegértési és feldolgozási technikák értése és használata, pl. kontextus, logikai összefüggések, jelentésrétegek, a műfaj jellemzői a különböző korokban íródott művekben. Stílusirányzatok felismerése és rövid jellemzése konkrét irodalmi szövegekben.
	Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése összefoglalása. A tudományos ismeretterjesztő művek néhány mondatos ismertetése. A tartalom ismertetése a fontos elemek kiemelésével.	Irodalmi, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása(téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszadás kérdésekre, vázlatkészítés és összefoglalás). Irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek felismerése. Szöveg és kép összjátékának, viszonyának megfigyelése. Ábrák, illusztrációk értelmezése. Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása.	Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése. A művek műfaji természetének megfelelő szöveg feldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (pl. a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselem elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása). Szerb nyelvű lapok és folyóiratok olvasása. Eligazodás az újságokban, néhány folyóirat ismerete.
	Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése (hasonlat,	Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése	Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű szövegekben,

	ismétlés, fokozás). A szöveg és kép összjátékának, viszonyának megfigyelése. Különbőféle ábrák, illusztrációk értelmezése.	Szöveg és kép összjátékának, viszonyának megfigyelése. Különbőféle ábrák, illusztrációk értelmezése. Az IST (információs társadalom technológiai) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.	alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban. A vizuális közlés verbális és nem verbális elemei, tipográfia. Az IST (információs társadalom technológiai) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.
	Szövegek műfaji különbségének érzékelése (pl. mese és dokumentum, lírai költemény és elbeszélés). Rövidebb művek önálló olvasása házi olvasmányként. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Különbőző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése. A tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség (pl. hír és kommentár) Rövidebb és hosszabb irodalmi és nem irodalmi szövegek önálló olvasása.	Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összetevése), e képesség alkalmazása elemző szóbeli és írásbeli műfajokban.
Az irodalmi szövegek kifejező felolvasása, 5-6 rövid vers hibátlan elmondása kívülről. Az "ező" és „tjező” kiejtésű szövegek megismerése, megértése. Szövegek önálló megértése néma olvasással. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Rövidebb és hosszabb művek önálló elolvasása, a cselekmény utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése. Nyelvi eszközök és a jelentés összefüggéseinek megtapasztalása a szépirodalmi szövegekben. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Szöveg feldolgozása megadott szempontok szerint. A szöveg kifejtett és ki nem fejtett üzeneteinek dekódolása. Házi olvasmányok önálló elolvasása (ifjúsági regények, novellák). Összetett irodalmi és ismeretterjesztő szövegfajtákat megérteni és a feladat elvárásainak megfelelően használni. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások, megközelítési módok gyakorlása (pl. a téma, a műfaj megállapítása, logikai összefüggések, jelentésrétegek feltárása). A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése. Az olvasás ismeretközlő és esztétikai szerepének, valamint az olvasás örömeinek megtapasztalása.
		Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. régi, archaizáló) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel (egynyelvű szótárak, jegyzetek).	A mai nyelvhasználattól eltérő (rég, archaizáló) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése. Régebbi korokból származó szövegek önálló megértése segédeszközök (pl. egynyelvű szótárak) gyakorolt használatával.
Egy-két mondatos vélemény megfogalmazása az olvasott szövegekben megjelenő szereplők cselekedeteiről, helyzetekről, magatartásokról.	Néhány mondatos vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szöveg szereplőinek cselekedeteiről, nézeteiről, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről.	Különbőző vélemények összetevése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban.	Különbőző olvasott vélemények összetevése, különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája különféle műfajokban.

			Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése.
--	--	--	--

3. Írás, szövegalkotás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés, biztos, probléma érzékeny helyesírás. Szövegtípusok és műfajok széles körének alapos ismerete, normakövető írásmód az alapvető műfajokban. A műfajokhoz kötődő hagyományok, nyelvi-stilisztikai és kommunikációs jellegzetességek szerepének felismerése és kreatív alkalmazásuk saját írásműben. Saját álláspont pontos, változatos, önálló kifejtése különféle nyelvi formákban. Kiegészítés, újrírás, kreatív írás.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az első és második írásmód jelrendszerének (cirill és latin betűs) elsajátítása a tanulók egyéni sajátosságainak figyelembevételével, az írástechnika továbbfejlesztése, a rendezett írásmód gyakorlása. Cirill betűs írás helyes betűalakítással és kötéssel. Latin betűs mérsékelt tempójú írás a cirill betűk keverése nélkül, eszközszintű íráshasználat fokozatos kialakításával. Mondatalkotás, néhány mondat összekapcsolásával szövegalkotás.	Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő, olvasható, esztétikus és rendezett írásmód gyakorlása. A tanult helyesírási szabályok alkalmazása. Szép, olvasható és tiszta írás a tanult helyesírási normák megfelelő betartásával.	Összetettebb tárgyak és események, történések leírása. Jellemzés. Szövegszerkesztés a tanulókhöz közelálló témákról: iskolai élet, mindennapi élet, alkalmi események. Olvasható, esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjainak elsajátítása.	Jól szerkesztett, olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmód, íráskép. Lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítása.
Másolás. Cirill betűs szöveg másolása latin betűsre és fordítva. Tollbamondás. Tollbamondás utáni írás mindkét betűtípussal. Helyesírási gyakorlatok. Mondatalkotás, néhány mondat összekapcsolásával szövegalkotás. A szöveg tagolásának gyakorlása. Különböző szövegminták megfigyelése műfaji és szövegszerkesztési szempontból. Rövid szövegek alkotásának gyakorlása (pl. kisebb leírás, rövid elbeszélés, egy-két soros jellemzés).	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban. Rövidebb szövegek alkotása, személyes és olvasmányélmények megfogalmazása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés). Tollbamondás mindkét írásmódon (cirill és latin). A mindennapi élet tájékoztató szövegei (használati útmutató, meghívó, sms, e-mail stb.)	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és műfajokban (. a leírás, a különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése, sms, e-mail, stb.). Mondattani, szótani és stilisztikai gyakorlatok. Tollbamondások írása, másolások hiba nélkül és tájékozottság a helyesírási szótárban.	Mindennapi témájú szövegek fordítása. A kétnyelvű és egynyelvű szótárak használata. Világos szövegalkotás, kifejezőkészség a papíralapú és az elektronikus, a hétköznapi és a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén és műfajában (- levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, jellemzés, leírás, esszé, értekezés, motivációs levél, blog).
Önkifejezés és kreativitás (pl. olvasott szöveghez különböző befejezés)	Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegtípusokban és	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban és	Irodalmi alkotások írásbeli bemutatása, elemzése. A kreatív szövegalkotás a

készítése, rímes játék). Beszámoló, ismertetés, mint a szóbeli kifejezésben. Leírás vizuális élmény alapján. Tájleírás. A lakóhely és környezet rövid leírása. Néhány soros jellemzés. Anyaggyűjtés, kutatás gyermeklexikonokból, kézikönyvekből.	műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés). Személyes és olvasmányélmények megfogalmazása a rövidebb leírás, elbeszélés, jellemzés műfajában.	műfajokban (pl. leírás, különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése). A szép kifejezés, választékos stílus használatának gyakorlása, fejlesztése. Szókincs- és kifejezőképesség-fejlesztés az olvasott irodalmi művek szavainak és kifejezéseinek használatával.	tehetséges tanulóktól elvárható.
A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása rövid fogalmazásokban. Rövid levél, üdvözlés írása, megfelelő címzés. Levelezőlap, alkalmi (karácsonyi, újévi, születésnap) üdvözlés írása.	Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, írásbeli szövegekben – kreatív szövegalkotásokban. Helyesírási szótár használata.	Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, a kreatív szövegalkotásban. Önkontroll és a helyesírási szótár folyamatos használata.	Közéleti műfajú szövegyszerkesztési gyakorlatok: magán- és hivatalos levelek, kérdőív, kérvény, pályázat, jellemzés, önéletrajz. Helyesírási és etimológiai szótár használata.
Gondolatok, érzelmek kifejezése.	Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. szövegek átírása, olvasott művekhez különböző befejezések készítése, a történet folytatása, rímes játékok). Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból rövidebb fogalmazások formájában.	Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. párbeszéd írása, dramatisztálás, párbeszédes forma átírása epikus formába, érvelés). Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése különböző nézőpontokból	Önkifejező és kreatív szövegalkotás (pl. élményszerű személyes történet elbeszélése, verses-rímes szövegek alkotása, szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnemműfajok gyakorlása). Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra. A személyiség és a személyesség kifejezése a szövegformálás kreatív eszközeinek birtokában.
Helyesírás. A nagybetű. Eltérés a magyar helyesírástól. A szavak szótagolása. Az enklitikus (hangsúlytalan) szavak írása. A problematikus (magyartól eltérő) hangok jelölése ч, һ, һ, и, ъ, љ (č, ć, dž, đ, lj), a szó eleji és szővégi x (h). Az - ић, - чић (-ic, -čic) végű családnevek helyesírása. A tőszámnevek és sorszámnevek írása számjeggyel és betűkkel. A mondatvégi pont, vessző a felsorolásban.	Anyaggyűjtés és elrendezés alapjainak megismerése, anyaggyűjtés gyermekek számára készült lexikonokból, kézikönyvekből, tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Eltérés a magyar helyesírástól. Idegen nevek és szavak átírása (transzkripció). Önkontroll és a helyesírási szótár folyamatos használata. Rövidebb beszámolók anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	A szerb helyesírás alapelve. Változások a helyesírásban. A szerb fonetikus és a magyar szóelemző helyesírás tudatos megkülönböztetése. A magyar helyesírás negatív transzferének kiküszöbölése. Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek (pl. beszámoló, ismertetés, esszé, egyszerűbb értekezés) írására. Hosszabb felkészülést igénylő esszé, pályázat, értekezés, műértelmezés megalkotásának gyakorlása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Önálló feladatvégzés, egyes lépések megalapozása, probléma megoldása, információgyűjtés (gyermeklexikonok célszerű használata, könyvkölcsönzés, kép és szöveg kapcsolata).	Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek elkülönítése és gyakorlása. A tanulási stratégia fokozatos kialakítása. A könyvtárhasználattal kapcsolatos ismeretek bővítése.	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információhordozókból).	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, szelekciójának, rendszerezésének, kritikájának és felhasználásának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, gyakorlása, múzeumi információk.
Szótárhasználat, a anyag bővítése információhordozókból, kapcsolat keresése más tantárgyakkal. Tapasztalatszerzés az anyaggyűjtésben (könyvtárlátogatás). A tanulást segítő gyermeklexikonok szótárak megismerése, használata.	Az önálló ismeretszerzés gyakorlása (pl. könyvek keresése megadott témához egyénileg, csoportosan. Tapasztalatgyűjtés különböző információhordozók működéséről, használatáról).	Adatok, ismeretek gyűjtése tanári segítséggel, csoportosan és önállóan. A gyűjtött ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.	Különböző információhordozók használata az életkornak megfelelő önállósággal. A gyűjtött ismeretek önálló rendszerezése.
	Gyermekeknek szóló ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak megismerése használata. Információk feldolgozásának gyakorlása.	Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében.	Az információ felhasználása: (források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése).
Vázlatkészítés tanítói irányítással. Vázlatok önálló bővítése, szűkítése megadott szempontok szerint.	Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához.	Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal (fürtábla, gondolattérkép stb.) rövidebb szövegek alapján.	Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal (gondolattérkép, szemponttáblázat, T-táblázat, Venn-diagram stb.) adott feladathoz, témához, a vázlat alapján különböző műfajú szövegek alkotása.
Tömörítés, lényegkiemelés. Az információk kritikus befogadásának megalapozása.	Ismerkedés különböző információhordozók (kód) természetével, kommunikációs funkcióival és kultúrájával (pl. vizuális, audiovizuális, elektronikus: internet,	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésben.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk együttes kezelése, megértése (pl. illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése szövegösszefüggésben,

	CD-ROM, DVD, MP3).		szövegek vizuális elrendezése).
	Az összefoglalás sajátosságainak és szerepének megismerése, megértése.	Az összefoglalás sajátosságainak ismerete, összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással.	Az összefoglalás műveletének gyakorlása, önálló alkalmazása (pl. a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése).
		Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés és a lényegkiemelés gyakorlása. Az önálló jegyzetkészítés ismereteinek magalapozása, gyakorlása.	Az önálló jegyzetkészítés gyakorlása tanári segítséggel és a nélkül (pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás). Szerb és magyar szövegek fordítási technikáinak megismerése, különböző profilu rövid szövegek fordítása. Hallott szöveg tolmácsolása.
Információ visszakeresése tanítói irányítással, értelmezése, szereplők érzelmeinek azonosítása, érzelmek és cselekedetek közötti kapcsolat, egyszerű ok-okozati viszony felismerése; következtetések, értelmezés.	Információkeresés, szereplők érzelmeinek magyarázata, érzelmek és cselekedetek közötti kapcsolat, ok-okozati viszony felismerése; következtetések, értelmezés.	Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással, csoportosan).	Felkészülés az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.
Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált [koncentrációs] memória-gyakorlatok. Szövegek megfigyelése, művek és részletek szöveghű felidézése.	A szöveges emlékezet aktivizálása, szövegek pontos megfigyelése, azonosítása és felidézése.	A szöveges emlékezet erősítése. Megértett szövegekre való emlékezés, a szövegek új helyzetben való alkalmazása.	Szövegek pontos, értelmező, esztétikus felidézése és önálló, aktív reprodukálása a céloknak megfelelően. Kombinációs és asszociációs képességek fejlesztése memoriterek tanulásával.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a szerb nemzetiség anyanyelvéről

A mai szerb nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önazonosságuk, önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez, és biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A következő nyelvi-nyelvtani jelenségek önálló felismerése	A nyelvi egységek közötti egyszerűbb összefüggések	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek	A mai szerb irodalmi nyelv leíró nyelvtanának

<p>(gyakorlati tudás alapján): mondat, szó, a szavak szótagjai, hang, betű. Magánhangzó és mássalhangzó, a szótagképző r hang.</p>	<p>felismerése (pl. rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok között, a szavak között, a szavakat alkotó szóelemek között).</p>	<p>megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével; azonos jelentésviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése.</p>	<p>áttekintése. Stilisztikai és lexikológiai ismeretek rendszerezése. Tájékozottság a nyelv eredetéről és fejlődéséről. A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás). A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. A magyar nyelv típusához kötődő alapvető ismeretek.</p>
<p>Szótani ismeretek. Az aktív és a passzív szókincs bővítése (jelentések megadása saját szavakkal.) Szófajok felismerése a szövegben. (főnevek, az egyes és többes szám, a három nyelvtani nem; az igék, a három alapvető igeidő használata, a jelen, múlt és jövő idő; a személyes névmások neme és személye; a tulajdonságot jelentő és birtokos melléknevek felismerése; a melléknevek használata; a számnevek.) A gyakori előjárósók (pl. u, na, iz, od, do, zbog) helyes alkalmazása főnevekkel. Az aktív és a passzív szókincs folyamatos bővítése, szókincsgyakorlatokkal.</p>	<p>Gyakorlottság a szavak jelentésviszonyainak a feltérképezésében a korosztály szintjén (pl. az egy-és többjelentésű szavak felismerése rokon értelmű szavak gyűjtése. Ismerkedés az egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával. A nyelv és a nyelvhasználat rétegezettségének a megtapasztalása, felismerése szókincs területén.</p>	<p>A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentésnek a megismerése. Ismerkedés az egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával. A alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.</p>	<p>A nyelvtani ismeretek bővítése és rendszerezése. A tanult nyelvtani ismeretek alkalmazása a beszédben és a szövegelemzésben. A nyelv és a beszéd. Irodalmi (művelt köznyelvi) nyelv és társalgási nyelv. Megfelelő tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében. A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből és egyéb tényezőiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok feltérképezése; a tapasztalatok és a megszerzett ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban. Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata szövegek, kommunikációs események kritikai megközelítésében.</p>

<p>A mondatok megkülönböztetése a beszélő szándéka szerint. Tömondat és bővített mondat. A tartalom szerinti mondatfajták használata a beszédben</p>	<p>A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése a beszéd és a helyesírás terén egyaránt. A helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása. Javítás tanári irányítással és önállóan.</p>	<p>A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának felismerése, Az ismeretek bővítése. Gyakorlottság a helyesírási szótárak használatában. Javítás tanári irányítással és önállóan.</p> <p>Frazeológiai jelenségek szövegbeli megfigyelése.</p>	<p>A szerb és a magyar nyelv. Alapvető eltérések, flektálás és agglutinálás. Az ismeretek folyamatos bővítése.</p>
<p>Alkalmazkodás a kommunikációs folyamatban a szövegalkotást befolyásoló tényezőkhez egészen (holisztikusan). Gyakorlottság a szövegalkotásban a korosztály által jól ismert nyelvhasználati színtereken. Különböző műfajú és hangnemű szövegekben az eltérő nyelvhasználat érzékelése, a jól felismerhető különbségek megfigyelése.</p>	<p>Különböző nyelvváltozatokat képviselő konkrét példák alapján a nyelv és a nyelvhasználat rétegzettségének a megtapasztalása, felismerése (különösen a szókincs területén).</p>	<p>Gyakorlottság és szándékosság a kommunikációt befolyásoló tényezőkhöz való alkalmazkodásban. Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.</p>	<p>A nyelvhasználat társadalmi jelenségként való (szociolingvisztikai) szemlélete, a kommunikációs események és a szövegalkotás önálló elemzése-értékelése az elsajátított (szövegtani, jelentéstani-pragmatikai, stilisztikai, retorikai) ismeretek kreatív alkalmazásával. Gyakorlottság az ismeretek alkalmazásában különböző típusú és műfajú szövegek alkotása során.</p>
<p>Az írás jelrendszerének a megismerése, a kiejtés és az írás megfelelésének, illetve különbözőségének a megfigyelése, néhány alapvető helyesírási szabály megismerése (pl. az egyszerű szavak elválasztásának szabályai), törekvés ezek megfelelő alkalmazására. Nyelvileg igényes minta követése a beszédben (nyelvhelyesség).</p>	<p>A diákok írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése a beszéd és a helyesírás terén egyaránt. A helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása. Ismerkedés helyesírási kézikönyvekkel. Javítás tanári irányítással és önállóan.</p>	<p>A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának felismerése, az ismeretek bővítése. Gyakorlottság a helyesírási kézikönyvek használatában. Javítás tanári irányítással és önállóan.</p>	<p>Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása (szóban és írásban egyaránt). Önálló kézikönyvhasználat mellett törekvés a kifogástalan helyesírást tervezett szöveg megírására.</p>
<p>A szerb és a magyar nyelv közti különbségek felismerése, ezek megfogalmazása az életkornak megfelelően. Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének a felismerése, ennek</p>	<p>Annak felismerése, hogy a szerb nyelv ismerete miben segíti, miben nehezíti az más nyelv elsajátítását.</p>	<p>Az egyenes és függő beszéd helyes használata. Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetése, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.</p>	<p>A tájnyelvek áttekintése. Az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése az általános nyelvészeti ismeretek felhasználásával.</p>

<p>megfogalmazása a diák saját szavaival (pl. szerbül úgy mondjuk, hogy...). Archaikus szavak megadása saját szavakkal, szókincsgyarapítás.</p>			
	<p>Egy-egy korábbi évszázadban született szöveg megfigyelése, a mai és a korábbi nyelvállapot különbségének a felismerése a korosztálynak megfelelő szinten.</p>	<p>A nyelv és a beszéd. A nyelvek közötti különbségek és hasonlóságok. Indoeurópai és finnugor nyelvek. Szláv nyelvek. A délszláv nyelvek. A szerb nyelv. Az anyanyelv fogalma. A hazai nyelv. Kétnyelvűség. Vuk Karadzic munkássága a szerb nyelv és helyesírás megújítása. Példák (régebbi korok szövegei, szövegrészei) alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén.</p>	<p>Tájékozottság a szerb nyelv helyéről a világ nyelvei között. Indoeurópai nyelvcsalád. A szláv nyelvek és alapvető jellemzőik. Tájékozódás a nyelv-közösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaiban. A szerb nyelv eredetének, a nyelvcsaládba tartozás bizonyító eljárásainak a megismerése. A nyelvi állandóság és változás okainak kutatása adatok alapján (pl. forrásokkal, kézikönyvhasználattal), a történeti szemlélethez kapcsolódó általános nyelvészeti ismeretek tanulmányozása. A történetiség szempontjának alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megítélésében.</p>
<p>A következő nyelvi-nyelvtani jelenségek önálló felismerése (gyakorlati tudás alapján): mondat, szó, a szavak szótagjai, hang, betű. Magánhangzó és mássalhangzó, a szótagképző r hang.</p>	<p>A nyelvi egységek közötti egyszerűbb összefüggések felismerése (pl. rendszerszerű összefüggések felfedezése a hangok között, a szavak között, a szavakat alkotó szóelemek között).</p>	<p>A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével; azonos jelentéviszonyokat kifejező, de eltérő szerkezetű mondatok megfigyelése; szerkezetek átalakítása). A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése.</p>	<p>A mai szerb irodalmi nyelv leíró nyelvtanának áttekintése. Stilisztikai és lexikológiai ismeretek rendszerezése. Tájékozottság a nyelv eredetéről és fejlődéséről. A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás). A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. A magyar nyelv típusához kötődő alapvető ismeretek.</p>

<p>Szótani ismeretek. Az aktív és a passzív szókincs bővítése (jelentések megadása saját szavakkal.) Szófajok felismerése a szövegben. (főnevek, az egyes és többes szám, a három nyelvtani nem; az igék, a három alapvető igeidő használata, a jelen, múlt és jövő idő; a személyes névmások neme és személye; a tulajdonságot jelentő és birtokos melléknevek felismerése; a melléknevek használata; a számnevek.) A gyakori előjárósók (pl. u, na, iz, od, do, zbog) helyes alkalmazása fővevekkel. Az aktív és a passzív szókincs folyamatos bővítése, szókincsgyakorlatokkal.</p>	<p>Gyakorlottság a szavak jelentéviszonyainak a feltérképezésében a korosztály szintjén (pl. az egy-és többjelentésű szavak felismerése rokon értelmű szavak gyűjtése. Ismerkedés az egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával. A nyelv és a nyelvhasználat rétegezettségének a megtapasztalása, felismerése szókincs területén.</p>	<p>A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentésnek a megismerése. Ismerkedés az egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával. A lapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.</p>	<p>A nyelvtani ismeretek bővítése és rendszerezése. A tanult nyelvtani ismeretek alkalmazása a beszédben és a szövegelemzésben. A nyelv és a beszéd. Irodalmi (művelt köznyelvi) nyelv és társalgási nyelv. Megfelelő tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében. A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből és egyéb tényezőiből fakadó jelentések, jelentéviszonyok feltérképezése; a tapasztalatok és a megszerzett ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban. Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata szövegek, kommunikációs események kritikai megközelítésében.</p>
--	--	---	---

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés felkeltése a belefeledkezés, a játékoság, a kaland, a képzelet stb. iránti igénnyel. Az irodalom iránti érdeklődés felbresztése.</p>	<p>Bevezetés az irodalom tanulásába. Különböző műfajú szövegek olvasása. Műfaji alapismeretek. Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása a belefeledkezés, a játékoság, a kaland, a</p>	<p>Az irodalmi ismeretek bővítése. A szépirodalom szerepe az ember életében. Bevezetés az irodalmi művek értő olvasásába és elemzésébe. Annak felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező</p>	<p>A szerb irodalom fejlődésének áttekintése. Az olvasott irodalmi művek tágabb kontextusának elemei: irodalmi korszakok, költők és írók életpályája műveik tükrében. Annak felismerése és</p>

	képzelet, az önismeret, az emberismeret stb. iránti igénnyel. Az olvasás örömeinek felfedezése. Az irodalmi alkotások és az adott nép szellemisége közötti összefüggés felismerése.	olvasás elmélyíti az élmény és tapasztalatszerzést.	tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a károsodásmentes tapasztalatszerzés forrása, amely az ön- és világertelmezés, az önmeghatározás mással kevésbé helyettesíthető lehetőségét kínálja.
Ismerkedés változatos ritmikai, zenei formálású lírai művekkel.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek közös és önálló olvasása a klasszikus és a kortárs szerb és világirodalom köréből.	Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek olvasása és feldolgozása a klasszikus és a kortárs szerb és világirodalom köréből. A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése a tanult művekben.	A líra különböző műfajai és hangnemeiben a klasszikus és kortárs szerb és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása. A lírai beszédmód változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszak-jellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.
A lírai mű középpontjában álló gondolat, illetve érzelmek azonosítása.	A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése.	A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.	A költő, a vers beszélője és a költői én megkülönböztetése különböző korokban született költeményekben.
	Ismerkedés különböző lírai műfajokkal.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. A műnemek és a műfajok közötti kapcsolatok megértésére.
A költői nyelv néhány sajátosságának megfigyelése.	Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megfigyelése.	A főbb költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása a lírai szövegben. Az előbbieket jelentésteremtő szerepének megértése a tanult versekben.	Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő szerepük megértése és értelmezése a tanult versekben. A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.

A versszak felismerése, egyszerű jellemzése (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma).	A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek viszonyának megértése.	A kompozíciós egység és a versszakok viszonyának felismerése. A kompozíció meghatározó elemeinek (pl. tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai szerkezet) megismerése.	A lírai művek értékszerkezetének felismerése. Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben.
Rövidebb epikai művek, népköltészeti alkotások, elbeszélések olvasása.	Elbeszélő művek közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg. A megismert formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.	Elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs felnőtt és ifjúsági irodalom köréből. Kreatív történet elbeszélési és történet átirási gyakorlatok.	Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, szerb és világirodalmi – epikai művek elemzése és értelmezése. A megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban.
Történetek főszereplőinek azonosítása.	A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása.	A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása.	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az ironia. Az elbeszélői szólam és a szereplői szólam viszonyának vizsgálata.
Törekvés a történet idejének és helyszínének azonosítására.	Az idő és a tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása.	A közvetett idő- és térmegjelölések azonosítása, ebből következtetések levonása. Törekvés az idő- és térmegjelölések értelmezésére. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése.	Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az időszerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben.
Annak megállapítása, hogy ki beszél el a történetet.	Annak megállapítása, hogy ki beszél el, és kinek a szemével látjuk a történetet.	Az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet érzékelése.	A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel.
A cselekmény kezdő- és végpontjának megállapítása.	A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése.	Előreutalások és késleltetések érzékelése az elbeszélésben.	Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés.
	Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és dramatikus műrészeket közötti különbségekről.	Az epikai és a drámai történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és eltérések azonosítása.	Az epikus és a drámai történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése. A drámai közlésmód jellemző

			szövegtípusainak felismerése.
A szóbeli költészet és az írásbeliség, a népköltészet és a műköltészet különbségeinek megtapasztalása néhány példa alapján.	Az új szóbeliség, az elektronikus kommunikáció és tömegkommunikáció néhány új formájának megfigyelése.	A reklám és a popzene új szóbeli költészete. Annak érzékelése, hogy az irodalom szóbelisége nem pusztán archaikus jelenség.	Tájékozódás az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségeiről. A szóbeli költészet, a népköltészeti hagyomány hatásainak ismerete. Regiszterkeverés, adaptációk.
Néhány alapvető irodalmi téma, emberi alaphelyzet felismerése az olvasott művek alapján.	További alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a már megismert témakörökből.	A szerb és a világirodalom néhány jelentős témája és formai hagyománya. Ismerkedés egy-két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel.	Az olvasott, különböző korú és világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok felismerése. Az olvasott művek többféle értelmezési kontextusban való elhelyezése (pl. tematikus-motivikus, műfaji, életműbeli, konvenciótörténeti, stílusirányzati, eszmetörténeti elhelyezés). Történeti és aktuális olvasatok.
A mű közvetlenül adódó (szó szerinti) jelentésének megfogalmazása. A történet, az alapérvzés, alaphangulat megfogalmazása.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok, más irodalmi és nem irodalmi, verbális, hangzó és képi szövegek bevonásával.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek bevonásával.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek, megismert irodalmi konvenciók és elemzési technikák bevonásával. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a szerb irodalom nagy hagyományaival, kódjaival.
Realisztikus mesék, tündérmesék, állatmesék, versek, rövid elbeszélések a népköltészet és műköltészet köréből. Közmondások és találós kérdések, kiszámolók, altatók, tapsolók, nyelvtörők. Népi játékok, dramatizált	Népdalok és népmesék (tündérmesék, állatmesék, realisztikus mesék). A népköltészet alapvető jegyeinek ismerete. Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, illetve köznapi helyzeteknek a dramatizált	Az írásbeliség kezdete, Szent Száváról szóló szövegek. Válogatás a népköltészetből: lírai versek, hősi énekek. Műfajok a népköltészetben. Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása.	A szerb népköltészet és műköltészet speciális jegyei. Véleményalkotás, elemzés. Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása, jelentésteremtő

formák (pl. meserészletek) olvasása, illetve előadása.	megjelenítése.	Szituációk és instrukciók értelmezése és megjelenítése.	szerepük megértése, értelmezése a tanult versekben. Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése. Drámai szituációk feszültségeinek azonosítása.
Mesék és történetek a gyermekek világából és életéből. A történetek főszereplőinek, idejének és helyszínének azonosítása.	Gyermektémákat tartalmazó válogatott szövegek a szerb és a világirodalom műveiből.	A szerb irodalom áttekintése korszakonként és műfajonként 1-2 mű alapján.	Irodalmi művek bemutatása és elemzése (korszakonként és műfajonként 1-2 irodalmi alkotás). Egy-egy alkotói portré korszakonként és műfajonként.
A lírai és epikus versek közötti különbség (érzelem és cselekmény). A költői nyelv sajátosságai. A vers jellemzői (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma,	Lírai versek a gyermekéletből, hazafias és leíró motívumokkal.	Lírai művek: romanticizmus, modernizmus. Költemények, balladák értelmező felolvasása és szövegű felidézése. A mű szépségének és a költő üzenetének megértésére törekvés.	Elbeszélések, regények, versek és drámai művek, illetve ezek részleteinek olvasása és feldolgozása. Az irodalmi mű témájának, társadalmi kontextusának, szerkezetének ismertetése. A szereplők lélektani jellemzése. Lírai vers elemzése idézetek használatával.
Az olvasmány keltette élmény egyszerű elmondása. Az irodalmi szöveg néhány mondatos ismertetése.	Válogatott prózai írásművek (karcolatok, elbeszélés- és regényrészletek az újabb szerb irodalomból).	Prózai művek: felvilágosodás, realizmus, modernizmus. Elbeszélések, rövid történetek, anekdoták, példabeszédek önálló olvasása, a művek tartalmának, mondanivalójának rövid bemutatása.	A három irodalmi alapforma alaki és tartalmi jegyeinek ismerete. A stílusirányzatok közötti eligazodás. Vers, anekdota, próza (részletek) előadása, drámai és dramatizált szövegek bemutatása.
Az irodalmi szöveg néhány mondatos ismertetése. Az olvasmány keltette élmény egyszerű elmondása. Különböző történetek főszereplőinek azonosítása. Annak megállapítása, hogy ki beszél el a történetet, a cselekmény kezdő és végpontjának megállapítása.	A magyarországi szerb írók és költők alkotásai. Teljes művek, illetve részletek.	Válogatás az újabb szerb költészetből és prózából. Válogatás a magyarországi szerb költők és írók műveiből.	Szerb-magyar irodalmi kapcsolatok. Kapcsolatkeresés a kortárs magyarországi szerb és anyaországbeli irodalom között.

<p>A vers és próza alapvető különbségének ismerete. A vers alaphangulatának és képi megjelenítésének érzékelése. A népköltészet és a műköltészet különbségeinek megtapasztalása.</p>	<p>Az epikai és lírai mű egyszerű elemzése. Téma, tartalom. Dráma. Bevezetés, bonyodalom, csúcspont és megoldás.</p>	<p>Dráma. Színdarab megtekintése, hangjáték meghallgatása után beszámoló a látottakról és hallottakról.</p>	<p>Drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése. A drámai konfliktus. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása.</p>
<p>Az irodalom nevelő hatása, az értékekkel való azonosulás tudatosítása.</p>	<p>A lírai vers hangulata, a benne kifejezett érzések és alapvető költői képek. Verstani ismeretek. Versszak, verssor, ritmus, rím.</p>	<p>Irodalmi alkotások olvasása a szerb irodalom különböző korszakaiból és műfajaiból. A kompozíciós egység és a versszakok viszonyának felismerése.</p>	<p>A világirodalom legjelentősebb műveiből részletek ismerete szerb nyelven.</p>
	<p>Az esztétikai és etikai érzésvilág formálása az irodalmi olvasmányok alapján. Az olvasói ízlés alakítása.</p>	<p>Az irodalmi művek érzelmi és gondolati hatása játékon befolyásolja a tanulók kötődését a szerb nemzethez és a magyarországi szerb nemzetiséghez.</p>	<p>Az elektronikus ismerethordozók használata tanórán pl. CD, videofilm, CD-ROM, DVD a különböző irodalmi alkotások élményszerű interpretálása során.</p>
	<p>Bevezetés az irodalom tanulásába. Különböző műfajú szövegek olvasása. Műfaji alapismeretek. Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása a belefeledkezés, a játékosság, a kaland, a képzelet, az önismeret, az emberismeret stb. iránti igénnyel. Az olvasás örömeinek felfedezése. Az irodalmi alkotások és az adott nép szellemisége közötti összefüggés felismerése.</p>	<p>Az irodalmi ismeretek bővítése. A szépirodalom szerepe az ember életében. Bevezetés az irodalmi művek értő olvasásába és elemzésébe. Annak felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény és tapasztalatszerzést.</p>	<p>A szerb irodalom fejlődésének áttekintése. Az olvasott irodalmi művek tágabb kontextusának elemei: irodalmi korszakok, költők és írók életpályája műveik tükrében. Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a károsodásmentes tapasztalatszerzés forrása, amely az ön- és világertelmezés, az önmeghatározás mással kevésbé helyettesíthető lehetőségét kínálja.</p>
	<p>Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek közös és önálló olvasása a klasszikus és a kortárs szerb és világirodalom köréből.</p>	<p>Változatos ritmikai, zenei formálású lírai művek olvasása és feldolgozása a klasszikus és a kortárs szerb és világirodalom köréből. A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása,</p>	<p>A líra különböző műfajaiban és hangnemeiben a klasszikus és kortárs szerb és világirodalom köréből válogatott művek olvasása, feldolgozása. A lírai beszédmód</p>

		funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése a tanult művekben.	változatainak, általános és korhoz, illetve szituációhoz kötött különös jegyeinek értelmezése; korszak-jellemző beszédmodok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.
	A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése.	A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése. Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.	A költő, a vers beszélője és a költői én megkülönböztetése különböző korokban született költeményekben.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szép és a csúnya, a szomorú és a vidám fogalmának használata és megkülönböztetése mindennapi – különféle médiák révén szerzett - élményekkel kapcsolatos beszélgetésekben.	Rövid néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok hatásáról. A humor kiemelt szerepének érzékelése a mindennapokban és a műalkotásokban a korosztály érdeklődésének megfelelő néhány szöveg kapcsán.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek különbözőségének megértése és elfogadása. A helyzet- és jellemkomikum a művészetben.	Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság). Igény az ízlés önálló fejlesztésére. A humor kommunikációs funkcióinak megismerése és alkalmazása saját szövegek alkotásában. A különféle kulturális regiszterek keveredésének felismerése korunk kultúrájában, igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére.
Az esztétikai nézőpont megalapozása, a szép megtapasztalása a természeti környezetben, a mindennapi élet tárgyaiban és különféle művészeti ágakhoz tartozó, az életkornak megfelelő műalkotásokban.	Részvétel a tanulócsoporthoz tartozó beszélgetésben és vitában a mindennapok, művek és olvasmányok kiváltotta élményekről. Mások véleményének meghallgatása, megértése.	A művészi és nem művészi szépség változékonyának megtapasztalása. Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása.	A műalkotás mint normakövető és normákat megújító jelenség; új és régi párbeszédének átélése a művészetben. A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa. Az elsajátítás és a kreativitás kettősségének megértése a művek befogadásában.
A műélvezet átélése a belefeledkezés, a játék, a képzelet, a ritmus és a zene	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye. A műélvezet	Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása.	Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a

révén.	minél gyakoribb átélése a belefeledkezés, a játék, a kaland, a képzelet, a ritmus és a zene révén.	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye, a hatás reflektálása csoportos beszélgetésben és önálló szöveg alkotásával.	mű hatása, mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat. Sokoldalú, kifinomult kulturális fogyasztási szokások kialakítása és folyamatos bővítése.
A jó és a rossz fogalmainak használata mindennapi - különféle médiumok révén szerzett - élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés, mint cselekedet felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban.	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az igazság, a morál az egyén életében és a társadalomban. A jog és a morál összefüggéseinek reflektálása. A tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása, a morális kérdésekben való tájékozódás igénye és képessége.
Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékkal, különféle dramatikus formák kipróbálása révén (pl. bábjáték, helyzetgyakorlat, szerepjáték).	A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége, az empátia fontosságának átélése a közösség életében.	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különböző műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakítása.
Különböző kultúrák életformájának, értékeinek megismerése, szemléleteik megtapasztalása különböző szövegekben.	A kulturális különbség, mint világlátás, mint életforma és mint érték megismerése, a kulturális sokszínűség, mint közösség építőerő megfigyelése különféle szövegekben.	A kulturális különbség, mint világlátás, mint életforma és mint érték megismerése, a kulturális sokszínűség, mint közösség építőerő megfigyelése különféle szövegekben.	A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása. A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése. A kultúrák közötti átjárás korlátainak felismerése, a szerb és a magyar kultúra összefonódása, más kultúrák megismerésének igénye.
	Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak és műalkotások idegenségének megtapasztalása.	Az életkorfüggő szemlélet megfigyelése irodalmi és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	A történeti érzék tudatos és önálló fejlesztése. A történeti másság befogadói aktivitást követelő szerepének tudatosulása.
	A különböző kultúrák eltérő létmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján.	A kulturális sokszínűség, mint közösségépítő erő megfigyelése különféle szövegekben. A kulturális különbség, mint világlátás, mint életforma és mint érték megismerése.	A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése és tudatosítása. A kultúrák közötti átjárás korlátainak felismerése, más kultúrák megismerésének igénye. A kulturális értékékképződés folyamatára való reflektálás, az abban való részvétel igénye.

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolym

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.

- Megfelelő beszédlejtés, hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.
 - A helyes kiejtés (a hangok kiejtése, különös tekintettel a magyartól eltérő artikulációs bázisra, a hangsúly helye és hosszúsága)
- 1.2. Mondat- és szövegfonetikai eszközök.
- 1.3. Beszédfejlesztés. Szóbeli szövegek megértése és alkotása.
- Verbális és nem verbális eszközök.
 - Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás.
 - Szókincsgyarapítás a beszédhelyzeteknek megfelelően
- 1.4. Memoriterek szöveghű tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

- 2.1. Az olvasástanítás előkészítése.
- Az olvasás elsajátításához szükséges általános részkészségek: logikai sémák, figyelem, megfigyelés, tempó, ritmus, emlékezet, érzelem, képzelet és speciális részkészségek: beszédhanghallás, hangdifferenciálás, hanganalízis, jelfunkció, relációszőkincs, testséma, tájékozódás síkban és térben.
- 2.2. Az olvasás jelrendszere: hang és betű, szótag, szó, szószerkezet, mondat, szöveg.
- 2.3. Tájékozódás a szövegben, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése.
- 2.4. Írott szöveg megértése.
- Lényegkiemelés, vázlat, tartalommondás, szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Az írás jelrendszere.
- A ciril és latin írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szószerkezet, mondat, szöveg.
- 3.2. Szövegalkotás írásban.
- Mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, az anyaggyűjtés módjai (megfigyelés, emlékezet, olvasás, képzelet).
 - Címadás, az anyag elrendezése: szerkesztés; stílus.
 - Elbeszélés, leírás, jellemzés, levél; a mindennapi élet tájékoztató szövegei (*értésítés, meghívó, hirdetés, sms, e-mail*).
 - Rendezett írásképek.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Könyv- és könyvtárhasználat: tankönyv, egyéb könyvek: enciklopédia, egynyelvű szótárak, lexikon, szerb nyelvi kézikönyvek; gyermekújság; elektronikus információhordozó; kölcsönzés.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások (*kézzel írott irányított vázlat, egyszerű adatkeresés*).
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése.
- 4-6 mondóka, 3 kiszámoló, 5 találós kérdés, 2 altatódal, D. Maksimovic – 1 vers, D. Lukic – 1 vers, Lj. Rsumovic – 1 vers, magyarországi szerb gyermekköltészetből – 2 vers, Szent Száváról 2 vers, J.J. Zmaj 2 vers, D. Lukic 2 vers, B. Radicevic 1 vers, B. Miljkovic 1 vers, D. Eric 1 vers, D. Radovic 1 vers
- 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, rendezés, összehasonlítás).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek
- Kapcsolatfelvétel és –zárás, udvarias kapcsolattartás, beszélgetés, vita.
 - Nyelvi mintakövetés.
- 5.2. Szavak jelentése, szókincs; többjelentésű, azonos alakú szavak, állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.
- 5.3. Hang, betű, szótag, szó, mondat
- 5.4. Szófajok: ige, főnév, melléknév, számnév, névmás.
- 5.5. Modalitás szerinti mondatfajták
- 5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek
- 5.7. A fonetikus helyesírás elve

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Szerzők és művek.

- Népköltészet: mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, szerb és más népek meséi, állatmesék, tündérmesék, legendák
Klasszikus szerb szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései, egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények. Szerzők: D. Obradovic, J. Jovanovic Zmaj, Mira Aleckovic, D. Maksimovic, M. Tesic, D. Lukic, Lj. Rsumovic, G. Tartalja, B. Radicevic, B. Miljkovic. D. Eric, Szent Száváról szóló versek – válogatás,
 - Klasszikus európai szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények
 - Kortárs szerb szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények.
- 6.2. Epikus művek jellemzői: szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, a cselekmény kezdő és végpontja, fordulatok, szereplők (főszereplő, mellékszereplő/k/).
- 6.3. Lírai alkotások: a költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén), egyszerűbb képek, alakzatok (ellentét, hasonlat, ismétlés)
- 6.4. Ismeretterjesztő szövegek (*család, mindennapi élet, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, hazai tájak, ünnepek, egészség, életmód, természet- és környezetvédelem*).
- 6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak.
7.2. Saját vélemény bizonyítása (érvelés), részvételi kultúra a beszélgetésben.
7.3. Mindennapi konfliktusok dramaturgiája.

5-8. Évfolyam

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd (megfelelő beszédléggzés, helyes hangképzés). A beszéd folytonos tényezői a beszédszándéknak megfelelően.
1.3. Nyelvi és nem nyelvi kódok, mindennapi közlési helyzetek, meggyőző kommunikáció. 1.4. Memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Szövegértés.
- A szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív olvasás.
 - A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
 - Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
- 2.2. Gyakori szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek) megértési stratégiái.
2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony ciril és latin betűs írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép.
3.2. Szövegalkotás: elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelő szöveg, egyéb, a mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek (*meghívó, e-mail, sms, csetelés*), kreatív írás
3.3. Kommunikációs célok; szerkesztési, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.
4.2. Tanulást támogató eljárások.
- Jegyzetelés; adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egy nyelvű és két nyelvű szótárak
 - Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.

- Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése
Teljes művek: J.J. Zmaj, B. Radicevic, D. Maksimovic, M. Antic, D. Jaksic, V. Ilic, A. Santic, J. Ducic 1-1 műve,
- Részletek: B. Radicevic: Dacki rastanak – 20 verssor, P.P. Njegos: Gorski vijenac – 20 verssor, egy drámarészlet, egy népballada – részlet, két 5 soros prózai szöveg, Himnusz Szent Száváról – 4 versszak.
- 4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek (*kérdés, kérés; kisközösségi kommunikáció, kiselőadás, vita*).
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
- A szerb beszédhangok rendszere, a magánhangzók, a mássalhangzók, az alapvető hangtörvények. A beszéd hangzása (*hangsúly, hanglejtés, dallam*).
 - Szófajok, a szavak jelentése, alaki viselkedése (deklináció, konyugáció, fokozás) mondatbeli szerepe és kommunikációs funkciója; a szó szerkezetek.
 - A szavak hangalakjának és jelentésének kapcsolata, az állandósult szókapcsolatok. A szókinccs változása, régi és új szavak, kifejezések.
 - Mondat; szerkezet, modalitás.
 - Az írott nyelv normái: a szerb helyesírás alapelvei.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Műnemek és műfajok.
- Epika, líra, dráma.
 - Anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, legenda, mese, mítosz, monda, novella, regény; dal, epigramma, elégia, himnusz, óda, komédia, tragédia.
- 6.2. Kompozíció, szerkezet, hatás.
- Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, epizód, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés.
 - Lírai én, motívum.
 - Helyzet, monológ, dialógus, jelenet, szándék, konfliktus, feszültség, tetőpont, fordulópont.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílusesszók funkciói és hatása.
- Ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét.
 - Szó szerinti és metaforikus jelentés; hasonlat, megszemélyesítés, metafora, metonímia, allegória, szinesztézia, szimbólum.
- 6.4. Epikus és drámai művek.
- Szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése.
- 6.5. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.
- 6.6. Lírai alkotások elemzési, értelmezési eljárásai.
- 6.7. Téma, motívum, vándormotívum, archetípusok (*természet, évszakok és napszakok, szülőföld, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség, ars poetica*).
- 6.8. Verselés, zeneiség.
- Ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés; rím.
- 6.9. Szerzők és művek:
szerb népköltészet – válogatás a lírai és epikai művekből: népdalok, hősköltemények, balladák, népmesék
J. Jovanovic Zmaj: Svetli grobovi, – versválogatás, B. Radicevic: Dacki rastanak – részlet, versválogatás, P.P. Njegos: Gorski vijenac – részlet, D. Jaksic: Otadzbina, –versválogatás, V. Ilic - versválogatás, J. Ducic: Podne, A. Santic: Ostajte ovdje, Proljece, D. Obradovic: Basne, J. Ignjatovic: Vasa Respekt – részlet, R. Domanovic Mrtvo more, J. Sterija Popovic: Pokondirena tikva, L. Lazarevic: Na bunaru, Sve ce to narod pozlatiti, B. Nusic: Autobiografija, Hajduci, – részletek, M. Glisic: Prva brazda, D. Radovic: Kapetan Dzon Pilfoks, P. Stepanovic: Price o malom zecu – részletek, Usudne

reci, I. Andric: Aska i vuk, Knjiga, Prozor, P.Kocic: Jablan, Kroz mecavu, Jazavac pred sudom – részletek, V. Petrovic:Ratar, S. Matavulj: Povareta, O. Davico: Srbija, Vuk Karadzic: Rijecnik, O Narodnim pevacima, V. Popa: Ociju tvojih da nije, M. Crnjanski: Seobe I – részlet, J. Skerlic: Vuk Karadzic, B. Stankovic: Uvela Ruza, B. Nusic: Gospoda ministarka, Stojan Vujicic, Petar Milosevic – válogatás a műveikből.

- Művek, műrészletek ismert személyek életéből: Szent Száva, Cirill és Metod, Vuk Karadzic, Nikola Tesla
- Egy 20. századi szerb ifjúsági regény és egy-két regényrészlet
- Egy-két ifjúsági regény és egy-két regényrészlet a világirodalomból;
- Két-három kortárs szépprózai alkotás.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Irodalmi élmény/önálló olvasmányválasztás/ indoklása.
- 7.2. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (*szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála*).
- 7.3. Zenei, képzőművészeti, művelődéstörténelmi vonatkozások.
- 7.4. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció.
- 7.5. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
 - Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd (megfelelő beszédlégzés, helyes hangképzés).
 - A beszéd folytonos tényezői a beszédzándéknak megfelelően.
 - Hallás utáni értés: beszédzándékok (*tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés, manipuláció*), beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.
- 1.2. Nyelvi és nem nyelvi kódok.
- 1.3. Hosszabb, önálló, monologikus szöveg (*előadás, szónoki beszéd*) és memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Szövegértés.
 - A hangos és néma olvasás stratégiái (*adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás*) nyomtatott és elektronikus szövegek feldolgozásakor.
- 2.2. Szövegértési stratégiák (szó szerinti, értelmező, kritikai és kreatív) különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.
- 2.3. Szövegelemzési eljárások.
 - Eltérő kommunikációs célú szövegtípusok (*szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek*) jellemzői.
 - Szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások.
- 2.4. Szövegek retorikája és stíluselemei
- 2.5. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás.
 - Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, szónoki beszéd, vita, önletrajz, , kérvény, blog*) kommunikációs és műfaji jellemzői.
 - Kreatív írás, stílusgyakorlat.
- 3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, retorikai ismeretek.
- 3.4. Helyesírás: a szófaji, a mondattani, az alapszintű nyelvtörténelmi ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások.
 - Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egy nyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció és elrendezés.
 - Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
 - Idézés, a forrásjelölés módszerei.
 - Önálló jegyzetelési technikák.
 - Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.
 - Teljes művek: tizenöt lírai alkotás (3 népdal, 1 ballada, J.J. Zmaj, B. Radicevic, D. Jaksic, V. Ilic, A. Santic, J. Ducic, M. Crnjanski, V. Popa, D. Maksimovic, S. Raickovic,
 - Részletek: kanonikussá vált versszakok, sorok lírai művekből (kb. 30 sor), 20 sor epikai művekből, három drámarészlet.
- 4.4. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás: az indukció és dedukció, a rendszerezés, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásai.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

- 5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.
 - A személyközi kommunikáció.
 - A csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai.
 - Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.
- 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.
 - A szerb helyesírás alapelvei.
 - A szerb nyelv dialektusai
- 5.3. A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv, mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás).
- 5.4. A nyelvi egységek közötti rendszerszerű (hangtani, alaktani, szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések. Szókincs, frazeológia. A szerb nyelv helye a világ nyelvei között, jellemzői.
- 5.5. A szövegszervező (grammatikai, szemantikai, pragmatikai) erők; szövegfajták, szövegtípusok, szövegszerkezet. Az intertextualitás és a számítógépes szövegvilág.
- 5.6. A nyelvi változás: a szerb nyelv története; a főbb nyelvtörténeti korszakok és a legfontosabb nyelvemlékek,
- 5.7. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái, a nyilvános beszéd, a meggyőző szövegműfajok, érvelés, tétel, állítás, érvtípusok, cáfolat, bizonyítás.
- 5.8. Stílus és jelentés.
 - Stíluselemek, stílus eszközök a köznyelvi és a művészi szövegekben.
 - Stílusrétegek, stílusváltozatok.
- 5.9. Nyelvtervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés. A szerb a világ nyelvei között.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai.
 - Anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, eposz, legenda, levél, mítosz, napló, novella, paródia, példázatos történet, regény, szociográfia, utópia; dal, elégia, ekloga, epigramma, episztola, óda, rapszódia, himnusz, zsoltár; drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, esszé.
- 6.2. Kompozíció.
 - Elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus.
 - Vershelyzet, lírai én, költői magatartás, szerep, verstípusok.
 - Helyzet, akció, dikció, konfliktus, monológ, dialógus, prolóógus, epilógus, készletetés, jelenet.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílus eszközök funkciói.
 - Alakzatok.
 - Szóképek.
- 6.4. Hangnemek, esztétikai minőségek.
 - Szép, rút, fenséges, humor, groteszk, ironia, abszurd, tragikum, komikum, idill; katarzis.
- 6.5. Verselés, zeneiség.
 - Ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, szabad vers,

6.6. Művelődés- és irodalomtörténeti korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (antikvitás, középkor, reneszánsz, barokk, felvilágosodás, romantika, realizmus, modernség, posztmo)

6.7. Szerzők és művek.

Szerb irodalom

- Epika: népihősköltevények, népmesék, közmondások, találós kérdések – válogatás Jefimija: Pohvala Knezu Lazaru, D. Obradovic: Pismo Haralampiju, Zivot i prikljucenja – részlet, Basne, L. Lazarevic: Prvi put s ocem na jutrenje, Vetar, D. Kis: Rani jadi, I. Andric beszéde a Nobel - díj átvételekor, Vuk Karadzic: Predgovor rjecniku, O podjeli i postanju narodnih pjesama, Zitiye Hajduk Veljka Petrovica, P.P. Njegos: Gorski vijenac, S. Markovic: Pevanje i misljenje, J. Ignjatovic: Veciti mladozenja, S. Sremac: Zona Zamfirova, Simo Matavulj: Pilipenda, Povareta, R. Domanovic: Voda, Danga, B. Stankovic: U noci, Necista krv, P. Kocic: Mracajski proto, Jazavac pred sudom, B. Popovic: Predgovor Antologiji novije srpske lirike, I. Andric: Na Drini cuprija, Prokleta avlija - részlet, Most na Zepi, M. Crnjanski: Seobe I, I. Sekulic: Gospa Nola, D. Cosic: Koreni – részlet, D. Kis: Enciklopedija mrtvih, A Tisma: Upotreba coveka – részlet, V. Petrovic: Salasar,
- Líra: 15 szerb nepsdal, A. Carnojevic: Molitva zaspalom Gospodu, G.S. Venclovic 1-2 vers, B. Radicevic: Pesme – válogatás, Dacki ristanak, J.J. Zmaj: versválogatás, egy Petőfi vers fordítása, D. Jaksic: versválogatás, L. Kostic: Santa Maria della Salute, V. Ilic: versválogatás, J. Ducic: 3 műve, A Santic: 3 műve, M. Rakic: 3 műve, S. Pandurovic: 2 műve, V.P. Dis: 2 műve, M. Bojic: Plava grobnica, M. Crnjanski: Sumatra, I. Andric: Ex Ponto, Tin Ujevic: Svakidasnja jadikovka, M. Pavlovic, V. Popa, S. Raickovic, B. Miljkovic, D. Maksimovic - versválogatás
- Dráma: Jovan Sterija Popovic – egy vígjáték, B. Nusic: Sumnjivo lice, P. Kocic: Jazavac pred sudom, D. Kovacevic: Balkanski spijun,
- Egy kortárs dráma.
- Három értekező prózai alkotás, esszé-válogatás

Világirodalom

- Epika: mitológiai és bibliai történetek; Boccaccio egy novellája, Cervantes: *Don Quijote* (részlet), Dante: *Isteni színjáték* (részletek), Homérosz: *Iliász*, *Odüsszeia* (részletek); egy epikai alkotás a 18. század irodalmából (Goethe, Swift, Voltaire), két nagyepikai alkotás és két elbeszélés a 19. század világirodalmából választás szerint (Balzac, Emily Brontë, Csehov, Dosztojevszkij, Gogol, Victor Hugo, Puskin: *Jevgenyij Anyegin*, Stendhal, Lev Tolsztoj); Thomas Mann egy regényrészlete, Kafka egy műve.
- Két szépprózai alkotás 20. századi, illetve kortárs szerzők műveiből.
- Líra: Vergilius egy műve, Villon egy balladája; 6-8 lírai alkotás a világirodalom későbbi korszakaiból (Apollinaire, Baudelaire, Goethe, Keats, Petrarca, Poe, Rimbaud, Schiller, Shelley).
- Színház és dráma: Molière egy komédiája, Shakespeare egy drámája, Szophoklész: *Antigoné*; egy dráma a 19. század második feléből (Csehov, Ibsen), továbbá egy 20. századi alkotás.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány szerepe a nemzeti identitás és a helyi kötődés kialakításában.

7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetípus állandó és változó jelentésköre (*élet és halál, beavatás, út, vándorlás, család, férfi-nő, szerelem, gyermek, törvény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz, ars poetica*).

7.3. Epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, olvasat, értékelés (élmény, érzelmek, erkölcsi dilemmák, világgép).

7.4. Az irodalmiság változó fogalma.

1.2. Szerb nyelv és irodalom

(Hagyományos nyelvoktató nemzetiségi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

1. Beszédértés

2. Beszédkészség
3. Olvasásértés
4. Írás

1. Beszédértés

Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókinccset, ha számára ismert, közvetlen dologról és a nemzetiségi közösségről van szó. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése és arra való reagálása. Gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése. Rövid hallott szöveg lényegének, tartalmának megértése.	Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése és arra való reagálás a következő témakörökben: egészség, család, történetek a szerb nemzetiség életéből. Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben.	Törekvés a nyelvileg igényes és helyes beszédre. A köznyelvi beszéd megértése a következő témakörökben: család, oktatás, pályaválasztás, hivatás, szabadidő, kultúra, sport, utazások, egészségvédelem, ország ismeret. Saját vélemény megfogalmazása, mások véleményének meghallgatása, megértése több szereplős helyzetekben.	Pontosság és a lényeg kiemelése a beszédben. A különféle mondatok változatos használata. Hallott szöveg rövid szóbeli összefoglalása. A saját vélemény újrafogalmazása adott szempontok szerint. Szerb anyanyelvi előadóművészek produkcióinak (hangjáték, színházi előadás, irodalmi est) élvezete.
Különböző beszédhelyzetekben rövid párbeszédet folytatni. Megfigyeléseket, élményeket néhány mondatban, összefüggően elmondani.	A kommunikáció különböző formáit ismerni és használni: kérdésfeltevés, válaszadás, véleménynyilvánítás, érvelés.	Hallott szöveget reprodukálni. Felkészülés után átélt eseményekről élménybeszámolót tartani. Saját véleményt megfogalmazni, ill. adott szempont szerint újrafogalmazni.	Minden beszédhelyzetben helyes intonációt alkalmazni. A beszédben a kommunikáció és a metakommunikáció összhangját érvényesíteni
Olvasmányok tartalmát összefüggő mondatokkal összefoglalni	Az elemi udvariassági formákat ismerni és használni.	Érdekes eseményekről, ismert személyekkel tudósítást és interjút készíteni	A köznyelv és az irodalmi nyelv szókinccsét ismerni és használni. Az olvasottakat, látottakat, hallottakat reprodukálni, megfelelő szókinccset és szófordulatokat alkalmazni.
Párbeszédés kommunikációs helyzetekben egyetértést, kétséget/bizonytalanságot, elutasítást egyszerű nyelvi eszközökkel kifejezni	Párbeszédés kommunikációs helyzetekben egyetértést, kétséget/bizonytalanságot, elutasítást változatos nyelvi eszközökkel kifejezni	Párbeszédés kommunikációs helyzetekben mások szóbeli megnyilatkozásait szakszerűen összefoglalni, a lényegi megállapításokat kiemelni és azokkal kapcsolatban állást foglalni	Párbeszédés kommunikációs helyzetekben a szakszerűséget betartva érvelni, az egyetértést, illetve elutasítást differenciált nyelvi eszközökkel megindokolni

2. Beszédkészség

Részt tud venni egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, mely közvetlen információcserét igényel ismert tevékenységgel kapcsolatban. Képes magát megértetni társasági beszélgetésben.

Röviden le tudja írni például családját, lakóhelyét, a nemzetiségi közösséget, tanulmányait. Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Páros és csoportos kommunikáció. A szókincs bővítése és pontosítása. Ismert szövegek megjelenítése dramatikus játékokkal. Memoriterek (költemények, prózai szövegek) ismerete. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatainak gyakorlása.	Bekapcsolódás párbeszédbe, élmények elmesélése egyszerű mondatokban. A köznap kommunikációs helyzetekben való eligazodás. Tiszta hangképzés, helyes intonáció. Igény a kifejező, az egyéni beszédmódra. Memoriterek szövegű ismerete.	A helyes beszéd és kiejtés. Beszámoló olvasmányokról, rendezvényekről. Események és élmények elmondása, leírással és dialógussal. Párbeszéd megváltozott témáról. Beszélgetés, vitázás különböző partnerekkel, egyszerű, összefüggő fordulatokkal. Memoriterek szövegű tolmácsolása kifejező szövegmondással. Dramatikus formák kipróbálása (pl.: improvizáció, versmondás)	Eligazodás különféle kommunikációs helyzetekben. Társalgási képesség fejlesztése különféle aktuális témákban. Tömör, világos, tartalmas beszámoló megadott témáról. Beszélgetés, vitázás hétköznapi témákról kortársakkal és anyanyelvi partnerrel. Nyelvi konfliktushelyzetek megoldása. Memoriterek szövegű tolmácsolása.
Az életkornak megfelelő irodalmi és közismereti szövegeket hangosan és némán, értően olvasni	Ismert irodalmi és közismereti szövegeket folyamatosan, kifejezően olvasni, értelmezni, röviden összefoglalni.	Ismert és ismeretlen irodalmi és közismereti szövegeket némán és hangosan, kifejezően olvasni, tartalmát összefoglalni.	Irodalmi, publicisztikai és szakszövegeket értően olvasni és értelmező felolvasni, a tartalmát összefoglalni.
Képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel megnevezni	Képek, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel leírni	Képeket, illusztrációkat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel az olvasóra gyakorolt szubjektív hatás szempontjából is leírni	Képeket és illusztrációkat a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni
Gyakori szerb és magyar nyelvi fordulatokat a másik nyelvre értelem szerűen lefordítani.	Rövid szerb és magyar nyelvű tartalmakat/kijelentéseket értelem szerű önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	Szerb és magyar nyelvű tartalmak lényegét a másik nyelven összefoglalni	Hosszabb írásbeli és szóbeli szerb és magyar nyelvű szövegeket a másik nyelven elmondani

3. Olvasásértés

A korosztály képességeinek megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata. Megérti rövid, egyszerű szövegek, köztük történetek lényegét. A kért információt ki tudja keresni. Képes a nemzetiség nyelvén való kifejező olvasásra (megfelelő hangsúlyokkal, a szöveg lényegének visszaadásával).

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szerb nyelv hangjai. A cirill betűk összeolvasása. Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása. A latin betűsor elsajátítása, összeolvasása. Latin betűs szövegek olvasása. A diákok egyéni	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, fontosabb gondolatok kiemelése.	Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek jelentéseinek egyéni, irányított és önálló megértése és gyakorlása. Ismert és ismeretlen szöveg folyamatos, helyes hangsúllyal történő	Irodalmi, ismeretterjesztő szövegek önálló olvasása és megértése. Tartalmának összefoglalása, véleményformálás, érvelés mellette vagy ellene. A szövegértési technikák ismeretének bővítése,

sajátosságainak figyelembevételével. A hangos és néma olvasása különböző rövidebb szövegeken.		olvasása. Az olvasott szöveg összefoglalása, a már meglévő lexikai tudás használatával, a tartalmi elemekről vélemény formálása. Az aktív és passzív szókincs gazdagítása önálló munkával. A szerb szerzők rövid műveinek megértése, tartalmuk, mondanivalójuk értelmezése.	gyakorlása, alkalmazása.
A szerb nyelvi jelrendszer sajátosságait alkalmazni. Mondatokat és rövid szövegeket betűtévesztés és kihagyás nélkül lemásolni	Rendezett, jól olvasható írást alkalmazni. Tollbamondás után jó tempóban, a helyesírási szabályok betartásával írni	Olvasható, esztétikus és strukturált írásmódot használni a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazásával	Szöveget alkotni az adott szövegfajta jellemzőinek betartásával, esztétikusan rendezett, jól szerkesztett írásképpel
Adott témát kérdések alapján egyszerű nyelvi eszközökkel összefoglalni	Adott témát egyszerű nyelvi eszközökkel a lényegi elemek említésével, összefoglalni illetve összehasonlítást végezni.	A téma, az ábrázolásmód, az események hasonlóságait, különbségeit és összefüggéseit feltárni és leírni	A téma, az ábrázolásmód, és az események központi jelentőségű tényeit rendszerezetten és nyelvileg pontosan leírni
Gyakori szerb és magyar nyelvi fordulatokat értelem szerűen a másik nyelvre fordítani	Rövid szerb és magyar nyelvi fordulatokat értelem szerűen önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani	Egyszerűbb szerb és magyar szövegeket szótár segítségével a másik nyelvre fordítani	Különböző műfajú és differenciált nyelvezetű szerb és magyar szövegeket szótár segítségével a másik nyelvre fordítani

4. Írás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés. Biztos problémalátás, probléma érzékeny helyesírás. Szövegtípusok és műfajok széles körének alapos ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újírás, kreatív írás. Rövid feljegyzéseket, üzeneteket, magánlevelet tud írni.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A cirill írás jelrendszerének elsajátítása. Mondatalkotás néhány mondat összekapcsolásával, szövegalkotás. Rövid szövegek alkotásának gyakorlása (pl.: kisebb leírás, egy-két soros leírás.)	Rövidebb szövegek alkotása különböző szövegtípusokban (pl.: rövid leírás, kisebb elbeszélés). Nyelvtani helyesírási ismeretek alkalmazása az írásbeli szövegekben. Tollbamondás és emlékezet utáni írás. Beszámoló iskolai eseményről. Tájak, tárgyak, személyek leírása.	A szövegalkotási képesség fejlesztése különböző szövegtípusokban (pl.: a leírás, jellemzés gyakorlása, vélemény készítése). Mondattani, stilisztikai gyakorlatok. Közéleti műfajok írása, levél, kérvény. A nyelvhelyesség és a helyesírás szabályainak alapos ismerete és alkalmazása. Egyszerűbb szövegek fordítása szótár segítségével.	Szövegalkotás, kifejezőkészség a hétköznapi élet minden fontos területén és műfajában (pl.: levél, önéletrajz, kérvény pályázat). Nyelvtani, nyelvhelyességi, stilisztikai és helyesírási alapos ismeretek használata. Fordítás szerbről magyarra és magyarról szerbre szótár segítségével.
Írott szövegben az alapinformációkat megtalálni Bizonyos információkat a feladat elvárásai szerint	Írott szövegben részletre vonatkozó információt megtalálni. Egyszerűbb szöveg lényegi tényeit	Az írott szöveg feldolgozása során kijelölési technikákat (pl.: optikai jelölés) alkalmazni, a kulcsszavakat kiemelni	A szöveg feldolgozása során tartalmi szervezőtechnikákat önállóan (pl.: jegyzetelés, hívószavak megállapítása,

kijelölni	kijelölni		tagolás, kategóriák felállítása, egyszerűsítés, cluster-ek, gondolati térkép segítségével történő rendszerezés, stb.) alkalmazni. A szöveg tartalmát összefoglalni.
Információkat egyszerű nyelvi eszközökkel érthetően, írásban kifejezni	Információkat egymásra vonatkozó egyszerű írott mondatokkal ismertetni.	Információkat egymásra vonatkozó összetett írott mondatokkal is ismertetni	Különböző írásbeli szövegfajták jellemzőit és funkcióját felismerni, a helyzetnek és célcsoportnak megfelelően, szakszerűen felhasználni.
	A gyakorolt prezentációs technikákat a feladatnak megfelelően alkalmazni	Ismert prezentációs technikákat a feladatnak és a célcsoportnak megfelelően alkalmazni	Prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

Közismereti témák

Életmód:

Bemutakozás, család, napirend, egészség, az emberi test, testrészek, testápolás, közérzet, szabadidő, sport,

Közösségi élet:

Étkezés, ételek, egyszerű receptek, családi ünnepek, vallási ünnepek, születésnap,

Iskola, oktatás:

Órarend, tantárgyak, osztályterem, olvasás, képregények, játék, szerb gyermekjátékok,

Kulturális élet és média

TV, számítógép, nyomtatott sajtó termékei, magyarországi szerb táncok, dalok, népi játékok,

Környezet, gazdasági élet, technika:

Otthon, települések, falvak, a magyarországi szerbek települései, épületek

Bevásárlás, zöldségek, gyümölcsök.

Természet, évszakok, időjárás

Politika és történelem:

Együttműködés, szerepek, az együttélés szabályai az osztályon és iskolán belül, munkamegosztás, a szerb nemzetiség mindennapjai.

Szerb nyelv:

Az egyes témákkal kapcsolatos néhány helyi nyelvjárási kifejezés

2. Beszédértés

Beszédértés, hallás utáni értés.

Szövegek megértése, alkotása.

Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés.

Mondatfonetikai eszközök /intonáció.

Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.

Alapvető kommunikációs helyzetek. Nyelvi mintakövetés.

3. Beszédkészség

A beszédkészség fejlesztése.

Egyszerű kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása.

Köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás formai elemeinek pontos ismerete és használata. Egyszerű információadás és kérés szófordulatainak alkalmazása.

Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás, szerepjáték.

Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatizálása.

Versek, dalok, mondókák memorizálása.

4. Olvasásértés

Írott szerb nyelvű szöveg olvasása, megértése. Tájékozódás a szövegben.

Lényegkiemelés, egyszerű állítások, adatok visszakeresése.

Igaz és hamis állítások megkülönböztetése

Irányítással tartalommondás

Az olvasmányélmény egyszerű nyelvi eszközökkel való ismertetése

Szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

Szerb nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei, a hazai szerb nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek (korosztálynak) szóló anyagainak megismerése,

Tanulást támogató eljárások: szótárfüzet, képes szótár használata

Tanulástechnikák elsajátítása (szókérdések, gyakorlatok, játékos módszerek), egyszerű adatkeresés.

Hallott és írott szöveg alapján információk értelmezése, rendezése.

Szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása, mondókák, közmondások szöveghű felidézése.

Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése).

4. Írás

Az írás jelrendszere. Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg. Szövegalkotás írásban.

Mondatok összekapcsolása, szövegminták, témaválasztás, szövegekhez címválasztás, a mondanivaló logikus elrendezése, szövegek kiegészítése megadott szempontok alapján egyszerű szövegek fogalmazása

Szófajok:

Ige

Főnév

Melléknév

Számnév

Előjárósók

Névmások

Kötőszók

Határozószó

Mondatfajták

Leggyakrabban használt nyelvhelyességi és helyesírási szabályok és írásjelek alkalmazása.

Irodalom:

Szerzők és művek

- Népköltészet: szerb és magyarországi szerb mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, mesék, mesefajták.
- Szerb szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; D. Obradovic: Pas i njegova senka; J. J. Zmaj: válogatás; D. Maksimovic: válogatás; D. Radovic: Novogodisnja pesma; D. Trifkovic: Voce; N. Tesla: Nas macak; M. Tesic: Strane sveta; D. Lukic: válogatás; Lj. Rsumovic: válogatás; A. Popovic: Nece uvek da bude prvi; I. Andric: Jesen; B. Ilic: Lastavice; V. S. Karadzic: Moba; M. Pupin: Secanje na zavicaj; G. Tarlalja: Zna on unapred; M. Antic: válogatás; M. Aleckovic: Tri mame; G. Oluic: Bajka o listu;

5-8. Évfolyam

Közismereti témák

Életmód, életvezetés:

Emberi kapcsolatok, barátok, baráti kör, alkalmazkodás, az egyén és közösség, konfliktusok egymás között, a felnőttekkel, mindennapi tevékenységek, napirend, a család mindennapjai.

Egészséges életmód, betegségek, orvosnál.

Szabadidős tevékenységek, hobby, sport.

Társadalmi környezet:

Ételek, étkezési szokások, egészséges táplálkozás, főzés, étteremben, gyorséttermek, készételek, a szerb nyelvterület jellegzetes ételei, a magyarországi szerbek jellegzetes ételei.

Ünnepek, jellegzetes szerb ünnepek, a magyarországi szerbek szokásai és ünnepei.

Életmód ma és régen, iskola, lakókörnyezet, a magyarországi szerbek falvai, lakás és életkörülmények.

Tanulás, oktatás, munka:

Iskolai mindennapok, napirend, órarend, a tanulási folyamat, tanulási módszerek.

Iskolában, épület, osztályterem, iskolai struktúra, továbbtanulás, iskolán kívüli tevékenységek, iskolai és iskolán kívüli tanulási módok.

Munka világa, hagyományos és mai szakmák.

Kulturális élet, médiák:

Zene, mint kulturális hagyomány, a magyarországi szerbek népzenei öröksége, népdalok, néptánc.

Médiák világa, a magyarországi szerb média adásai, mellékletei (*Srpski Ekran, Kalendar, Neven*), iskolaújság (*Gimnazijalac*), a szerb nyelvterület fiataloknak szó TV- és rádióműsorai, az internet szerepe, közösségi oldalak.

Környezet, technika világa:

Életkörülmények, lakhely, környezet, évszakok, időjárás, környezetvédelem, lokális, regionális problémák, helyi környezetvédelem, utazás, szálláslehetőségek, életmód szerb nyelvterületen, infrastruktúra, közintézmények, közlekedés, szolgáltatások, vásárlás, orvosi ellátás, állatvédelem, állattartás, kézművesség.

Turizmus, nyaralás, utazás, az utazások típusai, közlekedési eszközök, vendéglátás, földrajzi ismeretek a szerb nyelvű területekről, hazánkban a magyarországi szerbek által lakott területekről.

Politika és történelem:

Az együttélés szabályai, magyarországi nemzetiségek, a magyarországi szerb nemzetiség, szerb nemzetiség jogai és kötelességei.

Betekintés a nemzetiségi politika témakörébe. A magyarországi szerbek településtörténete.

Szerb nyelv:

A magyarországi szerb nyelvhasználat és a szerb nyelvjárások.

1. Beszédtörténet

Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Beszédhallás, hallás utáni értés. Hallás utáni egyszerű információk értelmezése.

Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése.

Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.

Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak előszóban való összefoglalása.

Szövegek feldolgozása, átalakítása.

2. Beszédkészség

A beszédkészség fejlesztése.

Élmények, benyomások elmesélése egyszerű mondat szerkezetekkel.

Párbeszédben adott szituációnak megfelelő reagálás.

Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.

Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.

Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemezése.

Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.

Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.

Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.

Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása.

Következtetés a szavak jelentésére a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládkokba rendezése.

A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.

A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek.

A beszéd hangzása (*hangsúly, hangléjtés, beszédtempó*).

3. Olvasásértés

Szövegértés.

Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.

A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.

A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.

Szövegtípusok felismerése, pl: szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek. Egyszerűbb autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.

Olvasási technikák alkalmazása.

Könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat.

Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése mind szóban.

Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok, és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.

Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).

Tanulást támogató eljárások.

Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.

Szótanulás pl. szókérték segítségével.

4. Írás

Olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, írásképp, a szövegtípusnak megfelelő formai jegyek használata (bekezdés, tagolás, levélforma).

Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.

Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemezése, értékelése.

Rövid, érvelő szöveg alkotása.

A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, *e-mail*, *SMS*,

csetelés). Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.

Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.

A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése..

Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel.

Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.

Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.

Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.

Az írott nyelv normái, az írásjelek helyes használata.

A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.

Szófajok

Ige

Fel szólító mód

Visszaható igék

Főnév – nemek, egyes és többes szám, deklináció

Melléknév – ragozás, fokozás, állítmányi használat,

Számnevek – tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése

Névmás – személyes névmások, birtokos névmások, kérdő névmás, mutató névmás, visszaható névmás

Határozószók – hely, idő és módhatározók

Előjárósók

Mondattan – kijelentő mondat, kérdő mondat, felszólító, óhajtó mondat, szerkezet alapján: mellérendelő mellékmondatok

vonatkozó értelmű mellékmondatok,

időhatározói mellékmondatok,

feltételes értelmű mellékmondatok,

Irodalmi művek

Szerzők és művek

- Népköltészet: szerb és magyarországi szerb mondókák, népdalok, népi játékok, népmesék, mondák, közmondások.
- Szerb szerzők versei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények részletei. Szerzők: D. Maksimovic: válogatás; B. Nusic: Autobiografija – részlet; D. Lukic: válogatás; M. Aleckovic: Kolo, Najlepsa rec; S. Raickovic: Nedelja u skoli; B. Copic: Macak otisao u hajduke; B. Cvetkovic: Kako se kovac oduzio djavolu; Dj. Jaksic: Podne; S. Stanisic: Moj otac badnjak trazi; M. Vitezovic: Budimpesta i Srbi, Beograd; B. Radicevic: Ribarceta san;
- Magyarországi szerb szerzők versei, meséi, elbeszélései. Szerzők: P. Stepanovic: Price o malom zecu;

9-12. Évfolyam

Közismereti témák

Életmód

Társadalmi csoportok, szubkultúrák, divatos irányzatok, egyéniség, alkalmazkodás az egyéni élet tervezése, jövőbeli tervek, szakmai élet – magánélet kilátásai, egészséges életmód, egészséges táplálkozás, betegségek.

Kábítószer fogyasztás, függőség.

Sport, extrém sport, élsport, veszélyek és felelősség szabadidős szokások, fogyasztói szokások.

Társadalmi környezet.

Étkezési kultúra, élelmiszerek, gasztronómia, éttermi kultúra, főzés, reklámok, alapvető szükségletek, luxus.

Szolgáltatások, posta, bank, pénzváltás, utazásszervezés, utazási irodák.

Hagyományok, kulturális örökség, hagyományok változása, a hagyományok identitást meghatározó szerepe.

Nemzetiségi kultúrák, a haza és az identitás fogalma.

Városi élet – vidéki élet, a szerb nemzetiség falvainak kulturális élete.

Globalitás, helyi kultúra, az Európai Unió, határok nélkülség, többnyelvűség.

Iskola, oktatás

Oktatás, tanulás Magyarországon, és az anyaországban

A magyarországi szerbek iskolarendszere.

Iskolák a múltban és ma.

Műveltség, szakmaszerzés, munkanélkülség.

Továbbtanulás, pályaválasztás.

Főiskolai, egyetemi tanulmányok, ösztöndíjak.

Kultúra, média

Irodalom, film, zene, modern művészetek a szerb nyelvterületen.

A hazai szerb nemzetiségi művészek, képzőművészek bemutatása.

Információáramlás, tájékoztatás, véleményalkotás, az internet szerepe.

A magyarországi szerb nemzetiségi TV- és a rádióműsorok ismerete.

Szerb nyelvű könnyűzenei alkotások.

Környezet, technika világa.

A technika és a gazdaság fejlődése, találmányok, túlnépesedés.

Környezetvédelem, projektek.

Problémák és kihívások, érdekellentétek.

Aktuális kérdéseket megszólaltató irodalmi alkotások, színdarabok, filmek.

Politika és történelem

Tudatosság, öntudat, személyi szabadság, szolidaritás, társadalmi felelősség.

Nemzetiségi politika, a magyarországi szerb politikai, társadalmi szervezetei, ifjúsági szervezetek, szerb nemzetiségi önkormányzatok, nemzetiségi választások.

A második világháború utáni szerb történelem főbb eseményei.

Szerb nyelv

A szerb nyelv változatai.

A magyarországi szerbek nyelvhasználata, nyelvjáráások.

Kétnyelvűség, többnyelvűség

Irodalmi kultúra

Ifjúsági irodalom, a magyarországi szerb nemzetiség irodalma, művek értelmezése, összefüggések feltárása.

Szerb nyelvű sajtó, hír, tudósítás, kommentár, interjú, riport, hirdetés, szórakoztató mellékletek, bulvársajtó, reklámok.

A magyarországi szerb nyelvű sajtó.

Magyarországi szerb média, a TV és a rádió nemzetiségi műsorainak ismerete.

1. Beszédértés

Beszédhallás, hallás utáni értés.

Beszédszándékok (*tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés*) beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.

Hallott szöveg fő gondolatmenetének követése, összefoglalása.

Összefüggő hallott szöveg (kiselőadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása.

Érvek logikus elrendezése a szövegben.

Gyakran használt szó- és mondataalkotási szabályok felismerése.

2. Beszédkészség

Érvelés, vita, állásfoglalás.

Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.

Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.

Különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma megoldási javaslat.

Vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel.

Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék..

A személyközi kommunikáció.

Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.

Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái.

Stílus és jelentés.

3. Olvasásértés

Szövegértés.

A szöveg tartalmát, fontos gondolatokat megfelelően értelmezni.

Fontos információkat, adatokat visszakeresni, a szöveg átfutása, vagy a részletes olvasás révén.

Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.

Szövegértési stratégiák különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.

Szövegelemzési eljárások.

Állásfoglalás. A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése.

Szövegekkel kapcsolatban saját vélemény megfogalmazása.

Közvetítés: szerb nyelvű szövegek fontos információinak magyar, ill. szerb nyelven történő összefoglalása.

Ábrák, képek, illusztrációk felhasználása a szöveg mondanivalója alapján.

Szépirodalmi művek, részletek értelmezése.

Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás, rendszerezés, következtetések levonása

4. Írás

Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.

Szövegalkotás.

Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél*) jellemzői.

Egyes szövegtípusok formai és tartalmi jegyei alapján önálló szövegek szerkesztése.

Összefüggések érzékeltetése, gondolati tagolás különböző forrásokból származó információk egy írásműben történő értékelése, értelmezése, szintézis alkotása.

A szerb nyelvű média, internetes portálok felhasználása.

Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, alapvető retorikai ismeretek.

Helyesírás: a szófaji, a mondattani ismeretek alkalmazása.

Jegyzetelés, vázlatkészítés különféle eljárásokkal.

Jegyzet, vázlat alapján önálló írásbeli szövegalkotás.

Szerzők és művek:

- Szerb írók, költők alkotásainak műközpontú elemzése: J. J. Zmaj; B. Radicevic; Dj. Jaksic; V. Ilic; A. Santic; - versválogatások; I. Andric: egy elbeszélés; B. Nusic: egy komédia – részlet; S. Vujcic: Srbi u Budimpesti – részlet;
- egy szabadon választott ifjúsági regény vagy krimi feldolgozása,
- rövid történetek,
- egy színmű megtekintése színházban szerb nyelven,
- dalszövegek a szerb pop-rock zene köréből.

2. Szerb népismeret

(Valamennyi oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Ismeretszerzés beszélgetésekből családi és közeli rokoni kapcsolatokról, a családtagok egymás közötti kapcsolatairól; rokonsági fokozatok megnevezése anyanyelven.</p> <p>A családdal kapcsolatos dokumentumok (pl. emlékkönyvek gyűjtése, családfa készítése).</p> <p>Emberi magatartásformák és élethelyzetek, életmódok megfigyelése (a családfő és a háziasszony szerepe; régi családi fotók, versek és prózai szövegek olvasása, gyűjtése); közmondások.</p>	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből.</p> <p>Családi hagyományok megnevezése, egyszerűbb interpretálása.</p> <p>Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>Információk gyűjtése adott témához iskolai vagy más könyvtárban.</p>	<p>A nyelv és a magyarországi szerb nemzetiség történetének összefüggése.</p> <p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, a tömegkommunikációs eszközökből.</p> <p>Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése. Családi, települési és iskolai hagyományok ismerete, A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben.</p> <p>Információk gyűjtése adott témához iskolai vagy más könyvtárban, múzeumokban.</p>	<p>A magyarországi szerb nemzetiség történelmének, néprajzának és kultúrájának ismerete. Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, hallott és olvasott szövegből, filmekből, grafikonokból.</p> <p>Információ gyűjtése adott témához könyvtárban, múzeumokban, interneten.</p> <p>A nyelv és az identitás összefüggésének felismerése irodalmi, zenei és képzőművészeti alkotások segítségével. A gyűjtött információk önálló rendszerezése és értelmezése.</p> <p>A történelmi múlt rekonstruálása különböző jellegű források alapján.</p>
<p>A szerbek lakta települések ma és valaha, építkezési szokások változása. A városi és a falusi élet hagyományai. A szerb</p>	<p>Segédkönyvek, atlaszok, használata.</p> <p>A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben</p>	<p>Kézikönyvek, atlaszok, lexikonok használata.</p> <p>A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben, ünnepi hagyományok, szokások</p>	<p>Az olvasmányokról lényegyet kiemelő, pontos és részletes jegyzetek készítése.</p> <p>Előadás megtartása a szerb</p>

<p>családi ház jellegzetessége (Szent Iván napi koszorú), lakberendezése (ikon és mécses).</p> <p>A lakóhely természeti szépségeinek és kulturális értékeinek ismerete és szerepének bemutatása. Jeles napokhoz fűződő hagyományok a lakóhelyen.</p> <p>A településen gyűjtött közmondások, szólások, mondókák, gyermekversek, gyermekjátékok elsajátítása.</p> <p>Népi hangszerek szerepe a szerbek életében, a népzene. Az ünnepi asztal jellegzetességei, speciális ünnepi ételek a szerbeknél.</p>		<p>megjelenítése.</p>	<p>nemzetiség ünnepei, jelentősebb szokásainak ismeretéről.</p> <p>A legfontosabb történelmi, művelődéstörténeti kézikönyvek, atlaszok, lexikonok ismerete és használata.</p>
<p>Nemzeti szimbólumok, jelképek. Magyar és szerb zászlók, himnuszok, címerek felismerése.</p> <p>Ismerkedés élő hagyományokkal és szokásokkal.</p> <p>Néptánc mint közösségi tevékenység. A helyi- és más tájegységek (régiók) népviseletének felismerése.</p> <p>Egyházi ének. Ismerkedés népművészeti tárgyakkal (hímzés, szöttes), népi játékokkal, népdalokkal, gyermektáncokkal.</p>			

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Egyszerű kérdések önálló megfogalmazása a családdal és a vallási ünnepekkel kapcsolatosan. A népi hagyományok, a népszokások és a vallási ünnepek kapcsolata (pl. milyen étel készül a különböző alkalmakra). A népszokások kapcsolata a népi élettel, a vallással megjelenített szokásokon keresztül.</p>	<p>Egyszerűbb kérdések önálló megfogalmazása a népi hagyományokkal, település történetével kapcsolatban.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.</p> <p>Híres emberek, történelmi személyiségek egyszerűbb jellemzése.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a magyarországi szerbség történeti múltjáról.</p> <p>A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.</p> <p>A fikció megkülönböztetése az igaz történettől.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása állásfoglalás, érvelés a szerbség történelmi sorsfordulóiról. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegből, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempontok szerint.</p> <p>A magyarországi szerbek és anyanemzet, valamint más országokban élő szerbek kapcsolatteremtésének ismerete.</p> <p>Információforrások kritikus kezelése. Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságára, tájékozottságára. Történelmi adatok, modellek és</p>

			elbeszélések elemzése.
Az emberi valóság és vágyak megjelenése a szokásokban, népköltészeti alkotásokban néhány kifejező példa alapján (népdal, népmese, szokás, ünnep).	Egyszerűbb ismeretek történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.	Történelmi szövegekben (pl. népköltészet) és hagyományokban a valós és a fiktív elemek megkülönböztetése. Szerb érdekképviselői szervek munkájának egyszerűbb ismerete.	Szépirodalmi szövegek, filmek egyéb művek vizsgálata történelmi hitelesség szempontjából Szerb önkormányzatok, egyesületek, intézmények viselkedésének elemzése. A szerb nemzetiség és emberi jogi rendszerértékelése. Történelmi jelenetek elbeszélése különböző szempontból. Önálló vélemény megfogalmazása történelmi, nemzetiségi eseményekről és személyekről. A megismert jelenségek rendezése, okok és okozatok, hasonlóságok és különbségek szerint.
A népköltészeti alkotásokban a kalandvágy és a hősiesség összefüggése és megjelenítése. Epikus énekek főszereplőinek külső és belső tulajdonságainak felsorolása.	Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása.	Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése. A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása. Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.	

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Szóbeli beszámoló a szerb nemzetiség életmódjáról, kultúrájáról saját tapasztalatok alapján pl.: ünnepek más és más helyen. Az események szerb jellegének felismertetése (pl.: búza, kereszt). Az ünnepekhez kapcsolódó mondókák, szólások, rigmus felidézése. Rajzok készítése családi ünnepekről. Munkához, évszakokhoz, időjáráshoz kapcsolódó szerb ünnepi népszokások (dodole, moba, pudarina).	Beszélgetés a nemzetiség életmódjáról (pl. családi ünnep, népszokás). Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élő szóban.	Beszélgetés a nemzetiség életmódjáról (pl. családi ünnep, vallási ünnep, anyanyelv és kultúra megőrzése). A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élő szóban.	Beszélgetés és vita egy - egy szerb nemzetiségi (pl.: anyanyelv és kultúra fejlesztése, hagyományok ápolása, történelmi, tárgyi és szellemi örökség) témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élő szóban. A különböző forrásokból, elemzésekből levont következtetések szóbeli kifejtése.
Improvizatív jellegű táncok és szertartások. A szokásokról készült szemelvények olvasása. Egyszerű táncos mozgáselemek megtanulása, bábok és maszkok készítése. Beszélgetés idősebb emberekkel, anyaggyűjtés.	Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, segítséggel végzett (irányított) gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Egyszerűbb néptáncok megtanulása, gyakorlása. Népi hagyományokhoz kapcsolódó tárgymásolatok készítése hagyományos	Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről. Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról. Rajz készítése történelmi vagy társadalmi témáról. Néptáncok megtanulása, gyakorlása. Népi hagyományokhoz kapcsolódó tárgyak másolatainak készítése hagyományos kézműves	Beszámoló kiselőadás tartása szépirodalomból, népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek, valamint sajtótermékek, rádió - és tévéműsorok alapján. Esszé írása történelmi, képzőművészeti témákról.

	kézműves technikákkal.	technikákkal.	
Modellek makettek készítése lakóházakról. Népi gyermekjátékok készítése természetes anyagokból, hagyományos technikákkal. Helyi, megyei, országos nemzetiségi programokon való részvétel.	Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. Helyi, megyei, országos nemzetiségi programokon való részvétel.	Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése. Helyi, megyei, országos nemzetiségi programokon való részvétel	Történelmi témák vizuális ábrázolása. Rajzos vázlat, folyamatábra diagram készítése. Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tabló készítése. Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése.

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: óra, perc, év, hónap, hét, nap. Korosztályokra vonatkozó meghatározások megismerése, alkalmazása (kicsi, fiatal, öreg) Viszonyítások gyakorlása: most, előbb, később, régebben. Események időrendbe állítása.	Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő. Rokonsági fokok, elnevezések ismerete szerb nyelven. Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással. Krisztus előtt, Krisztus után.	Szerb történelmi korszakok nevének használata. A szerb történelem kiemelkedő történelmi és társadalmi eseményeinek ismerete. Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel, kronológiai adatok rendezése.	Szerb történelmi korszakok nevének használata. Az idő ábrázolása téri- vizuális eszközökkel. Néhány kiemelt esemény időpontjának ismerete (pl. rigómezei csata, szerb felkelés, a nagy vándorlás). A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időponthoz képest. Események, jelenségek, személyek időrendbe állítása.
Egyszerű térképek legfontosabb elemeinek felismerése: államhatárok, települések, vizek, domborzati jelölések. Helyszínek modellezése (pl.: vázlatrajz, terepasztal, makett)	Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel. Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Egyszerű térképek másolása	Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete. A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest. Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása. Egyszerű térképek másolása	Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. A történelmi tér változásainak leolvasása (pl. nemzetiségek, szerbek megoszlást ábrázoló) térképekről. Egyszerű térkép-vázlatok rajzolása szöveges információforrások alapján.
	kézi munkával (pl. nemzetiségi szerbek megoszlását ábrázoló térképek). A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Egyszerű alaprajzok készítése.	felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések. A tanult helyek megkeresése a térképen. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről. Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken. Egyszerű alaprajzok készítése (pl. régi falusi házak, településrajzok). Történelmi helyszínek	

	Események kapcsolása a tanult helyekhez.	modellezése. Események kapcsolása a tanult helyekhez.	
--	--	--	--

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Válaszkérés kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jellemző tulajdonságok - hasonlóságok és különbségek keresése - másokhoz képest - saját képességeim - nem vagyok képes - milyen szeretnék lenni - a szabályok fontossága - a szerbek mint nemzetiség 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek az alábbi és hasonló kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Melyek az egyéni és családi (öröklött) tulajdonságaim? Kire hasonlítok? - Emberek közti hasonlóságok és különbségek - Hogyan nyilvánulnak meg a kommunikációban, öltözködésben az életkorok sajátosságai? - Hogyan lehet a hagyományokat továbbadni? - Lehet-e helye a régi tárgyknak a modern lakásban? - Melyek a szerb nemzetiség jellemzői? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek az alábbi és hasonló kérdésekre:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miként élhetnek együtt különböző kultúrák, népek? - Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kapcsolatoknak? - Mi a hit, a vallás szerepe a szórványban élő nemzetiségek életében? - Hogyan lehet a hagyományokat megőrizni és továbbadni? - Hogyan lehet fenntartani a kapcsolatot az anyanemzettel? 	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák, vallások, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kommunikációnak? - Hányféle közösségi identitása lehet egy embernek? - Melyek az érdekképviselet lehetőségei - Milyen lehetőségek vannak az anyanemzettel való kapcsolattartásra? - Hogyan lehet a hagyományokat továbbadni? Lehet-e helye a régi tárgyknak a modern lakásban? - Milyen útjai vannak az önmegvalósításnak?

Közműveltségi elemek

1-4. Évfolyam

1. Családdal kapcsolatos ismeretek.
 - Szűkebb családi kör
 - Rokoni kapcsolatok
2. Naptári ünnepek szokásainak felelevenítése.
 - Téli, nyári, tavaszi ünnepek
 - Állami és egyházi ünnepek
 - A templom és a családi védőszent („szlává) ünnepe.
3. A lakóhely és közvetlen környezet ismerete.
4. Alapismeretek a magyarországi szerbek kultúrájáról.
5. Néhány népi mesterség ismerete, termékek reprodukálása (pl. tojásfestés). Pravoszláv ünnepek jellegzetes hagyományai.
6. Alapismeretek a magyarországi szerbek nyelvéről: nyelvjárási szavak gyűjtése, népdalok.
7. Irodalmi és népköltészeti alkotások ismerete, néhány alkotás recitálása.
 - közmondások, találós kérdések, népmesék megtanulása.

5-8. Évfolyam

1. Pravoszláv népszokások ismerete és felelevenítése.

2. Lakóhely és lakóház ismerete, berendezkedése, tájházak és berendezéseik ismerete.
 - Dülőnevek.
 - Tájházak, szerbek lakta régiók.
 - Ház körüli munkálatok.
3. Étkezési szokások, a szerb konyha sajátosságai.
4. Szerb népzene és néptánc ápolása
 - Szerb népviselet, öltözködés.
 - Szerbek lakta régiók népviselete
5. Ismeretek a magyarországi szerbek hagyományairól, nyelvéről, kultúrájáról..
(A nyelvvvel kapcsolatos ismeretek: történetek, témákhoz kapcsolódó kifejezések.)
6. A hazai szerbek írók és költők műveinek - a korosztálynak megfelelően - ismerete.
Írók, költők és egyéb művészek munkásságának megismerése.
7. A magyarországi szerb média. Írott sajtó, kiadványok.
8. A szerbek betelepítésével kapcsolatos történelmi ismeretek.
(Mondák, legendák a szerbek vándorlásairól)

9-12. Évfolyam

1. A népcsoport helye és szerepe az anyaországgal és Európával való kapcsolatban.
A népszokások és azok eredetének mélyebb szintű ismerete.
2. Szerb anyagi és szellemi kultúra alapvető elemeinek megismerése.
 - Az identitástudat erősítése
 - Ismerje az etnográfia és az etnológia tudomány fogalmát és történelmi fejlődését.
3. Nemzetiségek Magyarországon: iskolarendszer, a népcsoportok helyzete, nemzetiségi politika.
4. Művészeti alkotások (irodalmi, képzőművészeti).
5. A történelmi sorsfordulók a szerbség történetében.

1.1. Српски језик и књижевност

(у школама са српским наставним језиком и у двојезичној настави)

Развојни задаци

1. Способност говора, стварање и разумевање усменог говора

Развијање усмених језичких способности потребних за самоизражавање и друштвени дијалог. Уобличавање одговарајућег језичког понашања прилагођеног партнерима у разговору и датој ситуацији. Разумевање вербалних и невербалних делова изговорених текстова и њихово сигурно коришћење у комуникацији. Настојање да се разуме и да се изврши рефлексивна и корективна грешака у разумевању. Уобличавање одговарајућег артикулисаног језичког понашања у складу са говорном ситуацијом. Осећање и поштовање естетских квалитета, тежња ка разноврсности.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Једноставно и делотворно саопштавање мисли, информација и осећања. Тежња ка одговарајућем стварању гласа, дисању приликом говора и наглашавању; изражајном говору разумљивом за друге. Артикулација.	Једноставно и делотворно саопштавање мисли, осећања и намера у разноврсним комуникационим ситуацијама. У различитим комуникацијским ситуацијама јасно и разумљиво изражавање.	Прилагођавање чиниоцима комуникацијског процеса у разним конкретним говорним ситуацијама. Тежња ка квалитетном и језички правилном говору. Примена начина изговора који осликава садржај текста и намере говорника (правилно	Препознавање саставних делова комуникацијског процеса. Нијансирано и еластично прилагођавање чиниоцима комуникацијског процеса у различитим конкретним говорним ситуацијама. Способност комуникације у различитим животним

<p>Правилно дисање, артикулација српских гласова. Одступања у артикулацији српских гласова од гласова у мађарском језику и локалним говорима и њихова правилна артикулација (изговор гласова h, c, ci, h, l и x на почетку и крају речи). Слоготворно p.</p>		<p>наглашавање, правилна примена фонетике у уобичавању реченице и текста). Уочавање појединачних говорних специфичности.</p> <p>Говорне вежбе о сложенијим темама. Свесно развијање правилног и лепог говора. Даље развијање способности изражавања које су ученици стекли у претходним разредима.</p>	<p>ситуацијама. Вођење разговора и преговора у различитим актуелним темама.</p> <p>Коришћење јасног и развојног стила, речничког фонда који тачно изражава говорникову намеру. Уочавање и употреба комуникационих могућности који се крију у коришћењу паузе, промене у нагласку, измене у темпу говора, у промени висине гласа и интонацији.</p>
<p>Тежња ка осећајности. Препознавање различитих реченица, њихова правилна употреба у складу са циљем и намером саопштавања. Тежња ка изражајном и другима разумљивом говору. Сакупљање речи које означавају радњу, бића, предмете и својину. Разумевање питања, одговори на питања и постављање питања.</p>	<p>Настојање ученика да буде тачан и да уме да схвати суштину. Употреба различитих врста реченица према комуникативној функцији. Конципирање питања и одговора, допуњавање онога што се чуло.</p> <p>Тежња ка добро формираном и одговарајуће артикулисаном говору.</p> <p>Проширивање фонда речи.</p>	<p>Свесно коришћење језика према циљу и намери саопштења. Тежња ка језички квалитетном и правилном говору. Говор који осликава садржај текста и намеру говорника (правилна фонетика реченице и текста).</p> <p>Информисаност и снажање у различитим комуникацијским ситуацијама. Учешће у свакодневним разговорима и полемикама.</p>	<p>Истицање суштине, тачности и осећајности у говору. Намерно настојање ка разноврсности ради привлачења и везивања пажње саговорника у разговору. Прилагођавање према пажњи и променљивости интересовања саговорника.</p> <p>Употреба одговарајућег стила у познатим и непознатим комуникацијским ситуацијама. Изражавање мишљења, способност аргументовања и демантовања у свакодневним говорним ситуацијама.</p> <p>Употреба тачног изговора и његово свесно коришћење и унапређивање.</p>
<p>Једноставно, разумљиво и делотворно саопштавање мисли, информација, осећања и мишљења. Правилна примена нагласка у различитим врстама реченица и према томе шта се жели саопштити.</p> <p>Настојање ка изражајном и другима разумљивом говору.</p> <p>Причање текста помоћу слике, скице и самостално. Кратки реферати, правилна употреба адекватних речи.</p>	<p>Настојање ка изражајном и другима разумљивом језички квалитетном и правилном говору, правилан изговор гласова. Осећање повезаности и разлике између гласа и слова.</p> <p>Препричавање текста уз помоћ скице односно питања.</p> <p>Обраћање пажње на примену начина изговора који осликава садржај текста и намеру говорника (правилно стварање гласа, фонетика реченице и</p>	<p>Препознавање везе између садржаја саопштеног и намере говорника.</p> <p>Уочавање индивидуалних говорних специфичности.</p> <p>Препричавање књижевних и других текстова. Уочавање језичко-стилских изражајних средстава у књижевним текстовима и њихова употреба у описима, карактеризацији, рефератима. Ученик треба да настоји лепо и тачно да се изражава.</p> <p>Прилагођавање</p>	<p>Изражајан и другима разумљив, језички квалитетан и правилан говор. Поуздана примена начина изражавања која осликава садржај текста и намеру говорника.</p> <p>Познавање специфичности и индивидуалности изговора оних који говоре језик као матерњи, настојање да се то свесно користи и развија.</p> <p>Тачна интерпретација меморитера.</p> <p>Извештај о прочитаној</p>

<p>Причање и препричавање. Причање догађаја на основу слика, филмова или других прича. Допуњавање претходно састављених прича помоћу маште.</p>	<p>текста). Једноставно, разумљиво и делотворно саопштавање у различитим комуникационим ситуацијама.</p>	<p>чиниоцима комуникацијског процеса у различитим конкретним говорним ситуацијама.</p>	<p>књижи, филму са истицањем свог мишљења. Ученик треба да настоји правилно и тачно да се изражава. Препознавање саставних делова комуникацијског процеса. Нијансирано и еластично прилагођавање чиниоцима комуникацијског процеса у различитим конкретним говорним ситуацијама.</p>
<p>Праћење неколико елемената нон-вербалне комуникације (нпр. говор тела). Настојање ка правилном коришћењу речи, изговора и говора тела. Препознавање реченица различитог модалитета, њихова правилна употреба и наглашавање. Изговор, интонација реченице, нагласак. Правилан изговор гласова, одговарајућа интонација реченице и перцепција променљивости наглашавања у српском језику. Уклањање утицаја мађарског. Избегавање мешања српских и мађарских речи, настојање ка правилној употреби речи. Усклађивање употребе речи, нагласка и говора тела са слушаоцем и садржајем који се жели изразити.</p> <p>Састављање и правилна интонација, упитних и заповедних реченица. Изговор, реченична интонација и акценат. Правилна артикулација гласова, одговарајућа реченична интонација и препознавање места акцената. Искључивање мађарских језичких утицаја. Избегавање мешања српских и мађарских речи и израза.</p>	<p>Запажање функционисања говора тела, мимике и контакта погледом. Усаглашавање коришћења речи, изговора и говора тела у различитим говорним ситуацијама. Даље усавршавање изговора, артикулације, интонације и наглашавања речи. Правилан изговор гласова, одговарајућа интонација, наглашавање гласова и речи у свакодневном говору образованог појединца. Даље усавршавање изговора, артикулације, интонације и акцената речи. Правилна артикулација гласова, и правилна реченична интонација.</p>	<p>Познавање неколико знакова говора тела и мимике и настојање да се то свесно примењује. Стицање искуства могућности комуникације гестикулацијом. Правилно изражавање на матерњем језику без мешања елемената мађарског језика, тежња ка образованом културном свакодневном изговору. Одговарајућа интонација и нагласак. Стицање искуства о могућностима и ограничењима комуникације гестикулацијом.</p> <p>Правилно изражавање, без мешања са изразима мађарског језика, правилан изговор. Одговарајућа интонација и акценат.</p>	<p>Познавање и свесна употреба улоге говора тела, одржавање дистанце и мимике. Примена гестова који појачавају и усклађују употребу речи, тон и садржај текста у различитим комуникационим ситуацијама, њихово декодирање у свакодневним појединачним и масовним комуникационим ситуацијама. Одговарајући начин изражавања и тон у познатим комуникационим ситуацијама. Придржавање норми сабеседништва и културе говора. Потпуно уклањање интонације и нагласка који је стран српском језику.</p> <p>Сналажење у познатим комуникацијским ситуацијама, употреба одговарајућег начина изражавања и тона. Говорна култура и правила у вођењу дијалога. Сигурна употреба акцената и интонације у говору. Избегавање интонације и акцената који нису у духу српског језика.</p>
<p>Посвећивање</p>	<p>Кратко сумирање</p>	<p>Сарадња са саговорником</p>	<p>Настојање разумевања</p>

<p>одговарајуће пажње одраслом саговорнику и вршњаку. Разумевање поруке и емотивног садржаја кратког текста. Препричавање догађаја, доживљаја и мишљења, препирке о томе. Разговор о различитим животним ситуацијама. Опис. Правила описа људи, предмета и простора. Опис пејзажа.</p>	<p>послушаног текста. Кратко излагање о школском животу. Дијалози на одређену тему. Формирање и одбрана свог мишљења у складу са темом и говорном ситуацијом. Посматрање наступа и вербалног понашања говорника.</p>	<p>Тражење аргумената, формирање мишљења и става. Настојање да се изгради емпатичан однос са саговорником.</p> <p>Саслушање и разумевање мишљења других особа и кратка репродукција у ситуацијама са више учесника.</p>	<p>поруке текста, препознавање намере у говору (информисање, манипулација, убеђивање итд.), редовна саморефлексија и самокорекција.</p> <p>Пажња ради разумевања. Проналажење и систематизовање разлога, формирање и развијање мишљења и заузимање става, формирање логичког размишљања.</p> <p>Коментарисање прочитаних текстова, новинских чланака, формирање самосталног мишљења. Способност вођења разговора о прочитаним чланцима.</p> <p>Сарадња у групном разговору и расправи. Пажљиво и стрпљиво слушање, уважавање различитог мишљења, у датом случају сажета репродукција. Препознавање, одбрана или корекција свог мишљења.</p>
<p>Препричавање и сећање на садржај штива односно свакодневних и визуелних доживљаја.</p>	<p>Намера прилагођавања публици (слушаоцима) као и говорној ситуацији односно тежња за перцепцију нијанси.</p>	<p>Примена и вредновање комуникацијских техника различитих стилова говора (намера, стварање утиска са аспекта успешности комуникације).</p>	<p>Разликовање виђеног (дживљеног) и претпоставки закључака, хипотеза у реферату. Примена и вредновање комуникацијских техника, различитих стилова говора у свакодневним комуникационим ситуацијама, масовној комуникацији, вербалној, звучној и сликовној као и дигиталним текстовима; у уметности (филм, позориште, фотографија, сликарство).</p>
<p>Учешће у разговору и расправи унутар групе ученика. Формирање сопственог мишљења.</p>	<p>Формирање и одбрана свог мишљења помоћу 1-2 аргумента у сагласности са темом и говорном ситуацијом. Саслушање и разумевање мишљења других особа у ситуацијама</p>	<p>Саслушање и разумевање мишљења других особа и кратка репродукција у ситуацијама са више учесника. У складу са датим аспектима поновно формулисање сопственог</p>	<p>Сарадња у групном разговору и расправи која се заснива на самопоштовању и поштовању других. Пажљиво и стрпљиво слушање и уважавање</p>

	са више учесника.	мишљења.	различитог мишљења у датом случају сажета репродукција. Одбрана или корекција сопственог мишљења. Способност разрешења комуникационих поремећаја и конфликта, препознавање манипулативних намера погрешних закључака и неоснованих осуда.
Драматизација познатих текстова. Дијалози на основу догађаја из свакодневног живота ученика. Драматизација читаних и других погодних текстова. Тестирање драматуршких форми нпр. рецитација, луткарско позориште, пантомима Меморизација текстова народних умотворина.	Тачно познавање меморитера, изражајна презентација научених текстова. Тестирање различитих драматуршких облика (вежбе ситуације, импровизација, луткарска представа, пантомима, рецитовање) Познавање гестова који потврђују или стављају под знак питања садржај текста.	Прихватање и разумевање туђег мишљења и његово сажето репродуковање. Тачно казивање текстова напамет. Тестирање различитих драматуршких облика (вежбе ситуације, импровизација, луткарска представа, пантомима, рецитовање, позоришна представа уленика). Познавање и свесна примена гестова који потврђују или стављају под знак питања садржај текста.	Превођење са мађарског на српски језик, и са српског на мађарски језик имајући у виду специфичности оба језика. Поштовање захтева највишег степена (Ц1 и Ц2) језичке компетенције на шестостепеној европској скали. Верна репродукција меморитера правилном применом фонетике и свесним изговором текста. Реферати о доживљајима, различити стилови говора у свакодневним комуникационим ситуацијама.

2. Читање, разумевање писаног текста

Стално диференцирање и продубљивање способности читања и разумевања текста који одговара способностима узраста. Разумевање читања наглас и у себи, писмено и усмено препричавање, од основног задатка преко разговора, до писања самосталног рада. Идентификација ауторског становишта, вредновање реченица, критика у тексту израженог мишљења. Читање и упоређивање текстова различите дужине, структуре, стила и намене објављене у различитом облику. Идентификација ауторског становишта, вредновање реченица, критика у тексту израженог мишљења.

1-4. разреда	5-6. разреда	7-8. разреда	9-12. разреда
Шчитавање речи. Гласно читање речи, структуре речи и реченица. Вежбање читања наглас и у себи у одговарајућем темпу разних краћих текстова, имајући у виду индивидуалне карактеристике ученика. Усвајање словних знакова, имајући у виду индивидуалне карактеристике ученика.	Читање различитих текстова у себи и наглас. Читање текстова познате садржине на глас са разумевањем. Уочавање реченичне интонације различитих типова реченица и репродуковање приликом гласног читања.	Тачно и изражајно читање непознатог текста и сумирање његовог садржаја. Читање различитих текстова у себи и наглас. Сигурно читање и разумевање текста познате садржине. Уочавање интонације различитих врста реченица и њихова репродукција у читању наглас. Стално вежбање стратегије читања и типова читања који	Читање и разумевање књижевних, публицистичких и стручних текстова, развијање читања различитих текстова у себи и наглас. Стално вежбање читања наглас и у себи ради што потпунијег разумевања текста. Уочавање интонације различитих врста реченица и њихова репродукција у читању наглас. Стално вежбање

<p>Увођење течног, а потом изражајног читања оба (ћирилица, латиница) писма. Константно вежбање читања на глас са разумевањем. Посматрање и репродукција интонације различитих реченица и одговарајућа боја гласа. Упознавање са књигом и школском библиотеком.</p>		<p>помажу разумевање текста. Поуздано и разумљиво читање текстова прозе и поезије из дела најзначајнијих стваралаца на матерњем језику.</p>	<p>стратегије читања и типова читања који потпомажу разумевање текста.</p>
<p>Дословно разумевање значења једноставних текстова. Стицање сазнања о постојању преносног значења и поред дословног значења, уз помоћ учитеља. Изналажење информација изложених у тексту. Упознавање са основама техника за разумевање текста уз помоћ учитеља. Препричавање садржаја прочитаног текста, сумирање појединих делова текста. Препричавање садржаја текста на основу одређених задатака (скица, проширивање и допуњавање) уз помоћ маште. Кратко препричавање радње прочитаног текста. Разликовање књижевних врста (бајка, лирска песма, приповетка) текстова. Посматрање и репродукција интонације појединих врста реченица (нпр. изјавне, упитне).</p>	<p>Препричавање штива. Усмено излагање прочитаног текста. Стицање сазнања о постојању преносног значења и поред дословног значења, вежбање њиховог разумевања. Изналажење информација изложених у тексту. Упознавање са основама техника за разумевање текста. Препричавање садржаја на основу скице или питања. Читање текстова различитих жанрова. Течно читање односно правилан нагласак и изговор ћириличних и латиничних књижевних текстова. Читање драмских текстова и одломака. Читање прозних и лирских текстова. Упознавање техникама разумевања текста. Богађење активног фонда речи помоћу читања, и приказивање прочитаног (изражавање порука, животних ситуација, осећања, односа међу људима).</p>	<p>Групно, индивидуално, усмерено и самостално разумевање и вежбање могућих значења литералних и нелитералних текстова. Вежбање екстраполације и разумевања у тексту неизражених садржаја, упознавање са техникама разумевања текста. Анализа текста. Читање и анализа текстова различитог жанра. Самостално читање, разумевање и сумирање садржине публицистичких и научно-популарних текстова. Увежбавање доношења закључака и њихово разумевање на основу садржине која није детаљно изложена.</p> <p>Упознавање са различитим техникама разумевања текста.</p>	<p>Разумевање и репродукција текстова конкретног и апстрактног садржаја. Препознавање, разумевање и употреба буквалног и пренесеног, метафоричног значења речи у тексту са недореченим ставкама. Проширење, примена и вежбање техника разумевања текста.</p>
<p>Вежбање гласног читања и разумевање текста. Запажање и карактеризација ликова и њихових поступака. Одређивање времена и места радње. Приказ прочитаног текста као доказ његовог разумевања. Уочавање логичког и хронолошког реда збивања у текстовима. Упознавање</p>	<p>Богађење активног и пасивног фонда речи у различитим контекстима.</p>	<p>Богађење активног и пасивног фонда речи самосталним радом.</p>	<p>Стално богађење фонда речи обухватајући све слојеве језика. Што тачнија употреба фонда речи различитих области образовања у писању и говору. Разумевање текстова мање познатог фонда речи индивидуалним радом; припрема за задатке доживотног учења.</p>

<p>следећих појмова: писац, песник, наслов. Руковање књигом. Запажање хронолошког реда радње. Препознавање песничких слика (метафора, поређење, понављање). Богаћење активног речничког блага везано за прочитане текстове. Константно вежбање читање на глас са разумевањем.</p>			<p>Разни приступи анализи књижевног дела, нпр. контекст, логичке везе, слојеви значења, карактеристике жанра у одређеним књижевним епохама. Препознавање стилских праваца и њихова кратка карактеристика у конкретним књижевним текстовима.</p>
	<p>Самостално читање краћих текстова лепе књижевности и текстова друге садржине, истицање важнијих мисли и њихово сумирање. Научно-популарна дела. Сажето представљање њиховог садржаја у неколико реченица. Упознавање са садржајем уз истицање битних елемената.</p>	<p>Самостално читање и разумевање књижевних, научно-популарних и публицистичких текстова. Анализа самосталном применом основних метода (уочавање теме, издвајање суштине, тражење података, узрочне везе, давање одговора на питања, писање скице и сумирање.) Препознавање једноставнијих слика у књижевним текстовима. Посматрање односа и кохезије слике и текста. Разумевање цртежа и илустрација. Континуирано вежбање читања на глас с разумевањем текста.</p>	<p>Откривање и интерпретација структуре и слојевитости значења текстова различитих стилова и намене. Познавање и примена метода обраде текста према природи стила датог дела (нп. установити контекст, тему и жанр, одвајање нових и познатих елемената саопштавања, препознавање логичких повезаности, откривање различитих слојева значења). Редовито читање новина и часописа на српском језику. Коментарисање новинских чланака. Познавање неколико часописа.</p>
	<p>Препознавање и разумевање једноставних слика и формација у књижевним текстовима (компарација, понављање, градација). Посматрање односа и кохезије слике и текста. Разумевање цртежа и илустрација.</p>	<p>Препознавање и интерпретација једноставнијих слика и илустрација у књижевним текстовима. Уочавање узајамног дејства и односа текста и слике. Интерпретација различитих скица и илустрација.</p> <p>Вежбање начина читања који одговара стилу ТИД (Технологије Информатичког Друштва), препознавање и отклањање типичних грешака и опасности везаних уз њих.</p>	<p>Вежбање препознавања различитих стилова у текстовима различите намене и њихова примена у усменој и писменој комуникацији. Вербални и невербални елементи визуелног саопштења, типографија.</p> <p>Вежбање начина читања који одговара стилу ТИД (Технологије Информатичког Друштва), препознавање и отклањање типичних грешака и опасности везаних уз њих.</p>
	<p>Откривање разлика у жанру текстова (нп. прича и документ, поезија и проза). Самостално читање краћих дела у виду домаће лектире. Радост коју доноси</p>	<p>Уочавање разлике између жанрова лепе књижевности и друге врсте текстова. Уочавање разлике између текстова информативне садржине, нпр. вести и коментара.</p>	<p>Препознавање и интерпретација повезаности и разлике у текстовима (на пример тематске и мотивационе повезаности, указивања, упоређивање литералних</p>

	читање.	Самостално читање краћих и дужих књижевних текстова и текстова друге врсте.	и нелитералних текстова, чињеница и мишљења), примена ових способности у аналитичким говорним и писаним жанровима.
Изражајно читање књижевних текстова. Меморисање 5-6 краћих песама. Препознавање и разумевање екавских и ијекавских текстова. Разумевање текста читањем у себи. Проналажење задовољства приликом читања.	Самостално читање краћих и дужих дела, накнадно присећање радње, разумевање поступака и карактера ликова, те испољених и неиспољених ставова. Уочавање повезаности између језика и значења у литералним текстовима. Радост коју доноси читање.	Обрада текста према задатим аспектима. Одгонетање изражених и неизражених порука у тексту. Самостално читање домаће лектире (романи за омладину, новеле). Дотаћи се и према задатим очекивањима користити сложене литералне и научно популарне текстове. Радост коју доноси читање.	Вежбање начина и приступа обради текста према одређеном жанру дела (на пример установити тему и жанр, откривање логичких повезаности и различитости значаја). Препознавање и интерпретација вредности, моралних питања, мотивације и начина понашања који се појављују у литералним и нелитералним текстовима. Спознаја информативне и естетске улоге читања и радост коју доноси читање.
		Упознавање краћих текстова, који су различити од данашњег свакодневног језика (стари, архаични), вежбање њиховог разумевања коришћењем помоћних средстава (једнојезични речник, белешке).	Проширење стечених искустава у разумевању текстова који су различити од данашњег свакодневног језика (стари, архаични). Самостално разумевање текстова који потичу из ранијих периода коришћењем помоћних средстава (једнојезички речник).
Формирање мишљења у неколико (1-2) реченица о ликовима прочитаних дела као и о њиховим поступцима, ситуацијама и понашању.	Формирање усменог и писменог мишљења о ликовима прочитаних дела као и о њиховим поступцима и ставовима односно о људским ситуацијама које се појављују у текстовима .	Упоређење различитих мишљења, уочавање сличности и разлика, писмено и усмено формулисање мишљења. Уочавање разлике између жанрова лепе књижевности и друге врсте текстова. Уочавање разлике између текстова информативне садржине, нпр. вести и коментара. Самостално читање краћих и дужих књижевних текстова и текстова друге врсте.	Упоређивање разних прочитаних мишљења, препознавање разлика и сличности, његова интерпретација и критика у различитим жанровима.
			Упознавање различитих књижевних периода, стилских праваца и текстова који репрезентују различите језичке слојеве, препознавање и интерпретација њихових

			<p>карактеристика.</p> <p>Упоредивање различитих мишљења, уочавање њихове различитости и сличности, оспособљавање за писмено и усмено формирање мишљења. Упознавање са текстовима који представљају различите књижевне периоде, стилове.</p>
--	--	--	--

3. Писање и састављање писаних текстова

Упознавање норми писмених задатака из матерњег језика, техника писања која одговара узрасту и захтевима образовања, читка слова, естетски рукопис, хватање белешки које истичу суштину и припрема скице, поуздан и добар правопис. Добро познавање текстова различитих типова и жанрова, начин писања у основним жанровима који задовољава одређене норме. Традиције које се везују за одређене жанрове, препознавање улоге језичко-стилистичких и комуникационих карактеристика и њихова креативна примена у свом писменом раду. Самостално тачно и разнолико изражавање свог становишта у различитим језичким формама. Допуна, поновно писање, креативно писање.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
<p>Усвајање првог и другог писма (ћирилица и латиница) узимајући у обзир специфичности појединачна. Усавршавање технике писања, вежбање спољашњег изгледа рукописа. Ћирилично и латинично писање умереним темпом. Ћирилично писање уз правилно формирање и повезивање слова. Латинично писање умереним темпом без мешања са ћириличним словима, постепеним уобличавањем слова. Склапање реченице, склапање текста повезивањем неколико реченица.</p>	<p>Даље развијање технике писања: вежбање читког естетског и уредног рукописа у складу са захтевима учења. Примена научених правописних правила. Леп, читак рукопис уз придржавање правописним стандардима и нормама.</p>	<p>Опис сложенијих предмета, догађаја и збивања. Описивање/карактеризација. Састављање текста о темама које су блиске ученицима: живот у школи, свакодневница, свечане прилике. Читак естетски рукопис у складу са нивоом учења. Усвајање основа хватања белешки.</p>	<p>Леп, читак, естетичан рукопис. Увежбавање технике скицирања са истицањем суштине и самостално састављање прегледне скице, вођење белешки.</p>
<p>Преписивање. Преписивање ћириличног текста латиницом и обрнуто. Диктат. Диктат на оба писма. Правописне/граматичке вежбе. Склапање реченице, склапање текста повезивањем неколико</p>	<p>Развијање способности састављања текста различитих типова и жанрова. Састављање краћих текстова, писање личних и искустава из прочитане литературе у различитим типовима и жанровима текста (на пример краћи опис, краћи</p>	<p>Развијање способности писања текста у различитим стиливима у жанровима (опис, вежбање различитих аспеката приповедања и анализа, припремање приказа и мишљења, смс, e-mail итд.). Синтактичке, морфолошке</p>	<p>Вежбе превођења са српског на мађарски и обрнуто. Превођење и тумачење текстова са темама из свакодневног живота. Коришћење једнојезичних и двојезичних речника. Јасно склапање текста, способност изражавања</p>

реченица. Вежбање расчлањивања текста. Уочавање различитих узорака текстова из аспекта стила и грађе текста. Вежбање састављања кратких текстова (на пример краћи опис, краћи састав, карактеристика у неколико редова).	састав, карактеристика у неколико редова). Диктат на оба писма (ћирилица, латиница). Информативни текстови оиз свакодневног живота (упутство за употребу, позивница, смс, e-mail итд.).	и стилистичке вежбе. Писање диктата, преписивање без грешке, сналажење у правописном речнику.	писањем на папиру и електронској форми, на свим пољима и жанровима свакодневног и друштвеног живота (писмо, аутобиографија, молба, конкурс, карактеристика, опис, есеј, расправа, мотивационо писмо, блог).
Изражавање мисли и емоција.	Стварање краћих текстова различитог жанра (краћи опис, прича, карактеризација). На основу личних доживљаја и доживљаја стечених на основу прочитаних текстова формулисање/састављање описа, приче, карактеризације..	Развијање способности стварања текстова (опис, прича, карактеризација, мишљење). Лепо изражавање, развијање и вежбање префињеног стила говора и писања. Проширивање фонда речи и развијање способности изражавања на основу прочитаних књижевних текстова.	Представљање и анализа књижевних остварења у писменој форми. Креативно састављање текста се очекује од талентованијих ученика.
У кратким саставима примена научених граматичких стандарда. Писање кратког писма, правилно писање адресе. Дописница, честитка (божићна, новогодишња, рођенданска).	Свесна употреба граматичких, правописних и језичких правила у саставима, креативним писаним текстовима. Употреба правописног речника.	Употреба граматичких, правописних правила и свесна употреба оних језичких елемената који имају стилистичку вредност. Самоконтрола и континуирана употреба правописног речника.	Писање званичних текстова: приватна и званична писма, упитници, формулари, молбе, конкурс, карактеризација, аутобиографија. Употреба правописног и етимолошког речника.
Самоизражавање и креативност (нпр. осмишљавање разних завршетака прочитаних текстова, игра са римама). Реферати, извештаји у писаној форми. Опис на основу визуелног доживљаја. Опис пејзажа. Кратак опис места становања и околине. Карактеризација у неколико реченица. Сакупљање материјала, правилна употреба дечјих енциклопедија и приручника. Изражавање мисли и емоција.	Самоизражавање и креативност у различитим жанровима (на пример преписивање текста, писање различитих завршетака прочитаних дела, наставак радње, игре са римом). Изражавање мисли, мишљења, осећања, представа у виду краћих састава из различитих аспеката.	Самоизражавање и креативност у различитим жанровима (на пример писање дијалога, драматургија, преписивање форме дијалога у епску форму, аргументација). Изражавање мисли, мишљења, осећања, представа из различитих аспеката.	Самоизражавање и креативно стварање текста (на пример приповедање личног доживљаја, писање текста у виду песме-риме, преписивање текстова из различитих аспеката и променом тона, вежбање новинарског стила). Тежња ка индивидуалном стилу који изражава личност. Изражавање личности коришћењем креативног формирања текста.
Правопис. Писање великог слова. Одступање од мађарског правописа. Подела речи на слоге. Писање енклитика. Писање гласова који одступају од мађарског изговора (ч, һ, ђ, ц и љ на почетку речи и х на крају	Сакупљање материјала коришћењем лексикона за децу, приручника и упознавање основа систематизације уз помоћ наставника у групи и самостално.	Одступање од мађарског правописа. Транскрипција страних речи и имена. Правилна употреба интерпункцијских знакова. Самоконтрола и континуирана употреба правописног речника. Сакупљање материјала за	Основно начело српског правописа. Промене у правопису. Разликовање српског фонетског и мађарског правописа на бази анализе речи. Одстрањивање негативног утицаја мађарског правописа.

речи. Писање презимена на -nh, -chih . Писање основних и редних бројева цифрама и словима. Тачка на крају реченице и зарез код набрајања.		краће реферате и састављање у писаној форми уз помоћ наставника, групно и самостално.	Припрема за писање текстова који изискују обимније скупљање материјала, више самосталног рада (нп. извештај, приказ, есеј, једноставнија расправа). Вежбање састављања есеја који изискује дужу припрему, конкурса, расправе, интерпретације дела.
---	--	---	--

4. Развијање способности учења

Индивидуалне и групне технике за усвајање основног образовања, стицање и обрада знања потребних за делотворно учење, упознавање тих техника и разних поступака који помажу учење, те вежбање њиховог коришћења. Културно и делотворно коришћење библиотеке и интернета.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Самостално решавање задатака, проблема, сакупљање информација. (правилна употреба дечјих енциклопедија, изнајмљивање књига, веза између слике и текста).	Раздвајање и вежбање појединих корака приликом самосталног решавања задатка. Постепено формирање стратегије учења. Изнајмљивање књига, кориштење библиотеке.	Упознавање и увежбавање разних начина сакупљања информација, стицања знања и самосталног извршавања задатака (коришћење приручника, узрасту одговарајућих речника, лексикона, самостално налажење значења непознатих израза у једнојезичким речницима, проширење научног материјала из других извора информација).	Увежбавање сакупљања, селекције, систематизације, критике и коришћења вербалних и невербалних (звучних и визуелних) информација. Проширивање знања о библиотеци, информације и сазнања о музејима.
Употреба речника, богаћење градива помоћу ЦД-а, ДВД-а, Интернета. Корелација са другим предметима. Стицање искуства у сакупљању материјала (посета библиотеке). Упознавање и правилна употреба дечјих енциклопедија, лексикона, речника.	Вежбавање самосталног стицања знања (тражење књига на задату тему, појединачно и групно). Стицање искуства у вези са употребом разних носилаца информација. Упознавање и употреба научно-популарних дела за децу, лексикона и речника. Вежбање обраде информација.	Сакупљање података, информација уз помоћ наставника, групно и појединачно. Систематизација сакупљеног материјала и његова употреба сходно постављеном циљу. Основна упућеност у употреби информација и у обележавању извора	Коришћење различитих носилаца података самостално, према узрасту. Самостална систематизација сакупљених информација. Употреба информација: - означавање извора (фусноте), формална и етичка правила цитирања.
Писање скице уз помоћ учитеља. У складу са датим аспектима проширивање или сужавање скице.	Употреба скице за разумевање и састављање текстова разних тема, жанрова.	Самостално састављање скице на основу краћих текстова, различитим методама (табеле, мапирање мисли).	Самостално састављање скице за дати задатак, тему различитим методама (табеле, мапирање мисли, аспекти, Т-табеле, Вен дијаграми), стварање текстова различитих жанрова на основи скице.
Упознавање појма сумирања, издвајања важних делова текста. Постављање основа за	Упознавање са природом различитих средстава носилаца информација (код)комуникационим	Прегледност визуелног окружења краћих текстова, разумевање функције цртежа и	Заједничко руковање са вербалним и невербалним (звучним и визуелним)

критично усвајање нових информација.	функцијама и културом (визуелни, аудиовизуелни, електронски, интернет, ЦД-РОМ, ДВД, МПЗ).	илустрација у текстуалном контексту.	информацијама, њихово разумевање (нпр. разумевање илустрација, цртежа, типографије, графикона у повезаности са текстом, визуелна расподела текста).
	Упознавање и разумевање значаја и карактеристика сумирања.	Упознавање својстава сумирања, самостално сумирање на основу дате концепције помоћу наставника.	Увежбавање својстава сумирања, самостално коришћење (нпр. истицање суштине, праћење хронолошког реда, систематизација).
		Писање бележака уз помоћ наставника. Сажимање и издвајање суштине. Увежбавање самосталног писања бележака	Увежбавање самосталног састављања бележака уз помоћ наставника и самостално (нпр. истицање кључних речи, подела конструкције).
Поновно проналажење информација уз помоћ учитеља, интерпретација, идентификација осећања ликова, веза између осећања и радње, препознавање узрочног односа, закључци, објашњења.	Тражење информација, објашњење осећања ликова, веза између осећања и дела, препознавање узрочног односа, закључци, објашњења.	Основа за критичко прихватање информације (упоређење краћих информација о истој теми из различитих извора уз, групно под вођством учитеља).	Припрема за препознавање вредности и значаја информације, његовог вредновања и критике.
Вежбе меморије (концентрације) комбиноване са ритмичким, покретним и говорним вежбама. Уочавање текста, верна репродукција дела и фрагмената.	Активација текстуалне меморије, тачно запажање текста, идентификација и репродукција.	Јачање текстуалне меморије. Сећање на схваћен текст, примена текстова у новим ситуацијама.	Тачно, схватљиво и естетско призивање текста, целисходна, самостална и активна репродукција. Развијање комбинаторне и асоцијативне способности учењем меморитера.

5. Култура српског језика, сазнања о српском језику (о језику мањине)

Усвајање граматичког знања потребног за нијансирано и захтевно коришћење данашњег српског језика; примена знања која се односе на састављање текста, његову изградњу, функционисање, значење и стил, као и разумевање и анализа текста. Развијање и поседовање језичке културе даје основу за успешну социјализацију ученика, доприноси формирању идентитета и самовредновања, развијању самопоштовања и обезбеђује могућност квалитетног самоизражавања.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Самостално препознавање (на основи практичног знања) следећих језичких појава: реченица, реч, слогови, глас, слово. Самогласници и сугласници, слоготворно „р“.	Препознавање једноставнијих веза између језичких јединица (нпр. препознавање системске повезаности међу словима, речима и елементима речи које чине саме речи).	Уочавање повезаности језичких јединица по значењу и структури (нпр. карактеристике речи која спадају у исту групу, повезаност речи и места у реченици, анализа реленица са сличним или идентичним значењем али различитом структуром, промена структуре). Уочавање функције/улоге језичких јединица у текстуалном	Преглед описне/морфолошке граматике савременог српског књижевног језика. Систематизација стилистичких и лексиколошких знања. Информисаност о пореклу језика и развоју језика. Приступ језику из различитих аспеката (језик као систем знакова, језик и размишљање, језик

		(комуникацијском) контексту.	и деловање, језик и креативност). Самостална примена знања граматике у језичко-језичкој употреби. Основна знања везана за мађарски језик.
<p>Морфологија. Богаћење активног и пасивног речничког блага/фонда речи (објашњавање својим речима). Препознавање врсте речи у тексту.</p> <p>Конкретне именице (властите и заједничке именице. Једнина и множина, три граматичка рода.). Препознавање именица у тексту.</p> <p>Разликовање родова, једине и множине.</p> <p>Глаголи. Употреба три основна глаголска облика у говору. Радња, стање збивање.</p>	<p>У складу са узрастом ухотаност у препознавању речи према њиховим врстама значења.</p> <p>Препознавање једнозначних и вишезначних речи.</p> <p>Сакупљање синонима и хомонима. Упознавање са једнојезичним речницима.</p> <p>Упознавање са слојевитошћу језика у складу са речничким благом.</p>	<p>Креативне вежбе у вези са значењима речи.</p> <p>Упознавање са значењем језичких јединица мањих и већих од речи односно са значењем које произилази из структуре и облика језика.</p> <p>Упознавање са једнојезичним речницима и приручницима намењеним ученицима.</p> <p>Основна оријентисаност у свакодневној комуникацији и у области стилских појава у књижевности.</p>	<p>Проширивање граматичког знања и његова систематизација.</p> <p>Примена наученог у говору и анализи текста.</p> <p>Језик и говор. Књижевни и свакодневни језик.</p> <p>Одговарајућа информисаност у кругу свакодневних и књижевних стилских комуникативних појава.</p> <p>Оцртавање значаја и односа значења који проистичу из значења језичких јединица текста и његове структуре, односно из нејезичких и других чинилаца комуникације; примена стечених искустава и знања у стварању текста.</p> <p>Самостална употреба основних појмова семантике и прагматике у критичком приступу текстовима и комуникацијским догађајима.</p>
<p>Садашње, прошло и будуће време у говору.</p> <p>Родови и лица код личних заменица. Употреба личних заменица са глаголима. Препознавање присвојних придева.</p> <p>Употреба придева у усменом и писменом изражавању.</p> <p>Препознавање и разликовање основних и редних бројева. Правилна употреба фреквентних предлога (нпр. у, на, из, од, до, због) са именицама, правилна употреба падешких конструкција са овим предлозима у говору.</p> <p>Континуирано богаћење активног и пасивног фонда речи резним</p>			

вежбама.			
Разликовање реченица на основу интонације говорника. Просте и простопроширене реченице. Употреба реченице по садржају приликом говора.	Основна знања у вези са правилностима језика приликом усменог и писменог изражавања. Упознавање и употреба основних правописних правила. Самостално исправљање писмених задатака и заједно са наставником.	Препознавање регулисаности правописног система као граматичке појаве и проширивање знања. Уочавање фразеологизама у тексту. Употреба правописног речника. Исправљање заједно са наставником и самостално.	Српски и мађарски језик. Основне разлике, флективност, аглутинација. Континуирано проширивање знања.
Потпуно (холистички) прилагођавање чиниоцима који утичу на стварање текста у комуникацијским токовима. Увежбаност у стварању сценског текста, коришћења језика, добро познатим за тај узраст. Осећање различитог коришћења језика у текстовима различитог стила и интонације, уочавање добро препознатљивих разлика.	Спознаја и препознавање (посебно на пољу фонда речи) слојевитости језика и његове употребе, а на основу различитих језичких варијанти који представљају конкретне примере.	Увежбаност и намера у прилагођавању чиниоцима који утичу на комуникацију. Основна информисаност на пољу свакодневне комуникације и књижевних стилова.	Посматрање употребе језика као друштвене појаве (социolingвистика), самостална анализа и процена комуникацијских догађаја и стварања текста креативном применом усвојених знања (текстуална, семантичко – прагматичка, стилистичка, реторичка). Примена увежбаности и знања у стварању текстова различитих типова и жанрова.
Упознавање система знакова за писање, уочавање подударности или разлике у изговору и писању, упознавање неколико основних правила правописа (нпр. правила за раздвајање једноставних речи), тежња ка њиховој правилној примени. Угледати се у говору на језички квалитетан узор (правилан језик).	Разговор о основним знањима правилног језика повезаног са писменим и усменим стварањем текста од стране ученика, подједнако на пољу говора и правописа. Даље упознавање и примена основних правила правописа. Упознавање са приручницима за правопис. Исправка уз вођство учитеља или самостално.	Препознавање граматичке дефинисаности правописног система, проширење стечених знања. Увежбаност у коришћењу приручника за правопис. Исправка уз вођство учитеља или самостално.	Самостално решавање проблема везаних за правилан језик (једнако усмено и писмено). Поред самосталне употребе приручника тежња ка беспрекорном правопису у састављању планираног текста.
Препознавање разлике српског и мађарског језика, објашњења примерено узрасту. Разлика између матерњег и страног језика. Давање примера архаичних израза, самостално казивање примера. Богаћење реченичког блага.		Правилна употреба управног и неуправног говора.	Преглед дијалеката.
		Језик и говор. Сличности и разлике међу језицима. Индоевропски и угрофински језици. Словенски језици. Јужнословенски језици. Српски језик. Појам матерњег језика. Двојезичност. Рад Вука Караџића на реформи	Информисаност о месту српског језика у односу на друге језике света. Индоевропски језици. Словенски језици и њихове основне карактеристике.

		српског језика и правописа. Рефлекси јата. Екавица и ијекавица. Говор Срба у Мађарској.	
--	--	---	--

6. Књижевна култура, интерпретација књижевних дела

Подстицање потребе за читањем и задовољство које пружа читање. Препознавање, схватање и тумачење специфичних форми изражавања у књижевности. Традиција дела и жанрова, као једно од тачака за разумевање уметничког дела. Сензибилитет за проналажење вредности, проблема, питања и недоумица који се појављују у књижевним делима.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Подстицање сентименталног и мисаоног интересовања према читању, са жељом да се у машти препусти игри, авантури итд. Побуђивање интересовања према књижевности.	Увод у учење о књижевности. Читање текстова различитог жанра. Основи познавања жанрова. Одржавање сентименталног и мисаоног интересовања према читању, са жељом да се у машти препусти игри, авантури, самоспознаји и упознавању људских особина итд. Откривање радости које доноси читање. Препознавање повезаности између књижевних дела и духовности датог народа.	Проширење знања о књижевности. Улога лепе литературе у животу човека. Увод у читање са разумевањем и анализу књижевних дела. Препознавање и спознаја да аналитичко читање и читање са разумевањем продубљује искуство и доживљај.	Преглед развоја српске књижевности. Елементи ширег контекста прочитаних књижевних дела: књижевне епохе, животна каријера песника и писаца посматрана кроз њихова дела. Препознавање и спознаја да је читање литературе извор емотивног, мисаоног, моралног и естетског доживљаја, као и безазленог стицања искуства, који пружа незаменљиву могућност самодefинисања, интерпретације света и самога себе.
Упознавање са лирским делима различите ритмике и мелодике.	Групно и самостално читање лирских дела различите ритмике и мелодике, из класичне и савремене српске и светске књижевности.	Читање и обрада лирских дела различите ритмике и мелодике, из круга класичне и савремене српске и светске књижевности. Идентификација ритмичких и мелодијских типова, препознавање њихове функције и дејства дела о којима се учило на расположење.	Читање и обрада изабраних дела класичне и савремене српске и светске литературе у различитим лирским жанровима и тоналитетима. Интерпретација варијанти лирског изражавања и посебних особина везаних за неке ситуације; упоређење начина изражавања у неким делима која карактеришу поједине епохе.
Идентификација мисли и осећања која се налазе у средишту лирског дела.	Препознавање теме, расположења и тоналитета лирског дела.	Упознавање неких карактеристичних типова односа оловитеља и оловљенога у говорним ситуацијама лирског дела.	Разликовање песника, онога ко говори песму и личности песника у поезији различитих епоха.

		Формулисање повезаности теме, тона и говорне ситуације у неколико карактеристичних жанровских примера.	
	Упознавање раличитих лирских жанрова.	Упознавање и идентификација лирских и не-лирских жанрова, разумевање њихових карактеристика, специфичности по садржају и форми.	Упознавање лирских и не-лирских жанрова, разумевање њихових карактеристика, специфичности по садржају и форми. Разумевање веза између лирских родова и жанрова.
Уочавање неких специфичности песничког језика.	Препознавање неких важнијих песничких слика и облика, уочавање њихове улоге и дејства на расположење.	Идентификација главних синтаксичких и речничких карактеристика песничких слика и облика у лирском тексту.	Идентификација речничких и синтаксичких карактеристика песничких слика и облика, разумевање и тумачење њихове улоге у стварању значења у наученим песмама. Препознавање сложености песничког језика и тумачење функције граматике.
Препознавање и једноставна карактеризација строфа (број редова, дужина, број слогова).	Разумевање односа строфа и већих структурних јединица.	Препознавање односа композицијских јединица и строфа. Упознавање елемената који дефинишу композицију (нп. тематска структура, просторна и временска структура, логичка структура).	Препознавање вредносне структуре лирских дела. Препознавање и тумачење принципа организације у лирским делима насталим у различитим епохама.
Читање краћих епских дела, народне поезије и приповетки.	Групно и индивидуално читање приповедака, њихова групна и индивидуална обрада уз помоћ учитеља. Примена научених форми у свакодневном приповедању и креативном писању.	Самостално читање и обрада приповедака из круга класичне и савремене омладинске и литературе за одрасле. Вежбе креативног препричавања и писања.	Анализа и тумачење класичних и савремених, српских и светских епских дела различитих типова, обима и жанрова. Употреба научених форми, стилова и језичких специфичности у свакодневном препричавању и креативном писању.
Идентификација главних ликова догађаја.	Идентификација спољашњих и унутрашњих карактеристика ликова.	Идентификација главних средстава карактеризације.	Препознавање улоге односа између речи и дела у карактеризацији; иронија. Испитивање односа приповедачке и фразеологије ликова.
Тежња за утврђивањем места и времена догађања.	Недвосмислено утврђивање времена и простора у датим	Утврђивање посредних ознака простора и времена, извлачење	Тумачење означавања времена и простора или недостатка тога.

	тренуцима.	закључака из тога. Тежња за тумачењем ознака простора и времена. Откривање временског одступања између приповедања и догађаја.	Тумачење одступања у структури и временском редоследу приповедања. Приказивање међузависности значења и временске структуре у разним епским делима.
Утврђивање ко приповеда догађај.	Утврђивање ко приповеда и чијим очима видимо догађај.	Откривање гледишта приповедача и говорне ситуације.	Тумачење функције гледишта и њихове измене и њихова зависност са вредностима које се појављују у делу.
Утврђивање почетне и завршне тачке радње.	Откривање врхунца, преокрета и околишања.	Откривање претсказања и одлагања у приповеци.	Тежња ка тумачењу предсказања и одлагања и мотивационих-метафоричких нивоа у приповедачким делима.
	Стицање сазнања о разликама између чисто приповедачких и драмских детаља.	Идентификација сличности и разлика између епског и драмског приказа догађаја.	Уочавање разлика између епског и драмског приповедања, организације у времену, простору и радњи.
Утврђивање разлике између усмене и писане, народне и уметничке поезије кроз неколико примера.	Уочавање неколико нових форми вербалне, електронске и масовне комуникације.	Усмена поезија у рекламама и поп музици. Откривање да усмена књижевност није само архаична појава.	Информисање о новој појави узајамног дејства електронске масовне комуникације и књижевности. Познавање деловања усмене поезије и традиције народне поезије. Мешање регистара, адаптације.
Препознавање неколико основних књижевних тема, основних људских ситуација на основу прочитаних дела.	Упознавање даљих основних тема, нова лектира из већ познате тематике.	Неколико значајних тема и традиција у форми у српској и светској књижевности. Упознавање са неколико стилова у епохама, повезаност између неких стилова и појединих дела.	Препознавање додирних тачака између тема, животних ситуација, мотива и облика решења који се појављују у прочитаним делима из различитих епоха и различитог погледа на свет. Смештај прочитаних дела у различите контексте тумачења (нп. тематски-мотивни, жанровски, животни, конвенцијско-историјски, стилски, идејни смештај). Историјска и актуелна литература.
Формулисање дословног (непосредно датог) значења дела. Формулисање догађаја, основног осећаја и	Тежња ка нијансирању и уопштавању дословног значења, укључивањем личних искустава, других	Тежња ка нијансирању и уопштавању дословног значења укључивањем личних искустава и других	Тежња ка нијансирању и уопштавању дословног значења, укључивањем личних искустава и других

расположења.	литералних и нелитералних, вербалних, звучних и сликовних текстова.	научених књижевних дела.	научених књижевних дела, упознатих књижевних конвенција и техника ана-лизе. Придавање значаја при тражењу повезаности између богате традиције европске и српске књижевности, њихових кодова.
Реалистичке приче, бајке, басне, песме, кратке приповетке из круга народне и уметничке поезије. Пословице и питалице, бројалице, успаванке, песме са тапшањем, брзалице. Читање или представљање народних игара и драматизованих форми (нп. одломака из прича).	Народне песме и приче (бајке, басне и реалистичке приче). Познавање основних обележја народног песништва. Приказивање одломака приповедака и приповедачке поезије, односно драматизованих свакодневних ситуација.	Почетак писмености, текстови Светог Саве. Избор из народне поезије: лирске песме, јуначке песме. Жанрови у народној поезији. Групно и самостално читање и обрада драматизованих форми, дијалога, драмских дела. Тумачење и приказивање ситуација и инструкција.	Посебна обележја српске народне и уметничке поезије. Формирање мишљења и анализа. Идентификација песничких слика и форми, речничких и синтактичких специфичности, разумевање и тумачење њих-ове улоге у образовању значења у наученим пес-мама. Самостално читање и обрада драматизованих форми, дијалога, драмских дела. Тумачење комичних ситуација и карактера. Утврђивање напетости драмских ситуација.
Приче и догађаји из дечијег света и живота. Одређивање главних ликова, времена и места. догађаја.	Изабрани текстови дечије тематике из дела српске и светске књижевности.	Преглед српске књижевности по епохама и жанровима на основу 1-2 дела.	Приказивање и анализа књижевних дела (по епохама и жанровима 1-2 дела). По један портрет ствараоца по епохама и жанровима.
Разлика између лирских и епских песама (осећања и радња). Специфичности песничког изражавања. Својства песама (број стихова, дужина, број слогова).	Лирске песме из дечијег живота, са родољубивим и описним мотивима.	Лирска дела: романтизам, модернизам. Читање ради тумачења и препричавања песама и балада. Тежња ка разумевању лепоте дела и поруке песника.	Читање и обрада приповетки, романа, песама и драмских дела или њихових одломака. Упознавање структуре друштвеног контекста теме књижевног дела. Психолошка анализа ликова. Анализа лирске песме преко цитата.
Једноставно саопштавање доживљаја изазваног прочитаним текстом. Приказ књижевног текста у неколико	Изабрана прозна дела (цртице, одломци из приповедака и романа из новије српске књижевности).	Прозна дела: просветитељство, реализам, модернизам. Самостално читање приповетки, кратких догдодовштина, анегдота, дијалога,	Упознавање обележја три основне књижевне форме по облику и садржају. Оријентација међу стилским правцима. Извођење песме,

реченица.		кратак приказ идејног садржаја дела.	анегдоте, прозе (одломка), приказ драмских и драматизованих текстова.
Приказ књижевног текста у неколико реченица. Једноставно саопштавање доживљаја изазваног прочитаним текстом. Идентификација главних ликова разних прича. Установљавање ко прича причу, као и почетак и крај радње.	Проза и поезија српских писаца у Мађарској. Дела или њихови одломци.	Избор из новије српске поезије и прозе. Избор из дела српских писаца у Мађарској.	Српско-мађарске књижевне везе. Тражење веза са савременом књижевношћу Срба у Мађарској и у земљи матици.
Упознавање основних разлика између поезије и прозе. Откривање основног расположења и сликовног приказа песме. Уочавање разлика између народне и уметничке поезије.	Једноставна анализа лирског и епског дела. Тема и садржај. Драма. Увод, заплет, врхунац и расплет.	Драма. Гледање представе, слушање радио емисија и разговор о ономе што су видели и чули.	Самостално читање и обрада драмских дела. Тумачење карактера комичних ситуација. Драмски конфликт. Утврђивање извора напетости у драмским ситуацијама.
Васпитна улога књижевности, свесна идентификација са вредностима.	Расположење у лирским песмама, осећања изражена у њима и основне песничке слике. Познавање метрике. Строфа, стих, ритам и рима.	Читање књижевних дела из различитих епоха и жанрова српске књижевности. Препознавање композицијске јединице и односа међу строфама.	Упознавање одломака најзначајнијих дела светске књижевности на српском језику.
	Формирање естетског и моралног схватања на основу књижевних дела. Обликовање читалачког укуса.	Емотивно и мисаоно дејство књижевних дела благотворно утиче на везивање ученика за српски народ и српску народност у Мађарској.	Коришћење електронских извора информација на пример CD, видео, CD-ROM, DVD приликом интерпретације доживљаја у разним књижевним делима.

7. Развијање способности моралних, естетских и историјских просуђивања

Самостално размишљање, културно самоизражавање, препознавање и разумевање и поштовање културне и историјске различитости. Способност препознавања и разумевања различитости засноване на познавању свих слојева своје културе, сазнање да је прихватање различитости у првом реду засновано на знању. Самостално просуђивање друштвених, историјских, моралних и естетских питања. Способност самосталног решавања конфликта и стицања знања.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Употреба и разликовање лепог и ружног, тужног и	Писање кратких састава од неколико реченица о	Учење нијансираних језичких форми	Разумевање контекстуалне зависности укуса

веселог у свакодневном разговору, везаном за ове доживљаје, стечене путем разних медија.	ефекту доживљаја из лектире. Констатација истакнуте улоге хумора у свакодневници и уметничким делима на основу неколико текстова који одговарају узрасту.	изражавања, разумевање и прихватање различитих укуса. Комичне ситуације и карактери у уметности.	(културална, историјска, социјална, породична, индивидуална укорененост). Потреба за самостално развијање укуса. Упознавање комуникацијске функције хумора и његова употреба у стварању сопствених текстова. Препознавање мешања различитих културалних регистара у садашњој култури, потреба и способност за самостално развијање укуса.
Стварање основа за естетску тачку гледишта, искуство лепога у околној природи као и свакодневним предметима и уметничким делима, која припадају различитим гранама и одговарају различитом узрасту.	Учешће у разговору и расправи коју води група ученика о доживљајима који су изазвани уметничким делима и литературом. Слушање и разумевање туђих мишљења.	Уочавање разноликости уметничке и неуметничке лепоте. Упоређење дела која се међусобно битно разликују по питању естетских норми.	Уметност као појава која прати и обнавља норме; прживљавање дијалога између новог и старог у уметности. Социјални и индивидуални аспекти прихватања дела. Сватање двојности усвајања и креативности у прихватању дела.
Проживљавање уметничког доживљаја путем заноса, игре, маште, ритма и музике.	Самостално прихватање уметничког дела као потпунији и учесталији доживљај. Што чешће проживљавање уметничког доживљаја путем заноса, игре, маште, ритма и музике.	Упоређење дела различитог жанра и гране уметности. Све потпуније и чешће самостално прихватање уметничког дела, рефлексивна утицаја у групном разговору и индивидуалном писању.	Упоређење дела различитог жанра и гране уметности, утицај дела, зависно од жанра и медија. Формирање и стално проширивање свестраних и профињених културалних навика.
Употреба појмова доброг и лошег у свакодневним разговорима о доживљајима добијеним путем разних медија.	Добро и лоше, правда и праведност: препознавање осуде у свакодневним текстовима и различитим уметничким делима.	Разумевање конфликта, правде и тачке гледишта, личне и друштвене правде у различитим текстовима.	Правда и морал у животу појединца и друштва. Рефлексивна повезаност права и морала. Усвајање свесног, моралног деловања, које се придржава закона, потреба и способност оријентације у моралним питањима.
Проживљавање свакодневних конфликта кроз драмску игру, тестирањем разних драмских форми (нпр. луткарска игра, вежба ситуације, играње улоге).	Способност проживљавања испољавања туђег становишта, значај проживљавања емпатије у животу друштва.	Уочавање различитих поступака за решавање конфликта и њихова рефлексивна повезаност са различитим уметничким делима и свакодневним текстовима.	Потреба за разумевањем позадине друштвених, колективних и индивидуалних конфликта. Формирање индивидуалних поступака за решавање конфликта.
Упознавање животних форми и вредности различитих култура, спознавање њихових приступа у различитим текстовима.	Упознавање културолошке разлике као погледа на свет, начина живота и вредности, уочавање културолошке шароликости, као кохезионог фактора	Упознавање културолошке разлике као погледа на свет, начина живота и вредности, уочавање културолошке шароликости као	Потреба за ативном улогом у прихватању историјске различитости. Свесно и самостално развијање историјског осећаја. Препознавање ограничења прелажења

.	заједнице у разним текстовима.	кохезионог фактора заједнице у разним текстовима.	између култура, испреплетеност српске и мађарске културе, потреба за упознавањем других култура.
	Уочавање нечег страног у свакодневним текстовима, предмета и уметничких дела насталих у другим епохама.	Запажање погледа у складу са узрастом, на књижевне и свакодневне текстуалне жанрове.	Свесно и самостално развијање историјског осећаја. Потреба за активном улогом у прихватању историјске различитости.
	Спознаја да различите културе имају различити начин живота и различите погледе, а на основу неколико примера.	Уочавање културолошке шароликости као кохезионог фактора заједнице у разним текстовима. Упознавање културолошке разлике као погледа на свет, начина живота и вредности.	Уочавање улоге уметности у стварању културе. Препознавање ограничења прелажења између култура, потреба за упознавањем других култура. Рефлексија на процес стварања културолошких система вредности, потреба за учешћем у томе.

ОПШТЕОБРАЗОВНИ САДРЖАЈИ, ЕЛЕМЕНТИ

1-4 РАЗРЕД

1. Способност говора, разумевање и стварање текстова усменим путем

- 1.1. Разумевање текста путем слушања
 - Одговарајуће дисање при говору, артикулација гласова, изговор и правилна артикулација
 - Правилан, тачан изговор гласова (артикулација с посебним освртом на гласове који се другачије артикулишу у односу на мађарске гласове, место и дужина акцента)
- 1.2. Реченична и текстуална средства
- 1.3. Развијање говора. Разумевање и стварање усмених текстова
 - Вербална и невербална средства
 - Стварање реченице помоћу одговарајућег фонда речи према датој ситуацији
 - Богаћење фонда речи према одговарајућој говорној ситуацији
- 1.4. Рецитовање назначених текстова

2. Читање и разумевање писаног текста

- 2.1. Припрема учења читања
 - За савладавање читања потребне способности: логичке шеме, пажња, уочавање, темпо, ритам, сећање, осећања, машта и специјалне способности слушања гласа, диференцијација гласова, анализа гласова, функција знака, релацијски фонд речи, шема тела, оријантација у равни и простору
- 2.2. Систем знакова читања: глас и слово, слог, реч, синтагма, реченица, текст
- 2.3. Оријентација у тексту, читање по деловима, поновно читање, тражење података
- 2.4. Разумевање писаног текста
 - Истицање суштине, скица, препричавање, драматизација и визуализација текстова

3. Писање, стварање текста

- 3.1. Систем знакова писања
 - Мала и велика писана слова ћирилице и латинице, везивање слова, речи, синтагми, реченица и текста
- 3.2. Стварање писаног текста
 - Везивање реченица, текстуални примери, угао посматрања, избор теме, сакупљање материјала, начини сакупљања материјала (запажање, сећање, читање, машта)

- Давање наслова, сређивање материјала, начина састављања, стил;
- Опис догађаја, опис природе, опис личности, писмо, свакодневни информативни текстови (обавештење, позивница, оглас, порука, имејл)
- Сређен, чист и уредан рукопис

4. Развијање способности учења

- 4.1. Употреба, коришћење књиге и библиотеке:
 - Уџбеници и друге књиге: енциклопедија, једнојезични речници, лексикон, приручници на српском језику, дечији часописи, електронски носиоци информација, изнајмљивање
- 4.2. Поступци који помажу учење (руком писана, усмерена скица, једноставно тражење података)
- 4.3. Дела лепе књижевности, меморисање одређених одломака
 - 3 бројалице, 5 загонетки, 2 успаванке; Д. Максимовић – 1 песма, Д. Лукић – 1 песма, Љ. Ршумовић – 1 песма, 2 песме од дечије поезије Срба у Мађарској, 2 песме о Светом Сави; Ј. Ј. Змај – 2 песме, Б. Радичевић – 1 песма, Б. Миљковић – 1 песма, Д. Ерић – 1 песма, Д. Радовић – 1 песма
- 4.4. Обрада текста (формулисање питања, систематизација, поређење)

5. Култура изражавања и граматика

- 5.1. Основи комуникацијске ситуације
 - Стварање контакта, неговање контакта, разговор, полемика
 - Праћење језичког узора
- 5.2. Значење речи, фонд речи; синоними, хомоними, устаљени изрази, пословице
- 5.3. Глас, слово, слог, реч, реченица
- 5.4. Врсте речи: глагол, именица, придев, број, заменица
- 5.5. Врсте реченица према модалитету
- 5.6. Основна граматичка и правописна правила, интерпункцијски знакови
- 5.7. Фонетски правопис

6. Књижевна култура, интерпретација књижевних дела

- 6.1. Аутори и њихова дела
 - Народна књижевност: бројалице, народне песме, народне игре, загонетке, српске народне приче, народне приче других народа, басне, бајке, легенде;
 - Песме, приче, романи за децу. Аутори: Д. Обрадовић, Ј.Ј. Змај, П. Зубац, Д. Максимовић, Д. Тешкић, Д. Лукић, Љ. Ршумовић, Б. Радичевић, Б. Миљковић, Д. Ерић, песме о Светом Сави.
 - Избор:
 - Песме за децу, приче, романи за децу класичних европских аутора
 - Песме за децу, приче, романи за децу савремене књижевности
- 6.2. Карактеристике епских дела: структура, време, место, елементи који чине радњу, почетна и крајња тачка радње, обрти, ликови (главни лик, споредни ликови)
- 6.3. Лирска дела: песнички језик (ритам, рима, строфа, рефрен), једноставне песничке слике, стилске фигуре (контраст, поређење, понављање)
- 6.4. Научно-популарни текстови (породица, свакодневни живот, животне ситуације, норме понашања, међуљудске везе, природне лепоте, празници, здравље, начин живота, очување природне средине)
- 6.5. Текстови луткарских и драмских игара

7. Развој моралног, естетског осећања и способности процењивања

- 7.1. Морални избор, емотивни садржаји
- 7.2. Аргументација, учествовање у разговору на примерен начин
- 7.3. Драматургија свакодневних конфликата

5-8 РАЗРЕД

1. Способност говора, разумевање и стварање текстова усменим путем

- 1.1. Разумевање текста путем слушања
- 1.2. Разумљив, добро артикулисан повезан говор, одговарајуће дисање при говору, тачна артикулација гласова
- 1.3. Језички и нејезички кодови; Свакодневне комуникацијске ситуације, убедљива комуникација
- 1.4. Рецитовање назначених текстова

2. Читање и разумевање писаних текстова

- 2.1. Разумевање текста
 - Читање с разумевањем, критичко и креативно читање
 - Јединице разумевања: реч, израз, део реченице, реченица, увод, комплетан текст
 - Стратегија читања (тражење података у тексту, брз преглед, детаљно читање), при обради штампаног и електронског текста
- 2.2. Учестали типови текстова (лепе књижевности, научно-популарни, текстови из уџбеника, текстови из медија), стратегија њиховог разумевања
- 2.3. Веза цртежа, слика, илустрација са текстом

3. Писање, стварање текста

- 3.1. Савладавање технике писања ћирилице и латинице, читко, прегледно писање које одражава суштину казивања
- 3.2. Стварање текста: прича, опис карактера, кратка аргументација, свакодневни писани и електронски текстови (позивница, имејл, порука, чет), креативно писање
- 3.3. Комуникацијски циљеви: структуралне, граматичке и правописне норме

4. Развој способности учења

- 4.1. Правилна употреба библиотеке, сигурносно руковање интернетом
- 4.2. Поступци који помажу учење:
 - Вођење белешки, тражење и сакупљање података помоћу штампаних и електронских извора; једнојезични и двојезични речници
 - Писање скице различитим поступцима
 - Белешке, на основу стварања текста (усмено и писмено)
- 4.3. Меморитери из лепе књижевности
 - Комплетна дела: Ј.Ј. Змај, Б. Радичевић, Д. Максимовић, М. Антић, Ђ. Јакшић, В. Илић, А. Шантић, Ј. Дучић, 1-1 дело
 - Одломци: Б. Радичевић - Ђачки растанак (20 стихова), П.П.Његош – Горски вијенац (20 стихова), 1 краћи одломак из драме по избору, 1 народна балада, 2 одломка по 5 редова из прозних текстова, Химна о Светом Сави – 4 строфе
- 4.4. Интерпретација текстова
(Начин размишљања, објашњење, извођење закључака, повезаност)

5. Култура изражавања и граматика

- 5.1. Норме комуникацијских ситуација
 - Усмена и писмена форма стварања и неговања контаката
- 5.2. Циљеви и чиниоци тока комуникације, усмене комуникацијске ситуације (питања, молбе, комуникације у малој заједници)
- 5.3. Језичка толеранција
- 5.4. Везе међу језичким јединицама
 - Систем гласова српског језика, самогласници, сугласници, гласовне промене; звучање говора (акцент, мелодија)
 - Врсте речи, значење речи, облик речи (деклинација, коњугација, компарација) улога у реченици и комуникацијска функција; синтагме
 - Веза између облика и значења речи, устаљени изрази, проширење фонда речи, старе и нове речи, изрази

- Реченица, састав, модалитет
- Норме писаног језика: основа српског правописа

6. Књижевна култура, интерпретација књижевних дела

- 6.1. Књижевни родови и врсте
 - Епика, лирика, драма
 - Анегдота, балада, прича, поема, легенда, мит, новела, роман, песма, епиграм, елегија, химна, ода, комедија, трагедија
- 6.2. Композиција, структура
 - Препричавање, радња, епизода, место, лик, опис, дијалог, опис карактера
 - Лирско ја, мотив
 - Ситуација, монолог, дијалог, сцена, конфликт, комуникација
- 6.3. Уметничка средства изражавања, стилска средства, функције и утици
 - Понављање, градација, лирски паралелизам, контраст
 - Буквално и метафоричко значење; поређење, персонификација, метафора, метонимија, алегорија, синестезија, симбол
- 6.4. Епска и драмска дела
 - Структура и елементи који сачињавају радњу, преокрет, ликови, главни лик(ови), споредни лик(ови), почетак и завршетак дела
- 6.5. Драмске игре: текст и покрети, улога, веза међу ликовима
- 6.6. Поступци интерпретације лирских дела
- 6.7. Тема, мотив, лутајући мотив, архетипови (природа, годишња доба, делови дана, домовина, породица, родитељи, деца и одрасли, авантура, јунаштво, арспоезија)
- 6.8. Ритам, рима, мелодичност стихова
- 6.9. Аутори и њихова дела
 - Српска народна књижевност – избор из лирских и епских дела: народне лирске и епске песме, баладе, народне приче, Ј. Ј. Змај – Светли гробови (избор песама); Б. Радичевић – Тачки растанак (избор песама); П.П. Његош – Горски вијенац (одломак); Ђ. Јакшић – Отаџбина (избор песама), В. Илић (избор песама); Ј. Дучић – Подне; А. Шантић – Остајте овдје, Прољеће; Д. Обрадовић – Басне; Ј. Игњатовић – Васа Решпект (одломак); Р. Домановић – Мртво море; Ј. Стерија Поповић – Покондирена тиква; Л. Лазаревић – На бунару, Све ће то народ позлатити; Б. Нушић - Аутобиографија, Хајдуци (одломци); М. Глишић – Прва бразда; Д. Радовић – Капетан Џон Пиплфокс; П. Степановић – Приче о малом зецу (одломци), Усудне речи; И. Андрић – Аска и вук, Књига, Прозор; П. Кочић – Јаблан, Кроз међаву, Јазавац пред судом (одломци); В. Петровић – Ратар; С. Матавуљ – Поварета; О. Давичо – Србија; В. Карацић – Ријечник, О народним певачима; В. Попа – Очију твојих да није; М. Црњански – Сеобе 1 (одломак); Ј. Скерлић – Вук Карацић; Б. Станковић – Увела ружа; Б. Нушић – Госпођа министарка; Стојан Вујичић, Петар Милошевић (избор из њихових дела)
 - Књижевна дела, одломци из живота, познатих личности: Свети Сава, Ћирило и Методије, Вук Стефановић Карацић, Никола Тесла
 - Један роман 20. века за младе
 - Један до два романа за младе из светске књижевности
 - Два-три савремена прозна дела

7. Развој моралног, естетског осећања и способности процењивања

- 7.1. Књижевни доживљај / самостално бирање књига за читање / образложење
- 7.2. Морални избори, емотивни садржаји (љубав, саосећање, спремност да се помогне, страх, поверење, захвалност)
- 7.3. Историјско-уметнички, музички, ликовни односи
- 7.4. Стилске вежбе, драмске импровизације
- 7.5. Забавна литература, екранизација

9-12 РАЗРЕД

1. Способност рецитовања, рецитовање и стварање усмених текстова

- 1.1. Слушање говора, разумевање текста путем слушања
 - Разумљив, добро артикулисан повезан говор (одговарајуће дисање при говору, правилна артикулација)

- Стални чиниоци говора према намери говорника
 - Разумевање на основу слушања: намера говорника (упутство, одржавање контаката, разговор, убеђивање, манипулација), карактеристике говорног језика; усмено сумирање, давање мишљења)
- 1.2. Језички и нејезички кодови
 - 1.3. Дужи, самосталан монолодни текст (предавање, свечани говор), меморитери

2. Читање, разумевање писаних текстова

- 2.1. Разумевање текста
 - Стратегија читања наглас и у себи (тражење података, брзи преглед текста, детаљно читање) при обради штампаног и електронског текста
- 2.2. Стратегије разумевања текста (буквално, критичко, креативно читање са разумевањем), различитих штампаних и електронских текстова, као и других визуелних материјала
- 2.3. Поступци анализе текстова
 - Карактеристике различитих типова комуникацијских текстова (лепе књижевности, научно-популарни, текстови из уџбеника, медијски текстови)
 - Анализа дела лепе књижевности према њиховој природи
- 2.4. Реторичност текстова и елементи стила
- 2.5. Веза цртежа, слика, илустрација са текстом

3. Писање, стварање текста

- 3.1. Читко, уредно и прегледно писање
- 3.2. Стварање текста
 - Типови текста (прича, опис, опис карактера, кратка аргументација, есеј, дискусија, свечани говор, полемика, аутобиографија, молба, блог) и њихове комуникацијске и жанровске карактеристике
 - Креативно писање, стилске вежбе
- 3.3. Граматичка, правописна, текстуална, реторичка знања
- 3.4. Правопис: Употреба знања у вези са синтаксом, врстама речи и основе историје језика

4. Развој способности учења

- 4.1. Употреба библиотеке, свесно и сигурно коришћење интернета
- 4.2. Поступци који помажу учење
 - Тражење података, сакупљање материјала, помоћу штампаних и електронских извора, једнојезични и двојезични речници, глосар; селекција, систематизација
 - Писање скице разним поступцима
 - Цитирање, начин, назнаке извора
 - Самосталне технике бележења
 - Самостално стварање текста на основу белешки, скице
- 4.3. Меморитери
 - Комплетна дела: 15 лирских остварења (3 народне песме, 1 балада, Ј.Ј. Змај, Б. Радичевић, Ђ. Јакшић, В. Илић, А. Шантић, Ј. Дучић, М. Црњански, В. Попа, Д. Максимовић, С. Раичковић)
 - Одломци: из најпознатијих лирских дела (30 стихова), 20 стихова из епских дела, 3 драмска одломка
- 4.4. Размишљање усмерено ка решавању проблема и обради текста: индукција, дедукција, систематизација, закључивање, логички поступци анализе и синтезе

5. Језичко изражавање и граматика

- 5.1. Комуникацијска ситуација, партнер у говору, тема, ситуација, намера говорника
 - Директна комуникација (лицем у лице)
 - Карактеристике масовне комуникације, групне и јавне
 - Визуелна / нејезичка/ комуникација
- 5.2. Норме писаног и говорног језика
 - Основе српског правописа
 - Дијалекти српског језика
- 5.3. Прилажење језику са више аспеката (језик као систем знакова, језик и размишљање, језик и радња, језик и креативност)
- 5.4. Систематске везе између језичких јединица (фонетске, морфолошке, синтаксичке, семантичке); фонд речи, устаљени изрази (фразе); место српског језика међу језицима света, карактеристике
- 5.5. Граматички, семантички, прагматички чиниоци у стварању и организацији текста, врсте, типови текстова; интертекстуалан и компјутерски свет текстова

- 5.6. Језичке промене: историја српског језика, главни језичкоисторијски периоди и важнији језичкоисторијски споменици
- 5.7. Основа реторике: врсте живог говора, јавни говор, аргументација, теза, врсте аргументације, демантовање, доказивање
- 5.8. Стил и значење
- Елементи стила, средства стила у свакодневним и уметничким текстовима
 - Слојеви стилова, врсте стилова
- 5.9. Планирање језика, језичка политика, неговање језика, српски језик међу језицима света

6. Књижевна култура, интерпретација књижевних дела

- 6.1. Сталне и променљиве особине књижевних родова
- Анегдота, балада, прича, поема, еп, легенда, писмо, мит, дневник, новела, пародија, роман, парабола, песма, епиграма, еклога, епиграма, епистола, ода, химна, псалом, комедија, трагедија, драма ужем смислу, есеј
- 6.2. Композиција
- Причање, угао посматрања, препричавање, радња, место, књижевни лик, опис, дијалог, опис карактера, карактер, јунак
 - Песништво, лирско ја, песничко понашање, улога, врсте песама
 - Ситуација, акција, дикција, конфликт, монолог, дијалог, пролог, епилог, успоравање сцена
- 6.3. Уметнички начин изражавања, функције стилских средстава
- Стилске фигуре
 - Песничке слике
- 6.4. Тон изражавања, квалитет естетике
- Леп, ружан, величанствен, хумор, гротеска, иронија, апсурд, трагично, комично, идила, катарза
- 6.5. Мелодичност стихова, ритам: силабичка версификација, квантитативна версификација, слободан стих
- 6.6. Књижевно историјски периоди
(Стари век, средњи век, ренесанса, барок, просветитељство, романтизам, реализам, модерна, постмодерна)
- 6.7. Аутори и њихова дела

Српска књижевност.

- Епика: епске песме, народне приче, пословице, загонетке (избор)
- Јефимија: Похвала Кнезу Лазару; Д. Обрадовић: Писмо Харалампију, Живот и прикљученија (одломак), Басне; Л. Лазаревић: Први пут с оцем на јутрење, Ветар; Д. Киш: Рани јади; И. Андрић: Беседа приликом преузимања Нобелове награде; Вук С. Караџић: Предговор ријечнику, О подјели и постању народних пјесама, Житије Хајдук Вељка Петровића; П.П.Његош: Горски вијенац; С. Марковић: Певање и мишљење; Ј. Игњатовић: Вечити младожења; С. Сремац: Зона Замфирова; С. Матавуљ: Пилипенда, Поварета; Р. Домановић: Вођа, Данга; Б. Станковић: У ноћи, Нечиста крв; П. Кочић: Мрачајски прото; Б. Поповић: Предговор, Антологија новије српске лирике; И. Андрић: На Дрини ћуприја, Проклета авлија, Мост на Жепи; М. Црњански: Сеобе; И. Секулић: Госпа Нола; Д. Ћосић: Корени (одломак); Д. Киш: Енциклопедија мртвих (одломак); А. Тишма: Употреба човека (одломак); В. Петровић: Салашар
- Лирика, 15 српских народних песама, А. Чарнојевић: Молитва заспалом Господу; Г. С. Венцловић: 1-2 песме; Б. Радичевић: Песме (избор), Ђачки растанак; Ј.Ј. Змај: Песме (избор); превод једне Петефијеве песме; Ђ. Јакшић: Песме (избор); Л. Костић: Песме (избор); В. Илић: Песме (избор); Ј. Дучић: Песме (избор); А. Шантић: Песме (избор); М. Ракић: Песме (избор); С. Пандуровић: Песме (избор); В. П. Дис: 2 песме; М. Бојић: Плава гробница; М. Црњански: Суматра, Стражилово; И. Андрић: Ех Ponto; Т. Ујевић: Свакидашња јадиловка; М. Павловић, В. Попа, С. Раичковић, Б. Миљковић, Д. Максимовић: Песме (избор)
- Драма. Ј. С. Поповић: једна комедија; Б. Нушић: Сумњиво лице; П. Кочић: Јазавац пред судом; Д. Ковачевић: Балкански шпијун
- Једна савремена драма
- Избор из есеја

Светска књижевност

- Епика: Митолошке и библијске приче; Бокачо: једна новела; Сервантес: Дон Кихот (одломак); Хомер: Илијада, Одисеја (одломци); једно епско дело из књижевности 18. века (Гете, Свифт,

Волтер); два романа и две приповетке из светске књижевности 19. века по избору (Балзак, Емили Бронте, Чехов, Достојевски, Гогољ, В. Иго, Пушкин, Стендал, Л. Толстој; Томас Ман: један одломак из романа по избору; Кафка: једно дело
 - Два прозна дела од аутора 20. века
 - Лирика: Вергилије: једно дело; Вијон: једна балада; 6-8 лирских остварења из светске књижевности каснијег периода (Аполинер, Бодлер, Гете, Петрарка, Китс, Шилер, Шели)
 - Позориште и драма, Молијер: једна комедија; Шекспир: једна драма; Софокле: Антигона; једна драма из друге половине 19. века (Чехов, Ибзен) и једно дело из 20. века

7. Развој моралног и естетског осећања, способност процењивања

- 7.1. Улога културне и књижевне традиције у стварању националног идентитета
 - Неколико основних људских животних ситуација у значењском кругу мотива, метафора, топоса, архетипова (живот и смрт, пут, лутање, породица, мушкарац-жена, љубав, дете, закон, злочин и казна, микро- и макрокосмос и арспоетика.
 7.2. Различити поступци, анализе, тумачења код епских лирских и драмских дела; значење, схватање (прочитаног условљено многим чиниоцима), процена (доживљај, емоције, моралне дилеме и слика света)
 7.3. Променљив појам књижевног

1.2. Српски језик и књижевност

(традиционална форма за школе где се језик предаје као предмет)

1. Разумевање говора

Разуме најчешћи фонд речи и начине говора, уколико је реч о познатим непосредним стварима, које се тичу мањинске заједнице. Разуме суштину кратких, јасних, једноставних порука, саопштења и других чешћих текстова. Развијање усмених језичких способности потребних за самоизражавање и друштвени дијалог. Формирање језичког понашања, које се прилагођава партнеру саговорнику и одговара говорној ситуацији. Разумевање вербалних и невербалних говора. Тежња ка разумевању, рефлексiji и корекцији грешака.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Разумевање и реакција на једноставне изјаве, питања и одговоре. Једноставно, разумљиво и делотворно саопштавање мисли, осећања, информација и мишљења. Разумевање суштине и садржаја кратких слушаних текстова.	Разумевање и реакција на једноставне изјаве, питања и одговоре у следећим темама: здравље, породица, догађаји из живота српске народности. Једноставно, разумљиво и делотворно саопштавање у различитим комуникационим ситуацијама.	Тежња ка језички квалитетном и правилном говору. Разумевање свакодневног говора у следећим темама: породица, одржавање, избор каријере, професије, слободно време, култура, спорт, путовања, заштита здравља и познавање државе. Стварање сопственог мишљења, слушање туђих мишљења и њихово разумевање у групним ситуацијама.	Истицање тачности и суштине у говору. Разнолика употреба разних реченица. Усмено сажимање слушаног текста. Поновно стварање сопственог мишљења према датим аспектима. Доживљавање извођења уметника, чији је матерњи језик српски (звучних игара, позоришних представа, књижевних вечери).
Кратки дијалози у различитим ситуацијама. Препричавање запажања и доживљаја у неколико реченица.	Познавање и коришћење различитих форми комуникација: постављање питања, давање одговора, изражавање мишљења и аргументација.	Репродукција слушаног текста. Припремање за држање реферата о доживљајима и догађајима. Образовати сопствено мишљење	Употреба правилне интонације у свакој говорној ситуацији. Афирмисање хармоније између комуникације и метакомуникације у

		односно преформулисати га на основу датих аспеката.	говору.
Сажето препричавање лектире, у виду повезаних реченица.	Познавати и користити основне форме учтивости.	Припремити извештај и интервју о занимљивим догађајима и са познатим особама.	Познавати и користити фонд речи свакодневног и књижевног језика. Користити одговарајући фонд и варијације речи у репродукцији прочитаног, виђеног и слушаног садржаја.
Изражавање сагласности, сумње/несигурности и одбијања једноставним језиком у дијалогу.	Изражавање сагласности, сумње/несигурности и одбијања једноставним језиком у дијалогу.	Стручно сажимање усмених изјава других у дијалогу, истакнути битне констатације и заузимање става у вези њих.	Аргументовати придржавајући се стручности у дијалогу, образложити сагласност односно одбијање диференцираним језичким средствима.

2, Способност говора

Може да учествује у разговору о једноставним, увежбаним и свакодневним темама, који изискује непосредну измену информација у вези познатих делатности. Друштво са којим комуницира може да га разуме. Уме укратко да опише своју породицу, место становања, мањинску заједницу и своје учење. Развој говора за самоизражавање и друштвени дијалог. Формирање одговарајућег језичког понашања, које се прилагођава саговорнику и ситуацији. Разумевање вербалног и невербалног говора. Тежња ка разумевању, рефлексiji и корекцији грешака.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Комуникација у паровима и групама. Проширење и поправљање фонда речи. Приказивање познатих текстова кроз драмске игре. Познавање меморитера (поезије и прозни текстови). Вежбање језичких варијација у свакодневним контактима.	Укључивање у дијалог, причање доживљаја једноставним реченицама. Сналажење у свакодневним комуникацијским ситуацијама. Јасно образовање гласова, правилна интонација. Тежња ка изражајном и индивидуалном начину изражавања. Верно познавање меморитера.	Правилан говор и изговор. Реферат о лектири и приредбама. Причање догађаја и доживљаја описивањем и дијалогом. Дијалози на задату тему. Разговор и расправа са различитим саговорницима, једноставним и повезаним варијацијама. Верна интерпретација меморитера са изражајним рецитовањем. Испробавање драмских форми (на пример импровизација, рецитовање).	Сналажење у различитим комуникацијским ситуацијама. Развијање способности разговора на различите актуелне теме. Сажет, јасан и садржајан реферат на задату тему. Разговор и расправа о свакодневним темама са вршњацима и партнерима на матерњем језику. Решавање језичких конфликта. Верна интерпретација меморитера.
Читање са разумевањем књижевних и образовних текстова на глас и у себи.	Течно наглашавајуће читање, тумачење и кратко сажимање познатих књижевних и образовних текстова.	Изражајно читање познатих и непознатих књижевних и образовних текстова, у себи и на глас, и сажимање садржаја.	Читање и тумачење са разумевањем књижевних, публицистичких и стручних текстова, са сажимањем садржаја.
Именоване слика и илустрација једноставним језичким изразима.	Опис слика и илустрација једноставним језичким изразима.	Описивање слика и илустрација једноставним језичким изразима из аспекта субјективног деловања на читаоца.	Тумачење слика и илустрација према одговарајућим очекивањима задатка.
Превођење са српског на мађарски језик и обрнуто	Самостално превођење кратких садржаја/изјава са	Сажимање суштине садржаја на српском и	Препричавање на другом језику дужих писаних и

честих језичких варијација.	српског на мађарски језик и обрнуто, уз коришћење речника.	мађарском језику.	усмених текстова на српском и мађарском језику.
-----------------------------	--	-------------------	---

3. Разумевање читаног текста

Стално диференцирање и продубљивање способности читања и разумевања текста у мери која одговара узрасту. Гласно и читање у себи са разумевањем, усмена и писмена примена схваћеног текста, од основног решавања задатка у разговору до самосталног састава. Утврђивање становишта аутора, вредновање односа према реченицама, критика мишљења израженог у тексту. Разуме суштину кратких, једноставних текстова и догађаја. Уме да пронађе тражену информацију. Способан је за изражајно читање на језику мањине (одговарајућим наглашавањем и репродукцијом суштине текста).

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Гласови српског језика. Читање ћириличних слова. Гласно читање речи, сложеница и реченица. Учење и читање латиничних слова. Читање текстова писаних латиницом, узимајући у обзир индивидуалне специфичности ученика. Читање наглас и у себи различитих краћих текстова.	Читање различитих текстова наглас и у себи. Самостално читање краћих литералних и нелитералних текстова, истицање важнијих мисли. Самостално богаћење активног и пасивног фонда речи.	Индивидуално, вођено и самостално разумевање и вежбање литералних и нелитералних текстова. Течно и тачно читање са наглашавањем познатог и непознатог текста. Сажимање прочитаног текста, формирање мишљења о садржају употребом постојећег лексичког знања.	Самостално читање и разумевање књижевних и научно-популарних текстова. Сажимање њиховог садржаја, формирање мишљења, аргументација за или против. Проширивање познавања техника разумевања текста, њихово вежбање и примена. Разумевање кратких дела српских аутора, тумачење њиховог садржаја и поруке.
Тачно коришћење српских слова. Тачно преписивање реченица и кратких текстова.	Уредно и читко писање. У одговарајућем темпу писати диктат, придржавајући се правописа.	Користити читак, естетски и структурисан начин писања, применом граматичког и правописног знања.	Писање састава естетским читкимрукописом, придржавајући се карактеристика датог типа теста.
На основу питања једноставним језиком сажети дату тему.	Једноставним језиком сажети дату тему спомињањем суштинских елемената, сажети и извршити поређење.	Открити и описати сличности и разлике у теми догађаја и начину приказивања.	Сређено и језички тачно описати чињенице од централног значаја у теми догађаја и начину приказивања
Превођење са српског на мађарски језик и обрнуто честих језичких варијација.	Самостално превођење кратких садржаја/изјава са српског на мађарски језик и обрнуто, уз коришћење речника.	Превођење са српског на мађарски језик и обрнуто једноставних текстова уз коришћење речника.	Превођење са српског на мађарски језик и обрнуто, текстова различитог жанра и стилске диференцираности, уз коришћење речника.

4. Писање

Упознавање писмених норми на матерњем језику, технике писања које одговарају узрасту и захтевима образовања, читка слова, естетски рукопис, прегледно хватање белешки и прављење скица, које истичу суштину. Поуздано уочавање проблема, правилан рукопис. Добро познавање више типова и жанрова текста. Тачно самостално изражавање свог становишта, допуњавање, поновно и креативно писање. Уме да пише кратке прибелешке, поруке и писма.

1-4. разред	5-6. разред	7-8. разред	9-12. разред
Усвајање ћириличних слова. Склапање реченице и текста уз повезивање неколико реченица. Вежбање кратких састава	Писање састава у различитим типовима текста (на пример: кратак опис, мања прича). Примена знања из	Развијање способности састављања текста у различитим типовима (опис, вежбање карактеризације, стварање мишље-	Писање текстова и способност изражавања на свим значајним пољима и жанровима свакодневног живота (нпр. писмо,

(на пример: мањи опис од неколико редова).	правописа у писаним текстовима. Писање диктата и писање по сећању. Реферат о догађају у школи. Опис предела, предмета и особа.	ња). Вежбе синтаксе и стила. Писање јавних докумената, писама и молби. Добро познавање и примена правилног језика и правописа. Превођење једноставнијих текстова уз помоћ речника.	аутобиогра-фија, молба, конкурс). Коришћење граматике, синтаксе, стилистике и правописа. Превођење са српског на мађарски и обрнуто уз помоћ речника.
Проналажење основних информација у писаном тексту. Означавање одређених информација према датом задатку.	Проналажење информације која се односи на неки детаљ у тексту. Означавање суштинских чињеница једноставнијег текста.	Применити технику означавања у току обраде текста (нпр. оптичко означавање), истицање кључних речи.	Самостална примена садржајних структурних техника током обраде текста (нпр. хватање белешки, означавање позивних речи, рашчлањивање, установљавање категорија, поједностављивање, clusteri, систематизација уз помоћ замишљене мапе, итд.). Сажети садржај текста.
Разумљиво писмено изражавање информација једноставним језиком.	Саопштавање информација међусобно повезаним једноставним реченицама.	Саопштавање информација међусобно повезаним реченицама.	Препознавање карактеристика и функција различитих писаних типова текста, стручно употребити сходно ситуацији и циљној групи.
	Применити увежбану технику презентације сходно задатку	Применити познату технику презентације сходно задатку и циљној групи.	Самостално изабрати и применити технику презентације.

ОПШТЕОБРАЗОВНИ САДРЖАЈИ, ЕЛЕМЕНТИ

1-4 РАЗРЕД

Начин живота

- Представљање, породица, дневни ред, здравље, тело човека, делови тела, расположење, слободно време, спорт

Друштвени живот

- Исхрана, јела, једноставни рецепти, породични празници, верски празници, рођендани

Школа, образовање

- Распоред часова, предмети, учионица, читање, стрипови, игре, српске дечје игре
- Телевизор, компјутери, новине, игре и песме Срба у Мађарској

Околина, економски живот, техника

- Дом, насеље, село, насеља Срба у Мађарској, зграде, куповина, поврће, време

Политика и историја

- Сарадња, правила живота у заједници, унутар разреда и школе, подела рада, свакодневица српског живља у Мађарској

Српски језик

- У вези са појединим темама неколико некњижевних израза

1. Разумевање текста

- Разумевање текста, разумевање путем слушања
- Разумевање и стварање усмених текстова
- Стварање гласова, тачна артикулација, тачан изговор

Реченична интонација

- Значење речи, фонд речи: устаљени изрази, пословице, бројалице
- Основне комуникацијске ситуације
- Праћење језичког узора

2. Способност говора

- Развој способности говора, формулисање једноставних изјава, питања, жеља, молби
- Тачно познавање и коришћење форми поздрављања, опраштања, представљања
- Тачно формулисање и употреба једноставних информација и молби
- Тачан избор речи, склапање реченице, игра по улогама у датој ситуацији
- Кратки догађаји помоћу слика, илустрација, драматизација прича, меморизација песама, бројалица

3. Разумевање читаног текста

- Читање и разумевање писаног текста на српском језику, оријантација у тексту
- Истицање суштине, једноставних тврдњи, тражење података
- Разликовање тачних и погрешних тврдњи
- Препричавање усмеравањем
- Упознавање са доживљајем прочитаног, једноставним средствима
- Драматизација и визуализација текстова
- Читање српских дечјих новина: звучне читанке народних прича, дечја издања Срба у Мађарској
- Поступци који помажу учење: свеска, речник, илустровани речник
- Савладавање технике учења (картице са речима, вежбе, учење кроз игру), једноставно тражење података
- Разумевање и систематизација информација на основу слушања текста, налажење, обележавање и представљање информација у тексту на основу одређеног задатка, учење бројалица и пословица
- Радње које помажу размишљање и обраду текста (састављање и систематизација пит.)

4. Писање

- Систем знакова писања. Писана мала и велика слова, везивање слова, реч, синтагма, реченица, текст. Писање састава. Спајање реченица, узорци текстова, избор теме, избор наслова за одређени текст, логичко распоређивање написаног, допуна текстова на основу датих аспеката.

Врсте речи:

Глаголи
Именице
Придеви
Бројеви
Заменице
Предлози
Прилози
Везници
Врсте реченица

Употреба основних граматичких и правописних правила и интерпункцијских знакова

Књижевност

Аутори и њихова дела

- Народна књижевност: српске бројалице, народне песме, народне игре, пословице, загонетке, народне приче, народна књижевност Срба у Мађарској
- Приче за децу српских аутора: Д. Обрадовић: Пас и његова сенка; Ј.Ј. Змај: избор песама; Д. Максимовић: избор песама; Д. Радовић: Новогодишња песма; Д. Трифковић: Воће; Н. Тесла: Наш мачак; М. Тешић: Стране света; Д. Лукић: избор песама; Љ. Ршумовић: избор песама; А. Поповић: Неће увек да буде први; И. Андрић: Јесен; В. Илић: Ластавице; В.С. Караџић: Моба; М. Пупин: Сећање на завичај; Г. Гартаља: Зна он унапред; М. Антић: избор песама; М. Алечковић: Три маме; Г. Олујић: Бајка о листу

5-8 РАЗРЕД

Начин живота, култура живота

- Међуљудске везе, пријатељи, круг пријатеља, прилагођавање, јединка и заједница, међусобни конфликти, конфликти са одраслима, свакодневна дешавања, дневни ред, свакодневица породице
- Здрав начин живота, болести, код лекара
- Слободно време, хоби, спорт

Друштвена околина

- Јела, навике у исхрани, здрава исхрана, кување, у ресторану, брза храна, готова храна, карактеристична јела Срба, карактеристична јела Срба у Мађарској
- Празници, верски празници, празници и обичаји Срба у Мађарској
- Начин живота некада и сада, школа, окружење места становања, села Срба у Мађарској, стан и стамбени услови

Учење, образовање, посао

- Свакодневица у школи, дневни ред, распоред, ток учења, методе учења.
- У школи, зграда, разред, структура школе, даље учење, активности ван школе, методе учења у школи и ван школе
- Свет запослених, занимања некада и сада

Културни живот, медији

- Музика као културна традиција, музичка традиција Срба у Мађарској, народне песме, игре
- Свет медија, емисије медија Срба у Мађарској (Српски екран, Календар, Невен, Српске недељне новине), школске новине, (Гимназијалац), ТВ, радиоемисије за младе, улога интернета

1. Околина, свет технике

- Околности живљења, место становања, околина, годишња доба, временска прогноза, очување природе, локални и регионални проблеми, очување природе места, путовање и могућности одседања, начин живота на подручју српског говорног језика, инфраструктура, државне институције, саобраћај, куповина, здравствена нега, заштита животиња;
- Туризам летовање, путовање, типови путовања, саобраћајна средства, угоститељство, географска знања о територији српског језичког подручја и подручја где живе Срби у Мађарској

Политика и историја

- Правила заједничког живота, националне мањине Мађарске, српска национална мањина у Мађарској, права и обавезе српске националне мањине
- Упознавање са мањинском политиком; Историјат насеља у Мађарској где живе Срби

Српски језик

- Употреба српског језика у Мађарској, дијалекти

1. Разумевање говора

- Разумевање, схватање и стварање усмених текстова
- Разумевање путем слушања; Разумевање и схватање једноставних информација путем слушања; Једноставно изражавање, разумевање питања и одговора
- Разумевање садржаја, обавештења, информација путем слушања и реаговање на њих
- Кратко, усмено сумирање прочитаног
- Обрада текстова

2. Способност говора

- Развој способности говора
- Препричавање доживљаја помоћу једноставних, кратких реченица
- Реаговање на насталу ситуацију у дијалогу
- Решавање проблема, разјашњење конфликтних питања, формирање самосталног мишљења, информисање, изражавање жеља
- Опис предмета, ствари, личности, животиња

- Изражавање мишљења о пословицама, песмама
- Разговор, једноставно полемисање
- Сумирање усменог излагања, заступање става
- Изражајно читање лирских и епских драматизованих текстова у одговарајућем стилу
- Значење речи у контексту, груписање речи на основу датих аспеката
- Норме комуникацијске ситуације
- Писмене и усмене форме неговања међуљудских односа
- Елементи и циљеви тока комуникације, усмене комуникацијске ситуације
- Мелодија језика (акцент, брзина говора, интонација)

3. Разумевање читаног текста

- Разумевање текста
- Читање са разумевањем. Стратегије читања (тражење података, брз преглед текста, детаљно читање) приликом обраде штампаних и електронских текстова
- Јединице разумевања – реч, израз, реченица, увод, комплетан текст
- Уочавање разлике у тексту између чињеница и личног мишљења
- Препознавање врсте текстова, нпр. лепе књижевности, научно-популарни текст, текст из уџбеника, медијски текстови
- Разумевање једноставних аутентичних текстова и текстова који се налазе у часописима за младе
- Употреба различитих техника читања
- Употреба библиотеке и сигурносно коришћење интернета
- Систематично сумирање информација и садржине у текстовима књижевних дела
- Сличности и разлике у темама разних појава, догађаја, дешавања књижевних дела и логично груписање критеријума
- Поступци размишљања приликом обраде текста (мишљење, објашњење, извођење закључака, везе)
- Поступци који помажу учење
- Истицање текста, обележавање кључних речи
- Учење нових речи, нпр. помоћу картица

4. Писање

- Читак, прегледан рукопис који одражава суштину текста, одговарајућа форма састава (структура састава, облик писма)
- Стварање текста: описивање доживљаја, измишљених догађаја, опис природе и ликова
- Сумирање, анализа и процењивање садржаја, важних информација, постављених питања у тексту
- Стварање кратке аргументације
- Писање текстова који се користе у свакодневном животу (позивница, имејл, порука, чет)
- Усмено формулисање везе између текста и илустрације
- На основу критичког става, формирање свог мишљења
- Систематизација података који се налазе у тексту
- Веза цртежа, илустрација, слика са текстом
- Опис слике једноставним језичким средствима
- Бележење, тражење података, сакупљање материјала помоћу штампаних и електронских извора, употреба речника
- Писање скице
- На основу белешки и скице, самостално стварање текста
- Норме писаног језика, тачна употреба интерпункцијских знакова
- Једноставне, систематичне везе између језичких јединица
- Врсте речи
- Глаголи
- Императив
- Повратни глаголи
- Именице – родови, једнина, множина, деklinација
- Придеви – родови, једнина, множина, компарација, именски предикат
- Бројеви – основни, редни, датуми, изражавање времена
- Заменице - личне, присвојне, упитне, показне, повратне
- Прилози - за место, време и начин

Предлози

- Реченица према комуникативној функцији – обавештајна, упитна, заповедна, узвична, жељна

Књижевна дела

Аутори и њихова дела

- Народна књижевност: српске бројалице, пословице, загонетке, песме, приповетке
- Приче, песме, српских аутора; краћи романи за децу
- Аутори: Д. Максимовић: избор; Б. Нушић: Аутобиографија (одломак); Д. Лукић: избор; М. Алечковић: Коло, Најлепша реч; С. Раичковић: Недеља у школи; Б. Ђопић: Мачак отишао у хајдуке; Б. Цветковић: Како се ковач одужио ђаволу; Ђ. Јакшић: Подне; С. Станишић: Мој отац бадњак тражи; М. Витезовић: Будимпешта и Срби, Београд; Б. Радичевић: Рибарчета сан
- Дела српских аутора у Мађарској; П. Степановић: Приче о малом зецу

9-12 РАЗРЕД**Начин живота**

- Друштвене групе, субкултуре, личност, прилагођавање, планирање личног живота, планови за будућност, здрав начин живота, здрава исхрана, болести
- Дрога, овисност
- Спортски, екстремни спортови, врхунски спорт, опасност и одговорност, слободно време, потрошачке навике

Друштвена околина

- Култура исхране, храна, гастрономија, култура понашања у ресторану, кување, рекламе, основне потребе, луксуз услуге, пошта, банка, мењање новца, организација путовања, туристичке агенције
- Традиција, културно наслеђе, мењање традиције, обичаја, одлучујућа улога традиције у очувању идентитета
- Мањинска култура, појам домовине и идентитета
- Градски живот – живот на селу, културни живот српских села у Мађарској
- Глобализација, локална култура, Европска Унија, живот без граница, вишејезичност школа, образовање
- Образовање, учење у Мађарској и у матичној земљи
- Школски систем Срба у Мађарској
- Школе некада и сада
- Образованост, стицање заната, незапосленост
- Даље учење
- Факултетско, високошколско образовање, стипендије
- Култура, медији
- Књижевност, филм, музика, модерна уметност на српском језичком подручју
- Представљање српских мањинских уметника
- Струјање информација, обавештавање, формирање мишљења, улога интернета
- Познавање мањинских, медијских емисија
- Српска забавна музика

Околина, свет технике

- Развој технике и економије, проналасци, очување природне околине, пројекти
- Проблеми и изазови, сукоб интереса
- Књижевна дела, филмови, позоришне представе које се баве актуелним проблемима

Политика и историја

- Свест, самосвет, лична слобода, солидарност, друштвена одговорност
- Мањинска политика, друштвене организације српске мањинске политике, организације младих српске мањинске самоуправе, мањински избори
- Важнији догађаји у српској историји после II светског рата

Српски језик

- Варијанте српског језика
- Употреба српског језика, дијалекти код Срба у Мађарској
- Двојезичност, вишејезичност

Књижевна култура

- Књижевност за младе, књижевност српске мањине у Мађарској, интерпретација дела, проналажење веза
- Вести, извештаји, коментари, интервјуи, репортаже, огласи, забавни прилози, жута штампа, рекламе на српском језику
- Српске новине у Мађарској
- Српски медији у Мађарској, познавање српских емисија на ТВ-у и радију

1. Разумевање говора

- Разумевање говора путем слушања
- Намере говора (обавештење, одржавање контаката, разговор, убедљивост), карактеристике говорног језика, усмено сумирање, формирање мишљења
- Праћење предавања, презентације, препознавање кључних речи
- Логичко распоређивање аргумената
- Препознавање речи које се често користе и правила склапања реченица

2. Спосособност говора

- Аргументовање, полемика, став, праћење аргументовања, укључивање у ток аргументовања, тражење речи, израза, завршетак разговора
- Приказивање логичких веза, извођење закључака, самостално доношење одлука
- Поистовећивање са разним улогама, кључ решавања појединачних проблема
- Изражавање мишљења са одабраним средствима изражавања
- Комуникацијска ситуација, саговорник, тема, ситуација, намера говора...
- Међуљудска комуникација,
- Визуелна (нејезичка) комуникација
- Основи реторике: типови живог говора
- Стил и значење

3. Разумевање читаног текста

- Разумевање текста
- Тачно тумачење прочитаног текста и кључних мисли
- Коришћење података, информација приликом сумирања
- Стратегије разумевања текста у штампаним и електронским изворима, као и у визуелним исказима
- Поступци у анализи текста
- Заузимање става. Тумачење и процењивање мотива који су узрок конфликта, одлука, проблема у текстовима
- Формирање свог мишљења у вези са текстовима
- Сумирање важних информација на српском и на мађарском језику
- Коришћење цртежа, илустрација, слика, на основу поруке текста
- Тумачење текстова лепе књижевности
- Мишљење усмерено ка решавању проблема, обрада текста, систематизација, извођење закључака

4. Писање

- Читак, уредан и прегледан рукопис
- Стварање текста
- Врсте текстова (приповетка, опис природе, опис личности, кратка аргументација, есеј, дискусија, полемика, аутобиографија, писмо, молба, блог, званично писмо) и њихове карактеристике
- Самостално састављање текстова на основу карактеристика датих узора
- Синтеза, тумачење и процењивање информација у једном делу
- Употреба, коришћење српских медија и интернета

- Основна граматичка, правописна и реторичка знања
- Коришћење правописних норми
- Писање белешки, скица, различитим методама
- Писање текста на основу белешки и скица

Аутори и њихова дела

Интерпретација дела српских писаца

- Ј.Ј. Змај, Б. Радичевић, Ђ. Јакшић, В. Илић, А Шантић: избор песама; И Андрић: једна приповетка; Б. Нушић: одломак из једне комедије; С. Вујичић: Срби у Будимпешти (одломак); један роман за младе или детективски роман по избору
- Кратке приче
- Погледати један позоришни комад на српском језику
- Текстови песама из српске поп, рок музике

2. Задатци развоја

1. прикупљање знања, учење

1-4. година	5-6. година	7-8. година	9-12. година
<p>Сабирање знања приликом разговора у породици и ужој родбини. Однос родбински веза у породици, степен сродности и називи родбински веза (ко је ко у породици) на матерњем језику. Прикупљање докумената у вези породице (нпр. Породично стабло итд.) Посматрање понашања у разним ситуацијама живота (улога домаћина и домаћице, начини живота, старе фотографије, песме, читање прозних текстова, пословице.</p>	<p>Сабирање знања помоћу разговора, посматрање разних предмета, фотографија и помоћу писани текстова и прича. Приказивање породични обичаја Сабирање кључних речи и реченица у датом тексту. Прикупљање информација за дату тему у школској или ван школској библиотеци.</p>	<p>Однос језика и историје мањине у мађарској. Сабирање знања помоћу разговора, посматрањем разних зграда, готографија и приликом читања текстова и препричавањем, а такође и из филмова и телекомуникације. Посматрање људских понашања у разним животним ситуацијама. Познавање породичних, сеоских, школских обичаја. Читање и разумевање писаних текстова везани за тему. Проналажење кључних и речи и реченица у прозном тексту. Прикупљање информација за дату тему у школској или ван школској библиотеци.</p>	<p>Познавање мањинске историје и културе срба у Мађарској. Сабирање знања помоћу писаних извора односно помућу препричавања, а такође и из филмова, графикана, сабирање информација за дату тему у библиотеци, музеју и на интернету. Припознавање значаја језика у националном идентитету у књижевним, музичким и уметничким делима. Самостално сврставање и тумачење прикупљеног материјала. Реконструкција историјске прошлости помоћу разних извора.</p>
<p>Места где живе срби некада и данас, промена унавика у грађевини. Обичаји грађанског и сеоског живота. Одлике српске куће(венац, икона, кандило, итд.) Познавање природних лепота на месту жибљења, приказивање културних вредности</p>	<p>Употреба помоћних књига, географских карата. Употреба знања у новим приликама.</p>	<p>Употреба помоћних књига, географских карата. Употреба знања у новим приликама. Приказивање празничних обичаја.</p>	<p>Из прочитаног текста, састављањетачног и суштинског подсеника Предавање о знацајним обичајима поводом неког празника. Употреба и познавање најбитнијих историјски приручника географски карата, лексикона.</p>

<p>датог подручја. Обичаји у очи празника у месту живљења.</p> <p>Учење пословица, брзалица, дечјих песама итд. Улога народних инструмената у животу срба, народна музика. Празнични сто, типична јела срба.</p> <p>Национални симболи. Припознавање мађарске и српске химне, заставе и гра. Упознавање са обичајима и традицијама.</p>			
<p>Плес и заједница. Припознавање народних ношња разних регија. Духовна музика. Упознавање народних умотворина (везови и тканине) народне игре, народне песме, дечје игре.</p>			

2. критичко размишљање

1-4. година	5-6. година	7-8. година	9-12. година
<p>Самостално склапање једноставних питања у вези породице, верских и народних обичаја. Веза црквених и народних обичаја (нпр. Која јела се спремају за разне прилике) Однос народних обичаја са народним животом, бером, и навикама.</p>	<p>Састављање једноставнијих питања у вези обичаја и историје места живљења. Изтицање суштине у писаним текстовима. Карактеризација познатих личности.</p>	<p>Састављање питања у вези историје срба у мађарској. Изтицање суштине у писаним текстовима. Преуређивање текста по датим условима. Разликовање фикције од стварности.</p>	<p>Самостално постављање питања, заузимање става, расуђивање о важнијим прекретницама у историји срба. Изтицање суштине у писаним текстовима. Преуређивање текста по датим условима. Познавање веза матице и дијаспоре. Критична расправа о изворима информација. Постављање питања и вези порљивости извора информација, расправ о пристрасности и информисаности аутора. Анализа модела, података и препричавања.</p>

Приказивање људске стварности и жеља у обичајима помоћу народних умотворина (народне песме, обичаји итд.) Приказивање авантуре и херојства у народним умотворинама. Спољње и унутрашње особине хероја у епским песмама.	Основно знање у вези историјски догађаја и познавање узрока одлука истојски личности. Вежба за припознавање дела и последица тог дела. Приповедање и глума историјски догађаја.	Разликовање фиктивног и стварног елемента у народним песмама. Зацупање интереса срба у мађарској и рад заступника. Карактеризација познатих историјских личности. Вежба за припознавање дела и последица тог дела. Приповедање и глума историјски догађаја по разним условима.	Анализа књижевних дела, филмова на основу историјске поверљивости и тачности. Анализа рада српских самоуправа, институција. Препричавање историјски догађаја по разним одредбама. Склапање самосталног мишљења о историјским, мањинским догађајима и личностима. Систематско сабирање историјски појава, догађаја на основу узрока, последица и разлика.
---	---	--	---

3. комуникација

1-4. година	5-6. година	7-8. година	9-12. година
Препричавање начина живота мањине на основу својих искустава (нпр. Празници на разним местима). Српске карактеристике празника (нпр. Крст, жито итд.).	Разговор о животу мањина (нпр. Породични празници, обичаји). Склапање мишљења. Стрпљиво слушање мишљење других. Препричавање догађаја у разговору.	Разговор о животу мањина (нпр. породични, срквени празници, сачување културе и матерњег језика, обичаји). Разликовање расуђивања и клевете.	Beszélgetés és vita egy - egy szerb nemzetiségi (pl.: anyanyelv és kultúra fejlesztése, hagyományok ápolása, történelmi, tárgyi és szellemi örökség) témáról. Saját vélemény
Учење изрека, пословица, рима итд.) Цртање породичних празника. Упознавање и прикупљање песама и књижебних дела везана за посао, време, годишње доба (додоле, моба, пударина)		Склапање сопственог мишљења. Стрпљиво слушање мишљење других. Препричавање догађаја у разговору.	érthető megfogalmazása. Mások véleményének türelmes meghallgatása. Események, történetek elbeszélése emlékezetből élő szóban. A különböző forrásokból, elemzésekből levont következtetések szóbeli kifejtése.
Упознавање плесова и обреда очи празника. Читање описа обреда и обичаја. Учење основних корака плеса. Спремање лутака и маски. Разговор са старијим особама, прикупљање материјала.	Усмени склапање извештаја о својим искуствима о обичајима и прикупљеним материјалима. Писање састава на неку историјску, друштвену тему. Цртање на историјску или друштвену тему. Учење једноставних корака за народни плес. Својеручно копирање народних умотворина на традиционални начин.	Усмени склапање извештаја о својим искуствима о обичајима и прикупљеним материјалима. Писање састава на неку историјску, друштвену тему. Цртање на историјску или друштвену тему. Учење једноставних корака за народни плес. Својеручно копирање народних умотворина на традиционални начин.	Припрема предавања из књижевности или о некој научној теми, помоћу историјских извора, текстова, чланака или телевизијских, радио записа. Писање састава, есеја на историјску или ликовне уметности.

Израда модела и макета старих кућа. Израда народних дечјих играчака од природних материјала традиционалном техником.	Приказивање историјских догађаја, дешавања помоћу глуме, драмског приказивања. Учешће на програмима мецне и државне самоуправе.	Приказивање историјских догађаја, дешавања помоћу глуме, драмског приказивања. Учешће на програмима мецне и државне самоуправе.	Визуално приказивање историјски тема. Израда скице дијаграма са цртежом. Самостално састављање таблоа од прикипљених фотографија. Приказивање историјских догађаја, дешавања помоћу глуме, драмског приказивања.
---	--	--	---

4. Оријентација у простору и времену

1-4. година	5-6. година	7-8. година	9-12. година
Употреба израза за означавање протока времена: сат, минут, година, месец, недеља, дан. Изрази за означавање нараштаља: мали, млад, стар. Вежбе за означавање односа у времену: сада, прво, касније, давно. постављање хронолошког редоследа.	Употреба израза за означавање протока времена: <u>месец</u> , година, деценија, столеће. Познавање родбинких веза на пример у династији Немањић. Одредба времена на основу неког историјског догађаја. Пре Христа. После Христа.	Познавање српких историјски доба. Познавање важнији историјски и друствени догађаја код срба. Визуално приказивање хронолошког редоследа историјских догађаја и података.	Познавање српких историјски доба. Визуално приказивање хронолошког редоследа историјских догађаја и података. Познавање времена битнијих догађаја (Косовска битка, први српски устанак, сеоба срба) Постављање хронологије на основу једног историјског догађаја, <u>појава историјских лица</u> .
Припознавање битнијих елемената на географској карти: државне границе, насеља, воде, брда итд. Приказивање локације помоћу скице, модела или макета.	Представљање времена помоћу визуалних средстава. Приказивање истакнутих догађаја. Сврсавање наученог материјала по времену. Једноставни хронолошки прорачуни. Постављање хронологије дешавања, појав, предмета, личности итд. Ручно копирање географских карата (нпр. Расподела срба по областима). Припознавање битнијих елемената на географској карти: државне границе, насеља, воде, брда итд. Налажење места о којима смо учили на географској карти. Читање појава, догађаја са историјски карата. Израда једноставног	Познавање времена битнијих догађаја. Постављање хронологије на основу једног историјског догађаја. Једноставни хронолошки прорачуни. Постављање хронологије на основу једног историјског догађаја, појава, историјских лица Ручно копирање географских карата. Припознавање битнијих елемената на географској карти: државне границе, насеља, воде, брда итд. Налажење локација на географској карти. Читање појава, догађаја са историјски карата. Процена раздаљина помоћу историјске карте. Израда једноставног плана куће (нпр. Старе	Поређење историјских карата различитог времена, проналажење историјског разлога промене. Читање промене положаја мањина на историјској карти (нпр. Са историјске карте расподела мањина) Цртање географских карата на основу историјски записа и писаних информација.

	плана куће. Везивање догађаја са местом дешавања.	сеоске куће, насеља). Реконструкција историјских локација. Везивање догађаја са местом дешавања.	
--	---	--	--

5. Питања за усмеравање

1-4. година	5-6. година	7-8. година	9-12. година
Тражење одговора на питања: - карактеристичне особине - проналажење сличности и разлике своје способности - нисам у стању - какав би желео да постанем - важност правила - срби као националност	Ученици морају имати прилику да траже одговор на следећа питања: - која су моје личне особине, а које су породичне (наслеђене) на кога личим - сличности и разлике међу људима - како се изражавају током комуникације, у облачењу, својине нараштаља - како се предају обичаји - дали стари предмети могу имати место у модерном стану - које су карактеристике српске мањине	Ученици морају имати прилику да траже одговор на следећа питања: - како могу живети заједно разни народи, културе - какве су могућности и препреке међу културама - шта је вера, религија, како утиче на живот мањина - како се очувавају и предају обичаји - како се могу одржавати везе са матичном земљом	Ученици морају имати прилику да траже одговор на следећа питања: - како могу живети заједно разни народи, религије, културе - какве су могућности и препреке међу културама - у колико заједница може да припада човек - које су могућности заступања интереса - како се могу одржавати везе са матичном земљом - како се очувавају и предају обичаји - дали стари предмети могу имати место у модерном стану - какве су могућности самоостварења

6. Елементи друштвеног образовања

1-4. година

- Познавање породичних веза.
 - Ужа породица
 - Родбинске везе
- Обичаји уочи календарских празника.
 - Зимски, летњи, пролећни празници
 - Државни и црквени празници
 - Црквена и домаћа слава.
 - Познавање родног места и непосредне околине.
 - Познавање културе срба у мађарској
- Упознавање народних заната израда неколико производа (нпр. Фарбање јаја) Православни обичаји. Православна кухиња.
- Упознавање дијалеката срба у мађарској, прикупљање израза и народних песама.
- Проучавање књижевних и народних песама, рецитоване, припрема меморитера.
 - пословице, загонетке, учење бајки.

5-8. година

1. Православни празnici и обичаји уочи празника, познавање обичаја и присећање на обичаје.
2. Познавање околине, стамбени зграда, структуре зграда, карактеристике подручја и структуре грађевине.
 - Прикупљање имена подручја и области у неком региону или на месту живљења.
 - Карактеристике подручја, места где живе срби
 - Послови око куће (башта, традиционални обичаји у вези рада)
3. Српски специјалитети, кухињски обичаји.
4. Српска народна музика и плес. Неговање традиција.
 - Народне ношње, облачење.
 - Ношње по регионима.
5. Познавање традиција, језика и културе срба у мађарској.
(Упознавање прича у вези језика и упознавање израза у вези језика.)
6. Познавање домаћих писаца и њихових дела у складу са нараштањем..
Упознавање делатности писаца, песника и других уметника.
7. Српски медији у мађарској. Штампана и разна издања.
8. Знање о насељавању срба у мађарској.
 - Приче и легенде о насељавању срба
 - Читање историјски извора, прикупљање информација.
 - Истраживање историјске позадине књижевних дела.

9-12. година

1. Место и улога српске мањине у српској нацији. Однос са матичном земљом и европом.
2. Обширније упознавање обичаја и њиховог порекла.
3. Материјална, духовна култура и упознавање њених елемената.
 - Јачање идентитета.
 - Упознавање науке етнографије и етнологије, знање о историјском развоју тих наука.
4. Мањине у мађарској: школство, положај мањина, мањинска политика.
5. Уметничка дела (књижевна, сликарства)
6. Судбоносни преокрети у историји срба (косовска битка, први и други српски устанак итд.).

I) SZLOVÁK NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS*1.1. Szlovák nyelv és irodalom**(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási forma)***Fejlesztési feladatok****A fejlesztési feladatok szerkezete**

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Törekvés az érthető beszédre, a megfelelő kiejtésre a mindennapi beszédben. Utasításokat, közléseket megérteni, a beszédhelyzethez igazodóan választ adni. A beszédtempó megfelelő alkalmazására való törekvés.	Törekvés a nyelvileg igényes beszédre, a megfelelő kiejtésre. A beszédtempó megfelelő alkalmazására való törekvés.	Törekvés a nyelvileg igényes és helyes beszédre, a szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző helyes kiejtésre. A beszédtempó megfelelő alkalmazása.	Nyelvileg igényes és helyes beszéd, a szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző igényes kiejtés. A szünet, a hangsúly, a beszédtempó, a hanglejtés alkalmazása.
A különféle mondatok helyes használatára való törekvés a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Törekvés a pontosságra. A különféle mondatok változatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	A különféle mondatok változatos és tudatos használata a közlési célnak és szándéknak megfelelően.	Pontosság, változatosság, tudatosság, lényeg kiemelése a beszédben.
Gondolatok, információk, érzelmek és vélemények egyszerű, érthető és hatékony közlése.	Egyszerű, érthető és hatékony közlés változatos kommunikációs helyzetekben.	Alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle beszédhelyzetekben.	Árnyalt, rugalmas alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle beszédhelyzetekben.
A nem verbális kommunikáció néhány elemének megfigyelése, alkalmazásukra való törekvés.	A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd néhány elemének összehangolása különféle beszédhelyzetekben.	A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd néhány elemének összehangolása különféle beszédhelyzetekben.	A testbeszéd, a térközsabályozás és az arcjáték szerepének ismerete, tudatos alkalmazása.
Rövid hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése.	A hallott szöveg tartalmának megértése, rövid szóbeli összefoglalása. Saját álláspont közlésével verbálisan, nonverbálisan, érzelmi tartalommal reagálni azokra.	Törekvés a hallott szöveg üzenetének megértésére, az empátiás együttműködésre a beszédpartnerrel. Vélemény, állásfoglalás megfogalmazása.	Törekvés a hallott szöveg üzenetének dekódolására, a beszédszándék felismerésére. Az értő figyelem alkalmazása. Érvek felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása, logikus gondolatmenet kialakítása.

Olvasott szövegek tartalmának rövid összefoglalása, elmondása. Képek egyszerű leírása.	Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyezethez való alkalmazkodásra.	Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyezethez való alkalmazkodásra.	Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, a verbális, hangzó és képi, valamint digitális szövegekben; a művészetben.
Részvétel a tanulócsoporthoz tartozó beszélgetésben és vitában.	Mások véleményének meghallgatása, megértése, saját vélemény megfogalmazása.	Mások véleményének meghallgatása, megértése és tömör összefoglalása többszereplős helyzetekben. Saját vélemény megfogalmazása adott szempont szerint.	Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. Az eltérő vélemény figyelmes és türelmes meghallgatása, tisztelete, adott esetben tömör reprodukciója. Saját vélemény megvédése vagy korrekciója.
Szóbeli kommunikációs készségek fejlesztése drámajátékkal (pl. zenés-dalozó színjáték, bábszínház bemutatása, helyzetgyakorlat). Szlovák szófordulatok megértésére való törekvés.	Tanult szövegek kifejező tolmácsolása. Különböző dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás). Szlovák szófordulatok megértésére, alkalmazására való törekvés.	Memoriterek szöveghű tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel. Különböző dramatikus formák kipróbálása (pl. némajáték, helyzetgyakorlat, improvizáció, versmondás, diákszínvadi előadás). Szlovák szófordulatok megértése, alkalmazása.	Memoriterek szöveghű, kifejező tolmácsolása a szövegfonetikai eszközök helyes alkalmazásával, tudatos szövegmondással. Szlovák szófordulatok alkalmazása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A korosztály képességeinek megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanult betűk összeolvasása. Szavak, szószerkezetek, mondatok hangos olvasása. Az értelmező hangos olvasás folyamatos gyakorlása.	Szavak, szószerkezetek, mondatok hangos olvasása. A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban.	A különböző mondatfajták hanglejtésének reprodukálása a hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása.	A különböző mondatfajták hanglejtésének reprodukálása a hangos olvasásban. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása és alkalmazása.

Hangos és néma olvasás gyakorlása a tanulók életkorának megfelelő terjedelmű, tartalmú és szókincsű szövegeken.	Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek értelmező hangos olvasása.	A különböző szövegek néma és hangos olvasása, megértése, az olvasott szöveg rövid tartalmának elmondása. Az ismert szöveg biztonságos, értelmező olvasása.	A szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasás folyamatos gyakorlása.
Egyszerű szövegek szó szerinti jelentésének megértése. A szövegben kifejtett információk visszakeresése.	A szó szerinti jelentésen túli lehetséges jelentések létezésének megtapasztalása, megértésük gyakorlása. A szövegben kifejtett információk visszakeresése.	Szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek lehetséges jelentéseinek egyéni, csoportos, irányított és önálló megértése és gyakorlása. Ismerkedés a szövegértési technikákkal.	A szó szerinti és a metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján, megértésük, értelmezésük. A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása.
Az aktív szókincs gazdagítása az olvasott szövegekkel összefüggésben.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása különböző szövegösszefüggésekben.	Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.	A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően. Kevésbé ismert szókincsű szövegek megértése egyéni munkával.
	Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, a fontosabb gondolatok kiemelése, összefoglalása.	Különböző szövegek önálló olvasása és megértése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása (a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszadás kérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás).	Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése. Szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselemek elkülönítése, logikai összefüggések felismerése).
	Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése (hasonlat, ismétlés, fokozás).	Az irodalmi szövegekben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése és értelmezése. Szöveg és kép összjátékának, viszonyának megfigyelése. Különböző ábrák, illusztrációk értelmezése. Az IST (információs társadalom technológiai) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.	Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű szövegekben, alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban. A vizuális közlés verbális és nem verbális elemei, tipográfia. Az IST (információs társadalom technológiai) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.

	Szövegek műfaji különbségének érzékelése (pl. mese, lírai költemény és elbeszélés).	Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése.	Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése, e képesség alkalmazása elemző szóbeli és írásbeli műfajokban.
Rövidebb szövegek önálló megértése néma olvasással. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Rövidebb és hosszabb művek önálló elolvasása, a cselekmény utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	Szöveg feldolgozása megadott szempontok szerint. A szöveg kifejtett és ki nem fejtett üzeneteinek dekódolása. Az olvasás örömeinek megtapasztalása.	A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások gyakorlása. A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített értékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése.
		Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. régi, archaizáló, nyelvjárási) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel (egynyelvű, kétnyelvű szótárak, jegyzetek).	A mai nyelvhasználattól eltérő (rég, archaizáló, nyelvjárási) szövegek megértésében szerzett tapasztalatok bővítése. Régebbi korokból származó szövegek önálló megértése segédeszközök (pl. egynyelvű, kétnyelvű szótárak) gyakorlott használatával.
Egy-két mondatos vélemény megfogalmazása az olvasott szövegekben megjelenő szereplők cselekedeteiről, helyzetekről, magatartásokról.	Néhány mondatos vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szövegek szereplőinek cselekedeteiről, nézeteiről, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről.	Rövidebb-hosszabb vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szövegek szereplőinek cselekedeteiről, nézeteiről, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről.	Különböző olvasott vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája különféle műfajokban.
			Stílusirányzatokat, nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, felismerése, értelmezése.
Gyakori szlovák és magyar nyelvi fordulatokat a másik nyelvre értelem szerűen lefordítani.	Rövid szlovák és magyar nyelvű tartalmakat/kijelentéseket értelem szerűen önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	Szlovák és magyar nyelvű tartalmak lényegét a másik nyelven összefoglalni.	Hosszabb írásbeli és szóbeli szlovák és magyar nyelvű szövegeket a másik nyelven elmondani

3. Írás, szövegalkotás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkornak és a nevelés-oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés.

Biztos problémalátás, problémaérzékeny helyesírás. Szövegtípusok és műfajok széles körének alapos ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újírás, kreatív írás.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az írás jelrendszerének elsajátítása. Mondatokat és rövid szövegeket betűtűvésztés és kihagyás nélkül lemásolni. Tollbamondás után megfelelő tempóban, a helyesírási szabályok betartásával írni. Mondatalkotás. Néhány mondat összekapcsolásával szövegalkotás.	Az írástechnika továbbfejlesztése. Az olvasható, esztétikus és rendezett írásmód gyakorlása. Tollbamondás után megfelelő tempóban, a helyesírási szabályok betartásával írni.	Olvasható, esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjainak elsajátítása. Tollbamondás után jó tempóban írni, a nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazásával.	Olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmód. Tollbamondás után jó tempóban, a helyesírási szabályok betartásával írni. Lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítása.
Különböző rövid szövegek (pl. levél, jókívánság, leírás, elbeszélés) szerkesztésének elsajátítása. A szöveg tagolásának gyakorlása.	Rövidebb szövegek alkotása, személyes és olvasmányélmények megfogalmazása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés), a mindennapi élet tájékoztató szövegei (meghívó, sms, e-mail stb.)	Szövegek alkotása, személyes és olvasmányélmények megfogalmazása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. leírás, elbeszélés, jellemzés), a mindennapi élet tájékoztató szövegei (meghívó, sms, e-mail stb.)	Világos szövegalkotás, kifejezőképesség a hétköznapi és a társadalmi élet minden fontos területén és műfajában (levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, jellemzés, leírás, esszé, értekezés, motivációs levél).
A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása rövid fogalmazásokban.	Nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, kreatív szövegalkotásban.	A nyelvtani, helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, a kreatív szövegalkotásban.	A nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási biztonság fejlesztése, gyakorlása az írásbeli szövegalkotásban. A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és tudatos alkalmazása.
	Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. szövegek átírása, olvasott művekhez befejezések készítése, a történet folytatása, rimes játékok). Gondolatok, vélemények, érzelmek, képzetek kifejezése rövidebb fogalmazások formájában.	Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (pl. párbeszéd írása, dramatizálás, párbeszédes forma átírása epikus formába, érvelés). Gondolatok, érzelmek, képzetek kifejezése.	Önkifejező és kreatív szövegalkotás (pl. élményszerű személyes történet elbeszélése, verses-rimes szövegek alkotása, szövegek átírása stílus- és hangnembváltással). Törekvés az egyéni stílusra.
	Az anyaggyűjtés és -elrendezés alapjainak megismerése, anyaggyűjtés gyermekek számára készült lexikonokból, kézikönyvekből, tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Rövidebb beszámoló anyagának összegyűjtése, rendezése és írásba foglalása tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek (pl. beszámoló, ismertetés, esszé, egyszerűbb értekezés) írására. Hosszabb felkészülést igénylő esszé, pályázat, értekezés, műértelmezés megalkotásának gyakorlása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internethasználat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása (kép és szöveg kapcsolata, könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermeklexikonok).	Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek elkülönítése és gyakorlása (könyvkölcsönzés, a könyvtárhasználat alapjai).	Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerése, gyakorlása (segédkönyvek, szótárak, lexikonok használata).	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, szelekciójának, rendszerezésének, kritikájának és felhasználásának gyakorlása. A könyvtárismeret bővítése, gyakorlása, múzeumi információk.
Információk gyűjtése és feldolgozása tanári segítséggel.	Tapasztalatgyűjtés különböző információhordozók működéséről, használatáról.	A gyűjtött, ismeretek elrendezése, a kitűzött célnak megfelelő felhasználása.	Különböző információhordozók célszerű használata az életkornak megfelelő önállósággal.
	Ismeretterjesztő művek, lexikonok, szótárak megismerése, használata.	Elemi gyakorlottság az információ felhasználásában, a források megjelölésében.	Az információ felhasználás néhány további normájának megismerése, alkalmazása (a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése).
Vázlatkészítés tanítói irányítással.	Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához.	Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal, rövidebb szövegek alapján.	Önálló vázlatkészítés, a vázlat alapján különböző műfajú szövegek alkotása.
	Ismerkedés különböző információhordozókkal (pl. vizuális, audiovizuális, elektronikus: internet, CD-ROM).	Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésben.	Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk együttes kezelése, megértése (pl. illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése szövegösszefüggésben, szövegek vizuális elrendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről (a nemzetiség nyelvéről)

A mai szlovák nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése a gyakorlati tudás alapján (pl. hang, szó, mondat; rövid és hosszú hangok, magánhangzók, kettős hangzók és mássalhangzók).	A nyelvi egységek közötti egyszerűbb összefüggések felismerése.	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése. A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése.	A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása. A szlovák nyelv típusához kötődő alapvető ismeretek.
Jelentések megadása a diák saját szavaival. Az aktív és a passzív szókincs folyamatos bővítése, szókincsgyakorlatok.	Gyakorlottság a szavak jelentésviszonyainak a feltérképezésében a korosztály szintjén (pl. az egy- és többjelentésű szavak felismerése, rokon értelmű szavak gyűjtése). Ismerkedés az egynyelvű, kétnyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával.	A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok. Ismerkedés az egynyelvű, kétnyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával.	A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből és egyéb tényezőiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok feltérképezése; a tapasztalatok és a megszerzett ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban.
Különböző műfajú és hangnemű szövegekben az eltérő nyelvhasználat érzékelése.	A nyelv és a nyelvhasználat rétegzettségének a megtapasztalása, felismerése (különösen a szókincs területén).	Alapvető tájékozottság a mindennapi kommunikációs és az irodalmi stílusjelenségek körében.	Az elsajátított (szövegtani, jelentéstani-pragmatikai, stilisztikai, retorikai) ismeretek kreatív alkalmazása a kommunikációban, a szövegalkotásban és szövegelemzésben-értékelésben.
Az írás jelrendszerének a megismerése, a kiejtés és az írás megfelelésének, illetve különbözőségének a megfigyelése, néhány alapvető helyesírási szabály megismerése (pl. a ritmustörvény, az i, í-y ,ý írása), törekvés ezek megfelelő alkalmazására.	Az írásbeli és szóbeli szövegalkotásához kötődő alapvető nyelvhelyességi tudnivalók megbeszélése a beszéd és a helyesírás terén egyaránt. A helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása. Ismerkedés helyesírási kézikönyvekkel. Javítás tanári irányítással és önállóan.	A helyesírási ismeretek bővítése. Gyakorlottság a helyesírási kézikönyvek használatában. Javítás tanári irányítással és önállóan.	Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása (szóban és írásban egyaránt). Önálló kézikönyvhasználat mellett törekvés a kifogástalan helyesírási tervezett szöveg megírására.

	Egy-egy korábbi évszázadban született szöveg megfigyelése, a mai és a korábbi nyelvéllapot különbségének a felismerése.	Régebbi korok szövegei, szövegrészei alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén.	Tájékozódás a nyelvközösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaiban. A szlovák nyelv eredetének, a nyelvcsaládba tartozás bizonyító eljárásainak a megismerése. A nyelvi állandóság és változás okainak kutatása.
A szlovák nyelv és a magyar nyelv különbségének a felismerése, ennek megfogalmazása a diák saját szavaival.	A szlovák nyelvi és a magyar nyelvi ismeretek összevetése.	A szlovák nyelvi és a magyar nyelvi ismeretek összevetése, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.	A szlovák nyelvhez és a magyar nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése az általános nyelvészeti ismeretek felhasználásával.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés felkeltése.	Az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés fenntartása. Az olvasás örömeinek felfedezése.	Annak felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést.	Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a károsodásmentes tapasztalatszerzés forrása, amely az ön- és világertelmezés, az önmeghatározás mással kevésbé helyettesíthető lehetőségét kínálja.
A költői nyelv megfigyelése.	Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megfigyelése.	A főbb költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása a lírai szövegben.	Költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása. A költői nyelvhasználat, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.

	Ismerkedés különböző lírai műfajokkal.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése.	Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése. Törekvés a műnemek és a műfajok közötti kapcsolatok megértésére.
A lírai mű középpontjában álló gondolat, illetve érzélem azonosítása.	A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése.	A lírai műben a téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.	A költő, a vers beszélője és a költői én megkülönböztetése különböző korokban született költeményekben.
Rövidebb epikai művek, népköltészeti alkotások, elbeszélések olvasása. Mondókákat, rigmusokat, rímes verseket megtanulni.	A korosztálynak megfelelő, rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotások közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg. A megismert formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.	Elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása a klasszikus és a kortárs felnőtt és ifjúsági irodalom köréből. Kreatív történet elbeszélési és történet átírási gyakorlatok.	Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, szlovák és világirodalmi – epikai művek elemzése és értelmezése. A megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban.
Történetek főszereplőinek azonosítása.	A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása.	A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása.	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az ironia. Az elbeszélői szólam és a szereplői szólam viszonyának vizsgálata.
Törekvés a történet idejének és helyszínének azonosítására.	Az idő és a tér azonosítása.	Törekvés az idő- és térmegjelölések értelmezésére. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése.	Az idő- és térmegjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése.
Annak megállapítása, hogy ki beszél el a történetet.	Annak megállapítása, hogy ki beszél el, és kinek a szemével látjuk a történetet.	Az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet érzékelése.	A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése és ezek összefüggése a műben megjelenő értékekkel.
A cselekmény kezdő- és végpontjának megállapítása.	A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése.	Előreutalások és késleltetések érzékelése az elbeszélésben.	Az előreutalások, késleltetések és az elbeszélő művek motivikus-metaforikus szintjének értelmezésére való törekvés.
	Az elbeszélő és dramatikus	Az epikai és a drámai	Az epikus és a drámai

	műrészek közötti különbségek megfigyelése.	történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és eltérések azonosítása.	történetmondás, idő-, tér- és cselekményszervezés, illetve jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése.
Népi játékok, dramatizált formák (pl. meserészesetek) olvasása, illetve előadása.	Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, illetve köznap helyzeteknek a dramatizált megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Szituációk megjelenítése.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Komikus helyzetek és jellemek értelmezése. Drámai szituációk feszültségforrásainak azonosítása.
Néhány alapvető irodalmi téma, emberi alaphelyzet felismerése az olvasott művek alapján.	További alapvető témák megismerése, újabb olvasmányok a már megismert témakörökből.	A szlovák és a világirodalom néhány jelentős témája és formai hagyománya. Ismerkedés egy-két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel.	Az olvasott, különböző korú és világlátású művekben megjelenített témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok felismerése. Az olvasott művek többféle értelmezése (pl. tematikus-motivikus, műfaji, életműbeli, konvenciótörténeti, stílusirányzati, eszmetörténeti elhelyezés). Történeti és aktuális olvasatok.
A mű szó szerinti jelentésének megfogalmazása. A történet, az alapézés, alaphangulat megfogalmazása.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek bevonásával.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek bevonásával.	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok és más tanult irodalmi művek bevonásával. A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a szlovák irodalom nagy hagyományaival.
A korosztálynak megfelelő sajtót olvasni, hangjátékot, színdarabot, filmet megtekinteni, előadni.	A korosztálynak megfelelő sajtót olvasni, hangjátékot, színdarabot, filmet megtekinteni, előadni.	A korosztálynak megfelelő sajtót olvasni, hangjátékot, színdarabot, filmet megtekinteni, előadni.	A korosztálynak megfelelő sajtót olvasni, hangjátékot, színdarabot, filmet megtekinteni, előadni. Adott irodalmi műalkotásból készült filmeket megtekinteni, azokat a művel összehasonlítani.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az ön kifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szép és a csúnya fogalmainak használata beszélgetésekben.	Néhány mondatos vélemény megfogalmazása az élmények és olvasmányok hatásáról.	A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek különbözőségének megértése és elfogadása.	Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság).
A jó és a rossz fogalmainak használata élmények kapcsán folytatott beszélgetésekben.	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban.	Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben.	Az igazság, az erkölcs az egyén életében és a társadalomban. A tudatos, jogkövető és reflektáltan morális cselekvés elsajátítása, a erkölcsi kérdésekben való tájékozódás igénye és képessége.
A szép megtapasztalása a természeti környezetben, a mindennapi élet tárgyaiban és műalkotásokban.	Beszélgetés és vita a mindennapok, művek és olvasmányok kiváltotta élményekről. Mások véleményének meghallgatása, megértése.	Különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása, a művészi és nem művészi szépség változékonyságának megtapasztalása.	A mű befogadásának közösségi és egyéni aspektusa.
Műélvezet a belefeledkezés, a játék, a kaland, a képzelet, a ritmus és a zene révén.	Műélvezet a belefeledkezés, a játék, a kaland, a képzelet, a ritmus és a zene révén.	Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye.	Sokoldalú, kifinomult kulturális fogyasztási szokások kialakítása és folyamatos bővítése.
Különféle dramatikus formák kipróbálása.	A nem saját álláspont átélésének képessége.	Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és reflexiója különböző műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére. Egyéni konfliktuskezelési eljárások kialakítása.
	A különböző kultúrák eltérő létmódjának, szemléletének megtapasztalása néhány példa alapján.	A kulturális sokszínűség, mint közösségépítő erő megfigyelése különféle szövegekben. A kulturális különbség, mint világlátás, mint életforma és mint érték megismerése.	A kultúrák közötti átjárás korlátainak felismerése, más kultúrák megismerésének igénye.

Közműveltségi tartalmak

1-4. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédértés, hallás utáni értés.

- Szóbeli szövegek megértése
- Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés
- Mondat- és szövegfonetikai eszközök / intonáció

1.2. Beszédkészség fejlesztése. Szóbeli szövegek alkotása.

- Kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések pontos megfogalmazása.
- Köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás formai és nyelvi elemeinek pontos ismerete és használata. Az információátadás és kérés szófordulatainak alkalmazása. Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondatalkotás, párbeszéd, szerepjáték.
- Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása és dramatizálása.
- Versek, dalok, mondókák memorizálása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

2.1. Az olvasástanítás előkészítése.

- Az olvasás elsajátításához szükséges általános részkészségek: logikai sémák, figyelem, megfigyelés, tempó, ritmus, emlékezet, érzelem, képzelet és speciális részkészségek: beszédhanghallás, hangdifferenciálás, hanganalízis, jelfunkció, relációszókincs, testséma, tájékozódás síkban és térben.

2.2. Az olvasás jelrendszere: hang és betű, szótag, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.

2.3. Tájékozódás a szövegben, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése.

2.4. Írott szöveg megértése.

- Lényegkiemelés, vázlat, tartalommondás, szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Az írás jelrendszere.

- Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.

3.2. Szövegalkotás írásban.

- Mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, az anyaggyűjtés módjai (megfigyelés, emlékezet, képzelet).
- Címadás, az anyag elrendezése: szerkesztés; stílus.
- Elbeszélés, leírás, jellemzés, levél; a mindennapi élet tájékoztató szövegei (*értésítés, meghívó, sms, e-mail*).
- Rendezett íráskép.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Szlovák nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása, népmesék hangos könyvei, a hazai szlovák nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése.

4.2. Tanulást támogató eljárások: szótárfüzet, képes szótár használata Tanulástechnikák elsajátítása (szókérték, gyakorlatok, játékos módszerek, adatkeresés stb.)

4.3. Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.

- Teljes művek: 8-10 mondóka, 8-10 közmondás, 8-10 találos kérdés, 4-6 kiszámoló, Gregor Papuček: Jedľa, Gregor Papuček: Pavúk, Alexander Kormoš: Filôčka, fiala.
- Részletek választás alapján: Krista Bendová, Jaroslava Blažková, Ján Bodenek, Jana Bodnárová, Pavol Braxatoris Elena Čepčková, Pavol Dobšínský, Ľubomír Feldek, Milan Ferko, Vladimír Ferko, Eleonóra Gašparová, Marianna Grznárová, Mária Ďuričková, Anton Habovštiak, Maša Haľamová, Daniel Hevier, Jozef Cíger Hronský, František Hrubín, Mária Jančová, Tomáš Janovic, Klára Jarunková, Anton Marec, Štefan Moravčík, Rudo Moric, Ludo Ondrejov, Pavol Országh-Hviezdoslav, Jozef Pavlovič, Ludmila Podjavorinská, Mária Rázusová-Martáková, Kliment Ondrejka, Vladimír Reisel, Milan Rúfus, Vincent Šikula, Ondrej Sliacky, Rudolf Sloboda, Pavol Štefánik, Milan Urban, Hana Zelinová, Zuzana Zemaniková műveiből.

4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, rendezés, összehasonlítás).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről (nemzetiségi nyelvről)

- 5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek, nyelvi mintakövetés.
- 5.2. Szavak jelentése, szókincs; többjelentésű, azonos alakú szavak, állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.
- 5.3. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.
- 5.4. Szófajok: ige, főnév, melléknév, számnév, névmás.
- 5.5. Modalitás szerinti mondatfajták.
- 5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Szerzők és művek.
 - Népköltészet: mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, szlovák és más népek meséi, mesefajták; mondák, legendák.
 - Szlovák szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények.

Szerzők: Krista Bendová, Jaroslava Blažková, Ján Bodenek, Jana Bodnárová, Pavol Braxatoris Elena Čepčeková, Pavol Dobšínský, Ľubomír Feldek, Milan Ferko, Vladimír Ferko, Eleonóra Gašparová, Marianna Grznárová, Mária Ďuríčková, Anton Habovštiak, Maša Hal'amová, Daniel Hevier, Jozef Cíger Hronský, František Hrubín, Mária Jančová, Tomáš Janovic, Klára Jarunková, Anton Marec, Štefan Moravčík, Rudo Moric, Ludo Ondrejov, Pavol Országh-Hviezdoslav, Jozef Pavlovič, Ľudmila Podjavorinská, Mária Rázusová-Martáková, Kliment Ondrejka, Vladimír Reisel, Milan Rúfus, Vincent Šikula, Ondrej Sliacky, Rudolf Sloboda, Pavol Štefánik, Milan Urban, Hana Zelinová, Zuzana Zemaniková.

 - Magyarországi szlovák szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései. Szerzők: Gregor Papuček, Imrich Fuhl, Alexander Kormoš.
 - Klasszikus európai szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények.
- 6.2. Epikus művek jellemzői: szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, a cselekmény kezdő és végpontja, szereplők (főszereplő, mellékszereplő/k).
- 6.3. Lírai alkotások: a költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén).
- 6.4. Ismeretterjesztő szövegek (család, mindennapi élet, iskola, élethelyzetek, viselkedés, emberi kapcsolatok, hazánk története, hazai tájak, szlovákiai tájak, ünnepek, egészség, életmód, természet- és környezetvédelem, média, a magyarországi szlovákok kulturális élete).
- 6.5. Báb- és drámajátékok szövegei.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak.
- 7.2. Részvételi kultúra a beszélgetésben.
- 7.3. Felelősségvállalás a mindennapi életben (család, iskola).

5-8. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, hallás utáni információk értelmezése
 - Szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra
 - Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása
- 1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd.
- Élmények, benyomások elmesélése a tanult mondatszerkezetekkel.
 - Párbeszédben adott szituációnak megfelelő reagálás.
 - Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.
 - Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás.
 - Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemezése.
 - Véleményformálás közmondások, néhány vers kapcsán.
 - Beszélgetés, vita, egyszerű, összefüggő fordulatokkal.
 - Szóbeli megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.
 - Lírai, epikai és dramatizált szövegek stílusnak megfelelő szóbeli felolvasása és elmondása, szerepjáték.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Szövegértés.
- Értő olvasás. Az olvasás stratégiái (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.
 - A megértés egységei – szó, kifejezés, tagmondat, mondat, bekezdés, teljes szöveg.
 - A szövegben fellelhető tények és személyes vélemények közötti különbség észlelése.
- 2.2. Szövegtípusok felismerése, pl.: szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek. Autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok írásainak megértése.
- 2.3. Ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel. Képleírás egyszerű nyelvi eszközökkel

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép.
- 3.2. Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.
- 3.3. Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.
- 3.4. Rövid, érvelő szöveg alkotása.
- A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, *e-mail*, *SMS*, *csetelés*).
 - Kreatív szövegalkotás, kitalált történet írása (pl. mese, képregény).
- 3.5. Szövegek, ill. illusztráció közötti kapcsolat megfogalmazása.
- Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése.
 - A szövegben fellelhető adatok, megadott szempontok alapján történő rendszerezése.
- 3.6. Kommunikációs célok megvalósítása; szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. Kulturált könyvtárhasználat, internethasználat.
- 4.2. Tanulást támogató eljárások.
- Jegyzetelés; adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, kétnyelvű szótárak.
 - Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
 - Szótanulás pl. szókétyák segítségével.
 - Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.
 - Következtetés a szavak jelentésére a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.
 - Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
 - Jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.

- Prezentációs technikák elsajátítása.
- 4.3. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése.
- Teljes művek: 1 népballada, 2 népdal, Juraj Dolnozemský: Naša dedina (részlet), Alexander Kormoš: Fialôčka, fiala, Alexander Kormoš: Jazyk (részlet), Janko Král': Krajinská pieseň, Gregor Papuček: Nepoznám krajšiu reč (részlet).
- Részletek: Ján Botto: Smrť Jánošíkova (4 versszak), Žltá ľalia (4 versszak), Samo Chalupka: Turčín Poničan (4 versszak), Janko Král': Kvet (2 versszak), Janko Král': Orol vták (2 versszak), Mária Rázusová-Martáková: Biela zima (2 versszak), Andrej Sládkovič: Detvan (3 versszak), Milan Rúfus: O troch grošoch (4 versszak), Pavol Orzágh Hviezdoslav: Čí som ja? (2 versszak), Ivan Krasko: Šlest hory (2 versszak,) 6 db ötsoros prózai szöveg.

4.4. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről (nemzetiségi nyelvről)

5.1. A kommunikációs helyzetek normái. A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái.

5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek (*kérdezés, kérés; kisközösségi kommunikáció, kiselőadás, vita*).

5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.

- Nyelvváltozatok.
- Nemzetiségi nyelvhasználat.
- Nyelvi tolerancia.

5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.

- A szlovák beszédhangok rendszere, a magánhangzók, a kettős hangzók, a mássalhangzók, az alapvető hangtörvények. A beszéd hangzása (*hangsúly, hanglejtés, dallam, szünet, tempó*).
- Szóelemek.
- Szófajok (főnév, melléknév, számnév, névmás, határozószó, előjárószó, kötőszó, módosítószó, hangutánzó szavak), a szavak jelentése, alaki viselkedése, mondatbeli szerepe (alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző) és kommunikációs funkciója; a szó szerkezetek.
- A szavak hangalakjának és jelentésének kapcsolata, az állandósult szókapcsolatok. A szókincs változása, régi és új szavak, kifejezések.
- Mondat; szerkezet, modalitás.
- Az írott nyelv normái: a szlovák helyesírás alapelvei.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Műnemek és műfajok.

- Epika, líra, dráma.
- Ballada, elbeszélés, novella, elbeszélő költemény, mese, monda, regény; dal, költői levél, komédia, tragédia.

6.2. Kompozíció, szerkezet, hatás.

- Elbeszélő, történetmondás, cselekmény, epizód, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés.
- Lírai én, motívum.
- Monológ, dialógus, jelenet, konfliktus, feszültség, tetőpont, fordulópont.

6.3. A művészi kifejezőmódok, stíluseszközök funkciói és hatása.

- Ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét.
- Szó szerinti és metaforikus jelentés; hasonlat, megszemélyesítés, metafora, allegória, szimbólum.

6.4. Epikus és drámai művek.

- Szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése.

6.5. Drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata.

6.6. Lírai alkotások elemzési, értelmezési eljárásai.

6.7. Téma, motívum (természet, évszakok és napszakok, szülőföld, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség, ars poetica).

Közismereti témák: Életmód (bemutakozás, család, napirend, egészség, egészséges életmód, szabadidő, sport) Közösségi élet (étkezés, ételek, egyszerű receptek, családi ünnepek, születésnap, névnap) Iskola, nevelés-oktatás (órarend, tantárgyak, osztályterem), Kulturális élet és média (TV, számítógép, nyomtatott sajtó termékei, színház, mozi), Környezet, gazdasági élet (otthon, települések, falvak, városok, épületek, bevásárlás, szolgáltatások, természet, évszakok, időjárás, környezetvédelem), Közlekedés, utazás (közlekedési eszközök, utazás szervezése Magyarországon és Szlovákiában).

6.8. Verselés, zeneiség.

- Ritmus: ütemhangsúlyos, időmértékes verselés, hangsúlyváltó verselés; rím.

6.9. Szerzők és művek.

- Epika: szlovák népmesék, népballadák, műmesék, más népek meséi; mondák; Ján Botto két balladája, Janko Jesenský két műve, Ján Kalinčiak: Reštavrácia (részlet), Janko Kráľ egy balladája, Martin Kukučín: Rysavá jalovica (részlet), Pred skúškou (részlet), Andrej Sládkovič: Detvan (részlet), Jozef Gregor–Tajovský: Do konca (részletek) és két-három további műve.
- Kettő-három 20. századi szlovák ifjúsági regény részletei, kettő-három elbeszélés (pl. Krista Bendová, Margita Figuli, Mária Ďuričková, Mária Jančová, Klára Jarunková, Rudolf Jašík, Fraňo Kráľ, Helena Križanová–Brindzová, Rudo Moric, Ludo Ondrejov, Dominik Štubňa–Zámostský).
- Egy-két ifjúsági regény/elbeszélés részlete a világirodalomból.
- Líra: Ján Botto: Smrť Jánošíkova (részletek), Milan Ferko egy műve, Samo Chalupka: Mor ho! (részlet) és még egy mű, Janko Jesenský két műve, Janko Kráľ: Krajinská pieseň és még 3 műve, Pavol Országh-Hviezdoslav három műve, Ivan Krasko két műve, Ján Kostra két műve, Ján Smrek két műve, Ludo Ondrejov egy műve, Laco Novomeský két műve, Andraj Plávka egy műve, Ludmila Podjavorinská egy műve, Mária Rázusová-Martáková két műve, Milan Rúfus két műve, Ľudovít Štúr: egy műve, Miroslav Válek egy műve.
- Magyarországi szlovák költők 1-2 műve (Zoltán Bárkányi-Valkán, Juraj Dolnozemsný, Imrich Fuhl, Alexander Kormoš, Gregor Papuček, Veronka Halušková).
- Magyarországi szlovák prózaírók 1-1 művéből részlet (Michal Hrivnák, Pavol Kondač, Zoltán Bárkányi-Valkán)
- A dráma: Peter Karvaš: Polnočná omša (részletek).

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. Irodalmi élmény/önálló olvasmányválasztás/ indoklása.

7.2. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (*szerelem, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála*).

7.3. Művelődéstörténeti vonatkozások.

7.4. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció.

7.5. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások.

9-12. Évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.

- Beszédszándékok (*tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés*) beszélt nyelvi szövegek jellemzői; szóbeli összefoglalás, véleményalkotás.
- Hallott szöveg fő gondolatmenetének követése, összefoglalása

1.2. Összefüggő hallott szöveg (kiselőadás, prezentáció) követése, kulcsszavak azonosítása.

- Érvek logikus elrendezése a szövegben.
- Képek, ábrák, diagramok leírása, értelmezése.

1.3. Érvelés, vita, állásfoglalás

- Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.
- logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.
- különböző szerepekkel azonosulás, egyedi probléma megoldási javaslat.
- vélemény kifejezése önállóan választott nyelvi eszközökkel.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

2.1. Szövegértés.

- A szöveg tartalmát, fontos gondolatokat megfelelően értelmezni
- Fontos információkat, adatokat visszakeresni, a szöveg átfutása, vagy a részletes olvasás révén,
- Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.

2.2. Szövegértési stratégiák különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben.

2.3. Szövegelemzési eljárások.

- Állásfoglalás. A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése.
- Szövegekkel kapcsolatban saját vélemény megfogalmazása.

2.4. Közvetítés: szlovák nyelvű szövegek fontos információinak magyar, ill. szlovák nyelven történő összefoglalása.

2.5. Ábrák, képek, illusztrációk felhasználása a szöveg mondanivalója alapján.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.

3.2. Szövegalkotás.

- Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, szónoki beszéd, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény*) kommunikációs és műfaji jellemzői.
- Kreatív írás, stílusgyakorlat.

3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, retorikai ismeretek.

3.4. Helyesírás: a szófaji, a mondattani, az alapszintű nyelvtörténeti ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat.

4.2. Tanulást támogató eljárások.

- Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egy nyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció és elrendezés.
- Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
- Idézés, a forrásjelölés módszerei.
- Önálló jegyzetelési technikák.
- Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.

4.3. Szépirodalmi művek, részletek szövegű felidézése.

- Részletek: kanonikussá vált versszakok, sorok lírai művekből (kb. 20 sor), 15 sor epikai művekből, három drámarészlet.

4.4. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás, rendszerezés, következtetések levonása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről (nemzetiségi nyelvről)

5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédszándék.

- A személyközi kommunikáció.

- Vizuális (nem nyelvi) kommunikáció).
- 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.
- A szlovák helyesírás alapelvei.
 - Nyelvváltozatok (pl. *nyelvjárások*).
 - Nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.3. A nyelvi egységek közötti rendszerszerű (hangtani, alaktani, szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések. Szókincs, frazeológia. A szlovák nyelv és az idegen nyelvek jellemzői.
- 5.4. A nyelvi változás: a szlovák nyelv rokonsága, története; a főbb nyelvtörténeti korszakok és a legfontosabb nyelvmlékek.
- 5.5. Retorikai alapismeretek: az élőbeszéd fajtái, a nyilvános beszéd.
- 5.6. Stílus és jelentés.
- Stíluselemek, stílusesszék a köznyelvi és a művészi szövegekben.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai.
- Anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, eposz, legenda, levél, mítosz, napló, novella, paródia, regény, dal, elégia, ekloga, epigramma, óda, himnusz, zsoltár; drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, esszé.
- 6.2. Kompozíció.
- Történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus.
 - Lírai én, verstípusok.
 - Konfliktus, monológ, dialógus, prologus, epilógus, késleltetés, jelenet.
- 6.3. A művészi kifejezőmódok, stílusesszék funkciói.
- Alakzatok.
 - Szóképek.
- 6.4. Hangnemek, esztétikai minőségek.
- Szép, rút, fenséges, humor, groteszk, ironia, abszurd, tragikum, komikum, idill; katarzis.
- 6.5. Verselés, zeneiség.
- Ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, hangsúlyváltó verselés, szabad vers.
- 6.6. Művelődés- és irodalomtörténeti korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (ósláv hagyományok, középkor, reneszánsz, barokk, felvilágosodás, klasszicizmus, romantika, realizmus, modernség, posztmodern).
- A szlovák irodalom néhány sajátos korszaka és törekvése: A felvilágosodás kori Bernolák mozgalom, a Štúr iskola a romantika korában, katolikus modern irodalom, lírizált próza, magyarországi szlovák irodalom.
- 6.7. Téma, motívum: Pl. társadalmi trendek és divatirányzatok, szenvedélybetegségek, extrém sportok, a hagyomány, mit identitásteremtő elem, iskola és nevelés-oktatás, Szlovákia, környezetvédelem, többségi nemzet - nemzetiségek, nyelvváltozatok, felelősség, az európai életér egységeseződése, életen át tartó tanulás, felsőoktatás, külföldön tanulás, média hatása a társadalomra, nemzetiségi érdekképviselet
- 6.8. Szerzők és művek.
- Epika: Moravsko-panónske legendy (részletek); Ján Hollý: Svatopluk (részletek); Andrej Sládkovič: Detvan (részletek); Janko Kráľ három balladája (Návrát, Kvet, Zakliata panna a divný Janko); Ján Botto két balladája (Žltá ľalija, Margita a Besná); Samo Chalupka: Mor ho!; Pavol Országh Hviezdoslav: Hájnikova žena (részletek); Martin Kukučín: Dom v stráni (regény-részletek), Rysavá jalovica, Keď báčik z Chochoľova umrie (elbeszélések); Jozef Gregor-Tajovský: Mamka Pôstková, Maco Mlieč, Na chlieb, Horký chlieb, Do konca (elbeszélések); Božena Slančíková Timrava: Hrdinovia (részletek), Skon Paľa Ročku (részletek), Ťapákovci; Janko Jesenský: Demokrati (részletek), Slničný kúpeľ, Pani Rafíková, Doktor; Jozef Čiger-Hronský: Jozef Mak; Milo Urban: Živýč bič (részletek); Margita Figuli: Tri gaštanové kone; František Švantner: Malka.
 - 1945 utáni regényirodalom: részletek Dominik Tatarka, Peter Jaroš, Ladislav Ballek műveiből.
 - Értekező próza: részletek Matej Bel, Ján Kollár, Ludovít Štúr, Pavol Országh-Hviezdoslav munkáiból.

- Líra: Proglas (részletek); Jozef Ignác Bajza 3 epigrammája; Ján Kollár: Slávy dcéra (részletek-Předzpěv); Janko Král': Moja pieseň, Orol, Orol vták, Krajinská pieseň, Jarná pieseň; Andrej Sládkovič: Marína (részletek); Ján Botto: Smrť Jánošíkova (részletek); Pavol Országh Hviezdoslav: Krvavé sonety (részletek), Priadka, K ľudu, Ó práci všetka česť, Mňa kedys' zvädzal svet; Ivan Krasko: Zmráka sa, Vesper Dominicae, Topole, Otcova rola, Kritikovi, Baníci, Otroci; Ján Smrek: Neslýchané, Triumf; Emil Boleslav Lukáč: Taedium urbis, Goethehof.
- Magyarországi szlovák irodalom: Pavel Samuel, Juraj Dolnozemský, Gregor Papuček, Alexander Kormos, Imrich Fuhl.
- 1945 utáni szlovák líra: Milan Rúfus, Miroslav Válek.
- Dráma: Jozef Gregor Tajovský: Statky-zmätky (részlet).
- Egy 20. századi dráma: Ivan Stodola: Jožko Púčik a jeho kariéra (részlet).

7. Az ítéllőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány szerepe a nemzeti identitás és a helyi kötődés kialakításában.
- 7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetípus állandó és változó jelentésköre (*élet és halál, beavatás, út, vándorlás, család, férfi-nő, szerelem, gyermek, törvény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz, ars poetica*).
- 7.3. Epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, olvasat, értékelés (élmény, érzelmek, erkölcsi dilemmák, világgép).
- 7.4. Az irodalmiság változó fogalma.

1.2. Szlovák nyelv és irodalom

(a nyelvoktató, a bővített nyelvoktató és a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás számára)

Fejlesztési feladatok

1. Beszédtértés

Hallott szöveg értése. Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókinccset. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévé-műsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rövid szövegek lényegének felismerése. A nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.	A kommunikáció különböző formáinak megismerése, alkalmazása.	Szlovák nyelvű szóbeli közlések megértése, az ezekre történő reagálás.	Az élőbeszéd tempójában elhangzott közlés egyszeri hallás utáni megértése különféle beszédhelyzetekben, az ezekre történő helyes reagálás.
Szóbeli közlések, egyszerű utasítások, kérdések, kifejezések és felszólítások megértése, ezekre történő reagálás.	Az egyszerű szóbeli közlések, utasítások, kérdések, kifejezések és felszólítások megértése, ezekre történő reagálás.	Hallás után a közlés lényegének megértése, az erre történő helyes reagálás. Szóbeli üzenetek megértése.	A hétköznapi kommunikációs helyzetekben a lényeg megértése, szókinccsének ismerete és alkalmazása.

Egyszerű kérdések megértése és szóbeli válaszadás a következő témakörökben: család, lakóhely, napirend, iskola, öltözködés, vásárlás.	A tanult szavak, kifejezések jelentésének felismerése, szókapcsolatokban és mondatokban egyaránt.	Az ismeretlen szöveg lényegének megértése. A kulcsszavak, és az előzetes lényegi információk alapján.	A látottak, hallottak tartalmi megértése, visszaadása a szituációnak megfelelő szókincs használatával.
A szlovák nemzetiség életéhez kapcsolódó dalok, játékok, mesék megismerése és megértése.	A szlovák nemzetiség életéhez kapcsolódó dalok, játékok, mesék felismerése megértése a rádió és tv műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és lényegének megértése rádió és tv műsorokban.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó információk felismerése és megértése rádió és tv műsorokban.
Szlovákia és hazánk nevezetességei. A témakörökhöz kapcsolódó olvasmányok beszédkörnyezetének és tartalmának megértése.	A tanult témakörökhöz kapcsolódó olvasmányok megértése. Rövidebb szövegekkel kapcsolatos kérdések megválaszolása (magyar és szlovák nyelven). Gépi hang által elmondott szöveg megértése, a tartalom ellenőrzése.	Hallás után a közlés lényegének megértése a következő témakörökben: család, nevelés-oktatás, pályaválasztás, hivatás, szabadidő, kultúra, sport, utazások, hírközlés, posta, konyha, egészségvédelem, ország ismeret, a szlovák nemzetiség élete.	Az ismeretterjesztő és játékfilmek, valamint a szlovák irodalmi és nyelvjárási szövegek tartalmának megértése.

2. Beszédkészség

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédhelyzetnek megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Helyes kiejtés, pontos hangképzés, helyes artikuláció a magyartól eltérő sajátos szlovák hangok helyes képzése (pl. h-ch) a kommunikáció során.	Bekapcsolódás az egyszerű párbeszédbe. A mondatok helyes intonációja.	Hallott szöveg megértése - hanganyag, film, tartalmának rövid visszaadása. Bátor részvétel a mindennapi kommunikációban	Nyelvileg igényes szókincs használata a mindennapi kommunikáció során.
Törekvés a helyes, kifejező beszédre	Törekvés a helyes kiejtésre, érthető és kifejező beszédre	Törekvés a helyes érthető, kifejező beszédre. Vélemények, érzések, gondolatok egyszerű helyes megfogalmazására.	Törekvés a helyes, kifejező beszédre., a szabatos, meggyőző, érthető kommunikációra.
Mondatok, kérdések alkotása az egyszerű beszédhelyzetben (pl. köszönés, búcsúzkodás, bemutatkozás információadás és kérés).	Aktív részvétel beszélgetésben kérdések segítségével, események, élmények elmondása egyszerű mondatokban.	Önálló beszélgetés, véleményalkotás, emberek jellemzése, hely, tárgyak leírása a tanult szókincs felhasználásával. Saját érzések, gondolatok egyszerű és világos kifejezése. Okokra való rákérdezés.	Gondolatok, vélemény, élmény, önálló tömör megfogalmazása. Egyetértés, ill. egyet nem értés kifejezése mindennapos szituációkban.

Helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel (Kevés segítséggel.)	Segítségkérés, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén (egyszerű, érthető helyes kiejtéssel)	Segítségkérés, segítségadás, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén .	Segítségkérés, segítségadás, helyes kapcsolatteremtés társakkal és felnőttekkel, probléma esetén . Szükség esetén társalgás kezdeményezése.
Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek, mesék előadása, dramatisztizálása, helyes ejtéssel.	Olvasott szöveg lényegének összefoglalása 2-3 mondatban. Egyszerű kérdések és válaszok alkotása helyes szórenddel különböző szituációkban. A szlovák hangok helyes kiejtése, a magyar kiejtéstől eltérő hangok helyes artikulációja.	Saját élményekkel összefüggő kérdések megfogalmazása. Tipikus beszédfordulatok, udvariassági kifejezések használata.	Látottak, hallottak felidézése a társalgási helyzetnek megfelelő szókinccs használatával. Mindennapos, szokványos helyzetekben önmaga megértetése .
Versek, dalok, rövid szövegek, mesék, mondókák, nyelvi játékok memorizálása és előadása társaknak.	Énekek, versek, egyéb szövegek memorizálása és kifejező előadása.	Szépirodalmi mű művészi élményt nyújtó előadására való törekvés, helyes kiejtéssel.	Hétköznapi szövegek és irodalmi művek értelmező tolmácsolása, memorizálása, törekvés az élményt nyújtó előadásra.

3. Olvasásértés

Olvasott szöveg értése. A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókinccsének gazdagítása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A szövegek értő, pontos, folyamatos és kifejező olvasása hangosan, helyes ritmusban, tempóval, jó kiejtéssel és hangsúlyozással.	Az olvasott szövegben ismert szavak, szókapcsolatok, kulcsszavak keresése, ismert szavak ragozott alakjainak felismerése. Törekvés a helyes szlovák kiejtésre.	Ismert és ismeretlen szöveg pontos, folyamatos értő olvasása.	Hosszabb, bonyolultabb irodalmi szöveg megértése, értelmező olvasása.
Új szövegkörnyezetben az elsajátított szavak felismerése, megértése, visszajelzése (cselekvéssel, szóval, írásban).	Az értő néma olvasás elsajátítása és használata A tipikus szlovák szófordulatok kiemelése.	Lényeg megértése néma olvasás esetén.	A lényegét értő néma olvasás készségének és a hallott részlet beazonosítási képességének (író, cím) fejlesztése.
A rövid szöveg lényegének megértése, helyes kérdésfeltevés és helyes válasz adása.	Különböző témakörök szövegeinek feldolgozása, (különös tekintettel a szlovák nemzetiség életmódját bemutató történetek értelmezésére).	Szövegfeldolgozás szótárhasználattal. Hosszabb szövegek esetén a lényeg kiemelése.	A nyelvi bonyolultabb szöveg komplex megértése: tartalom összefoglalása, a főbb gondolatok kiemelése, véleményformálás.

Az értő néma olvasás fokozatos elsajátítása.	A folyékony, helyes, kifejező olvasás fokozatos elsajátítása és megfelelő használata szövegfeldolgozáskor.	A néma, értő olvasás helyes használata nyomtatott és elektronikus szövegek használatakor. A szlovák nyelvű sajtó ismerete.	A néma, értő olvasás helyes alkalmazása ismeretterjesztő, szépirodalmi, tankönyvi és média szövegtípusok használatakor.
Rövid irodalmi szövegek (mesék, gyermekversek, történetek) olvasása, és néhány megtanulása.	Rövid irodalmi szövegek (mesék, gyermekversek, történetek) önálló olvasása és néhány megtanulása.	A különböző műfajú szövegek fordítása szlovák nyelvről magyar nyelvre és magyar nyelvről szlovák nyelvre (levél, hír, időjárás, hirdetés).	Rövid szépirodalmi művek önálló olvasása.
Könyvtár-szolgáltatások és elektronikai források igénybevétele.	Elektronikus források nyújtotta lehetőségek megismerése.	Szókincs gyarapítás az elektronikus források használata során.	A tanulást segítő valamennyi forrás ismerete és lehetőség szerinti önálló használata a szókincs bővítés érdekében.

4. Írás

Íráskészség. Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözet, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. Nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az alapszókincs ismert szavainak, kifejezéseinek helyes írása másolás során.	Hétköznapi témájú, egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása helyesen	Saját gondolatok egyszerű mondatokban való megfogalmazása.	Szövegszerkesztési módszerek továbbfejlesztése, jól szerkesztett, esztétikus íráskép (hivatalos levél, e-mail, önéletrajz, külső és belső jellemzés, kérvény írása).
Olvasható, rendezett íráskép megfelelő írástempó.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés	Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó, esztétikus fűzetvezetés.
Mondatok, rövid összefüggő írott és nyomtatott szövegek másolása, hallás utáni leírása, kevés hibával.	Másolás hibák nélkül, szavak, rövid mondatok hallás utáni leírása kevés hibával.	A szlovák nyelvi és nyelvhelyességi törvényszerűségek hibátlan alkalmazása az írásbeli szövegekben.	Élménybeszámoló készítése egy-egy magyarországi szlovák irodalmi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról, értékeiről. Önálló jegyzetelési technika kialakítása. Hibátlan helyesírás az alapvető szavakban.

Egyszerű írásbeli feladatok (pl. szavak alkotása megadott betűkkel, mondatalkotás adott szavakkal, egyszerű mondatokkal szövegszerkesztés) megoldása.	A szlovák helyesírás szabályainak alkalmazása (az írásban szótaglágyítás helyes jelölése, a szavak helyes elválasztása, az i és y helyes használata az ismert szavakban, a ritmikai szabály írásban történő alkalmazása, a tulajdonnevek helyesírása, a szlovák hangzók írásban történő helyes jelölése).	Szótárhasználat segítségével egyszerű mondatok fordítása szlovák nyelvre a mondat szerkezet és nyelvi fordulatok különbözőségének figyelembevételével.	A nyelvtani nyelvhelyességi, stilisztikai és helyesírási ismeretek fejlesztése, nyelvtani szabályok tudatos alkalmazása az írásbeli szövegalkotásban. Szótár segítségével fordítás szlovákról magyarra és magyarról szlovákra (lehetőség szerint hibátlanul)
Egyszerű mondatok helyesen történő írása.	Törekvés a nyelvtanilag helyes mondatok alkotására, írásban.	Ismert témákban egyszerű, összefüggő szövegek, nyelvtanilag helyes írása.	Ismert témákban egyszerű, összefüggő szövegek, nyelvtanilag helyes, önálló írása.
Minta alapján rövid szövegek írása (pl. üdvözlőlap, képeslap, e-mail).	Rövid szövegek összeállítása (pl. egyszerű nyomtatvány kitöltése, levél, e-mail írása, párbeszéd, képleírás).	Különböző adatokat tartalmazó kérdőívek kitöltése. Egyszerű szövegek írása (pl. levél, képeslap, e-mail).	Rövid magánlevél, távirat, életrajz önálló megfogalmazása. E-mail írása. Személyes vélemény álláspont hibátlan írásbeli megjelenítése.
Szövegtagolás kialakítása. Tiszta, rendezett füzet vezetés. Olvasható íráskép kialakítása.	Szövegtagolás, rendezett, tiszta, olvasható íráskép megléte. Gondos füzetvezetés.	Olvasható, tetszetős íráskép. Igényes füzetvezetés.	Hibátlan, olvasható, tetszetős írás. Megfelelő füzetvezetés.

Közműveltségi tartalmak

1-4. Évfolyam

1. Beszéderítés

- 1.1. A hallott szöveg, utasítás, kérdés, szó, szófordulat hallás utáni megértése.
- 1.2. Nem verbális kommunikáció megfigyelése és alkalmazása.

2. Beszédkészség

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe kapcsolódni.
- 2.2. Valós helyzetekben képes kapcsolatot teremteni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Megértési problémák esetén segítséget tud kérni.
- 2.4. Önbizalma, beszédbátorsága fokozatosan növekszik.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoriterek: verseket, dalokat, kiolvasókat és mondókákat, játékokat szövegűen megjelenít.

Memoriter: dalok 25 gyermek- és népdal ismerete, 5 gyermekjáték

A szlovák gyermekirodalom képviselőinek művei: Mária Rázusová-Martáková, Elena Čepčeková, Ludmila Podjavorinská, Milan Rúfus, Daniel Hevier, Krista Bendová, Mária Ďuričková, által írt (egy-egy) versek.

A magyarországi szlovák szerzők témákhoz kapcsolódó versei: G. Papuček, A. Kormoš

3. Olvasásértés

- 3.1. A szavak, szövegek pontos és kifejező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. A megértést cselekvéssel vagy szóban jelezzé.

- 3.3. Tegyen szert a néma, vagy hangos, ismert nyelvi elemekből álló, értő olvasásra.
- 3.4. Legyen képes az egyszerű információk kiemelésére a szövegek környezetéből.
- 3.5. Az értő olvasás elsajátítása során aktív és passzív szókincse gyarapodjon.
- 3.6. Érdeklődjön népcsoportja kultúrája iránt.

4. Írás

- 4.1. Az írás jelrendszerének ismerete.
- 4.2. Egyszerű írásbeli feladatok megoldása, szöveg másolása, tollbamondás utáni leírása, helyesen.
- 4.3. Rövid, összefüggő szöveg írása: e-mail, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett íráskép, megfelelő írástempó.

5-8. Évfolyam

1. Beszédtértés

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, alapvető információk hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókincs ismerete mindennapi helyzetekben, új szövegek környezetben

2. Beszédkészség

- 2.1. Képes a nemzetiségi nyelven megszólalni, egyszerű beszélgetésbe bekapcsolódni hétköznapi témában.
- 2.2. Valós helyzetekben képes közvetlen információt cserélni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejezi.
- 2.4. Társasági beszélgetésben megérteti magát.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoritereket értelmezően, szöveghűen tolmácsol, megjelenít.

Memoriter: dalok 35 gyermek- és népdal ismerete, 5 gyermekjáték

A szlovák gyermekirodalom képviselőinek művei: Mária Rázusová-Martáková, Daniel Hevier, Ľudo Ondrejov, Dušan Dušek, Elena Čepčeková, Ľudmila Podjavorinská, Milan Rúfus, Krista Bendová, Mária Ďuričková, Mária Topoľská

A magyarországi szlovák szerzők témákhoz kapcsolódó versei: G. Papuček, A. Kormoš, I. Fuhl

3. Olvasásértés

- 3.1. Szövegek pontos, kifejező és értelmező olvasása, lényegének megértése.
- 3.2. Lényeges információk kiemelése a szövegek környezetéből.
- 3.3. Néma, vagy hangos, értő olvasás helyes használata.
- 3.4. Információk kiemelése a szövegek környezetéből.

4. Írás

- 4.1. Az írás jelrendszerének alapos ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák
- 4.3. Tömör, összefüggő szöveg írása: e-mail, sms, üdvözlő és képeslap, meghívó.
- 4.4. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Folyékony írástechnika.

9 -12 Évfolyam

1. Beszédtértés

- 1.1. A hallott szöveg, szóbeli közlés, elhangzott információ hallás utáni megértése.
- 1.2. Gyakori fordulatok és szókincs ismerete mindennapi helyzetekben, új szövegek környezetben
- 1.3. Követi a nemzetiségi vagy anyanemzetből származó beszélő gondolatmenetét.

2. Beszédkészség

- 2.1. Beszéde érthető, jól artikulált, összefüggő.
- 2.2. Természetesen tud beszélgetést folytatni társaival, felnőttekkel.
- 2.3. Beszélgetés során véleményét, érzéseit, gondolatait érthetően kifejti, indokolja.
- 2.5. Hangképzése, kiejtése, artikulációja helyes és pontos.
- 2.6. Memoritereket értelmezően, szöveghűen tolmácsol, megjelenít.
- 2.7. Szókincse jó.

Memoriter: dalok 30 gyermek- és népdal ismerete,

A szlovák irodalom képviselőinek művei:

Cirill és Metod tevékenységének megismerése legendák alapján.

Ján Chalupka: Kocúrkovo

Részletek Ludovít Štúr írásaiból

Válogatás Samo Chalupka, Andrej Sládkovič, Janko Kráľ, Ján Botto, Pavol Országh Hievdoslav

Műveiből.

Martin Kukučín: Rysavá jalovica vagy Neprebudený

Jozef Gregor-Tajovský: Horký chlieb, Mamka Pôstková.

Szemelvények J.C.Hronský, Dobroslav Chrobák, František Švantner, Rudolf Jašík,

Vladimír Mináč, Vincent Šíkula, Rudolf Sloboda, Peter Jaroš műveiből.

Szemelvények a mai magyarországi szlovák irodalomból:

J. Dolnozemský, A. Kormoš, G. Papuček, I. Fuhl, M. Hrivnák, P. Kondač műveiből.

3. Olvasásértés

- 3.1. Hosszabb, összetettebb szövegek komplex megértése.
- 3.2 Szövegelemzési eljárások ismerete.
- 3.3. A szövegtartalom tömör reprodukálása.
- 3.4. Hangos és néma olvasás stratégiájának ismerete.
- 3.5. Szövegek stíluselemei és retorikája.

4. Írás

- 4.1. Az írás jelrendszerének maradéktalan ismerete.
- 4.2. Nyelvhelyességi, helyesírási normák, nyelvtani ismeretek.
- 4.3. Összefüggő szöveg érthető, világos megfogalmazása
- 4.4. Olvasható, rendezett, mondanivalót jól tükröző íráskép, megfelelő írástempó.
- 4.5. Folyékony írástechnika.

2. Szlovák népismeret

(Valamennyi nevelési-oktatási forma)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben -és időben
5. A reflexiót irányító kérdések
6. Közműveltségi elemek

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Ismeretszerzés családi és	Ismeretek gyűjtése a	A magyarországi szlovák	A magyarországi szlovák nemzetiség

rokon kapcsolatokról. A család és rokonsági fokozatok szlovák nyelvű megnevezései	szlovákság által lakott településről és annak életéről személyes élmények alapján.	nemzetiség történelme és kultúrája, annak összefüggései.	történelmének, néprajzának és kultúrájának feldolgozása. A magyarországi szlovákság beilleszkedése, szerepének áttekintése a jelenkorig. Mindezek bemutatása emberi sorsokon.
Emberi magatartásformák, életmódok megfigyelése (régii családi fotók, elbeszélések, családi dokumentumok) bemutatása.	A magyarországi szlovákság történelméről, földrajzáról és kultúrájáról gyűjtött anyagok és információk rendszerezése.	Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, filmek és egyéb források (tömegkommunikációs eszközök) anyagának felhasználásával.	A legfontosabb történelmi, művelődéstörténeti kézikönyvek, atlaszok, lexikonok ismerete és használata.
A jeles napokhoz illetve valláshoz fűződő élő és felújított hagyományok lakóhelyen. Aktív, ma is élő hagyományok és szokások személyes élmények alapján	Életmód, szokások, konyhaművészet megismerése. Jeles napok kapcsolódó családi és egyházi hagyományok interpretálása.	Ünnepi hagyományok, szokások hasonlósága, különbözősége. Jellegzetes étkezési szokások a szlovák családokban, ezek prezentálása.	A jeles napokhoz illetve egyházhoz kötődő szokások, hagyományok lényege, jellege, feldolgozása. A szokások, hagyományok változatai, mai megjelenési formái. Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, hallott és olvasott szövegből, filmekből, grafikonokból
A szlovákság lakta települések építkezésének múltbéli és új jegyeinek összehasonlítása, változásai.	A családi házak helyiségeinek, berendezéseinek szerepe. Népművészeti tárgyak fontossága a régmúltban (hímzett, szőtt, fonott, faragott tárgyak) Tájházak megtekintése.	A lakóhely természeti szépségei, kulturális és történelmi értékeinek új feladathelyzetekben való megjelenítése.	A magyarországi szlovák települések történelmi múltjának, jelentősebb épületeinek feldolgozása különböző dokumentumok segítségével.
Hagyományos foglalkozások megismerése lakóhelyeden	A régen ismert foglalkozások termékeinek fellelése. A gyűjtött anyagok és információk rendszerezése és prezentálása (projektek bemutatása) Segédkönyvek, atlaszok, folyóiratok használata.	Információk gyűjtése személyes tapasztalatok alapján, könyvtárban, múzeumokban, tájházakban. A helyi szlovák gyűjtemények bővítése.	Jellemző foglalkozások és munkaerőpiac
A helyi népviselet ruhadarabjainak megnevezései	A helyi népviselet ruhadarabjainak (hétköznapi, ünnepi) megismerése.	Az ünnepi és hétköznapi viselet ismerete helyi és környékbeli szinten. Jellemző motívumok,	A magyarországi szlovákok népzenejének és néptáncainak feldolgozása

		ruhadarabok megnevezése fényképek segítségével. Ruhadarabok gyűjtése, kiállítás szervezése.	kutatómunka során. A hagyományos és modern ötvözése a szlovák népzében és néptáncban.
A néptánc, mint közösségi tevékenység. A népi hangszerek és a népzene szerepe a szlovákság életében. Ismerkedés játékokkal, népdalokkal, gyermektáncokkal. A településen gyűjtött közmondások, szólások, gyermekjátékok ismerete, bemutatása.	Népi hangszerek bemutatása, megismerése és kipróbálása. Néhány jellemző néptánc lépés megtanulása.	A szlovák népdal-és néptáncok jellemző jegyeinek megismerése. Népdalok és néptáncok megtanulása és gyűjtése helyi szinten (rendelkezésre álló népdal, népmese, népballada gyűjtemények, cd-k felhasználása).	A magyarországi szlovák népzene és néptánc média megjelenési formáinak ismerete. Véleményalkotás és kommentálás. Helyi és környékbeli hagyományok lejegyzése személyes találkozások segítségével.
A korosztálynak megfelelő média: színdarab megtekintése, szokások (Veľká noc, Vianoce) dramatizált előadása. A hazai szlovák tv adás gyerekeknek szóló programjai és a Ľudové noviny gyermek rovatának rendszeres figyelemmel kísérése	Rövid gyermekjátékok, népdalok, szólások felelevenítése, prezentálása játékos formában. A korosztálynak megfelelő szlovák tv- illetve rádióműsorok rendszeres figyelemmel kísérése.	A magyarországi szlovák média megjelenési formáinak ismerete: elektromos és nyomtatott sajtó.	Kutatómunka témakörönként. Egyéni és csoportos projektek kivitelezése.
A szlovákok nemzeti szimbólumai, jelképeinek megismerése.	A szlovák nemzeti szimbólumok megjelenítése rendezvényeken, ezek elsajátítása.	Az anyaország és a magyarországi szlovákok fogalmának definiálása. A szlovák nemzetiség különböző érdekképviselői	A szlovák nemzetiség önszerveződési formái helyi, regionális és országos szinten. A nemzetiségi jogok gyakorlásának lehetőségei.

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A nemzetek és népcsoportok korábbi és jelenlegi együttélése, a közöttük lévő különbségek felismerése.	A mai és régmúlt hagyományok összehasonlítása az adott nemzetiségre. A hovatartozás megfogalmazása.	Kérdések önálló megfogalmazása a magyarországi szlovákság történeti múltjáról. Összefüggések felismerése az adott nemzetiség földrajzi elhelyezkedése között. Kérdések és válaszok több népcsoport együttélésével kapcsolatban. Az identitás tudatossá válásának fejlesztése	Kérdések önálló megfogalmazása állásfoglalás, érvelés a szlovákság történelmi sorsfordulóiról. A magyarországi szlovákok és anyanemzet, valamint más országokban élő szlovákok kapcsolatteremtésének ismerete.
A vallási ünnepek	Kérdések összeállítása a	A hagyományokkal	Az ünnepek,

kulturális élet hagyományainak dramatizált játékos reprodukálása. A népköltészet szépségének, fontosságának felismertetése.	település hagyományaival kapcsolatban, egy-egy történelmi személy, ismert és hétköznapi ember életének elemzése. Hagyományok újjászületése	kapcsolatos önálló vélemények és kérdések megfogalmazása. A szlovákság kétnyelvű vallásgyakorlása, ünnepei, jelen sorsa.	népköltészeti alkotások eredete, forrásai. A történeti hitelesség vizsgálata a nép- és műköltészetben. Információforrások kritikus kezelése.
Az emberi valóság és a vágyak megjelenése szokásokban, népköltészeti alkotásokban, kalandvágó és hősiesség, a főszereplő külső és belső tulajdonságai (Ludové rozprávky Slovákov v Maďarsku, Keď si ja zaspievam, Dedinské príbehy)	A népköltészeti alkotások személyei, szereplői valamint azok cselekedeteinek elemzése A cselekvés és következményei közötti kapcsolatok felismerése, gyakorlása. Kisebb jelenetek rövid elbeszélése, eljátszása.	A népköltészeti alkotások mondanivalójának felismerése, értékelése egyes jelenetek elbeszélése, eljátszása megadott szempontok alapján.	Összefüggések felismerése irodalmi, zenei, képzőművészeti alkotások segítségével A szépirodalmi szövegek, filmek egyéb művek önálló rendszerezése, vizsgálata történelmi hitelesség szempontjából.
A lakóhely nyelvjárása, kifejezéseinek megértése és alkalmazása adott témákban.	A nyelvjárási kifejezések és irodalmi nyelv változatának összehasonlítása.	A magyarországi szlovák nyelvjárások területi megoszlása, főbb jellemzői	A szlovák nyelv megjelenési formái: dialektus, irodalmi nyelv, nyelvhasználat Összefüggések felismerése a nyelv és identitás között.
A mindennapok tükrében: szűkebb és tágabb környezetem	Szabályok megléte és betartása a mindennapokban. Jogaim és kötelességeim a mindennapokban.	Kapcsolódási pontok anyanemzet és a hazai szlovákság között. Partnerkapcsolatok, lehetőségek kihasználása az anyanemzet és a hazai szlovákság között (erdei iskola, sítábor).	Szlovák önkormányzatok, egyesületek, intézmények működésének elemzése. Részvétel, feladatvállalás az ifjúsági szervezetek munkájában. Pozitív jövőkép kialakítása a fiatalok körében.
Népek, népcsoportok környezetemben.	Különböző népcsoportok megismerése, elfogadása, hasonlóságok, hasonlóságaink, különbségeink.	A Nemzetiségi törvény ismertetése, fontossága.	A Nemzetiségi törvény értelmezése, önálló vélemény kialakítása az adott témában.

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Beszélgetés a szlovák nemzetiség életmódjáról, kultúrájáról. Ünnepek, megemlékezések személyes tapasztalatok alapján.	Irányított beszélgetés a nemzetiség életmódjáról, lehetőségeiről Rövid vélemény érthető megfogalmazása.	Dokumentumok olvasása és értelmezése az adott nemzetiség életmódjáról, lehetőségeiről. Önálló vélemény érthető megfogalmazása.	Beszélgetés és vita az adott nemzetiségi problémáiról, hagyományok ápolásáról, történelmi, tárgyi és szellemi örökség megőrzését célzó témáról. Önálló vélemény megfogalmazása, más véleményének

			elfogadása.
Helyi, megyei nemzetiségi programokon való részvétel. Az események szlovák szimbólumainak felismerése, bemutatása	Versek, mondókák, történetek, népdalok előadása rendezvényeken	Rövid jelenetek dramatizált előadása az adott témában. Aktív részvétel az adott nemzetiség helyi, megyei, országos programjain	Aktív részvétel az adott nemzetiség hagyományait célzó, átörökítést szorgalmazó kulturális, tudományos egyesületeiben.
Az ünnepekhez kapcsolódó mondókák, szólások, rigmusok felidézése. Rajzok, írásos beszámolók készítése családi ünnepekről. Munkához, évszakokhoz, időjáráshoz kapcsolódó népszokások tapasztalás alapján. Hagyományok, szokások, gyermekjátékok egyszerű dramatizált játékos reprodukálása színpadon	Az ünnepekhez kapcsolódó rövid interjúk készítése és azok dokumentálása Események, történetek elbeszélése szóban és írásban személyes megfigyelések alapján	Az ünnepek bemutató történetek elbeszélése az írott sajtó és egyéb médiák által szerzett ismeretek alapján. Bepillantás néprajzkutatók, írók, költők életébe, munkásságába. Népszokások megléte különböző irodalmi és tudományos írásokban.	Az adott témában meglévő tudás elbeszélése emlékezetből, élő szóban. A különböző (magyar-szlovák) forrásokból, elemzésekből levont következtetések szóbeli kifejtése. Kutatómunkát inspiráló lehetőségek: összehasonlítás, személyes tapasztalás.
Egyszerű táncos mozgáselemek megtanulása Bábok és maszkok készítése, anyaggyűjtés adott témákban.	A fontosabb szokások, egyházi ünnephez köthető történetek rövid interpretálása, egyszerű táncok színpadon történő bemutatása.	Szóbeli beszámoló önálló tapasztalatokról, személyes gyűjtőmunka által szerzett ismeretek alapján. Projekt, rövid interjú készítése egy-egy népzenei vagy táncos rendezvényről.	Szóbeli kiselőadás szépirodalomból, népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek, valamint sajtótermékek, rádió - és tévéműsorok alapján.
Beszélgetés a település lakóházaik építéséről és azok berendezéseiről. Népi eszközök, játékok készítése hagyományos technikákkal.	Régi használati eszközök készítése hagyományos kézműves technikával, a munkafolyamatok szlovák nyelvű rögzítése.	A népi eszközök, játékok felismerése, egy-egy épület, lakóház rövid bemutatása adott nyelven és témában.	Önállóan gyűjtött képekből, forrásokból fotó-és egyéb médiában használatos sorozatok megalkotása, interpretálása. Kötetlen beszélgetés a megvalósításról.
A nyelvjárási szavak felismerése és reprodukciója.	Beszélgetés idősebb emberekkel, szógyűjtés a nyelvjárás és irodalmi nyelv kifejezéseinek összehasonlításával.	A nyelvjárási szókincs bővítése feladatok segítségével.	Nyelvjárási szöveg átírása irányított formában szlovák irodalmi nyelvre.
A nemzetiségek jogai.	Kötelezettségek és jogok a szlovák nemzetiség életében.	A nemzetiségi jogok és kötelezettségek megismerése, alkalmazásának lehetőségei.	A nemzetiségi jogok és kötelezettségek alkalmazása, gyakorlása.

4. Tájékozódás térben - és időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Az idő tagolására szolgáló szlovák nyelvű kifejezések helyes használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év.	Az idő kifejezéseinek bővítése: év, évtized, évszázad, emberöltő Kr.e., Kr. u. (esemény).	Tájékozódás térben és időben a történelmi és földrajzi atlasz segítségével (esemény, hely, idő).	A hazai szlovákság területi elhelyezkedése, betelepítési korszakai. A szlovákság helyzetének elemzése írott és elektronikus sajtó segítségével. Időbeli összehasonlítás: események, időpontok A hazai szlovákság a népszámlálási adatok tükrében: érvek, vélemények.
Időmeghatározó kifejezések elsajátítása és gyakorlása: hajdan, a régmúltban, régen, a közelmúltban. A magyarországi szlovák települések elhelyezkedése.	A magyarországi szlovák települések elhelyezkedése, neves személyiségek: írók, költők, festők, zeneszerzők szülőházainak megkeresése térképen.	A magyarországi szlovák által lakott települések ismerete, jelentősebb intézményeinek alapítása. Falumúzeumok, néprajzi múzeumok, tájházak, mint az értékmegőrzés színhelyei.	
Egyszerű térképek legfontosabb elemeinek felismerése: államhatárok, Szlovákia elhelyezkedése, települések, vizek, domborzati jelölések Helyszínek modellezése (pl.: vázlatrajz, terepasztal, makett)	Az idő ábrázolása téri-vizuális eszközökkel. Egyszerű térképek másolása (pl. nemzetiségi szlovákság megoszlását ábrázoló térképek), alaprajzok készítése. Szlovákia nagyobb városainak elhelyezkedése. Fontosabb események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről.	Magyarország és Szlovákia elhelyezkedése, domborzata, városai. Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken. Kronológiai számítások, egyszerű alaprajzok készítése (pl. régi falusi házak, településrajzok)	Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. Információgyűjtés és rendszerezés a földrajzi közelség előnyeiről, hátrányairól Szlovákia és Magyarország tekintetében.

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
A tanulóknak alakuljon ki a felismerés, hogy a szlovák népcsoporthoz való tartozás többletet, kulturális színességet jelent. Foglalkoztassák olyan kérdések, hogy mennyire fontos a hasonlóságok és különbségek elfogadása társaival szemben.	A tanulók keressék a választ az alábbi kérdésekre: Ki vagyok én? Mit jelent számomra a szlovák nemzetiségi lét? Melyek az egyéni és családi (öröklött) tulajdonságaim? Kire hasonlítok - hasonlóságok, különbségek? Hogyan lehet a hagyományokat továbbadni? Melyek a szlovák nemzetiség jellemzői?	A tanulók készítenek éreznék a következő kérdések megválaszolására: Mit jelent számomra a szlovák nemzetiségi lét? Ragaszkodom-e a gyökereimhez? Mit jelent számomra magyarországi szlováknak lenni? Miként élhetnek együtt különböző kultúrák, népek? Milyen lehetőségei és akadályai vannak a kultúrák közötti kapcsolatoknak? Milyen szerephez jut a vallás a szórványban élő nemzetiségek életében? Hogyan lehet fenntartani a kapcsolatot az anyanemzettel?	A tanulók vállalják a nemzetiséghez való hovatartozásukat, kötődésüket a szlováksághoz. Mit jelent számomra a szlovák nemzetiségi lét? Ragaszkodom-e a gyökereimhez? Mit jelent számomra magyarországi szlováknak lenni? Tudjanak választ adni olyan kérdésekre, mint: hányféle közösségi identitása lehet egy embernek? Melyek az érdekképviselet lehetőségei? Milyen lehetőségek vannak az önmegvalósításra a szlovákságon belül? Hogyan lehet a hagyományokat és a

			nyelvet átörökíteni?
Információk gyűjtése és feldolgozása (családfa).	Érdeklődjenek a hazai szlovákság múltja és gyökerei iránt.	Tudatosuljon bennük, hogy ők előnyt élveznek: nyelvtudásuk és nemzetiségük színesíti őket.	Vállalják a nemzetiséghez való hovatartozást, a szlovák nyelvben rejlő lehetőségeket.
Az együttélés szokásrendszere a családban: régmúlt és jelen.	Próbálják meg összehasonlítani a régi és jelenlegi élet értékrendjét.	Legyenek toleránsak másokkal szemben, alakuljon ki bennük az elfogadás.	Tudják kezelni az esetleges konfliktushelyzeteket, legyen szilárd problémamegoldás képességük.

Közműveltségi tartalmak

1-4. Évfolyam

- Családdal kapcsolatos ismeretek
Szűkebb családi kör
Rokoni kapcsolatok
- Naptári ünnepek szokásainak felelevenítése
Téli, nyári, tavaszi ünnepek
Állami és egyházi ünnepek
- A lakóhely és közvetlen környezet ismerete
- Alapismeretek a magyarországi szlovákok kultúrájáról
- Néhány népi mesterség ismerete, termékek reprodukálása (pl. tojásfestés)
Egyházi ünnepek jellegzetes hagyományai
- Alapismeretek a szlovák nyelvről: nyelvjárási szavak gyűjtése, népdalok
- Irodalmi és népköltészeti alkotások ismerete, néhány alkotás megjelölt részleteinek memorizálása
közmondások, találós kérdések, népmesék megtanulása

5-8. Évfolyam

- Szlovák hagyományok, népszokások ismerete és felelevenítése
- Lakóhely ismerete, a lakóház és a kiszolgáló helyiségek berendezése, tájházak és azok berendezéseinek megnevezése, szerepe
Dülőnevek
A szlovákság által lakott régiók jellemzése
Ház körüli munkálatok
- Étkezési szokások, a szlovák konyha sajátosságai
- Szlovák népzene és néptánc ápolása
A lakóhely szlovák népviselete, öltözködés
Szlovákok lakta régiók népviselete
- Ismeretek a magyarországi szlovákok hagyományairól, nyelvéről (szláv nyelvcsalád), kultúrájáról
(A nyelvvel kapcsolatos ismeretek: történetek, témákhoz kapcsolódó kifejezések)
- A hazai szlovák írók és költők műveinek ismerete
Írók, költők és egyéb művészek munkásságának megismerése
- A magyarországi szlovák média. Írott sajtó, kiadványok
- A szlovák lakosság letelepedésével kapcsolatos történelmi ismeretek
(Mondák, legendák a szlovák lakosság vándorlásairól)

9-12. Évfolyam

- A népcsoport helye és szerepe az anyaországgal és Európával való kapcsolatban
- A népszokások és azok eredetének mélyebb szintű ismerete

- A szlovák anyagi és szellemi kultúra alapvető elemeinek megismerése
Az identitástudat erősítése
Ismerje az etnográfia és az etnológia tudomány fogalmát és történelmi fejlődését
- Nemzetiségek Magyarországon: iskolarendszer, a népcsoportok helyzete, nemzetiségpolitika
Művészeti alkotások (irodalmi, képzőművészeti)
A történelmi sorsfordulók a szlovákság történetében

Slovenský jazyk a literatúra

(Pre jednojazyčné a dvojjazyčné národnostné školy)

Rozvíjacie úlohy

1. Komunikačné schopnosti, porozumenie hovoreným textom, interpretácia a zostavenie textov
2. Čítanie písaného textu a porozumenie mu
3. Písanie, tvorenie písomných textov
4. Rozvíjanie schopnosti učenia
5. Kultúra materinského(národnostného) jazyka. Poznatzky o materinskom (národnostnom)jazyku
6. Poznatzky o literatúre, výklad literárnych diel
7. Rozvíjanie schopnosti vyjadrenia vlastného názoru, rozvíjanie zmyslu pre morálne, estetické a historické čítanie

1. Komunikačné schopnosti, porozumenie hovoreným textom, interpretácia a zostavenie textov

Rozvíjanie schopností ústnych jazykových prejavov potrebných k sebaujadrovaniu a partnerskému-spoločenskému dialógu. Zostavenie prejavov, ktoré sa prispôbujú partnerom, zostavenie jazykového postoja vyplývajúceho z jazykovej situácie.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Snažiť sa o zrozumiteľný prejav, o vhodnú výslovnosť v každodennom ústnom prejave. Pochopiť pokyny, jazykové prejavy, reagovať na ne podľa jazykovej situácie. Snažiť sa o vhodné používanie rečového tempa.	Snažiť sa o jazykovo náročný prejav, o vhodnú výslovnosť. Snažiť sa o vhodné používanie rečového tempa.	Snažiť sa o jazykovo náročný a správny prejav, o správnu výslovnosť, ktorá odzrkadľuje obsah textu a zámer hovoriaceho. Snažiť sa o vhodné používanie rečového tempa.	Jazykovo náročný a správny prejav, náročná výslovnosť, ktorá odzrkadľuje obsah textu a zámer hovoriaceho.
Snažiť sa o správne používanie rozmanitých viet v zhode s rečovým cieľom a zámerom.	Snažiť sa o presnosť. Používanie rôznorodých viet v zhode s rečovým cieľom a zámerom.	Vedomé používanie rôznorodých viet v zhode s rečovým cieľom a zámerom.	Presnosť, pestrosť, vedomie a vyzdvihnutie podstaty v ústnom prejave.
Jednoduchý, zrozumiteľný a efektívny prejav myšlienok, informácií a citov.	Jednoduchý, zrozumiteľný a efektívny prejav v rôznych komunikačných situáciách.	Prispôbenie sa činiteľom komunikačného procesu v rôznych komunikačných situáciách.	Pružné prispôbenie sa činiteľom komunikačného procesu v rôznych komunikačných situáciách.

Pozorovanie niekoľkých prvkov nonverbálnej komunikácie, snaha o ich používanie	Zladenie niekoľkých prvkov slovnej zásoby, výslovnosti a kinetiky v rôznych komunikačných situáciách.	Zladenie niekoľkých prvkov slovnej zásoby, výslovnosti a kinetiky v rôznych komunikačných situáciách.	Poznanie a vedomé používanie kinetiky, proxemiky a mimiky.
Pochopenie odkazu, citového obsahu krátkych počutých textov.	Pochopenie obsahu počutých textov, ich krátke zhrnutie v ústnej podobe.	Snažiť sa o pochopenie odkazu počutého textu, o empatickú spoluprácu s komunikačným partnerom. Zoštylizovanie vlastného názoru, stanoviska.	Snažiť sa o dekodovanie odkazu počutého textu, o pochopenie rečového zámeru. Udržanie pozornosti a porozumenia. Preskúmanie argumentov, vytvorenie vlastného názoru, stanoviska a logického chodu myšlienok.
Krátke zhrnutie obsahu prečítaného textu. Opis obrazu v jednoduchej forme.	Snaha o prispôsobenie sa počúvajúcim a komunikačnej situácii.	Snaha o prispôsobenie sa počúvajúcim a komunikačnej situácii.	Používanie a hodnotenie komunikačných techník rôznych komunikačných žánrov v každodenných komunikačných situáciách, v masmédiu, vo verbálnych, v audiovizuálnych a digitálnych textoch, v umení.
Účasť na rozhovore a diskusii spolužiakov.	Počúvanie a porozumenie názoru iných, zoštylizovanie vlastného názoru.	Počúvanie, porozumenie a krátke zhrnutie názoru iných v situáciách s viacerými účinkujúcimi. Zoštylizovanie vlastného názoru podľa uvedeného hľadiska.	Spolupráca v skupinovom rozhovore a skupinovej diskusii. Pozorné a trpezlivé počúvanie odlišného názoru, jeho úcta, prípadne jeho krátka reprodukcia. Obhajoba alebo korekcia vlastného názoru.
Rozvíjanie ústnych komunikačných schopností pomocou dramatizácie (hudobné divadlo, bábkové divadlo, situačná hra). Snaha o porozumenie slovenských zvrátov.	Výrazný prednes osvojených textov. Vyskúšanie rôznych dramatických foriem (napr. bábkové divadlo, tieňohra, pantomíma, situačná hra, improvizácia, prednes básne). Snaha o porozumenie slovenských zvrátov.	Výrazný a presný prednes osvojených textov. Vyskúšanie rôznych dramatických foriem (napr. tieňohra, pantomíma, situačná hra, improvizácia, prednes básne). Pochopenie a porozumenie slovenských zvrátov	Výrazný a presný prednes osvojených textov so správnym používaním fonetických prostriedkov, vedomý prednes. Používanie slovenských zvrátov.

2. Čítanie písaného textu a porozumenie mu

Neustále diferencovanie a prehlbovanie schopnosti správneho čítania a porozumenia textu. Tiché a hlasné čítanie s porozumením, ústne a písomné používanie porozumeného od riešenia elementárnej úlohy, cez rozhovor až k

vlastnému písomnému prejavu. Určenie autorovho názoru, hodnotenie jeho vzťahu k vetám, kritika názoru sformulovaného v texte.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Spájanie osvojených písmen. Hlasné čítanie, slov, slovných spojení a viet. Neustále precvičovanie porozumenia textu pri hlasnom čítaní.	Hlasné čítanie slov, slovných spojení a viet. Sledovanie a reprodukovanie intonácie rôznych druhov viet pri hlasnom čítaní.	Reprodukovanie intonácie rôznych druhov viet pri hlasnom čítaní. Neustále precvičovanie stratégií a druhov čítania podporujúce porozumenie textu.	Reprodukovanie intonácie rôznych druhov viet pri hlasnom čítaní. Neustále precvičovanie a aplikácia stratégií a druhov čítania podporujúce porozumenie textu.
Nácvik hlasného a tichého čítania textu s vekuprimeraným rozsahom, obsahom a lexikou.	Tiché a hlasné čítanie rôznych textov. Hlasné čítanie textov so známym obsahom a porozumenie im.	Tiché a hlasné čítanie, porozumenie rôznym textov. Porozprávanie krátkeho obsahu prečítaných textov. Čítanie známych textov s porozumením.	Neustále cvičenie hlasného a tichého čítania, porozumenie textu čím dokonalejšie.
Porozumenie jednoduchým textom s doslovným významom. Hľadanie informácií v texte.	Nácvik porozumenia iným významom ako doslovný. Hľadanie informácií v texte.	Nácvik významov literárnych a iných textov individuálne, v skupine, s pokynmi a samostatne, porozumenie im.	Rozlíšenie doslovného významu od metaforického. Spoznanie nevyjadreného obsahu v texte, porozumenie mu, interpretácia obsahu. Rozšírenie a nácvik používania techník porozumenia textom.
Obohacovanie aktívnej slovnéj zásoby na základe prečítaného textu.	Obohacovanie aktívnej a pasívnej slovnéj zásoby na základe rôznych textov.	Obohacovanie aktívnej a pasívnej slovnéj zásoby so samostatnou prácou.	Neustále obohacovanie každej vrstvy slovnéj zásoby. Porozumenie textom s menej známou slovnou zásobou, s individuálnou prácou.
	Samostatné čítanie literárnych a iných textov, vyzdvihnutie a zhrnutie dôležitejších myšlienok.	Samostatné čítanie rôznych textov, porozumenie im, samostatné používanie základných postupov rozboru (určenie témy, vyzdvihnutie podstaty, hľadanie údajov, hľadanie dôvodu- príčiny, odpovede na otázky, zostavenie osnovy, zhrnutie).	Objavenie a vysvetlenie jednotlivých vrstiev významu. Poznanie a používanie postupov rozboru (určenie kontextu, témy, žánru, rozdelenie známych a nových obsahových prvkov, spoznanie logických súvislostí).
	Spoznávanie jednoduchších obrazov a figúr (prirovnanie, opakovanie, stupňovanie) v literárnych textoch, porozumenie im.	Spoznávanie jednoduchších obrazov a figúr (prirovnanie, opakovanie, stupňovanie) v literárnych textoch, porozumenie im. Pozorovanie súvislostí medzi textom a obrazom. Porozumenie rôznym obrazom, ilustráciám.	Spoznávanie rôznych štýlov a štýlových vrstiev v rôznych funkčných textoch, ich používanie v ústnej a písomnej komunikácii. Verbálne a nonverbálne prostriedky vizuálnej komunikácie, typografia. Získavanie návykov čítania

		Získavanie návykov čítania podľa žánrov IST (technológie informačnej spoločnosti), spoznávanie typických chýb a nebezpečenstiev, ktoré sú s nimi spojené, vyhýbanie im.	podľa žánrov IST (technológie informačnej spoločnosti), spoznávanie typických chýb a nebezpečenstiev, ktoré sú s nimi spojené, vyhýbanie im.
	Vnímanie žánrových rozdielov jednotlivých textov (napr. rozprávka, lyrická báseň, rozprávanie).	Pozorovanie rozdielov medzi žánrami krásnej literatúry a inými žánrami.	Spoznanie a pochopenie súvislostí a odlišností jednotlivých textov, aplikácia tejto schopnosti v ústnych a písomných analytických útvaroch.
Tiché čítanie a porozumenie kratším textom samostatne. Mať radosť z čítania.	Prečítanie kratších a dlhších diel samostatne, následná interpretácia deja, pochopenie činu, povahy, vyjadrených a nevyjadrených názorov postáv. Mať radosť z čítania.	Rozbor textov podľa dopredu určeného hľadiska. Dekódovanie vyjadrených a nevyjadrených odkazov. Mať radosť z čítania.	Nácvik rozboru diel podľa postupu, ktorý danému žánru vyhovuje. Spoznanie, porozumenie hodnôt, etických otázok, motivácií, foriem postojov v literárnych a iných textoch.
		Poznanie kratších textov (napr. starých, archaických, nárečových) so slovnou zásobou odlišnou od súčasného spisovného jazyka, nácvik ich porozumenia pomocou jednojazyčných, dvojazyčných slovníkov a poznámok.	Porozumenie textom (napr. starým, archaickým, nárečovým) so slovnou zásobou odlišnou od súčasného jazykového trendu, so skúsenosťou. Samostatné porozumenie textom pochádzajúcim zo starších období so skúseným používaním pomocných prostriedkov (napr. jednojazyčných, dvojazyčných slovníkov).
Sformulovanie vlastného názoru na základe prečítaných textov o činoch a správaní postáv, o situáciách s jednou, dvoma vetami.	Ústne a písomné sformulovanie vlastného názoru na základe prečítaných textov o činoch a postojoch postáv, o situáciách s niekoľkými vetami.	Kratšie-dlhšie sformulovanie vlastného názoru na základe prečítaných textov o činoch a postojoch postáv, o situáciách s niekoľkými vetami.	Porovnanie rôznych prečítaných názorov, spoznanie, pochopenie a kritika rozdielov a podobností medzi nimi.
			Spoznanie, porozumenie textov reprezentujúce umelecké slohy, jazykové vrstvy.
Preklad slovenských a maďarských zvrátov do druhého jazyka podľa významu.	Preklad obsahu/výroku v slovenskom a maďarskom jazyku do druhého jazyka podľa významu.	Preklad podstaty obsahu v slovenskom a maďarskom jazyku do druhého jazyka podľa významu.	Porozprávanie dlhších písaných slovenských a maďarských textov v druhom jazyku.

3. Písanie, tvorenie písomných textov

Spoznanie noriem písania v materinskom jazyku/národnostnom jazyku, vekuprimeraná technika písania vyhovujúca vyučovaniu, čitateľná forma písmen, estetické písmo. Úhľadný spôsob písania poznámok, vyzdvihnutie podstaty, všímanie si problémov, pravopis reagujúci na problémy. Dôkladná znalosť slohových postupov a slohových útvarov. Presné a samostatné vyjadrenie vlastného stanoviska, doplnenie, transformácia textov, kreatívne písanie.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Osvojenie si znakov písania. Písanie bez zámeny a vynechania písmen pri odpisovaní. Písanie diktátu v primeranom tempe, dodržiavanie pravidiel pravopisu. Zostavenie viet. Zostavenie textu pozostávajúceho z niekoľkých viet.	Ďalej rozvíjať techniku písania. Nácvik čitateľného a úhľadného písma. Písanie diktátu v primeranom tempe, dodržiavanie pravidiel pravopisu.	Nácvik čitateľného a úhľadného písma podľa stupňa učenia. Písanie diktátu v správnom tempe, dodržiavanie gramatických pravidiel, pravidiel pravopisu a jazykovej správnosti. Osvojenie si základov písania poznámok.	Čitateľný, esteticky upravený, účinný a svojrázny spôsob písania. Písanie diktátu v dobrom tempe, dodržiavanie pravidiel pravopisu. Úhľadný a svojrázny spôsob písania poznámok, vyzdvihnutie podstaty.
Osvojenie si pravidiel zostavenia rôznych krátkych textov, ako napr. list, blahoželanie, opis, rozprávanie. Dodržiavanie správneho členenia písomného prejavu.	Zostavenie kratších textov, zoštylizovanie vlastných a čitateľských zážitkov rôznym slohovým postupom a v rôznych útvaroch (napr. krátky opis, kratšie rozprávanie, charakteristika pozostávajúca z niekoľkých riadkov), zostavenie textov každodenného života informačným slohovým postupom (pozvánka, sms, e-mail atď.)	Zostavenie textov, zoštylizovanie vlastných a čitateľských zážitkov rôznym slohovým postupom a v rôznych útvaroch (napr. opis, rozprávanie, charakteristika), zostavenie textov týkajúcich sa každodenného života informačným slohovým postupom (pozvánka, sms, e-mail atď.)	Zostavenie zreteľných textov a útvarov týkajúcich sa dôležitých oblastí každodenného a spoločenského života (list, životopis, žiadosť, opis projektu, charakteristika, opis, esej, úvaha, motivačný list).
Úhľadný spôsob písania krátkych slohových prác.	Vedomé používanie gramatických a pravopisných poznatkov, poznatkov jazykovej správnosti v slohových prácach, pri kreatívnom tvorení textov.	Vedomé používanie jazykových prvkov, gramatických a pravopisných poznatkov, poznatkov jazykovej správnosti v slohových prácach, pri kreatívnom zostavení textov.	Rozvíjanie a nácvik istoty v gramatike, pravopise a jazykovej správnosti, ich aplikácia v písomných prejavoch. Pochopenie úlohy pravopisu ako zrkadla rozumu, jeho vedomé používanie.
	Sebavyjadrovanie a kreativita v rôznych útvaroch (napr. transformácia textov, písanie dokončenia, pokračovania k prečítaným dielam, písanie rýmovačiek). Vyjadrenie myšlienok, názorov, citov a predstáv v kratších slohových prácach.	Sebavyjadrovanie a kreativita v rôznych útvaroch (napr. zostavenie dialógu, dramatizácia, transformácia dialogickej formy do epickej). Vyjadrenie myšlienok, citov a predstáv.	Sebavyjadrovanie a kreativita v písomných prejavoch (napr. rozprávanie vlastných zážitkových príbehov, zostavenie rýmovačiek, transformácia textov do iného štýlu a tónu). Snaha o používanie individuálneho štýlu.

	Základy hľadania a usporiadania informácií. Hľadanie informácií v detských lexikónoch, príručkách pomocou učiteľa, v skupine a individuálne.	Zbieranie, usporiadanie, zostavenie informácií pre kratšie referáty v písomnej forme, pomocou učiteľa, v skupine a individuálne.	Príprava na zostavenie dlhších písomných útvarov (referáty, opisy, eseje, úvahy), ktoré potrebujú väčšie množstvo informácií a samostatnú prácu. Nácvik zostavenia esejí, opisov projektov, úvah, rozborov literárnych diel.
--	--	--	--

4. Rozvíjanie schopnosti učenia

Skupinové a individuálne techniky získavania a spracovania vedomostí potrebných na osvojenie si základnej vzdelanosti, efektívne učenie; spoznanie a nácvik techník a metód, ktoré pomáhajú učeniu. Kultúrne a efektívne používanie knižnice a internetu.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Osvojenie si jednotlivých krokov samostatnej práce (súvislosť medzi obrazom a textom, návšteva knižnice, požičanie kníh, detské lexikóny).	Nácvik jednotlivých krokov samostatnej práce, ich oddelenie od seba (požičanie kníh, používanie knižnice).	Metódy získavania informácií a metódy samostatnej práce, ich spoznanie a nácvik (používanie príručiek, slovníkov, lexikónov).	Zbieranie, selekcia, systematizácia, kritika a využívanie verbálnej a nonverbálnej informácie (zvuk a obraz), jej nácvik. Rozšírenie a nácvik poznatkov o knižniciach a múzeách.
Zbieranie a selekcia informácií pomocou učiteľa.	Získavanie skúseností o rôznych nosičoch informácií, o ich fungovaní a používaní.	Usporiadanie nazhromaždených informácií, ich používanie podľa vytýčeného cieľa.	Vekuprimerané, samostatné používanie rôznych nosičov informácií podľa vytýčeného cieľa.
	Spoznanie, používanie populárno-náučných kníh, lexikónov, slovníkov.	Získať elementárnu skúsenosť v aplikovaní informácií, v označení prameňov.	Spoznanie, používanie niekoľkých ďalších noriem aplikácie informácií (označenie prameňov, forma a etika citátov, poznámky).
Zostavenie osnovy pomocou učiteľa.	Používanie osnovy pri zoštylizovaní rôznych slohových útvarov s rôznymi témami.	Samostatné zostavenie osnovy rôznym spôsobom, na základe kratších textov.	Samostatné zostavenie osnovy. Zostavenie rôznych slohových útvarov na základe vlastnej osnovy.
	Zoznámenie sa s rôznymi nosičmi informácií (napr. s vizuálnymi, audiovizuálnymi, elektronickými: internet, CD-ROM).	Pochopenie vizuálneho prostredia jednoduchých textov, pochopenie obrazov, ilustrácií v ich kontexte.	Pochopenie súvislostí medzi verbálnymi a nonverbálnymi informáciami (zvuk, obraz), pochopenie ilustrácie, obrazu, typografie, grafikonu v kontexte, vizuálne usporiadanie textov.

5. Kultúra materinského (národnostného) jazyka. Poznatky o materinskom (národnostnom) jazyku

Osvojenie si poznatkov o jazyku potrebných k presnému a náročnému používaniu slovenského jazyka; používanie poznatkov o texte, o jeho štruktúre, funkcii, význame, štýle pri zostavení, pochopení a analýze textov. Rozvíjanie jazykovej kultúry, osvojenie si jazykovej kultúry je základom úspešnej socializácie žiakov, napomáha k vytvoreniu ich vhodného sebahodnotenia a zabezpečuje možnosť presného sebavyjadrenia.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Spoznanie jazykových a gramatických javov na základe praktických vedomostí (napr. hláska, slovo, veta, krátke a dlhé hlásky, samohlásky, dvojhlásky a spoluhlásky).	Spoznanie jednoduchých súvislostí medzi jazykovými jednotkami.	Pozorovanie štrukturálnych a významových súvislostí medzi jazykovými jednotkami. Pozorovanie funkcie jazykových jednotiek v texte (v komunikácii).	Samostatné aplikovanie gramatických poznatkov. Dôležité poznatky o slovenskom jazyku, o jeho type.
Sformulovanie významov vlastnými slovami. Neustále rozširovanie aktívnej a pasívnej slovnice zásoby, cvičenia na slovnú zásobu.	Získať vekuprímeranú skúsenosť v oblasti slovného významu (spoznanie jednovýznamových a viacvýznamových slov, zbieranie synonym). Práca s jednojazyčnými, dvojjazyčnými slovníkmi, praktickými príručkami pre žiakov.	Kreatívne cvičenia na význam slov. Práca s jednojazyčnými, dvojjazyčnými slovníkmi, praktickými príručkami pre žiakov.	Nadobúdanie skúseností vo význame a významovom vzťahu jazykových jednotiek a slovných spojení textu, vo význame nonverbálnych prostriedkov a iných faktorov komunikácie. Aplikácia poznatkov pri tvorbe textov.
Vnímanie jednotlivých podôb jazyka v rôznych textoch (útvary, štýly).	Nadobúdanie skúseností v jednotlivých podobách jazyka, hlavne v oblasti slovnice zásoby.	Informovanosť v štýlotvorných činiteľoch každodennej komunikácie a umeleckého štýlu.	Kreatívne aplikovanie získanej vedomosti (sémantickej, pragmatickej, stylistickej, textuálnej) v komunikácii, v tvorbe a analýze textov, v ich hodnotení.
Osvojenie si písmen, vnímanie zhody a odlišnosti vo výslovnosti a v písaní, osvojenie si niektorých základných pravidiel pravopisu (napr. rytmické krátenie, písanie i, i/y, ý), snažiť sa o ich správne používanie.	Poznatky o jazykovej správnosti potrebné na tvorenie ústnych a písomných textov. Osvojenie si ďalších základných pravidiel pravopisu, ich aplikácia. Zoznámenie sa s pravopisnými príručkami. Oprava s vedením učiteľa a samostatne.	Rozšírenie pravopisných poznatkov. Skúsenosť v používaní pravopisných príručiek. Oprava s vedením učiteľa a samostatne.	Riešenie problémov jazykovej správnosti (v ústnej a písomnej forme). Samostatné používanie príručiek, snaha o písanie bezchybného textu.

	Pozorovanie textov zo starších období, spoznanie rozdielov medzi dnešnou a staršou podobou jazyka.	Porovnávanie jazyka textov alebo úryvkov zo starších období s dnešnou podobou jazyka, pozorovanie jazykovej ustálenosti a zmeny, predovšetkým v slovnej zásobe a v rovinách osvojených gramatických javov.	Získavanie informácií o dôležitých obdobiach jazykovej spoločnosti a štruktúre jazyka. Spoznanie dôkazov o pôvode slovenského jazyka, o príslušnosti k jazykovej rodine. Skúmanie jazykovej ustálenosti a zmeny.
Spoznanie rozdielov medzi slovenským a maďarským jazykom, ich sformulovanie vlastnými slovami žiaka.	Porovnávanie poznatkov o slovenskom a maďarskom jazyku.	Porovnávanie poznatkov o slovenskom a maďarskom jazyku, pomenovanie jednotlivých javov čoraz presnejšie.	Porovnávanie špecifických vlastností slovenského a maďarského jazyka pomocou jazykovedných poznatkov.

6. Poznanky o literatúre, výklad literárnych diel

Čítanie ako pôžitok z umenia. Vzbudiť záujem o čítanie. Spoznanie, porozumenie a výklad výrazových prostriedkov literatúry. Tradícia diel a žánrov ako jeden z východiskových bodov porozumenia umeleckého diela. Citlivosť na objavenie hodnôt, problémov, otázok a pochybností.

1.-4. ročník	5.-6. v	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Vzbudiť citový a myšlienkový záujem o čítanie umeleckých diel.	Udržať citový a myšlienkový záujem o čítanie umeleckých diel. Objavenie radosti z čítania.	Uvedomenie si toho, že čítanie s rozborom a porozumením prehĺbuje zážitkovosť a skúsenosť.	Uvedomenie si toho, že literatúra je prameňom citových, myšlienkových, morálnych a estetických zážitkov, prameňom získavania neškodných skúseností, ktorá poskytuje možnosť sebaanalýzy, analýzy sveta a sebaurčenia, ktoré sa nedajú ničím iným nahradiť.
Pozorovanie básnického jazyka.	Spoznanie niekoľkých dôležitejších básnických obrazov a figúr, ich úloha, nálada.	Spoznanie dôležitých básnických obrazov, figúr, charakteristických črt slovnej zásoby a skladby.	Spoznanie básnických obrazov, figúr, charakteristických črt slovnej zásoby a skladby. Vysvetlenie funkcie básnického jazyka a gramatických prostriedkov.
	Spoznávať sa s rôznymi lyrickými žánrami.	Spoznanie a stotožnenie lyrických a nelyrických žánrov, pochopenie ich charakteristických črt, svojráznosti obsahu a formy.	Spoznanie lyrických a nelyrických žánrov, pochopenie ich charakteristických črt, svojráznosti obsahu a formy. Snaha o pochopenie súvislostí medzi literárnymi druhmi a literárnymi žánrami.

Stotožnenie myšlienky alebo citu, ktoré stoja v centre lyrického diela.	Spoznanie témy, nálady a tónu lyrického diela.	Zoštylizovanie súvislosti medzi témou, tónom a komunikačnou situáciou lyrického diela na základe niekoľkých typických príkladoch.	Rozlíšenie básnika od rozprávača básne, od lyrického ja v lyrických básniach z rôznych období.
Čítanie kratších epických diel, diel ľudovej slovesnosti, rozprávání. Naučiť sa riekanky, rapotanky a rýmované básne.	Čítanie spolu alebo individuálne vekuprimeraných, krátkych diel umelej literatúry alebo ľudovej slovesnosti, ich spracovanie pomocou učiteľa, v skupine a samostatne. Používanie známych foriem v každodennom rozprávání príbehov a v kreatívnom písaní.	Samostatné čítanie a spracovanie epických prozaických diel mládežníckej literatúry a literatúry pre dospelých. Cvičenia na kreatívne rozprávání príbehov a na prepísanie deja.	Rozbor a pochopenie epických diel zo súčasnej a klasickej slovenskej a svetovej literatúry, rôzneho typu, rozsahu a žánru. Používanie známych foriem a štylistických, jazykových svojrázností v každodennom rozprávání príbehov a v kreatívnom písaní.
Stotožnenie hlavných postáv v príbehoch.	Stotožnenie vonkajších a vnútorných vlastností postáv.	Stotožnenie hlavných komponentov charakteristiky.	Úloha vzťahu medzi činom a slovami v charakteristike, jej spoznanie. Skúmanie vzťahu medzi hlasom rozprávača a hlasom postáv.
Snaha o stotožnenie času a priestoru deja.	Stotožnenie času a priestoru deja.	Snaha o určenie času a priestoru deja. Vnímanie rozdielu medzi časom rozprávania a časom príbehu.	Určenie času a priestoru deja alebo ich neprítomnosti. Určenie rozdielu medzi kompozíciou rozprávania a časovou postupnosťou príbehu.
Určenie toho, kto porozpráva príbeh.	Určenie toho, kto porozpráva a koho očami vidíme príbeh.	Vnímanie kamery rozprávača a komunikačnej situácie.	Určenie kamery rozprávača, jej zmeny a funkcie. Súvislosť medzi kamerou rozprávača a hodnotami diela.
Určenie začiatku a konca deja.	Vnímanie vyvrcholení, obrátov udalostí a odbočení.	Poukazovanie dopredu a spomaľovanie deja v rozprávání.	Poukazovanie dopredu a spomaľovanie deja v rozprávání. Snažiť sa o výklad motivickej a metaforickej roviny rozprávacích žánrov.
	Sledovanie rozdielu medzi rozprávacími a dramatickými časťami umeleckého diela.	Určenie podobných a rozdielných čít znázornenia deja v epických a dramatických dielach.	Čas, priestor, dej a charakter postáv v epických a dramatických dielach. Pozorovanie rozdielu.
Čítanie a predstavenie ľudových hier, dramatizovaných foriem (napr. úryvkov z rozprávok).	Dramatizácia rozprávání, úryvkov z lyricko-epických skladiéb a každodenných situácií.	Spoločné a samostatné čítanie, spracovanie dramatizovaných foriem, dialógov, dramatických diel,	Samostatné čítanie, spracovanie dramatizovaných foriem, dialógov, dramatických diel. Určenie

		predstavenie situácií.	komických situácií a komických charakterov. Určiť východisko napätia v dramatických situáciách.
Spoznanie niekoľkých základných literárnych tém, ľudských situácií na základe prečítaných diel.	Spoznanie ďalších základných literárnych tém, ďalších diel so známymi témami.	Významné témy a formy slovenskej a svetovej literatúry. Umelecké slohy, súvislosti medzi nimi a dielami.	Spoznanie spoločných bodov tém, životných situácií, motívov a foriem prečítaných diel z rôznych období, s rôznym svetonáhľadom. Výklad prečítaných diel z rôzneho hľadiska (napr. z tematického, motivického, žánrového, z hľadiska životného diela, dejín konvencie, štýlu, dejín ideí). Dobový a súčasný výklad diela.
Sformulovanie doslovného významu diela. Sformulovanie deja, citu, nálady.	Snaha o modifikáciu a zovšeobecnenie priameho významu na základe vlastných skúseností a iných literárnych diel.	Snaha o modifikáciu a zovšeobecnenie priameho významu na základe vlastných skúseností a iných literárnych diel.	Snaha o modifikáciu a zovšeobecnenie priameho významu na základe vlastných skúseností a iných literárnych diel. Pri určení významu hľadať súvislosť medzi slovenskou a európskou literatúrou.
Čítať vekuprimeranú médiu, počúvať a hrať rádiovú hru, pozeráť a hrať divadelnú hru, film.	Čítať vekuprimeranú médiu, počúvať a hrať rádiovú hru, pozeráť a hrať divadelnú hru, film.	Čítať vekuprimeranú médiu, počúvať a hrať rádiovú hru, pozeráť a hrať divadelnú hru, film.	Čítať vekuprimeranú médiu, počúvať a hrať rádiovú hru, pozeráť a hrať divadelnú hru, film. Pozeráť filmy nakrúcané z literárnych diel, porovnať ich s literárnym dielom.

7. Rozvíjanie schopnosti vyjadrenia vlastného názoru, rozvíjanie zmyslu pre morálne, estetické a historické cítenie

Samostatné zmysľanie, kultivácia sebvýjadrenia, spoznanie, pochopenie kultúrnej a historickej inakosti, jej úcta. Schopnosť spoznať inakosť na základe znalosti vlastnej kultúry, uvedomovanie si toho, že pochopenie inakosti sa zakladá na poznatkoch. Schopnosť vyjadrenia vlastného názoru o spoločenských, historických, morálnych a estetických otázkach. Schopnosť riešenia konfliktov a schopnosť získavania informácií.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Používanie pojmov pekný a škaredý v rozhovoroch.	Sformulovanie vlastného názoru o zážitku a dojme.	Osvojenie si náročnejších jazykových foriem, ako vyjadriť priazeň. Pochopenie a akceptovanie odlišného vkusu.	Pochopiť, že vkus závisí od kontextu (kultúrneho, historického, spoločenského, rodinného, osobného).

Používanie pojmov dobro a zlo v rozhovoroch o zážitkoch.	Spoznanie dobra a zla, pravdy a spravodlivosti v každodenných textoch a umeleckých dielach.	Pravda a zorný uhol. Pravda jedinca a pravda spoločnosti, pochopenie ich konfliktu.	Pravda, morálka v živote jedinca a spoločnosti. Osvojenie si vedomého, právneho a nerefektovaného činu. Schopnosť orientácie v morálnych otázkach.
Získať skúsenosť v prírodnom prostredí, v predmetoch každodenného života a v umeleckých dielach.	Rozhovor a diskusia o zážitkoch všedných dní, umeleckých diel a diel krásnej literatúry. Vypočutie a pochopenie názoru iných.	Porovnávanie diel rôznych estetických noriem, rôznorodosť krásy v umení a mimo umení.	Prijatie umeleckého diela z aspektu jedinca a spoločnosti.
Zážitok z umeleckého diela cez hru, dobrodružstvo, predstavu, rytmus, a hudbu.	Zážitok z umeleckého diela cez hru, dobrodružstvo, predstavu, rytmus, a hudbu.	Prežívanie zážitku z umeleckého diela čoraz dokonalejšie a častejšie.	Vytváranie a plynulé rozširovanie mnohostranných a kultivovaných zvykov spotrebiteľa kultúry.
Vyskúšanie rôznych dramatických foriem.	Schopnosť prežívania nevlastného stanoviska.	Pozorovanie metód riešenia konfliktov a úvaha o nich na základe rôznych umeleckých diel a žánrov každodenného života.	Nárok na pochopenie pozadia konfliktov spoločnosti, spoločenstva a jedinca. Vytváranie metód riešenia konfliktov jedinca.
	Získať skúsenosť o odlišnosti zorného uhla, názoru jednotlivých kultúr.	Pozorovanie kultúrnej rôznorodosti ako sily budovania spoločenstva v rôznych textoch. Spoznanie kultúrnej rôznorodosti ako životnej formy a hodnoty.	Spoznanie bariér prechodu medzi jednotlivými kultúrami. Nárok na poznanie iných kultúr.

Obsahové prvky verejného vzdelávania

1.-4. ročník

1. Komunikačné schopnosti, porozumenie hovoreným textom, interpretácia a zostavenie textov

1.1. Porozumenie rečovým prejavom, počúvanie s porozumením.

- Porozumenie rečovým prejavom.
- Tvorenie hlások, správna výslovnosť.
- Fonetické prostriedky vety a textu/intonácia.

1.2. Rozvíjanie komunikačných schopností. Tvorenie ústnych prejavov.

- Presné zoštylizovanie oznámení, otázok, želaní a prosieb.
- Poznanie formálnych a jazykových prvkov pozdravu, rozlúčenia a predstavenia sa. Aplikácia slovných zvrátov dávania a pýtania informácií. Správne používanie slovej zásoby, viet, dialógov a rolovej hry v danej situácii.
- Predstavenie a dramatizácia krátkych príbehov, rozprávok pomocou obrazov, ilustrácií.
- Memorovanie básní, piesní a riekaniek.

2. Čítanie písaného textu a porozumenie mu

2.1. Vyučovanie čítania, jeho príprava

- Všeobecné čiastkové zručnosti k čítaniu: logické schémy, pozornosť, pozorovanie, tempo, rytmus, pamäť, cit, predstava a špeciálne čiastkové zručnosti: počutie hlások, diferencácia hlások, analýza hlások, funkcia znakov, základná slovná zásoba, orientácia v rovine a v priestore.

2.2. Jazykové znaky: hláska, písmeno, slabika, slovo, slovné spojenie, veta, text.

2.3. Orientácia v texte, čítanie po častiach, opakované čítanie, hľadanie údajov v prečítanom texte.

2.4. Porozumenie písanému textu

- Vyzdvihnutie dôležitých myšlienok, osnova, porozprávanie obsahu, vizuálne znázornenie obsahu.

3. Písanie, zostavenie textov

3.1. Znaky písania.

- Písané písmená malé a veľké, spájanie písmen, slovo, slovné spojenie, veta, text.

3.2. Tvorenie písomných textov.

- Spájanie viet, ukážkové texty, hľadisko, voľba témy, zbieranie materiálu, metódy zbierania materiálu (pozorovanie, pamäť, čítanie, predstavivosť).
- Sformulovanie nadpisu, usporiadanie materiálu, zoštylizovanie, štýl.
- Rozprávanie, opis, charakteristika, list, informačné žánre každodenného života (oznámenie, pozvánka, sms, e-mail).
- Úhľadné písmo.

4. Rozvíjanie schopnosti učenia

4.1. Čítanie slovenských detských časopisov, audio knihy, spoznanie domácich národnostných médií (tlačených a elektronických).

4.2. Metódy učenia: používanie vlastného slovníka, obrázkového slovníka. Osvojenie si techniky učenia: slovné karty, hravé metódy, hľadanie údajov atď.)

4.3. Doslovné memorovanie diel krásnej literatúry, úryvkov.

- Celé diala: 8-10 riekaniek, 8-10 porekadiel, 8-10 hádaniek, 4-6 vyčítaniek, Gregor Papuček: Jedľa, Gregor Papuček: Pavúk, Alexander Kormoš: Fialôčka, fiala.
- Úryvky podľa výberu od autorov: Krista Bendová, Jaroslava Blažková, Ján Bodenek, Jana Bodnárová, Pavol Braxatoris Elena Čepčeková, Pavol Dobšinský, Ľubomír Feldek, Milan Ferko, Vladimír Ferko, Eleonóra Gašparová, Marianna Grznárová, Mária Ďuričková, Anton Habovštiak, Maša Hal'amová, Daniel Hevier, Jozef Cíger Hronský, František Hrubín, Mária Jančová, Tomáš Janovic, Klára Jarunková, Anton Marec, Štefan Moravčík, Rudo Moric, Ľudo Ondrejov, Pavol Országh-Hviezdoslav, Jozef Pavlovič, Ľudmila Podjavorinská, Mária Rázusová-Martáková, Kliment Ondrejka, Vladimír Reisel, Milan Rúfus, Vincent Šikula, Ondrej Sliacky, Rudolf Sloboda, Pavol Štefánik, Milan Urban, Hana Zelinová, Zuzana Zemaniková

4.4. Spracovanie textov, rozmyšľanie – operácie s nimi (sformulovanie otázok, usporiadanie, porovnávanie).

5. Kultúra materinského jazyka (národnostného jazyka). Poznatky o materinskom jazyku (národnostnom jazyku)

5.1. Základné komunikačné situácie, rešpektovanie jazykových noriem.

5.2. Význam slov, slovná zásoba; viacvýznamové slová, homonymá, viacslovné pomenovania, porekadlá, príslovia.

5.3. Hláska, písmeno, slabika, slovo, časti slova.

5.4. Slovné druhy: sloveso, podstatné meno, prídavné meno, číslovka, zámeno.

5.5. Vety podľa modálnosti.

5.6. Základné pravopisné normy a normy jazykovej správnosti, interpunkčné znamienka.

6. Poznatky o literatúre, výklad literárnych diel

6.1. Autori a diela.

- ľudová slovesnosť, riekanky, ľudové piesne, vyčítanky, ľudové hry, hádanky, slovenské a inonárodné rozprávky, druhy rozprávok, povesti, legendy.
- Detské básne, rozprávky, rozprávania, rozprávkové romány s jednoduchou kompozíciou, detské romány slovenských autorov.

Autori: Krista Bendová, Jaroslava Blažková, Ján Bodenek, Jana Bodnárová, Pavol Braxatoris Elena Čepčeková, Pavol Dobšinský, Ľubomír Feldek, Milan Ferko, Vladimír Ferko, Eleonóra Gašparová, Marianna Grznárová, Mária Ďuričková, Anton Habovštiak, Maša Haľamová, Daniel Hevier, Jozef Cíger Hronský, František Hrubín, Mária Jančová, Tomáš Janovic, Klára Jarunková, Anton Marec, Štefan Moravčík, Rudo Moric, Ľudo Ondrejov, Pavol Országh-Hviezdoslav, Jozef Pavlovič, Ľudmila Podjavorinská, Mária Rázusová-Martáková, Kliment Ondrejka, Vladimír Reisel, Milan Rúfus, Vincent Šíkula, Ondrej Sliacky, Rudolf Sloboda, Pavol Štefánik, Milan Urban, Hana Zelinová, Zuzana Zemaniková.

- Detské básne, rozprávky, rozprávania slovenských autorov v Maďarsku.
- Detské básne, rozprávky, rozprávania, rozprávkové romány s jednoduchou kompozíciou, detské romány európskych klasikov.

6.2. Vlastnosti epických diel: kompozícia, čas, priestor, prvky deja, začiatok a koniec deja, postavy (hlavná postava, vedľajšia postava/vedľajšie postavy).

6.3. Lyrické diela: básnický jazyk (rytmus, rým, strofa, refrén).

6.4. Populárno-vedecké témy (rodina, každodenný život, škola, životné situácie, správanie, ľudské vzťahy, dejiny našej vlasti, krajiny Maďarska, krajiny Slovenska, sviatky, zdravie, životospráva, ochrana prírody a životného prostredia, médiá, kultúrny život Slovákov v Maďarsku).

6.5. Texty bábkových hier a dramatických hier

7. Rozvíjanie schopnosti vyjadrenia vlastného názoru, rozvíjanie zmyslu pre morálne, estetické a historické cítenie

7.1. Morálne rozhodnutie, emócie.

7.2. Účasť na rozhovore, jej kultúra.

7.3. Zodpovednosť v každodenných činnostiach (rodina, škola).

5.-8. ročník

1. Komunikačné schopnosti, porozumenie hovoreným textom, interpretácia a zostavenie textov

1.1. Počutie reči, porozumenie počutému textu, výklad informácií počutého textu.

- Porozumenie počutému textu, výklad a tvorenie textu.
- Porozumenie obsahu, oznámeniu, informáciám počutých textov, reagovanie na ne.
- Ústne zhrnutie obsahu, hlavných myšlienok prečítaných textov.

1.2. Zrozumiteľná, dobre artikulovaná, súvislá reč.

- Porozprávanie zážitkov, dojmov pomocou známych vetných konštrukcií.
- Dialógy tvorené k danej situácii.
- Riešenie problémov, objasnenie sporných otázok, vlastné stanovisko.
- Požiadanie informácií, vyjadrenie želania, poskytnutie informácie.
- Opis predmetov, vecí, osôb, zvierat.
- Vlastný názor na základe porekadiel, básní.
- Rozhovor, diskusia pomocou jednoduchých a súvislých zvrátov.
- Zhrnutie ústnych prejavov, vyjadrenie vlastného stanoviska.
- Hlasné čítanie, reprodukcia lyrických, epických a dramatických textov, situačné hry.

2. Čítanie písaného textu a porozumenie mu

2.1. Porozumenie textu.

- Čítanie s porozumením. Stratégie čítania (hľadanie údajov, prehľad textu, čítanie úryvkov) pri spracovaní tlačenej a elektronickej textov.
- Jednotky porozumeného textu – slovo, výraz, veta v súvetí, veta, odsek, celý text.
- Zistenie rozdielov v texte medzi faktami a osobnou mienkou.

- 2.2. Spoznanie rôznych textov, textov krásnej literatúry, populárno-náučných textov, textov z učebníc a mediálnych textov.
- 2.3. Vzťah medzi nákrešom, obrazom, ilustráciou a textom. Opis obrazu s jednoduchými jazykovými prostriedkami.

3. Písanie, zostavenie textov

- 3.1. Technika plynulého písania. Čitateľné, prehľadné, štruktúrované písmo, ktoré je v súlade s výpoveďou.
- 3.2. Tvorenie textu: zoštylizovanie zážitku, vymysleného príbehu, rozprávania, opisu a charakteristiky.
- 3.3. Zhrnutie, analýza, hodnotenie obsahu, deja, obrátov udalostí, nastolených otázok, dôležitých informácií textu v písanej forme.
- 3.4. Zostavenie krátkeho argumentačného textu.
 - Zostavenie písomných a elektronických textov každodenného života (pozdávka, e-mail, SMS, četovanie).
 - Kreatívne písanie, písanie vymyslených príbehov (napr. rozprávku, komik).
- 3.5. Sformulovanie vzťahu medzi textom a ilustráciou.
 - Vyjadrenie vlastného názoru na základe kritického stanoviska textu.
 - Systematizácia údajov textu podľa daných kritérií.
- 3.6. Dosiahnutie komunikačných cieľov; stylistické normy, normy zostavovania textu, normy jazykovej správnosti a pravopisu.

4. Rozvíjanie schopnosti učenia

- 4.1. Správne používanie knižnice a internetu.
- 4.2. Metódy učenia.
 - Poznámky, hľadanie údajov, zbieranie materiálu pomocou tlačených a elektronických prameňov; jednojazyčné slovníky, dvojjazyčné slovníky.
 - Poznámky, zostavenie textu (ústneho a písomného) na základe osnovy
 - Učiť sa slová (napr. pomocou slovných kariet).
 - Vyzdvihnutie textu, určenie kľúčových výrazov.
 - Určenie významu slov na základe kontextu, zaradenie slov do skupín slov.
 - Zostavenie osnovy rôznym spôsobom.
 - Poznámky, zostavenie textu (ústneho a písomného) na základe osnovy.
 - Osvojenie si techník prezentácie.
- 4.3. Verná reprodukcia literárnych diel, úryvkov.
 - Celé diela: 1 ľudová balada, 2 ľudové piesne, Juraj Dolnozemský: Naša dedina (úryvok), Alexander Kormoš: Fialôčka, fiala, Alexander Kormoš: Jazyk (úryvok), Janko Kráľ: Krajinská pieseň, Gregor Papuček: Nepoznám krajsiu reč (úryvok).
 - Úryvky: Ján Botto: Smrť Jánošíkova (4 strofy), Žltá ľalia (4 strofy), Samo Chalupka: Turčín Poničan (4 strofy), Janko Kráľ: Kvet (2 strofy), Janko Kráľ: Orol vták (2 strofy), Mária Rázusová-Martáková: Biela zima (2 strofy), Andrej Sládkovič: Detvan (3 strofy), Milan Rúfus: O troch grošoch (4 strofy), Pavol Orzág Hviezdoslav: Či som ja? (2 strofy), Ivan Krasko: Šeľest hory (2 strofy) 6 úryvkov (5 riadkových) z prozaických diel.
- 4.4. Spracovanie textov, rozmýšľanie – operácie s nimi (sformulovanie otázok, usporiadanie, porovnávanie).

5. Kultúra materinského (národnostného) jazyka. Poznatky o materinskom (národnostnom) jazyku

- 5.1. Normy komunikačných situácií. Ústne a písomné formy nadviazania a udržiavania kontaktu.
- 5.2. Cieľ a činitele komunikácie, ústne komunikačné situácie (pýtať sa na niečo, vyjadrenie želania, komunikácia v spoločnosti, prednáška, diskusia).
- 5.3. Jazyková pestrosť, jazyková tolerancia.
 - Podoby jazyka.
 - Používanie menšinových jazykov.
 - Jazyková tolerancia.
- 5.4. Jednoduchšie systémové súvislosti medzi jednotkami jazyka.

- Systém slovenských hlások, samohlásky, dvojhlásky, spoluhlásky; pravidlá. Suprasegmentálne javy v komunikácii: dôraz, intonácia, melódia, prestávka, tempo.
- Časti slova.
- Slovné druhy (podstatné mená, prídavné mená, číslovky, zámená, príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia).
- Vzťah medzi zvukovou a významovou stránkou slova, viacslovné pomenovania. Otvorenosť slovnej zásoby. Nové a staré slová, výrazy.
- Veta, syntagma, modalita.
- Základy pravidiel slovenského pravopisu.

6. Poznatky o literatúre, výklad literárnych diel

6.1. Literárne druhy a literárne žánre.

- Epika, lyrika, dráma.
- Balada, rozprávanie, novela, lyricko-epická skladba, rozprávka, povesť, román, pieseň, básnický list, komédia, tragédia.

6.2. Kompozícia, účinok

- Rozprávač, rozprávanie príbehu, dej, epizóda, priestor deja, postava, opis, dialóg, charakteristika.
- Lyrický subjekt, motív.
- Monológ, dialóg, scéna, konflikt, napätie, vyvrcholenie, obrat udalostí.

6.3. Umelecký štýl. Funkcia a účinok štýlotvorných činiteľov.

- Opakovanie, stupňovanie, paralela, protiklad.
- Doslovný a metaforický význam; prirovanie, zosobňovanie, metafora, alegória, symbol.

6.4. Epické a dramatické diela

- Kompozícia, prvky deja, obrat udalostí, postavy, hlavná postava/hlavné postavy, vedľajšia postava/vedľajšie postavy, začiatok a koniec deja.

6.5. Dramatická hra: text a pohyb, rola, vzťah medzi postavami.

6.6. Možnosti analýzy, výkladu lyrických diel.

6.7. Téma, motív (príroda, ročné obdobia a časové fázy dňa, rodná zem, rodina, rodičia, deti a dospelí, skúšky života, dobrodružstvo, hrdinstvo, ars poetica.

Populárno-vedecké témy: Životný spôsob (predstavenie sa, rodina, denný režim, zdravie, zdravá životospráva, voľný čas, šport) Spoločenský život (stravovanie, jedlá, jednoduché recepty, rodinné sviatky, narodeniny, meniny) Škola, vyučovanie (rozvrh hodín, predmety, trieda) Kultúrny život a médiá (televízia, počítač, tlač, divadlo, kino) Životné prostredie, hospodárstvo (domov, obce, dediny, mestá, budovy, nakupovanie, služby, príroda, ročné obdobia, počasie, ochrana životného prostredia) Doprava, cestovanie (dopravné prostriedky, organizovanie výletu v Maďarsku a na Slovensku).

6.8. Prozódia.

- Rytmus: časomerný, sylabický, sylabotonický prozodický systém; rým.

6.9. Autori a diela.

- Epika: slovenské rozprávky, ľudové balady, umelé rozprávky, rozprávky iných národov, povestí, dve balady od Jána Bottu, dve diela Janka Jesenského, Ján Kalinčiak: Reštavrácia (úryvok), jedna balada od Janka Kráľa, Martin Kukučín: Rysavá jalovica (úryvok), Pred skúškou (úryvok), Andrej Sládkovič: Detvan (úryvky), Jozef Gregor-Tajovský: Do konca (úryvky) a dve-tri ďalšie diela.
- Dva-tri úryvky zo slovenských mládežníckych románov 20. stor. (napr. Krista Bendová, Margita Figuli, Mária Ďuričková, Mária Jančová, Klára Jarunková, Rudolf Jašík, Fraňo Kráľ, Helena Križanová-Brindzová, Rudo Moric, Eudo Ondrejov, Dominik Štubňa-Zámostský).
- Úryvky (1-2) z mládežníckych románov/noviel svetovej literatúry.
- Lyrika: Ján Botto: Smrť Jánošíkova (úryvky), Milan Ferko - jedno dielo, Samo Chalupka: Mor ho! (úryvky) a ešte jedno dielo, Janko Jesenský - dve diela, Janko Kráľ: Krajinská pieseň a tri ďalšie diela, Pavol Országh-Hviezdoslav - tri diela, Ivan Krasko - dve diela, Ján Kostra - dve diela, Ján Smrek - dve diela, Eudo Ondrejov - jedno dielo, Laco Novomeský - dve diela, Andraj Plávka - jedno dielo, Ludmila Podjavorinská - jedno dielo, Mária Rázusová-Martáková - dve diela, Milan Rúfus - dve diela, Ludovít Štúr - dve diela, Miroslav Válek - jedno dielo.
- Jedno-dve diela od slovenských básnikov v Maďarsku (Zoltán Bárkányi-Valkán, Juraj Dolnozemský, Imrich Fuhl, Alexander Kormoš, Gregor Papuček, Veronka Halušková).
- Úryvky prozaických diel slovenských autorov v Maďarsku (Michal Hrivnák, Pavol Kondač, Zoltán Bárkányi-Valkán)
- Dráma: Peter Karvaš: Polnočná omša (úryvky).

7. Rozvíjanie schopnosti vyjadrenia vlastného názoru, rozvíjanie zmyslu pre morálne, estetické a historické cítenie

- 7.1. Zážitkovosť literatúry, výber literárneho diela/odôvodnenie.
- 7.2. Morálne rozhodnutie, emócie (láska, súcit, ochota pomôcť, strach, dôvera, vďačnosť)
- 7.3. Súvislosti s dejinami kultúry.
- 7.4. Získanie skúsenosti v štýle, dramatická improvizácia.
- 7.5. Populárna literatúra, sfilmované literárne diela.

9.-12. ročník

1. Komunikačné schopnosti, porozumenie hovoreným textom, interpretácia a zostavenie textov

- 1.1. Porozumenie rečovým prejavom, počúvanie s porozumením.
 - Zámer hovoriaceho (informovanie, udržanie kontaktu, rozhovor, presvedčiť iných).
 - Sledovanie, zhrnutie hlavných myšlienok počutého textu.
- 1.2. Sledovanie súvislého počutého textu (prednáška, prezentácia), pochopenie kľúčových výrazov.
 - Logické usporiadanie argumentov v texte.
 - Opis obrazov, diagramov.
- 1.3. Argumentácia, diskusia, stanovisko.
 - Sledovanie argumentácie, zapojiť sa do nej, hlásiť sa o slovo, ukončenie rozhovoru.
 - Prezentácia logických súvislostí, vyvodenie záveru, samostatné rozhodnutie.
 - Vžiť sa do rôznych rolí, návrh na riešenie problémov.
 - Vyjadrenie názoru s jazykovými prostriedkami vlastného výberu.

2. Čítanie písaného textu, porozumenie mu

- 2.1. Porozumenie textu.
 - Správne pochopenie obsahu textu, dôležitých myšlienok.
 - Nájsť dôležité informácie, údaje v texte po rýchlom alebo dôkladnom čítaní.
 - Používanie informácií, údajov pri zhrnutí obsahu.
- 2.2. Stratégie porozumenia tlačených a elektronických textov, súvislých a nesúvislých, iných vizuálnych informácií.
- 2.3. Formy analýzy textu.
 - Zaujatie stanoviska. Porozumenie a hodnotenie problémov, rozhodnutí, konfliktov, ich motívov.
 - Zoštylizovanie vlastného názoru v súlade s textom.
- 2.4. Sprostredkovanie: Zhrnutie dôležitých informácií slovenského textu v maďarskom alebo slovenskom jazyku.
- 2.5. Používanie nákresov, obrazov, ilustrácií na základe výpovede textu.

3. Písanie, zostavenie textov

- 3.1. Plynulé, čitateľné, uhl'adné a dobre štruktúrované písmo, ktoré je v súlade s výpoveďou.
- 3.2. Zostavenie textu.
 - Typy textov (rozprávanie, opis, charakteristika, krátka argumentácia, esej, úvaha, rečnícky prejav, diskusia, životopis, motivačný list, list, žiadosť; štýlotvorné činitele jednotlivých žánrov.
 - Kreatívne písanie, výcvik.
- 3.3. Gramatické, kompozičné, rétorické poznatky, poznatky z oblasti jazykovej správnosti.
- 3.4. Pravopis: aplikácia poznatkov o slovných druhoch, o skladbe a dejinách jazyka.

4. Rozvíjanie schopnosti učenia

- 4.1. Kultivovanosť v používaní knižnice, vedomé a bezpečné používanie internetu.
- 4.2. Metódy učenia.
 - Zbieranie materiálu pomocou tlačenej a elektronickej prameňov; jednojazyčné slovníky, dvojjazyčné slovníky, selekcia, usporiadanie.
 - Zostavenie osnov rôznym spôsobom.
 - Citáty, metódy uvedenia prameňov.
 - Technika samostatného písania poznámok.
 - Zostavenie textu (ústneho a písomného) na základe poznámok, osnovy.
- 4.3. Verná reprodukcia literárnych diel, úryvkov.
 - Úryvky: známe strofy, verše lyrických diel (približne 20 riadkov), 15 riadkov z epických diel, 3 úryvky z dramatických diel.
- 4.4. Problémový prístup, spracovanie textu, systematizácia, vyvodenie záveru.

5. Kultúra materinského jazyka (národnostného jazyka). Poznatky o materinskom jazyku (o národnostnom jazyku)

- 5.1. Komunikačná situácia, komunikačný partner, téma, situácia, komunikačný zámer.
 - Komunikácia medzi partnermi.
 - Vizuálna (nonverbálna) komunikácia.
- 5.2. Normy písanej a hovorenej podoby jazyka.
 - Pravidlá slovenského pravopisu.
 - Podoby jazyka (napr. nárečia).
 - Používanie menšinových jazykov.
- 5.3. Systémové súvislosti medzi jednotkami jazyka (hláskoslovie, morfológia, slovné druhy, syntax, význam slova). Slovná zásoba, frazeológia. Vlastnosti slovenského jazyka a cudzích jazykov.
- 5.4. Premeny jazyka: dejiny slovenského jazyka, príbuzné jazyky, dôležité obdobia dejín, dôležité jazykové pamiatky.
- 5.5. Základy rétoriky: rečnícke prejavy.
- 5.6. Štýl a význam.
 - Štýlotvorné činitele hovorového a umeleckého štýlu.

6. Poznatky o literatúre, výklad literárnych diel

- 6.1. Ustálené a meniace sa charakteristiky literárnych žánrov.
 - Anekdota, balada, rozprávanie, lyricko-epická skladba, epos, legenda, list, mýtus, denník, novela, paródia, román, pieseň, elégia, ekloga, epigram, óda, hymna, žalm.
- 6.2. Kompozícia.
 - Porozprávanie udalostí, dej, priestor deja, postava, opis, dialóg, charakteristika, charakter, hrdina.
 - Lyrický subjekt, druhy básní.
 - Konflikt, monológ, dialóg, prólóg, epilóg, spomaľovanie deja, scéna.
- 6.3. Výrazové prostriedky umeleckého štýlu, ich funkcie.
 - Figúry.
 - Obrazy.
- 6.4. Štýl a estetické princípy.
 - Pekný, škaredý, vznešený, humoristický, idylický, grotesknosť, absurdnosť, ironickosť, tragickosť, komickosť, katarzia.
- 6.5. Prozódia.
 - Rytmus: časomerný, sylabický, sylabotonický prozodický systém; voľný verš.
- 6.6. Obdobia dejín slovenskej kultúry a slovenskej literatúry, umelecké slohy, literárne smery (slovanská kultúra a slovesnosť, stredovek, renesancia, barok, osvietenstvo, klasicizmus, romantizmus, realizmus, moderna)
 - Špeciálne obdobia a úsilia slovenskej literatúry: Bernolákova škola, Štúrova škola v období romantizmu, katolícka moderna, lyrizovaná próza, slovenská literatúra v Maďarsku.
- 6.7. Témy a motívy: napr. spoločenské trendy, módné trendy, návykové choroby, extrémne športy, tradícia ako podpora identity, škola a vyučovanie, Slovensko, ochrana životného prostredia, väčšinový národ - menšiny, podoby jazyka, zodpovednosť, postupné jednotenie európskeho priestoru, kontinuálne vzdelávanie, vysoké školstvo, štúdium v zahraničí, vplyv médií na spoločnosť, ochrana a zastupovanie záujmov menšín.
- 6.8. Autori a diela.

- Epika: Moravsko-panónske legendy (úryvky), Ján Hollý: Svatopluk (úryvky), Andrej Sládkovič: Detvan (úryvky); Janko Kráľ – tri balady (Návrat, Kvet, Zakliata panna a divný Janko); Ján Botto: dve balady (Žltá ľalija, Margita a Besná); Samo Chalupka: Mor ho! Pavol Országh Hviezdoslav: Hájnikova žena (úryvky); Martin Kukučín: úryvky z románu Dom v stráni, Rysavá jalovica, Keď báčik z Chochoľova umrie; Jozef Gregor-Tajovský: Mamka Pôstková, Maco Mlieč, Na chlieb, Horký chlieb, Do konca; Božena Slančíková Timrava: Hrdinovia (úryvky), Skon Paľa Ročku (úryvky), Ťapákovci; Janko Jesenský: Demokrati (úryvky), Slniečny kúpeľ, Pani Rafíková, Doktor; Jozef Cíger-Hronský: Jozef Mak; Milo Urban: Živýč bič (úryvky); Margita Figuli: Tri gaštanové kone; František Švantner: Malka.
- Román z obdobia po r. 1945: úryvky z románov Dominika Tatarku, Petra Jaroša, Ladislava Balleka.
- Vecná próza: úryvky z prác Mateja Bela, Jána Kollára, Ludovíta Štúra, Pavla Országha-Hviezdoslava.
- Lyrika: Proglas (úryvky), Jozef Ignác Bajza – 3 epigramy; Ján Kollár: Slávy dcéra (úryvky-Předzpěv); Janko Kráľ: Moja pieseň, Orol, Orol vták, Krajinská pieseň, Jarná pieseň; Andrej Sládkovič: Marína (úryvky); Ján Botto: Smrť Jánošíkova (úryvky); Pavol Országh Hviezdoslav: Krvavé sonety (úryvky), Priadka, K ľudu, Ó práci všetka česť, Mňa kedys' zvädzal svet; Ivan Krasko: Zmráka sa, Vesper Dominicae, Topole, Otcova rola, Kritikovi, Baníci, Otrok; Ján Smrek: Neslýchané, Triumf, Emil Boleslav Lukáč: Taedium urbis, Goethehof.
- Literatúra Slovákov v Maďarsku: Pavel Samuel, Juraj Dolnozemský, Gregor Papuček, Alexander Kormos, Imrich Fuhl.
- Slovenská lyrika po r. 1945: Milan Rúfus, Miroslav Válek.
- Dráma: Jozefa Gregor Tajovský- Statky-zmätky (úryvok).
- Jedno dramatické dielo z 20. storočia: Ivan Stodolaé- Jožko Púčík a jeho kariéra (úryvok).

7. Rozvíjanie schopnosti vyjadrenia vlastného názoru, rozvíjanie zmyslu pre morálne, estetické a historické cítenie

- 7.1. Úloha literatúry a kultúrnej tradície vo vytvorení identity národa a vo vytvorení vzťahu k lokalite.
- 7.2. Niektoré základné životné situácie, motívy, metafory, toposy, archetypy, ich ustálený alebo zmenený význam (život a smrť, cesta, putovanie, rodina, muž-žena, láska, dieťa, zákon, zločin a trest, mikrokozmos, makrokozmos, ars poetica).
- 7.3. Rôzne metódy analýzy, výkladu epických, lyrických a dramatických diel, význam, hodnotenie (zážitok, emócie, morálne dilemy, svetoobraz).
- 7.4. Menlivý pojem literatúry.

1.2. Slovenský jazyk a literatúra

(pre školy, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako predmet)

Rozvíjacie úlohy

1. Počúvanie s porozumením

Porozumenie počutému textu. Porozumenie najčastejšie sa vyskytujúcim zvratom a slovám. Porozumenie krátkym, jasným a jednoduchým odkazom, oznámeniu a podstatným informáciám v iných, často používaných textoch. Porozumenie najdôležitejším informáciám v rozhlasových a televíznych reláciách s tematikou, ktorá je spojená s aktualitami, každodenným životom, rodinou, so životným prostredím, s národnosťou, so záľubami a s učením.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
--------------	--------------	--------------	---------------

Porozumenie podstatným informáciám v krátkych textoch. Pozorovanie a aplikácia nonverbálnej komunikácie.	Spoznávanie rôznych foriem komunikácie, ich aplikácia.	Porozumenie ústnym prejavom v slovenskom jazyku, reagovanie na ne.	Porozumenie ústnemu prejavu po jednom počutí v rôznych komunikačných situáciách.
Porozumenie ústnym prejavom, jednoduchým pokynom, želaniam, otázkam, výrazom a rozkazom, reagovanie na ne.	Porozumenie ústnym prejavom, jednoduchým pokynom, želaniam, otázkam, výrazom a rozkazom, reagovanie na ne.	Porozumenie hlavným informáciám v textoch na počúvanie, reagovanie na ne, Porozumenie odkazom v ústnych prejavoch.	Porozumenie hlavným informáciám v každodenných situáciách, poznanie a aplikácia slovnéj zásoby informácií.
Porozumenie významu jednoduchých otázok a pohotovú verbálna reakcia na ne v rámci tém: rodina, bydlisko, režim dňa, škola, oblekanie, nákupy.	Spoznávanie významu osvojených slov, výrazov v slovných spojeniach a vetách. Porozumenie audiotextu, kontrolovanie jeho obsahu.	Porozumenie významu neznámeho textu na základe kľúčových výrazov a predchádzajúcich dôležitých informácií.	Porozumenie videným, a počutým situáciám, ich reprodukovanie pomocou vhodnej slovnéj zásoby.
Spoznávanie piesní, hier, rozprávok Slovákov v Maďarsku, porozumenie im.	Spoznávanie piesní, hier, rozprávok Slovákov v Maďarsku v rozhlasových a televíznych reláciách, porozumenie im.	Spoznávanie informácií v rozhlasových a televíznych reláciách v rámci osvojených tém, porozumenie im.	Spoznávanie informácií v rozhlasových a televíznych reláciách v rámci osvojených tém, porozumenie im.
Spoznávanie pozoruhodností Slovenska a našej vlasti. Porozumenie textovému milie u a obsahu čítaného textu v rámci jednotlivých tém.	Porozumenie textom v rámci osvojených tém. Pohotovú reakcia (po maďarsky a po slovensky) na otázky súvisiace s kratšími textami.	Na základe kľúčových slov, predbežných podstatných informácií globálne pochopiť jazykové prejavy v rámci tém: rodina, škola, voľba povolania, voľný čas, kultúra, šport, cestovanie, spravodajstvo, kuchyňa, starostlivosť o zdravie, poznatky o krajine, život slovenskej národnosti.	Porozumenie obsahu populárno-náučných a hraných filmov, textom slovenskej literatúry a nárečovým textom.

2. Komunikácia

Účasť na jednoduchej každodennej komunikácii. Odpovedať na jednoduché otázky v rámci spomínaných tém. Sformulovanie vlastného zážitku, názoru, citu, vlastnej myšlienky s jednoduchými alebo zloženými vetami, podľa komunikačnej situácie. Držať sa noriem jazykovej správnosti.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Správna výslovnosť, správne tvorenie hlások, správna artikulácia, správne tvorenie hlások odlišných od maďarských (napr. h-ch).	Zapojenie sa do jednoduchých dialógov. Správna intonácia viet.	Porozumenie počutým textom – zvukovej nahrávke, filmu, krátke zhrnutie obsahu. Smelá účasť na každodennej komunikácii.	Použitie jazykovo náročnej slovnéj zásoby v každodennej komunikácii.

Snažiť sa o správny, výstižný ústny prejav.	Snažiť sa o správnu výslovnosť, o zrozumiteľný, výstižný ústny prejav.	Snažiť sa o správny, zrozumiteľný a výstižný ústny prejav. Jednoduché a správne sformulovanie názoru, emócií a myšlienok.	Snažiť sa o správny a výstižný ústny prejav, o správnu, presvedčivú a zrozumiteľnú komunikáciu.
Tvorenie viet, otázok v jednoduchých komunikačných situáciách (napr. pozdraviť sa, rozlúčiť sa, predstaviť sa, podať informáciu, pýtať informáciu).	Aktívna účasť na komunikácii pomocou otázok, porozprávanie udalostí, zážitkov jednoduchými vetami.	Samostatné rozprávanie, vyjadrenie svojho názoru, charakteristika ľudí, opis priestoru alebo vecí pomocou osvojenej slovnej zásoby. Vyjadrenie vlastných citov, myšlienok jednoducho a jasne.	Sformulovanie myšlienky, názoru, zážitku samostatne a stručne. Vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu v každodenných situáciách.
Správne nadviazať kontakt s priateľmi, dospelými, s malou pomocou.	Zrozumiteľne a správnu výslovnosťou vedieť požiadať o pomoc, správne nadviazať kontakt s priateľmi, dospelými.	Požiadať o pomoc, poskytnúť pomoc, správne nadviazať kontakt s priateľmi, dospelými.	Požiadať o pomoc, poskytnúť pomoc, správne nadviazať kontakt s priateľmi, dospelými.
Interpretácia, dramatizácia krátkych príbehov a rozprávok pomocou obrazov a ilustrácií, so správnu výslovnosťou.	Zhrnutie podstaty a obsahu čítaného textu v 2-3 vetách. Tvorenie jednoduchých otázok a odpovedať so správnym slovosledom v rozličných situáciách. Správna výslovnosť špecifických slovenských hlások, správna artikulácia hlások odlišných od maďarských.	Tvorenie otázok súvisiacich s vlastnými zážitkami. Správne používanie typických slovenských zvrátov a zdvorilostných fráz.	Účasť na komunikácii. Porozprávanie zážitkov (videných alebo počutých), používanie primeranej slovnej zásoby. V každodenných, bežných situáciách vedieť presadiť svoj komunikačný zámer.
Interpretácia básní, piesní, kratších textov, rozprávok, riekaniek, jazykových hier, ich predstavenie pred spolužiakmi.	Výstižná interpretácia piesní, básní a iných textov.	Snaha o umelecký prednes literárnych textov so správnu výslovnosťou.	Výstižná interpretácia štandardných a literárnych textov, snažiť sa o umelecký prednes.

3. Čítanie s porozumením

Porozumenie čítanému textu. Porozumenie výrazom a dôležitejším zvratom týkajúcich sa každodenného života, rodiny a národnosti žiaka. Reprodukovanie krátkeho obsahu prečítaných textov, hľadanie informácií v texte, vyzdvihnutie podstatných informácií v texte. Porozumenie sprostredkovaným emóciám, názorom. Rozvíjanie aktívnej a pasívnej slovnej zásoby.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
--------------	--------------	--------------	---------------

Čítanie s porozumením. Schopnosť správne, plynulo a výrazne čítať. Čítanie so správnym rytmom, správnou výslovnosťou a so správnym prízvukom.	Hľadanie slov, slovných spojení a kľúčových výrazov v prečítanom texte. Schopnosť identifikovania rozličných tvarov slov v texte. Snažiť sa o správnu výslovnosť.	Presné a plynulé čítanie známych a neznámych textov s porozumením.	Čítanie a porozumenie dlhších a zložitejších literárnych textov.
Spoznať osvojené slová a výrazy aj v novom kontexte, ich pochopenie vyjadriť činmi a prejavmi (ústnymi a písomnými).	Postupné nadobúdanie a používanie schopnosti tichého čítania s porozumením.	Pri tichom čítaní porozumieť podstatným informáciám.	Pri tichom čítaní porozumieť podstatným informáciám. Rozvíjať schopnosť stotožňovania v počtom texte (spisovateľa, názov diela).
Porozumieť podstatným informáciám v texte. Sformulovanie správnych otázok a správnych odpovedí.	Spracovať texty s rozličnými témami (aj texty týkajúce sa života slovenskej národnosti).	Spracovať texty pomocou slovníka. Porozumieť podstatným informáciám v dlhších textoch.	Komplexné porozumenie zložitejším textom, zhrnutie obsahu, vyzdvihnutie podstatných informácií, vyjadrenie vlastného názoru.
Osvojenie si schopnosti tichého čítania s porozumením.	Postupné nadobúdanie schopnosti plynulého, výrazného čítania. Jeho vhodné použitie pri spracovaní textu.	Správne použitie tichého čítania s porozumením v elektronických textoch. Poznanie slovenských časopisov.	Správne použitie tichého čítania s porozumením v populárno-náučných, literárnych textoch, v textoch učebníc a médií.
Čítanie kratších literárnych textov (rozprávok, detských básní, príbehov), niektoré z nich sa naučiť.	Schopnosť spracovania textov na rozličné témy (aj texty týkajúce sa života slovenskej národnosti). Postupne si osvojiť správne, výrazné a plynulé čítanie.	Prekladanie textov rozličného druhu (list, správa, predpoveď počasia, inzeráty) z maďarčiny do slovenčiny a zo slovenčiny do maďarčiny.	Schopnosť samostatného čítania krátkych literárnych textov.
Používanie knižnice a elektronických prameňov.	Spoznávanie možností elektronických prameňov.	Rozvíjanie slovnej zásoby pomocou elektronických prameňov	Rozvíjanie slovnej zásoby pomocou spoznávania a samostatného používania – podľa možností - všetkých prameňov podporujúcich učenie.

4. Písanie

Schopnosť písania. Vyplnenie jednoduchých formulárov, písanie pozdravov, oznámení, súkromného a úradného listu. Správne zostavenie jednoduchých, krátkych a súvislých textov na tému každodenný život. Zostavenie textov pomocou rôznych slohových postupov: zážitky, udalosti, charakteristika, dialóg. Vyjadrenie vlastného názoru na problémy súčasnosti. Držať sa noriem jazykovej správnosti.

1.-4. ročník	5.-6. ročník	7.-8. ročník	9.-12. ročník
Správne odpísanie známych slov, výrazov základnej slovnnej zásoby.	Správne zostavenie jednoduchých, krátkych a súvislých textov na tému každodenný život.	Sformulovanie vlastných myšlienok v jednoduchých vetách.	Ďalšie rozvíjanie metód štylizovania, úhľadné písmo (úradný list, e-mail, životopis, vonkajšia a vnútorná charakteristika, žiadosť).
Čitateľné a úhľadné písmo, vhodné tempo písania.	Čitateľné a úhľadné písmo, vhodné tempo písania, úhľadný zošit.	Čitateľné a úhľadné písmo, vhodné tempo písania, úhľadný zošit.	Čitateľné a úhľadné písmo, vhodné tempo písania, úhľadný zošit.
Odpísať, pri diktovaní napísať krátke, súvisiace texty, rukou písané a tlačené, s menším počtom chýb.	Bezchybne odpísať a podľa diktovania napísať slová, krátke vety s menším počtom chýb.	V písomných prejavoch bezchybne aplikovať pravidlá slovenského pravopisu a jazykovej správnosti.	Písomne sformulovať názor o obsahu, výpovedi a hodnotách národnostnej literatúry. Vytvorenie si individuálnej techniky písania poznámok. Bezchybné písanie základných slov slovnnej zásoby.
Tvorenie jednoduchých písomných prejavov (z písmen slová, zo slov vety, z jednoduchých viet texty).	Správne aplikovať pravidlá slovenského pravopisu (označiť mäkkosť slabík, správne rozdeľovať slová, správne písať i-y v osvojených slovách, aplikovať rytmický zákon v písomných prejavoch, správne písanie vlastných mien, správne písanie hlások).	Pomocou slovníka prekladať jednoduché vety do slovenčiny, popritom rešpektovať rozdiely v stavbe viet a jazykových zvrátov.	Rozvíjať grafické, štylistické a pravopisné poznatky. Aplikácia gramatických pravidiel v písomných prejavoch. Prekladať texty zo slovenčiny do maďarčiny a naopak (s malým počtom chýb), pomocou slovníka.
Správne písanie jednoduchých viet.	Snažiť sa o sformulovanie gramaticky správnych viet.	Tvorenie jednoduchých, súvislých a gramaticky správnych textov.	Samostatné tvorenie jednoduchých, súvislých a gramaticky správnych textov.
Tvorenie jednoduchých textov (pohľadnica, pozdrav, e-mail) podľa predlohy.	Vedieť zostaviť krátke texty (vyplniť dotazník, napísať list, rozhovor, opis obrazu).	Vyplnenie dotazníkov s rôznymi údajmi. Písanie jednoduchých textov (napr. list, pohľadnica, telegram).	Vedieť zoštylizovať krátky súkromný list a telegram. Písanie e-mailu. Sformulovanie vlastného názoru v písomnej forme, bezchybne.
Štrukturovanie textu, úhľadný zošit. Čitateľné písmo.	Štrukturovanie textu, úhľadné, čitateľné písmo. Úhľadný zošit.	Štrukturovanie textu, úhľadné písmo. Úhľadný zošit.	Bezchybné, čitateľné, úhľadné písmo. Vhodné vedenie zošita.

Obsahové elementy verejného vzdelávania

1.-4. ročník

1. Počúvanie s porozumením

- 1.1. Porozumieť počutému textu, pokynu, otázke, slovu, zvratu.
- 1.2. Pozorovanie a využívanie nonverbálnej komunikácie.

2. Komunikácia

- 2.1. Žiak je schopný rozprávať v národnostnom jazyku, pýtať si pomoc.
- 2.2. Je schopný nadviazať kontakty v jazykovej podobe s priateľmi a dospelými v skutočných situáciách.
- 2.3. Vie si pýtať pomoc, keď má problémy s porozumením.
- 2.4. Sebadôvera a smelosť žiaka pri používaní jazyka sa zvyšuje postupne.
- 2.5. Tvorenie hlások, výslovnosť, artikulácia žiaka ja správna a presná.
- 2.6. Doslovná interpretácia básní, piesní, vyčítaniek, riekaniek, hier.

Doslovná interpretácia 25 detských a ľudových piesní, 5 detských hier.

Básne autorov slovenskej detskej literatúry: Mária Rázusová-Martáková, Elena Čepčeková, Ľudmila Podjavorinská, Milan Rúfus, Daniel Hevier, Krista Bendová, Mária Ďuričková, (po jednej básni).

Básne na rôzne témy od autorov slovenskej literatúry v Maďarsku: G. Papuček, A. Kormoš.

3. Čítanie s porozumením

- 3.1. Výrazné čítanie slov, textov, porozumenie podstatným informáciám.
- 3.2. Porozumenie oznámiť činmi alebo slovami.
- 3.3. Osvojenie si tichého, hlasného čítania a čítania s porozumením pozostávajúceho zo známych slov.
- 3.4. Schopnosť vyzdvihnúť jednoduchých informácií v kontexte.
- 3.5. Rozvíjanie pasívnej slovnej zásoby pri čítaní s porozumením.
- 3.6. Zaujímať sa o kultúru vlastnej národnosti.

4. Písanie

- 4.1. Poznanie znakov písania.
- 4.2. Tvorenie jednoduchých písomných prejavov, odpísanie textov a písanie podľa diktovania správne.
- 4.3. Písanie krátkeho, súvislého textu: e-mail, pohľadnica, pozvánka.
- 4.4. Čitateľné a úhľadné písmo, vhodné tempo písania.

5.-8. ročník

1. Počúvanie s porozumením

- 1.1. Porozumenie podstatným informáciám počutého textu, ústneho prejavu.
- 1.2. Poznanie častejších zratov a slov v každodenných situáciách, v novom kontexte.

2. Komunikácia

- 2.1. Žiak je schopný rozprávať v národnostnom jazyku, zapojiť sa do jednoduchých rozhovorov.
- 2.2. Je schopný na výmenu informácií s priateľmi a dospelými v skutočných situáciách.
- 2.3. Je schopný vyjadriť svoj názor, svoje city, myšlienky zreteľne.
- 2.5. Tvorenie hlások, výslovnosť, artikulácia žiaka ja správna a presná.
- 2.6. Doslovná interpretácia textov.

Doslovná interpretácia 35 detských a ľudových piesní, 5 detských hier.

Diela predstaviteľov slovenskej detskej literatúry: Mária Rázusová-Martáková, Daniel Hevier, Ľudo Ondrejov, Dušan Dušek, Elena Čepčeková, Ľudmila Podjavorinská, Milan Rúfus, Krista Bendová, Mária Ďuričková, Mária Topol'ská.

Básne autorov slovenskej literatúry v Maďarsku na rôzne témy: G. Papuček, A. Kormoš

3. Čítanie s porozumením

- 3.1. Presné a výrazné čítanie. Čítanie s porozumením, porozumenie podstatným informáciám textu.
- 3.2. Vyzdvihnutie dôležitých informácií v texte.
- 3.3. Tiché alebo hlasné čítanie, čítanie s porozumením a správne.
- 3.4. Vyzdvihnutie informácií v texte.

4. Písanie

- 4.1. Dokonalé poznanie znakov písania.
- 4.2. Pravidlá slovenského pravopisu a jazykovej správnosti.
- 4.3. Písanie krátkych, súvislých textov: e-mail, sms, pohľadnica, pozvánka.
- 4.4. Čitateľné a úhľadné písmo odzrkadľujúce výpoveď, vhodné tempo písania.
- 4.5. Technika plynulého písania.

9.-12. ročník

1. 1. Počúvanie s porozumením

- 1.1. Porozumenie počutým textom, ústnym prejavom, počutým informáciám.
- 1.2. Poznanie častejších zvrátov, slov v každodenných situáciách, v novom kontexte.

2. Komunikácia

- 2.1. Zrozumiteľná, dobre artikulovaná, súvislá reč.
- 2.2. Viest' prirodzený rozhovor s priateľmi a dospelými.
- 2.3. Zrozumiteľné vyjadrenie svojho názoru, citu a myšlienky v komunikácii, ich odôvodnenie.
- 2.4. Tvorenie hlások, výslovnosť, artikulácia študenta ja správna a presná.
- 2.5.. Doslovná interpretácia textov s porozumením.
- 2.6. Slovná zásoba je dobrá.

Interpretácia 30 detských a ľudových piesní.

Diela predstaviteľov slovenskej literatúry: legendy o činnosti Cyrila a Metoda, Ján Chalupka: Kocúrkovo, úryvky z diel Ľudovíta Štúra, ďalšie diela od Sama Chalupku, Andreja Sládkoviča, Janka Kráľa, Jána Bottu, Pavla Országha Hviezdoslava podľa výberu, Martin Kukučín: Rysavá jalovica alebo Neprebudený, Jozef Gregor-Tajovský: Horký chlieb, Mamka Pôstková.

Úryvky z diel J.C. Hronského, Dobroslava Chrobáka, Františka Švantnera, Rudolfa Jašíka, Vladimíra Mináča, Vincenta Šikulu, Rudolfa Slobodu, Petra Jaroša.

Úryvky zo slovenskej literatúry v Maďarsku: J. Dolnozemský, A. Kormoš, G. Papuček, I. Fuhl, M. Hrivnák, P. Kondač.

3. Čítanie s porozumením

- 3.1. Globálne pochopenie dlhších, zložitejších textov.
- 3.2. Poznanie metód spracovania textu.
- 3.3. Krátke reprodukovanie obsahu textu.
- 3.4. Poznanie stratégií hlasného a tichého čítania.
- 3.5. Štylistické prostriedky a retorika textov.

4. Písanie

- 4.1. Dokonalé poznanie znakov písania.
- 4.2. Poznatky o jazykovej správnosti, pravidiel pravopisu, gramatické poznatky.
- 4.3. Zoštylizovanie súvislého, zrozumiteľného textu.
- 4.4. Čitateľné a úhľadné písmo odzrkadľujúce výpoveď, vhodné tempo písania.
- 4.5. Technika plynulého písania.

2. Slovenská vzdelanosť

(pre všetky typy výučby)

Rozvíjacie úlohy

Štruktúra rozvíjacích úloh

1. Vzdelávanie, získavanie poznatkov
2. Kritické myslenie
3. Komunikácia
4. Orientácia v priestore a v čase
5. Otázky riadiace reflexiu
6. Obsahové prvky všeobecnej vzdelanosti

1. Vzdelávanie, získavanie poznatkov

1-4. ročník	5-6. ročník	7-8. ročník	9-12. ročník
Získavanie informácií o tradičnom pomenovaní členov rodiny a príbuzných. Slovenské pomenovania rodinných a príbuzenských vzťahov.	Prostredníctvom vlastných zážitkov zbieranie poznatkov o Slováckmi obývaných obciach a o živote v nich.	Dejiny a kultúra Slovákov žijúcich v Maďarsku, súvislosti medzi dejinami a kultúrou.	Spracovanie histórie, národopisu a kultúry Slovákov žijúcich v Maďarsku. Integrácia Slovákov žijúcich v Maďarsku, ich úloha v spoločnej histórii až po dnešok. Predstavenie týchto fenoménov prostredníctvom ľudských osudov.
Poznávanie spôsobu života ľudí, ich správania sa (staré rodinné albumy, rozprávania pamätníkov, rodinné doklady).	Systematizácia materiálov a informácií o histórii, zemepise a kultúre Slovákov žijúcich v Maďarsku.	Získavanie informácií prostredníctvom osobných rozhovorov, filmov a iných zdrojov (masovo-komunikačné prostriedky).	Spoznávanie a používanie najdôležitejších historických, kunshistorických príručiek, atlasov, lexikónov.
Živé tradície, ktoré sa viažu k významným dňom, resp. k cirkevným sviatkom v mieste bydliska. Aktívne, aj dnes živé tradície na základe osobných zážitkov.	Zoznámenie sa s životným štýlom, zvykmi, gastronómiou. Interpretácia rodinných a cirkevných tradícií spájajúcich sa s významnými sviatkami.	Podobné a rozdielne rysy tradícií sviatkov, zvykov. Predstavenie charakteristických stravovacích zvykov v slovenských rodinách.	Podstata, charakter, spracovanie zvykov, tradícií spätých s významnými civilnými alebo cirkevnými sviatkami, Modifikácie zvykov, tradícií, ich dnešné formy. Získavanie poznatkov z

			rôznych písomných zdrojov, vypočutých alebo prečítaných textov, z filmov, grafikonov.
Porovnávanie architektonických znakov, modifikácií obcí obývaných Slovákmi v minulosti a dnes.	Úloha zariadenia izieb v rodinných domoch. Dôležitosť predmetov ľudového folklóru v minulosti (výšivky, tkané plátna, pletené, vyrezávané predmety). Návšteva pamiatkových domov.	Zobrazovanie prírodných krás, kultúrnych a historických hodnôt vlastného bydliska v novom chápaní, nových situáciách.	Spracovanie historickej minulosti, dôležitých historických budov obcí obývaných Slovákmi pomocou rôznych dokumentov.
Zoznamovanie sa s tradičnými povolaniami v mieste bydliska.	Objavovanie výrobkov starobylých povolání. Systematizácia a prezentácia zozbieraných materiálov (formou projektov). Používanie príručiek, atlasov, časopisov.	Zbieranie informácií na základe vlastných skúseností, v knižniciach, múzeách, pamiatkových domoch. Pomoc pri rozširovaní miestnych slovenských zbierok.	Typické povolania a pracovný trh.
Pomenovanie jednotlivých častí miestneho ľudového kroja.	Zoznámenie sa s miestnym ľudovým krojom (na všedný deň aj so sviatočným).	Sviatočný a každodenný ľudový kroj miestny a kroje z blízkeho okolia. Pomenovanie typických krojových motívov, častí kroja pomocou fotografií. Zbieranie častí kroja, organizácia výstavy.	Výskum a spracovanie ľudovej hudby a ľudových tancov Slovákov žijúcich v Maďarsku. Skĺbenie tradícií a moderných rysov v slovenskej ľudovej hudbe a tancoch.
Ľudový tanec a spoločenská činnosť. Úloha ľudových nástrojov v živote Slovákov. Zoznámenie sa s ľudovými hrami, piesňami, detskými tancami. Zbieranie miestnych prísloví, porekadiel, tradičných detských hier.	Predstavenie, vyskúšanie ľudových hudobných nástrojov. Niekoľko typických krokov slovenského ľudového tanca.	Charakteristické znaky slovenských ľudových piesní a tancov. Znalosť miestnych ľudových tancov a piesní, zbieranie miestnych ľudových tancov a piesní (využitie zbierok, cédečiek s ľudovými piesňami, rozprávkami, baladami).	Prezentačné formy ľudovej hudby a tanca Slovákov žijúcich v Maďarsku. Vlastný názor na tieto javy a komentár k nim. Zbieranie miestnych tradícií a tradícií z blízkeho okolia metódou osobných stretnutí.
Média primerané veku: divadelné predstavenie, dramatizácia ľudových zvykov (Veľká noc, Vianoce). Pravidelné sledovanie domáceho slovenského televízneho vysielania pre deti a čítanie časti	Hravé predstavenie známych krátkych detských hier, ľudových piesní, porekadiel. Pravidelné sledovanie slovenských televíznych, resp. rozhlasových programov primeraných	Znalosť médií Slovákov žijúcich v Maďarsku: elektronické aj tlačené médiá.	Vlastné výskumy v rôznych tematických okruhoch. Individuálne a skupinové projekty.

Ludových novín určenej pre deti.	vekovej kategórii.		
Zoznámenie sa so slovenskými národnými znakmi a symbolmi.	Osvojenie si slovenských národných znakov a symbolov.	Definícia pojmu materinská krajina a krajanina. Zastupiteľské orgány slovenskej národnosti.	Miestne, regionálne, celokrajinské organizačné formy slovenskej menšiny. Možnosti uplatňovania menšinových práv.

2. Kritické myslenia

1-4. ročník	5-6. ročník	7-8. ročník	9-12. ročník
Spolunažívanie národov a národnostných skupín kedysi a dnes, rozdiely medzi nimi.	Porovnanie dnešných a starých tradícií slovenskej národnosti. Sformulovanie odpovede na otázku, kto sme?	Samostatné formulovanie otázok o minulosti Slovákov žijúcich v Maďarsku. Poznávanie súvislostí s geografickým umiestnením menšinovej skupiny. Otázky a odpovede v súvislosti so spolunažívaním viacerých národností. Rozvíjanie vedomej voľby identity.	Samostatné formulovanie otázok, argumentácia, zaujímanie stanoviska v otázkach osudových zvrátov v dejinách Slovákov. Nadviazovanie stykov medzi Slovákami žijúcimi v Maďarsku, Slovákami z materinskej krajiny a Slovákami žijúcimi v iných krajinách.
Hráva dramatizácia príbehov cirkevných sviatkov, tradícií kultúrneho života. Dôležitosť poznávania krásy ľudovej slovesnosti.	Pokladanie otázok v súvislosti s tradíciami vlastnej obce, analýza života historickej osobnosti, niektoej súčasnej známej osobnosti a obyčajného človeka. Obnovovanie tradícií.	Formulovanie samostatných názorov v súvislosti s miestnymi tradíciami. Dvojazyčný vyznávanie viery medzi Slovákami, sviatky, súčasnosť.	Pôvod, zdroje sviatkov, diel ľudovej slovesnosti. Skúmanie historickej vierohodnosti v ľudových a umeleckých dielach. Kritický postoj k informačným zdrojom.
Zobrazovanie skutočnosti a túžob človeka vo zvykoch, dielach ľudovej slovesnosti, dobrodružstvo a hrdinstvo, vonkajšie a vnútorné vlastnosti hlavných postáv (Ľudové rozprávky Slovákov v Maďarsku, Keď si ja zaspievam, Dedinské príbehy).	Postavy diel ľudovej slovesnosti a rozbor ich konania. Rozpoznanie, precvičovanie vzťahu medzi konaním a jeho následkami. Rozprávanie, dramatizácia krátkych scénok.	Poznávanie, hodnotenie hlavných motívov diel ľudovej slovesnosti, rozprávanie, dramatizácie jednotlivých scén podľa dohovorených hľadísk.	Poznávanie súvislostí prostredníctvom literárnych, hudobných, výtvarných diel. Samostatná systematizácia textov krásnej literatúry, filmov, iných diel, ich skúmanie z hľadiska historickej vierohodnosti.
Porozumenie výrazom miestneho nárečia a ich použitie v danej téme.	Porovnávanie nárečových výrazov a výrazov spisovného jazyka.	Zemepisné rozloženie nárečových oblastí Slovákov žijúcich v Maďarsku, ich najdôležitejšie charakteristické znaky.	Formy dnešnej slovenčiny: dialekt, spisovný jazyk, obecná slovenčina. Hľadanie súvislostí medzi jazykom a identitou.

V zrkadle každodenného života: moje bezprostredné a širšie okolie.	Pravidlá a ich dodržiavanie v každodennom živote. Práva a povinnosti v každodennom živote.	Spojovacie body medzi materinským národom a Slováckmi žijúcimi v Maďarsku. Partnerské vzťahy, využívanie možností týchto vzťahov (lesná škola, lyžiarsky tábor).	Analýza fungovania Slovenskej samosprávy, združení, inštitúcií. Účasť na práci v mládežníckych organizáciách. Vytvárania pozitívneho obrazu o budúcnosť v okruhu mladých.
Národy, národnostné skupiny v mojom najbližšom okolí.	Poznávanie, akceptovanie rôznych národností, podobnosti a rozdiely.	Znalosť Národnostného zákona, jeho dôležitosť.	Analýza Národnostného zákona, vytváranie samostatného názoru v danej téme.

3. Komunikácia

1-4. ročník	5-6. ročník	7-8. ročník	9-12. ročník
Rozhovory o živote, kultúre slovenskej národnosti. Slávnosti, spomienky prostredníctvom vlastných skúseností.	Riadené rozhovory o živote, možnostiach národnostných menšín. Jasné sformulovanie krátkeho vlastného názoru.	Čítanie a výklad dokumentov o živote, možnostiach slovenskej národnosti. Jasne sformulovaný vlastný názor.	Rozhovory a diskusie o problémoch, pestovaní tradícií, o historickom, predmetom aj duševnom dedičstve slovenskej národnosti s cieľom jeho zachovania. Sformulovanie vlastného názoru, prijatie názoru iných.
Účasť na miestnych, župných národnostných programoch. Poznanie, predstavenie slovenských symbolov na týchto podujatiach.	Predstavenie rečovaniiek, básní, príbehov, ľudových piesní na podujatiach.	Predstavenie krátkych dramtizovaných scérok na danú tému. Aktívna účasť na miestnych, župných, celokrajinských národnostných programoch .	Aktívna účasť na práci kultúrnych, vedeckých združení založených s cieľom zachovávať a pestovať tradície slovenskej národnosti.
Riekanky, porekadlá, pranostiky spojené so sviatkami. Kresby, písomné prejavy o rodinných sviatkoch. Ľudové zvyky spojené s prácou, ročnými obdobiami, počasím. Javiskové predstavenie jednoduchých dramtizovaných tradícií, zvykov, detských hier.	Krátke dokumentované interjú v súvislosti so sviatkami. Udalosti, príbehy, rozprávania ústne aj písomne podľa vlastných pozorovaní.	Príbehy predstavujúce sviatky na základe tlače a iných médií. Krátky pohľad do života a práce etnografov, spisovateľov, básnikov. Ľudové zvyky v rôznych literárnych aj vedeckých prácach.	Živé rozprávanie vlastných poznatkov na danú tému. Ústne vyjadrenie vydedukovaných poznatkov z rozboru rôznych (maďarských aj slovenských) zdrojov. Možnosti inšpirujúce výskumnú prácu: porovnávanie, osobné skúsenosti.
Jednoduché tanečné kroky. Príprava bábok a masiek, zbieranie materiálu na danú tému.	Krátka interpretácia najdôležitejších zvykov, príbehov cirkevných sviatkov, predstavenie jednoduchých tancov na javisku.	Ústna prezentácia vlastných skúseností, poznatkov, získaných počas zbierania materiálov. Projekt, krátke interjú o tanečnom alebo hudobnom podujatí.	Krátka prednáška podľa textov z krásnej literatúry, populárno-vedeckej literatúry, historických zdrojov alebo podľa televíznych a rozhlasových programov, tlače.

Rozhovory o stavbe obytných domov v obci a o zariadení týchto domov. Príprava ľudových hračiek, iných predmetov tradičnými technikami.	Príprava starých úžitkových predmetov tradičnou remeselnou technikou, slovenské pomenovanie častí pracovného procesu.	Hľadanie ľudových predmetov, hračiek, predstavenie budovy, obytného domu podľa určených hľadísk po slovensky.	Vytvorenie sérií zo samostatne zozbieraných fotografií alebo iných zdrojov a ich interpretácia. Neviazaný rozhovor o realizácii projektu.
Rozpoznanie nárečových výrazov a ich reprodukcia.	Rozhovory so staršími ľuďmi, zbieranie nárečových výrazov, ich porovnávanie so spisovným jazykom.	Prostredníctvom zadaných úloh rozširovanie nárečovej slovnej zásoby.	Prepis nárečového textu do spisovnej slovenčiny.
Práva národnostných menšín.	Povinnosti a práca v živote slovenskej národnosti.	Znalosť národnostných práv a povinností, možnosti ich uplatňovania.	Používanie národnostných práv a povinností v praxi.

4. Orientácia v priestore a v čase

1-4. ročník	5-6. ročník	7-8. ročník	9-12. ročník
Správne používanie slovenských výrazov vyjadrujúcich časové úseky, obdobia: minúta, hodina, deň, týždeň, mesiac, rok.	Rozširovanie výrazov o čase: rok, desaťročie, storočie, ľudský vek, pred Kr., za Kr. (udalosti).	Orientácia v priestore a v čase pomocou dejepisného a zemepisného atlasu (udalosť, miesto, čas).	Geografické rozmiestnenie Slovákov v Maďarsku, obdobie ich presídľovania. Analýza situácie Slovákov v Maďarsku prostredníctvom písanej a elektronickej tlače. Časové porovnávanie: udalosti, obdobia. Slováci v Maďarsku v zrkadle údajov o sčítaní ľudu: argumentácia, názory.
Osvojovanie si a precvičovanie časových prísloviak: kedysi, vo vzdialenej minulosti, v blízkej minulosti. Poloha Slovákmí obývaných miest v Maďarsku.	Poloha Slovákmí obývaných miest v Maďarsku, vyhľadanie miest narodenia a pôsobenia známych osobností na mape: spisovatelia, básnici, hudobní skladatelia.	Znalosť obcí obývaných Slovákmí v Maďarsku a ich významných ustanovizní (dedinské múzeá, etnografické múzeá, pamätne domy ako miesta zachovania hmotného a duchovného dedičstva.).	
Poznávanie najjednoduchších prvok jednoduchých máp: štátne hranice, poloha Slovenska, obce a mestá, rieky, jazerá, pohoria. Modelovanie daných miest (napr.: náčrt, terénny stôl, maketa)	Zobrazovanie času priestorovými-vizuálnymi prostriedkami. Kopírovanie jednoduchých máp (napr. mapy zobrazujúce oblasti obývané Slovákmí), kreslenie základným máp. Poloha najväčších slovenských miest. Čítanie najdôležitejších udalostí podľa historických máp.	Poloha, pohoria, mestá v Maďarsku a na Slovensku. Čítanie udalostí z historických máp. Odhad a vypočítanie vzdialeností z historických máp. Chronologické zoradovanie, kreslenie jednoduchých pôdorysov alebo máp (napr. starých dedinských domov, obcí).	Porovnávanie historických máp rôznych období, rozpoznanie zmien historického pozadia. Zbieranie informácií o prednostiach a záporoch zemepisnej blízkosti Slovenska a Maďarska a ich systematizácia.

5. Otázky riadiace reflexiu

1-4. ročník	5-6. ročník	7-8. ročník	9-12. ročník
Žiaci majú dospieť k poznaniu, že spolupatričnosť k slovenskej národnosti znamená prínos, kultúrnu pestrosť. Majú si uvedomovať, nakoľko je dôležité prijať to, v čom sme si so spolužiakmi podobní aj to v čom sa odlišujeme.	Žiaci majú hľadať odpoveď na otázky: Kto som? Aké vlastnosti som zdedil? Na koho sa ponášam? Ako možno odovzdávať tradície? Čo je charakteristické pre slovenskú národnosť?	Žiaci majú hľadať odpoveď na nasledujúce otázky: Čo pre mňa znamená byť Slovákom? Aký mám vzťah k svojim koreňom? Čo pre mňa znamená byť Slovákom v Maďarsku? Ako spolunažívajú rôzne kultúry, národy? Aké možnosti a prekážky existujú medzi jednotlivými kultúrami? Akú úlohu má viera v živote národností žijúcich v diaspóre? Ako udržiavať vzťah s materinským národom?	Študenti sa vedome hlásia a viažu k slovenskej národnosti. Čo pre mňa znamená to, že patríam k národnostnej menšine? Aké puto ma viaže ku koreňom? Majú vedieť odpovedať na otázky typu: Koľko identít môže mať jeden človek? Aké možnosti majú národnostné záujmové organizácie? Aké možnosti seberealizácie majú národnostní občania? Ako možno odovzdávať tradície a znalosť jazyka?
Zbieranie a spracovanie informácií (rodokmeň).	Záujem o minulosť a korene Slovákov v Maďarsku.	Žiaci si majú uvedomiť prednosti vyplývajúce z toho, že patria k národnosti: znalosť jazyka a inej kultúry spestruje ich osobnosť.	Vedome sa hlásia k slovenskej národnosti a využívajú prednosti vyplývajúce zo znalosti jazyka.
Systém rodinných zvykov: v minulosti a dnes.	Majú sa pokúsiť porovnať rebríček hodnôt života v minulosti a dnes.	Majú byť tolerantní k iným, prijímať rozdiely a odlišnosti.	Majú vedieť zvládať prípadné konfliktné situácie, majú mať masívnu schopnosť riešiť problémy.

Obsahové elementy verejného vzdelávania

1-4. ročník

- Vedomosti o rodine
 - Úzky rodinný kruh
 - Príbuzenské vzťahy
- Zvyky podľa kalendárnych sviatkov
 - Zimné, jasné letné sviatky
 - Štátne a cirkevné sviatky
- Poznávanie bydliska a blízkeho okolia
- Základné vedomosti o kultúre Slovákov žijúcich v Maďarsku
- Znalosť niekoľkých ľudových remesiel, reprodukcia výrobkov (napr. farbenie vajec)
 - Najdôležitejšie tradície cirkevných sviatkov
- Základné vedomosti o slovenčine: zbieranie nárečových výrazov, ľudové piesne
- Znalosť veku primeraných literárnych diel aj diel ľudovej slovesnosti, niekoľko vyznačených úryvkov, prísloví, hádaniek, ľudových rozprávok naspamäť

5-8. ročník

- Znalosť slovenských tradícií, ľudových zvykov
- Poznávanie širšieho okolia bydliska, pomenovanie zariadenia obytného domu aj hospodárskych objektov, úloha pamätných domov a ich zariadenia

Názvy chotárov (záhumnia)
 Regióny obývané Slovákmi
 Práce okolo domu

- Stravovacie zvyky, typická slovenská kuchyňa
- Slovenská ľudová hudba a tanec
 - Miestny slovenský ľudový kroj
 - Slovenský ľudový región obývaných Slovákmi
- Vedomosti o tradíciách, jazyku (slovanské jazyky), kultúre Slovákov žijúcich v Maďarsku (Vedomosti spojené s jazykom: príbehy, výrazy k témam)
- Znalosť diel domácich slovenských prozaikov a básnikov
 Poznávanie tvorby spisovateľov, básnikov a iných umelcov
- Médiá Slovákov žijúcich v Maďarsku. Písaná tlač, publikácie.
- Historické poznatky o usídľovaní slovenského obyvateľstva (Povesti, legendy a sťahovaní sa Slovákov)

9-12. ročník

- Miesto a úloha slovenskej menšiny v Maďarsku v súvislosti s materinskou krajinou a Európou
- Ľudové zvyky a hlbšia znalosť ich pôvodu
- Poznávanie základných prvkov hmotnej a duchovnej kultúry Slovákov
 Posilňovanie identity
 Znalosť pojmov etnografia a etnológia a ich historického vývoja
- Národnostné menšiny v Maďarsku: školský systém, situácia menšín, národnostná politika
 Umelecké diela (literárne, výtvarné)
 Historické osudové zvraty v dejinách Slovákov

J) SZLOVÉN NEMZETISÉGI NEVELÉS- OKTATÁS

1. Szlovén nyelv és irodalom

(Anyanyelvű és kétnyelvű nemzetiségi nevelési-oktatási forma számára)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása
2. Olvasás, írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a nyelvről
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az önkifejezéshez és a társas-társadalmi párbeszédhez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A beszéd partnerekhez alkalmazkodó, a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi magatartás kialakítása. Hangzó szövegek verbális és nem verbális kódjainak megértése. Törekvés a megértésre, a megértési hibák reflexiója, korrigálása.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<ul style="list-style-type: none"> - a tanórai munka hatékonyságát szolgáló irányításokat, utasításokat, közléseket megérteni, - a beszédhelyzetnek megfelelően válaszolni, reagálni, - a nem verbális kommunikációt korosztályos szintnek megfelelően érteni és azt a kommunikációs szándékoknak megfelelően alkalmazni, 	<ul style="list-style-type: none"> - kérdéseket, feleleteket, egyszerűbb, ismert és tanult témakörökhöz kapcsolódó megnyilatkozásokat megérteni, - a nem verbális kommunikáció elemeit megfelelően, a beszélgetést segítően alkalmazni, - biztonságosan eligazodni a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, - egyszerű, érthető mondatokban kifejezni a mondanivalót, 	<ul style="list-style-type: none"> - különböző, tágabb, de a korosztályt érdeklő témakörökben a kommunikációs folyamatokba bekapcsolódni, - egyéni nézetet, álláspontot kifejteni, azt indokolni, érvekkel alátámasztani, 	<ul style="list-style-type: none"> - a kommunikációs folyamathoz a nyelvfelhasználó helyes attitűdjével, rugalmasan alkalmazkodni, - választékosan, szépen, nyelvileg igényesen, jó szlovéniséggel beszélni, - a gondolatokat a kommunikációs funkcióknak, célnak megfelelően változatos, kifejező szóválasztással, a lényeg megfelelő kiemelésével, pontosan megfogalmazni,
<ul style="list-style-type: none"> - életszerű, a korosztály érdeklődésébe tartozó beszédhelyzetekben párbeszédet folytatni a beszélgető partnerekkel, - megfigyeléseken alapuló élményeket néhány mondatban összefüggően elmondani, - hallott szöveget és/vagy azt kiegészítő szemléltetést értelmezni, - képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel megnevezni, - a szöveg lényegi információit azonosítani és helyesen megnevezni, - képekről, illusztrációkról szóban mondatokat alkotni, - a helyesen artikulált szlovén hangképzésre, - a megismert lexikai egységek, alapvető mondatfordulatok helyes ejtésére, - versek, meserészletek és egyéb epikus műrészletek a szlovén hangzók helyes használatát tükröző előadására, 	<ul style="list-style-type: none"> - a kommunikáció különböző funkcióit ismerni és megfelelően használni: (kérdés, kérés, óhaj, köszönet, parancs és reakció erre, információ közvetítés) - a szöveg megismerése után szövegfajta megnevezni, - képeket és szemléltető anyagokat egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel leírni, - a szövegegész vagy szövegegység, bekezdés tételmondatát, lényegét megnevezni, tartalmát összefoglalóan visszaadni, - a magyar nyelvétől eltérő szlovén hangok helyes ejtésére, - a szlovén nyelv hangsúlyozási szabályainak elsajátítására a tanult szöveganyagban, - a változó hangsúlyhelyek és a hangsúlyok jelentés-megkülönböztető szerepének felismerésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - hallott szöveget reprodukálni, - felkészülés után átélt események alapján élménybeszámolót tartani, - saját véleményt megfogalmazni, ill. adott szempontok szerint újrafogalmazni, - adott szöveg információtartalmát vagy egy szövegegység alap gondolatát azonosítani, - a szövegfajta, a műfaj megnevezni, - a szlovén magánhangzók (ostrivec-hosszú hangsúly, krativec-rövid hangsúly, nyílt e, o) és mássalhangzók (v/l) helyes ejtésére, - a kifejező, mások számára érthető beszédre. - a mondatfonetikai eszközöknek a kommunikációs célt, szándékot jól tükröző használatára. 	<ul style="list-style-type: none"> - minden beszédhelyzetben helyesen használni a mondat- és szövegfonetikai eszközöket, a szlovén nyelv dallamát a szöveg megértésének támogatására használni, - a beszédben a kommunikáció és a metakommunikáció összhangját érvényesíteni, - meggyőzően érvelni, véleményt, állásfoglalást, logikus gondolatmenetet kialakítani, - a szöveg információtartalmát és/vagy egy bekezdésének alap gondolatát stílusosan és nyelvileg kifejezően és árnyaltan megfogalmazni, - a szlovén nyelvben előforduló hangtörvények felismerésére és helyes használatára, - a nyelvileg igényes, helyes szóbeli kommunikációra, - a kettőshangzók azonosítására a szlovén nyelvjárássokban, különös tekintettel a Rába-vidéki szlovén nyelvre,
<ul style="list-style-type: none"> - alapvető udvariassági formákat ismeretére és használatára, - a szlovén irodalmi nyelv alapszókinésének 	<ul style="list-style-type: none"> - szlovén gyermekirodalmi és ismeretterjesztő olvasmányok tartalmát egyszerű nyelvi szerkezetekkel, de 	<ul style="list-style-type: none"> - a szlovén nemzetiséget érintő érdekes eseményekről tudósítani, ismert személyekkel interjút készíteni, 	<ul style="list-style-type: none"> - az igényes szlovén köznyelv szókinéséből a folyékony kommunikációhoz szükséges mennyiséget

elsajátítására és használatára,	összefüggően összefoglalni,		ismerni és használni, - olvasmány élményekről, látottakról és hallottakról megfelelő szókincset és szófordulatokat alkalmazva beszélni, - jártassággal rendelkezni különböző szóbeli szövegfajták létrehozásában,
- különböző modalitású (kijelentő, kérdő és felszólító) mondatokat helyesen képezni, megfelelő szlovén hanglejtéssel kimondani,	- különböző modalitású mondatokat helyesen kialakítani, használni, az intonáció értelemtükröző szerepét érteni,	- verseket és prózai műveket szlovén irodalmi nyelven előadni, - nyelvjárási szövegekből részleteket elmondani, - képeket, ábrákat, illusztrációkat az olvasóra/hallgatóra gyakorolt szubjektív hatásukat ismertetve bemutatni,	- képeket és illusztrációkat a feladat elvárásainak megfelelően értelmezni, az olvasóra/hallgatóra gyakorolt szubjektív hatásukat ismertetve bemutatni,
- szerepjátékokban adott szerepeket érzékletesen előadni, - aktív részvételre didaktikus nyelvi játékokban,	- lírai, elbeszélő és dramatikus szövegrészleteket a műfaj elvárásainak megfelelő formában és intonációval előadni,	- lírai, elbeszélő és dramatikus szövegeket előadni, adott szerepeket, az ábrázolandó jellemet jól tükröző nyelvi és nem nyelvi elemekkel megformálni, - a gesztusok, mimika, mozgások és a szöveg összhangját megteremteni,	- saját és idegen szövegeket a szövegfajtának és a szándékolt hatásnak megfelelően feldolgozni és előadni, - egyes helyzeteket, azok előzményeit, eseményeket, konfliktushelyzeteket értelmezni, érzékletesen és kifejezően közvetíteni a kommunikációs partnerek felé,
- párbeszédben a megértést, meg nem értést, egyetértést, bizonytalanságot, elutasítást egyszerű nyelvi eszközökkel kifejezni,	- párbeszédhelyzetekben a megértést, meg nem értést, egyetértést, kétséget, bizonytalanságot, elfogadást vagy elutasítást változatos nyelvi eszközökkel kifejezni,	- párbeszédhelyzetekben mások szóbeli megnyilatkozásait tartalmilag és grammatikailag helyesen összefoglalni, a lényegi megállapításokat kiemelni és azokkal kapcsolatban állást foglalni,	- párbeszédhelyzetekben jól megválasztott érvekkel helyes érvelési technikával érvelni, - az egyetértést, cáfolatot, elutasítást megfelelően válogatott nyelvi eszközökkel indokolni,
- gyakori szlovén és magyar fordulatokat a másik nyelven is megmondani, fordítani.	- szlovén és magyar nyelvű tartalmakat a másik nyelven összefoglalni, fordítani.	- szlovén és magyar nyelvű tartalmak lényegi elemeit a másik nyelven összefoglalni.	- hosszabb lélegzetű szlovén és magyar szövegek tartalmát a másik nyelven visszaadni.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A korosztály képességeinek megfelelő olvasási és szövegértési képességek folyamatos differenciálása és mélyítése. Az értő hangos és néma olvasás, a megértés szóbeli és írásbeli alkalmazása, az elemi feladatmegoldástól a beszélgetésen át az önálló írásműig. A szerzői álláspont azonosítása, a mondottakhoz való viszony értékelése, a szövegben kifejtett vélemény bírálata.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<ul style="list-style-type: none"> - a szlovén betűk elsajátítására, - a hangos és a néma olvasás technikájának hatékony alkalmazására egyszerű, a korosztály érdeklődésének megfelelő irodalmi és közismereti szövegeken, - értelemtükröző hangos olvasásra az életkornak megfelelően, 	<ul style="list-style-type: none"> - szépirodalmi és köznapi, gyakorlati szövegtípusok folyamatos, kifejező hangos és értő néma olvasására, - az olvasott szövegek rövid összefoglalására, - a különböző modalitású mondatfajták hanglejtésének helyes alkalmazására az olvasás során, 	<ul style="list-style-type: none"> - már ismert és új, idegen tartalmú irodalmi és közismereti szövegek értő, kifejező olvasására, - a szövegtartalmak rövidített, értelemszerű visszaadására, - az olvasott szöveg minél pontosabb értését eredményező olvasási stratégiák elsajátítására, 	<ul style="list-style-type: none"> - irodalmi, publicisztikai, ismeretterjesztő, tudományos és szakmai szövegek értelemtükröző felolvasására, - az olvasott szöveg minél pontosabb értését eredményező olvasási stratégiák elsajátítására,
<ul style="list-style-type: none"> - a szöveg alapvető információinak azonosítására, - egyszerűbb szövegek elsődleges jelentésének megértésére, - a szó szerinti jelentésen túli jelentések létezésének megtapasztalására tanítói segítséggel, - ismerkedni a szövegértési technikák alapjaival tanítói segítséggel, 	<ul style="list-style-type: none"> - a szöveg egész vagy szövegegység/rész információinak megnevezésére, - a szövegértési technikák alapjaival való ismerkedésre szlovén szövegértési gyakorlósorok révén, 	<ul style="list-style-type: none"> - a szöveg egész vagy szövegegység/rész információinak azonosítására és megnevezésére, - a szövegértési technikák elsajátítására szlovén szövegértési gyakorlósorok révén, - a szövegben ki nem fejtett tartalmakra következtetés képességének fejlesztésére, - a szövegben megfogalmazott információkat egymástól elkülöníteni, szükség szerint felhasználni, az iskolai szövegértési feladatok mellett a való életben is (pl. szlovén nyelvű használati utasítás valamely termékhez, stb.), 	<ul style="list-style-type: none"> - adott szöveg egész vagy szövegegység/rész információinak azonosítására és megnevezésére, - a szövegértési technikák gördülékeny használatára szlovén szövegértési gyakorlósorokkal, - a szövegben ki nem fejtett tartalmakra következtetés képességének fejlesztésére és alkalmazására, - a szövegben megfogalmazott információkat egymástól elkülöníteni, szükség szerint felhasználni, az iskolai szövegértési feladatok mellett a való életben is (pl. szlovén nyelvű használati utasítás valamely termékhez, stb.),
<ul style="list-style-type: none"> - egyes közéleti szövegtípusok (levél, meghívó, képeslap) és egyszerű irodalmi műfajok (dal, mese, monda, elbeszélés) műfaji sajátosságainak felismerésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - egyes irodalmi műfajok és közéleti, gyakorlati szövegfajták műfaji sajátosságainak felismerésére és megnevezésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - irodalmi és ismeretterjesztő szövegfajták (meghívó, levél, hivatalos levél, kérvény, igazolás) felismerésére, megnevezésére és értő feldolgozására, 	<ul style="list-style-type: none"> - irodalmi, ismeretterjesztő, tudományos-szakmai, esetleg egyházi és publicisztikai szövegfajták felismerésére, megnevezésére és értő feldolgozására,
<ul style="list-style-type: none"> - egyszerű nyelvi eszközökkel a szöveg keltette szubjektív benyomások kifejezésére, - tankönyvi illusztrációk, képek felhasználására a szöveg értésének kiegészítésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - egyszerű nyelvi eszközökkel a szöveg keltette szubjektív benyomások kifejezésére, - tankönyvi illusztrációk, képek, grafikonok értelmezésére egyszerű nyelvi eszközökkel, - a szubjektív hatás elérését célzó könnyen felismerhető nyelvi eszközöket megnevezni, 	<ul style="list-style-type: none"> - a szubjektív hatás elérését célzó jelentősebb nyelvi eszközöket megnevezni, - egyszerű nyelvi eszközökkel a szöveg keltette szubjektív benyomások kifejezésére, - tankönyvi illusztrációk, képek, grafikonok értelmezésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - a szubjektív hatás elérését célzó jelentősebb nyelvi eszközök vizsgálata alapján az írói szándékot felismerni, - igényesebb nyelvi eszközökkel a szöveg keltette szubjektív benyomások kifejezésére, - tankönyvi illusztrációk, képek, grafikonok értelmezésére,
<ul style="list-style-type: none"> - rendszeresen használt szlovén nyelvi fordulatok 	<ul style="list-style-type: none"> - a korosztály érdeklődésébe tartozó szlovén és magyar 	<ul style="list-style-type: none"> - szlovén és magyar nyelvű tartalmak lényegét a másik 	<ul style="list-style-type: none"> - szlovén és magyar nyelvű tartalmak lényegét a másik

értelemszerű magyarra fordítására.	nyelven írott tartalmakat/kijelentéseket a célnyelv nyelvhelyességi kritériumait figyelembe vevően önállóan és szótár segítségével a másik nyelvre fordítani.	nyelven összefoglalni.	nyelven összefoglalni, kifejezően, jó nyelvhelyességgel elmondani.
------------------------------------	---	------------------------	--

3. Írás, szövegalkotás

Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, lényegkiemelő, áttekinthető jegyzetelés és vázlatkészítés. Biztos problémalátás, probléma érzékeny helyesírás. Szövegtípusok és műfajok széles körének alapos ismerete. Saját álláspont pontos, önálló kifejtése, kiegészítés, újraírás, kreatív írás.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<ul style="list-style-type: none"> - a szlovén nyelv betűinek teljes és helyes megtanulására, - hibátlan másolásra, - rövidebb szlovén nyelvű tollbamondások lejegyzésére betűtévésztes és kihagyás nélkül, - a tanult témakörökhöz kapcsolható rövid szövegek normakövető írásbeli lejegyzésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - rendezett, jól olvasható íráskép kialakítására, - a szlovén helyesírás alapvető szabályainak betartására, - tollbamondás után jó tempójú írásra, - a tanult témakörökhöz kapcsolható rövid szövegek normakövető írásbeli lejegyzésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - jól olvasható, rendezett íráskép kialakítására a szlovén nyelvtani, helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazásával, - önálló jegyzetelési technika kialakítására, 	<ul style="list-style-type: none"> - gördülékeny, jó stílusú szöveg alkotására az adott tárgyhoz illően megválasztott szövegfajta (leíró, elbeszélő, elemző-meggyőző) jellemzőinek betartásával, esztétikusan rendezett, jól szerkesztett írásképpel, - lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítására és alkalmazására a szlovén nyelv és irodalom és a szlovén népismeret órákon,
<ul style="list-style-type: none"> - egyszerű mondatok, szövegek kiegészítésére vagy átalakítására, - egyszerű nyelvi szerkezetek és kifejezőeszközök használatára, - egyszerű szövegek átalakítására segítő képek, információk alapján, 	<ul style="list-style-type: none"> - képleírások megfogalmazására írásban, - egyszerű nyomtatványok kitöltésére, - meghatározott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel, a kommunikációs helyzetnek megfelelő szöveg alkotására, - szöveg átalakítására, kiegészítésére vagy továbbfejlesztésére, pl. megkezdett történet folytatására és befejezésére, 	<ul style="list-style-type: none"> - meghatározott szerkezeti jellemzőkkel és egyszerű nyelvi kifejezőeszközökkel, a kommunikációs helyzetnek megfelelő szöveg alkotására, - ismert, köznapi témakörökhöz kapcsolódó gondolatok megfogalmazására, - rövid fogalmazások, beszámolók, levél írására a szövegszerkesztés szabályainak betartásával, - jártasságra a magánszemélyek számára fontos gyakorlati szövegtípusok alkotásában, - önálló szlovén nyelvű leírások, élménybeszámolók írására pl. a Porabje újság gyermek- és ifjúsági rovata számára, 	<ul style="list-style-type: none"> - megadott szempontok figyelembe vételével informális és formalizált szövegek alkotására helyesen megválasztott nyelvi eszközökkel, - jártasságra a magánszemélyek számára fontos gyakorlati szövegtípusok alkotására, - különböző funkcionális szövegek alkotása: (hivatalos levél, meghívó, értesítés, kérvény, fellebbezés, beszámoló, önéletrajz), - élménybeszámoló írása anyaországi és hazai szlovének által írt irodalmi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról, - projekt munkákat alkotni, bemutatni különböző kommunikációs és információs eszközök segítségével,
<ul style="list-style-type: none"> - adott témák segítő kérdések alapján egyszerű 	<ul style="list-style-type: none"> - adott témákat irányító kérdések alapján egyszerű 	<ul style="list-style-type: none"> - téma, mondanivaló, az ábrázolásmód, a 	<ul style="list-style-type: none"> - a téma, az ábrázolásmód, és az események központi

nyelvi formában történő összefoglalására,	nyelvi formában a lényeges elemek megnevezésével összefoglalni,	cselekmény, események hasonlóságait, különbségeit és összefüggéseit feltárni és leírni,	jelentőségű tényeit logikailag pontosan, rendszerezetten és nyelvileg helyesen leírni,
- gyakori szlovén és magyar fordulatokat a másik nyelven is megmondani, fordítani,	- szlovén és magyar nyelvű tartalmakat a másik nyelven összefoglalni, fordítani,	- szlovén és magyar nyelvű tartalmak lényegi elemeit a másik nyelven összefoglalni,	- hosszabb lélegzetű szlovén és magyar szövegek tartalmát a másik nyelven visszaadni,
	- a már elsajátított nyelvtani, nyelvhelyességi ismeretek tudatos alkalmazására a fogalmazásokban.	- a szlovén nyelvtani, nyelvhelyességi ismeretek és a nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazására a fogalmazásokban.	- a szlovén nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási biztonság fejlesztésére, gyakorlására az érettségi vizsgakövetelményeknek megfelelő írásbeli szövegtípusokban, - a helyesírás értelemtükröző szerepének megértésére és tudatos alkalmazására.

4. A tanulási képességek fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához, a hatékony tanuláshoz szükséges tudás megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák, a tanulást segítő különböző eljárások megismerése, használatuk gyakorlása. Kulturált és hatékony könyvtár- és internet használat.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
- az életkorának megfelelően használni a tanulási segédeszközzeit, - szótárfüzetet vezetni és használni,	- az életkorának megfelelően használni a tanulási segédeszközzeit, - szótárfüzetet önállóan vezetni és használni, - kétnyelvű szótárat ismerni és használni,	- az életkorának megfelelően használni a tanulási segédeszközzeit, - szótárfüzetet önállóan vezetni és használni, - kétnyelvű szótárat ismerni és használni,	- egynyelvű szótárak használatát ismerni, - internetes szótárakat alkalmazni,
	- a nyomtatott médiát információszerezésre, szókincsbővítésre használni,	- prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni,	- nyomtatott kiadványokat, pl. lexikont és az elektronikus médiát információszerezésre használni,
- egyszerű hallott szövegből többszöri meghallgatás után tanítói segítséggel az alapinformációkat megérteni,	- egyszerű hallott szövegből többszöri meghallgatás után az alapinformációkat megérteni,	- egyszerű hallott szövegből az alapinformációkat megérteni,	- összetettebb hallott szövegből az alap- és a részletes információkat megérteni,
- írott szövegben az alapvető információkat, adatokat, tényeket megtalálni, azonosítani, - a szövegre vonatkozó egyszerű kérdésekre határozottan válaszolni,	- írott szövegben részletekre vonatkozó információt megtalálni, - a szöveg lényeges tényeit, adatait azonosítani, kigyűjtteni, - a szöveghez kapcsolódó kérdésekre a szöveg szavai segítségével határozottan	- különböző olvasási technikákat (globális, kurzív, szelektív és részletes) alkalmazni, - szöveg feldolgozása során kijelölési technikákat (pl.: optikai jelölés) alkalmazni, - a kulcselemeket a szövegből kiemelni,	- a szöveg feldolgozása során önállóan alkalmazni a jegyzetelést, hivatkozások azonosítását, - megállapítani a szöveg szerkezeti tagolását, - kiemelésre, egyszerűsítésre, rendszerezésre,

	válaszolni,		- szöveg tartalmának összefoglalására,
- információkat egyszerű nyelvi eszközökkel érthetően kifejezni,	- információkat egymásra vonatkozó egyszerű mondatokkal ismertetni,	- információkat egymásra vonatkozó összetett mondatokkal is ismertetni,	- különböző szóbeli és írásbeli szövegfajták jellemzőit és funkcióját felismerni, a helyzetnek és célcsoportnak megfelelően, szakszerűen felhasználni,
	- a gyakorolt prezentációs technikákat a feladatnak megfelelően alkalmazni,	- az ismert prezentációs technikákat a feladatnak és a célcsoportnak megfelelően alkalmazni,	- prezentációs technikákat önállóan kiválasztani és alkalmazni,
- az önálló feladatvégzés lépéseinek megalapozására, - önálló feladatok, házi feladatok megoldására könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermeklexikonok használatával, - audiovizuális eszközökkel, tömegkommunikáció révén elérhető információk feldolgozására (szlovén tévé gyermekműsorai a szókincsfejlesztés lehetséges forrásai),	- az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek elkülönítésére és gyakorlására, - önálló feladatok, házi feladatok megoldására könyvtárlátogatás segítségével, - a hetente a Rába-vidékre érkező szlovéniai bibliobusz (mozgókönyvtár) használatára (könyvkölcsönzés, gyermeklexikonok használata/ a szlovén tévécsatornák gyermek-és ifjúsági műsorai, ismeretterjesztő filmek a szókincsfejlesztés lehetséges forrásai),	- az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek megismerésére, elsajátítására, - segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használatára, - a szlovén nyelv, Rába-vidéki nyelv és kultúra direkt módon történő befogadására élő információforrások, szlovéniai tábork, kirándulások, kulturális rendezvények segítségével - szlovén kifejezések jelentésének keresésére a SSKJ-ban, - a tanórákon tanultak bővítésére szlovén honlapok, weboldalak látogatásával, különböző információhordozókból),	- információk célszerű gyűjtésére, szelekciójára, rendszerezésére, kritikájára, - a szlovén nyelv, Rába-vidéki nyelv és kultúra direkt módon történő befogadására élő információforrások, szlovéniai tábork, kirándulások, kulturális rendezvények segítségével, - a könyvtárismeret bővítésére, múzeumi információk felhasználására,
- változatos szókincsfejlesztő gyakorlatok végzésére egynyelvű tematikus szótárak, könyvek segítségével,	- hatékony szókincsfejlesztési módszerek elsajátítására és alkalmazására: egynyelvű tematikus szótárak, egyéb nyomdai anyagok pl. üzletek reklámújságai, termékkatalógusok segítségével,	- a szlovén nyelvű szókincsfejlesztésre új technikák segítségével – szótanulás szócsaládban,	- szótanulásra szómagyarázattal, szinonimák, antonimák gyűjtésével, - szlovén állandósult szókapcsolatok, frazémák és jelentésük azonosítására, használatukra az igényesebb szövegek alkotásában, - a Rába-vidéki szlovén állandósult szókapcsolatok, frazémák és jelentésük ismeretére. összevetésére az anyaországiakkal és magyar megfelelőekkel,
	- ismeretterjesztő művek,	- gyakorlottság szerzésére a	- az információ

	lexikonok, szótárak megismerésére, használatára,	használható információk értékelésében, a tudás elsajátítását segítő felhasználásában,	felhasználás normájának megismerésére alkalmazására: a források megjelölésére, az idézés formai és etikai szabályainak elsajátítására, jegyzetek készítésére,
- a tananyagok vázlatzerű összefoglalására tanítói irányítással,	- vázlatkészítésre, gondolattérkép, feleletterv készítésére és azok hatékony tanulást segítő alkalmazására tanári irányítással,	- vázlatkészítésre, gondolattérkép, feleletterv önálló készítésére és azok hatékony tanulást segítő, alkalmazására - jegyzetkészítésre tanári irányítással, - a szöveg tömörítésére és a lényegkiemelésre,	- vázlat, gondolattérkép, feleletterv önálló készítésére és azok hatékony tanulást segítő alkalmazására, - önálló jegyzetkészítésre tételmondatok kiemelésével,
- tanulói szótárfüzet vezetésére tanítói irányítással,	- tanulói szótárfüzet önálló vezetésére és használatára - a szótárazás alapvetéseinek ismeretére,	- szlovén-magyar, magyar-szlovén szótárak használatára ismeretlen szövegek feldolgozása során, szövegalkotásnál, lexikai egységek tanulása során is használatukra,	- szlovén-magyar, magyar-szlovén szótárak használatára fordítói gyakorlatban, fordítások végzése során,
- változatos önkifejezési módszerek együttes alkalmazására az elsajátított ismeretek visszaadása során.	- változatos ismerettrögzítési és visszaadási technikák alkalmazására a nyelvtanulás és a szlovén nyelv széleskörű használata érdekében.	- változatos ismerettrögzítési és visszaadási technikák alkalmazására a nyelvtanulás és a szlovén nyelv széleskörű használata érdekében.	- változatos ismerettrögzítési és visszaadási technikák alkalmazására a nyelvtanulás, a nyelvvizsga, az érettségi vizsga megszerzése és a szlovén nyelv széleskörű használata érdekében.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a szlovén nemzetiség anyanyelvéről

A mai szlovén nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása; a szövegre, annak felépítésére, működésére, jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében. A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
- a tanórai gyakorlatban rendszeresen előforduló kommunikációs helyzetekben részt venni és tananyagot feldolgozni, - a szlovén nyelv és a magyar közti alapvető eltérések meglátására, - a szlovén nyelv használatára a tanóra folyamatában (csak nagyon szükséges magyar nyelvű magyarázatokkal),	- alapvető emberi kommunikációs szituációkban viszonylagosan kommunikatíván részt venni és tananyagot feldolgozni, - a szlovén nyelv használatára a tanóra folyamatában,	- a tanóra anyagához és a hétköznapi élet egyes területeihez megfelelő nagyságú szókincssel és nyelvi kifejezőeszközökkel rendelkezni, - szófordulatokat és körülírásokat használni,	- a kommunikáció minden területén rugalmasan részt venni a beszélgetésekben, - biztonsággal felhasználni az elsajátított szókincs, a nyelvi eszközök egyéni tárházát, a szófordulatokat és körülírásokat használni,

- az iskolai tanórákon, ill. a tanuló mindennapi környezetében előforduló alapvető szóalaktani és mondattani szerkezeteket megfelelően használni,	- az iskolai tanórákon, ill. a tanuló mindennapi környezetében előforduló alapvető szójelentéstani-szóalaktani és mondattani szerkezeteket megfelelően használni,	- az iskolai tanórákon, ill. a tanuló mindennapi környezetében előforduló nyelvtani szerkezeteket következetesen jól használni, azok összefüggéseit és funkcióját felismerni,	- gyakran használt szlovén nyelvi szerkezeteket automatikusan és a nyelvi interferencia miatt jellemzően előforduló hibákat tudatosan kerülve használni, - a saját nyelvhelyességi tévesztéseit, hibáit észlelni és törekszik a javításukra,
- közismert, a tanítás során előkerülő szavakat, kifejezéseket, rövid mondatokat hibátlanul leírni, - mondat végi írásjeleket felismerni és viszonylag jól választani használatukat,	- ismert szavakat, szerkezeteket biztos helyesírással, rövid saját szövegeket értelemzavaró hibák nélkül, viszonylagos biztonsággal lejegyezni, - gyakori központosási jeleket egyéni szövegalkotásban helyesen alkalmazni, - az iskolai nyelvtanulás és szlovén újságokból megismert szavak, szerkezetek minél biztosabb helyesírással történő leírására, - mondatközi és mondatvégi írásjelek használatára egyéni szövegalkotásban, - a tulajdonnevek helyesírására vonatkozó szabályok alkalmazására,	- az életkorban érthető szlovén nyelvű szerkezeteket közel biztos helyesírással leírni, - központosás szabályait helyesen alkalmazni, - a 2001-ben kiadott, megújított Slovenski pravopis tudatos használatára helyesírási bizonytalanságok esetén, - önálló írásbeli szövegművek készítésére a szlovén helyesírás szabályainak betartásával,	- középiskolai tanulmányokhoz kapcsolható szlovén szövegeket helyesen leírni, - központosás szabályait helyesen alkalmazni, - biztos helyesírással megírni hivatalos iratokat; pl. ösztöndíj-kérelmet, önéletrajzot, kollégiumi felvételi kérelmet, pályázati levelet szlovéniai munkavállaláshoz, - a 2001-ben kiadott, megújított Slovenski pravopis tudatos használatára helyesírási bizonytalanságok esetén, - önálló írásbeli szövegművek készítésére a szlovén helyesírás szabályainak betartásával,
- a Rába-vidéki szlovének nyelvhasználatának ismeretére alapvető szavak, közmondások, népi mondókák közvetítésével,	- a Rába-vidéki szlovének nyelvhasználatának megismerésére alapvető szavak, mondatfordulatok, rövidebb Porabje ill. Slovenski koledar-beli cikk, a Radio Monošter hangfelvételei segítségével, - élő nyelvhasználók beszédének rögzítésére, megfigyelésére, - nemzetiségi szlovén és irodalmi szlovén szavak összevetésére,	- a szlovéniai nyelvjárások, a Rába-vidéki szlovén nyelvjárás és az irodalmi nyelv hasonlóságainak és különbségeinek felismerésére, - élő nyelvhasználók beszédének rögzítésére, megfigyelésére, - nemzetiségi szlovén és irodalmi szlovén szavak összevetésére,	- a szlovén irodalmi nyelv és a nyelvjárás, valamint a magyar nyelv megfelelései és eltérései (interferenciális jelenségek) felismerésére, - a tanulói kutatómunkára - élő nyelvhasználók beszédének rögzítésére, megfigyelésére, - nemzetiségi szlovén és irodalmi szlovén szavak összevetésére,
	- funkcionálisan használni a szlovén nyelvet, - a szlovénul is tanult tantárgyak ismeretanyagát magyar és szlovén nyelven egyaránt elsajátítani és használni,	- funkcionálisan használni a szlovén nyelvet, - a szlovénul is tanult tantárgyak ismeretanyagát magyar és szlovén nyelven egyaránt biztonsággal elsajátítani és használni,	- funkcionálisan használni a szlovén nyelvet, - a szlovénul is tanult tantárgyak ismeretanyagát magyar és szlovén nyelven egyaránt biztonsággal elsajátítani és használni
	- a szövegszerkesztés alapvetéseinek használatára, - tanári segítséggel anyaggyűjtésre, rendszerezésre, tervezésre	- a szövegszerkesztés alapvetéseinek használatára, - megadott szempontok szerinti anyaggyűjtésre, rendszerezésre, tervezésre,	- a szövegszerkesztés alapvetéseinek használatára, - önálló anyaggyűjtésre, rendszerezésre, tervezésre, szerkezet kialakításra

	rövidebb szlovén elbeszélések, leírások fogalmazásához,	szerkezet kialakításra igényesebb elbeszélő és leíró közlésfajta alkotásához,	igényesebb elbeszélő és leíró, érvelő közlésfajta alkotásához,
	- helyes kommunikációs viselkedésre szlovén anyanyelvű közegben.	- helyes kommunikációs viselkedésre (pl. ki kit hogyan szólítson meg Szlovéniában, - a nyelvhasználat során a szociokulturális ismeretek alkalmazására.	- a kommunikációs szituációnak megfelelő nyelvi kód kiválasztására, - szociolingvisztikai alapvetések alkalmazására.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, megértése és értelmezése. A művek és a műfajok hagyományai, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkozási pontja. Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
- rövid terjedelmű szlovén nyelvű mesék, gyermekversek olvasására tanári segédlettel és önállóan –irányított kérdésekkel tartalmuk összefoglalására,	- rövid terjedelmű szlovén epikai és lírai művek önálló olvasására. tartalmuk összefoglalására, - olvasmány-élmények szerzése a „Bralna značka” mozgalom keretein belül,	- szlovén irodalmi és tájnyelvi elbeszélések, rövid történetek, lírai művek önálló olvasására, a művek tartalmának értelmező összefoglalására, szereplők jellemzésére, - olvasmány-élmények szerzése a „Bralna značka” mozgalom keretein belül szlovéniai táborokban, - kommunikatív részvételre író-olvasó találkozókban,	- szlovén nyelvű klasszikus irodalmi alkotások olvasására műközpontú elemzésre, - irodalomelméleti ismeretek elsajátítására a szlovén irodalom önálló, értő olvasójává nevelés érdekében, - irodalomtörténeti szemléletű, összehasonlító jellegű irodalom feldolgozásra,
- egyszerűbb Rába-vidéki szlovén népmesék megismerésére Krajczár Károly népmese gyűjteményéből, - mondókák, rigmusok, rímes versek könyv nélküli megtanulására,	- egy-két mű ismeretere a Rába-vidéki szlovén népi írók műveiből, - Irena Barber és Holecz Károly egy-két történetének elolvasására, tartalmuk megértésére és összefoglalására, - rövid történetek dramatizálására, - írások válogatására a Slovenski koledar-ból a népélet megismerése szándékával,	- egy-két mű ismeretere a Rába-vidéki szlovén népi írók műveiből, - Irena Barber és Holecz Károly egy-két történetének elolvasására, tartalmuk megértésére és összefoglalására, - rövid történetek dramatizálására, - Franček Mukič regényeinek olvasására a Rába-vidéki szlovének múltbeli életének vizsgálata szándékával,	- a magyarországi szlovén irodalmi műveken keresztül a népcsoport történelmének, életmódjának, sorskérdéseinek megismerésére, - tájnyelven írt alkotások átírására irodalmi szlovén nyelvre és vagy magyar nyelvre,
- a korosztálynak megfelelő autentikus mesejáték, bábszínházi darab megértésére.	- a korosztálynak megfelelő megtekintett autentikus mesejáték, dramatikus játék, bábszínházi darab megértésére, esetleg a tanulócsoport által betanult darab bemutatására.	- az irodalom társművészetei, filmek, fotók megértésére, - színdarab megértésére szlovéniai színházban, a látottak tanórán történő feldolgozására.	- adott irodalmi műalkotásokból készült filmek megértésére, összehasonlítására az alapművel.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális és történeti másság felismerése, megértése és erre épülő tisztelete. A saját kultúra sokrétű ismeretén nyugvó képesség a különbözőség felismerésére és megértésére; annak tudatosítása, hogy a másság elfogadása elsősorban ismereteken alapul. Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről. Képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

A tanuló legyen képes:

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
- a szép és csúnya fogalmainak azonosítására mindennapi élmények kapcsán,	- egyszerűen megfogalmazott véleményalkotásra élmények és olvasmányok hatásáról,	- a tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak használatára,	- igény és képesség a szépérzék, jó ízlés, korszerű, XXI. századi önkifejezési stílus önálló fejlesztésére, - etikai és esztétikai tudatosságra, kreativitásra,
- a jó és a rossz mindennapi élmények és irodalmi élmények kapcsán történő megkülönböztetésére,	- a jó és a rossz, az igaz, igazság és az igazságosság irodalmi és közműveltségi szövegekben történő felismerésére,	- az igazság és a személyes nézőpont, az egyéni és a közösségi igazság konfliktusainak felismerésére, megértésére, - az érdekek közelítésére, optimális rendezésére,	- reflektálásra az egyén és a társadalom életében megjelenő igazság és erkölcs jelenségeire,
- a mindennapi konfliktusok játékokkal, bábjátékokkal, helyzetgyakorlatokkal történő levezetésére,	- konfliktuskezelési képességek kialakítására, az életkornak megfelelő szintre fejlesztésére,	- konfliktuskezelési képességek kialakítására, az életkornak megfelelő szintre fejlesztésére, - az egyéni és közösségi konfliktusok kezelésére,	- egyéni konfliktuskezelési stratégiák és eljárások kialakítására,
- a kulturális sokszínűség azonosítására a különböző, nemzetiségek lakta települések hétköznapi életében.	- a kulturális sokszínűség érzékelésére, a hétköznapi életből vett jellemző jelenségek azonosítására.	- a multikulturális közeg sajátosságainak felismerésére, - a másság, mint kulturális gazdagság, érték felismerésére az adott vegyes lakosságú régió életében.	- a történeti érzék tudatos és önállóan fejlesztésére, - a multikulturális közeg előnyeinek felismerésére a személyiség fejlődésére tekintettel.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Hallgatás – figyelemfejlesztés, koncentráció, a tanulás, megértés alaptevékenysége.
Beszédeértés, hallás utáni értés.
Szóbeli szövegek megértése, alkotása.
- 1.2. Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés a beszédtechnika, légzéstechnika, (rekeszlégzés, alaplevegő - pótlevegő) helyes hangképzés, helyes ejtés, határozott artikuláció, a szlovén hangzók helyes hangoztatása.
- 1.3. Tanítói közlések, kérdések, a tanórai munka hatékonyságát szolgáló irányítás értése.
Az életkorhoz igazodó témakörökben elhangzó, a tanuló nyelvi képzettségét tekintetbe vevő, jól tagolt, megfelelő artikulációjú és tempójú egyszerű, szlovén nyelvű szövegek értése.
Mondatfonetikai eszközök /intonáció.
Szerepjátékok, didaktikus nyelvi játékok a tanult nyelvi anyag játékos alkalmazásával.

Szlovén népmesék, mondák, versek, dalok, mondókák memorizálása és jól hangzó reprodukálása.

8-10 mondatos összefüggő szöveg elmondása tájnyelven és irodalmi szlovén nyelven.

Egyszerű kijelentések, kérdések megfogalmazása.

Társadalmi konvenciók: köszönés, megszólítás, bemutatkozás, köszönetnyilvánítás és elfogadás, elnőzés kérése/elfogadása, egyszerű kívánság, szándék, szükség kifejezése, az elhangzottak ismétlésének kérése, nyelvi formai elemeinek pontos ismerete és használata. Egyszerű információadás és kérés szófordulatainak alkalmazása.

Adott szituációhoz igazodó helyes szóhasználat, mondataalkotás, szerepjáték.

Képek, illusztrációk segítségével történetek, mesék előadása, dramatizálása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

2.1. Írott szlovén nyelvű szöveg olvasása, értése. Tájékozódás a szövegben.

A szóbeli kezdő szakasz után a szlovén betűk, szlovén ábécé megtanulása.

A hang-betű megfeleltetés, a hallható és látható jelek azonosítása-grafikai kód hangzó kóddá formálása.

Összevetés a magyar ábécé betűivel: a hasonló-eltérő felismerése.

Hangsor-betűsor: szótagok, szavak, egész mondatok, rövidebb szövegek hangos olvasása.

A szlovén nyelvben a hangzók találkozási során módosuló kiejtés (zöngés-zöngétlen mássalhangzók, „l, lj, nj, v” hangok ejtése.

Jó felolvasás és a beszédtechnikai készség összekapcsolása.

2.2. Lényegkiemelés, egyszerű állítások, tények, adatok visszakeresése.

Az olvasási technika automatizmusa, a dekódolás, gondolati energia/ emlékezet/ felidézés, mint az értő olvasás feltétele.

Tankönyvi utasítások, feladatok, kérdések egyszerű tankönyvi definíciók értése.

Egyszerű, a korosztály érdeklődésére számot tartó köznap és gyermekirodalmi (Rába-vidéki népmesék, népmondák, szlovéniai szerzők gyermekversei, mesék, novellák) szövegek feldolgozása:

- a szöveg adatainak, tényeinek keresése, azonosítása,
- kérdés-felelet; irányított párbeszéd, két-hárommondatos tartalmi összefoglalás,
- szójelentések értését ellenőrző feladatok.

Dramatikus játék, bábjáték, rajz - a tanult szövegek átdolgozása.

2.3. Olvasmányélmény egyszerű nyelvi eszközökkel való ismertetése.

2.4. Szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

3.1. Az írás jelrendszere:

Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg. a szlovén írott kis-és nagybetűk, betűkapcsolás.

Megfelelő tempójú írás, rendezett íráskép.

Alapvető helyesírási ismeretek.

Nyelvtani alapismeretek (nyelvtani nemek, egyes, kettes és többes szám, ige igeragozás, igemódok, igeidők, főnévi szavak, főnévragozás, névmások, gyakran használt előljárósók és vonzataik, számnevek, gyakoribb határozósók) alapvetései az alkalmazás szintjén.

3.2. Szövegalkotás írásban.

Mondatok összekapcsolása, szövegminták, témaválasztás.

Szövegekhez címválasztás, a mondanivaló logikus elrendezése.

Szövegek kiegészítése.

Megadott szempontok alapján egyszerű szövegek fogalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Szlovén nyelvű gyermekfolyóiratok olvasása; népmesék hangos könyvei, szlovén nemzetiségi sajtó (nyomtatott és elektronikus) gyermekeknek szóló anyagainak megismerése.

Bibliobus látogatása, Ciciban c. gyermeklap.

Író-olvasó találkozók: találkozás a kortárs szlovén gyermekirodalom alkotóival és alkotásaikkal.

4.2. Tanulást támogató eljárások: szótárfüzet, egynyelvű tematikus szlovén képes szótárak használata.

Változatos tanulási technikák elsajátítása, játékos módszerek, gyakorlatok.

Hallott és írott szöveg alapján információk gyűjtése, rendezése.

4.3. Szövegből a feladatnak megfelelően információk megtalálása, megjelölése és bemutatása.

Mondókák, közmondások szöveghű felidézése.

Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (kérdések megfogalmazása, információk rendezése).

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a szlovén nemzetiség anyanyelvéről

- 5.1. Hang, betű, szótag, szó, szóelem.
- 5.2. Alapvető kommunikációs helyzetek. Nyelvi mintakövetés a tanult minták alapján.
Szavak jelentése, szókincs: állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.
- 5.3. Szófajok:
Az igei főcsoport alakjai és használatuk.
Főnév (nyelvtani és természetes nemek; egyes, kettes és többes számú alakok, esetek, az alany, a tárgy- és a birtokos eset használata).
Melléknévi szavak, melléknév fokozás.
Névmások (személyes névmások a nemek szerinti különbségekkel, kérdő névmások, mutató névmások) esetragozása tárgy, birtokos és részes esetben.
Előljárósók és leggyakrabban használt vonzataik a hely-és időviszonyok kifejezésére.
Határozósók gyakori alakjai.
Mondatszók: igenlés és tagadás kifejezése.
- 5.4. Modalitás szerinti mondafajták: kijelentő, kérdő, felszólító.
A mondatok szerkezete: egyszerű mondatok és kapcsolatos és ellentétes mellérendelő összetett mondatok.
- 5.5. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Szerzők és művek a mindenkor tanulócsoporthoz ismertekben a tanító válogatása szerint.
- Válogatás a klasszikus szlovén népmese gyűjteményekből
 - Mai anyaországbeli és határon túl élő szlovén közösségek meseíróinak műveiből
 - Fran Milčinski: Pravljice; Zgodbe kraljeviča Marka - öt-hat történet
 - Josip Ribičič Mihec in Jakec, Miklavževa noč, Branko, morje in še kaj
 - Josip Vandot: Kecec történeteiből részletek
 - Tone Pavček Pesmi –Juri Muri v Afriki, Sončece v žepu, Domače živali, Prave in neprave pesmi
 - Niko Grafenauer: Pesmi - Abeceda, Sredi polja rdeči mak, Kam pelje vlak
 - Svetlana Makarovič: Pesmi- Dedek mraz že gre, Čuk na palici Kaj bi miška rada
 - Feri Lainšček: Pripovedi- Pekarna Mišmaš, Živalska olimpiada
 - Feri Lainšček: Pesmi- Cicibanija
 - Feri Lainšček: Cufek modrijan, Cufek v živalskem vrtu, Ajša Najša in druge
 - A Ciciban gyermeklap meséi

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, egyszerű döntések a kisközösségi életben.
- 7.2. Érzelmi tartalmak a mesékben, olvasmányokban.
- 7.3. Szép és rút, vonzó és taszító emberi magatartások gyermektörténetekben, irodalomban, filmen.

5-8. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Szóban elhangzó szlovén nyelvű szövegek megértése, értelmezése és alkotása.
A nyelvsajátítást segítő hallgatási szokások:
- aktív figyelem-információszerző hallgatás, a lényeg felfogása szóban elhangzó szlovén szövegekben, a szöveg elsődleges információk értelmezése,
 - összekapcsolás az előismeretekkel (a szlovén nyelv rendszerlemeinek rögzítése) nyelvhelyesség,
 - az elhangzó szöveg értésének visszaigazolása nonverbális elemekkel, ill. közbevetett kérdésekkel.
- Egyszerű megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése.
Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.
Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása.

Szövegek feldolgozása, átalakítása.

1.2. A beszédkésztség fejlesztése.

Élmények, benyomások elmondása árnyaltabban, részletesebben.

Párbeszédben a beszédhelyzetnek megfelelő reagálás.

Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.

Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás kérése és adása.

Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemzése.

Véleményformálás közmondások, olvasott versek mondanivalójával kapcsolatban.

Beszélgetés, vita, egyszerű nyelvi fordulatokkal.

Szövegek megnyilatkozások összefoglalása, állásfoglalás.

Lírai, epikai és dramatizált szövegek a mű stílusának megfelelő hangos felolvasása.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

2.1. Szövegértés.

Értő olvasás. Az értő olvasás stratégiái (adatok azonosítása a szöveg alapján, dinamikus olvasás) a nyomtatott és az elektronikus szövegek feldolgozásakor.

A megértés egységei – szójelentés, szó szerkezet, tagmondat, mondat, bekezdés, szövegegység, szöveg egész.

A szövegben fellelhető tények és személyes tanulói vélemények, értékítéletek közötti különbség észlelése.

2.2. Szövegtípusok felismerése; szépirodalmi szövegek, ismeretterjesztő, szak- vagy tankönyvi és médiaszövegek; gyakorlati szövegtípusok.

Egyszerűbb autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok (PIL, Ciciban, Gea egyszerűbb írásai, Moja Slovenija) írásainak megértése.

2.3. Ábrák, képek, illusztrációk értelmezése, a szövegjelentést kiegészítő funkció tudatosítása. Képleírások egyszerű nyelvi eszközökkel.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

Olvasható, áttekinthető, a mondanivalót formailag is jól tükröző íráskép, a szövegtípusnak megfelelő formai jegyek használata (bekezdésekre, bevezetés – tárgyalás - befejezésre tagolás, a levélforma kötelező formai elemei).

Szövegalkotás: élmények megfogalmazása, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.

Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.

A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, *e-mail*, *SMS*, *Chat*, *Skype*).

Kreatív szövegalkotás, történetírás.

Ábrák, képek, illusztrációk értelmezése, a szövegjelentést kiegészítő funkció tudatosítása. Képleírások.

Szövegekkel kapcsolatos kritikai álláspont alapján egyéni vélemény kifejezése, összehasonlítás mindennapi tapasztalatokkal, viszonyítás a valósághoz, etikai normákhoz.

A szövegben fellelhető tények, adatok, információk azonosítása, rendszerezése.

Szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Hatékony olvasási technika alkalmazása; a dinamikus olvasás.

Jelkeresés, betűpótlás, szókeresés, szómagyarázat, szinonima keresés.

Könyvtárhasználat, biztonságos világháló használata.

4.2. Szövegek információinak, irodalmi művek tartalmának rendezett összegzése szóban és írásban.

4.3. Dolgok, jelenségek, történések, események, irodalmi művek témái közötti hasonlóságok és különbségek megállapítása, kritériumok logikus csoportosítása.

4.4. Szöveg feldolgozási és gondolkodási műveletek (gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések).

4.5. Tanulást támogató eljárások.

Szövegkiemelés, kulcsszavak jelölése.

Szótanulás pl. szókérték segítségével.

Következtetés a szavak jelentésére a szövegösszefüggés alapján szavak szócsaládokba rendezése.

Jegyzetelés, adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források, keresőprogramok segítségével; szótárhasználat.

Vázlatkészítés különféle eljárásokkal.
 Jegyzet, vázlat, gondolatterkép, feleletterv alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás.
 Prezentációs technikák elsajátítása

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a szlovén nyelvről

- 5.1. A kommunikációs szituáció alapesete. A kapcsolatteremtés, kapcsolattartás és a kapcsolat lezárásának helyes verbális és nonverbális elemei, formái a szlovén nyelvterületek szociokulturális ismeretével.
 Szociokulturális tájékozottság (Szlovéniában, szlovén egynyelvű közegben is megfelelő kommunikációs viselkedés).
 Informatív beszédtevékenység.
- 5.2. A kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek.
- 5.3. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia.
 Nyelvváltozatok.
 Nemzetiségi nyelvhasználat.
- 5.4. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések.
 A beszéd hangzása (*hangsúly, hanglejtés, beszédtempó*).
 Szófajok.
 Ige – az igei főcsoport alakjai.
 A szótári alak – nedoločnik és a namenilnik használati szabályai.
 Igeidők – a deležnik na -l alakjai és használata múlt és jövő időben.
 A deležnik na -l a feltételes módban, szám és nem megfelelő alakjai.
 Kijelentő mód és a felszólító mód.
 Visszaható igék alakjai és használati szabályaik.
 Igék és vonzataik.
 Főnév – nemek, egyes, kettes és többes szám.
 A főnév esetragozása, a hat eset használati tudnivalói, megfelelés a magyar ragos névszókkal és névutó névszókkal kifejezett alakjainak.
 Az előljárósók szerepe a szóalakok létrehozásában, vonzatok.
 Melléknév ragozás alany, tárgy és részes esetben, fokozás, állítmányi használat.
 A melléknév és főnév egyeztetése.
 Számnevek: tőszámnevek, sorszámnevek, keltezés, idő kifejezése.
 Névmások: a személyes névmások esetragozása.
 Határozósók: hely-, idő- és módhatározók.
 Kötőszók és használati szabályaik az összetett mondatok alkotásában.
 Mondattan: az egyszerű mondat részei; a mondatalkotás, a helyes szlovén szórend.
 Az összetett mondatok.
 Nyelvhasználati szabályok, nyelvhelyesség, normakövető helyesírás.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. Szerzők és művek
- Népköltészet: Válogatás a klasszikus szlovén népmese gyűjteményekből, epikus népdalokból (Lepa Vida in kača, Desetnica, Kralj Matjaž in Alenčica és/vagy Kralj Matjaž v turški ječi) népdalokból, a népi próza, népi dráma darabjaiból (Zeleni Jurij),
 - Találós kérdések, szólásmondások
 - Klasszikus szlovén szerzők versei, meséi, elbeszélései; egyszerűbb gyermek-és ifjúsági regényekből vett részletek
 - France Prešeren: O, Vrba, Zdravljica, Povodni mož
 - Fran Levstik: Martin Krpan-részletek- összevetés AranyJános Toldijával
 - Fran Erjavec: V naravi, Živalske podobe
 - Dragotin Kette: Kako se je zgodilo Matičku; Vrabc in lastovka- ljubezen do domovine
 - Ivan Cankar: Skodelica kave
 - Oton Župančič gyermekverseiből –Ciciban in še kaj-sorozat, Sto ugank, Pisanice, Lahkih nog naokrog
 - France Bevk: Peter Klepec
 - Prežihov Voranc (Lovro Kuhar) Solzice
 - Miško Kranjec: Imel sen jih rad vagy Mesec je doma na Bladovici-részletek
 - Fedro Godina: Ptice selivke
 - Tone Pavček: 3-4 pesmi
 - Svetlana Makarovič: Odlomki iz Take živalske, V pekarni Mišmaš

- Niko Grafenauer: Nebotičniki, sedite, Domače živali, Živali na polju, Živali v gozdu
 - Vitan Mal, Feri Lainšček, K. Kolmanič kortárs műveiből - a tanár válogatása szerint
- 6.2. Az epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.
 6.3. Lírai alkotások: költői nyelv, metaforikus képalkotás, a vers zeneisége
 6.4. Drámajátékok, dramatikus szövegek

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. Erkölcsi választások, érzelmi tartalmak (szeretet, együttérzés, segítőkészség).
 7.2. Zenei, képzőművészeti vonatkozások a szlovén nemzetiség kultúrájából.
 7.3. Az irodalom társművészete: filmes és színházi feldolgozások.

9-12. évfolyam

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés.
 A kommunikációs funkciók ismerete és használata (*tájékoztató, érzelemkifejezés, felhívó funkció, kommunikációs kapcsolattartás*).
 A szövegek létformája; az élőszo nyelvi és nem nyelvi elemeinek helyes használata.
 Hallott szöveg értése, mondanivalójának vázlatos összefoglalása, követése, kulcsszavak azonosítása.
 Képek, ábrák, diagrammok leírása, értelmezése.
- 1.2. Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.
 Érvelő, meggyőző szövegfajták; érvek logikus elrendezése a szövegben.
 Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozás.
 Különböző szerepekkel azonosulás, problémamegoldó gondolkodás nyelvi realizációja.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

- 2.1. Olvasás:
 Blattoló olvasás.
 Dinamikus olvasás.
 Értelmező, interpretáló olvasás: következtetés, olvasás a sorok között életszerű, köznapi szlovén nyelvű történetekben, szépirodalmi alkotásokban.
 Bíráló, kritikai olvasás: összehasonlítás a mindennapi tapasztalatokkal; tény, vélemény elkülönítése.
- 2.2. Szövegértés.
 Fontos információk, adatok, tények azonosítása a szöveg alapján.
 Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.
 A szöveg szerkezeti felépítésének információ, üzenet értéke.
- 2.3. Szövegértést segítő stratégiák különböző nyomtatott és elektronikus szöveganyagokban.
 2.4. Szövegelemzési eljárások.
 Állásfoglalás, vélemény, értékítélet.
 A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése; a szerző és a téma viszonya- az olvasó hozzáadott értékei.
- 2.5. Fordítás, közvetítés: szlovén nyelvű szövegek fontos információinak magyar, ill. szlovén nyelven történő összefoglalása.
 2.6. Ábrák, képek, illusztrációk értelmezése, a szövegjelentést kiegészítő funkció tudatosítása. Képleírások összetettebb nyelvi megoldásokkal.

3. Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

- 3.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.
 3.2. Szövegalkotás.
 Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél*) jellemzői. Egyes szövegtípusok formai és tartalmi jegyei alapján önálló szövegek szerkesztése.
 Összefüggések érzékeltetése, gondolati tagolás.
 Különböző forrásokból származó információk egy írásműben történő értékelése, értelmezése, szintézis alkotása.
 A szlovén nyelvű média, internetes portálok felhasználása.

- 3.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, alapvető stilisztikai és retorikai ismeretek.
 3.4. Nyelvhelyesség és helyesírás az önállóan létrehozott szlovén nyelvű szövegekben.

4. A tanulási képesség fejlesztése

- 4.1. A nyelv vonatkozásában kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internet használat.
 4.2. Tanulást támogató eljárások.
 Adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; tematikus egynyelvű szótárak különösen az érettségi témakörök, a szakközépiskolai és szakiskolai profilba illő témakörökben.
 A szlovén nyelv (SSJ) értelmező szótárának használata.
 Jegyzetelés, vázlatkészítés, feleletterv, gondolattérkép különféle eljárásokkal.
 Jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.
 Szépirodalmi művek, részletek értelmezése.
 4.3. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás.
 4.4. A rendszerezés, következtetések, összefoglalás módszertani eljárásai.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek a szlovén nemzetiség anyanyelvről

- 5.1. Kommunikációs helyzet, beszédpartner, téma, szituáció, beszédscándék.
 Kétszemélyes és kiscsoportos kommunikáció: kérés, kívánság, tiltás, parancs, felszólítás, javaslat, figyelmeztetés és reagálás ezekre; meghívás, rendelés, kínálás; tanács, engedély, igazolás kérése és adása.
 5.2. Az írott és a beszélt nyelv normái.
 A szlovén helyesírás ismerete.
 A szlovén nyelv vízszintes (nyelvjárások, tájnyelvek, regionális nyelvhasználat) és függőleges rétegződése (társadalmi rétegnyelvek különösen az ifjúság nyelve, szleng).
 Nyelvhelyesség- igényes köznyelvi norma.
 5.3. Retorikai alapismeretek: élőszóbeli előadás korosztályos csoport és/vagy vizsgabizottság előtt-felkészülés projekt bemutatásra.
 5.4. Szó- és mondataalkotási szabályok felismerése és alkalmazása.
 5.5. Stílus és jelentés; stíluselemek szerepe az élőbeszédben és az írásbeli szövegalkotásban felismerése.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

- 6.1. A szlovén irodalom irodalomtörténeti szemléletű vázlatos áttekintése.
 6.2. Műközpontú irodalomismeret- a műveket a mindenkori tanulócsoporthoz ismeretében a tanító tanárok válogatják az érettségi követelményeit és vizsgaszabályzatát szem előtt tartva.
 6.3. Szerzők és művek:
 - Anton Tomaž Linhart: Županova Micka vígjáték
 - France Prešeren: Povodni mož - ballada
 - France Prešeren: Krst pri Savici eposz - részletek;
 - France Prešeren Gazele, Soneti nesreče, Sonetni venec - 3-4 szonett
 - Josip Jurčič: Deseti brat- regény részletek
 - Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Dragotin Kette 1-1 verse
 - Oton Župančič verseiből: Samo en cvet, Žebljarska
 - Fran Saleški Fižgar: Iz mladih dni – avtobiográfija - részletek
 - Ivan Cankar: Na klancu-részletek, Hlapec Jernej in njegova pravica
 - Prežihov Voranc: Samorastniki - 2 novella
 - Miško Kranjec: Strici so mi povedali - részlet az önéletrajzi regényből
 - Matej Bor 2-3 vers (iz zbirke Previharimo viharje)
 - Ciril Kosmač: Sreča in kruh - elbeszélés
 - Fran Saleški Fižgar: Iz mladih dni - avtobiográfija
 - Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti; Novele in pripovedi
 - Sodobna slovenska književnost po priporočilu svetovalke - a mindenkori szlovén szaktanácsadóval egyeztetve
 6.4. Epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.
 6.5. Lírai alkotások: ritmus, rím, versszak, refrén.

7. Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

- 7.1. A kulturális hagyomány szerepe a nemzetiségi identitás és a helyi kötődés kialakításában.
- a másság azonosítása a szlovén nemzetiség kultúrája, hagyományai, szokásai tükrében,
 - a többségi nemzet által támasztott követelmények és a szlovén nemzetiséghez tartozók sajátos jogai a tanulók életkori érettségének megfelelő azonosítása.
- 7.2. Néhány alapvető emberi léthelyzet irodalmi megjelenítése a Rába-vidéki szlovénség múlt századi sorsából. Válogatás Irena Barber Živiljenje je kratko, Trnova paut című elbeszélés köteteiből.

1.1. Szlovén nyelv és irodalom

(A nyelvoktató, a bővített nyelvoktató és a kiegészítő nemzetiségi nevelési-oktatói forma számára)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete:

1. Beszédértés
2. Beszédkézség
3. Olvasásértés
4. Írás
5. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

1. Beszédértés

A tanuló megérti a leggyakoribb szófordulatokat és szókincsset. Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét. Megérti a legfontosabb információkat olyan rádió- és tévé-műsorokban, amelyek aktuális eseményekről, illetve a mindennapi élethez, családhoz, a tanuló környezetéhez, nemzetiségéhez, az érdeklődési köréhez vagy tanulmányaihoz kapcsolódó témákról szólnak.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Egyszerű utasítások, nagyon alapvető kérdések és feleletek hallás utáni megértése. A nem verbális kommunikáció alkalmazása.	Kérdések, feleletek, rövid megnyilatkozások megértése. A nem verbális kommunikáció alkalmazása	A köznyelvi beszéd megértése ismert, gyakran előforduló témakörökben. Viszonylag lassan és világosan közvetített információk, közlések hallás utáni megértése, valamint rövid gondolkodás után reagálás azokra.	A köznyelvi beszéd, a rádió- és TV-műsorok közléseinek, ismeretterjesztő és játékfilmek tartalmának megértése. Szlovén irodalmi és Mura-vidéki, ill. Rába-vidéki nyelvjárási szövegek tartalmának, valamint irodalmi alkotások dramatizált előadásának figyelemmel kísérése, a kulcsmozzanatok megértése, a megértett jelenetek, epizódok élvezete. <i>A legkülönbözőbb témakörök szöveganyagát tartalmazó szövegek megértése.</i> <i>A szöveg megértése után a saját állásfoglalás, vélemény kifejtése.</i> <i>Szlovén nyelvű irodalmi, színházi, és filmművészeti</i>
<i>Mindennapi témájú, a gyerekek közvetlen környezetével kapcsolatos rövid szövegek megértése.</i>	<i>Mindennapi témájú szövegek megértése.</i> <i>A szlovén nemzetiség életéből és az anyaországi szlovén irodalomból (népköltészeti alkotások) vett történetek megértése.</i>	<i>Mindennapi témakörök, valamint rádió- és TV-műsorok közléseinek, ismeretterjesztő- és játékfilmek tartalmának megértése.</i> <i>Szlovén irodalmi és Mura-vidéki, ill. Rába-vidéki nyelvjárási szövegek</i>	

		<i>tartalmának, valamint irodalmi alkotások dramatizált előadásának figyelemmel kísérése, a kulcsmozzanatok megértése, a megértett jelenetek, epizódok élvezete.</i>	<i>alkotások, előadások megértése, azok közléseinek, mondanivalójának összegzése.</i>
--	--	--	---

2. Beszédkészség

Részvétel egyszerű, mindennapi kommunikációban, egyszerű kérdések megválaszolása a már említett témákban. Saját élmény, gondolat, vélemény, érzés egyszerű és világos kifejezése, megfogalmazása a beszédszituációnak megfelelően egyszerű és összetett mondatokban. A tanuló nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Egyszerű kijelentések, kérdések, kívánságok, kérések megfogalmazása, illetve reagálás azokra egyszerű formában</p> <p>A szlovén hangzók helyes kiejtése szavakban, rövid mondatokban.</p> <p>A szlovén irodalmi nyelv alapszókincsének megalapozása.</p> <p>Aktív részvétel különböző didaktikus nyelvi játékokban.</p> <p>Néhány egyszerű mondat alkotása képről, tárgyról.</p> <p>Memoriterként néhány kiszámoló, mondóka és rövid vers ismerete.</p>	<p>Bekapcsolódás párbeszédbe, élmények elmesélése egyszerű mondatokban.</p> <p>A szlovén irodalmi nyelv már elsajátított alapszókincsének bővítése.</p> <p>Szövegalkotás (néhány mondatban) kép, film, esemény vagy adott tárgy alapján.</p> <p>A nyelv különféle közléseket közvetítő szerepének (kérdés, tagadás, kérés, óhaj, parancs) felismerése.</p> <p>Különféle dramatikus formák kipróbálása, aktív részvétel különböző didaktikus nyelvi játékokban.</p> <p>Memoriterként néhány kiszámoló, mondóka, közmondás és vers ismerete.</p>	<p>Beszélgetés különböző partnerekkel, egyszerű fordulatokkal a már ismert témakörökben.</p> <p>Beszámoló (egyszerű mondat szerkezettel) élményekről és tapasztalatokról</p> <p>Információk szerzése kérdéssel, kívánságok kifejezése.</p> <p>Törekvés a megfelelő artikulációra, a megfelelő beszédtempó, hangerő, hangmagasság, hanglejtés alkalmazása.</p> <p>Memoriter szöveghű ismerete: néhány vers, illetve rövid prózarészlet.</p>	<p>Felkészülés nélkül folytatott beszélgetés, vitázás hétköznapi témákról kortársakkal és anyanyelvi partnerrel.</p> <p>Vélemény kifejtése, élménybeszámoló, történetek elmesélése a megfelelő szókincs felhasználásával.</p> <p>Beszámoló szlovén nemzetiségi eseményekről, kulturális-, és sportprogramokról, valamint a szlovén nemzetiségi újságban (Porabje) aktuálisan megjelent cikkekről és a Slovenski utrinki televíziós adásairól.</p> <p>Hétköznapi szövegek tolmácsolása.</p> <p>Néhány vers, versrészlet és Szlovénia tájegységeiként legalább 1 ének memorizálása.</p> <p>Törekvés a változatosságra, érzékletességre, a lényeg kiemelésére a beszédben.</p>
<p><i>Aktív bekapcsolódás a hétköznapi témákban folytatott begyakorolt dialógusokba rövid megnyilatkozásokkal, véleményalkotásokkal.</i></p> <p><i>Különféle közlések alkotása kép, esemény kapcsán.</i></p> <p><i>Figyelem a helyes hangsúlyra, hangképzésre, hangoztatásra, szóképzésre.</i></p>	<p><i>Beszélgetés különböző partnerekkel, egyszerű fordulatokkal mindennapi témakörökben.</i></p> <p><i>Információk adása eseményekről, beszámoló élményekről</i></p> <p><i>Helyes kiejtés és hangsúlyozás tudatos alkalmazása a közlési folyamat során.</i></p> <p><i>Verses, prózai művek (vagy azok részleteinek) memorizálása</i></p>	<p><i>Felkészülés nélkül folytatott beszélgetés, vitázás hétköznapi témákról kortársakkal és anyanyelvi partnerrel.</i></p> <p><i>Vélemény kifejtése, élménybeszámoló, történetek elmesélése megfelelő, változatos szókincs felhasználásával.</i></p> <p><i>Beszámoló szlovén nemzetiségi eseményekről, kulturális, és sportprogramokról,</i></p>	<p><i>Álláspont, vélemény kifejtése bármely témakörben a megfelelő nyelvi formák és szakkifejezések, szlovén frazeologizmusok felhasználásával.</i></p> <p><i>Referátumok elkészítése és igényes előadása.</i></p> <p><i>Szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegek lényegi elemeinek megragadása és visszaadása.</i></p>

	<i>Beszámoló a megismert olvasmányok tartalmáról</i>	<i>valamint a szlovén nemzetiségi újságban (Porabje) aktuálisan megjelent cikkekről és a Slovenski utrinski televíziós adásairól. Hétköznapi szövegek tolmácsolása. Több vers és ének memorizálása</i>	<i>Párbeszéd folytatása bármely témában szlovén anyanyelvű beszélgetőtárral. Interjúkészítés magyarországi szlovén közéleti személyiségekkel (nemzetiségi szervezetek vezetői, egyházi személyek, kulturális csoportok vezetői, tagjai). Tolmácsolás hétköznapi helyzetekben.</i>
--	--	--	---

3. Olvasásértés

A mindennapi kifejezések, alapvető fordulatok megértése, amelyek a tanuló mindennapi életére, a családjára, környezetére, nemzetiségére vonatkoznak. Az olvasott szöveg tartalmának tömör reprodukálása, az információk visszakeresése, a szöveg lényegének kiemelése. A közvetített érzelmek, vélemények megértése. A tanuló aktív és passzív szókincsének gazdagítása.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Hangos olvasás megfelelő tempóban, helyes kiejtéssel és hangsúlyozással. Néma olvasás gyakorlása. Egyszerű szövegekből információ kikeresése és visszaadása írásban vagy szóban.</p> <p><i>A szövegfeldolgozás során megismert szókincsanyagú szövegek gördülékeny, értő olvasása megfelelő intonációval, tartalmilag tagolt előadásmódban. Az olvasott szöveg tartalmának elmondása egyszerű mondatokkal Rövid idegen szövegek néma és hangos olvasása és megértése. Pl. Porabje újság gyermekoldala, Ciciban, ill. egyéb anyaországbeli</i></p>	<p>Ismert és ismeretlen szöveg megfelelő tempójú olvasása helyes kiejtéssel, valamint a központosítás szabályainak betartásával. Az olvasott szövegek tartalmának tömör (néhány mondatos) elmondása, a szövegből információk visszakeresése. Ismert tartalmú szövegek értelmező, hangos olvasása.</p> <p><i>Mindennapi témakörök szövegeinek néma olvasással történő feldolgozása és megértése, különös tekintettel a szlovén nemzetiség életmódját bemutató történetek értelmezésére. Ismert és ismeretlen szöveg folyamatos, helyes hangsúlyozással történő olvasása. Néhány mondatos vélemény megfogalmazása szóban és</i></p>	<p>Ismert és ismeretlen szöveg folyamatos, helyes hangsúlyozással történő hangos illetve értő néma olvasása. Egyszerű szövegekből (reklám, felirat, katalógus) információ kikeresése és visszaadása. Néhány rövidebb irodalmi alkotás értelmezése az anyaországi és a magyarországi szlovén irodalomból. Ezen műalkotások bemutatásának képessége. Az aktív és passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.</p> <p><i>Olvasott szövegek tartalmának összefoglalása, tömörítése. Vélemények, ellenvélemények ütköztetésének megértése prózai szövegekben. Publicisztikai cikkek megértése. Rövid szépirodalmi művek önálló elolvasás utáni értelmezése, a bennük rejlő művészi, erkölcsi értékek felismerése. Különböző segédeszközök</i></p>	<p>Olvasott szakszövegek és rövid irodalmi művek tartalmának összefoglalása, tömörítése. Vélemények-ellenvélemények ütköztetésének megértése prózai szövegekben. Szlovéniai ifjúsági folyóiratok és a Porabje nemzetiségi lapban megjelent cikkek megértése. Rövid szépirodalmi művek önálló elolvasás utáni értelmezése, a bennük rejlő művészi, erkölcsi értékek felismerése. Az aktív és passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.</p> <p><i>Anyaországi és Rába-vidéki szlovén irodalmi alkotások önálló olvasása a különféle műfajokban a szlovén irodalom kezdeteitől napjainkig. Rövid szépirodalmi művek önálló elolvasás utáni értelmezése, a bennük rejlő művészi, erkölcsi értékek felismerése. Nyelvjárással felismerése és megértése. Szlovén nyelven megjelenő sajtótermékek olvasása, az</i></p>

<i>gyermekkiadványok, prospektusok.</i>	<i>írásban. Különböző segédeszközök (szótárak) használata.</i>	<i>tudatos kiválasztása és használata.</i>	<i>országismereti tudáshalmaz bővítése. Különböző segédeszközök tudatos kiválasztása és használata.</i>
---	--	--	---

4. Írás

Egyszerű nyomtatvány kitöltése, üdvözet, üzenet, magán-és hivatalos levél, önéletrajz megírása. Egyszerű, rövid, összefüggő szöveg megírása ismert, hétköznapi témákban. Szöveg alkotása különböző közlésfajták alkalmazásával: élmények, események, jellemzés, párbeszéd. Személyes vélemény és álláspont kifejtése a jelenkor problémáival kapcsolatban. A tanuló nem vét alapvető nyelvhelyességi hibákat.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>A korosztálynak megfelelő tempójú írás. Az alapszókinccs szavainak helyes írása. Mondatok és rövid szövegek helyes másolása illetve leírása tollbamondás után. Rendezett, olvasható írás az automatizmusok szintjén. Meghatározott témában egyszerű mondatokból álló rövid szöveg alkotása.</p> <p><i>Néhány mondatos fogalmazás írása egyszerű történetről. A helyesírási szabályok ismerete és alkalmazása a tanult szinten. A szöveg tagolásának kialakítása</i></p>	<p>Képleírás, kép történetének, eseménynek, élménynek megfogalmazása írásban. Egyszerű nyomtatvány kitöltése. A szlovén helyesírás elsajátított szabályainak alkalmazása. Gyakorlati-kommunikációs természetű szövegekkel való ismerkedés: meghívó, képeslap levél.</p> <p><i>Rövid fogalmazás, beszámoló, levél írása a szövegszerkesztés formai követelményeinek betartásával. Írásbeli beszámoló olvasmányként megismert művekből. Az elsajátított nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási szabályok alkalmazása.</i></p>	<p>Ismert, gyakran előforduló témakörökhöz kapcsolódó gondolatok megfogalmazása. Rövid fogalmazás, beszámoló, levél írása a szövegszerkesztési formák betartásával. Gyakorlati-kommunikációs természetű szövegek alkotása. A nyelvhelyesség és a helyesírás szabályainak alapos ismerete és alkalmazása. Egyszerűbb szövegek fordítása írásban szótár segítségével.</p> <p><i>Szövegalkotási módszerek továbbfejlesztése. Élménybeszámoló írása egy-egy irodalmi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról. Nyelvtani, nyelvhelyességi, stilisztikai és helyesírási ismeretek használata. Rövidebb szövegek elolvasása házi olvasmányként, ezek megadott szempontok szerinti feldolgozása. Fordítás szlovénról magyarra és magyarról szlovénra szótár segítségével.</i></p>	<p>Különböző funkcionális szövegek alkotása: (hivatalos levél, meghívó, értesítés, kérvény, fellebbezés, beszámoló, önéletrajz). Élménybeszámoló írása anyaországi és hazai szlovének által írt irodalmi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról. Nyelvtani, nyelvhelyességi, stilisztikai és helyesírási ismeretek helyes használata. Fordítás szlovénról magyarra és magyarról szlovénra szótár segítségével. Olvasható, áttekinthető íráskép valamint önálló jegyzetelési technika kialakítása.</p> <p><i>Különböző írástechnikák összefoglalás, rendszerezés, tömörítés, jegyzetelés) ismerete és alkalmazása. Olvastott irodalmi, közismereti és szakszövegek adott szempont szerinti megfogalmazása. Referátum készítése szakirodalom felhasználásával. Nyelvtani, nyelvhelyességi, stilisztikai, szótárhasználati és helyesírási ismeretek biztos alkalmazásával bármilyen témájú írás megalkotása. Idegen szöveg fordítása szlovénról magyarra és magyarról szlovénra szótár segítségével.</i></p>

5. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

Az olvasás, mint művelészet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése. Az irodalom sajátos kifejezési formáinak felismerése, összehasonlítása, megértése és értelmezése. A műnemek és a műfajok hagyománya, mint a műalkotás megértésének egyik vonatkoztatási pontja Érzékenység az irodalmi művekben megjelenő értékek, problémák, kérdések és kétségek felfedezésére.

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
Rövid terjedelmű epikai és lírai művek elolvasása, tartalmának összefoglalása tanári segítséggel	Rövid terjedelmű epikai és lírai művek önálló elolvasása, tartalmuk összefoglalása, a szereplők jellemzése.	Elbeszélések, rövid történetek, lírai művek önálló elolvasása, a művek tartalmának összefoglalása, és műfajuk megnevezése.	A szlovén nyelvű irodalmi alkotások önálló elolvasása, feldolgozása, műközpontú elemzése.
A hazai és a szlovéniai szlovén irodalomból vett népköltészeti alkotások elolvasása, mondókák, rigmusok, versek, verses mesék megtanulása.	A hazai és a szlovéniai szlovén irodalomból vett rövid terjedelmű műköltészeti és népköltészeti alkotások elolvasása, feldolgozása. Rövid történetek dramatizált előadása.	A hazai és a szlovéniai szlovén irodalomból vett alkotások elolvasása és feldolgozása, véleményalkotás.	A hazai és a szlovéniai szlovén irodalom művein keresztül a népcsoport sorskérdéseinek megismerése és a velük való azonosulás elősegítése.
A modern műfajokból mesék, képregények (strip) elolvasása, tartalmuk összefoglalása, átadása.	A modern műfajokból mesék, képregények, elolvasása, dramatizálása. Hagyományos mese alapján képregény készítése	Modern műfajú művek elolvasása, feldolgozása. Kreatív írás: pld. képregény készítése hagyományos mese alapján vagy minta alapján képvers alkotása	Egy szabadon választott mai ifjúsági regény elolvasása és feldolgozása.
A korosztálynak megfelelő hangjáték, mesedarab, bábjáték, musical megtekintése, esetleg előadása.	A korosztálynak megfelelő hangjáték, színdarab, musical megtekintése, esetleg előadása.	Az irodalom társművészeiből filmek, képek, fotók megtekintése és megbeszélése. A hazai vagy szlovéniai színi társulatok egy előadásának megtekintése, a látottak tanórai feldolgozása.	Adott irodalmi műalkotásból készült film megtekintése, összevetése a művel. A hazai és szlovéniai nép- és könnyűzene köréből dalszövegek értelmezése.

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Beszédtértés

- 1.1. Tanítói közlések, kérdések, a tanórai munka hatékonyságát szolgáló irányítás értése.
- 1.2. Az életkorhoz igazodó témakörökben elhangzó, a tanuló nyelvi képzettségét tekintetbe vevő, jól tagolt, megfelelő artikulációjú és tempójú egyszerű, szlovén nyelvű szövegek értése.
- 1.3. Nem verbális kommunikáció alkalmazása.

2. Beszédkészség

- 2.1. Hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés –a szlovén hangzók helyes hangoztatása.

- 2.2. Egyszerű kijelentések, kérdések, megfogalmazása. Társadalmi konvenciók: köszönés, megszólítás, bemutatkozás, köszönetnyilvánítás és elfogadás, elnőzés kérése/elfogadása, egyszerű kívánság, szándék, szükség kifejezése, az elhangzottak ismétlésének kérése, nyelvi formai elemeinek használata. Egyszerű információadás és kérés szófordulatainak alkalmazása.
- 2.3. Képek, illusztrációk segítségével rövid történetek előadása.
- 2.4. Szlovén népmesék, mondák, versek reprodukálása.
- 2.5. 5-6 mondatos összefüggő szöveg elmondása tájnyelven és/vagy irodalmi szlovén nyelven.

3. Olvasásértés

3.1. Írott szlovén nyelvű szöveg olvasása.

A szóbeli kezdő szakasz után a szlovén betűk, szlovén ábécé megtanulása.

Hangsor-betűsor: szótagok, szavak, egész mondatok, rövidebb szövegek hangos olvasása.

A szlovén nyelvben a hangzók találkozása során módosuló kiejtés (zöngés-zöngétlen mássalhangzók, „l, lj, nj, v” hangok ejtése).

3.2. Írott szlovén nyelvű szöveg értése. Tájékozódás a szövegben.

Lényegkiemelés, egyszerű állítások, tények, adatok visszakeresése.

Tankönyvi utasítások, feladatok, kérdések egyszerű tankönyvi definíciók értése.

Egyszerű, a korosztály érdeklődésére számot tartó köznap és gyermekirodalmi (Rába-vidéki népmesék, népmondák, szlovéniai szerzők gyermekversei, mesék) szövegek.

Kérdés-felelet; irányított párbeszéd, két-hárommondatos tartalmi összefoglalás.

Dramatikus játék, bábjáték, rajz - a tanult szövegek átdolgozása.

4. Írás

4.1. Az írás jelrendszere.

Írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg. a szlovén írott kis-és nagybetűk, betűkapcsolás.

Megfelelő tempójú írás, rendezett íráskép.

A helyesírás és nyelvhelyesség alapvetései.

4.2. Szövegalkotás írásban.

Mondatok összekapcsolása, szövegminták, témaválasztás.

Szövegekhez címválasztás, a mondanivaló logikus elrendezése.

Szövegek kiegészítése.

Megadott szempontok alapján egyszerű szövegek fogalmazása.

5. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

5.1. Kommunikációs témakörök, tartalmak

Személyes adatok, család, életmód

Bemutatkozás, bemutatás; családtagok, rokonsági viszonyok.

Családi ünnepek.

Heti rend, napirend.

Étkezés, egészséges ételek, egyszerű szlovén receptek.

Az emberi test részei, testápolás, egészség- betegség, közérzet.

Szabadidős tevékenységek, sport.

Iskola, oktatás

A tanulás, tantárgyak, órarend.

Az iskola helyiségei, osztályterem, iskolabútorok, a tanulást segítő tárgyak, eszközök.

Olvasás, játék, nemzetiségi gyermekjátékok.

Kulturális élet, jelenünk kommunikációs technikája

Magyarországi szlovén folklór hagyományok, Rába-vidéki szlovén népdalok, népi játékok.

TV, számítógép, nyomtatott sajtó termékei.

Környezet, társadalom, gazdasági élet

Otthon, települések, falvak, Rába-vidéki szlovén települések és jellemzőik.

Szlovén népi építészet.

Mindennapi tevékenységek: bevásárlás, üzletek.

Az ember természeti környezete, évszakok, időjárás, öltözködési szokások.

Társadalmi, közösségi élet

Együttműködés, társadalmi, közösségi szerepek az iskolában, a lakóhelyen.

A közösségi együttélés szabályai osztályban, iskolán belül, lakóhelyi közösségekben munkamegosztás.

A szlovén nemzetiség mindennapjai.

A nemzetiség, nemzetiség fogalom az eltérő kultúra, hagyományok azonosításával.

A szlovén Rába-vidék lakossága.

Nemzetiségi szlovén nyelv

A Rába-vidéki szlovén nyelv alapjellemzőinek azonosítása mesék, népdalok, élőbeszéd alapján.

Az egyes témákkal kapcsolatos Rába-vidéki szlovén nyelvjárási szavak és kifejezések.

5.2. Szerzők és művek

Az irodalmi művek közül a mindenkori tanulócsoporthoz igényei, nyelvtudása, általános ismeretei függvényében a tanító válogat a tankönyv kínálta lehetőségek közül és az alábbi jegyzékből:

- Válogatás a klasszikus szlovén népmese gyűjteményekből
- Karel Krajczar: Kraljič pa lejpa Vida c mesegyűjtemény
- Josip Ribičič Mihec in Jakec, Miklavževa noč, Branko, morje in še kaj
- Josip Vandot: Kekec történeteiből részletek
- Tone Pavček Pesmi –Juri Muri v Afriki, Sončece v žepu, Domače živali, Prave in neprave pesmi
- Niko Grafenauer: Pesmi- Abeceda, Sredi polja rdeči mak, Kam pelje vlak
- Svetlana Makarovič: Pesmi- Dedek mraz že gre, Čuk na palici, Kaj bi miška rada
- Svetlana Makarovič: Pripovedi- Pekarna Mišmaš Živalska olimpiada
- Feri Lainšček: Pesmi- Cicibanija
- Feri Lainšček: Cufek modrijan, Cufek v živalskem vrtu, Ajša Najša in druge po izbiru

5-8. évfolyam

1. Beszédértés

Szóban elhangzó szlovén nyelvű szövegek megértése, értelmezése.

A nyelvelsajátítást segítő hallgatási szokások.

Megnyilatkozások, kérdések és feleletek megértése.

Tartalmak, közlések, információk hallás utáni megértése, reagálás azokra.

2. Beszédkészség

Szóban elhangzó szlovén nyelvű szövegek alkotása egyszerű mondat szerkezetekkel.

Élmények, benyomások rövid, érthető elmondása.

Olvasott szöveg tartalmának, fő gondolatainak élőszóban való összefoglalása.

Szövegek feldolgozása, átalakítása.

Reagálás megértett tartalmakra, közlésekre, információkra.

Párbeszédben a beszédszituációnak megfelelő reagálás.

Problémák megoldása, vitás kérdések tisztázása, önálló véleményformálás.

Informálódás, kívánságok kifejezése, felvilágosítás kérése és adása.

Tárgyak, dolgok, személyek, állatok jellemzése.

Véleményformálás közmondások, olvasott versek mondanivalójával kapcsolatban.

Beszélgetés, vita, egyszerű nyelvi fordulatokkal.

3. Olvasásértés

3.1. Olvasás.

Értő olvasás.

3.2. Szövegértés.

A megértés egységei – szójelentés, szó szerkezet, tagmondat, mondat, bekezdés, szövegegység, szöveg egész.

3.3. Szövegtípusok.

Szépirodalmi szövegek, ismeretterjesztő, tankönyvi és egyszerű gyakorlati szövegtípusok.

Egyszerűbb autentikus szövegek, ifjúsági folyóiratok (Porabje c. hetilap, PIL, Ciciban, Gea, Moja Slovenija) egyszerűbb írásai.

3.4. Képek, illusztrációk értelmezése, a szövegjelentést kiegészítő funkció tudatosítása.

4. Írás

4.1. Olvasható, áttekinthető, a mondanivalót formailag is jól tükröző íráskép.

A szövegtípusnak megfelelő formai jegyek használata (bekezdésekre, bevezetés – tárgyalás - befejezésre tagolás, a levélforma kötelező formai elemei).

4.2. Szövegalkotás.

Élmények, kitalált történetek, elbeszélés, leírás, jellemzés megfogalmazása.

Szöveg tartalmának, cselekményének, fordulópontjainak, felvetett kérdéseinek, fontos információinak írott formában való összefoglalása, elemzése, értékelése.

A mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek írása (meghívó, *e-mail*, *SMS*, *Chat*, *Skype*).

A szövegben fellelhető tények, adatok, információk azonosítása, rendszerezése.

4.3. Szerkesztési, stilisztikai, nyelvhelyességi és helyesírási normák.

5. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

5.1. Kommunikációs témakörök, tartalmak

Életmód, életvezetés

Emberi kapcsolatok, barátok, baráti kör.

Alkalmazkodás.

Az egyén és közösség.

Korosztályos konfliktusok.

Mindennapi tevékenységek; napirend; munkamegosztás, szabadidős tevékenységek a családban, hobby.

Egészséges életmód, az egészséges emberi test, betegségek, orvosnál.

Társadalmi környezet, szokások és hagyományok

Ételek, étkezési szokások, egészséges táplálkozás, főzés, táplálkozás vendéglátó egységekben.

Jellegzetes szlovén ételek, „szlovenikumok”; a Rába-vidéki szlovének gasztronómiája.

Szlovén ünnepek, szokások és hagyományok a magyarországi szlovének családi, vallási, ill. a naptári évhez kapcsolható ünnepeinek esetében.

Élet ma és régen, iskola, lakókörnyezet, a magyarországi szlovének települései, lakás-, élet- és munkakörülmények a múlt században és a legújabb időkben.

Tanulás, oktatás, munka

Iskolai mindennapok, napirend, órarend, a tanulási folyamat, tanulási módszerek.

A mai korszerű iskola épülete, osztálytermei, berendezése; jellegzetes iskolai struktúra hazánkban és Szlovéniában, továbbtanulás.

Iskolán kívüli tevékenységek, a szlovén nemzetiségi léthez kapcsolódó szervezett iskolán kívüli lehetőségek.

A munka világa, hagyományos és mai szakmák.

Kulturális élet, a jelenkor kommunikációs kultúrája

A dal, a zene, mint egy nép kultúrájának jelentős értékörzője.

A magyarországi szlovének népzenei öröksége, folklór.

Magyarországi szlovén médiák: Slovenski utrinki, a Radio Monošter adásai, a Porabje hetilap, Slovenski koledar.

Az internet szerepe, közösségi oldalak.

A környezet, gazdaság és a technika

Életkörülmények, lakhely, környezet.

Évszakok, időjárás, környezetvédelem, lokális, regionális problémák, helyi környezetvédelem, utazás, szálláslehetősége.

Életmód a szlovén nyelvterületen, infrastruktúra, közintézmények.

Szolgáltatások, vásárlás, orvosi ellátás, állatvédelem, állattartás, kézművesség.

Turizmus, nyaralás, utazás, az utazások típusai, közlekedési eszközök, vendéglátás.

Földrajzi ismeretek – Szlovénia tájai.

Társadalmi élet, politika, történelem

Az együttélés szabályai, magyarországi nemzetiségek, a magyarországi szlovén nemzetiség léthelyzete, szervezettsége, szervezetei.

A szlovén nyelv

A magyarországi szlovén nyelv; Apátistvánfalva, Szakonyfalu, Rábatótfalu, Felsőszölnök lokális szlovén tájnyelvi jellegzetességei.

5.2. Szerzők és művek.

Az irodalmi művek közül a mindenkori tanulócsoport igényei, nyelvtudása, általános ismeretei függvényében a tanító pedagógus válogat a tankönyv kínálta lehetőségek közül és az alábbi jegyzékből:

- Népköltészet: Válogatás a klasszikus szlovén népmese gyűjteményekből, epikus népdalokból (Lepa Vida in kača, Desetnica, Kralj Matjaž in Alenčica és/vagy Kralj Matjaž v turški ječi) népdalokból, a népi próza, népi dráma darabjaiból (Zeleni Jurij)
- Találós kérdések, szólásmondások
- France Prešeren O, Vrba, Zdravljica
- Fran Levstik Martin Krpan-részletek - összevetés Arany János Toldijával
- Fran Erjavec: V naravi, Živalske podobe
- Dragotin Kette: Kako se je zgodilo Matičku; Vrabc in lastovka- ljubezen do domovine
- Ivan Cankar: Skodelica kave
- Oton Župančič verseiből – Ciciban in še kaj-sorozat, Sto ugank
- Prežihov Voranc (Lovro Kuhar) Solzice
- Fedro Godina: Ptice selivke
- Tone Pavček: 3-4 vers
- Svetlana Makarovič: Odlomki iz Take živalske, V pekarni Mišmaš
- Niko Grafenauer: Domače živali, Živali na polju, Živali v gozdu
- Feri Lainšček kortárs műveiből

5.3. Az epikus művek jellemzői: idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, szereplők.

5.4. Dramatizált szövegek.

9-12. évfolyam

1. Beszédértés

Szóban elhangzó nyelvileg igényes szlovén nyelvű szövegek megértése, értelmezése.

A kommunikációs funkciók (*tájékoztatás, érzelemkifejezés, felhívó funkció, kommunikációs kapcsolattartás*).

A szövegek létformája; az élőszó nyelvi és nem nyelvi elemei.

Hallott szöveg értése, mondanivalójának vázlatos összefoglalása, követése, kulcsszavak azonosítása.

A szövegben megjelenő másodlagos jelentések.

2. Beszédkészség

Szövegalkotás.

Érvelés követése, abba bekapcsolódás, szó kérése, beszélgetés befejezése.

Érvelő, meggyőző szövegfajták; érvek logikus elrendezése a szövegben.

Logikus összefüggések bemutatása, következtetések levonása, önálló döntéshozatal.

Különböző szerepekkel azonosulás, problémamegoldó gondolkodás nyelvi realizációja.

3. Olvasásértés

3.1. Olvasás.

Blattoló olvasás.

Dinamikus olvasás.

Értelmező, interpretáló olvasás: következtetés, olvasás a sorok között életszerű, köznapi szlovén nyelvű történetekben, szépirodalmi alkotásokban.

Bíráló, kritikai olvasás: összehasonlítás a mindennapi tapasztalatokkal; tény, vélemény elkülönítése.

3.2. Olvasásértés.

Fontos információk, adatokat, tények azonosítása a szöveg alapján.

Szövegek összefoglalásakor adatok, információk felhasználása.

A szöveg szerkezeti felépítésének információ, üzenet értéke.

Állásfoglalás, vélemény, értékítélet.

A szövegekben megjelenő problémák, döntések, konfliktusok és az azt kiváltó motívumok okainak értelmezése, értékelése.

A szerző és a téma viszonya- az olvasó hozzáadott értékei.

3.3. Fordítás, közvetítés: szlovén nyelvű szövegek fontos információinak magyar, ill. szlovén nyelven történő összefoglalása.

3.4. Ábrák, képek, illusztrációk értelmezése.

Az illusztrációk szövegjelentést kiegészítő funkciójának tudatossága.

Képleírások összetettebb nyelvi megoldásokkal.

4. Írás

4.1. Folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép.

4.2. Szövegalkotás.

Összefüggések érzékeltetése, gondolati tagolás.

Különböző forrásokból származó információk egy írásműben történő értékelése, értelmezése, szintézis alkotása.

Szövegtípusok (*elbeszélés, leírás, jellemzés, érvelés, esszé, értekezés, vita, önéletrajz, motivációs levél, kérvény, blog, baráti levél, hivatalos levél*) jellemzői. Egyes szövegtípusok formai és tartalmi jegyei alapján önálló szövegek szerkesztése.

A szlovén nyelvű média, internetes portálok felhasználása a szövegalkotás előkészítési folyamataiban.

4.3. Nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, stilisztikai és alapvető retorikai ismeretek.

4.4. Nyelvhelyesség és helyesírás az önállóan létrehozott szlovén nyelvű szövegekben.

5. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

5.1. Kommunikációs témakörök, tartalmak

Az egyén és közvetlen társadalmi környezete, életmód

Társadalmi csoportok, egyéniség, alkalmazkodás.

Az egyéni boldogulás, jövő tervezése.

Szakma, hivatás, munkahely, karrierépítés és a magánélet- jövőkép.

Egészséges életmód, egészséges táplálkozás, betegségek– tudatmódosító szerek, szenvedélybetegségek, függőség.

Sport, versenysport, extrém sportok, veszélyek és felelősség.

A szabadidő értelmes és hasznos eltöltésének változatai vidéken, falun és városban.

Étkezési kultúra, élelmiszerek, a szlovénység gasztronómiai érdekességei, XXI. századi vendéglátó-ipari kultúra, főzési szokások, reklámok, alapvető szükségletek, luxus.

Szolgáltatások, posta, bank, pénzváltás, utazásszervezés, utazási irodák.

Hagyományok, kulturális örökség, hagyományok változása, a hagyományok identitást meghatározó szerepe.

Városi élet – vidéki élet.

Regionális kultúra, az Európai Unió és a határok nélküliség, többnyelvűség.

Iskola, oktatás

Oktatás, tanulás Magyarországon; nyelvtanulási, továbbtanulási lehetőségek Szlovéniában (a Center za slovenski jezik kínálatai a középiskolás diákság számára-intenzív nyelvi hetek Ljubljánban).

Főiskolai, egyetemi tanulmányok, ösztöndíj lehetőség a Szlovéniába készülők számára.

Tanulás-művelődés, képzettség, szakma, diploma és az elhelyezkedés lehetőségei illetve a munkanélküliség kérdése.

Kultúra, a XXI. század tömegkommunikációs kultúrája

Betekintés a szlovén filmművészet, a mai szlovén szórakoztató és klasszikus zene valamint a modern művészetek világába a világháló, anyaországi kirándulások, kultúrestek. ill. magyarországi (főként szentgotthárdi) koncertek, kiállítások révén.

A hazai szlovén naiv művészek, képzőművészek.

Információáramlás, tájékoztatás, véleményalkotás, az internet szerepe.

A magyarországi szlovén nemzetiségi TV- és a rádióműsorok.

Környezet, gazdaság és technika

A legújabb kori technikai fejlődés és a gazdasági változások összefüggései; az urbanizálódás; az erőteljes gépesítés, számítógép vezérlésű ipari termelés és a munkanélküliség összefüggései

Természeti környezet-tájvédelem; natúrparkok, nemzeti parkok és a környezetvédelem, környezetkárosítás és környezetvédelmi projektek.

Problémák és kihívások, érdekellentétek.

Aktuális kérdéseket megszólaltató irodalmi alkotások, színdarabok, filmek.

Társadalmi élet, a szlovén nemzetiség szervezetei, politika, történelem

Az együttélés szabályai, magyarországi nemzetiségek, a magyarországi szlovén nemzetiség léthelyzete, szervezettsége, szervezetei.

A kétnyelvűség, a nemzetiségi szlovén nyelv megőrzése, a kétnyelvű beszéd.

A szlovén nemzetiség kultúrája, hagyományai, szokásai tükrében.

A szlovén nemzetiség lakta magyarországi települések mai helyzete.

A szlovén Rába-vidék lakossága, életmódbeli jellemzők.

A szlovén média (Slovenski utrinki MTV-műsor, Radio Monošter, Porabje c. hetilap, PIL (Pisani list), Moja Slovenija című folyóiratok).

A szlovén nyelv

A magyarországi szlovén nyelv: Apátistvánfalva, Szakonyfalva, Rábatótfalu, Felsőszölnök lokális szlovén tájnyelvi jellegzetességei.

A Rába-vidéki szlovén nyelv alapjellemezőinek ismerete.

A kétnyelvűség, többnyelvűség előnyei a XXI. századi realitásokban.

Irodalmi kultúra

A magyarországi szlovén média (Slovenski utrinki MTV-műsor, Radio Monošter, Porabje c. hetilap, és az ifjúság számára elérhető anyanemzetből származó szlovén nyomtatott sajtó: PIL (Pisani list), Moja Slovenija című folyóiratok, Vestnik, Delo c napi ill. hetilapok.

Évenkénti író-olvasó találkozók: találkozás a kortárs szlovén gyermek- és ifjúsági irodalom alkotóival és alkotásaikkal; újságírókkal, szerkesztőkkel.

Ifjúsági irodalom, a magyarországi szlovén nemzetiség irodalma, művek értelmezése, összefüggések feltárása.

5.2. Szerzők és művek:

- A szlovén irodalom irodalomtörténeti szemléletű vázlatos áttekintése
- Műközpontú irodalomismeret
- Anton Tomaž Linhart: Županova Micka
- France Prešeren: Povodni mož, Krst pri Savici-odlomki; Soneti nesreče, Sonetni venec - 3-4 szonett
- Josip Jurčič: Deseti brat-részletek
- Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Dragotin Kette 1-1 verse
- Oton Župančič: Samo en cvet, Žebljarska
- Fran Saleški Fižgar: Iz mladih dni- autobiografia
- Ivan Cankar novella
- Prežihov Voranc: Samorastniki -1 novella
- Miško Kranjec: Strici so mi povedali- részlet
- Matej Bor 1-2 verse - iz zbirke Previharimo viharje
- Ciril Kosmač: Sreča in kruh pripoved
- Feri Lainšček: Novele in pripovedi
- Mai szlovén írók, költők munkáiból

• *Szlovén népismeret*

(Valamennyi nevelési-oktatási forma számára)

Fejlesztési feladatok

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben-időben
5. A reflexiót irányító kérdések

1. Ismeretszerzés, tanulás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből: (pl. kapcsolat a népi mesterségek őrzőivel: fazekasmester, kosárfonó, papírvirág készítő). Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése: (pl. a népcsoport életmódjának, a család és környezet nemzeti kődésének megfigyelése). Gyermekkönyvek, gyermeklexikonok használata. A tanultak alkalmazása, felhasználása.</p>	<p>Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből. Ismeretszerzés hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből: (források pl.: „Porabje” nemzeti hétilap és a „Slovenski utrinki” nemzeti televíziós adás heti műsorai). A népismeret témaköréhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Információk gyűjtése meghatározott témákban, könyvtárban, múzeumokban. A szlovén nemzeti emberi magatartásformáinak és élethelyzeteinek megfigyelése. Segédkönyvek, lexikonok használata. A megszerzett ismeretek bemutatása. A tanultak alkalmazása, felhasználása új feladathelyzetekben: projektek tervezése és végrehajtása a népismeret műveltségi terület témakörében.</p>	<p>Ismeretek bővítése személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből. Információk gyűjtése hallott és olvasott szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből. A népismeret témaköréhez kapcsolódó szövegek értő olvasása. Információk gyűjtése meghatározott témákban. könyvtárban, múzeumokban. A szlovén nemzeti emberi magatartásformáinak és élethelyzeteinek megfigyelése. Segédkönyvek, lexikonok használata. A megszerzett ismeretek bemutatása. A tanultak felhasználása új feladathelyzetben: iskolai projektek, bemutatók tervezése és végrehajtása a népismeret témakörében.</p>	<p>Ismeretszerzés irányított beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből. Ismeretszerzés hallott és olvasott szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből: Ismeretszerzés különböző más írásos forrásokból pl.: grafikonok. Információk gyűjtése adott témához, projekthez könyvtárban, médiatárban, múzeumban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése, értelmezése és bemutatása. Az információgyűjtés során lényegét kiemelő pontos jegyzet készítése. Segédkönyvek, lexikonok, atlaszok használata. A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben: iskolai projektek, bemutatók tervezése és lebonyolítása.</p>

2. Kritikai gondolkodás

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Egyszerű kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.</p> <p>Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők nézőpontjából.</p> <p>Rövid önálló vélemény megfogalmazása szlovén személyekről, eseményekről, jelenségekről.</p> <p>Az emberek különbözőségének tudatosulása (elsősorban a nyelv és a szokásrendszer tekintetében), valamint felkészülés e különbségek akceptálására.</p> <p>A hagyományápolás fontosságának megértése.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témákkal kapcsolatban.</p> <p>Mindennapi élethelyzetek elbeszélése, eljátszása a különböző szereplők szempontjából.</p> <p>Önálló vélemény megfogalmazása szlovén személyekről, eseményekről, jelenségekről.</p> <p>Más kultúrák iránti aktív érdeklődés és azok másságának elfogadása.</p> <p>A hagyományápolás fontosságának megértése.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témákkal kapcsolatban.</p> <p>Összetettebb (pl. történelmi) élethelyzetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.</p> <p>Érvekkel alátámasztott önálló vélemény megfogalmazása a nemzetiség múltbeli és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban.</p> <p>A szlovén nemzetiséggel kapcsolatos témákban előforduló jelenségek, események elemzése.</p> <p>Kapcsolódási pontok keresése a nemzetiség és az anyanemzet kapcsolatában.</p> <p>A hagyományápolás fontosságának megértése.</p> <p>A szlovén identitástudat kialakítása.</p>	<p>Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témákkal kapcsolatban.</p> <p>Összetettebb (pl. történelmi) jelenségek, élethelyzetek összehasonlítása, elemzése különböző szempontokból.</p> <p>Önálló állásfoglalás és érvelés különböző, a szlovénség múltbeli és jelen sorsával, sorsfordulóival kapcsolatban, sorsát meghatározó nézetekről, cselekedetekről (pl. vend-kérdés).</p> <p>A szlovén nemzetiséggel kapcsolatos témákban előforduló jelenségek, események elemzése.</p> <p>Kapcsolódási pontok keresése a nemzetiség és az anyanemzet kapcsolatában.</p> <p>Különböző írásos munkák (pl. szépirodalmi, publicisztikai, nemzetiségpolitikai) összevetése, kritikai feldolgozása.</p> <p>Szövegek, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából.</p> <p>Információforrások kritikus kezelése.</p> <p>Nemzetiségi társadalmi csoportok, intézmények viselkedésének elemzése.</p> <p>Önálló, kritikus, érvekkel alátámasztott vélemény megfogalmazása a szlovén nemzetiséget érintő eseményről, jelenségekről, ismert szlovén nemzetiségi személyekről.</p> <p>Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.</p> <p>Feltevések megfogalmazása egyes nemzetiségi jelenségek háttéréről, okairól.</p> <p>Az 1993-as nemzetiségi törvény és módosításainak ismerete, az abban foglalt jogok és kötelezettségek értelmezése, naprakész alkalmazása.</p> <p>A hazai nemzetiségi és emberi jogi rendszer értékelése a saját</p>

			<p>értékrendnek megfelelő szempontok alapján.</p> <p>A Rába-vidéki szlovénség nemzetközi kapcsolatainak kritikai bemutatása múltban és jelenben (vasfüggöny-híd).</p> <p>A jövő trendjeinek felvázolása.</p> <p>A szlovén nemzetiség életével kapcsolatos jelenségek rendezése okok és okozatok, hasonlóságok és különbségek, szándékok és következmények szerint.</p>
--	--	--	--

3. Kommunikáció

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Rövid válaszok a népismeret meghatározott témaköreiben feltett kérdésekre.</p> <p>Kérdésfeltevés a meghatározott témakörökben, illetve pl. gyűjtőmunka során.</p> <p>Rövid vélemény érthető megfogalmazása.</p> <p>Mások véleményének meghallgatása.</p> <p>Szóbeli beszámoló a nevelő segítségével, a gyűjtőmunkával szerzett tapasztalatokról, ismeretekről.</p> <p>Rajzok, modellek, makettek, tárgymásolatok készítése.</p> <p>Tárgyak készítése hagyományos kézműves technikákkal.</p> <p>Népszokások, gyermekjátékok, mondókák, dal- és mozgásanyagának bemutatása iskolai és falusi rendezvényeken.</p>	<p>Beszélgetés a szlovén népismeret meghatározott témáiban, valamint a szlovén nemzetiségi médiumokból nyert információk alapján.</p> <p>Saját vélemény rövid, érthető megfogalmazása.</p> <p>Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele.</p> <p>Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.</p> <p>Fogalmazás írása valamely nemzetiségi témáról.</p> <p>Rajz készítése nemzetiségi témáról.</p> <p>A szlovén nemzetiség életéből vett körjátékok, néptáncok, rövid irodalmi és nyelvjárásban íródott jelenetek előadása iskolai és falusi rendezvények keretében.</p>	<p>Beszélgetés és vita a szlovén népismeret meghatározott témáiban, valamint a szlovén nemzetiségi médiumokból szerzett információk alapján.</p> <p>Önálló vélemény alkotása vitás kérdésekben, vélemények ütköztetése, érvelés a szlovén népismeret témaköreivel kapcsolatos vitákban.</p> <p>Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele.</p> <p>Szóbeli beszámoló a tanórákon saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.</p> <p>Fogalmazás írása valamely nemzetiségi témáról.</p> <p>Események, történetek, jelenségek mozgásos, dramatikus megjelenítése.</p> <p>Hazai és anyaországi szlovén népdalok, néptáncok megismerése, bemutatása falusi rendezvényeken, hazai és külföldi fellépéseken.</p>	<p>Beszélgetés és vita a szlovén népismeret meghatározott témáiban, valamint a szlovén nemzetiségi médiumokból szerzett információk alapján.</p> <p>Érvekkel alátámasztott önálló vélemény alkotása vitás kérdésekben.</p> <p>A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése mások véleményének figyelembevételével, a tolerancia gyakorlása.</p> <p>Szóbeli beszámoló a tanórákon saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.</p> <p>Kiselőadás tartása a népismeret témaköreiben.</p> <p>Tudósítás a szlovén diaszpóra kulturális és politikai eseményeiről.</p> <p>Interjú készítése szlovén, illetve szlovén nemzetiségi személyekkel aktuális kérdésekről.</p> <p>Esszé írása valamely nemzetiségi témáról.</p> <p>Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tabló és magyarázat készítése.</p> <p>Szokások dramatizált</p>

			előadása iskolai és nemzetiségi rendezvényeken.
--	--	--	---

4. Tájékozódás térben-időben

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Az idő tagolására szolgáló szlovén nyelvű kifejezések helyes használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év. Az idő meghatározására szolgáló kifejezések elsajátítása és gyakorlása: pl. kicsi koromban, amikor járnai és beszélni tanultam; amikor iskolás lettem; amikor a (nagy)szüleim gyerekek voltak. Viszonyítások gyakorlása: régebben, most, nagyon régen.</p> <p>Tárgyak, személyek, események időrendbe állítása. A szűkebb környezetről vázlatrajz, terepszalag készítése.</p>	<p>Az idő tagolására vonatkozó kifejezések bővítése: év, évtized, évszázad, emberöltő. Néhány kiemelt, a szlovének szempontjából jelentős esemény időpontjának ismerete, jelenségek időrendbe helyezése. A térkép legfontosabb elemeinek ismerete: (Szlovénia hegységei, vízei, legfontosabb városai; a Rába-vidék települései). Neves személyiségek: írók, költők, festők, zeneszerzők életréteinek megkeresése térképen. Egyszerű alaprajzok, térképek készítése.</p>	<p>Tájékozódás térben és időben a történelmi és földrajzi atlasz segítségével (esemény, hely, idő). Jelentős szlovén személyiségek, valamint néhány kiemelt, a szlovének szempontjából jelentős esemény időpontjának ismerete, jelenségek időrendbe helyezése. A tanultak elhelyezése időben egy-egy kiemelt időponthoz képest.</p> <p>A magyarországi szlovének jelentősebb intézményeinek alapítása elhelyezése időben. Alaprajzok, térképek készítése</p>	<p>Tájékozódás térben és időben a történelmi és földrajzi atlasz segítségével (esemény, hely, idő). A szlovének történetének korszakolása (kezdetektől napjainkig). Egyes gazdasági, politikai, kulturális jelenség eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásának vizsgálata. A szlovén és a magyar történelem kronológikus feldolgozása során a párhuzamok és eltérések tudatosítása. Egy adott téma tanulmányozásához megfelelő térkép kiválasztása. Különböző változások (pl. történelmi, gazdasági, demográfiai) nyomon követése különböző térképen. A magyarországi szlovén nemzetiség helyzetének elemzése népszámlálási adatok tükrében (diagramok, statisztikai adatok).</p>

5. A reflexiót irányító kérdések

1-4. évfolyam	5-6. évfolyam	7-8. évfolyam	9-12. évfolyam
<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek az alábbi kérdésekre: Ki vagyok én? - Miben hasonlítok a velem azonos korú (iskola) társaimhoz? - Milyen külső és belső tulajdonságaim vannak? - Milyenek a képességeim? - Kik az ideáljaim (szülő,</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Ki a szlovén? Ki a magyar? Ki a német? Ki a szlovák? Ki a szerb? - Milyen nemzetiségek élnek Magyarországon és Szlovéniában? - Hogyan élhetnek együtt különböző kultúrák,</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Ismerem-e a közösségem nyelvét, szokás-és hagyományvilágát, vallását? - Ragaszkodom-e a gyökereimhez? - Mit jelent számomra a haza (szülőföld, az</p>	<p>Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők. - Képes vagyok-e önvizsgálódásra, személyes identitásra? - Van-e célja az életemnek? - Van-e elég akaratom az álmaim valóra váltásához? - Miben látom az életem értelmét? - Mit jelent számomra a:</p>

<p>tanító,...)? - Kihez szeretnék hasonlítani? Miért? - Mit jelent az, hogy szlovén nemzetiségű vagyok?</p>	<p>vallások, népek, nemzetiségek? - Miben hasonlítunk egymásra (különböző nemzetiségek) és miben különbözünk egymástól? - Mit jelent számomra magyarországi szlovénnek lenni? - Különbözöm-e más állampolgártól? - Kik voltak az elődeim? - Mivel foglalkoztak? - Hogyan éltek, ünnepeltek, öltözködtek? - Milyen vallásúak voltak? - Miért gondolkodnak másképpen a különböző nemzedékek? - Van-e párbeszéd a különböző generációk között?</p>	<p>anyaország, Európa és a nagyvilág)? - Hányféle identitása lehet egy embernek? - Mit jelent a kétnyelvűség (nyelvcseré)? - Érzek-e kellő affinitást az elődeim kulturális öröksége iránt? - Mennyiben segíti a család, az iskola, az egyház, a média a magyarországi szlovének fennmaradását? - Érdemes-e jól megtanulnom szlovénül? - Van-e jövője a hazai szlovénségnek? - Mennyire jellemző rám: önállóság, pontosság, együttműködés, kötelességtudat, kíváncsiság, fogékonyság, önzetlenség, segítőkészség, a saját képességeim fejlesztésének igénye.</p>	<p>szerepet, boldogság, remény, erkölcs, szépség, jóság, hit, harmónia, autonómia, életminőség, szokásisztelet, udvariasság, tisztesség, művészi érzék, emberi méltóság, hivatástudat, tolerancia, empátia? - Mennyire jellemző rám: nyitottság a különböző nyelvek, kultúrák iránt; demokratikus értékrend; vállalkozói szellem; kudarctűrés; a munka tervezése, szervezése, megosztása, az önállósodás igénye, konfliktuskezelés; pozitív gondolkodás; megnyilatkozni tudás; saját korlátok ismerete; tudatosság; összefogottság; önkontroll; művészi érzék; emberismeret; aktív állampolgári lét; tág látókör; kollektív tudat; kulturális és közéleti tevékenység; aktív cselekvés a nemzetiségért, annak fennmaradásáért; digitális kompetencia kamatoztatása a kapcsolatteremtésben; ügyintézésben; munkában; a tudás hatalmába vetett hit; igény az élethosszig tartó tanulásra.</p>
---	--	---	--

Közműveltségi tartalmak

1-4. évfolyam

1. Ünnepekhez kapcsolódó szokások.
2. A lakóhely és közvetlen környezet: lakóház, étkezési szokások, viselet.
3. Népi mesterségek.
4. A szlovének nyelve, nyelvjárás a családban.
5. A magyarországi szlovének kultúrája: népzene, néptánc.
6. Irodalmi, népköltészeti alkotások.

5-8. évfolyam

1. Az emberi élet fordulóihoz, vallási ünnepekhez kapcsolódó szokások.
2. A szlovének lakóhelye a múltban és napjainkban.
3. A közvetlen környezet földrajzi adottságai. A Rába-vidéki falvak kialakulása, története.
4. Szlovénia földrajzi adottságai.
5. A szlovének történelmének legfontosabb mozzanatai.
6. A szlovének nyelve, nyelvjárások, Rába-vidéki nyelvjárások.
7. A magyarországi szlovének kulturális élete: irodalmi tevékenység, hagyományörzés.
8. Híres magyarországi szlovének.
9. Híres szlovének: történelmi személyiségek, írók, költők, képzőművészek.

10. A magyarországi szlovén média.

9-12. évfolyam

1. Az emberi élet fordulóihoz, vallási ünnepekhez kötődő népszokások eredete, a szokások kölcsönhatásai.
2. A szlovén népcsoport helye Magyarországon, a Rába-vidéki szlovének anyaországgal való viszonya.
3. Szlovénia helye Európában és a világban.
4. A szlovének történelmének sorsfordulói, hatásuk a környező országokra.
5. Nyelv, identitás, azonosságtudat. Nemzetiségek Magyarországon, együttélés, iskolarendszer.
6. Hazai és szlovéniai nemzetiségpolitika.
7. Magyarországi szlovén intézmények, szervezetek, csoportok identitásörző szerepe, hatása a nemzetiségi létre.
8. A szlovén nyelvű sajtó.
9. Szlovéniai és Rába-vidéki művészeti alkotások.
10. A szlovén irodalmi alkotások helye az európai kultúrában.

SLOVENSKA NARODNOSTNA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

SLOVENSKI JEZIK IN KNJIŽEVNOST

(Za maternojezično in dvojezično obliko narodnostne vzgoje in izobraževanja)

Razvojne naloge

Struktura razvojnih nalog

1. Govorno izražanje, razumevanje, interpretacija in tvorba govornih besedil
2. Branje, razumevanje zapisanega besedila
3. Pisno izražanje, tvorba besedil
4. Razvijanje učnih sposobnosti
5. Kultura materne jezika, poznavanje jezika
6. Književna kultura, interpretacija književnih del
7. Sposobnost presojanja, razvijanje moralnega, estetskega in zgodovinskega čuta

1. Govorno izražanje, razumevanje, interpretacija in tvorba govornih besedil

Za samoizražanje in vzpostavljanje dialoga s sogovornikom in družbo je potreben razvoj učenčevih govornojezikovnih sposobnosti. Oblikovanje jezikovnega vedenja, ki ustreza govornemu položaju in se prilagaja sogovorniku. Razumevanje verbalnih in neverbalnih kodov govornjenih besedil. Zmožnost za razumevanje, refleksija napak, nastalih pri razumevanju, korigiranje le-teh.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- razumeti napotke, navodila, sporočila, ki pripomorejo k učinkovitemu učnemu procesu, - skladno govorni situaciji odgovarjati in se odzivati, - razumeti svoji starosti primerno nebesedno	- razumeti vprašanja, odgovore, izjave, ki se navezujejo na enostavne, znane in obravnavane teme, - uporabljati elemente neverbalne komunikacije, ki ustrezajo pogovoru in pripomorejo k njegovemu poteku,	- vključiti se v komunikacijski proces na različne, širše teme, ki so blizu učenčevi starosti, - izraziti osebno mnenje, stališče, ga utemeljiti, obrazložiti, podpreti z argumenti,	- sprotno se prilagajati procesu komunikacije s pravilnim odnosom, - izbrano, lepo, jezikovno zahtevno se pogovarjati v pravilni slovenščini, - skladno s komunikacijsko funkcijo in s ciljem natančno

komunikacijo in jo skladno s sporazumevalnimi nameni uporabljati,	- dobro se znati v vsakodnevnih komunikacijskih situacijah, - v preprostih, razumljivih stavkih izraziti svoje misli,		oblikovati misli s pomočjo raznovrstno izbranih besed, z izpostavljanjem bistva,
<ul style="list-style-type: none"> - voditi dialog s sogovornikom ali sogovorniki v preprostih govornih položajih, ki so blizu učenčevim interesom, - v nekaj besedah povedati svoja doživetja, temelječa na opazovanjih, - interpretirati slišano besedilo in/ali ponazoritev, ki dopolnjuje besedilo, - s preprostimi jezikovnoizraznimi sredstvi poimenovati slike in ilustrativno gradivo, - prepoznati ključne informacije besedila in jih pravilno poimenovati - ustno tvoriti povedi o slikah in ilustracijah, - tvoriti pravilno artikulirane slovenske glasove, - pravilno izgovarjati že usvojene leksikalne enote, osnovne stavčne zveze, - predstaviti pesmi, odlomke pravljic in drugih epskih del, s tem pokazati pravilno rabo slovenskih glasov, 	<ul style="list-style-type: none"> - poznati in pravilno uporabljati različne komunikacijske funkcije: spraševanje, prošnja, želja, zahvala, ukaz in odzivanje nanj, posredovanje informacij, - po seznanjanju z besedilom poimenovati njegovo vrsto, - s preprostimi jezikovnoizraznimi sredstvi opisati slike in ilustrativno gradivo, - poimenovati glavno temo, bistvo celotnega besedila ali odstavka besedila, podati njegovo strnjeno vsebino, - pravilno izgovarjati slovenske glasove, ki se po tvorbi razlikujejo od madžarskih, - usvojiti pravila naglaševanja slovenskega jezika v učnem leksikalnem gradivu, - prepoznati mesto spreminjajočega se naglasa in njegovo pomenskorazlikovalno vlogo, 	<ul style="list-style-type: none"> - ponoviti govorno besedilo - po pripravi na podlagi preživetih dogodkov poročati o svojih doživetjih, - oblikovati svoje mnenje oz. ga znova oblikovati z določenih vidikov, - identificirati informacijsko vsebino besedila ali temeljno misel besedilne enote, - poimenovati vrsto besedila in umetnostno zvrst, - pravilno izgovarjati naglašene slovenske samoglasnike (ostrivec, krativec, odprt e, o) in soglasnike (v/l), - tvoriti izrazit, za druge razumljiv govor, - uporabljati stavčnofonetična sredstva, ki dobro odražajo komunikacijski cilj in namen, 	<ul style="list-style-type: none"> - v vseh govornih situacijah pravilno uporabljati stavčno- in besedilnofonetična sredstva, stavčno intonacijo slovenskega jezika za lažje razumevanje besedila, - v govoru uveljavljati komunikacijsko in metakomunikacijsko sozvočje - prepričljivo utemeljevati svoje stališče, oblikovati mnenje, logični miselni tok, - stilistično in jezikovno izrazito in slikovito oblikovati informacijsko vsebino besedila in/ali temeljno misel odstavka besedila, - prepoznati glasovna pravila v slovenščini in jih pravilno uporabljati, - jezikovno se na zahtevni ravni, pravilno govorno sporazumevati, - prepoznavati dvoglasnike v slovenskih narečjih s posebno pozornostjo do porabskega narečja,
<ul style="list-style-type: none"> - poznati in uporabljati temeljne vljudnostne izraze, - usvojiti in uporabljati temeljni besedni zaklad knjižne slovenščine, 	<ul style="list-style-type: none"> - s preprostimi jezikovnimi strukturami, povezano povzeti vsebino slovenskih mladinskih in poljudnoznanstvenih besedil, 	<ul style="list-style-type: none"> - poročati o zanimivih dogodkih iz življenja slovenske narodnosti, pripraviti intervju z znanimi osebami, 	<ul style="list-style-type: none"> - poznati in uporabljati del zahtevnega slovenskega pogovornega besedišča, nujnega za tekoče sporazumevanje, - uporabljajoč ustrezno besedišče in besedne izraze, se pogovarjati in izražati svoje vtise o prebranih knjigah, o videnem in slišnem, - spretno tvoriti različne vrste besedil,
<ul style="list-style-type: none"> -pravilno tvoriti in ustrezno slovenski intonaciji izgovarjati povedi različnega skladenjskega naklona (pripovedne, vprašalne, velele), 	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno oblikovati, uporabljati povedi v različnih skladenjskih naklonih, razumeti intonacijo povedi, ki odraža pomen le-te, 	<ul style="list-style-type: none"> - recitirati pesmi in epska dela v knjižni slovenščini, - povedati odlomke iz narečnih besedil, - predstaviti slike in ilustracije in povedati o subjektivnih vtisih, ki jih je dobil 	<ul style="list-style-type: none"> - ustrezno pričakovani nalogi interpretirati slike in ilustracije, jih predstaviti in povedati o subjektivnih vplivih le-teh na bralca/poslušalca,

		bralec/poslušalec,	
- čustveno predstaviti določene vloge v igrah vlog, - aktivno se udeleževati v didaktičnih jezikovnih igrah,	- z dramatisacijo uprizoriti odlomke lirskih, epskih ali dramskih besedil v določeni književni vrsti ustrezni obliki in intonaciji,	- z dramatisacijo uprizoriti lirski, epski in dramski besedila, izoblikovati določene vloge z jezikovnimi in nejezikovnimi sestavinami, ki bodo dobro odražale prikazan značaj, - vzpostaviti sozvočje med gestami, mimiko, gibanjem in besedilom,	- obdelati in predstaviti svoja in tuja besedila ustrezno vrsti in namenu besedila, - interpretirati, čustveno in izrazito posredovati sogovorniku posamezne situacije in njihovo predhodno dogajanje, dogodke, konfliktno situacije,
- v dialogu s preprostimi jezikovnimi sredstvi izraziti razumevanje, nerazumevanje, soglasje, negotovost, zavrnitev,	- v dvogovorni situaciji z izrazitimi jezikovnimi sredstvi izraziti razumevanje, nerazumevanje, soglasje, dvom, negotovost, sprejetje, zavrnitev,	- v dvogovorni situaciji vsebinsko in jezikovno pravilno strniti govorne izjave drugih, poudariti bistvene ugotovitve in zavzeti stališče v zvezi z njimi,	- v dvogovornih situacijah utemeljevati svoje mnenje z dobro izbranimi argumenti in z dobro dokazovalno tehniko, - z ustrezno izbranimi jezikovnimi sredstvi obrazložiti soglasje, preključ, zavrnitev,
- povedati pogoste slovenske in madžarske besedne zveze tudi v drugem jeziku, jih prevesti.	- povzeti, prevesti vsebine v slovenščini in madžarščini.	- povzeti ključne sestavine vsebin v slovenščini in madžarščini.	- ponoviti vsebino daljšega slovenskega in madžarskega besedila v drugem jeziku.

2. Branje, razumevanje zapisanega besedila

Stalno diferenciranje in poglobljanje učenčevi starosti primernih sposobnosti za branje in razumevanje zapisanega besedila. Glasno in tiho branje z razumevanjem, govorna in pisna raba razumevanja, od reševanja nalog preko pogovarjanja do samostojne tvorbe zapisanega besedila. Prepoznavanje avtorjevega stališča, ocenjevanje odnosa do rečenega, presojanje v besedilu izražene mnenja.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- usvojiti slovenske črke, - sprotno uporabljati tehniko glasnega in tihega branja v preprostih, svoji starosti in interesom primernih književnih in poljudnoznanstvenih besedilih, - glasno interpretativno brati ustrezno svoji starosti,	- interpretativno in tiho brati z razumevanjem leposlovne, praktično-sporazumevalne vrste besedil, - na kratko povzeti prebrano besedilo, - pravilno uporabljati intonacijo povedi različnih skladenskih naklonov pri branju,	- izrazito brati in razumeti že znana in nova leposlovna in splošno znana besedila z neznan tematiko, - jedrnato in smiselno povzeti, obnoviti vsebino besedila, - usvojiti bralne strategije, ki pripomorejo k bolj natančnemu razumevanju prebranega besedila,	- smiselno glasno brati književna, publicistična, poučno znanstvena, znanstvena in strokovna besedila, - usvojiti bralne strategije, ki pripomorejo k bolj natančnemu razumevanju branega besedila,
- prepoznati ključne informacije v besedilu - razumeti prvotni pomen preprostih besednih zvez, - s pomočjo učitelja spoznati specifične besedne pomene, - s pomočjo učitelja spoznati osnove tehnike razumevanja besedil,	- poimenovati informacije celotnega besedila ali besedilne enote/dela besedila, - spoznati temelje razumevanja besedil s pomočjo vaj za bralno razumevanje besedil v slovenščini,	- prepoznati in poimenovati informacije celotnega besedila ali njegovega dela, - usvojiti tehnike bralnega razumevanja s pomočjo vaj za razumevanje besedil v slovenščini, - razvijati sposobnosti sklepanja neizraženih vsebin v besedilu,	- prepoznati in poimenovati informacije celotnega besedila ali njegovega dela, - spretno uporabljati tehnike bralnega razumevanja na primerih slovenskih besedil, - razvijati sposobnosti sklepanja in uporabe neizraženih vsebin v besedilu,

		- ločiti v besedilu zasnovane informacije, po potrebi jih uporabiti v okviru šolskih nalog za bralno razumevanje in v realnem življenju (npr. navodila za uporabo posameznega izdelka v slovenščini idr.),	- ločiti v besedilu zasnovane informacije, po potrebi jih uporabiti v okviru šolskih nalog za bralno razumevanje in v realnem življenju (npr. navodila za uporabo posameznega izdelka v slovenščini idr.),
- prepoznati značilnosti posameznih praktičnosporazumevalnih besedil (pismo, vabilo, razglednica) in preprostih leposlovnih žanrov (pesem, pravljica, pripovedka, pripoved),	- prepoznati in poimenovati značilnosti posameznih leposlovnih besedil in praktičnosporazumevalnih vrst besedil,	- prepoznati, poimenovati in obdelati leposlovne in praktičnosporazumevalne vrste besedil (vabilo, pismo, uradno pismo, prošnja, potrdilo),	- prepoznati, poimenovati in obdelati leposlovne, praktičnosporazumevalne, znanstveno-strokovne, cerkvene in publicistične vrste besedil,
- s preprostimi jezikovnimi sredstvi izraziti subjektivne vtise, ki so se porajali ob besedilu, - uporabiti ilustracije in slike v učbeniku kot dopolnilo za razumevanje besedila,	- s preprostimi jezikovnimi sredstvi izraziti subjektivne vtise ob besedilu, - interpretirati ilustracije, slike in grafikone v učbeniku s preprostimi jezikovnimi sredstvi, - poimenovati dobro prepoznavna jezikovna sredstva, ki so namenjena doseganju subjektivnega vtisa,	- poimenovati pomembnejša jezikovna sredstva, ki so namenjena doseganju subjektivnega vtisa, - s preprostimi jezikovnimi sredstvi izraziti svoja subjektivna doživetja ob besedilu, - interpretirati ilustracije, slike in grafikone v učbeniku,	- prepoznati avtorjev namen na podlagi preučevanja pomembnejših jezikovnih sredstev, namenjenih doseganju subjektivnega vtisa, - z zahtevnimi jezikovnimi sredstvi izraziti subjektivne vtise ob besedilu, - interpretirati ilustracije, slike in grafikone v učbeniku,
- smiselno prevesti najbolj pogosto rabljene slovenske besedne zveze.	- samostojno in s pomočjo slovarja prevajati v slovenščini in madžarščini zapisana besedila, primerna učenčevi starosti in interesom (pri tem upoštevati pravopisne zakonitosti ciljnega jezika).	- povzeti bistvo vsebine slovenskih in madžarskih besedil v drugem jeziku.	- povzeti, izrazito, slovnično pravilno povedati bistvo vsebine slovenskih in madžarskih besedil v drugem jeziku.

3. Pisno izražanje, tvorba besedil

Spoznavanje pisne norme maternega jezika, učenčevi starosti primerna in izobraževalnim zahtevam ustrezna tehnika pisanja, čitljive oblike črk, estetska podoba pisave, pregledno zapisovanje in pripravlanje osnutka. Natančno prepoznavanje problema, problemsko zastavljen pravopis. Temeljno poznavanje širokega kroga besedilnih vrst in žanrov. Natančno, samostojno izražanje svojega stališča, dopolnjevanje, ponovno pisanje, kreativno pisanje.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- pravilno se naučiti vseh črk slovenskega jezika, - pravilno prepisovati, - zapisati krajši narek v slovenščini brez popravljanja in izpustitve črk, - slovnično pravilno zapisati krajše besedilo na znano temo,	- oblikovati urejeno, dobro čitljivo pisno podobo, - upoštevati temeljna slovenska pravopisna pravila, - tekoče, s primerno hitrostjo pisati po nareku, - slovnično pravilno zapisati krajše besedilo na znano temo,	- oblikovati dobro čitljivo, urejeno pisno podobo z uporabo znanj slovenske slovnice, pravopisa, jezikovne pravilnosti, - oblikovanje samostojne zapisovalne tehnike,	- oblikovati tekoče, stilno urejeno besedilo z upoštevanjem besedilnovrstnih značilnosti, izbranih v skladu z določeno tematiko (opisovalno, pripovedovalno, razlagalno, utemeljevalno) ter z estetsko urejeno, organizirano pisno podobo, - s poudarkom na ključnih

			podatkih oblikovati in uporabiti pregledno samostojno zapisovalno tehniko pri urah slovenskega jezika, književnosti in spoznavanja slovenstva,
- dopolnjevati ali tvoriti preproste stavke in besedila, - uporabljati preproste jezikovne konstrukcije in izrazna sredstva, - tvoriti preprosta besedila ob slikah in informacijah,	- pisno opisovati slike, - izpolniti preproste obrazce, - tvoriti besedilo z določenimi značilnostmi in preprostimi jezikovnimi izraznimi sredstvi ustrezno komunikacijski situaciji, - oblikovati, dopolnjevati ali nadgrajevati besedilo, npr. nadaljevati in dokončati začeto besedilo,	- tvoriti besedilo z določenimi značilnostmi in preprostimi jezikovnimi izraznimi sredstvi ustrezno komunikacijski situaciji, - oblikovati misli z znano, vsakodnevno tematiko, - pisati kratke spise, poročila, pisma z upoštevanjem pravil oblikovanja besedil, - spretno tvoriti pomembna zasebna besedila praktičnih vrst, - samostojno pisati opise, doživljajske spise v slovenščini v okviru šolskih ur oz. za otroško in mladinsko rubriko časopisa Porabje,	- tvoriti neformalna in formalizirana besedila, upoštevajoč določene vidike, s pravilno izbranimi jezikovnimi sredstvi, - spretno tvoriti pomembna zasebna besedila praktičnih vrst, - tvoriti različna funkcionalna besedila (uradno pismo, vabilo, prošnja, obvestilo, pritožba, poročilo, življenjepis), - pisati doživljajski spis o vsebini slovenskih in porabskih književnih del, - oblikovati projektna dela in jih predstaviti s pomočjo različnih komunikacijskih in informacijskih sredstev,
- v preprosti jezikovni obliki s pomočjo vprašanj povzeti določene teme,	- v preprosti jezikovni obliki s pomočjo vprašanj povzeti določene teme s poimenovanjem ključnih elementov,	- razkriti in opisati podobnosti, razlike in povezanost med temami, načinom upodobitve, dejstvi, dogodki,	- logično natančno, urejeno in jezikovno pravilno opisati srednja pomembna dejstva teme, načina upodobitve in dogodkov,
- pogosto rabljene slovenske in madžarske besedne zveze povedati v drugem jeziku ali prevesti v drug jezik,	- povzeti, prevesti slovenske in madžarske vsebine v drug jezik,	- povzeti pomembne elemente slovenskih in madžarskih vsebin v drugem jeziku,	- podati v drugem jeziku vsebino slovenskih in madžarskih besedil daljše razsežnosti,
	-v spisih zavestno uporabljati že usvojena slovnična znanja in znanja iz jezikovne pravilnosti.	-v spisih zavestno uporabljati slovenska slovnična in stilistična znanja ter znanja iz jezikovne pravilnosti.	- razvijati slovnično, jezikovno pravilno in pravopisno zmožnost, vaditi jo v pisnih besedilih različnih besedilnih vrst, zajetih v maturitetnih standardih, - razumeti pomensko razločevalno vlogo pravopisa in jo smiselno uporabljati.

4. Razvijanje učnih sposobnosti

Skupinske in individualne tehnike pridobivanja in obdelovanja znanj, potrebnih za usvajanje osnovnih pisnih znanj in za učinkovito učenje. Spoznavanje takih tehnik in postopkov, ki pripomorejo k učenju, njihova uporaba. Kulturna in učinkovita uporaba knjižnice in interneta.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- uporabljati učna sredstva	- uporabljati učna sredstva	- uporabljati učne	- znati uporabljati

ustrezno svoji starosti, - voditi in uporabljati slovarski zvezek,	ustrezno svoji starosti, - samostojno voditi in uporabljati slovarski zvezek, - poznati in uporabljati dvojezični slovar,	pripomočke ustrezno svoji starosti, - samostojno voditi in uporabljati slovarski zvezek, - poznati in uporabljati dvojezični slovar,	enojezične slovarje, - uporabljati spletno slovarje,
	- uporabljati tiskane medije za vir informacij in širjenje besednega zaklada,	- samostojno izbirati in uporabljati predstavitvene tehnike,	- uporabljati tiskane izdaje npr. leksikone in elektronske medije kot vir informacij,
- z učiteljevo pomočjo razumeti ključne informacije preprostega govornega besedila po večkratnem poslušanju,	- razumeti ključne informacije preprostega govornega besedila po večkratnem poslušanju,	- razumeti ključne informacije preprostega govornega besedila,	- razumeti osnovne in specifične informacije zahtevnejšega govornega besedila,
- v pisnem besedilu najti in identificirati ključne informacije, podatke in dejstva, - odločno odgovarjati na preprosta vprašanja, ki se nanašajo na besedilo,	- v pisnem besedilu najti informacijo, ki se nanaša na del besedila, - najti, izbrati bistvena dejstva in podatke besedila, - s pomočjo besed iz besedila odločno odgovarjati na vprašanja v zvezi z besedilom,	- uporabljati razne bralne tehnike (globalno, kurzivno, selektivno in detajlno), - uporabljati označevalno tehniko pri obravnavi besedila (npr. optično označevanje), - izpostaviti ključne elemente v besedilu,	- pri obravnavanju besedila samostojno delati zapiske, identificirati ključne besede, - ugotoviti zgradbeno členitev besedila, - izpostavljati, poenostavljati, urejati, - povzeti vsebino besedila,
- razumljivo izraziti informacije s preprostimi jezikovnimi sredstvi,	- s preprostimi stavki povezano povedati informacije,	- predstaviti informacije tudi s povezanimi zloženimi povedi,	- prepoznati značilnosti in funkcije različnih govornih in zapisanih vrst besedil, jih strokovno uporabiti ustrezno situaciji in ciljni skupini,
	- uporabljati že znane predstavitvene tehnike ustrezno nalogi,	- uporabljati znane predstavitvene tehnike ustrezno nalogi in ciljni skupini,	- samostojno izbirati in uporabiti predstavitvene tehnike,
- utrjevati korake samostojnega reševanja nalog, - samostojno reševati šolske in domače naloge z uporabo knjižnice, z izposojanjem knjig, z uporabo otroških leksikonov, - vaditi obdelavo informacij, ki so dosegljive s pomočjo avdiovizualnih sredstev preko množične komunikacije (otroški programi slovenske televizije so možen vir za razvijanje besednega zaklada),	- ločevati in vaditi posamezne korake samostojnega reševanja nalog, - samostojno reševati naloge (tudi domače) s pomočjo obiska knjižnice, - uporabljati slovenski bibliobus, ki se tedensko vozi v Porabje (izposojanje knjig, uporaba otroških leksikonov/otroški in mladinski programi, poučni filmi slovenskih televizijskih programov so lahko vir za razvijanje besednega zaklada),	- spoznati in vaditi metode samostojnega reševanja nalog, zbiranja informacij in pridobivanja znanj, - uporabljati priročnike, slovarje, leksikone, primerne učenčevi starosti, - na neposreden način, v živo sprejemati vire informacij, slovenski jezik, porabsko narečje in kulturo z obiskovanjem slovenskih taborov, izletov in kulturnih prireditev, - iskati v SSKJ pomene slovenskih izrazov, - širiti pridobljena na učnih urah znanja z obiskom slovenskih spletnih strani, z različnih nosilcev informacij,	- vaditi ciljno zbiranje, selektiranje, urejanje, kritiziranje in uporabo informacij, - na neposreden način, v živo sprejemati vire informacij, slovenski jezik, porabsko narečje in kulturo z obiskovanjem slovenskih taborov, izletov in kulturnih prireditev, - širiti poznavanje knjižnice, uporabiti muzejske informacije,

- opravljati raznovrstne vaje za razvijanje besednega zaklada - s pomočjo enojezičnih slikovnih tematskih slovarjev, knjig,	- usvojiti in uporabljati učinkovite metode za razvijanje besednega zaklada: enojezični tematski slovarji, drugo tiskano gradivo, npr. reklamni časopisi trgovin, katalogi z imeni proizvodov,	- usvojiti nove tehnike razvijanja slovenskega besednega zaklada - učenje besed v besedni družini,	- učiti se besede z razlago, z zbiranjem sinonimov in antonimov, - prepoznati slovenske stalne besedne zveze, frazeme in njihove pomene, uporabiti le-te pri tvorbi zahtevnejših besedil, - poznati stalne besedne zveze, frazeme porabske slovenščine, poznati njihove pomene, primerjati jih s pomeni slovenskih knjižnih frazemov in njihovimi ustrezniki v madžarščini,
	- spoznati in uporabljati poučna dela, leksikone, slovarje,	- pridobivati rutino v ocenjevanju koristnih informacij, v uporabi sredstev, ki pripomorejo k usvajanju znanj,	spoznati norme uporabe informacij in jih uporabljati: navajanje virov, oblike in etična pravila citiranja, priprava zapiskov,
- narediti osnutek učnega gradiva z učiteljevo pomočjo,	- narediti osnutek, miselni vzorec, načrt odgovora in uporabiti metode učinkovitega učenja z učiteljevo pomočjo,	- samostojno narediti osnutek, miselni vzorec, načrt odgovora in uporabiti metode učinkovitega učenja, - delati zapiske z učiteljevo pomočjo, - strniti vsebino besedila in poudariti ključne prvine,	- samostojno narediti osnutek, miselni vzorec, načrt odgovora in uporabiti metode učinkovitega učenja, - samostojno pripraviti zapiske s poudarkom ključnih prvin,
- z učiteljevo pomočjo voditi slovarski zvezek,	- samostojno voditi in uporabljati slovarski zvezek, - poznati osnove uporabe slovarjev,	- uporabljati slovensko-madžarski in madžarsko-slovenski slovar pri obravnavi neznanih besedil, pri tvorjenju besedil, pri učenju leksikalnih enot,	- uporabljati slovensko-madžarski in madžarsko-slovenski slovar pri vajah iz prevajanja, pri pripravi prevodov,
- skupno uporabljati raznovrstna sredstva samoizražanja pri podajanju povratnih informacij usvojenih znanj.	- uporabiti raznovrstne tehnike utrjevanja znanj in tehnike dajanja povratnih informacij z namenom obsežne uporabe slovenskega jezika.	- uporabiti raznovrstne tehnike utrjevanja znanj in tehnike dajanja povratnih informacij z namenom obsežne uporabe slovenskega jezika.	- uporabiti raznovrstne tehnike utrjevanja znanj in tehnike dajanja povratnih informacij s tem, da bi se naučili slovenščine, opravili jezikovni izpit iz slovenščine, opravili maturo in v širšem obsegu uporabljali slovenščino.

5. Kultura maternega jezika, poznavanje maternega jezika slovenske narodnosti

Usvajanje slovničnih znanj, potrebnih za slikovito in zahtevno uporabo sodobnega slovenskega jezika; uporaba znanj, ki se nanašajo na zgradbo, delovanje, pomen besedila, na stilistiko pri tvorbi besedila, na razumevanje in analiziranje besedil. Razvijanje in obvladovanje jezikovne kulture je osnova uspešne socializacije učencev, ki pripomore k oblikovanju primerne samoocenjevanja in zagotavlja možnost zahtevnega samoizražanja.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- udeleževati se rednih komunikacijskih situacij na učnih urah in obdelati učno snov, - spoznati osnovne razlike med slovenščino in	- spretno in zgovorno se udeleževati osnovnih komunikacijskih situacij in obdelati učno snov, - uporabljati slovenščino v procesu učenja,	- obvladati ustrezno širok besedni zaklad in izrazna jezikovna sredstva, ki so potrebna za učno snov in posamezna področja vsakdanjega življenja,	- spretno se udeleževati pogovorov na vseh komunikacijskih področjih, - z gotovostjo uporabljati usvojeni besedni zaklad, osebni vir jezikovnih

madžarščino, - uporabljati slovenščino v učnem procesu (samo z zelo nujnimi razlagami v madžarščini),		- uporabljati besedne zveze in opisovanje,	sredstev, uporabljati besedne zveze in opisovanje,
- ustrezno uporabljati osnovne oblikoslovne in skladenjske vzorce, ki se pojavljajo pri šolskih učnih urah oz. v vsakdanjem učenčevem okolju,	- ustrezno uporabljati osnovne oblikoslovne in skladenjske vzorce, ki so navzoči pri šolskih učnih urah oz. v vsakdanjem učenčevem okolju,	- tekoče dobro uporabljati oblikoslovne strukture, navzoče pri učnih urah oz. v učenčevem vsakodnevnem okolju, prepoznati povezave in funkcije le-teh,	- avtomatsko uporabljati pogosto rabljene jezikovne vzorce, pri tem se zavestno izogibati napak, ki se pojavljajo zaradi jezikovnih interferenc, - prepoznati svoje jezikovne napake in jih popraviti,
- pravilno zapisati splošno znane besede, izraze, kratke stavke, ki jih sliši med poukom, - prepoznati in pravilno uporabljati končna ločila,	- zapisati znane besede, zveze besed, svoja kratka besedila pravopisno pravilno in brez pomenskih napak, - pravilno uporabljati najpogostejša ločila pri samostojni tvorbi pisnega besedila, - pravilno in z gotovostjo zapisovati besede in zveze besed, znane iz šolskega učenja in slovenskih časopisov, - uporabljati nekončna in končna ločila pri samostojni tvorbi besedila, - uporabljati pravila rabe velike začetnice v osebnih lastnih imenih,	- pravopisno pravilno zapisati slovenske jezikovne vzorce, ki so razumljivi in primerni njegovi starosti, - pravilno uporabljati ločila - zavestno uporabljati novi Slovenski pravopis iz leta 2001 pri pravopisnih negotovostih, - pripraviti samostojna pisna besedila, upoštevajoč pravopisna pravila,	- pravopisno pravilno zapisati slovenska besedila, ki se navezujejo na srednješolske teme, - pravilno uporabljati ločila, - pravopisno pravilno napisati uradna besedila, npr. prošnjo za štipendijo, življenjepis, prošnjo za študentski dom, prošnjo za zaposlitev v Sloveniji, - zavestno uporabljati novi Slovenski pravopis iz leta 2001 v primeru pravopisnih negotovosti, - pripraviti samostojna pisna besedila, upoštevajoč pravopisna pravila,
- spoznati narečje Porabskih Slovencev preko osnovnih besed, pregovorov, ljudskih pripovedk,	- spoznati narečje Porabskih Slovencev s pomočjo osnovnih besed, stavčnih vzorcev, krajših člankov v časopisu Porabje in Slovenskem koledarju, - oddaj radia Monošter, - zapisati in opazovati živo slovensko govorico, - primerjati porabske narečne in slovenske knjižne besede,	- prepoznati podobnosti in razlike med slovenskimi narečji, porabskim narečjem, in slovenskim knjižnim jezikom, - zapisati in opazovati živo slovensko govorico, - primerjati porabske narečne in slovenske knjižne besede,	- prepoznati podobnosti in razlike (interferenčne pojave) med slovenskimi narečji, porabskim narečjem in slovenskim knjižnim jezikom, - za raziskovalno učno delo, - zapisati in opazovati živo slovensko govorico, - primerjati porabske narečne in slovenske knjižne besede,
	- funkcionalno uporabljati slovenski jezik, - usvojiti in hkrati v obeh jezikih uporabljati učno snov predmetov, ki se jih uči tudi v slovenščini,	- funkcionalno uporabljati slovenski jezik, - usvojiti in hkrati v obeh jezikih uporabljati učno snov predmetov, ki se jih uči tudi v slovenščini,	- funkcionalno uporabljati slovenski jezik, - usvojiti in hkrati v obeh jezikih uporabljati učno snov predmetov, ki se jih uči tudi v slovenščini,
	- uporabljati osnovna pravila zgradbe besedila, - s pomočjo učitelja zbirati gradivo, urejati, načrtovati snov za zasnovo kratkih	- uporabljati osnovna pravila zgradbe besedila, - na podlagi danih vidikov zbirati gradivo, ga urejati, načrtovati snov za zasnovo	- uporabljati osnovna pravila zgradbe besedila, - zbirati gradivo, ga urejati, načrtovati, oblikovati zgradbo za zasnovo

	slovenskih pripovedi in opisov,	zahtevnejših slovenskih pripovednih in opisovalnih besedil,	zahtevnejših slovenskih pripovednih, opisovalnih in utemeljevalnih besedil,
	- pravilno komunikacijsko vedenje v domačem slovenskem okolju.	- pravilno komunikacijsko vedenje (npr., kdo koga kako nagovori v Sloveniji), - v jezikovni rabi uporabiti družbeno-kulturna znanja.	- izbrati pravilni jezikovni kod za komunikacijsko situacijo, - uporabljati osnovna znanja sociolingvistike.

6. Književna kultura, interpretacija literarnih del

Doživljanje branja kot užitka, povečanje zanimanja za branje. Prepoznavanje, primerjanje, razumevanje in interpretacija posebnih izraznih oblik književnosti. Tradicija literarnih vrst in njihovih zvrsti (žanrov) kot povezovalna točka razumevanja literarnega dela. Dovzetnost za odkrivanje vrednot, problemov, vprašanj in dvomov, ki se pojavljajo v književnih delih.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- brati kratke slovenske pravljice, otroške pesmi s pomočjo učitelja in samostojno - povzeti njihovo vsebino ob usmerjevalnih vprašanjih,	- samostojno brati kratka slovenska epska in lirski dela in povzeti njihovo vsebino, - dobiti bralne doživljaje v okviru Bralne značke,	- samostojno brati in povzeti vsebino slovenskih knjižnih in narečnih črtic, kratkih zgodb, lirskih del, - analizirati junake, - dobiti bralne doživljaje v okviru Bralne značke, v slovenskih taborih, - udeležiti se pisnih in bralnih srečanj,	- brati, analizirati slovenska klasična književna dela, - usvojiti znanja iz literarne teorije, z namenom postati samostojen bralec slovenske književnosti, - literarno zgodovinsko in primerjalno obravnavati književnost,
- spoznati preproste porabske ljudske pravljice iz zbirke pravljic Karla Krajcarja, - naučiti se na pamet izmišljene pripovedi, nagajive priložnostne pesmi, izštevanka,	- prebrati eno-dve deli izbranih slovenskih porabskih avtorjev – eno-dve zgodbi Irene Barber in Karla Holecza, razumeti njihovo vsebino in jih povzeti, - dramtizirati kratke zgodbe, - izbirati spise iz Slovenskega koledarja z namenom spoznati ljudsko življenje,	- prebrati eno-dve deli izbranih slovenskih porabskih avtorjev – eno-dve zgodbi Irene Barber in Karla Holecza, razumeti njihovo vsebino in jih povzeti, - dramtizirati kratke zgodbe, - brati roman Franceka Mukiča da bi analizirali življenje slovenskih Porabcev v preteklosti,	- preko porabskih literarnih del spoznati zgodovino, način življenja, usodna vprašanja narodne skupnosti, - predstaviti porabska umetnostna besedila v madžarščino,
- razumeti avtentično dramatično pravljico, lutkovno predstavo primerno učenčevi starosti.	- razumeti avtentične pravljice, dramske igre, lutkovne predstave, primerne učenčevi starosti oz. predstaviti delo, ki se ga je naučila skupina.	- razumeti druge vrste umetnosti: filme in fotografije, - razumeti gledališko predstavo, videno v slovenskem gledališču, obdelati videno pri učnih urah.	- razumeti filme, posnete po književnih delih, primerjati jih z izvirnikom.

7. Sposobnost presojanja, razvijanje moralnega, estetskega in zgodovinskega čuta

Samostojno mišljenje, kultura izražanja, spoznavanje, razumevanje in spoštovanje kulturne in zgodovinske drugačnosti. Sposobnost spoznavanja in razumevanja drugačnosti, ki se gradi na večplastnih poznavanjih lastne kulture. Ozaveščanje tega, da strpnost do drugačnosti temelji na znanju. Samostojno presojanje o družbenih,

zgodovinskih, moralnih in estetskih vprašanjih. Sposobnost razreševanja konfliktov in samostojnega pridobivanja znanja.

Učenec naj bo sposoben:

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
- identificirati lepe in manj lepe pojme v zvezi z vsakdanjimi doživetji,	- tvoriti preprosto oblikovano mnenje o vplivu doživetij in beril,	- uporabljati pestre jezikovne oblike za izražanje všečnosti/nevšečnosti,	- samostojno razvijati potrebo po občutku za lepo, izbranem okusu, sodobnem, 21. stoletju primernem stilu izražanja, - etična in estetična zavest, kreativnost,
- razlikovati dobro in slabo v zvezi z vsakdanjimi in knjižnimi doživljaji,	- prepoznati dobro in slabo, resnico, pravico in pravičnost v književnih in splošnokulturnih besedilih,	- prepoznati konflikt med resnico in osebnim mnenjem, med osebnim in skupnim mnenjem, - približevati se interesom, jih optimalno urejati,	- reflektirati pojave resnice in morale v življenju posameznika in skupnosti,
- vsakdanje konflikte reševati s pomočjo iger, lutkovnih iger in situacijskih vaj,	- oblikovati sposobnost reševanja konfliktov, razviti jo do ravni, primerne svoji starosti,	- oblikovati sposobnost reševanja konfliktov, razviti jo do ravni, primerne svoji starosti, - reševati osebne in skupinske konflikte,	- oblikovati osebne strategije in postopke za reševanje konfliktov,
- prepoznati kulturno pestrost v vsakdanjem življenju naselij, v katerih živijo različne narodnosti.	- občutiti kulturno pestrost, prepoznati pojave, značilne za vsakdanje življenje.	- prepoznati posebnosti multikulturne skupnosti - identificirati drugačnost kot kulturno bogastvo, vrednato v življenju določene regije z mešanim prebivalstvom.	- zavestno in samostojno razvijati zgodovinski čut, - spoznati prednosti multikulturne skupnosti za razvoj osebnosti.

Splošnoizobraževalne vsebine

1.-4. razred

1. Govorno razumevanje, razumevanje, analiza in tvorba govornih besedil

1.1. Poslušanje - osnovna dejavnost za razvijanje pozornosti, koncentracije, učenja in razumevanja.

Razumevanje, tvorba govornih besedil.

1.2. Tvorba glasov, naglaševanje, pravilna izgovorjava, besedna tehnika, tehnika dihanja (preponsko dihanje - osnovni zrak - dodatni zrak), pravilna tvorba glasov, razločna artikulacija, pravilno naglaševanje slovenskih samoglasnikov.

1.3. Razumevanje učiteljevih sporočil, vprašanj, navodil, ki pripomorejo k učinkovitosti šolske ure.

Razumevanje preprostih slovenskih govornih besedil na teme, ki upoštevajo stopnjo učenčeve jezikovne zmožnosti, so dobro členjena, imajo ustrezno artikulacijo in hitrost.

Stavčnofonetična sredstva/intonacija.

Igre vlog, didaktične jezikovne igre z uporabo naučene jezikovne snovi.

Memoriranje slovenskih pravljic, pripovedi, pesmi, izmišljenih pripovedi in doživeto recitiranje le-teh.

Pripovedovanje povezanega besedila iz 8-10 stavkov v narečju in knjižnem jeziku.

Oblikovanje preprostih izjav, vprašanj.

Vljudnostni izrazi: pozdravljanje, nagovarjanje, predstavljanje, zahvaljevanje in sprejetje, opravičevanje/sprejetje, izražanje preproste želje, namena in potrebe, prošnja za ponovitev slišane, natančno poznavanje in uporaba elementov jezikovnega oblikovanja. Raba besednih zvez pri dajanju enostavnih informacij in pri spraševanju.

Prilagojena določeni situaciji pravilna uporaba besed, tvorba stavkov, igra vlog.

Predstavitve, dramatisiranje zgodb, pravljic ob slikah in ilustracijah.

2. Branje, razumevanje zapisanega besedila

2.1. Branje in razumevanje zapisanega besedila v slovenščini.

Orientiranje v besedilu:

- po ustni začetni fazi usvojitve slovenskih črk, slovenske abecede,
- zakonitosti odnosov črka-glas, prepoznavanje slušnih in vidnih simbolov - preoblikovanje grafičnega koda v slušnega,
- primerjava s črkami madžarske abecede: prepoznavanje podobnega-različnega,
- glasovna-črkovna lestvica: glasno branje besednih zlogov, besed, celih stavkov, krajših besedil,
- spremenjena izgovarjava v slovenskem jeziku pri srečanju določenih glasov (izgovarjava zvenečih- nezvenečih soglasnikov, zvočnikov »l, lj, nj, v«),
- povezava dobrega glasnega branja in tehnike govorne spretnosti.

2.2. Poudarjanje bistva v besedilu, iskanje preprostih trditev, dejstev in podatkov:

- avtomatizacija bralne tehnike, dekodiranje, miselna energija/spomin/ reproduciranje kot pogoj za branje z razumevanjem,
- razumevanje navodil, nalog, vprašanj in enostavnih definicij v učbeniku,
- obravnava preprostih, zanimivih za določeno starostno stopnjo vsakodnevnih in mladinskih leposlovnih besedil (porabske pravljice, ljudske pripovedke, otroške pesmi slovenskih avtorjev, pravljice, novele),
 - o iskanje in identificiranje podatkov, dejstev besedila,
 - o vprašanje-odgovor; voden dvogovor, povzetek vsebine v dveh-treh stavkih,
 - o vaje za preverjanje razumevanja.

2.3. Dramske igre, lutkovne igre, risanje - predelava obravnavanih besedil.

2.4. Prikaz bralnih doživljanj s preprostimi jezikovnimi sredstvi.

2.5. Dramatizacija, vizualno predstavljanje vsebine besedil.

3. Tvorba zapisanih besedil, pisna podoba, pravopis

3.1. Pisni sistem znakov:

- pisane majhne in velike črke, povezava črk, beseda, besedna zveza, stavek, poved, besedilo, slovenske pisane majhne in velike črke, povezava črk,
- ustrezna hitrost pisave, urejena pisna podoba,
- temeljna pravopisna znanja,
- temeljna slovnična znanja (spol, ednina, dvojina, množina, spregatev glagola, glagolski naklon, glagolski časi, samostalniške besede, samostalniška sklanjatev, zaimki, pogosto rabljeni predlogi in vezava, števniki, pogosti prislovi) na ravni rabe.

3.2. Tvorba zapisanih besedil:

- povezovanje stavkov, besedilni obrazci, izbira naslova,
- izbira naslova za besedilo, logična ureditev povedanega,
- dopolnjevanje besedil,
- tvorba preprostih besedil po določenih vidikih.

4. Razvoj učnih spretnosti

- 4.1. Branje otroških revij v slovenščini; zvočne pravljice, spoznavanje gradiva slovenskega narodnostnega tiska za otroke (tiskana in elektronska verzija),
 - obiskovanje bibliobusa, revija Ciciban,
 - bralna srečanja s pisatelji: srečanje s sodobnimi mladinskimi pisatelji in njihovimi deli.
- 4.2. Postopki, ki pripomorejo k učenju: vodenje slovarskega zvezka, uporaba tematskih slikovnih slovarjev.

Usvojitev raznovrstnih tehnik učenja, igrive metode, vaje.

Zbiranje informacij na podlagi slišane in zapisane besedila ter urejanje le-teh.
- 4.3. Iskanje, označevanje in prikaz informacij v besedilu, ustrezno nalogi.

Dobesedno reproduciranje izmišljenih pripovedi, pregovorov.

Postopki obravnave besedil in miselni postopki (oblikovanje vprašanj, urejanje informacij).

5. Kultura maternega jezika, znanja iz slovenskega narodnostnega jezika

- 5.1. Glas, črka, zlog, beseda, besedne sestavine.
- 5.2. Temeljne komunikacijske situacije. Sledenje jezikovnim obrazcem na podlagi naučenih obrazcev.

Pomen besed, besedni zaklad: stalne besedne zveze, pregovori, reki.
- 5.3. Besedne vrste:

Oblike in uporaba glavnih glagolskih skupin.

Samostalnik (slovnični in naravni spol; oblike v ednini, dvojini in množini, skloni, uporaba imenovalnika, tožilnika, roditeljskega).

Pridevniške besede, stopnjevanje pridevnika.

Sklanjatev zaimkov v tožilniku, roditeljskem in dajalniku (osebni zaimki z razlikami za spol, vprašalni zaimki, kazalni zaimki).

Predlogi in njihove najbolj pogosto rabljene vezave za izražanje prostora in časa.

Pogoste oblike prislovov.

Besede, stavki: za izražanje pritrjevanja in zanikanja.
- 5.4. Vrste povedi glede na skladenjski naklon: pripovedne, vprašalne, velelne.

Zgradba povedi: enostavne in vezalne in protivne priredne povedi.
- 5.5. Temeljna slovnična in pravopisna pravila.

6. Književna kultura, razumevanje literarnih del

6.1. Avtorji in dela po učiteljevem izboru (in v sodelovanju s svetovalko).

- Izbor iz zbirk klasičnih slovenskih pravljic
- Iz del slovenskih matičnih in zamejskih pravljicarjev
- Fran Milčinski: Pravljice; Zgodbe kraljeviča Marka - pet-šest zgodb
- Josip Ribičič: Mihec in Jakec, Miklavževa noč, Branko, morje in še kaj
- Josip Vandot: Kekčeve zgodbe
- Tone Pavček: Pesmi – Juri Muri v Afriki, Sončece v žepu, Domače živali, Prave in neprave pesmi
- Niko Grafenauer: Pesmi- Abeceda, Sredi polja rdeči mak, Kam pelje vlak
- Svetlana Makarovič: Pesmi- Dedek mraz že gre, Čuk na palici, Kaj bi miška rada
- Svetlana Makarovič: Pripovedi - Pekarna Mišmaš, Živalska olimpijada
- Feri Lainšček: Pesmi - Cicibanija
- Feri Lainšček: Cufek modrijan, Cufek v živalskem vrtu, Ajša Najša in druge
- Pravljice iz otroške revije Ciciban

7. Sposobnost presojanja, razvijanje moralnega, estetskega in zgodovinskega čuta

7.1. Moralno razlikovanje, enostavne odločitve v življenju manjšinske skupnosti.

7.2. Čustvene vsebine v pravljicah, berilih.

7.3. Lepo in grdo, pozitivno in negativno otroško obnašanje v otroških zgodbah, književnih delih, filmih.

5.-8. razred

1. Govorno razumevanje, razumevanje, analiza in tvorba govornih besedil

1.1. Razumevanje, analiza in tvorba govornih besedil v slovenščini.

Navade poslušanja, ki pripomorejo k usvajanju jezika:

- aktivno pozorno poslušanje za pridobitev informacij, dojetje bistva v slovenskih govornih besedilih, analiza osnovnih informacij v besedilu,
- povezovanje s predhodnimi znanji (utrjevanje sestavin slovenskega jezikovnega sistema), slovnična pravilnost,
- povratna potrditev razumevanja govornih besedil z nebesednimi sestavinami oz. vmesnimi vprašanji.

Razumevanje preprostih izjav, vprašanj in odgovorov.

Slušno razumevanje in reagiranje na vsebine, izjave, informacije.

Ustno povzemanje vsebine, glavnih misli v prebranih besedilih.

Obnavna, obdelava besedil.

1.2. Razvoj govorne spretnosti:

- Slikovita in podrobna predstavitev lastnih doživetij in vtisov.
- Reagirane v dvogovoru ustrezno govorni situaciji.
- Reševanje problemov, razreševanje spornih vprašanj, samostojno oblikovanje mnenja.

- Informiranje, izražanje želje, prošnje in dajanje pojasnil.
- Opisovanje predmetov, stvari, oseb, živali.
- Oblikovanje mnenja v povezavi s pregovori, s sporočilom prebranih pesmi.
- Pogovor, razgovor z uporabo preprostih besednih zvez.
- Povzetek govornih izjav, zavzemanje stališča.
- Glasno branje lirskih, epskih in dramskih besedil ustrezno načinu dela.

2. Branje, razumevanje zapisanih besedil

2.1. Bralno razumevanje.

Branje z razumevanjem. Strategije branja z razumevanjem (identifikacija podatkov na podlagi besedila, dinamično branje) ob obravnavi tiskanih in elektronskih besedil.

Sestavine razumevanja - besedni pomen, zgradba besede, stavek, poved, odstavek, besedilna enota, celotno besedilo.

Opazovanje razlik med dejstvi v besedilu in učenčevim osebnim mnenjem, vrednostno sodbo.

2.2. Prepoznavanje besedilnih vrst; umetnostna besedila, poučna, strokovna, učbeniška in medijska besedila; besedila iz vsakdanjega življenja.

Preprosta avtentična besedila, razumevanje besedil v mladinskih revijah (preprosta besedila v revijah PIL, Ciciban, Gea, Moja Slovenija).

2.3. Interpretacija podob, slik, ilustracij, zaznavanje njihove funkcije, dopolnjujoči pomen besedila. Opis slik z enostavnimi jezikovnimi sredstvi.

3. Oblikovanje pisnih besedil, pisna podoba, pravopis

Čitljiva, pregledna pisna podoba, ki dobro odraža sporočilo, uporaba ustreznih zvrsti besedila, formalnih prvin (odstavek, členitev na uvod - jedro - zaključek, obvezne sestavine pisma).

Tvorba besedila: doživljajski in domišljijski spis, pripoved, opis, oris.

Pisno povzemanje, analiza, ocenjevanje vsebine, dejanja, ključnega dejanja, zastavljanje vprašanj, iskanje pomembnih informacij v besedilu.

Pisanje vsakdanjih pisnih in elektronskih besedil (vabilo, *e-mail/pošta/sporočilo, sms, Chat, Skype*).

Kreativno pisanje besedil, zgodb.

Interpretacija skic, slik, ilustracij, zaznavanje funkcije, dopolnjujoči pomen besedila. Opis slik.

Izražanje osebnega mnenja v zvezi z besedili s kritičnega vidika, primerjava z vsakdanjimi izkušnjami, z resničnostjo, z etičnimi normami.

Oblikovne, stilistične, slovnične in pravopisne norme.

4. Razvoj učnih spretnosti

4.1. Uporaba učinkovite bralne tehnike; dinamično branje.

Iskanje znakov, dopolnjevanje črk, iskanje besed, razlaga besed, iskanje sopomenk.

Uporaba knjižnice, varna uporaba interneta.

- 4.2. Urejena strnitev informacij v besedilu, vsebini leposlovnih del, ustno in pisno.
- 4.3. Ugotavljanje podobnosti in razlik med stvarnim svetom, pojavi, dogodki, temami leposlovnih besedil, logično razvrščanje kriterijev.
- 4.4. Postopki obdelave besedil in miselni postopki (potek misli, razlage, sklepanja, povezave).
- 4.5. Postopki, ki pripomorejo k učenju:
 - Poudarjanje besedila, označevanje ključnih besed.
 - Učenje besed, npr. s pomočjo besednih kart.
 - Sklepanje besednih pomenov na podlagi povezanosti besedila, urejanje besed v besedne družine.
 - Zapisovanje, iskanje podatkov, zbiranje gradiva iz tiskanih in elektronskih virov, uporaba slovarjev.
 - Priprava osnutkov z različnimi postopki.
 - Samostojna tvorba (zapisanih in govorjenih) besedil na podlagi zapiskov, osnutkov, miselnih vzorcev, načrta odgovora.
 - Usvajanje predstavitvenih tehnik.

5. Kultura maternega jezika, znanja iz slovenskega narodnostnega jezika

- 5.1. Temelji komunikacijske situacije. Pravilne verbalne in neverbalne sestavine, oblike navezovanja, vzdrževanja in zaključevanja stikov, upoštevanje družbeno-kulturna znanja slovenskih jezikovnih območij. Družbeno-kulturna razgledanost (ustrezno komunikacijsko vedenje v Sloveniji in v enojezičnem slovenskem okolju).
 - informativna govorna dejavnost.
- 5.2. Cilji in dejavniki komunikacijskega procesa, govorni komunikacijski položaji.
- 5.3. Jezikovna pestrost, jezikovna strpnost:
 - jezikovne različice,
 - narodnostna raba jezika.
- 5.4. Enostavne in sistemske povezave med jezikovnimi sestavinami:
 - Govorna podoba (naglas, intonacija, hitrost govora).
 - Besedne vrste.
 - Glagol - oblike osnovnih glagolskih skupin.
 - Pravila rabe nedoločnika in namenilnika.
 - Glagolski časi, oblika deležnika na -l in njegova raba v pretekliku in prihodnjiku.
 - Deležnik na -l v pogojniku, ustrezne oblike števila in spola.
 - Povednik in velelnik.
 - Oblike povratnih glagolov in pravila njihove rabe.
 - Glagoli in njihova vezava.
 - Samostalnik - spol, ednina, dvojina in množina..
 - Sklanjatev samostalnika - znanje uporabe šestih sklonov, ustreznost oblikam madžarskih besed, tvorjenih s končnicami in postpozicijami.
 - Vloga predlogov pri tvorjenju besednih oblik – vezave.
 - Pridevnik - sklanjatev v imenovalniku, tožilniku in dajalniku, stopnjevanje, raba v vlogi povedka.
 - Ujemanje pridevnika in samostalnika.

Števniki - glavni, vrstilni, datiranje, izražanje časa.
 Zaimki - sklanjatev osebnih zaimkov.
 Prislovi - krajevni, časovni in načinovni.
 Vezniki in pravila njihove rabe pri tvorbi zloženih povedi.
 Skladnja - sestavine enostavne povedi; tvorba stavkov in povedi, pravilni slovenski besedni red.
 Zložene povedi.
 Pravila rabe jezika, slovnična pravilnost, pravopis, sledeč normi.

6. Književna kultura, razumevanje literarnih del

6.1. Avtorji in dela:

- Ljudsko pesništvo: Izbor iz zbirk slovenskih klasičnih pravljic, epskih pesmi (Lepa Vida in kača, Desetnica, Kralj Matjaž in Alenčica in/ali Kralj Matjaž v turški ječi) ljudskih pesmi, ljudske epike, ljudske dramatike (Zeleni Jurij)
- Uganke, pregovori in reki
- Pesmi, pravljice, črtice klasičnih slovenskih avtorjev; preprostejši odlomki iz otroških in mladinskih romanov
- France Prešeren: O, Vrba, Zdravljica, Povodni mož
- Fran Levstik: Martin Krpan- odlomki - primerjava s Toldijem Aranya Jánosa
- Fran Erjavec: V naravi, Živalske podobe
- Dragotin Kette: Kako se je zgodilo Matičku; Vrabec in lastovka - ljubezen do domovine
- Ivan Cankar: Skodelica kave
- Oton Župančič: izbor otroških pesmi – Ciciban in še kaj, Sto ugank, Pisanice, Lahkih nog naokrog
- France Bevk: Peter Klepec
- Prežihov Voranc (Lovro Kuhar): Solzice
- Miško Kranjec: Imel sen jih rad ali Mesec je doma na Bladovici - odlomki
- Ferdo Godina: Ptice selivke
- Tone Pavček: 3-4 pesmi
- Svetlana Makarovič: odlomki iz Take živalske, V pekarni Mišmaš
- Niko Grafenauer: Nebotičniki, sedite, Domače živali, Živali na polju, Živali v gozdu
- Dela sodobnih slovenskih avtorjev - po učiteljevi izbiri in po nasvetu svetovalke

6.2. Značilnosti epskih besedil: čas, kraj dogajanja, zgradba besedila, junaki.

6.3. Lirske stvaritve: pesniški jezik, metaforične podobe, muzikalnost pesmi.

6.4. Dramske igre, dramska besedila.

7. Sposobnost presojanja, razvijanje moralnega, estetskega in zgodovinskega čuta

7.1. Moralne odločitve, čustvene vsebine (prijaznost, sočutje, pripravljenost za pomoč).

7.2. Povezave z glasbo, likovno umetnostjo slovenske manjšinske kulture.

7.3. Druge vrste umetnosti, povezane s književnostjo: gledališke in filmske obdelave književnih del.

9.-12. razred

1. Govorno razumevanje, razumevanje, analiza in tvorba govornih besedil

1.1. Poslušanje govora, slušno razumevanje.

Poznavanje komunikacijskih funkcij in njihova raba (*obveščanje, izražanje čustev, pozivna funkcija, vzdrževanje komunikacijskih stikov*).

Oblika besedil; pravilna raba jezikovnih in nejezikovnih sestavin govorjene besede.

Slušno razumevanje, jedrnata strnitev sporočila, sledenje, identifikacija ključnih besed.

Opis slik, podob, diagramov in njihova interpretacija.

1.2. Sledenje utemeljevalnemu pogovoru, vključevanje v ta pogovor, prošnja za besedo, zaključek pogovora.

Utemeljevalne vrste besedil, logična ureditev utemeljevanja v besedilu.

Prikaz logičnih povezav, sklepanje, samostojna odločitev.

Istovetenje z različnimi vlogami, jezikovna realizacija problemskega mišljenja.

2. Branje, razumevanje zapisanih besedil

2.1. Branje:

Sprotno branje.

Dinamično branje.

Analitično, interpretacijsko branje: sklepanje, branje med vrsticami v preprostih, vsakodnevnih zgodbah in umetnostnih besedilih v slovenščini.

Kritično branje: primerjanje z vsakodnevnimi izkušnjami; izpostavljanje dejstva in mnenja.

2.2. Bralno razumevanje.

Identifikacija pomembnih informacij, podatkov, dejstev ob besedilu.

Uporaba podatkov in informacij pri povzemanju vsebine besedil

Vrednost informacije, sporočila zgradbe besedila.

2.3. Strategije za boljše bralno razumevanje v različnih tiskanih in elektronskih besedilih.

2.4. Postopki analize besedil.

- Zavzemanje stališča, mnenja, vrednostna sodba

Interpretacija in vrednotenje v besedilu prisotnih problemov, odločitev, konfliktov in vzrokov motivov, odgovornih za nastajanje le-teh; odnos med avtorjem in temo, bralčeve dodane vrednosti.

2.5. Prevajanje, posredovanje: povzemanje pomembnih informacij slovensko pisanih besedil v madžarščini oz. slovenščini.

2.6. Interpretacija podob, slik, ilustracij, prepoznavanje dopolnjevalne funkcije ilustracij v besedilu. Opisovanje slik z zahtevnimi jezikovnimi rešitvami.

3. Oblikovanje pisnih besedil, pisna podoba, pravopis

3.1. Tekoča, čitljiva ustrezno sporočilu členjena, urejena, pregledna pisna podoba.

3.2. Tvorba besedil.

- Značilnosti besedilnih zvrsti (*pripoved, opis, oris, argumentacijski sestavek, esej, razprava, debata, življenjepis, motivacijsko pismo, blog, zasebno in uradno pismo*). Samostojno oblikovanje posameznih vrst besedil na podlagi oblikovnih in vsebinskih sestavin.
- Zaznavanje povezav, členitev misli.
- Ocenjevanje, analiza in strnitev informacij iz različnih virov v enem leposlovnem delu.
- raba slovenskih medijev, spletnih portalov.

3.3. Slovnicična, oblikoslovna, besediloslovna, osnovna stilistična in retorična znanja.

3.4. Jezikovna pravilnost in pravopis v samostojno oblikovanem besedilu v slovenskem jeziku.

4. Razvoj učnih spretnosti

4.1. Kulturna uporaba knjižnice, zavestna in varna uporaba interneta.

4.2. Postopki, ki pripomorejo k učenju.

Iskanje informacij, zbiranje gradiva iz tiskanih in elektronskih virov; uporaba enojezičnih tematskih slovarjev posebej za obdelavo maturitetnih tem, tudi za teme v srednjih in poklicnih šolah

Raba Slovarja slovenskega knjižnega jezika.

Zapisovanje, priprava osnutka, načrta za odgovor, miselnega vzorca s pomočjo različnih postopkov

Samostojna tvorba ustnega besedila ob zapiskih in osnutku.

Interpretacija leposlovnih del, odlomkov.

4.3. Problemsko mišljenje in obdelava besedila.

4.4. Didaktični postopki urejanja, sklepanja, povzemanja.

5. Kultura materne jezika, znanja iz slovenskega narodnostnega jezika

5.1. Komunikacijska situacija, sogovorec, tema, situacija, govorni namen.

Komunikacija dveh oseb ali majhne skupine: prošnja, želja, prepoved, ukaz, ogovor, nasvet, opozorilo in reagiranje nanje.

Povabilo, naročilo, ponudba; nasvet, dovoljenje, opravičevanje in opravičenje.

5.2. Norme pisanega in govorjenega jezika.

Poznavanje slovenskega pravopisa.

Sinhronija (narečja, krajevni govori, regionalna raba jezika) in diahronija slovenskega jezika (družbene govorice, posebej govorica mladih, sleng).

Jezikovna pravilnost - zahtevna pogovorna norma.

5.3. Osnovna znanja iz retorike: nastop v živo pred isto starostno skupino in/ali pred izpitno komisijo - priprava na predstavitev projekta.

5.4. Prepoznavanje in raba pravil tvorjenja besed in stavkov.

5.5. Slog in pomen; prepoznavanje vloge stilnih sestavin v živem govoru in v tvorbi pisnih besedil.

6. Književna kultura, razumevanje literarnih del

6.1. Strnjen pregled slovenske književnosti z literarno-zgodovinskega vidika.

6.2. Poznavanje književnosti preko književnih del - dela izbirajo učitelji ustrezno določeni učni skupini, upoštevajoč maturitetne standarde in izpitni pravilnik.

6.3. Avtorji in dela:

- Anton Tomaž Linhart: Županova Micka - gledališka igra
- France Prešeren: Povodni mož- balada
- France Prešeren: Krst pri Savici, epska pesnitev - odlomek
- France Prešeren: Gazele, Soneti nesreče, Sonetni venec - 3-4 soneti
- Josip Jurčič: Deseti brat - roman, odlomek
- Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Dragotin Kette - po 1 pesem
- iz pesmi Otona Župančiča: Žebljarska
- Fran Saleški Finžgar: Iz mladih dni- avtobiografija - odlomki
- Ivan Cankar: Na klancu-odlomki, Hlapec Jernej in njegova pravica
- Prežihov Voranc: Samorastniki - 2 črtici
- Miško Kranjec: Strici so mi povedali-odlomek iz avtobiografskega romana
- Matej Bor 2-3 pesmi (iz zbirke Previharimo viharje)
- Ciril Kosmač: Sreča in kruh - pripoved
- Fran Saleški Finžgar: Iz mladih dni- avtobiografija
- Feri Lainšček: Namesto koga roža cveti; Novele in pripovedi
- Sodobna slovenska književnost po priporočilu svetovalke

6.4. Značilnosti epskih besedil: čas, kraj dogajanja, sestavine dogajanja, junaki.

6.5. Lirska dela: ritem, rima, kitica, refren.

7. Sposobnost presojanja, razvijanje moralnega, estetskega in zgodovinskega čuta

7.1. Vloga kulturne tradicije v oblikovanju narodnostne identitete in navezanosti na kraj.

- zaznavanje drugačnosti v zrcalu slovenske narodnostne kulture, tradicij, običajev,
- primerno učenčevemu razvoju zaznavanje standardov večinske narodnosti in posebnih pravic pripadnikov slovenske narodnosti.

7.2. Književni prikaz posameznih temeljnih človekovih življenjskih položajev iz usode Porabskih Slovencev iz prejšnjega stoletja.

Izbor iz zbirk pripovedi Irene Barber Življenje je kratko, Trnova paut.

SLOVENSKI JEZIK IN KNJIŽEVNOST

(Za tradicionalno, razširjeno in dopolnilno obliko narodnostne vzgoje in izobraževanja)

Razvojne naloge

Struktura razvojnih nalog:

1. Govorno razumevanje

2. Govorno izražanje
3. Bralno razumevanje
4. Pisno izražanje
5. Književna kultura, razumevanje literarnih del

1. Govorno razumevanje

Učenec razume pogosto rabljene besedne zveze in besedišče. Razume smisel kratkih, jedrnatih in preprostih sporočil, izjav in drugih pogostih besedil. Razume najpomembnejše informacije radijskih in televizijskih programov, ki se navezujejo na aktualne dogodke oz. na vsakdanje življenje, družino, učenčevo okolje, narodnost, njegove zunajšolske interese ali na njegovo šolanje.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Slušno razumevanje: preprosta navodila, temeljna vprašanja, odgovori. Uporaba neverbalne komunikacije.</p> <p><i>Razumevanje kratkih besedil iz vsakdanjega življenja, iz otrokovega okolja.</i></p>	<p>Razumevanje vprašanj, odgovorov, kratkih izjav. Uporaba neverbalne komunikacije.</p> <p><i>Razumevanje besedil z vsakdanjo tematiko. Razumevanje zgodb iz življenja slovenske narodnosti in iz slovenske književnosti (ljudsko pesništvo).</i></p>	<p>Razumevanje pogovornega jezika ob znani, pogosti tematiki. Slušno razumevanje sorazmerno počasi in jedrnato posredovanih informacij, po kratkem razmišljanju reagiranje nanje.</p> <p><i>Razumevanje vsebin z vsakdanjo tematiko, radijskih in televizijskih oddaj ter poljudno-znanstvenih in igranih filmov. Razumevanje slovenskih literarnih besedil, prekmurskih in porabskih narečnih besedil. Opazovanje dramskih predstav v knjižnem jeziku, doumevanje njihovih ključnih momentov, uživanje ob raznih prizorih.</i></p>	<p>Razumevanje pogovornega jezika in vsebin radijskih in televizijskih oddaj ter poljudno-znanstvenih in igranih filmov. Razumevanje slovenskih literarnih besedil, prekmurskih in porabskih narečnih besedil. Opazovanje dramskih predstav v knjižnem jeziku, doumevanje njihovih ključnih momentov, uživanje ob raznih prizorih.</p> <p><i>Razumevanje raznovrstnih besedil, ki vsebujejo besedišče najrazličnejših tem. Po razumevanju besedil izražanje lastnega stališča, mnenja. Razumevanje slovenskih literarnih, gledaliških in filmskih umetnin, doumevanje ter povzemanje njihovih sporočil.</i></p>

2. Govorno izražanje

Udeležba v preprosti, vsakodnevni komunikaciji, odgovori na preprosta vprašanja iz zgoraj navedene tematike. Preprosto in jedrnato izražanje, oblikovanje lastnih doživetij, misli, mnenj, čustev skladno z govorno situacijo v stavkih in zloženih povedih. Učenec naj ne dela osnovnih slovničnih napak.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Oblikovanje preprostih izjav, vprašanj, želja in prošenj oziroma preprosto reagiranje nanje. Pravilen izgovor glasov v besedah in v stavkih. Utrjevanje osnovnega besednega zaklada v</p>	<p>Vključevanje s prostimi stavki v dvogovore, pripovedovanje o lastnih doživetjih. Razširjanje besednega zaklada v slovenskem jeziku. Sestavitev besedila (v nekaj</p>	<p>Razgovor z različnimi sogovorniki z enostavnimi izrazi o znani tematiki. Poročanje s prostimi stavki o lastnih doživetjih in izkušnjah. Pridobivanje informacij s spraševanjem in izražanje</p>	<p>Pogovor in diskusija brez priprave o vsakdanjih temah z vrstniki in s sogovorniki, ki jim je slovenščina materinščina. Izražanje mnenja, poročanje o doživetjih, pripovedovanje zgodb z</p>

<p>slovenskem knjižnem jeziku. Aktivno sodelovanje pri raznih didaktičnih jezikovnih igrah. Učenec naj zna sestaviti kratko besedilo o sliki ali določenem predmetu. Naj zna na pamet nekaj izštevank in pesmic.</p> <p><i>Učenec naj se s prostimi stavki aktivno vključuje v dvogovore, ki vsebujejo že znane besedne zveze, izraze in stavčne strukture, naj izrazi svoje mnenje. Tvorba različnih sporočil o sliki, dogodku. Naj zna na pamet nekaj izštevank, pregovorov in krajših pesmic. Naj pazi na pravilno poudarjanje, tvorjenje glasov in besed.</i></p>	<p>stavkih) ob sliki, filmu, dogodku ali določenem predmetu. Učenec naj pragmatično spozna različne sporočilne vloge jezika (spraševanje, zanikanje, prošnja, želja, ukaz). Preizkuša naj se v različnih dramskih vrstah in aktivno sodeluje v različnih didaktičnih jezikovnih igrah. Naj zna na pamet nekaj izštevank, pregovorov in pesmic.</p> <p><i>Razgovor z različnimi sogovorniki, z enostavnimi izrazi, o vsakodnevni tematiki. Podajanje informacij o raznih dogodkih, poročila o doživetjih. Med govorjenjem naj učenec pazi na pravilni stavčni poudarek in pravilni besedni naglas. Naj zna na pamet pesmi, kratke prozne odlomke iz beril. Poroča naj o vsebini prebranega berila.</i></p>	<p>različnih želja. Prizadevanje za ustrezno artikulacijo, govorno hitrost, jakost glasa, višino glasu, kadenco. Učenec naj zna na pamet nekaj pesmi, kratkih proznih odlomkov.</p> <p><i>Pogovor in diskusija brez priprave o vsakdanjih temah z vrstniki in sogovorniki, ki jim je slovenščina materinščina. Izražanje mnenja, poročanje o doživetjih, pripovedovanje zgodb z uporabo ustreznega besednega zaklada. Poročanje o različnih slovenskih narodnostnih dogodkih, kulturnih in športnih programih, oziroma o aktualnih novicah v slovenskem časopisu Porabje ter v televizijski oddaji Slovenski utrinki. Ustno prevajanje vsakdanjih besedil. Učenec naj zna na pamet recitirati več pesmi in naj zna zapeti nekaj slovenskih pesmi.</i></p>	<p>uporabo ustreznega besednega zaklada. Poročanje o različnih slovenskih narodnostnih dogodkih, kulturnih in športnih programih, oziroma o aktualnih novicah v slovenskem časopisu Porabje ter v televizijski oddaji Slovenski utrinki. Ustno prevajanje vsakdanjih besedil. Naj zna na pamet nekaj pesmi ali odlomkov iz beril ter naj zna zapeti po eno slovensko pesem iz vsake slovenske pokrajine. V govoru naj si prizadeva za raznolikost, pretanjenost in strnitev bistva.</p> <p><i>Izražanje stališča, mnenja o katerikoli temi z uporabo ustreznih jezikovnih oblik in strokovnih ter frazeoloških izrazov. Priprava in zahtevna predstavitev referatov. Poročanje o bistvenih elementih leposlovnih in poljudnoznanstvenih besedil. Dialog o katerikoli temi s sogovornikom, ki mu je slovenski jezik materinščina. Intervjuvanje znanih osebnosti (vodij in članov narodnostnih organizacij in kulturnih skupin, cerkvenih osebnosti). Ustno prevajanje v vsakdanjih govornih položajih.</i></p>
---	---	---	--

3. Bralno razumevanje

Razumevanje vsakodnevni izrazov, splošnih besednih zvez, ki se navezujejo na učenčevo vsakodnevno življenje, na družino, okolje, narodnost. Kratko povzemanje prebranega besedila, iskanje informacij, poudarjanje smisla besedila. Razumevanje posredovanih čustev in mnenj. Bogatenje in širjenje aktivnega in pasivnega besednega zaklada učenca.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Glasno branje v ustreznem ritmu, s pravilno izgovarjavo in intonacijo. Vaje tihega branja. Iskanje informacij v enostavnih tekstih in podajanje</p>	<p>Branje znanih in nezanih besedil v ustreznem ritmu, s pravilno izgovarjavo, upoštevanje pravilne stave ločil. Kratka vsebina prebranih</p>	<p>Tekoče glasno, oziroma smiselno tiho branje znanega in neznanega besedila s pravilnim naglaševanjem. Iskanje informacij v</p>	<p>Učenec naj zna strniti vsebino prebranih strokovnih tekstov in kratkih literarnih besedil. Doumevanje soočanja mnenj in nasprotnih mnenj</p>

<p>povratnih informacij o prebranem besedilu pisno ali ustno.</p> <p><i>Vsebinsko razčlenjena predstavitev že obravnavanih besedil, njihovo tekoče in smiselno branje z ustrežno stavčno intonacijo. Vsebino prebranega besedila pove s prostimi stavki. Tiho in glasno branje ter razumevanje kratkih neznanih tekstov, npr. otroška stran časopisa Porabje, Ciciban in druge otroške revije, prospekti iz matične domovine.</i></p>	<p>besedil, iskanje informacij iz tekstov. Interpretativno, glasno branje besedil z znano vsebino.</p> <p><i>Po tihem branju obravnava in razumevanje besedil o vsakdanji tematiki, s posebnim poudarkom na obravnavi tekstov, ki prikazujejo način življenja slovenske narodnosti. Tekoče branje znanega in neznanega besedila s pravilnim naglaševanjem. Oblikovanje ustnega in pisnega mnenja v nekaj stavkih. Raba različnih jezikovnih priročnikov (slovarji).</i></p>	<p>enostavnih tekstih (reklama, napis, katalog) in podajanje povratnih informacij o prebranem besedilu. Razumevanje kratkih literarnih del slovenskih avtorjev iz matične države in iz Madžarske, interpretacija njihovih zapisanih misli. Samostojno bogatenje aktivnega in pasivnega besednega zaklada.</p> <p><i>Povzetek in strnitev vsebine prebranih besedil. Razumevanje konfrontacije, soočanja mnenj in nasprotnih mnenj v prozih besedilih. Razumevanje publicističnih člankov. Samostojna interpretacija prebranih kratkih leposlovnih del, prepoznavanje v njih skritih umetnostnih in moralnih vrednot. Samostojen izbor in raba različnih jezikovnih priročnikov.</i></p>	<p>v prozih besedilih. Razumevanje člankov, ki so objavljeni v mladinskih revijah v Sloveniji in na straneh slovenskega narodnostnega časopisa Porabje. Samostojno interpretiranje kratkih leposlovnih del, prepoznavanje v njih skritih umetnostnih in moralnih vrednot. Širjenje aktivnega in pasivnega besednega zaklada s samostojnim delom.</p> <p><i>Samostojno branje raznovrstnih slovenskih literarnih del iz matične države in Porabja od začetka slovenske književnosti do danes. Samostojna interpretacija prebranih kratkih leposlovnih del, prepoznavanje v njih skritih umetnostnih in moralnih vrednot. Prepoznavanje in razumevanje različnih narečij. Branje tiska v slovenskem jeziku, razširitev znanj o spoznavanju slovenstva. Samostojen izbor in raba različnih učnih pripomočkov.</i></p>
---	---	---	--

4. Pisno izražanje

Izpolnjevanje preprostih obrazcev, pisanje čestitk, sporočil, zasebnega in uradnega pisma, življenjepisa. Pisanje enostavnega, kratkega, povezanega besedila o znanih, vsakodnevnih temah. Oblikovanje sporočil s pomočjo različnih oblik sporočanja: doživljaji, dogodki, oznaka, dialog. Izražanje osebnega mnenja in stališča v zvezi z aktualnimi problemi. Učenec naj ne dela osnovnih slovničnih napak.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Primerna hitrost pisanja glede na starost učencev. Učenec naj zna pravilno zapisati osnovne besede temeljnega besedišča. Pravilno prepisovanje stavkov in kratkih tekstov oziroma pravilno pisanje stavkov in kratkih tekstov po nareku. Urejeno in čitljivo pisanje z avtomatično tehniko</p>	<p>Tvorba različnih sporočil ob sliki, opis dogodka v pisni obliki. Izpolnjevanje preprostih obrazcev. Obvladanje ter raba pravil slovenskega pravopisa. Spoznavanje besedil praktično-sporazumevalne narave: vabilo, razglednica, pismo.</p>	<p>Oblikovanje misli o vsakdanjih temah, o znani, pogosti tematiki. Pisanje kratkih spisov, poročil in pisem z upoštevanjem pravil o tvorbi besedil. Tvorba besedil praktično-sporazumevalne narave. Temeljito znanje in pravilna raba pravopisa in jezikovne</p>	<p>Ustvarjanje besedil praktičnosporazumevalne narave (uradno pismo, vabilo, obvestilo, prošnja, pritožba, poročilo, življenjepisa). Pisanje doživljajskega spisa o vsebini in sporočilu porabskega in slovenskega literarnega dela. Obvladanje in raba temeljnih slovničnih, stilističnih in pravopisnih pravil.</p>

<p>pisanja. Tvorba kratkega teksta na določeno temo v prostih stavkih.</p> <p><i>Učenec naj zna sestaviti kratek spis o preprostih dogodkih. Obvladovanje in pravilna raba pravopisnih pravil na usvojeni ravni. Razčlenitev besedila.</i></p>	<p><i>Pisanje kratkih spisov, poročil in pisem z upoštevanjem formalnih predpisov in pravil pri sestavljanju le-teh. Pisno poročanje o prebranem delu. Obvladovanje in raba temeljnih slovničnih, in pravopisnih pravil ter njihova raba na pričakovani ravni.</i></p>	<p>pravilnosti/stilistike. Prevajanje enostavnih besedil v pisni obliki s pomočjo slovarja.</p> <p><i>Nadaljnje razvijanje metod pisanja besedil. Pisanje doživljajskega spisa o vsebini in temi literarnih del. Obvladovanje in raba temeljnih slovničnih, stilističnih in pravopisnih pravil. Domače branje kratkih besedil in pisno poročanje o prebranem delu. Prevajanje iz slovenščine v madžarščino in obratno s pomočjo slovarja.</i></p>	<p>Prevajanje iz slovenščine v madžarščino in obratno s slovarjem. Dijak naj ima berljiv in pregleden rokopis, naj zna oblikovati smiselne zapiske.</p> <p><i>Učenec naj obvlada in uporablja razne tehnike pisanja (povzetek, urejanje, strnitev, zapisovanje). Vodena interpretacija prebranega literarnega, poljudnega ali strokovnega besedila z določenega vidika. Priprava referatov z uporabo strokovne literature. Učenec naj zna sestaviti besedila o katerikoli temi z dosledno uporabo usvojenih slovničnih, stilističnih in pravopisnih znanj. Prevajanje neznanega besedila iz slovenščine v madžarščino in obratno s slovarjem.</i></p>
--	--	---	---

5. Književna kultura, razumevanje literarnih del

Doživljanje branja kot užitka, povečanje zanimanja za branje. Prepoznavanje, primerjanje, razumevanje in interpretacija posebnih izraznih oblik književnosti. Tradicija literarnih vrst in njihovih zvrsti (žanrov) kot povezovalna točka razumevanja literarnega dela. Dovzetnost za odkrivanje vrednot, problemov, vprašanj in dvomov, ki se pojavljajo v književnih delih.

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
Branje kratkih epičnih in liričnih besedil, povzemanje njihovih vsebin s pomočjo učitelja.	Samostojno branje kratkih epičnih in liričnih besedil, povzemanje vsebine, analiza junakov.	Samostojno branje črtic, kratkih zgodb, liričnih del, povzemanje vsebine besedil in poimenovanje literarne vrste.	Samostojno branje slovenskih literarnih del, njihova obravnava in morfološka analiza.
Branje stvaritev ljudskega slovstva, vzeti iz porabske in slovenske književnosti, učenje na pamet otroških pesmi, nagajivih priložnostnih pesmi, pravljic v pesmih.	Branje in obravnavanje kratkih umetnih in ljudskih pesniških besedil porabske in slovenske književnosti. Dramatizacija kratkih zgodb.	Branje in obravnavanje literarnih del porabske in slovenske književnosti, oblikovanje mnenja.	Spoznavanje usodnih vprašanj etnične skupine preko porabskih in slovenskih literarnih del ter spodbujanje istovetenja z njimi.
Branje pravljic in stripov sodobnih literarnih zvrsti, ustno povzemanje njihovih vsebin.	Branje pravljic in stripov sodobnih literarnih zvrsti, njihova dramatizacija. Priprava stripa na podlagi tradicionalne pravljice.	Branje in obravnavanje književnih del sodobnih literarnih zvrsti. Kreativno pisanje, npr. priprava stripa na podlagi tradicionalne pravljice oz. ustvarjanje slikovne pesmi na podlagi vzorca.	Branje in obravnavanje sodobnega mladinskega romana na izbiro.
Ogled ali predstavitev glasovne igre, pravljice,	Ogled ali predstavitev glasovne igre, gledališke	Upoštevanje pri književnosti drugih vrst	Ogled filma, posnetega po določenem književnem

lutkovne predstave, muzikala, ki je primeren učenčevi starosti.	predstave, muzikala, ki je primeren učenčevi starosti.	umetnosti: ogled filmov, slik in fotografij in razpravljanje o njih. Ogled ene predstave porabske ali slovenske gledališke skupine, obravnavanje gledanega v okviru učne ure.	delu, primerjava le-teh. Interpretacija pesniških besedil ljudske in popglasbe porabskih in slovenskih izvajalcev.
---	--	---	--

Splošnoizobraževalne vsebine

1.-4. razred

1. Govorno razumevanje

- 1.1. Razumevanje učiteljevih sporočil, vprašanj, navodil, ki pripomorejo k učinkovitosti šolske ure.
- 1.2. Razumevanje preprostih besedil v slovenščini v zvezi s temami, ki so blizu učenčevi starosti, ki upoštevajo učenčevo jezikovno znanje in so dobro členjene, učenci pa imajo ustrezno artikulacijo in hitrost branja.
- 1.3. Uporaba neverbalne komunikacije.

2. Govorno izražanje

- 2.1. Tvorba glasov, naglaševanje, pravilna izgovorjava - pravilno naglaševanje slovenskih samoglasnikov.
- 2.2. Oblikovanje enostavnih izjav, vprašanj. Vljudnostni izrazi: pozdravljanje, nagovarjanje, predstavljanje, zahvaljevanje in sprejetje, opravičevanje/sprejetje, izražanje enostavne želje, namena in potrebe, prošnja za ponovitev slišane, uporaba elementov jezikovnih oblik. Uporaba besednih zvez pri dajanju enostavnih informacij in spraševanju.
- 2.3. Predstavljanje kratkih zgodb ob sliki in ilustraciji.
- 2.4. Recitiranje slovenskih ljudskih pravljic, legend in pesmi.
- 2.5. Pripovedovanje smiselno povezanega besedila iz 5-6 stavkov v narečju in/ali v slovenskem knjižnem jeziku.

3. Bralno razumevanje

- 3.1. Branje zapisanega slovenskega besedila.
 - Po ustni začetni fazi učenje slovenskih črk, slovenske abecede.
 - Glasovna-črkovna lestvica: glasno branje besednih zlogov, besed, celih stavkov, krajših besedil.
 - Spremenjena izgovorjava v slovenskem jeziku pri srečanju določenih glasov (izgovorjava zvonečih-nezvonečih soglasnikov, zvočnikov »l, lj, nj, v«).
- 3.2. Razumevanje slovenskega zapisanega besedila. Orientacija v besedilu.
 - Izpostavljanje bistva v besedilu, podajanje povratne informacije o enostavnih trditvah, dejstvih, podatkih.
 - Razumevanje navodil, nalog, vprašanj in enostavnih definicij v učbeniku.
 - Preprosta vsakodnevna besedila ali besedila mladinske književnosti, obravnavajoča različne teme, ki so blizu učenčevim interesom (Porabske ljudske pravljice, ljudske pripovedke, pesmi in pravljice slovenskih avtorjev).
 - Vprašanje - odgovor; voden dialog, povzetek vsebine v dveh treh povedih.
 - Dramske, lutkovne igre, likovne upodobitve - »predelave« obravnavanih besedil.

4. Pisno izražanje

- 4.1. Pisni sistem simbolov.
 - Majhne in velike pisane črke, povezovanje črk, besede, besedne zveze, stavek, poved, besedilo, slovenske male in velike črke, povezovanje črk.
 - Pisanje v ustrezni hitrosti, urejena pisna podoba.
 - Temelji pravopisa in jezikovne pravilnosti.
- 4.2. Oblikovanje besedil med pisanjem.
 - Povezovanje stavkov, besedilne zakonitosti, izbira teme.
 - Izbira naslova za besedilo, logična ureditev vsebine, ki jo učenec želi povedati.
 - Dopolnjevanje besedil.
 - Tvorjenje preprostih besedil na podlagi danih navodil.

5. Književna kultura, razumevanje literarnih del

5.1. Komunikacijske teme, vsebine

Osební podatki, družina, način življenja

Predstavitve sebe in druge osebe; družinski člani, sorodniške vezi

Družinski prazniki

Tedenski red, dnevni red

Prehrana, zdrave jedi, enostavni slovenski recepti

Deli človeškega telesa, nega telesa, zdravje-bolezen, splošno počutje

Dejavnosti v prostem času, šport

Šola, šolanje:

Učenje: šolski predmeti, urnik

Šolski prostori, učilnica, šolsko pohištvo, šolski pripomočki

Branje, igra, manjšinske otroške igre

Kulturno življenje, sodobna komunikacijska tehnika

Folklorne tradicije Slovencev na Madžarskem, porabske ljudske pesmi, ljudske igre, televizija, računalništvo, tiskani mediji

Okolje, družba, gospodarsko življenje

Dom, naselja, vasi, porabska naselja in njihove značilnosti

Slovensko ljudsko stavbarstvo

Vsakodnevna dejanja: nakupovanje, trgovine

Naravno okolje človeka, letni časi, vreme, navade oblačenja

Družbeno, kolektivno življenje

Sodelovanje, družbene vloge v šoli, v življenjskem okolju

Pravila sožitja v razredu, znotraj šole, delitev dela v stanovanjski skupnosti

Slovenski narodnostni vsakdan

Pojem narodnosti, narodnosti na podlagi identifikacije drugačne kulture in tradicij

Prebivalstvo slovenskega Porabja

Slovenski narodnostni jezik:

Prepoznavanje osnovnih značilnosti porabske slovenščine na osnovi pravljic, ljudskih pesmi in žive govornice

Porabske besede in izrazi, ki se navezujejo na določene teme

5.2. Avtorji in njihova dela

V skladu s potrebami, jezikovnim znanjem, splošnim znanjem določene skupine učencev lahko učitelj izbira med književnimi deli, ki jih ponujajo učbeniki, in med spodaj naštetimi.

- Izbor iz zbirk klasičnih slovenskih pravljic
- Zbirka pravljic Karla Krajczarja: Kraljič pa lejpa Vida
- Josip Ribičič Mihec in Jakec, Miklavževa noč, Branko, morje in še kaj
- Odlomki iz zgodb o Kekcu Josipa Vandota
- Tone Pavček: Pesmi – Juri Muri v Afriki, Sončece v žepu, Domače živali, Prave in neprave pesmi
- Niko Grafenauer: Pesmi - Abeceda, Sredi polja rdeči mak, Kam pelje vlak
- Svetlana Makarovič: Pesmi - Dedek mráz že gre, Čuk na palici, Kaj bi miška rada
- Svetlana Makarovič: Pripovedi - Pekarna Mišmaš, Živalska olimpiada
- Feri Lainšček: Pesmi - Cicibanija
- Feri Lainšček: Cufek modrijan, Cufek v živalskem vrtu, Ajša Najša in druge po izbiri

5.-8. razred

1. Govorno razumevanje

Razumevanje in interpretacija slovenskih govornjenih besedil.

- Govorne navade, ki pripomorejo k usvajanju jezika.
- Razumevanje izjav, vprašanj in odgovorov.
- Slušno razumevanje vsebin, sporočil, informacij, reagiranje nanje.

2. Govorno izražanje

Tvorba ustnih sporočil v slovenščini s pomočjo preprostih stavčnih oblik.

- Kratko, razumljivo pripovedovanje o doživetjih in vtisih.
- Ustno povzemanje vsebine, glavnih misli prebranega besedila.
- Obravnava, interpretacija besedil.
- Odzivanje na vsebine, sporočila, informacije.
- Odzivanje v dialogu, ustrezno govorni situaciji.
- Reševanje problemov, razjasnjevanje dvoumnih vprašanj, samostojno oblikovanje mnenj.
- Informiranje, izražanje želja, spraševanje po informacijah in njihovo dajanje.
- Opis predmetov, stvari, živali, oris oseb.
- Oblikovanje mnenja v zvezi z vsebino pregovorov, prebranih pesmi.
- Pogovor, debata z uporabo najpreprostejših jezikovnih oblik.

3. Bralno razumevanje

3.1. Branje.

Branje z razumevanjem.

3.2. Razumevanje besedila.

Sestavine razumevanja besedila - pomen besede, besedna zveza, stavek, poved, besedilna enota, celotno besedilo.

3.3. Vrste besedil:

Umetnostna besedila; neumetnostna besedila, besedila v učbenikih in praktično-sporazumevalna besedila.

Enostavna izvirna besedila, sestavki iz mladinskih revij (časopis Porabje, PIL, Ciciban, Gea, Moja Slovenija)

3.4. Interpretacija slik, ilustracij, prepoznavanje funkcije, ki dopolnjuje pomen besedila.

4. Pisno izražanje

4.1. Tekoče berljiva, pregledna pisna podoba, ki tudi oblikovno dobro odraža misli učenca.

Uporaba ustreznih formalnih sestavin besedilnih vrst (členjenje na odstavke, na uvod, jedro in zaključek, obvezne temeljne sestavine pisma).

4.2. Tvorba besedila.

Ubeseodovanje doživetij, izmišljenih zgodb, pripovedi, opisov, orisov.

Pisno povzemanje, analiza in ocenjevanje vsebine, dejanj, ključnih trenutkov, zastavljenih vprašanj, pomembnih informacij v besedilu.

Pisanje vsakodnevnih pisnih in elektronskih besedil (vabilo, e-sporočilo, SMS, Chat, Skype).

Iskanje in urejanje dejstev, podatkov, informacij, ki so na voljo v besedilu.

4.3. Urejevalne, stilistične, slovnične in pravopisne norme.

5. Književna kultura, razumevanje literarnih del

5.1. Komunikacijske teme, vsebine

Način življenja:

Človeški odnosi, prijatelji, prijateljski krog

Prilagajanje

Posameznik in skupnost

Konflikti med vrstniki

Vsakodnevna opravila; dnevni red; delitev dela; dejavnosti družine v prostem času, konjički

Zdrav način življenja; zdravo človeško telo; bolezni, pri zdravniku

Družbeno okolje, navade in običaji

Jedi, prehrabene navade, zdrava prehrana, kuhanje, prehrana v gostinskih enotah

Značilne slovenske jedi, (»slovenikumi«); porabska gastronomija

Slovenski prazniki, navade in običaji, ki se navezujejo na družinske, cerkvene oz. koledarske praznike Porabskih Slovencev na Madžarskem

Življenje danes in nekoč, šola, bivalno okolje, naselja Porabskih Slovencev, stanovanjske, življenjske in delovne okoliščine v prejšnjem stoletju in v sodobnem času

Učenje, šolanje, delo:

Šolski vsakdan, dnevni red, urnik, učni proces, metode učenja

Šolska zgradba, učilnice, oprema sodobne šole; značilna šolska struktura na Madžarskem in v Sloveniji; nadaljnje šolanje

Dejavnosti zunaj šole, organizirane možnosti za zunajšolske dejavnosti, ki se navezujejo na slovensko narodnostno bit

Svet dela, tradicionalni in sodobni poklici

Kulturno življenje, komunikacijska kultura sodobnega časa:

Pesem, glasba kot pomemben ohranjevalec kulturnih vrednot posameznega naroda

Dediščina ljudske pesmi, folklor Porabskih Slovencev

Mediji Porabskih Slovencev: Slovenski utrinki, oddaje radia Monošter, časopis Porabje, Slovenski koledar,

Vloga interneta, socialnih omrežij

Okolje, gospodarstvo in tehnika:

Življenjske razmere, bivališča, okolje

Letni časi, vreme, varstvo okolja, lokalna in regionalna problematika, lokalno varstvo okolja, potovanje, prenočišča

Način življenja na slovensko govorečem območju, infrastruktura, javne ustanove

Storitve, nakupovanje, zdravstvena oskrba, zaščita živali, vzgajanje živali, rokodelstvo

Turizem, počitnice, potovanje, načini potovanja, potovalna sredstva, gostinstvo

Zemljepisna znanja - pokrajine Slovenije

Družbeno življenje, politika, zgodovina

Pravila življenja v skupnosti, narodnosti na Madžarskem, življenje, organiziranost, organizacije slovenske narodnosti na Madžarskem

Slovenski jezik:

Porabska slovenščina; značilnosti lokalnega slovenskega narečja v vaseh Števanovci, Sakalovci, Slovenska ves in Gornji Senik

5.2. Avtorji in njihova dela.

V skladu s potrebami, jezikovnim znanjem in splošnim znanjem posamezne skupine učencev lahko učitelj izbira med književnimi deli, ki jih ponujajo učbeniki, ter med spodaj naštetimi.

- Ljudsko pesništvo: Izbor iz klasičnih zbirk pravljic, epskih pesmi (Lepa Vida in kača, Desetnica, Kralj Matjaž in Alenčica in/ali Kralj Matjaž v turški ječi), ljudskih pesmi, ljudske proze, odlomkov ljudske dramatike (Zeleni Jurij)
- Uganke, pregovori
- France Prešeren: O, Vrba, Zdravljica
- Fran Levstik: Martin Krpan - odlomki - primerjava s Toldi Janosa Aranya
- Fran Erjavec: V naravi, Živalske podobe
- Dragotin Kette: Kako se je godilo Matičku; Vrabec in lastovka - ljubezen do domovine
- Ivan Cankar: Skodelica kave
- Iz pesmi Otona Župančiča – Ciciban in še kaj (zbirka), Sto ugank
- Prežihov Voranc (Lovro Kuhar): Solzice
- Ferdo Godina: Ptice selivke
- Tone Pavček: 3-4 pesmi
- Svetlana Makarovič: Odlomki iz Take živalske, V pekarni Mišmaš
- Niko Grafenauer: Domače živali, Živali na polju, Živali v gozdu
- Dela sodobnih slovenskih pisateljev (npr. Feri Lainšček)

5.3. Značilnosti epskih besedil: čas, kraj dogajanja, poudarki vsebine, glavni junaki.

5.4. Dramska besedila.

9.-12. razred

1. Govorno razumevanje

1.1. Razumevanje in interpretacija jezikovno zahtevnih govornih besedil.

Komunikacijske funkcije (obvestilo, izražanje čustev, pozivna funkcija, vzdrževanje komunikacijskega stika).

Oblika besedil; jezikovne in nejezikovne sestavine govornih besed.

Govorno razumevanje, strnjen povzetek povedanega, sledenje, iskanje ključnih besed.

Drugotni pomeni, ki se pojavljajo v besedilu.

2. Govorno izražanje

Tvorba besedil

Sledenje argumentom, vključevanje v razpravljanje, prošnja za besedo, zaključek pogovora.

Utemeljevalne vrste besedil; logična ureditev razlogov, dokazov v besedilu.

Prikazovanje logičnih povezav, sklepanje, samostojno odločanje.

Istovetenje z različnimi vlogami, ubesedovanje misli.

3. Bralno razumevanje

3.1. Branje:

Sprotno branje.

Dinamično branje.

Analitično, interpretacijsko branje; sklepanje, branje med vrsticami v slovensko pisanih preprostih, vsakodnevnih zgodbah in umetnostnih besedilih.

Kritično branje: primerjava z vsakodnevnimi izkušnjami; izpostavljanje dejstva, mnenja.

3.2. Bralno razumevanje.

Podajanje povratnih informacij, podatkov, dejstev ob besedilu.

Uporaba podatkov in informacij pri povzemanju vsebine besedil.

Vrednost informacije, sporočila zgradbe besedila.

Zavzemanje stališča, oblikovanje mnenja, vrednostna sodba.

Interpretacija in vrednotenje problemskih iztočnic v besedilu, odločitev in zapletov ter vzrokov za posamezne dogodke.

Odnos med avtorjem in temo - vrednosti, ki jih doda bralec.

3.3. Prevajanje, posredovanje: povzemanje pomembnih informacij slovensko pisanih besedil v madžarščini oz. slovenščini.

3.4. Interpretacija slik, ilustracij.

Prepoznavanje dopolnilne funkcije ilustracij v besedilu.

Opis slik na zahtevni jezikovni ravni.

4. Pisno izražanje

4.1. Tekoča, jasno berljiva, ustrezno členjena, urejena, pregledna pisna podoba.

4.2. Tvorba besedil.

Opažanje povezav, miselno členjenje.

Interpretacija, analiza, oblikovanje sinteze informacij iz različnih virov v pisnem izdelku.

Značilnosti besedilnih vrst (pripoved, opis, oris, argumentacijski sestavek, esej, razprava, debata, življenjepis, motivacijsko pismo, blog, zasebno pismo, uradno pismo). Samostojno oblikovanje posameznih vrst besedil na osnovi formalnih in vsebinskih sestavin.

Uporaba slovenskih medijev, spletnih portalov v začetni fazi tvorbe besedila.

4.3. Slovnicična, pravopisna, besediloslovna, stilistična in osnovna retorična znanja.

4.4. Slovnicična pravilnost in pravopis v slovenščini samostojno tvorjenih besedilih.

5. Književna kultura, razumevanje literarnih del

5.1. Komunikacijske teme, vsebine:

Posameznik in neposredno družbeno okolje, način življenja

Družbene skupine, osebnost, prilagajanje

Uspevanje posameznika, načrtovanje prihodnosti;

Poklic, poslanstvo, delovno mesto, gradnja kariere in osebno življenje - slika bodočnosti

Zdrav način življenja, zdrava prehrana, bolezni - zavest spreminjajoča droga, bolezni odvisnosti, zasvojenost

Šport, tekmovalni šport, ekstremni šport, nevarnosti in odgovornost

Možnosti za smiselno in koristno preživljanje prostega časa na podeželju, na vasi in v mestu

Prehrambena kultura, živila, zanimivosti porabsko-slovenske gastronomije, gostinska kultura 21. stoletja, navade kuhanja, reklame, osnovne potrebe, luksuz

Storitve, pošta, banka, menjava denarja, organiziranje potovanja, turistična agencija

Običaji, kulturna dediščina, spreminjanje običajev, vloga običajev pri ugotavljanju identitete

Življenje v mestu - življenje na podeželju

Regionalna kultura, Evropska unija in ukinjanje meja, večjezičnost

Šola, izobraževanje

Izobraževanje, šolanje na Madžarskem, možnosti za jezikovno izobraževanje, nadaljnji študij v Sloveniji (ponudbe Centra za slovenski jezik srednješolcem - intenzivni jezikovni tedni v Ljubljani)

Visokošolski, univerzitetni študij, štipendije za tiste, ki gredo študirat v Slovenijo
 Šolanje, kulturna vzgoja, izobrazba, poklic, diploma in možnosti zaposlitve oz. vprašanje brezposelnosti
Kultura, kultura množične komunikacije 21. stoletja
 Vpogled v slovensko filmsko umetnost, v svet moderne slovenske zabavne in klasične glasbe ter sodobne umetnosti s pomočjo spleta, izletov v matično državo, kulturnih večerov v Sloveniji oz. koncertov (posebej monostrskih) in razstav na Madžarskem
 Domača slovenska ljubiteljska umetnost, likovni umetniki
 Pretok informacij, obveščanje, oblikovanje mnenj, vloga spleta
 Televizija slovenske narodnosti na Madžarskem in radijske oddaje
Okolje, gospodarstvo in tehnika
 Povezanost med razvojem naj sodobnejše tehnike in gospodarskimi spremembami; urbanizacija; popolna mehanizacija in avtomatizacija, povezanost med računalniško vodeno industrijsko proizvodnjo in brezposelnostjo
 Varstvo naravnega okolja in pokrajin; narodni parki; nacionalni parki in varstvo okolja, onesnaževanje in uničevanje okolja ter okoljski projekti
 Problemi in izzivi, vrednostna nasprotja
 Književna dela, gledališka dela, filmi, ki govorijo o aktualnih vprašanjih
Družbeno življenje, organizacije slovenske narodnosti, politika, zgodovina
 Pravila življenja v skupnosti, narodnosti na Madžarskem, bivanjsko stanje, organiziranost, organizacije slovenske narodnosti na Madžarskem,
 Dvojezičnost, ohranjanje slovenskega narodnostnega jezika, dvojezičnost,
 Slovenska narodnost v zrcalu kulture, običajev in navad
 Današnje stanje naselij na Madžarskem, kjer živijo pripadniki slovenske narodnosti
 Slovensko prebivalstvo Porabja, značilnosti življenjskega sloga
 Slovenski mediji (Slovenski utrinki, Radio Monošter, časopis Porabje, reviji PIL (Pisani list) in Moja Slovenija)
Slovenski jezik
 Slovenski jezik na Madžarskem; značilnosti govorov vasi Števanovci, Sakalovci, Slovenska ves in Gornji Senik
 Poznavanje osnovnih značilnosti porabskega narečja
 Dvojezičnost, prednosti večjezičnosti v realnosti 21. stoletja
Književna kultura
 Slovenski mediji na Madžarskem (Slovenski utrinki, Radio Monošter, časopis Porabje, za mlade dosegljiv slovenski tisk: reviji PIL (Pisani list) in Moja Slovenija, dnevni časopis Delo in tedenski časopis Vestnik)
 Letna literarna srečanja: srečanje s slovenskimi sodobnimi mladinskimi avtorji in njihovimi deli; z novinarji, uredniki
 Mladinska književnost, književnost slovenske narodnosti na Madžarskem, interpretacija del, odkrivanje medsebojnih povezanosti

5.2. Avtorji in njihova dela:

Jednat pregled slovenske književnosti z literarno-zgodovinskega vidika, spoznavanje književnosti preko literarnih del:

- Anton Tomaž Linhart: Županova Micka
- France Prešeren: Povodni mož, Krst pri Savici - odlomki; Soneti nesreče, Sonetni venec - 3-4 soneti
- Josip Jurčič: Deseti brat - odlomki
- Simon Gregorčič, Anton Aškerc, Dragotin Kette, po ena pesem
- Oton Župančič: Duma, Žebljarska
- Fran Saleški Fižgar: Iz mladih dni - avtobiografija
- Ivan Cankar: Novele
- Prežihov Voranc: Samorastniki - 1 novela
- Miško Kranjec: Strci so mi povedali - odlomek
- Matej Bor 1-2 pesmi - iz zbirke Previharimo viharje
- Ciril Kosmač: Sreča in kruh, pripoved
- Feri Lainšček: Novele in pripovedi
- Dela sodobnih slovenskih pisateljev in pesnikov

SPOZNAVANJE SLOVENSTVA

(Za vse vzgojno-izobraževalne oblike)

Razvojne naloge

Struktura razvojnih nalog

1. Pridobivanje znanja, učenje
2. Kritično razmišljanje
3. Komunikacija
4. Orientacija v prostoru in času
5. Usmerjevalna vprašanja za refleksijo

1. Pridobivanje znanja, učenje

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Pridobivanje znanja z osebnimi pogovori in z neposrednim opazovanjem predmetov, zgradb in slik; npr. stiki z likovnimi ustvarjalci.</p> <p>Spoznavanje obrti: lončarstvo, pletenje košaric, izdelovanje cvetlic iz papirja itd. Opazovanje oblik človeškega vedenja in raznih življenjskih položajev. (npr. način življenja slovenske narodnosti in etnična pripadnost družine ter prebivalstva rojstne vasi). Raba otroškega leposlovja in enciklopedij.</p> <p>Uporaba usvojenega znanja pri nalogah.</p>	<p>Pridobivanje znanja iz osebnih pogovorov in z direktnim opazovanjem predmetov, zgradb in slik.</p> <p>Pridobivanje informacij iz sredstev javnega obveščanja in iz prebranih besedil ali iz ogledanih filmov: (viri: časopis Porabje, Radio Monošter in slovenska narodnostna televizijska oddaja „Slovenski utrinki“.)</p> <p>Razumevanje prebranih besedil v zvezi s spoznavanjem naroda.</p> <p>Zbiranje informacij v zvezi z določenimi temami v knjižnicah, v muzejih.</p> <p>Opazovanje načinov vedenja pripadnikov slovenske manjšine in njihovih različnih življenjskih situacij.</p> <p>Raba poljudnih priročnikov, leksikonov.</p> <p>Predstavitev pridobljenega znanja.</p> <p>Raba usvojene snovi pri novih nalogah: načrtovanje in izpeljava novih projektov, ki so povezani s tematiko spoznavanja naroda na izobraževalnem področju.</p>	<p>Razširjanje znanja iz osebnih pogovorov in z direktnim opazovanjem predmetov, zgradb in slik.</p> <p>Zbiranje informacij iz sredstev javnega obveščanja in iz prebranih besedil ali iz ogledanih filmov.</p> <p>Interpretativno branje besedil v zvezi s spoznavanjem naroda.</p> <p>Zbiranje informacij v zvezi z določenimi temami v knjižnicah, v muzejih.</p> <p>Opazovanje načinov vedenja pripadnikov slovenske narodnosti in njihovih različnih življenjskih situacij.</p> <p>Raba poljudnih priročnikov, leksikonov.</p> <p>Predstavitev pridobljenega znanja.</p> <p>Raba usvojene snovi pri novih nalogah: načrtovanje in izpeljava novih šolskih projektov, ki so povezani s tematiko spoznavanja naroda na izobraževalnem področju.</p>	<p>Razširjanje znanja iz osebnih pogovorov in z direktnim opazovanjem predmetov, zgradb in slik.</p> <p>Zbiranje informacij iz sredstev javnega obveščanja in iz prebranih besedil ali iz ogledanih filmov.</p> <p>Pridobivanje znanja iz raznih pisnih virov, npr. grafikonov.</p> <p>Zbiranje informacij v zvezi z določenimi temami v knjižnicah, v muzejih, v mediotekah oziroma na internetu.</p> <p>Samostojno razvrščanje, razlaganje in predstavljanje informacij. Pri zbiranju informacij naj si dijak pripravi zapiske, v katerih poudarja bistvo.</p> <p>Naj uporablja leksikone, atlase in druge priročnike.</p> <p>Pridobljeno znanje naj uporablja v novih situacijah: pri načrtovanju in izvedbi šolskih projektov in predstavitev.</p>

2. Kritično razmišljanje

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Samostojno oblikovanje preprostih vprašanj v zvezi z obravnavano tematiko. Pripovedovanje o vsakdanjih življenjskih položajih, dramtizacija situacij iz drugačnega zornega kota nastopajočih. Sestavljanje kratkega, samostojnega mnenja o slovenskih ljudeh, zgodbah in pojavih. Uzaveščanje drugačnosti, različnosti ljudi (zlasti glede jezika in navad) in priprava učencev na sprejemanje drugačnosti. Razumevanje pomembnosti ohranjanja običajev.</p>	<p>Samostojno oblikovanje vprašanj v zvezi z obravnavano tematiko. Pripovedovanje o vsakdanjih življenjskih temah, dramtizacija situacij z drugačnega zornega kota. Samostojno oblikovanje mnenja o pripadnikih slovenske narodnosti, dogodkih in pojavih. Aktivno zanimanje za druge kulture in sprejemanje drugačnosti. Razumevanje pomembnosti negovanja dediščine.</p>	<p>Samostojno oblikovanje vprašanj v zvezi z obravnavano tematiko. Pripovedovanje o zahtevnejših (npr. zgodovinskih) temah, dramtizacija situacij z drugačnega zornega kota. Samostojno oblikovanje lastnega mnenja in postavljanje vprašanj o usodi narodnosti v preteklosti in danes. Razumevanje vloge narodnosti na področju mednarodnih odnosov. Razumevanje pomembnosti negovanja dediščine. Oblikovanje slovenske identitete.</p>	<p>Samostojno postavljanje vprašanj o določenih temah. Primerjanje in analiza določenih kompleksnih tem (zgodovinski pojavi, življenjske situacije) z različnih zornih kotov. Samostojno oblikovanje lastnega stališča in argumentiranje v zvezi z usodo slovenske narodnosti v preteklosti in danes (npr. vendsko-slovensko vprašanje). Analiza pojavov v zvezi s slovensko narodnostjo, iskanje stičnih točk med narodnostjo in matičnim narodom (npr. primerjanje in kritična</p>
			<p>obdelava leposlovja, publicistike, narodnostne politike). Analiza besedil, filmov, itd. z vidika zgodovinske verodostojnosti. Kritično ravnanje z viri informacij. Analiza obnašanja slovenskih narodnostnih družbenih skupin in ustanov. Izoblikovanje in izražanje lastnega mnenja o usodi narodnosti in znanih slovenskih osebnostih. Zbiranje argumentov za spodbijanje nasprotnih mnenj. Formuliranje domnev o zakulisju določenih narodnostnih pojavov in njihovih vzrokov. Spoznavanje manjšinskega zakona, sprejetega l. 1993, in njegovih sprememb. Interpretacija pravic in dolžnosti, uveljavljanje pravic narodnosti v vsakdanjem življenju.</p>
			<p>Vrednotenje sistema zagotavljanja narodnostnih in človekovih pravic na Madžarskem. Kritično prikazovanje mednarodnih stikov Porabskih Slovencev v preteklosti in danes (železna</p>

			<p>zavesa - most).</p> <p>Primerjava mednarodnih povezav iz strukturnega in funkcionalnega zornega kota.</p> <p>Načrtovanje bodočnosti narodnosti.</p> <p>Sistematiziranje pojavov v zvezi z življenjem slovenske narodnosti na podlagi vzrokov in posledic, podobnosti in razlike, nameni in posledice.</p>
--	--	--	--

3. Komunikacija

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Kratki odgovori na vprašanja v zvezi z obravnavano tematiko pri spoznavanju slovenstva.</p> <p>Pravilno postavljanje vprašanj med zbiranjem informacij in kratko, jedrnato izražanje lastnega mnenja.</p> <p>Strpno poslušanje mnenja sogovornikov.</p> <p>S pomočjo učitelja ustno poročanje o zbranem gradivu, pridobljenih izkušnjah.</p> <p>Priprava risb, modelov, maket in kopij predmetov.</p> <p>Priprava nekaj rokodelskih izdelkov s tradicionalno tehniko.</p> <p>Predstavitev narodnih šeg, otroških iger, izštevank in plesov na različnih šolskih in vaških prireditvah.</p>	<p>Pogovor o določenih temah v zvezi s spoznavanjem slovenstva in o informacijah, ki so jih učenci slišali ali videli v medijih narodnosti.</p> <p>Kratko in jedrnato izražanje lastnega mnenja. Strpno poslušanje in upoštevanje mnenja drugih.</p> <p>Ustno poročanje učencev o lastnih izkušnjah, o znanju, ki so ga pridobili s samostojnim zbiranjem in raziskovalnim delom.</p> <p>Pisanje spisov z narodnostno tematiko.</p> <p>Risanje na slovensko narodnostno tematiko.</p> <p>Predstavitev otroških iger, narodnih plesov, kratkih prizorov, napisanih v knjižni slovenščini ali v narečju v okviru različnih šolskih in vaških prireditev.</p>	<p>Pogovor in debata o določenih temah, povezanih s spoznavanjem slovenstva, in o informacijah, ki so jih učenci slišali ali videli v narodnostnih medijih.</p> <p>Ustvarjanje samostojnega mnenja o spornih vprašanjih, soočanje nasprotnih mnenj, utemeljevanje lastnih stališč o temah, ki se nanašajo na spoznavanje slovenstva.</p> <p>Strpno poslušanje in upoštevanje mnenja drugih.</p> <p>Ustno poročanje učencev pri učnih urah o lastnih izkušnjah, o znanju, ki so ga pridobili s samostojnim zbiranjem in raziskovalnim delom.</p> <p>Pisanje spisov z narodnostno tematiko.</p> <p>Dramatizacija dogodkov, pojavov in zgodb iz narodnostnega življenja.</p> <p>Učenje različnih ljudskih pesmi in plesov iz matične domovine in iz domačega okolja ter izvajanje le-teh na vaških prireditvah ter na nastopih v tujini.</p>	<p>Pogovor in debata o določenih temah iz spoznavanja slovenstva oziroma na osnovi informacij, pridobljenih iz slovenskih narodnostnih medijev.</p> <p>Oblikovanje lastnega stališča, podprtega z argumenti, o spornih vprašanjih.</p> <p>Razčiščevanje spornih mnenj v debati, bogatenje in razvijanje lastnega stališča z upoštevanjem mnenja drugih, vaje za tolerantnost.</p> <p>Ustno poročanje učencev pri učnih urah o lastnih izkušnjah, o znanju, ki so ga pridobili s samostojnim zbiranjem in raziskovalnim delom.</p> <p>Dijak naj pripravi kratko predavanje o tematiki spoznavanja slovenstva.</p> <p>Informiranje o kulturno-političnih dogodkih slovenske diaspore.</p> <p>Intervjuvanje znanih politikov, umetnikov o aktualnih vprašanjih.</p> <p>Pisanje eseja na narodnostno temo.</p> <p>Dramatizirana predstavitev slovenskih običajev na različnih šolskih in narodnostnih prireditvah.</p> <p>Priprava razstave iz samostojno zbranih slik ali fotografij, priprava komentarjev pod skupinske slike.</p>

--	--	--	--

4. Orientacija v prostoru in času

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Pravilna raba slovenskih izrazov pri temi čas: minuta, ura, dan, teden, mesec, leto. Vaja in osvojitve izrazov: napr.: ko sem še bil majhen, ko sem se učila hodit in govorit, ko sem postal učenec, ko so moji (stari) starši bili otroci. Vaja primejav: nekoč, danes, zelo davno. Umeščanje predmetov, oseb in dogajanja v časovno zaporedje. Priprava tlorisa in makete ožjega okolja.</p>	<p>Dopolnjevanje izrazov za razločevanje časa: leto, desetletje, stoletje, pokolenje. Poznavanje datumov nekaj izjemnih, za Slovence pomembnih dogodkov, kronološki pregled. Poznavanje osnovnih topografskih znakov na zemljevidu: (gore, reke, večja mesta v Sloveniji, vasi v Porabju). Iskanje rojstnih krajev znamenitih Slovencev (pisatelji, pesniki, slikarji, komponisti) na zemljevidu. Tvorba enostavnih tlorisov, zemljevidov.</p>	<p>Orientacija v prostoru in času s pomočjo zgodovinskega in geografskega atlasa (dogodek, kraj, čas). Poznavanje pomembnih Slovencev oziroma pomnjenje datumov nekaj izjemnih, za Slovence pomembnih dogodkov, kronološki pregled. Časovna umestitev dogodkov. Ustanovitev pomembnih ustanov Porabskih Slovencev, kronološki pregled. Tvorba tlorisov, zemljevidov.</p>	<p>Orientacija v prostoru in času s pomočjo zgodovinskega in geografskega atlasa (dogodek, kraj, čas). Časovni trak zgodovine Slovencev (od začetka do danes). Analiza medsebojnega vpliva diahronih gospodarskih, političnih in kulturnih pojavov. Uzaveščanje diahronih in sinhronih pojavov v kronologiji madžarske in slovenske zgodovine. Izbira primernege zemljevida k določeni temi. Spremljanje sprememb (zgodovinskih, gospodarskih, demografskih) na raznih zemljevidih. Analiza položaja Slovencev na Madžarskem na osnovi podatkov popisov prebivalstva (diagrami, statistični podatki).</p>

5. Usmerjevalna vprašanja za refleksijo

1.-4. razred	5.-6. razred	7.-8. razred	9.-12. razred
<p>Učenci naj imajo možnost poiskati odgovore na naslednja vprašanja: Kdo sem jaz? - V čem sem podoben sošolcem iste starosti? - Kakšne zunanje in notranje lastnosti imam? - Kakšne spretnosti imam? V čem sem dober? - Kdo so moji vzorniki? (starši, učitelji...) - Komu bi bil rad podoben? Zakaj? - Kaj pomeni to, da sem slovenske narodnosti?</p>	<p>Učenci naj imajo možnost poiskati odgovore na naslednja vprašanja: - Kdo je Slovenec? Kdo je Madžar? Kdo je Nемеc? Kdo je Slovak? Kdo je Srb? - Katere narodnosti živijo na Madžarskem in v Sloveniji? - Kako lahko živijo skupaj različne kulture, vere, narodi in narodnosti? - V čem smo si podobni (pripadniki različnih narodnosti) in v čem se razlikujemo? - Kaj pomeni zame biti Slovenec na Madžarskem? - Ali se razlikujem od drugih</p>	<p>Učenci naj imajo možnost poiskati odgovore na naslednja vprašanja: - Ali poznam jezik, svet tradicij in običajev, vero svoje skupnosti? - Ali sem navezan na svoje korenine? - Kaj pomeni zame domovina (rojstni kraj, matična domovina, Evropa in veliki svet)? - Koliko identitet lahko ima vsak človek? - Kaj pomeni dvojezičnost (menjava jezikov)? - Ali čutim dovolj afinitete do kulturne dediščine</p>	<p>Učenci naj imajo možnost poiskati odgovore na naslednja vprašanja: - Ali sem sposoben za samoanalizo in oblikovanje lastne identitete? - Ali ima moje življenje cilj? - Ali imam dovolj hotenja, da uresničim svoje sanje? - V čem vidim smisel svojega življenja? - Kaj mi pomenijo pojmi: ljubezen, sreča, upanje, morala, lepota, dobrotta, vera, harmonija, avtonomija, kakovost življenja, spoštovanje</p>

	<p>državljanov?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kdo so bili moji predniki? - S čim so se ukvarjali? - Kako so živeli, praznovali, se oblačili? - Katere vere so bili? - Zakaj različne generacije razmišljajo različno? - Ali obstaja dialog med različnimi generacijami? 	<p>svojih prednikov?</p> <ul style="list-style-type: none"> - V kolikšni meri pomagajo družina, šola, cerkev, mediji pri obstoju Slovencev na Madžarskem? - Ali se mi splača dobro naučiti slovensko? - Ali imajo Slovenci na Madžarskem prihodnost? - V kakšni meri so značilni zame: samostojnost, točnost, sodelovanje, dolžnost, radovednost, dovezetnost, nesebičnost, pripravljenost pomagati, zahteva za razvijanje lastnih sposobnosti. 	<p>tradicij, vljudnost, poštenost, umetniška žilica, človeško dostojanstvo, strokovna poklicanost, strpnost, empatija?</p> <ul style="list-style-type: none"> - V kolikšni meri je značilno zame: odprtost do različnih jezikov in kultur; demokratične vrednote; podjetniški duh; prenašanje neuspehov; načrtovanje in organizacija dela; želja po samostojnosti; obvladovanje konfliktov; pozitivna naravnost; sposobnost odzivanja; poznavanje lastnih ovir; zavednost; zbranost; samokontrola; umetniška žilica; spoznavanje ljudi; aktivno državljansko življenje; razgledanost; kolektivna zavest; udejstvovanje na kulturnem in javnem področju; aktivno delovanje za manjšino, za njen obstoj; koriščenje digitalne pismenosti pri vzpostavljanju stikov, pri poslovanju, pri delu; verovanje v moč znanja; želja po vseživljenjskem učenju.
--	--	---	---

Splošnoizobraževalne vsebine

1.-4. razred

1. Običaji, ki so povezani s prazniki.
2. Bivališče in neposredno okolje: stanovanjska hiša, prehranjevalne navade, noša.
3. Ljudske obrti.
4. Jezik Slovencev, narečje v družini.
5. Kultura Slovencev na Madžarskem: ljudska glasba, ljudski plesi.
6. Literarna in ljudska ustvarjalnost.

5.-8. razred

1. Običaji, ki so povezani z življenjem človeka in verskimi prazniki.
2. Bivališče Slovencev v preteklosti in danes.
3. Zemljepisne značilnosti neposrednega okolja. Nastajanje in zgodovina porabskih vasi.
4. Zemljepisne značilnosti Slovenije.
5. Najpomembnejši dogodki zgodovine Slovencev.
6. Jezik Slovencev, narečje, porabsko narečje.
7. Kulturno življenje Slovencev na Madžarskem: literarno ustvarjanje, ohranjanje tradicij.

8. Znameniti Slovenci na Madžarskem/porabski Slovenci.
9. Znameniti Slovenci: zgodovinske osebe, pisatelji, pesniki, likovni umetniki.
10. Slovenski mediji na Madžarskem.

9.-10. razred

1. Izvor običajev, povezanih z življenjem človeka in verskimi prazniki, korelacije teh običajev.
 2. Mesto slovenske narodne skupnosti na Madžarskem, stiki porabskih Slovencev z matično domovino.
 3. Mesto Slovenije v Evropi in v svetu.
 4. Usodni preobrati v zgodovini Slovenije, njihovi vplivi na sosednje države.
 5. Jezik, identiteta. Narodnosti na Madžarskem, sožitje, šolski sistem.
 6. Narodnostna politika na Madžarskem in v Sloveniji.
 7. Vloga slovenskih inštitucij, organizacij, skupin pri ohranjanju identitete.
 8. Časopisje v slovenskem jeziku.
 9. Slovenska in porabska umetniška ustvarjalnost.
 10. Mesto slovenskih literarnih del v evropski kulturi.
-

A nemzetgazdasági miniszter 7/2013. (III. 1.) NGM rendelete az egyes szerencsejátékok engedélyezésével, lebonyolításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatok végrehajtásáról szóló 32/2005. (X. 21.) PM rendelet módosításáról

A szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény 38. § (2) bekezdés a), b), e), g) és j) pontjában kapott felhatalmazás alapján, az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 73. § b) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva, a következőket rendelem el:

- 1. §** Az egyes szerencsejátékok engedélyezésével, lebonyolításával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatok végrehajtásáról szóló 32/2005. (X. 21.) PM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 77. §-a a következő (6) bekezdéssel egészül ki:
- „(6) Az illetekekről szóló 1990. évi XCIII. törvény
- a) 86. §-át az elévülés tekintetében,
- b) 32. § (1) bekezdését az igazgatási szolgáltatási díj visszatérítése vonatkozásában alkalmazni kell azzal az eltéréssel, hogy ahol a törvény adóhatóságot említ, azon az állami adóhatóságot, ahol illetéket említ, azon igazgatási szolgáltatási díjat kell érteni.”
- 2. §** A Vhr. 80–83. §-a helyébe a következő rendelkezések lépnek:
- „80. § (1) Az igazgatási-szolgáltatási díjat fizetési számlára történő készpénzbefizetés vagy átutalás útján kell megfizetni a NAV 10032000-01076129-00000000 Szerencsejátékok szervezésével kapcsolatos díj és bírság bevételi számla javára.
- (2) Az igazgatási-szolgáltatási díj megfizetését fizetési számlára történő készpénzbefizetés esetén a befizetés tényét igazoló szelvény másolatával, átutalási megbízás esetén a pénzforgalmi szolgáltató által kiállított, az átutalás megindításának megtörténtét tanúsító igazolás (számlakivonat) másolatával kell igazolni. Az igazolásakor a szervező köteles az állami adóhatóságnak bemutatni a készpénzbefizetés tényét igazoló szelvény eredeti példányát, valamint az átutalás megindításának megtörténtét tanúsító eredeti igazolást (számlakivonatot).
- (3) A 77. §-ban foglalt igazgatási-szolgáltatási díjat kérelmenként külön-külön kell fizetési számlára történő készpénzbefizetés vagy átutalás útján megfizetni.
81. § Fizetési számlára történő készpénzbefizetés esetén az állami adóhatóság által biztosított, megfelelő jogcímű megbízási nyomtatványt kell igénybe venni.
82. § (1) Átutalással történő fizetés esetén a közlemény rovat elején „X”-et, utolsó sorában jobbról a hetedik pozícióban # azonosító jelet kell feltüntetni és három mező üresen hagyása után a „310”-es kódszámot kell írni az alábbiak szerint:
#				3	1	0
- (2) A 77. §-ban foglalt igazgatási szolgáltatási díj megfizetésekor az átutalási megbízás „X”-szel jelölt közlemény rovatában fel kell tüntetni az (1) bekezdésben megjelöltek mellett, a következő sorrendben egy-egy helyköz kihagyásával:
- a) játékkaszinó esetén a kérelem tárgyát,
- b) sorsolás és fogadás esetén a játékfajta elnevezését és a kérelem tárgyát.
83. § A szerencsejáték felügyeleti díj megfizetésekor a fizetési számlára történő készpénzbefizetés esetén a befizetés tényét igazoló szelvény vagy az átutalási megbízás esetén a pénzforgalmi szolgáltató által kiállított, az átutalás megindításának megtörténtét tanúsító igazolás (számlakivonat) közlemény rovatában fel kell tüntetni az érintett elszámolási időszakot, a szervező szerencsejáték felügyeleti azonosítóját, ajándéksorsolás esetén a formanyomtatvány benyújtásáról az állami adóhatóság által rendelkezésre bocsátott iktatószámot.”
- 3. §** A Vhr.
- a) 17/A. §-ában az „A pénzügyminiszter” szövegrész helyébe az „Az Szjtv. 3. § (2) bekezdése szerinti miniszter (a továbbiakban: miniszter)” szöveg,
- b) 17/B. § (1) bekezdésében a „pénzügyminiszter” szövegrész helyébe a „miniszter” szöveg,
- c) 17/B. § (2) bekezdés b) és c) pontjában, 17/B. § (4) bekezdésében, 17/D. § (4) bekezdésében, 17/E. § (1) bekezdés d) pontjában, 17/F. § (4) bekezdés b) pontjában, 17/H. § (2) bekezdésében és 53. § (2) bekezdés g) pontjában az „a pénzügyminiszter” szövegrész helyébe az „a miniszter” szöveg,
- d) 17/D. § (1) bekezdésében az „a pénzügyminiszter” szövegrészek helyébe az „a miniszter” szöveg,
- e) 17/D. § (4) bekezdésében az „A pénzügyminiszter” szövegrész helyébe az „A miniszter” szöveg,

- f) 17/D. § (4) bekezdésében és 17/J. § (1) és (2) bekezdésében az „a pénzügyminiszternek” szövegrész helyébe az „a miniszternek” szöveg,
- g) 75. § (5) bekezdésében a „b) pontjában” szövegrész helyébe az „a) pontjában” szöveg,
- h) 85. § (2) bekezdésében a „78. §-ban meghatározott felügyeleti ellenőrzési díjat szervezőnként és negyedévenként” szövegrész helyébe a „szerencsejáték felügyeleti díjat szervezőnként és elszámolási időszakonként” szöveg lép.

4. § Hatályát veszti a Vhr.

- a) 71/B. § e) pontja,
- b) 77. § (4) bekezdése,
- c) 78–79. §-a,
- d) 84. §-a.

5. § Ez a rendelet a kihirdetését követő harmadik napon lép hatályba.

Dr. Matolcsy György s. k.,
nemzetgazdasági miniszter

VI. Az Alkotmánybíróság határozatai, teljes ülési állásfoglalásai és végzései

Az Alkotmánybíróság 6/2013. (III. 1.) AB határozata a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény egyes rendelkezéseinek alaptörvény-ellenességéről és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály Alaptörvénnyel való összhangjának utólagos vizsgálatára irányuló indítvány és alkotmányjogi panaszok tárgyában – *dr. Balogh Elemér, dr. Bragyova András, dr. Holló András és dr. Lévy Miklós* alkotmánybírák párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Balsai István, dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Lenkovics Barnabás, dr. Szalay Péter és dr. Szívós Mária* alkotmánybírák különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 7. § (1) bekezdésének „és Országgyűlés által elismert” szövegrésze, 14. § (1) és (3)–(5) bekezdése, valamint 37. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenes, ezért azokat a hatálybalépésükre, 2012. január 1-jére visszaható hatállyal megsemmisíti.
2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvénynek az 52. §-a által megállapított 34. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenes, ezért azt a hatálybalépésére, 2012. szeptember 1-jére visszaható hatállyal megsemmisíti.
3. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 2012. január 1-jétől 2012. augusztus 31-ig hatályos 34. § (2) és (4) bekezdései alaptörvény-ellenesek voltak, ezért azok hatályba lépésüktől kezdve nem alkalmazhatóak.
4. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 2012. január 1-jétől 2012. augusztus 31-ig hatályos 34. § (1) bekezdése alaptörvény-ellenes volt, ezért az a IV/2785/2012., IV/2786/2012., IV/2787/2012., IV/2788/2012., IV/2790/2012. és IV/2801/2012. számú alkotmányjogi panaszokat benyújtó indítványozók vonatkozásában hatályba lépésétől kezdve nem alkalmazható.
5. Az Alkotmánybíróság megállapítja: az Alaptörvény VII. és XV. cikkéből eredő alkotmányos követelmény, hogy az állam a vallási csoportok önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás, valamint az egyházak számára hozzáférhető további jogosultságok megszerzését a vallásszabadsághoz való joghoz, illetve az adott jogosultsághoz igazodó, tárgyilagos és ésszerű feltételek alapján, az Alaptörvény XXIV., illetve XXVIII. cikkének megfelelően, tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett biztosítsa.
6. Az Alkotmánybíróság a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 7. § (4) bekezdése és 15–16. §-a, valamint a törvény egésze alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló indítványokat elutasítja.
7. Az Alkotmánybíróság az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 34/A. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panaszokat visszautasítja.
8. Az Alkotmánybíróság az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 6. § (1) bekezdése, 14. § (2) bekezdése, 17. §-a, 18. §-a, 26. § c) pontja, 28. §-a, 34. § (3) bekezdése és Melléklete alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panaszokat visszautasítja.

9. Az Alkotmánybíróság a IV/2794/2012. számú alkotmányjogi panaszt visszautasítja.
10. Az Alkotmánybíróság a nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálatára irányuló indítványokat visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

I n d o k o l á s

I.

- [1] Tizenhét egyház az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLl. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése alapján alkotmányjogi panasszal, az alapvető jogok biztosa pedig az Abtv. 24. § (2) bekezdése alapján utólagos normakontroll indítvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz, amelyekben a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (a továbbiakban: Ehtv.) egyes rendelkezései, illetve a törvény egésze alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, továbbá esetenként alkalmazási tilalom kimondását kérték.
- [2] 1. Az alapvető jogok biztosa indítványában az Ehtv.-nek az egyházkénti elismerésre vonatkozó eljárással kapcsolatos 7. § (1) és (4) bekezdésének, továbbá a 14. § (5) bekezdésének, valamint a szoros tárgyi összefüggés miatt önmagában nem alkalmazható 14. § (1), (3) és (4) bekezdéseinek megsemmisítését kérte.
- [3] 1.1. Az alapvető jogok biztosa szerint az Alaptörvény ugyan senki számára nem keletkeztet alapjogot arra, hogy vallását egyházi keretek között gyakorolja; a vallásszabadsággal való szoros kapcsolat ugyanakkor azt teszi szükségessé, hogy az egyház elismerésével, az egyházi státus megadásával kapcsolatos döntés feleljen meg az alapjogokkal szemben támasztott garanciális követelményeknek. E garanciális követelmények álláspontja szerint a következők: egyrészt, ha az egyházi státus megadásánál a döntéshozót mérlegelési jog illeti meg, törvénynek kell szabályoznia a mérlegelés szempontjait, biztosítani kell tehát, hogy a jogértelmezés ne váljon a jogalkalmazó szerv önkényes, szubjektív döntésének eszközévé. Másrészt, a meghozott döntést meg kell indokolni. Harmadrészt, az egyházi státusról hozott döntéssel szemben jogorvoslatot kell biztosítani.
- [4] Az Ehtv. vonatkozó szabályait áttekintve az indítványozó szerint megállapítható, hogy e garanciális követelmények nem érvényesülnek az Országgyűlés ama döntésénél, hogy valamely vallási közösséget egyháznak minősít-e. Az Ehtv. ugyan meghatározza, hogy milyen feltételek fennállása esetén lehet kérelmezni az egyházi státust, a feltételeket teljesítő szervezeteknek azonban nem biztosít alanyi jogot e státus eléréséhez; az Ehtv. alapján ez az Országgyűlés diszkrecionális jogkörben meghozott döntése, amelynek szempontrendszerét az Ehtv. nem határozza meg; mi több, a kétharmados többség megkövetelése a döntéshozatal során politikai alkuk tárgyává teheti az elismerést. Az Országgyűlés nem köteles megindokolni döntését, így elutasító döntés esetén nem tudható, mi az elutasítás alapja és nem biztosított olyan eszköz sem, amely jogorvoslatnak minősülne. Mindez ellentétes az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésével (tisztességes eljárásról való jog) és a XXVIII. cikk (7) bekezdésével (jogorvoslatról való jog).
- [5] 1.2. Az alapvető jogok biztosa szerint a támadott rendelkezések ellentétesek az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésével (hatalommegosztás elve) is. A hatalmi ágak elválasztásának elve nem csupán deklaratív rendelkezés; e cikkből az következik, hogy az Országgyűlés törvény alapján nem láthat el olyan feladatot, amely nem illeszkedik alapvetően politikai karakteréhez. Álláspontja szerint az egyházi státus megadásáról való döntés – az alapjoggal való szoros összefüggés miatt – nem politikai karakterű. Bár az erre vonatkozó eljárás hasonlóságot mutat a nemzetiségek elismerésével kapcsolatos eljárással (amely az Országgyűlés hatáskörébe tartozik), a párhuzam mégis indokolatlan, hiszen az egyházak, illetve a nemzetiségek státusza alapvetően különböző: az utóbbiak – az Alaptörvény rendelkezései szerint – államalkotó tényezők, a nép hatalmának részesei, továbbá a magyar politikai közösség, a politikai nemzet részei. Ezzel szemben az említett tényezők egyáltalán nem merülnek fel az egyházak, vallási közösségek esetében. Az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésében kifejezetten ki is mondja, hogy az állam és az egyházak különváltan működnek, továbbá, hogy az egyházak önállóak.
- [6] 2. A Magyarországi Evangélikumi Testvérközösség 2011. december 31-én utólagos normakontroll indítvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz az Ehtv. egyes rendelkezéseivel, továbbá Magyarország Alaptörvényének Átmeneti Rendelkezései egy rendelkezésével szemben. Miután az Alkotmánybíróság az ügyben megállapította az eljárás megszűnését, az indítványozó – az Alkotmánybíróság végzésébe foglalt felhívásra is hivatkozással, de részben megváltozott tartalommal, kevesebb rendelkezést támadva – 2012. március 13-án alkotmányjogi panaszt nyújtott be [IV/2572/2012.], amelyben az Ehtv. 7. § (1) bekezdés „és az Országgyűlés által elismert” szövegrésze, 7. § (4) bekezdése,

- 14–16. §-a, 28. §-a és Melléklete megsemmisítését, valamint – a jogsérelem orvosolása érdekében – a 34. § (2)–(4) bekezdésének a hatálybalépésére visszaható hatályú megsemmisítését kérte.
- [7] A panasz benyújtásának indoka az volt, hogy az indítványozó 2012. február 29-ig egyházként működött, azonban a jogállását 2012. március 1-jén a 8/2012. (II. 29.) OGY határozat (a továbbiakban: OGYh.) és az Ehtv. ennek alapjául szolgáló 34. § (2) bekezdése – illetve 7. § (1) és (4) bekezdése, valamint 14–16. §-a – következtében elveszítette. A támadott rendelkezések alapján ugyanis az – akár új, akár az Ehtv. hatálybalépésekor már ilyen jogállással rendelkező – egyházak e minőségüket nem bíróság általi nyilvántartásba vétellel nyerik el, hanem az Országgyűlésnek az Ehtv.-t megalkotó, illetve módosító törvényhozói akaratkijelentésével, amely viszont nem normaalkotás, hanem egyedi, politikai mérlegelés keretében meghozott döntés. Az indítványozó szerint ez a szabályozás – mivel a törvényi feltételeknek megfelelő jogi személyek, így az indítványozó egyházkénti elismerését nem biztosítja – sérti a vallás szabadságához való jogot [Alaptörvény VII. cikk], továbbá ezzel összefüggésben az egyesüléshez (szervezet alapításához és ahhoz történő csatlakozáshoz) való jogot [VIII. cikk] és a jogorvoslathoz való jogot [XXVIII. cikk]. Mindezekre figyelemmel az Ehtv. elismert egyházakat tartalmazó mellékletébe önkényes különbségtétel révén kerültek be (illetve nem kerültek be) egyes szervezetek, ami a hátrányos megkülönböztetés tilalmát [XV. cikk] is sérti.
- [8] Az Ehtv. hatályba lépése előtt, a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény (a továbbiakban: Lvt.) alapján nyilvántartásba vett egyházak jogállását az Ehtv. 34. §-a ex lege anélkül szüntette meg, hogy a törvényi feltételeknek megfelelő szervezeteknek lehetőséget adna arra, hogy egyházi jogállásukat fenntartsák. Az egyházi jogállás elvesztése a vallásszabadsághoz való jogot, az egyesüléshez való jogot, továbbá a jogi személyek polgári jogi jogait és kötelezettségeit is érinti, ezért az indítványozó szerint sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot [XXVIII. cikk (7) bekezdés] az, hogy az egyházi jogállás megszüntetésére nem független bíróság által lefolytatott, átlátható eljárásban kerül sor. Az előbbi szabályozást az indítványozó az Alaptörvénybe ütköző, diszkriminatív megoldásnak tartja, ugyanis a jogalkotó a „bizniszegházak” kiszűrése érdekében – a 2011. december 31-én bejegyzett egyházak, mint összehasonlítható helyzetben lévő jogalanyok között különbséget téve – olyan eszközt alkalmazott, amely széles körben érint jogszerűen működő, valódi egyházakat is, ami pedig a jogkorlátozást aránytalaná teszi.
- [9] Az indítványozó a kérelem alátámasztásaként több helyen is hivatkozott az Alkotmánybíróság, illetve az Európai Emberi Jogi Bíróság (a továbbiakban: strasbourgi Bíróság) esetjogára.
- [10] 3. Az Evangéliumi Szolnoki Gyülekezet Egyház 2012. február 15-én [IV/2352/2012.]; a Szim Salom Progresszív Zsidó Hitközségi Egyház 2012. június 28-án [IV/3168/2012.]; a Magyar Reform Zsidó Hitközségek Szövetsége Egyház 2012. június 29-én [IV/3185/2012.], és egy további, az adatai zárt kezelését kérő egyház 2012. február 22-én [IV/2390/2012.] alkotmányjogi panaszt nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz. A négy alkotmányjogi panasz tartalmilag lényegét tekintve megegyezik.
- [11] 3.1. Az indítványozók elsősorban az Alaptörvény B) cikkének és 4. cikkének sérelmére hivatkozással az Ehtv. egészének visszaható hatályú megsemmisítését kérték közjogi érvénytelenség és a kellő felkészülési idő hiánya miatt.
- [12] Az indítványozók álláspontja szerint az Ehtv. megalkotására a jogalkotásra vonatkozó szabályok [a Magyar Köztársaság Országgyűlésének Házsabályáról szóló 46/1994. (IX. 30.) OGY határozat (a továbbiakban: Házsabály) 23. § t) pontja, 47. § (1) bekezdése, 98. § (3) bekezdése, 99. § (3) bekezdése és 101. § (2) bekezdése] súlyos megsértésével került sor: jogellenes volt a törvényjavaslat általános vitájának a napirendre tűzése, a bizottsági ajánlások hiányoztak vagy formálisak voltak. A képviselőknek csak pár óra állt rendelkezésre ahhoz, hogy a jogszabálysöveget megismerjék, áttanulmányozzák, és megalapozott vélemény alakuljon ki bennük mind a törvény koncepciójával, mind egyes konkrét rendelkezéseivel kapcsolatban. Ez – alkotmánybírósági határozatokra is hivatkozó – véleményük szerint súlyosan sérti a demokratikus jogalkotás követelményrendszerét.
- [13] Az Ehtv.-t 2011. december 30-án fogadta el az Országgyűlés, másnap kihirdették, és 2012. január 1-jén hatályba is lépett, tehát az érintetteknek egy napjuk volt arra, hogy a vonatkozásukban alapvető változásokat hozó jogszabálysöveget megismerjék, annak alkalmazására felkészüljenek, és megtegyék az esetlegesen szükséges adminisztratív lépéseket. Az indítványozók szerint az teljesen irreleváns, hogy az Ehtv. számos helyen megegyezik a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvénnyel (a továbbiakban: Ehtv.1.); a jogállamiság elve alapján ugyanis a felkészülési idő a jogszabály kihirdetésének napján kezdődik.
- [14] 3.2. Az indítványozók másodsorban az Ehtv. 6. § (1) bekezdésének „az erkölcsöt” szövegrésze, 7. §-a, 14. §-a és 15. §-a megsemmisítését kérték az Alaptörvény VII. és XXVIII. cikkével való ellentét miatt, mivel a vallási tevékenység definíciójának az „erkölcs” fogalmához kötése, és az egyházak elismeréséről politikai döntés hozatala a vallásszabadság kiszámíthatatlan és aránytalan korlátozását eredményezik, az Országgyűlés elutasító döntése

- vonatkozásában pedig a tisztességes eljárás és jogorvoslat is hiányzik. Szintén a jogorvoslatihoz való jog sérelmére hivatkozással kérték az Ehtv. 26. § c) pontja és az Abtv. 34/A. §-a megsemmisítését, mert az Alkotmánybíróság elvi véleménye alapján megszüntetés esetén nincs lehetőség jogorvoslatra. A panaszokban az indítványozók az Ehtv. 14. § (1)–(2) bekezdésének és a törvény egészének megsemmisítését az Alaptörvény XV. cikkébe foglalt törvény előtti egyenlőség követelményére is tekintettel indítványozták, azt állítva, hogy az 1000 fős létszám és a 20 év működés előírása indokolatlanul hátrányosan különbözteti meg a kisebb létszámú, illetve fiatalabb vallási közösségeket. Az Ehtv. 17–18. §-ának megsemmisítésére irányuló kérelemmel összefüggésben az indítványokban érdemi indokolás nem szerepelt.
- [15] 3.3. A IV/2352/2012. és a IV/2390/2012. számú ügyben az indítványozók 2012. június 29-én kiegészítést küldtek az alkotmányjogi panaszokhoz, amelyben hivatkoztak arra, hogy az időközben elfogadott OGYh. az indítványozó egyházakat kifejezetten nevesítve az egyházkénti bejegyzési kérelmük megtagadásáról döntött. A IV/3168/2012. és IV/3185/2012. számú alkotmányjogi panaszok az OGYh.-ra már eredetileg is hivatkoztak.
- [16] Az Alkotmánybíróság hiánypótlásra hívta fel az indítványozókat a tekintetben, hogy a támadott rendelkezések vonatkozásában a természetes személy panaszosoknak, illetve egyes támadott rendelkezések vonatkozásában a jogi személy panaszosoknak hogyan következett be jogsérelme.
- [17] Hiánypótlásukban az indítványozók előadták, hogy az „alkalmazás” és „közvetlen hatályosulás” az Abtv. 26. § (2) bekezdése értelmezésük szerint egy speciális személyi közvetlen hatályt követel meg, amely alapján indítványozó lehet mindenki, aki a megtámadott norma alanyává válik, azaz életviszonyaira ténylegesen kihatással van az adott jogszabály. Az indítványozók szerint a közvetlen hatályosulás fogalmával rokonságot mutat a strasbourgi Bíróságnak az „áldozati státusszal” kapcsolatos joggyakorlata, amelyre – az Alaptörvény Q) cikke és az 1718/B/2010. AB határozat logikája alapján – az Alkotmánybíróságnak a panasz befogadhatósága tekintetében is figyelemmel kell lennie a strasbourgi joggyakorlatban meghatározott alapjogvédelmi szint követésének követelménye miatt. Az indítványozók ezzel összefüggésben tájékoztatták az Alkotmánybíróságot, hogy az Ehtv. nyomán bekövetkezett jogi sérelmeikkel a strasbourgi Bírósághoz fordultak, amely a panaszukat nyilvántartásba vette, ezzel gyakorlatilag elismerve az áldozati státusz meglétét.
- [18] Mindezekre figyelemmel az indítványozók érintettségüket (jogaik sérelmét) állították a következő vonatkozásokban is: az Ehtv. 6. § (1) bekezdésébe foglalt vallás definíció az indítványozó vallási közösségek működésének, létének kiindulópontja, így azt rájuk közvetlenül alkalmazni kell, velük szemben közvetlenül hatályosul. Az Ehtv. 14. § (1) és (2) bekezdését az OGYh.-val alkalmazták rájuk, de ha az egyházi státuszt szeretnék visszanyerni, újból ezeket kellene rájuk alkalmazni, így a konkrét alkalmazás és közvetlen hatályosulás megállapítható.
- [19] Az Ehtv. 26. § c) pontja és az Abtv. 34/A. §-a, tehát az alaptörvény-ellenesen működő egyház megszüntetésére vonatkozó szabályok ugyan az indítványozók tekintetében „alvó normák”, amelyekkel kapcsolatban a panaszos utalt a strasbourgi joggyakorlatra. Eszerint „potenciális áldozati” státuszt jelenthet az is, ha egy adott jogszabályi rendelkezés vonatkozásában „ésszerűen valószínűsíthető”, hogy az indítványozó esetében alkalmazásra kerül, és ekképp egyezményes jogai sérelme következik be (ld. Klass kontra Németország, 1978. szeptember 6., 5029/71; Halford kontra Egyesült Királyság, 1997. június 25., 20605/92; továbbá Open Door and Dublin Well Woman kontra Írország, 1992. október 29., 14234-14235/88); amennyiben egy jogszabályi rendelkezés személyi hatálya folytán közvetlenül érinti a panaszost, ő potenciális áldozatnak minősül (vö. Marckx kontra Belgium, 1979. június 13., 6833/74; Dungeon kontra Egyesült Királyság, 1981. október 22., 7525/76); továbbá, ennek bizonyítására elégséges és megfelelő az, ha az adott jogszabály hatályban van és ennek következtében alkalmazásának veszélye reálisan és ténylegesen fennáll (ld. Ekin kontra Franciaország, 2001. július 17., 39288/98). Az indítványozó arra is hivatkozott, hogy a strasbourgi Bíróság gyakorlatában kialakult az ún. „jövöbeni áldozat” fogalma arra az esetre, ha ugyan egyelőre még nem került alkalmazásra az adott jogszabály, de a közeljövöben bizonyos, hogy alkalmazni fogják az adott személyre (Kjeldsen kontra Dánia, 1976. december 7., 5095/71, 5920/72, 5926/72). Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) által biztosítandó hatékony jogvédelem követelményéből fakad, hogy ilyen esetekben biztosítani kell az áldozati státuszt, különben az érintett személy jogai jóvátehetetlen módon sérülnek (Segi és mások kontra az Európai Unió 15 tagállama, 2002. május 23., 6422/02, 9916/02).
- [20] A hiánypótlásokban a panaszosok továbbá kifejtették, hogy a tárgybéli alkotmányjogi panaszokban a természetes személy indítványozók az adott egyházakat vezető lelkészek, az egyházak képviselői, így ahol az Ehtv. alkalmazása, illetve közvetlen hatályosulása az egyházzal kapcsolatban megállapítható, ott minden további nélkül megállapítható velük kapcsolatban is.

- [21] 4. Az Ósmagyar Egyház (székhely: 2146 Mogyoród, Somlói út 36/1.) 2012. június 22-én alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz [IV/3123/2012.].
- [22] Az indítványozó az Ehtv. egészének és az OGYh.-nak a megsemmisítését, valamint az egyház és tagjai „megvédését” kérte az Alkotmánybíróságtól, az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásával és VII. cikkével való ellentét miatt, mivel véleménye szerint a törvény alapján az Országgyűlés diszkriminatív módon, önkényes politikai döntéssel megfosztotta a korábbi egyházakat jogaiktól, ami ellen nem volt jogorvoslat.
- [23] Az Alkotmánybíróság hiánypótlásra hívta fel az indítványozót a tekintetben, hogy az Ehtv. alkalmazása vagy hatályosulása folytán hogyan következett be jogsérelme. A panaszos az előírt határidőben érkezett hiánypótlásban előadta, hogy konkrétan az Ehtv. 34. § (1) és (2) bekezdése, illetve Melléklete alkalmazásán keresztül következett be jogsérelme; az Alaptörvény B), Q), XV. és XXVIII. cikkével való ellentét miatt is, mivel – a panaszában leírt indokokon kívül – nem volt biztosított a kellő felkészülési idő az új szabályozásra való felkészüléshez, a vallási közösség egyesületi keretek közötti továbbműködése nem biztosított, a státusz megszerzésének törvényi feltételei is diszkriminatívak, továbbá a szabályozás sérelmes az Egyezményben és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatába foglalt jogaira.
- [24] 5. A Szangye Menlai Gedün, A Gyógyító Buddha Közössége Egyház [IV/2785/2012.], az Út és Erény Közössége Egyház [IV/2786/2012.], a Dharmaling Magyarország Buddhista Egyház [IV/2787/2012.], az Árpád Rendjének Jogonalpa Tradicionális Egyház [IV/2788/2012.], az Univerzum Egyház [IV/2790/2012.] és az ANKH Az Örök Élet Egyháza [IV/2801/2012.], valamint a Mantra Magyarországi Buddhista Egyház 2012. április 10-én [IV/2789/2012.], az Usui Szellemi Iskola Közösség Egyház [IV/2799/2012.] és a Fény Gyermekei Magyar Esszénus Egyház [IV/2884/2012.] 2012. április 13-án alkotmányjogi panaszt nyújtottak be az Alkotmánybírósághoz. A kilenc alkotmányjogi panasz tartalmilag megegyezik.
- [25] Az indítványozók az Ehtv. 6. § (1) bekezdése, 7. § (1) bekezdése és 14–15. §-a visszaható hatályú megsemmisítését kérték, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, VII. cikkével, XV. cikkével és XXVIII. cikkével való ellentét miatt, a korábban ismertett alkotmányjogi panaszokhoz hasonló indokokkal. Az indítványozók az Ehtv. 14. § (2) bekezdés g) és h) pontjával kapcsolatban azt is állították, hogy az ott meghatározott elismerési feltételek nem világosak, ezért sértik a jogbiztonságot. Az indítványozók a 34. § (1) bekezdése és Melléklete megsemmisítését is kérték amiatt, hogy az megfosztotta őket egyházi státuszuktól, tehát a B) cikk (1) bekezdése és a VII. cikk által védett szerzett jogokat vont el a vallási közösségektől.
- [26] Az előbbieken kívül az indítványozók az Ehtv. 6. § (1) bekezdése, 34. § (1) bekezdése és Melléklete megsemmisítését azzal az indokkal is kérték, hogy az egyházi elismerésről történő országgyűlési döntéshozatal során nincs tisztességes eljárás és jogorvoslat, az egyházi jogállás megszerzésének feltételei és az önkényes döntés pedig a vallásszabadság jogát is sértik. Ez véleményük szerint ellentétes az Egyezmény 6., 9. és 13. cikkével, amelyeken keresztül az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdésének sérelmét is okozza.
- [27] Az Alkotmánybíróság hiánypótlásra hívta fel az indítványozókat a tekintetben, hogy az Ehtv. alkalmazása vagy hatályosulása folytán hogyan következett be jogsérelmük. A panaszosok a hiánypótlási felhívásra válaszoltak.
- [28] 6. A Fény és Szeretet Szabadkeresztény Egyház 2012. március 5-én alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz [IV/2506/2012.].
- [29] Az indítványozó az Ehtv. 7. § (1) bekezdés „és az Országgyűlés által elismert” szövegrésze, 7. § (4) bekezdése és Melléklete megsemmisítését kérte az Alkotmánybíróságtól az Alaptörvény VII. cikkével és B) cikkével való ellentét miatt, mivel véleménye szerint az egyházak Országgyűlés általi „listázása” sérti az egyházak önállóságát és a vallásszabadságot.
- [30] Az Alkotmánybíróság hiánypótlásra hívta fel az indítványozót a tekintetben, hogy az Ehtv. alkalmazása vagy hatályosulása folytán hogyan következett be jogsérelme. A panaszos az előírt határidőben érkezett hiánypótlásban előadta, hogy konkrétan az Ehtv. 34–36. §-a, illetve Melléklete alkalmazásán keresztül következett be jogsérelme; az Alaptörvény B), Q), XV. és XXVIII. cikkével való ellentét miatt is, mivel – a panaszában leírt indokokon kívül – egyházi státuszát, szerzett jogait jogorvoslat nélkül megvonták, az egyházi státusz megadásánál politikai döntés történik, mindez pedig polgári és egyéb jogok csökkenését eredményezte.
- [31] 7. A Keresztény Testvéri Közösség 2012. április 11-én alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz [IV/2794/2012.].
- [32] Az indítványozó az Ehtv. Melléklete megsemmisítését, illetve a Mellékletben lévő listának az indítványozóval történő „kiegészítését” kérte az Alkotmánybíróságtól az Alaptörvény VII. és XV. cikkével való ellentét miatt, mivel állítása szerint annak ellenére nem került fel az elismert egyházak listájára, hogy az Ehtv.-be foglalt tartalmi feltételeknek megfelel, ennek a hátrányos megkülönböztetésnek nincs ésszerű indoka.

- [33] Az Alkotmánybíróság hiánypótlásra hívta fel az indítványozót a tekintetben, hogy az Ehtv. alkalmazása vagy hatályosulása folytán hogyan következett be jogsérelme. A panaszos a hiánypótlásban tovább részletezte indokait, továbbá érintettsége igazolásaként mellékelte az egyházkénti elismerés iránt – a közigazgatási és igazságügyi miniszternek, valamint az Országgyűlésnek – benyújtott kérelmeit.
- [34] 8. Az Alkotmánybíróság a jogszabály Alaptörvénnyel való összhangjának utólagos vizsgálatára irányuló indítványt és az alkotmányjogi panaszokat az Abtv. 58. § (2) bekezdése alapján – tekintettel arra, hogy tárgyük egymással összefügg – együttes vizsgálat és elbírálás végett egyesítette és a jelen határozatban bírálta el.
- [35] 9. Az Alkotmánybíróság megkereste az Országgyűlés elnökét, a legfőbb ügyészt és az emberi erőforrások miniszterét.

II.

- [36] 1. Az Alaptörvénynek az indítvánnyal érintett rendelkezései:
- „B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”
- „VII. cikk (1) Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.
- (2) Az állam és az egyházak különváltan működnek. Az egyházak önállóak. Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.”
- „VIII. cikk
- [...]
- (2) Mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni, és joga van szervezetekhez csatlakozni.”
- „XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.
- (2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”
- „XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”
- „XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.
- [...]
- (7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”
- „4. cikk (1) Az országgyűlési képviselők jogai és kötelezettségei egyenlők, tevékenységüket a köz érdekében végzik, e tekintetben nem utasíthatók.”
- [37] 2. Az Ehtv.-nek az indítványok benyújtásakor hatályos érintett rendelkezései:
- „6. § (1) A vallási tevékenység olyan világnézethez kapcsolódó tevékenység, amely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint az erkölcsöt és az emberi méltóságot nem sértő sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.”
- „7. § (1) Az egyház, vallásfelekezet, vallási közösség (a továbbiakban együtt: egyház) azonos hitelveket valló természetes személyekből álló, önkormányzattal rendelkező és az Országgyűlés által elismert autonóm szervezet, amely elsődlegesen vallási tevékenység gyakorlása céljából jön létre és működik.
- [...]
- (4) Az Országgyűlés által elismert egyházakat a melléklet tartalmazza.”
- „14. § (1) Az alapcélként vallási tevékenységet végző egyesület (a továbbiakban: egyesület) egyházként való elismerését az országos népi kezdeményezésben részvételre jogosult, legalább ezer választópolgár aláírásával az országos népi kezdeményezésre vonatkozó szabályok alkalmazásával az egyesület törvényes képviselője kezdeményezheti.

- (2) Az egyesület akkor ismerhető el egyházként, ha
- alpcélként vallási tevékenységet végez,
 - tanításának lényegét tartalmazó hitvallása és rítusa van,
 - legalább százéves nemzetközi működéssel rendelkezik vagy legalább húsz éve szervezett formában, egyesületként működik Magyarországon, amely húszéves időtartamba beszámít az e törvény hatálybalépése előtt a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény alapján nyilvántartásba vett egyházként való működés is,
 - alapszabályát, létesítő okiratát, belső egyházi szabályát elfogadta,
 - ügyintéző és képviseleti szerveit megválasztotta vagy kijelölte,
 - képviselői nyilatkoznak arról, hogy az általuk létrehozott szervezet tevékenysége nem ellentétes az Alaptörvénnyel, jogszabályba nem ütközik, valamint nem sérti más jogait és szabadságát, és
 - az egyesülettel szemben – működése során – nemzetbiztonsági kockázat nem merült fel,
 - tanai és tevékenységei nem sértik az ember testi-lelki egészséghez való jogát, az élet védelmét, az emberi méltóságot.

(3) Az Országgyűlés vallásügyekkel foglalkozó bizottsága (a továbbiakban: bizottság) a népi kezdeményezés alapján az egyesület egyházként történő elismerésére vonatkozó javaslatot terjeszt az Országgyűlés elé. Ha a (2) bekezdésben meghatározott feltételek nem állnak fenn, azt a bizottság a javaslatához kapcsolódóan jelzi.

(4) A bizottság felhívására az egyesület a (2) bekezdés a)–f) pontja szerinti feltételeket igazolni köteles. A (2) bekezdés a)–c) pontjában meghatározott feltételek fennállásáról a bizottság a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását kéri.

(5) Ha az Országgyűlés a (3) bekezdés szerinti javaslat alapján valamely egyesület egyházként történő elismerését nem támogatja, az erről szóló döntést országgyűlési határozat formájában kell közzétenni. A közzétételtől számított egy éven belül az egyesület egyházként való elismerésére irányuló ismételt népi kezdeményezés nem indítható.

15. § Az egyesület az e törvénynek az adott egyház bejegyzésére vonatkozó módosítása hatálybalépésének napjától minősül egyháznak.”

„16. § A miniszter az e törvénynek az adott egyház bejegyzésére vonatkozó módosítása hatálybalépését követő 30 napon belül az egyházat nyilvántartásba veszi.

17. § (1) A nyilvántartás tartalmazza az egyház

- nevét, rövidített nevét, illetve a köznyelvben meghonosodott elnevezését,
- székhelyét,
- képviselőjének nevét, lakóhelyét és a képviselet módját,
- ha az egyház ilyenekkel rendelkezik, címerének és logójának tartalmi leírását.

(2) A nyilvántartásba az egyház létesítő okiratának módosítása esetén be kell jegyezni a létesítő okirat módosításának időpontját, valamint a módosítás nyilvántartásba vételéről szóló határozat számát és jogerőre emelkedésének időpontját.

(3) A nyilvántartást a miniszter vezeti.

(4) A belső egyházi jogi személy 11. § (3) bekezdése szerinti nyilvántartásba vételére, valamint a nyilvántartásba bejegyzett adatok változására a következő szabályokat kell alkalmazni:

- a belső egyházi jogi személy nyilvántartásba vételére vonatkozó kérelmet az egyház egészének, legfőbb szervének vagy a belső egyházi jogi személy közvetlen felettes egyházi szervének képviselője terjesztheti elő, amelynek tartalmaznia kell a belső egyházi jogi személyre vonatkozó (1) bekezdés a)–c) pontja szerinti adatokat,
- a nyilvántartás az egyház nyilvántartási száma alatt történik,
- a miniszter a belső egyházi jogi személy nyilvántartásba vételére vonatkozó kérelmet kizárólag abból a szempontból vizsgálja, hogy az az a) pontban foglaltaknak megfelel-e.

18. § (1) A nyilvántartásba bejegyzett adatok változását, valamint a 17. § (4) bekezdése szerinti nyilvántartásba vételhez szükséges adatokat – a változástól, illetve a létesítő okirat módosításától számított tizenöt napon belül – az egyház egészének, legfőbb szervének vagy a belső egyházi jogi személy közvetlen felettes egyházi szervének képviselője a miniszternek bejelenti.

(2) Az egyház és a belső egyházi jogi személy nyilvántartásba bejegyzett adatai nyilvánosak.”

„26. § Az egyház jogutód nélkül szűnik meg, ha az egyház

[...]

- tevékenysége – az Alkotmánybíróság elvi véleménye alapján – az Alaptörvénybe ütközik.”

„28. § (1) A Kormány a miniszter előterjesztésére a 26. §-ban és a 27. §-ban meghatározott megszűnési ok fennállása esetén kezdeményezi az Országgyűlésnél az érintett egyház mellékletből való törlését, illetve egyesülés vagy különválás esetén a melléklet módosítását.

(2) Az egyház a mellékletnek az adott egyház törlésére vonatkozó módosítása hatálybalépésének napján szűnik meg.”

„34. § (1) A mellékletben meghatározott egyházak és a (2) bekezdés szerinti egyházak, valamint ezek vallásos célra létrejött önálló szervezetei kivételével valamennyi, a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény alapján nyilvántartásba vett szervezet és annak vallásos célra létrejött önálló szervezete (a továbbiakban együtt: szervezet) 2012. január 1-jétől egyesületnek minősül.

(2) A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvény hatályvesztéséig a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvénynek az egyházkénti elismerésre vonatkozó szabályaira tekintettel a miniszterhez kérelmet benyújtó egyház e törvény szerinti elismeréséről az Országgyűlés – a népi kezdeményezésre vonatkozó szabályok kivételével – a 14. § (3)–(5) bekezdése szerinti eljárás keretében 2012. február 29-éig dönt.

(3) A miniszter a (2) bekezdés szerinti egyházakról az általa vezetett minisztérium honlapján közleményt tesz közzé.

(4) Ha az Országgyűlés a (2) bekezdés szerinti elismerést valamely egyház tekintetében elutasítja, az egyház 2012. március 1-jétől az e törvény és más jogszabályok alkalmazásában az (1) bekezdés szerinti szervezetnek minősül, akire a 35–37. §-t kell alkalmazni azzal, hogy

a) az egyházként való elismerésre a 14. § (5) bekezdése szerinti országgyűlési határozat közzétételétől számított egy év elteltével indított népi kezdeményezés alapján kerülhet sor,

b) a 35. § (1) bekezdése szerinti eljárási cselekmények megtételére 2012. április 30-áig, a 35. § (2) bekezdése és a 37. § (2) bekezdése szerinti feltételek teljesítésére 2012. augusztus 31-éig kerülhet sor,

c) a 35. § (3) bekezdés b) pontjának alkalmazása során 2012. április 30-i időpontot kell figyelembe venni,

d) a 36. § (1) bekezdése szerinti jogutódlás időpontja 2012. március 1-je, és

e) a (2) bekezdés szerinti egyház részére 2012. február 29-éig nyújtható egyházi célú költségvetési támogatás.”

„37. § (1) Az e törvény hatálybalépését követően – a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – csak a mellékletben meghatározott egyháznak nyújtható egyházi célú költségvetési támogatás.”

„Melléklet a 2011. évi CCVI. törvényhez

Az Országgyűlés által elismert magyarországi egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek

- A
- 1 Magyar Katolikus Egyház
 - 2 Magyarországi Református Egyház
 - 3 Magyarországi Evangélikus Egyház
 - 4 Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége
 - 5 Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Statusquo Ante)
 - 6 Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség
 - 7 Budai Szerb Ortodox Egyházmegye
 - 8 Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus – Magyarországi Ortodox Exarchátus
 - 9 Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház
 - 10 Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye
 - 11 Orosz Ortodox Egyház Magyarországi Egyházmegyéje (Moszkvai Patriarchátus)
 - 12 Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete (Magyarországi Unitárius Egyház)
 - 13 Magyarországi Baptista Egyház
 - 14 HIT Gyülekezete
 - 15 Magyarországi Metodista Egyház
 - 16 Magyar Püünkösdi Egyház
 - 17 Szent Margit Anglikán/Episzkopális Egyház
 - 18 Erdélyi Gyülekezet
 - 19 Hetednap Adventista Egyház
 - 20 Magyarországi Kopt Ortodox Egyház
 - 21 Magyarországi Iszlám Tanács
 - 22 Krisztusban Hívó Nazarénus Gyülekezetek

- 23 Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége
- 24 Az Üdvhadsereg Szabadegyház Magyarország
- 25 Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza
- 26 Magyarországi Jehova Tanúi Egyház
- 27 Buddhista vallási közösségek

[38] 3. Az Ehtv.-nek az indítványok elbírálásáig módosított rendelkezései:

„34. § (1) A mellékletben meghatározott egyházak és azok vallásos célra létrejött önálló szervezetei kivételével valamennyi, a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény alapján nyilvántartásba vett szervezet és annak vallásos célra létrejött önálló szervezete (a továbbiakban együtt: szervezet) 2012. január 1-jétől egyesületnek minősül.

(2) A szervezet

a) a 35. §-nak megfelelően kezdeményezheti egyesületként való nyilvántartásba vételét, és

b) ha az e törvényben meghatározott feltételeknek megfelel, a III. Fejezetben foglaltak szerint kezdeményezheti az egyesület egyházként történő elismerését.”

[39] 4. Az Abtv. támadott rendelkezése:

„34/A. § Az Alkotmánybíróság a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény alapján elismert egyház alaptörvény-ellenes működésére vonatkozóan a Kormány indítványa alapján elvi véleményt nyilvánít.”

[40] 5. A Házbizottság – Ehtv. elfogadásakor hatályos – hivatkozott rendelkezései:

„23. § A Házbizottság

[...]

t) az Országgyűlés ülésének napirendtervezetét az ülést megelőző 48 órával korábban közzéteszi, és a karzaton – a férőhelyektől függően – ülőhelyeket biztosít az állampolgárok számára;”

„A rendkívüli ülészek és a rendkívüli ülés

39. § (1) A köztársasági elnök, a Kormány vagy a képviselők egyötödének írásbeli kérelmére az Országgyűlést rendkívüli ülészakra vagy rendkívüli ülésre össze kell hívni. A kérelemben az összehívás indokát, továbbá a javasolt időpontot és napirendet meg kell jelölni. Az Országgyűlés elnökének lehetőleg a javasolt, de legkésőbb az azt követő nyolc napon belüli időpontra kell az Országgyűlést összehívnia.

(2) Az Országgyűlés elnöke rendkívüli ülészakit vagy rendkívüli ülést hív össze az Alkotmányban, illetve a Házbizottságban meghatározott esetekben.

(3) Ha rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés összehívását önálló indítvány megtárgyalása miatt kérik, a kérelemmel egyidejűleg a napirendre javasolt önálló indítványt is be kell nyújtani. Az így benyújtott képviselői önálló indítvány külön döntés nélkül az Országgyűlés tárgysorozatára kerül.

(4) A rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés napirendjének megállapításáról az Országgyűlés dönt. A rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés napirendjére egyébként csak olyan önálló indítvány vehető fel, amelynek napirendre vételét az (1) bekezdésben meghatározottak kérik.

(5) A (3)–(4) bekezdések rendelkezéseit nem kell alkalmazni a rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés alatt benyújtott interpellációra és kérdésre.

(6) Ha az Országgyűlés a (3)–(4) bekezdés szerinti önálló indítvány sürgős tárgyalását elrendelte, annak tárgyalása az elrendelést kimondó ülésnapon megkezdhető.”

„47. § (1) Az ülés napirendjére az elnök a Házbizottság ajánlása alapján tesz javaslatot. E javaslatot legkésőbb az ülést megelőzően két nappal meg kell küldeni a képviselőknek és a 45. § (1) bekezdésében felsorolt személyeknek.

[...]

(3) Legkésőbb az ülés megkezdését megelőzően egy órával a Kormány vagy legalább tíz képviselő – indokolással ellátott – javaslatot nyújthat be a napirendi javaslat módosítására.

(4) Az ülésen az elnök ismerteti a Házbizottság napirendi javaslatát, a napirendre tett eltérő javaslatokat, továbbá a Házbizottságnak az ülések időtartamára, a felszólalási időkeretekre és a vezérszónoki rendben történő felszólalásra vonatkozó javaslatát.

[...]

(6) A (4) bekezdésben meghatározott javaslatokról – először a napirendi javaslat megváltoztatására tett javaslatokról – az Országgyűlés vita nélkül határoz.”

„98. § (1) A törvényjavaslatot az Országgyűlés elnökénél kell benyújtani.

(2) Az elnök a törvényjavaslat benyújtását az Országgyűlés következő ülésén bejelenti, megnevezve egyúttal a kijelölt bizottságot.

(3) A képviselő által benyújtott törvényjavaslat csak abban az esetben kerül az Országgyűlés tárgysorozatára, ha azt a kijelölt bizottság támogatja.”

„99. § (3) Ha az Országgyűlés elrendelte a törvényjavaslat sürgős tárgyalását, a törvényjavaslatot – a bizottsági előkészítést is figyelembe véve – legkorábban az elrendelést követő ülésen lehet, legkésőbb a sürgösség elrendelésétől számított harminc napon belül kell napirendre tűzni.”

„101. § (2) Az általános vita megkezdésének napját úgy kell meghatározni, hogy a kijelölt bizottság általános vitát előkészítő ajánlását – amennyiben az nem szóban hangzik el – a képviselők legkésőbb az ülés előtt három nappal kézhez kapják. Sürgős tárgyalás esetén ettől a szabálytól el lehet térni.”

III.

- [41] Az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az eljárás alapjául szolgáló alkotmányjogi panaszok megfelelnek-e az Alaptörvény, valamint az Abtv. által támasztott követelményeknek. Az indítványozók az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján nyújtották be panaszukat.
- [42] 1. A IV/2572/2012. számú ügy indítványozója érintettségét az OGYh.-ra hivatkozással igazolta, amelyben az Országgyűlés – az indítványozót kimondottan is nevesítve – az Ehtv. 34. § (2) bekezdésén keresztül alkalmazta az Ehtv. 14. § (3)–(5) bekezdését, amikor az indítványozónak az egyházkénti elismerésre vonatkozó kérelméről döntött. Az indítványozó egyházi jogállását az OGYh.-ba foglalt egyházkénti elismerést elutasító döntés miatt az Ehtv. 34. § (4) bekezdése alapján veszítette el (illetve minősült át egyesületnek). Az Országgyűlés eljárására vonatkozó és az elismert egyházakat meghatározó fenti szabályok az indítványozót személyesen és közvetlenül érintették, és összefüggésben vannak az Alaptörvényben biztosított vallás szabadságához való joggal, szervezetek létrehozásának jogával, a jogorvoslathoz való joggal, valamint a törvény előtti egyenlőséggel [tehát az indítvány e részeiben az Abtv. 26. § (2) bekezdés a) pontjába foglalt feltételeknek nyilvánvalóan megfelel].
- [43] Sem az Országgyűlés határozatával, sem az Ehtv. alkalmazott vagy közvetlenül hatályosult rendelkezéseivel szemben nem állt a panaszos rendelkezésére a jogsérelem orvoslására szolgáló bírói vagy más jogorvoslati eljárás [Abtv. 26. § (2) bekezdés b) pont].
- [44] Az indítvány benyújtására 2012. március 13-án került sor, tehát az indítvány szerint az alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezések hatálybalépésétől [2012. január 1.], illetve azoknak az indítványozóra vonatkozó alkalmazásától, hatályosulásától [OGYh.: 2012. február 29.; Ehtv. 34. § (4) bekezdés: 2012. március 1.] számított száznyolcvan napon – azaz a törvényi határidőn – belül [Abtv. 30. § (1) bekezdés].
- [45] Az indítványban felvetett alkotmányjogi probléma lényege, hogy az egyházkénti elismerés törvényben meghatározott tartalmi feltételeinek megfelelő szervezetnek alanyi joga van-e az egyházi jogállást megszerezni; köteles-e a jogalkotó olyan eljárást biztosítani, amelyben ez a jogosultság érvényesíthető, és ha igen, akkor az Ehtv. szerinti eljárás megfelel-e ennek a célnak. A kérdés szorosan összefügg a vallásszabadsághoz való jog együttes gyakorlásával, illetve az államnak az erre vonatkozó intézményvédelmi kötelezettségével, s mint ilyen, alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek minősítendő [Abtv. 29. §].
- [46] Az indítványozó jogi képviselőjeként ügyvéd (ügyvédi iroda) jár el, a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt képviseleti meghatalmazást az indítványozó mellékelte [Abtv. 51. §]. Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy az alkotmányjogi panasz az indítványra vonatkozó, Abtv.-ben előírt formai és tartalmi követelményeknek megfelel, ezért azt 2012. június 26-án érdemi vizsgáltra befogadta.
- [47] 2. A IV/2352/2012., IV/2390/2012., IV/3123/2012., IV/3168/2012. és IV/3185/2012. számú alkotmányjogi panaszokat benyújtó jogi személy indítványozókat az OGYh. nevesíti, arra a panaszokban érintettségük igazolásaként hivatkoznak; azonos a szabályozási környezet, nem állt a panaszosok rendelkezésére a jogsérelem orvoslására szolgáló bírói vagy más jogorvoslati eljárás; továbbá a panaszok tartalmazzák ugyanazt a kérelmet, amely alapján az Alkotmánybíróság a IV/2572/2012. számú panaszt befogadta. A panaszok benyújtására az indítvány szerint alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezések hatálybalépésétől, illetve azoknak az indítványozókra vonatkozó alkalmazásától, hatályosulásától számított száznyolcvan napon – azaz a törvényi határidőn – belül került sor. Az indítványozók jogi képviselőjeként ügyvéd (ügyvédi iroda) jár el, a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt képviseleti meghatalmazást az indítványozók mellékeltek.

- [48] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a fenti alkotmányjogi panaszok befogadhatóságának törvényben előírt feltételei fennállnak, és az Ügyrend 30. § (7) bekezdése alapján a panaszokat érdemben bírálta el.
- [49] 3. A IV/2789/2012., IV/2799/2012. és IV/2884/2012. számú alkotmányjogi panaszok tartalmazzák ugyanazt a kérelmet, amely alapján az Alkotmánybíróság a IV/2572/2012. számú panaszt befogadta; vonatkozásukban azonos a szabályozási környezet, nem állt a panaszosok rendelkezésére a jogsérelem orvoslására szolgáló bírói vagy más jogorvoslati eljárás. A panaszok benyújtására a törvényi határidőn belül került sor. Az indítványozók jogi képviselőjeként ügyvéd (ügyvédi iroda) jár el, a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt képviseleti meghatalmazást az indítványozók mellékeltek.
- [50] A panaszosok ugyanakkor indítványukban nem igazolták, hogy az Ehtv. – 34. § (1) bekezdésén kívül, amely az Lvt. alapján nyilvántartásba vett egyházakra nézve a törvény erejénél fogva közvetlenül hatályosult – támadott rendelkezéseit vonatkozásukban mikor és hogyan (mely eljárásban) alkalmazták, hogyan következett be ezekkel összefüggésben jogsérelmük. Az Abtv. 52. § (4) bekezdése szerint az alkotmánybírósági eljárás feltételeinek fennállását az indítványozónak kell igazolnia. Az Alkotmánybíróság azonban vizsgálata során megállapította, hogy a panaszosok egyházi elismerését az Országgyűlés az OGYh.-ban elutasította. Ezeknek az indítványozóknak az esetében az Alkotmánybíróság ugyanabból a forrásból „tudomást szerzett” a panaszosok érintettségéről, amely forrásból az alkalmazandó jogot is „megismeri”. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ilyen esetben az érintettség indítványozók általi bizonyítására nincs külön szükség, ugyanis az hiteles forrás, a Magyar Közlöny alapján igazolható. Az Alkotmánybíróság tehát az indítványozók érintettségét az Ehtv. 34. § (2) bekezdése, illetve 14. § (3)–(5) bekezdése kapcsán, – tekintettel arra, hogy ezek alkalmazása vonatkozásukban külön bizonyítás nélkül, a Magyar Közlöny alapján igazolható – hivatalból figyelembe vette.
- [51] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a fenti alkotmányjogi panaszok befogadhatóságának törvényben előírt feltételei fennállnak, és az Ügyrend 30. § (7) bekezdése alapján a panaszokat érdemben bírálta el.
- [52] 4. A IV/2785/2012., IV/2786/2012., IV/2787/2012., IV/2788/2012., IV/2790/2012., és IV/2801/2012. számú alkotmányjogi panaszok tartalmazzák ugyanazt a kérelmet, amely alapján az Alkotmánybíróság a IV/2572/2012. számú panaszt befogadta. A panaszok benyújtására a törvényi határidőn belül került sor. Az indítványozók jogi képviselőjeként ügyvéd (ügyvédi iroda) jár el, a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt képviseleti meghatalmazást az indítványozók mellékeltek.
- [53] A panaszosok ugyanakkor indítványukban nem igazolták, hogy az Ehtv. támadott rendelkezéseit vonatkozásukban mikor és hogyan (mely eljárásban) alkalmazták, hogyan következett be ezekkel összefüggésben jogsérelmük. Az Alkotmánybíróság a vizsgálata során megállapította, hogy a panaszosok egyházi elismerését az Országgyűlés az OGYh.-ban nem utasította el, az indítványokból nem derül ki, hogy ilyen kérelmet benyújtottak-e, ennek hiányában érintettségük csak az Ehtv. 34. § (1) bekezdése vonatkozásában igazolt (amely az Lvt. alapján nyilvántartásba vett egyházakra nézve a törvény erejénél fogva közvetlenül hatályosult). Az Alkotmánybíróság ezért ezeknek a panaszoknak a befogadhatóságát az Ehtv. 34. § (1) bekezdésére tekintettel mérlegelte.
- [54] Az indítványozók a 34. § (1) bekezdése megsemmisítését amiatt kérték, mert az megfosztotta őket egyházi státuszuktól, tehát a B) cikk (1) bekezdés és a VII. cikk által védett szerzett jogokat vont el a vallási közösségektől, és nem állt rendelkezésükre a jogsérelem orvoslására szolgáló bírói vagy más jogorvoslati eljárás. Az indítványoknak ebben a részében felvetett alkotmányjogi probléma lényege tehát az, hogy az egyszer már egyházi jogállást szerzett szervezetektől alapjoggal való visszaélés, illetve törvénysértés egyedi eljárásban történő bizonyítása nélkül – általánosan, közvetlenül hatályosuló törvényhozási aktszal – visszavonható-e az egyházkénti elismerés. A kérdés szorosan összefügg a vallásszabadsághoz való jog együttes gyakorlásával, illetve az államnak az erre vonatkozó intézményvédelmi kötelezettségével, s mint ilyen, alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek minősítendő [Abtv. 29. §].
- [55] Az Alkotmánybíróság ezek alapján megállapította, hogy a fenti alkotmányjogi panaszok befogadhatóságának törvényben előírt feltételei fennállnak, és az Ügyrend 30. § (7) bekezdése alapján a panaszokat érdemben bírálta el.
- [56] 5. A IV/2506/2012. számú alkotmányjogi panasz lényegét tekintve tartalmazza ugyanazt a kérelmet, amely alapján az Alkotmánybíróság a IV/2572/2012. számú panaszt befogadta; vonatkozásában azonos a szabályozási környezet, nem állt a panaszos rendelkezésére a jogsérelem orvoslására szolgáló bírói vagy más jogorvoslati eljárás. A panasz benyújtására a törvényi határidőn belül került sor. Az indítványozó jogi képviselőjeként ügyvéd (ügyvédi iroda) jár el, a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt képviseleti meghatalmazást az indítványozó mellékelte.
- [57] A panaszos ugyanakkor indítványában nem igazolta, hogy az Ehtv. – 34. § (1) bekezdésén kívül, amely az Lvt. alapján nyilvántartásba vett egyházakra nézve a törvény erejénél fogva közvetlenül hatályosult – támadott rendelkezéseit a vonatkozásában mikor és hogyan (mely eljárásban) alkalmazták, hogyan következett be ezekkel összefüggésben

- jogséremlere. Az Alkotmánybíróság azonban vizsgálata során megállapította, hogy a panaszos egyházi elismerését az Országgyűlés az OGYh.-ban elutasította, amit – tekintettel arra, hogy az Ehtv. 34. § (2) bekezdésének alkalmazása a panaszos vonatkozásában külön bizonyítás nélkül, a Magyar Közlöny alapján igazolható – hivatalból figyelembe vett.
- [58] Az Alkotmánybíróság ezek alapján megállapította, hogy a fenti alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt feltételei fennállnak, és az Ügyrend 30. § (7) bekezdése alapján a panaszt érdemben bírálta el.
- [59] 6. A IV/2794/2012. számú alkotmányjogi panasz benyújtására a törvényi határidőn belül került sor. Az indítványozó jogi képviselőjeként ügyvéd (ügyvédi iroda) jár el, a teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt képviseleti meghatalmazást az indítványozó mellékelte. Az Alkotmánybíróság ezt követően megvizsgálta az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti érintettséget (Abtv. 56. §).
- [60] Az Alkotmánybíróság a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény egyes rendelkezéseinek felülvizsgálatával kapcsolatos határozatában a következőképpen értelmezte az érintettség fogalmát: „a panasz befogadhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen az, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek.” {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [61]–[62]; lásd még: 3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, Indokolás [15]}.
- [61] A panaszos ugyanakkor indítványában és a hiánypótlási felhívásra adott válaszában sem igazolta, hogy az Ehtv. támadott Mellékletének alkalmazása vagy hatályosulása közvetlenül hogyan okozott neki jogséremlert. A Mellékletben lévő listának az indítványozóval történő „kiegészítésére” irányuló kérelme tartalmilag egyedi döntést (egyházi elismerést), formailag jogalkotást kér. Az utóbbi a jogalkotó általi mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség megállapítására irányuló kérelemnek is értelmezhető, ugyanakkor ilyent a panaszos önállóan nem indítványozhat, annak megállapítására az Abtv. 46. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróságnak hatáskörei gyakorlása során hivatalból van lehetősége; míg az előbbire (az egyház elismeréséről egyedi ügyben dönten) nincs hatásköre.
- [62] Az Alkotmánybíróság ezek alapján megállapította, hogy a fenti alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételei közül a 26. § (2) bekezdés szerinti érintettség nem áll fenn, ezért az Abtv. 56. §-a alapján a panaszt visszautasította.

IV.

- [63] Az Alkotmánybíróság először az Ehtv. közjogi érvénytelenségére vonatkozó indítványi elemeket vizsgálta meg, amelyekben az indítványozók az Országgyűlés Házsabályának megsértése miatt – az Alkotmány alapján hozott alkotmánybírósági határozatokba foglalt indokokkal – az Alaptörvény B) cikkének és 4. cikkének sérelmét állították.
- [64] 1. Magyarország kormányformája parlamentáris demokrácia.
- [65] Az Alaptörvény kimondja, hogy a közhatalom forrása a nép, és a nép a hatalmát elsődlegesen választott képviselői útján gyakorolja [B] cikk (3)–(4) bekezdés]. Magyarország országos népképviseleti szerve az Országgyűlés, amelyben az országgyűlési képviselők tevékenységüket (a szabad mandátum elve szerint) a köz érdekében végzik [4. cikk (1) bekezdés], azaz őket sem utasítani, sem idő előtt visszahívni nem lehet, a közügyekben legjobb tudásuk és meggyőződésük szerint döntenek. A választópolgárok négyévente, általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson (2. cikk) döntenek el, hogy kik lesznek azok, akik országos ügyekben képviselőként a közhatalmi döntéseket hozzák. Az így megválasztott képviselők arra kapnak megbízatást, hogy képviselőtársaik véleményét és a nyilvánosság visszajelzéseit is megfontolva az egész ország számára lehető legjobb döntéseket hozzák meg. Ezért a parlamenti törvényhozási eljárásnak lehetővé kell tennie a tárgyalási javaslatok alapos megismerését és megvitatását, főszabályként nyilvánosan [5. cikk (1) bekezdés]. Az Országgyűlés a Házsabályban állapítja meg működésének szabályait és tárgyalási rendjét [5. cikk (7) bekezdés]. A Házsabály – tehát a tárgyalási rend – elfogadására utaló alaptörvényi szabály kiüresedik, ha a Házsabályt általánosságban megszeghetőnek, mellőzhetőnek tekintjük; ilyen megengedő értelmezés ellentétes lenne a jogállamiság elvével is [B] cikk (1) bekezdés].
- [66] A parlamentáris demokrácia működésének, azaz a mindenkori országgyűlési többség általi közhatalom gyakorlás legitimitásának az alapjai tehát egyrészt az Alaptörvénynek megfelelő választási szabályok, másrészt olyan törvényalkotási eljárási szabályok megléte, amelyek garanciális kereteket adnak ahhoz, hogy az országgyűlési képviselők tevékenységüket megfontoltan, a köz érdekében tudják végezni; harmadrészt pedig ezeknek a szabályoknak a tényleges betartása.

- [67] Az Alkotmánybíróságnak nem feladata sem az Országgyűlés döntéseit megalapozó országgyűlési vita tartalmi minőségének és az erre szánt idő elégségeségének (tehát a konkrét döntéshozatal megfontoltságának), sem az Országgyűlés – Alaptörvényt nem sértő – szakpolitikai döntéseinek tartalmi felülvizsgálata. Az Alaptörvény 24. cikke ugyanakkor kimondja, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Az Alaptörvény elfogadására irányuló javaslat indokolása ezzel kapcsolatban rögzítette, hogy „Alkotmányos jogállamban az Alaptörvény értékrendjének át kell hatnia a teljes jogrendszerre. Az Alkotmánybíróság az a szerv, amely végső soron felel azért, hogy a jogalkotás – mind az eljárást, mind pedig eredményét tekintve – az Alaptörvénnyel összhangban valósuljon meg.” Az Alkotmánybíróságnak tehát joga és egyben kötelessége is azt biztosítani, hogy az Országgyűlés jogalkotó tevékenysége, így egyrészt a törvények tartalma összhangban legyen az Alaptörvénnyel, azaz az Országgyűlés szabályozó hatalma tartalmilag nem korlátlan. Másrészt – ha erről az Országgyűlés maga nem gondoskodik kellőképpen – végső soron azt is az Alkotmánybíróságnak kell biztosítania, hogy a parlamenti döntéshozatali eljárás az erre vonatkozó szabályoknak megfelelően történjen.
- [68] A Házaszály garanciális rendelkezéseit mellőző, megsértő törvényhozási eljárás alkalmas arra, hogy az egyébként törvényesen kialakult országgyűlési többség döntésének a legitimitását is aláássa; sőt, rendszeres előfordulása magának a parlamentarizmusnak az intézményét is leértékeli. Ezért a Házaszály lényeges rendelkezésével ellentétesen megalkotott törvény sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, 4. cikk (1) bekezdését és 5. cikk (7) bekezdését, közjogi érvénytelen, ami alapot ad a törvény – ha ez a jogbiztonság súlyos sérelmét nem okozza, akár a kihirdetése napjára történő visszamenőleges hatályú – megsemmisítésére.
- [69] Mindezekből ugyanakkor az is következik, hogy az Alaptörvénynek megfelelő választási szabályok alapján megválasztott országgyűlési képviselők demokratikus legitimitását, és az általuk szabályszerűen megalkotott törvények érvényességét formai alapon senki nem vonhatja kétségbe, azok mindenre kötelezőek [R] cikk (2) bekezdés].
- [70] 2. Az Alaptörvény hatályba lépése miatt az Alkotmánybíróságnak vizsgálnia kellett azt, hogy a közjogi érvénytelenséggel kapcsolatban – az Alkotmány szabályaira tekintettel – tett megállapítások alkotmányossági szempontból mennyiben felelnek meg az Alaptörvény rendelkezéseinek. Abban az esetben, ha az Alkotmányban szabályozott valamely alapelvet vagy alapjogot szöveggel vagy tartalmilag azonosan szabályoz az Alaptörvény is, és az egyéb körülményekben sem következett be olyan alapvető változás, amely a korábbitól eltérő tartalmú értelmezését indokolná, az Alkotmánybíróság fenntartja az adott rendelkezés tartalmával kapcsolatos gyakorlatát {vö. 34/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [33]; 35/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [25]; 3301/2012. (XI. 12.) AB határozat, Indokolás [20]}.
- [71] Az indítványokban hivatkozott alapelveket (jogállamiság; országgyűlési képviselők közérdekű tevékenysége) – az Alaptörvényhez hasonlóan – az Alkotmány [2. § (1) bekezdés, 20. § (2) bekezdés] is elismerte és védte, ezért az Alkotmánybíróság egyrészt az alaptörvény-ellenesség tekintetében a jelen határozat alapjaként elfogadja a korábbi vonatkozó határozataiban tett megállapításokat, másrészt az Alkotmány hatálya alatt megalkotott – ezért közjogi érvényesség szempontjából az Alkotmány alapján megítélendő – Ehtv. felülvizsgálatánál alkalmazhatta az Alaptörvény ezzel összhangban lévő rendelkezéseit {vö. 44/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [16]}.
- [72] 3. Az Alkotmánybíróság gyakorlata, hogy magának a jogalkotási eljárásnak az alkotmányosságát is vizsgálja és dönt a „formai hibás törvényhozási eljárás” alkotmányosságáról. Az Alkotmánybíróság már a 11/1992. (III. 5.) AB határozatában kifejtette: „A jogállamiság és a jogbiztonság elvéből fakadnak az eljárási garanciák. (...) Csak a formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály (...)” (ABH 1992, 77, 85.). Az Alkotmánybíróság több határozatában részletesen foglalkozott a közjogi érvénytelenség eseteivel. A 29/1997. (IV. 29.) AB határozatában kifejtette, hogy a „formai hibás törvényhozási eljárás – megfelelő indítvány alapján – a jövőben alapot ad a törvény kihirdetése napjára történő visszamenőleges hatályú megsemmisítésére” (ABH 1997, 122.). A határozat indokolása szerint „[a] megsemmisítés alapja a közjogi érvénytelenség, amely a norma formai alkotmányellenességének egyik változata” (ABH 1997, 122, 128.). Az 52/1997. (X. 14.) AB határozat rendelkező részében az Alkotmánybíróság megismételte azt a korábbi határozatába foglalt tételt, melynek megfelelően a jogalkotás során elkövetett eljárási alkotmányosértés önmagában megalapozza a törvény megsemmisíthetőségét (ABH 1997, 331, 332.). Az indokolás pedig újfent megállapította, hogy a súlyos eljárási szabálytalanság közjogi érvénytelenséget idéz elő. Az Alkotmánybíróság a 39/1999. (XII. 21.) AB határozatában – a hivatkozott határozatokra utalva – leszögezte, hogy „a törvényalkotási folyamat egyes eljárási szabályainak betartása a törvény érvényességének az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből levezethető jogállami követelménye” (ABH 1999, 325, 349.).

- [73] A mezőgazdasági szövetkezeti üzletrészekről szóló törvényjavaslat megalkotásának eljárását is vizsgáló 10/2001. (IV. 12.) AB határozatban az Alkotmánybíróság megvizsgálta azt az alkotmányossági kifogást, amely szerint „az Országgyűlés – a jogállamiságot sértő módon – egy kapcsolódó módosító javaslat benyújtása nyomán a Kormány által előterjesztett törvényjavaslattól minden pontjában eltérő törvényt fogadott el”. Az ügyben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy „a Házsabály alapján lehetőség van arra, hogy a képviselők egy törvényjavaslatnak akár az összes rendelkezéséhez módosító, illetve kapcsolódó módosító javaslatot nyújtsanak be, amelynek elfogadásáról vagy elvetéséről végső soron az Országgyűlés dönt. Ezért alkotmányossági szempontból nem kifogásolható, hogy az Országgyűlés a [...] kapcsolódó módosító javaslatban foglaltakkal megegyező tartalommal fogadta el az Mgüt.-t. Következésképpen – az indítványban felvetett kifogás alapján – nem állapítható meg, hogy eljárása során az Országgyűlés az Mgüt. közjogi érvénytelenségét eredményezően megsértette volna a Házsabály rendelkezéseit.” Az Alkotmánybíróság tehát az alkotmányossági vizsgálat során lényeges szempontnak tekintette a Házsabály rendelkezéseinek való megfelelést, de mivel nem állapított meg házsabállysértést, ezért ezt az indítványi részt nem találta megalapozottnak.
- [74] Az Alkotmánybíróság a 8/2003. (III. 14.) AB határozatában alkotmányos követelményként azt is meghatározta, hogy „jogalkotásra csak a jogbiztonság alkotmányos elvének megfelelően kerülhet sor. A jogbiztonság elve megköveteli, hogy a jogalkotás [...] ésszerű rendben történjék [...]” (ABH 2003, 74.).
- [75] A 109/2008. (IX. 26.) AB határozatban ugyanakkor az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy a Házsabály bármely rendelkezésének megsértése nem eredményezi automatikusan az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének sérelmét, s ezáltal a hibásan megalkotott törvény alkotmányellenességét. A határozat alapjául szolgáló ügyben az egyik indítványozó arra is hivatkozott, hogy a törvény előterjesztője sürgősségi javaslatot nyújtott be az Országgyűléshez a Házsabály 92. § (1) bekezdése alapján, a javaslatát azonban – a Házsabály 92. § (2) bekezdésébe foglalt előírás ellenére – nem indokolta meg, amivel pedig szükségképpen sérült a jogállamiság követelménye. Az Alkotmánybíróság viszont kimondta, hogy a Házsabály csupán azon előírásainak megsértése ellentétes a jogállamiság elvével, amelyek közvetlenül az Alkotmány rendelkezéseiből fakadnak, és megállapította, hogy „a sürgősségi javaslat indokolására vonatkozó kötelezettség nem tekinthető ilyennek, különös figyelemmel arra, hogy a sürgősség kérdésében végeredményben az Országgyűlés határoz vita nélkül [Házsabály 45. § (2) bekezdés]. Az indokolási kötelezettség elmulasztása ezért szabályellenességre vezet ugyan, de alkotmányellenességre nem.”
- [76] Az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény rendelkezéseire és a fent idézett joggyakorlatára figyelemmel a jelen ügyben egyrészt azt kellett vizsgálnia, hogy a törvényhozási eljárás Házsabályba foglalt hivatkozott szabályainak megsértése olyan súlyos eljárási szabálytalanságnak tekinthető-e, amely a jogállamiságon kívül az Alaptörvény más rendelkezésével is ellentétes és ezáltal a törvény közjogi érvényességét is érinti; másrészt azt, hogy – az indítvány állításának megfelelően – az Ehtv. megalkotására ténylegesen az adott szabály megsértésével került-e sor.
- [77] 4. A 63/2003. (XII. 15.) AB határozatával azért semmisítette meg az Alkotmánybíróság az alkotmányossági vizsgálat tárgyává tett törvényt, mert az Országgyűlés ülésének összehívására az irányadó eljárási szabályokkal ellentétesen került sor (az ülés összehívásáról és az ülés javasolt napirendjéről nem értesítették valamennyi országgyűlési képviselőt, illetve a képviselőknek a napirendi javaslatot nem megfelelő időben küldték meg), melynek következtében a köztársasági elnök által megfontolás végett az Országgyűlésnek visszaküldött törvényt a képviselők érdemben nem tárgyalhatták újra (ABH 2003, 676, 685–689.). Az ügyben az Alkotmánybíróság az alkotmányellenességet mindenképp a köztársasági elnöknek az Alkotmányban rögzített, törvényhozást befolyásoló jogköreinek (törvény visszaküldése az Országgyűlésnek megfontolás végett, részvételi és felszólalási jog) megsértésével kapcsolatban mondta ki, ugyanakkor a képviselői jogok gyakorlása vonatkozásában is határozott álláspontot rögzített: „A törvényhozás kiszámíthatóságának, ésszerű rendben történő lefolytatásának lényeges feltétele, hogy az Országgyűlés ülésének összehívásáról, annak javasolt napirendjéről valamennyi képviselő megfelelő időben, a Házsabály előírásainak megfelelően értesüljön. Ezt a célt szolgálja a Házsabály 47. § (1) bekezdése, melynek értelmében a napirendi javaslatnak az ülést megelőzően két nappal történő megküldésével értesülnek a képviselők és a meghatározott érintettek az Országgyűlés üléséről, annak napirendjéről. Ez egyben a törvény újratárgyalásának kezdő időpontját meghatározó garanciális szabály. [...]”
- A Házsabály 47. § (1) bekezdése szerint az ülés napirendjére vonatkozó javaslatot legkésőbb az ülést megelőzően két nappal kell megküldeni a képviselőknek és a Házsabály 45. § (1) bekezdésében felsorolt személyeknek. Amennyiben az országgyűlési képviselők, illetve más érintettek nem, vagy nem a megfelelő időben értesülnek az ülésről, illetőleg annak napirendjéről, akkor nincs lehetőségük arra, hogy az Országgyűlés működése során jogaikat gyakorolják, illetve kötelezettségeiket teljesítsék. Az ülést két nappal megelőző értesítés hiánya következtében az Országgyűlés

működése, a törvényhozási folyamat kiszámíthatatlanná válik, amely a törvényalkotási folyamat kiszámíthatóságára, ésszerű rendjére vonatkozó alkotmányos követelménnyel ellentétes.

Az ülés szabályszerű összehívása, a napirendi javaslat megfelelő időben történő továbbítása az Alkotmány 2. § (2) bekezdése szerinti képviseleti hatalomgyakorlásnak is lényeges feltétele. A képviseleti hatalomgyakorlás nem érvényesülhet, ha az Országgyűlés üléséről, annak napirendjéről a képviselőket nem értesítik, vagy nem valamennyi képviselőt, illetve nem a megfelelő időben értesítenek, s ennek következtében ellehetetlenül a képviselői jogaik gyakorlása, kötelezettségeik teljesítése. Az ülés összehívására vonatkozó előzetes értesítés garantálja, hogy egyetlen képviselőt se mellőzzenek az Országgyűlés tevékenységében.

A [törvény] újratárgyalására az Országgyűlés ülésének összehívására irányadó eljárási szabályokkal ellentétesen került sor: az ülés összehívásáról és az ülés javasolt napirendjéről nem értesítették valamennyi országgyűlési képviselőt, illetve a képviselőknek a napirendi javaslatot nem megfelelő időben küldték meg. Az országgyűlési ülés napirendjére tett javaslat előzetes megküldésére vonatkozó szabály figyelmen kívül hagyása nem pusztán a Házaszabály rendelkezését, hanem egyben az Alkotmány 2. § (2) bekezdésében meghatározottakat is sértette, mivel így a törvényhozási eljárás kiszámíthatatlanná vált.”

„A Házaszabály 23. § t) pontja szerint a Házbizottság az Országgyűlés ülésének napirend-tervezetét az ülést megelőző 48 órával korábban közzéteszi. Ez a rendelkezés elsősorban a nyilvánosság tájékoztatását segíti elő az Országgyűlés üléseiről, de a napirend tervezetének közzététele az országgyűlési képviselők értesítésére is szolgál. A közzététel, illetve a közzététel általi értesítés elmulasztása a képviselők jogainak gyakorlását, a plenáris és bizottsági vita ésszerű rendben történő lefolytatását, s ezáltal a törvényhozási folyamatot lehetetleníti el.”

- [78] Az Alkotmánybíróság más határozataiban is megerősítette, hogy az országgyűlési képviselőknek az országgyűlési döntéshozatali eljárásban történő megfontolt és szakmailag megalapozott részvételét lehetővé tevő rendelkezések a köz érdekében végzendő képviselői tevékenység olyan garanciái, amelyek az Alkotmánybíróság gyakorlatára tekintettel, mint a demokratikus hatalomgyakorlás alkotmányi követelményei, szoros kapcsolatban állnak az Alkotmány 2. § (1) és (2) bekezdésével, valamint 20. § (2) bekezdésével is [amely rendelkezések tartalmilag az Alaptörvény B) cikk (1), (3)–(4) bekezdésében, valamint 4. cikkében találhatóak]:

„Az Alkotmány 2. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam, a 2. § (2) bekezdése a népszuverenitás elvét rögzíti: a nép a hatalmat választott képviselők útján, valamint közvetlenül gyakorolja. Az Alkotmány 2. § (1) és (2) bekezdésének egymásra vonatkoztatott alkotmánybíróági értelmezése a jogállamisághoz tartozó demokratikus jelzőt töltötte meg tartalommal. Az Alkotmánybíróság szerint az Alkotmány 2. § (2) bekezdésében deklarált hatalomgyakorlás tekinthető csak a közhatalom demokratikus forrásának, illetve megnyilvánulásának [16/1998. (V. 8.) AB határozat, ABH 1998, 140, 146.]. Az Alkotmánybíróság kifejtette: a demokratikus jogállam alkotmányi követelményei meghatározzák az Országgyűlés és a Kormány tevékenységének, általában véve a közhatalom gyakorlásának kereteit és korlátait [30/1998. (VI. 25.) AB határozat, ABH 1998, 220, 233.]. A demokratikus hatalomgyakorlás alkotmányi követelményeinek egyik összetevőjét határozza meg az Alkotmány 20. § (2) bekezdése is, amely kimondja, hogy az országgyűlési képviselők tevékenységüket a köz érdekében végzik. A demokratikus jogállam követelményei között az országgyűlési képviselők feladata többek között a közügyek megvitatása [50/2003. (XI. 5.) AB határozat, ABH 2003, 566, 576.]. Ez a feladat számos alapjog érvényesülésének is előfeltétele. [...] Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az országgyűlési képviselőknek a köz érdekében végzett tevékenysége egyrészt a közügyek szabad parlamenti megvitatásában – mint a demokratikus törvényalkotás egyik nélkülözhetetlen előfeltételében –, másrészt a választópolgárok megfelelő tájékoztatásában nyilvánul meg, abban, hogy kellő információ birtokában vegyenek részt a politikai diskurzusban [lásd 50/2003. (XI. 5.) AB határozat, ABH 2003, 566, 576.].

Legfontosabb intézményi kerete ennek az Országgyűlés, amelynek hatékony működése éppúgy a demokratikus jogállam követelményei szerint kell, hogy alakuljon, mint az országgyűlési képviselők parlamenti szólásszabadsága a közügyek megvitatásának terén. Az Alkotmánybíróság a 62/2003. (XII. 15.) AB határozatában a demokratikus jogállamból következő, a törvényhozással szembeni követelményrendszer állított fel. Leszögezte: a demokratikus jogállam feltételezi továbbá a demokratikusan elfogadott eljárási szabályokat, illetve az azoknak megfelelő döntéshozatalt. (ABH 2003, 637, 647.) E határozat a demokratikus jogállam megvalósulásának feltételeként említi az Alkotmányra visszavezethető eljárási szabályok létét és betartását (ABH 2003, 637.). [...] Mint a fentiekből látható, a demokratikus jogállamiságból fakadó követelmények összetett szempontrendszert közvetítenek a hatékony parlamenti működés védelmében. A demokratikus hatalomgyakorlás alkotmányos követelményei magukba foglalják a jogállami intézményrendszer (így az Országgyűlés) hatékony működését, és egyben a népszuverenitáson alapuló, a köz érdekében végzendő képviselői tevékenység alkotmányi védelmét is. A parlamenti munka lényegéhez tartozik

- a tárgyalásra kerülő ügyek minden oldalú beható megvizsgálása, a legkülönbözőbb vélemények meghallgatása. Következésképpen az Alkotmány 2. § (2) bekezdésében deklarált, a képviselő útján való hatalomgyakorlás központi (országos) szinten az Országgyűlés működése által a döntéshozatal – jellemzően a törvényalkotás – folyamatában érvényesül. Ebben a folyamatban a döntés-előkészítés, a törvényjavaslatok megvitatása (a képviselői beszédjog) meghatározó jelentőséggel bír.” [12/2006. (IV. 24.) AB határozat, ABH 2006, 234, 246.]
- [79] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Házzsabálynak az országgyűlési ülés napirendjére – így a napirendjére tett javaslat előzetes megküldésére – vonatkozó szabályai a demokratikus hatalomgyakorlás és a köz érdekében végzendő képviselői tevékenység garanciáinak minősülnek, ezért megsértésük olyan súlyos eljárási szabálytalanságnak tekintendő, amely a törvény közjogi érvénytelenségét idézi elő.
- [80] 5. Az Alkotmánybíróság ezt követően azt vizsgálta, hogy az Ehtv. megalkotására a Házzsabály 23. § t) pontjának, 47. § (1) bekezdésének, 98. § (3) bekezdésének, 99. § (3) bekezdésének, illetve 101. § (2) bekezdésének megfelelően került-e sor.
- [81] 5.1. Az Alkotmány 22. § (3) bekezdése szerint a köztársasági elnök, a Kormány, vagy a képviselők együtödének írásbeli kérelmére az Országgyűlést rendkívüli ülésszakra vagy rendkívüli ülésre össze kell hívni; a kérelemben az összehívás indokát, továbbá a javasolt időpontot és napirendet meg kell jelölni. A Házzsabály 39. § (3) bekezdése rögzíti, hogy ha rendkívüli ülésszak vagy rendkívüli ülés összehívását önálló indítvány megtárgyalása miatt kéri, a kérelemmel egyidejűleg a napirendre javasolt önálló indítványt is be kell nyújtani.
- [82] 2011. december 14-én kelt levelében a közigazgatási és igazságügyi miniszter a Kormány nevében az Országgyűlés rendkívüli ülésszakának összehívását indítványozta a 2011. december 16-tól 2011. december 23-ig terjedő időszakra. Az indítvány szerint a rendkívüli ülésszak megtartására elsősorban a T/4365. számú, Magyarország 2012. évi költségvetéséről szóló törvényjavaslat elfogadása érdekében volt szükség. A levél melléklete az előbbi mellett hús másik törvényjavaslatot is megjelölt, amelyek tekintetében a miniszter szerint a szavazások vagy a részletes vita februárra történő halasztása esetén a javasolt jogi szabályozás későbbi időpontban léphetne csak hatályba, ami – különös tekintettel az Alaptörvény 2012. január 1-jei hatálybalépésére – számos problémát okozhat a jogalkalmazásban, egyben fontos kormányzati célkitűzések késedelmes megvalósítását eredményezné. A miniszter végül jelezte, hogy ha ez elengedhetetlenül szükséges, a Kormány később más előterjesztéseknek a rendkívüli ülésszakon történő megtárgyalását is kezdeményezheti, kiegészítve az indítványban megjelölt napirendet [ld. XVI-Á/KIM/31/1/2011. számú ügyirat].
- [83] 5.2. Az Alkotmánybíróság 2011. december 19-én meghozott határozatában megállapította, hogy az Ehtv.1. megalkotása során a T/3507/90. számú egységes javaslathoz képest koncepcionális változást tartalmazó T/3507/98. számú zárószavazás előtti módosító javaslat benyújtására és elfogadására a Házzsabálynak – a közügyek érdemi megvitatásának, a köz érdekében végzendő képviselői tevékenységnek, ezáltal a demokratikus hatalomgyakorlásnak garanciáját képező, a jogalkotás ésszerű rendjének biztosítékául szolgáló – a 107. §-ával ellentétesen került sor, ami egyben az Alkotmány 2. § (1) és (2) bekezdésének, valamint 20. § (2) bekezdésének sérelmét eredményezte. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Ehtv.1. közjogi érvénytelenség miatt alkotmányellenes, ezért azt megsemmisítette.
- [84] Az Alkotmánybíróság a döntésében hangsúlyozta: „az Alkotmány szerint az országgyűlési képviselők tevékenységüket a köz érdekében végzik. A képviselői tevékenység közérdekű irányultsága, azaz, hogy a közjó érdekében járnak el, vagyis, hogy működésük során, az egész nép, nemzet érdekeit tartják szem előtt, képviselik, alapvető fontosságú a demokratikus hatalomgyakorlás legitimitása szempontjából. Az országgyűlési képviselők köz érdekében végzett tevékenységének és ennek keretében a döntésekkel kapcsolatos politikai és erkölcsi felelősségvállalásnak – a jogi értelemben vett függetlenségük mellett – az is feltétele, hogy megbízatásuk gyakorlása során az Országgyűlésben és a közvélemény részéről felmerült véleményekre és érvekre tekintettel, saját mérlegelésük és szabad belátásuk szerint tudjanak dönteni. Ezzel összefüggésben – a demokratikus hatalomgyakorlás legitimitása védelmében – végső soron az Alkotmánybíróságnak a feladata, hogy – az egyes törvények megalkotásával kapcsolatos vita konkrét tartalmának és a képviselői megfontolások vizsgálata nélkül – a közügyek érdemi megvitatásának és a megfontolt képviselői mérlegelésnek keret adó, a jogalkotás ésszerű rendjét biztosító alapvető szabályok betartását kikényszerítse.”
- [85] Az Alkotmánybíróság végül felhívta a figyelmet arra, hogy mivel nem az Ehtv.1. rendelkezett volna az Lvt. hatályon kívül helyezéséről, így az Ehtv.1. megsemmisítése önmagában nem érinti az Lvt. hatályban maradását; ezért az Országgyűlés felelősége, hogy – az Alaptörvény VII. cikkének megfelelő – új törvény elfogadásáig az Lvt. hatályon kívül helyezésének kiküszöbölésével a lelkiismereti és vallásszabadsággal, valamint az egyházakkal kapcsolatos életviszonyok megfelelő szabályozottságának fenntartásáról gondoskodjon.

- [86] Az Alkotmánybíróságnak az Ehtv.1. megsemmisítését kimondó határozata meghozatalának és az erről szóló közlemény közzétételének napján, 2011. december 19-én, az Alkotmányügyi Bizottság zárószavazás előtti módosító javaslatot nyújtott be a nemzetiségek jogairól szóló T/4997. számú törvényjavaslatához, amelyben a törvényjavaslatot az Ehtv.1.-et hatályon kívül helyező 241. §-sal is kiegészítette. A törvényjavaslatot az Országgyűlés még aznap elfogadta, kihirdetésre is került a Magyar Közlönyben, és az Ehtv.1.-et hatályon kívül helyező rendelkezése 2011. december 20-án hatályba lépett.
- [87] Az Alkotmánybíróságnak az Ehtv.1. megsemmisítését kimondó 164/2011. (XII. 20.) AB határozata ugyanezen a napon került közzétételre a Magyar Közlönyben.
- [88] 5.3. A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló T/5315. számú törvényjavaslatot (a továbbiakban: Törvényjavaslat) a parlamenti információs rendszer szerint 2011. december 21-én nyújtották be országgyűlési képviselők (az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának [a továbbiakban: Emberi jogi bizottság] elnöke a bizottság ülésén elmondta, hogy ő is „csak a késői órákban” jutott hozzá a törvényjavaslatához, a többi képviselő pedig még később [ld. EMBCB-38/2011. számú Jegyzőkönyv, 5. o.]).
- [89] A Házzsabály 98. §-a alapján a törvényjavaslatot az Országgyűlés elnökénél kell benyújtani, aki a törvényjavaslat benyújtását az Országgyűlés következő ülésén bejelenti, megnevezve egyúttal a kijelölt bizottságot. A képviselő által benyújtott törvényjavaslatot az Országgyűlés elnöke kiadja a kijelölt bizottságnak, amely harminc napon belül – ha a képviselő sürgős tárgyalást kért, nyolc napon belül – határoz az indítvány tárgysorozatba vételéről. A képviselő által benyújtott törvényjavaslat csak abban az esetben kerül az Országgyűlés tárgysorozatára, ha azt a kijelölt bizottság támogatja. A Házzsabály 39. § (3) bekezdése szerint, ha rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés összehívását önálló indítvány megtárgyalása miatt kérik, a kérelemmel egyidejűleg a napirendre javasolt önálló indítványt is be kell nyújtani; az így benyújtott képviselői önálló indítvány külön döntés nélkül az Országgyűlés tárgysorozatára kerül. A Házzsabály 142. § 2. pontja szerint azok az ügyek képezik a tárgysorozatot, amelyek automatikusan vagy külön döntés alapján a plenáris és/vagy bizottsági ülés napirendjére kerülhetnek. [A Házzsabálynak a rendkívüli ülés napirendjére a rendkívüli ülés összehívását követően felvenni javasolt önálló indítványokra vonatkozó 39. § (4) bekezdése – a (3) bekezdéstől eltérően – nem mentesíti az indítványt a tárgysorozatba vételhez főszabályként szükséges bizottsági támogatás alól.] A Házzsabály nem határoz meg kifejezetten legkevesebb szükséges időt a törvényjavaslat bizottsági vizsgálatára, de a hivatkozott rendelkezések alapján rendes és rendkívüli ülészakban is a törvényjavaslat benyújtásához képest következő ülésen kerülhet sor a bizottsági, illetve a plenáris tárgyalására, tehát mindkét esetben biztosított egy minimális idő arra, hogy az országgyűlési képviselők a benyújtott törvényjavaslatot megismerjék.
- [90] Az országgyűlési bizottságokkal összefüggésben az Alkotmánybíróság már korábban is nyomatékosan rámutatott arra, hogy „a parlamenti munka egyre nagyobb érdemi része folyik a bizottságokban, itt formálódnak ki azok a szakmai és politikai álláspontok, amelyekről a plénum dönt. A bizottságokban jut hozzá a képviselő a munkájához szükséges információk legnagyobb részéhez. [...] A bizottságokban történtek így nem választhatók el az Országgyűlés lényegi feladatellátásától [...]” [27/1998. (VI. 16.) AB határozat].
- [91] Illetékes bizottságként az Emberi jogi bizottság, az Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság (a továbbiakban: Alkotmányügyi bizottság), valamint az Oktatási, tudományos és kutatási bizottság 2011. december 22-én lett kijelölve. A bizottságok a kijelölésük napján reggel 9 óra körül kezdték megvitatni a Törvényjavaslat általános vitára való alkalmasságát, majd az egyes bizottságok többsége – ellenzavazatok mellett – általános vitára alkalmasnak minősítette a Törvényjavaslatot (írásbeli ajánlást csak az Alkotmányügyi bizottság adott [ld. T/5315/2. számú iromány]. A Törvényjavaslat vonatkozásában első helyen kijelölt Emberi jogi bizottság 2012. december 22-i ülése 9 óra 9 perckor kezdődött és 9 óra 53 perckor már be is fejeződött (a plenáris ülés 10 órakor vette kezdetét). Az ellenzéki képviselők tiltakozásukat fejezték ki amiatt, hogy a Törvényjavaslattal kapcsolatos eljárás házzsabályellenes, a jogszabálysöveget nem volt módjuk érdemben megismerni; a bizottságban a vita erre tekintettel elsősorban erről és nem is tartalmi kérdésekről folyt [ld. EMBCB-38/2011. számú Jegyzőkönyv].
- [92] A Házzsabály 47. § (1) bekezdése szerint az ülés napirendjére az elnök a Házbizottság ajánlása alapján tesz javaslatot. E javaslatot legkésőbb az ülés megelőzően két nappal meg kell küldeni a képviselőknek és a 45. § (1) bekezdésében felsorolt személyeknek. Legkésőbb az ülés megkezdését megelőzően egy órával a Kormány vagy legalább tíz képviselő – indokolással ellátott – javaslatot nyújthat be a napirendi javaslat módosítására; a Házbizottság napirendi javaslatáról, illetve a napirendi javaslat megváltoztatására tett javaslatokról az Országgyűlés vita nélkül határoz [Házzsabály 47. § (3), (4) és (6) bekezdés]. A rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés napirendjének megállapításáról is az Országgyűlés dönt; a rendkívüli ülészak vagy rendkívüli ülés napirendjére egyébként csak olyan önálló indítvány

- vehető fel, amelynek napirendre vételét a köztársasági elnök, a Kormány vagy a képviselők egyötöde kéri [Házszabály 39. § (1) és (4) bekezdés].
- [93] A Házszabály 99. §-a szerint az előterjesztő kérheti a törvényjavaslat sürgős tárgyalását; ha pedig azt az Országgyűlés elrendelte, a törvényjavaslatot – a bizottsági előkészítést is figyelembe véve – legkorábban az elrendelést követő ülésen lehet napirendre tűzni. A Házszabály 39. § (6) bekezdése alapján, ha az Országgyűlés a (3)–(4) bekezdés szerinti önálló indítvány [a rendkívüli ülés napirendjére a rendkívüli ülés összehívásával egyidejűleg vagy azt követően felvenni javasolt indítvány] sürgős tárgyalását elrendelte, annak tárgyalása az elrendelést kimondó ülésnapon megkezdhető.
- [94] Ebből a rendelkezésből logikailag két következmény fakad a rendkívüli ülésnap napirendjének megállapítására nézve. Egyrészt, hogy az indítványok rendes ülésnapokon való tárgyalására vonatkozó rendelkezések közül továbbra is alkalmazandók azok, amelyekről a rendkívüli ülésnap napirendjének módosítására vonatkozó szabály kifejezetten vagy logikailag nem tér el. Ennek megfelelően nem vonatkozik a napirend módosítására a Házszabály 23. § t) pontja és 47. § (1) bekezdése (két nappal korábbi megküldés), mivel a javasolt és megküldött napirend a Házszabály 47. § (3) bekezdése szerint az ülés megkezdését megelőzően egy órával még módosítható; ugyanakkor a napirend módosításának lehetősége nem ad felmentést a Házszabály 98. §-ának és 101. §-ának mellőzésére (tehát hogy a törvényjavaslat benyújtásához képest következő ülésen kerülhet sor a bizottsági, illetve a plenáris tárgyalására). Másrészt, ha már az országgyűlési képviselők számára a benyújtott törvényjavaslat megismeréséhez biztosított minimális idő rendelkezésre állt, de az Országgyűlés a törvényjavaslat sürgős tárgyalását nem rendeli el, akkor ugyanazon ülésnapon (amelyen ilyenről elvileg legkorábban dönthetett volna) annak tárgyalása nem kezdhető meg.
- [95] 2011. december 22-én nyolcvanegy országgyűlési képviselő kezdeményezte, hogy az Országgyűlés a 2011. december 16-tól 23-ig terjedő rendkívüli ülésnap alatt tárgyalja meg a már korábban benyújtott Törvényjavaslatot is; illetve kifejezetten is kérte az indítvány rendkívüli ülésnap üléseinek napirendjére vételét. A kezdeményezés indokolásában az szerepelt, hogy a 2012. január 1-jén hatályba lépő Alaptörvény alapján az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg; ennek megfelelően szükség és indokolt a Törvényjavaslat elfogadása az Országgyűlés 2011. évi, téli rendkívüli ülésnapján 2011. december 31-ig.
- [96] Az Országgyűlésnek a téli rendkívüli ülésnapján hozott más döntése azt tükrözi, hogy a hivatkozott okokból nem lett volna feltétlen és halaszthatatlan szükség az Ehtv. elfogadására 2012. december 31-ig. Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései (amelyet az Országgyűlés később, 2011. december 30-án fogadott el) 28. cikk (4) bekezdése ugyanis más sarkalatos törvények megalkotása esetén is haladékot biztosított: „A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 2011. december 31-én hatályos 22. § (1) és (3)–(5) bekezdését az Alaptörvény 5. cikk (8) bekezdése szerinti sarkalatos törvény hatálybalépéséig alkalmazni kell. Az Alaptörvény 5. cikk (8) bekezdése és 7. cikk (3) bekezdése szerinti sarkalatos törvényt az Országgyűlés 2012. június 30-ig alkotja meg.”
- [97] A Törvényjavaslat általános vitájára aznap, 2011. december 22-én sor került. A Törvényjavaslat napirendre tűzése tehát nem felelt meg azoknak a garanciáknak, amelyeket a Házszabály 39. § (6) bekezdése és 98. §-a biztosít.
- [98] A vizsgált esetben ugyanis egyetlen nap sem (csak néhány óra) telt el a Törvényjavaslat benyújtása, bizottsági megtárgyalása és ajánlása, valamint az Országgyűlés plenumán történő tárgyalás között. Ez önmagában alkalmas volt arra, hogy az országgyűlési képviselőket megfossza annak lehetőségétől, hogy a képviselői jogaik felelős gyakorlásához szükséges mértékben megismerhessék a szabályozást.
- [99] Módosító javaslatokat 2011. december 22-én 19 óráig, tehát a bizottsági ajánlások írásba foglalását, illetve szóbeli előadását követő fél napon belül, illetve a Törvényjavaslat benyújtását követő kevesebb, mint egy napon belül lehetett benyújtani. A módosító javaslatok benyújtása azért is alapvető jelentőségű eszköz az országgyűlési képviselők kezében arra, hogy a jogalkotást befolyásolják, mert a részletes vita során már csak a módosító javaslattal érintett rendelkezésekhez lehet kapcsolódó módosító indítványt benyújtani. Jelen esetben néhány óra állt a képviselők rendelkezésére ahhoz, hogy a Törvényjavaslatot áttanulmányozzák, és megalapozott vélemény alakuljon ki bennük mind a Törvényjavaslat koncepciójával, mind egyes konkrét rendelkezéseivel kapcsolatban.
- [100] A Törvényjavaslat benyújtásának, bizottsági előkészítésének és napirendre tűzésének ütemezése tehát mellőzte az érdemi tárgyalás feltételeinek biztosítását, ugyanakkor a tényállásra közvetlenül vonatkozó konkrét szabály hiányzik, a Házszabállyal való összhang hiánya csak többlépcsős rendszertani és logikai értelmezés útján mutatható ki, ezért az Alkotmánybíróság nem állapított meg közjogi érvénytelenséget, az erre vonatkozó indítványokat elutasította.
- [101] Ugyanakkor az Alaptörvény B) cikkéből, 4. cikk (1) bekezdéséből és 5. cikk (7) bekezdéséből eredő alkotmányos követelmény, hogy a törvényhozási eljárásra a Házszabálynak megfelelően kerüljön sor, továbbá, hogy a Házszabály rendelkezéseivel – így a rendkívüli ülésekre vonatkozó kivételes szabályokkal – kapcsolatos értelmezési

bizonytalanság esetén is – a képviselői jogok gyakorlásának feltételeként – megfelelő időt kell biztosítani a törvényjavaslatok alapos megismerésére, valamint bizottsági és plenáris ülésen történő megvitatására.

- [102] Az Alkotmánybíróság a formai alkotmányossági vizsgálatot követően – a panaszosok által állított jogséremlmek orvosolása érdekében – a továbbiakban az Ehtv.-nek az alkotmányjogi panaszokban tartalmi okokból támadott konkrét rendelkezései felülvizsgálatát folytatta le.

V.

- [103] Az Alkotmánybíróság az Ehtv. Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatakor figyelemmel volt arra, hogy több, a jelen eljárás tárgyát képező alkotmányjogi panasz hivatkozott az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Egyezményre és strasbourgi Bíróság esetjogára, illetve az Ehtv.-vel összefüggésben több utalás is történt az egyházi jogállás megszerzésére irányuló eljárás szabályozásának külföldi példáira. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság az érdemi vizsgálatot megelőzően fontosnak tartotta rögzíteni a következőket:
- [104] 1. Az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve; az Alaptörvényben biztosított hatásköreinek többségében az Alaptörvénnyel való összhangot vizsgálja [24. cikk (2) bekezdés a)–e) pont].
- [105] 1.1. Az Alaptörvény Q) cikk (3) bekezdése szerint Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A korábbi Alkotmány 7. § (1) bekezdésének első fordulata ezzel lényegében megegyező szabályt tartalmazott, amelynek az Alkotmánybíróság a jogértelmezésre is kiható jelentőséget tulajdonított:
„A 7. § (1) bekezdés első fordulata, amely szerint a Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, azt mondja ki, hogy ezek az általánosan elismert szabályok külön (további) transzformáció nélkül is a magyar jog részei. A transzformációt ebben az általánosságban – vagyis a szabályok felsorolása, illetve meghatározása nélkül – maga az Alkotmány hajtotta végre. Eszerint a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai nem az Alkotmány részei, hanem vállalt kötelezettségek. Az, hogy a vállalt és a transzformációt az Alkotmány tartalmazza, nem érinti az Alkotmány, a nemzetközi jog és a belső jog hierarchiáját. [...] Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése azt is jelenti, hogy a Magyar Köztársaság az Alkotmány rendelkezésénél fogva részt vesz a nemzetek közösségében; ez a részvétel tehát a belső jog részére alkotmányi parancs. Ebből következik, hogy az Alkotmányt és a belső jogot úgy kell értelmezni, hogy a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályai valóban érvényesüljenek”. [53/1993. (X. 13.) AB határozat, ABH 1993, 323, 327.]
- [106] 1.2. Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése arról is rendelkezik, hogy Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. E rendelkezés a korábbi Alkotmány hasonló szabályához képest nevesítetten „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében” garantálja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.
- [107] A korábbi Alkotmány alapján az Alkotmánybíróság már kimondta: „A 7. § (1) bekezdés második fordulata – a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangjának biztosítása – minden »vállalt« nemzetközi kötelezettségre vonatkozik, az általánosan elismert szabályokra is. Másrészt az összhangot az egész belső joggal biztosítani kell, az Alkotmánnyal is. Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése tehát az Alkotmány, a nemzetközi jogból származó szerződéssel, vagy közvetlenül az Alkotmánnyal vállalt kötelezettségek, valamint a belső jog összhangját követeli meg; az összhang biztosításában figyelemmel kell lenni mindegyikük sajátosságaira.” [53/1993. (X. 13.) AB határozat, ABH 1993, 323, 327.]
- [108] Ennek a rendelkezésnek az érvényesítését szolgálja az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés f) pontjában meghatározott hatásköre, amely szerint vizsgálja a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközését (megsemmisítheti a nemzetközi szerződésbe ütköző jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést).
- [109] 2. Az Alkotmánybíróság eddigi joggyakorlata során számos esetben végzett nemzetközi jogösszehasonlítást, azaz megvizsgálta más európai, illetve egyéb külföldi országok adott tárgykörre vonatkozó szabályozását [vö. az állami jelképek kérdésében a 13/2000. (V. 12.) AB határozat, a választási jog tekintetében az 57/2001. (XII. 5.) AB határozat, az eutanázia kérdésében a 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, a vizsgálóbizottságok működése tekintetében az 50/2003. (XI. 5.) AB határozat, a közvélemény-kutatási eredmények közzétételének tilalmára vonatkozó kérdések tekintetében a 6/2007. (II. 27.) AB határozat, a parlament tanácskozásainak rádiós és televíziós közvetítésével kapcsolatban a 20/2007. (III. 29.) AB határozat, a családon belüli erőszakkal és a távotartással kapcsolatban az 53/2009. (V. 6.) AB határozat]. A vizsgálatokban az Alkotmánybíróság jellemzően az adott jogintézmények bevezetésének indokait, célját igyekezett áttekinteni, ennek során keresve a közös elemeket és az ellentéteket is;

- gyakran arra a megállapításra jutva, hogy a tárgybeli jogalkotás jelentős változatosságot mutat, nemcsak a tengerentúli és az európai államok viszonyában, de az európai államok között is.
- [110] Egy jogintézmény alkotmányosságának megítélése egy másik országban az adott állam alkotmánya, a szabályozásnak a jogrendszerbe illeszkedése, továbbá történeti és politikai háttér függvényében eltérő lehet. Ezért – elismerve, hogy egy szabályozási megoldás megítéléséhez segítséget jelenthet a külföldi tapasztalatok figyelembe vétele is – az Alkotmánybíróság nem tekintheti meghatározónak önmagában valamely külföldi ország példáját az Alkotmánnyal (Alaptörvénnyel) való összhang vizsgálata kérdésében.
- [111] Az Alkotmánybíróság egy korai határozatában rámutatott: „az indítványokban megfogalmazott az az álláspont pedig, amely szerint az alkalmazott megoldás a nemzetközi gyakorlatban példátlan, nem a nemzetközi (államközi) gyakorlatra vonatkozik, hanem a külföldi gyakorlatra, és mint ilyen, az Alkotmány 7. §-ának (1) bekezdése szempontjából irreleváns[,] alkotmányellenesség tehát ezen az alapon sem áll fenn”. [32/1991. (VI. 6.) AB határozat, ABH 1991, 146, 159.] E szempontokra is figyelemmel megállapítható: önmagában az a tény, hogy egy jogintézmény, szabályozási megoldás egy vagy több külföldi (akár európai demokratikus) országban létezik, az Alaptörvénnyel való összhang megítélése szempontjából nem bír döntő jelentőséggel, így Magyarország Alaptörvényében biztosított jog korlátozásának elégséges indoka sem lehet.
- [112] 3. Az Egyezmény 9. cikke rendelkezik a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság jogának védelméről: „Mindenkinek joga van a gondolat-, a lelkiismeret- és vallásszabadsághoz; ez a jog magában foglalja a vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben istentisztelet, oktatás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.”
- [113] 3.1. Az Európa Tanács alkotmányjogi tanácsadó testülete, a Velencei Bizottság (teljes nevén: Európai bizottság a demokrácia érvényesítésére a jog eszközeivel), kifejezetten vizsgálta az Ehtv. szabályait a törvény elfogadását követően, és ezzel kapcsolatban véleményt fogadott el [Opinion no. 664/2012, Strasbourg, 19 March 2012, CDL-AD(2012)004]. A dokumentumban a Velencei Bizottság – a jelen ügyben vizsgált kérdéseket érintően, többek között – olyan következtetést vont le, hogy az Ehtv. az egyházi elismeréshez több esetben túlzó, illetve önkényes feltételeket állapít meg; az Ehtv. több száz, korábban törvényesen elismert egyház elismerésének visszavonását eredményezte, ami nehezen tekinthető a nemzetközi mércével összhangban lévőnek; továbbá, a törvény bizonyos mértékben hátrányos különbséget tesz vallások és vallási közösségek között attól függően, hogy egyházi elismerésben részesültek-e, vagy sem.
- [114] A dokumentum megállapításai során számos esetben hivatkozott a strasbourgi Bíróság esetjogára.
- [115] 3.2. Az Alkotmánybíróság tanulmányozta a strasbourgi Bíróságnak az előtte fekvő ügygel összefüggő ítéleteit (nevezetesen: a Caneai Katolikus Egyház kontra Görögország ügyben 1997. december 16-án hozott ítélet 33. és 40–41. §; a Serif kontra Görögország ügyben 1999. december 14-én hozott ítélet 49., 52. és 53. §; a Hasan és Chaush kontra Bulgária ügyben 2000. október 26-án hozott ítélet 62. és 78. §; a Besszarábiai metropolita egyház és mások kontra Moldova ügyben 2002. március 27-én hozott ítélet 117., 123, 129. §; a Muzulmán Közösség Legfőbb Szent Tanácsa kontra Bulgária ügyben 2004. december 16-án hozott ítélet 96. §; a Bulgáriai Ortodox Egyház Szent Szinódusa kontra Bulgária ügyben 2009. január 22-én hozott ítélet 120. §; a Boychev és társai kontra Bulgária ügyben 2011. január 27-én hozott ítélet 67., 69–70. §; a Fusu Arcadie és mások kontra Moldova ügyben 2012. július 17-én hozott ítélet 35–36. és 38–39. §).
- [116] Az Alkotmánybíróság figyelemmel volt a strasbourgi Bíróság joggyakorlatában arra a tendenciára, amely a vallásszabadságot az egyházak és a vallási vonatkozású egyesületek elismerésével összefüggő ügyekben az adott ügyek problematikája által felvetett szoros összefüggés elve miatt más jogokkal és szabadságokkal, mindenekelőtt az egyesülési szabadsággal, illetve az „access to justice” elvvel, azaz jogvita esetén a bírósághoz fordulás jogával összhangban értelmezte.
- [117] A strasbourgi Bíróság az egyházként való elismerés – több tagállam hazai jogában is meglévő – intézményét akkor találta összeegyeztethetőnek az Egyezmény követelményeivel, ha az nem a vallási, hitbeli meggyőződés legitimitásának megítélését jelentette; ha az állam semleges volt elismerési jogkörének gyakorlásában (és ez a semlegesség intézményesen is garantált volt); továbbá, ha az elismerés kérdésében hozott negatív döntéssel szemben (amennyiben az nem bírói fórumon született) volt bírósági jogorvoslati út.
- [118] A strasbourgi Bíróság nem zárkózott el a nemzeti sajátosságok figyelembe vételétől, amennyiben azok megfeleltek az Egyezmény 9. cikk (2) bekezdésébe foglaltaknak, ami lényegileg közel áll az Alkotmánybíróság szükségesség-arányosság tesztjéhez [vö. Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés].

- [119] 4. Több alkotmányjogi panasz beadványban a strasbourgi Bíróság döntéseire hivatkozás nemcsak az alkotmánybírói értelmezés során tekintetbe veendő szempontként szerepelt, hanem az Alaptörvény Q) cikkén keresztül az Egyezménybe foglalt jogaik sérelmét is állították. Ezeket az indítványi elemeket az Alkotmánybíróság – tartalmuk alapján – nemzetközi szerződésbe ütközés elbírálására irányuló indítványként értékelte. Ilyen eljárás kezdeményezésére az Abtv. 32. § (2) bekezdése alapján az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kormány, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosa, valamint az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során a bíró jogosult, azonban mivel a panaszosok nem tartoznak közéjük, az Alkotmánybíróság a nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálatára irányuló indítványokat visszautasította [vö. 3353/2012. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [16]].
- [120] 5. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság a jelen ügyben a támadott jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját az Alaptörvény vonatkozó rendelkezései és az Alkotmánybíróságnak az ezekkel összefüggő eddigi joggyakorlata alapján, Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeire – a strasbourgi Bíróságnak a jelen ügy tárgyát képező vizsgálat szempontjából releváns döntéseire – is figyelemmel bírálta el.

VI.

- [121] A vallásszabadság kialakulásának és fejlődésének meghatározó szerepe volt az alapvető jogok elismerésében. A vallást az önkifejezés más formái fölé emelte a történeti hagyomány, ezen belül az, hogy a vallásszabadság – a szabadságjogok „történeti atyja” – és az egyházak jelentős szerepre tettek szert a társadalmakban. A fenti fejlemények vezettek ahhoz, hogy a vallást kiemelték a gondolat egyéb formái közül, és védelmét külön szabályokban garantálják a nemzetközi emberi jogi dokumentumok és az alkotmányok egyaránt.
- [122] 1. A vallásnak és az egyházaknak Magyarország történelmében és társadalmi életében betöltött jelentőségét az Alaptörvény nemzeti hitvallása (preambuluma) is méltatja: „Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette”, továbbá „Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait”.
- [123] A gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való jogot az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdése ismeri el: „Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”
- [124] Az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdése a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való jogot lényegében az Alkotmány 60. § (1)–(2) bekezdésével azonosan határozza meg. Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében, ha az Alkotmányban szabályozott valamely alapelvet vagy alapjogot szöveggel vagy tartalmilag azonosan szabályoz az Alaptörvény is, és az egyéb körülményekben sem következett be olyan alapvető változás, amely a korábitól eltérő tartalmú értelmezését indokolná, az Alkotmánybíróság fenntartja az adott rendelkezés tartalmával kapcsolatos gyakorlatát [vö. 34/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [33]; 35/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [25]; 3301/2012. (XI. 12.) AB határozat, Indokolás [20]]. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság a lelkiismeret és a vallás szabadságához való jog egyéni és közösségi formában történő gyakorlására vonatkozó, az Alkotmány alapján kialakult joggyakorlatát továbbra is irányadónak tekinti, abból a jelen határozatban mindenekelőtt a következő alapvető tétel kiemelését és megerősítését tartja lényegesnek:
„Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata – a 8/1990. (IV. 25.) AB határozattól kezdve – az emberi méltósághoz való jogot, mint »általános személyiségi jogot« fogja fel, amely magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogot. Az Alkotmánybíróság továbbá a lelkiismereti szabadság jogát a 64/1991. (XII. 17.) AB határozat összefüggésében szintén a személyiség integritásához való jogként értelmezte. (Az állam nem kényszeríthet senkit olyan helyzetbe, amely meghasonlásba vinné önmagával, azaz amely összeegyeztethetetlen a személyiségét meghatározó valamely lényeges meggyőződéssel.) A lelkiismereti szabadság és a vallásszabadság külön is nevesített joga azt ismeri el, hogy a lelkiismereti meggyőződés, s ezen belül, adott esetben a vallás az emberi minőség része, szabadságuk a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog érvényesülésének feltétele. Maga az emberi személyiség a jog számára érinthetetlen (ezt fejezi ki az emberi élethez és méltósághoz való jog korlátozhatatlan volta), a jog csakis a külső feltételek biztosításával segítheti az autonómiát. Ezért a gondolat, a lelkiismeret és a vallásos hit (meggyőződés) szabadságához való jogból önmagában – ha ti. a vallás gyakorlásához

- való jogot most nem vesszük figyelembe – az államnak az a kötelessége következik, hogy az állam nem ítélezhet vallásos hit vagy lelkiismereti meggyőződés igazságtartalmáról.” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 51.]
- [125] A vallásszabadság jogának egyéni és kollektív gyakorlása esetén az állam – mint általában a klasszikus szabadságjogok esetében – mindenekelőtt negatív magatartásra, tartózkodásra kötelezett, vagyis arra, hogy ne korlátozza az egyének jogát. A vallás egyénileg is gyakorolható. Valamely vallás tanításából fakadó magatartási szabályok nem kötődnek szükségszerűen intézményesült vallási közösséghez, egyházhoz.
- [126] Az együttes (közösségi) vallásgyakorlás szabadsága nincs kötve semmilyen szervezeti formához. A másokkal együttesen történő vallásgyakorlásnak az Alaptörvény VII. cikkében biztosított joga mindenkit megillet, arra való tekintet nélkül, hogy az együttes vallásgyakorlás jogilag szabályozott szervezeti keretek között, vagy anélkül, illetve, hogy milyen szervezeti formában történik. Sem az egyéni, sem a közösségi vallásgyakorlás szabadsága nem tehető alkotmányosan függővé sem vallásos szervezeti tagságtól, sem a vallási közösség szervezeti formájától [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 100.]. Azonban a hitgyakorlás, általában a hitélet társadalmilag kialakult tipikus intézménye az intézményesült egyház (vallási közösség). Ezért a vallásszabadsághoz való jog speciális területét képezi a vallásszabadság és annak intézményesített formában történő közösségi gyakorlása.
- [127] A korábbi Alkotmány 60. § (3) bekezdése rögzítette, hogy a Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik; ehhez képest az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdése az állam és az egyházak kapcsolatáról részletesebben és egyértelműbben fogalmaz:
- „Az állam és az egyházak különváltan működnek. Az egyházak önállóak. Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.”
- [128] Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy az Alaptörvény megalkotásakor az alkotmányozó több esetben kifejezetté tette az Alaptörvény szövegében a korábbi Alkotmány szövegén alapuló alkotmánybírói gyakorlatot olyan módon, hogy amit az Alkotmánybíróság több, elvileg lehetséges alkotmányértelmezési irány közül kiválasztott és alkalmazott, ahhoz az alkotmányozó hozzáigazította az Alaptörvény szövegét, megerősítve azt, hogy az adott értelmezés megfelelően és időtállóan bontotta ki az alkotmányos normatartalmat. [Ez történt például az alapjogok korlátozására vonatkozó szabály esetén: az Alkotmánybíróság az Alkotmány 8. § (2) bekezdésébe foglalt tömören megfogalmazott szabálynak az értelmét kifejtve alakította ki az ún. szükségesség-arányosság tesztet, amelyet az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése már kifejezetten rögzített. Az alkotmányi és az alaptörvényi rendelkezés szövege tehát más, de normatartalmának lényege ugyanaz.]
- [129] Az Alkotmánybíróság az Alkotmány alapján a vallásszabadság kollektív, intézményesült formában történő gyakorlására és az ezzel kapcsolatos állami magatartásra vonatkozó korábbi joggyakorlatának áttekintésekor megállapította, hogy az az Alkotmány 60. § (3) bekezdésének megfogalmazásához képest az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésének szövegéhez még közelebb áll (az alaptörvényi rendelkezés pontosabban és részletesebben visszaadja a korábbi alkotmánybírói értelmezés lényegét), ezért erre figyelemmel vizsgálta meg, hogy a joggyakorlatnak – a jelen ügy eldöntésével szorosan összefüggő, illetve egyébként alapvető jelentőséggel bíró – mely részét lehet fenntartani, illetve indokolt esetleg újraértelmezni.
- [130] 2. „Az állam és az egyházak különváltan működnek. Az egyházak önállóak.”
- [131] Az állam és az egyházak különvált működésének (különállásának) elvét az Alaptörvény a vallás szabadságához kapcsolódóan fogalmazza meg, amely amellett, hogy a szekularizált állam működésének egyik alapelve, a vallásszabadság egyik garanciája is [vö. Magyarország Alaptörvényéről szóló T/2627. számú törvényjavaslatnak ehhez a rendelkezéshez fűzött részletes indokolása].
- [132] „Az államnak vallási és a lelkiismereti meggyőződésre tartozó más kérdésekben semlegesnek kell lennie. A vallásszabadsághoz való jogból az államnak az a kötelessége következik, hogy az egyéni meggyőződés szabad kialakításának lehetőségét biztosítsa” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48.]. Az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdése szerint a törvény előtt mindenki egyenlő; Magyarország az alapvető jogokat vallás szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény VII. és XV. cikke is megköveteli és garantálja az állam vallási semlegességét.
- [133] 2.1. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény egyház-fogalmát az állam vallási semlegességére tekintettel, korábbi joggyakorlatával összhangban értelmezte:
- [134] „Az egyház az adott vallás és az állami jog számára nem ugyanaz. A semleges állam nem követheti a különböző vallások egyház-felfogásait.” Tekintettel lehet viszont mindarra, amiben a vallási közösségek és az egyházak általában, történelmüket és társadalmi szerepüket illetően különböznek az Alaptörvény alapján létrehozható (VIII. cikk) társadalmi szervezetektől, egyesületektől, érdekképviselőtektől. Az Alaptörvény azt biztosítja, hogy „a vallási közösségek – az egyesülési jog alapján létrehozható szervezeti formák mellett – szabad elhatározásuk szerint igénybe

- vehetik az állami jog által »egyház«-ként meghatározott jogi formát is. Az állam e jogintézménnyel van tekintettel az egyházak sajátosságaira, és teszi lehetővé, hogy a jogrendbe sajátos minőségükben illeszkedjenek. A vallási közösség az általa választott jogi szervezeti formának megfelelő jogállást nyeri el; vallási közösség voltából fakadó sajátosságait ennek keretei között érvényesítheti.” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 53.] Az Alaptörvény tehát – az Alkotmányhoz hasonlóan – az „egyház” kifejezést az egyesülési szabadság alapján általában igénybe vehető szervezeti formához képest sajátos jogi formában elismert vallási közösség értelemben használja.
- [135] 2.2. Az Alkotmánybíróság az „egyház” alaptörvényi fogalmának tisztázását követően azt vizsgálta meg, hogy a vallási közösségeknek alanyi joga van-e az egyházi formában történő működésre.
- [136] 2.2.1. A vallási közösségek sajátos jogi formában történő – az államtól különvált, önálló – működésének lehetővé tétele az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a vallásszabadsághoz való jog gyakorlásának ugyan nem feltétele, de ahhoz szorosan hozzátartozik: „Az egyházak nem körülhatárolt résztevékenységre vagy meghatározott érdekek képviselőire szerveződnek, mint a gazdasági társaságok vagy az egyesületek, pártok, szakszervezetek, hanem vallás gyakorlására. A vallás viszont a hívő számára a teljes személyiséget és az élet minden területét érinti és meghatározza. A vallásszabadság garantálásától elválaszthatatlan az egyházak működőképessége.” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 65.]
- [137] A korábbi Alkotmány az állam és az egyház „elválasztásáról” rendelkezett. Erről a rendelkezésről az Alkotmánybíróság kimondta, hogy „nem jelenti azt, hogy az állam az egyházak sajátosságaira ne lehetne tekintettel, s minden más társadalmi szervezettel azonosan kellene szabályoznia az »egyház« jogállását”, és azt is rögzítette, hogy „az állam a vallási szervezetek számára nem köteles sajátos szervezeti formát létrehozni, de nincs megkötve abban sem, milyen sajátos formát vagy formákat hozhat létre” [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 103.]. Az Alkotmány alapján az Alkotmánybíróság által levont utóbbi következtetéshez képest az Alaptörvény kifejezetten rögzíti, hogy „az egyházak önállóak”, ezért az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a vallási közösségek működéséhez olyan sajátos jogi formára vonatkozó szabályokat kell az Országgyűlésnek megalkotnia, amely számukra a demokratikusan felépülő egyéb társadalmi szervezetekhez képest nagyobb belső szerkezetalkotási és szabályozási szabadságot biztosít. Ezt az értelmezést támasztja alá az elmúlt százhusz év magyarországi állami egyházjogi változásainak figyelembe vétele is.
- [138] 2.2.2. A bevett és az elismert vallásfelekezetek között az elismert vallásfelekezetek hátrányára fennálló különbségek megszüntetéséről szóló 1947. évi XXXIII. törvény hatályban tartotta az 1895. évi XLIII. törvénycikk 7–8. és 18. §-át, amelyek alapján a törvényesen elismert vallásfelekezetté alakuláshoz a vallási csoportnak jóvá kellett hagyatnia a szervezeti szabályzatát az illetékes miniszterrel, illetve a vallásfelekezet szintén köteles volt a jóváhagyott szervezeti szabályzataiban később tett minden változást esetről-esetre jóváhagyás végett bejelenteni. A törvény kimondta, hogy ha a változás nem felelt meg a törvényben meghatározott feltételeknek (például vallásfelekezet állam- vagy nemzetellenes irányzatúnak tekinthető; vagy a hitelvek, tanok, isteni tisztelet és egyéb vallási szertartás, vagy a szervezet a fennálló törvényekkel vagy közerkölcsiséggel ellentétben áll), vagy „ha az egyházi határozatok, ima- vagy tankönyvek oly rendelkezést vagy tant tartalmaznának, mely a vallásfelekezet tagjainak állampolgári kötelességük teljesítését tiltaná, vagy törvényben tiltott cselekményt rendelne: a törvényesen elismert vallásfelekezetté nyilvánítás a vallás- és közoktatásügyi miniszter által haladék nélkül visszavonandó”. Az 1949. évben elfogadott kommunista alkotmány az államot és az egyházat formálisan elválasztotta egymástól, de a kibontakozó diktatúra megszüntette az egyházak autonómiáját, az egyházak fölött állami ellenőrzést gyakorolt, működésüket nagymértékben tovább korlátozta.
- [139] Az 1950. évi 34. törvényerejű rendelet hatálybalépésével főszabályként ex lege megszüntette a szerzetesrendek működési engedélyét, amely alól korlátozott kivételt – tanítórendek esetén egyházi iskolákban a tanítás ellátására szükséges megfelelő számú férfi és női tag fenntartását – a belügyminiszter a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben állapíthatott meg; azoknak a szerzetesrendeknek a tagjai, amelyeknek a működési engedélye megszűnt, három hónapon belül kötelesek voltak elhagyni a volt rendházakat. Az egyes egyházi állások betöltése módjáról szóló 1951. évi 20. törvényerejű rendelet meghatározott katolikus egyházi vezetői tisztségekre történő kinevezéseket – az 1946. évi január hó 1. napja óta történt kinevezésekre visszamenőleg is – a Népköztársaság Elnöki Tanácsának előzetes hozzájárulásához kötötte. Az egyes egyházi állások betöltéséhez szükséges állami hozzájárulásról szóló 1957. évi 22. törvényerejű rendelet deklarálta, hogy szükség van „az egyházi kinevezéseknél az állami szuverenitás érvényesítése végett az állami érdekek biztosítására”, ezért a többi egyházra is kiterjedően – a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, illetve a művelődésügyi miniszter számára – előzetes hozzájárulási jogot biztosított a különböző szintű egyházi vezetők kinevezésével, áthelyezésével és elmozdításával kapcsolatban. Az „állam és a vallásfelekezetek közötti ügyek intézésére” az 1959. évi 25. törvényerejű rendelet az Állami Egyházügyi Hivatalt jelölte ki, amelynek a 33/1959. (VI. 2.) Korm. rendelet az egyházak működését érintően széles feladatkört adott.

Az egyéni, közösségi vallásgyakorlás garanciális feltételei – ezek között az egyházak önállósága is – súlyos csorbát szenvedtek.

- [140] Az 1990-ben elfogadott Lvt. hatályon kívül helyezte a vallásszabadságot korlátozó korábbi jogszabályokat és nagyobb önállóságot biztosított az egyházak, vallási közösségek számára. A törvény kimondta, hogy az állam az egyházak irányítására, felügyeletére szervet nem hozhat létre, és az egyházat az illetékes bíróság az alapszabályának tartalmi felülvizsgálata nélkül nyilvántartásba vette, ha az a minimálisan szükséges elemeket (az egyház nevét, székhelyét, szervezeti felépítését, esetleges önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységek megnevezését) tartalmazta. Bejelentés és az illetékes egyházi szerv nyilatkozata alapján a bíróság az egyház vallásos célra létesülő önálló szervezetét (így a szerzetesi szervezetet) is mérlegelés (engedélyezés) nélkül nyilvántartásba vette. A törvény rögzítette, hogy az egyház belső törvényeinek, szabályainak érvényre juttatására állami kényszer nem alkalmazható (Lvt. 9. §, 13. §, 15–16. §). A 2011-ben elfogadott Ehtv. már kifejezetten „autonóm szervezet”-ként határozta meg az egyházat, és – az egyházi elismerésről döntést hozó, illetve az elismert egyházakról nyilvántartást vezető szerv kivételével – fenntartotta mindazokat a garanciális szabályokat, amelyeket e téren az Lvt. bevezetett (Ehtv. 7. §, 10–11. §).
- [141] Az Alkotmánybíróság úgy ítéli meg, hogy az egyházak számára hazánk új demokráciája és alkotmányos rendje kezdetétől (1990-től, vö. Nemzeti hitvallás) érvényes, kiemelt önállóságot biztosító, sarkalatos törvényeinkben (Lvt., Ehtv.) rögzített hivatkozott szabályok történeti alkotmányunknak a vallásszabadság terén elért vívmányaival alkotnak szoros egységet, és az Alaptörvény VII. cikk (1)–(2) bekezdésének védelme alatt állnak. Az Országgyűlés tehát már nem dönthetne úgy az Alaptörvénnyel összhangban, hogy a vallási közösségek jogi formában történő működéséhez egyáltalán nem alakít ki speciális „egyházi” jogállást. Az Alaptörvénnyel ellentétes lenne, ha a vallási közösségek csak egyesületi vagy más általánosan – a vallásszabadságra tekintet nélkül – igénybe vehető jogi formában működhetnének Magyarországon, és nem létezne sajátos, a vallásszabadságra tekintettel többlet-autonómiát biztosító jogi forma.
- [142] 2.2.3. Az egyházak különvált működésének és önállóságának elvéből az következik, hogy „az állam sem az egyházakkal, sem valamelyik egyházzal nem kapcsolódhat össze intézményesen; hogy az állam nem azonosítja magát egyetlen egyház tanításával sem; továbbá, hogy az állam nem avatkozik be az egyházak belső ügyeibe, és különösen nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében”. Mindebből következik – ami másrészről az Alaptörvény XV. cikkéből is folyik –, hogy az államnak az egyházakat egyenlőként kell kezelnie. „Mivel az állam éppen azokban a tartalmi kérdésekben nem foglalhat állást, amelyek a vallást vallássá teszik, a vallásról és egyházzal csak elvont, minden vallásra vagy egyházra egyaránt alkalmazható keretszabályokat alkothat, amelyek révén ezek a semleges jogrendbe illeszkednek, s tartalmi kérdésekben a vallások és egyházak önértelmezésére kell hagyatkoznia. Ezért a vallásszabadságnak csakis nem-vallási, s így nem specifikus, hanem mindenkire, illetve bármely más készletéből fakadó, de hasonló cselekvésre is érvényes korlátai lehetnek.” Éppen a semleges és általános jogszabályi keretek révén az állam és az egyházak különvált működése a lehető legteljesebb vallásszabadságot biztosítja. [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 52.]
- [143] 2.3. Az állam tartalmi kérdésekben a vallások és vallási közösségek önértelmezésére hagyatkozik, ugyanakkor – a vallásszabadsághoz, s ezen belül az együttes vallásgyakorlás jogához igazodóan – tárgyilagos és ésszerű feltételeket határozhat meg a sajátos jogi formában, „egyházként” történő elismerés tekintetében. Ilyenek lehetnek különösen az egyházi elismerés kezdeményezésével kapcsolatos minimális létszám előírások, továbbá a vallási közösség működésének időtartamára vonatkozó kikötések.
- [144] Az Alkotmánybíróság egy korai határozatában nem találta alkotmányellenesnek az egyházakról szóló korábbi törvényt, az Lvt. által az „egyház” jogállásának elnyeréséhez előírt feltételt, hogy – eltérően a társadalmi szervezet alapításához szükséges tíz tagtól – az egyházat legalább száz természetes személynek kellett megalapítania. A minimális alapítói létszám előírását – állami iskolában való vallásoktatás jogának vizsgálatát érintően – az Alkotmánybíróság a vallási tanok kialakultságával és ennek biztosítékaként minimális társadalmi elfogadottság megkövetelésével hozta összefüggésbe [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 103.]. A Velencei Bizottság véleményében rámutatott arra, hogy a minimális létszám-feltétel – mint amilyent az Ehtv. is előír – azoknak a vallási közösségeknek az esetében elismerési akadállyá válhat, amelyek teológiai okokból nem kiterjedt szervezetként, hanem egyedi gyülekezetek (közösségek) formájában működnek [CDL-AD(2012)004, 52. pont]. Az Alkotmánybíróság korábbi, az Lvt.-beli létszám-feltételt vizsgáló határozatában ezt a szempontot is figyelembe véve döntött: „Az egyház alapításához szükséges legalább száz személy előírásával az [Lvt.] a hagyományos, nagy létszámú egyház-fogalomnak és a kisebb vallási közösségek egyházkénti elismerésének egyaránt eleget kívánt tenni. E szabályozás ellen alkotmányos kifogás nem emelhető” [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 103.].

- [145] A vallási tanok és a vallási közösség kialakultságával hozhatóak összefüggésbe a vallási közösség működésének időtartamára vonatkozó elismerési feltételek is. Ilyen feltételt az Lvt. nem tartalmazott, ezért az Alkotmánybíróság korábban ebben a kérdésben nem folytatott vizsgálatot, azonban figyelembe veszi a strasbourgi Bíróságnak az ezzel kapcsolatos joggyakorlatát. A Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas és mások kontra Ausztria ügyben hozott ítéletében a strasbourgi Bíróság annak a szabálynak az Egyezményvel való összhangját vizsgálta, amely előírta, hogy egy jogilag már elismert vallási közösségnek további tíz évet kell várakoznia, míg olyan jogállást nyer, amellyel fontos többletjogosultságok járnak. A Bíróság rögzítette, hogy ilyen hosszú várakozási idő szükségessége csak olyan kivételes körülmények esetén lenne elfogadható, például, ha egy korábban ismeretlen, újonnan alakult vallási csoportról lenne szó; ugyanakkor megállapította, hogy a nemzetközi szinten hosszú ideje és az adott országban is régóta jogilag elismert formában működő vallási csoportok tekintetében rövidebb idő is elegendő kell, hogy legyen a hatóságok számára ahhoz, hogy meggyőződjenek a vallási közösség törvényi feltételeknek való megfeleléséről. A Bíróság mindezek alapján megállapította, hogy a panaszost érintő hátrányos megkülönböztetésnek nem volt „tárgyilag és ésszerű igazolása”, ami az Egyezménybe foglalt megkülönböztetés tilalma és ezzel összefüggésben a vallásszabadsághoz való jog sérelmét eredményezte [40825/98. számú ügy, §§ 97–99., 2008. július 31.].
- [146] 2.4. A fent kifejtett szempontokra tekintettel tehát az állam a vallásszabadsághoz való jog alapján létrejött szervezetek és közösségek jogi személlyé válásának feltételeit az illető szervezet vagy közösség sajátosságának megfelelően szabályozhatja. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor rámutat arra, hogy egyébként az Alaptörvénnyel összhangban lévő tartalmi elismerési feltételek meghatározása esetén is „alkotmányossági kérdést [...] vetne fel, ha összehasonlítható szervezetek közül a törvényhozó egyesek számára megadná a jogi személlyé válás, vagy egy adott szervezeti forma alapításának lehetőségét, míg másokat önkényesen kizárna ebből, vagy aránytalanul nehezé tenné számukra e jogállás megszerzését” [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 101.].
- [147] Egy vallási közösség számára az egyházi jogállás – akkor is, ha az az egyéb társadalmi szervezetekhez képest nagyobb belső szervezetalakítási és szabályozási szabadságon kívül többletjogokat nem biztosít – olyan lényeges jogosultság, amely szorosan összefügg a vallásszabadsághoz való joggal. Ezért az egyházi jogállás megszerzésére, az egyházi elismerésre vonatkozó állami döntés tehát nem lehet önkényes, a döntés alapjául szolgáló eljárásnak meg kell felelnie a tisztességes eljáráshoz való jogból eredő követelményeknek: az ügyet részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül kell intézni, a döntést megfelelően indokolni [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés]; a döntéssel szemben pedig jogorvoslati lehetőséget kell biztosítani [XXVIII. cikk (7) bekezdés]. Az eljárás tisztességes volta az egyházi jogállásról való döntéssel kapcsolatban azért is különösen fontos, hogy ne merülhessen fel kétség a tekintetben, hogy az állam a világnézeti semlegesség elvének megfelelően, az érintett vallási közösség hátrányos megkülönböztetése nélkül járt el [XV. cikk (2) bekezdés].
- [148] Az Alkotmánybíróság fenntartja korábbi megállapítását, mely szerint „a vallási közösségek belátásuk szerint igénybe vehetik a tevékenységükkel összeegyeztethető jogi szervezeti formák bármelyikét, de erre nem kötelesek. A vallási közösség az általa választott jogi szervezeti formának megfelelő jogállást nyeri el; vallási közösség voltából fakadó sajátosságait ennek keretei között érvényesítheti, azaz a vallásszabadság jogára hivatkozva nem mentesülhet az adott jogi formával járó kogens szabályok alól, másrészt nem élvez többletjogokat sem.” [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 101.]
- [149] Az Alkotmánybíróság ugyanakkor hangsúlyozza: „az állam nemcsak az egyházakkal, de semmilyen vallással vagy vallási közösséggel nem kapcsolódhat össze intézményesen, nem azonosíthatja magát egyetlen vallás tanításával sem, nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében. A vallási közösségek önállóságába sajátosan vallási jellegüket érintő beavatkozás alkotmányosan nem lehetséges, függetlenül attól, hogy a közösségek milyen szervezeti formában működnek.” [8/1993. (II. 27.) AB határozat, ABH 1993, 99, 102.]
- [150] 2.5. Az állam és az egyházak jogi kapcsolata minden ország sajátos történelmi körülményei szerint alakul. Az Alkotmánybíróság már az Alkotmány 60. § (3) bekezdésének alkalmazásakor kimondta, hogy annak „mai értelme nem választható el sem az egyházaknak a magyar történelemben betöltött szerepétől (beleértve a szekularizáció lefolyását is), sem jelenkori tényleges működésüktől, sem a folyó társadalmi átalakulástól. Általános jelenség, hogy számos, egykor egyházi feladat – pl. iskolai oktatás, betegápolás, szegények segítése – az állam kötelességévé vált, az egyházak viszont szintén fenntartották e tevékenységüket. Ezeken a területeken az elválasztás nem ellentétes az együttműködéssel, mégha ez rigorózus garanciák között is folyik. Az egyházak egyenlőként való kezelése szintén nem zárja ki az egyes egyházak tényleges társadalmi szerepének figyelembevételét.” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 53.]

- [151] Az Alkotmánybíróságnak az állam és az egyházak kapcsolatára vonatkozó korábbi értelmezését tartotta fenn az Alaptörvény, amikor kifejezetten is rögzítette, hogy a külvált működés mellett „az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal”.
- [152] A közösségi célok meghatározásában – az Alaptörvény keretei között – az államnak viszonylag szabad mozgástere van; általában véve nem köteles valamely egyház, vallási közösség által kitűzött célok megvalósításában közreműködni, ha a tevékenységgel összefüggésben egyébként nem vállal állami feladatot.
- [153] Az államot szintén széles mérlegelési lehetőség illeti meg az egyházaknak nyújtható anyagi, pénzügyi támogatások, kedvezmények és mentességek (a továbbiakban együtt: anyagi támogatások) területén, különös tekintettel arra is, hogy az Alaptörvény N) cikke alapján Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti (amelyért elsődlegesen az Országgyűlés és a Kormány felelős). Az Alkotmánybíróság azonban hangsúlyozza, hogy ilyen anyagi támogatások szabályainak meghatározása során az államnak különös figyelemmel kell lennie a vallásszabadsághoz való jog sajátosságaira, valamint arra, hogy valamely egyház ne kerüljön sem más egyházakhoz, sem pedig velük összehasonlítható helyzetben lévő más szervezetekhez képest indokolatlanul hátrányos helyzetbe [Alaptörvény VII. cikk, XV. cikk].
- [154] Az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére [Alaptörvény I. cikk (1) bekezdés] a vallásszabadsággal kapcsolatban sem merül ki abban, hogy tartózkodik az egyéni jogok megsértésétől, hanem gondoskodnia kell a vallásszabadság érvényesüléséhez szükséges feltételekről, azaz a vallásszabadsággal kapcsolatos értékek és élethelyzetek védelméről az egyéni igényektől függetlenül is [vö. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 302.; 4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 53–54.]. Ezért az állam együttműködése az egyházakkal közösségi célok érdekében nemcsak lehetőség, hanem kötelesség is azokon a területeken, amelyek a vallásszabadság érvényesüléséhez, illetve ezzel összefüggésben más alapvető jogokhoz szorosan kapcsolódnak [így különösen: az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése szerint a szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést].
- [155] Nem alkotmányos elvárás, sem az, hogy minden egyház ténylegesen azonos jogosultságokkal rendelkezzen, sem az, hogy minden egyházzal ténylegesen ugyanolyan mértékben működjön együtt az állam. A vallásszabadsághoz való joggal összefüggő jogok érvényesítésében meglévő gyakorlati különbségek alkotmányos határok között maradnak mindaddig, amíg nem diszkriminatív jogi szabályozásból erednek, illetve amíg nem diszkriminatív gyakorlat eredményei. Akár az állam által vállalt közösségi feladatok megoldásáról, akár az egyházak számára hozzáférhetővé tett anyagi támogatásokról, akár pedig az állam és az egyházak kötelező közösségi együttműködéséről van szó, mindhárom esetben érvényesülnie kell az állam világnézeti semlegességének.
- [156] 2.6. Az Alkotmánybíróság mindezek alapján összefoglalóan megállapítja: az Alaptörvény VII. és XV. cikkéből eredő alkotmányos követelmény, hogy az állam a vallási közösségek önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás, valamint az egyházak számára hozzáférhető további jogosultságok megszerzését a vallásszabadsághoz való joghoz, illetve az adott jogosultsághoz igazodó, tárgyilagos és ésszerű feltételek alapján, az Alaptörvény XXIV., illetve XXVIII. cikkének megfelelő tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett biztosítsa.
- [157] 3. Az Alkotmánybíróság ezt követően egyrészt megvizsgálta, hogy milyen különbségek vannak az Ehtv. alapján elismert egyházként, illetve alapcélként vallási tevékenységet végző egyesületként működő vallási közösségek (a továbbiakban: vallási egyesületek) jogállásában; másrészt azt vizsgálta, hogy az Ehtv.-nek az egyházi elismeréssel kapcsolatos szabályai megfelelnek-e a tisztességes eljáráshoz való jog, illetőleg a jogorvoslatihoz való jog követelményeinek.
- [158] 3.1. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az Alkotmánybíróság megkeresésére küldött válaszában részletes tájékoztatást adott arról, hogy milyen különbségek vannak az Ehtv. alapján elismert egyházak, illetve a vallási egyesületek jogállásában. Ennek alapján az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az Ehtv. és más jogszabályok számos esetben azonosan szabályozzák az elismert egyházak és a vallási egyesületek jogait, azonban több esetben lényeges különbségek is vannak. A teljesség igénye nélkül:
- [159] Az Ehtv. 1. hatályvesztéséig a törvénynek az egyházkénti elismerésre vonatkozó szabályaira tekintettel a miniszterhez kérelmet benyújtó, de az Ehtv. szerint egyházként el nem ismert vallási egyesület lelkiismereti és vallásszabadság jogára, valamint hitéleti, vallási tevékenységére is vonatkoznak az elismert egyházak nagyobb önállóságát biztosító rendelkezések és az a jogosultság, hogy az egyházi személy a hitéleti szolgálata során tudomására jutott, személyiségi jogot érintő információkat nem köteles állami hatóság tudomására hozni [Ehtv. 34. § (2) bekezdés, 36. §, 10. § és 13. § (3) bekezdés]. Ezek a biztosítékok ugyanakkor az Ehtv. alapján már nem illetik meg az egyházi elismerést később kérelmező, de azt el nem nyerő, vallási egyesületként továbbműködő vallási közösségeket.

- [160] Az Ehtv. hatálybalépését követően – néhány, megállapodás alapján időben legfeljebb egy évvel tovább biztosítható támogatás kivétellel – csak elismert egyháznak nyújtható egyházi célú költségvetési támogatás [Ehtv. 37. § (1) és (3) bekezdés].
- [161] A vallási egyesület az Ehtv. alapján a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény alkalmazásában egyesületnek minősül, és az egyesület részére felajánlható egy százalékra jogosult, feltéve, hogy az ilyen egyesületre vonatkozó jogszabályok által támasztott feltételeket 2012. június 30-áig teljesíti [Ehtv. 37. § (2) bekezdés]. A hivatkozott törvény ennek megfelelően a vallási egyesületeket is kedvezményezettnek minősíti, de nem egyházi kedvezményezettnek, hanem az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény szerintinek, azzal, hogy – korlátozott átmeneti időre, a 2014. rendelkező évig – az utóbbi szervezetekkel szemben támasztott egyes törvényi feltételeknek való megfelelés alól felmentést ad [8/A. §].
- [162] Az elismert egyházak a kapott adományokból az egyházi személyek (pl. lelkészek, plébánosok stb.) részére az egyházi szolgáltatásért, szertartásért személyi jövedelemadó mentesen biztosíthatnak jövedelmet [a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 1. melléklet 4.8. pont].
- [163] Az egyház-finanszírozási törvény kimondja, hogy az egyház levéltára, könyvtára, múzeuma működéséhez az éves költségvetési törvényben meghatározott összegű, az államiakhoz hasonló támogatásban részesül [az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről szóló 1997. évi CXXIV. törvény 7. §-a].
- [164] Az egyház közcélú tevékenysége és intézménye a hasonló tevékenységet folytató állami vagy helyi önkormányzati intézményekkel azonos mértékű költségvetési támogatásra jogosult. Az ilyen intézményben a munkaviszony tartalma a munkabér, a munkaidő és a pihenőidő vonatkozásában a közalkalmazotti jogviszonyhoz igazodik; az ilyen intézményének foglalkoztatottaira is azonos feltételekkel kiterjednek az állami vagy önkormányzati intézmények foglalkoztatottaira vonatkozó központi béripolitikai intézkedések. [Ehtv. 19. § (4)–(5) bekezdés]
- [165] Az egyház hitéleti célú bevételeit és azok felhasználását állami szerv nem ellenőrizheti. Hitéleti célú bevételnek minősül különösen a személyi jövedelemadó meghatározott részének egyház számára történő felajánlása, annak költségvetési kiegészítése, az ennek helyébe lépő juttatás, valamint az ingatlanjáradék és annak kiegészítése. [Ehtv. 21. § (1) bekezdés]
- [166] A hit- és erkölcstanoktatás költségeit – törvény, illetve az egyházzal kötött megállapodás alapján – az állam biztosítja [Ehtv. 24. § (1) bekezdés].
- [167] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az egyházi elismeréshez a hatályos jogszabályok a vallási egyesületekhez képest olyan többletjogosultságokat társítanak, amelyek érdemben segítik, előnyökhöz juttatják az elismert egyházak vallási és anyagi működését, ezáltal az érintett vallási közösségek vallásgyakorláshoz való jogát. Ebből kifolyólag az egyházi elismerésről való döntésnek meg kell felelnie a tisztességes eljáráshoz való jog, illetőleg a jogorvosláthoz való jog követelményeinek.
- [168] Az Alkotmánybíróság rámutat arra is: önmagában nem ellentétes az Alaptörvénnyel az, hogy az Országgyűlés törvényben is elismer egyházakat, ha az nem eredményez zárt listát. Történeti előzményként megemlítendő, hogy a vallás szabad gyakorlásáról szóló 1895. évi XLIII. törvénycikk hatálybalépésekor a 6. §-ában úgy rendelkezett, hogy „a latin, a görög és az örmény szertartású katolikus, az evangélikus református, az ágostai hitv. evangélikus, a görög-keleti szerb és görög-keleti román, valamint az unitárius egyházakra és hivekre, – nemkülönben az izraelitákra vonatkozó törvények és jogszabályok változatlanul fentartatnak”. A törvénycikk 7. §-a ugyanakkor további lehetőséget is ad az állampolgároknak arra az esetre, ha „törvényesen elismert vallásfelekezetté kívánnak alakulni”, akkor „tartoznak a hitéletre vonatkozó összes rendelkezéseket magában foglaló szervezeti szabályzatot jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bemutatni”. A 8. § határozta meg a jóváhagyás megtagadásának kizárólagos eseteit („csak akkor tagadható meg”). 1990-ben az Lvt. 22. §-a is úgy rendelkezett, hogy a törvény hatálybalépésekor törvényesen elismert egyházként, bejegyzett szerzetesrendként működő szervezeteknek a nyilvántartásba való bevezetéséről – a művelődési miniszter előterjesztése alapján – a bíróság hivatalból gondoskodik. Nincs alaptörvényi akadálya annak, hogy az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat meghatározó sarkalatos törvény külön eljárás előírása nélkül rendelkezzen akár a már elismert egyházak, akár pedig azon egyházak elismeréséről, amelyek a törvényi feltételeknek köztudomásúan megfelelnek. Az ilyen törvényi elismerés mellett azonban a törvény szabályainak nyitva kell hagynia más vallási közösségek számára is az egyházi jogállás megszerzésének lehetőségét az Alaptörvény rendelkezéseinek megfelelő eljárás keretében.
- [169] 3.2. Az Alkotmánybíróság az egyházi elismeréssel kapcsolatos szabályozás Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatakor figyelembe vette a szabályozás előzményeit és változásának indokait is:

- [170] 3.2.1. Az Lvt. 8. §-a alapján egyházat az azonos hitelveket követők, vallásuk gyakorlása céljából hozhattak létre; egyház minden olyan vallási tevékenység végzése céljából alapítható volt, amely az Alkotmánnyal nem ellentétes és törvénybe nem ütközik.
- [171] Az egyházat az Lvt. szerint a székhelye szerint illetékes megyei bíróság, illetőleg a Fővárosi Bíróság nyilvántartásba vette, ha az alapítók nyilatkoznak arról, hogy az általuk létrehozott szervezet az előbbi követelményeknek (tehát az Alkotmánnyal és a törvényekkel összhangban lévő vallásgyakorlási célzatnak) megfelel, az egyházat legalább száz természetes személy megalapította, az egyház az alapszabályát elfogadta (amelynek tartalmaznia kellett legalább az egyház nevét, székhelyét, szervezeti felépítését, továbbá, ha az egyház valamely szervezeti egysége jogi személy, ennek megnevezését), valamint az ügyintéző és képviseleti szerveit megválasztotta. Az egyház elnevezése már nyilvántartásba vett egyház elnevezésével nem lehetett azonos vagy összetéveszthető. (Lvt. 9. §)
- [172] Az egyház nyilvántartásba vételére vonatkozó bejelentést a képviseletére jogosult személynek kellett benyújtania. A bejelentéshez csatolni kellett az elfogadott alapszabályt és az arra vonatkozó nyilatkozatot, hogy az egyházat olyan vallási tevékenység végzése céljából alapították, amely az Alkotmánnyal nem ellentétes és törvénybe nem ütközik. Közölni kellett továbbá az egyház képviseletére jogosult személyek nevét. (Lvt. 10. §)
- [173] Az egyház nyilvántartásba vétele az Lvt. 11. §-a szerint csak akkor volt megtagadható, ha az nem felelt meg az előbbieken ismertetett (az Lvt. 8–10. §-ába foglalt) előírásoknak.
- [174] A törvény alkalmazásával kapcsolatos bírósági gyakorlatból kiténik, hogy az Lvt. alapján lehetőség volt arra, hogy a bíróság azt is vizsgálja, hogy a szervezet közös vallásgyakorlás céljára jön-e létre (és nem pedig elsődlegesen gazdasági jövedelemszerzési célra), tehát ténylegesen vallási közösség kéri-e egyházkénti nyilvántartásba vételét. Az adott ügyekben az egyházi nyilvántartásba vételt megtagadó elsőfokú bíróságok, illetve másodfokon az előbbieket döntését helybenhagyó Legfelsőbb Bíróság is érdemben vizsgálhatónak ítélte a kérelmezők alapszabályát, amelyekkel kapcsolatban több összefüggésre is rámutatott. Ha a közösség tevékenységében és vagyonában a gazdasági tevékenység a meghatározó, akkor a közösség létrehozása elsődlegesen nem vallás gyakorlásának céljából történt; ha az alapszabályban megjelölt cél mágikus tevékenység gyakorlása, akkor az nem közös hitelvek követését jelenti vallásgyakorlás céljából; a bíróság nem értékeli a hitelveket, azt azonban meg kellett állapítania, hogy a kérelmező közösség rendelkezik-e az Lvt.-ben előírt hitelvekkel, és az adott esetben helyesen állapította meg, hogy a kérelmező közösség alapvetően kulturális közösség, amely az életmód meghatározott formáinak közös gyakorlásával kulturális közösséget és nem vallásos egyházi közösséget alkotott. [ld. KGD1999. 211., KGD2000. 332., EBH1999. 159.]
- [175] 3.2.2. Az Lvt. alapján az egyházi jogi személy törvénysértése esetén az ügyész pert indíthatott az egyházi jogi személy ellen. A törvény lehetőséget adott rá, hogy a bíróság az ügyész keresete alapján törölje a nyilvántartásból azt az egyházat, egyházi jogi személyt, amelynek tevékenysége a 8. § (2) bekezdésébe ütközik (tehát az Alkotmánnyal ellentétes vagy törvénybe ütközik), ha e tevékenységet felhívása ellenére sem szüntette meg. [Lvt. 16. § (2) bekezdés, 20. § (2) bekezdés]
- [176] Az Alkotmánybíróság tájékoztatást kért a legfőbb ügyésztől arról, hogy az Lvt. alapján az ügyészség milyen intézkedéseket tett az Alkotmánnyal ellentétes, illetve törvénybe ütköző tevékenységet folytató egyházakkal kapcsolatban.
- [177] A Legfőbb Ügyészség tájékoztatása alapján az ügyész az egyházak felett – az egyház és állam elválasztása következtében – törvényességi felügyeletet nem gyakorolt. Az Lvt. szerinti keresetindításhoz 2001-ig arra volt ugyan jogosultsága, hogy megkeresse az egyházakat adatok, iratok megküldése végett, illetve felvilágosítás adása céljából, de ezt a jogosítványát a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény, az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2001. évi XXXI. törvény megszüntette. Törvényességi felügyelet hiányában az egyházak vonatkozásában nem volt alkalmazható a korábban hatályos, a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvényben szabályozott felügyeleti jogkör.
- [178] A Legfőbb Ügyészség arról is tájékoztatást adott, hogy az Lvt. hatályban léte alatt harminchárom egyházi jogi személy tevékenységével kapcsolatos beadvány, kérelem érkezett az ügyészi szervekhez (ezek közül a legtöbb egy konkrét szervezet működésével kapcsolatban). Az ügyész által kezdeményezett eljárások következtében a tevékenység megszüntetésére irányuló bírósági felhívások száma kettő volt, míg ügyészi keresetindítás öt esetben történt. Az ennek nyomán meghozott két határozatban a bíróság felhívta az egyház alperest az alapszabályában foglaltaknak megfelelő működésre, illetve a jogellenes tevékenységtől való tartózkodásra. Egyházi szervezet megszűnésének megállapítása iránt két eredményes ügyészi keresetindítás történt, míg egy esetben ügyészi keresetre a bíróság szüntette meg a szervezetet. Közérdekű bejelentés alapján egy kisegyház alapításának körülményei során gyanú merült fel, hogy a jogi személy nyereszkedési céllal, a magasabb állami normatíva lehívhatósága érdekében jött létre,

ezért magánokirat hamisítás és csalás vétségének megalapozott gyanúja miatt nyomozás indult, amelyet – mivel bűncselekmény elkövetése nem volt megállapítható –, megszüntettek.

- [179] 3.2.3. Az Ehtv. megalkotására irányuló Törvényjavaslat indokolása szerint az Lvt. „a lelkiismereti és vallásszabadságot, illetve az egyházak létrehozását széleskörűen biztosította, a későbbiekben azonban nyilvánvaló volt, hogy az egyházalapítás rendkívül nagyvonalú feltételei lehetőséget adnak az alapjoggal történő visszaélésekre is, mind az egyházaknak járó állami támogatások jogosulatlan igénybe vételére, mind pedig ténylegesen nem hitéleti tevékenységet végző szervezetek egyházként történő bejegyeztetésére”. Az Ehtv.-ben a vallási tevékenységhez kapcsolódóan megfogalmazásra került az is, hogy milyen tevékenységek nem minősülnek önmagukban vallási tevékenységnek [6. § (2) bekezdés]. Ezek olyan tevékenységek, amelyeket az egyházak egyébként végezhetnek és végeznek, ugyanakkor alapvetően nem vallási jellegűek, azokra egyházat alapítani nem lehet. A Törvényjavaslat indokolása hangsúlyozta: az Lvt. „megengedő feltételeit kihasználva ugyanis számos esetben ténylegesen ilyen – alapvetően üzleti célokat szolgáló – tevékenységre jegyeztettek be egyházat, állami költségvetési támogatás mellett. Ezek a visszaélések is indokolják az egyházi státus új szabályozását”.
- [180] Az Lvt. szabályai, az azzal kapcsolatos bírósági döntések és az ügyészség tájékoztatása figyelembevételével az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az Lvt. szabályai is adtak lehetőséget a nem valós vallási – így különösen gazdasági – céllal létrehozni kívánt szervezetek egyházi nyilvántartásba vételének megakadályozására, illetve a törvénysértések elleni fellépésre. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság nem vitatja az Országgyűlés jogát arra, hogy – ha a rendelkezésére álló adatok alapján az egyházi elismerés Lvt.-ben szabályozott eljárása nem bizonyult elég hatékonynak a nem vallási tevékenységet végző szervezetek kiszűrésére, illetve az ügyészség jogosítványai nem voltak megfelelőek az alkotmány- vagy törvénysértően működő szervezetek elleni fellépésre, akkor – tovább részletezze az egyházkénti elismerés tartalmi feltételeit, további garanciákat építsen be az elismerési eljárásba, illetve hatékonyabb jogi eszközöket biztosítson a törvénysértésekkel szemben.
- [181] Egy szervezet egyházi jogállása nem minősül az Alaptörvény által védett „szerzett jognak” abban az értelemben, hogy azt – ha utólag igazolást nyer, hogy nem álltak fenn az igénybevételének feltételei – ne lehetne felülvizsgálni és adott esetben visszavonni. A jogalkotó mérlegelésére van bízva, hogy ezzel kapcsolatban milyen szabályozási megoldást választ: az egyházi jogállással rendelkező szervezetek számára általánosságban kötelezővé teszi a nyilvántartásba vételi kérelem benyújtását és a törvényi feltételeknek való megfelelés igazolását, vagy a hatáskörrel rendelkező szerveknek írja elő (ad lehetőséget), hogy hivatalból indítsanak eljárásokat a felülvizsgálatra. Többféle szabályozási megoldás is összhangban lehet az Alaptörvénnyel, ugyanakkor az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: – a jelen határozatban korábban kifejtettek szerint – az egyházi jogállás megszerzésére irányuló eljáráshoz hasonlóan az egyházi jogállás felülvizsgálatára irányuló eljárással kapcsolatban is alkotmányos követelmény a tisztességes eljárás és a jogorvoslati lehetőség biztosítása.
- [182] 3.2.4. Az Alkotmánybíróság szükségesnek látja, hogy rámutasson: szigorúbb tartalmi követelmények és garanciális eljárási feltételek szabályozása mellett is előfordulhat, hogy egy egyházi jogállást már megszerzett csoportról kiderül, hogy – akár anyagi, akár más szempontból – visszaél a jogállásával vagy egyébként törvénysértő módon működik. Ilyenkor az államnak nemcsak joga, hanem kötelessége is fellépni a jogszabálysértésekkel szemben. A jogszabálysértéseknek elvileg több változata is lehet:
- [183] Egyrészt, előfordulhat, hogy az egyházi szabályozástól független, valamely más ágazati jogszabályt sért meg a szervezet (pl. számviteli törvény [vö. Ehtv. 21. § (2) bekezdés]); ilyen esetben a jogsértésre az adott ágazati szabályozásban meghatározott jogkövetkezményeket lehet alkalmazni.
- [184] Másrészt, lehetséges, hogy az egyház működése valamely lényeges vonásában alaptörvény-ellenes vagy más jogszabályba ütközik. Az Ehtv. 7. § (3) bekezdése előírja: „Az egyház kizárólag olyan vallási tevékenységet gyakorolhat, amely az Alaptörvénnyel nem ellentétes, jogszabályba nem ütközik, nem sérti más közösségek jogait és szabadságát, valamint az emberi méltóságot.” Ugyanakkor az Ehtv. hatályos szabályai csak az Alaptörvénybe ütköző egyház ellen biztosítanak fellépési jogosultságot, más jogszabályt sértő működés esetére nem, és ilyenkor is a megszüntetés az egyetlen lehetséges szankció, amelyről a miniszter előterjesztésére a Kormány kezdeményezésére az Országgyűlés döntene (a törvény mellékletének módosításával, tehát kétharmaddal) [26. § c) pont, 28. §]. Ez a szankciós lehetőség sem nem teljes körű, sem nem eléggé differenciált, sem nem biztosított vele összefüggésben a tisztességes eljárás és a jogorvoslati lehetősége, de a hatékony fellépés politikai alkuk tárgyává is válhat.
- [185] Harmadrészt, ha a törvényhozó úgy dönt, hogy nem ad meg automatikusan minden potenciális többletjogosultságot minden egyháznak, akkor az is előfordulhat, hogy egy egyház az egyházi működés alapvető szabályaival és más általános jogszabályokkal összhangban működik, de valamely többletjogosultság igénybevételének feltételeit,

- szabályait megsérti; a jogalkotónak erre az esetre szintén biztosítania kell, hogy sor kerülhessen az adott többletjogosultság megvonására (tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett).
- [186] Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az Ehtv. jelenlegi szabályainál hatékonyabb fellépési lehetőségek indokoltak az egyházként működő szervezetek esetleges visszaéléseivel, jogsértéseivel szemben.
- [187] 3.3. A jelen határozatban elbírált alkotmányjogi panaszt benyújtó indítványozók egy csoportjának vonatkozásában az Országgyűlés az OGYh.-ban az Ehtv. 34. § (2) bekezdése és 14. § (3)–(5) bekezdése alkalmazásával döntött az egyházi elismerés iránti kérelem elutasításáról. Az Ehtv. 7. § (1) és (4) bekezdése, 14. § (1) bekezdése és 15–16. §-a ezekkel a rendelkezésekkel tartalmilag szorosan összefügg, mivel ugyanerre az eljárásra, illetve az egyházak Országgyűlés általi elismerésének eredményére utal.
- [188] 3.3.1. Az Ehtv.1. hatályvesztéséig a törvénynek az egyházkénti elismerésre vonatkozó szabályaira tekintettel a miniszterhez kérelmet benyújtó egyházak elismeréséről – az Ehtv. hatálybalépését követően a 14. § (1) bekezdése alapján a népi kezdeményezésre vonatkozó szabályok szerint benyújtott kérelmekhez hasonlóan – az Országgyűlés vallásügyekkel foglalkozó bizottságának (az Emberi jogi bizottságnak) javaslatára dönt [Ehtv. 34. § (2) bekezdés, 14. § (3) és (5) bekezdés].
- [189] A bizottság felhívására a kérelmező az Ehtv. 14. § (2) bekezdés a)–f) pontja szerinti feltételeket igazolni köteles [a (2) bekezdés a)–c) pontjában meghatározott feltételek fennállásáról a bizottság a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását kéri] [Ehtv. 14. § (4) bekezdés]. Ha a bizottság a kérelmező egyházként történő elismerésére vonatkozó javaslatot – formáját tekintve az Ehtv. mellékletének módosítására vonatkozó törvényjavaslatot – terjeszt az Országgyűlés elé, és az Országgyűlés azt elfogadja, akkor a kérelmező az Ehtv.-nek az adott egyház bejegyzésére vonatkozó módosítása hatálybalépésének napjától minősül egyháznak, a miniszter pedig ezt követő 30 napon belül az egyházat nyilvántartásba veszi [Ehtv. 7. § (4) bekezdés, 14. § (3) bekezdés, 15–16. §]. Az egyházi jogállást tehát nem a miniszteri nyilvántartásba vétel hozza létre, hanem az egyházi jogállás egyik következménye, hogy az ilyen jogállással rendelkező vallási közösségeket a miniszter köteles nyilvántartásba venni.
- [190] Ha az Ehtv. 14. § (2) bekezdésben meghatározott feltételek nem állnak fenn, azt a bizottság az Ehtv. szerint a javaslatához kapcsolódóan jelzi. Ha az Országgyűlés a javaslat alapján valamely kérelmező egyházként történő elismerését nem támogatja, az erről szóló döntést országgyűlési határozat formájában kell közzétenni (és a közzétételtől számított egy éven belül az egyesület egyházként való elismerésére irányuló ismételt népi kezdeményezés nem indítható) [Ehtv. 14. § (3) és (5) bekezdés]. Ha az Országgyűlés az elismerést az Ehtv.1. hatályvesztéséig annak az egyházkénti elismerésre vonatkozó szabályaira tekintettel a miniszterhez kérelmet benyújtó valamely egyház tekintetében elutasítja, az egyház 2012. március 1-jétől vallási egyesületnek minősül [Ehtv. 34. § (4) bekezdés; az Ehtv. 52. §-a a 34. §-át 2012. szeptember 1-jei hatállyal módosította, a jelen ügy elbírálásakor már nincs az Ehtv. 34. §-ának (4) bekezdése].
- [191] 3.3.2. Az Ehtv. hivatkozott rendelkezései alapján az Emberi jogi bizottság 2012. február 10-én megvitatta, majd benyújtotta a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításáról szóló T/5839. számú törvényjavaslatot.
- [192] A javaslat bizottsági vitájából kiderül, hogy a Magyar Tudományos Akadémia elnöke a miniszter által továbbított elismerési kérelmekkel kapcsolatban levelet küldött az Emberi jogi bizottságnak, majd a bizottság kérésére egy második levelet is, azonban – a bizottság tagjainak várakozásával szemben – a levelek nem tartalmaztak a kérelmező egyházaknak az Ehtv. 14. § (2) bekezdés a)–c) pontja szerinti feltételeknek való megfeleléséget minősítő véleményt [ld. az Emberi jogi bizottság 2012. február 10-én tartott üléséről készült, EMBCB-1/2012. számú Jegyzőkönyv, 15., 17., 19–21. o.].
- [193] Az Emberi jogi bizottság a törvényjavaslatban – az Ehtv. Mellékletének kiegészítésével – az eredetileg elfogadott Ehtv.-hez képest további 13 vallási közösség egyházi elismerését javasolta, illetve értelmező rendelkezésben megállapította, hogy melyek az Ehtv. mellékletének 27. pontjában hivatkozott buddhista vallási közösségek. A vallási közösségek elismerésére vonatkozó javaslatot az előterjesztő részletes indokolással látta el. A törvényjavaslatot az Országgyűlés 2012. február 27-én fogadta el, és a Magyar Közlönyben 2012. évi VII. törvényként került kihirdetésre.
- [194] A T/5839. számú törvényjavaslat benyújtását követően az előterjesztő bizottság 2012. február 13-án benyújtotta az egyházkénti elismerés elutasításáról szóló H/5854. számú határozati javaslatot is, amelyben 67 vallási közösség egyházi elismerésének elutasítását javasolta. A határozati javaslat nem tartalmazott részletes indokolást arra vonatkozóan, hogy az elutasításra javasolt vallási közösségek megfelelnek-e, illetve miért nem felelnek meg az Ehtv.-ben meghatározott feltételeknek, hanem annyit jegyzett csak meg, hogy „a jelen elutasítás nem jelenti azt, hogy a későbbiek során ezen szervezetek a feltételek fennállása esetén az egyházi státuszt nem szerezhették meg a törvényben szabályozott eljárás szerint, ez a későbbiek során – amennyiben indokolt – számukra lehetséges”.

- [195] Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.
- [196] Az Országgyűlés az egyházi elismerést kérelmező vallási közösségekkel kapcsolatos döntése során nem jogalkotóként, hanem jogalkalmazóként (az Alaptörvény XXIV. cikke értelmében „hatóságként”) jár el, mivel egyedi ügyben dönt a kérelmező jogáról. Ezt a tételes jogi, illetve dogmatikai alapon levont következtetést a T/5839. számú törvényjavaslat bizottsági vitájában elhangzott előterjesztő álláspont is alátámasztja: „szeretném leszögezni, hogy ebben a kérdésben mi nem törvényalkotók vagyunk, hanem jogalkalmazók. Ez törvényi kötelezettsége a bizottságnak, és ez nem egy választott dolog, hiszen mi jogalkalmazók vagyunk” (ld. az Emberi jogi bizottság 2012. február 10-én tartott üléséről készült, EMBCB-1/2012. számú Jegyzőkönyv, 25. o.).
- [197] Az elutasításról szóló javaslat, illetve döntés vonatkozásában az Ehtv. nem írt elő az egyes kérelmezőkre nézve részletes indokolási kötelezettséget, a H/5854. számú határozati javaslat előterjesztője az előterjesztést egyedileg nem is indokolta, így az OGYh.-ban elutasított vallási közösségek nem kaptak hivatalos, írásos magyarázatot arról, hogy miért nem szerezhetnek egyházi jogállást.
- [198] A T/5839. számú törvényjavaslathoz benyújtott módosító javaslatok bizottsági vitájában maga a törvényjavaslat előterjesztője részéről elhangzott álláspont is kétségeket hagy afelől, hogy mennyire volt alkalmas az Ehtv. szerint szabályozott eljárás a megalapozott országgyűlési döntés előkészítésére. (ld. az Emberi bizottság 2012. február 14-én tartott üléséről készült, EMBCB-3/2012. számú Jegyzőkönyv, 8–9. o.).
- [199] Az alkotmányjogi panaszt benyújtó indítványozók egyöntetűen sérelmezték: nem biztosított, hogy az Ehtv.-ben meghatározott tartalmi feltételeknek megfelelő vallási közösségek elnyerjék az egyházi jogállást, mivel az Ehtv. alapján az egyházi elismerésről dönteni jogosult Országgyűlés politikai döntéshozó szerv, tehát annak többsége – sőt, mivel sarkalatos törvényről van szó, kétharmados többsége – meghatározott tartalmú döntésre nem kötelezhető.
- [200] Az Alkotmánybíróság a vizsgálata során megállapította, hogy az egyházi elismerésről történő döntéssel kapcsolatos politikai mérlegelés kockázata nemcsak az Ehtv. tételes szabályai, de annak eddigi alkalmazási gyakorlata alapján sem zárható ki. Ezt támasztja alá a H/5854. számú határozati javaslatot előterjesztő bizottság jegyzőkönyvében megjelenő azon előterjesztői vélemény is, amely szerint az Ehtv.-be foglalt feltételeknek való megfelelés szükséges az egyházi elismeréshez, de arra nem tesz jogosulttá: „Az előterjesztett listáért vállaljuk a felelősséget, mert alaki értelemben mindennek megfelelnek, és van egy logikai rend, amely alapján a listát összeállítottuk. Nálunk a törvény nem alanyi jogon biztosítja az egyházi státuszt. [...] Azt el kell ismernem, hogy alaki szempontból más vallási közösségek is megfelelhettek a feltételeknek. Azért használtam feltételes módot, mert amikor már tartalmilag vizsgálom a kérdést, akkor találhatok kifogást. Azoknál az egyházaknál, amelyeknek a bejegyzését kérjük, semmiféle kifogást nem találtunk. Ráadásul nem egy esetben nagy nemzetközi szervezetek magyarországi képviselőiről van szó.” (ld. az Emberi jogi bizottság 2012. február 13-án tartott üléséről készült, EMBCB-2/2012. számú Jegyzőkönyv, 6. o.)
- [201] A hivatkozott ülésen az előterjesztő bizottság elnöke kifejezetten elismerte, hogy a javaslat előkészítésekor az Ehtv.-be foglaltakon kívül más szempontok is mérlegelésre kerültek. (EMBCB-2/2012. számú Jegyzőkönyv, 11. o.)
- [202] Az Alkotmánybíróság megkeresésére adott válaszában az Emberi Erőforrások Minisztériuma is úgy foglalt állást, hogy az Országgyűlésnek diszkrecionális jogköre van ebben az esetben. Erre utal a tájékoztatás szerint egyrészt az Ehtv. megengedő módú megszövegezése („ismerhető el”), másrészt az a tény is, hogy az elismerés az Ehtv. egyházakat tartalmazó mellékletének módosításával, kétharmados szavazati aránnyal lehetséges.
- [203] Az egyházi elismerésről való döntési jogkörnek az Országgyűléshez telepítése az Alaptörvénnyel – és ezen belül a vallásszabadság jogával, valamint az állam és az egyházak különvált működését kimondó szabállyal – való összhang szempontjából különösen aggályos.
- [204] A törvényhozó és a végrehajtó – az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésébe foglalt hatalommegosztás elve alapján – a mindenkori többség programjához igazodva az államvezetés funkcióját, lényegét tekintve egy politikai funkciót hivatott ellátni. Az Alkotmánybíróság a 38/1993. (VI. 11.) AB határozatában a jogállamiság elve alapján – az Alkotmány szerinti parlamentáris rendszer kapcsán – kimondta, hogy „[a] törvényhozó és a végrehajtó hatalom »elválasztása« ma lényegében a hatáskörök megosztását jelenti az Országgyűlés és a Kormány között, amelyek azonban politikailag összefonódtak. A parlamenti pártok alakítanak kormányt, az Országgyűlés zömmel a Kormány törvényjavaslatait szavazza meg” (ABH 1993, 256, 261.). Az Országgyűlés által többségi alapon meghozott döntések így alapvetően politikai karakterű döntéseknek minősülnek.
- [205] Korábban az Lvt. alapján az egyházak elismeréséről a törvénynek alárendelt független és pártatlan bíróság döntött, jogalkalmazói eljárásban. Ez összhangban állt az Alkotmány 60. § (3) bekezdésével, illetve az ezzel tartalmilag azonos Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésével: az állam és az egyházak elválasztásából következően „az államnak a vallási és a

lelkiismereti meggyőződésre tartozó más kérdésekben semlegesnek kell lennie.” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1993, 48.] Éppen ezért elengedhetetlen, hogy a semlegesség követelménye az egyházak elismeréséről szóló állami döntésnél tartalmilag, illetve meghozatala során formailag is érvényesüljön. Az Lvt.-be foglalt eljárást felváltó országgyűlési döntéshozatal ugyanakkor – a fentiekből is következően – nem szigorúan jogszabályi feltételek fennállását vizsgáló jogalkalmazási eljárás, hanem többségi elven alapuló, politikai szempontokat (is) érvényesítő, politikai jellegű eljárás. Ilyenformán az egyházi státusz parlamenti szavazás útján történő elismerése, önmagában e döntéshozatali eljárásnak az Országgyűléshez telepítése politikai alapon meghozott döntésekhez vezethet. Az ilyen, jogi mérlegeléssel megítélendő, alapjogi vonatkozású egyedi ügyekben a döntéshozatalnak a független bíróságtól való elvonása és kizárólagosan az alapvetően politikai karakterű Országgyűléshez telepítése nem egyeztethető össze az Alaptörvénybe foglalt fenti követelményekkel.

- [206] Bár az egyházi elismerésre vonatkozó eljárás hasonlóságot mutat a nemzetiségek elismerésével kapcsolatos eljárással (amely az Országgyűlés hatáskörébe tartozik), az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy e párhuzam a hatáskör-telepítés Alaptörvénnyel való összhangja szempontjából nem döntő. Az egyházak, illetve a nemzetiségek státusza ugyanis alapvetően különböző: az utóbbiak – az Alaptörvény rendelkezései szerint – államalkotó tényezők, a magyar politikai közösség részei, az Országgyűlés munkájában való részvételük tekintetében is speciális bánásmódban részesülhetnek [ld. Nemzeti hitvallás, Alaptörvény XXIX. cikk és 2. cikk (2) bekezdés]. Az említett tényezők egyáltalán nem merülnek fel az egyházak, vallási közösségek esetében, sőt, az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésében kifejezetten ki mondja, hogy az állam és az egyházak különváltan működnek, továbbá, hogy az egyházak önállóak.
- [207] Az Alkotmánybíróság rámutat arra is, hogy az egyházi elismerés iránti kérelem esetén az Ehtv. sem a bizottsági javaslattételt, sem az országgyűlési döntést nem köti határidőhöz.
- [208] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az egyházi elismerésről történő döntésnek az Ehtv.-ben szabályozása nem felel meg az Alaptörvény XXIV., illetve XXVIII. cikkébe foglalt tisztességes eljárás követelményének.
- [209] 3.3.3. Az Alkotmánybíróság a szabályozás áttekintése során azt is megállapította, hogy az Ehtv. sem az Országgyűlésnek az egyházi elismerést elutasító döntése, sem a kérelemről való döntés elmaradása esetére nem biztosít jogorvoslati lehetőséget, amely módot adna a döntés tény- és jogkérdésekben történő felülvizsgálatára és az esetleges jogsérelmek kiküszöbölésére.
- [210] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti. Az Alkotmánybíróság az Ehtv. szerinti elismert egyházakkal kapcsolatban rámutatott arra, hogy ez a jogállás a vallási egyesületek jogállásához képest jelentős többletjogokat biztosít. Az Alkotmánybíróság a jelen határozatában már korábban kifejtette, hogy a vallási közösségek önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás megszerzéséről, illetve további jogosultságokról történő döntés vonatkozásában alkotmányos követelmény a jogorvoslati lehetőség biztosítása. Ezeknek a követelményeknek az Ehtv. nem felel meg.
- [211] Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy nem tekinthető az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése által megkövetelt hatékony jogorvoslatnak az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti alkotmányjogi panasz benyújtásának lehetősége sem (amellyel a jelen ügyben a panaszosok éltek), mivel az Alkotmánybíróság nem az Országgyűlés által jogalkalmazóként lefolytatott egyedi elismerési eljárásokban megállapított tényállást és az eljárás jogszerűségét vizsgálja felül, hanem csak az elismeréssel kapcsolatos döntés során alkalmazott, illetve közvetlenül hatályosuló jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját.
- [212] 3.3.4. Az Alkotmánybíróság az előbbieket szerint lefolytatott vizsgálat alapján megállapítja: az Ehtv. 14. § (1) és (3)–(5) bekezdése, valamint 34. § (2) és (4) bekezdése nem felel meg a tisztességes eljáráshoz való jogból és a jogorvoslati jogból eredő követelményeknek, ezen keresztül a vallásszabadsághoz való jog és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának sérelmét eredményezi, tehát alaptörvény-ellenes.
- [213] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: a jelen határozatban nem azt vizsgálta, hogy az alkotmányjogi panaszt benyújtó indítványozók megfelelnek-e az Ehtv.-be foglalt elismerési feltételeknek, valamint, hogy az Országgyűlés – illetve a javaslatot tevő bizottság – törvényesen és tisztességesen járt-e el, hanem – mivel az utólagos normakontroll indítvány, illetve az Abtv. 26. § (2) bekezdés szerinti hatáskörében jogszabályok (nem pedig egyedi eljárások) Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát végzi – az Ehtv.-beli szabályozást vizsgálta felül.
- [214] 4. „Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében az alkotmányjogi panasz jogorvoslat. [...] Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) és d) pontja szerinti alkotmányjogi panasz jogintézményének egyaránt elsődleges célja ugyanis az egyéni, szubjektív jogvédelem: a ténylegesen jogsérelmet okozó alaptörvény-ellenes jogszabály, illetve alaptörvény-ellenes bírói döntés által okozott jogsérelm orvoslása. Ehhez kapcsolódik a jogszabály felülvizsgálatára

irányuló alkotmányjogi panaszok esetén másodlagos célként a későbbiekben előforduló hasonló jogsértések megelőzése és ennek révén egyben az alkotmányos jogrend objektív védelme” {3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, Indokolás [11], [13]}. Az Alkotmánybíróság a hatáskörére vonatkozó szabályokat saját alkotmányos jogállásával és az adott hatáskör rendeltetésével összhangban értelmezi [vö. Alaptörvény R) cikk (3) bekezdés és 28. cikk], ennek megfelelően járt el – az Abtv. 45. § (4) bekezdésében meghatározott mérlegelési jogkörében – az Ehtv. alaptörvény-ellenes rendelkezéseivel kapcsolatban alkalmazott jogkövetkezmények megállapításakor is:

- [215] Azok az egyházak, amelyek elismerését az Országgyűlés az OGYh.-ban elutasította, az Ehtv. alaptörvény-ellenes 14. § (3)–(5) bekezdése, valamint 34. § (2) és (4) bekezdése alkalmazása (hatályosulása) folytán szenvedtek jogsérelmet; ezért az Alkotmánybíróság az Ehtv. 14. § (3)–(5) bekezdését a hatálybalépésükre, 2012. január 1-jére visszaható hatállyal megsemmisíti. Az Ehtv. 52. §-a a 34. §-át 2012. szeptember 1-jei hatállyal módosította, a jelen ügy elbírálásakor már nincs az Ehtv. 34. §-ának (4) bekezdése, (2) bekezdése pedig tartalmilag módosult, ezért az Alkotmánybíróság az Abtv. 45. § (4) bekezdése alapján megállapította az Ehtv. 2012. január 1-jétől 2012. augusztus 31-ig hatályos 34. § (2) és (4) bekezdése általános alkalmazhatatlanságát e rendelkezések hatályba lépésétől, 2012. január 1-jétől kezdve, tehát az alkotmányjogi panaszok benyújtásának alapjául szolgáló OGYh. elfogadásának időpontjára nézve is. Az alaptörvény-ellenesség főszabályként ugyan nem érinti a határozat közzététele napján vagy azt megelőzően létrejött jogviszonyokat, és a belőlük származó jogokat és kötelezettségeket [Abtv. 45. § (3) bekezdés], de mivel az Alkotmánybíróság a jelen esetben az Abtv. 45. § (4) bekezdés alapján az alaptörvény-ellenes rendelkezések megsemmisítését, illetve alkalmazhatatlanságát a főszabálytól eltérően, visszaható hatállyal mondta ki, a rendelkezések alapján elfogadott OGYh.-hoz és az Ehtv. közvetlenül hatályosult 34. § (4) bekezdéséhez joghatás nem fűződhet, azok alapján az OGYh. mellékletében megjelölt egyházak egyházi jogállásukat nem veszítették el, vallási egyesületté történő átalakulásuk nem kényszeríthető ki.
- [216] A fent megállapítottakra tekintettel az Alkotmánybíróság az Abtv. 52. § (3) bekezdése alapján az Ehtv.-nek az előbbiekkal szoros tartalmi összefüggésben álló 7. § (1) bekezdése „és az Országgyűlés által elismert” szövegrészét, a 2012. szeptember 1-jétől hatályos 34. § (1) bekezdését, továbbá 37. § (1) bekezdését, valamint az önmagában alkalmazhatatlan 14. § (1) bekezdését is megsemmisítette. Az Ehtv. 7. § (1) bekezdésének idézett szövegrésze és a 34. § (1) bekezdésének a „mellékletben meghatározott” szövegrésze ugyanis az egyházi jogállást – közvetetten – továbbra is kizárólagosan az Országgyűlés általi elismeréshez, illetve a Mellékletbe foglaláshoz kapcsolódóan tartaná fenn, ugyanakkor a 2012. szeptember 1-jétől hatályos 34. § (1) bekezdésben csak a „mellékletben meghatározott” szövegrész megsemmisítése értelmezési zavart okozhatna, ezért az Alkotmánybíróság a bekezdés egészének megsemmisítése mellett döntött [a rendelkezés Alaptörvénnyel összhangban álló részének a pótlása az Országgyűlés feladata lesz, tekintettel arra is, hogy a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény 8/A. §-a az ebbe foglalt értelmező rendelkezésre hivatkozik]. A 37. § (1) bekezdése pedig az egyházi célú költségvetési támogatásokból zárna ki a Mellékletben nem szereplő egyházakat, ezért annak érdekében, hogy az alaptörvény-ellenes törvényi rendelkezések alkalmazásával elutasított elismerést kérő egyházak az Ehtv. Mellékletébe iktatott egyházakhoz képest ne kerüljenek indokolatlanul hátrányos helyzetbe, az Alkotmánybíróság ezt a szabályt is megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság mindazonáltal – a jelen határozatba foglaltakkal összhangban – hangsúlyozza: az államot széles mérlegelési lehetőség illeti meg az egyházaknak nyújtható anyagi támogatások területén, de azokat tárgyilagosságot és ésszerű feltételek alapján kell hozzáférhetővé tenni, az Ehtv. Mellékletébe kerülése vonatkozásában pedig – a korábban kifejtettek szerint – hiányoztak a tárgyilagosságot biztosító eljárási garanciák.
- [217] Az Ehtv. 17. §-a szerint az egyházakról a miniszter nyilvántartást vezet. Az egyházi jogállást nem a miniszteri nyilvántartásba vétel hozza létre, hanem az egyházi jogállás egyik következménye, hogy az ilyen jogállással rendelkező vallási közösségeket a miniszter köteles nyilvántartásba venni. Mivel az Alkotmánybíróság jelen határozatának következtében nem maradt hatályban az Ehtv.-ben olyan szabály, amely a miniszter általi nyilvántartásba vételt kizárólagosan az egyház Országgyűlés általi elismeréséhez (illetve az Ehtv. Mellékletének módosításához) kötné, nincs törvényi akadálya annak, hogy az OGYh.-ban elutasított, de a jelen határozat visszamenőleges hatályú rendelkezése értelmében az egyházi jogállásuktól meg nem fosztott vallási közösségek az Ehtv. 17–18. §-ának megfelelően adataikat bejelentik a miniszternek és az nyilvántartásba vegye őket.
- [218] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: a jelen határozat nem érinti sem azoknak az egyházaknak a jogállását, amelyek az Ehtv. elfogadásakor is annak Mellékletében szerepeltek, sem azokat, amelyekről az Országgyűlés ugyan az Ehtv. 14. § (3)–(5) bekezdése szerint döntött, de amelyek elismerését az OGYh.-ban nem utasította el, hanem törvénymódosítással az Ehtv. Mellékletébe foglalt.

- [219] Ilyen jogszabályi környezetben már nem valósít meg hátrányos megkülönböztetést az Ehtv. 7. § (4) bekezdése, amely szerint „az Országgyűlés által elismert egyházakat a melléklet tartalmazza”, továbbá a 15–16. §-a sem, azaz „az egyesület az e törvénynek az adott egyház bejegyzésére vonatkozó módosítása hatálybalépésének napjától minősül egyháznak”, illetőleg, hogy a „miniszter az e törvénynek az adott egyház bejegyzésére vonatkozó módosítása hatálybalépését követő 30 napon belül az egyházat nyilvántartásba veszi”, mivel ezek alapján önmagukban nem kizárt az Országgyűlés által elismert és a Mellékletben szereplő egyházakon kívül más vallási közösségek egyházi jogállásának fenntartása sem. Ezért az Alkotmánybíróság az Ehtv. 7. § (4) bekezdése és 15–16. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló indítványokat elutasította.
- [220] 5. A IV/2785/2012., IV/2786/2012., IV/2787/2012., IV/2788/2012., IV/2790/2012., és IV/2801/2012. számú alkotmányjogi panaszokban az indítványozók az Ehtv. 34. § (1) bekezdése megsemmisítését amiatt kérték, mert az megfosztotta őket egyházi státuszuktól, tehát a B) cikk (1) bekezdése és a VII. cikk által védett szerzett jogokat vont el a vallási közösségektől, és nem állt rendelkezésükre a jogsérelem orvoslására szolgáló bírói vagy más jogorvoslati eljárás. Az indítványoknak ebben a részében felvetett alkotmányjogi probléma lényege tehát az, hogy az egyszer már egyházi jogállást szerzett szervezetektől alapjoggal való visszaélés, illetve törvénysértés egyedi eljárásban történő bizonyítása nélkül – általánosan, közvetlenül hatályosuló törvényhozási aktszal – visszavonható-e az egyházkénti elismerés.
- [221] Az Ehtv. 34. § (1) bekezdését az Ehtv. 52. §-a 2012. szeptember 1-jei hatállyal módosította, de a panaszosok vonatkozásában még ezt megelőzően hatályosult, ezért az Alkotmánybíróság – az alkalmazhatatlanság esetleges megállapítása érdekében – elsőként a 2012. augusztus 31-ig hatályos rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálta.
- [222] Az Ehtv. 2012. január 1-jétől 2012. augusztus 31-ig hatályos 34. § (1) bekezdése az Lvt. alapján nyilvántartásba vett egyházakat és azok vallásos célra létrejött önálló szervezetét főszabályként a törvény erejénél fogva egyesületnek minősítette. A rendelkezés ugyanakkor – az Ehtv. Mellékletében meghatározott egyházak mellett – az átminősítés hatálya alóli kivételként határozta meg azokat az egyházakat is, amelyek az Ehtv. 1. hatályvesztéséig a törvénynek az egyházkénti elismerésre vonatkozó szabályaira tekintettel a miniszterhez kérelmet nyújtottak be. A Ehtv. 1. 35–36. §-a rendelkezett a törvény hatálybalépéséről és az egyházi elismerés (továbbműködés) iránti kérelmek benyújtásáról. Az Alkotmánybíróság – a Ehtv. 1.-et közjogi érvénytelenség miatt alkotmányellenesnek minősítő 164/2011. (XII. 20.) AB határozatban – ezeket a rendelkezéseket érintően azonban a normavilágosság hiánya miatt a jogbiztonság sérelmét állapította meg: „az a szabályozási helyzet, hogy a törvény „rendelkezéseiből nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a 2012. január 1-je előtt egyházként nyilvántartásba vett szervezetek mely időponttól kezdődően milyen végső határidővel kötelesek, illetve jogosultak az egyházkénti nyilvántartásba vételt, illetve a – vélhetően az egyesületekről szóló – külön törvény szerinti bejegyzést kérelmezni, amelynek elmulasztása az egyház jogutód nélkül megszüntetésével jár, továbbá, hogy az egyházkénti elismerés országgyűlési megtagadása esetén mi lesz a szervezet jogi sorsa – figyelembe véve azt a körülményt is, hogy a vallási tevékenység meghatározása [Ehtv. 6. §], valamint az eljárási határidőket és kifejezett döntéshozatali kötelezettséget nélkülöző, a döntéssel szembeni fellebbezést kizáró és az Országgyűlés általi mérlegelést is magába foglaló elismerési, illetve nyilvántartásba vételi eljárás egyébként is bizonytalanságot hordoz, továbbá, hogy jogállás, illetve megszűnés kérdése az egyházi fenntartású közcélú intézmények működésére is kihatással lehet –, a normavilágosság hiánya miatt a lelkiismereti és vallásszabadság jogának sérelmét eredményezi.”
- [223] A Ehtv. 1. 2011. december 20-án veszítette hatályát, az Ehtv. azonban csak ezt követően, 2011. december 31-én került kihirdetésre és 2012. január 1-jén lépett hatályba. Azoknak az egyházaknak, amelyek korábban – az Alkotmánybíróság által jogbiztonságot sértőnek talált törvényi szabályok alapján – nem nyújtottak be egyházkénti elismerésre vonatkozó kérelmet, az Ehtv. kihirdetését követően már nem volt lehetőségük arra, hogy az Ehtv. alapján úgy kezdeményezzék az egyházi elismerésüket, hogy elkerüljék az egyesületté minősítést, egyházi jogállásuk elvesztését.
- [224] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Ehtv. 2012. január 1-jétől 2012. augusztus 31-ig hatályos 34. § (1) bekezdése megsértette az Alaptörvény VII. cikkébe foglalt vallásszabadsághoz való jogot, és ezzel összefüggésben a B) cikk (1) bekezdéséből eredő jogbiztonság követelményét, tehát alaptörvény-ellenes, ezért – az Abtv. 45. § (4) bekezdésében biztosított mérlegelési jogkörében, az eljárást kezdeményező különösen fontos érdekére tekintettel – a panaszosok vonatkozásában a rendelkezés visszaható hatályú alkalmazhatatlanságát mondta ki.
- [225] 6. az alkotmányjogi panaszosok közül többen is indítványozták az Ehtv. 6. § (1) bekezdése, 14. § (2) bekezdése, 17. §-a, 18. §-a, 26. § c) pontja, 28. §-a, 34. § (3) bekezdése és Melléklete, valamint az Abtv. 34/A. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.

- [226] Az Ehtv. 17. §-a, 18. §-a és 34. § (3) bekezdése tekintetében az indítványok érdemi indokolást nem tartalmaztak. A panaszosok azt sem igazolták, hogy az Ehtv. támadott Mellékletének alkalmazása vagy hatályosulása közvetlenül hogyan okozott nekik jogsérelmet.
- [227] Az Ehtv. 6. § (1) bekezdésében és 14. § (2) bekezdésében az egyházi elismerés feltételeit képező tartalmi követelményeket kifogásoltak, azonban az alkotmánybíróági eljárás feltételeinek fennállását – azaz, hogy az Országgyűlés azokat velük szemben ténylegesen alkalmazta volna – nem igazolták [vö. Abtv. 52. § (4) bekezdés]. Az Alkotmánybíróság felidézi, hogy a jelen határozatában éppen arra mutatott rá, hogy az Ehtv. által meghatározott tartalmi elismerési feltételek meglétének az Országgyűlés általi vizsgálata elmaradhatott, illetve azokat az elismeréshez nem feltétlenül tekintette elegendőnek.
- [228] Az Ehtv. 26. § c) pontja, 28. §-a és az Abtv. 34/A. §-a olyan, az egyház megszüntetésével kapcsolatos szabályokat tartalmaz, amelyek vonatkozásában az indítványozók szintén nem igazolták érintettségüket.
- [229] Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerint akkor fordulhat az Alkotmánybírósághoz a konkrét ügyben érintett személy vagy szervezet, ha jogának sérelme bekövetkezett [Abtv. 26. § (2) bekezdés a) pont]. Ezzel összhangban értelmezte az Alkotmánybíróság a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény egyes rendelkezéseinek felülvizsgálatával kapcsolatos határozatában az érintettség fogalmát: „a panasz befogadhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen az, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek.” Az adott ügyben ennek megfelelően „az Alkotmánybíróság a panaszok befogadhatóságának elbírálása során érintettnek tekintette azokat az indítványozókat, akiknek az ügyében a támadott jogszabály alkalmazása, azaz végrehajtása megkezdődött, illetve a köztársasági elnöki határozatban foglalt felmentéssel teljesült”, továbbá kimondta, hogy „az érintettség abban az esetben is megállapítható, ha jogszabály alkalmazására, érvényesítésére szolgáló cselekmények még nem történtek, de jogszabály erejénél fogva olyan jogi helyzet keletkezett, amelyből egyértelműen következik, hogy a panaszolt jogsérelem közvetlenül belátható időn belül kényszerítően bekövetkezik” [33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [61]–[62], [66]; 3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, Indokolás [15]].
- [230] A jelen ügyben az indítványozókat a támadott jogszabályi rendelkezések aktuálisan nem érintették, tényleges jogsérelem nem következett be, csak egy jövőbeli eshetőleges jogsértéssel hozták a rendelkezések egy részét összefüggésbe. A vizsgált alkotmányjogi panaszokba foglalt indokok alapján indítvány benyújtására – azaz az Alaptörvénnyel való összhang érintettségtől független, utólagos felülvizsgálatának kezdeményezésére – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés e) pontja szerint a Kormánynak, az országgyűlési képviselők egynegyedének és az alapvető jogok biztosának van jogosultsága.

VII.

- [231] 1. Az indítványozók elsősorban az Alaptörvény B) cikkének és 4. cikkének sérelmére hivatkozással az Ehtv. egészének visszaható hatályú megsemmisítését is kérték a kellő felkészülési idő hiánya miatt.
- [232] Az Ehtv.-t 2011. december 30-án fogadta el az Országgyűlés, másnap kihirdették és 2012. január 1-jén hatályba is lépett. Az indítványozók szerint tehát az érintetteknek egy napjuk volt arra, hogy a vonatkozásukban alapvető változásokat hozó jogszabálysöveget megismerjék, annak alkalmazására felkészüljenek, és megtegyék az esetlegesen szükséges adminisztratív lépéseket. Az indítványozók szerint az teljesen irreleváns, hogy az Ehtv. számos helyen megegyezik az Ehtv.1.-el; a jogállamiság elve alapján ugyanis a felkészülési idő a jogszabály kihirdetésének napján kezdődik.
- [233] 2. Az Alkotmánybíróság következetes joggyakorlata szerint jogállami követelmény, hogy a jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell meghatározni, hogy kellő idő maradjon a jogszabály alkalmazására való felkészülésre [Alkotmány 2. § (1) bekezdés, Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés]. Az Alkotmánybíróság a jogszabályok kihirdetésével és hatálybaléptetésével kapcsolatos álláspontját a 28/1992. (IV. 30.) AB határozatban (a továbbiakban: ABh.) foglalta össze. E határozat szerint a jogszabály hatálybalépési időpontjának meghatározásakor figyelemmel kell lenni arra, hogy kellő idő maradjon

- [234] a) a jogszabály szövegének megszerzésére és áttanulmányozására;
- [235] b) a jogalkalmazó szervek számára a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez;
- [236] c) a jogszabállyal érintett személyek és szervek számára annak eldöntéséhez, hogy miként alkalmazkodjanak a jogszabály rendelkezéseire az önkéntes jogkövetés személyi és tárgyi feltételeiről való gondoskodáshoz (ABH 1992, 155.). A kellő felkészülési idő követelményének a jogbiztonság elvéből következő lényegi eleme, hogy a jogszabályi rendelkezéseknek mindazok a címzettjei, akik részére a jogszabály új, illetve többletkötelezettségeket ír elő – legyenek akár a jogszabály végrehajtásáért felelős (jogalkalmazó) szervek, akár az önkéntes jogkövetés szempontjából érintett egyéb személyek és szervek –, a kötelezettségeiket potenciálisan teljesíteni tudják, és akaratuk ellenére ne kövessenek el kötelességszegést, ne valósítsanak meg jogellenes magatartást. Mind a jogalkalmazásnak, mind pedig a jogkövető magatartásnak feltétele a jogszabály megismerése, ebből a szempontból tehát a jogszabály alkalmazására való felkészülés és a jogszabály megismerése cél-eszköz viszonyban áll egymással.
- [237] Az ABh. leszögezte: „A demokratikus jogállam azonban – sok egyéb mellett – abban is különbözik a diktatúrától, hogy nem él vissza azzal a lehetőséggel, amelyet a jog megismerésének általános érvényű követelménye és az erre alapított felelősségre vonás az állam számára nyújt, hanem kellő törvényi garanciákkal megteremti annak a reális lehetőségét, hogy a jogalanyok valóban megismerhessék a rájuk irányadó jogszabályi rendelkezéseket, s módjukban álljon magatartásukat azokhoz igazítani.”
- [238] Az Alkotmánybíróság már az ABh.-t megelőző döntésében is hangsúlyozta, hogy „[a] jogszabály alkalmazására való felkészüléshez szükséges kellő idő megállapítása és biztosítása a jogalkotó felelősséggel terhelt mérlegelésének és döntésének függvénye. Az alkotmányellenesség csak a jogszabály alkalmazására való felkészülést szolgáló időtartam kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő elmaradása, illetőleg hiánya esetén állapítható meg.” [7/1992. (I. 30.) AB határozat ABH 1992, 45, 47.] Az ABh. szerint pedig „[a]nnak elbírálása, hogy valamely konkrét jogszabály esetében mennyi idő szükséges a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez, gazdaságpolitikai, szervezési, műszaki stb. szempontok figyelembevételét szükségessé tevő mérlegelési kérdés, vagyis nem alkotmányjogi probléma” (ABH 1992, 155, 158.). Az Alkotmánybíróság ugyanis egyrészt a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez szükséges idő pontos felméréseinek lehetőségét tekintve nincs azonos helyzetben a jogalkotóval (jogszabály-előkészítővel), másrészt – mivel számszerű, mértékbeli kérdésben kell döntést hozni – a probléma alkotmányjogi szempontú értékelését nem minden esetben lehet egyértelmű és kiszámítható szempontok alapján elvégezni.
- [239] A jogszabály alkalmazására való felkészülési idő kirívó hiánya azonban alaptörvény-ellenességhez vezet. A jogbiztonságot súlyosan sérti, ha az új, illetve többletkötelezettségeket előíró jogszabályi rendelkezés kihirdetése és hatályba lépése közötti felkészülési idő elmarad vagy olyan rövid, hogy nyilvánvaló, hogy a jogszabály címzettjei jóhiszeműségük, legjobb szándékuk és igyekezetük ellenére sem – vagy csak rendkívüli erőfeszítések árán – tudnának kötelezettségeiknek eleget tenni. Ellentétes a jogállamiság elvével, ha a kellő felkészülési idő hiányából eredően a jogszabály címzettjei a megváltozott rendelkezéshez való alkalmazkodás rendkívüli nehézsége miatt nyilvánvalóan, illetve az új szabályozás megismerhetőségének hiányában valószínűsíthetően jogsértő helyzetbe kerülnek; különösen, ha emiatt joghátrányok is érik (érhetik) őket.
- [240] 3. Mivel az Alkotmánybíróság a jelen határozatban elbírálta, kellő felkészülési idő hiányára hivatkozó valamennyi alkotmányjogi panaszt érintően alkalmazási tilalmat mondott ki, az ezen alapuló indítványi elemeket a továbbiakban nem vizsgálta, ugyanakkor azokkal összefüggésben szükségesnek tartotta rögzíteni a következő elvi megállapításokat:
- [241] Egyrészt, a felkészülési idő mérése valóban a jogszabály kihirdetésétől kezdődik. Annak vizsgálatát azonban, hogy a felkészülési idő megfelelő-e, illetve, hogy sérti-e a jogbiztonság követelményét, a szabályozás tartalmi változásaira figyelemmel kell elvégezni. A formailag új jogszabályban található, de tartalmilag a korábban kihirdetett rendelkezésekkel azonos szabályok nem minősíthetők a tartalmilag is új szabályokkal megegyezően.
- [242] Másrészt, mivel az Alkotmánybíróságnak nem feladata teljes jogszabályok alkalmazására való felkészüléshez szükséges idő hivatalból történő pontos felmérése, az indítványozónak kell részletesen indokolnia, hogy a sérelmezett jogszabály egyes rendelkezéseivel összefüggésben a felkészülési időt miért nem tekinti megfelelőnek, azok hatályba lépése hogyan vezet vagy vezetett a jogbiztonság sérelmére. Ennek keretében az indítványozónak a felelőssége – szükség esetén – megküldeni az Alkotmánybíróság részére azokat a dokumentumokat, amelyek az indítványban foglaltakat igazolják. Ha az indítványozó ezeknek a követelményeknek nem tesz eleget, a kellő felkészülési idő

hiányára hivatkozó indítványa érdemi vizsgálatára nem kerül sor. [vö. Abtv. 52. § (1) bekezdés e) pont, (4) bekezdés, (6) bekezdés, 55. § (3) bekezdés]

[243] A határozat Magyar Közlönyben történő közzététele az Abtv. 44. § (1) bekezdésén alapul.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Paczolay Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Bragyova András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kovács Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lenkovic Barnabás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2352/2012.

Dr. Balogh Elemér alkotmánybíró párhuzamos indoklása

- [244] Egyetértek a határozat rendelkező részével, de úgy vélem, hogy ebben az ügyben további vizsgálatot érdemeltek volna az alábbi, vallásszabadságot és az egyenlőséget érintő szempontok.
- [245] 1. Álláspontom szerint nemcsak vallásszociológiai, hanem alkotmányossági és történeti nézőpontból is súlyosan aggályosak az Ehtv. 6. §-ában foglaltak: „A vallási tevékenység olyan világnézethez kapcsolódó tevékenység, mely természetfelettre irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint az erkölcsöt és az emberi méltóságot nem sértő sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.”
- [246] 1.1. A meghatározás a világvallások és számos más vallási hagyományra nézve diszkriminatív, mert a keresztény vallás alapján állapít meg más vallásokkal szemben érvényesítendő kritériumokat. Ez a meghatározás a zsidóságra és a kereszténységre teljes mértékben érvényes, az iszlámra már csak korlátozottan, és számos más vallásra alig. A szövegben a „természetfeletti” kifejezés hibás, mert a törvény által elismert vallási közösségek egy része nem irányul természetfelettre. Ilyenek például a buddhista közösségek. A természetfelettre való irányulás ismérve a későbbiek során kizárja az olyan vallások hazai regisztrációját, melyek a világon mindenütt elismertek, mint például a kvékerek.
- [247] 1.2. Az „emberi méltóság” kifejezés filozófiai forrású és az alkotmányjogi szóhasználatban is alkalmazott fogalom, azonban olyan modern kifejezés, amely a vallások akár több ezer éves hagyományában és felfogásában nem szerepel. Vallási tevékenységnek nem lehet meghatározási kritériuma az „emberi méltóság”, mert annak filozófiai alapjai olyanok, melyeket az európai vallásokon kívüli vallások ritkán osztanak. A klasszikus hinduizmus és a buddhizmus nem ismeri azt a személyfogalmat, amely alapján az emberi méltóság a jelzett szöveg értelmében értelmezhető.
- [248] 1.3. A „rendszerbe foglalt hitelvek” szintén elsősorban a kinyilatkoztatott vallások esetében található meg, de például a zsidóságnak nincsen „dogmatikája”, ugyanakkor számos nem klasszikus vallási hagyományhoz kötődő vallási közösség rendelkezik hitelveinek rendszerével, ilyen például a szcientológia (amely esetében más lényegű problémák merülhetnek fel).

- [249] 2. Súlyos kérdések húzódnak meg az „egyház” kifejezés tartalmát illetően is. Az „egyház” meghatározása az Ehtv. 7. §-ában olvasható, s onnantól a törvényen végighúzódik az „egyház” terminus technicus következetes használata. Az említett paragrafus folytatja a közelmúltig hatályos törvény hibás szóhasználatát. Teológiai és vallástudományi szempontból is hibás ugyanis olyan vallási közösségeket egyháznak nevezni, amelyek magukat nem nevezik egyháznak. Az egyház kizárólag keresztény szóhasználatú szervezeti megjelölés. Általános érvényű használata sértő a nem keresztény vallási közösségekre. Az Ehtv., szándéka szerint, a korábbi törvény hibáit akarja orvosolni, ezért olyan szóhasználatot kellene alkalmaznia, amely a társadalmi nyilvánosság számára is iránymutató. A helyes szóhasználat: vallási közösség. Ez egy átfogó kategória, amelyen belül vannak egyházak, felekezetek, gyülekezetek, missziók stb. Kodifikációs szempontból a hézagmentes jelölésrendszer ezt a terminológiát kellene, hogy alkalmazza: átfogó kategória a vallási közösség, és ezen belül a különböző formációk: egyház, vallásfelekezet, vallási egyesület.
- [250] Az Ehtv. 7. §-a, mostani formájában, korlátozza az olyan vallási közösségek öndefinícióra vonatkozó jogát is, amelyek nem tartoznak az Ehtv. hatálya alá, de magukat hitelveiknek megfelelően egyháznak nevezik. Magyarországon mintegy 100 ilyen keresztény egyház működik.
- [251] 3. A határozat hangsúlyozza: a vallás egyénileg is gyakorolható, nem kötődik szükségszerűen intézményesült vallási közösséghez, s az együttes (közösségi) vallásgyakorlás szabadsága nincs kötve semmilyen szervezeti formához.
- [252] 3.1. Igaz, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság megéléséhez és közös gyakorlásához nem szükségképpen kell egyházként intézményesített jogi forma. Mégis, a modern jogállami rendszerekben általában szükség van a tagoktól elkülönült, jogi személyiséggel is rendelkező vallási szervezetre. Egyrészt azért, mert ez biztosítja, hogy a vallási közösség önálló entitásként jelenhessen meg a társadalmi életben, másrészt ezt igénylik a mindennapi működés körében tisztázandó kérdések (szerződés-kötés, munkaviszony), harmadrészt ez gyakran szükséges a hitéleti tevékenységet kiegészítő szociális, karitatív, oktatási, egészségügyi tevékenységek végzéséhez – ellenkező esetben ellehetetlenülhet, hogy egyes vallási csoportok a hitéleti tevékenységhez kötődő kultusz-, valamint jószolgálati tevékenységet folytassanak.
- [253] 3.2. Az Ehtv. különbséget tesz kétféle vallási szerveződés (egyház, vallási egyesület) között. A vallásszabadság szempontjából a legfontosabb különbség a két jogi konstrukció között az, hogy az egyház – éppen a lényegét adó egyházi autonómiából következően – hitéleti tevékenysége során nem köteles a demokratikus működésre, az önkormányzatiságra (szerveződhet hierarchikusan, és például megtagadhatja, hogy nőket pappá szenteljenek). Az egyesületi autonómia ennél szűkebb körű. Az egyesületi lét lényeges eleme az önkormányzatiság, és bár nem kell „kis demokráciaként” működnie, az egyesület a tagfelvétel vagy a vezetőválasztás során is csak annyiban zárhat ki bizonyos jelölteket (mint a fenti példában a nők), amennyiben az az elérendő egyesületi céllal összhangban áll. Több mint szimbolikus jelentőségű, de ehhez kapcsolódó további probléma, hogy egy egyesület tagja miképpen nevezheti magát lelkésznek vagy hogy egy egyesületen belül a gyónási titok hogyan érvényesülhet.
- [254] 3.3. Az Alkotmánybíróság 4/1993. (II. 12.) AB határozatában már kimondta, hogy az állam nem illetékes hitéleti kérdésekben, ezért nem osztályozhatja igazságtartalmuk vagy helyességük alapján a különböző hitbéli meggyőződéseket. Az államnak pártatlanul, önkénytől és lobbierdekektől függetlenül kell eljárnia a jogi státusz odaítélésekor. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt, az alapjogok egyenlőségére és a vallási diszkrimináció tilalmára vonatkozó követelményből fakadóan az állam szempontjából a lelkiismereti, hitbéli meggyőzések egyformán elismerésre méltóak; ennek elfogadása szükséges a valódi vallásszabadsághoz. Ebből az következik, hogy az Országgyűlés által alkotott törvényben foglalt, fentebb idézett alkotmányi követelményeknek megfelelő szabályozás szerint kell a vallási közösségeket nyilvántartásba venni.
- [255] 4. Az Ehtv. nem hosszú történeti folyamat eredményeként létrejött, a lelkiismereti szabadsággal összhangban lévő jogi megoldást tartalmaz (mint például a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény, amely normatív feltételek meglététől tette függővé az egyházi jogállás megszerzését, és a bíróságokra bízta az egyedi ügyek elbírálását, valamint a törvénysértő egyházak szankcionálását), hanem sajátos tabula rasa. Az Ehtv. elfogadásával a törvényhozó egyik pillanatról a másikra „felülírta” a magyar jogfejlődés során létrejött szabályozást, és több mint 300, korábban törvényesen bejegyzett vallási közösséget megfosztott már létező jogosultságaitól. A határozat által is említett, „a vallás szabad gyakorlatáról” rendelkező 1895. évi XLIII. tc. (s tegyük hozzá: a vele szoros kapcsolatban álló, az izraelita vallásról szóló 1895. évi XLII. tc., mely kimondta: „1. § Az izraelita vallás törvényesen bevett vallásnak nyilvánítottatik.”) megalkotásakor az Országgyűlés törvényhozóhoz méltó módon, mintegy „ráütötte a pecsétet” az ún. történelmi egyházakra, az addig bevett vagy törvényesen elismert magyarországi vallásfelekezetekre. Ezeket az egyházakat sem konstituálta tehát a törvényhozó, csupán megállapította, hogy a rájuk és híveikre „vonatkozó törvények és jogszabályok változatlanul fentartatnak.” (6. §) A jövőre nézve pedig a törvény

(II. és III. fejezetében) részletes szabályozást adott a feltételeket illetően, melyek megléte mellett a „vallás- és közoktatásügyi miniszter” köteles volt a nyilvántartásba vételt elvégezni. Ez az a helyeselhető törvényalkotói magatartás, mely megnyitotta a lehetőséget újabb vallási közösségek állam általi elismeréséhez, a nyilvántartásba vételt azonban már teljes egészében átengedte a miniszternek. Modern, jogállami elvárásainkhoz leginkább illeszkedő megoldás e hatáskör bíróságokhoz, kitüntetett értelemben a Kúriához való telepítése lehetne (melynek döntése alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybíróság előtt megtámadható).

- [256] 5. Történelmi alkotmányunk százados fejlődéstörténetében a most vizsgált jogforrás visszalépést jelent. A jogfejlődés lényegi eleme ugyanis mindenkoron a jogkiterjesztés volt, nem pedig az alkotmányosan megszerzett jogok elvétele. Az Alaptörvény VII. cikkének oltalma alatt álló vallásszabadság minden állampolgárt egyenlően megillető alapjog, melynek érvényesülését a legerősebb alkotmányos garanciáknak kell biztosítaniuk. Alkotmányos, modern európai jogállamban ez a végső garancia a bírói út, a jogorvoslat lehetőségének biztosítása, minek előfeltétele pedig a törvényben rögzített feltételek teljesülése esetén a kötelező regisztráció. Az 1990. évi IV. törvény – hibáival együtt – ezen az úton haladt; kár lenne letérni róla...

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom:

Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Bragyova András párhuzamos indoklása

- [257] A tervezet főbb megállapításaival és a rendelkező részével egyetértek. Párhuzamos véleményemet azért írom, mert szerintem a határozatban vizsgált alapvető kérdés szorosabban kapcsolódik a lelkiismereti- és vallásszabadsághoz, mint a többségi indoklásból, amely az egyházként elismerés eljárásának hiányosságai miatt semmisíti meg az Ehtv. egyes rendelkezéseit kiderül. A rendelkező rész 5. pontjában megfogalmazott alkotmányos követelménnyel is egyetértek, de én e követelményt egyedül az Alaptörvény VII. cikkéből vezetném le.
- [258] A vizsgált törvény (az Ehtv.) a lelkiismereti szabadsággal alig foglalkozik, a tulajdonképpeni vallásszabadsággal is keveset: nagyrészt az Alaptörvény VII. cikk. (2) bekezdése utolsó mondatában említett állam és egyház együttműködése feltételeit határozza meg. Ezt is különleges módon, hiszen e körben két tárgyat szabályoz: egyrészt azt, hogy milyen állami támogatásra jogosultak az egyházak (illetve az egyháznak minősülő szervezetek) az állammal való együttműködésben; másrészt azt, mely szervezetek jogosultak az „együttműködésre.” Az együttműködés azért van idézőjelben, mert az Ehtv. szerint nem együttműködésről van szó, hanem közvetlen vagy közvetett állami támogatásról – olyan tevékenységekhez is, elismerem, amelyek állami feladatok ellátását segítik, vagy helyettesítik. A lelkiismereti és vallásszabadsággal való kapcsolat mégis fontos, hiszen az Ehtv.-ben támogatott tevékenységek és intézmények jó része nem kifejezetten vallási (még kevésbé lelkiismereti) tevékenységet végez – mint a szociális, egészségügyi, oktatási –, azonban a támogatott szervezetek éppen azért kapnak támogatást, mert tevékenységük vallási motivációjú (vagy annak feltételezett). Ezért minősülnek jogilag egyháznak: hit- vagy eszmeterveztő tevékenységet iskolákban, felsőoktatásban nem egyház(nak minősülő) szervezet jogilag hátrányosabb feltételekkel folytathat: nem részesül adómentességben, nem jogosult állami támogatásra. Ez önmagában előnyben részesíti a szekuláris szemben a vallási meggyőződést, például a vallási meggyőződésen alapuló emberbarátságot a világi filantróp motívumokkal szemben.
- [259] A lelkiismereti szabadság jelentésének szükségképpen rövid elemzése emiatt nem maradhat el, akkor sem, ha a határozat indoklása, mint említettem, az Ehtv. Alaptörvénybe ütközését az egyházként elismerés eljárása hiányosságai miatt állapítja meg (és ebben az értelemben állapít meg alkotmányos követelményt). A vallásszabadság szerintem az általános lelkiismereti szabadság része, azaz a vallási lelkiismeret alkotmányjogilag nem privilegizálható. A modern alkotmányok és a régiek újabb módosításai, mint pl. a német alkotmány GG. Art. 4. (1); a spanyol alkotmány Art. 16. 1; a svájci alkotmány Art. 16. 2 ezt világosan kifejezik azzal, hogy vallási és filozófiai vagy ideológiai-világneveti

meggyőződésről szólnak mint a lelkiismereti szabadság joga védett tárgyáról. Azaz az agnosztikus, nem-hívő vagy kifejezetten ateista meggyőződés nem tekinthető egyszerűen „nem-vallásosnak”, vagy olyan személy tudatának, aki élt a vallásos meggyőződés ki nem nyilvánításának jogával. Az Alaptörvény VII. cikk első bekezdése ezt látszik sugallni, mivel csak a vallási „meggyőződés kinyilvánításának mellőzéséről”, továbbá a „más meggyőződésről” szól. Ez utóbbi lenne a nem-hívés, a nem tételes vallási meggyőződés és az ateizmus minden formája. A pusztán nem-hit szabadságaként felfogott szekuláris lelkiismeret eleve kisebb védelmet kaphat, hiszen (e felfogás szerint) nincs vallási értelemben vett, másokkal közösen definiált lelkiismerete, így a vallással szemben csak a nem-vallás áll mint a vallásosság hiánya. A lelkiismereti szabadság egyik eseteként felfogott vallásszabadság képes egyedül arra, hogy egyenrangúan kezelje minden ember lelkiismeretét.

- [260] A vallásszabadság elsősorban a hitbeli meggyőződés kinyilvánítása és a vallási kultusz szabadságát jelenti. Ezt valóban nem korlátozza, azonban gyakorlatilag nehezítheti, az egyházi elismerés hiánya. E lelkiismereti szabadság az egyén saját maga számára kényszerítő erejű belső, erkölcsi vagy hitbeli meggyőződéséből kötelezőnek tekintett magatartására vonatkozik. Ennek akkor van különös jelentősége, ha a lelkiismereti motivációjú cselekmények szembekerülnek az állami joggal, vagy az államtól külön cselekvést tesznek szükségessé. Ilyen lehet a böjtölés, a kóser étkezési szabályok betartása, az eskütétel vagy fegyverviselés megtagadása. A lelkiismereti szabadság éppen itt válik el a vélemény szabadságtól. A lelkiismereti szabadság az önmagunk számára belsőleg szükségszerűnek tartott („hier stehe ich, kann nicht anders”) magatartások szabadságát biztosítja, tehát önszabadság, míg a véleménynyilvánítás „csak afféle vélemény” szabadsága, amely tehát alapvetően a szó- és kifejezés világában marad. Másrészt a lelkiismereti meggyőződés belső kényszert hoz létre az egyén magatartására: de csak saját magatartása lehet lelkiismereti szabadság tárgya; véleménye másokéről is lehet.
- [261] Az egyén lelkiismereti szabadsága egyéni alapjog, de a vallási lelkiismeretre főleg jellemző (bár nem kizárólagos, mint a remeték mutatják) a közösségi gyakorlás. Ez természetesen másutt sem kizárt, a vallási tudatban azonban szerepe hagyományosan erősebb, bár vallásonként különböző. A közösségi gyakorlás és a szervezettség már közelebb visz az Ehtv.-ben használt egyház fogalomhoz. Egyetértek Balogh Elemér alkotmánybíró párhuzamos véleményével abban, hogy a helyes terminus a „vallási közösség” lenne; az egyház mindenképpen tételes jogi fogalom, amelynek nincs feltétlenül megfelelője a vallási közösség saját jogában vagy felfogásában. Ha az egyház fogalom csak így használható, alkalmazása elfogadható. Az egyház Ehtv.-ben alkalmazott fogalma a felekezet és az egyház fogalmát vonja össze. Az azonos hitelvek és szervezettség csak felekezetté tesz, nem egyházzá. Az egyházi státus viszont az egyház (vallási közösség, felekezet) és az állam közötti együttműködésre vonatkozik. Az egyházi státust nem vallási, hanem az állami jog értelmében kell felfognunk, esetleg közjogi státusként (azaz a jogi egyház saját felfogása szerint lehet nem egyház). Ha viszont a kisebb vallási közösségek egyesületként működnek, akkor csak a vallási felfogásukkal összeegyeztethető egyesületi jogi szabályok lehetnek kötelezőek rájuk – különben sérülne a vallásszabadságuk. Rájuk is érvényesnek kell lennie az Ehtv. 19. § (1) bekezdésében az egyházzal szembeni rendelkezésnek, amely szerint az egyház „saját hitelvei és szertartási rendje szerint működik”.
- [262] Az egyház Ehtv.-ben alkalmazott fogalma tehát az állam által együttműködésre kiválasztott felekezeteket, vallási közösségeket jelenti. Alapvető lenne ezért az egyház alkotmányos fogalma számára az együttműködés meghatározása. Ez fogalmilag több dolgot feltételez. Először azt, hogy az együttműködés az állam hatás- vagy feladatkörébe tartozó tevékenységet érintsen, mint az oktatás, szociális ellátás, egészségügy, kultúra; másodsor, hogy megállapodáson alapuljon a két fél között, de legalábbis kényszermentes legyen. Ugyanakkor a vallásszabadság megkívánja, hogy az állam ne tegyen különbséget az egyes vallási (továbbá vallási és nem vallási, hanem más világnézeti, pl. humanitárius) szervezetek között, hanem az együttműködésről szóló döntése kizárólag a feladat ellátására, a szolgáltatás nyújtására való alkalmasság alapján történjen.
- [263] Az együttműködés – a kooperatív elválasztás – alkotmányosan továbbra is megköveteli az állam világnézeti semlegességét, ami a felekezeti jogban a felekezetek egyenlő kezelését kívánja meg; ez a követelmény az egyes hívők (mint az alapjog alanyai) egyenlő szabadságából származik. Ha ugyanis A felekezet előnyösebb helyzetbe kerül (jogilag egyház lesz), míg B nem, akkor az A felekezethez tartozók, e tekintetben, előnyösebb helyzetben vannak, mint a B hitűek. Az állam ugyan tehet gyakorlati szempontból igazolható különbséget az egyes vallási csoportok, végső elemzésben a hívők között, ez azonban nem alapulhat a csoportok által vallott vallási vagy társadalmi, erkölcsi nézetek értékelésén, vagy egyesek támogatásán, illetve mások elvetésén.
- [264] Az előbbi fejtegetésből következik, hogy az egyházként elismerés (ami valójában elfogadás) – különösen, ha ez az állammal való együttműködés feltétele – nem alapulhat, csak jogilag szabályozott és mindenkire érvényes szempontokon; az állam nem választhat tetszése szerint az egyes felekezetek között. Az együttműködés az állam szempontjából – ha egyszer az Alaptörvény kimondta – kötelezettség, csak az egyházak (vagy: „egyházak”) számára

jog. Ezért az állami elismerés, az együttműködés feltétele, csak az egyház-jelöltek törvényben megfogalmazott kritériumokon alapuló együttműködési képességén alapulhat. Ugyanakkor az állam széles körben választhatja meg az együttműködés egyes területeit, tehát azt, miben kíván együttműködni az egyházakkal, és miben nem. Az államtól (ebben az értelemben) független önálló tevékenység vagy szolgáltatás más eset, mint pl. iskola fenntartása állami támogatás nélkül. Ezek a tevékenységek viszont nem tehetők függővé az egyházként elismeréstől, csak a mindenkire érvényes feltételek teljesítésétől.

- [265] A fentiek miatt az Alaptörvényben használt egyház terminus alkotmányjogi tartalma további kidolgozásra szorul. Ebben alapvető, hogy a vallás- és lelkiismereti szabadság egyéni alapjog, amelyhez a közösségi gyakorlás is hozzátartozik, de alanya az egyén és nem a közösség vagy egy szervezet. Az állam és „egyház” együttműködésében az állam köteles egyenlően kezelni az egyes vallási és nem vallási meggyőződésű embereket, különben sértené legalábbis az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdését.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Bragyova András s. k.,
alkotmánybíró

A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom:

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Balsai István alkotmánybíró különvéleménye

- [266] Nem értek egyet az Alkotmánybíróság többségi döntésével, amely szerint az Ehtv. 7. § (1) bekezdésének „és az Országgyűlés által elismert” szövegrésze, az Ehtv. 14. § (1) és (3)–(5) bekezdései, az Ehtv. 34. § (1)–(2) és (4) bekezdései, valamint az Ehtv. 37. § (1) bekezdése nincsenek összhangban az Alaptörvény rendelkezéseivel. Ennek megfelelően a határozat rendelkező részének 1–5. pontjaival nem értek egyet.
- [267] Az Országgyűlés az Ehtv. megalkotásával a lelkiismereti- és vallásszabadsághoz fűződő jog által garantált „együttes” és „nyilvános” vallásgyakorlás szabadságát, vagyis a közös vallásgyakorlás intézményi kereteit szabályozta újra. A korábban hatályban volt Lvt. 8. §-a az Alkotmány 60. § (2) bekezdésének megfelelően garantálta, hogy az azonos hitelt vallók a törvény 9–10. §§-ban foglalt feltételek teljesítése mellett egyházat alapíthassanak. Ugyanakkor az Lvt. 6–7. §§ a közös vallásgyakorlás jogát nemcsak egyház tagjai számára biztosították, hanem mindenki, aki valamely vallási közösségben részt kíván venni. A törvény hiányosságai, az egyházalapítás feltételeinek lazasága, valamint a törvényi szabályozást érő számos kritika a jogalkotót a jogi szabályozás átfogó újragondolására ösztönözték.
- [268] Az Ehtv. a vallási tevékenység közös gyakorlásának intézményi kereteit újraszabályozta, és a különböző állami egyházjogi modellekben ismert, úgynevezett többszintű jogállási rendszert vezetett be. Az Ehtv. a közös vallásgyakorlás lehetőségét egyfelől a korábban nyilvántartásba vett vallási közösségek részére vallási tevékenységet végző egyesület [Ehtv. 34. § (1) bekezdés], másfelől pedig az egyház [Ehtv. 7. § (1) bekezdés] intézményi keretei között garantálja. Mindkét szervezeti forma elkülönült jogalanyiságot biztosít a tagok számára a közös vallásgyakorlás, és az ahhoz kapcsolódó oktatási, egészségügyi, vagy egyéb jószolgálati tevékenység ellátásához. A korábban nyilvántartásba vett vallási közösségek tekintetében a vallási tevékenységet végző egyesületet az egyesülési szabadság alapján a bíróság veszi nyilvántartásba [Ehtv. 35. §], míg az egyházi jogállást az Ehtv. 14. §-ában meghatározott feltételek teljesítése esetén az Országgyűlés mérlegeléssel ismeri el. [Ehtv. 14. § (1) bekezdés] Megállapítható tehát, hogy nem a közös vallásgyakorlás joga szűnt meg, hanem a korábban hatályban volt Lvt. szerinti egyházi jogállás értelme, és a közös vallásgyakorlás intézményi keretei változtak meg.
- [269] Az alapvető jogok biztosának indítványa, valamint az alkotmányjogi panaszok alapján az Alkotmánybíróságnak kizárólag abban a kérdésben kellett volna döntést hoznia, hogy az Ehtv. szabályozási koncepciója garantálja-e az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdésében biztosított vallásszabadságból fakadó közös vallásgyakorlás intézményi kereteit. Az egyes vallási csoportok típusaihoz kapcsolt költségvetési támogatás, jövedelemadó kedvezmények, oktatási és egyéb költségek megtérítésének szabályai a közös vallásgyakorlás intézményi kereteinek alkotmányossági megítélése során álláspontom szerint figyelmen kívül kellett volna maradjanak. E szabályok egyfelől nem tartoznak az

állami egyházjogi szabályozás koncepcionális elemei közé, másfelől pedig alkotmányos megítélésük az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdései alapján külön vizsgálatot igényelt volna.

- [270] 1. A többségi döntés az egyházi jogállás kérdésével összefüggésben arra mutat rá, hogy az Alaptörvénnyel való összhang megítélésekor a külföldi országok szabályozási koncepciói önmagukban nem döntő jelentőségűek. Az európai államok szabályozási mintáinak szerteágazó jellegéből annyi azonban mégis megállapítható, hogy az államok rendkívül széles mérlegelési lehetőséggel rendelkeznek az egyházi jogállás szabályainak, illetve a vallási csoportok jogalanyiségének kialakításakor. Másként fogalmazva e területen kevés olyan közös alkotmányi minimumszabály lelhető fel, amelyet az európai demokratikus jogállamok mindegyike kivétel nélkül elfogadna. Az európai államok többsége az országban játszott történelmi szerepük és társadalmi jelentőségük alapján egyes vallási csoportokat a jogalanyiség, vagy az általuk megszerezhető különleges jogosultságok és az azzal járó köteleességek tekintetében egymástól megkülönbözteti, azaz a többszintű állami egyházjogi berendezkedés talaján áll. Ennek oka abban rejlik, hogy a XIX. századot megelőzően az egyes európai országok számos, a modern állam funkciójához tartozó feladatot, így többek között oktatást, könyvmásolást, betegápolást, vagy akár a római jog hagyományainak őrzését csak a keresztény felekezetek intézményi infrastruktúráján, és humán erőforrásán keresztül láthatták el. A modern európai államok egy része alkotmányos szabályokban fogalmazta meg az állam vallási semlegességét, és az állam egyháztól történő elválasztását. Ugyanakkor a történelmi szerepű vallási közösségek további társadalmi küldetésére az ilyen alkotmányi szabályokat megfogalmazó európai államokban is fokozott igény mutatkozott, mutatkozik. A társadalom egészét megszólítani képes, és ilyen igénnyel fellépő, országos infrastruktúrával, és szakértelemmel rendelkező vallási közösségek a modern európai társadalomszervezésében is létfontosságú szerepet játszanak. Ennek megfelelően az európai államok túlnyomó többsége az egyes vallási csoportok között, azok történelmi szerepére és társadalmi súlyára figyelemmel különbséget tesz. A vallási közösségek ténylegesen különbözőek, így az állami egyházjogi rendszerek vagy eltérő jogalany típusokat (magánjogi – közjogi jogalanyok) vezettek be, vagy eltérő szabályokat alakítottak ki, vagy az egységes jellegű szabályozás mellett tényleges különbségeket tesznek.
- [271] 2. Az Alkotmánybíróságnak a vallásszabadság egyes kérdéseiben kialakított eddigi gyakorlata is ehhez az alkotmányos felfogáshoz illeszkedett. Ezt a 4/1993. (II. 12.) AB határozat úgy fogalmazta meg, hogy minden ország sajátos történelmi körülményei alakítják az állam és egyház elválasztásának fokát, szigorúságát és következetességét. Ennek megfelelően az elválasztás alkotmányi szabályát az egyházaknak a magyar történelemben játszott szerepére, jelenkori tényleges működésükre, és a társadalmi folyamatokra tekintettel szükséges értelmezni. Az állam semlegességének követelménye annyit jelent, hogy az állam nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében, nem azonosíthatja magát egyetlen egyház tanításával sem, és egyetlen egyházzal sem kapcsolódhat össze intézményesen. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor ebben a határozatában elvi jelentőséggel mondta ki, hogy „[a]z egyház elválasztása az államtól nem jelenti azt, hogy a vallás és az egyház sajátosságait az államnak figyelmen kívül kellene hagynia.” Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság azt is megállapította, hogy az Lvt. szabályozási rendszerében az egyházak egyenlőként történő kezelése az egyes egyházak tényleges társadalmi szerepének figyelembevételét nem zárja ki. (ABH 1993, 48, 53.) Ezzel összhangban az Alkotmánybíróság a 970/B/1994. AB határozatban a Tábori Lelkesi Szolgálat összetételével kapcsolatban azt állapította meg, hogy „[a] »történelmi« egyházak csoportjának megjelölése az egyházak létrejöttének valóságos hazai történetiségére utaló kifejezés. Ezért e megjelölés önmagában nem valósít meg az Alkotmányban tiltott diszkriminációt.” (ABH 1995, 739, 743.) Az Alkotmánybíróság a 8/1993. (II. 27.) határozatában az egyházalapítás feltételeként előírt létszámküszöb szabályának alkotmányosságát bírálta el. E határozatban az Alkotmánybíróság megerősítette, hogy az Alkotmány 60. § (2) bekezdése által garantált együttes vallásgyakorlás szabadsága nincs kötve semmilyen szervezeti formához. Az állam szabadon határozhatja meg, hogy a magánszemélyek milyen típusú jogi személyt, milyen feltételekkel alapíthatnak. Elvi jelentőségű alkotmánybírósági megállapítás volt, hogy „[a]z állam mind az egyesülési jog, mind más alkotmányos jogok alapján létrejött szervezetek és közösségek jogi személlyé válásának feltételeit az illető szervezet vagy közösség sajátosságának megfelelően, eltérően is szabályozhatja.” Az Alkotmánybíróság ebben a döntésében arra a következtetésre jutott, hogy az egyházak alkotmányos alapokon álló sajátossága a nagyobb szervezeti autonómia, amely az állam és az egyház elválasztásának elvéből fakad. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor azt is hozzátette, hogy a szétválasztás történelmi folyamatában elsősorban az államnak a történelmi egyházaktól való elválasztásáról, illetve az állam történelmi egyházakkal való kapcsolatáról volt szó. Ilyen autonómiát garantáló szabály többek között az, hogy az egyházak felügyeletére az állam nem hozhat létre szervezetet, az ügyészség törvényességi felügyeletet az egyházak felett nem gyakorol, illetve az egyházak belső törvényeinek, szabályainak érvényre juttatására állami kényszer nem alkalmazható. [ABH 1993, 99,

103.; megerősítve: 32/2003. (VI. 4.) AB határozat, ABH 2003, 388–389.] Az alkotmánybírói gyakorlat vizsgálata során tehát megállapítható, hogy a törvényhozó joga az egyházi jogállás megállapítása. Nem vezethető le sem a korábban hatályban volt Alkotmány 60. § (2) bekezdéséből, sem a 2012. január elseje óta hatályos Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdéséből az egyházi jogállás biztosítása, vagy egy ilyen jogállású szervezet alapítási feltételeinek meghatározása.

- [272] 3. Az Alkotmánybíróság több döntésében is megerősítette, hogy az általa nyújtott alapjogvédelmi szint nem süllyedhet a nemzetközi, jellemzően a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága (Bíróság) által garantált jogvédelmi szint alá. [pl.: 61/2011. (VII. 13.) AB határozat; ABH 2011, 291, 321.; 32/2012. (VII. 4.) AB határozat; ABK 2012, 228, 233.] Az Egyezmény 9. Cikk (1) bekezdése biztosítja az együttes és nyilvános vallásgyakorlás jogát: „(...) la liberté de manifester sa religion ou sa conviction individuellement ou collectivement, en public ou en privé (...)” A Bíróság több ügyben vizsgálta, hogy e cikkelybeli rendelkezés milyen jogszabályi környezet kialakítását, és milyen hatósági elbánást kíván meg a részes államoktól. A Bíróság minden egyes döntésében tartózkodott attól, hogy állást foglaljon a többszintű állami egyházi berendezkedésekről. A Bíróság azt sem vizsgálta, hogy a vallási csoportok részére közjogi vagy magánjogi jogalanyiság garantálása van-e összhangban az egyezménybeli cikkellyel. Ebből az következik, hogy a Bíróság elismeri az államok jogát arra nézve, hogy az eltérő társadalmi szerepet betöltő vallási csoportok intézményi működésének alapjaként más-más jogalanyiságot határozzanak meg. A Bíróság alapvető követelményként csak azt kívánja meg egy állami szabályozástól, hogy egy vallási csoport számára elkülönült jogalanyiságot biztosítson annak érdekében, hogy a vallási csoport jogok és kötelezettségek önálló alanya lehessen. A vallási csoportoknak pedig az Egyezmény arra ad jogot, hogy számukra a jogalanyiság valamely formája indokolatlan akadályok nélkül, a tisztességes eljárás követelményének érvényesülése mellett legyen elérhető. (Erről lásd: Caneai Katolikus Egyház kontra Görögország, 143/1996/762/963, 1997. december 16.; § 47.; Bessarabiai Metropolya Egyház és mások kontra Moldova, 45701/99, 2002. március 27., § 129.) Ezt erősíti a Jehova Tanúi kontra Ausztria ügyben hozott döntés is, amelyben a Bíróság nem a kétszintű osztrák egyházi modell bevezetése ellen emelt kifogást, hanem azt sérelmezte, hogy a kérelmezőnek egyáltalán nem biztosították a jogalannyá válás lehetőségét. (10825/98.; 2008. július 31., §§ 97–99.) A Bíróság a vallási csoportok jogalanyiságának biztosításán túl, az állam semlegességét követeli meg. Ebből következik, hogy a vallási csoportok autonómiája feltétlen garanciákat kíván. A vallásszabadság felőli annak igényét, hogy a vallási csoportok önkényes állami beavatkozástól mentesen, békében működhessenek. (Erről lásd: Serif kontra Görögország, 14/03/2000.; 1999. december 24., § 52–54.; Agga kontra Görögország, 50776/99. és 52912/99.; 2002. október 17., § 61.; Hasan és Chaush kontra Bulgária, 30985/96.; 2000. október 26., § 62.)
- [273] 4.1. Mindezekből megállapítható, hogy a korábbi alkotmánybírói gyakorlat tételei, és a nemzetközi emberi jogi elvárások a vallási csoportok jogi szabályozásával szemben ugyanazokat követelményeket fogalmazzák meg: egyfelől a vallási csoportok számára szükséges biztosítani az elkülönült jogalanyiságot, másfelől pedig az önkényes állami beavatkozással szemben a vallási csoportok autonómia illati meg. Ebből következően azt szükséges megvizsgálni, hogy az Ehtv. biztosítja-e ezeket a közös elvárásokat. Az Ehtv. szabályozási rendszere a vallási csoportok elkülönült jogalannyá válására több lehetőséget is biztosít: vagy vallási tevékenységet végző egyesületként, vagy egyházként működhetnek. A vallási tevékenységet végző egyesület magánjogi jogalany, és az egyesülési szabadság alapján egységes feltételek, és a tisztességes eljárás alkotmányos követelményének érvényesülése mellett [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdései], bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre. Az Ehtv. 36. § (2) bekezdése a korábban nyilvántartásba vett vallási tevékenységet végző egyesület működése tekintetében alkalmazni rendeli az Ehtv. 10. §-át és az Ehtv. 13. § (3) bekezdését. Az Ehtv. 10. §-a a vallásszabadság védelme alatt álló, garanciális szabály, amely az egyházak autonómiáját biztosítja. E törvényhely írja elő az egyházak államtól történő elválasztásának, és az egyházak önálló működésének elvét, illetve tilalmazza az egyházak feletti állami irányítást és felügyeletet. Az Ehtv. 10. §-a fogalmazza meg azt az elvet is, hogy az állam nem vizsgálhat és nem is hajthat végre belső egyházi szabályt, vagy határozatot. Az Ehtv. 13. § (3) bekezdése is az egyházi autonómiához kapcsolódó szabály, amely az egyházi személyek immunitását biztosítja a hitéleti tevékenységgel összefüggő információk tekintetében. A korábban nyilvántartásba vett vallási tevékenységet végző egyesületek esetében az egyházi autonómiát garantáló szabályok feltétlen alkalmazást nyernek. Ebből következően az Ehtv. szabályozási rendszere biztosítja valamennyi korábban nyilvántartásba vett vallási csoport elkülönült jogalannyá válásának lehetőségét, és a vallási tevékenységet oltalmazó többletautonómiát. Álláspontom szerint a vizsgált törvény ennek megfelelően találkozik azzal az elvárással, amelyet a korábbi alkotmánybírói gyakorlat, illetve a nemzetközi emberi jogi jogvédelmi mechanizmusok megfogalmaznak.

- [274] 4.2. Ettől eltérő kérdést szabályoz az Ehtv. 14. §-a, amelynek értelmében a vallási tevékenységet végző egyesület bizonyos törvényi feltételek, így többek között létszámküszöb és várakozási idő teljesítése esetén kezdeményezheti, hogy az Országgyűlés egyházi jogállásúként ismerje el. Az Országgyűlés mérlegelési jogkörben dönt a közjogi jellegű egyházi jogállás elismeréséről. Minden ország történelme, kultúrája és hagyománya különböző, ami az országban honos vallásokra is döntő hatást gyakorol. Éppen ezért az egy-egy országban jelen lévő vallási csoportok között tényleges különbségek érhetők tetten. [Erről lásd: 4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1993, 48, 53.] Az államok a társadalomszervezési feladataik teljesítése során a saját országuk történelmi hagyományait, kultúráját és a vallási csoportok között tetten érhető különbségeket nem hagyhatják figyelmen kívül. Az államok természetesen más jellegű kapcsolatot alakítanak ki azokkal a vallási közösségekkel, amelyek egy országban több évszázada honosak, a híveik lakosságszámhoz viszonyított aránya magas, országosan kiépített intézményi infrastruktúrával rendelkeznek, üzeneteiket az ország teljes lakosságának címzik, és meghatározó jelentőségű oktatási, egészségügyi vagy egyéb jószolgálati tevékenységet látnak el, mint azokkal a vallási közösségekkel, amelyek viszonylag frissen alakultak, regionálisak, avagy tanaikat kevés hívő követi. Másként fogalmazva, egy állam a céljai eléréséhez másképpen támaszkodhat egy országos infrastruktúrával, nagyobb múlttal és társadalmi súllyal rendelkező, a lakosság körében elterjedt vallási közösség segítségére, mint egy frissen alakult, kisebb vallási közösségre. Álláspontom szerint nehezen vitatható el az Országgyűléstől az a jog, hogy az eldöntse mely vallási csoport erőforrásaira képes és kíván erőteljesebben támaszkodni, azaz mely vallási csoportokat részesít közjogi jellegű jogalanyiságban.
- [275] Mindaddig, amíg az erősebb szervezeti autonómiával védett magánjogi jogalanyiság valamennyi korábbi nyilvántartásba vett vallási közösség számára elérhető, nem lehet alkotmányossági kérdés, hogy az ország legfőbb népképviselői szerve mely vallási közösségeket ismer el egyházi jogállásúnak. Álláspontom szerint, ebből következően az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdésében biztosított vallásszabadságból fakadó közös vallásgyakorlás intézményi kereteit az Ehtv. szabályai az Alaptörvény egyéb rendelkezéseivel is összhangban biztosítják.
- [276] Az Alkotmánybíróság többségi döntésének 2–4. pontjaiban foglalt jogkövetkezmények megállapítását azért is aggályosnak tartom, mert az Alkotmánybíróság a vallási tevékenységet végző egyesületek jogállásáról rendelkező Ehtv. 34. §-át visszaható hatállyal semmisíti meg, illetőleg azt mondja ki, hogy a jogszabályi rendelkezések a hatályba lépésüktől kezdve nem alkalmazhatók. Az Alkotmánybíróság többségi döntésének közvetlen jogkövetkezménye tehát az, hogy újabb jogalkotás hiányában a vallási tevékenységet végző egyesületek éppen az elkülönült jogalanyiságukat veszítik el.
- [277] A bemutatott indokok alapján a többségi döntéstől eltérően, arra a következtetésre jutottam, hogy az Ehtv. kifogásolt szabályai, és a törvény szabályozási koncepciója az Alaptörvénnyel összhangban álltak.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró különvéleménye

- [278] Nem értek egyet a határozat rendelkező részének 1–5. pontjával és azok indokolásával.
- [279] Egyetértek ugyanakkor a határozat rendelkező részének 6–10. pontjával.
- [280] 1. Elvi kiinduló pontom az, hogy a lelkiismereti és vallásszabadság közös gyakorlásához Magyarországon sem kell feltétlenül egyházi jogállás, az más szervezeti formában, így egyesületként is történhet.
- [281] Az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (Ehtv.) Alaptörvénnyel való összhangja szempontjából nézetem szerint három alapvető tényezőt kell figyelembe venni.
- [282] 1.1. A tárgyalat új törvény az Alaptörvénnyel és az annak eredetileg szerves részét képező Alaptörvény átmeneti rendelkezéseivel (Aár.) egyidejűleg lépett hatályba 2012. január 1-jén. Valójában – mivel közjogi érvénytelenség címén csak 2012 decemberében semmisítette meg az Alkotmánybíróság – az Aár. 21. cikkét az Ehtv. jogszerűen és érvényesen hajtotta végre, egyben meghatározva az egyházkénti elismerés feltételeit. (Ehtv. 14. §)
- [283] Az Aár. 21. cikke – túlmenően azon, hogy kimondta: az Országgyűlés sarkalatos törvényben állapítja meg az elismert egyházakat, illetőleg az elismerési feltételeket – meghatározta az elismerés feltételének alapelveit is. Ezek:

- meghatározott idejű egyházkénti működés; meghatározott taglétszám, történelmi hagyományok és társadalmi támogatottság.
- [284] Megállapítható tehát, hogy az Ehtv. – mint az Aár.-t legitim módon végrehajtó sarkalatos törvény – jogszerűen és alkotmányosan tett különbséget vallási közösségek között, az egyházként el nem ismert szervezeteket egyesületnek minősítve. Ugyancsak alkotmányos volt az egyházként elismerési eljárás szabályozása is.
- [285] 1.2. Az Ehtv. szabályozási koncepciója tudatosan szakított az 1990. évi IV. törvény szabályozási elvével, amely az egyházak létrehozását – a lelkiismereti és vallásszabadság alapjogával való visszaélésre lehetőséget teremtő módon – túlzottan széleskörűen biztosította, lehetővé téve a ténylegesen nem hitéleti tevékenységet folytató szervezetek egyházként történő bejegyzését és ezáltal az állam (a társadalom) általi anyagi-pénzügyi támogatását. (Vö. a Ehtv. preambulumaival.)
- [286] 1.3. Végül, de nem utolsó sorban hangsúlyozni kell, hogy a korábbihoz képest az állam és az egyházak kapcsolatának alkotmányos szabályozása is megváltozott az Alaptörvény megszületésével.
- [287] A formális elválasztás megmaradt ugyan, de az Alaptörvény VII. cikkének (2) bekezdése kimondja: „Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.”
- [288] Mindebből és a rendelkezésre álló anyagi forrásokból és lehetőségekből is következik, hogy a vallási közösségek között az állam a társadalmi hasznosság alapján szelektálni kíván, a közös célok elérése érdekében csak a vele együttműködő, az Országgyűlés által elismert egyházakat kívánja előnyben részesíteni. Ez a megoldás semmilyen alkotmányos elvet, illetőleg szabályt, vagy nemzetközi kötelezettséget nem sért, ugyanúgy, mint ha az elismerést a végrehajtó vagy az igazságszolgáltatási hatalmi ág valamely szervére bízna.
- [289] A fentiek alapján
- [290] – számomra nem fogadható el az az álláspont, hogy az egyházi jogállás elismerésére az Országgyűlést feljogosító, illetőleg az el nem ismert vallási közösségek egyesületté minősítésére vonatkozó rendelkezések alaptörvény-ellenesek lennének. Ugyanígy nem lehet indoka a megsemmisítésnek az sem, hogy az ezekre vonatkozó alkotmányos felhatalmazást a 45/2012. (XII. 29.) AB határozat közjogi érvénytelenség címén, formai okokból megsemmisítette. Éppen a határozatba foglalt „beépítési parancsra” az alkotmányozó az Aár. 21. cikkében foglalt tartalmi követelményeket beépítheti az Alaptörvény VII. cikkébe. (A határozat nyomán előállt „független jogi helyzet” rendezése érdekében már közismert az Alaptörvény IV. módosításának tervezete, amely az Országgyűlés általi elismerést beépíti az Alaptörvénybe);
- [291] – nem lehet alaptörvény-ellenes az az eljárás, amelyet az annak időpontjában érvényes és hatályban lévő Aár. 21. cikkének végrehajtásaként az Országgyűlés maga folytatott le az erre rendelkezésre álló időszakban.
- [292] Következésképpen a határozat 1–4. pontjaiban foglalt visszamenőleges hatályú megsemmisítéseket, illetőleg alkalmazási tilalom elrendeléseket a fentiekre tekintettel nem tudom elfogadni.
- [293] 2. Az egyházkénti elismerés eljárását és az elismerés megadására jogosult szervet illetően kétségtelenül az is elfogadható megoldás lehetne, ha az eddig az Országgyűlés által lebonyolított és bírói jogorvoslatot nem biztosító eljárás helyett a jövőre nézve a határozat 5. pontjában szereplő alkotmányos követelménynek megfelelő eljárás érvényesülne. (Ilyen lehetne például egy olyan, az egyházi ügyekért felelős közigazgatási szervnek döntési vagy egyetértési, de legalább is meghatározó beleszólási jogot lehetővé tevő egyfokú közigazgatási eljárás, amelynek eredményével szemben a bírói jogorvoslat rendelkezésre áll.)
- [294] Nem állítható azonban, hogy bármilyen alaptörvényi rendelkezésbe, abból levezethető alapelvekbe ütközne a legfőbb népképviselői szerv, az Országgyűlés feljogosítása az egyházi elismerés kérdésében való döntéshozatalra. Az Országgyűlésnek az ilyen döntése nem képez ítélt dolgot, véglegesen lezárt kérdést, az elismerési eljárás az erre vonatkozó törvényi feltételek fennállása esetén ismétlődhet. Minden ilyen ismételt eljárás sajátos jogorvoslatnak tekinthető.
- [295] Emellett az alkotmányos követelménynek megfelelő eljárás nem is nemzetközi kötelezettségünk, erre való tekintettel is vitatom az indokolásnak a nemzetközi követelményekkel, illetve a nemzetközi összehasonlítással szerintem túlzottan foglalkozó részét.
- [296] Külön is ismételtelen hangsúlyozni kívánom, hogy az itt tárgyalt kérdésben az alkotmányozó hatalom jogosult dönteni. Következésképpen elvi szempontból, a hatalommegosztás oldaláról nézve rendkívül aggályosnak tartom, hogy az Alkotmánybíróság – a formai megsemmisítésre alapozva – tartalmi álláspontot nyilvánít ki olyan kérdésben, amelyben döntése időpontjában már létezik az országgyűlési képviselők 2/3-a által benyújtott alaptörvény-módosítási javaslat,

amely az Alaptörvény VII. cikk (2) és (3) bekezdéseit megváltoztatná, és egy új (4) bekezdéssel egészítené ki. A negyedik alaptörvény-módosítási javaslat egyértelműen megerősíti azt a szándékot, amellyel az alkotmányozó az Aár. 21. cikkében az Ehtv. alapelveit eredetileg rögzítette.

[297] A fentiekre tekintettel a határozat 5. pontjában megállapított alkotmányos követelményt sem áll módomban elfogadni.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

A különvéleményhez csatlakozom:

Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
alkotmánybíró

A különvélemény 1. pontjához csatlakozom:

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye

- [298] A többség által elfogadott határozat rendelkező részének 1., 2., 3., 4. és 5. pontjaival és az azokhoz kapcsolódó indokolással nem értek egyet. Megítélésem szerint az Alkotmánybíróság által vizsgált, a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (a továbbiakban Ehtv.) 7. § (1) bekezdésének „és az Országgyűlés által elismert” szövegrésze, 14. § (1) és (3)–(5) bekezdése,
- [299] 34. § (1)–(2) és (4) bekezdése, valamint 37. § (1) bekezdése nem sérti az Alaptörvény rendelkezéseit.
- [300] A határozat rendelkező részének 6., 7., 8., 9. és 10. pontjaival egyetértek.
- [301] 1. Álláspontom szerint a jelen ügyben érdemi vizsgálatnak sem lett volna helye, hanem az alkotmányjogi panaszok befogadását vissza kellett volna utasítani következők miatt:
- [302] A 17 alkotmányjogi panasz indítvány közül 16 esetben került sor az Abtv. 58. § (1) bekezdése alapján arra, hogy az előadó alkotmánybíró hiánypótlási felhívást küldött ki az indítványozóknak. Ezen végzések a legapróbb részletekig meghatározták azokat a hiányzó elemeket (Alaptörvény megsértett rendelkezése, jogsérelem mibenléte, a közvetlen hatályosulás bekövetkezésének módja, az Ehtv. vizsgálandó rendelkezéseinek megjelölése), amelyek alapján az indítvány befogadásra alkalmas lehet.
- [303] Az Abtv. 51. § (2) bekezdésében foglalt kötelező jogi képviselő törvénybe iktatása azt a célt is szolgálta, hogy a szakmailag hozzáértő jogi képviselő az indítványokat megfelelően előkészítve nyújtsa be az Alkotmánybíróságra. Álláspontom szerint az előadó alkotmánybírónak nem képezi feladatát az, hogy az indítványok egyes elemeit átvizsgálva pontokba szedje azok egyes hiányosságait, majd felhívja az indítványozókat a hiányosságok kiküszöbölésére. Ezen gyakorlat elterjedése azt a kötelezettséget fogja háritani az előadó alkotmánybírókra, hogy minden esetben részletes útmutatót juttassanak el a panaszosok részére, melynek lépéseit követve a hiánypótlás visszaküldését követően az indítvány befogadásra alkalmassá válik.
- [304] Az Alkotmánybíróság a 3027/2013. (II.12.) AB végzésében az Abtv. 55. § (3) bekezdésében foglalt főtítkári hiánypótlási intézkedési lehetőségével összefüggésben rámutatott arra, hogy a hiánypótlási lehetőség „nem jelenti az érdemi elbírálásra alkalmatlan indítvány tekintetében a tartalmi elégtelenségre vonatkozó hiánypótlási kötelezettséget.”
- [305] Véleményem szerint az Abtv. 58. § (1) bekezdésében foglalt, az előadó alkotmánybíró által történő hiánypótlási felhívás is egy lehetőség, (ahogyan az a törvény szövegéből is kiolvasható) de ezen jogkör gyakorlása nem lépheti át azt a határt, hogy az alkotmánybíró mondhatni személyre szabottan jelöli meg teljes részletességgel az indítvány hiányzó elemeit.

- [306] Ez a feladat a panaszt elkészítő jogi képviselőre hárul. Ezt támasztja alá az az alkotmánybíróági gyakorlat, amikor azt az alkotmányjogi panaszt, amely a határozott kérelem alapvető feltételeinek nem felel meg, hiánypótlási felhívás kiküldése nélkül visszautasítja az Abtv. 52. § (1) bekezdésének valamelyik pontja alapján. (pl.: 3018/2013. (I. 28.) AB végzés, 3033/2013. (II. 12.) AB végzés, 3355/2012. (XII. 5.) AB végzés)
- [307] Jelen esetben 16 alkotmányjogi panasz indítványt érintően került sor hiánypótlásra az Abtv. 52. § (1) bekezdésének nem csupán egy pontjára tekintettel, hanem az Abtv. 52. § (1) bekezdésének több pontjával összefüggésben.
- [308] Az indítványozók ügyében csak abban az esetben lett volna alkalmazható az Ügyrend 30. § (7) bekezdése – miszerint „az előadó alkotmánybíró a panasz befogadásáról szóló döntés helyett a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozat-tervezetet a testület elé terjesztheti” –, ha a beadványok a befogadási feltételeknek megfeleltek volna.
- [309] 2. Az Alkotmánybíróság legfontosabb feladata az Alaptörvény védelme. Ezt szem előtt tartva álláspontom szerint az ügy tárgyalását az Alkotmánybíróságnak fel kellett volna függesztenie Magyarország Alaptörvénye negyedik módosításának elfogadásáig és hatályba lépéséig. Az Országgyűlés T/9929. szám alatt jelenleg tárgyalja ezt a javaslatot, amely módosítja az Alaptörvény VII. cikk (2) és (3) bekezdéseit.
- [310] A T/9929. számú javaslatból kitűnik, hogy az alkotmányozó hatalom – az Alaptörvény VII. cikkét érintő egyéb módosításokkal együtt – az Alaptörvény rendelkezései közé kívánja emelni a megsemmisített Aár. 21. cikk (1) bekezdését. Ez az Alaptörvényt módosító javaslat figyelembe veszi a 45/2012. (XII. 29.) AB határozatban foglaltakat.
- [311] A 2012 decemberében meghozott 45/2012. (XII. 29.) AB határozat az Alaptörvény Átmeneti Rendelkezéseinek (Aár.) megsemmisítésekor ugyanis azt mondta ki, hogy a részleges megsemmisítésre formai okból kerül sor, és az Országgyűlés kezében a döntés, hogy a megsemmisített rendelkezések közül melyeket emeli be az Alaptörvénybe, annak 5) cikke alapján.
- [312] Az Alkotmánybíróság az Aár. formai megsemmisítéséhez kapcsolódóan a határozata indokolásában maga ismerte el, hogy az alkotmányozónak jogában áll a megsemmisített rendelkezéseket az Alaptörvénybe emelni. Jelen határozattal ugyanakkor annak tudatában hozott döntést a testület, hogy az Alaptörvény általa kikényszerített módosítása még folyamatban van.
- [313] Az Alkotmánybíróság gyakorlatára az jellemző, hogy – akár az eljárás felfüggesztéséről szóló döntés formális meghozatala nélkül is – bevárja más bíróságok, szervek eljárásának befejezését.
- [314] Az Alkotmánybíróságnak tehát jelen ügyben az Abtv. 60. §-a alapján az előbb kifejtettekre – mint különösen fontos okra – tekintettel, továbbá az Alaptörvény védelmére irányuló kötelezettsége alapján fel kellett volna függesztenie az eljárását.
- [315] 3. A többség által elfogadott határozat indokolásának V. pontja az egyes panaszok által állított közjogi érvénytelenséggel összefüggésben folytatta le annak vizsgálatát, hogy az Ehtv. megalkotása az Országgyűlés Házsabályában foglalt előírások betartásával történt-e. A határozat hosszasan elemzi a vizsgált törvény elfogadásának menetét, körülményeit, majd azt állapítja meg, hogy az eljárás nem állt összhangban a Házsabállyal, ugyanakkor közjogi érvénytelenséget azért nem mond ki az Alkotmánybíróság, mert az összhang hiánya csak többlépcsős rendszertani és logikai értelmezés útján mutatható ki. Ezt követően viszont megfogalmaz egy alkotmányos követelményt, amelyben előírja, hogy a törvényhozási eljárásra a Házsabálynak megfelelően kerüljön sor, illetve hogy megfelelő időt kell biztosítani a törvényjavaslatok alapos megismerésére. Az indokolás ezen részével az alábbiak miatt nem értek egyet:
- [316] 3.1. Az elfogadott indokolás szerint „A Házsabálynak a rendkívüli ülés napirendjére a rendkívüli ülés összehívását követően felvenni javasolt önálló indítványokra vonatkozó 39. § (4) bekezdése – a (3) bekezdéstől eltérően – nem mentesíti az indítványt a tárgysorozatba vételhez főszabályként szükséges bizottsági támogatás alól.”
- [317] Álláspontom szerint ezzel szemben a Házsabály 39. § (4) bekezdéséből logikailag az következik, hogy az (1) bekezdésben meghatározottak által napirendre venni kívánt önálló indítvány ugyanolyan eljárással – jelen esetben automatikusan – kerül az Országgyűlés tárgysorozatára. Ezt egyrészt az támasztja alá, hogy a 39. § (4) bekezdése önálló indítványról ír, nem pedig tárgysorozatba vett önálló indítványról; másrészt rendszertanilag véleményem szerint az az ésszerű következtetés, ha a rendkívüli ülés napirendjére felvetetni kívánt önálló indítványok azonos feltételek szerint kerülnek napirendre.
- [318] 3.2. A többségi álláspont alapján rendkívüli ülés napirendjének megállapításakor „nem vonatkozik a napirend módosítására a Házsabály 23. § t) pontja és 47. § (1) bekezdése (két nappal korábbi megküldés), mivel a javasolt és megküldött napirend a Házsabály 47. § (3) bekezdése szerint az ülés megkezdését megelőzően egy órával még módosítható; ugyanakkor a napirend módosításának lehetősége nem ad felmentést a Házsabály 98. §-ának és

101. §-ának mellőzésére (tehát hogy a törvényjavaslat benyújtásához képest következő ülésen kerülhet sor a bizottsági, illetve a plenáris tárgyalására)."
- [319] Véleményem szerint az automatikus tárgysorozatba vétel eredményeként azonban egy önálló indítványnak a kijelölt bizottság általi tárgyalására és a tárgysorozatba vételről való határozathozatalára – a fenti állítással ellentétben – már nincs szükség.
- [320] 3.3. Nem értek egyet a többség által elfogadott indokolás azon részével sem, amely szerint, „ha már az országgyűlési képviselők számára a benyújtott törvényjavaslat megismeréséhez biztosított minimális idő rendelkezésre állt, de az Országgyűlés a törvényjavaslat sürgős tárgyalását nem rendeli el, az ugyanazon ülésnapon (amelyen ilyenről elvileg legkorábban dönthetett volna) annak tárgyalása nem kezdhető meg.”
- [321] A többség által elfogadott határozat itt egy általános következtetést vont le a Házsabály 39. § (6) bekezdésébe foglalt szabályból, álláspontom szerint azonban a sürgős tárgyalás elrendelésével összefüggő lehetőség (nevezetesen, hogy az önálló indítvány tárgyalása a sürgős tárgyalást elrendelő ülésnapon megkezdhető) nincs semmilyen kapcsolatban a 47. § (3) bekezdésében található szabállyal, nem írja azt felül, nem tartalmaz arra nézve kiegészítő rendelkezést.
- [322] 3.4. A közjogi érvénytelenség vizsgálatával kapcsolatban összességében tehát az a véleményem, hogy az Országgyűlés a Házsabály rendelkezéseit betartva alkotta meg az Ehtv.-t, ezért az indokolásban található alkotmányos követelmény kimondásával nem értek egyet.
- [323] 4. Az Alkotmánybíróság jelen határozatban megváltoztatta korábbi álláspontját, és az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdés második mondatából azt vezeti le, hogy a vallási közösségek működéséhez olyan sajátos jogi formára vonatkozó szabályokat kell az Országgyűlésnek megalkotnia, amely számukra a demokratikusan felépülő egyéb társadalmi szervezetekhez képest nagyobb belső szervezetalkítási és szabályozási szabadságot biztosít.
- [324] A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (a továbbiakban előző Alkotmány) 60. § (1), (2) és (3) bekezdésébe foglalt vallásszabadsághoz való alapvető jogot, valamint az egyház és az állam elválasztását rögzítő megállapítást az Alaptörvény VII. cikke tartalmi tekintetben – kisebb pontosításokkal – változtatás nélkül átvette.
- [325] Az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésének második mondata az egyik ilyen pontosítás, amely kimondja, hogy „Az egyházak önállóak.” Ez a rendelkezés egyrészt az állam és egyházak különvált működését kimondó megállapítást erősíti meg, másrészt nyomatékosítja az Alkotmánybíróság azon korábbi megállapítását, miszerint „[a]z elválasztás elvéből az következik, hogy az állam sem az egyházakkal, sem valamelyik egyházzal nem kapcsolódhat össze intézményesen.” [4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1993, 48, 52.]
- [326] A jelen határozat által is idézett 8/1993. (II. 27.) AB határozat arra mutatott rá, hogy a „vallásgyakorlás szabadsága nincs kötve semmilyen szervezeti formához. A másokkal együttesen történő vallásgyakorlásnak az Alkotmány 60. § (2) bekezdésében biztosított joga mindenkit megillet arra való tekintet nélkül, hogy az együttes vallásgyakorlás jogilag szabályozott szervezeti keretek között, vagy anélkül történik-e, illetve, hogy milyen szervezeti formában folyik. Sem az egyéni, sem a közösségi vallásgyakorlás szabadsága nem tehető függővé sem vallásos szervezeti tagságtól, sem a vallási közösség szervezeti formájától.”
- [327] A mostani határozat az Alkotmánybíróság ezen megállapítását azért nem tartja fenn, mert érvelése szerint az Alaptörvényben rögzített kitétel, miszerint „az egyházak önállóak”, többletkötelezettséget telepít az államra. A többletkötelezettség pedig abban nyilvánul meg, hogy a vallási közösségeknek alanyi jogot kell szolgáltatnia az egyházi formában történő működésre.
- [328] Álláspontom szerint ez a levezetés több szempontból is vitatható. Az a tény, hogy az egyházak önállóak, nem jelenti azt, hogy vallási közösségek egyéb szervezeti formában való működéskor nem lehetnek/ne lennének önállóak. A vallási célra alapított egyesületek jogi személyiséggel rendelkeznek [1959. évi IV. törvény 61. § (1) bekezdés], jogképességük kiterjed mindazokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek. [1959. évi IV. törvény 28. § (4) bekezdés] Ez garantálja az egyesületek önálló jogalanyiságát. Nem változtatott az egyesületek (és így a vallási tevékenységet végző egyesületek) önálló voltán az Alaptörvény hatályba lépése sem.
- [329] Az Alaptörvény annak deklarálásával, hogy „az egyházak önállóak”, nem keletkeztetett az államra nézve arra irányuló kötelezettséget, hogy minden vallási tevékenységet végző csoportot egyházként kell elismerni. Megállapítható tehát, hogy Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésének második mondata nem jelent olyan mértékű alapvető változást az előző Alkotmányhoz képest, amely az Alkotmánybíróság korábban kialakított értelmezésétől, megállapításaitól való eltérést indokolná.
- [330] Álláspontom szerint az Alaptörvény hatályba lépése nem változtatott azon sem, hogy az állam és az egyház elválasztása keretében a vallás és az egyház sajátosságait az állam ne vehetné figyelembe.
- [331] Az előző Alkotmány alapján kialakult alkotmánybírósági gyakorlat több esetben is kimondta, hogy az egyházak történelmi és társadalmi szerepe kielégítően indokolhat bizonyos megkülönböztetést.

- [332] Véleményem szerint továbbra is helytálló a 8/1993. (II. 27) AB határozat azon megállapítása, miszerint „[a]z állam a vallási szervezetek számára nem köteles sajátos szervezeti formát létrehozni, de nincs megkötve abban sem, milyen sajátos formát vagy formákat hozhat létre. Az állam tehát – amíg ezzel a vallásszabadságot, s ezen belül az együttes vallásgyakorlás jogát nem sérti – belátása szerint határozhatja meg az „egyház” alapításának feltételeit és jogállását. ... bármely vallási közösség vallásgyakorláshoz való joga sértetlen marad akkor is, ha az „egyház” jogállást nem nyerheti el vagy nem kívánja elnyerni.” (ABH 1993, 99, 103.)
- [333] Az Országgyűlés jelen határozatnak „az egyházak önállóak” megállapításból levezetett okfejtésével és alkotmányos követelményével nem is igen tud majd mit kezdeni, hiszen az Alaptörvény negyedik módosítására irányuló javaslat az „önállóságot” az egyházakon túlmenően a vallási tevékenységet végző más szervezetekre is kiterjeszti.
- [334] 5. Álláspontom szerint az előző Alkotmány 60. §-a és az Alaptörvény VII. cikke között a lényeges különbség ott érhető tetten, hogy az Alaptörvény a VII. cikk (3) bekezdésében akként szabályoz: „Az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal.” Az Alaptörvény tehát az együttműködésre helyezi a hangsúlyt az állam és az egyházak viszonyában, vagyis a közösségi vallásgyakorlás alapjogának biztosításán felül az állami jog szerint egyháznak minősített vallási közösségekkel a semlegességen túli, azonban az egymástól különvált működés elvét tiszteletben tartó kapcsolatrendszer modelljéről rendelkezik. Egy állam ugyanis rendelkezhet úgy, az állami jog szerinti „egyház” mint jogi személyiség közjogi státuszát azok a vallási közösségek kaphatják meg, amelyek ilyen működésükkel az adott állam és annak polgárai javára válnak, amelyekkel az állam számára hasznos az együttműködés. Ezen egyházi közösségek a társadalom széles rétegeit tartják össze, színesítik a társadalmi kultúrát és számos területen hozzájárulnak az állam céljainak előmozdításához. Tevékenységük eredménye nemcsak az adott közösséghez tartozók számára hasznos, hanem szélesebb körben is megjelenik. Fontos szerepet játszanak az Alaptörvény által is megfogalmazott olyan célkitűzések megvalósításában, mint az elesettek felkarolása, a betegek ápolása, a szegények és a hátrányos helyzetben lévő emberek megsegítése; ezen kívül pedig kiemelkedő az oktatásra és nevelésre irányuló tevékenységük, amely által elősegítik a társadalom tagjainak erkölcsi fejlődését.
- [335] Véleményem szerint az egyházi jogi státusz biztosításának kötelezettsége akkor állna fenn, ha azon vallási közösségek számára, amelyek az állami jog szerinti egyházi státuszra nem jogosultak, az egyesületi (vagy más jogi személyi) forma nem tenné lehetővé a vallási tevékenység szabad gyakorlását, illetve az önálló működést. Márpedig a többségi határozat ilyen levezetést, megállapítást nem tartalmaz. Az egyházi elismerésnek pusztán közjogi szempontból, az egyházi státussal járó jogállás, illetve az állami támogatások bizonyos körének meghatározása szempontjából van relevanciája. Az Országgyűlés mint a költségvetés elfogadására jogosult szerv nagy és szabad mozgástérrel rendelkezik a tekintetben, hogy kinek nyújt költségvetési támogatást. Mindez a lelkiismereti és vallásszabadság alkotmányos alapjogának a gyakorlását nem érinti. Ezt mind az Alaptörvény, mind az Ehtv. egyéni és közösségi szinten is biztosítja.
- [336] 6. A többségi határozat megsemmisítette az Ehtv.-nek azon rendelkezéseit, amelyek alapján az Országgyűlés döntött az egyházként való elismerésről.
- [337] Ezzel a következők miatt nem tudok egyetérteni: az Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdésének k) pontja deklarálja, hogy az Országgyűlés az Alaptörvényben és törvényben meghatározott további feladat-és hatásköröket gyakorol. Ezzel a rendelkezéssel az Alaptörvény kitérte az előző Alkotmány Országgyűlésre vonatkozó szabályozását. A többségi határozat az Országgyűlés ezen alaptörvényi rendelkezésből fakadó hatáskörét tekinti alaptörvény-ellenesnek, azzal az indokkal, hogy az Országgyűlés politikai karakterű.
- [338] Az Országgyűlés vallásügyekkel foglalkozó bizottsága ezt a speciális, az Alaptörvényből eredő feladatkört az Ehtv. 14. § (4) bekezdésének megfelelően a Magyar Tudományos Akadémia elnöke állásfoglalásának kikérését követően végzi el, vagyis álláspontom szerint a Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalása nyomán – amennyiben ilyet kiad – nem lehet az Országgyűlés határozathozatalát politikai karakterűnek tekinteni.
- [339] Véleményem szerint fontos ismét megjegyezni, hogy az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatában is nyomon követhető az a törekvés, hogy az egyházak állam által történő elismerésének folyamata során az állam tekintetbe veszi az adott vallási közösség sajátosságait, társadalomban betöltött szerepét. [4/1993. (II.2.) ABH 1993, 48, 48.]
- [340] Álláspontom szerint az egyházi elismerés Országgyűlés által történő elutasítása esetében az alkotmányjogi panasz kivételes esete megfelelő jogorvoslati lehetőséget biztosít.
- [341] „Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében az alkotmányjogi panasz jogorvoslat. (...) Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) és d) pontja szerinti alkotmányjogi panasz jogintézményének egyaránt elsődleges célja ugyanis az egyéni, szubjektív jogvédelem: a ténylegesen jogsérelmet okozó alaptörvény-ellenes jogszabály, illetve alaptörvény-ellenes bírói döntés által okozott jogsérelmet orvosolása. Ehhez kapcsolódik a jogszabály felülvizsgálatára

irányuló alkotmányjogi panaszok esetén másodlagos célként a későbbiekben előforduló hasonló jogsértések megelőzése és ennek révén egyben az alkotmányos jogrend objektív védelme" {3367/2012. (XII. 15.) AB végzés, Indokolás [11], [13]}. Az alkotmányos követelmény megfogalmazása már jelzi azt, hogy az Országgyűlés eljárásából hiányzik a közvetlen jogorvoslati lehetőség, a megsemmisítést ezért indokolatlannak tartom ez esetben is.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Az Alkotmánybíróság 7/2013. (III. 1.) AB határozata alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése bírói döntéssel szemben benyújtott alkotmányjogi panasz alapján meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság a Budapest Környéki Törvényszék 6.K.26.852/2011/10. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére alapított részében elutasítja.
2. Az Alkotmánybíróság a Budapest Környéki Törvényszék 6.K.26.852/2011/10. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdésére, az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdésére, az Alaptörvény I. cikk (1) és (3) bekezdéseire, valamint az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésére alapított részeiben visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

I n d o k o l á s

I.

- [1] Az indítványozó alkotmányjogi panaszt terjesztett elő az Alkotmánybíróságnál.
- [2] 1. Az indítványozóval szemben az állami adóhatóság az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (a továbbiakban: Art.) 87. § (1) bekezdésének a) pontjában biztosított jogköre alapján bevallások utólagos vizsgálatára irányuló ellenőrzést, úgynevezett vagyongyarapodási vizsgálatot folytatott a 2004-es és a 2005-ös adóévekre vonatkozóan. Megállapította, hogy az indítványozó jövedelme nem állt arányban a vizsgált időszakban felmerült kiadásokkal, ezért az adó alapját becslési módszer alkalmazásával valószínűsítette. Ennek eredményeként a másodfokú adóhatóság a 9184610377. számú határozatában az indítványozó terhére 11 345 447 Ft adókülönbözetet tárt fel, valamint ehhez igazodó adóbírságot szabott ki és késedelmi pótlékot állapított meg.
- [3] Az indítványozó az ügyben eljáró adóhatóság eljárásának törvényességét támadva kezdeményezte a másodfokú adóhatóság határozatának bírói felülvizsgálatát. Keresetlevelében az indítványozó többek között azt kifogásolta, hogy az állami adóhatóság nem bizonyította a becslés törvényben előírt feltételeinek fennállását. Az indítványozó keresetében azt is sérelmezte, hogy az adóhatóság olyan becslési módszert választott, amely nem alkalmas a valós adó alapjának valószínűsítésére, és ezért nem felel meg az Art. 108. § (1) bekezdésében előírt rendelkezéseknek. Az indítványozó keresetlevelében ennek okaként azt fejtette ki, hogy az Art. 109. § (1) bekezdésének kötelező rendelkezése alapján becslési módszert kizárólag abban az esetben lehet alkalmazni, ha az adóhatóság bizonyítja,

hogy az adózó vagyongyarapodásával, vagy életvitelre fordított kiadásaival nincsen arányban az összesített jövedelme. Az indítványozó álláspontja szerint e szabályt az adótörvények egyéb szabályaival együtt szükséges olvasni, és így a szóban forgó adóigazgatási szabály jövedelem és kiadás fogalmának csak a pénzforgalmi szemléletű vagyommérleg felelhet meg. Az adóhatóság azonban készpénzforgalmi szemléletű vagyommérleget alkalmazott, amely sem a becslés feltételei fennállásának bizonyítására, sem a becslési módszerre vonatkozó törvényi előírásnak nem felel meg. Az indítványozó keresetét a Budapest Környéki Törvényszék 6.K.26.852/2011/10. számú jogerős ítéletében valamennyi kereseti kérelem tekintetében elutasította.

- [4] Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján a Budapest Környéki Törvényszék 6.K.26.852/2011/10. számú döntésével szemben nyújtott be alkotmányjogi panaszt. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a tisztességes eljárás követelményének sérelmére hivatkozással elsődlegesen azt adta elő, hogy a törvényszék a kereseti kérelmének egyes részeit érdemben nem bírálta el, vagyis a kereseti kérelmének elutasítását megalapozó indokok bírói előadása a törvényszék határozatának indokolásából elmaradtak. Az indítványozó álláspontja szerint a kereseti kérelem kifejezett kételyeket fogalmazott meg az eljárásban alkalmazott vagyommérleg törvényességével összefüggésben, azonban a kifogásolt bírósági ítélet mégis külön indokolás nélkül elfogadta az alkalmazott vagyommérleg típusát, és a vagyommérleg törvényességéről nem adott számot. Az alkotmányjogi panasz ezzel összefüggésben részletes indokolást tartalmaz arról, hogy az adóhatóság által az adott ügyben alkalmazott készpénzforgalmi szemléletű vagyommérleg miért nem felel meg az Art. 108. § (1) bekezdésében, illetve az Art. 109. § (1) bekezdésében foglalt követelményeknek. Álláspontja szerint a készpénzforgalmi szemléletű vagyommérleg a bevételeket a felmerülésük tényleges időpontjához képest később, míg a kiadásokat a felmerülésük tényleges időpontjához képest előbb jelzi, így egy valójában nem létező forráshiányt mutat. A bíróság azonban nem vizsgálta meg az adóhatóság által alkalmazott vagyommérleg törvényességét. Az indítványozó ezzel összefüggésben előadta, hogy a törvényszék indokolásának hiánya az Alaptörvény 28. cikkében előírtakkal azért ellentétes, mert a törvényszék nem az Alaptörvényben megfogalmazott követelményeknek megfelelően vizsgálta meg a kereseti kérelmet.
- [5] Az indítványozó ezen kívül hivatkozott az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdésének, az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdésének sérelmére is, valamint az Alaptörvény I. cikk (1) és (3) bekezdéseire. Az alkotmányjogi panasz ezen alaptörvénybeli szabályok sérelmének okait azonban nem tartalmazza. Az indítványozó az alkotmányjogi panaszában megjelölte az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt jogegyenlőség alkotmányos szabályát is, azonban az Alaptörvényben biztosított e jog sérelmével összefüggő érdemi indokolást nem adott elő.
- [6] Az indítványozó elsődlegesen a kereseti kérelem elbírálásának hiánya miatt kezdeményezte az alkotmányjogi panaszban kifogásolt törvényszéki döntés megsemmisítését.

II.

- [7] Az alkotmányjogi panasz elbírálása során irányadó jogszabályi rendelkezések
- [8] 1. Az Alaptörvénynek az indítvány elbírálásakor hatályos rendelkezései:
- „R) cikk
(2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.”
- „T) cikk
(1) Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. Sarkalatos törvény eltérően is megállapíthatja az önkormányzati rendelet és a különleges jogrendben alkotott jogszabályok kihirdetésének szabályait.”
- „I. cikk
(1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.
[...]
- (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”
- „XV. cikk
(1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”
- „XXVIII. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

„28. cikk

A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

[9] 2. Az Art. vonatkozó szabályai:

„108. § (1) A becslés olyan bizonyítási módszer, amely a törvényeknek megfelelő, a valós adó, illetve költségvetési támogatás alapját valószínűsíti.

(2) Az adóhatóság bizonyítja, hogy a becslés alkalmazásának a feltételei fennállnak, továbbá azt, hogy a becslés alapjául szolgáló adatok, tények, körülmények, valamint a becslés során alkalmazott módszerek az adó alapját valószínűsítik.”

„109. § (1) Ha az adóhatóság megállapítása szerint az adózó vagyongyarapodásával vagy az életvitelére fordított kiadásokkal nincs arányban az adómentes, a bevallott és a bevallási kötelezettség alá nem eső, de megszerzett jövedelmének együttes összege, az adóhatóság az adó alapját is becsléssel állapítja meg. Ez esetben – figyelemmel az ismert és adózott jövedelmekre is – az adóhatóságnak azt kell megbecsülnie, hogy a vagyongyarapodás és az életvitel fedezetéül a magánszemélynek milyen összegű jövedelemre volt szüksége.”

III.

- [10] Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (1) bekezdésében foglaltak alapján mindenekelőtt abban a kérdésben döntött, hogy az alkotmányjogi panasz megfelel-e az Abtv.-ben foglalt, az alkotmányjogi panaszok befogadhatóságára vonatkozó követelményrendszernek.
- [11] 1. A panasz befogadhatóságának formai feltételeit vizsgálva az Alkotmánybíróság az alábbi következtetésekre jutott:
- [12] 1.1. Az Abtv. 30. § (1) bekezdésében és az Abtv. 27. § b) pontjában előírtak szerint az alkotmányjogi panaszt a kifogásolt bírói döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az indítványozó a törvényszék döntését 2012. március 9. napján vette kézhez, míg az alkotmányjogi panaszt a törvényben előírt határidőt megtartva, 2012. április 25. napján nyújtotta be a törvényszékhez.
- [13] 1.2. Az indítványozó teljesítette az Abtv. 51. § (2) bekezdésében meghatározott feltételeket, mert képviselőként a Budapesti Ügyvédi Kamara által nyilvántartott ügyvéd nyújtotta be az alkotmányjogi panaszt, és az indítványozó csatolta a szabályos ügyvédi meghatalmazást.
- [14] 1.3. Az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv. 52. § (1) bekezdésében foglalt feltételeknek is. Az indítványozó az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja, és az Abtv. 27. §-a alapján a törvényszéki döntés alaptörvény-ellenességének megállapítása miatt kezdeményezte az Alkotmánybíróság eljárását. Az indítványozó megnevezi, hogy a kifogásolt bírói döntés mely Alaptörvényben biztosított jogait sérti, illetőleg részletesen indokolja a kifogásolt bírói döntés alaptörvény-ellenességének okait. Az alkotmányjogi panasz kifejezetten megjelöli az indítványozó tisztességes eljáráshoz fűződő alkotmányos jogának sérelmét.
- [15] Az Abtv. 52. § (1) bekezdés f) pontjában foglaltaknak megfelelően az alkotmányjogi panasz ezen kívül határozott kérelmet tartalmaz a törvényszéki döntés megsemmisítésére is.
- [16] 2. Az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának további, tartalmi természetű feltételeit az Abtv. 56. § (2) bekezdése szabályozza, amely szerint az Alkotmánybíróság befogadhatóságról dönteni jogosult tanácsa mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt feltételeit, így különösen az Abtv. 26–27. §§ szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint az Abtv. 29–31. §§-ban foglalt feltételeket. Az Abtv. 27. §-a alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés a) az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincsen számára biztosítva.
- [17] 2.1. Az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen az, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek vélt bírói döntés a panaszos személyét, jogi helyzetét közvetlenül, ténylegesen és aktuálisan érintő rendelkezést állapítson meg, és ennek következtében a panaszos alapjogai sérüljenek. Az indítványozó az alkotmányjogi panaszban támadott bírói döntés alapjául szolgáló eljárást felperesként előterjesztett kereseti

- kérelmével indította meg, és a törvényszéki határozat indokolásának elmaradását véli alaptörvény-ellenesnek, így az Alkotmánybíróság az indítványozót az egyedi ügyben érintettnek tekintette.
- [18] 2.2. Az indítványozó a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette. A panaszos a Budapest Környéki Törvényszék jogerős ítéletével szemben nyújtotta be alkotmányjogi panaszát. A törvényszéki ítélettel szemben további fellebbezésnek nincs helye, így az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv. 27. § b) pontjában foglalt jogorvoslat kimerítésére vonatkozó követelménynek.
- [19] 2.3. Az Abtv. 29. §-a alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az alkotmányjogi panasz a következők szerint megfelel az Abtv. 29. §-ában foglalt mindkét, vagylagos természetű feltételnek.
- [20] Az indítványozó elsődlegesen a tisztességes eljárás alaptörvénybeli követelményének sérelmére hivatkozik azzal összefüggésben, hogy az adóhatósági határozat felülvizsgálatát kezdeményező keresetlevélben előadott kérelmet a bíróság nem vizsgálta meg. Az indítványozó a keresetlevelében többek között annak felülvizsgálatát kérte, hogy az adóhatóság által a vagyongyarapodási eljárás feltételeinek bizonyítása érdekében alkalmazott vagyonmérleg megfelel-e az Art. 108. § (1) bekezdésében, és az Art. 109. § (1) bekezdésében előírtaknak. Ennek ellenére azonban az adóhatósági határozatot felülvizsgáló törvényszék nem adott számot a kereseti kérelem ezen részéről. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a kereseti kérelemben előadottak vizsgálatának hiánya a kifogásolt bírói döntést érdemben befolyásolhatta, ami felveti a bírói döntés alaptörvény-ellenességének kételyét.
- [21] Emellett az alkotmányjogi probléma az egyedi ügyön túlmutató jelentőségű, ugyanis az Alkotmánybíróság az egyedi bírósági döntések indokolási kötelezettségének minimális, az eljárás tisztességéhez tartozó követelményeit eddig nem vizsgálta. Így az Alkotmánybíróságnak a jelen ügyben hozott érdemi határozata meghatározza azokat a tisztességes eljárás alaptörvényi szabályának védelmi körébe tartozó minimális követelményeket, amelyeket a bíróságoknak az ügy elbírálása során feltétlenül szükséges érvényesíteniük. Az Alkotmánybíróság alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésként értékelte a bírói döntések indokolásának alkotmányossági mércéjeként szolgáló, a tisztességes eljárásban rejlő, minimális követelményrendszer kidolgozását.
- [22] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság 1. számú tanácsa a 2012. október 15-i tanácsülésén az alkotmányjogi panasz befogadásáról döntött és elrendelte az alkotmányjogi panasz érdemi vizsgálatát.

IV.

- [23] 1. Az indítványozó a bírói döntéssel szemben benyújtott alkotmányjogi panaszában elsősorban azt sérelmezte, hogy a bíróság a kereseti kérelem lényeges részeit nem bírálta el, vagyis a bíróság az ítéletének indokolásában nem adott számot az adóigazgatási eljárást lényegesen befolyásoló felperesi kifogásokról. Az indítványozói érvelés szerint a bíróság vizsgálatának és indokolásának ilyen hiányossága az eljárás tisztességének alkotmányos követelményét sérti. Az indítványozó az alkotmányjogi panaszban az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében és az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésben foglalt szabályok sérelmét jelölte meg. Figyelemmel azonban arra, hogy az alkotmányjogi panasz egyértelműen az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét állítja, és ezzel egyidejűleg a tisztességes eljárás követelményének védelmi köréhez tartozó érvelést tartalmaz, így az Alkotmánybíróság a kifogásolt bírói ítélet alaptörvény-ellenességét az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján vizsgálta meg. Az Alkotmánybíróság mindezek alapján elsőként a tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszere körében kialakított korábbi alkotmánybírósági gyakorlatot tekintette át, majd ezt követően megvizsgálta, hogy a kialakított alkotmányos mérce alkalmazható-e az egyedi ügyben hozott bírói döntésekkel szemben. Az Alkotmánybíróság ezek után azt vizsgálta meg, hogy a konkrét bírói döntések elbírálása során a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) milyen értelmet ad a tárgyalások tisztességéből fakadó indokolt bírói döntéshez való jognak. Az Alkotmánybíróság végül az alkotmányjogi panaszban kifogásolt konkrét bírósági ítéletet vonta vizsgálat alá.
- [24] 1.1. Az eljárás tisztességének alkotmányos követelményrendszerét a 2011. december 31-éig hatályban volt Alkotmány 57. § (1) bekezdése úgy fogalmazta meg, hogy „a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezéseit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.” A tisztességes eljárás alkotmányos előírásának lényeges tartalmát tekintve 2012. január elsején hatályba lépett Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése a korábban hatályban volt Alkotmány 57. § (1) bekezdésével azonosan rendelkezik, amikor kimondja, hogy „mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

A 22/2012. (V. 11.) AB határozat úgy fogalmaz, hogy az „Alkotmánybíróság az újabb ügyekben felhasználhatja azokat az érveket, amelyeket az Alaptörvény hatályba lépése előtt hozott korábbi határozata az akkor elbírált alkotmányjogi kérdéssel összefüggésben tartalmazott, feltéve, hogy az Alaptörvény konkrét – az előző Alkotmányban foglaltakkal azonos vagy hasonló tartalmú – rendelkezései és értelmezési szabályai alapján ez lehetséges. [...] Az egyes intézményekről, alapelvekről és rendelkezésekről kialakított értelmezése a határozataiban található meg. Az Alkotmánybíróságnak azokra az alapértékekre, emberi jogokra és szabadságokra, továbbá alkotmányos intézményekre vonatkozó megállapításai, amelyek az Alaptörvényben nem változtak meg alapvetően, érvényesek maradnak.” (Indokolás [40]–[41]) Az Alkotmánybíróság mindezek alapján az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt szabály értelmezésekor irányadónak tekinti a tisztességes eljárásról fűződő alapvető joggal kapcsolatban kimunkált korábbi alkotmánybírói gyakorlatot. Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárásról való jog lényegéről kialakított álláspontját elvi jelentőséggel a 6/1998. (III. 11.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh.) foglalta össze. Az Abh.-ban megfogalmazott megállapításokat az Alkotmánybíróság utóbb több döntésében [5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75.; 14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 108.; 15/2002. (III. 29.) AB határozat, ABH 2002, 116, 118–120.; 35/2002. (VII. 19.) AB határozat, ABH 2002, 199, 211.] is megerősítette és gyakorlattá formálta. Az Abh.-ban kimunkált alkotmányos mérce értelmében a tisztességes eljárás (fair trial) követelménye az eljárásjogi garanciák érvényesülését is felöleli, és egy olyan minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ebből következően egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a tisztességes eljárásról való jog magában foglalja az alkotmányszövegben kifejezetten nem nevesített bírósághoz való jog valamennyi feltételét is. (ABH 1998, 91, 98–99.) Az Alkotmánybíróság értelmezésében tehát a tisztességes eljárásról fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen. Önmagában a bírói út igénybevétele formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat felül. [legutóbb megerősítve: 8/2011. (II. 18.) AB határozat, ABH 2011, 49, 80–81.] Az Alkotmánybíróság ezt a követelményt első ízben a 39/1997. (VII. 1.) AB határozatában, a közigazgatási határozatok törvényességének ellenőrzésével összefüggésben úgy fogalmazta meg, hogy „[a] közigazgatási határozatok törvényessége bírósági ellenőrzésének szabályozásánál alkotmányos követelmény, hogy a bíróság a perbe vitt jogokat és kötelezettségeket az Alkotmány 57. § (1) bekezdésben meghatározott feltételeknek megfelelően érdemben elbírálhassa. A közigazgatási döntési jogkört meghatározó szabálynak megfelelő szempontot vagy mércét kell tartalmaznia, amely alapján a döntés jogszerűségét a bíróság felülvizsgálhatja.” Az Alkotmánybíróság e határozatának indokolásában kifejtette, hogy a közigazgatási határozatok bírói ellenőrzésének alkotmányos szabályát csak a tisztességes eljárásról fűződő jogra tekintettel lehet értelmezni. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben úgy fogalmazott, hogy „az összes, az Alkotmányban részletezett követelmény – a bíróság törvény által felállított volta, függetlensége és pártatlansága, az, hogy a tárgyalás igazságosan (a nemzetközi egyezmények szóhasználatával: fair, équitablement, in billiger Weise) és nyilvánosan folyjék – ezt a célt szolgálja, csak e követelmények teljesítésével lehet alkotmányosan véglegesnek számító, érdemi, a jogot megállapító döntést hozni. A közigazgatási határozatok törvényességének bírói ellenőrzése tehát alkotmányosan nem korlátozódhat a formális jogszerűség vizsgálatára. A közigazgatási perben a bíróság nincs a közigazgatási határozatban megállapított tényálláshoz kötve, és a jogszerűség szempontjából felülbírálhatja a közigazgatási szerv mérlegelését is. Az így felfogott érdemi elbírálással nem áll ellentétben, hogy a bíróság a határozatot hozó hatóságot új eljárásra utasítja. Azok a jogszabályok, amelyek kizárják vagy korlátozzák azt, hogy a bíróság a közigazgatási határozatot felülvizsgálva a fentiek szerint érdemben elbírálja a jogvitát, ellentétesek az Alkotmány 57. § (1) bekezdésével. Ebből az okból nem csupán az a jogszabály lehet alkotmányellenes, amely kifejezetten kizárja a jogkérdésen túlmenő bírói felülvizsgálatot, vagy annak a közigazgatási mérlegeléssel szemben olyan kevés teret hagy, hogy az ügy megfelelő alkotmányos garanciák közötti érdemi „elbírálásáról” nem beszélhetünk, hanem az olyan jogszabály is, amely az igazgatásnak korlátlan mérlegelési jogot adván semmilyen jogszerűségi mércét nem tartalmaz a bírói döntés számára sem.” (ABH 1997, 263, 272.)

- [25] 1.2. Az Alkotmánybíróság hatásköre a korábban hatályban volt Alkotmány szerint elsősorban a szabályozási környezet alkotmányosságának vizsgálatára terjedt ki. Az Alkotmánybíróságnak éppen ezért az ilyen típusú alkotmánybírói

eljárással összefüggésben hozott határozatai tartalmazzák az emberi jogokra és szabadságokra, valamint az alkotmányos intézményekre vonatkozó alapvető alkotmányos értékeket. Ennek megfelelően a tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerével összefüggésben kimunkált gyakorlat elsődlegesen az eljárásjogi jellegű szabályozási környezettel szemben szolgál alkotmányos mércéként.

- [26] A 2012. január elsején hatályba lépett Alaptörvény az Alkotmánybíróság új, alaptörvényi szintű feladataként határozta meg a bírói döntések Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontjából, valamint az Abtv. 27. §-ából fakadóan a bíróságok döntései és az Alaptörvény rendelkezései közötti összhang biztosítása végső soron az Alkotmánybíróság kötelessége. Az Alkotmánybíróság a bírói döntések alaptörvény-ellenességének elbírálása során is az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének orvoslása, így az Alaptörvény védelme érdekében lép fel. Ebből következően az Alkotmánybíróság a bírói döntések alaptörvény-ellenességének vizsgálatakor a korábban hatályban volt Alkotmányban megfogalmazott azonos vagy lényegi tartalmát tekintve hasonló alaptörvénybeli szabályokkal összefüggésben a korábban kimunkált alapvető alkotmányos értékek közül elsődlegesen azokat használja fel, amelyek természetüknél fogva alkalmasak arra, hogy a bírói döntések alaptörvény-ellenességének megítéléséhez mércéként szolgáljanak. Az Alaptörvényben megfogalmazott tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerének elemei ennek megfelelően a magyar jogrendben immáron egy olyan alkotmányos mércét jelentenek, amely a jogszabályi környezeten túl, az egyedi ügyben hozott bírói döntések megítéléséhez is alapul szolgálnak.
- [27] Az Alkotmánybíróság mindezekből arra következtetésre jutott, hogy annak alkotmányos igénye, hogy a közigazgatási határozatok bírói ellenőrzése során a perbe vitt jogok és kötelezettségek érdemi elbírálást nyerjenek nemcsak a szabályozási környezettel, hanem az egyedi bírói döntésekkel szemben is érvényesíthető.
- [28] 2. Az Alkotmánybíróság ezt követően az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás részeként megjelenő indokolt bírói döntéshez fűződő jog tartalmát határozta meg.
- [29] 2.1. Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban a tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerének értelmezéséhez az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezményt (a továbbiakban: Egyezmény) is felhívta, amikor megállapította, hogy az Egyezmény „eljárási garanciákat tartalmazó cikkei általában elfogadott értelmezése szerint a fair trial olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás »méltánytalan« vagy »igazságtalan«, avagy »nem tisztességes«. Természetesen különbözik egy eljárás fair voltának megítélése az abban az ügyben döntő nemzetközi bizottságok vagy bíróság eljárásában a magyar Alkotmánybíróság lehetőségeitől, amely elvont normakontrollt végez. Ez utóbbiban csupán a tisztességes eljárás megkövetelte általános ismérvek megállapítására van lehetőség.” (ABH 1998, 91, 95.) Az Alaptörvény hatálybalépésével immáron az Alkotmánybíróság feladatai közé tartozik a bírói döntések alaptörvény-ellenességének vizsgálata is, amellyel egyidejűleg jelentkezik a tisztességes eljárás megkövetelte gyakorlati szempontok, így az indokolási kötelezettség meghatározásának igénye is. A Bíróság gyakorlatában az indokolt bírósági döntéshez való jog az Egyezmény 6. Cikkében biztosított tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben, annak egyik, az Egyezmény szövegében kifejezetten nem nevesített elemeként jelenik meg.
- [30] Az Alkotmánybíróság a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatában elvi jelentőséggel erősítette meg, hogy „[e]gyes alapjogok esetében az Alkotmány ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés (például a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye). Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jogvédelem szintje.” [ABH 2011, 291, 321.; legutóbb megerősítve: 32/2012. (VII. 4.) AB határozat; ABK 2012, 228, 233.] Az Alkotmánybíróság ilyen megfontolásból kiindulva áttekintette a Bíróságnak az indokolt bírósági döntéshez fűződő jog tekintetében kialakított gyakorlatát, amelyet az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított jog értelmének meghatározásakor is irányadónak tekint.
- [31] 2.2. Az Egyezmény 6. Cikk (1) bekezdése mindenkinek jogot biztosít arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. A Bíróság az indokolt bírói döntéshez való jogot az Egyezmény 6. Cikkében foglalt tisztességes tárgyaláshoz való jog részének tekinti. E jog pontos tartalma a Bíróság elmúlt évtizedek során számos döntésében kimunkált, széleskörű gyakorlatából olvasható ki. E körben a Bíróság kiindulópontja az, hogy a bírói döntésekkel szemben valamennyi demokratikus jogállamban elvárható az objektívitas és az átláthatóság, ami egyfelől elejét veszi

az önkényes hatósági és bírósági döntéshozatalnak, másrésztől erősíti a bírósági döntéshozatalba vetett közbizalmat, és a bírói döntések tekintélyét. (Taxquet kontra Belgium, 926/05.; 2010. november 16.; § 90.; legutóbb megerősítve: Shala kontra Norvégia, 15620/09.; 2012. július 10.; § 29.) A Bíróság következetes gyakorlata szerint a tisztességes eljárás és a jogállamiság elvéhez tartozik az a követelmény, hogy a bíróságok a döntéseik alapjául szolgáló indokokat kellő részletességgel mutassák be. (Suominen kontra Finnország, 37801/97.; 2003. július 1.; § 34.; legutóbb megerősítve: Vojtěchová kontra Szlovákia, 59102/08.; 2012. szeptember 25.; § 35.) A Bíróság olvasatában az adott bírói döntés természete, és az alapul fekvő egyedi ügy körülményei határozzák meg, hogy milyen terjedelmű és mélységű indokolás elégíti ki az indokolási kötelezettség egyezménybeli követelményét. Ebből következően az indokolt bírói döntéshez fűződő jog megsértését kizárólag az alapul fekvő egyedi ügy összes körülményeinek vizsgálatát követően lehet megítélni. (Tatishvili kontra Oroszország, 1509/02.; 2007. február 22.; § 58.; Grădinar kontra Moldova, 7170/02.; 2008. április 8.; § 107.; legutóbb megerősítve: Sholokhov kontra Örményország és Moldova, 40358/05.; 2012. július 31.; § 67.) Éppen ezért elképzelhető, hogy valamely részletkérdésre vonatkozó indokolás teljes elmaradása nem, míg egy lényegesebb kérdésre vonatkozó hiányos indokolás viszont az Egyezmény 6. Cikkében biztosított jog megsértését idézi elő. A Bíróság az indokolások fogyatékoságának foka tekintetében kijelölte azt a határvonalat, amely elválasztja az Egyezménynek megfelelően indokolt határozatokat az Egyezményt sértő hiányos vagy fogyatékos indokolást tartalmazó határozatoktól. Ennek során a Bíróság elvi éllel szögezte le, hogy az indokolt hatósági döntéshez való jog semmiképpen sem jelentheti azt, hogy az ügyben eljáró bíróságot a felek valamennyi érvelése tekintetében részletes indokolási kötelezettség terhelné. (Hiro Balani kontra Spanyolország, 18064/91.; 1994. december 9.; § 27.; Ruiz Torija kontra Spanyolország, 18390/91.; 1994. december 9.; § 29.; García Ruiz kontra Spanyolország, 30544/96.; 1999. január 21.; § 26.; Hirvisaari kontra Finnország, 49684/99.; 2001. december 25.; § 30.; legutóbb megerősítve: Sholokhov kontra Örményország és Moldova, 40358/05.; 2012. július 31.; § 67.) A Bíróság ugyanakkor azt is elvi éllel mondta ki, hogy a döntéssel szemben feltétlen elvárás, hogy a bíróság az ügy lényegi részeit a szükséges alapossággal vizsgálja meg, és erről a vizsgálatáról a határozatának indokolásában is adjon számot. A Bíróság álláspontja szerint nem felel meg az Egyezmény 6. Cikkében foglalt elvárásnak, ha a felülbírálati bírói fórum az alsóbb fokú bíróságnak az ügy lényegi kérdései tekintetében kifejtett érveit további vizsgálat és a vizsgálat indokainak előadása nélkül hagyja helyben. (Helle v. Finnország, 20772/92.; 1997. december 19.; § 60.; Karakasis v. Görögország, 38194/97.; 2000. október 17.; § 27.; Boldea v. Románia, 19997/02.; 2007. február 15.; § 30.; Tacquet v. Belgium, 926/05.; 2010. november 16.; § 91.; legutóbb megerősítve: Vojtěchová v. Szlovákia, 59102/08.; 2012. szeptember 25., § 35.) A Bíróság az indokolási kötelezettség teljesítésének vizsgálatakor figyelemmel van arra is, hogy az indokolás hiánya vagy fogyatékosága valamely fél írásban megfogalmazott, világosan és pontosan körülírt kérdését érinti-e. (Hiro Balani kontra Spanyolország, 18064/91.; 1994. december 9.; § 28.; Ruiz Torija kontra Spanyolország, 18390/91.; 1994. december 9.; § 30., legutóbb megerősítve: Ilyadi kontra Oroszország, 6642/05.; 2011. május 5.; § 44.)

- [32] Az Egyezmény jogvédelmi rendszerében a bírói döntéseknek a tisztességes eljárás által megkövetelt indokolása iránti igény egyfelől szoros összefüggésben áll a jogorvoslathoz fűződő joggal, ugyanis e jog hatékony gyakorlására kizárólag a bíróság döntését alátámasztó indokok ismeretében nyílik valódi lehetőség. (Erről lásd: Baucher kontra Franciaország, 53640/00.; 2007. július 24., §§ 47–51.) Másfelől szoros összefüggés mutatkozik az indokolási kötelezettség teljesítése, és a tisztességes eljáráshoz fűződő jogból fakadó azon alkotmányos igény között, hogy az eljárásban szereplő fél meghallgatást nyerhessen, azaz kérelmét a bíróság megvizsgálja. (Erről lásd: Shala v. Norvégia, 15620/09.; 2012. július 10., § 29.) Ennek oka az, hogy kizárólag a kellő alapossággal indokolt bírói határozatból tűnhet ki, hogy az ügyet eldöntő bíróság ténylegesen figyelembe vette-e a felek által előterjesztett bizonyítékokat és érveket.

- [33] 3. Az indokolt bírói döntéshez fűződő jog ebből következően az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerén belül jelentkezik. Az alkotmányos előírás ugyanakkor kizárólag az eljárási törvényekben foglaltak szerint kötelezheti a bíróságot a döntésének alapjául szolgáló indokok bemutatására. Ebből következik, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény e szabályát mindig együtt olvassa a jogvita jellege, és az adott ügy típusa által kijelölt konkrét eljárásjogi szabályokkal. Az Alaptörvény 28. cikk első mondata úgy rendelkezik, hogy „[a] bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.” Az Alaptörvény 28. cikke tehát a bíróságokkal szemben azt a követelményt fogalmazza meg, hogy ítélezésük során a jogszabályokat az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék és alkalmazzák. Figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkében előírt jogszabály értelmezési kötelezettségre is, az Alkotmánybíróság azt vizsgálja, hogy az indokolási kötelezettséget előíró eljárási jogszabályokat a bíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek megfelelően alkalmazta-e. Az Alkotmánybíróság tehát a rendes bíróságoktól eltérően nem a felülbírálatra alkalmasság szempontjából vizsgálja

a bíróságok indokolási kötelezettségének teljesítését, és tartózkodik attól, hogy jogági dogmatikához tartozó kérdések helytállóságáról, illetve törvényességéről, avagy kizárólag törvényértelmezési problémáról állást foglaljon. [IV/3003/2012. (VI. 21.) AB végzés, ABK 2012, 131.; Indokolás (4) bekezdése] Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság nem vizsgálja azt sem, hogy az indokolásban megjelölt bizonyítékok és megjelenő érvek megalapozottak-e, mint ahogy azt sem vizsgálja, hogy a jogalkalmazó helytállóan értékelte-e az eljárásban beszerzett bizonyítékokat és előadott érveket, vagy a konkrét ügyben a bírói mérlegelés eredményeként megállapított tényállás megalapozott-e. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése, és mérlegelése ugyanis az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat. [3237/2012. (IX. 28.) AB végzés, ABK 2012, 504–505.; 3309/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABK 2012, 622–624; Indokolás (5)]

- [34] Ehhez képest az Alkotmánybíróság által vizsgált, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rejlő indokolási kötelezettség alkotmányos követelménye a bíróság döntési szabadságának abszolút korlátját jelenti, nevezetesen azt, hogy döntésének indokairól az eljárási törvényeknek megfelelően szükséges számot adnia. Az indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárási szabály alaptörvény-ellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes eljárásból fakadó elvárás tehát az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alaposággal megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon. Ennek megítéléséhez az Alkotmánybíróság vizsgálja a jogvita természetét, az alkalmazandó eljárási törvény rendelkezéseit, a felek által az adott ügyben előterjesztett kérelmeket és észrevételeket, valamint az ügyben választ igénylő lényeges kérdéseket.

V.

- [35] Az Alkotmánybíróság ezt követően az alkotmányjogi panaszban kifogásolt konkrét bírói döntést vizsgálta meg.
- [36] 1. A panaszos az eljárás során azt sérelmezte, hogy az adóigazgatási eljárásban alkalmazott készpénzforgalmi szemléletű vagyonmérleg nem felel meg az adóigazgatási eljárás törvényi feltételeinek. Ezzel összefüggésben a panaszos azt adta elő, hogy a bevételnek, valamint kiadásnak az adótörvényekben meghatározott fogalmi nem készpénz-, hanem pénzforgalmi szemléletűek. Ilyen okok alapján a készpénz-forgalmi szemléletű vagyonmérleg alkalmazása nincs összhangban sem az Art. 109. § (1) bekezdésében, sem az Art. 108. § (1) bekezdésében foglaltakkal. Az indítványozó keresetlevelében előadott és a törvényszék ítéleti indokolásban ismertetett érvelése szerint „[a]z adóhatóság továbbra is csak állította, hogy módszere alkalmas módszer az adó alapjának megállapítására, de semmivel sem bizonyította, hogy a becslés módszere valóban valószínűsíti a törvényeknek megfelelő adóalapot. Ezzel szemben az idősoros pénzforgalmi mérleg másik formája (pénztárkönyv modell) törvényi rendelkezésen alapuló, a hatályos törvényi rendelkezéseknek megfelelő módszer. Valamennyi adótörvényünk pénzforgalmi szemléletű, a készpénzforgalmi szemlélet egy adóhatósági kitaláció. Az adóhatóság által kidolgozott módszer ellentétes az Szja. törvény 4. § (2) bekezdésében meghatározott bevétel fogalmával; ezért az adóhatóság nem a törvényi keretek között gyakorolta a mérlegelési lehetőségét. Az adóhatóság módszere az Art. 109. § (1) bekezdés szerinti bizonyításnak nem felel meg.”
- [37] A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 221. § (1) bekezdésének, valamint a Pp. 330. § (2) bekezdése, 339/A. és 339/B. §§ értelmében a bíróság a keresettel támadott adóhatósági határozat jogszerűségét, törvényességét vizsgálja felül. A bíróság közigazgatási döntéseket felülvizsgáló jogköre tehát az eljárási törvény szabályai értelmében törvényességi szempontokra korlátozódik. Ennek nyilvánvaló feltétele azonban, hogy a közigazgatási hatóságok felülvizsgálható döntést hozzanak, mert a jogállamiság elengedhetetlen követelménye, hogy a tényállás kielégítő feltárásán nyugodjanak a joghoz kötött közigazgatási döntések. A döntés tehát akkor felülvizsgálható, ha abból megismerhető a hatóság jogértelmezése és a döntés ténybeli alapjai kielégítően világosak. A Budapest Környéki Törvényszéknek tehát többek között azt a kérdést kellett eldöntenie, hogy az adóigazgatási eljárás során a becslés feltételeinek bizonyítása érdekében alkalmazott készpénzforgalmi szemléletű vagyonmérleg megfelel-e az Art. 108. § (1) bekezdésében, illetve az Art. 109. § (1) bekezdésében foglalt törvényi szabályoknak.
- [38] 2. Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdése d) pontja alapján Alkotmánybíróság a bírói döntés, és az Alaptörvény összhangját biztosítja, így a bírói döntés alaptörvény-ellenességének vizsgálata során tartózkodik attól, hogy a bíróságok felülbírálati jogköréhez tartozó, szakjogi kérdésben állást foglaljon. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság jelen ügyben nem azt vizsgálta, hogy az eljárásban alkalmazott vagyonmérleg megfelel-e

a törvényi követelményeknek. Az alkotmánybíróági vizsgálat az Alaptörvény 28. cikkében foglaltakra is figyelemmel kizárólagosan arra korlátozódott, hogy a törvényszék az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz fűződő jog követelményeinek megfelelően alkalmazta-e a Pp. 221. §, a Pp. 339/A. és 339/B. §§-ban foglalt, indoklási kötelezettségre vonatkozó szabályokat, illetve, hogy számot adott-e a feleknek az ügy lényeges körülményeit érintő észrevételeiről. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz fűződő jog azt a minimális tartalmi követelményt állítja az adóigazgatási eljárásban hozott határozatot felülvizsgáló bírói döntés indokolásával szemben, hogy az eljárási törvény rendelkezéseinek megfelelően az határozat törvényességét érintő lényeges kérdéseit kellő mélységben vizsgálja meg, és ennek indokait döntésében részletesen mutassa be. Ennek megfelelően a Pp. 221. § és a Pp. 339/A. és 339/B. §§ bírói alkalmazása akkor van összhangban az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt alkotmányos szabállyal, ha az ítélet indokaiból e minimális tartalmi követelmények kitűnnek. Ez az értelmezés áll összhangban azzal a korábban megfogalmazott alkotmányos igénnyel, hogy a közigazgatási határozat ellenőrzése során a perbe vitt jogok és kötelezettségek érdemi elbírálást nyerjenek. [39/1997. (VII. 1.) AB határozat, ABH 1997, 263, 272.]

- [39] 3. Az alkotmányjogi panaszban előadott kifogás szerint a törvényszék nem vizsgálta meg, hogy becslési eljárás során alkalmazott vagyonmérleg törvényes volt-e. Az Art. 108. § (1) bekezdése szerint a becslés olyan bizonyítási módszer, amely a törvényeknek megfelelő, a valós adó, illetve költségvetési támogatás alapját valószínűsíti. Az Art. 108. § (2) bekezdése értelmében az adóhatóságnak kell bizonyítania, hogy a becslés alapjául szolgáló adatok, tények, körülmények, valamint a becslés során alkalmazott módszerek az adó alapját valószínűsítik. Az Art. 109. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha az adózó vagyongyarapodásával vagy az életvitelére fordított kiadásaival nincs arányban az adómentes, a bevallott és a bevallási kötelezettség alá nem eső, de megszerzett jövedelmének együttes összege, az adóhatóság az adó alapját is becsléssel állapítja meg. Ez esetben – figyelemmel az ismert és adóztatott jövedelmekre is – az adóhatóságnak azt kell megbecsülnie, hogy a vagyongyarapodás és az életvitel fedezetéül a magánszemélynek milyen összegű jövedelemre volt szüksége. Ennek megfelelően a kiválasztott becslési módszer, annak törvényessége döntően befolyásolja mind a becslés feltételeinek fennállása megállapíthatóságát, mind a vagyongyarapodási eljárás eredményeként valószínűsített adó alapját.
- [40] Az Alkotmánybíróság a törvényszéki ítélet indokolását értékelve arra a következtetésre jutott, hogy a törvényszék a felülvizsgálata során nem hagyta figyelmen kívül az indítványozó kereseti kérelmében előadott lényeges kérdések vizsgálatát. A törvényszék ítéletének indokolásában számot adott arról, hogy miért tartja az adóhatóság által a becslési eljárás során alkalmazott vagyonmérleget az Art. 109. § (1) és (3) bekezdéseire figyelemmel az adóalap valószínűsítésére alkalmas módszernek. A törvényszéki ítélet indokolást tartalmaz az Art. 109. § alkalmazásáról is, amely szerint „[...] az adóhatóság helytállóan alkalmazta az Art. 108. §, továbbá a 109. § rendelkezéseit figyelemmel arra, hogy az Art. 109. § (1) bekezdése alapján az adóhatóság eleget tett a bizonyítási kötelezettségének.” (Erről lásd: Budapest Környéki Törvényszék 6.K.26.852/2011/10. számú ítéletének 14. oldalát). A törvényszéki ítélet a kereseti kérelemhez csatolt adószakértői véleményt is értékelte, és erről az ítéleti indokolásában számot adott, amely szerint „[a]z adóhatóság becslése nyilvánvalóan készpénzes forgalomra vonatkozik, hiszen ha egy kiadás megállapításra kerül és egyéb adat nincs e vonatkozásban, akkor az nyilván készpénzes kifizetést jelent. A módszer arra irányul, hogy a készpénzkészlet elegendő volt-e az ilyen módon felmerült kiadások finanszírozására. Ha egy kiadásnak nincs fedezete akkor egyértelmű, hogy készpénzes kiadásról volt szó és készpénzes kifizetés történt. Ami a bankszámlán rendelkezésre áll, pénzeszköz nem lehet ilyen kiadásnak a fedezete, további pénzeszköznek kell léteznie.” (Erről lásd: Budapest Környéki Törvényszék 6.K.26.852/2011/10. számú ítéletének 15. oldalát) Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az érdemi vizsgálatot követően arra az álláspontra jutott, hogy a törvényszék az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményeknek megfelelően alkalmazta a Pp. 221. §-át és a Pp. 339/A. és 339/B. §§-t, mert a kereseti kérelemben foglalt, és az ügy lényeges körülményeit érintő kérdéseket megvizsgálta, és vizsgálatának eredményéről számot adott.
- [41] Az Alkotmánybíróság a fentiekben kifejtettek tekintetével az alkotmányjogi panaszt ebben a részében elutasította.

VI.

- [42] Az indítványozó az alkotmányjogi panaszban hivatkozott az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdésének, az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdésének sérelmére is, valamint az Alaptörvény I. cikk (1) és (3) bekezdéseire. Az indítványozó ezen alaptörvényi szabályok sérelmének okait az alkotmányjogi panaszában nem adta elő. Az Abtv. 27. § a) pontja úgy rendelkezik, hogy alkotmányjogi panasz kezdeményezésére olyan bírói döntéssel szemben van lehetőség, amely Alaptörvényben biztosított jogot sért. Az Abtv. 52. § (1) bekezdése fogalmazza meg az indítvány határozottságának

követelményét. Ugyanezen bekezdés b) pontja értelmében az indítvány többek között akkor határozott, ha tartalmazza, hogy a bírói döntés a panaszosnak mely Alaptörvényben biztosított jogát sérti. Az alkotmányjogi panaszban megjelölt Alaptörvény R) cikk (2) bekezdése azt rögzíti, hogy az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek, míg az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdésében foglalt alkotmányos szabály a jogszabályalkotással összefüggő jogkörökről rendelkezik. Az Alaptörvény I. cikk (1) és (3) bekezdései az alapjog-korlátozás szabályait tartalmazzák. Az Alaptörvény e rendelkezései azonban nem tekinthetők Alaptörvényben biztosított jognak, így konkrét alapjogsérelmet sem alapozhatnak meg. [Erről lásd: 3231/2012. (IX. 28.) AB végzés ABK 2012, 497, 498.] Az indítványi kérelem határozottsága tekintetében az Abtv. 52. § (1) bekezdés e) pontja úgy rendelkezik, hogy az alkotmányjogi panasznak szükséges indokolást tartalmaznia arra nézve, hogy a sérelmezett bírói döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével. Az alkotmányjogi panasz ebben a részében tehát nem felel meg sem az Abtv. 52. § (1) bekezdés b) pontjában, sem az Abtv. 52. § (1) bekezdés e) pontjában foglalt törvényi követelményeknek.

- [43] Az indítványozó az alkotmányjogi panaszban felhívta az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt jogegyenlőség alkotmányos szabályát is. Az alkotmányjogi panasz azonban e körben érdemi indokolást nem tartalmaz. Az Abtv. 52. § (1) bekezdés e) pontja megköveteli az indítvány indokolását arra vonatkozóan, hogy a kifogásolt bírói döntés miért sérti az Alaptörvény megjelölt rendelkezését. Az alkotmányjogi panasz ebben a részében tehát nem felel meg a törvényi kívánalomnak.
- [44] Mindezen indokok miatt az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt ebben a részében az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [45] Az Alkotmánybíróság e határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján, az ügy elvi jelentőségére tekintettel rendelte el.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Paczolay Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Bragyova András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kovács Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lenkó Barnabás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévay Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/3061/2012.

Az Alkotmánybíróság 8/2013. (III. 1.) AB határozata alkotmányos követelmény megállapításáról és alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése bírói döntés alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panasz alapján meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja: az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 48. § (1) bekezdésének alkalmazásakor a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelt kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelt kihallgatáson részt venni. Ilyen értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítékként nem értékelhető.
2. Az Alkotmánybíróság a Győri Törvényszék 3.Bf.109/2012/6. számú ítélete alaptörvény-ellenessé nyilvánítása és megsemmisítése érdekében benyújtott alkotmányjogi panaszt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

I n d o k o l á s

I.

- [1] Az indítványozó alkotmányjogi panaszt terjesztett elő az Alkotmánybíróságnál, amelyben a Győri Törvényszék 3.Bf.109/2012/6. számú büntetőügyben hozott jogerős ítéletét (a továbbiakban: törvényszéki ítélet) kifogásolta.
- [2] 1. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló bűnügyben a Soproni Városi Ügyészség az indítványozóval szemben a Büntető Törvénykönyvről szóló (a továbbiakban: Btk.) 323. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő folytatólagosan, súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás büntette miatt emelt vádat. Az első fokon eljáró Soproni Városi Bíróság a B.374/2010/8. számú ítéletében megállapított tényállás alapján az ügyben eljáró bíróságok az indítványozót a vádirati minősítéssel egyezően súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás büntetében bűnösnek mondták ki. A megállapított tényállás lényege szerint az indítványozó 2004-ben ismerte meg a sértettet, aki rendszeres munkalehetőséget biztosított az indítványozónak, illetve később az indítványozó családtagjainak is. A sértett az indítványozót először a Nyugat-Dunántúlon található sportpálya gondnokaként foglalkoztatta, majd később a tulajdonában lévő lovardában is alkalmazta. A sértett 2007 szeptemberétől kezdődően már nem tudta tovább foglalkoztatni az indítványozót, azonban annak kérésére ezek után is kisebb pénzüsszegekkel támogatta. Az indítványozó a 2008-as évtől kezdődően a sértettet, annak családi együttélését, házasságát és egzisztenciáját veszélyeztető, folyamatos fenyegetéssel már arra kényszerítette, hogy heti rendszerességgel adjon át számára százezer forint nagyságrendű összegeket készpénzben. Az indítványozó azért, hogy a fenyegetések komolyságát alátámassza azt is közölte a sértettel, hogy fegyvert tart magánál és utalt arra, hogy a követelt pénz megszerzéséért bármire képes. Az indítványozó e zsarolási cselekményeket egészen az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló büntetőeljárás megindulásáig, 2010 januárjának elejéig folytatta. A fenyegetések hatására a sértett összesen huszonnégy millió forintot adott át az indítványozónak.
- [3] A Győri Törvényszék a városi bíróság ítéletével szemben előterjesztett, részben azonos irányú ügyészi és védelmi fellebbezések alapján, másodfokon járt el. A törvényszéki ítélet a városi bíróság által megállapított tényállást túlnyomó részben megalapozottnak találta, ezért újabb bizonyítást már nem vett fel. Mind az ügyészi, mind a védelmi fellebbezések egyaránt kifogásolták, hogy a nyomozást folytató rendőrség az indítványozó első terhelt kihallgatásának tervezett időpontjáról, valamint az indítványozó fogva tartásának helyéről elmulasztotta értesíteni az indítványozó részére kirendelt védőt. A nyomozást folytató Soproni Városi Rendőrkapitányság az indítványozót a nyomozás elrendelésekor bűnügyi őrizetbe vette, ezért a büntetőeljárásról szóló 1998. XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 46. § b) pontjában és a Be. 48. § (1) bekezdésében foglalt kötelező rendelkezések alapján a fogva tartott indítványozó részére az őrizetbe vétellel egyidejűleg, 2010. január 5. napján védőt rendelt ki, azonban a védőt a terhelt kihallgatás tervezett időpontjáról igazolható módon nem értesítette. A fellebbezések szerint a kirendelt védő értesítésének elmaradása a Be. 43. § (2) bekezdés c) pontjában foglalt terhelti jogot sértette, amely szerint a terhelt jogosult arra, hogy megfelelő idő és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre. A másodfokon eljáró Győri

Törvényszék a fellebbezéseket ebben a részükben is megvizsgálta, azonban a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nem tudta egyértelműen megállapítani, hogy a nyomozó hatóság értesítette-e a kirendelt védőt az indítványozó első terhelti kihallgatásának pontos időpontjáról. (Erről lásd: törvényszéki ítélet indokolásának 5. oldalát) A törvényszék ugyanakkor azt az álláspontot foglalta el, hogy a kirendelt védő értesítésének elmaradása a terhelti kihallgatás tervezett időpontjáról nem jelenti a védekezéshez való jog lényeges korlátozását. Ennek okaként a törvényszéki ítélet indokolása azt tartalmazza, hogy a Be. kifejezetten nevesíti azokat az eljárási szabálysértéseket, amelyek a vallomás bizonyítékként történő értékelését kizárják. Ilyen jellegű eljárási szabálysértésként a jogalkotó kizárólag a Be. 117. § (2) bekezdésében foglalt, „Miranda formulaként” ismert figyelmeztetés elmulasztását nevesíti. Hivatkozással a Be. 117. § (2) bekezdés utolsó mondatában előírtakra, a törvényszéki ítélet kiemeli, hogy a figyelmeztetés garanciális jelentőségű, és amennyiben elmarad, avagy ami ezzel egyenértékű, ha a jegyzőkönyv nem tartalmazza, akkor a terhelt vallomását bizonyítékként nem lehet figyelembe venni, és a büntetőeljárásban a bizonyítékok értékelése során felhasználni. A büntetőeljárási törvény azonban nem fűz ilyen jellegű jogkövetkezményt ahhoz, ha a kirendelt védő értesítése a terhelti kihallgatás tervezett helyéről és időpontjáról elmarad. A törvényszék megállapította, hogy az indítványozót a terhelti kihallgatásának kezdetekor a Be. 117. § (2) bekezdésében foglalt jogokra a nyomozó hatóság részletesen figyelmeztette, így többek között az indítványozó figyelmét felhívta arra is, hogy érdekében védőt rendeltek ki, aki azonban a gyanúsítottként történő kihallgatásán nem vesz részt. Az indítványozó a kirendelt védő személyét elfogadta, és a vallomásmegtagadási jog ismeretében, önként döntött úgy, hogy mégis vallomást tesz. Az indítványozó a védelemhez fűződő jogosítványai ismeretében, önként döntött úgy, hogy vallomást tesz, ezért a törvényszéki ítélet azt állapította meg, hogy a védelemhez fűződő jogok nem sérültek olyan fokban, amely a szóban forgó vallomás bizonyítékként történő értékelésének kizárását megalapozná. (Erről lásd: törvényszéki ítélet indokolásának 6. oldalát) A törvényszéki ítélet tehát azt rögzítette, hogy kirendelt védő a terhelti kihallgatás tervezett helyéről és időpontjáról történő értesítésének elmaradása nem olyan súlyú eljárási jogkorlátozás, amely akár a városi bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését, akár a szóban forgó terhelti vallomásnak a bizonyítékok köréből történő kirekesztését indokolná.

- [4] 2. Az indítványozó a törvényszék ítéletével szemben az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, amelyben a törvényszéki ítélet alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kezdeményezte. Az alkotmányjogi panaszban előadott érvelés szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez fűződő, és ezzel összefüggésben az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárásból való jog sérelmét okozta, hogy a nyomozó hatóság a panaszos érdekében kirendelt védőt nem tájékoztatta az első terhelti kihallgatás tervezett időpontjáról. Az indítványozó álláspontja szerint az Alaptörvényben biztosított védelemhez fűződő jog egyfelől a terhelti védekezés egyes jogosítványait, másfelől pedig egy olyan személy közreműködéséhez való jogot jelent, aki mindazoknak az ismereteknek a birtokában van, amelyek a büntetőeljárásban a terhelti jogok hatékony érvényesítéséhez szükségesek. A védelemhez való jog megfelelő érvényesülése egyúttal a büntetőeljárás törvényességének is garanciája. A Be. 48. § (1) bekezdésének utolsó mondata úgy szól, hogy a fogva lévő terhelt érdekében kirendelt védőt a kirendelő határozatban tájékoztatni kell a terhelt fogva tartásának helyéről, valamint kihallgatásának tervezett helyéről és idejéről. Az indítványozó szerint a védelemhez fűződő jog jelen bűnügyben azért sérült, mert a nyomozó hatóság a Be. 48. § (1) bekezdésében előírtakat figyelmen kívül hagyva nem tájékoztatta a panaszos érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás időpontjáról, így a kirendelt védőnek nem is lehetett tudomása a panaszossal szemben foganatosított eljárási cselekményről. Ebből következően a kirendelt védő nem gyakorolhatta a Be. 50. §-ában biztosított jogait, így a terhelti kihallgatáson nem jelenhetett meg, a panaszossal előzetesen nem tudta felvenni a kapcsolatot, illetve nem tudott számára felvilágosítást nyújtani a védekezés törvényes eszközeiről, illetve eljárási jogairól.
- [5] Az indítványozó alkotmányjogi panaszában előadja, hogy a bűnügyben eljáró bíróságok a cselekmény tényállásának megállapítása során az alapjogok megsértésével beszerzett terhelti vallomást is értékelték. A törvényszéki ítélet az erre irányuló fellebbezések ellenére a bizonyítékok közül nem rekesztette ki az alkotmányjogi panaszban kifogásolt eljárási cselekményből származó vallomást. Az indítványozó szerint azonban a nyomozó hatóság törvénysértése a védelemhez fűződő jogot oly fokban csorbitotta, amely a terhelt eljárási jogainak lényeges korlátozását eredményezte, így a Be. 78. § (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a vallomást nem lehetett volna bizonyítékként értékelni. A panaszos előadásában a büntetőeljárásban beszerzett bizonyítékoknak „egyenként is és összességükben is alkalmasnak kell lenniük arra, hogy bűnösséget megállapító ítélet születhessen.” Érvelése szerint abból, hogy a bíróság a terhelt vallomását nem rekesztette ki a bizonyítékok köréből, a törvényszéki ítélet alaptörvény-ellenességére lehet következtetni.

- [6] Az indítványozó szerint tehát az alapjogok megsértésével beszerzett terhelti vallomás felhasználása a törvényszéki ítélet alaptörvény-ellenességét eredményezi, ezért az indítványozó a törvényszéki ítélet megsemmisítését kezdeményezte.

II.

- [7] Az alkotmányjogi panasz elbírálása során irányadó jogszabályi rendelkezések

- [8] 1. Az Alaptörvény alkotmányjogi panaszban hivatkozott rendelkezései:

„XXIV. cikk

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„XXVIII. cikk „(3) A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.”

- [9] 2. A Be. vonatkozó rendelkezései:

„8. § Senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatasson.”

„46. § A büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha [...]

b) a terheltet fogva tartják,”

„48. § (1) A bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság védőt rendel ki, ha a védelem kötelező, és a terheltnek nincs meghatalmazott védője. A terheltet a kirendelést követően tájékoztatni kell a védő személyéről és elérhetőségéről. A 46. § b) pontja esetén a védőt legkésőbb a terhelt első kihallgatásáig ki kell rendelni. A kirendelő határozatban a védőt tájékoztatni kell a terhelt fogva tartásának helyéről, valamint kihallgatásának tervezett helyéről és idejéről.

(2) A bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság akkor is védőt rendel ki, ha a védelem nem kötelező, de a terhelt védő kirendelését azért kéri, mert a jövedelmi viszonyai miatt nem tud a védelméről gondoskodni.”

„78. §

[...]

(4) Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.”

„117. § (1) A terhelt kihallgatása előtt meg kell állapítani a személyazonosságát, ennek érdekében meg kell kérdezni a terhelt nevét, születési nevét, korábbi nevét, születési idejét és helyét, anyja nevét, lakóhelyének és tartózkodási helyének lakcímét, a személyazonosító okmánya számát és az állampolgárságát. Ezekre a kérdésekre a terhelt akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadja.

(2) A terheltet a kihallgatásának megkezdésekor figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomás tételét, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta. Figyelmeztetni kell arra is, hogy amit mond, illetve rendelkezésre bocsát, bizonyítékként felhasználható. A figyelmeztetést, valamint a terheltnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni. A figyelmeztetés és a figyelmeztetésre adott válasz jegyzőkönyvezésének elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.”

„179. §

[...]

(3) A gyanúsítottat figyelmeztetni kell arra, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti. Ha az eljárásban védő részvétele kötelező, a gyanúsított figyelmét arra is fel kell hívni, hogy ha három napon belül nem hatalmaz meg védőt, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság rendel ki védőt. Ha a gyanúsított kijelenti, hogy nem kíván védőt megbízni, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság nyomban védőt rendel ki.

(4) A gyanúsított kihallgatásáról a nyomozó hatóság olyan időben köteles intézkedni, hogy a terhelt megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre [43. § (2) bek. c) pont].”

III.

- [10] Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (1) bekezdésében foglaltak alapján mindenekelőtt abban a kérdésben döntött, hogy a törvényszéki ítélettel szemben benyújtott alkotmányjogi panasz befogadható-e, vagyis megfelel-e az Abtv. alkotmányjogi panasz befogadhatóságára vonatkozó feltételrendszerének.
- [11] 1. A befogadhatóság formai természetű feltételeit vizsgálva az Alkotmánybíróság az alábbi következtetésekre jutott:
- [12] 1.1. Az indítványozó teljesítette az Abtv. 51. § (2) bekezdésében meghatározott feltételeket, mert képviselőjében a Vas Megyei Ügyvédi Kamara által nyilvántartott ügyvéd nyújtotta be az alkotmányjogi panaszt, és az indítványozó csatolta a szabályos ügyvédi meghatalmazást.
- [13] 1.2. Az indítványozó a kifogásolt törvényszéki ítéletet 2012. július 16. napján vette kézhez, míg az alkotmányjogi panaszt az ügyben eljáró első fokú bíróságnál 2012. szeptember 12-én terjesztette elő, így az alkotmányjogi panasz benyújtására az Abtv. 30. § (1) bekezdésében előírt hatvan napos határidőt az indítványozó megtartotta.
- [14] 1.3. Az indítvány megfelel az Abtv. 52. § (1) bekezdésében foglalt feltételeknek is. Az alkotmányjogi panasz tartalmazza az Alkotmánybíróság Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének d) pontja szerinti, illetve az Abtv. 27. §-a szerinti hatáskörére vonatkozó indokolt hivatkozást. Az indítványozó kifejezetten megjelöli az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében elismert védelemhez való jogot, és ezzel összefüggésben az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz fűződő jogának sérelmét, illetve egyúttal előadja az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének okait.
- [15] Az Abtv. 52. § (1) bekezdés f) pontja szerint az indítvány – többek között – akkor minősül határozottnak, ha kifejezett kérelmet tartalmaz a jogszabály, jogszabályi rendelkezés vagy a bírói döntés megsemmisítésére. Az alkotmányjogi panasz határozott kérelmet tartalmaz, mert a panaszos a bűnügyben hozott törvényszéki ítélet alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését indítványozza.
- [16] 2. Az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján a befogadhatóságról dönteni jogosult tanács mérlegelési jogkörében vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen az Abtv. 27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint az Abtv. 29–31. §§ szerinti tartalmi követelményeket. Az Abtv. 27. §-a alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés a) az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. A befogadhatóság tartalmi természetű feltételeit vizsgálva az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg:
- [17] 2.1. Az indítványozó az Abtv. 27. §-a, és az Abtv. 51. § (1) bekezdése szerinti jogosultnak tekinthető, és figyelemmel arra, hogy a jelen alkotmánybírósági eljárás alapjául szolgáló bűnügyben az indítványozó terheltként szerepel, így az egyedi ügyben való érintettsége kétség nélkül megállapítható.
- [18] 2.2. Az Abtv. 27. §-a szerint alkotmányjogi panasz az ügy érdemében hozott bírósági döntés, vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntéssel szemben terjeszthető elő, feltéve, hogy az indítványozó jogorvoslati lehetőségeit kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget kimerítette, mert az indítványozó az alkotmányjogi panaszt a fellebbezési lehetőségének kimerítését követően, a Győri Törvényszék másodfokú, jogerős ítéletével szemben terjesztette elő. Így az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv. 27. §-ában foglalt e) követelménynek is.
- [19] 2.3. Az Abtv. 29. §-a alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. Bár e két befogadhatósági követelmény alternatív jellegű, a jelen alkotmányjogi panasz mindkét feltételt teljesíti.
- [20] Egyfelől az indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében biztosított védelemhez fűződő jog sérelmére azért hivatkozott, mert a nyomozó hatóság az érdekében kirendelt védőnek lehetőséget sem biztosított arra, hogy az első terhelti kihallgatáson jogait gyakorolja. A védelemhez fűződő alkotmányos alapjog az Alkotmánybíróság olvasatában egy olyan összetett jogként jelentkezik, amely elsősorban a büntetőeljárásban terheltként szereplő saját eljárási jogosítványokban és a védő igénybevételéhez való jogban, másfelől magának a védőnek a jogállásában realizálódik. [legutóbb megerősítve: 166/2011. (XII. 20.) AB határozat, ABH 2011, 545, 576.] A védelemhez fűződő jog alkotmányos tartalma alapján tehát ésszerű kétely fogalmazható meg a törvényszéki ítéletben kifejtett érvelés alaptörvényességével szemben, amely érdemi alkotmánybírósági vizsgálatot indokol.
- [21] Másfelől az Alkotmánybíróság figyelemmel volt arra is, hogy a bűnügyi nyomozások során számos alkalommal fordul elő, hogy az éjjeli órákban bűnügyi őrizetbe vett és kihallgatott terhelt részére a kirendelt védőt a nyomozó hatóság

telefax útján, úgy értesíti, hogy a védő nyilvánvalóan csak a következő munkanap reggeli óráiban, már a terhelt kihallgatás foganatosítását követően értesül az eljárási cselekményről. Az ilyen jellegű nyomozó hatósági mulasztások elszaporodottsága miatt a jelen alkotmányjogi panaszhoz szorosan kapcsolódó kérdést az Alkotmánybíróság alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek értékelte. Az Alkotmánybíróság az érdemi eljárás során megválaszolandó alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek elsősorban azt tekinti, hogy összhangban áll-e az Alaptörvénnyel, ha a nyomozást folytató hatóság nem teremti meg annak lehetőségét, hogy a büntetőeljárásban kirendelt védő az eljárási törvényben foglalt jogait ténylegesen gyakorolhassa.

- [22] Mindezen szempontok alapján az Alkotmánybíróság 1. számú tanácsának 2013. január 14-ei tanácsulése az alkotmányjogi panaszt befogadásáról döntött, és az ügyben elrendelte az érdemi alkotmánybíróági vizsgálatot.

IV.

- [23] Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a védelemhez fűződő jog sérelmére hivatkozott, így az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálja meg, hogy az Alkotmánybíróság a 2011. december 31-ig hatályos Alkotmány alapján milyen értelmet kölcsönzött a védelemhez való jognak, és ehhez képest az Alaptörvény szövege alapján felhasználhatók-e az alkotmánybíróági gyakorlatban korábban kimunkált alkotmányos elvek. Ezt követően az Alkotmánybíróság összefoglaló jelleggel áttekinti a védelemhez fűződő jog körében kialakított korábbi alkotmánybíróági gyakorlatot, valamint felvázolja az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) rendszerében megjelenő felfogását. Az Alkotmánybíróság ezt követően bemutatja, hogy a védő igénybevételéhez fűződő jog és a védői jelenlét feltételei között milyen alkotmányos összefüggések állapíthatók meg, majd végül a védő alkotmányos büntetőeljárásban betöltött szerepéből kiindulva értékeli az alkotmányjogi panaszban előadott sérelmet.
- [24] 1. Az indítványozó a védelemhez való jog Alaptörvényt sértő korlátozásának tartja, hogy a bűnügyi nyomozást folytató rendőrhatalóság az első terhelti kihallgatás időpontjáról és helyszínéről a terhelt kirendelt védőjét nem értesítette. Az indítványozó állítása szerint bár az első terhelti kihallgatása során eljáró nyomozók folyamatosan azzal hitegették, hogy a kirendelt ügyvédje bármelyik percben megérkezhet, az értesítés elmaradása miatt a kirendelt védőnek lehetősége sem volt részt venni a terhelt kihallgatásán, és így nem gyakorolhatta az eljárási törvényben foglalt jogait sem. Az indítványozói álláspont értelmében a nyomozó hatóság a védelem Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt alkotmányos alapjogához tartozó garanciális jelentőségű eljárási szabályt sértett, amikor nem teremtette meg a védő kihallgatási részvételéhez szükséges feltételeket. Az indítványozó következtetése értelmében ilyen okokból a terhelti vallomást a bíróság bizonyítási eljárása során nem lehetett volna bizonyítékként értékelni.
- [25] 2.1. A védelemhez fűződő jogot a korábban hatályban volt Alkotmány 57. § (3) bekezdése úgy fogalmazta meg, hogy „[a] büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem joga. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.” A védelemhez való jog lényeges tartalmát tekintve a 2012. január elsejétől hatályos Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése a korábban hatályban volt Alkotmány 57. § (3) bekezdésével azonosan rendelkezik, amikor azt írja elő, hogy „[a] büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.” Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozat megállapításaiból indult ki, amely úgy fogalmaz, hogy az „Alkotmánybíróság az újabb ügyekben felhasználhatja azokat az érveket, amelyeket az Alaptörvény hatályba lépése előtt hozott korábbi határozata az akkor elbírált alkotmányjogi kérdéssel összefüggésben tartalmazott, feltéve, hogy az Alaptörvény konkrét – az előző Alkotmányban foglaltakkal azonos vagy hasonló tartalmú – rendelkezései és értelmezési szabályai alapján ez lehetséges. [...] Az egyes intézményekről, alapelvekről és rendelkezésekről kialakított értelmezése a határozataiban található meg. Az Alkotmánybíróságnak azokra az alapértékekre, emberi jogokra és szabadságokra, továbbá alkotmányos intézményekre vonatkozó megállapításai, amelyek az Alaptörvényben nem változtak meg alapvetően, érvényesek maradnak.” (Indokolás [40]–[41]) Az Alkotmánybíróság mindezek alapján az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében biztosított védelemhez fűződő jog értelmezésekor irányadónak tekinti a korábbi alkotmánybíróági gyakorlatban kimunkált alkotmányos tételeket.
- [26] 2.2. Az Alkotmánybíróság már működésének kezdetén kimondta, hogy a védelemhez fűződő jog az alkotmányos büntetőeljárás jog egyik olyan alapelve, amely a büntetőeljárás valamennyi szakaszában számtalan különböző részletszabályban érhető tetten. Az Alkotmánybíróság a 25/1991. AB határozatában ezt úgy fogalmazta meg, hogy „[a] védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárás alapelve az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A védelemhez való jog a büntetőeljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi

igényt megismerje, arról álláspontját kifejttesse, az igénnyel szembeni érveit felhozassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. A védelemhez való jog tartalmát képezik a védő azon eljárási jogosítványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik.” (ABH 1991, 414, 415.) A büntetőeljárásban a terheltnek joga van ahhoz, hogy saját magát megvédje, és ahhoz is, hogy ennek érdekében védőt vegyen igénybe. Sőt az eljárási törvényben meghatározott esetekben, jellemzően akkor, ha a gyanú szerinti bűncselekmény tárgyi súlya jelentősebb, vagy a terhelt az állami büntetőigényt érvényesítő hatóságokkal szemben jóval kiszolgáltatottabb helyzetben van, a terhelt döntésétől függetlenül védő vesz részt a büntetőeljárásban. A törvény ilyen kiszolgáltatott helyzetnek ismeri el, ha a terhelt hallássérült, siketvak, vak, beszédképtelen vagy kóros elmeállapotú, a magyar nyelvet nem ismeri, vagy nem képes személyesen védekezni, illetve ha a fogva tartják. [Be. 46. § a)– f) pontok]

- [27] Éppen ezért a védelemhez való jog alkotmányos megítélése csakis a terhelt és a védő jogainak együttes szemlélete alapján lehetséges. Az Alkotmánybíróság azt is kimondta, hogy a védelemhez fűződő jog felőleli egyfelől a terhelt saját eljárási jogosítványait, másfelől pedig a védő jogállását, ugyanis a védő a büntetőeljárás önálló perbeli személye, ezért jogai nem átruházott, hanem önálló eljárási jogosítványok, amelyek külön alkotmányos védelemben részesülnek. [1320/B/1993. AB határozat, ABH 1995, 684–686.] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatában a jogállami büntetőeljárás korlátozhatatlan minősége az eljárás tisztessége, amelynek egyik eleme az a követelmény, hogy a terhelt védelemhez való joga hatékony érvényesüljön. [17/2005. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2005, 175, 185.; 14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 255.] A tisztességes eljárás követelményrendszerét az Alkotmánybíróság elvi jelentőséggel a 6/1998. AB határozatában fogalmazta meg, amelyben a védelemhez fűződő jog körében kifejtett álláspontja során utalt arra, hogy „[m]ind a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya [14. Cikk 3. b)], mind az Emberi Jogok Európai Egyezménye [6. Cikk 3. b)] (a kihirdetett magyar szövegekkel ellentétben) egyező szóhasználattal írják elő a bűncselekménnyel vádolt minden személy számára feltétlenül megadandó »minimális« jogok között, hogy az »legalább« »megfelelő idővel és lehetőséggel rendelkezék védelme előkészítésére«, illetve »rendelkezék a védelmének előkészítéséhez szükséges idővel és eszközökkel« (az egyezmények szövege szerint: »to have adequate time and facilities for the preparation of his defense«, illetve »à disposer du temps et des facilités nécessaires à la préparation de sa défense“). Ezek az eszközök vagy lehetőségek pedig felőlelnek minden olyan »elemet«, amely a büntető felelősség alóli mentesülést vagy a büntetés csökkentését szolgálhatja, s amelyeket a hatáskörrel rendelkező hatóságok gyűjtöttek vagy gyűjthetnek össze. [Vö. Report of the Commission of 14 December 1981, Jaspers Case, DR 27 (1982), p. 61, 72.]” Az Egyezmény a védő igénybevételéhez fűződő jogot a 6. Cikk (3) bekezdés c) pontjában garantálja, amelynek értelmében minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy az általa választott védő segítségével védekezhessen. Az Egyezmény ezen kívül arra is jogot biztosít, hogy ha jövedelmi viszonyai miatt a védő díjazását nem engedheti meg, és amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendelkezzen ki számára ügyvédet.
- [28] 2.3.1. A védelemhez fűződő összetett jog tehát magában foglalja a védő igénybevételéhez való jogot is, amelynek büntetőeljárási garanciáit jelenleg a Be. 5. § (3) és (4) bekezdései, valamint a Be. 44. § (1) és (2) bekezdései biztosítják, amelyek értelmében a terhelt védelmét az eljárás bármely szakaszában védő is elláthatja. Ennek megfelelően a terhelt egyéni alapjogához tartozik, hogy az állami büntetőigény érvényesítésével szemben történő védekezése során védőt vegyen igénybe. A büntetőeljárás teljes egészében alkotmányosan elismert védelemhez fűződő jog ugyanakkor nem jelenti annak alkotmányos kötelezettségét, hogy az alapjog az egyes eljárási szakaszokban azonos tartalommal és egységes részletszabályokkal érvényesüljön. Az Alkotmánybíróság annak a büntetőeljárási szabályozásnak az alkotmányossági vizsgálata során, amely az eljárási cselekményeknél a védői jelenlét lehetőségéről rendelkezik, arra a következtetésre jutott, hogy a jogalkotó különbözőképpen határozhatja meg a védelemhez való jog egyes részletszabályait a törvényes vád megalapozottságát szolgáló nyomozás, valamint a büntetőjogi felelősség kérdése felől döntő bírósági eljárásban. A Be. 164. § (2) bekezdése értelmében a büntetőeljárás nyomozási szakaszának célja a gyanú szerinti bűncselekmény rekonstruálása, az ehhez szükséges bizonyítási eszközök beszerzése, biztosítása, rögzítése és értékelése, a cselekmény elkövetőinek azonosítása, felkutatása, majd e bizonyítás eredményéhez képest elfogásuk és a megalapozott gyanú közlését követően a kihallgatásuk foganatosítása. Az ügyészi irányítás és felügyelet alatt álló bűnügyi nyomozás feladata a vádelőkészítés, vagyis az, hogy a Be. 28. §-a szerinti közbírói felelősséget gyakorló ügyész megalapozottan állást foglalhasson az állami büntetőigény fennállásáról, és annak érvényesíthetőségéről. Az ügyész a nyomozás során beszerzett adatok alapján dönt a vádemelésről, vagyis a terhelt büntetőjogi felelősségének bíróság útján történő érvényesítéséről. Ehhez képest a büntetőbírói eljárás a törvényes vádban rögzített, meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekményét értékeli és bírálja el. [Be. 2. § (1) és (2) bekezdései, illetve a Be. 6. § (1) bekezdése] Míg tehát a nyomozási szakasz szerepe az, hogy

a bűncselekmény elkövetésének gyanújától a vádemeléshez megkívánt bizonyosság fokáig a cselekményt felderítése, addig a büntetőbírósi szakasz feladata a vádban foglalt cselekmény elbírálása. Éppen ezért a nyomozás feladatainak teljesíthetősége miatt a fegyverek egyenlőségének alkotmányos elve a büntetőeljárás nyomozási szakaszában csak korlátozásokkal érvényesülhet. A hatályos büntetőeljárás szabályainak rendszerében a nyomozás befejezését megelőzően a vád és a védelem az eljárási cselekményeknél történő jelenléti, kérdezői és indítványtételi, valamint az iratok megismeréséhez fűződő jogosítványai a bíróság előtti eljáráshoz képest csak korlátokkal érvényesülhetnek. Ennek megfelelően, amíg a kötelező védelem esetén a bírósági tárgyalás megtartásának egyik akadálya a védő távolmaradása, addig a nyomozás során a Be. 184. § (1) és (2) bekezdései, illetve a Be. 185. § (1) bekezdése kimerítően határozza meg azokat a nyomozási cselekményeket, amelyeknél a védői jelenlét lehetősége biztosított. Így a nyomozás során a védő csak a védelem, illetve az általa tanúként kihallgatni indítványozott személy kihallgatásán, a szakértő meghallgatásán, a szemlén, a bizonyítási kísérleten és a felismerésre bemutatáson lehet jelen. A Be. 186. § (1) és (3) bekezdései a nyomozás során kizárólag azon eljárási cselekményekről készült iratok megismerésének lehetőségét biztosítják a védelem számára, amelyeknél egyúttal a védői jelenlétre lehetőség van. A védelemhez fűződő jog keretében elismert ezen részjogosítványok korlátozását a nyomozás befejezését követően a Be. 193. § (1) bekezdésében foglalt szabály oldja fel, amelynek értelmében a nyomozás befejezésekor a védő a beszerzett bizonyítékokat, a nyomozás összefűzött iratait annak mellékleteivel együtt megtekintheti, azokról másolatot kérhet, a nyomozás kiegészítését indítványozhatja, és egyéb észrevételeket tehet.

- [29] 2.3.2. A bírósági tárgyalás megtartásának tehát főszabály szerint egyik akadálya a védő távolmaradása, feltéve, hogy a védő tárgyalási részvétele kötelező. [Be. 281. § (3) bekezdés] Az Alkotmánybíróság korábban már vizsgálta védői részvétel és a tisztességes eljárás követelményrendszeréhez tartozó időszerűség érvényesítésének kapcsolatát. Ezzel összefüggésben megállapította, hogy az időszerűség követelményének érvényesítése ugyan fontos szempont, de a bírósági eljárás során alkotmányos alapjogok korlátozását nem igazolhatja. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint „[a] védelem jogának korlátozásából eredő »időnyereség« nem tekinthető olyan számottevő értéknek, amely az alkotmányos jogok és követelmények megszorítását indokolhatná.” [20/2005. (V. 26.) AB határozat, ABH 2005, 202, 236–237.]
- [30] A büntetőeljárásban a bírósági tárgyaláshoz képest eltérő szerepet játszó nyomozás során azonban a védői jelenlét az egyes eljárási cselekményeknél még a védelem kötelező eseteiben is csak lehetőségként szabályozott. Ennek megfelelően önmagában a védő megjelenésének hiánya nem akadályozza a megalapozott gyanú közlését, a terhelt első és folytatólagos kihallgatásainak foganatosításait. A védői jelenlét kötelező előírása és a bírósági tárgyaláshoz hasonló szankcionálása ugyanis a bünygyi nyomozások gyors és időszerű teljesítése ellen hathat. Figyelemmel azonban arra, hogy a nyomozás célja egy múltban történt, a hatóságok előtt ismeretlen cselekmény felderítése, és a bizonyítékok rögzítése, az idő tényező a bünygyi nyomozások során kulcsszerepet játszik. A nyomozás feladatai annál nehezebben teljesíthetőek, minél több idő telik el a bűncselekmény elkövetésének időpontjától. Másként fogalmazva, annál nagyobb az esély a cselekmény valósághű rekonstrukciójára, az elkövető kétségét kizáró azonosítására, és az állam büntető igényének hatásos érvényesítésére, minél hamarabb rögzítik és elemzik a bizonyítékokat. A nyomozások időszerű, a lehető legrövidebb időn belül történő teljesítésének követelményét ezen kívül számos más ok is igazolja, így például a bűncselekmény befejezésének, vagy újabb bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, a bűncselekmény hátrányos következményeinek elhárítása, társas bűnelkövetés esetén a szökésben lévő bűntársak gyors elfogása, a bűncselekmény sértettjeinek vagy a tanúknak a védelme. Ennek megfelelően, amint arra az Alkotmánybíróság korábbi határozatában már rámutatott, alkotmányosan igazolható, ezért nem jelenti a védelemhez való jog szükségtelen és aránytalan korlátozását, hogy a hatályos büntetőeljárás szabályai szerint a védő megjelenésének hiánya a kötelező védelem eseteiben sem akadálya a terhelti kihallgatás foganatosításának. Ilyen következmények előírása ugyanis a nyomozás feladatainak időszerű teljesítését veszélyeztetné. (Erről lásd: 209/B/2003. AB határozat, ABH 2008, 1926, 1942.)
- [31] 2.3.3. Ez a szabályozási módszer összhangban áll a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) által kiépített követelményrendszerrel is. A Bíróság a tisztességes eljárás egyezménybeli követelményének érvényesülését a bírósági szakaszt megelőző nyomozás során is megkívánja. A Bíróság abból a megfontolásból terjeszti ki az Egyezmény 6. Cikkében foglalt alapjogi jellegű elvárás alkalmazását a büntetőeljárás bírósági tárgyalás előtti szakaszára, mert értékelése szerint a bünygyi eljárások kezdeti részében elkövetett jogsértés komoly hatást gyakorolhat a bíróság előtt folyó tárgyalás tisztességére is. Ennek megfelelően a Bíróság olvasatában a védő igénybevételenek jogát és lehetőségét már a büntetőeljárás kezdeti szakaszától kezdődően szükséges biztosítani. (Imbrioscia kontra Svájc, 13972/88.; 1993. november 24.; § 36; legutóbb megerősítve: Margus kontra Horvátország, 4455/10.; 2012. november 13.; § 50.)

- [32] Ugyanakkor a Bíróság azt is elismeri, hogy a nyomozás során olyan versengő érdekek vannak jelen, amelyek a terhelt védő igénybevételéhez fűződő jogának korlátozását megfelelően igazolhatják. A korlátozás jogszerűségének megítélésénél a Bíróság álláspontja szerint azt szükséges mérlegelni, hogy a korlátozásnak van-e igazolható oka, és ha igen, akkor az eljárás egészét értékelve megőrzi-e a tisztességesség egyezménybeli követelményét. (John Murray kontra Egyesült Királyság, 18731/91.; 1996. február 8.; § 63.; Thomas John Brennan kontra Egyesült Királyság, 39846/98.; 2001. október 16.; § 45.; legutóbb megerősítve: Šebalj kontra Horvátország, 4429/09.; 2009. június 28.; § 52.)
- [33] Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága az ötödik alkotmány kiegészítésben biztosított védelemhez való jog hatékony garantálását hasonló megfontolásból terjesztette ki a bírósági tárgyalást megelőző vizsgálati, nyomozási szakaszra. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint egyfelől a bűnügy kezdeti szakasza olyan kritikus része az eljárásnak, ahol leginkább szükség van professzionális jogi tanácsra és segítségre. Éppen ezért a védő igénybevételéhez való jog fogyatékos lenne, ha érvényesülését csak egy olyan szakasztól kezdve biztosítanák, amelyben a vallomástétel jelentősége csökken. Másfelől közvetlen az összefüggés a bűnügyi vizsgálatok kezdeti, kritikus szakaszaiban beszerzett információk és a tárgyalások végkimenetele között, ezért a nyomozás során foganatosított terhelti kihallgatások döntő hatásúak lehetnek. A nyomozás kezdeti szakaszában a bizonyítékok gyors és hatékony beszerzése, illetve a terhelt jogi segítség iránt jelentkező igénye között kényes az egyensúly, amelyet mindig a terhelt alkotmányos jogainak érvényesülése javára szükséges eldönteni. [Erről lásd: *Massiah v. United States* 377 U.S. 201 (1961); *Hamilton v. Alabama* 368 U.S. 52. (1964); *White v. Maryland* 373 U.S. 59. (1963)]
- [34] 2.4. A védői jelenlét lehetőségként történő szabályozásának ellensúlyozásaként a büntetőeljárás jog számos olyan garanciális rendelkezést tartalmaz, amely a védelem jogát igyekszik erősíteni. Ilyen törvényi rendelkezés, hogy a gyanúsított kihallgatásáról a nyomozó hatóság olyan időben köteles intézkedni, hogy a terhelt megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre. [Be. 43. § (2) bekezdés c) pont és Be. 179. § (4) bekezdés] A gyanúsítottat figyelmét szükséges felhívni arra, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti. Ha pedig az eljárásban védő részvétele kötelező, a gyanúsított figyelmét arra is fel kell hívni, hogy védő meghatalmazásának hiányában a bűnügyben eljáró hatóság rendel ki védőt. Az eljáró hatóság védőt rendel ki akkor is, ha a terhelt a védő kirendelését azért kéri, mert a jövedelmi viszonyai miatt nem tud védelméről gondoskodni. A fogva tartott terhelt részére a védőt legkésőbb a terhelt első kihallgatásáig szükséges kirendelni, és a kirendelő határozatban tájékoztatni kell a terhelt fogva tartásának helyéről, valamint kihallgatásának tervezett helyéről és idejéről. [Be. 179. § (2) bekezdés és Be. 48. § (1) és (2) bekezdései] A Be. szabályait a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló, a legfőbb ügyéssel egyetértésben alkotott 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet (a továbbiakban: Rendelet) egészíti ki. A Rendelet 6. §-a értelmében a fogva lévő terhelt első kihallgatását megelőzően biztosítani kell, hogy védőt hatalmazhasson meg. A Rendelet 9. § (2) bekezdése pedig előírja, hogy a védőt kellő időben, legkevesebb huszonnégy órával korábban, a hely és időpont megjelölésével szükséges értesíteni azokról az eljárási cselekményekről, amelyek az eljárási törvény alapján jelen lehet.
- [35] Az alkotmányjogi panasszal kifogásolt nyomozásban a bűnügyi őrizetbe vett terhelt részére kirendelt védőnek a kihallgatás időpontjáról és helyszínéről történt igazolt értesítése elmaradt. Az Alkotmánybíróságnak így az egyedi ügygel összefüggésben azt a kérdést kellett megvizsgálnia, hogy egy ilyen jellegű mulasztás sérti-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében biztosított védelem jogát.

V.

- [36] 1. Az indítványozó többek között azért jelentett be fellebbezést a Soproni Városi Bíróság elsőfokú ítéletével szemben, mert az első terhelti kihallgatásán a nyomozó hatóság nem biztosította az érdekében kirendelt védő jelenlétét. A nyomozást folytató Soproni Rendőrkapitányság az indítványozót 2010. január 5. napján 16 óra 30 perckor bűnügyi őrizetbe vette, és a Be. 46. § b) pontja alapján részére védőt rendelt ki. A nyomozó hatóság a terhelt kihallgatását ugyanaznap 21 óra 5 perckor a Soproni Rendőrkapitányság épületében megkezdte, azonban a terhelt érdekében kirendelt védőt a kihallgatás időpontjáról és helyszínéről igazolható módon nem értesítette. A védő így azért nem tudott jelen lenni a kihallgatáson, mert a Be. 48. § (1) bekezdésében foglalt kötelező rendelkezés ellenére nem értesítették annak időpontjáról és helyszínéről. Az indítványozó álláspontja szerint a mulasztás sérti a védelemhez fűződő jogot, és fellebbezésében ezért azt kifogásolta, hogy a városi bíróság annak ellenére értékelte bizonyítékként a terhelti vallomást, hogy azt a nyomozó hatóság az eljárási jogainak súlyos megsértésével szerezte be.
- [37] A fellebbezés ezen része tekintetében a törvényszéki ítélet arra mutatott rá, hogy a terhelt kihallgatásakor a Be. 117. § (2) bekezdésben foglalt, egyedül az úgynevezett „Miranda formulaként” ismert, vallomás megtagadásának jogáról

szóló figyelmeztetésnek van garanciális jelentősége. A törvényszék értékelése szerint a nyomozó hatóság nem sértett lényeges eljárási szabályt, mert a terheltet „a Be. 117. § (2) bekezdésében foglaltakra – a Miranda szabályra – részletesen figyelmeztették, felhívták a figyelmét arra is, hogy számára védőt rendeltek ki, aki azonban a kihallgatáson nem vesz részt.” A törvényszék következtetése szerint nem lehet szó a védelemhez fűződő jogok olyan súlyos fokú megsértéséről, ami a vallomás bizonyítékként történő értékelését kizárná, mert „[a] védő kirendelését és annak személyét a gyanúsított elfogadta, és vallomás-megtagadási jog ismeretében, önként döntött úgy, hogy vallomást tesz.”

- [38] 2.1. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a törvényszék idézett érvelése nincs összhangban az Alaptörvényben biztosított védelem jogából fakadó követelménnyel. Az Alkotmánybíróság álláspontja értelmében a terheltnek az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében elismert joga, hogy a bűnügyben eljáró hatóságok igazolható módon biztosítsák annak lehetőségét, hogy a terhelt kihallgatásán az érdekében kirendelt védő jelen lehessen, és a terhelttel a kapcsolatot felvehesse, valamint az eljárási törvényben biztosított egyéb jogait gyakorolhassa. A következőkben bemutatott indokok miatt e lehetőség biztosításának hiánya a terheltnek az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez fűződő jogát sérti.
- [39] 2.2. Az Alkotmánybíróság a kérdés vizsgálatakor a terhelt helyzetéből, és erre tekintettel a védői jelenlét funkciójából indult ki. A büntetőeljárás bírósági szakaszában a tárgyalás szűk, kimerítő jelleggel meghatározott kivételektől eltekintve nyilvános, a döntés kihirdetése pedig mindig nyilvános. A tárgyalás nyilvánossága a tisztességes eljárás védelme alá tartozó garanciális szabály, amely az igazságszolgáltatás társadalmi ellenőrzését segíti. [58/1995. (IX. 15.) AB határozat, ABH 1995, 589, 292–293.; 20/2005. (V. 26.) AB határozat, ABH 2005, 202, 236–237.] Ezzel szemben a nyomozás főszabály szerint nem nyilvános. Ennek megfelelően a nyomozás során foganatosított terhelti kihallgatások sem nyilvánosak, azokon a nyomozó(k), a jegyzőkönyvvezető, és a terhelt vesz részt, illetőleg a védő részt vehet. A nyomozás során foganatosított kihallgatásoknak független résztvevői nincsenek. A nyilvánosság hiányának egyik következménye, hogy a kihallgatáson történtek később nehezebben ellenőrizhetők, rekonstruálhatók. A nyomozó hatóság a kihallgatásokat általában a nyomozó hatóság épületének hivatalos kihallgató helyiségében, illetve a fogva lévő terheltnek esetén a büntetés-végrehajtási intézet hivatalos helyiségében foganatosítja. A kihallgatások a nyomozást folytató nyomozók teljes irányítása alatt állnak, így ők jogosultak meghatározni annak helyszínét, időpontját, a terheltnek feltett kérdéseket, és e kérdések ütemezését, sorrendjét. Önmagában a kihallgatások környezete és körülményei sajátos pszichikai hatást gyakorolnak a terheltre. Mindezekből megállapítható, hogy a nyomozó hatósági dominancia mellett, a terhelt számára idegen és izolált környezetben folytatott kihallgatások során a terhelt kiszolgáltatottá válhat. Kiszolgáltatottságát növeli, ha valamilyen testi vagy szellemi fogyatékos, vagy az eljárási nyelv ismeretének hiánya miatt nem képes a nyomozást végző nyomozókkal megfelelően kommunikálni, illetve ha a fogva tartása miatt a külvilágtól tartósan el van zárva. A Be. 46. §-a éppen ezért, ilyen esetekben kötelező jelleggel írja elő a védői közreműködést. Ezen kívül az életkori sajátosságokból adódóan kiszolgáltatottabb a fiatalok terhelt helyzete, a személyes védekezési lehetősége pedig fogyatékos annak a terheltnek, aki azért nem vesz, vagy nem vehet részt az eljárásban, mert a hatóságok előtt ismeretlen helyen, avagy külföldön tartózkodik. A kiemelt jelentőségű eljárásokban önmagában a bűncselekmény tárgyi súlya, és a bűncselekmény elkövetésének megállapítása esetén kiszabható büntetés nagysága fokozza a terhelt kiszolgáltatott helyzetét. Ennek megfelelően a Be. 450. §-a, a Be. 527. § (2) bekezdése és a Be. 554/D. §-a az ilyen típusú külön eljárásokban kötelező jelleggel írják elő a védői részvételt.
- [40] Ezek a körülmények magyarázzák, hogy a bírósági tárgyalás során tett vallomásokéhoz képest a nyomozás során beszerzett terhelti vallomások önkéntessége tekintetében miért merül fel jóval több alkalommal kétség. Olyan eljárási garanciák beépítésének hiányában, amelyek képesek megfelelően ellensúlyozni a terhelt e kiszolgáltatott helyzetéből fakadó hátrányokat, a terhelti vallomások önkéntességét mindig kétely övezheti. A vallomások önkéntességéről abban az esetben lehet meggyőződni, ha a nyomozást folytató hatóságok igazolják, hogy a terheltet védő eljárásjogi garanciáknak érvényt szereztek.
- [41] Ezzel összhangban az amerikai Legfelsőbb Bíróság azt fogalmazta meg, hogy amikor a nyomozás egy olyan fázisba érkezik, amelynek célja már nem egy megoldatlan bűnügy feltárása, hanem a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható konkrét személy büntetőjogi felelősségre vonásának előkészítése, akkor az alkotmányos ellensúlyoknak azonnal működésbe kell lépniük. [Escobedo v. Illinois 378 U.S. 478 (1964)]
- [42] 2.3. A hatályos magyar büntetőeljárás rendszere a gyanúsított kihallgatás megkezdésekor két kiemelten fontos, garanciálisnak minősülő rendelkezéssel ellensúlyozza a terhelt e kiszolgáltatott helyzetét. Egyfelől a Be. 8. §-a, illetve a Be. 117. § (2) bekezdése az önvádra kötelezés tilalmának klauzuláját, illetve a vallomás megtagadásának lehetőségére történő figyelmeztetést tartalmazza, amely szerint a kihallgatás megkezdését megelőzően a terheltet

figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomás tételét, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta. Ezen kívül a terhelt figyelmét arra is fel kell hívni, hogy amit mond, illetve rendelkezésre bocsát, bizonyítékként felhasználható. Másfelől a Be. 5. § (3) bekezdése és a Be. 179. § (3) bekezdése alapján a törvény biztosítja a védő igénybevételéhez való jogot, amely szerint a kihallgatás kezdetekor a terhelt figyelmét szükséges felhívni arra, hogy védőt választhat, illetőleg védő kirendelését kérheti. A terheltet arról is szükséges tájékoztatni, hogy amennyiben az eljárásban védő részvétele kötelező, és védőt nem hatalmaz meg, úgy az eljáró hatóság a védelme ellátása érdekében védőt rendel ki. A Be. 48. § (1) bekezdése előírja, hogy ha a terheltet fogva tartják, akkor a védőt legkésőbb a terhelt első kihallgatásának időpontjáig ki kell rendelni, és szükséges tájékoztatni a terhelt fogva tartásának helyéről, illetve a kihallgatás tervezett időpontjáról és helyszínéről. Mindezekből megállapítható, hogy a terhelt kihallgatása során az önvádra kötelezés tilalmának büntetőeljárás alapelvéből fakadó vallomás megtagadásának joga, és a védő igénybevételéhez való jog garantálja, hogy a terhelt vallomása szabad elhatározáson alapult és önkéntes volt. E terhelti jogok érvényesítésének hatósági igazolása pedig azt tanúsítja, hogy a terhelt kihallgatását a garanciális jelentőségű eljárási szabályok megtartásával foganatosították.

- [43] Az Alkotmánybíróság értékelése szerint mind a vallomás megtagadásának lehetőségére történő figyelmeztetés, mind a védő igénybevételéhez való jog hatékony érvényesítése olyan jelentős büntetőeljárás garanciák, amelyek az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének védelmi körébe tartoznak. Éppen ezért a védői közreműködés hatékony biztosításának hiánya csakúgy, mint a vallomás megtagadásának lehetőségére történő figyelmeztetés elmaradása azzal a következménnyel jár, hogy a terhelti vallomás nem használható fel bizonyítékként. Ennek okai a következők.
- [44] A terhelti kihallgatásokon a védő személyes jelenléte biztosítja az eljárási szabályok megtartását. Ezért a védő jelenlétének legjelentősebb funkciója az, hogy képes garantálni a terhelti vallomás önkéntességét. A védő, amikor a terhelti kihallgatáson való részvételi jogát gyakorolja nem tesz mást, mint mind a szakmai és hivatásbeli, mind az eljárási törvényben foglalt kötelezettségeit teljesíti: védencével a kapcsolatot mihamarabb felveszi, jogairól és a védekezés törvényes eszközeiről felvilágosítja, a legjobb tudása és lelkiismerete szerint minden védekezési eszközt felhasznál érdekében, illetve a terheltet mentő és felelősségét enyhítő tények felderítését szorgalmazza. [Erről lásd: Be. 50. § (1) bekezdés a)–f) pontjait; és az ügyvédekről szóló 1998. XI. törvény 16. § (2) bekezdését] A védő ennek megfelelően a feladatainak teljesítése során létfontosságú, garanciális jelentőségű szerepet tölt be az alkotmányos büntetőeljárásban. Éppen ezért a védői részvétel hozzájárul ahhoz, hogy a terhelt által tett vallomás később, mindenféle kételyek nélkül használható fel a bírósági tárgyaláson.
- [45] A védelemhez fűződő alkotmányos alapjog azt követeli meg a bűnügyekben eljáró hatóságoktól, hogy biztosítsák az alapjogban rejlő részjogosítványok hatékony érvényesülését. A védő igénybevételéhez fűződő jog hatékony érvényesítéséről pedig kizárólag akkor lehet szó, ha a nyomozást folytató hatóság biztosította annak lehetőségét, hogy a védő ténylegesen részt vehessen a terhelti kihallgatáson. Az Alkotmánybíróság 209/B/2003. AB határozatával összhangban alkotmányosan igazolható korlátozása a védelem jogának, hogy a védő megjelenések hiánya nem akadályozza a terhelti kihallgatás foganatosítását. A védői jelenlét ilyen hiánya azonban csak abban az esetben egyeztethető össze védelemhez fűződő joggal, ha a nyomozást folytató hatóság képes igazolni, hogy kellő időben megtette mindazokat az intézkedéseket, amelyek alapján a védőnek lehetősége lett volna részt venni a kihallgatáson. Ellenkező értelmezés esetén ugyanis e jog tényleges gyakorolhatósága lehetetlenülne el, amely mind a terhelt védő igénybevételéhez való jogát, mind a védő saját jogainak gyakorlását kiüresíti. Összeegyeztethetetlen ezért a védelemhez fűződő jog hatékony érvényesülésével, ha a terhelt érdekében kirendelt védő nem tud arról, hogy védencét pontosan hol, és mikor hallgatják ki, ebben az esetben ugyanis a kirendelt védőnek lehetősége sincs a kihallgatáson megjelenni, védence ügyét megismerni, a kapcsolatot vele felvenni, illetve az eljárási törvényben meghatározott egyéb feladatait ellátni. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló eljárásban a kihallgatást foganatosító rendőrség éppen az erre vonatkozó igazolt értesítést mulasztotta el, így a terhelt első kihallgatása nem felelt meg az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében rejlő eljárási garanciáknak.
- [46] 2.5. Az Alkotmánybíróság jelen alkotmányjogi panasszal összefüggésben indított eljárása során észlelte, hogy a bűnügyi eljárások során számos esetben fordul elő, hogy a nyomozó hatóság az éjjeli órákban bűnügyi őrizetbe vett és kihallgatott terheltnek részére a kirendelt védőt telefax útján, úgy értesíti, hogy a védő nyilvánvalóan csak a következő munkanap reggeli óráiban, már a terhelti kihallgatás foganatosítását követően értesül az eljárási cselekményről. Hasonló helyzet áll elő, ha a nyomozó hatóság hétvégén hallgatja ki a terheltet. Ilyen esetekben a kirendelt védő ugyan formálisan kap értesítést a kihallgatás tervezett időpontjáról és helyszínéről, azonban az értesítés módja és ideje miatt ténylegesen még sincsen lehetősége a kihallgatáson megjelenni és az eljárási törvényben meghatározott feladatait teljesíteni. Az Országos Rendőr-főkapitányság a rendőrség 23 területi nyomozó

hatóságánál (a budapesti és a megyei rendőr-főkapitányságok, a Nemzeti Nyomozó Iroda, az Autópálya-rendőrség és a Repülőtéri Biztonsági Szolgálat) 2006 novemberében a védők kirendelésével összefüggő tapasztalatokat vizsgálta. A felmérés eredménye szerint országosan jóval több azoknak az ügyeknek a száma, amelyeknél a kirendelt védő nem jelenik meg védence első kihallgatásán, mint amelyeknél jelen van. Tizennégy területi nyomozó hatóság esetében a fogva tartott terheltek első kihallgatásának átlagosan alig több mint ötödén volt jelen a terheltek érdekében kirendelt védő. Kilenc területi nyomozó hatóság esetében ez az arány átlagosan nem érte el a 60%-t. Ennek egyik oka, hogy a kirendelt védő olyan időpontban értesül a kihallgatásról, amikor már nincsen lehetősége azon részt venni. (Erről lásd: Rendészeti Szemle 2007/3. szám, 19–41. oldalait) A nyomozást végző hatóság ezekben az esetekben nem teremti meg annak feltételeit, hogy a terheltek védő igénybeviteléhez fűződő joga ténylegesen, hatékonyan érvényesüljön. Az Alkotmánybíróság a nyomozást folytató hatóságok ilyen jellegű intézkedéseinek vizsgálatát a jelen alkotmányjogi panasszal összefüggésben alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek minősítette. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a védelemhez fűződő joggal az sem fér össze, ha a védőt olyan időpontban tájékoztatják a kihallgatás helyszínéről és időpontjáról, hogy ténylegesen már nincs lehetősége azon részt venni, és az eljárási törvényben meghatározott feladatait ellátni. A nyomozó hatóság ilyen értesítéseket követően foganatosított terheltek kihallgatásai ebből következően nem egyeztethetők össze az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez fűződő jog hatékony érvényesítésével.

- [47] Összhangban áll ez az érvelés a törvényszéki ítéletben egyébként példaként hivatkozott „Miranda formula” alapjául szolgáló ügyben kifejtettekkel is. Az amerikai Legfelsőbb Bíróság már egy korai döntésében megfogalmazta, hogy a civilizált nemzetek alkotmányos kultúrájának minőségét leginkább az mutatja, hogy milyen alkotmányos garanciákat alkalmaznak a büntető hatalmuk érvényesítését megelőző eljárásaik során. [Olmstead v. United States 277 U.S. 438 (1928)] A személyi szabadságától megfosztott terheltek kihallgatásának megítélésakor a Legfelsőbb Bíróság kiindulópontja az volt, hogy ilyen esetekben az önvádra kötelezés tilalmának érvényesülése fokozott veszélyben van. Ezt követően döntött úgy a bíróság, hogy a szabadságától megfosztott terheltek kihallgatásának mellőzhetetlen előfeltétele, és egyúttal érvényességi kelléke a következő figyelmeztetés: joga van hallgatni, minden amit mond a bíróságon felhasználható ellene, joga van arra, hogy kihallgatásán védő legyen jelen, és ha védőt a jövedelmi viszonyai miatt nem képes megengedni, akkor joga van arra, hogy a kihallgatását megelőzően védő kirendelését kérje. Amíg a vádló nem tudja bizonyítani, hogy a terheltek számára ezeket a lehetőségeket biztosították, addig a vallomás bizonyítékként nem használható fel. Az amerikai Legfelsőbb Bíróság tehát ebben az ügyben mondta ki elvi jelentőséggel, hogy a terheltek alkotmányos joga egyfelől az önvádra kötelezés tilalmára vonatkozó figyelmeztetés, másfelől pedig a védői jelenlét biztosítása. [Miranda v. Arizona 384 U. S. 436 (1966)]
- [48] 3.1. Az Alkotmánybíróság a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatában elvi jelentőséggel kimondta, hogy az „[e]gyes alapjogok esetében az Alkotmány ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés (például a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye). Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jogvédelem szintje.” [ABH 2011, 291, 321.; legutóbb megerősítve: 32/2012. (VII. 4.) AB határozat; ABK 2012, 228, 233.] A hazai alapjogvédelem minimumszintje tehát nem süllyedhet a vállalt nemzetközi jogi elvárások alá. Mindebből következően az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésben elismert védelemhez fűződő jogból fakadó minimális elvárások meghatározásakor figyelemmel volt a vállalt nemzetközi és uniós jogi elvárásokra, különösképpen a Bíróság által kimunkált gyakorlatra.
- [49] 3.2. Magyarország részes állama a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (a továbbiakban: Egyezségokmány), amelynek 14. és 15. Cikke tartalmazza a tisztességes eljárásra vonatkozó rendelkezéseket, míg a 14. Cikk (2)–(5) bekezdései határozzák meg azokat a büntetőeljárás garanciákat, amelyek a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyekkel szemben folytatott eljárásban alkalmazni kell. Ezen belül a védelemhez és a védő igénybeviteléhez fűződő jogot az Egyezségokmány 14. Cikk (3) bekezdésének b) és d) pontjai írják elő. Eszerint mindenki megfelelő idővel és lehetőséggel szükséges, hogy rendelkezék a védelme előkészítésére és az általa választott védővel való érintkezésre. Ezen kívül joga van arra, hogy az általa választott védő útján védekezhessen, és minden olyan esetben, ha az igazság érdekei ezt megkövetelik, hivatalból védőt rendeljenek ki számára, és pedig ingyenesen, amennyiben nem rendelkezik a védő díjazásához szükséges anyagi eszközökkel. Az Egyezségokmány ellenőrző mechanizmusának keretében az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa 2010. november 16. napján kelt, CCPR/C/HUN/CO/5. számon észrevételt fogalmazott meg Magyarország tekintetében. A védelemhez fűződő jog érvényesülésének vizsgálata során az észrevétel 13. pontja éppen arra hívja fel Magyarország figyelmét, hogy a jogi segítségnyújtás biztosítása még mindig hiányos, és ajánlása szerint szükséges lenne megteremteni azokat

a feltételeket, amelyek minden szabadságától megfosztott személynek garantálnák a tényleges jogi segítséget. (Erről lásd: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/466/91/PDF/G1046691.pdf?OpenElement>)

- [50] 3.3. Az Alkotmánybíróság a 209/B/2003. AB határozatában a védő nyomozási közreműködését, valamint a nyomozásban a bizonyítási cselekmények rögzítését meghatározó büntetőeljárás szabályok alkotmányosságát ítélte meg. Az Alkotmánybíróság ennek során figyelembe vette az Európai Unió Bizottsága által a büntetőeljárásban terheltként szereplők eljárási jogaival összefüggésben bemutatott zöld könyv tanulságait és a Bizottság jogalkotási javaslatát. Az Alkotmánybíróság ekkor megállapította, hogy „[a] dokumentumok hangsúlyozzák, hogy a büntetőeljárás alá vont személyt védő minimális szabályok megfogalmazásának nem célja, hogy a tagállamok által már biztosított magasabb védelmi szintet csökkentsék. A törekvés az, hogy minden bűncselekménnyel gyanúsított, illetve megvádolt, a miatt letartóztatott személy számára az eljárás kezdetétől fogva nyújtsanak jogászai szakmai segítséget, illetve képviselést; ez ingyenes legyen, amennyiben a gyanúsított/vádlottnak ehhez nincsenek megfelelő eszközei és a jogi segítség az igazságszolgáltatás érdekét szolgálja; a gyanúsított/vádlott szakmai védelme kötelező és visszavonhatatlan a büntető eljárás minden szakaszában és szintjén.” (ABH 2008, 1926, 1942.) Időközben az Európai Unió Tanácsa 2009. november 30. napján a büntetőeljárásokban a gyanúsítottak vagy vádlottak eljárási jogainak megerősítését célzó jogalkotási ütemtervről állásfoglalást adott ki. Az állásfoglalás meghatározza azt az uniós jogalkotási programot, amelynek célja, hogy biztosítsa az Egyezmény 6. Cikk (3) bekezdésében és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 6. Cikkében, illetve 47–48. Cikkeiben foglalt eljárási alapjogok teljes körű végrehajtását és tiszteletben tartását, illetve ezen előírások egységes alkalmazását. Ennek keretében az Európai Bizottság irányelvjavaslatot dolgozott ki a büntetőeljárás során ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról. [Európai Bizottság Javaslat COM(2011) 326 végleges; 2011/0154 (COD)] A dokumentum az Európai Unió működéséről szóló szerződés 82. cikk (2) bekezdésének felhatalmazása alapján a büntetőeljárás jogok minimumszabályai között fogalmazza meg, hogy valamennyi gyanúsított és vádlott számára a lehető legkorábban, a védelemhez való jog gyakorlását lehetővé tévő időben és módon biztosítani kell ügyvédi segítség igénybevételét. A javaslat értelmében legkésőbb a szabadságelvonáskor, de a szabadságelvonástól függetlenül is ügyvédi segítséget kell biztosítani valamennyi kihallgatás megkezdését megelőzően. E szabály alól a javaslat kivételt nem enged. Az ügyvédi segítséget pedig oly módon szükséges biztosítani, hogy a vádlott hatékonyan érvényesíthesse a védelemhez való jogát. Ennek keretében az ügyvéd jogosult bármely kihallgatáson vagy meghallgatáson jelen lenni és védencével a kapcsolatot felvenni.
- [51] 3.4. Az Alkotmánybíróság a 166/2011. (XII. 20.) AB határozatában azt vizsgálta, hogy összhangban áll-e az Egyezmény 6. Cikk (3) bekezdés c) pontjában foglalt védelem jogával összefüggésben kialakított bírósági gyakorlattal az a büntető eljárásjogi szabály, amely tilalmazta a bűnügyi őrizetbe vett terhelt védővel történő kapcsolattartását a bűnügyi őrizet első negyvennyolc órája alatt, feltéve, hogy a terhelt kihallgatását nem foganatosítják. Az Alkotmánybíróság a Bíróság releváns döntéseinek, így különösképpen a Salduz kontra Törökország 2008. november 27. napján kelt határozatának értelmezése során arra a következtetésre jutott, hogy e büntetőeljárás szabály nem áll ellentétben a védelemhez fűződő jog Egyezményben elismert felfogásával. (ABH 2011, 545, 579.)
- [52] Az Alkotmánybíróság azonban ekkor még nem vizsgálta a Bíróságnak azzal a kérdéssel összefüggésben hozott döntéseit, hogy a nemzeti hatóságoknak pontosan hogyan szükséges érvényt szerezniük azoknak a büntető eljárásjogi rendelkezéseknek, amelyek a védelem kirendelését kötelező jelleggel írják elő. A Bíróság elsőként az Artico kontra Olaszország ügyben határozta meg, hogy a nemzeti hatóságoknak a védelemhez fűződő jog érvényesítése körében milyen szerepet szükséges játszaniuk. A Bíróság ebben a döntésében kiemelte, hogy az Egyezmény 6. Cikk (3) bekezdés c) pontjában foglaltak a megfelelő védelemhez való jogot mind a személyes, mind a védő igénybevételével történő védekezéssel kapcsolatban garantálják. A védő igénybevételéhez fűződő jogot erősíti az egyezménybeli cikkely azon része is, amely előírja, hogy bizonyos esetekben a terheltnek ingyenes jogi segítség igénybevételére van joguk. A Bíróság itt ismételten hangsúlyozta, hogy az Egyezmény célja nem az, hogy az emberi jogokat elméletben vagy csak látszat kedvéért biztosítsa, hanem az, hogy garanciaként szolgáljon e jogok gyakorlati és hatékony érvényesülése tekintetében. A Bíróság olvasatában különösképpen igaz ez a demokratikus társadalmakban megkülönböztetett szerepet játszó tisztességes eljáráshoz fűződő jog érvényesítésére. A Bíróság álláspontja értelmében az egyezménybeli szövegben megjelenő „jogi segítség” (legal assistance) semmiképpen sem azonos tartalmú a „kirendelés” (nomination) kifejezéssel. Éppen ilyen okból a bűnügyi hatóságok önmagában a védő kirendelésével még nem tekinthetők teljesítettnek az Egyezményben biztosított jog érvényesítését. A hatóságoknak szükséges arról is meggyőződnieük, hogy a kirendelt védőnek lehetősége van-e arra, hogy tényleges jogi segítséget nyújtson annak, akinek érdekében kirendelték. Kétségtelen, hogy a bűnügyi igazságszolgáltatásban eljáró hatóságok nem tehetők felelőssé a kirendelt ügyvéd hanyag magatartásáért vagy mulasztásaiért. Ugyanakkor a hatóságok felelősek azért, hogy lépéseket tegyenek a panaszos számára biztosított jogok a tényleges és hatékony érvényesítése

érdekében. (Artico kontra Olaszország, 6694/74.; 1980. május 13., § 33.; § 36.) A Bíróság e megállapításokat később több tucat döntésében formálta gyakorlattá, és legutóbb a Huseyn és mások kontra Azerbajdzsán, illetve a Zdravko Stanev kontra Bulgária ügyekben erősített meg. (Huseyn és mások kontra Azerbajdzsán, 35485/05., 45553/05., 35680/05. és 36085/05.; 2011. július 26. § 180.; Zdravko Stanev kontra Bulgária, 32238/04; 2012. november 6.; §§ 35–41.) A Bíróság a hatékony jogi segítséggel összefüggésben azt is kimondta, hogy ezt a terhelti jogot a szabadságelvonástól kezdődően szükséges biztosítani, de a kihallgatás megkezdését megelőzően ez a jog már feltétlen érvényesítést kíván. (Salduz kontra Törökország, 36391/02.; 2008. november 27.; § 52.; Dayanan kontra Törökország, 7377/03.; 2010. január 13.; § 32.) A Bíróság többek között azért állapított meg egyezményesértést a Panovits kontra Ciprus ügyben, mert a nyomozó hatóság a panaszos első kihallgatását a védő igénybevételéhez való jog biztosítása nélkül foganatosította, és ez a gyanúsítottai vallomás később végzetesen meghatározta a védekezés lehetőségeit, illetve a panaszos elítéléséhez jelentős bizonyítékként szolgált. A Bíróság elvi álláspontja szerint kényszerítő okok hiányában a védelemhez való jog korlátozásának minősül, ha a terhelt rendőrségi kihallgatásán nem vesz részt védő. (Panovits kontra Ciprus, 4268/04.; 2008. december 11.; § 66. §§ 73–76.; megerősítve: Adamkiewicz kontra Lengyelország, 54729/00.; 2010. március 2.; § 88.)

- [53] 3.5. Az alkotmányjogi panasszal érintett bűnügyben a nyomozást folytató Soproni Rendőrkapitányság nem tudta igazolni, hogy a fogva tartott terhelt érdekében kirendelt védőt a kihallgatás tervezett időpontjáról és helyszínéről értesítette volna. A rendőrség tehát nem teremtette meg annak lehetőségét, hogy a védő jelen lehessen annak a fogva tartott terheltnek a kihallgatásán, akinek érdekében kirendelték. A bűnügyben eljáró bíróságok pedig annak ellenére értékelték bizonyítékként az első terhelti kihallgatás foganatosítása során nyert terhelti vallomást, hogy észlelték és vizsgálták a rendőrség mulasztását. Az Egyezmény jogvédelmi mechanizmusával összefüggésben az Alkotmánybíróság a korábbi határozatára utalva arra emlékeztet, hogy „ha csak az első kihallgatás során nincs jelen az ügyvéd, az is aggályos az Egyezmény 6. Cikk (3) bekezdés c) pontjának összefüggéseiben, de hogy meg is sértette-e, azt tulajdonképpen csak egy konkrét eljárás összes körülményei alapján lehet megállapítani, amelynek során meghatározó jelentősége van annak, hogy az ügyvéd nélkül tett nyilatkozatoknak mi a későbbi sorsa, a terhelt/vádolt később megerősítette vagy megtagadta-e, a nyilatkozatok milyen hatást gyakoroltak az illető büntető eljárásának végkimenetelére, történt-e az ügyvéd távollétében egyéb eljárási cselekmény. Jelentősége van a terhelt esetében, hogy laikus-e vagy jogászként eleve átlátja-e egy büntetőeljárás különböző szakaszainak jellemzőit”. [166/2011. (XII. 20.) AB határozat, ABH 2011, 545, 578–579.] Ebből következően az Egyezmény 6. Cikk (3) bekezdés c) pontjában rejlő jog sérelmének vizsgálatakor mindig szükséges figyelemmel lenni a kérdéses vallomásnak a büntetőeljárásban játszott szerepére.
- [54] 4. Az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panasz alapján folytatott eljárásokban elsősorban alapjogvédelmi szerepe van, mert az Abtv. 26–27. §§ rendelkezései értelmében az a feladata, hogy az Alaptörvényben biztosított alkotmányos alapjogoknak érvényt szerezzen. Az Abtv. 46. § (3) bekezdésében előírtakra figyelemmel az Alkotmánybíróság kötelessége, hogy a hatáskörei gyakorlása során megállapítsa azokat az Alaptörvény szabályozásából eredő, és az Alaptörvény rendelkezéseit érvényre juttató alkotmányos követelményeket, amelyek teljesítését és végrehajtását a jogalkalmazók a jogszabály alkalmazása során nem mellőzhetnek. E rendelkezéseknek megfelelően tehát az Alkotmánybíróság feladatához tartozik, hogy meghatározza az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelem jogából fakadó, az alkotmányos büntetőeljárás követelményeit és kijelölje azokat az alkotmányos garanciákat és ellensúlyokat, amelyeket a bűnügyben eljáró hatóságoknak mind a nyomozás, mind a bírósági eljárás során feltételek nélkül tiszteletben kell tartaniuk.
- [55] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a védő igénybevételéhez fűződő jog hatékony elősegítése, így a védőnek a nyomozási cselekményekről kellő időben és módon történő értesítése az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében foglalt védelemhez fűződő jog oltalma alatt álló, és feltétlen érvényesítést kívánó büntetőeljárás garancia. Az Alkotmánybíróság ezért arra következtetésre jutott, hogy a Be. 48. § (1) bekezdése alkalmazásakor az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásban a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelti kihallgatáson részt venni. Az ilyen jellegű értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása a büntetőeljárás későbbi szakaszaiban bizonyítási eszközként nem értékelhető és nem vehető figyelembe. Az Alkotmánybíróság az alkotmányos követelmény meghatározásakor figyelemmel volt arra, hogy a 2012. január elsején hatályba lépett Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének d) pontja szerint az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját. Ennek megfelelően a jelen ügyben megállapított alkotmányos követelmény következetes érvényesítését a bírói döntések alkotmányossági vizsgálatakor végső soron az Alkotmánybíróság garantálja.

- [56] 5. Az Alkotmánybíróság ezek után azt vizsgálta meg, hogy az alkotmányjogi panaszban kifogásolt törvényszéki ítélet és az annak alapjául szolgáló városi bírósági döntés alaptörvény-ellenességét eredményezheti-e az, hogy az eljárási garancia mellőzésével beszerzett terhelti vallomást az eljáró bíróság a bizonyítási eljárásban felhasználta. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróságnak azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy a panaszban kifogásolt terhelti vallomáson alapul-e az elítélés. Az Alkotmánybíróság a bírói döntések vizsgálata során megállapította, hogy az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló büntetőügyben nem a kifogásolt terhelti vallomás alapozta meg az elítélést, és a vallomás nem befolyásolta érdemben az alkotmányjogi panaszban kifogásolt törvényszéki ítéletet. (Erről lásd: Soproni Városi Bíróság ítéletének 13. oldalát) Ennek megfelelően a védelem jogának helyrehozhatatlan sérelme, és így a törvényszéki ítélet alaptörvény-ellenessége nem állapítható meg. Az Alkotmánybíróság ilyen okokból az alkotmányos követelmény megállapítása mellett a törvényszéki ítélet alaptörvény-ellenessé nyilvánítása és megsemmisítése érdekében benyújtott alkotmányjogi panaszt elutasította.
- [57] Az Alkotmánybíróság az alkotmányos követelmény megállapítására, és az ügy jelentőségére tekintettel az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján rendelte el határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét.

Budapest, 2013. február 26.

Dr. Paczolay Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Bragyova András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kovács Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lenkovics Barnabás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/3411/2012.

A Magyar Közlönyt a Szerkesztőbizottság közreműködésével a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium szerkeszti.

A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Biró Marcell,
a szerkesztésért felelős: dr. Borókainé dr. Vajdovits Éva.

A szerkesztőség címe: Budapest V., Kossuth tér 2–4.

A Határozatok Tára hivatalos lap tartalma a Magyar Közlöny IX. részében jelenik meg.

A Magyar Közlöny hiteles tartalma elektronikus dokumentumként a <http://kozlony.magyarorszag.hu> honlapon érhető el.

A Magyar Közlöny oldalhú másolatát papíron kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.

Felelős kiadó: Majláth Zsolt László ügyvezető igazgató.